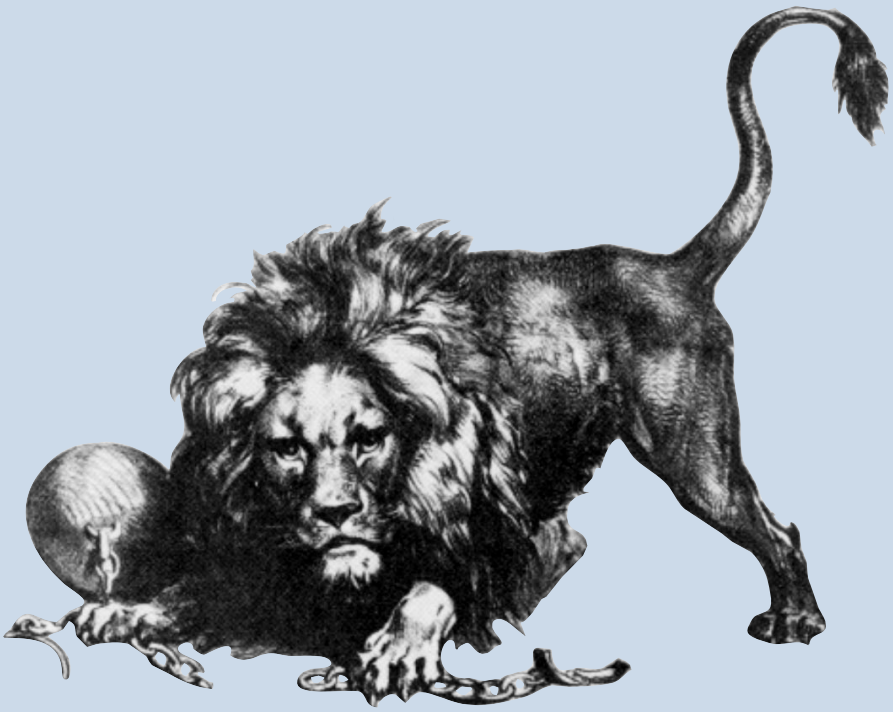
Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



De grenzen aftasten 3

Nr. 1

Driemaandelijks: okt. - nov. - dec. 2000

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

De *grenzen aftasten*

Het is opvallend hoe weinig er vanuit filosofisch, juridisch, economisch en/of politicologisch standpunt geschreven is over een belangrijk staatskundig fenomeen als secessie.[1] Vooral in het laatste decennium van de 20ste eeuw kreeg de wereld er een massa staten bij. De rechtsgeldigheid daarvan wordt algemeen erkend. Maar op basis waarvan?

Secessie wordt door *Van Dale* gedefinieerd als „afscheiding, m.n. afscheiding uit een staatsverband." De Angelsaksische woordenbijbel *Webster's* spreekt van een „formal withdrawal from an organisation (as a religious communion or political party or organisation)." De definitie van Webster's is dus tegelijk beperkter en uitgebreider dan die van Van Dale. Beperkter, omdat het in de Angelsaksische wereld om een gebeuren gaat dat een formalisatie moet krijgen. Een toestand (bijvoorbeeld ten gevolge van rebellie) waarbij een bepaald deel van een land een eigen bestuur krijgt, is volgens Webster's geen secessie. Ook niet wanneer deze situatie quasi-permanent wordt. Taiwan is daarvan een voorbeeld. Het heeft al meer dan een halve eeuw een ander bestuur dan China, maar Taiwan, alhoewel de facto afgescheiden van China, maakte zich nooit formeel uit het Chinese staatsverband los.

Tegenwoordig gaan in Taiwan stemmen op voor een formele uitroeping van de onafhankelijkheid van Taiwan. China dreigt met oorlog indien die stap wordt gezet. Ook voor Peking zal er op dat ogenblik immers pas voor het eerst sprake zijn van de secessie van Taiwan. De definitie gegeven door Webster's is dus correcter dan die van Van Dale. Een secessie moet zowel een formele als een de facto afscheiding behelzen.

Het woord secessie beperkt zich volgens Webster's evenwel niet tot staatkundige afscheiding, maar omvat elke beweging waarbij men uit bestaande organisatiestructuren stapt. Hier is Webster's definitie ruimer dan die van Van Dale. Ook gelovigen die uit een kerkgenootschap stappen om met een eigen groep te beginnen, of leden die zich afscheuren uit een politieke partij, of ouders die hun kinderen uit school weghouden en aan thuisopvoeding beginnen doen, secessioneren. Secessie betekent dan: uit een groter geheel stappen om dingen zelf te gaan doen waar dit mogelijk is. Men zet de stap doorgaans omdat men de bemoeienis van bovenaf beu is en de zaken anders wil aanpakken dan binnen het grotere geheel opgelegd wordt. Secessie is aldus een zeer liberaal, zelfs libertarisch, en welhaast anarchistisch principe.

Wanneer het vooral overheids- of quasi-overheidsinstellingen zijn waaraan de burger zich wil onttrekken, wordt secessie-in-de-brede-zin een levenshouding die, zo menen wij, nauw aansluit bij de Vlaamse volksaard. Men zegt tot de overheidsinstanties: „Laat ons met rust." De Vlamingen, een volk dat steeds onder vreemde bezettingen heeft geleefd en zich daartegen verzette door te pogen zich zo weinig mogelijk van de autoriteiten aan te trekken, lijkt in die zin op de Amerikanen, een volk dat ontstond uit een mengelmoes van immigranten die poogden onderdrukkende staatsstructuren te ontvluchten en er daarom ruimtelijk zo ver mogelijk van wegtrokken. Vlamingen konden niet wegtrekken, maar werden plantrekkers. Maar net zoals de Amerikanen, bekijken de Vlamingen de overheid met een grote dosis wantrouwen en zelfs vijandigheid. „Get off our backs," is de boodschap van de doorsnee-Amerikanen en -Vlamingen tot de autoriteiten.

Het is een eigenschap die de Vlamingen tot conservatieven, in de politiek-filosofische betekenis van dat woord, maakt. Het conservatisme is immers een politieke stroming die niet verwacht dat de overheid veel zaken ten

[1] In het Nederlands zijn ons in boekvorm slechts twee werken bekend:
Hooghe, Liesbeth; Separatisme – Conflict tussen twee projekten voor natievorming; K.U.Leuven Dept. Politieke Wetenschappen; Leuven; 1989.
Sybesma-Knol, Neri & Van Bellingen, Jef (eds.); Naar een nieuwe interpretatie van het Recht op Zelfbeschikking; VUBPress; Brussel; 1995.

goede kan veranderen, maar eerder vreest dat overheidsingrijpen (zelfs goedbedoeld) tot verslechtering aanleiding geeft. Er zijn natuurlijk uitzonderingen, maar in gevallen van twijfel doet de overheid beter niets dan iets.

De secessionistische ingesteldheid sluit dan ook nauw aan bij het liberaal-conservatief gedachtengoed. Het is ook vooral in deze middens dat men vandaag probeert een filosofische onderbouw en rechtvaardiging voor secessie te vinden. Daarbij sluit men aan bij het zg. „klassiek-liberale" gedachtengoed uit de 19de eeuw.

Secessie is een bevrijding, voornamelijk van overheidsbemoeienis. Het is dus normaal dat ook de nationalistische secessiebewegingen in de 19de eeuw gedragen werden door liberale bewegingen. Vandaag maakt het nationaal-liberalisme terug opgang. Het nationaal-liberalisme is een modern fenomeen met wortels in de 19de eeuw, maar het had weinig impact in de 20ste eeuw. Die eeuw was immers vooral de eeuw van de collectivistische stromingen, zoals socialisme en fascisme. Heel wat bewegingen voor nationale afscheiding zijn daardoor in de loop van de 20ste eeuw in fascistisch of marxistisch vaarwater terecht gekomen. De Vlaams-nationale beweging is hier grotendeels aan ontsnapt. Ongetwijfeld heeft de conservatieve ingesteldheid van de Vlaming daartoe bijgedragen.

Twee manieren

Secessie is het doel of het gevolg van separatisme. Dit laatste is volgens Van Dale een „streven naar afscheiding, b.v. uit een Kerk, m.n. echter uit een staatsverband, het streven door een volksgroep in een staat naar het vormen van een eigen afzonderlijke staat." Webster's noemt separatisme een „disposition toward secession or schism; advocacy of withdrawal from a parent group."

Secessionisme (het streven naar secessie) en separatisme zijn dan ook synoniemen. Engelstaligen, inz. Amerikanen, spreken doorgaans van secessionisme, terwijl Nederlandstaligen, inz. Vlamingen, het over separatisme hebben. De Amerikaanse natie ontstond door een secessie van Groot-Brittannië in 1776. Het proces werd voltooid. Het Vlaamse streven naar secessie werd niet voltooid. Het gaat slechts om een streven. Er bestaat Vlaams separatisme of secessionisme, maar geen Vlaamse secessie. Indien ons volk echter volwassen wil worden en voorbij het stadium van het streven naar zelfstandigheid wil geraken, moeten wij ons op het doel beginnen concentreren: de Vlaamse secessie.

Staatkundig gezien is secessie dus een proces van politieke opdeling waarbij ten minste één nieuwe soevereine eenheid tot stand komt na een formele verklaring van onafhankelijkheid. Vaak zijn het etnische of nationale minderheden die tot secessie overgaan.[2] Maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. De secessie van de Zuidelijke deelstaten van de VS in 1861 was veeleer ingegeven door economische overwegingen.

Secessie kan plaatsvinden op twee manieren, die gekenmerkt worden door het gevolg van de secessie voor de „moederstaat." In het eerste geval blijft deze staat bestaan, in het tweede geval verdwijnt de oorspronkelijke staat omdat zij slechts een artificiële (en daardoor, volgens ons, wezenlijk illegitieme) constructie was – een „stiefmoederstaat" als het ware.

De eerste manier is de afscheiding van een gebiedsdeel uit een doorgaans grotere politieke eenheid (een staat of statenbond), waarbij dit gebiedsdeel zich uitroept tot een soevereine en onafhankelijke staat. Hoewel zich hierdoor een wijziging voordoet van de geografische grenzen, blijft de politieke structuur en het wettelijke apparaat van de oorspronkelijke staat intact. Een recent voorbeeld is de onafhankelijkheid van Eritrea, dat zich in 1993

[2] Voorbeelden daarvan vindt men o.a. beschreven in: Williams, Colin H. (ed.); National Separatism; University of Wales Press; Cardiff; 1982.
Spencer, Meta (ed.); Separatism – Democracy and Disintegration; Rowman & Littlefield; Lanham, MD; 1998.

losmaakte van Ethiopië. In de Amerikaanse literatuur wordt de afscheuring van de 13 kolonies van Groot-Brittannië in 1776 als typevoorbeeld aangehaald. Het ging daarbij om een secessie, eerder dan om een dekolonisatie.[3] Doorgaans scheidt bij een secessie een kleinere eenheid zich af van een grotere. Dit is echter niet altijd het geval. Bij de Belgische secessie van 1830 verloor de Nederlandse natie 60 procent van zijn bevolking. Het was de meerderheid die zich afscheurde van de minderheid. Desondanks bleef Nederland als staat voortbestaan.

De tweede manier is de gelijktijdige secessie van alle delen van een grotere unie. Daarbij houdt de „moederstaat" op te bestaan. Een voorbeeld is de ontbinding van Tsjechoslovakije in 1993. Een ander voorbeeld is het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991. Zo zal ook de Vlaamse secessie uit België, waarbij opnieuw een meerderheid van 60 procent uit een groter staatsverband treedt, ertoe leiden dat de Belgische staat ophoudt te bestaan. Soms wordt beweerd, o.a. door Ludo Dierickx, dat *alle* staten artificiële constructies zijn.[4] Dit wordt, menen wij, tegengesproken door het feit dat de afscheiding van Vlaanderen uit België tot het einde van België leidt, terwijl de afscheiding van België uit Nederland in 1830 niet het ophouden van het bestaan van Nederland tot gevolg had. De Nederlandse natie was bijgevolg geen artificiële natie, de Belgische is dat wel. Zonder België bleef Nederland bestaan, zonder Vlaanderen blijft België niet bestaan, en dat heeft, we herhalen het nogmaals, niets te maken met het feit dat de meerderheidsgroep uit een staatsverband treedt, want dat was in 1830 ook het geval.

Overigens heeft deze artificialiteit niets te maken met het feit of een staat al dan niet multi-etnisch is samengesteld. Zo is België een artificiële staat, maar multi-etnisch Zwitserland niet. Een eventueel uittreden van alle franstalige kantons uit de Zwitserse bond, tast immers het voortbestaan van Zwitserland als staat niet aan, hetgeen bewijst dat Zwitserland, in tegenstelling tot België, géén artificiële staat is.

Hoewel volkenrechtelijk de artificialiteit van een staat niet als criterium wordt beschouwd om de legitimiteit van deze staat te ontkennen, lijkt artificialiteit ons toch een criterium te zijn dat erop kan wijzen dat een staat aan een volk tegen zijn zin werd opgedrongen en bijgevolg democratische legitimiteit mist. Daarom ook verdwijnt zulke staat volledig na een democratisch gedragen secessie van één of meerdere gebiedsdelen.

L*egitiem recht*

Secessie gaat niet noodzakelijk met rebellie, revolutie, geweld en bloedvergieten gepaard. Er bestaan meerdere voorbeelden van vreedzame secessie, zoals de afscheuring van Noorwegen van Zweden in 1905, het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991 en Tsjechoslovakije in 1993. Doorslaggevend is de houding van de „moederstaat." De secessie verloopt zonder bloedvergieten indien de „moederstaat" hetzij vrijwillig het recht op zelfbeschikking erkent van de regio die zich wenst af te scheiden, hetzij niet bij machte is om ertegen op te treden.

Hoewel het Handvest van de Verenigde Naties het recht op zelfbeschikking van de volkeren erkent, zijn juristen het er niet over eens of er binnen het Volkenrecht een legitiem recht op secessie bestaat.[5] Dit is voor Vlaanderen belangrijk omdat buitenlandse staten hun houding tegenover onze secessie daardoor kunnen laten bepalen. Indien de afscheiding legitiem is, dan zal de internationale gemeenschap die wellicht laten gebeuren. Indien niet, dan zouden sommige landen kunnen ingrijpen om de secessie gewapenderhand te verhinderen.[6]

Algemeen wordt aanvaard dat het recht op zelfbeschikking geldt voor dekolonisatie, maar de vraag of het ook geldt voor secessie in een omgeving die

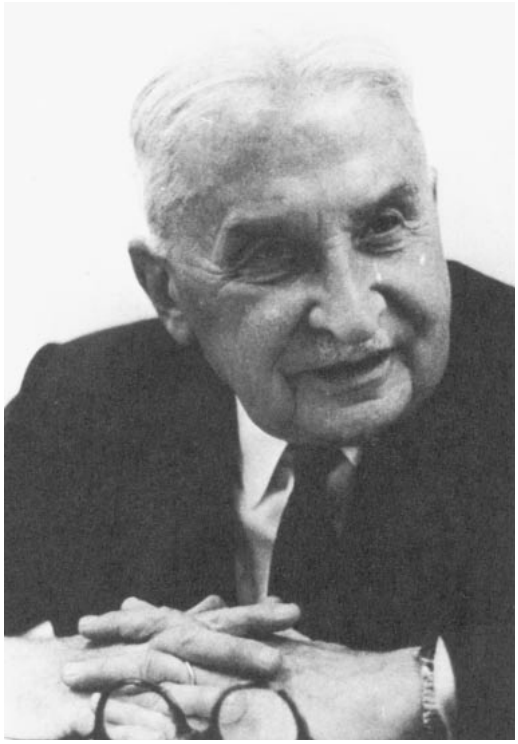
[3] Men kan argumenteren dat elke dekolonisatie een secessie is. Wij gaan er echter van uit dat er slechts sprake is van secessie indien ofwel de nieuwe soevereine eenheid voordien grensde aan de staat waarvan ze zich afscheidde, ofwel indien, bij niet-aangrenzende gebieden, het gaat om een afscheuring van een bevolkingsgroep met *dezelfde* etnische samenstelling als die van het moederland. Indien dit laatste niet het geval is, spreken we van dekolonisatie. Aldus was de onafhankelijkheidsverklaring van Rhodesië door Ian Smith en de zijnen in 1965 een secessie en geen dekolonisatie. Aldus was ook de Amerikaanse onafhankelijkheid in 1776 een secessie en geen dekolonisatie.

[4] Dierickx, Ludo; Les nationalistes flamands sont-ils contre l'Europe?; La Libre Belgique; 17 mei 2000.

[5] Bucheit, Lee; The Legitimacy of Self-Determination; Yale University Press; New Haven, Conn.; 1978.

[6] Als het tot een secessie van Vlaanderen komt, kan het welslagen daarvan afhangen van de houding van het buitenland. Dat was ook het geval toen België zich losmaakte van Nederland. Op Frankrijk na, aanvaardde de internationale gemeenschap de Belgische secessie niet, maar de Belgen konden gebruik maken van een internationale crisis rond Polen om te ontsnappen aan een internationale interventie. Een secessie van Vlaanderen zal, aldus Paul Belien in een bijdrage elders in dit blad, misschien aanvaard worden door Duitsland en Groot-Brittannië, maar wellicht niet door Frankrijk.

niet als koloniaal omschreven kan worden is omstreden. Zo erkenden de Verenigde Naties het recht van Congo om zich los te maken van België als legitiem, maar het recht van Katanga om zich los te maken van Congo niet.[7] Zo is het evenmin zeker of het recht van Vlaanderen om zich los te maken van België door de internationale gemeenschap als legitiem erkend zal worden.



Ludwig von Mises (1881-1973)

Allen Buchanan heeft in 1991 een aantal rechtvaardigende argumenten voor secessie beschreven, maar opperde niettemin ook bedenkingen.[8] Een onvoorwaardelijke voorstander van de erkenning van het recht op secessie (op voorwaarde uiteraard dat het democratisch gedragen wordt) was evenwel de Oostenrijks-Amerikaanse filosoof en econoom Ludwig von Mises (1881-1973), de leermeester van de latere Oostenrijks-Britse Nobelprijswinnaar Friedrich von Hayek. De meest stimulerende discussie rond secessie is vandaag in de VS te vinden bij de volgelingen van Mises en Hayek: de zg. „Oostenrijkse School."[9]

Het is de bedoeling van dit blad om zijn lezers met de moderne discussie rond secessie vertrouwd te maken, in een poging het separatistische discours in Vlaanderen de 21ste eeuw binnen te leiden. Het zal echter duidelijk zijn dat wij dit streven naar secessie binnen de geografische ruimte die thans Vlaanderen heet maar in feite het nederlandstalige deel omvat van de historische Zuidelijke Nederlanden, niet enkel zien binnen de tegenstelling Vlaanderen-België. Minstens even belangrijk, zoniet nog belangrijker, in de komende jaren wordt de tegenstelling Vlaanderen-Europa.

Positief vooroordeel

De Europese Unie ontwikkelt zich momenteel immers tot een moloch die het recht op secessie van de toegetreden staten ontkent. Méér zelfs: die de bevolking van een deelstaat het recht ontzegt om de premissen in vraag te stellen op basis waarvan deze superstaat zich vandaag ontwikkelt. Ongetwijfeld zullen ook bij ons in Europa daarom de geschriften van de Amerikaanse jurist en politicus John Caldwell Calhoun (1782-1850) de komende jaren aan belang winnen.[10] Calhoun, die senator was en zelfs vicepresident van de USA, bepleitte in de 19de eeuw het recht van de staten om uit de Amerikaanse Unie te treden. Zoals bekend stapten elf staten in 1861 uit de Unie, waarna de secessie-oorlog uitbrak die door de Unie gewonnen werd. De elf werden bezet en met geweld heringelijfd.

Het is inderdaad opvallend dat het recht op zelfbeschikking van een volk algemeen aanvaard wordt in een dekolonisatieproces, waar het zelfs primeert op de democratische beginselen. De Verenigde Naties hebben alle koloniale afscheidingen immers als legitiem aanvaard, zonder ooit te eisen dat er vooraf democratische verkiezingen moesten worden gehouden die de koloniale bevolking de vraag voorlegden of zij zich wel wilden afscheiden van het moederland. (Wie weet had de meerderheid der Congolezen in 1960 liever nog enkele decennia Belgisch gebleven in plaats van zich in een avontuur te storten waarop Congo niet was voorbereid). Daarentegen echter lijkt het dat in een situatie van secessie buiten de koloniale context, het recht op nationale zelfbeschikking dikwijls zelfs niet eens wordt aanvaard indien een volk zich met een democratische meerderheid uit een staatsverband wil losmaken.

Zo bekampt een nochtans doorgaans democratisch ingestelde politicus als Mark Eyskens de huidige Oostenrijkse regering met een ongekende heftigheid, enkel en alleen omdat deze regering het Oostenrijkse lidmaatschap van de Europese Unie wel eens in vraag zou kunnen stellen. „Er zijn waarden die belangrijker zijn dan de natie," aldus Eyskens in dit verband. „Wij willen de

[7] Een gelijkaardig gebeuren deed zich voor naar aanleiding van de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië. De VN erkende de onafhankelijkheid van Indonesië, maar niet die van Papua-Nieuw-Guinea. Nederland werd door de VN gedwongen om PNG bij Indonesië te laten.

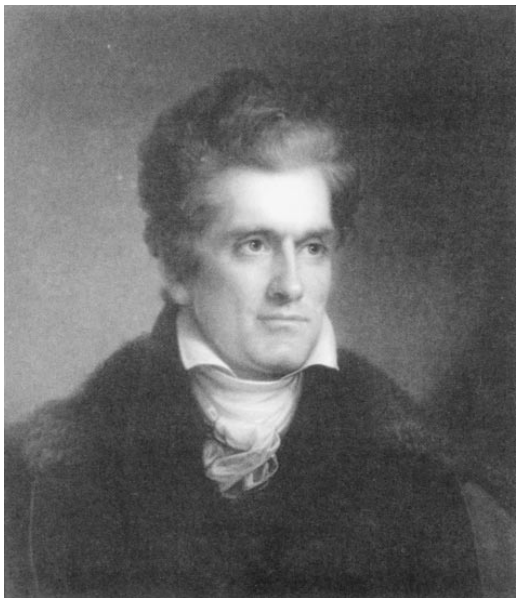
[8] Buchanan, Allen; Secession – The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec; Westview Press; Boulder, Colo.; 1991.

[9] Zie bv.: Gordon, David (ed.); Secession, State & Liberty; Transaction Publishers; New Brunswick, NJ; 1998.

[10] Calhoun, John C.; Union and Liberty – The Political Philosophy of John C. Calhoun; Liberty Fund; Indianapolis, IN; 1992.

uitbouw van een internationale rechtsgemeenschap, desnoods door ze af te dwingen met alle mogelijke middelen. De nationale soevereiniteit is een ouderwetse opvatting en een achterhaald standpunt van aftandse nationalisten."[11]

Wat is Eyskens' voornaamste probleem met de Oostenrijkse regeringspartij FPÖ? Niet dat ze „fascistisch" zou zijn. Het kan best zijn dat ze dat niet is, zo gaf hij letterlijk toe, maar wel dat ze „anti-Europees (is), zoals de Britse Conservatieven. (Ze) staat voor de terugkeer naar het verleden, de terugkeer naar de natiestaat."[12] Het is daarmee duidelijk wat er volgens Eyskens staat te gebeuren als een Europees volk ooit democratisch besluit om zijn nationale soevereiniteit te herstellen en bijgevolg te secessioneren uit de EU. Dan moet de „internationale rechtsgemeenschap" die secessie „desnoods met alle middelen" (NATO-bombardementen?) verhinderen. Zal Vlaanderen iets dergelijks misschien ook te wachten staan als het uit de „Belgische rechtsgemeenschap" stapt? Het is geen denkbeeldig scenario en het vraagt daarom om een evaluatie.



John C. Calhoun (1782-1850)

Maar ook Vlaanderen zelf zou in de toekomst geconfronteerd kunnen worden met secessie als een intern probleem. De vraag kan inderdaad gesteld worden of een toekomstige onafhankelijke Vlaamse staat een centralistische organisatievorm behoeft waarbij uiteenlopende regio's met eigen noden, zoals de Westhoek, Antwerpen-Stad, Haspengouw, enz., binnen eenzelfde keurslijf gedrongen moeten worden. Von Mises is van mening dat elke administratieve eenheid die in staat is zichzelf te besturen, het recht op zelfbeschikking en bijgevolg op secessie heeft. Niet alleen volkeren en naties, maar ook districten, steden en gemeenten.

Er zijn dus meer dan genoeg thema's waarrond „Secessie" zich in zijn volgende nummers kan bezinnen. Het zal duidelijk zijn dat dit nieuwe tijdschrift vertrekt vanuit een positief vooroordeel ten opzichte van de secessie-gedachte in zijn zeer uiteenlopende vormen. Via dit blad willen wij de grenzen aftasten. Hoever kunnen wij concreet gaan met de secessie in Vlaanderen, en hoe legitimeren wij dit? En welke zijn de voordelen van secessie, zowel politiek als economisch, als algemeen maatschappelijk?

Dit blad staat open voor eenieder die hierrond van gedachten wil wisselen. „Secessie" is een uitgave van het Mia Brans Instituut, een partijpolitiek-ongebonden werkgroep die ontstaan is binnen het Comité voor Christelijk Initiatief vzw. Een abonnement op „Secessie" is gratis. Vrijwillige financiële steun is echter welkom (zie pag. 2). Het blad zal blijven bestaan zolang uw vrijwillige bijdragen ons in staat stellen de verdere uitgave te verzekeren.

Dr. Alexandra Colen
Initiatiefneemster

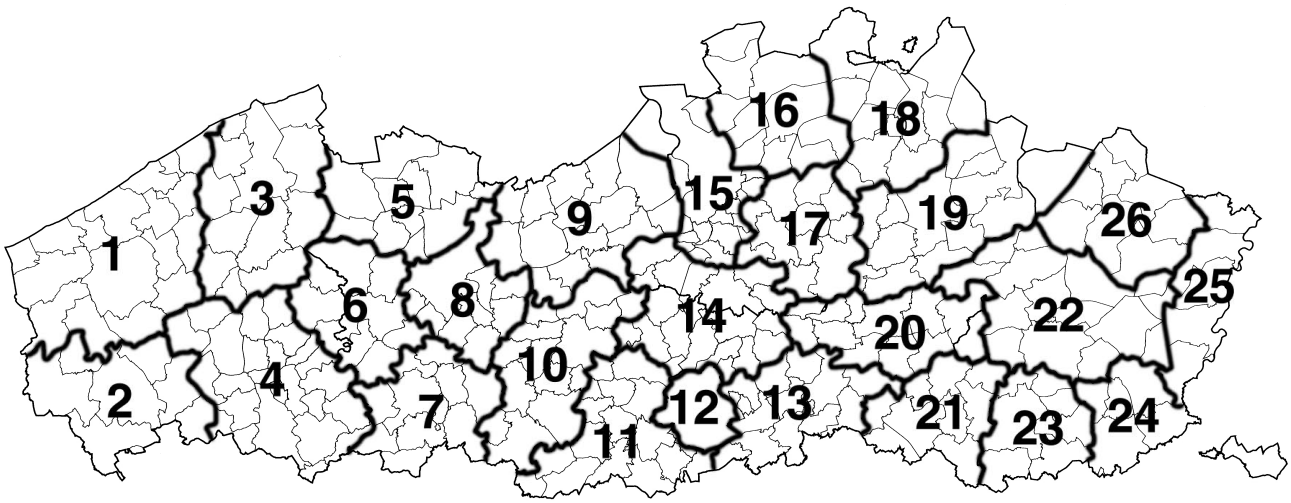
Mr. Paul Belien
Hoofdredacteur

[11] Mark Eyskens tijdens het plenaire kamerdebat van 3 februari 2000 (Parlementaire Handelingen, Kamer van Volksvertegenwoordigers).

[12] Mark Eyskens in Knack, 16 februari 2000.

Confederatie der Zuidnederlandse Staten

Bij wijze van *spielerei* hebben wij Vlaanderen, naar analogie met het evenveel inwoners tellende Zwitserland, ingedeeld in 26 kantons. Zo zou een toekomstig onafhankelijk Vlaanderen er kunnen uitzien. Lezers die een andere indeling van de kantons voorstellen, kunnen ons hun opmerkingen overmaken.



1. *Westhoek*
2. *Land van Ieper*
3. *Brugse Vrije*
4. *Land van Kortrijk*
5. *Meetjesland*
6. *Hart van Vlaanderen*
7. *Land van Oudenaarde*
8. *Vrijstaat Gent*
9. *Waasland*
10. *Denderland*
11. *Pajottenland*
12. *Vrijstaat Brussel*
13. *Land van Leuven*
14. *Land van Mechelen*
15. *Vrijstaat Antwerpen*
16. *Voorkempen*
17. *Neteland*
18. *Noorderkempen*
19. *Zuiderkempen*
20. *Hageland*
21. *Land van Tienen*
22. *Hoge Kempen*
23. *Land van Loon*
24. *Haspengouw*
25. *Maasland*
26. *Oosterkempen*

Een Zwitsers systeem voor Vlaanderen

Democratie is een procedure van politieke besluitvorming. Ervan uitgaande dat de politiek ten dienste van ieders belang moet staan en dat niemand beter in staat is de belangen van een individu en zijn gezin te kennen dan dit individu zelf, probeert men in een democratie iedereen te betrekken bij de politieke besluitvorming.

In kleine gemeenschappen is het mogelijk om ieder individu daadwerkelijk de kans te geven *desgewenst persoonlijk* te participeren in de besluitvorming. Dit is directe democratie. In grotere gemeenschappen duidt het volk vertegenwoordigers aan die namens hun kiezers spreken. Dit is representatieve democratie.

Het is mogelijk om in grotere landen, en zeker in een land van de grootte van Vlaanderen, directe democratie in te voeren. Dat toont het Zwitserse voorbeeld. Zwitserland telt evenveel inwoners als Vlaanderen (6 miljoen). Maar in tegenstelling tot Vlaanderen, is Zwitserland sterk gedecentraliseerd.

„The basic political attitude is conservative rather than venturesome, let alone revolutionary."

J.M. *Gabriel*; H*ow Switzerland is governed*; 1983

Vlaanderen is een gecentraliseerde (deel)staat, bestaande uit 5 (nagenoeg bevoegdheidsloze) provincies. Zwitserland is een federatie van 26 kantons en halfkantons met een zeer grote autonomie. Artikel 3 van de Zwitserse Federale Grondwet bepaalt: „De kantons zijn souverein inzoverre hun souvereiniteit niet beperkt is door de Federale Grondwet. Zij oefenen alle rechten uit die niet aan de Confederatie zijn toevertrouwd."

Art. 47 verplicht de Confederatie om de autonomie van de kantons te respecteren. De bevoegdheid van de kantons is zeer ruim. Onderwijs, bijvoorbeeld, is een kantonale bevoegdheid. De kantons hebben elk hun eigen grondwet.

De kantons zelf zijn onderverdeeld in gemeenten met een zeer grote autonomie. Die wordt geregeld door de kantonale grondwet, en kan dus verschillen van kanton tot kanton. De Federale Grondwet verplicht de kantons, maar ook de Confederatie, om in hun beleid steeds rekening te houden met de mogelijke consequenties voor de gemeenten (art. 50). In feite zijn de gemeenten de basiscellen van de Zwitserse Staat. Ook sommige gemeenten hebben een eigen grondwet opgesteld (bijvoorbeeld de stedelijke grondwet van Zürich).

Zwitserland telt liefst 2.914 gemeenten. Dat is dus bijna tien keer zoveel als Vlaanderen met zijn 308 gemeenten. Het Zwitserse kanton Bern alleen al telt meer dan 400 gemeenten.

Ook Vlaanderen zou uitgebouwd kunnen worden als een federale of zelfs confederale bond van een tiental autonome steden en landsstreken, opgebouwd uit honderden gemeenten.

Gemeenten

In overeenstemming met het subsidiariteitsbeginsel besturen de Zwitserse gemeenten als basiscellen van de Staat in ruime mate zichzelf. Zwitserse gemeenten hebben niet alleen een gekozen gemeenteraad, maar houden in sommige kantons ook openbare volksvergaderingen. In de gemeentelijke volksvergadering is elke burger zelf volksvertegenwoordiger. Hij mag het woord voeren en meestemmen. Elk jaar op een zondag in de lente moeten alle stemgerechtige inwoners van de zg. vijf *landsgemeinde* kantons de „landsgemeinde" bijwonen, een evenement in open lucht waarop alle stemgerechtigde burgers uit de gemeente verzameld zijn om persoonlijk hun wetten te stemmen en hun gouverneurs te kiezen.

Een Zwitserse gemeente telt gemiddeld 2.423 inwoners (tegenover 19.243 voor een Vlaamse). Ook op het niveau van gemeenten van 20.000 inwoners werkt directe democratie echter. Economisch onderzoek wijst er op dat de optimale grootte van een gemeente rond 10 à 30.000 inwoners ligt,[1] maar de Zwitserse bevolking wil van geen fusies weten. De bevoegdheid om gemeenten te fuseren ligt trouwens op kantonaal niveau.

In Vlaanderen kunnen we een aantal van de gemeentelijke fusies die door het Belgische regime op 1 januari 1977 doorgevoerd werden ongedaan maken, of we kunnen gemeenten en steden opsplitsen in deels autonome wijken of districten. Het voorbeeld van Antwerpen waar de districtsraden officiële instanties werden, verdient navolging in elke gemeente – en ook in Antwerpen zijn de districten nog veel te groot. Antwerpen-Linkeroever zou bijvoorbeeld een district op zich kunnen worden.

De gemeenten kunnen zelf individueel (in hun grondwet) beslissen welke autonomie ze hun wijken geven, in plaats van overal van bovenaf dezelfde regeling op te leggen.

Positief betrokken

Directe democratie betekent dus dat het volk niet alleen afgevaardigden kiest, maar over bepaalde zaken ook rechtstreeks zelf beslist. In het gedifferentieerde federale systeem van Zwitserland speelt de rechtstreekse democratie vooral op het vlak van de gemeenten een belangrijke rol. Maar ook het kantonaal en federaal niveau kennen vormen van directe democratie door middel van *initiatieven* en *referenda* (zie kader hiernaast). De talrijke verkiezingen in Zwitserland zijn de uitdrukking van de volkswet. Elk jaar zijn er drie tot vier vooraf bepaalde data waarop verkiezingen worden gehouden. De gemeentelijke, kantonale en nationale referenda worden op deze data gegroepeerd. De initiatieven en referenda kennen geen al te grote drempel. Wie erin slaagt een politiek debat op gang te brengen, kan gemakkelijk binnen de voorgeschreven tijd de nodige handtekeningen verzamelen.

Bij directe democratie oefent het volk zijn souvereiniteit rechtsstreeks en zonder bemiddeling uit. Directe democratie is niet bedoeld om representatieve vergaderingen te vervangen, en doet dat ook nergens waar het bestaat. Maar door naast de representatieve organen ook structuren van directe politieke inbreng te voorzien, remt het krachten af (zoals machtslobby's en politieke partijen) die de representatieve besluitvorming minder doorzichtig en minder representatief maken.

De Zwitserse ervaring leert dat de directe democratie een grote positieve betrokkenheid van de burger garandeert bij het politieke proces. De burger bezit de mogelijkheid om zich voor thema's die hij belangrijk vindt, te engageren zonder omweg via partijen of parlementariërs. De door intiatieven en referenda op gang gebrachte discussies bieden de deelnemers de garantie

Initiatieven & referenda

Een *initiatief* is een procedure waarbij burgers een bepaald aantal handtekeningen verzamelen naar aanleiding van een door het parlement goedgekeurde wet. Indien voldoende handtekeningen vergaard worden, is de overheid verplicht een bindende volksraadpleging te houden over deze wet. De wet moet ingetrokken worden indien de meerderheid ertegen gekant is. Niet alleen Zwitserland, maar ook Oostenrijk, Italië en 23 staten van de VS (plus het hoofdstedelijk district Washington) voorzien in hun wetgeving de mogelijkheid van het initiatief.

Het *referendum* is een procedure waarbij de handtekeningen verzameld moeten worden van een voorgeschreven aantal kiezers (meestal tussen de 3 à 5 procent van het electoraat) inzake een wetsvoorstel dat nog niet is goedgekeurd. Het gevolg van de petitie is dat de wet niet in voege mag treden tot de kiezers zich erover hebben uitgesproken. Indien de wet verworpen wordt, mag het parlement de wet niet meer goedkeuren. Deze procedure bestaat in Zwitserland en in 39 van de 50 Amerikaanse staten. Zwitserland laat burgers eveneens toe om zich bij referendum uit te spreken over de ratificatie van internationale verdragen.

De wortels van de Zwitserse directe democratie gaan terug tot de middeleeuwse *Landsgemeinde*, een algemene vergadering van alle mannelijke burgers om de wetten vast te leggen. In 1830 voerde Zwitserland het referendum in. Dit systeem werd nog uitgebreid in 1874 en 1921. In Amerika dateert het eerste referendum van 1778, toen in de staat Massachusetts de grondwet aan het volk ter stemming werd voorgelegd. In 1898 was South Dakota de eerste staat die het initiatief invoerde.

[1] Hofer, Simone; Die optimale Gemeindegrösse; Seminararbeit im Rahmen des Seminars „Gemeindereformen", Wintersemester 1998-1999; Soziologisches Institut der Universität Zürich – Gemeindestudien.

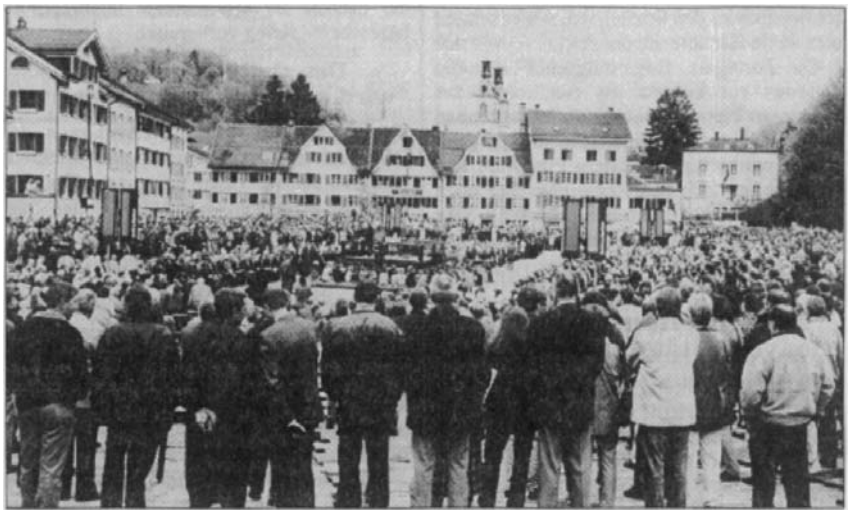
dat hun wensen ernstig genomen worden. Het gehele politieke proces wint daardoor aan transparantie en diepte. De verliezende partij is na afloop van zo'n procedure veel sneller bereid om de genomen beslissingen te aanvaarden. De directe democratie staat aldus garant voor sociale vrede en is tegelijk een beveiliging tegen ongewenste machtsconcentratie. Dankzij de directe democratie is Zwitserland er in de loop van de geschiedenis in geslaagd om modieuze en doorgaans rampzalige ontwikkelingen te vermijden die in het buitenland wel plaatsvonden.

„Le peuple est plus conservateur que ses répresentants. (...) Par conséquent, la votation populaire est un bon moyen d'écarter les nouveautés indésirables."

Eduard Blocher, 1910

De laatste tijd laten vele academici zich uiterst positief uit over de directe democratie. Zo kwamen drie economisten van de universiteit van St. Gallen in een in september vorig jaar verschenen boek tot de bevinding dat het Zwitserse model van directe democratie „modern, erfolgreich, entwicklungs- und exportfähig" is.[2] Volgens de drie auteurs leidt een systeem van directe democratie tot economisch zowel als politiek efficiëntere resultaten dan representatieve systemen. Ze onderbouwen hun conclusie met harde, statistische bewijzen en tonen onder andere aan dat gemeenten die directdemocratisch bestuurd worden hun uitgaven beter onder controle houden en betere economische resultaten boeken.

Paul Belien*



Een „Landsgemeinde" – volksvergadering – in Zwitserland: voorbeeld van directe democratie.

[2] Kirchgässner, Gebhard; Feld, Lars P.; Savioz, Marcel R.; Die direkte Demokratie. Modern, erfolgreich, entwicklungs- und exportfähig; Helbing & Lichtenhahn Verlag, Basel, 1999; SF 39; ISBN 3-7190-1837-7

* Paul Belien is jurist en onafhankelijk publicist.

Is België illegaal ?

De strijd voor een Vlaamse secessie is gerechtvaardigd, want het Belgische gezag over Vlaanderen is strijdig met het volkenrecht

In dit artikel stellen we ons de vraag op welke volkenrechtelijke gronden de Vlamingen hun onafhankelijkheid kunnen rechtvaardigen. Een juridische analyse van de stichting van de Belgische staat en van de Belgische grondwet biedt daartoe onverhoopte perspectieven. Indien we ons laten leiden door heden ten dage in het Westen algemeen aanvaarde juridische en internationaalrechtelijke beginselen, in 't bijzonder door de figuur van het zelfbeschikkingsrecht der volken zoals die de laatste jaren ontwikkeld is, kunnen we niet anders dan concluderen dat België een illegale staat is. Het einde bewerkstelligen van België is dus gelijk aan het einde stellen aan een onwettige toestand.

Raamwerk van de Belgische staat

De Belgische grondwet is na de staatsgreep van 1830 dikwijls aangepast, vooral in de tweede helft van de twintigste eeuw. We zullen ons hieronder beperken tot de oorspronkelijke versie, die van 1831, die trouwens de belangrijkste is omdat hierin het raamwerk van de Belgische staat wordt vastgelegd zoals dat tot vandaag bestaat.

Wat is de inhoud van die eerste Belgische grondwet?

Vooreerst worden er een aantal vrijheden en beginselen in afgekondigd, die in die tijd fel gegeerd waren, zoals vrijheid van onderwijs, van godsdienst, gelijkheid van alle burgers voor de wet, enzovoort. Verder worden de organen van de Belgische staat erin opgericht. Het is dat laatste wat ons hier aanbelangt.

De staatsmacht wordt gelegd bij het centraal Belgisch bestuur, dat in drie organen wordt ingedeeld: de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht. Deze organen dienen minstens in theorie van elkaar onafhankelijk te zijn. Deze driedeling is in feite een reactie tegen het absolutisme van het *ancien regime*, toen wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht in één persoon of in één enkel staatsorgaan verenigd waren, een toestand waarvan verondersteld werd dat het tot belangenvermenging en gebrek aan onafhankelijkheid leidde. Naast de drie organen is er nog een enigszins aparte instelling, de koning, die bepaalde functies van de drie organen in zich verenigt.

Naast het centrale bestuur zijn er nog de zogenaamde ondergeschikte besturen, de gemeenten en provincies. Zij krijgen enkel bevoegdheden in de mate dat het Belgisch centraal bestuur hen die geeft.[1] In beginsel regelen de gemeenten de zaken van gemeentelijk belang en de provincies de zaken van provinciaal belang. Het centraal bestuur houdt toezicht op deze lagere besturen en benoemt tevens de burgemeesters in de gemeenten en de gouverneurs in de provincies.

Zo wordt er een hiërarchie van besturen ingesteld. Onderaan de gemeenten, dan de provincies, en uiteindelijk daarboven de centrale Belgische staat. Het is echter duidelijk dat het zwaartepunt en de bron van de politieke macht bij het centraal regime ligt.

Zo is de Belgische grondwet de uiteindelijke rechtvaardigingsgrond geworden van het bestaan van de drie Belgische politieke machten.

Wanneer was en is in België een wet geldig? Indien hij door het parlement volgens een bepaalde procedure (meestal meerderheid tegen minderheid) gestemd is. Waarom mag het parlement wetten stemmen die voor miljoe-

[1] Dat is dus het tegengestelde van de toestand in een federale staat, zoals aangetoond wordt door de Zwitserse Grondwet, die elders in dit blad beschreven wordt.



Koning Willem I. De Vlaamse steden maakten in oktober en november 1830 herhaaldelijk duidelijk dat zij zijn onderdanen wilden blijven.

nen mensen bindend zijn? Omdat de Belgische grondwet het daartoe gemachtigd heeft.

Waarom kan de uitvoerende macht bestuursmaatregelen treffen ten overstaan van de inwoners en het grondgebied van de staat België? Waarom kan zij mensen wegens misdrijven vervolgen, oppakken, opsluiten en doen straffen? Omdat zij daartoe gemachtigd werd door de Belgische grondwet. Waarom zijn vonnissen en arresten in België afdwingbaar tegenover de burgers? Omdat zij uitgesproken werden door de organen van de rechterlijke macht. Waarom mag de rechterlijke macht dat doen? Omdat zij door de grondwet daartoe gemachtigd werd. Waarom zijn beslissingen van gemeente- en provincieraden, schepencolleges en bestendige deputaties geldig in België en waarom kunnen zij afgedwongen worden? Omdat het centraal bestuur hen die bevoegdheden gegeven heeft en omdat gemeenten en provincies door de grondwet ingesteld werden.

Zoals reeds uit het voorgaande blijkt, vinden niet enkel de organen zelf hun rechtvaardiging in de Belgische grondwet, maar ook alle handelingen die ooit door deze organen gesteld werden: vonnissen, arresten, beschikkingen, besluiten, wetten, decreten, ordonnanties, koninklijke en ministeriële besluiten, bevelen tot aanhouding, tot huiszoeking, ...

Kortom, de Belgische grondwet is de onbewogen beweger van de ganse Belgische staatsmachinerie.

De Vlamingen gaven hun toestemming niet

Maar de hamvraag in dit verband luidt: *waarin vindt de Belgische grondwet dan wel zijn rechtvaardiging?*

Officieel in de *wil van het volk*. Het zijn de gekozenen des volks die deze grondwet maakten. En het is hier dat in België het schoentje knelt. Op het ogenblik van zijn stichting bevonden zich op het grondgebied van de Belgische staat cultuurantropologisch twee volkeren: een fragment van het Nederlandse volk, dat Nederlandse dialekten sprak en dat binnen de Belgische provincies bovendien de meerderheid uitmaakte, en een fragment van het Franse volk, Franse dialekten sprekend.

Krachtens het volkenrecht kunnen twee of meer volkeren pas een meervolkenstaat oprichten, indien zij alle daartoe in volle vrijheid en met kennis van zaken de toestemming geven. Het volk dat de eerste én belangrijkste versie van de Belgisch grondwet maakte, en dus ook het raamwerk van de Belgische staat, bestond in feite enkel uit vertegenwoordigers van de volksfranse groep binnen België. De Zuid-Nederlanders waren als volk *niet* vertegenwoordigd op het Nationaal Congres dat de Belgische Grondwet maakte. Nergens blijkt uit de Belgische grondwet dat het Zuidnederlandse volk akkoord was met zijn afscheuring uit Nederland, uit niets blijkt dat zij akkoord waren met de oprichting van een staat België. Integendeel.[2]

In de Belgische grondwet, die tegelijkertijd stichtingsakte is van de Belgische staat, ontbreekt dus een zeer belangrijk hoofdstuk, dat in beginsel, volgens het universele volkenrecht, aanwezig moet zijn in alle stichtingsakten van meervolkenstaten, namelijk dat alle volken die de meervolkenstaat samenstellen, of hun vertegenwoordigers, *in volle vrijheid en met kennis van zaken* beslist hebben tot de oprichting van de staat in kwestie.

Omdat er in feite enkel volksfransen waren op het Nationaal Congres, deed de Belgische grondwet alsof er maar één volk bestond in België, het Franse (dat men het Belgische volk noemde om het te onderscheiden van de Fransen in Frankrijk zelf). *De Belgische grondwet deed alsof België geen meervolkenstaat was.*

[2] De Vlaamse steden Antwerpen, Gent, Mechelen, Dendermonde en Sint-Niklaas spraken zich tussen 8 en 10 september 1830 formeel uit tegen een scheiding (zelfs een louter administratieve) van de Nederlanden. De provincie Oost-Vlaanderen verklaarde dat het in geval van scheiding bij Nederland wilde blijven. Antwerpen herhaalde op 23 oktober het verzoek aan Koning Willem om de stad te blijven behandelen als een deel van het noorden.
Uit vrees voor een orangistische overwinning bij de verkiezingen pleegde het Belgische Nationaal Congres, dat in oktober 1830 voor een beperkte periode was verkozen, op 12 april 1831 een staatsgreep en stelde de verkiezingen voor onbepaalde tijd uit. De macht kwam in handen van een onverkozen en zelfbenoemde „Association Nationale" die een terreurregime installeerde. Lord Ponsonby, de Britse vertegenwoordiger in Brussel, had reeds op 19 februari 1831 aan zijn regering gemeld dat het Nationaal Congres „hostile to the majority of the people" was.
Bij gemeenteraadsverkiezingen tijdens de eerste jaren van het Belgische bewind werden in ettelijke Vlaamse steden steeds opnieuw „orangistische" burgemeesters verkozen – zodanig zelfs dat het Belgisch regime in maart 1836 de rechtstreekse verkiezing van de burgemeesters afschafte en ze voortaan door de koning liet benoemen.

N*og inbreuken op het volkenrecht: artikelen* 25 *en* 23

Omdat de stichters van de Belgische staat deden alsof België geen meervolkenstaat was, staat in de grondwet van België ook niet welke politieke bevoegdheden de samenstellende volken aan het centraal Belgisch bestuur overdragen. Neen, er staat kortweg dat van rechtswege alle bevoegdheden toekomen aan het centraal bestuur. Het artikel 25 van de oorspronkelijke grondwet luidt immers: T*ous les pouvoirs émanent de la nation*.

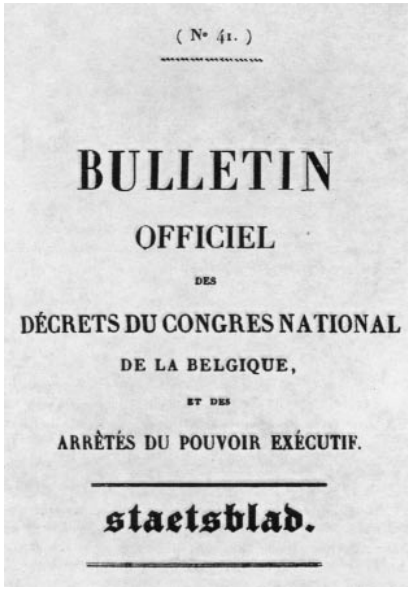
Alle politieke macht gaat dus uit van de *nation*, waarmee de *nation belge* wordt bedoeld. En *nation* is hier synoniem van het centraal bestuur daar dit vermoed wordt de *nation* te belichamen. Hier wordt vormelijk bevestigd wat hierboven al aangekondigd werd, namelijk dat het centraal Belgisch bestuur letterlijk *alle* bevoegdheden krijgt, terwijl de gemeenten en provincies slechts bevoegdheden hebben in de mate zij toegewezen zijn door het centraal bestuur. Van *volken* in cultuurantroplogische zin is er al helemaal geen sprake.

Dit korte maar uiterst belangrijke artikel 25 schraagt de ganse Belgische staatsstructuur, en is trouwens een bijkomende reden waarom de Belgische staat als strijdig met het volkenrecht moet gezien worden. Het centraal bestuur in een meervolkenstaat kan immers enkel *beperkte* bevoegdheden hebben, bevoegdheden die het zijn toegewezen door de samenstellende volken. De volheid van bevoegdheid (het beroemde zelfbeschikkingsrecht der volken) blijft echter altijd bij het volk in kwestie.

Met dit lakonieke zinnetje in de eerste versie van de Belgische grondwet werd met één pennetrek het zelfbeschikkingsrecht van het Vlaamse volk door het Belgischfrans centraal bestuur feitelijk *opgeheven*. E*n artikel* 25 *staat er nog steeds in, tot op de dag van vandaag*. I*n de nieuwe grondwet van* 1994 *stemt het echter overeen met artikel* 33.

Iets gelijkaardigs kan gezegd worden over artikel 23: L*'emploi des langues usitées en* B*elgique est facultatif; il ne peut être réglé que par la loi, et seulement pour les actes de l'autorité publique et pour les affaires judiciaires*.

Het gebruik der talen in België is vrij… Deze zin kon de indruk geven dat het Nederlands ook toegelaten was. De inkt van de grondwet was echter nog niet opgedroogd, of op 19 september 1831 werd er al een wet aangenomen die bepaalde dat *alleen* het Frans de openbare taal was in *heel* België.


(N° 41.)

BULLETIN

OFFICIEL

DES

DÉCRETS DU CONGRES NATIONAL

DE LA BELGIQUE,

ET DES

ARRÊTÉS DU POUVOIR EXÉCUTIF.

staetsblad.

Deze grondwetsbepaling was feitelijk een reactie tegen de vernederlandsingspolitiek van Willem I die overeenkomstig het volkenrecht had bepaald dat in de Nederlandse streken enkel het Nederlands openbare taal was. Impliciet had deze bepaling ook tot gevolg dat de door de Nederlandse koning bestuurlijk vastgelegde taalgrens afgeschaft werd. Het zou nog bijna anderhalve eeuw duren voor ze opnieuw ingevoerd werd.

Ook artikel 23 is strijdig met het volkenrecht. Uit het zelfbeschikkingsrecht der volken vloeit immers voort dat een volk ook baas is over de taal of talen die op zijn grondgebied een min of meer openbaar karakter hebben. Enige openbare taal kan in beginsel enkel de eigen taal zijn. Andere talen op het grondgebied kunnen eventueel ook een halfopenbaar karakter krijgen, maar enkel na eenzijdige toestemming van het volk aan wie het gebied behoort.

In België waren het echter de Fransen die zichzelf via artikel 23 en zijn uitvoeringswetten het recht gaven het Frans te gebruiken in Vlaanderen, het zelfs op te leggen als *enige* openbare taal, *dit alles zonder toestemming van het* V*laamse volk*. En net zoals artikel 25, staat artikel 23 (artikel 30 in de grondwet van 1994) nog steeds in de Belgische grondwet (wat de Vlaamse instellingen het minstens theoretisch onmogelijk maakt een taalpolitiek te voeren inzake de private betrekkingen).

De Belgische grondwet van 1831, en in het bijzonder de artikels 23 en 25, bevatte in feite een kaderprogramma tot vernietiging op termijn van de Zuidnederlandse natie.

De Belgische grondwet van 1831, en in het bijzonder de artikels 23 en 25, bevatte in feite een kaderprogramma tot vernietiging op termijn van de Zuidnederlandse natie: via het Frans als enige openbare taal en via het centraal bestuur dat zij volkomen controleerden, verschaften de Fransen en hun trawanten zichzelf het recht om Frans te gebruiken overal in Vlaanderen, om het Nederlands er te verdringen, om de Vlamingen uit te sluiten van de belangrijkste bestuursfuncties, om zelf in Vlaanderen te regeren, om het Zuidnederlands volksgebied en volk te koloniseren en te exploiteren. En zo zou dan ook geschieden in de tientallen jaren daarna.

De Belgische staat kan maar op één manier gezien worden: als een aanslag van het Franse op het Nederlandse volk, waarbij het volksgebied van de Zuid-Nederlanders aangehecht werd bij Frans grondgebied en het zelfbeschikkingsrecht van het Zuidnederlandse volk *opgeheven* werd.

Grendelgrondwet van in 't begin

Sommigen zullen nu zeggen: waarom zo ver terugkeren in het verleden? De Vlamingen hebben vandaag toch toegang tot het Belgisch parlement en hebben die scheve toestand, die in het begin zeker bestond, toch al lang recht gezet?

O*mdat ook dit laatste niet waar is*. Vooral in de jaren zeventig van de 20ste eeuw werd de Belgische grondwet herschreven als een *grendelgrondwet*, waardoor de Vlaamse meerderheid in België voorgoed onwerkzaam werd gemaakt. Dit geschiedde door de invoering van een ganse reeks instellingen in het voordeel van de Belgischfranse minderheid: pariteit in de ministerraad, het stelsel van dubbele en bijzondere meerderheden in het parlement voor communautair gevoelige materies, de alarmbel-procedure,... Allemaal technieken die de Belgische Fransen een vetorecht geven in het centraal bestuur.

Het punt is echter dat de Belgische grondwet *reeds van in het begin* dat grendelkarakter had. Hij was immers in 1831 zodanig opgesteld dat de Vlamingen hem nooit nog zouden kunnen wijzigen zonder instemming van de Belgische Fransen, zelfs niet nadat de Vlamingen in latere tijden en in toepassing van de democratische beginselen de meerderheid in het Belgisch parlement zouden gaan uitmaken. In het vierde lid van artikel 131 (artikel 195 in de grondwet van 1994) staat immers dat wijzigingen, veranderingen of toevoegingen van de grondwet enkel mogelijk zijn met een tweederde meerderheid (de onderlijning is van mijzelf): D*ans ce cas, les Chambres ne pourront délibérer, si les deux tiers au moins des membres qui composent chacune d'elles ne sont présents; et nul changement ne sera adopté, s'il ne réunit au moins les deux tiers des suffrages*.

En een tweederde meerderheid hebben de Vlamingen nooit gehad in België, en zullen zij nooit hebben, zelfs niet in ideale omstandigheden (en voor de Belgische Fransen komen daar bovenop nog eens de hierbovengenoemde en sinds de jaren zeventig bestaande extra-waarborgen). Met andere woorden, binnen de Belgische staatsrechtelijke logica hebben de Vlamingen nooit van hun meerderheid kunnen gebruik maken om hun zelfbeschikkingsrecht te heroveren, en *zullen dat in de toekomst ook nooit kunnen*.

Jazeker, onder druk van de Vlaamse Beweging en mits het betalen van zware prijzen, hebben de Vlamingen wel het een het ander kunnen verkrijgen: een taalwet hier, een taalwet daar, een staatshervorming hier, een staatshervorming daar, maar tot nu toe zijn zij er nooit in geslaagd het onrecht van 1831 *in zijn geheel* ongedaan te maken. En het herstel van dat onrecht kan enkel bestaan in *een herstel van het volledige zelfbeschikkingsrecht van de Vlamingen over geheel hun volksgebied*.

De structurele, onrechtvaardige en onevenwichtige machtsverhoudingen tussen Fransen en Zuid-Nederlanders, zoals zij reeds gebetonneerd werden in de eerste grondwet van 1831, bestaan tot op vandaag. Het arsenaal aan

wetten op het taalgebruik en op de staatshervormingen zijn op de keper beschouwd uiteindelijk niets anders dan wat *uitzonderingswetten* op de artikelen 23 en 25, die zelf nog steeds *massief en onverkort* in de Belgische grondwet verankerd zijn.[3]

H*ad het anders gekund*?

Had de stichting van de Belgische staat dan wel op een volkenrechtelijk wettige manier kunnen gebeuren? Dat had eventueel gekund, indien de Zuidelijke Nederlanden zich in volle vrijheid en met kennis van zaken van de Noordelijke hadden afgescheurd, indien het onderwerp van de afscheiding het voorwerp had uitgemaakt van een breed maatschappelijk debat, indien het als dusdanig was goedgekeurd door een vrije Zuidnederlandse volksvergadering. Maar indien het op die manier was gebeurd, dan zou de afscheiding zelf natuurlijk nooit gebeurd zijn. Want welk belang hadden de Zuid-Nederlanders erbij zich te zien afscheiden van het Noorden? Welk volk kiest er vrijwillig voor om zijn toestand er op achteruit te zien gaan? En na de staatsgreep gíng zijn toestand er op achteruit: afschaffing van zijn taal en onderwijs,[4] afschaffing van zijn zelfbestuur, economische en sociale achteruitgang, verarming, vervreemding, ziekten en hongersnood… Ziehier de vruchten van de Belgischfranse staatsgreep voor Vlaanderen.

En het voor de Vlamingen onrechtmatige karakter van de Belgischfranse staatsgreep had *zelfs achteraf* nog kunnen geregulariseerd worden, indien de Belgische Fransen op gelijk welk moment in de Belgische geschiedenis tot inkeer zouden gekomen zijn, indien zij zouden gezegd hebben: „We hebben in 1830 eenzijdig en zonder jullie toestemming jullie zelfbeschikkingsrecht afgenomen. M*aar kom nu, zand erover.* We geven jullie terug zelfbeschikkingsrecht over geheel jullie toenmalige volksgebied, en we zijn akkoord dat onze Franse volksgenoten in Vlaanderen slechts minderheidsrechten hebben in de mate dat jullie daarmee vrijwillig akkoord gaan." Ja, als dat gebeurd was, dan had er misschien nog iets kunnen gemaakt worden van die Belgische staat. Maar, helaas, dat heeft zich niet voorgedaan.

Het is een merkwaardig schouwspel te zien hoe de Vlamingen het recht om zichzelf te besturen en het recht om hun eigen taal te spreken op hun eigen volksgebied dienden (en nog steeds dienen) af te kopen van vreemden, met geld, grondgebied en machtsposities, terwijl volgens het universele volkenrecht deze rechten, die niets anders zijn dan onderdelen van het veelgeroemde zelfbeschikkingsrecht der volken, *gratis, onverkort en van nature* toekomen aan alle volken der aarde.

Het is tragisch, en tegelijk ook komisch, om te zien hoe de Franse revolutionairen van 1830 de twee bovengenoemde artikeltjes 23 en 25 vlug-vlug in de Belgische grondwet hebben ingemoffeld, terwijl het wegwerken van de negatieve gevolgen hiervan voor Vlaanderen inzet, arbeid en offers van duizenden zou vergen over een periode van vele tientallen jaren. En zelfs nu bijna twee eeuwen later zijn de schadelijke gevolgen van deze artikelen nog niet geneutraliseerd.

Meteen is bewezen dat twee eeuwen Vlaams-nationale strijd in feite een strijd was tegen iets dat uiteindelijk niet meer was dan een door de Fransen opgeroepen *illusie*, tegen *een vodje papier*, dat voor de brave Vlamingen echter de vorm aannam van een oninneembare vesting.

Meteen is ook aangetoond dat de radicale strekking binnen de Vlaamsnationale beweging het bij het rechte eind had. Zij aanvaardde immers niet de geldigheid van de Belgische staat en grondwet en wees om die reden elke samenwerking met de organen van de Belgische staat af: *met een illegaal bewind dient niet onderhandeld te worden* (tenzij dan over de onvoorwaardelijke beëindiging van dit illegale bewind).

[3] Artikel 25 – het nieuwe artikel 33 – wordt sinds de laatste staatshervorming wel enigszins getemperd door het nieuwe artikel 35 volgens hetwelk het centraal bestuur in de toekomst enkel nog bevoegd zou zijn voor de materies die haar uitdrukkelijk worden toegekend, terwijl de Gewesten en de Gemeenschappen – het Vlaamse en het Waalse volk dus – de overige bevoegdheden krijgen. Dit artikel zou het in de toekomst mogelijk moeten maken dat het zwaartepunt van de politieke macht verschuift van het centraal bestuur naar de samenstellende volken

[4] Het Belgische regime ging over tot de sluiting van alle onderwijsinstellingen die koning Willem had opgericht. Willems universiteiten werden heropend in 1835, maar zijn (nederlandstalige) lagere en middelbare scholen niet. Het aantal lagere scholen in de Zuidelijke Nederlanden werd gehalveerd van 4.000 onder het Nederlandse bewind tot 2.000 onder het Belgische, alwaar Frans de voertaal werd.

En eveneens is aangetoond dat de gematigde strekking *ongelijk* had, want dezen hoopten de Belgische staat in een voor de Vlamingen gunstige zin te hervormen door in de logica van de Belgische staatsmachinerie te treden. Maar door zich te onderwerpen aan de Belgische staatsregels reden zij zich vast in het Belgisch moeras met als resultaat een cynisch en vernederend machtsspel dat nu al vele tientallen jaren duurt en waarbij de Vlamingen zich als slaven moeten loskopen van hun Franse meesters en waarbij deze laatsten er plezier in scheppen de prijs steeds hoger op te drijven.

België bestaat niet

Het besluit van dit alles is dat de Belgische staat volkenrechtelijk geen enkele wettige grondslag heeft.[5] Omdat het Zuidnederlandse volk op geen enkele manier zijn toestemming heeft gegeven en die fout op geen enkel ogenblik in de Belgische geschiedenis is rechtgezet, is de Belgische meervolkenstaat ongeldig tot stand gekomen en is de Belgische grondwet bijgevolg *nietig*.

Dit heeft volkenrechtelijk tot gevolg dat ook alle gevolgen van deze grondwet nietig zijn. Alle Belgische instellingen zijn nietig: wetgevende macht, rechterlijke macht, uitvoerende macht, met inbegrip van het koningshuis. Hetzelfde geldt voor alle door deze machten gestelde handelingen: alle vonnissen gewezen door Belgische rechtbanken, alle wetten gestemd door het Belgische parlement, alle handelingen van de Belgische bestuursorganen. *Strikt volkenrechtelijk heeft er nooit een Belgische staat bestaan*.[6]

Alles nietig verklaren is echter niet mogelijk, en ook niet wenselijk. Laat ons pragmatisch zijn. In het privaatrecht heeft de rechtsleer een theorie uitgewerkt waardoor de handelingen van vennootschappen of verenigingen waarvan achteraf blijkt dat ze nietig zijn opgericht, of gevolgen van overeenkomsten die achteraf bekeken nietig tot stand gekomen zijn, toch niet alle nietig worden verklaard, maar slechts selectief.

Deze theorie kan hier naar analogie worden toegepast. Enkel de handelingen verricht binnen het Belgisch kader, die de rechten van de Vlamingen, Walen en Duitstaligen *als volk* aantasten, zijn nietig.

Dit geldt onder meer voor de volgende regelingen: de afscheuring van de Zuidelijke van de Noordelijke Nederlanden, de aanhechting bij de Belgische staat, de taalgrens van 1962, de taalregeling in het algemeen, het uitbouwen van Brussel als een apart gewest, de geldstromen en meer algemeen gesproken alle onrechtmatige en onevenwichtige voorrechten die de Belgische Fransen zichzelf toebedeeld hebben, zowel in Vlaanderen als op Belgisch niveau. Ook de Belgische vonnissen en arresten in verband met Vlamingen die van de Duitse invallen van 1914-1918 en 1940-1944 gebruik gemaakt hebben om de volkenrechten van de Vlamingen te herstellen kunnen nietig verklaard worden.

De nietigverklaring van de aansluiting van de Zuidelijke Nederlanden bij la Belgique en het Franse rijk zal de laatste daad van het Vlaams-nationalisme in België zijn, haar eerste daad in het Nieuwe Vlaanderen en in deze daad vindt zij meteen haar voltooiing, haar *moment suprême*.

Is dit een vermetele gedachtengang? De Vlamingen zullen niet de eersten zijn om zoiets te doen. Begin jaren negentig riepen de volken aan de Baltische Zee, Esten, Letten en Litouwers, niet enkel hun onafhankelijkheid uit, maar verklaarden tegelijk hun aansluiting bij het Russische rijk van enkele tientallen jaren tevoren nietig.

Nochtans hadden de respectievelijke volksvergaderingen van de Baltische volken begin jaren veertig op vormelijke wijze deze aansluiting goedgekeurd. Terecht verklaarden de Baltische nationalisten deze daad echter ongeldig,

[5] En ook geen democratische. Want wat is de democratische relevantie van een staat en een grondwet die met deelname van minder dan 1% van de totale bevolking zijn tot stand gekomen? En voor de Zuidelijke Nederlanden geldt dan nog dat het overgrote deel van de kiezers en deelnemers aan het „Congrès National" niet eens als Zuid-Nederlanders kunnen beschouwd worden.

[6] Dit is in feite een universele rechtsregel in de westerse rechtssystemen. Als een juridische handeling, hetzij een overeenkomst, hetzij de oprichting van een vennootschap of een vereniging, op nietige wijze tot stand is gekomen, dan is in beginsel niet enkel de handeling zelf nietig, maar ook al zijn gevolgen.

omdat de ingezetenen van deze volksvergaderingen door de Russen gemanipuleerde marionetten waren (met andere woorden, ook hier was geen sprake van aansluiting bij een andere, vreemde staat *in volle vrijheid en met kennis van zaken*). In vergelijking met het Baltische voorbeeld is het dossier van de Vlamingen zelfs nog sterker: de aanhechting van de Zuidelijke Nederlanden bij België geschiedde immers zonder enige vormelijke goedkeuring van welke Zuidnederlandse volksvergadering dan ook, het was een aanhechting *zonder meer*.

Hoe gaan wij nu de stichting van België en zijn gevolgen in de toekomst zien? Als een projekt waar de Vlamingen min of meer uit vrije wil in gesukkeld zijn, maar waarvan zij naderhand inzagen dat het een vergissing was? Of dient het Belgisch tijdvak kortweg gezien te worden als *de laatste vreemde bezetting van Vlaanderen*? Rekening gehouden met al het bovenstaande meen ik dat enkel het laatste standpunt kan weerhouden worden.

De discussie hieromtrent is geen puur academische kwestie. Het laatste standpunt biedt vooreerst het voordeel dat enkele onrechtvaardige Belgische regelingen die de Vlamingen ook na het einde van België nog parten kunnen spelen, zoals de vastlegging van de taalgrens en de uitbouw van Brussel als apart quasigewest, op volkenrechtelijk correcte manier opnieuw in vraag kunnen gesteld worden. Tenslotte kan het ook bijgetreden worden om redenen van geestelijke hygiëne: net zomin als voor mensen is het voor volken immers gezond om in de leugen te leven.

En België wás vanaf zijn ontstaan een leugen en is dat tot vandaag gebleven.

Dirk Hoebeek*



„Keer naar uw dorp !" „La Wallonie en a assez !"

De Belgen laten weten wat ze denken van de Vlamingen in Brussel.

* Mr. Dirk Hoebeek is partner van het Brusselse advocatenkantoor Hardeman & Hoebeek

21 juli

De Separatistische Internationale

Vlaamse separatisten zijn gewoon mee met hun tijd. Dat is de mening van Matt Rees, een Amerikaan uit Californië. Ook in de VS heeft het separatisme — „devolution" heet het daar — de wind in de zeilen. Lektuur voor de Belgische feestdag.

Vijftig sterren staan er — voorlopig nog — op de vlag van de Verenigde Staten van Amerika. De sterren verwijzen naar de vijftig deelstaten van de Amerikaanse unie. Straks moeten er wellicht een paar sterren worden bijgezet. Niet alleen in Californië, maar ook in verschillende andere staten groeien separatistische bewegingen. West-Kansas wil los van de rest van Kansas, Noord-Louisiana ergert zich aan Zuid-Louisiana, West-Michigan wordt zich bewust van zijn eigen identiteit, het noorden van de staat New York wil het juk van New York City kwijt, en binnen New York City zelf wil Staten Island een volledig onafhankelijke stad worden. En wat de Amerikaanse federale unie zelf betreft, zijn er sterke stromingen aktief om er een konfederale staat van te maken, met veel grotere autonomie voor de staten dan vandaag het geval is. Wie streeft naar een onafhankelijk Vlaanderen binnen een konfederaal Europa bevindt zich dus in internationaal gezelschap.

DEVOLUTIE. De jonge Amerikaanse journalist *Matt Rees* was twee jaar lang verantwoordelijk voor de artikelen op de opiniepagina van *The Wall Street Journal Europe* in Brussel. Later deze maand verhuist hij naar Washington waar hij redakteur wordt van *The Standard*, het nieuwe konservatief-liberale weekblad dat *Rupert Murdoch* begin september in de VS lanceert. „Het tema separatisme heeft me altijd geboeid," zegt Rees. „Voor een konservatief is het normaal dat hij geïnteresseerd is in alle stromingen die macht willen ontnemen aan de centrale staat. Bovendien kom ik uit Californië waar de jongste jaren een sterke *devolutionistische* stroming is ontstaan." Afscheiding heet in de VS *devolution*.

Rees begon zijn journalistieke carrière bij het weekblad *The New Republic* met een artikel over Californisch separatisme. Op 2 juni 1992 werd in Californië een referendum gehouden over de vraag om deze staat, die zo groot is als Duitsland en bijna 30 miljoen inwoners telt, op te splitsen in twee of meer delen. Vijfenvijftig procent van de kiezers stemde daarmee in. „Vooral in Midden- en Noord-Californië is de separatistische meerderheid erg groot," zegt Rees. „Men heeft er het gevoel dat veel te veel noordelijke belastingen naar het zuiden, het gebied rond Los Angeles, stromen. Bovendien is het noorden boos omdat de wetgeving van de staat vaak op noden en verlangens van het zuiden wordt afgestemd. *Waarom moet ons onderwijssysteem op de sociale problemen van Los Angeles zijn afgestemd ?* zo klaagt men in landelijke gebieden duizend kilometer meer naar het noorden. *En waarom moeten wij hier een pollutiereglementering toepassen die wellicht zinvol is in een megalopolis zoals Los Angeles maar ons alleen onnodig op kosten jaagt ?*"

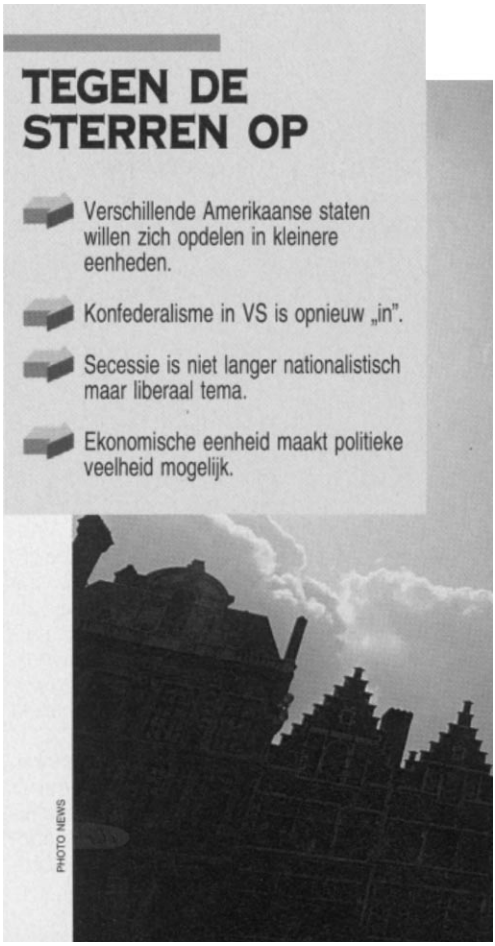
STERKE STROMING. In 27 van de 31 *counties* van Californië zijn de voorstanders van opdeling in de meerderheid. Er bestaat zowel een voorstel om Californië in twee te splitsen — waarbij 60 % van de bevolking in het zuiden zou leven en 40 % in het noorden — als een voorstel om de staat in drie te delen. Maar de Amerikaanse federale grondwet verbiedt de vorming van nieuwe staten als daarvoor op federaal niveau geen meerderheid te vinden is. Een staat mag zich bijgevolg niet opdelen indien geen meerderheid van de andere 49 staten daarmee akkoord gaat. In 1859 nam de Californische volksvertegenwoordiging al met overweldigende meerderheid een splitsingsvoorstel aan dat bij referendum goedgekeurd werd door 75 % van de bevolking, maar de federale staat ging er toen niet op in.

„Vandaag beperkt de devolutie-idee zich niet tot Californië," zegt Rees. „Er leeft zowel bij links als rechts een sterke stroming om grotere politieke eenheden op te delen in kleinere, beter bestuurbare entiteiten. Ook bestaat er groot ongenoegen over het centraal gezag in Washington. Rechts wil meer macht voor de staten omdat het gekant is tegen de tendens naar gelijkschakeling die in centralisme vervat zit. Links is boos omdat Washington regionale en stedelijke autoriteiten vaak verplichtingen oplegt zonder de financiële middelen daarvoor te delegeren. Men noemt dit *unfunded mandates* en vooral burgemeesters in grote steden klagen daarover steen en been."

BREUKLIJNEN. In diverse staten wordt de roep naar afscheiding luider. In Kansas beperkte de regering van de staat in 1992 de lokale bevoegdheden van de *counties* inzake onderwijs. Negen westelijke *counties* besloten daarop (soms met meer dan 95 % van de stemmen) om zich van de staat af te scheiden. Nadien transformeerde het ongenoegen zich tot een belastingrevolte. West-Kansas ergert zich aan de financiële transfers naar het oosten en eist belastingverminderingen. Indien die er niet komen, wil het de eenheid verbreken : *met Kansas als het kan, zonder Kansas als het moet.*

In Michigan en Louisiana is de breuk tussen diverse delen van de staat eerder kultureel van aard. West-Michigan is konservatiever dan de rest van de staat en Louisiana bestaat in het noorden vooral uit inwoners van Angelsaksische en in het zuiden van Franse *Cajun*-afkomst. In tegenstelling tot Californië, Kansas en New York is het in Michigan en Louisiana echter nog niet tot echte afscheidingsbewegingen gekomen. Er is blijkbaar een bijkomend ongenoegen over financiële transfers nodig alvorens het daartoe komt.

VRIJSTAAT ANTWERPEN. In de staat New York doet zich hetzelfde probleem





■ **MATT REES (THE WALL STREET JOURNAL)**
Er leeft in de VS zowel bij links als rechts een sterke „devolutionistische" stroming om grotere politieke eenheden op te delen in kleinere, beter bestuurbare entiteiten.

voor als in Californië. New York State bestaat uit het dichtbevolkte New York City (NYC) in het zuiden en uitgestrekte, dunbevolkte landelijke gebieden in het noorden. De noorderlingen zien niet in waarom zij rekening moeten houden met wetgeving en taxatie die dikwijls specifiek zijn afgestemd op de stedelijke problematiek van de City. De noordelijke onvrede kwam tot uiting bij de goeverneursverkiezingen vorig jaar. De zittende Demokratische goeverneur *Mario Cuomo* werd verpletterend verslagen door *George Pataki*, een Republikein uit het noorden. Cuomo won minder dan een derde van de stemmen buiten de City en verloor op één na in alle *counties*.

Binnen NYC zelf wil de meer welvarende buurt Staten Island zich losmaken van de rest van de stad. Bij referendum in 1990 sprak 81 % van de kiezers aldaar zich uit voor het vormen van een eigen, zelfstandige stad. „Dat is een probleem met devolutie," zegt Rees : „Waar eindig je ? Als je New York State opdeelt, waarom dan ook New York City niet opdelen ?"

Hij trekt de vergelijking onmiddellijk door naar België. „Ik zie niet in waarom je België slechts in twee zou opdelen, en niet in acht of negen of nog meer stukken ? Waarom zou Vlaams separatisme mogen en Antwerps separatisme niet ?" Het idee is verleidelijk. Als Luxemburg onafhankelijk en welvarend is, waarom kan Antwerpen dat dan niet zijn ? De vrijstaat Antwerpen zou een fiskaal paradijs kunnen worden en internationale banken en bedrijven die zich thans in Luxemburg vestigen, zouden door het Antwerps stadsbestuur naar de Scheldestad kunnen worden gelokt.

EKONOMIE. Rees legt uit : „Het feit dat devolutie — het kleiner worden van politieke eenheden — thans mogelijk wordt, heeft te maken met het feit dat de ekonomische eenheden groter zijn geworden. Een stad, zoals Antwerpen bijvoorbeeld, heeft een hinterland nodig, maar die nood is ekonomisch van aard. Vroeger was die nood tegelijk ook politiek omdat politieke en ekonomische eenheid samenvielen, maar in grotere vrijhandelszones valt de politieke noodzaak weg omdat de ekonomische eenheid toch bestaat. Het opdelen van staten past dan ook binnen de liberale vrijhandelsgedachte." In tegenstelling tot wat „eurofiele" politici denken, doet de ekonomische eenwording van Europa de nood aan politieke eenwording afnemen.

Rees verwijst naar de in Amerika docerende Duitse hoogleraar *Hans-Hermann Hoppe* die in nationalisme en secessie enorme kansen voor liberalizering van de ekonomie ziet. Kleinere politieke eenheden zullen immers met elkaar gaan konkurreren in het uitwerken van het meest belastingvriendelijke beleid om aldus ondernemingen en mensen aan te trekken. Hoppe verklaart de ekonomische bloei van de Nederlanden en Noord-Italië in de middeleeuwen door het feit dat deze regio's uit een veelvoud van kleine zelfbesturende stadsstaten en provincies bestonden.

De konfederale eenheid blijft nodig voor bepaalde beperkte domeinen, zoals defensie, maar voor het overige worden alle mogelijke machten gedelegeerd naar beneden. **PAUL BELIEN** ■



■ **ANTWERPEN ONAFHANKELIJK ?**
Waarom zou Vlaams separatisme mogen en Antwerps separatisme niet ? De „Vrijstaat Antwerpen" zou volgens Matt Rees een fiskaal paradijs kunnen worden.

AMERIKAANS PATRIOTTISME

HAND IN HAND MET SECESSIE. Na meer dan honderd jaar zijn secessie en konfederalisme opnieuw bespreekbare en aktuele tema's in het Amerikaanse politieke discours.

In 1861 leidde de secessie van elf zuidelijke staten die uit de federale unie traden om een konfederatie te vormen tot de Amerikaanse burgeroorlog. Vandaag echter, zo beklemtoont Matt Rees, willen de secessionisten niet het hele land, maar wel een aantal staten binnen de Amerikaanse unie splitsen. Ook is de beweging van een federale naar een meer konfederale staatsvorm geen regionale aangelegenheid, maar vragen staten overal in de unie om meer autonomie ten opzichte van Washington.

Dit betekent echter niet dat zij een einde willen maken aan de Amerikaanse eenheid. Integendeel, vaak zijn de secessionisten en konfederalisten tegelijkertijd de grootste Amerikaanse patriotten. Rees begrijpt dan ook niet waarom in Europa de voorstanders van een konfederaal model vaak „euroskeptici" of zelfs „eurohaters" worden genoemd. Misschien houden zij wel méér van Europa dan de federalisten.

Hij meent evenmin dat het nieuwe Amerikaanse konfederalisme tot een tweede bloedige burgeroorlog in zijn land zal leiden. „De devoluties die in het verschiet liggen, zullen verlopen naar het model van Tsjechoslowakije," zo meent hij, „niet dat van Joegoslavië".

Vlaamse secessie in een geopolitieke context

Dit is de tekst van een voordracht die Paul Belien op 22 mei 1998 in Beerse hield voor de Vlaamse Volksbeweging.

Straks betalen we in euro's in plaats van in Belgische franken. In *Trends* suggereerde Frans Crols onlangs (7 mei 1998) dat dit de „middelpuntvliedende krachten in België stimuleert" en dus de kansen op Vlaamse onafhankelijkheid vergroot. Hij zag daarvoor twee redenen.

De eerste is dat tot dusver „de munt één van de ernstigste redenen was om geen avonturen uit te lokken en de confederalisering van België – of de onafhankelijkheid van Vlaanderen – af te wijzen".

De tweede, dat omdat de staten van Europa elkaar voortaan niet meer met hun monetair beleid kunnen beconcurreren, zij die concurrentie zullen moeten aangaan op fiscaal, arbeidsrechtelijk, vennootschapsrechtelijk en ander gebied. De staten van Europa, maar ook Vlaanderen, zullen zich dus vanzelf èn noodgedwongen diversifiëren van de omliggende streken, want, aldus Crols, „de internationale en Europese wedijver [zullen] Vlaanderen – en andere regiostaten en landen van Europa – drijven naar een eigen economisch en sociaal profiel".

Er valt wel wat te zeggen voor de stelling van Crols

Inderdaad, één van de belangrijkste bindtekens – naast de monarchie – van het Belgische staatsverband, de gezamenlijke munt die de Belgen er tot dusver op nahielden, verdwijnt binnenkort.

Inderdaad, voorstanders van Vlaamse onafhankelijkheid werden tot dusver vaak gewezen op de rampzalige gevolgen die hun streven naar separatisme zou kunnen hebben op de monetaire stabiliteit van het land. Iets dergelijks zal men in de toekomst niet meer kunnen zeggen.

Maar brengt de euro ons werkelijk dichter bij de Vlaamse onafhankelijkheid, zoals Frans Crols denkt en hoopt? Leidt de euro tot een diversificatie tussen regio's en staten waarvan ook Vlaanderen zal kunnen profiteren? Ik vrees van niet.

Mijn argumenten zijn vooral van geopolitieke aard. Kort samengevat komt het erop neer dat ik niet denk dat de belangen van de oude Europese naties en de doelstellingen die zij elk tot dusver eeuwenlang constant in hun ongeveer duizendjarig bestaan nagestreefd hebben, grondig gewijzigd zijn na de Tweede Wereldoorlog.

De naties zijn gebleven wat zij waren. Er zit geen cesuur, geen fundamentele breuk, in hun geschiedenis. Sommigen denken dat die cesuur in de geschiedenis van de Europese staten er wel is geweest en te situeren viel in 1945, maar ik zie die fundamentele breuk niet.

Daarom wil ik enkele geopolitieke beschouwingen met u delen en daaruit een paar gevolgtrekkingen maken omtrent het streven naar Vlaamse onafhankelijkheid.

Historische constanten

Toen België destijds opgericht werd, werd het geconcipieerd als een kloon van Frankrijk. „La Belgique sera latine, ou ne sera pas".

Zelfs vandaag is België, waartoe helaas ook Vlaanderen behoort, nog steeds een vazal van Frankrijk. Niet alleen druppelt het in Brussel telkens het in Parijs regent, niet alleen beheerst Frankrijk steeds grotere delen van onze econo-

mie – vooral in strategische sectoren zoals energievoorziening – maar ook in diplomatiek-politiek opzicht lopen wij braaf aan het handje van Frankrijk.

Tijdens internationale conferenties, hetzij op niveau van de UNO of de EU, speelt de Quatre Bras, het Belgische ministerie van Buitenlandse Zaken, vaak ontmijningsdienst voor de Quai d'Orsay, het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken.

Brussel treedt ofwel klakkeloos de Franse visie, waarin uiteraard de verdediging van de Franse nationale belangen centraal staat, bij, of, erger nog, wordt door Parijs als loopjongen gebruikt om de reactie van de internationale of Europese gemeenschap te testen wanneer de Franse diplomatie bepaalde nieuwe ideeën wil lanceren.

De naties zijn gebleven wat zij waren. Er zit geen cesuur, geen fundamentele breuk, in hun geschiedenis.

Een voorbeeld was de lancering in het midden van de jaren tachtig door onze toenmalige minister van Buitenlandse Zaken Leo Tindemans van het idee om de Westeuropese Unie, een militair bondgenootschap van Westeuropese staten zonder de V.S., nieuw leven in te blazen. Dat idee werd gelanceerd via een tribune van Tindemans in *Le Monde* en was vooraf grondig besproken tussen de Fransen en de Belgen.

Een ander voorbeeld is de Belgische rol als gangmaker van nauwere zg. „politieke integratie" binnen Europese Gemeenschap en Europese Unie. In feite is die politieke integratie een Frans project en moet ze verlopen volgens de Franse plannen, maar daarop kom ik nog terug.

Kortom, het is steeds de bestaansreden van België geweest om een kloon van Frankrijk te zijn. België werd en wordt in feite door de Fransen als een kolonie beschouwd. Geopolitiek liggen wij in het expansieveld van Frankrijk. De Fransen hebben heel hun geschiedenis door, zowel in de tijd van het Franse koninkrijk, als tijdens de Republiek als onder de twee keizers Napoleon, de Rijn als hun natuurlijke grens beschouwd. Ten Oosten van de Rijn begint voor hen Centraal-Europa. Tussen Rijn, Alpen en Pyrenëen zou alles in feite aan de Fransen moeten toebehoren of minstens onder hun directe controle moeten staan.

Op „de Vlaanders", onze twee provincies ten westen van de Schelde, heeft Frankrijk zelfs historische claims. „On nous a volé la Flandre," hoort men in Vlaanderen wonende franskiljons soms vandaag nog vertellen wanneer zij zich ergeren aan de bestuurlijke ééntaligheid van het Vlaamse gewest. Er zit zelfs waarheid in die bewering.



De middeleeuwse grens: Vlaanderen ten westen van de Schelde behoorde tot Frankrijk

Indien wij een kaart bekijken van het historische, middeleeuwse Frankrijk, het Franse kernland zoals het ontstond na het uiteenvallen van het Frankische rijk van Karel de Grote in 843, dan stellen wij vast dat er slechts één gebied is van deze historische nucleus van de Franse staat, die vandaag niet langer tot Frankrijk behoort: de hedendaagse Belgische provincies West- en Oost-Vlaanderen (op het Land van Aalst na).

„De Vlaanders" zijn veruit de langste periode van hun geschiedenis, namelijk 700 jaar lang, Frans geweest – véél langer dus dan de periodes dat ze Bourgondisch, Spaans, Oostenrijks, Hollands of Belgisch waren. Voor de Fransen is Gent een stad waarop zij historisch evenveel recht kunnen later gelden als op Rijsel – en heel wat Gentse franskiljons zullen dat beamen.

Wanneer wij de geschiedenis van ons Zuidnederlandse vaderland bekijken, dan moeten wij bijgevolg vaststellen dat er één constante inzit: ons verweer tegen pogingen vanuit Frankrijk om onze onafhankelijkheid aan banden te leggen.

Maar naast een erfvijand hebben wij ook een erfvriend. Er is één land dat voortdurend voor ons op de bres is gesprongen. Het is onze natuurlijke, geopolitieke, bondgenoot. Niet Duitsland, maar Engeland.

Wij hebben een geschiedenis van vreemde bezetting. Sommige bezetters, met name de Spanjaarden en de Oostenrijkers, kwamen hier echter slechts accidenteel, namelijk als gevolg van toevallige dynastieke erfopvolging. Ze hebben ons gewapenderhand onder de knoet gehouden omdat wij, geheel toevallig, nu eenmaal een wingewest van hen waren, maar zij zijn hier nooit gewapenderhand binnengevallen. Als de erfgename van onze vorsten toevallig met een ander getrouwd ware geweest, dan zouden wij hier nooit Spanjaarden of Oostenrijkers hebben gezien. Onze geografische ligging heeft ons nooit voorbestemd tot een conflict met Spanje of Oostenrijk. Dat conflict was een gril van de geschiedenis.

Slechts twee landen zijn hier ooit gewapenderhand binnengerukt zonder dat dit het gevolg was van een toevalligheid, met name Frankrijk en Duitsland. De Duitsers deden het uit praktische overwegingen, omdat ze naar Frankrijk trokken en wij daarbij op hun weg lagen. In 1914 hadden ze zelfs beleefd om een vrije doorgang gevraagd.

Er is slechts één land dat jegens ons echte annexionistische plannen koestert. Het is ons nooit binnengevallen omdat het tegen Duitsland oprukte en geen vrije doorgang had gekregen. Het is ons steeds binnengevallen omdat het ons wilde hebben. Daarom is Frankrijk onze erfvijand.

Van Spanje en Oostenrijk hebben wij niets te vrezen. Van Duitsland hebben wij ook niets te vrezen, als wij het zijn zin geven. Frankrijk kunnen wij zelfs niet paaien door het zijn zin te geven. Het heeft zijn zinnen immers op ons gesteld.

Voor de Fransen is Gent een stad waarop zij historisch evenveel recht kunnen laten gelden als op Rijsel.



Maar naast een erfvijand hebben wij ook een erfvriend. Er is één land dat voortdurend voor ons op de bres is gesprongen. Het is onze natuurlijke, geopolitieke, bondgenoot. Niet Duitsland, maar Engeland.

Ik weet het, de Engelsen zijn niet veel beter dan de Duitsers en de Fransen. Zij koesterden even imperialistische dromen. Maar hun imperialisme heeft zich steeds naar de zee gericht, wèg van continentaal Europa. Europees heeft het Britse imperialisme zich beperkt tot de andere landen van de Britse eilanden – denk aan de arme Schotten en Ieren – en tot een paar strategische punten – schiereilanden en eilanden die de zeewegen controleerden, zoals Gibraltar, Malta, Cyprus en Helgoland.

Maar op het continent koesterde Engeland geen dromen (behalve gedurende honderd jaar in de late middeleeuwen, maar dat kwam ook door een dynastieke „toevalligheid" – omdat de koningen van Engeland meenden dat zij via hun moeder ook op de Franse troon zouden moeten zitten – en niet omdat Engeland Frankrijk wilde annexeren.

Engeland beperkte zijn rol op het Europese continent ertoe ervoor te zorgen dat het nooit door een machtige continentale natie bedreigd zou kunnen worden. Het verdedigde daarom een „balance of powers", met als doel Frankrijk, Duitsland en Rusland even sterk te houden en ze te omringen door middelgrote en kleine, maar sterke en zelfstandige staten.

Wij, als kleinere staat geprangd tussen Frankrijk en Duitsland zijn dus van nature aangewezen op Engeland. Het is onze natuurlijke politieke bondgenoot, net zoals Engeland van nature de politieke bondgenoot is van, bijvoorbeeld, Polen. Maar van alle middel-

grote en kleine landen zijn wij voor Engeland het meest belangrijk.

Doordat wij rechttegenover Engeland liggen (herinner u dat Napoleon Antwerpen een pistool noemde gericht op het hart van Engeland) zijn we de hele geschiedenis door niet alleen politiek maar ook economisch een bevoorrechte partner van de Engelsen geweest. Het was zowel politiek als economisch een win-win-partnerschap, waaraan beide partners hun voordeel deden.

Moet ik voorbeelden geven? Het volstaat wellicht uit het collectieve geheugen te putten zoals dat vastligt in onze nationale liederenschat.

In het „Arteveldelied", de lofzang op de eerste politieke heelnederlandse visionair, Jacob van Artevelde, zingen we ter ere van de grote Artevelde de retorische vraag: „Wie herbracht hier de rust op een teken van zijn hand? Wie verbond aan het nijvere Vlaanderen Engeland?" Het bezegelen van dit bondgenootschap was één van de politieke hoogtepunten van van Artevelde. Samen versloegen de Vlamingen en de Engelsen de Fransen toen in de slag bij Sluis.



In het interbellum heeft koning Leopold III geheel vrijwillig de neutraliteitspolitiek die de Engelsen ons in 1830 als garantie van onze onafhankelijkheid hadden opgelegd, voortgezet. Die neutraliteit was een akte van wantrouwen jegens Frankrijk. Leopold bevestigde de neutraliteit zeer tot ongenoegen van de Fransen, die hem ervoor hebben gehaat. De koning werd bij zijn buitenlands politiek beleid gesteund door de Vlaams-nationalisten. Hij heeft zich na de oorlog de wraak van Frankrijk op de hals gehaald. Daarom wordt hij „le premier incivique, de eerste, de belangrijkste inciviek" genoemd.

In een ander nationaal lied, „Voor Vrijheid en Recht", over de Boerenkrijg, zingen we dat onze brigands de vijand van hun heerd bevochten en dat zij „steunden op Oranje's de Nederlanden één en juichten toen Brittannië's beloofde vloot verscheen", waarna „allen sterk en trouwe zijn gesprongen in de brand". De Boerenkrijg liep uit op een nederlaag want hij kwam te vroeg en te onvoorbereid, maar uiteindelijk, in 1815, kwamen de Engelsen de Fransen inderdaad uit ons land jagen en werden de Nederlanden één.

De Engelsen waren pleitbezorgers van deze hereniging van de Nederlanden in 1815. In dit herenigde Nederland zagen zij een sterke middelgrote natie die Frankrijk onder bedwang kon houden en de expansie van Pruisen naar het Westen kon afblokken.

Vijftien jaar later zaten Franse agenten-provocateurs achter de Belgische separatistische revolutie van 1830 en slaagden er ei zo na in om ons land opnieuw bij Frankrijk te annexeren. De Engelsen hebben helaas niet belet dat de Nederlanden eens te meer uit elkaar scheurden, maar ze legden België een gedwongen neutraliteit op die tot aan de Tweede Wereldoorlog heeft standgehouden en die in feite tegen Frankrijk was bedoeld, niet tegen Duitsland.

Als de Duitsers België in 1914 niet waren binnengevallen tijdens hun oorlog met Frankrijk, dan zouden de Engelsen waarschijnlijk niet eens bij de Eerste Wereldoorlog betrokken zijn geraakt.

In het interbellum heeft koning Leopold III geheel vrijwillig de neutraliteitspolitiek die de Engelsen ons in 1830 als garantie van onze onafhankelijkheid hadden opgelegd, voortgezet. Die neutraliteit was een akte van wantrouwen jegens Frankrijk. Leopold bevestigde de neutraliteit zeer tot ongenoegen van de Fransen, die hem ervoor hebben gehaat. De koning werd bij zijn buitenlands politiek beleid gesteund door de Vlaams-nationalisten. Hij heeft zich na de oorlog de wraak van Frankrijk op de hals gehaald. Daarom wordt hij „le premier incivique, de eerste, de belangrijkste inciviek" genoemd.

Leopold was een inciviek, niet omdat hij tegen de Belgische belangen had gehandeld – hoe zou hij kunnen als koning van België? – maar omdat hij tegen de belangen van Frankrijk had gehandeld. Dat is een zeer interessante observatie: In België beschouwt men niet alleen al diegenen die de belangen van Vlaanderen dienen als incivieken, maar zelfs diegenen die de belangen dienen van een Belgische eenheidsstaat – kijk maar naar Leopold III en Joris van Severen – wanneer deze Belgische staat zich onafhankelijk opstelt van Frankrijk. „Civiek" is alleen diegene die België dient als een vazal van Frankrijk. Dit is een argument te meer voor de stelling dat juist in dit vazalschap van Frankrijk de bestaansreden van België ligt. Wie niet erkent dat België geen andere bestaansreden heeft dan een kloon, een vazal, een dienstknecht te zijn van Frankrijk en uiteindelijk door Frankrijk opgeslokt te worden, is een inciviek.

Voor het Verenigde Europa geldt vandaag hetzelfde

Voor Frankrijk moet dit Europa een kloon worden, een dienstknecht van Frankrijk, een instrument tot betere verdediging van de Franse nationale belangen.

Frankrijk, en ook het Duitse politieke establishment dat met de Fransen collaboreert omwille van een soort Duitse pleinvrees, domineren dit verenigde Europa. Ze steunen het enkel en alleen omdat ze het kunnen domineren en het dienstig voor hen is. Wie bezwaar maakt tegen dit Europa, wordt afgeschilderd als een „slechte" Europeaan, een Europese „inciviek".

Maar zodra een Europees initiatief niet dienstig is en tegen het Franse belang ingaat, blokkeert Parijs Europa en dwarsboomt het consequent. Elk Europees project dat doorgang vindt, dient bijgevolg de belangen van onze erfvijand Frankrijk.

De Engelsen kijken argwanend toe, maar moeten vaststellen dat de kleinere en middelgrote naties van Europa, die de natuurlijke bondgenoten van de Engelsen zijn, meegelokt worden in het grote Frans-Duitse project.

Frankrijk en Duitsland lonken thans in de richting van Rusland. Wanneer ze Rusland achter hun project kunnen scharen, kunnen ze de buit verdelen. Dan staat Engeland alleen en kunnen de drie continentale machten de kleine landen van Europa onder elkaar verdelen in respectievelijke exclusieve politieke en economische invloedssferen.

De kleintjes van West-Europa vallen daarbij onder de Franse politieke en economische dominantie – kijk naar België: dit proces is al meer dan een decennium versneld bezig – die van Centraal-Europa onder de Duitse en die van Oost-Europa onder de Russische.

Het monetair project

Laat ons nu het euro-project, de Europese monetaire unie, even vanuit geopolitiek perspectief bekijken.

Wanneer over de euro gediscussieerd wordt, spreekt men meestal uitsluitend over de economische voor- en nadelen. Van officiële zijde worden die voordelen sterk benadrukt, hoewel de economische risico's van de eenheidsmunt groot zijn.

Naast de economische discussie is er de politieke. Niemand betwist dat de eenheidsmunt op de eerste plaats om politieke redenen wordt ingevoerd, en niet omwille van economische motieven. Zelfs de voorstanders van de euro geven toe dat het om een politieke project gaat.

Dit zou ons tot grote achterdocht moeten aanzetten. Het is niet gezond dat

economische beslissingen worden genomen op basis van politieke argumenten. Wanneer het over de waarde van geld gaat, moeten we nog meer op onze hoede zijn. Geld, de waardemeter van ons aller arbeid en ons aller bezit, is te belangrijk voor politieke experimenten.

Hét grote politieke project waarvoor vandaag alles moet wijken, is dat van de Europese eenwording. Er moet een Europese eenheidsmunt komen omdat men absoluut een Europese politieke eenheid wil. Het streven naar die politieke eenheid werd ingezet in het begin van de jaren vijftig. Het expliciete doel, zeggen de voorstanders, is het vermijden van een nieuw Frans-Duits militair conflict. De Europese eenheid is dan de garantie voor vrede op het Europese continent doordat het de politieke zowel als de economische belangen van Frankrijk en Duitsland onlosmakelijk in elkaar verstrengelt zodat beide landen nooit meer met elkaar in oorlog zouden gaan. Dit is de idealistische idee die ten grondslag ligt aan de Europese federale staat waarheen onze politici ons leiden.

Het grote gevaar is echter dat het om een politieke utopie gaat. De geschiedenis leert dat federale staten alleen leefbaar zijn wanneer zij gedragen worden door een sterk gevoel van nationale eenheid bij de bevolking. Dat natie-gevoel bestaat in de Verenigde Staten, Zwitserland, de Bondsrepubliek. Het bestaat niet op Europees niveau en kan evenmin artificieel gecreëerd worden. Het bestaat zelfs niet op Belgisch niveau. Indien Vlaanderen onafhankelijk zou worden, zou deze nieuwe staat gemakkelijk federaal uitgebouwd kunnen worden – met autonome stedelijke kantons, zoals Antwerpen, en landelijke kantons, zoals de Kempen – omdat er een Vlaams natie-gevoel bestaat. Maar van België een werkbare, stabiele federale staat maken is reeds onmogelijk gebleken, laat staan dat het op Europees niveau kan.

Zijn wij dan, omdat een federale Europese staat een utopie is, gedoemd om te leven onder de permanente dreiging van een nieuw Frans-Duits militair conflict? Helemaal niet. Er bestaan andere middelen dan twee landen economisch en politiek onlosmakelijk in elkaar te verstrengelen, om te verhinderen dat buurlanden elkaar de oorlog verklaren.

Het belangrijkste middel is de versterking van de interne democratie. Er is historisch geen enkel geval bekend van twee democratische landen die elkaar de oorlog verklaren.

Een tweede middel is de voortzetting van de oude continentale evenwichtspolitiek waarbij Groot-Brittannië (aangevuld met Amerika) erop toeziet dat Frankrijk en Duitsland „braaf" blijven, zowel ten opzichte van elkaar als ten opzichte van hun kleine buurlanden.

Indien men écht bang is voor Frans-Duitse avonturen zouden deze kleine buurlanden er goed aan doen zich verregaand te integreren, bijvoorbeeld door middel van een versterking van de Benelux, het Scandinavisch blok, het blok van de Visegrad-landen (Polen, Tsjechië, Hongarije), het Baltisch blok, het Iberisch blok,... Deze blokken zouden nauw moeten samenwerken met elkaar en met de Angelsaksische wereld om aldus een tegengewicht te vormen voor de continentale Europese grootmachten Frankrijk, Duitsland en Rusland.

Vandaag zien we echter dat de kleine landen, via het Europees federaal project, meegezogen worden in de Frans-Duitse continentale blokvorming. De euro verwezenlijkt zich als een politiek project. Het zijn de politieke belangen die spelen, maar uitsluitend de politieke belangen van Frankrijk en Duitsland. De Europese Unie dient niet de politieke belangen van ons land maar die van Frankrijk en Duitsland, onze historische vijanden.

Afgezien van de economische risico's is er dus ook een geopolitieke reden om achterdochtig te staan tegenover het Europees federaal project, met inbegrip van de muntunie. De Britten en de Scandinaviërs (zowel de Noren die geen lid zijn van de EU als de Zweden en de Denen) doen voorlopig niet mee met de euro. Het is economisch een verstandige beslissing om een afwachtende houding aan te nemen. Het feit dat de Engelsen en de Scandinaviërs niet meedoen, zou voor Vlaanderen en Nederland een bijkomend politiek argument moeten zijn om voorlopig evenmin mee te doen.

Laat Frankrijk en Duitsland eerst maar eens aantonen of een muntunie van landen met twee tegengestelde culturen en belangen haalbaar is. Dat is het argument van de economische voorzichtigheid. Indien het antwoord daarop bevestigend is, laat ons dan in het project stappen, maar alleen op voorwaarde dat ook de Britten meedoen. Dat is het argument van de politieke voorzichtigheid. Anders worden we immers platgedrukt door de Fransen en de Duitsers.

I*n de* F*ranse zone wordt separatisme niet getolereerd*

Herinner u dat Frans Crols twee redenen opgaf waarom de euro tot een verzwakking van België zou leiden: ten eerste het wegvallen van het bindteken van de Belgische frank, ten tweede het feit dat landen die op monetair vlak niet meer met elkaar concurreren het thans op fiscaal, sociaal, vennootschapsrechtelijk,... vlak zullen doen en dat Vlaanderen daarbij vanzelf andere wegen zal uitgaan dan Wallonië.



Antwerpen: een pistool gericht op Engeland.

Omwille van Antwerpen wil Parijs niet alleen Wallonië, maar ook Vlaanderen domineren.

Omdat de euro een Frans-Duits politiek project is, geloof ik, in tegenstelling tot Frans Crols, niet dat de invoering van de euro de belangen van Vlaanderen zal dienen. De kleintjes van West-Europa, waaronder België, of Vlaanderen, komen onder de Franse politieke en economische dominantie. De kleintjes van Centraal-Europa onder de Duitse. Die van Oost-Europa, wanneer de EU zich later in die richting uitbreidt, onder de Russische.

De Fransen gaan ons nooit toestaan „een eigen economisch en sociaal profiel" te ontwikkelen met een eigen fiscale, arbeidsrechtelijke, vennootschappelijke wetgeving die de Fransen concurrentie zou kunnen aandoen. Ze gaan de Vlamingen ook nooit toestaan om België uit elkaar te doen vallen en een eigen politieke weg uit te gaan. Daarvoor zie ik drie redenen.

De eerste is geopolitiek. Net als Wallonië ligt ook Vlaanderen ten westen van de Rijn, binnen het gebied dat Frankrijk om geopolitieke redenen wil controleren of minstens politiek en economisch domineren. Vlaanderen is wat dat betreft even belangrijk voor Frankrijk als Wallonië. Frankrijk wil Wallonië niet controleren, het wil héél België controleren.

Bovendien is Wallonië-op-zichzelf-alleen een puinhoop waar Frankrijk economisch weinig aan heeft. Mark Grammens wees onlangs op dit aspect en trok er de conclusie uit dat Vlaanderen, als het zijn onafhankelijkheid internationaal wil laten aanvaarden door de grootmachten, een „marshall-plan" voor Wallonië zal moeten uitwerken. De grootmachten zouden de creatie van een Waalse staat die een economische puinhoop is en zich op eigen kracht nooit kan redden, niet aanvaarden en Frankrijk zou een dergelijke puinhoop niet eens willen annexeren of patroneren, aldus Grammens.

Ik denk dat Frankrijk dat laatste wél wil. Het wil Wallonië wél domineren, maar

omdat Wallonië failliet is, wil het Vlaanderen erbij. De Franse economische expansie vandaag, zoals de overname van onze nutsbedrijven en strategische economische sectoren, beperkt zich niet tot het franstalige landsgedeelte, maar richt zich vooral op Vlaanderen en op de haven van Antwerpen, „het pistool gericht op het hart van Engeland".

Ten tweede is separatisme binnen de lidstaten van de Europese Unie (op instigatie van Frankrijk) verdragsrechtelijk quasi onmogelijk gemaakt, aangezien het Verdrag van Amsterdam niet toelaat om de grenzen van de lidstaten te wijzigen wanneer dit kan impliceren dat een deel van een grondgebied uit de Europese Unie zou kunnen treden. Destijds is Groenland uit de Unie gegaan, maar vandaag is dat wettelijk onmogelijk gemaakt. Men zal een Vlaanderen, dat weigert om de basispremisse van de Europese Unie (namelijk onderwerping aan de economische en politieke dictaten van Frankrijk en Duitsland) te aanvaarden, nooit laten gaan.

Ten derde wil Frankrijk geen separatistisch precedent scheppen binnen de Franse Europese invloedssfeer. Grotere regionale autonomie, laat staan onafhankelijkheid, voor de Vlamingen zou binnen de Franse landsgrenzen ook anderen, zoals Bretoenen, Catalanen, Corsicanen, Basken, Occitanen, Elzassers en (Frans-)Vlamingen, op gevaarlijke gedachten kunnen brengen. Binnen het door Frankrijk gedomineerde West-Europa acht ik grotere regionale autonomie, laat staan onafhankelijkheid, dan ook onmogelijk. Het zal op een Frans veto botsen en Frankrijk, dat in eigen land zelfs geen minimaal regionalisme toelaat, zal het gewapenderhand verhinderen.

Binnen het door Duitsland gedomineerde Centraal-Europa kan separatisme wel. Duitsland tolereert intern zelf een grote regionale autonomie en maakte daarom geen bezwaar tegen de Tsjecho-slovaakse scheiding. Maar aangezien Frankrijk iets dergelijks aan zijn grenzen niet zal toelaten, zullen ook de Duitsers het bij ons niet toelaten, want zij hebben België reeds aan de Franse invloedssfeer weggegeven.

Voor de Duitsers is België Franse „binnenlandse"-buitenlandse politiek, waarmee zij zich niet zullen bemoeien als de Fransen zich op hun beurt niet gaan bemoeien met de „binnenlandse"-buitenlandse politieke opties van Duitsland in de kleine Centraaleuropese landen. Duitsland is Frankrijk in dit verband trouwens een wederdienst verschuldigd. Toen Kroatië een paar jaar geleden onafhankelijk werd, was Parijs daar in feite niet mee gediend, maar het liet Duitsland, weliswaar met tegenzin, zijn gang gaan omdat Duitsland het wilde en Kroatië binnen de Duitse invloedssfeer ligt. Daarom zal Duitsland, zelfs indien het persoonlijk een onafhankelijkheid van Vlaanderen genegen zou zijn, binnen de Franse invloedssfeer niet ingaan tegen de zin van Parijs.



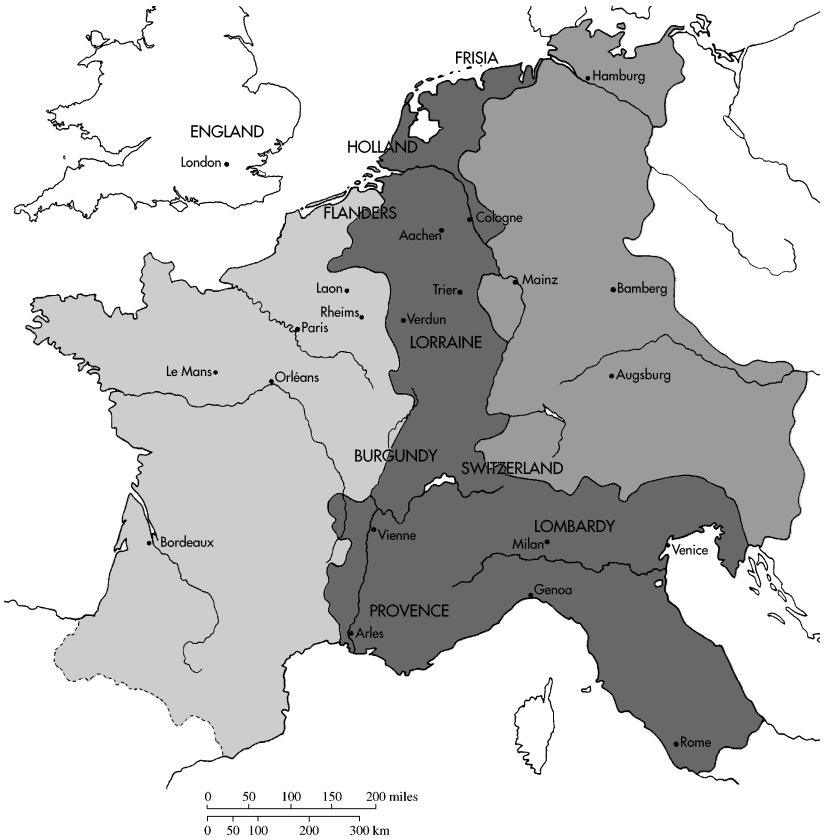
Wie als Vlaamse onafhankelijkheidsstrijder zijn hoop op Duitsland stelt, zal bedrogen uitkomen. Frankrijk is onze erfvijand en Duitsland zal nooit iets ondernemen ten gunste van ons, tenzij het zelf om eigen persoonlijke redenen uit is op een groot conflict met Frankrijk. Maar op dat ogenblik worden wij slechts een pion in een Duits machtsspel waarbij wij evenmin iets te winnen hebben, zoals twee nare ervaringen in deze voorbije eeuw reeds hebben uitgewezen. De Vlaamse Beweging is twee keer door de Duitsers voor de Duitse kar gespannen, heeft vervolgens, ten onrechte maar niettemin reëel, een deel van de verantwoordelijkheid voor Duitse misdaden in de nek geschoven gekregen, en draagt daar vandaag nog steeds de gevolgen van. We zouden wat Duitsland betreft onze les geleerd moeten hebben!

Vlaanderen ligt, helaas, niet in de Duitse zone van Europa, waar het ontstaan van nieuwe staten wel getolereerd wordt, en evenmin in de Engelse zone, d.w.z. op de Britse eilanden (want ik zie zelfs Schotland op relatief korte ter-

mijn nog onafhankelijk worden zonder dat de Engelsen zich daar echt gaan tegen verzetten). Wij liggen, helaas, in de Franse zone, waar separatisme niet wordt getolereerd, net zomin als het Verdrag van Amsterdam de lidstaten van de Europese Unie ooit nog toelaat om uit de Unie te treden. Die Unie is immers ook een kloon van Frankrijk, net zoals België, en Frankrijk tolereert geen secessie, niet binnen zijn eigen grenzen en niet binnen de grenzen van zijn „klonen".

Het Middenrijk

Uit al het voorgaande kan u afleiden dat ik erg sceptisch sta tegenover de hedendaagse Europese integratie. Betekent dit dat ik tegen Europa ben, dat ik werkelijk een Europese „inciviek" ben?



Bij het Verdrag van Verdun in 843 werd het oude rijk van Karel de Grote niet eenvoudig in tweëen gedeeld – een westfrankisch koninkrijk, het huidige Frankrijk, voor Karel de Kale, en een oostfrankisch koninkrijk, het huidige Duitsland, voor zijn broer Lodewijk. Karel de Kale en Lodewijk de Duitser hadden nog een oudere broer, Lotharius. Hij erfde de keizerskroon en het land dat tussen Frankrijk en Duitsland in lag.

Neen, ik beschouw mijzelf integendeel als een overtuigde Europese federalist, maar ik meen dat we terugmoeten naar het oorspronkelijke concept dat de zg. „vaders" van de Europese beweging, zoals bv. Schuman en Adenauer, bezielde.

Het verenigde Europa dat wij vandaag krijgen is een Europa onder Frans-Duitse hegemonie. Het is een Europa ten dienste van de Europese continentale grootmachten.

Het oorspronkelijke idee van de EEG was van een andere aard. Het was bedoeld om deze continentale grootmachten te beteugelen in plaats van hun geopolitieke doelstellingen te dienen.

Ik wil u even heel ver mee terugnemen in de geschiedenis, naar de tijd toen de continentale grootmachten, Frankrijk en Duitsland, met hun respectievelijke geopolitieke belangen ontstonden. Ik denk dat dit belangrijk is om te zien wat zij zijn en waar hun belangen liggen, en daardoor ook wat wij zijn en waar onze belangen liggen. Terug dus naar de Karolingische tijd.

Bij het Verdrag van Verdun in 843 werd het oude rijk van Karel de Grote niet eenvoudig in tweëen gedeeld – een westfrankisch koninkrijk, het huidige Frankrijk, voor Karel de Kale, en een oostfrankisch koninkrijk, het huidige Duitsland, voor zijn broer Lodewijk. Karel de Kale en Lodewijk de Duitser hadden nog een oudere broer, Lotharius. Hij erfde de keizerskroon en het land dat tussen Frankrijk en Duitsland in lag. Dit middenfrankisch rijk werd naar hem genoemd: Lotharingen.

Het middenrijk van Lotharius omvatte alle landen die vandaag tussen Frankrijk en Duitsland in liggen (nl. de drie Benelux-landen en Zwitserland) en verder het oostelijk deel van Frankrijk (nl. de Elzas, Lotharingen, Bourgondië en de Provence), een deel van het westen van Duitsland (nl. Friesland, dat langs de noordzeekust ligt, het hele gebied ten westen van de Rijn en het oostelijke deel van het gebied rond Keulen) en ook de noordelijke helft van Italië, het hedendaagse „Padanië".

Toen Lotharius' zoon in 875 kinderloos stierf, werd dit middenrijk dat tussen Frankrijk en Duitsland lag, verdeeld tussen die beide landen. Maar omdat deze streken aan de periferie van het eigenlijke grondgebied van beide rijken lag, hadden de koningen van Frankrijk en Duitsland er vele eeuwen lang moeite mee om er hun gezag sterk te laten gelden. In het middenrijk was er geen koning of hij was ver weg. Het gevolg was dat gedurende de middeleeuwen, en in sommige gevallen tot in de 18de eeuw of zelfs tot op heden, de gebieden van het oude middendeel van Karel de Grote's keizerrijk bestonden uit praktisch autonome boerenrepublieken (zoals Zwitserland), onafhankelijke, door burgers bestuurde provincies (zoals de Nederlanden en het stroomgebied van de Rijn) of stadstaten (zoals Noord-Italië).

Doordat ze autonoom waren en nauwelijks werden lastiggevallen door hebzuchtige vorsten, hun belastinginners en bemoeizuchtige ambtenaren, werden deze gebiedsdelen zeer welvarend. Het kapitalisme, het economisch stelsel van de liberale vrije markt met minimale overheidsbemoeienis, is daar ontstaan. De as die liep van Amsterdam in het noorden tot Siena in het zuiden ontwikkelde zich tot de economische ruggegraat van Europa. Ze is dat tot vandaag gebleven. De bevolking ondervindt nog steeds de invloed van eeuwen onafhankelijkheid en autonomie zonder vorstelijke bemoeienis.

In de loop van de geschiedenis begonnen deze kleine, onafhankelijke staatjes zich in sommige delen van het middenrijk (namelijk de Nederlanden in de Bourgondische tijd en ten tijde van de Verenigde Republiek, en Zwitserland) aaneen te sluiten tot federaties waarin de deelgebieden en de individuele burgers een grote mate van autonomie behielden.

De as die liep van Amsterdam in het noorden tot Siena in het zuiden ontwikkelde zich tot de economische ruggegraat van Europa.

Het bestaan van een grotere federatie garandeerde niet alleen een betere bescherming tegen vijanden van buiten, maar bood op het niveau van de individuele republiek, provincie of stad ook bescherming tegen machtsmisbruik door regeerders, terwijl de burgers dezelfde vrijheid behielden als in de andere lidstaten van de federatie. Zo ontwikkelde zich het federalisme.

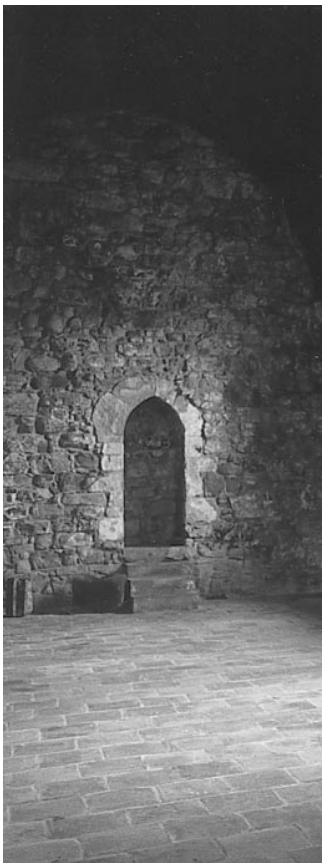
In het middenrijk werden verfijnde politieke theorieën geconcipieerd die ervoor zorgden dat niet de vorst of de regering het hoogste gezag belichaamde, maar het volk, waardoor de vorst of de regering zich aan de wet te houden had. Zowel Zwitserland (sinds de 13de eeuw) als de Nederlanden (van de 16de tot de 18de eeuw) waren republieken. De Bourgondische Nederlanden hadden een vorst, maar wanneer die vorst – de hertog van Bourgondië – belasting wilde heffen, moest hij de Zeventien Provinciën van zijn federatie om toestemming vragen. En in de belangrijkste provinciën, zoals Vlaanderen en Brabant, moest hij zelfs de afzonderlijke steden om toestemming vragen. „No taxation without representation" is geen uitvinding van de Amerikaanse Revolutie in de 18de eeuw, maar bestond bij ons reeds in de 15de eeuw.

Het vroegere Karolingische middenrijk werd dus niet alleen de bakermat van het kapitalistische vrije marktmodel maar ook die van de beperkte regeringsmacht. Er kwam een gedecentraliseerde politieke cultuur tot ontwikkeling waaruit dezelfde algemene principes voortsproten als uit de anti-absolutistische Britse politieke traditie. Anders dan in het Engelse common law-stelsel echter, wortelden de politieke stelsels hier in de traditie van het civiele recht en aanvaardden ze schriftelijke wetten en constituties. Dàt is het federalisme – een stelsel dat bijna synoniem is met grondwettelijk beperkte overheidsmacht, zowel op plaatselijk als op het hoogste federale niveau.

Het federalisme is een van onder af opgebouwd, en niet van bovenaf opgelegd stelsel. Het wordt gekenmerkt door subsidiariteit: het delegeren van de macht aan het laagste bestuursniveau dat een degelijke civiele orde kan

garanderen – en in sommige gevallen is dat het niveau van de individuele burger. Het middenrijk was een gebied van vrije burgers.

Veel van deze kapitalistisch-economische en civiel-politieke federalistische ideëen zijn via de Nederlanden in de angelsaksische wereld doorgedrongen. In de middeleeuwen waren er contacten op uitgebreide schaal tussen Engeland en Vlaanderen, en later tussen Engeland en Holland. Bernard Mandeville, de schrijver van de fabel der bijen, één van de eerste tractaten over liberale economie, was een Nederlander die zich in Londen had gevestigd. Via N*ieuw-*N*ederland* („N*ova* B*elgica*"), de kolonie die de Hollanders in Noord-Amerika op het eiland Manhattan en aan de Hudsonrivier hadden gesticht, schoten de federalistische ideeën wortel in de Verenigde Staten om er later te worden geformuleerd in de Amerikaanse grondwet, die als het ware een fusie vormt tussen de beide tradities van beperkte overheidsmacht: het Engelse common law en de federalistische concepten ontstaan in de landen van het voormalige Karolingische middenrijk.



In de moderne tijd slaagden absolutistische alleenheersers er helaas langzamerhand in om de meeste gedeelten van dit oude middenrijk onder het centrale Franse en Duitse gezag te plaatsen. De koningen van Frankrijk en Pruisen wisten elk hun deel van de Rijnoevers te onderwerpen. De Franse Revolutie maakte in één klap een einde aan alle bestaande autonome regeringsvormen, en na de val van Napoleon keerde alleen Zwitserland terug tot zijn oude constitutionele orde.

Indien de Nederlanden in 1815 in plaats van een gecentraliseerd koninkrijk te worden, opnieuw een federale republiek waren geworden van autonome Verenigde Provinciën, was deze staat in 1830 niet uit elkaar gevallen, was Brussel vandaag nog een nederlandstalige stad geweest, was het land een koloniale grootmacht geweest waarvan de taal vandaag gesproken zou zijn op het Amerikaanse, Afrikaanse en Aziatische continent, kortom, zouden wij niet de sukkelaars zijn die we vandaag zijn.

Maar helaas, overal in Europa behalve Zwitserland, begon in de 19de eeuw het tijdperk van de bureaucratische gecentraliseerde staat naar Frans en Duits model. Die staat heeft zijn macht steeds verder uitgebreid en zichzelf gelegitimeerd door verzorgingsstelsels op te zetten die de burger van de wieg tot het graf begeleiden.

Her en der echter, zoals in Vlaanderen en Lombardije – tegenwoordig „Padanië" – is de herinnering aan de oude, vrije, federatieve autonomie blijven voortleven en genieten federalistische bewegingen nog brede steun vanwege de bevolking. Het is geen toeval dat de roep om regionale autonomie hand in hand gaat met de roep om een liberale economie en het recht van het individu om voor zichzelf te zorgen zonder bemoeienis van de overheid.

Evenmin toeval is het dat vrijwel al diegenen die in de vroege jaren vijftig aan de wieg van de EEG hebben gestaan, politici waren afkomstig uit het oude Middenrijk van Lotharius. Kijk bijvoorbeeld naar de „vaders" van de Europese federatie; Adenauer en Schuman.

Robert Schuman was een Luxemburger van geboorte, maar had zich in zijn jonge jaren gevestigd in het aangrenzende Lotharingen, het door Frankrijk en Duitsland betwiste gebied dat in 1919 van Duitsland naar Frankrijk overging.

Konrad Adenauer kwam uit Keulen en beschouwde zichzelf allereerst als Rijnlander, veeleer dan als Duitser, zozeer zelfs dat hij ooit heeft gespeeld met de separatistische gedachte om een van Duitsland onafhankelijke Rijnrepubliek te stichten.

Aangevuld met politici uit de drie Benelux-landen en Italië, waren dit de mannen die de Europese Gemeenschap hebben gesticht. Het federalisme waarvan Adenauer, Schuman en de anderen bezield waren wortelde in de traditie van het middenrijk, de smalle strook die van Friesland tot Rome liep en waar eeuwenlang betrekkelijk autonome republieken hadden bestaan die een federatie zagen als de beste garantie voor hun zelfstandigheid.

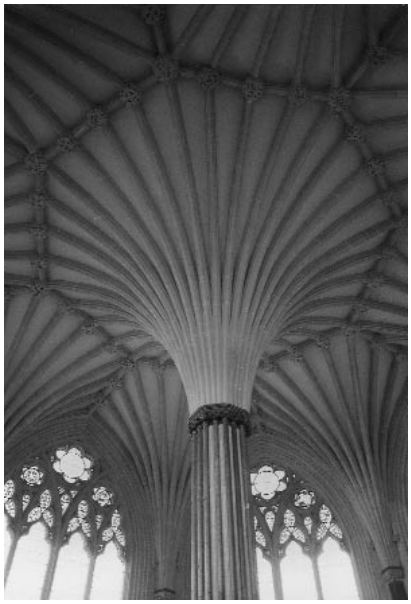
Om iets te begrijpen van het doel dat de stichters van de EEG voor ogen stond en van de oorspronkelijke aard van deze supranationale instelling, moeten we beseffen dat de EEG niet ontstaan is als een gezamenlijk initiatief van Frankrijk en Duitsland, de centralistische natiestaten die voortkwamen uit respectievelijk het Westfrankische en het Oostfrankische rijk, die thans de handen in elkaar hadden geslagen na elk afzonderlijk mislukt te zijn in hun pogingen om een verenigd Europa onder eigen gezag te vestigen en dan maar besloten hadden om hun imperialistische ambities voortaan samen te verwezenlijken.

Neen, de Europese federale gedachte is ontstaan als een initiatief in de Middenfrankische traditie. Het was bedoeld om zowel de Franse als de Duitse nationale ambities te beteugelen, en om alle tendensen in de richting van staats-absolutisme de kop in te drukken.

In hoge mate gevormd als zij waren door hun herkomst, de Middenfrankische burgergemeenschap, wisten de stichters van de EEG bovendien instinctief hoe ze te werk moesten gaan om riskante politieke ambities van staten te neutraliseren en vrijheid, vrede en welvaart te garanderen: nl. door middel van economische liberalisatie.

D*e ontsporing*

Vandaag is het Europese project echter een ontsporing geworden van datgene wat de oorspronkelijke bedoeling was. In plaats van liberalisatie en vrijheid krijgen we meer dirigisme en overheidsbemoeienis, ditmaal op een supranationaal niveau. Woorden als federalisme en subsidiariteit in de mond van de Eurocraten zijn juist het tegendeel gaan betekenen van wat ze werkelijkheid betekenen.



Het federalisme gepredikt door de eurocraten is centralisme, de subsidiariteit is bedilzucht. In plaats van een Europa dat Franse en Duitse ambities tempert, krijgen we een Europa van gezamenlijke Frans-Duitse hegemonie.

Hoe is deze ontsporing mogelijk geworden? Hoe kon het Europese project door Frankrijk en Duitsland op zo'n succesvolle manier worden gekaapt?

Dat komt omdat Frankrijk gelijk had toen het besefte dat het Europa niet op zijn eentje zou kunnen domineren, net zoals Duitsland dat niet op zijn eentje kon – en omdat Frankrijk dit onmiddellijk besefte, op het ogenblik dat de „vaders" van Europa in de vroege jaren vijftig met hun idee kwamen aandragen. Frankrijk greep deze idee als een kans om een alliantie aan te gaan met Duitsland.

Die „vaders" daarentegen beseften niet dat het Middenrijk-op-zichzelf-alleen niet opgewassen was tegen een gezamenlijk Frans-Duits initiatief. En ook de Engelsen, die in de jaren vijftig nog verwikkeld zaten in de afwerking van hun koloniale Brits-imperialistische verleden buiten Europa, beseften het belang niet van wat er gaande was.

Het Middenrijk kan tegen de Frans-Duitse frontvorming alléén op indien het zelf een front vormt met de Britten. Maar die zijn, aanvankelijk grotendeels door hun eigen fout, veel te lang afzijdig gebleven van het Europese project. Enerzijds wilden ze in de jaren vijftig zelf niet meedoen. Ze weigerden te geloven in een Europese integratie en hebben deze bestreden met de oprichting

van de EFTA, waardoor West-Europa in twee rivaliserende kampen werd verdeeld. Anderzijds werden de Britten er, nadat ze hun blunder hadden ingezien, door maneuvers van de Franse president de Gaulle in de jaren zestig opzettelijk en succesrijk buitengehouden.

Toen Groot-Brittannië in 1973 uiteindelijk lid mocht worden was het al te laat. De Gemeenschap was reeds van natuur veranderd en de ontsporing was al gebeurd. Europa was een centralistische en bureaucratische institutie geworden met een ernstig democratisch deficit.

Maar ook de kleine landen van het oude middenrijk hebben een grote blunder begaan. Zij hadden er in de jaren 50 en 60 op moeten staan dat zonder Groot-Brittannië geen enkele verdere stap in de richting van de Europese integratie gezet zou worden. Ze verzuimden het dit te doen.

Vandaag, nu ze met Frankrijk en Duitsland, maar opnieuw zonder Engeland, in de monetaire boot stappen, blijkt dat ze hun lesje nog steeds niet hebben geleerd. Zonder dat de Engelsen in de boot zitten, zullen ze door de Fransen en Duitsers worden gewurgd.

Onze erfvijand Frankrijk is binnen de Europese Gemeenschap en Europese Unie iedereen altijd te slim afgeweest. Omdat Frankrijk het enige land is waarvan de diplomatie consequent vanuit de oude geopolitieke overwegingen denkt en handelt, heeft het nooit een kans laten liggen en deze kansen altijd direct en volledig gegrepen.

Het is een vergissing geweest de integratie verder te zetten zonder Engeland. De Britse aanwezigheid is onmisbaar als tegenwicht om de hegemonische tendensen van Frankrijk en Duitsland te compenseren. Door op de Britse aanwezigheid niet aan te dringen, werd het Frankrijk en Duitsland mogelijk gemaakt de oorspronkelijke idee van het verenigde federale Europa te kapen.

Onze erfvijand Frankrijk is binnen de Europese Gemeenschap en Europese Unie iedereen altijd te slim afgeweest. Omdat Frankrijk het enige land is waarvan de diplomatie consequent vanuit de oude geopolitieke overwegingen denkt en handels, heeft het nooit een kans laten liggen en deze kansen altijd direct en volledig gegrepen.

Als continentaal land besefte Frankrijk, in tegenstelling tot Groot-Brittannië, reeds onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog dat het een bepaalde dosis supranationaliteit moest aanvaarden en het was dadelijk bereid dit te doen. Op voorwaarde dat Parijs de politieke touwtjes zelf in handen kon houden, was het zelfs bereid zijn economische macht gedeeltelijk aan Duitsland af te staan. Wat Frankrijk eveneens onderscheidt van Groot-Brittannië is zijn wil om op de voorgrond te blijven van de wereldpolitiek. Maar omdat het daar alléén niet langer toe in staat is, gebruikt Frankrijk de Europese Unie als een vehikel waarlangs het op de internationale scène kan optreden.

Frankrijk stelt alles in het werk om van Europa een internationale macht te maken, los van de Amerikaanse voogdij, maar onder Frans leiderschap én uitsluitend ten dienste van de Franse belangen.

Vandaag streeft Frankrijk een volgende stap na. Het wil de zg. „oververtegenwoordiging" van de kleine landen verminderen, door ze niet automatisch elk een Europese commissaris te verlenen, door het aantal officiële talen van de Europese Unie te beperken, door het stemrecht van de kleine landen te verminderen, enz. Frankrijk wil naar een Europa met een beslissingsorgaan waarin de grote landen altijd vertegenwoordigd zullen zijn, en de kleine landen slechts bij beurtrol. Het is er zelfs in gelukt Groot-Brittannië voor dit idee te paaien. In de Verenigde Staten krijgen alle staten, hoe groot of klein ook, twee zetels in de Senaat, het meest prestigieuze politieke beslissingsorgaan. In het zg. „federale" Europa zullen de groten de kleintjes van tafel duwen. Niettemin staan sommige van deze kleine landen, zoals België, te applaudiseren en vragen om „méér Europa". Wanneer men weet dat „méér Europa" in feite „méér Frankrijk" betekent, beseft men waarom België de *cheerleader* van dit zg. „federale" Europa is. Inderdaad: omdat de bestaansreden van België het dienen van de Franse belangen is.

Angelsaksische verankering: garantie voor democratie

Vlaanderen, of beter de hele Nederlanden – en of men Wallonië als integraal deel van de Nederlanden beschouwt of niet doet hier niet fundamenteel ter zake – heeft Engeland nodig.

Om geopolitieke redenen. Maar ook, en dat is minstens zo belangrijk, uit staatsfilosofische noodzaak: ter vrijwaring van de democratie en onze open samenleving.

In 1944 zijn de Engelsen – en ook de Amerikanen, we spreken in deze context dus misschien beter van de Angelsaksers – de Europese beschaving komen redden. Daarvoor moesten ze Duitsland, de kontinentaal-Europese grootmacht van dat moment, verslaan. In geval deze grootmacht de oorlog gewonnen zou hebben, zouden de democratie en de rechtsstaat in West-Europa definitief tot het verleden hebben behoord en zou de Middenfrankische traditie van de federale staat met minimale overheidsbemoeienis zijn opgedoekt. Daarmee zou ook het concept van de Europese beschaving zijn verdwenen.

Zowel Napoleon als Hitler rukten op onder een Europees banier en ronselden overal op het kontinent soldaten om voor „Europa" ten strijde te trekken. Hun Europa was een geografisch concept, geen beschavingsconcept. Maar veeleer dan een geografisch concept is Europa, denk ik, een idee – een idee namelijk van menselijke waardigheid en beperkte staatsmacht, een idee van een „open", d.w.z. niet-gesloten, niet-totalitaire samenleving. Dit Europa strekt zich niet uit van hier tot aan de Oeral, maar van hier tot Californië. Van hier tot Californië immers wordt voortgebouwd op de staatsfilosofische inzichten en politieke tradities die bij ons in het Middenfrankische rijk ontstonden.

Het Franse chauvinisme laat de geschiedenis van de mensenrechten en de democratie graag beginnen met hun Revolutie van 1789. Alle democratische grondrechten en beginselen van een rechtsstaat waren echter al geformuleerd tijdens de Amerikaanse revolutie één decennium eerder, en gingen, zoals ik eerder aantoonde, terug op de Engelse en Middenfrankische „open" samenleving uit de middeleeuwen.

Wat de Angelsaksers aan kontinentaal Europa kunnen bieden is een versteviging van de Middenfrankische erfenis in ons werelddeel. Daarom is de voortdurende aktieve aanwezigheid van Engeland in de Europese Unie noodzakelijk, en dit bij elke stap van het Europese integratieproces. Indien de Engelsen niet meedoen, mogen we de stap ook niet zetten. Daarom ook is de voortzetting van de Amerikaanse betrokkenheid bij de militaire veiligheid van Europa een goede zaak.

Tenslotte lijkt de Angelsaksische optie mij ook de enige die wij kunnen nemen om Vlaanderen onafhankelijk te krijgen, bevrijd van de Franse hegemonie.

Omwille van, ten eerste, onze eeuwenlange contacten en goede nabuurschap met Engeland; ten tweede, het feit dat wij door onze ligging een bruggenhoofd kunnen zijn voor de Engelsen en de Amerikanen op het continent; ten derde, het feit dat we een gezamenlijke politieke traditie van democratisch bestuur delen, is het relatief gemakkelijk voor Vlamingen om bij de Engelsen en de Amerikanen begrip te wekken voor onze nationale verzuchtingen. We hebben veel meer gemeen en veel meer te verwachten van de Angelsaksische conservatieve politici dan van Franse en Duitse nationalisten.

In Angelsaksische eurosceptische kringen is men België – terecht – gaan beschouwen als een voorafbeelding van wat de verenigde Europese super-

staat dreigt te worden. Omdat de Engelsen vrezen onder de knoet van Brussel terecht te komen, zijn ze extra sympathie en interesse gaan koesteren voor de Vlamingen die vandaag reeds onder de knoet van Brussel zitten.

Het is belangrijk in contacten met Engelsen de paralellen te trekken tussen de Europese supranationale zg. „federale" staat met zijn vele volkeren, zijn financiële transferten en zijn fundamenteel ondemocratische structuren enerzijds, en de Belgische staat met zijn drie volkeren, zijn zg. „federale" structuren, zijn financiële transferten die het hardst werkende deel van het land leegzuigen, zijn fundamenteel ondemocratische en gescleroseerde instellingen.

Het is mijn aanvoelen dat het lot van België zal samenvallen met het lot van de Europese Unie zoals die vandaag geconcipieerd wordt als een kloon van Frankrijk. Als de Europese Unie ten onder gaat, bijvoorbeeld omwille van het schipbreuk lijden van de Europese monetaire unie, zal Frankrijk zodanig gezichtsverlies lijden dat Vlaanderen van de verwarring gebruik kan maken om zijn onafhankelijkheid te claimen. Indien wij op dat moment op de steun van de Engelsen en de Amerikanen plus de sympathie van de Angelsaksische wereldpers kunnen rekenen, maken we wellicht een kans. Vlaanderen maakt alleen een kans als Frankrijk (tijdelijk) is uitgeteld.

Dan zal men ook de Europese integratie kunnen voortzetten op een Middenfrankische manier waarbij de doelstelling de beteugeling van de Franse imperialistische aspiraties moet zijn. Als we er niet in slagen deze Franse aspiraties te beteugelen vrees ik dat Vlaanderen nooit onafhankelijk zal worden en de Nederlanden nooit herenigd in een hecht regionaal blok. Frankrijk is immers onze erfvijand waarvan wij nooit iets goeds te verwachten hebben gehad en ook nooit te verwachten zullen hebben.

Bovendien is Frankrijk de meest schrandere speler op het Europese schaakbord en denkt het steevast in geopolitieke termen. De Vlamingen moeten dat dus dringend ook gaan doen en de banden met de Engelse en Amerikaanse politieke wereld aanhalen.

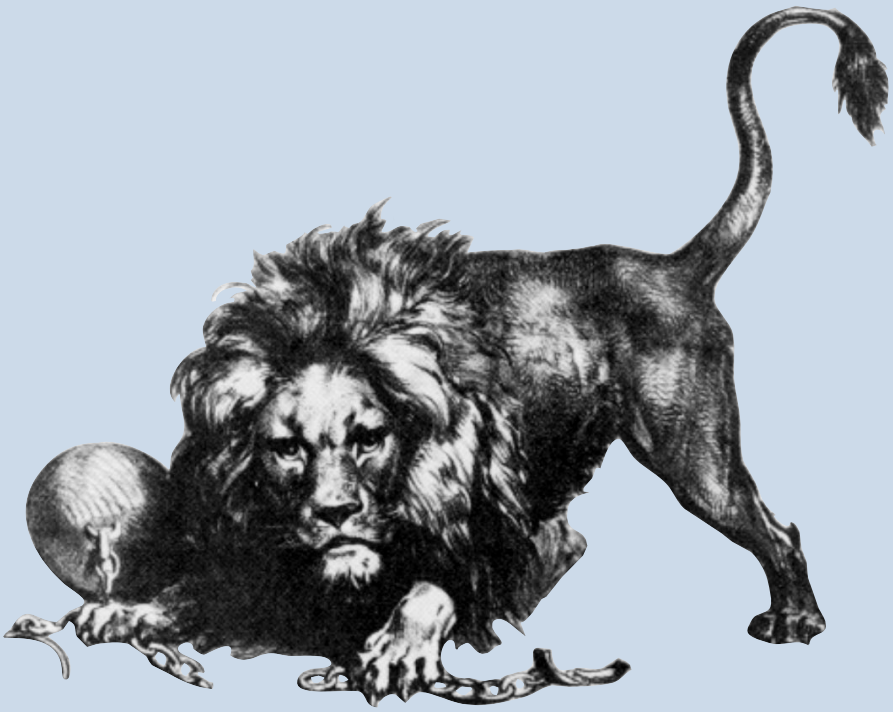
Paul Belien*



* Paul Belien is jurist en onafhankelijk publicist.

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Over paradoxen en paradigma's 3

Nr. 2

Driemaandelijks: januari – februari – maart 2001

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

Over paradoxen en paradigma's

Wie nadenkt over de secessie van Vlaanderen uit de Belgische ruimte, botst op het probleem Brussel. Als de 6.000.000 Vlamingen-buiten-Brussel kiezen voor volledige souvereiniteit, laten zij 100.000 Brusselse Vlamingen aan hun lot over, zo hoort men vaak. Niet juist, zegt voormalig Brussels parlementslid **André Monteyne**, een van de meest gezaghebbende Brusselse Vlamingen. Hij legt uit waarom de onafhankelijkheid van Vlaanderen-zonder-Brussel paradoxaal genoeg de beste garantie is die de Vlamingen in Brussel hebben.

De Vlamingen maken 60 % van de Belgen uit. Vlaanderen is niet de enige natie in Europa die het land dat het numeriek domineert, uit elkaar wil zien vallen. Ook dat is een paradox, maar in Tsjechoslovakije bliezen de Tsjechen de unie op. Sommige volkeren verdragen niet langer het keurslijf van een verplichte „solidariteit." **Mr. Paul Belien** trekt in dit verband de aandacht op het Verenigd Koninkrijk. Niet Schotland zal Groot-Brittannië opblazen, voorspelt hij, maar Engeland.

Als Vlaanderen een souverein land wordt, hoe moet het er dan uitzien? Krijgt het dan souvereine politici of een souverein volk? Dat laatste veronderstelt een directe democratie met burgerinitiatieven en bindende referenda. Zo komt een politiek stelsel tot stand, waarin naast de wetgevende, de uitvoerende, de rechterlijke en de mediatieke macht, ook een vijfde macht ontstaat: het volk. De vier eerste machten worden vandaag gepatroneerd door de politiek, de vijfde is de enige onafhankelijke. Dat bleek op 28 september vorig jaar in Denemarken, waar het volk tegen de euro stemde, ondanks de indoctrinatie door het héle politieke en mediatieke establishment. Dat blijkt ook uit de voorbeelden die **Dr. Jos Verhulst** schetst in zijn bijdrage. Hij wijst ook op de foutieve voorstelling die acht Belgische universiteitsprofessoren geven in een officieel advies aan het Parlement inzake directe democratie. Zijn de foute professoren onbekwaam, of liegen ze bewust?

Een leugen is in elk geval de bewering dat de franstaligen in België in de 19de eeuw solidair waren met het verpauperde Vlaanderen. Uit het historisch onderzoek van **Prof. Dr. Juul Hannes** blijkt dat de Belgische fiscale stelsels Vlaanderen altijd financieel hebben benadeeld. Dus is het niet waar dat wij vandaag verplicht zijn om de Walen een wederdienst te bewijzen omdat die ooit goed voor ons zijn geweest.

Secessie wacht wellicht een grote toekomst. Dat schrijft de Amerikaanse filosoof **Dr. Steven Yates**. Hij wijst er op dat het recht op secessie onontbeerlijk is in een vrije samenleving. De secessie-idee behoorde in de VS tot het midden van de 19de eeuw tot het algemeen aanvaarde politieke paradigma, maar werd nadien tot een taboe. Vandaag maakt de idee opnieuw opgang. Dit gaat opnieuw met een paradigmaverschuiving gepaard. De huidige politieke stelsels worden immers met steeds meer anomalieën geconfronteerd. De verkiezingsuitslag van 8 oktober, bijvoorbeeld.

Ten slotte serveren we u, met toestemming van de auteur, **Dr. Gerard Bodifée**, een column die hij midden vorig jaar in *Knack* publiceerde. Het recht op secessie is niet alleen een garantie voor de vrijheid, maar secessies maken onze wereld ook vreedzamer. Misschien lijkt ook dat voor sommigen een paradox. Een wereld zonder superstaten, met allemaal Vlaanderens, Zwitserlanden en Denemarkens, waar elk volk direct-democratisch zijn lot bepaalt, zal ook machtsmisbruik kennen,[1] maar wellicht minder dan vandaag. Althans, dat denken wij, en daarom presenteren wij u dit blad, met hopelijk voldoende stof tot nadenken en tot discussie.

Dr. Alexandra Colen

[1] Dr. Yates maakt er ons immers op attent dat dit eigen is aan de menselijke natuur.

De stadstaat Brussel en de Vlamingen

Vlaanderen kiest best snel voor zijn eigen onafhankelijkheid, desnoods zonder Brussel. Pas dan, zo meent André Monteyne, zal het in staat zijn om de Brusselse Vlamingen effectief te verdedigen.

Dat een vooraanstaand publicist als Frans Crols voorstelt dat Vlaanderen zich afscheidt van Brussel en aan de Brusselse Vlamingen een verhuispremie toekent van 1 miljoen,[1] legt de onderhuidse frustratie bloot van een deel van de Vlaamse elite die zich in haar rechtmatig streven naar meer autonomie afgeremd voelt door de dwang tot solidariteit met de Brusselse Vlamingen. Rechtmatig, want het recht van elk volk om zich naar eigen inzicht te besturen, is fundamenteel en universeel. De frustratie zal nog toenemen omdat elke verdere stap naar grotere Vlaamse zelfstandigheid binnen de Belgische context, ook meer autonomie voor Brussel betekent en dus de band van Vlaanderen met Brussel en de Brusselse Vlamingen nog verzwakt. Dit is de vicieuze cirkel waarin de Vlaamse politieke partijen zich zelf geplaatst hebben toen zij in 1988 de toepassing van artikel 107^{quater} van de toenmalige grondwet goedkeurden die in een drieledige gewestvorming voorzag.

Het voornemen van de *regering Michel-Verhofstadt* om de organieke gemeente- en provinciewet over te hevelen naar de „gewesten," dus ook naar het Brussels Gewest, ligt in die lijn. Zij haakt de Brusselse Vlamingen verder af van Vlaanderen. Tot dusver had de federale regering – waarin de Vlamingen normaal een doorslaggevende stem hebben – het laatste woord in de Brusselse gemeenten. Dank zij de overheveling van de gemeentewet kunnen de Franstaligen nu ook daar met de Vlamingen doen wat zij willen.

Zij boeken zelfs een tweede grote overwinning: voortaan wordt het lot van de Brusselse Vlamingen gekoppeld aan dat van de Franstaligen in de Rand, daar waar vroeger een parallelisme getrokken werd tussen de positie van de Brusselse Vlamingen en die van de Walen. Ook dat zal de frustratie van de Vlamingen versterken. Zij kunnen vrezen dat zij niet enkel Brussel kwijtspelen, maar uiteindelijk ook een deel van hun eigen grondgebied.

Gewestvorming met drie maakt verlies van Brussel onherroepelijk

Op 1 januari 1989 werd de nieuwe grondwet van kracht waardoor België in beginsel een dubbel drieledige (drie gewesten, drie gemeenschappen) bondsstaat werd. Het was een vergelijk tussen de Vlamingen die de tweeledigheid beoogden (gemeenschappen) en de Walen en Franstalige Brusselaars die een eigen gewest wensten. Stilaan geraakten de gemeenschappen in de verdrukking: de Nederlandse Gemeenschap fusioneerde met het Vlaams Gewest, terwijl de Walen zich omzeggens niet terugvonden in de Franse Gemeenschap, die voornamelijk een Brusselse aangelegenheid bleek. De Duitse Gemeenschap wordt stilaan geïntegreerd in het Waals Gewest. Het voornemen van de regering om het kijk- en luistergeld te „regionaliseren" ligt in de lijn van die tendens.

Tien jaar na de grondwetsherziening evolueert België steeds meer in de richting van een bondsstaat met drie gewesten. Bondsstaten met zo weinig leden zijn uiterst zeldzaam en bijzonder labiel, tenzij in totalitaire staten waar het institutioneel kader geen belang heeft. Tsjechoslovakije viel na het wegvallen van de dictatuur onmiddellijk uiteen. Vijf deelstaten lijkt een absoluut minimum. Drie is te weinig omdat een partner dan de twee andere tegen mekaar kan uitspelen, en vier houdt het gevaar in van een nieuwe polarisatie. De levenskansen van een drieledige Belgische Staat zijn dus zo al bijzonder zwak.

Daar komt bij dat de Belgische Staat het merkwaardig institutioneel kenmerk vertoont dat elke lidstaat grondwettelijk op dezelfde voet staat als de andere en als de federale staat, m.a.w. er werd niet voorzien in de belangrijke stelregel

[1] Crols, Frans; *Staat in Europa.* In: *Trends;* 13 juli 2000; p. 7.

die een bondsstaat kenmerkt: „*Bundesricht bricht Landesricht*." Dit geeft het Belgisch federalisme, zelfs in de huidige onvolwassen staat – zo ontbreekt het essentieel element van de financiële en fiscale autonomie – confederale trekken. M.a.w. elke verdere stap in de richting van meer bevoegdheden voor de gewesten, duwt hen in een confederale verhouding, dus in nog grotere onderlinge verwijdering. Brussel mag dan al de hoofdstad zijn van Vlaanderen; in de werkelijkheid groeit de afstand tussen beide.

Vlaamse politici van Brussel haken af van Vlaanderen

De kloof wordt eveneens dieper met de Vlaamse politici van Brussel. Die lopen steeds meer aan de leiband van hun Frans-Brusselse collega's, ook wanneer zij aldus frontaal in botsing komen met de Vlaamse belangen. De logica van de gewestvorming met drie duwt hen inderdaad in de armen van de Franstaligen die het Brusselse Gewest beheersen.

Daar komt bij dat zij met een enorm probleem van legitimiteit zitten: hun kiezerspubliek krimpt in, vooral wegens de inplanting van de Europese gemeenschappen in hartje Brussel. Die bracht een groot aantal buitenlanders (zo'n 150.000 extra sedert de volkstelling van 1970) naar Brussel – niet alleen „Eurokraten" en „*expats*," maar ook derdewereldbewoners die aangetrokken worden door de lichtjes van de „hoofdstad van Europa" – Brussel telt met 29,9 % vreemdelingen de hoogste verhouding buitenlanders van alle Europese hoofdsteden. Anderzijds verhuisden zo'n 250.000 autochtone Belgen naar het Vlaamse en Waalse randgebied, een beweging die nog niet ten einde is. Per saldo bleef de totale bevolking van de Brusselse agglomeratie sedert tien jaar stabiel op ca. 950.000 inwoners, maar bijna 40 % daarvan zijn buitenlanders of „nieuwe" Belgen, die overwegend Nederlandsonkundig zijn.



De keuze voor Brussel als hoofdstad van Vlaanderen lijkt een historische vergissing te zullen worden. Als Vlaanderen straks onafhankelijk wordt zonder Brussel, dan zal het elders een nieuw parlementsgebouw moeten optrekken, terwijl het huidige amper vijf jaar geleden in gebruik werd genomen.

Dat de Vlaams-Brusselse politici bij de jongste gemeenteraadsverkiezingen een tiental zetels wonnen mag geen illusies wekken: deze „vooruitgang" was vooral te danken aan het Vlaams Blok (maar dan niet uitsluitend om communautaire redenen) en aan Ecolo die allerhande minderheden, en dus ook Nederlandstaligen, hier en daar een verkiesbare plaats bezorgde. De Vlaamse politici van de andere „democratische"partijen gingen flink achteruit, alhoewel de meesten op de lijst stonden van hun Franstalige zusterpartij. Het duidelijkst komt die zwakke politieke positie tot uiting in de VGC (Vlaamse Gemeenschapscommissie), een miniparlement dat de Vlaamse verkozenen van het Brussels Gewest bundelt, en dat met zijn 11 leden een virtueel bestaan leidt. In geen enkele parlementaire democratie komt het voor dat een parlement voorgezeten wordt door een niet-verkozene, die dus geen stemrecht heeft; de Vlaams-Brusselse vergadering wordt echter voorgezeten door de opvolger van een niet-verkozen opvolger. Met welke politieke legitimiteit kunnen haar leden de belangen van de bevolking verdedigen? Het voorstel van de „democratische" partijen om de gevolgen van de overheveling van de gemeentewet naar Brussel te compenseren door bijvoorbeeld in elke gemeente twee Vlaamse

schepenen aan te stellen zal hun legitimiteit nog verzwakken. Q*uid* in Ukkel waar geen enkele Vlaming verkozen werd? Overigens, wat belet de Franstalige Brusselaars de gemeentewet te wijzigen? Met hun 64 mandatarissen op 75 bezitten zij daartoe ruim de nodige tweederde meerderheid.

Als het niet anders kan, zullen de Vlaamse politici van Brussel niet aarzelen in de hand te bijten van de Vlaamse beweging en van de eigenste minister-president Dewael. Een teken aan de wand kon je lezen in L*e Soir* (9-10 december 2000). Naar aanleiding van een interview met de Vlaamse minister-president schrijft die meest gelezen krant van Franstalig België dat „de Vlaamse partijen van Brussel samen met de Franstaligen willen dat Brussel een volwaardig derde gewest wordt." Dewael kon, nog steeds volgens L*e Soir*, niet anders dan dit toegeven. De krant vermeldt uitdrukkelijk de Brusselse VLD die in de VGC met de VU één fractie vormt. Maar ook de Brusselse CVP, in Brussel de tweede grootste Vlaamse partij na het Vlaams Blok, geeft de indruk dat zij nu reeds de voorkeur geeft aan de solidariteit met de Franstalige Brusselaars boven die met Vlaanderen.[2] Typisch was de reactie op het voorstel van D*e Lijn* om ook Vlaamse senioren uit Brussel gratis te laten rijden. Als bewijs gold ofwel een Nederlandstalige identiteitskaart, ofwel een lidmaatschap van een Vlaamse seniorenclub. Wij merkten persoonlijk dat meer dan één tweetalige of half verfranste buurman zo snel mogelijk zijn Franse identiteitskaart wou laten omwisselen voor een Nederlandse om gebruik te kunnen maken van het gratis abonnement. Voor dit klein voordeel wilden deze mensen zich opnieuw als Vlaming affirmeren. Maar na enkele protestbrieven in het FDF-gezinde huis-aan-huisblad V*lan*, eiste een CVP-raadslid, tevens schepen in Anderlecht, dat ook Franstaligen zouden mogen gebruik maken van dit voordeel. Waar de Vlaamse regering (waar is de tijd van Van Den Brande!) onmiddellijk op toegaf.



B*russel verfranst en* V*laanderen wordt irrelevant*

Een derde element in de verwijdering tussen Vlaanderen en Brussel is de verdere verfransing van de „hoofdstad van Vlaanderen." Er is natuurlijk de historische reden dat Brussel de hoofdstad is van een land waarvan de officiële taal een eeuw lang het Frans was. Maar sedert 1989 is het toch ook de hoofdstad van Vlaanderen, waarvan het de vrijwel volledige administratie huisvest! Zoals hierboven aangegeven, haalde „Europa" enorm veel buitenlanders binnen, die (een enkele uitzondering niet te na gesproken) het niet belangrijk vinden om onze taal te leren, omdat zij hier maar tijdelijk verblijven of omdat het hen al grote moeite kost Frans te leren. Als men sommigen vraagt waarom zij wel Engels, Spaans of zelfs Russisch aanleren, maar geen Nederlands, antwoorden zij negen keer op tien dat zij het nut niet inzien van onze taal.[3] En inderdaad, de Vlamingen die Brussel bezoeken zijn weinig assertief en schakelen onmiddellijk over naar (soms slecht) Frans; de Vlaamse politici van Brussel missen niet enkel legitimiteit maar ook aanzien.

Ook de Vlaamse Gemeenschap komt bij de Brusselaars, voor zover die haar kennen, over als irrelevant. Zij teert nog een beetje op het succes van de vroegere NCC (Nederlandse Cultuurcommissie) die ten tijde van de „Culturele Autonomie" onder leiding van de latere cultuurminister Hugo Weckx met weinig middelen enorm veel gepresteerd heeft voor het Vlaams onderwijs en cultuurleven in Brussel. Zij genoot in die jaren dan ook veel prestige, ook bij Franstalig Brussel. Zij werd echter afgeschaft in 1989 en vervangen door de voormelde VGC, een zuivere partijpolitieke instelling.

Sedertdien is het Vlaams dynamisme in Brussel verdwenen. De Vlaamse Gemeenschap, het koninginnenstuk van de Vlaamse partijen dat moest dienen als tegenhanger van de gewestvorming, is verworden tot een bureaucratie die bovendien aan invloed inboet, opnieuw omdat zij op de onwil stuit van de Vlaams-Brusselse politieke kringen. Een fraai voorbeeld is het door de Vlaamse Gemeenschap zwaar betoelaagde (maar door de Brusselse politici begeleide) maandblad T*ram* 81 dat in de 440.000 bussen van de agglomera-

[2] Er zijn lovenswaardige uitzonderingen die de regel bevestigen, zoals Brigitte Grouwels.

[3] Voor de Berbers in Brussel, bijvoorbeeld, is het Nederlands pas een eventuele vierde taal, na Berbers, Arabisch en Frans.

tie gedropt wordt en bedoeld was als een Brusselvriendelijk spreekbuis van Vlaanderen. Het werd een soort kruising tussen P-M*agazine* en de cultuurbijlage van D*e Morgen* in vijf talen (waaronder toch ook het Nederlands), dat op geen ogenblik doet vermoeden dat het een binding heeft met Vlaanderen.

Dit gebrek aan assertiviteit van de Vlaamse Gemeenschap is ook een erfenis van het vorig (CVP) bewind, dat vooral optredens steunde van groepen die hun Vlaamse identiteit zorgvuldig verborgen achter namen als L*a Petite Bande* en andere B*allets contemporains de la Belgique*. De eerste poging van de huidige cultuurminister Bert Anciaux om Vlaanderen in het Brussels stadsbeeld te brengen is verdienstelijk: een campagne met een affiche waarop een bevallige migrante enigmatisch verklaart dat „in Brussel Vlamingen en anderstaligen dezelfde waarden delen. En ik, deel die ook." Maar wij vrezen dat die cryptische tekst niet zal bijdragen om de kloof te dichten tussen Vlamingen en Brusselaars.

Men vergelijke de Vlaamse gebrekkige aanwezigheidspolitiek met de publiciteit van de Franse Gemeenschap die met reuzeborden in de aankomsthal van de luchthaven van Zaventem de buitenlanders diets maakt dat er in hartje Europa een W*allonie-Bruxelles*-gemeenschap bestaat van 4,5 miljoen (sic) inwoners. Leugenachtig dat wel, maar als programma kan het niet duidelijker zijn.

E*en Brusselse natie*?

Van nationaal bewustzijnsgevoelen tot natie is de stap klein.

De Franstalige Brusselaars die zich steeds beschouwd hebben als de erfgenamen van de Belgische Revolutie, zien dit wegdrijven van Vlaanderen (en van Wallonië dat steeds meer zijn eigen gewest aan het uitbouwen is) met lede ogen aan. Zij willen noch bij Vlaanderen, noch bij Wallonië aansluiten, maar Belg blijven. Zij worden bijgetreden door een groeiende groep Brusselse Vlamingen – niet enkel politici, maar ook kunstenaars, journalisten, sociologen, stedenbouwkundigen, e.d. – die het moeten hebben van de Franstalige Brusselaars en waarop Vlaanderen steeds minder vat heeft, gewild of ongewild. Samen met de grote massa van onverschilligen vormen zij de humus waarop een Brussels/Belgisch samenhorigheidsgevoel ontkiemt. Dat is bijvoorbeeld het gevoel van de Brusselse socioloog Serge Govaert.[4] Van nationaal bewustzijnsgevoelen tot natie is de stap klein. En er zijn maar weinig naties in de wereld die geen eigen staat willen.

Bert Anciaux en Patrick Van Krunkelsven (VU) tillen in D*e Standaard*, (1 december 2000) niet zo zwaar aan het risico van een eventueel Brussels apart gaan: „Brussel is niet leefbaar als derde gewest." Het volstaat dat „de Vlaamse gemeenschap opteert om intensief te investeren in een hechte band Vlaanderen-Brussel." Als voorbeeld verwijzen zij naar „de gratis busabonnementen voor Vlaamse Brusselaars via een toelage aan het Vlaamse seniorencentrum." (sic)

Deze redenering is niet gespeend van enige overdreven lichtvoetigheid. Een onafhankelijk Brussel zou zeker met enorme problemen te kampen hebben, maar dit betekent nog niet dat het onmogelijk zou zijn, een besluit waartoe wij reeds in onze brochure B*russel, een vrije stad*? (1982) kwamen. De argumenten die toen aangehaald werden om de onafhankelijkheid van Brussel realistisch te noemen, zijn o.i. nog steeds geldig. Wij citeren enkele paragrafen uit deze reeds bijna twee decennia oude tekst:

Een voorbeeld, misschien op Brussel toepasselijk, is Singapore. Achttien jaar geleden werd de voornaamste stad van Maleisië geplaagd door alle kwalen van een grootstad in verval en werd ze bovendien geteisterd door een massale inwijking van „gastarbeiders," waardoor de bevolking opliep tot meer dan twee miljoen, samengeperst op een gebied dat niet zo veel groter is dan dat van de Brusselse agglomeratie. Zoals Brussel telde Singapore een heterogene bevolking, met zelfs vier hoofdtalen. Toen deze stad onafhankelijk werd, zagen vele waarnemers hierin een onbegrijpelijk staaltje van collectieve zelfmoord.

[4] Govaert, Serge; *Bruxelles en Capitales 1958-2000;* De Boeck Université; Brussel; 2000.



Een voorbeeld voor Brussel. Singapore beleefde na zijn onafhankelijkheid een economische boom.

Toch is Singapore heden een der zindelijkste en veiligste steden ter wereld. De republiek heeft de hoogste economische groeivoet in Zuid-Oost Azië en heeft inmiddels een welvaartspeil bereikt dat ver boven dat van de buurlanden uitsteekt. Maar de staat had dan ook drastische maatregelen getroffen die erop neerkwamen, een uiterst liberaal economisch klimaat te scheppen, gepaard met krachtige ingrepen op het vlak van de veiligheid, de strijd tegen vandalisme en de demografie. Niets zegt dat Brussel, waarvan de problemen zeker toch nog niet te vergelijken zijn met die van het vroegere Singapore, deze evenmin zou kunnen oplossen, wanneer het daartoe verplicht zou worden. (...)

De studie van Heremans en Van Cayseele wijst op de nadelige effecten van een „desintegratie" uit de Vlaamse en de Waalse markt.[5] Een zelfstandig Brussel zou echter waarschijnlijk in de EEG blijven. In dat geval zou het gesofisticeerde financieel en economisch communicatieapparaat van Brussel optimaal benut blijven; ook de belangrijke relatie met het Antwerpse handelscentrum zou behouden blijven. In het ergste geval zouden een aantal distorsies in de handelsbetrekkingen optreden, die echter meer dan waarschijnlijk gecompenseerd zouden worden, indien een onafhankelijk Brussel een bijzonder vrij economisch beleid zou voeren. (...) Een onafhankelijk Brussel is niet alleen goed denkbaar, maar zou zelfs welvarender kunnen worden dan het nu is.[6]

Toegegeven, sedertdien is Brussel sociaal-economisch sterk achteruit gegaan. Blijkens de gespecialiseerde berichtgeving van die tijd was Brussel-Hoofdstad (19 gemeenten) nog het rijkste en industrieel en economisch belangrijkste arrondissement van het land.[7] Nu is het verpauperd, o.a. wegens de toevloed van vreemdelingen waarvan velen ofwel geen belasting betalen (EU-ambtenaren en *expats*), ofwel van het OCMW afhangen, en ten gevolge van de stedenbouwkundige kaalslag die tot de uittocht leidde niet alleen van meer begoede inwoners, maar ook van de traditionele industriebedrijven. Maar het verhaal van Singapore toont aan dat een politiek lichaam in geval van nood tot buitengewone inspanningen in staat is om te overleven.

Men zal opwerpen dat Singapore geen goed voorbeeld is omdat de mentaliteit daar anders is en omdat het aan zee ligt. Het is juist dat om te overleven een strak veiligheids- en netheidsbeleid vereist kan zijn, wat moeilijk ligt in het huidig politiek klimaat in Brussel waar Ecolo en „progressief links" de agenda bepalen. Echter, dit zijn luxeverschijnselen die in een noodsituatie weggevaagd zouden worden – vanzelfsprekend zouden politieke krachten aan bod komen die niets anders zullen kunnen dan een beleid te voeren dat aangepast is aan de toestand. Het is ook juist dat Singapore langs drie kanten op zee uitgeeft. Een Brusselse stadstaat zou echter niet omringd zijn door een Berlijnse muur. Wij gaan er van uit dat de Brusselse stadstaat, evenals de staten Vlaanderen en Wallonië trouwens, nog altijd tot de Europese Unie zou behoren, waarvan de voornaamste verdienste (de enige volgens sommigen) de verwezenlijking is van het vrij verkeer van goederen, diensten, mensen en kapitalen. Brussel zou nog altijd te midden een der meest welvarende regio's ter wereld liggen, met een toegang tot de wereld via de zeehaven van Antwerpen en tot de luchthaven van Zaventem. Alleen zou een onafhankelijke Brusselse Staat nog meer dan thans aangewezen zijn op goede nabuurschap met zijn omgeving, zijnde Vlaanderen. Dat zint de Brusselse politici wellicht niet, maar zij zijn realistisch genoeg om, als puntje bij paaltje komt, de economisch voordeligste oplossing te kiezen; mochten zij dat niet doen, dan zou de bevolking hen daar snel toe dwingen. Met andere woorden: een onafhankelijk Brussel is zowel onvermijdelijk als mogelijk.

„Brussels, DC": *een verwerpelijk idee*

Steeds meer Vlaamse politici beginnen dit te beseffen en zoeken naar alternatieven. Om toch nog het beginsel van de door de Vlaamse beweging steeds vooropgestelde tweeledigheid te behouden, suggereerde Vlaams minister-president Patrick Dewael recent om van Brussel een Europees district te maken, dat hij met weinig fantasie „Brussels, DC" noemt. Het voorstel werd bijzonder scherp afgeschoten door de verzamelde Brusselse politieke wereld. Zelfs een deftige krant als *La Libre Belgique* (13 december 2000) gebruikte zowaar onoorbare taal. Nochtans was de suggestie al enkele jaren tevoren gemaakt door de toenmalige SP-voorzitter Louis Tobback, maar zij is eigenlijk veel ouder. Reeds

[5] Heremans, D. & Van Cayseele, P.; *Brussel in de staatshervorming*; Acco; Leuven; 1982.

[6] Dit werd geschreven in 1982, dus voor de toepassing van artikel 107^{quater} van de Grondwet dat een apart (derde) Gewest Brussel vooropstelde, waarvan wij toen schreven dat „dit luik van de grondwetsherziening waarschijnlijk niet verwezenlijkt zal worden, mede wegens het verzet van de Vlamingen, die in een eventuele drieledige bondsstaat geen gewest Brussel wensen, dat met Wallonië onder één hoedje zal spelen om Vlaanderen te minoriseren." Wij hadden het inzicht en de daadkracht van de Vlaamse politieke partijen – Volksunie inbegrepen – helaas overschat.

[7] Zie o.a. de toenmalige *Weekberichten* van de Kredietbank.

in de jaren tachtig verdedigden diverse Brusselse kringen van zakenlui en politici de oprichting van een soort „Washington aan de Zenne," dat sommigen wilden uitbreiden tot de toenmalige provincie Brabant. In 1989 gaf het weekblad *Trends* zelfs een „nieuwjaarsgeschenk" aan de Brusselaars in de vorm van een *Business Coalition for Brussels, District of Europe*, voorgesteld door Europees commissaris Willy De Clercq, minister Mark Eyskens, e.a.

Dit, en gelijkaardige voorstellen werden bestreden door andere Vlamingen gebundeld in een *Stop Euro-Brussel Comité* waarvan wijlen de liberale VUB-professor Herman Van Impe de spil was. Hun bezwaren waren van culturele, democratische en stedenbouwkundige aard. Met het voorbeeld van *Washington*, DC voor ogen, wezen zij er onder andere op dat de hoofdstad van een Europese superstaat van meer dan 300 miljoen inwoners niet kon opgesloten worden binnen de grenzen van een kleine agglomeratie zoals Brussel, en dat het *Brussels*, DE van de toekomst noodzakelijkerwijze zou uitgroeien tot een megapool, vergelijkbaar met Washington, die zich zou uitstrekken tot voorbij Mechelen, Aalst en Leuven. Als Europa dan toch een hoofdstad nodig had, dan zou die volgens het Comité centraler en oostelijker moeten liggen.[8]



Het Franstalig bestuur in Quebec slaagt er niet in om Franstaligen te beletten hun kinderen naar Engelse scholen te sturen.

De EU is vooralsnog geen parlementaire democratie, maar veeleer een bureaucratie. Het idee dat één miljoen Brusselaars bestuurd zouden worden door Euro-ambtenaren of in het beste geval door, zeg, een Sloveense of Nederlandse Euro-commissaris, die geen verantwoordelijkheid moeten afleggen aan de bevolking die zij zouden beheren, gaat in tegen alle democratische beginselen. Desnoods zouden de Brusselaars er een nieuwe „Belgische revolutie" voor over hebben. Ook voor Vlaanderen is *Brussels*, DE bijzonder gevaarlijk, daar het een groot gedeelte van het Vlaams grondgebied zou inpalmen. Het is trouwens niet zeker dat de lidstaten van de EU bereid zouden zijn zich in dit communautair wespennest te steken. Ook Frankrijk niet, dat zijn huidige invloed via zijn trouwe bondgenoot België, in Brussel zou moeten delen met een twintigtal andere staten.

Wellicht zouden de Brusselaars zich kunnen verzoenen met een Europees district, indien zij volledig zelfbestuur kregen met eigen parlement, regering en zelfgekozen president, en aan de EU alleen maar die bevoegdheden afstaan die thans reeds door de nationale staten aan de EU werden overgedragen. Maar het verschil met een volledig zelfstandige stadstaat zou dan nog alleen formeel zijn en betrekking hebben op enkele elementen die ver van het bed van de doorsnee Brusselaar liggen, zoals buitenlandse zaken.[9] En overigens, zelfs in dat geval zou het niet lang duren vooraleer zij na een of ander conflict een eigen koers zouden willen varen. Zo zou het *Brussels*, DE slechts een omweg zijn naar volledige Brusselse zelfstandigheid.

Zijn er echter alternatieven?

Hoe verwerpelijk en hoe gevaarlijk ook voor Vlaanderen, het Europees district is nochtans het meest realistische alternatief voor een zelfstandig Brussel. Over de andere alternatieven kunnen wij kort zijn.

Brussel Rijksgebied: Brussel beheerd door de beide andere gewesten, kon nog realistisch lijken twintig jaar geleden, door de grondwetsherziening van 1988 is dit onmogelijk geworden. Vlaanderen kan de klok niet meer terugdraaien tenzij het daar een oorlog voor over heeft.

Wallonie-Bruxelles: Deze idee die vooral in Brussel door kleine groepen in de marge van het FDF voorgestaan wordt, bekoort noch de grote meerderheid van de Brusselaars, noch de Walen. Deze hebben bewust geweigerd hun gewest te fusioneren met de Franse Gemeenschap uit vrees door Brussel opgeslorpt te worden. Zolang de Walen via de Belgische Staat door de Vlamingen ondersteund worden, zullen zij lippendienst bewijzen aan het beginsel van de Belgische eenheid; maar mocht dit wegvallen dan zullen zij er alles op zetten om hun eigen staat uit te bouwen. Het debat over het na-België gaat in

[8] Medevoorzitter van het *Stop Euro-Brussel Comité* was de latere OVV-voorzitter Peter De Roover. *Pour la petite histoire* weze vermeld dat toen wij tijdens een persconferentie van het Comité in 1992 op een vraag van een Amerikaanse journalist antwoordden dat voor ons part de Europese hoofdstad best in Minsk mocht ingeplant worden, dit antwoord de volgende dag op de eerste bladzijde van de *Wall Street Journal Europe* verscheen; de krant legde de suggestie voor aan de toenmalige president van Wit-Rusland, die opgetogen bleek.

[9] Hierbij kan opgemerkt worden dat ook in Washington reeds jaren een sterke beweging bestaat die ervoor ijvert om het federale district om te vormen tot de 51ste staat van de VS.

Wallonië niet tussen autonomisten (aanhangers van een eigen staat) en voorstanders van aansluiting bij Brussel, maar wel tussen autonomisten en rattachisten (aanhangers van aansluiting bij Frankrijk).



De nieuwe Habsburgers. Het spreekt vanzelf dat een Vlaamse monarch de eerste flamingant van Vlaanderen zal zijn.

Aansluiting bij Frankrijk: Zolang de voornaamste Europese instellingen in Brussel gevestigd zijn, bestaat daar weinig kans toe. Men mag niet vergeten dat reeds in het begin van de jaren vijftig bij de oprichting van de eerste Europese instelling, de EGKS, het Frankrijk zelf was dat zich verzet heeft tegen de keuze van Parijs als hoofdzetel van die instelling en in de plaats Brussel voorgesteld heeft. Het was – en blijft – voor Frankrijk veel interessanter dat de voornaamste Europese instellingen gevestigd zijn in zijn invloedzone: naast Straatsburg, Luxemburg en Brussel. Consistent met dit beleid was het „geschenk" van president Chirac aan eerste-minister Verhofstadt om als compensatie voor diens toegeving op de top van Nice op 10 december jl., de top-vergaderingen van de Europese ministerraad voortaan in Brussel te laten doorgaan. De inlijving van de „Europese hoofdstad" door een grote staat als Frankrijk zou uiteraard niet aanvaard worden door de andere lidstaten, tenzij de Europese instellingen dan verhuizen. En wat zou Frankrijk winnen bij een bijkomende Franse middengrote stad, die nog altijd een enclave zou zijn in Vlaanderen?

Op termijn lijkt *een onafhankelijk Brussel* dus de enige logische uitkomst. Hoe die stadstaat zou werken, kunnen wij hier niet beoordelen. Wel is er één zekerheid: welke staatsvorm zij ook zal aannemen, zij zal in elk geval verplicht zijn samen te werken met de Vlaamse Staat. Dit is van groot belang voor de Vlamingen die nog in Brussel wonen.

De Brusselse Vlamingen in een onafhankelijk Brussel

De Vlamingen in Brussel vormen geen homogene groep. Er is vooreerst een belangrijke, maar moeilijk te ramen, massa Brusselaars (de zogenaamde „Vlaamse Brusselaars") die van oorsprong Vlaming zijn of die thuis Nederlands of een Vlaams dialect spreken. Die beschouwen zich in de eerste plaats als Belgen en zullen zonder problemen de identiteit aannemen van degenen die het voor het zeggen hebben in Brussel.

Daarnaast zijn er de „Brusselse Vlamingen," d.w.z. de kleine 12 % van de bevolking die zich met Vlaanderen identificeren. Niemand twijfelt er aan dat zij het in een eerste fase moeilijk zullen hebben in een aanvankelijk militant Franstalige Staat. Ook de Engelstaligen hadden het niet gemakkelijk toen Quebec een zuiver Franstalige provincie (deelstaat) werd. Zoals wij in het verleden reeds zagen, identificeert een groep Vlamingen in Brussel zich met de Franstalige Brusselaars; die groep zal in een Brusselse staat vermoedelijk nog groeien. Na verloop van tijd, en in de mate dat een Vlaamse staat meer assertief gaat optreden, kan die toestand veranderen. Voor zover de Europese instellingen in Brussel gevestigd blijven, zal de heersende Franstalige elite zelf concurrentie ondervinden van het Engels, misschien ook van het Duits en van belangrijke minderheidstalen in de stad (zoals het Arabisch). Voor de Franstaligen zou het Nederlands dan een bondgenoot kunnen zijn.

Maar belangrijker is dat Brussel als een enclave binnen de grenzen van een echte onafhankelijke Vlaamse Staat zal liggen. Die volledig souvereine staat Vlaanderen zal vanzelfsprekend assertief optreden. Op het hoogtepunt van de koningskwestie werd Leopold III de „eerste inciviek van België" genoemd; onzin natuurlijk, maar het spreekt vanzelf dat een Vlaamse monarch de eer-

ste flamingant van Vlaanderen zal zijn. Een Vlaanderen bekleed met de macht eigen aan een echte staat zal ontzag inboezemen bij de Brusselaars, zowel Franstaligen als buitenlanders; zij zouden het nuttig vinden Nederlands te leren en zich over het algemeen Vlaamsvriendelijker opstellen dan nu het geval is.

De Vlamingen in Brussel kunnen in zo'n situatie veel leren van de voormelde Engelstaligen in Quebec. Alhoewel ook zij een kleine minderheid vormen in een militant Franstalige Staat, voelen zij zich gesteund door de Engelstalige wereld die Quebec omringt. Hun prestige en gezag is daardoor zo groot dat de autoriteiten in Quebec zich zelfs verplicht zien op te treden tegen Franstaligen (!) en buitenlanders die hun kinderen naar een Engelstalige school willen sturen. De bevolking sluit zich immers graag aan bij de machtigen. Om een extreem voorbeeld te nemen: op het einde van de Duitse bezetting stuurden 45 % van de Brusselse ouders hun kinderen naar Vlaamse scholen; een jaar nadien viel dit aantal terug tot amper 25 %.

Belangrijk is dat Brussel als een enclave binnen de grenzen van een echte onafhankelijke Vlaamse Staat zal liggen.

Een onafhankelijk Vlaanderen zou bovendien als voorwaarde voor zijn samenwerking met Brussel, zijn taalgenoten in Brussel veel efficiënter kunnen beschermen dan nu het geval is. Op slag zouden de Brusselse Vlamingen ook meer ontzag afdwingen dan thans. Zij zouden zelfs als ambassadeurs van Vlaanderen in Brussel kunnen optreden.

Denken aan het ondenkbare: Vlaanderen zonder Brussel

Tijdens de begrafenisplechtigheid van de gewezen voorzitter van het OVV, mr. Jaak van Waeg, herhaalden zijn confrater, mr. Hugo Van Eecke, en de voorzitter van het Ijzerbedevaartcomité, Lionel Vandenberghe, de uitspraak van die grote Vlaamse Brusselaar dat „het verlies van Brussel de grootste nederlaag van de Vlaamse beweging zou zijn."

Helaas, de drieledige gewestvorming maakt die ontwikkeling onvermijdelijk. Voor de Vlamingen buiten Brussel is het toezicht op de eigen gemeenten, zoals ook de eigen fiscaliteit, het eigen gerecht enz. terecht een essentiële voorwaarde om hun land te kunnen besturen naar eigen inzichten. Zolang men daar geen gemeenschapsaangelegenheid van maakt (*quod non*), zullen zij hun Brusselse taalgenoten beschouwen als een blok aan hun been in hun streven naar zelfbeschikking. Zeker wanneer de Vlaamse politici van Brussel zelf de indruk geven dat zij de band met Vlaanderen opgeven.

De thans doorgevoerde koppeling van de Vlamingen in Brussel aan de Franstaligen in de Rand, zal dit gevoelen nog versterken, omdat de Vlamingen daardoor het risico lopen dat zij niet alleen Brussel, maar ook nog eigen Vlaams grondgebied verliezen.

Wat men in Vlaanderen onvoldoende beseft is dat de Franstalige Brusselaars zich relatief sterk voelen: indien Vlaanderen deze nieuwe versterking van de gewestvorming met drie aanvaardt, dan wordt Brussel, de kleinste partner, paradoxaal het super-België waar zij altijd van gedroomd hebben. Mocht dit van de andere kant leiden tot het uiteenvallen van België, dan is dat voor hen nog geen groot drama, omdat zij weten dat een zelfstandig Brussel niet onmogelijk is. Het zou nog sterker staan indien de Vlamingen als een zoveelste toegeving de faciliteitengemeenten zouden opgeven, want dan zou Brussel grenzen aan Wallonië en dan heeft het Vlaanderen minder nodig.

Het behoud van de huidige grenzen is voor Vlaanderen dan ook van levensbelang. Want indien Vlaanderen Brussel verliest, dan zal het – op voorwaarde dat het de Rand behoudt – toch nog in staat zijn de belangen van de taalgenoten binnen een zelfstandig Brussel te verdedigen. Paradoxaal genoeg, zal het dat laatste misschien zelfs beter kunnen dan in de huidige dubbelzinnige omstandigheden.

André Monteyne*

* André Monteyne is een voormalig VLD-lid van het Brussels Parlement en van de gemeenteraad in Jette.

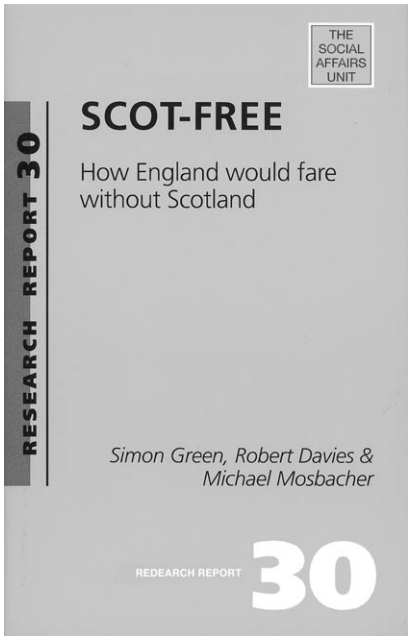
Gebelgde Britten: The English Patient

Schotten zijn Walen, en Vlamingen zijn Engelsen

Het is tekenend voor het Vlaamse inferioriteitscomplex dat de Vlamingen zich in een internationale context graag associëren met minderheidsvolkeren. Ze stellen zich op één lijn met Bretoenen, Basken, Friezen, Schotten, Kosovaren, Quebeckers, Friuliërs, Sorben, Wenden en ander klein grut waarvan men vaak de naam niet eens kent, behalve in Vlaams-nationale kringen.

Niettemin duiden feitelijke gegevens, zoals die o.a. af te lezen zijn uit de fiscale transfers van Vlaanderen naar Wallonië, er op dat Vlaanderen een meerderheidsregio is die verplicht wordt om het in stand houden van een artificiële nationale eenheid af te kopen door een hoge financiële prijs te betalen aan een arrogante numerieke minderheid.

Valt het niemand op dat Vlaanderen met zijn 60 % van de nationale bevolking niet in het rijtje past van Schotland (9 %) of Quebec (25 %)?



In Canada bestaan grote financiële transfers vanuit de Engelstalige provincies naar Quebec.[1] De Engelse Canadezen moeten elk jaar opnieuw een hoge prijs betalen aan hun francofone landgenoten om die ervan te weerhouden af te scheiden. De Quebeckers houden de druk op de ketel door geregeld te dreigen de Canadese nationale eenheid op te blazen. Maar in referenda wijzen ze hun *indépendance* steeds nipt af, aldus de prijs via chantage voortdurend opdrijvend. Stilaan groeit hiertegen weerstand bij de niet-francofonen. De roep om een eind te stellen aan de fiscale transfers naar Quebec klinkt alsmaar luider. Vandaar dat, paradoxaal genoeg, na elk referendum voor onafhankelijkheid dat Quebec „verliest," het moment dat Canada uiteenvalt, toeneemt. Niet echter door een afscheiding (secessie), maar door een expulsie (uitstoting) van Quebec.

In Groot-Brittannië doet zich een parallel verschijnsel voor. De cohesie van het Verenigd Koninkrijk is minder stevig dan men vermoedt. Naar ons aanvoelen is het, inderdaad, mogelijk dat Schotland binnen onafzienbare tijd onafhankelijk zal zijn. Deze onafhankelijkheid zal echter een gevolg zijn van het feit dat Engeland zich bevrijdt van Schotland. Niet omgekeerd. Die paradox zal velen in de Vlaamse Beweging verbazen. Toch is het, wanneer men het nuchter bekijkt, niet zo verbazend dat de internationale bondgenoten van de Vlaamse secessionisten zich ten zuiden van de Tweed bevinden. Dit is omwille van geopolitieke redenen altijd al zo geweest: Engeland was de bondgenoot van de Nederlanden, terwijl Schotland de bondgenoot was van Frankrijk, onze historische erfvijand. Dit is ook zo als we louter op basis van feitelijke gegevens onze bondgenoten zoeken: de Engelsen vormen in hun land de numerieke meerderheid; zij lijden, net als wij, financiële verlies aan het in stand houden van een artificiële nationale eenheid.

Schotten-vrij

Eind 1999 verscheen in Londen een ophefmakend pamflet onder de veelzeggende titel *Scot-Free; How England would fare without Scotland*.[2] Het boekje, geschreven door een historicus, een economist en een politicoloog, poneert de stelling dat Engeland om diverse redenen, zowel economische, als politieke en sociaal-culturele, geen nadeel zou ondervinden van een ontbinding van het Verenigd Koninkrijk.

De financiële transfers binnen de Britse ruimte zijn niet zo omvangrijk als de transfers binnen België, maar niettemin ontvangen de Engelsen voor elke 100 pond die zij jaarlijks in belastingen aan de Britse schatkist bijdragen, slechts 96 aan overheidsuitgaven terug, terwijl de Schotten 120 pond ontvangen voor

[1] Belien, Paul; *Vlaanderen is Quebec niet.* In: *Nucleus;* Januari 1996; p. 3.

[2] Green, Davies & Mosbacher; *Scot-Free – How England would fare without Scotland;* Social Affairs Unit; London; 1999.

elke 99 die zij betalen.[3] De economist Robert Davies wijst er in *Scot-Free* op dat de meer dan 50 miljoen Engelsen de 5 miljoen Schotten jaarlijks subsidiëren met 7,1 miljard pond (zo'n 475 miljard frank[4]). De Schotten krijgen 10,1 % van de Britse overheidsuitgaven, terwijl ze slechts 8,7 % van de bevolking uitmaken.

Schotland brengt 8,3 % van het Britse BBP voort en neemt, dankzij de aardolie en het aardgas uit de Noordzee, 12,1 % van de Britse export voor zijn rekening. De Schotse Noordzee-olie is echter geen reden voor Engeland om de Britse unie in stand te houden, aldus Davies, want de Britse schatkist ontving in 1998 slechts 2,6 miljard pond aan inkomsten uit olie en gas. Indien het tot een scheiding tussen Engeland en Schotland komt, zouden (afhankelijk van de manier waarop de territoriale wateren verdeeld worden) 67 tot 90 % van de Britse olie- en gasinkomsten in de Noordzee naar Schotland gaan.[5] Zelfs indien Engeland alle inkomsten uit olie en gas verliest, wordt het financieel beter van een scheiding, omdat er tegelijk een einde komt aan de fiscale transfers van 7,1 miljard pond.

Davies is van mening dat Schotland zonder de Engelse subsidies niet in staat is om een begroting voor te leggen die aan de Europese 3-procent-norm inzake het begrotingsdeficit voldoet. Dat is echter, indien Schotland lid wil worden van de EMU, een Europees en een Schots probleem, geen Engels. Hij verwacht bovendien dat de onafhankelijkheid van Schotland tot gevolg zal hebben dat verscheidene internationale ondernemingen die zich vandaag in Schotland hebben gevestigd, naar Engeland zullen verhuizen. Er wordt immers van uitgegaan dat een Schotse regering economisch minder liberaal, dus minder vriendelijk voor ondernemingen, zal zijn dan een Engelse. Daarom, zegt Davies, is het Schotse bedrijfsleven doorgaans gekant tegen onafhankelijkheid. Niettemin zijn er ondernemingen die de separatistische *Scottish Nationalist Party* (SNP) financieel steunen en worden SNP-congressen bijgewoond door afgevaardigden van grote bedrijven, zoals BAA, *British Gas*, *British Telecom* en *Railtrack*, terwijl ondernemingen zoals *Standard Life* en *Scottish Equitable* reeds onderzoek hebben gedaan naar de commerciële impact van Schotse onafhankelijkheid voor hun eigen activiteiten.[6]

Davies maakt zich over de economische gevolgen van een uiteenvallen van het Verenigd Koninkrijk nochtans niet druk. „In een wereld waarin de economische betekenis van de natie-staat onderhevig is aan erosie door globalisering en toenemende economische integratie binnen regionale handelsblokken, moet men de economische impact van Schotse onafhankelijkheid noch voor Engeland noch voor Schotland overdrijven." Toch valt niet uit te sluiten, aldus Davies, dat de economische gevolgen zowel voor Engeland als Schotland positief kunnen zijn. Er zijn meerdere voorbeelden van het uiteenvallen van staten die voor *beide* delen van de vroegere unie economisch voordelig bleken te zijn. Davies verwijst naar de afscheuring van Singapore uit de Maleisische Federatie,[7] en de „fluwelen scheiding" in Tsjechoslovakije.

De *politieke gevolgen*

De politicoloog Michael Mosbacher onderzoekt in zijn bijdrage in *Scot-Free* de politieke consequenties van Schotse onafhankelijkheid voor Engeland. Hij ziet alleen voordelen. Schotland is vandaag in Westminster oververtegenwoordigd. Met 8,7 % van de bevolking, levert Schotland 10,9 % van de parlementszetels. Een kwart van de regeringsleden in de regering-Blair zijn Schotten, waaronder de invloedrijke ministers van Financiën, Buitenlandse Zaken en Defensie. Ook premier Tony Blair zelf is van Schotse afkomst.

Zonder Schotland heeft het socialisme als ideologie in Engeland afgedaan, benadrukt Mosbacher. *Labour* won een absolute meerderheid van alle Schotse

[3] Neefs, Evita; *Engelsen jaloers op Schotten – „Financiële transfers onhoudbaar."* In: *De Standaard;* 22 december 1999; p. 8.

[4] Vergelijk met de minimum 200 (mogelijk zelfs 330) miljard frank die de 6 miljoen Vlamingen jaarlijks in de 4 miljoen franstaligen steken.

[5] De olie gaat grotendeels naar Schotland, tenzij – en die kans is reëel – de eilandengroepen Orkney en Shetland, die het dichtst bij de olievelden liggen, zich op hun beurt van Schotland afscheiden. Immers, indien Schotland het recht op secessie heeft van Groot-Brittannië, hebben Orkney en Shetland eenzelfde recht om zich af te scheiden van Schotland. Op deze eilanden stemden bij het referendum voor Schotse autonomie in 1979 slechts 29 % van de kiezers ten voordele van Schotse autonomie, terwijl in Schotland als geheel er een (kleine) meerderheid was. (Miller, William L.; *The Periphery and its Paradoxes.* In: *Britain in the Nineties – The Politics of Paradox;* West European Politics; January 1998; pp. 167-196).

[6] Dat lijkt in België onmogelijk. Men ontmoet geen waarnemers van Sabena, Electrabel, Belgacom of de NMBS op congressen van het Vlaams Blok, en evenmin doen (voor zover wij weten) de *Royale Belge* of OMOB onderzoek naar de impact van een eventuele Vlaamse onafhankelijkheid op hun activiteiten.

[7] In feite een expulsie-proces waarbij Singapore uit de Federatie werd gestoten.



De opbrengst voor de Britse schatkist van de olie uit de Schotse wateren compenseert de jaarlijkse Engelse fiscale transfers naar het noorden niet.

parlementszetels in elk van de elf verkiezingen sinds 1959. Toch won het in dezelfde tijdsspanne slechts vijf verkiezingen in het Verenigd Koninkrijk als geheel, namelijk in 1964, 1966, febr. 74, okt. 74 en 1997. In 1964 en bij beide verkiezingen in 1974 gaf Schotland daarbij de doorslag. Als Engeland onafhankelijk was geweest, zou *Labour* alléén in 1966 en 1997 de verkiezingen hebben gewonnen.

De politieke cultuur is in Schotland veel collectivistischer dan in Engeland, waar *Labour* de verkiezingen trouwens in 1997 alleen kon winnen door aan elke socialistische ideologie te verzaken en zich te presenteren als een progressieve centrumpartij. Mosbacher wijst er eveneens op dat terwijl in Engeland de electorale bedreiging voor *Labour* van rechts komt, ze in Schotland van links komt: de SNP staat immers links van de *New Labour* van Blair. Bijgevolg, benadrukt Mosbacher, heeft *Labour* vandaag links van zich in Schotland een partij staan die bijna 40 % van de stemmen aantrekt (de SNP), terwijl in Engeland de enige partij links van *Labour* (de *Socialist Labour Party*) nauwelijks 2 % haalt. Blair ziet zich dus voor het dilemma geplaatst dat hij, indien hij de SNP in Schotland wil afblokken, naar links moet opschuiven – een politiek die hij zich niet kan veroorloven omdat hij dan Engeland electoraal verliest.

Net zoals in België, waar Vlaanderen centrum-rechts stemt en Wallonië links, stemmen de twee naties in Groot-Brittannië divergent. Daardoor nemen de centrifugale krachten toe. Mosbacher zegt het niet expliciet, maar de Belgische ervaring leert dat er Blair slechts één politieke uitweg overblijft: de loyauteit van de socialistische, etatistische Schotten afkopen door de fiscale transfers vanuit Engeland op te drijven en er aldus voor te zorgen dat Schotland binnen het Verenigd Koninkrijk blijft omdat het financieel op Engeland kan parasiteren. Zodoende „verbelgischt" momenteel de Britse binnenlandse politiek. De parallel tussen Vlaanderen-Engeland en Schotland-Wallonië wordt zeer opvallend.

Culturele repercussies

Het is voor ons, in het kader van dit blad, minder relevant, maar de grootste aandacht in *Scot-Free* gaat naar de culturele gevolgen van een Schots-Engelse scheiding. Volgens de historicus Simon Green (docent in Oxford) kan Engeland met vertrouwen een Schotten-loze toekomst tegemoet zien. Over de Engelse (dus niet de Britse!) identiteit werd de laatste jaren druk gepubliceerd. Doorgaans in negatieve zin: het is politiek-correct om de Engelsen af te schilderen als een insulair, bekrompen en agressief volk, waarvan de voetbal-*hooligan* het prototype zou zijn. Onzin, zegt Green, „je moet een lid van de intelligentsia zijn om al die *rubbish* te geloven. Indien wij via een proces van een Britse scheiding noodgedwongen onafhankelijk zouden worden (en althans op dit ogenblik voorzie ik alleen een gedwongen onafhankelijkheid), dan zou de Engelse natie formeel en snel opduiken in de vorm van een grote, welvarende, stabiele en opvallend homogene staat. Die kan binnen of buiten de Europese Unie blijven, maar Engeland staat, welke optie men ook kiest, een rooskleurige toekomst te wachten."

De Engelsen, aldus Green, zijn gezegend met traditionele maar adaptieve waarden. Bovendien hebben ze een open cultuur die inclusie van andere groepen vlot mogelijk maakt, o.a. omdat de Engelse natie nooit gedefinieerd is geweest op basis van etniciteit. Hij legt er ook de nadruk op dat de Engelsen de eerste natie-staat ter wereld vormden (reeds in 927) en dat zij hun culturele identiteit sinds de 14de eeuw vol zelfvertrouwen hebben geaffirmeerd. Afscheiding van Schotland zal, zegt hij, niet leiden tot een nationale crisis in Engeland. Trouwens, „de Britten zijn nooit *alleen* Brits geweest. Ze waren eveneens Engels, Schots, Welsh of Iers. 'Britishness' heeft *nooit* een exclusief recht op loyauteit doen gelden over de volkeren van het Verenigd Koninkrijk."

Met andere woorden, E*nglishness* moet niet uitgevonden worden indien Groot-Brittannië uit elkaar valt. Engeland bestààt, het is geen theoretische constructie. Het is, zegt Green, *more a way of being than a way of thinking*. Engeland is dan ook geen artificiële natie, waar de Staat de loyauteit van de burgers moet afkopen.

Greens stellingen kunnen in zekere zin beschouwd worden als een summiere inleiding tot een zopas verschenen boek van de conservatieve Engelse filosoof Roger Scruton waarin hij E*nglishness* als „een beschaving" omschrijft.[8] Hoewel het boek interessant is, is dit hier niet de plaats om er een bespreking van te brengen. Het is echter wel opvallend dat het thema van de Engelse identiteit momenteel het publieke debat aan de overzijde van het Kanaal beheerst. Prof. Scruton bepleit een reaffirmatie van het Engels-zijn. Eerder kloeg hij reeds de vooringenomenheid van de linkse elite aan jegens Engeland, naar aanleiding van een incident waarbij een plaatselijke overheid de viering van S*t. George's Day* (de Engelse patroonheilige) en het uithangen van de Engelse (niet de Britse) vlag verbood, omdat dit blijk zou geven van „provocatief jingoisme" (hyper-nationalisme), terwijl niemand zich bijvoorbeeld stoort aan de viering van S*t. Patrick's Day*, en Schotse, Welshe of Ierse vlaggen wel toegelaten zijn.



Schotland. De Engelsen subsidiëren de telefooncel, de EU *de koe?*

„Iemand moet het maar eens duidelijk stellen," aldus een strijdbare Scruton: „Het verbieden van Engeland is een misdaad tegen de Engelsen, die evenveel recht hebben op een eigen land als de Schotten, de Fransen en de Duitsers."[9]

De *internationale context*

Ook in de Verenigde Staten wordt reeds druk gepubliceerd over de R*ise of English Nationalism*. Volgens de Amerikaanse historica Linda Colley is de opkomst van Welsh, Schots en ook Engels nationalisme niet alleen een natuurlijk gevolg van culturele diversiteit, maar ook van een al even natuurlijk afsterven van de Britse identiteit, aangezien Groot-Brittannië immers nooit iets anders dan een „uitgevonden natie" was.[10]

Is het echter geen paradox dat de Engelsen zelf een einde zouden stellen aan de staat, Groot-Brittannië, die zij als dominant volk overheersen? Neen, schrijft Robin Harris, een voormalig lid van de staf van premier Margaret Thatcher, in het Amerikaanse blad T*he National Interest*: het waren immers eveneens de Russen die een einde maakten aan de Sovjet-Unie en daardoor niet alleen alle andere volkeren in deze „gevangenis van naties" bevrijdden maar ook zichzelf.[11] Overigens werd ook de bipolaire Tsjechoslovaakse staatsunie opgezegd door de Tsjechen, de dominante groep binnen die unie. Indien deze voorbeelden het normale patroon vormen, zullen het de Vlamingen als meerderheidsgroep zijn die het initiatief moeten nemen tot beëindiging van de Belgische eenheid (waartoe evenwel vereist is dat zij zich effectief als dominante groep gaan gedragen en niet langer een „afwezige meerderheid" blijven).

Opvallend is dat William Hague, de leider van de Britse C*onservative Party*, reeds enkele keren met aandrang de oprichting van een eigen „Engels Parlement" bepleitte. Hij deed dit voor het eerst in oktober 1998, op het eerste congres van zijn partij na de verkiezingsnederlaag van de conservatieven tegen Blair.

[8] Scruton, Roger; *England – An Elegy;* Chatto and Windus; London; 2000.

[9] Scruton, Roger; *Don't let Blair ruin it.* In: *The Spectator;* 1 April 2000; pp. 35-36.

[10] Colley, Linda; *Britons – Forging the Nation 1707-1837;* Yale University Press; New Haven, Conn.; 1992.

[11] Harris, Robin; *The Rise of English Nationalism and the Balkanization of Britain.* In: *The National Interest;* Winter 1998/99; pp. 40-51.

Nadien heeft hij het geregeld herhaald. „Niet alleen zijn de Engelsen ondervertegenwoordigd in het Lagerhuis in Westminster," aldus Hague, „maar Engelse parlementsleden moeten een exclusieve zeg krijgen over Engelse wetten en Engelse uitgaven."[12] Met die opmerking komt hij tegemoet aan de zg. *West Lothian question*, genoemd naar het voormalige parlementslid Tom Dalyell uit het Schotse kiesdistrict West Lothian, die reeds in de jaren 70 de vraag (paradox) opwierp waarom indien een Engels politicus zich niet meer mag uitspreken over zuiver-Schotse kwesties, zoals onderwijs (thans de bevoegdheid van het Schotse parlement), een Schots parlementslid in Westminster zich wel nog kan uitspreken over het onderwijs in Engeland, dat immers de bevoegdheid van het gezamenlijke Britse parlement in Westminster blijft.

Vlaanderen dient zich te richten tot de Engelsen met de boodschap: „Wij betalen een veel te hoge prijs voor het in stand houden van de Belgische nationale eenheid, net zoals jullie een veel te hoge prijs betalen voor het in stand houden van de Britse eenheid. De Walen zijn de Schotten van België, en jullie zijn de Vlamingen van het Verenigd Koninkrijk."

De „West Lothian paradox" staat reeds geruime tijd centraal in het Britse constitutionele debat,[13] maar Hague werd om zijn „Engels nationalisme" aangevallen door de editorialisten van de twee invloedrijkste conservatieve dagbladen, m.n. *The Times* en *The Daily Telegraph*, die een Brits-unionistisch standpunt huldigen en daarom tegen een afzonderlijk Engels parlement gekant zijn. Nochtans benadrukt Hague voortdurend dat hij zijn Engelse parlement slechts ziet functioneren binnen de Britse unie en dat hij absoluut voorstander blijft van de eenheid van het Verenigd Koninkrijk, „die een unieke politieke creatie is: vier naties in één. Elk met een afzonderlijke cultuur en identiteit; elk trots en sterk; maar elk beter af binnen een Britse natie die sterker en trotser is dan zijn samenstellende delen." [14]

Bij zoveel retorisch Brits bombast, merkt Robin Harris, een pleitbezorger van „amputatie om de (Engelse) patiënt te redden," fijntjes op: „Het verschil tussen conservatieve editorialisten en conservatieve politici is dat de laatsten ervoor moeten zorgen dat ze herkozen raken."[15] De stem van het Engelse nationalisme, gedragen door een groeiend deel van de publieke opinie ten zuiden van de Tweed, weegt steeds zwaarder op de conservatieve politici in de Engelse kiesdistricten. Hun loyauteit verschuift daarom onvermijdelijk van Groot-Brittannië naar Engeland.

Harris wijst overigens ook op een feit dat politicoloog Michael Mosbacher in zijn bijdrage in *Scot-Free* onvermeld liet, maar dat wellicht niet zonder belang is. Een van de voornaamste redenen waarom het aan de macht zijnde Engelse establishment, met inbegrip van de conservatieve editorialisten, niet radikaal voor Engelse secessie durft te kiezen, is de reële twijfel over het feit of een onafhankelijk Schotland economisch wel op eigen benen kan staan. Indien Schotland zonder Engelse subsidies economisch in elkaar stuikt, wordt gevreesd voor een destabliserende migratiegolf van noord naar zuid. Harris beschrijft zelfs een *worst case scenario*: „Een alliantie in Schotland van de harde linkerzijde van *Labour* en het SNP-nationalisme zou kunnen leiden tot het ontstaan van een *People's Republic of Scotland*, die niet alleen problemen zou scheppen voor Engeland, maar ook voor buitenlandse multinationale ondernemingen, banken en ongetwijfeld (zoals andere socialistische Derde Wereld-landen) voor Amerika. Kortom, een onstabiel links regime in Schotland zou grote internationale kopzorgen kunnen veroorzaken."

Enkele Amerikaanse „globalistische" politicologen zijn dan ook reeds een ware kruistocht begonnen om de *Britishness* te redden. Het Verenigd Koninkrijk is immers een waardevollere Amerikaanse bondgenoot dan het kleinere Engeland alleen, want zonder Britse eenheid zullen er allicht geen Schotse soldaten meer opgetrommeld kunnen worden om dienst te doen in Kosova. De bekendste van de Amerikaanse „Brits-nationalisten" is Francis Fukuyama. Hij leverde felle kritiek op Dr. Tom Nairn, hoofd van het *Irish and Scottish Research Institute* van de universiteit van Aberdeen en de auteur van het boek *After Britain*,[16] maar werd op zijn beurt door Nairn fel aangepakt: „De elite van het Amerikaanse *State Department* wil zijn Britse loopjongens aan de leiband houden en klaar voor de dienst. Men komt ons vertellen dat grootschalig, ver-

[12] Hague, William; *Give England the vote.* In: *The Spectator;* 1 April 2000; pp. 38-39.

[13] Miller; o.c.

[14] Hague; o.c.

[15] Harris; o.c.

[16] Nairn, Tom; *After Britain;* Granta; London; 2000.

antwoord nationalisme OK is, maar dat de kleine vrijbuiters en scheurmakers streng op de vingers moeten worden getikt. Fukuyama's nadruk op de noodzaak om de B*ritishness* te redden, wordt echter gehinderd door het vervelend maar niet te verdoezelen feit dat hij eigenlijk ook B*ritain* niet graag mag."[17]

De Engelse elite staat dus onder internationale druk om, alvorens op een Britse scheiding aan te sturen via een expulsie van Schotland, ervoor te zorgen dat Schotland een stabiele en betrouwbare NAVO- en EU-bondgenoot blijft en tevens een robuuste economische startbasis heeft. De socialisten echter, zowel die binnen Schots L*abour* als binnen de SNP, verhinderen dit door hun expliciete voornemen om een socialistische politiek te gaan voeren indien hun land onafhankelijk wordt. Aldus chanteren zij de Engelsen om ook na eventuele Schotse onafhankelijkheid, de financiële transfers tussen zuid en noord in stand te houden. Opnieuw kan een parallel getrokken worden naar de Belgische toestand, waar sommigen eveneens benadrukken dat de internationale gemeenschap zich zal verzetten tegen Vlaamse onafhankelijkheid indien Vlaanderen geen pasklare oplossing biedt voor het bankroet van Wallonië. Iedereen weet dat dit bankroet, tenzij Wallonië afstapt van zijn socialistische, etatistische paradigma's, het onvermijdelijke gevolg zal zijn van een uiteenvallen van België.

Paul Belien*



[17] Nairn, Tom; *After „After Britain." In: Prospect;* August/September 2000; pp. 27-32.

* Mr. Paul Belien is jurist en journalist.

Directe democratie: wat, waar en hoe

Op 20 november 2000 stelde het zg. „Wetenschappelijk Comité voor de politieke vernieuwing" in de Commissie Politieke Vernieuwing van Kamer en Senaat het rapport „De politieke vernieuwing: directe democratie" voor aan de parlementsleden. Het rapport bevat een aantal feitelijke onjuistheden.

Directe democratie is een vorm van politieke besluitvorming die de kiezers toelaat om telkens zij dit wensen rechtstreeks over een aangelegenheid te beslissen. In een vertegenwoordigende democratie kan het volk niet direct beslissen. De kiezers kunnen alleen via de verkiezingen een mandaat geven aan een beperkt aantal volksvertegenwoordigers die de beslissingen dan in de plaats van het volk nemen.

Directe democratie is dus een uitbreiding van de vertegenwoordigende democratie. Het parlement blijft in een directe democratie bestaan. Maar de kiezers kunnen in een aantal gevallen in de plaats van het parlement treden.

Het belangrijkste instrument om directe democratie in de praktijk te realiseren is de introductie van het bindend *referendum op burgerinitiatief* of *volksinitiatief*. Wanneer een aantal mensen een nieuwe wet willen invoeren, of een oude wet willen veranderen, moeten ze een minimum aantal handtekeningen verzamelen ter ondersteuning van hun voorstel. (In België zouden dat op het federaal niveau bijvoorbeeld 200.000 handtekeningen kunnen zijn.) Indien een groep erin slaagt deze handtekeningen te verzamelen, moet er een burgerstemming komen. Indien de meerderheid van de kiezers het voorstel aanvaardt, wordt de nieuwe wet ingevoerd. In het andere geval is het voorstel verworpen.

Het burgerinitiatief is de hoeksteen van de directe democratie. Zonder mogelijkheid tot burgerinitiatief is er geen directe democratie in enige reële zin. Er bestaan echter belangrijke aanvullende instrumenten, zoals de afzettingsprocedure en het referendum van rechtswege.

Een *afzettingsprocedure* laat de kiezers toe om bepaalde overheidsambtenaren, rechters of verkozenen, die het publieke vertrouwen hebben verloren, uit hun ambt te ontzetten. In Zwitserland bestaat dit systeem, al wordt het instrument zelden gebruikt. Het bestaat ook in een aantal Amerikaanse deelstaten op verschillende lagere bestuursniveau's. Een afzettingsprocedure moet eveneens met een handtekeningcollectie worden begonnen, waarbij een voldoende hoge drempel geldt.

Een *referendum van rechtswege* is een rechtstreekse stemming door de burgers over een bepaald voorstel, waarbij het initiatief echter niet van de burgers uitgaat. In een aantal gevallen, zoals bijvoorbeeld een grondwetswijziging of het afsluiten van een internationaal verdrag dat soevereiniteitsafstand impliceert, moeten de burgers zich via een volksstemming hierover uitspreken. In Zwitserland en in verschillende Amerikaanse deelstaten worden grondwetswijzigingen automatisch aan een referendum onderworpen.



Zwitserland is het enige grotere land waar op nationaal niveau een vorm van directe democratie bestaat. In de USA bestaat directe democratie in een aantal deelstaten, waaronder California, de grootste deelstaat, maar er bestaat in dit land geen enkele vorm van directe democratie op federaal niveau. Elders bestaan hoogstens zeer beperkte vormen van directe democratie. In Italië kan over bepaalde onderwerpen een correctief referendum plaatsvinden. In Duitsland bestaat een zeer beperkte vorm van directe democratie in sommige deelstaten.

Gevolgen voor de staatshuishouding

In het kader van het debat over politieke vernieuwing bracht een commissie van acht universiteitsprofessoren (het *„Wetenschappelijk Comité van de commissie voor de politieke vernieuwing"*) eind vorig jaar ten behoeve van het Belgisch parlement een advies uit over het functioneren van de directe democratie.[1] Op pag. 34 lezen we: „Fiscale aangelegenheden zijn in de meeste landen uitgesloten van een volksstemming; de reden schuilt in de terechte vrees dat de bevolking bij het referendum of de volksraadpleging nagenoeg steeds zal opteren voor een verlaging van de op hen rustende lasten, terwijl zij van de overheid tegelijkertijd eenzelfde of een betere dienstverlening zal eisen." Deze bewering is niet in overeenstemming met de werkelijkheid.

De Belgische professoren vertellen dat slechts in „bepaalde" Amerikaanse deelstaten referenda over fiscale aangelegenheden mogelijk zijn. In werkelijkheid kennen, onder de 24 gebieden[2] van de USA waar referenda mogelijk zijn, alléén Alaska, Montana, New Mexico en Wyoming een algemene uitsluiting van fiscale onderwerpen.[3] Wel bestaan in nog 13 staten eng omschreven beperkingen (die bijvoorbeeld referenda verbieden over de wedden van verkozenen en regeringsleden). Maar fiscale thema's worden in de regel niet uitgesloten van direct-democratische besluitvorming. De vrees dat de bevolking „steeds" zal opteren voor verlaging van de lasten, is trouwens helemaal niet „terecht." In Amerika werden de voorbije decennia slechts 43 % van de referendumvoorstellen voor belastingverlaging goedgekeurd.[4]

Elizabeth R. Gerber publiceerde het meest recente vergelijkend onderzoek inzake fiscale druk tussen Amerikaanse staten met en zonder referenda op volksinitiatief. De belastingen en staatsuitgaven liggen globaal genomen wat lager in staten met directe democratie, doch de verschillen zijn beperkt. In staten met directe democratie wordt wat meer uitgegeven aan onderwijs, gezondheidszorg, wegen en milieu, en wat minder aan politie, *welfare* en ziekenhuizen, maar ook die verschillen zijn niet significant.[5]

De acht professoren zeggen in hun rapport niets over Zwitserland. In Zwitserland bestaat op federaal niveau absoluut geen beperking voor fiscale onderwerpen. Burgers hebben in dat land de mogelijkheid om, mits het bijeen brengen van 100.000 handtekeningen, een referendum aan te vragen over gelijk welke fiscale of budgettaire materie. In totaal betroffen 8,6 % van de volksinitiatieven tussen 1848 en 1994 fiscale of budgettaire aangelegenheden.[6] Overigens komen zelfs referenda van rechtswege voor over fiscale materies. In heel wat Zwitserse kantons moet bijvoorbeeld een deficitaire begroting automatisch langs direct-democratische weg goedgekeurd worden.

Het zou best kunnen dat er een verband is tussen de enorme publieke schuld in België en het totaal gebrek aan directe democratie. Uit opiniepeilingen in Duitsland en de USA is gebleken, dat er bij de kiezer een sterke en blijvende voorkeur bestaat voor evenwichtige begrotingen, en een verzet tegen het opbouwen van publieke schuld.[7] Openbare schuld wordt opgebouwd door de politieke elite; zij kopen er onrechtstreeks stemmen mee, versterken door hun uitgavenpolitiek hun machtspositie en kunnen uiteindelijk toch niet verantwoordelijk worden gesteld voor de catastrofale gevolgen op langere termijn. De bevolking zelf lijkt vlugger geneigd om met die gevolgen wèl rekening mee te houden.

In Zwitserland bestaan dan ook geen aanwijzingen dat directe democratie op fiscaal vlak leidt tot financiële ontwrichting van het staatsbestel. De modale burger beseft maar al te goed dat koken geld kost. Daarentegen bestaan er belangwekkende studies over de positieve impact van directe democratie op het economisch welzijn en het geluk en de tevredenheid bij de burgers. Meer bepaald leidt meer directe democratie op fiscaal en budgettair vlak tot een drastische afname van de fiscale fraude. Aan de universiteiten van Zürich en

[1] Advies uitgebracht door het wetenschappelijk comité van de commissie voor de politieke vernieuwing (Billiet, J; Dewit, P.; Dujardin, J.; Dumont, H.; Elchardus, M.; Scholsem, J.-C.; Veny, L.; Verdussen, M.); *De politieke vernieuwing – Directe Democratie (Referendum, Volksraadpleging, Volksinitiatief en Petitierecht)*; doc 50 0797/002 (Kamer), 2-416/2 (Senaat); november 2000; 119 pp.

[2] Het betreft 23 van de 50 staten, plus het hoofdstedelijke *District of Columbia* (DC).

[3] Heussner, H.K.; *Volksgesetzgebung in den USA und in Deutschland*; Köln; Erlanger juristische Abhandlungen Band 43; Carl Heymanns Verlag; p.166.

[4] Meer info over de Amerikaanse toestanden is te vinden op de webstek van het *Initiative & Referendum Institute*: www. iandrinstitute.org

[5] Gerber, Elizabeth R.; *The Populist Paradox – Interest Group Influence and the Promise of Direct Legislation*; Princeton University Press; Princeton; 1999; pp.124 e.v.

[6] Gallagher, M. & Vincenzo Uleri, P.; *The Referendum Experience in Europe*; Londen: MacMillan; p. 194.

[7] Weizsaecker, R.K. von; *Staatsverschuldigung und Demokratie*; Kyklos 45; 1992; pp. 51-67.

Sankt Gallen is hierover heel wat onderzoek verricht. Wetenschappelijk onderzoek in Porto Alegre, een stad van 1,3 miljoen inwoners in Brazilië waar een bijzonder systeem van directe burgerparticipatie op budgettair vlak werd ingevoerd, voerde eveneens tot de conclusie dat authentieke burgerparticipatie leidt tot een drastische afname van de belastingfraude.[8]

We vinden het belangrijk om te onderstrepen dat burgers, in een systeem van daadwerkelijke en niet louter met de mond beleden volkssoevereiniteit, ook om principiële redenen direct moeten kunnen beslissen over de bestemming van het door hen samengebrachte belastingsgeld. Belastingsgeld mag niet beschouwd worden als het resultaat van een soort legale roof. De belastingsopbrengst moet beschouwd worden als het geld dat de burgers samenbrengen om de gemeenschappelijke behoeften te dekken. Het blijft in principe het collectief bezit van de burgers en deze laatsten moeten dan ook, indien ze dat wensen, direct over de bestemming van deze gelden kunnen beslissen.

Moeten burgerinitiatieven en referenda aan een deelnemingsquorum worden onderworpen?

Neen. Burgers die niet aan een verkiezing deelnemen, worden geacht een mandaat te geven aan hun medeburgers die wel een stem uitbrengen. In Zwitserland en in 17 van de 24 Amerikaanse gebieden waar het referendum op volksinitiatief bestaat, ontbreekt iedere vorm van participatiequorum (o.a. Californië). In landen met stemrecht in plaats van stemplicht, worden evenmin deelname-quorums gebruikt voor de verkiezing van de volksvertegenwoordiging, gemeenteraden, enz. Er is geen enkele reden om van deze regel af te wijken bij initiatieven of referenda.

Wel wordt in de USA een burgervoorstel door een gerechtshof gecontroleerd op zijn verenigbaarheid met de grondwet, vooral op het vlak van mensenrechten en burgerlijke vrijheden. In Zwitserland doet men zelfs dit niet.

De meeste leden van het Belgisch W*etenschappelijk Comité* zijn echter voorstander van het principe van het deelnamequorum. „Het participatiequorum van 10 % van de inwoners (voor referenda in gemeenten met meer dan 30.000 inwoners) komt de meeste leden van het comité wel het absoluut minimum voor, zonder dat de vereiste representativiteit bij volksbevragingen in het gedrang zou komen," zo stellen ze.[9]

Het participatiequorum bestaat vandaag in België en in Duitsland. Het maakt in beide gevallen deel uit van een globaal pakket van maatregelen (excessief hoge handtekeningdrempels, uitgesloten onderwerpen, mogelijkheid van parlement of gemeenteraad om de vraagstelling te wijzigen of om de volksbeslissing a posteriori weer te vernietigen...) dat duidelijk bedoeld is om de directe democratie te verzwakken en onwerkbaar te maken.

Het belangrijkste effect van het participatiequorum is dat het boycotacties uitlokt. Veronderstel dat een deelnamequorum van 40 % geldt. Onder de burgers is 60 % voorstander van het voorstel, en 40 % is tegenstander. Ongeveer 60 % van de bevolking wil deelnemen aan de stemming. De minderheid kan dan een boycot lanceren, zodat enkel 36 % van de kiezers stemt en het voorstel struikelt over het quorum. In Duitsland is het verschijnsel uitvoerig beschreven. Zelfs kleine minderheden kunnen hun slag thuishalen door af te zien van het maatschappelijk debat en op te roepen tot boycot. Het W*etenschappelijk Comite* vermeldt het boycot-effect slechts terloops (op pag. 68) en gaat helemaal niet in op het ongehoorde feit, dat momenteel in ons land speelt, waarbij indien het quorum niet wordt gehaald, de uitgebrachte stemmen niet eens worden geteld. Zo worden, zogenaamd in naam van de democratie, stembrieven ongeteld vernietigd.

[8] Andreatta, Humberto; *Participative budget Porto Alegre – You are the one who makes a true city;* Municipal Dept. of Culture; Porto Alegre; 1995.

[9] Advies wetenschappelijk comité; o.c.; p. 68.

De auteurs van het rapport schrijven: „Het komt de leden van het Comité voor dat onthouding een vorm van meningsuiting als een andere kan zijn en dat er dus rekening mee moet gehouden worden."[10] Op logische gronden kan aan een niet uitgebrachte stem echter slechts één (formele) betekenis worden toegekend, namelijk die van een impliciete mandatering aan de medeburgers die wèl stemmen. Hetzelfde principe geldt immers ook in een representatieve democratie.



De Kamer vertegenwoordigt het volk. Maar mag het volk ook zichzelf vertegenwoordigen?

In het geval van onrechtstreekse of representatieve besluitvorming berust het wetgevend mandaat bij het parlement of de gemeenteraad. In de onrechtstreekse democratie hebben de volksvertegenwoordigers een algemeen wetgevend mandaat hebben gekregen. Maar dat laatste is juist in een integrale of directe democratie niet langer het geval. In een integrale democratie hebben de parlementairen geen algemeen wetgevend mandaat, maar enkel een wetgevend mandaat voor de aangelegenheden waarvoor de burgers niet direct wensen te beslissen. En het zijn de burgers die soeverein, via het bijeenbrengen van handtekeningen onder referendumaanvragen, beslissen over welke aangelegenheden directe besluitvorming is gewenst.

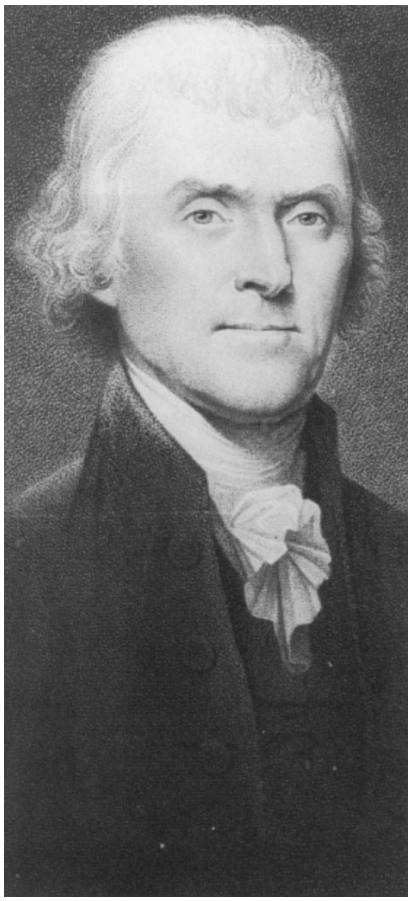
Het is niet consequent om enerzijds een participatiequorum te eisen voor een referendum op volksinitiatief, en anderzijds géén participatiequorum te eisen voor parlementaire verkiezingen. Welnu, voor een parlementaire verkiezing is een participatiequorum duidelijk onmogelijk, omdat anders (bij het niet halen van het quorum) het wetgevend werk langs vertegenwoordigende weg kan stilvallen. Bijgevolg moet ook het participatiequorum voor directe besluitvorming worden verworpen, omdat anders het wetgevend werk langs directe weg kan stilvallen.

Bezwaren tegen directe democratie

Een bezwaar tegen directe democratie is vaak dat de meeste kiezers onbekwaam zouden zijn om te stemmen over concrete publieke aangelegenheden omdat zij de ingewikkelde materies niet zouden begrijpen. Het onbekwaamheisargument is in wezen een argument tegen de democratie als dusdanig. Wanneer mensen wijs genoeg zijn om onderscheid te kunnen maken tussen goede en slechte volksvertegenwoordigers, moeten ze ook in staat zijn om over belangrijke aangelegenheden rechtstreeks te beslissen. Immers, indien kiezers niet bekwaam zijn om goede van slechte oplossingen te onderscheiden, kunnen ze a fortiori ook geen personen kiezen die bekwaam zijn om goede oplossingen te vinden. Zelfs indien de burgers de systematische neiging zouden vertonen om gevaarlijke of twijfelachtige beslissingen te nemen, zou het volstrekt onduidelijk zijn op welke grond hen het recht op directe besluitvorming kan worden geweigerd, indien zij zelf zo'n directe besluitvorming wensen.

De ervaring in landen waar directe democratie bestaat leert echter dat de burgers helemaal geen neiging tot gevaarlijke of twijfelachtige besluitnames vertonen. Thomas Cronin schrijft over de Amerikaanse situatie: „Vroege tegenstanders van directe democratie beweerden dat hierdoor een stroom van ongezonde en radicale wetten zou tot stand komen, maar dat gebeurde slechts zelden. In sommige deelstaten wordt beweerd dat conservatieven het

[10] Advies wetenschappelijk comité; o.c.; p. 67.



Thomas Jefferson (1743 – 1826), één van de „vaders" van de Amerikaanse Revolutie, was een fel pleitbezorger van het bindend wetgevend referendum dat hij reeds in 1775 bepleitte in een ontwerp-grondwet van de staat Virginia.

burgerinitiatief en referendum gebruiken om progressieve wetgeving te dwarsbomen. Maar de voorspelde demagogische dreiging werd niet bewaarheid. Progressieve en conservatieve maatregelen lijken het in ongeveer gelijke mate te halen, afhankelijk van verschuivingen in de publieke opinie en van het meer of minder verregaand karakter van de voorstellen. Kiezers lijken behoedzaam om te springen met extremistische of radikale maatregelen, zowel van links als van rechts."[11] En voorts: „Kiezers die aan rechtstreekse besluitvorming deelnemen doen dat met meer verantwoordelijkheidszin en intelligentie dan we redelijkerwijs mogen verwachten. Kiezers maken rationele keuzes in het stemhokje; ze kunnen de kosten en baten herkennen en de diverse effecten van de geboden alternatieven."[12]

Het argument dat directe democratie de deur opent voor demagogie en manipulatie, of dat het burgerinitiatief wordt misbruikt door drukkingsgroepen en de economisch machtigen om besluiten genomen door de verkozen organen te omzeilen, gaat evenmin op. Men kan met hetzelfde gemak beweren dat in de huidige vertegenwoordigende democratie de volksvertegenwoordigers eveneens onder druk staan van machtige lobbies.

In Zwitserland is het herhaaldelijk gebeurd dat de bevolking een beslissing neemt die diametraal ingaat tegen de unanieme wens van parlement, regering, en het hele economische establishment. Een voorbeeld was het voorstel tot integratie van Zwitserland in de Europese Economische Ruimte (EER). De economisch machtigen waren daar voorstander van, maar de bevolking verwierp het met ruime meerderheid in een referendum op 6 december 1992, niettegenstaande de burgers massaal gebombardeerd waren geweest met pro-"Europa" propaganda. Op 1 december 1996 verwierpen de Zwitsers een wet, die door het parlement reeds was goedgekeurd en die door de regering en het economisch establishment werd verdedigd, die in naam van „de verbetering van het concurrentievermogen der Zwitserse ondernemingen" de wettelijke beperkingen op zondags- en nachtwerk wou afschaffen.

„De Zwitserse ervaring toont aan dat zelfs wanneer alle mogelijke drukkingsgroepen en de politieke elite dezelfde doelstelling nastreven, ze lang niet altijd hun zin krijgen," schrijven de politicologen Bohnet en Frey.[13] In een puur representatief systeem, daarentegen, krijgt eenzelfde coalitie van het politiek-economische establishment *altijd* haar zin.

Er zijn zelfs aanwijzingen dat de directe democratie een grotere garantie voor minderheden betekent dan de vertegenwoordigende democratie. Vertegenwoordigende democratie brengt immers vaak discriminatie van minderheden voort. In ons land is het onderwijs een goed voorbeeld. Twee grote netten verdelen onderling de macht, en kleinere onderwijstypes worden wettelijk benadeeld en uitgesloten. De eindtermen, die in december 1996 door het Arbitragehof werden vernietigd na klacht van de Steinerscholen, ondermeer omdat ze de rechten van minderheden als de Steinerscholen miskenden, werden langs puur representatieve weg door het Vlaams parlement goedgekeurd. Na het besluit van het Arbitragehof bleken een heleboel CVP-parlementsleden, die nochtans mee het eindtermen-decreet hadden goedgekeurd, blij met het arrest van het Arbitragehof, en eisten zij dat ook het katholiek onderwijs een verminderde eindtermen-last zou opgelegd krijgen. Dit bewijst dat de parlementsleden helemaal niet „wijs" of „naar geweten" hebben gestemd. De waarheid is dat heel wat CVP-parlementsleden de eindtermen hebben goedgekeurd onder druk van hun partijhoofdkwartier, dat op zijn beurt onder druk stond van machtige lobbies.

Ook het argument dat directe democratie gevaarlijk is omdat kiezers hun keuzes altijd maken in functie van kortzichtig eigenbelang wordt door de feiten weerlegd. We wezen daar hierboven reeds op in verband met de fiscale impact van directe democratie. Kiezers nemen wel degelijk beslissingen

[11] Cronin, Thomas E.; *Direct Democracy – The Politics of Initiative, Referendum and Recall;* Harvard University Press; Cambridge, Mass.; 1989; p. 85.

[12] Cronin; o.c.; p. 89

[13] Bohnet & Frey; *Direct-Democratic Rules – The Role of Discussion;* Kyklos 47, 1994; pp. 341-354.

vanuit het standpunt van het collectief belang, zelfs indien zij hiervoor persoonlijk zullen moeten betalen. „Twee recente voorbeelden illustreren dit punt. In maart 1993 stemden de Zwitserse kiezers over een toename van de brandstoftaks. Hoewel vrijwel elke kiezer door dit voorstel financieel zou worden geraakt, werd het voorstel goedgekeurd. In juni 1993 moesten de Zwitsers beslissen over een burgervoorstel, dat beoogde om de aankoop van nieuwe militaire vliegtuigen voor het jaar 2000 te verbieden. Indien aanvaard, zou dit voorstel de overheidsbegroting serieus hebben verlicht. Het voorstel werd echter verworpen."[14]

Ook op dit punt moet directe democratie met de praktijk van de vertegenwoordigende democratie worden vergeleken. In een puur representatief systeem als het Belgische worden de meeste besluiten ver van de openbaarheid genomen, niet in functie van het openbaar belang, maar in functie van belangen- en drukkingsgroepen die efficiënt achter de coulissen weten te werken.[15]

Opiniepeilingen wijzen uit dat in vele landen een ruime meerderheid van de kiezers directe democratie wil. In Duitsland toonde een peiling in 1995 aan dat een meerderheid van 71 % (in de westelijke deelstaten) tot 79 % (oostelijke deelstaten) directe democratie wenste, tegenover een minderheid van 27 % (West) tot 21 % (Oost) die meende dat de besluitvorming het exclusieve terrein der verkozenen moest zijn.[16]

In België toonde een opiniepeiling aan dat een absolute meerderheid voor directe democratie voorhanden is (51 % pro, 21 % contra).[17] Een andere bevraging toonde aan dat 67 % van de bevolking (versus amper 15 % tegenstanders) een referendum wenste over het Europees Verdrag (Maastricht II).[18] In H*et* N*ieuwsblad* van 27 april 1998 verscheen het resultaat van een Dimarsopeiling. De vraag luidde of een referendum over de verdere eenmaking van Europa wenselijk was. Liefst 59,6 % van de Vlamingen en 56,8 % van de franstaligen vond van wel. Van de overigen gaf de helft te kennen er geen mening op na te houden. Slechts 16,4 % van de Vlamingen en 19,3 % van de franstaligen antwoordde negatief.

Begin 1997 toonde een internationale opiniepeiling in vijf landen aan dat overal een uitgesproken absolute meerderheid bestond voor het houden van een referendum over de Europese Monetaire Unie. In volgorde van uitgesprokenheid waren dit Duitsland (79 %), Groot-Brittannië (76 %), Frankrijk (66 %), Nederland (56 %) en Italië (52 %).[19]

De Belgische situatie

Directe democratie is in België volledig onbestaand. Er bestaan geen burgerinitiatieven, geen referenda en geen directe afzettingsprocedures. In 1995 werd het zogenaamde „gemeentelijk referendum" ingevoerd. Dit is echter een karikatuur van wat een echt referendum of burgerinitiatief zou moeten zijn.[20] De belangrijkste elementen van de wet van 10 april 1995 (B*elgisch* S*taatsblad*, 21/4/95) zijn:

- het initiatief moet een hoog aantal handtekeningen van kiesgerechtigden verzamelen (10 % van het aantal inwoners van de gemeente, versus 2 % in Zwitserland). Indien deze handtekeningen verzameld zijn, bekomen de initiatiefnemers het recht om bij de gemeenteraad een referendum te vragen. De gemeenteraad kan het referendum weigeren;
- indien dit „referendum" toch plaats vindt, moet een deelname-quorum van 40 % gehaald worden. Indien dit quorum niet wordt gehaald, worden de stemmen zelfs niet geteld;
- over gemeentebelastingen of gemeentebegroting mag geen referendum worden gehouden;

[14] Bohnet & Frey; o.c.

[15] Dewachter, Wilfried; *Besluitvorming in politiek België*; Leuven; Acco; 1992.

[16] Habermann, G.: *Demokratiereform. Anstösse zu einer ordnungspolitischen Diskussion;* Schriftenreihe des Unternehmersinstitutes UNI, Mainzer Strasse 238, D-53179 Bonn.

[17] *La Libre Belgique;* 29 april 1992.

[18] *Le Soir;* 30 maart 1996.

[19] *Handelsblatt,* 16 januari 1997; *The Daily Telegraph,* id.; *Le Figaro,* id.; *NRC-Handelsblad,* 28 februari 1997; *L'Espresso,* 16 januari 1997.

[20] Tulkens, F.; *La consultation populaire communale – Commentaires et réflexions sur la loi du 10 avril 1995.* In: *Journal des Tribunaux;* 18.11.1995; pp. 729-733.

- het referendum is „consultatief." Zelfs indien een grote meerderheid van kiezers het burgervoorstel steunt, kan de gemeenteraad het kiesresultaat toch naast zich neerleggen.

In 1998 werd de wet enigszins aangepast: de volksraadpleging moet nu verplicht gehouden worden indien een geldige aanvraag is ingediend, maar het resultaat is nog altijd niet-bindend. Bovendien werd de handtekeningdrempel voor kleine gemeentes opgetrokken tot 20 % van het aantal inwoners, wat een wereldrecord is!

Het consultatief referendum is op principieel niveau een stap achteruit ten opzichte van het puur representatief systeem. In een representatieve democratie erkent men tenminste nog in principe dat de wetten hun autoriteit ontlenen aan de soevereine volkswil. Men belet echter dat deze volkswil zich direct uitspreekt en voert een fictief „onweerlegbaar vermoeden" in dat stelt dat het parlement de volkswil uitdrukt. Bij het consultatieve referendum laat men toe dat de rechtstreeks uitgesproken volkswil frontaal wordt genegeerd.

De huidige Belgische grondwet laat geen directe democratie toe; er is dus een grondwetswijziging nodig. Voor de invoering van het bindend referendum op federaal niveau moet artikel 36 van de grondwet gewijzigd worden. Artikel 41 moet aangepast worden voor het provinciaal en gemeentelijk niveau en er is ook een wijziging van artikel 195 nodig, om toe te laten dat via een burgerreferendum de grondwet wordt gewijzigd.

De opmerking wordt vaak gemaakt dat de directe democratie wellicht moeilijk verenigbaar is met de bijzondere, bipolaire structuur van België. Men verwijst in dit verband naar het plebisciet over de terugkeer van Leopold III. Het zogenaamd „referendum" over de terugkeer van koning Leopold III (2 maart 1952) was geen echt referendum. Het had enkel consultatieve waarde, en verschillende politieke formaties hadden verschillende interpretatie-regels geformuleerd (de socialistische partij eiste een 66 % meerderheid om de terugkeer van de koning te aanvaarden; de liberalen hanteerden een complexe 70 %/55 %- regel; de koning zelf eiste een 55 % meerderheid...). Nadat een meerderheid zich had uitgesproken voor terugkeer van de koning, werd die laatste toch tot ontslag gedwongen. Eigenlijk illustreert de hele geschiedenis de ontoereikendheid van een puur representatief systeem. Pas nadat de politieke elite via dit systeem de toestand compleet had laten vastlopen, werd als noodmiddel op een slecht gereguleerd en vrijblijvend plebisciet beroep gedaan.

Het is mogelijk dat België niet zal kunnen leven met een authentieke, directe democratie. Maar dat is ver van bewezen: In Zwitserland gebeurt het vaak dat de verschillende taalgroepen uiteenlopend stemmen. Die uitkomsten bedreigen echter geenszins de samenhang van dat land. Zo leverde de stemming over de integratie van Zwitserland in „Europa" (EER) een pro-meerderheid op in Franstalig Zwitserland, maar een meerderheid van tegenstanders in Duitstalig Zwitserland. Dit was geen reden voor de eersten om de Zwitserse staat in vraag te stellen. Als het feit dat Vlaanderen en Franstalig België systematisch anders gaan stemmen over belangrijke zaken, tot een breuk zou leiden, bewijst dit niet dat directe democratie onwerkzaam is, maar enkel dat België niet gewenst is door zijn burgers, en dus geen bestaansreden heeft.

Jos Verhulst*

* Dr. Jos Verhulst is lid van *WIT (Werkgroep Implementatie Tijdsgeest) – Burgerbeweging voor Directe Democratie.* Hij is tevens hoofdredacteur van „De Witte Werf," een maandelijkse nieuwsbrief over de strijd voor directe democratie over heel de wereld. (Abo: 400 fr. op rek. 001-2679900-60 van De Witte Werf, Beeldhouwerstraat 38, 2000 Antwerpen. Voor meer info: www.wit-be.org

De prijs van België was altijd hoog

Dat de Vlaamse belastingbetaler al decennia Wallonië subsidieert, is een feit. En is bekend. Dat de Walen in de 19de eeuw Vlaanderen zouden hebben gesubsidieerd is een leugen.

Vlaamse klachten over financiële transfers naar Wallonië waren reeds 135 jaar geleden te horen, in de tijd dat Vlaanderen een verpauperde, arme regio was en Wallonië een sterke economische bloei beleefde. Met een van verontwaardiging druipende pen schreef Julius Vuylsteke in 1867 dat de Vlaamse provincies sedert 1830 bijna 26 miljoen goudfrank[1] te veel aan grondbelastingen hadden betaald. „Dat ziekelijke, verzwakte volk dat zich de vreemde taal liet opdringen, vond ook geene kracht om zijn stoffelijk belang te doen gelden, en bleef met dezelfde verduldigheid zoowel onder het stoffelijke als onder het zedelijke onrecht gebukt," aldus de Gentse liberaal.[2]

Wat de grond van de zaak betreft, vergiste Vuylsteke zich niet. Zijn becijfering van de totale schade voor Vlaanderen inzake grondbelastingen was wel overdreven. Een herberekening vandaag leert dat Vlaanderen aan grondbelastingen ongeveer 16 miljoen frank te veel had betaald tussen 1835 en 1867. Wallonië en Brabant[3] respectievelijk 12 en 4 miljoen te weinig.[4]

Zowat veertig jaar later, in 1906, kwam de jonge economist Lodewijk de Raet op hetzelfde onderwerp terug met een identieke klacht: „Naar onze berekeningen betalen de Vlamingen sedert ongeveer 20 jaar (te rekenen vanaf 1885) 300 millioen meer dan de Walen aan belastingen voor de grondwaarde die feitelijk niet meer bestaat."[5] Ook zijn berekening was niet helemaal correct. Maar de Raet legde wel de vinger op de wonde: Vlaanderen betaalde verhoudingsgewijs te veel belastingen. Om de financiële transfers te bekijken van noord naar zuid in de 19de eeuw, is het echter relevanter om andere fiscale heffingen te onderzoeken dan deze van de grondlasten, die in het geheel van de fiscale ontvangsten in de loop van de 19de eeuw snel aan belang verloren.

Ons onderzoek toont aan dat de provincies West- en Oost-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg tussen 1830 en 1914 een ruim deel van de fiscale inkomsten van de Belgische Staat opbrachten.[6] We stellen vast dat deze vier integraal Vlaamse provincies nauwgezet belastingen betaalden in verhouding tot het bevolkingscijfer, terwijl Wallonië opvallend in gebreke bleef. Als Vlaanderen 100 fr. betaalde, bracht Wallonië slechts 78,5 fr. op. De provincie Brabant, die niet in taalgebieden kon worden opgedeeld, bracht dan weer veel meer belastingen op dan op basis van het bevolkingscijfer kon verwacht worden. De hoge Brabantse cijfers liggen echter voor de hand: de winsten van het industriële Wallonië werden in Brussel geteld en een klein deel ervan werd in de vorm van „Brabantse" belastingen aan de Belgische Staat doorgestort. Op die wijze kan de fiscale zwakheid van Wallonië verklaard worden, maar niet de opvallende belastingprestatie van het nog landelijke, weinig geïndustrialiseerde en grotendeels verpauperde Vlaanderen.

Waarom werd Vlaanderen in de 19de eeuw harder aangepakt door de Belgische fiscus dan het rijkere Wallonië?

We spitsen in deze bijdrage onze aandacht toe op de belastingen die geacht werden de welvaart te weerspiegelen, met name de personele belasting (die op uiterlijke tekenen van welvaart werd geheven) en op de erfenisrechten (een vermogensbelasting). We zullen ook uitweiden over de patentbelasting (de 19de eeuwse bedrijfsbelasting).

Diepgravend onderzoek in de fiscale cijfers van de 19de eeuw is mogelijk. In

[1] De waarde van een 19de eeuwse (goud)frank stemt overeen met zo'n 200 frank vandaag.

[2] *Klauwaard en Geus. Bloemlezing uit de politieke prozaschriften en gedichten van J. Vuylsteke;* Gent; 1905; p. 101.

[3] Het is onmogelijk om de 19de eeuwse fiscale gegevens voor Brabant op te splitsen tussen Vlaamsbrabantse, Waalsbrabantse en Brusselse gemeenten. Daarom moeten we Brabant noodgedwongen als geheel bekijken, en beperkt de term „Vlaanderen" zich in onze studies tot de vier volledig Vlaamse provincies, evenals de omschrijving „Wallonië" enkel de vier integraal Waalse provincies betreft.

[4] Hannes, J.; *Met de fiscale bril bekeken, Vlaanderen in België, 1830-1914.* In: Verhulst, A. & Pareyn, L.; *Huldeboek Prof. dr. Marcel Bots;* Gent, 1995; pp. 167-194.

[5] Raet, L. de; *Over Vlaamsche volkskracht. Vlaanderen's economische ontwikkeling;* Antwerpen; 1906; p. 221.

[6] Hannes, J.; *Geven en nemen. Vlaanderen en de Belgische belastingen in de jaren 1930-1914.* In: *Liberaal Reflex;* 1994 nr. 2; pp. 17-26.
Hannes, J.; *Mag het ietsje meer zijn? Vlaanderen en de Fiscus, 1830-1914. In: Liberaal Reflex;* 1995 nr. 4; pp. 5-12.

de A*nnales parlementaires* en de D*ocuments parlementaires* werden uiterst gedetailleerde begrotingen en rekeningen gepubliceerd. De boekhoudkundige opmaak ervan was uitstekend. Jaarlijks verscheen een heus boekdeel, de *„Compte définitif"* van een bepaald begrotingsjaar, en een paar jaar later werden nog veel meer gegevens betreffende hetzelfde begrotingsjaar gepubliceerd in een *„Règlement définitif"* Het is een hele geruststelling voor de burger om vast te stellen dat in een specifiek jaar waarin de diverse rekeningen na duizend bladzijden cijfers een verschil vertoonden van 4,18 fr., de Minister van Financiën een krachtige eis aan de administratie besloot met de woorden *„à expliquer par le Directeur-Général."*

Vrijwel alle informatie werd verzameld op het niveau van de provincies en via provinciale rekeningen aan het centrale bestuur meegedeeld. De documentatie is zo rijk dat de omvang ervan een probleem op zich vormt. Misschien is hierdoor te verklaren dat blijkbaar nooit een Vlaamse volksvertegenwoordiger de jaarlijkse boekdelen fiscale cijfers heeft doorworsteld. Er is in elk geval nooit een volksvertegenwoordiger geweest die zich vragen heeft gesteld bij het fiscale onrecht dat de Vlamingen werd aangedaan in een tijd dat de helft van de Vlaamse bevolking scheel zag van de honger, noodgedwongen emigreerde naar de steenkoolgebieden in het rijke Wallonië of naar Amerika, en Vlaanderen desondanks meer belastingen moest opbrengen dan Wallonië.

Op basis van het rijke bronnenmateriaal stelden wij een omvangrijk gegevensbestand op, waaruit we hebben geput om deze bijdrage te illustreren.



De Gentse advocaat Julius Pieter Vuylsteke (1836-1903) verbond Vlaamsgezindheid onlosmakelijk met liberalisme. Hij had niet alleen oog voor de culturele en politieke, maar ook voor de economische benadeling van Vlaanderen.

Het meten van de welvaart

Vanaf de Franse Revolutie werd de fiscaliteit beheerst door het principe dat elkeen behoorde bij te dragen in de belastingskorf in verhouding tot zijn inkomen. Het uitgangspunt was mooi – en het maakte alvast een einde aan de volstrekt onrechtvaardige verdeling van de lasten zoals die voorheen bestond – maar in de praktijk bleek het erg moeilijk het reële inkomen te bepalen. De nadruk kwam aanvankelijk te liggen op de grondbelasting omdat aan het einde van de 18de eeuw landbouw en grondbezit nog steeds de basis van het sociaal-economisch bestel vormden.

De fiscus had uiteraard al snel in de gaten dat niet alle inkomsten door deze heffingen getroffen werden en vond een middel om de gaten te dichten: de personele belasting. Het bijzondere aan deze belasting was dat niet het inkomen, maar wel bepaalde uitgaven werden belast. De redenering was als volgt: aangezien het reële inkomen niet te achterhalen is, komt de fiscale draagkracht van de gezinnen tot uiting in de aard van hun bestedingen. Het volstond dus de gezinnen te betrappen op bepaalde tekenen van welvaart. De door de Belgische fiscus in het oog gehouden indiciën hadden te maken met de wooncultuur en met de levenswijze. Enigzins vereenvoudigd voorgesteld kwam dat neer op het belasten van de huurwaarde van huizen of woningen, het aantal haarden, het aantal buitendeuren, het aantal vensters, de waarde van de inboedel. Daarnaast werden nog andere uitingen van een rijkelijke levensstijl belast, namelijk het huispersoneel dat uitsluitend ten dienste stond van personen (de meiden en de knechten), en de luxepaarden. Gezinnen met een bescheiden woning waren vrijgesteld: de belasting was pas verschuldigd indien een bepaald welvaartsniveau werd overschreden.

De personele belasting leverde 35 % op van alle belastingen. Het cijfermateriaal toont aan dat tussen 1832 en 1912 een gemiddelde individuele Vlaming 5,3 % meer personele belastingen betaalde dan een gemiddelde individuele Waal. Omdat de directe belastingen het gezinsinkomen troffen kan de vergelijking beter met dat wegingselement rekening houden. Dan blijkt

het gemiddelde Vlaamse gezin 16,7 % meer te hebben betaald dan het Waalse. In geld uitgedrukt kwam dat neer op een slordige 200 miljoen goudfrank die de Vlaamse gezinnen in de vorm van meerbelasting hebben afgedragen. De personele belasting trof in Vlaanderen meer gezinnen dan in Wallonië, en die Vlaamse gezinnen betaalden gemiddeld meer dan de Waalse. Vlaanderen werd door de Belgische Fiscus dus rijker *geacht* dan Wallonië. Dit is zeer opvallend. Wallonië *was* immers rijker. Het is bekend dat in de 19de eeuw steenkool een ongemeen belangrijke rol speelde in de economische ontwikkeling. Een land was rijk als het over winbare steenkool in de ondergrond kon beschikken, want de zware nijverheid steunde geheel op deze energiebron. Vlaanderen had in de 19de eeuw nog geen steenkoolmijnen, maar Wallonië dankte aan steenkool zijn spectaculaire economische groei. Uiteraard heeft de Belgische Staat een speciale belasting geheven op de kolenwinning, met name een jaarrecht of de *Redevances sur les mines*. Gemiddeld haalde de Belgische Staat 550.000 fr. per jaar uit het zwarte goud. Dat cijfer is echter, zoals we verder zullen zien, bijna vijf keer kleiner dan wat de Vlaamse gezinnen extra aan directe belastingen opbrachten.

Via welk belastingmechanisme slaagde België er in om zoveel geld uit Vlaanderen te beuren, terwijl het zuiden des lands relatief ongemoeid werd gelaten?



Vlaanderen behoorde heel de geschiedenis door tot de rijkste regio's van Europa, behalve in de 19de eeuw vanaf 1830. Alleen toen was „arm Vlaanderen" een realiteit. Toch werd het door de Belgische Staat op zijn verleden belast, zodat het verhoudingsgewijs veel meer belastingen moest opbrengen dan het rijkere Wallonië.

De vraag die we ons daarbij moeten stellen is of de door de Belgische fiscus gebruikte belastingcriteria bruikbare welvaartsindicatoren kunnen genoemd worden. Op het eerste zicht wel. Met de beperkte middelen waarover de administratie toen beschikte kon het echte inkomen onmogelijk worden becijferd. Vergeet niet dat zelfs de meeste bedrijven het in de 19de eeuw zonder boekhouding stelden en dat in vele gezinnen de nodige geletterdheid ontbrak. Werken met indiciën bood dus de uitkomst. De gekozen welvaartsuitingen lijken representatief. Wie geen geld had zal immers niet in een duur huis hebben verbleven, en wie wat rijkdom vergaard had bleef niet in een krot wonen. De kwaliteit van de huisvesting zegt wat over de financiële middelen van de bewoners en de personele belasting hechtte daaraan terecht veel betekenis.

Een ander aspect is het gewicht dat aan de personele belasting werd toegekend in het kader van de directe belastingen. In 1875 bracht de personele belasting 14,2 miljoen goudfrank op, de grondbelasting 20,9 miljoen en de patentbelasting bijna 6 miljoen. De personele belasting, te beschouwen als een correctie op de andere directe belastingen, was goed voor 34,6 % van

Tabel 1: De personele belasting in 1840 en 1900					
	aantal artikels x 1000	bedrag x 1000	bevolkings-aandeel %	% betalende gezinnen	bedrag/ bet.gezin in fr.
1840					
Vl.	182	4.160	48,3	46,2	22,9
Wal.	114	2.322	36,5	36,0	20,4
Brabant	54	1.913	15,2	40,6	35,4
Totaal	350	8.395	100	41,4	24,0
1900					
Vl.	263	8.966	43,2	42,9	34,1
Wal.	236	5.883	37,9	37,4	25,0
Brabant	124	6.122	18,9	39,3	49,4
Totaal	623	20.971	100	40,0	33,7

het geheel. In 1910 was het totaal opgelopen tot 73,2 miljoen en de personele belasting bracht daarvan 35,5 % in. Het ging dus echt wel om een ernstige fiscale bijdrage; de belastbare elementen weerspiegelden een realiteit en het gewicht van de heffing was niet gering.

We hebben de betaalde bedragen en het aantal artikels of betalende gezinnen per provincie opgezocht en per regio samengebracht, hetgeen ons toelaat vast te stellen wat aan personele belastingen werd opgebracht in de vier integraal Vlaamse provincies, in de vier Waalse en in Brabant. Tabel 1 bevat de gegevens voor 1840 en 1900. Ze zijn indicatief voor de tussenliggende periode.

Het valt op dat het totale bedrag na 60 jaar met 2,5 werd vermenigvuldigd, terwijl de opbrengst in Vlaanderen iets minder snel toenam (x 2,15). In 1840 brachten de vier integraal Vlaamse provincies 49,5 % van de belastingen op, in 1900 nog 42,7 %. Toch bleef Vlaanderen het grootste aantal belastingbetalers tellen en droegen ze een verrassend groot deel van de heffing. In 1840 waren 46,2 % van alle gezinnen in Vlaanderen aan de personele belasting onderworpen, in 1900 nog 42,9 %. In Wallonië stonden in 1840 slechts 36 % van de gezinnen op de belastingsrol, in 1900 37,4 %. Alle verhoudingen in acht genomen was volgens de fiscus het aantal „rijke" huishoudens in Vlaanderen veel groter dan in Wallonië.

Het gemiddeld bedrag per betalend gezin was in 1840 in Vlaanderen 12,2 % hoger dan in Wallonië, in 1900 zelfs 36 % hoger. In Brabant waren de betalende gezinnen nog flink wat rijker, wat wijst op de voor de hand liggende concentratie van rijkdom in de hoofdstad. Vanaf het jaar 1880 werd er in Brabant meer betaald dan in de vier Waalse provincies samen. Verbazend is echter dat in de noordelijke provincies, procentueel uitgedrukt, veel meer gezinnen bijdroegen in de welvaartsbelasting dan in het Zuiden en dat zij gemiddeld ook veel meer betaalden. Vanaf 1857 publiceerde de overheid gedetailleerde cijfers over de belastingsbasis, dus over de waarden en de objecten waarop de personele belasting geheven werd. Een greep uit het omvangrijke cijfermateriaal leert dat de fiscus in de Vlaamse provincies veel meer belastbare materie vond dan in Wallonië.

Ter verduidelijking weze aangestipt dat de vier Vlaamse provincies in 1860 42,8 % van de totale Belgische bevolking telden (een fikse daling ten opzichte van de 48,3 % uit 1840 en een indicatie van de uitzichtloze armoede rond het midden van de eeuw in Vlaanderen). De vier Waalse provincies telden 39,7 % en Brabant 17,5 % van de bevolking in 1860. Uit tabel 2 valt echter af te lezen dat Vlaanderen over veel meer rijkdom – althans belastbare rijkdom – beschikte dan het Zuiden, dat nochtans bijna evenveel gezinnen huisvestte. De afschuwelijke crisis van de jaren veertig blijkt nauwelijks uit de fiscale gegevens.

Alvorens een antwoord te zoeken voor dit raadsel, bekijken we nog enige cijfers. De belastbare huurwaarde van de huizen (door de fiscus geraamd op 60,7 miljoen goudfrank), gedeeld door het totaal aantal gezinnen per regio, werd door de fiscus in Vlaanderen bepaald op 64,5 fr., in Wallonië op 39,7 fr.,

in Brabant op 103,4 fr. De totale fiscale opbrengst van deze belasting van 4 % op de huurwaarde, beliep 2,4 miljoen fr., waarvan Vlaanderen 44,8 % bijdroeg, Wallonië 25,7 %, Brabant 29,5 %. De inboedel (1 % belasting) was volgens de fiscus in Vlaanderen gemiddeld 147,8 fr. waard per gezin, in Wallonië 100,5 fr., in Brabant 276,8 fr.

Nog opvallender zijn de verschillen met betrekking tot de niet onbelangrijke belasting op deuren en vensters; bijna de helft van de 3,3 miljoen goudfrank die deze belasting opbracht, werd in Vlaanderen opgehaald. Had een woning op het Kempische platteland een grotere oppervlakte aan deur- en vensteropeningen dan een huis in de Ardennen? Waren de Vlaamse huizen zoveel ruimer dan de Waalse? Niet noodzakelijk. Vlaanderen werd vooral benadeeld doordat de fiscus de hoogte van de deur- en vensterbelasting afhankelijk maakte van het bevolkingscijfer van de gemeente waar de belastingplichtige woonde. De fiscus had de gemeenten ingedeeld in vijf categorieën naargelang hun bevolkingsaantal. In een gemeente met een kleine bevolking moest per deur of venster minder worden betaald dan in een gemeente met meer inwoners. Deze eigenaardige manier van belasten viel schadelijk uit voor Vlaanderen, dat qua oppervlakte kleiner is dan Wallonië, maar meer inwoners telt. Bovendien telde het minder gemeenten. In Vlaanderen leidde de grotere bevolkingsdichtheid dus tot zwaardere taxaties.



De Brusselaar Lodewijk de Raet (1870-1814) *meende dat de economische ontwikkeling van een volk de basis was van zijn politieke macht.*

Ijverig en gewetensvol telde de Belgische fiscus alle deuren en vensters van belastingplichtigen. In het jaar 1860 werden er 2.889.564 belastbare eenheden gevonden. Die werden getaxeerd van 0,848 fr. tot 2,332 fr., afhankelijk van het bevolkingscijfer van de gemeente waar het *corpus delicti* in gebruik was. Een buitendeur of venster was fiscaal gemiddeld 1,18 fr. waard in Vlaanderen, 0,97 fr. in Wallonië en 1,33 fr. in Brabant.

Ook de haarden werden belast en brachten bijna één miljoen fr. in de staatskas. Vlaanderen betaalde daarvan 40,7 % en Wallonië 36,2 %. De eigen Vlaamse haard was voor de fiscus gemiddeld 1,57 fr. waard, de Waalse 1,72 fr. en de Brabantse zelfs 2,07 fr. Deze keer was het voordeel voor de Vlamingen. Echter, in 1879 werd de haardbelasting afgeschaft en het Waalse fiscale nadeel bijgevolg weggewist.

Tabel 2: De belastingsbasis in 1860

	Vlaanderen	Wallonië	Brabant	Totaal
huurwaarde (miljoen fr.)	27,2 (44,8 %)	15,6 (25,7 %)	17,9 (29,5 %)	60,7
meubilair (miljoen fr.)	62,3 (41,6 %)	39,4 (26,3 %)	47,9 (32,0 %)	149,6
deuren en vensters belasting x 1000	1.590 (48,3 %)	950 (28,8 %)	754 (22,9 %)	3.294

De belasting op meiden en knechten bracht de fiscus slechts 663.878 fr. op, waarvan 41,3 % in Vlaanderen en bijna 30 % in Wallonië. De belasting op luxepaarden zorgde voor meer heibel dat voor inkomsten. De Vlaamse katholieken werden ervan verdacht trekpaarden als rijdieren aan te geven en dankzij die belasting zouden vrome boeren tot cijnskiezers promoveren. Van liberale zijde werd woedend gereageerd omwille van *„cette bête cléricale et légendaire."* Dat was een knappe reactie want luid roepen over futiliteiten helpt de aandacht af te leiden van ernstige toestanden. In Vlaanderen draafden slechts 40,4 % van de paarden en ze brachten een luttele 37,6 % van de belasting op. Wallonië, het dient voor een keer te worden toegegeven, bracht 37,7 % op – hetzij exact 616 fr. meer dan Vlaanderen op een totaal van 425.600 fr.

De in tabel 3 opgesomde materies waren in 1890 goed voor 87,5 % van de opbrengst van de personele belasting. In 1890 woonden 40,3 % van alle Belgische gezinnen in de vier integraal Vlaamse provincies, en hetzelfde percentage (40,3) in de vier integraal Waalse. De belastbare huurwaarde van een huis in Vlaanderen bedroeg gemiddeld 183,2 fr., in Wallonië 118,2 fr. Was een huis in Wallonië gemiddeld slechts 64,5 % waard van een Vlaams huis? Volgens de fiscus wel. De meubels in een Vlaamse huis werden geschat op gemiddeld 299 fr., in een Waals huis op 264 fr., 12 % minder. Zijn de gemeten welvaartsverschillen reëel of is de fiscale wetgeving gebrekkig? We gaan daar straks dieper op in. In elk geval, betaalden de Vlaamse gezinnen 43,5 % van alle personele belastingen, de Waalse slechts 28 %. Vooral de belasting op deuren en vensters benadeelde Vlaanderen sterk. De 40,3 % Vlaamse gezinnen droegen 47,6 % van de 5,8 miljoen die deze taks de Staat opleverde.

Tabel 3: De belastingsbasis in 1890

	Vlaanderen	Wallonië	Brabant	Totaal
huurwaarde (miljoen fr.)	46 (42,6 %)	26 (24,1 %)	36 (33,3 %)	108
meubilair (miljoen fr.)	75 (39,1 %)	58 (30,2 %)	59 (30,7 %)	192
deuren en vensters belasting x 1000	2.794 (47,6 %)	1.751 (29,9 %)	1.320 (22,5 %)	5.865

In 1910 woonden er iets meer gezinnen in Wallonië dan in Vlaanderen; 39,5 % tegenover 38,8 %. Toch kan men in tabel 4 lezen dat de belastbare rijkdom in het Zuiden veel lager werd gewaardeerd dan in de noordelijke provincies.

Uitgerekend per gezin (alle gezinnen) werd in Vlaanderen 88,7 fr. huurwaarde belast, in Wallonië 52,5 fr. De verschillen zijn enorm. De niet geringe belasting op deuren en vensters (belastingopbrengst: 8,4 miljoen goudfrank) bracht abnormaal veel op in Vlaanderen. De gezinnen in Vlaanderen moesten 45,6 % van deze belasting dragen.

In een gemeente met een laag inwonertal betaalde men in 1910 per deur of venster 1 fr. belastingen, in een gemeente met een groot aantal inwoners 2,28 fr. Daardoor werd Vlaanderen sterk benadeeld. De verschillen waren niet gering. In 1910 werd in Vlaanderen 50 % van de belastbare objecten aan het laagste tarief gerekend, van toepassing op de minst bevolkte gemeenten. In Wallonië was dit 76 %. Indien alle belastbare deuren en vensters, in totaal 7 miljoen eenheden, aan het gemiddelde tarief onderworpen waren geweest, met name 1,2 fr., dan had Vlaanderen in 1910 591.509 fr. minder moeten opbrengen, en Wallonië 457.287 fr. meer.

Dezelfde bewerking zou in 1860 Vlaanderen een voordeel hebben opgeleverd van 58.000 goudfrank, terwijl Wallonië dan 165.000 fr. meer had moeten opbrengen. Enig rekenwerk leert dat gedurende de halve eeuw tussen 1860 en 1910, Vlaanderen 16,2 miljoen goudfrank meer betaalde en dat Wallonië 15,6 miljoen bespaarde, enkel en alleen door het arbitraire systeem van gedifferentieerde rechten op deuren en vensters. Deze bedragen zijn te verhogen met 22,5 opcentiemes. De meeropbrengst in Vlaanderen had niets te maken met grotere rijkdom in Vlaanderen. Ze werd uitsluitend veroorzaakt door een absurde, voor Vlaanderen nadelige, wetgeving. Het blijft ons verbazen dat geen enkele Vlaamse volksvertegenwoordiger er ooit een opmerking over maakte.

Tabel 4: De belastingsbasis in 1910				
	Vlaanderen	**Wallonië**	**Brabant**	**Totaal**
huurwaarde (miljoen fr.)	63 (40,1 %)	38 (24,2 %)	56 (35,7 %)	157
meubilair (miljoen fr.)	91 (38,2 %)	71 (29,8 %)	76 (31,9 %)	238
deuren en vensters belasting x 1000	3.816 (45,6 %)	2.505 (29,9 %)	2.045 (24,4 %)	8.366

Er woonden in Wallonië opvallend weinig welstellenden zou de lezer kunnen besluiten, maar dat blijkt dan weer niet uit de regionale verdeling van de cijnskiezers. In 1870 woonden 42,9 % van de ingeschreven kiezers voor het parlement in de vier Vlaamse provincies, 37,1 % in de vier Waalse en 20 % in Brabant. De verdeling komt vrij goed overeen met de bevolkingsaandelen (respectievelijk 43,2 %, 39,5 % en 17,3 %). In 1880-1881, toen een uniforme kiescijns voor de gemeenteraadsverkiezingen van 10 fr. werd aanvaard, telde Vlaanderen 44 % van de kiezers, Wallonië 39,5 % en Brabant 16,5 %. De cijnsgegevens wijzen dus op een uitstekende spreiding van de rijkdom tussen Vlaanderen en Wallonië, terwijl niet alleen de taks op deuren en vensters, maar ook de andere onderdelen van de personele belasting een beduidend lagere welvaart in de Waalse provincies doen vermoeden.



Michiel van der Voort (1812-1867) *weigerde in* 1858 *zijn belastingen te betalen omdat het gemeentebestuur van Schaarbeek hem een in het Frans gestelde belastingbrief had gezonden. Ogenblikkelijk werd hij voor de rechtbank gedaagd die hem streng veroordeelde. Door zijn proces tegen de staat werd hij geheel geruïneerd. Al wat hij bezat werd openbaar geveild.*

Om iedere twijfel weg te nemen, kunnen we de erfenisrechten, die een vermogensbelasting zijn, onderzoeken. Het lijkt immers logisch te veronderstellen dat als de personele belasting op reële gronden berustte, de vererving van de materiële middelen tot vergelijkbare conclusies moet leiden.

E*rfenisrechten*

Aan het complexe erfrecht en de fiscale wetgeving wordt hier geen aandacht besteed, wel aan de betaalde rechten. Omdat de betaalde bedragen van jaar tot jaar erg schommelden, hebben wij gewerkt met vijfjaarlijkse gemiddelden. Tussen 1838 en 1913 werden 34 tellingsjaren onderzocht, wat meer dan voldoende is om correcte cijfers te bekomen. De gemiddelde bedragen werden dan in verband gebracht met het bevolkingscijfer. Er was een pak geld gemoeid met de erfenisrechten; 26,2 miljoen fr. in 1910 (we namen het gemiddelde van de vijf jaar vanaf 1908 tot en met 1912). Dat is meer dan wat de personele belasting in 1910 opbracht (25,5 miljoen) of de bedrijfsbelasting (bijna 18 miljoen) en bijna evenveel als de belasting op grond en gebouwen (29 miljoen).

In de jaren 1838-1913 betaalde de gemiddelde Vlaming 25,4 % meer erfenisrechten dan de gemiddelde inwoner van de Waalse provincies. (Uitgedrukt per gezin, wat in dit geval wellicht minder logisch is, liep het verschil zelfs op tot 28,1 %.) Als Vlaanderen 100 fr. per inwoner betaalde aan erfenisrechten, betaalde Wallonië iets minder dan 79,77 fr. Stel dat de Vlamingen slechts evenveel hadden opgebracht als de Walen, dan had de Belgische Staat in de periode 1838-1913 de mooie som van 102,4 miljoen goudfrank minder ontvangen. Het bedrag is duizelingwekkend, maar het werd door de Vlamingen wel degelijk zonder morren betaald.

Het zou een vergissing zijn uit de hogere erfenisrechten die door Vlamingen betaald werden meteen te besluiten dat de gemiddelde Vlaming zoveel rijker zou zijn geweest dan de Waalse landgenoot. Erfenisrechten wogen zwaar op onroerend goed en uiterst licht op gemakkelijk te verbergen roerend ver-

mogen. Het zou wel eens kunnen dat in het rurale Vlaanderen in de 19de eeuw vooral de oude vermogensvormen, gebaseerd op onroerend goed, waren blijven bestaan, terwijl vermogens in het moderne geïndustrialeerde Wallonië en in het kapitaalcentrum Brussel in grotere mate bestonden uit aandelen en andere hoogst roerende bezittingen die in de erfenisaangiften weinig aan bod kwamen. Als dit zo is, dan werden de Vlamingen met hun huizen en gronden fiscaal bestraft via de grondbelasting, de personele belastingen en de erfenisrechten. Een sluitend bewijs kan voor deze bewering echter nog niet worden voorgelegd. De vererfde kapitalen waarop de erfenisrechten werden geheven zijn bekend, de samenstelling ervan echter niet. Het is trouwens niet zeker dat het roerend kapitaal, o.m. aandelen, in Vlaanderen minder ontwikkeld was dan in het Zuiden van het land. Dat onroerend vermogen in Vlaanderen belangrijker was en vooral hoger gewaardeerd werd, staat wel vast.

Ter illustratie vermelden we de in 1860 en 1900 vererfde kapitalen, die respectievelijk 251 en 500 miljoen fr. bedroegen. Uitgerekend per inwoner bekomen we in 1860 een bedrag van 51,1 fr. in Vlaanderen, 48,6 fr. in Wallonië en 67,0 fr. in Brabant. In 1900 waren de cijfers 71,2 fr. in Vlaanderen, 63,8 fr. in Wallonië en 105,6 fr. in Brabant. De rechten werden dus geheven op kapitalen die iets groter waren in Vlaanderen dan in Wallonië (namelijk een verschil van 5 % in 1860, en 11,6 % in 1900).

Merkwaardig is echter dat de belasting betaald op de vererfde kapitalen veel grotere verschillen vertoonde. In Vlaanderen werd in 1860 2,47 fr. per inwoner aan erfenisrechten betaald, bijna 60 % meer dan de 1,55 fr. in Wallonië en bijna evenveel als in Brabant (2,56 fr.). In 1900 brachten de 500,7 miljoen vererfde kapitalen 23,8 miljoen aan erfenisrechten op; 3,58 fr. per inwoner in Vlaanderen, 2,58 fr. in Wallonië en 5,47 fr. in Brabant. De overgedragen kapitalen droegen in 1860 een belasting van 4,81 % in Vlaanderen, slechts 3,18 % in Wallonië en 3,8 % in Brabant. Veertig jaar later was de belastingdruk 5,02 % in Vlaanderen, 4,05 % in Wallonië en 5,18 % in Brabant.

Tabel 5: Erfenisrechten 1840-1910. In fr. per 1000 inwoners

	(1) **Vlaanderen**	(2) **Wallonië**	(3) **Brabant**	(4) **België**	(5) **(1)/(2) x 100**
1840	973	829	1.373	982	117,4
1850	1.466	1.129	1.778	1.391	129,8
1860	2.543	1.845	3.024	2.352	137,8
1870	3.094	2.576	4.378	3.111	120,1
1880	3.610	2.802	5.983	3.715	128,8
1890	3.514	2.652	5.426	3.528	132,5
1900	2.941	2.269	6.326	3.326	129,6
1910	3.037	2.791	5.989	3.531	108,8
Totaal	**21.178**	**16.893**	**34.277**	**21.936**	**125,4**

Op zoek naar een verklaring

Deze vaststellingen komen in het geheel niet overeen met wat bekend is over de economische en sociale ontwikkeling in onze gewesten, waarbij het ontwikkelde, geïndustrialiseerde 19de eeuwse Wallonië rijker was dan het rurale, achtergebleven Vlaanderen. Hoe kan de tegenstrijdigheid verklaard worden dat de fiscus desondanks meer geld in Vlaanderen ging halen?

Lang niet alle gezinnen betaalden personele belastingen; in Vlaanderen bijna één op twee, in Brabant en Wallonië ongeveer één op drie. De toplaag van de gegoede burgers betaalde in Vlaanderen veel meer dan de mogelijk veel rijkere burgerij in Wallonië. Erfenisrechten werden uiteraard slechts betaald als er wat te verdelen viel onder het oog van de fiscus, en dat was niet altijd het geval.

Over de financiële middelen van de gezinnen die niet tot de betalende bovenlaag behoorden, vernemen we bij de fiscus heel erg weinig. Het is slechts sporadisch en onrechtstreeks dat enig cijfermatige informatie kan gevonden worden. Zo werd in 1891 een onderzoek ingesteld naar het kadastraal inkomen van alle huizen in België.[7] Het belangwekkende van deze lijst is dat de hiërarchie van de kadastrale inkomens een betrouwbare weergave is van de sociale piramide.

Uit het onderzoek van die indrukwekkende lijst gegevens blijkt dat de onderste 50 % van de sociale piramide er in Vlaanderen slechter aan toe was dan in Wallonië. De benedenhelft was in Vlaanderen 7,8 keer armer dan de bovenlaag, in Wallonië was dit 7,1 keer. Het verschil is niet groot, maar het is wel betekenisvol. De kloof tussen rijk en arm was groter in Vlaanderen dan in het Zuiden, waar meer goedbetaalde bedienden en arbeiders op de sociale ladder aan het opklimmen waren. De waarden van de 20 % duurste huizen gedeeld door de waarde van de 20 % goedkoopste huizen geeft voor Vlaanderen een ratio van 20,8. Voor Wallonië een ratio van 18,57 – een verschil van 12 %.

Deze vaststellingen nuanceren de door de fiscus gewekte indruk dat Vlaanderen rijker zou zijn. De vraag blijft dus of de sociale bovenlaag in Vlaanderen echt zoveel omvangrijker en welstellender was dan die in het zuiden van het land. Het kan immers niet worden uitgesloten dat Vlaanderen meer belastingen moest betalen omdat de Vlaamse provincies een stevigere, rijkere burgerij bezaten dan de Waalse. In de 18de eeuw behoorden de provincies West- en Oost-Vlaanderen, en later ook Brabant, tot de rijkste gebieden in West-Europa, dankzij hun vergevorderde landbouwtechnieken. „De tuin van Europa" werd dit rijke gebied toen genoemd omwille van de intensieve bebouwing die alom bewonderd en nagevolgd werd. Het over het algemeen kleinschalige landbouwbedrijf werd er gecombineerd met huisnijverheid, meestal spinnen en weven. Ook de massa deelde in de welvaart. Het resultaat was een snelle, al te snelle, demografische groei.

Men zal een fiscale administratie steeds beoordelen op de manier waarop ze kwartjes zoekt en grote bedragen vergeet op te merken.

Naar het einde van de 18de eeuw toe werd het moeilijker de economische groei vol te houden terwijl de reeds zeer talrijke bevolking ongestoord bleef toenemen. Een deel van de bevolking, landlozen en kleine pachters, kreeg het benauwd en overleefde dankzij de veralgemening van de aardappelteelt, die moeiteloos in onze land- en tuinbouwcultuur werd ingeschakeld. De volgende harde klap kwam met de mechanisering van de textielproduktie, waardoor het extra-inkomen voor het platteland gaandeweg verdween. In de jaren 1840-1850 gaven opeenvolgende slechte oogsten de genadeslag; zelfs voldoende voedsel produceren was een onmogelijke opgave geworden. De miserie was uitzichtloos en zou Vlaanderen nog lang verlammen. Niet iedereen werd even zwaar getroffen; grondeigenaars en dan vooral de stedelijke eigenaars, kregen voortdurend hogere pachtsommen binnen omdat de overtalrijke plattelandsbevolking een vernietigende concurrentieslag voerde om toch maar een lap grond of een kleine hoeve te kunnen bemachtigen. De pachtprijzen liepen waanzinnig hoog op, maar het was betalen of als landloze dagloner verkommeren. Er was geen uitkomst, tenzij migratie.

De kloof tussen bezitters en bezitslozen werd op die manier verbreed. De fiscus keek niet eens naar de havelozen, wel naar de bovenlaag van de sociale piramide en de fiscus keek met een vroeg-negentiende eeuwse bril. De fiscale wetgeving was operationeel voor 1810, enkel de bedrijfsbelasting (patent) liet op zich wachten tot 1819. In die tijd was Vlaanderen nog rijk en de Waalse provincies waren toen nog achterlijk, enkele industriële kernen niet te na gesproken. In de fiscale wetgeving werd toen, terecht, de nadruk gelegd op de waarde van het grondbezit, de basis van het economisch en sociaal bestel.

De wetgeving werd pas na de Eerste Wereldoorlog herschreven (en dan nog op een onvoorstelbaar stuntelige manier) en precies die veel te laattijdige bijsturing heeft voor Vlaanderen dramatische gevolgen gehad. De belas-

[7] *Documents parlementaires*, 1891-1892, nr 261.

tingscriteria, aangelegd in het prille begin van de eeuw, waren op dàt ogenblik niet verkeerd, integendeel. Een paar decennia láter waren ze echter hopeloos verouderd en derhalve onrechtvaardig. Wat is er gebeurd? De te hoge pacht- en huurprijzen, die de gewone bevolking uitputten, werden zonder pardon doorgerekend in de grondbelasting, de personele belasting en de erfenisrechten. Naarmate de massa zich uitsloofde om meer te betalen voor een stukje grond of voor huisvesting, tegen prijzen die niets meer te maken hadden met het reële rendement, werd de belastingaanslag zwaarder.

Het helpt niet te zeggen dat de bezittenden de aangifte betaalden, want de rekening werd hoe dan ook doorgeschoven naar de onderste helft van de ladder. Wanneer we over regionale rekeningen zullen beschikken, zal blijken dat Vlaanderen overbelast werd. Het werd belast op zijn verleden. Diezelfde onaangepaste wetgeving belastte de nieuwe zware nijverheid in het Zuiden onvoldoende. Wallonië werd daardoor te weinig belast.

De *patentbelasting*

De bedrijfsbelasting (patent) was ontstaan in de tijd van de oude ambachtelijke bedrijfjes. De grootschalige bedrijven die nadien ontstonden werden fiscaal gewogen volgens de criteria vastgelegd in het begin van de eeuw om zeer kleine ondernemingen te belasten. Het gevolg was dat nog in 1914 voor een reusachtige Waalse hoogoven maximaal 84,8 fr. werd betaald, evenveel als voor een oventje van 1819. Een bakker moest al vlug evenveel patentbelasting opbrengen als de eigenaar van een hoogoven.

Van de spectaculaire industriële expansie in Wallonië vanaf 1830 is in de belastingsstatistieken nauwelijks wat te merken. De kleine middenstanders, talrijk aanwezig in Vlaanderen, stonden wél op de lijst van de fiscale ontvanger.

Niets veranderde zo snel in de 19de eeuw als de industriële produktietechnieken, maar de fiscale wetgeving werd niet aangepast aan de winstmogelijkheden. Naamloze vennootschappen betaalden 2 tot 2,4 % (opcentiemes inbegrepen) op de uitgekeerde dividenden. Binnenschippers, marktkramers, leurders of ketellappers, om maar deze nederige beroepen te nomen, werden in verhouding tot hun inkomen veel zwaarder aangepakt. Het was een onrechtvaardig systeem, dat als enig voordeel had dat de globale belastingdruk op de zelfstandigen en bedrijven gering was, nog geen 10 miljoen goudfrank in 1900. De grondbelasting, overwegend op gebouwen, bracht in dat jaar 26 miljoen op, de personele belasting 21 miljoen.

Het gevolg was dat het agrarische Vlaanderen zelfs meer bedrijfsbelastingen betaalde dan het industriële Wallonië! In de periode 1840-1910 bracht de patentbelasting aan de Belgische Staat in totaal 55 miljoen goudfrank op. Daarvan was 35,6 % afkomstig uit de vier Vlaamse provincies, 33,6 % uit de Waalse en 30,7 % uit Brabant.

Voor die ongerijmdheid was nog een ander stukje absurde wetgeving verantwoordelijk. De hoogte van het patent was, net zoals de belasting op deuren en vensters, afhankelijk van het bevolkingscijfer van de gemeente waar het beroep werd uitgeoefend. Een identiek bedrijfje betaalde in een gemeente met minder dan 10.000 inwoners slechts ongeveer 26 % van wat het in een stad met 60.000 inwoners moest betalen. Vlaamse particuliere bedrijven en middenstanders betaalden alleen al omwille van de grotere en meer bevolkte gemeenten in het Vlaamse land flink wat meer patentrechten dan hun collega's in het Zuiden. In 1910 bedroeg een patentaanslag in Vlaanderen gemiddeld 11,96 fr., in Wallonië 10,62 fr. Dit is 12,6 % minder. Wordt er geen rekening gehouden met het bevolkingscijfer dan had de belastingdruk van het patent in Vlaanderen gemiddeld 11,6 fr. moeten zijn, in Wallonië 11,8 fr.

Geen transfers naar Vlaanderen

Al stond het niet expliciet in de Belgische wet geschreven dat de Vlamingen meer belastingen moesten betalen dan de Walen, in de praktijk kwam het

daar dus wel op neer. Van de spectaculaire industriële expansie in Wallonië vanaf 1830 is in de belastingsstatistieken nauwelijks wat te merken. De Waalse industriële giganten werden nauwelijks belast. N.V.'s en daarmee gelijkgestelde vennootschappen betaalden jaarlijks amper 1 tot 2 % (plus 20 opcentiemes) patentbelasting op de uitgekeerde winsten. De kleine middenstanders, talrijk aanwezig in Vlaanderen, stonden wél op de lijst van de fiscale ontvanger. Onroerend goed, overgewaardeerd in Vlaanderen, kwam aan bod in de grondbelasting en de personele belasting, en kon niet ontsnappen aan de erfenisrechten, wat roerende vermogens wel konden. Een fiscale wetgeving die niet aan de reële economie werd aangepast heeft de onrechtvaardigde belastingheffing bestendigd. In het midden van de 19de eeuw was de wet reeds hopeloos verouderd. Toch zal ze nog zeventig jaar verouderen.

N.V.'s bestonden in ons land al vanaf 1819 en hebben een belangrijke economische rol gespeeld in de economische ontwikkeling van Wallonië vanaf 1830. Het is pas vanaf de jaren 1890, toen het aantal N.V.'s spectaculair ging groeien in Vlaanderen, waar de economische expansie eveneens op gang kwam, dat de fiscale goden wakker werden. In 1890 werden 16,7 % van de door vennootschappen gedeclareerde winsten in de Vlaamse provincies gerealiseerd, in 1900 18,6 %, in 1910 28,4 %. Toen ook in Vlaanderen het tijdvak van de industrialisatie definitief doorbrak, vonden de Belgische politici het moment rijp om de belastingwetten aan te passen.

Er zijn in België nooit fiscale transfers geweest van Wallonië naar Vlaanderen. Ook niet in de jaren 1830 tot 1914, toen Wallonië welvarender was dan Vlaanderen. Het gaat niet over kleinigheden. We kennen de inbreng van iedere regio in de totale opbrengst van drie directe belastingen (grond- en personele belasting en het patentrecht) in de periode 1831-1912.[8] Tabel 6 toont dat de Vlaamse provincies van de 3,44 miljard goudfrank die in deze periode door de Belgische Staat werd opgehaald, 1,39 miljard betaalde. Dit betekent dat een Vlaming gemiddeld 5,3 % meer betaalde dan een inwoner van Wallonië. Voor de gehele periode is er dus sprake van 73 miljoen goudfrank die de Vlamingen extra betaald hebben. Berekend met het gezin als maatstaf bracht Vlaanderen 199 miljoen goudfrank meer op dan Wallonië. Door een gemiddeld Vlaams gezin werd inderdaad jaar in jaar uit 16,7 % meer directe belastingen betaald dan door een Waals gezin. Indien een Vlaams gezin slechts evenveel aan belastingen had betaald als een Waals gezin, dan had Vlaanderen jaarlijks 2,5 miljoen goudfrank minder moeten afstaan. Dat bedrag krijgt pas echt betekenis als het vergeleken wordt met de jaarrechten op koolmijnen en groeven, een directe belasting die vrijwel exclusief in de zuidelijke provincies werd geheven. Het zwarte goud van Wallonië bracht jaarlijks gemiddeld 550.000 fr. in de staatskas, vijf keer minder dan wat de fiscus aan extra's inzake directe belastingen uit Vlaanderen wist te puren.

Tabel 6: Belastingen 1832-1912

	Belastingen in %			Bevolking in %	Belastingen in miljoenen goudfrank		
	directe	indirecte	totaal		directe	indirecte	totaal
Vlaanderen	40,4	45,5	44	44,1	1391,6	4046,5	5438,1
Wallonië	35,2	27,9	30	38,2	1212,6	2482,9	3695,4
Brabant	24,4	26,6	26	17,7	840,5	2369,9	3210,5
België	100	100	100	100	3444,7	8899,3	12.344

Bijkomend kan hier ook nog worden vermeld dat de indirecte belastingen, die overwegend consumptiebelastingen waren, in Vlaanderen in de periode 1832-1912 meer dan 4 miljard opbrachten aan de Belgische Staat, hetgeen betekent dat ze per inwoner 41 % meer opbrachten dan in Wallonië.

Tabel 6 toont eveneens dat er nooit Waalse belastingen naar Vlaanderen zijn gevloeid. De vier Vlaamse provincies betaalden 44 % van het totaal aan directe en indirecte belastingen wat overeenkomt met hun bevolkingspercentage (44,1 %). Maar Vlaanderen heeft dat geld nooit teruggezien.

[8] Pirard, J.; *Le pouvoir central belge et ses comptes économiques 1830-1913.* In: *Histoire quantitative et développement de la Belgique au XIXe siècle;* Brussel; 1980-1985; tome VI, vol. 1C; pp. 1085-1126. Hannes; *Geven en nemen;* o.c.

Tabel 7 geeft aan hoeveel overheidsinvesteringen in de periode 1832-1912 door de Belgische Staat in de diverse regio's werden gedaan. Wanneer men deze tabel naast de vorige legt, wordt de benadeling van Vlaanderen duidelijk. Vlaanderen kreeg van de Belgische Staat geen geschenken. Het kapitaal investeerde weinig of niet in het 19de eeuwse Vlaanderen; de overheid deed dat wel, maar hoewel Vlaanderen 44 % van de belastingen betaalde, ontving het slechts 35 tot 37 % van de overheidsinvesteringen. Die investeringen gingen immers grotendeels naar Wallonië. Er was dus ook in de 19de eeuw een financiële transfer van Noord naar Zuid.

Tabel 7: Investeringen (in miljoenen) 1832-1912

	Vlaanderen	Wallonië	Brabant	Totaal België
Spoorwegen	684	1.989	259	2.932
Wegen				
- aanleg	65	71	34	170
- onderhoud	103	132	29	264
Kanalen en rivieren				
- aanleg	236,3	176,2		412,5
- onderhoud	73,6	68		141,6
Haven en kust*				
- aanleg	313,5	1,5		315,0
- onderhoud	51,6			51,6
Totaal	**1.527**			**4.286,7**

De totale kostprijs van de Belgische spoorweginvesteringen tot 1913 bedroeg 2,9 miljard goudfrank. Wallonië slokte daarvan tweederde (1,9 miljard fr.) op. Niet alleen lag 58,4 % van het totale spoorwegnet in Wallonië, bovendien kostte de aanleg van een kilometer spoorweg er veel meer dan in Vlaanderen en Brabant. Voor de wegen geldt eveneens dat in het dunbevolkte Wallonië veel meer wegen werden aangelegd dan in Vlaanderen, maar de aanleg van een kilometer weg kostte in Vlaanderen gemiddeld iets meer dan in Wallonië.

Het verdelen van de kostprijs van de waterwegen over de gewesten is een moeilijke klus. Iets meer dan 73 % van de 920 miljoen fr. voor waterwerken werden in Vlaanderen geïnvesteerd. Het onderscheid tussen Wallonië en Brabant kon hier niet worden gemaakt. In totaal echter ging van de bijna 4,3 miljard goudfrank die tot 1913 werd geïnvesteerd in weg-, spoor- en waterverbindingen, slechts 1,5 miljard (35,6 %) naar Vlaanderen. We hebben alleen de investeringen in deze infrastructuurwerken onderzocht. We veronderstellen dat de overige overheidsinvesteringen (uitgaven voor schoolgebouwen, openbare gebouwen, kazernes, gevangenissen en dergelijke) in verhouding stonden tot het bevolkingscijfer.

Besluit

De algemene conclusie is dat Vlaanderen tussen 1830 en 1914 (de armste periode van zijn geschiedenis) werd overbelast. Het werd gedwongen om fiscaal bij te blijven dragen in verhouding tot zijn bevolking in een tijd waarin het armer was dan het Zuiden van het land. Er werkte geen solidariteitsmechanisme van het rijke zuiden naar het arme noorden.

Een verklaring voor de overbelasting zou kunnen zijn dat Vlaanderen systematisch benadeeld werd door een opzettelijk negatieve interpretatie van de fiscale wetgeving. Het is nochtans moeilijk om zich voor te stellen dat ontegenzeggelijk bekwame en correcte ambtenaren in de 19de eeuw zulke daad zouden hebben overwogen, laat staan ze meer dan 80 jaar zonder haperen zouden hebben uitgevoerd. Hun fiscale bril was niet communautair misvormd. Er zou kunnen geopperd worden dat niet onbelangrijke loontransfers van Zuid naar Noord een rol gespeeld hebben. Maar waarom hebben de doorgaans beter betaalde en in ieder geval veel talrijker Waalse arbeiders in hun regio dan geen meetbaar spoor nagelaten?

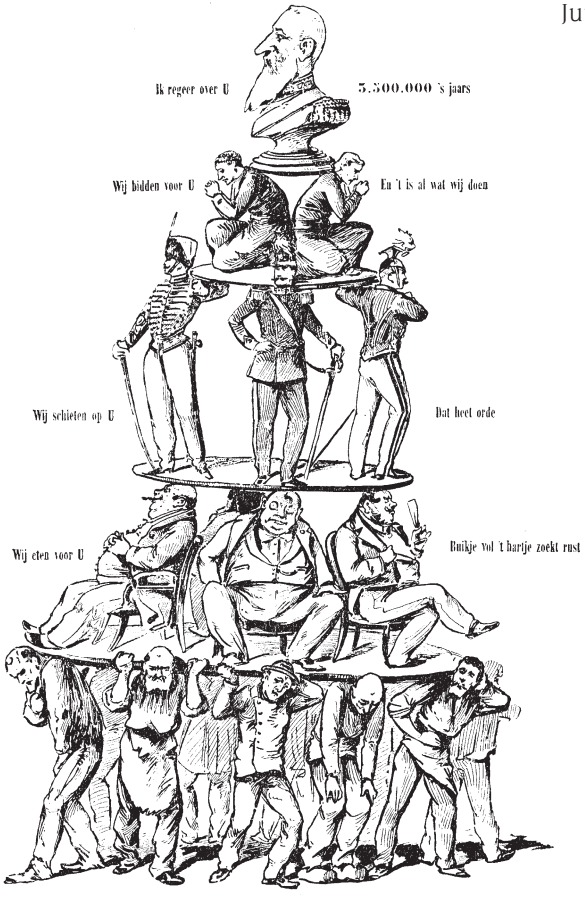
Was de fiscale bril niet gericht op de verkeerde welvaartsindicatoren? Ongetwijfeld. In 1910 verzamelden de ambtenaren 72,4 miljoen fr. aan directe belastingen na het ijverig tellen en evalueren van deuren en vensters, en het hardnekkig achtervolgen van marktkramers en straatventers. In dat jaar

– en pas dan – brachten de N.V.'s voor het eerst ook veel geld op; 9,5 miljoen op een uitgekeerde winst van 452 miljoen goudfrank. Men zal een fiscale administratie steeds beoordelen op de manier waarop ze kwartjes zoekt en grote bedragen vergeet op te merken.

De fiscale wetgeving, ontworpen in het begin van de 19de eeuw, werd niet aangepast aan de snel veranderende economische gegevens en kon daarom de vooral in het Zuiden gevestigde zware nijverheid niet naar behoren belasten. Diezelfde onaangepaste wetgeving zorgde er wel voor dat het in het begin van de 19de eeuw relatief rijke agrarische Vlaanderen nog een eeuw lang op zijn verleden werd belast. Geen enkele Vlaamse volksvertegenwoordiger had er oog voor. De verantwoordelijkheid voor het volgehouden verkeerde gebruik van een onaangepaste fiscale bril lag dus bij de benadeelde Vlamingen. En die zwegen. Zij zwijgen nog steeds.

Dat laatste wekt nog het meest onze verwondering, want maken we vandaag niet mee dat de financiële transfers gewoon blijven voortbestaan zonder noemenswaardig protest? In 1999 bereikte de transfer vanuit Vlaanderen naar de andere gewesten in het kader van de Belgische publieke financiën een orde van grootte van minstens 200 miljard fr.[9] In de 19de eeuw was onze bevolking ongeletterd, zag scheel van de honger, en had geen stemrecht. Vandaag is de Vlaming geletterd, geïnformeerd en mag hij stemmen, en toch reageert hij niet tegen het fundamentele onrecht van de gedwongen verarming van zijn land door de jaarlijks weerkerende afdracht aan het Zuiden. Hij meent dat hij Wallonië een wederdienst verschuldigd is. Hij gelooft wat hem al jaren *wijsgemaakt* wordt, namelijk dat *„pendant une période proportionnellement plus longue que la période actuelle, c'est la Wallonie qui a transferé ses richesses à la Flandre."*[10] Maar Wallonië betaalde Vlaanderen nooit.

Juul Hannes*



Wij werken voor U en onze arbeid is de bron van allen rijkdom.

[9] *Financiële transfers tussen de Belgische gewesten, actualisering en vooruitblik;* KBC Economisch Financiële Berichten; 17 november 2000; pp. 1-13.

[10] Toenmalig PSC-voorzitter Gerard Deprez in *Le Soir*, 19 december 1995.

* Prof. Dr. Juul Hannes is docent economische geschiedenis aan de Universiteit Gent en hoogleraar emeritus aan de Vrije Universiteit Brussel.

Stephen S. Kuhn, de Kulturkampf en de Secessie-idee

I

Volgens de Amerikaanse filosoof Steven Yates is de toekomst aan de secessionisten. Dr. Yates stond ons toe zijn analyse voor u te vertalen.

Secessie is een onderwerp waar velen zich ongemakkelijk bij voelen. Velen reageren allicht op die idee door te zeggen dat men dat 140 jaar geleden in Amerika heeft geprobeerd, en dat het leidde tot de bloedigste oorlog in de geschiedenis van de Verenigde Staten. Velen willen er niets mee te maken hebben. Ze vertrekken vanuit de stelling dat het huidige staatssysteem een statisch politieke systeem is, dat misschien van binnenuit hervormd kan worden, maar tegelijk toch ook onvergankelijk is. Het conceptuele kader dat de meeste Amerikanen kennen stelt dat de Verenigde Staten (m.a.w. de federale regering) een permanent gegeven is en dat verandering binnen de Amerikaanse Unie bewerkstelligd moet worden via hervorming en aanpassing, niet via afscheiding. In dit kader is er geen plaats voor secessie.

Het is niet altijd zo geweest. Per slot van rekening was de Amerikaanse onafhankelijkheid een secessie van het Britse Imperium. Bovendien was de nieuwe republiek aanvankelijk helemaal niet zo stabiel als de geschiedenisboeken vandaag suggereren. Gedurende de eerste 70 jaren dreigden staten er onder verschillende voorwendsels mee om zich, alleen of in groep, van de Unie af te scheuren. Zowel staten uit het Zuiden als het Noorden dreigden daarmee bij verscheidene gelegenheden. Uiteraard veranderde alles door de Onafhankelijkheidsoorlog van het Zuiden (1861-1865). Nadien werd er nooit meer met afscheuring gedreigd. De dreigementen van voor de oorlog werden bovendien uit de geschiedenisboeken weggezuiverd. Vandaag vindt men ze enkel nog in werken die onafhankelijk gepubliceerd en verspreid worden zoals het boek *The South Was Right!* van de gebroeders Kennedy.[1]

II

Ik geloof dat het werk van de historicus en wetenschapsfilosoof Thomas S. Kuhn (1922-1996) hier enig licht op kan werpen. Kuhns boek *The Structure of Scientific Revolutions* (1962) zal waarschijnlijk de geschiedenis ingaan als een van de weinige filosofische traktaten van de voorbije vijftig jaar die blijvende waarde heeft.[2] Ook zonder Kuhn te hebben gelezen kennen de meeste geschoolde mensen de begrippen „paradigma" en „paradigmaverschuiving." De ruime verspreiding van deze begrippen illustreert de invloed van Kuhn, die de termen niet heeft uitgevonden maar met wiens naam ze nu geassocieerd worden.

Kuhn ontwierp een theorie van de wetenschap en de ontwikkeling ervan doorheen de tijd. Het begrip „paradigma" werd door hem gedefinieerd als een „universeel erkende wetenschappelijke bevinding die gedurende een zekere tijd modelprobleemstellingen en modeloplossingen levert die gebruikt worden door de groep der professionelen." In die definitie staat veel informatie samengebald. Een paradigma is de wijze waarop de gemeenschap van diegenen die een bepaalde wetenschap beoefenen hun hoekje van het uni-

[1] Kennedy, James Ronald & Kennedy, Walter Donald; *The South Was Right!;* Pelican Publishing Company, Inc.; ISBN: 1565540247.

[2] Kuhn, Thomas S.; *The Structure of Scientific Revolutions;* University of Chicago Press; 1962; heruitgave 1996; ISBN: 0226458083.

versum begrijpen. Zo gingen in de fysica de Aristotelische geleerden ervan uit dat de aarde stilstond en het middelpunt van het heelal uitmaakte. Isaac Newton en zijn volgelingen in de 17de eeuw gingen de aarde zien als iets wat beweegt, in een baan rond de zon, in een heelal zonder centrum. Uit deze veronderstellingen ontstonden twee zeer verschillende natuurkundige theorieën. Er zijn duidelijke zeer verschillende antwoorden gegeven op elementaire vragen zoals: Hoe ziet uiteindelijk de realiteit eruit? Hoe hangen de basiscomponenten ervan samen, met elkaar en met ons? Wanneer een wetenschap een werkbaar pakket antwoorden verwerft op dergelijke vragen in zijn eigen hoekje van de wereld, en dat geheel voldoende stevig grondvest zodat de volgende generatie de antwoorden als vanzelfsprekend aanneemt en gebruikt als basis voor verder onderzoek, dan heeft men te maken met een paradigma. Volgens Kuhn is een wetenschap niet geheel volwassen totdat ze een paradigma heeft ontwikkeld.

De bewering dat de secessie-oorlog vooral gevoerd werd omwille van de slavernij wordt thans in vraag gesteld.

Paradigma's zijn manieren om inzicht te verkrijgen in dat deel van de werkelijkheid dat door een bepaalde wetenschap wordt bestudeerd, maar zij conditioneren ook de wijze waarop de wetenschapper denkt en ziet. Hij ziet datgene wat hij getraind is om te zien, m.a.w. hij ziet datgene waarvan hij geleerd heeft dat het er is. Zaken die niet passen in de concepten en vakjes die het paradigma aanreikt, veroorzaken groot ongemak of worden helemaal niet opgemerkt. Sommige wetenschappers echter (vaak jongere mensen die minder belang hebben bij het handhaven van een gevestigde zienswijze) zijn avontuurlijker dan andere. Zij worden zich bewust van problemen die niet opgelost raken. Ogenschijnlijk goed geverifieerde feiten die niet passen in de verwachtingen die het paradigma oplegt, noemt men anomalieën.

Wanneer de anomalieën toenemen, en vooral wanneer zij wijzen op patronen die in tegenstrijd zijn met de veronderstellingen waarvan het paradigma uitgaat, leiden zij tot een crisis. Die ontstaat zodra een deel van de wetenschappers anomalieën gebruikt om de veronderstellingen van een paradigma in twijfel te trekken. Volgens Kuhn zijn wetenschappelijke revoluties relatief ongestructureerde gebeurtenissen waarbij het ene paradigma wordt afgedankt en vervangen door een nieuw paradigma. In de tussentijd worden er vaak intensieve debatten gevoerd over fundamentele zaken en wordt er strijd geleverd over de aanvaardbaarheid van het nieuwe paradigma. Sommigen hebben hierbij een ego of een reputatie hoog te houden. „Normale wetenschap" is de term die Kuhn gebruikte voor op paradigma's steunende wetenschap. „Revolutionaire wetenschap" daagt de regels van het spel uit op een wijze die niet in het paradigma past.



COLUMBIA'S SEWING-MACHINE.

Mrs. Britannia. "AH, MY DEAR COLUMBIA, IT'S ALL VERY WELL; BUT I'M AFRAID YOU'LL FIND IT DIFFICULT TO JOIN *THAT* NEATLY."

De theorie van Kuhn was controversieel in zijn eigen milieu, dat van de geschiedenis en de wetenschapsfilosofie. Critici verweten hem een relativist te zijn die de wetenschapsbeoefening als een fundamenteel irrationeel proces afschilderde. (Dat was in de jaren zestig; In de recentere „postmoderne" tijd hebben deze verwijten hun venijn verloren, omdat een aanzienlijk deel van de academische filosofie tegenwoordig expliciet relativistisch en irrationeel is). Ik heb deze aantijgingen nooit gegrond gevonden. Kuhn beschreef de wetenschap als een onvolmaakte activiteit uitgevoerd door onvolmaakte mensen die werken in een omgeving van onzekerheden. Kuhn heeft nooit beweerd dat alle paradigma's evenveel waard zijn

(het ultieme consequentie van een relativistische visie), noch dat veranderingen arbitrair zijn, noch dat paradigma's willekeurig worden aangenomen zonder goede redenen. Hij heeft zelfs expliciet enkele motieven voor paradigmaverschuiving geïdentificeerd, waaronder de geschiktheid om de problemen op te lossen die het oude paradigma in verlegenheid brachten, om nieuwe problemen op onverwachte wijze op te lossen, om dit te doen met een grotere elegantie of eenvoud, enz.

De beschrijving die Kuhn gaf was echter niet volmaakt. Het is ten eerste zo dat paradigma's elkaar onvermijdelijk overlappen. Sommige van zijn opmerkingen in *The Structure of Scientific Revolutions* zouden een oppervlakkige lezer de indruk kunnen geven dat dit niet het geval is. Soms noemt hij wetenschappers die verschillende paradigma's hanteren zelfs wetenschappers die „in verschillende werelden" opereren. Ten tweede waren de centrale gebeurtenissen die hij poogde te beschrijven – de wetenschappelijke revoluties – niet zo'n plotse en ongestructureerde verschijnselen als hij deed uitschijnen. Bovendien was Kuhns omschrijving van de wetenschap onvolledig. Daar waar zij omvattende visies op de werkelijkheid impliceren, schijnen paradigma's ofwel theïstisch te zijn (zoals de kosmologie van Newton) ofwel materialistisch (zoals Darwins theorie van evolutie door natuurlijke selectie). Hiermee betreden wij een terrein dat door Kuhn nergens wordt verkend. De ideeën van Kuhn zijn ook in een ander opzicht onvolledig. Doordat hij zich vooral toespitste op de natuurwetenschap merkte hij niet dat de menswetenschappen typisch werken met meerdere paradigma's in de betekenis die hij aan dat begrip geeft. De psychologie, bijvoorbeeld, hanteert er reeds honderd jaar verscheidene: het behaviorisme, het Freudianisme, de humanistische psychologie, en de Gestaltpsychologie, onder andere, die elk eigen onderzoeksprogramma's hebben en een eigen toepassingsgebied opeisen. Het is te verwachten dat de regels veranderen op het moment dat wij ons gaan bezighouden met mensen en de wijze waarop zij zich organiseren. Het kan zijn dat geen enkel paradigma dominant wordt; of indien dit wel het geval is, dat het de alternatieven niet kan vervangen.



Het Virginia Regiment. De soldaten van generaal Robert E. Lee.

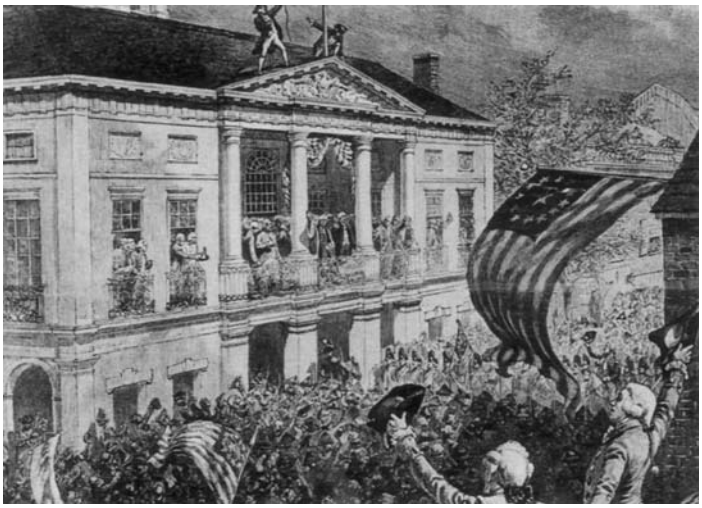
Paradigma's bestaan echter wel duidelijk. Toen de dynamica van Newton in de plaats kwam van de Aristotelische kosmologie, wijzigden er fundamentele veronderstellingen over de aard van de fysische werkelijkheid. Hetzelfde gebeurde toen de relativiteitstheorie van Einstein de dynamica van Newton verving – tenminste wat betreft het gedrag van voorwerpen die zich aan een hoge snelheid voortbewegen. Gelijkaardige voorvallen vindt men in andere takken van de wetenschap, bijvoorbeeld toen de chemie van Lavoisier in de plaats kwam van de flogiston-theorie, en toen Darwins evolutieleer in de plaats kwam van de creationistische stellingen van die tijd. Ongetwijfeld zullen wij nog wetenschappelijke revoluties meemaken. Aan de universiteit van Princeton is er een team natuurkundigen die nu geloven dat Einsteins constante c toch geen absolute bovengrens is voor de snelheid waarmee iets zich kan voortbewegen. En biochemici zoals Michael Behe argumenteren op basis van bevindingen van niet-reduceerbare complexiteit, dat natuurlijke selectie principieel niet in staat is om levende systemen voort te brengen die even complex zijn als het menselijk oog of de hersenen.

III

De ideeën van Kuhn kunnen nog steeds gebruikt worden om licht te werpen op de wijze waarop paradigma's van de maatschappij zich ontwikkelen en op elkaar inwerken. Wanneer wij de Verenigde Staten ten tijde van hun stich-

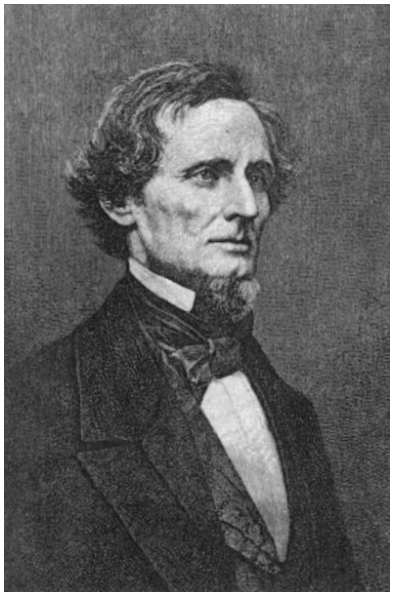
ting in de late 18de eeuw vergelijken met de Verenigde Staten vandaag, zijn we in staat om Kuhns begrip „paradigma" daarop toe te passen. Kijkend naar mensen in plaats van fysische voorwerpen, en naar de menselijke samenleving in plaats van de fysische werkelijkheid (alsook, in zekere mate, naar de verhouding van die samenleving met de wijdere wereld) stellen wij vast dat het huidige Amerika gevormd werd door wat wij twee maatschappelijk paradigma's kunnen noemen. Die twee paradigmata zijn niet compatibel. Het begrip secessie past in het ene, indien de voorstanders ervan dit erkennen. In het andere paradigma past secessie helemaal niet.

Het eerste maatschappelijke paradigma omvat de visie dat wij inherente rechten hebben als individuen (niet als leden van bepaalde groepen), en dat wij individueel handelen met een eigen morele verantwoordelijkheid. Volgens de filosoof John Locke ligt de oorsprong van de natuurlijke rechten bij God, net zoals het geheel van de moraliteit die aan de basis ligt van de samenleving. Het absolute karakter van de rechten tezamen met de essentieel zondige natuur van de mens maakt een regeringsbestuur noodzakelijk. Rechten beschermen zichzelf niet; daarom is er een instelling nodig met als voornaamste doel het vrijwaren van de rechten van de individuen, het straffen van diegenen die de rechten van anderen overtreden, en het beschermen van de grenzen. Het is daarvoor dat er een regering wordt aangesteld en dat men dit bestuur een monopolie geeft op het gebruik van machten die geen enkele andere instelling heeft. Voor de rest is de regering slechts een organisatie van gewone stervelingen, waar niets bijzonders aan is. Daarom moet het bestuur onder toezicht staan; macht moet verplicht worden zichzelf te controleren. De acties van het regeringsbestuur moeten begrensd worden door in de moraliteit gegronde wetten die eraan voorafgaan. Tegen deze achtergrond schreven de opstellers van de Grondwet van de Verenigde Staten. Die Grondwet is de meest expliciete verklaring van het politieke paradigma waarop de Amerikaanse Republiek gegrondvest werd, de fundering voor een systeem dat steunt op de *rule of law*, niet de willekeurige ingevingen van koningen of andere despoten. Het paradigma zelf – evenals alle paradigma's – is ruimer en meer veelomvattend van opzet dan eender welk specifiek document. Het veronderstelt een bepaalde visie op de wereld, en in het geval van politieke paradigma's, ook een visie op de menselijke natuur, die onvolmaakt en onzeker is. Het moet problemen oplossen – die voortvloeien uit de imperfecte menselijke natuur. Vanuit het paradigma worden de aanzetten gegeven om deze problemen aan te pakken.



Inhuldiging van George Washington in New York, 30 april 1789. De geschiedenis van de Verenigde Staten begon met een secessie van het Britse Imperium.

Op Amerikaans grondgebied de weg banen voor dit maatschappelijk paradigma was uiteraard een revolutionaire daad, waarbij men de laatste resten van de oude idee dat koningen en despoten hun zin konden doen, moest loslaten. De Onafhankelijkheidsverklaring was een revolutionair document. Het verwoordde de problemen van een groep kolonisten met het Britse Imperium en nam zich voor die problemen op te lossen – namelijk door een afscheiding. Feitelijk verklaarde het dat het Britse paradigma geen geldigheid had, en geen verdere rechten kon doen gelden op een volk dat zich de Amerikanen ging noemen. De dreiging van secessie en mogelijke ontbinding van de Unie was een middel om de ongebreidelde macht van het centraal bestuur te beteugelen. Deze dreiging bleef daarna functioneren als een beteugeling van de macht. De Amerikaanse machthebbers wisten dat als zij hun macht zouden misbruiken, het volk (of een deel ervan) het recht had om zich af te scheuren.



Jefferson Davies (1808-1889), *president van de* Confederate States of America (CSA), *de afgescheiden Zuidelijke Staten. In zijn inaugurale rede in februari* 1861 *verklaarde hij*: *„All we ask is to be left alone."*

IV

De Grondwet werd de paradigmatische verklaring over hoe de Amerikaanse federale regering moest georganiseerd worden en wat zijn grenzen moesten zijn. In het oorspronkelijke paradigma van de Amerikaanse maatschappij, stond men uiterst wantrouwig tegenover machtsconcentraties. Enkelen, die in de geschiedenisboeken de „Anti-Federalisten" genoemd worden, wantrouwden centralisatie meer dan diegenen die de geschiedenis de „Federalisten" noemt. Sinds die tijd, echter, heeft onze maatschappij dat paradigma grotendeels overboord gegooid en er een ander aangenomen. Er deed zich, uiteraard, geen eenduidige revolutie voor waarbij het ene paradigma voor het andere verwisseld werd, maar eerder een traag, geleidelijk proces. Zoals wij hiervoor hebben opgemerkt, hoeven conceptuele revoluties geen plotse gebeurtenissen te zijn. Waar het menselijke aangelegenheden betreft, kunnen zij gedurende een lange tijd haast onopgemerkt blijven wanneer de mensen er niet attent op zijn.

Het nieuwe paradigma heeft geen omvattende centrale tekst, zoals een Grondwet. Maar de componenten ervan zijn niet moeilijk te identificeren. Om te beginnen, was het materialisme reeds het theïsme beginnen vervangen in heel de zogenaamde intellectuele wereld. Materialistische theorieën over het ontstaan van het leven geraakten in de mode, en werden steeds meer toegepast op de maatschappij. De aandacht werd niet meer gericht op het leven in het Hiernamaals maar uitsluitend op het leven op deze aarde. Zodra God uit het beeld werd gehaald, rees er twijfel over de traditionele oorsprong van de rechten. Als God niet bestaat (of gewoon Zijn handen afhoudt van menselijke aangelegenheden), dan kan Hij ons ook geen natuurlijke rechten gegeven hebben. Volgens het nieuwe paradigma werden rechten toegekend, niet door een bovennatuurlijke macht, maar door de Staat, die het hoogste gezag heeft. De deur stond nu open voor het idee van groepsrechten, en begon te sluiten waar het individuele rechten betrof. Daar God uit het beeld verwijderd werd, moesten moraliteit en verantwoordelijkheid herzien worden. Volgens het nieuwe paradigma dat opkwam, was de moraliteit afhankelijk van de cultuur: je moet doen wat je cultuur zegt dat juist is. Hiermee werden natuurlijk verscheidene vormen van cultureel en ethisch relativisme geïntroduceerd. Daarenboven werden de beperkingen op de macht van de Staat in vraag gesteld. Die beperkingen vormden een toch zo hinderlijke belemmering voor diegenen die, zowel in de zich uitbreidende overheid als in de zich uitbreidende industrie, verkozen „om dingen gedaan te krijgen op de politieke manier" (zoals Albert Jay Nock het noemt), liever dan op de veel lastigere economische manier: Het is immers gemakkelijker om zich door de Staat te laten subsidiëren dan om te werken voor zijn geld. Zodoende begon, onder het nieuwe paradigma, de Staat zich uit te breiden.

En toen gooide het Zuiden plots roet in het eten door zich van de Unie af te scheiden. Het Zuiden was nog een hoofdzakelijk agrarisch gebied. Het originele paradigma was hier, zoals elders aan de F*rontier*, nog grotendeels intact gebleven. Hier geloofde men nog dat de overheid moest ingeperkt worden, ook in haar macht om belastingen te heffen en tarieven op te leggen. Het begrip secessie behoorde ook bij dit paradigma. In het Noorden wilde men de macht van de Staat uitbreiden, in het Zuiden wilde men dit niet, dus scheidde het Zuiden zich af van het Noorden. De Onafhankelijkheidsoorlog van het Zuiden was het eerste belangrijke moment in hetgeen een voortdurende strijd zou worden tussen twee maatschappelijke paradigma's. Het meer geïndustrialiseerde, meer materialistische Noorden won de eerste strijd met gemak, en daarmee was voor de overwinnaars de hele vraag of staten wettelijk konden afscheuren van de baan. Zij merkten niet dat die vraag

was opgelost door bruut geweld te gebruiken, niet via overleg of via de *rule of law*. Ondertussen kreeg geleidelijk aan een maatschappelijk paradigma de overhand waarin het begrip secessie niet langer voorkwam – het paradigma van het imperium, in tegenstelling met dat van de Constitutionele republiek. Na de overgave van generaal Lee bleven de Zuidelijke staten nog gedurende meer dan tien jaar bezet door federale troepen. Bij hun vertrek lieten zij een verwoest land en een verbitterde, wrokkige bevolking achter. Een van de meest welvarende streken van het land was omgevormd in een van de armste – toch op materieel vlak. Vele landelijke gebieden kwamen dit nooit meer te boven, en zijn vandaag nog steeds arm. De secessie-idee was tot heel onlangs op sterven na dood – ook in de geschiedenisboeken.

Het nieuwe paradigma gebruikt de politieke correctheid als zijn dwangmiddel.

Daarna volgde het Progressieve Tijdperk. Een van de belangrijkste nalatenschappen van dit tijdperk was de doctrine van de „levende Grondwet," geherinterpreteerd om te passen bij omstandigheden die men dacht veranderd te zijn. Deze notie van een „levende Grondwet" zou onbegrijpelijk geweest zijn voor de oorspronkelijke auteurs van de Amerikaanse Grondwet. Maar ze past wonderwel in het opkomende maatschappelijke paradigma, die het ultieme gezag bij de Staat legde, en niet bij het Transcendente. In de jaren dertig van de 20ste eeuw onderbouwde dit nieuwe paradigma impliciet de vestiging en de opbouw van de welvaartsstaat. Daar waar het oude paradigma de overheid beschouwde als, om het met Bastiat te zeggen, „de poging van allen om te leven op de kap van alle anderen," ging het nieuwe paradigma ervan uit dat de overheid alles kan betekenen voor iedereen. Een deel van haar taak bestond erin voor iedereen te zorgen door „sociale vangnetten" te maken, bovenop hetgeen gezinnen traditioneel voor hun leden deden en hetgeen gemeenschappen via vrijwilligerswerk deden voor gezinnen die het moeilijk hadden. Anders gezegd: het nieuwe paradigma zag de overheid als fundamenteel goedaardig. Daarbovenop had de grootste Staat uit de geschiedenis een plicht te vervullen: politieagent zijn voor heel de wereld. Misschien waren ze zo nu en dan wat te opdringerig, maar de belangrijkste vertegenwoordigers van de Amerikaanse overheid – de politici en de militairen – ze meenden het toch goed. Zo groeide de welvaarts-oorlogsstaat. Dat ging gepaard met de nodige arrogantie: diegenen die deze staat opbouwden, beschouwden hun maaksel ook als de culminatie van de geschiedenis. Als de bekroning van de menselijke geschiedenis zou het W*ashington* E*mpire* ontsnappen aan het lot van alle vroegere rijken: het zou een permanent rijk zijn. Heel het „openbare onderwijs" in de VS was van deze visie doordrenkt, hetgeen leidde tot het gevoel van onvergankelijkheid, zelfs onkwetsbaarheid, dat wij aan het begin van ons betoog opmerkten.

V

Wat voordien onder de oppervlakte had gebroeid, begon openlijk uit te barsten in de zestiger jaren, met het beschimpen van alles wat tot dan toe tot de conventies van een beschaafde maatschappij behoorde (en uiteraard zijn wortels had in het oude paradigma). Op het moment dat de F*ree* S*peech* M*ovement* in Berkeley de vrijheid opeiste om zonder beperkingen alle vuile taal te gebruiken die haar leden graag in het openbaar gebruikte, werd duidelijk wat het begrip vrijheid in het nieuwe paradigma betekende. In het oude paradigma was vrijheid een maatschappelijke waarde die van de individuen vereiste dat zij morele grenzen stelden aan hun gedrag. In het nieuwe paradigma bedoelde men met „vrijheid" de vrijheid om alles te doen wat men wilde – zonder enige beperking. Al de rest heet „onrechtvaardig" of „onderdrukkend" te zijn.

Het nieuwe paradigma gebruikt de politieke correctheid als zijn dwangmiddel,

en heeft vandaag onze voornaamste instellingen veroverd – het is begonnen met de universiteiten en de wetsstelsels en heeft zich van daaruit verspreid. Een van zijn eigen telgen werd verkozen in het Witte Huis in 1992. Ondanks de schandalen en zijn duidelijke repressieve aard, heeft de politieke correctheid aanhang gevonden bij een groeiend deel van het publiek – in die mate dat zelfs een onverdacht goedmenende vereniging als de B*oy Scouts of America* worden aangevallen omdat zij weigeren homoseksuelen toe te laten als scoutsleiders. Een kleine ondernemer ondervindt dat grote ketens van kruidenierswaren zijn producten weigeren omdat hij zijn bedrijf tooit met de vlag van de Zuidelijke Staten. Er zijn talloze voorbeelden, sommige onbekend omdat de media ze niet rapporteert. (Herinner u de Kuhniaanse opmerking dat de zaken die niet in het paradigma passen vaak ook niet gezien worden. Volgens het nieuwe paradigma zijn eerlijke blanke christelijke mannen inherente onderdrukkers en geneigd tot bevooroordeeldheid en zelfs tot geweld, terwijl alle andere groepen per definitie slachtoffers zijn. Daarom worden feiten van vooroordeel en geweld gepleegd tegen de eerste groep door typische zg. „slachtoffergroepen" gewoon niet vermeld.)

Op de Republikeinse Conventie van 1992 nam Pat Buchanan het woord en vertelde de waarheid: wij bevinden ons in een culturele oorlog, een strijd om het bepalen van wat de aard van Amerika is. Deze cultuuroorlog is in feite de strijd tussen voorstanders van de twee maatschappelijke paradigma's. Buchanan werd wijd en zijd in de media veroordeeld, en nog steeds. Sindsdien stapelt de ene zijde overwinningen op – deels omdat de andere zijde blijkbaar niet weet hoe de regels van het spel in elkaar zitten. Kuhn merkte reeds op dat aanhangers van verschillende paradigma's niet noodzakelijk dezelfde spelregels hanteren. Indien op het politieke terrein de ene zijde een principiële wedstrijd speelt en ervan uitgaat dat de tegenstrever dat ook zal doen, dan is zij tot mislukken gedoemd – zoals wij zouden moeten weten na onze krachtmeting met het communisme.

Wij doen er goed aan om die les te trekken uit onze huidige krachtmeting met het W*ashington* E*mpire*, en uit de wijze waarop de politieke correctheid wordt toegepast door de huidige machthebbers – in de regering, in de media, aan de universiteiten, in grote bedrijven, en elders. Het nieuwe paradigma is zo goed ingeburgerd geraakt dat pogingen om het te hervormen weinig zullen uithalen. Hier zijn andere strategieën nodig. Hervorming is een heel gewone activiteit; hier is iets meer – welja – iets revolutionairs nodig, in die zin dat het paradigma zelf wordt aangepakt, niet slechts een of ander aspect ervan. De architecten van het oorspronkelijke maatschappelijke paradigma beschouwden secessie als een legitieme strategie. Vrijheidsverdedigers van alle richtingen moet men hier nadrukkelijk op wijzen. Tien jaar geleden was er geen ernstige intellectuele discussie rond secessie. Nu verschijnen er elk jaar nieuwe academische geschriften die de verschillende aspecten van secessie behandelen. Sommige hiervan, zoals het werk van Charles Adams, bekijken de Zuidelijke secessie opnieuw en nodigen hun lezers uit om de gangbare verklaring van die oorlog, dat zij gevochten werd omwille van de slavernij, in vraag te stellen – of, tenminste, te beseffen dat men de kwestie van de slavernij te zwaar laat doorwegen.[3] Anderen bestuderen de mogelijkheid van een toekomstige onafhankelijke Zuidelijke Republiek.[4] Het is echter spijtig dat de discussie zich hoofdzakelijk op het Zuiden toespitst, want er bestaan onafhankelijkheidsbewegingen in ettelijke gebieden die door het W*ashington* E*mpire* worden overheerst: Hawaii, Alaska, Montana, Arizona, Utah, en ongetwijfeld nog andere. Deze verdienen meer aandacht dan zij tot nu toe kregen. Bovendien zijn, sinds het uiteenvallen van het Sovjet-Imperium, thema's zoals devolutie deel gaan uitmaken van het politieke klimaat. Het aantal onafhankelijke staten is in tien luttele jaren dramatisch gestegen, en de splitsing van de huidige Tsjechische Republiek en Slovakije bewijst dat scheiding vreedzaam kan worden bewerkstelligd als beide par-

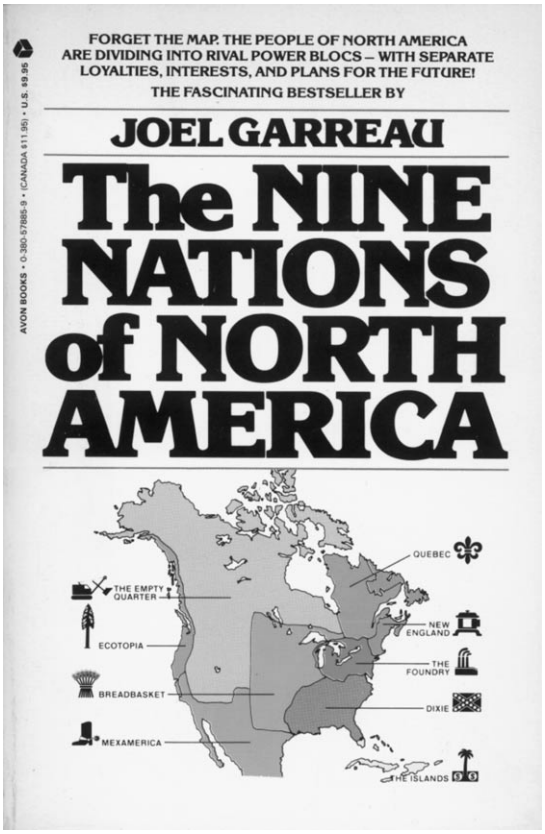
[3] Adams, Charles; *When in the Course of Human Events;* Rowman & Littlefield; 2000; ISBN: 0847697223.

[4] Bijvoorbeeld: Thornton, R. Gordon; *The Southern Nation – The New Rise of the Old South;* Pelican Publishing Company; 2000; ISBN: 1565546970.

tijen erkennen dat een vreedzame scheiding in ieders belang is. Wat Amerika nodig heeft is een voorbeeld van dergelijke scheiding die niet aan de andere kant van de wereld gesitueerd is.

Eén van de dingen die Kuhn ons leert is dat pogingen om het dominante paradigma fundamenteel te veranderen (en dus niet slechts hier of daar een beetje te hervormen) steeds worden genegeerd, tenminste in het begin. Wanneer die pogingen worden opgemerkt worden zij vaak als bedreigend ervaren. Aanvallen op een problematisch paradigma in de natuurwetenschappen werden vaak gezien als aanvallen op de wetenschap zelf. Zo kunnen ook aanvallen op een problematisch maatschappelijk paradigma gezien worden als aanvallen op de maatschappelijke orde. Denk hierbij aan de pogingen die groepen als het *Southern Poverty Law Center* ondernemen om verenigingen als de *League of the South* te brandmerken als „haatgroepen," volgens een strategie die in het verleden heeft gewerkt: de meeste mensen deinzen terug uit vrees racisten of „haters" genoemd te worden.

Joel Garreau, journalist van The Washington Post, publiceerde in 1981 een boek waarin hij binnen de Noordamerikaanse ruimte, negen „naties" onderscheidt die er elk een distinctieve cultuur op na houden, met een eigen way of life, *en een eigen economische structuur. Deze naties groeien steeds verder uit elkaar.*



VI

Is het realistisch om een secessie voor te bereiden? De vraag is niet zuiver academisch; dit is een ernstige zaak. Uiteraard is er momenteel op Amerikaans grondgebied geen enkele groep die in staat is om de onafhankelijkheid van een bepaald gebied uit te roepen en dit met het nodige gezag te doen. Indien een of andere groepering, bijvoorbeeld, een kleine stad zou overnemen en er een grens zou trekken, dan zou het resultaat allicht de wederwaardigheden van de *Branch Davidians* doen verbleken.[5] Op het moment heeft niemand die in secessie geïnteresseerd is de middelen om die uit te voeren, en er is tijd nodig om zulke middelen op te bouwen. De kansen worden groter als voorstanders van secessie verkozen raken in lokale besturen, schoolraden, enz. en beginnen aan hun eigen „lange mars door de instellingen." Zij zullen moeten bewijzen dat zij alledaagse problemen kunnen oplossen, zoals het wegdek herstellen en zorgen dat de schoolbussen rijden. Kortom, zij mogen niet geobsedeerd lijken door ideeën die als krankzinnig overkomen bij diegenen wiens steun van onschatbare waarde kan zijn.

Daarnaast is geduld de sleutel. Andere gebeurtenissen kunnen de zaken vergemakkelijken. De aanhoudende pogingen van Quebec om zich af te scheuren van Canada zullen in de VS een debat over de secessie-idee afdwingen. Quebec is cultureel en economisch al grotendeels afgescheiden van de rest van Canada. Het referendum over de afscheiding in 1996 werd door de voorstanders van een onafhankelijk Quebec slechts met een zeer kleine marge verloren. Het volgende referendum zullen zij misschien niet verliezen. Het resultaat zou de toevoeging van één onafhankelijke natie aan de Noord-Amerikaanse lijst zijn. Dat zou een precedent zijn dat men in de VS onmogelijk zal kunnen negeren. In een boek dat tientallen jaren op zijn tijd vooruit bleek te zijn, schreef Joel Garreau dat de „negen naties van Noord-Amerika" al geruime tijd een steeds meer uiteenlopende culturele ontwikkeling doormaken.[6] De volgende stap is economische secessie, om volledig in eigen behoeften te kunnen voorzien – wat uiteraard een noodzakelijke voorwaarde is voor het eventuele welslagen van een openlijke daad van politieke secessie.

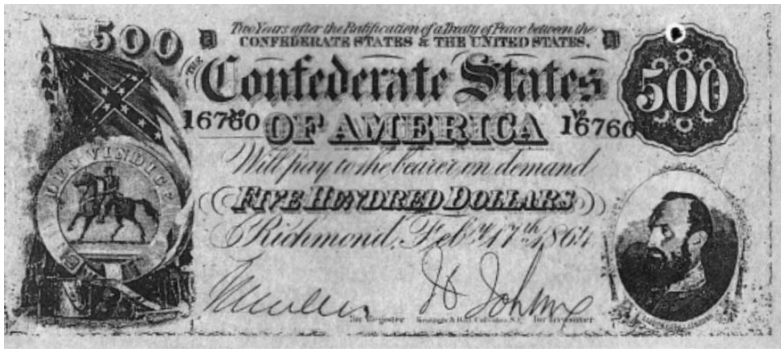
[5] Een religieuze secte die in de Texaanse stad Waco een afgescheiden leefgemeenschap had. Ze werd in 1993 op bevel van de regering-Clinton aangevallen door FBI-troepen, zogenaamd omdat de *Branch Davidians* een wapenarsenaal verborgen zouden houden. De FBI bestookte het gebouw waarin de secteleden zich verzameld hadden. Bij de brand die daarop volgde, kwamen meer dan 80 mensen om het leven. (pb)

[6] Garreau, Joel; *The Nine Nations of North America;* Houghton Mifflin; Boston; 1981.

Het beste dat wij kunnen aanbevelen is om voort te gaan met de studie van secessie en er een strategie voor uit te werken. En dan te wachten tot de tijd rijp is. Eén van de stellingen van Kuhn is dat dominante paradigma's het steeds moeilijker krijgen wanneer zij geen weg meer weten met de anomalieën – patronen van goed geverifieerde feiten of gebeurtenissen die hun uitgangspunten tegenspreken. En vandaag stapelen de anomalieën zich op. Het W*ashington* E*mpire* is niet in staat om welvaart te genereren; integendeel, het moet alles, tot het kleinste toe, belasten en tot in de details beregelen. Er zijn geen federale „overschotten," ondanks de propagandaverhalen. Het W*ashington* E*mpire* moet overzee tussenkomen in kleine landen waar het geen belangen heeft. De pogingen om voor iedereen steeds meer (geldelijke) rechten te voorzien ten koste van diegenen die werken voor hun brood, vormen een ernstige aderlating voor de economie. Haast dagelijks vertelt men ons dat de economie het goed doet, maar in meer dan 60 percent van de Amerikaanse gezinnen moeten beide ouders uit werken gaan om de eindjes aan elkaar te kunnen knopen. Nu heeft de machtshonger het punt bereikt waarbij de machthebbers niet meer in staat zijn om nationale verkiezingen te houden, hoe nipt ook, zonder dat een van de partijen (de brigade van Gore) duidelijk laat zien dat zij tot alles bereid is om als overwinnaar uit de bus te komen.

Bovendien heeft het materialisme en hedonisme van de seculiere levensvisie – een centraal onderdeel van het maatschappelijk paradigma van het E*mpire* – een cultuur voortgebracht die gekenmerkt wordt door ontwortelde jongeren en jongvolwassenen, die geobsedeerd zijn door seks, met een enorm hoog aantal abortussen, geboorten buiten het huwelijk en seksueel overdraagbare ziekten; een cultuur van willekeurig geweld en zogenoemde verkeersagressie; een cultuur met een schandelijk niveau van onbeschoftheid (bijvoorbeeld mobiele telefoons die rinkelen tijdens theatervoorstellingen en zelfs kerkdiensten); een cultuur waar het stressgehalte gestadig stijgt. Dit komt doordat het materialisme uiteindelijk een filosofie is van de werkelijkheid, en dus van de maatschappij, die geen hoop biedt en enkel het afsterven van het individu bij de dood in het vooruitzicht stelt. Ondertussen doen wij zoveel aan „bezigheidstherapie" als wij kunnen, en zoeken wij zoveel mogelijk verstrooiing, om daar niet aan te moeten denken.

De sociale anomalieën en steeds perplexere toestanden zullen zich dan ook opstapelen tot zij een kritisch punt bereiken. Dat zal vermoedelijk zelfs ergens in de niet-zo-verre toekomst gebeuren. Quebec heeft dan misschien Canada al verlaten en een wettelijk precedent geschapen. Onze samenleving zal meer lijken op die uit de film „Bladerunner" dan op die uit „2001: A Space Odyssey." Het W*ashington* E*mpire* zal zijn handen vol hebben aan het verhinderen van sociale desintegratie, terwijl de „slachtoffergroepen" steeds meer (financiële) rechten opeisen en er geen geld meer is om de massa „slachtoffers" te betalen. Tenzij God Zelf op dat ogenblik reeds tussengekomen zou zijn, zal op dat ogenblik het dominante paradigma in de samenleving verschuiven. Secessie zal opnieuw een realistische optie worden, en dit niet alleen in de Zuidelijke Staten.

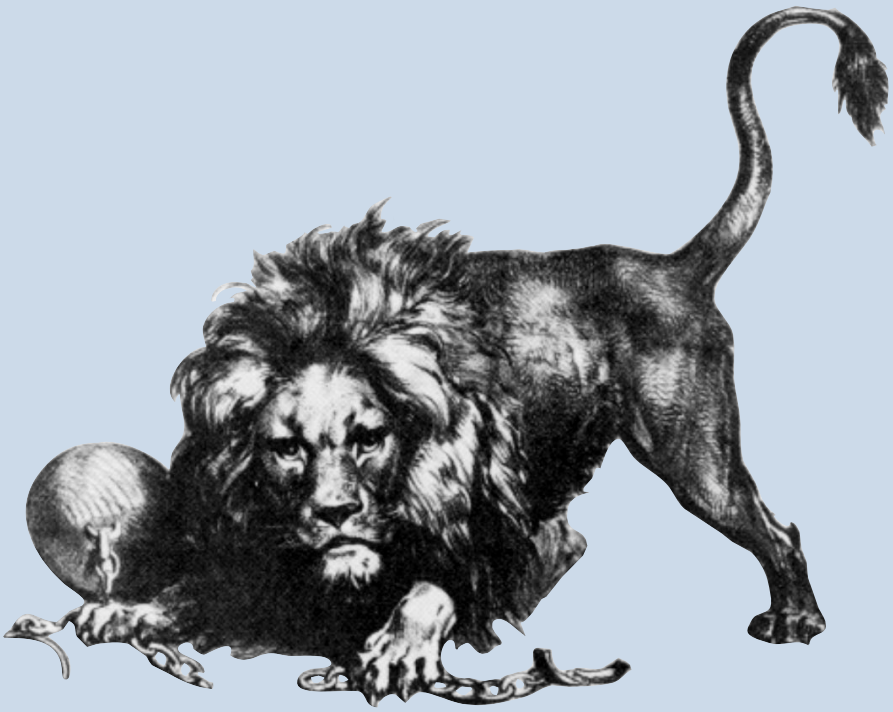


Steven Yates*

* Dr. Steven Yates is een Amerikaanse auteur en filosoof uit de staat South Carolina. Hij publiceerde deze tekst op 25 november 2000 op de webstek: www.LewRockwell.com

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Naar twee nieuwe Nederlandse naties? 3

Nr. 3

Driemaandelijks: april – mei – juni 2001

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

N*aar twee nieuwe* Nederlandse naties?

Het feit dat Vlaanderen, eind maart jl., een politieke prijs diende te betalen aan de Belgische Francofonen voor het recht om bovenop het geld uit de nationale pot ook nog extra *eigen* V*laams geld* in de spoorwegontsluiting van de Antwerpse haven te steken, bewees eens te meer de onleefbaarheid van de zogenaamd „federale" Belgische staat. De Vlaamse autonomie is, zelfs in voor Vlaanderen levensbelangrijke materies, verwaarloosbaar.

Zo toont ook **Prof. Dr. Matthias Storme** aan dat de Vlaamse bevoegdheden inzake justitie veel kleiner zijn dan de gerechtelijke autonomie van deelstaten in andere federale landen, en zélfs kleiner dan die van sommige regio's (zoals Schotland) in niet-federale landen. Storme verhaalt eveneens hoe ons eigen nationale Nederlandse rechtssysteem in 1792 door de Franse bezetter werd opgedoekt. Daardoor werd ons volk met geweld van zijn eigen rechtstradities beroofd.[1]

Helaas, er heeft zich in België na 1830 geen zoektocht naar en geen heraanknoping bij de oude nationale wortels van ons Nederlandse recht voorgedaan. België had als staat zeker een levenskans gehad indien het zich had omgevormd tot een tweede Nederlandse natie. Het verkoos echter een kloon van Frankrijk te worden en werd bijgevolg door de Vlamingen ervaren als een vreemde bezettingsmacht. Tot op heden bleven wij in het keurslijf van het Franse rechtssysteem opgesloten. In Noord-Nederland werd op bepaalde vlakken wel terug bij het oude Nederlandse recht aangeknoopt.[2] Ook Vlaanderen wil vandaag inzake justitie een andere richting uit dan de Franse, maar de Belgische structuren beletten dit. Daardoor lopen de spanningen op. Vroeg of laat komt het tot een breuk.

Tussen Vlaanderen en „zijn hoofdstad" Brussel lijkt het eveneens tot een breuk te zullen komen. **Marc Platel** begrijpt stellingen zoals die van André Monteyne in ons vorig nummer wel, maar vindt het toch een gevaarlijke evolutie. Een volk kan zijn hoofdstad niet zomaar loslaten, zegt Platel, al geeft hij wel toe dat indien de overzijde – Bruxelles – geen bereidheid toont om met Vlaanderen te dialogeren, zijn pleidooi een zoveelste „Belgisch *fata morgana*" zal blijken. We nodigen onze lezers uit hun eigen steentje in het Brussel-debat bij te dragen.

Dr. Koenraad Elst is oriëntalist en vertoeft regelmatig in India. Volgens hem houdt het streven naar secessie ook gevaren in. Hij legt ons uit waarom hij wel een onafhankelijk Vlaanderen wil, maar bijvoorbeeld geen onafhankelijk Kasjmir. Zijn bijdrage leert ons tevens dat zelfs in India de deelstaten ruimere bevoegdheden bezitten dan in België. Van een eigen sociale wetgeving kan Vlaanderen alleen maar dromen. Moesten we een Indische deelstaat zijn, dan bezaten we die autonomie wel.

Dichter bij huis zitten we in Wallonië. **Paul Belien** bekijkt de consequenties van Vlaamse secessie voor Wallonië. Hij ziet het in dat geval tot nieuwe secessies komen binnen Wallonië: de Oostkantons zullen zich afscheuren, en de provincie Luxemburg zal naar het Groothertogdom gaan. Misschien volgen zelfs Namen en Waals-Brabant dit voorbeeld. Dan komt niet Frankrijk maar Luxemburg op 20 kilometer van Brussel te liggen. Er zouden dan op het grondgebied van de huidige Benelux twee nieuwe, wat hun aard betreft „Nederlandse," naties ontstaan – Vlaanderen en Groot-Luxemburg.

Dr. Alexandra Colen

[1] Er is voor een volk, behoudens fysieke genocide, geen grotere ramp denkbaar. De tradities zijn het erfgoed, de gecondenseerde levenswijsheid en -ervaring, die wij meekregen van de generaties voor ons.

[2] G.E. Langemeijer, Emeritus Procureur-Generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden, in: Gilissen, John (ed.); *Concilium Magnum 1473-1973 – Herdenking van de 500e verjaardag van het Parlement en de Grote Raad van Mechelen*; Brussel; 1977; p. 5.

Doe Vlaanderen recht: splits de Belgische justitie

Prof. Matthias Storme bepleit de overheveling van de hele organisatie van het gerecht naar de Vlaamse gemeenschap. Niet alleen sluit dit aan bij een eeuwenlange traditie, slechts door de Franse bezetter in 1792 opgedoekt. Vooral ook past deze overheveling in de rechtsontwikkelingen die zich op Europees vlak voltrekken.

Art. 1 van de Belgische grondwet van 1994 luidt: „België is een federale Staat, samengesteld uit de gemeenschappen en de gewesten." Art. 34 van diezelfde grondwet bepaalt dat de uitoefening van bepaalde machten door een verdrag of door een wet kan worden overgedragen aan volkenrechtelijke instellingen. Art. 35 tenslotte bepaalt dat de federale overheid slechts bevoegd is voor de aangelegenheden die de Grondwet haar uitdrukkelijk toekent en dat de gemeenschappen of de gewesten bevoegd zijn voor de overige aangelegenheden (onder de voorwaarden en op de wijze bepaald door een bijzondere wet). Deze grondwetsbepaling is door de federale wetgever nog steeds niet uitgevoerd.

Aangezien wij er van uitgaan dat deze grondwetsbepaling er vooralsnog is om te worden uitgevoerd, willen wij ons in dit artikel bezinnen over de vraag op welk van de bedoelde niveaus de bevoegdheden inzake justitie dienen te liggen: de Gemeenschappen of Gewesten, de Belgische federatie, of de Europese Unie.

Regelmatig rijzen er immers niet alleen vragen over de efficiëntie van de procedure voor onze rechtbanken, maar ook over de positie van de gerechten in verhouding tot de deelstaten, de federale staat en de Europese Unie – denk bv. aan de vragen over de voldoende handhaving van het Vlaamse ruimtelijke ordeningsrecht door federale parketten en rechtbanken – en over de wijze waarop vergelijkingswijze de rechtbanken in Vlaanderen, Wallonië en Brussel worden bemand.[1]

Historische en politieke randbeschouwingen

Ons huidige rechtsbestel is gesteund op het Franse recht, meer bepaald dat van Napoleon. Tot het eind van de 18de eeuw hadden wij een andere rechtstraditie. Het hoogste rechtscollege van de Nederlanden, de Grote Raad, die sedert 1473 in Mechelen was gevestigd, werd einde 1792 door de Fransen verjaagd naar Roermond en nadien naar Regensburg, waar het bij gebrek aan aangebrachte processen een stille dood stierf. Dat een gerecht bij gebrek aan processen de deuren moet sluiten, mag voor sommigen misschien een ideaal van vrede zijn, in werkelijkheid komt dit enkel voor wanneer andere machten zich de macht van dat gerecht hebben toegeeigend.

Zoals Calamandrei stelde in zijn Lof der rechters: „*Indien ik op een dag alle rechtszalen zou zien sluiten bij gebrek aan processen, zou ik niet weten of ik blij of droevig moet zijn; blij als dit zou betekenen dat er algemene menslievendheid heerst in een wereld, waarin niemand meer geneigd is zijn naaste onrecht te doen, droevig wanneer dit de triomf der algemene laagheid zou beduiden omdat niemand meer geneigd is in opstand te komen tegen het machtsmisbruik van anderen.*"[2]

Die Grote Raad van Mechelen was de hoogste beroepsinstantie, en daarnaast bevoegd voor enkele zeer specifieke voorbehouden materies[3] – zoals tot voor kort het Hof van Cassatie voor de berechting van ministers en tot op heden de Europese gerechten voor vorderingen tegen de Europese instellingen.

Voor alle lagere rechtsmachten was de federale – beter nog confederale – overheid niet bevoegd. Het zwaartepunt van de justitie lag dan ook zeer dui-

[1] Voor een schets van de „communautaire" problemen inzake justitie verwijs ik naar mijn Slotrede op het OVV-Colloquium „Welke justitiehervorming heeft Vlaanderen nodig?" in het Vlaams parlement te Brussel op 16 mei 1998. Deze tekst werd gepubliceerd in het *Rechtskundig Weekblad*, 1998-99, p. 133-136.

[2] Lof der rechters, Nederlandse vertaling H. Keuls, Boucher Den Haag (2) 1963, p. 83.

[3] De oprichting werd onder meer in 1973 herdacht met bijdragen in het R.W. van schrijvers uit de 3 Benelux-landen: G.E. Langemeijer, J.Gilissen, en A. Huss („Herdenking van de oprichting van het parlement – de Grote Raad van Mechelen 1473-1973," RW 1973-1974)18; p.961-994. Louis-Theo Maes, die in 1949 op de herdenking de rede had uitgesproken (eveneens verschenen in het RW), publiceerde toen de brochures *Het parlement/de Grote raad van Mechelen (1473-1796), instelling van Europese dimensie* en *Het Parlement/De Grote Raad van Mechelen (1473-1796): een nationale instelling met pedagogische betekenis.* De „geëxtendeerde sententiën" werden voor de periode tot 1580 uitgegeven in 6 delen.

delijk bij de landelijke overheden van Vlaanderen, Brabant, Holland e.d. alsmede bij de talloze plaatselijke overheden.

Met de Franse bezetting werden ook de Franse instellingen ingevoerd en het Franse recht. Het vaderlandse recht werd met één pennentrek niet alleen buiten werking gesteld, maar – erger nog – irrelevant gemaakt voor de geschiedenis van ons recht. Van ons eigen verleden beroofd zijn onze rechtshistorici in grote domeinen van het recht – vooral privaatrecht – historici van het Franse recht geworden. Andere bezetters hebben meer eerbied betoond voor het eigen recht en cultuur van ingelijfde gebieden, zodat de Engelsen hun recht niet hebben opgedrongen in Schotland, Zuid-Afrika of de Commonwealth landen, en Oostenrijk dit evenmin gedaan heeft in Hongarije.



Het paleis van de Grote Raad, de lakenhalle en het belfort vormen samen het huidige stadhuis van Mechelen. Ooit, toen onze eigen Nederlandse rechtstraditie nog niet afgeschaft was door de Fransen, was het paleis van de Grote Raad de zetel van ons hoogste rechtscollege.

Maar laat me terugkeren naar de Grondwet van 1994. Deze heeft alvast in zijn eerste artikel een einde gemaakt aan de Fransrepublikeinse opvatting van de Staat, die – zij het minder verregaand – ook onze Zuidelijke Nederlanden gedurende 200 jaar heeft gedomineerd. Met de grondwet van 1994 werd een belangrijke stap gezet in het afschudden van dit centralistische juk.

Sinds 1998 werd bovendien een centralistische recuperatie doorgevoerd, in het bijzonder op het gebied van justitie en politie, die culmineerde in een reeks paritair samengestelde – en dus de Vlamingen discriminerende – centrale organen betreffende het gerecht en de magistratuur en een duidelijk terugschroeven van de lokale autonomie inzake justitie en politie.

Het bestaan van dergelijke paritaire organen alleen al bewijst dat men de maatschappelijke realiteit niet onder ogen wil zien dat België vandaag zodanig door één culturele breuklijn wordt beheerst dat het tegen de achtergrond van de Europese ontwikkelingen enkel maar kan uiteenvallen. Het installeren van de pariteit in plaats van de normale spelregels van de representatieve democratie veronderstelt noodzakelijk dat men ervan uitgaat dat er twee groepen zijn, die op het gebied van de desbetreffende instelling dusdanig verschillen dat er een breuklijn is tussen hen, en dat leden van de ene groep nooit de andere mee kunnen vertegenwoordigen.

De pariteit bewijst eveneens dat een normale democratische besluitvorming niet mogelijk is, omdat er geen voldoende graad van maatschappelijke homogeniteit is, waarbinnen mensen eerst op een democratische manier van mening kunnen verschillen.[4] Zoals op zovele andere gebieden moet men kunst- en vliegwerk gebruiken om eenvormige regels te blijven gebruiken voor verschillende realiteiten. Zoals op vele andere gebieden kan men dit land maar samenhouden door ondemocratische middelen te gebruiken. Daarmee redt men misschien een bepaald establishment, maar lost men de problemen niet op, ook niet op het gebied van justitie.

Men moet stekeblind zijn om niet te zien hoe groot de verschillen zijn tussen de Nederlandse Gemeenschap waartoe wij behoren en de Franse Gemeenschap waaraan de geschiedenis ons heeft vastgeketend. Natuurlijk is die grootte ook relatief. Dergelijke verschillen sluiten een grote mate van samenwerking niet uit, zoals de Europese ontwikkelingen toch hebben bewe-

[4] Vgl. reeds het klassieke werk van John Stuart Mill, *On representative government* uit 1861: *„Free institutions are next to impossible in a country made up of different nationalities. Among a people without fellow-feeling, especially if they read and speak different languages the united public opinion, necessary to the working of representative government, cannot exist. The influences which form opinions and decide political acts are different in the different sections of the country. An altogether different set of leaders have the confidence of one part of the country and of another. The same books, newspapers, pamphlets, speeches do not reach them. One section does not know what opinions, or what instigations, are circulating in another. For the preceding reasons, it is in general a necessary condition of free institutions that the boundaries of governments should coincide in the main with those of nationalities."*

zen. Maar Europa kan juist maar werken omdat het niet tweeledig is samengesteld. En het is juist het relatieve succes van de Europese Unie dat het behoud van substantiële bevoegdheden en instellingen op een Belgisch tussenniveau – tussen Vlaanderen en Europa – nutteloos maakt.

In plaats van te klagen over het verleden of het heden moeten wij resoluut vooruitkijken en vanuit die Europese achtergrond ons land – Vlaanderen – en onze instellingen – waaronder onze gerechtelijke instellingen – herpositioneren. Ik zal daartoe een aantal misschien radicale, maar wel concrete voorstellen doen, na eerst mijn licht te hebben opgestoken bij bestaande stelsels elders. Daartoe schets ik in het kort de bevoegdheidsverdeling inzake justitie in andere federale landen.

De werking van de justitie in andere federale staten

Een zinvolle rechtsvergelijking vereist uiteraard dat in de te vergelijken stelsels ook de maatschappelijke achtergrond waarbinnen de justitie werkt niet te sterk verschillend is. Indien men de vergelijkbaarheid te eng zou begrijpen, valt er nauwelijks iets met België te vergelijken. Op Canada na zijn alle tweeledige staatsconstructies uit elkaar gevallen in afzonderlijke staten of eventueel opgegaan in grotere gehelen: Denk aan Noorwegen-Zweden, Oostenrijk-Hongarije, Tsjechië-Slovakije.

De pariteit bewijst dat een normale democratische besluitvorming niet mogelijk is, omdat er geen voldoende graad van maatschappelijke homogeniteit is waarbinnen mensen op een democratische manier van mening kunnen verschillen.

Dit betekent dat we noodgedwongen moeten kijken naar een aantal landen waarin de culturele homogeniteit groter is dan in België, maar daarbij ook zullen vaststellen dat de deelstaten er desondanks toch véél grotere bevoegdheden hebben als hier. In mijn vergelijking betrek ik dan ook alle federale staten waarin algemeen gesproken de residuaire bevoegdheid bij de deelstaten ligt – zoals dit bij ons krachtens art. 35 Grondwet zou moeten zijn. Dit vinden we behalve in Canada ook in de Verenigde Staten, Duitsland[5] en Zwitserland.[6] Ook de Europese Unie[7] heeft – als confederatie – enkel toegewezen bevoegdheden. Tenslotte kan ook zinvol gekeken worden naar Schotland, ook al is het Verenigd Koninkrijk formeel geen federale staat; maar wel is ook daar het Schotse Parlement krachtens een Britse wet in alle domeinen bevoegd, behalve de materies die uitdrukkelijk aan het Parlement in Westminster zijn voorbehouden.

Uit die vergelijking komen vijf duidelijke krachtlijnen naar voor.

1. ***Principieel deelstatelijk karakter van het gerecht (zowel de rechtbanken, de parketten als de politie).***

In alle besproken landen is het gerecht (zowel de rechtbanken, de parketten als de politie) in beginsel ingericht door de deelstaten.[8] Wel kunnen er uitzonderingen zijn voor de hoogste instantie en/of voor de handhaving van gespecificeerde federale wetten. De omvang van die uitzonderingen verschilt nogal.

In de Verenigde Staten is in beginsel zelfs de laatste aanleg deelstatelijk, maar zijn er daarnaast federale rechtscolleges die bevoegd zijn voor de handhaving van nader bepaalde federale wetten. Deze bevoegdheid is in de loop der geschiedenis zeer sterk uitgebreid, wat geleid heeft tot een hele parallelle structuur van federale rechtbanken naast de statelijke rechtbanken, gaande van een eerste aanleg tot het *Supreme Court*.

In Duitsland, Zwitserland, Schotland en Canada betreft de uitsluitende bevoegdheid van het federale gerecht slechts een beperkt aantal materies van zuiver federaal recht.[9] Wél kan men voor een federaal Hof nog een bijzonder rechtsmiddel instellen tegen een beslissing van de hoogste deelstaatrechtbank (zoals bij ons de cassatieprocedure), doch beperkt tot schendingen van federale wetten.[10] In Schotland geldt dat niet in alle domeinen, en kan dit beroep door het Schotse Parlement worden beperkt tot enkel

[5] Art. 30 en 70 GG.

[6] Art. 42 GW 1999.

[7] Art. 5 EG.

[8] Zie bv. art. 30 *juncto* 92 Duits GG, alsmede art. 73; art. 122, 2 en 123, 2 Zwitserse GW 1999; art. 92 Canadese Grondwet; art. 10 EG.

[9] Zie voor nadere regels bv. art. 96 Duits GG; art. 101 Canadese GW.

[10] Voor andere regels, zie bv. art. 189 v. Zwitserse GW 1999; voor Duitsland art. 99 GG *a contrario*.

grondwettelijke geschillen.[11] In Duitsland bestaat daarnaast nog een beroep bij het grondwettelijk Hof van de deelstaat wegens schending van de hoogste normen van deelstatelijk recht.

In de Europese Unie bestaat er géén mogelijkheid tot cassatievoorziening bij het Hof van Justitie, maar wel de mogelijkheid – in een aantal gevallen verplichting – een prejudiciële vraag te stellen over de uitleg van het gemeenschapsrecht.[12] Daarnaast zijn Hof en Gerecht nog bevoegd voor een beperkt aantal materies van zuiver gemeenschapsrecht (meer bepaald de nietigverklaring van beslissingen van Europese instellingen).[13] Voor de volledigheid moet men daaraan toevoegen dat er wel de mogelijkheid bestaat om achteraf een procedure wegens niet-nakoming van het gemeenschapsrecht te voeren tegen een lidstaat die de handhaving van dit „confederale" recht niet verzekert.

In al deze landen zijn behalve de rechtbanken, ook de parketten, de politie, en de strafuitvoering in beginsel instellingen van de deelstaten.

2. D*eelstaatrechtbanken passen ook federaal recht toe.*

Een tweede beginsel is de keerzijde van het eerste: in alle besproken landen, behalve de VS, wordt het federale recht in beginsel door deelstaatrechtbanken toegepast, dus door middel van „indirect bestuur." Uitzonderingen zijn er voor heel specifieke bevoegdheden, waarvoor alleen federale rechtbanken bevoegd zijn, of voor bijzondere rechtsmiddelen tegen beslissingen in laatste aanleg, die voor een federale rechtbank worden gebracht. Het is dus enkel in de Verenigde Staten dat er een fundamenteel wantrouwen is ten aanzien van de handhaving van federale rechtsregels door deelstaatrechtbanken. Wel zijn er in de andere landen beperkte „federale" controlemiddelen, gaande van cassatiemogelijkheid tot de verplichting een prejudiciële vraag te stellen.

3. D*e magistratuur van deelstaatrechtbanken is deelstatelijk.*

In alle besproken landen worden de magistraten en het overige personeel van de deelstatelijke rechtbanken in beginsel ook aangeduid door de deelstatelijke organen (dan wel rechtstreeks door de deelstatelijke bevolking) en betaald uit deelstatelijke middelen.

Ruime uitzonderingen zijn er enkel in Canada, waar magistraten van de provinciale rechtbanken vanaf een bepaald niveau federaal worden benoemd en hun statuut federaal wordt geregeld.[14] In Schotland heeft de „federale" premier een vetorecht bij de twee allerhoogste benoemingen.

4. R*uime wetgevende bevoegdheid van de deelstaten inzake rechterlijke inrichting en procedure.*

In de meeste gevallen berust ook de wetgevende bevoegdheid om de regels te bepalen betreffende de rechterlijke organisatie van de deelstatelijke rechtbanken en de procedure voor die rechtbanken bij de deelstaten. Op dit punt zijn de verschillen tussen de besproken stelsels wel groter.

In Schotland, de Verenigde Staten en de lidstaten van de Europese Unie zijn de rechterlijke organisatie van en de procedure voor de (deel)staatrechtbanken integraal deelstaatbevoegdheden, c.q. lidstaatbevoegdheden.[15]

Dit ligt enigszins anders in Duitsland en Zwitserland. Zo zijn deze materies in Duitsland het voorwerp van een concurrerende bevoegdheid tussen deelstaten en Bond.[16] Wanneer er eenmaal een federale wetgeving is in die materies, heeft deze voorrang. Zo werd het grootste deel van de materie in de loop der jaren federaal gereglementeerd. De deelstaten bepalen wel nog hoeveel rechtbanken en hoeveel rechters ze willen, bakenen de territoriale bevoegdheid ervan af en hebben eigen wetten op het politie-ambt. Voor het statuut van de rechters is er een kaderwet. De grondwetsherziening van 1994 heeft intussen evenwel de federale bevoegdheid in het algemeen terug-

[11] Het beroep bij de *Privy Council* in constitutionele geschillen is verankerd tegen afschaffing door het Schots Parlement. Het beroep bij het *House of Lords* tegen arresten van sommige Schotse gerechten – met name de *Court of Session* – daarentegen is een regel die tot de bevoegdheid van het Schots Parlement behoort. Tegen beslissingen van de *High Court of Justiciary* is er géén beroep bij gerechten te Londen.

[12] Zie art. 234 (voorheen 177) EG.

[13] Zie art. 230 (voorheen 173) en 242 (voorheen 175) EG.

[14] Art. 96 *c.q.* 100 grondwet.

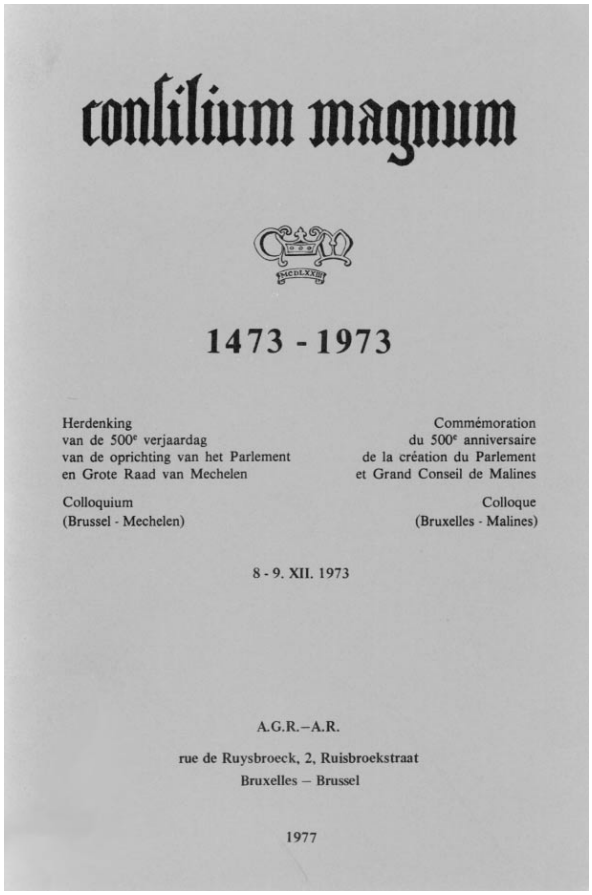
[15] Voor Schotland is wel het (voort)bestaan van 2 specifieke rechtscolleges (1 burgerlijke en 1 strafrechtelijke) voorgeschreven.

[16] Art. 74 lid 1 GG.

geschroefd door invoering van het subsidiariteitsbeginsel: de federale overheid is nog slechts bevoegd wanneer zij kan aantonen dat een uniforme regeling noodzakelijk is voor een betere regeling (art. 72 II GG).

In Zwitserland is de wetgeving op de rechterlijke organisatie een kantonale bevoegdheid. De wetgeving inzake de procedure is sinds de inwerkingtreding van de nieuwe Grondwet van 1999 (op 1 januari 2000) echter een federale bevoegdheid[17] – omdat 26 kantonale gerechtelijke wetboeken nu toch wel wat van het goede teveel was. In Canada is enkel het strafprocesrecht federaal, de rest deelstatelijk.[18]

Daar moet wel aan worden toegevoegd dat precies in Duitsland en Zwitserland de inspraak van de deelstaten in de totstandkoming van federale wetten groot is, terwijl die in België omzeggens afwezig is. Aldus bestaat de Duitse Senaat uitsluitend uit de regeringen van de deelstaten; bij ons is er slechts een minderheid van senatoren afgevaardigd door de deelstaatparlementen.



Wel bestaan er in alle besproken landen minstens ten dele uniforme bevoegdheidsregels, alsook een aantal inhoudelijke regels en waarborgen vastgelegd in de Grondwet, waarvan ook de deelstaten niet mogen afwijken. Wat de Europese Unie betreft gaat het enerzijds om de Bevoegdheids- en Tenuitvoerleggingsverdragen (nu Verordeningen), en anderzijds om de verplichting tot „daadwerkelijke rechtsbescherming" in materies van Europees recht – een verplichting die onder meer meebrengt dat er bij de procedure voor de lidstatelijke rechtbanken een aantal minimumstandaards gelden.

5. *Inspraak bij benoeming van federale rechters.*

Bij dit laatste punt aansluitend, stellen we ook vast dat in de meeste besproken landen de deelstaten ook inspraak hebben in de bezetting van de federale rechtbanken, meer bepaald bij de benoeming van rechters.[19] In de Europese Unie worden ze zelfs uitsluitend door de lidstaten benoemd.

Gevolgtrekkingen voor de Belgische/Vlaamse justitie

Uit de internationale vergelijking kan men afleiden dat zelfs in homogeen eentalige federale staten de deelstaten vrij duidelijke bevoegdheden hebben inzake justitie en de rechtbanken in beginsel deelstatelijk zijn. Bij meertalige federale landen – wat België is – is er omzeggens altijd een verregaande deelstatelijke bevoegdheid op dit gebied. Dit hoeft ons niet te verwonderen: recht en taal zijn innig met elkaar verweven. Recht wordt nog altijd *gesproken* – dat hopen we althans – en wanneer dat in een andere taal geschiedt, wordt er ook anders recht gesproken.

Vergelijken we de grondwettelijke organisatie van het gerecht in België en de desbetreffende bevoegdheidsverdeling met deze van de genoemde landen – waarvan er meerdere een grotere culturele homogeniteit vertonen dan België – dan merken we onmiddellijk dat deze bij ons nog steeds uitermate centralistisch is. Meer nog, ze spoort ook helemaal niet met de bevoegdheidsverdeling in veel andere domeinen. Wanneer we de verhoudingen tussen federatie en deelstaten bekijken, dan is de bevoegdheidsverdeling inzake justitie, naast het gebrek aan fiscale autonomie van de deelstaten, de meest in het oog springende afwijking ten aanzien van een normaal federaal stelsel.

[17] Dit wordt afgeleid uit art. 122 en 123 Zwitserse grondwet.

[18] Art. 91-92 Grondwet.

[19] Zie bv. art. 94 Duits GG.

Typisch voor het Belgisch federalisme is:
a) het vermijden van concurrerende bevoegdheden;
b) een parallellisme tussen wetgevende en uitvoerende bevoegdheid: wie de wetten maakt, voert ze uit en omgekeerd;
c) een totaal gebrek aan eigen rechterlijke macht van de deelstaten.

Het is niét alleen omdat ons federalisme centrifugaal is dat er geen deelstaatbevoegdheden zijn inzake justitie; er zijn nog landen waar men op dat vlak een soms lang vervlogen autonomie heeft hersteld, zo bv. in Schotland. Het is omdat ons federalisme, in tegenstelling tot bv. het Duitse federalisme van het vertrouwen, een federalisme van het wantrouwen is. Dit maakt dat de uitvoering van federale wetgeving niet aan de administratie van de deelstaten wordt toevertrouwd, zoals in Duitsland; dit maakt ook dat de rechtsbedeling hardnekkig in centrale handen wordt gehouden.

Waar het vermijden van concurrerende bevoegdheden en het parallellisme tussen wetgevende en uitvoerende macht géén achterhaalde beginselen zijn voor een hedendaags federalisme, is het vasthouden aan een louter federale rechterlijke macht dat wel, zeker in het licht van zowel Europese en andere internationale ontwikkelingen als binnenlandse ontwikkelingen. Daar is een negatieve en een positieve reden voor.

De negatieve reden is dat het belangrijkste argument dat gebruikt wordt voor het behoud van een federale justitie misplaatst is. Dit argument luidt dat men moet vermijden dat er divergenties ontstaan in de rechtsbedeling tussen de verschillende Gemeenschappen. Maar hoe kunnen we in godsnaam Europa opbouwen als een Unie met respect voor verscheidenheid als we nog niet eens met divergenties in België kunnen leven! Een dergelijke houding maakt ons in Europa totaal ongeloofwaardig en nodigt Europa uit tot een even verregaande als verwerpelijke centralisatie van de rechtsbedeling in Europese handen.

Binnen Europa zullen overheidsgezag en soevereiniteit de komende decennia nog sterker dan nu reeds het geval is, verdeeld geraken over verschillende niveaus en jurisdicties.

De positieve reden vergt een scherp oog voor staatkundige ontwikkelingen die op ons afkomen. Of we dat nu graag zien of niet, binnen Europa zullen overheidsgezag en soevereiniteit de komende decennia nog sterker dan nu reeds het geval is verdeeld geraken over verschillende niveaus en jurisdicties. We zien nu reeds dat de centralisatie van bepaalde bevoegdheden in Europa als noodzakelijke keerzijde ook een decentralisatie van de lidstaten naar kleinere eenheden meebrengt. En die decentralisatie zal niet altijd even symmetrisch gebeuren. De hervorming van de Belgische staat heeft reeds geleid tot asymmetrische structuren in de Vlaamse en Franse gemeenschap, tot niet-hiërarchisch gestructureerde overheden – wetten en decreten hebben immers principieel gelijke rang – en tot wisselende begrenzing van de – *horresco referens* – „gefedereerde entiteiten" naargelang de materie, meer bepaald naargelang het om een grondgebonden of persoonsgebonden materie gaat. Dat zien we met name in Brussel. De kans dat we dergelijke verschijnselen ook in de rest van Europa zullen zien opduiken is groter dan die dat ze bij ons zouden verdwijnen.

Hedendaagse wetenschappers zoals Bruno Frey argumenteren overtuigend dat de toekomst van het Eurofederalisme juist ligt in *functional, overlapping competing jurisdictions* (FOCJ's): een veelheid van overheden op éénzelfde grondgebied, die niet hiërarchisch, maar functioneel gescheiden zijn geordend.[20] Minstens zullen we meer en meer moeten leren werken met combinaties van regels uit verschillende, elkaar overlappende rechtsorden, die nu eens hiërarchisch gestructureerd zijn – zo bv. de voorrang van het gemeenschapsrecht op het lidstatelijk recht bij concurrerende bevoegdheden – dan weer functioneel afgebakend worden – zoals tussen federatie, gewesten en gemeenschappen in België. Het aantal instanties die recht scheppen zal eerder toenemen dan afnemen.

[20] B.S. Frey & R. Eichenberger, „Towards a new kind of eurofederalism", in *Hayek revisited*, 138 v.

België wordt vandaag zodanig door één culturele breuklijn beheerst dat het tegen de achtergrond van de Europese ontwikkelingen enkel maar kan uiteenvallen.

Welnu, hoe meer rechtsgeschillen raakvlakken hebben met meerdere rechtsorden, hoe minder het mogelijk is om elk van die aspecten door aparte rechterlijke colleges te laten beoordelen. Wanneer een geschil nog zelden uitsluitend vragen van ofwel deelstatelijk ofwel Belgisch federaal ofwel Europees ofwel internationaal recht betreft, heeft het ook geen zin meer om te stellen dat elk niveau zijn eigen rechtscolleges moet hebben om de geschillen te beslechten waarin de regels van dat niveau toepasselijk zijn. Bovendien is het zo dat in een wereld van verscheidenheid – en die willen we in Europa hopelijk toch handhaven – centralisatie op bepaalde vlakken moet worden gecompenseerd door decentralisatie op andere vlakken. De Europese Unie leert ons dat harmonisatie van de regelgeving slechts kon worden gerealiseerd – in uiteenlopende gradaties weliswaar – doordat de uitvoering van die regels voor het overgrote deel gedecentraliseerd geschiedt. Een uniforme centrale administratie op al die gebieden zou er alleen maar een grote knoeiboel van hebben gemaakt.

Eerste beginsel: geen uitbouw van parallelle structuren, maar eenheid van rechtsmacht.

Uit deze ontwikkelingen volgt m.i. zeer duidelijk een eerste grondregel: we moeten blijven uitgaan van rechtbanken die bevoegd zijn om in één enkel geschil regels van uiteenlopende overheden toe te passen. Het Amerikaanse model, waarbij er een parallel circuit is van deelstatelijke en van federale rechtbanken van de basis tot de top, is absoluut te mijden. Waar dit in bijzondere gevallen nog zinvol kan zijn, is het in het algemeen gesproken onzinnig aparte rechtbanken in te richten voor de toepassing van Vlaams (deelstatelijk) resp. Belgisch (federaal) recht. In Brussel alleen al zijn er immers 6 wetgevende organen waarvan de besluiten dezelfde rang hebben, en zouden er in de omgekeerde logica 6 parallelle rechtbanken nodig zijn, misschien elk nog met een eerste aanleg, een Beroepshof en een Hof van cassatie, dit nog los van de nu reeds bestaande verscheidenheid van burgerlijke, correctionele, commerciële, sociale en administratieve gerechten. Trekt men die logica door, dan moet er overigens ook nog een hiërarchie komen van rechtbanken die met uitsluiting van de anderen bevoegd zijn voor de toepassing van het Europees recht, om maar te zwijgen van de gevolgen die men zou kunnen trekken bij een ontstaan van een Europa met meerdere snelheden. Als men het volstrekt normaal vindt dat een rechtbank van één land krachtens de verwijzingsregels van het IPR (Internationaal privaatrecht) het recht van een ander land toepast, dan moet het des te evidenter zijn dat éénzelfde rechtbank ook rechtsregels van de verschillende overlappende overheden toepast.

Dit betekent dat er een eenheid van rechtsmacht moet zijn: één enkel overheidsniveau richt de rechtbanken in. Deze staan in voor de handhaving van alle op het geschil toepasselijke rechtsregels, van welke oorsprong ze ook mogen zijn. Om te waarborgen dat ook de rechtsregels van andere niveaus loyaal en zo mogelijk éénvormig worden toegepast en gehandhaafd, kunnen er specifieke mechanismen en procedures worden gebruikt, zoals die nu reeds in diverse stelsels bestaan: cassatieprocedures, prejudiciële procedures of andere.

Tweede beginsel: subsidiariteit, dus inrichting op het laagst zinvolle niveau.

Welke overheid is het meest geschikt voor de inrichting van rechtbanken met principieel een algemene bevoegdheid, d.w.z. om niet alleen de rechtsregels van die overheid toe te passen, maar ook van alle andere niveaus? Het is niet toevallig dat in de besproken buitenlandse rechtsstelsels evenals in het

Europees recht deze rechtsmacht in beginsel toekomt aan het laagste wetgevende niveau: aan de kantons in Zwitserland, de L*änder* in Duitsland, de provincies in Canada, de staten in de Verenigde Staten, de lidstaten in de Europese Unie, Schotland in het Verenigd Koninkrijk. Er zijn ook goede redenen om dat te doen. Er is een algemene reden van behoorlijk beleid en daarnaast ook een meer bijzondere technische reden.

De algemene reden is het subsidiariteitsbeginsel: bevoegdheden moeten liggen op het laagste niveau dat in staat is deze ordentelijk uit te oefenen. De geschiedenis zowel als de rechtsvergelijking tonen ons duidelijk dat de laagst voorhanden wetgevende macht – wat men tegenwoordig in Europa de constitutionele regio's noemt – volmaakt in staat is om de meeste bevoegdheden inzake de inrichting van de justitie uit te oefenen. Lager gaat niet, omdat de inrichting dan niet meer door middel van wetgeving kan geschieden en dus niet dezelfde waarborgen biedt.



De advocaten hebben niet op de wetgever gewacht om de unitaire structuren op te splitsen – wat erop wijst dat de kloof tussen „le pays réel" en „le pays légal" zeer groot is.

De meer technische reden heeft te maken met de mogelijkheden om de verschillende rechtsorden op elkaar af te stemmen. Het is namelijk véél eenvoudiger om de justitie aan een lager niveau toe te vertrouwen en bijzondere procedures te voorzien om de eenvormige toepassing van regels van een hoger niveau te garanderen dan omgekeerd. Zo kunnen de lidstatelijke rechtbanken een prejudiciële vraag stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen. De omgekeerde oplossing zou veronderstellen dat de Europese Unie alle rechtbanken inricht en deze rechtbanken bij toepassing van rechtsregels van de lidstaten of deelstaten een prejudiciële vraag zou stellen aan een of ander Hof van elk van de lid- of deelstaten waarvan het recht ter sprake komt. De beste keuze is toch wel duidelijk.

In België is er bovendien nog een reden waarom de inrichting van de justitie naar de deelstaten moet: de relatieve heterogeniteit van het land. Wanneer we zien dat de VS 50 staten hebben die dezelfde taal spreken en Duitsland 16 L*änder* die dezelfde taal spreken, dan is de relatieve homogeniteit daar duidelijk groter dan bij ons. De Belgische heterogeniteit uit zich zeer duidelijk op het gebied van justitie. De wijze waarop recht wordt gesproken verschilt sterk naargelang de taal van de rechter. Anders dan op andere gebieden hebben de betrokkenen, met name de advocaten, niet op de wetgever gewacht om de unitaire structuren op te splitsen, met een in dit land aan de zijde van het overigens meestal vadsige Vlaanderen zeer zelden geziene opstandigheid – wat erop wijst dat juist in die wereld de kloof tussen *le pays réel* – de volksgemeenschappen – en *le pays légal* – de unitaire structuren – zeer groot is.

Elk onderzoek van de cijfers over de bemanning en werking van de rechtbanken in Vlaanderen en Wallonië toont manifeste verschillen. En daarmee wil ik niet zeggen dat we in Vlaanderen ook meer magistraten moeten benoemen – een Vlaamse justitie zou integendeel beter aan minder rechters meer werkingsmogelijkheden geven,[21] maar wel dat er geen reden is waarom wij proportioneel meer zouden betalen voor de justitiebegroting om er bovendien proportioneel nog minder van te krijgen; waarom zouden wij betalen voor Franstalige, vaak Nederlandsonkundige magistraten in overtal? Omwille van het samenhorigheidsgevoel waarvan zij altijd blijk geven en hun respect voor het Nederlands?

Op vele terreinen van het gerechtelijk recht zijn de heersende visies in Vlaanderen en Wallonië duidelijk verschillend: aan deze zijde wensen velen een fusie van de verschillende rechtbanken – tot en met de administratieve rechtsmacht toe – aan gene zijde niet. Aan deze zijde wil men de procedure een stuk deformaliseren, en formaliteiten slechts sanctioneren voor zover

[21] Zie in dit verband: R. Depré & A. Hondeghem, *Management, bestuur en beleid in de rechterlijke organisatie*, die Keure Brugge 2000. Zij besluiten uit empirisch onderzoek dat de parketten het met een kwart minder magistraten kunnen doen, en meer in het algemeen de rechtbanken met minder rechters, mits ze beter ondersteund worden.

dit nodig is om het doel van de norm te bereiken, aan gene zijde heeft men een andere opvatting van de rechten van verdediging en de nietigheden. Aan deze zijde wil men méér mogelijkheden voor de daadwerkelijke tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen, aan gene zijde wordt dit opnieuw als een aanslag op enkele heilige huisjes ervaren.[22] Versta me niet verkeerd: de ene visie is niet noodzakelijk beter dan de andere. Wat echter niet aanvaardbaar is, is dat een unitair gehouden bevoegdheid anders wordt toegepast in het ene en het andere land. Als men er blijkbaar toch niet in slaagt de lat gelijk te leggen en het gerecht op dezelfde manier te doen werken in Vlaanderen en in Wallonië, dan moet men ook de normatieve bevoegdheden en de inrichting van de rechtbanken defederaliseren.



Interieur van het Antwerpse Justitiepaleis. Daar waar een burger zich klein voelt tegenover de Staat.

Zowel de bestaande staatstructuren als de onderliggende maatschappelijke realiteit wijzen dan ook zéér duidelijk in de richting van overheveling van de bevoegdheden inzake justitie *naar de Gemeenschappen*. Voor een groot deel volstaat het daartoe de bijzondere wetten op de staatshervorming te wijzigen; betekenisvol genoeg zijn het vooral de recentste grondwetswijzigingen inzake justitie die een behoorlijke defederalisering hinderen, veel meer dan de bepalingen over de rechterlijke macht uit de grondwet van 1830.

Ik specificeer inderdaad: naar de Gemeenschappen,[23] en niet naar de Gewesten of federaal. Daardoor verleg ik ook een klemtoon in de visie op justitie. Het wordt namelijk tijd dat we het gerecht minder zien als een emanatie van het hoogste gezag, als een vorm van beheersing van de maatschappij door de staat, en veel meer als een openbare dienst, als een dienst die de gemeenschap organiseert voor zijn burgers, om aldus de veiligheid van en onderlinge vrede in die gemeenschap te handhaven en rechtszekerheid en soortgelijke publieke goederen te scheppen. Als men de justitie als een openbare dienst bekijkt, dan is dit in wezen een persoonsgebonden aangelegenheid, zoals onderwijs en welzijn. En die aangelegenheden komen in ons grondwettelijk bestel toe aan de Gemeenschappen.[24]

Regelmatig duiken twijfels op of gerecht en politie als federale instellingen, die federaal en deelstatelijk recht moeten handhaven, daarbij wel evenzeer de belangen van de deelstaten behartigen als die van de federale overheid. Wordt er bij de bepaling van het kader en de benoemingsvoorwaarden wel evenveel rekening gehouden met de deelstatelijke belangen? En vooral: wordt aan de handhaving van deelstatelijk recht wel éénzelfde prioriteit geven als aan die van het federale recht? Hoe hoger men opklimt in de hiërarchie van gerecht en politie, des te sterker is nog de Belgicistische reflex. Het belangrijkste argument tegen een defederalisering van justitie, namelijk dat dit de eenheid van het recht en van de rechterlijke macht zou bedreigen, is een uitdrukking van zeer „oude" justitiële cultuur, waarbij de burger en zijn leefgemeenschap er blijkbaar is voor de glorie van het centrale gezag van de staat en niet omgekeerd.

Derde beginsel: procedures om eenvormige uitleg van rechtsregels te bevorderen

Natuurlijk is het ook legitiem om mechanismen in te stellen die moeten vermijden dat een deelstatelijke justitie rechtsnormen van federale of andere oorsprong aan zijn laars zou lappen. Dat gevaar is niet denkbeeldig. Ik moet daarbij misschien niet zozeer herinneren aan de Waalse rebellie inzake

[22] Zo ook verklaarde prof. Depré bij de voorstelling van zijn net genoemde studie op 28 augustus 2000 dat opviel hoezeer Wallonië er een totaal andere visie op justitie en management op nahoudt (*FET*, 29 augustus 2000).

[23] Waarbij de franstaligen onderling moeten uitmaken of dit de „Franse Gemeenschap Wallonië-Brussel" is, dan wel Wallonië en Franstalig Brussel als 2 afzonderlijke Gemeenschappen.

[24] Dat dit een aantal bijzondere regels vergt voor Brussel, spreekt vanzelf, maar is zeker niet onoverkomelijk. De rechtsbedeling zelf kan gemakkelijk gescheiden worden, op gebied van parket en politie zal de inrichting moeten worden gegrond op een samenwerkingsakkoord.

Als men de justitie als een openbare dienst bekijkt, dan is dit een persoonsgebonden aangelegenheid, zoals onderwijs en welzijn. Die aangelegenheden komen in ons grondwettelijk bestel toe aan de Gemeenschappen.

tabaksreclame, als wel aan de weigering om de taalwet in Brussel toe te passen, de uiteenlopende houding inzake snelheidscontroles in de gewesten, of meer algemeen in het seponeringsbeleid, en de soms zeer uiteenlopende ijver inzake controle van fiscale of sociale wetgeving.

Toch kan de oplossing er niet in bestaan aparte rechtbanken in te richten voor de toepassing van federale regels. Het Amerikaanse stelsel is daarbij immers het slechte voorbeeld. Maar zelfs federale rechtbanken van eerste aanleg voor heel specifieke bevoegdheden leiden al gauw tot distorsies en complicaties. Voorbeelden daarvan zijn te vinden in het Europees recht, waar de uitsluitende bevoegdheid van de Europese gerechten ten aanzien van de Europese instellingen zelf het onmogelijk maakt om in één en dezelfde procedure een lidstaat en een Europese instelling te betrekken, bv. in geval van samenlopende fouten. De rechtzoekende dreigt dan het slachtoffer te worden van het feit dat vorderingen tegen de ene en de andere niet voor één rechtbank kunnen worden gebracht.[25] In dat geval immers zou er ofwel een gedeelde ofwel een solidaire aansprakelijkheid kunnen worden vastgesteld. Nu dreigt de schade niet te worden vergoed, omdat elk van beide rechtbanken de schadelijder naar de andere kan sturen.

Ik pleit dus *tegen* die bijzondere rechtsmachten, inbegrepen het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen, of, in geval van defederalisering van justitie, een federaal gerecht voor administratieve geschillen met de federale overheid, en voor een alomvattende rechtsmacht in eerste en tweede aanleg voor de rechtbanken van het laagste grondwettelijk niveau (de deelstaten).

Een andere vraag is natuurlijk of er aan de top van de piramide geen federale c.q. Europese gerechten vereist zijn, die in laatste aanleg oordelen, of waar een cassatievoorziening kan worden ingesteld. Zo vinden we in Duitsland en Zwitserland een federaal Hof, waar men in cassatie kan gaan tegen beslissingen in laatste aanleg van de deelstatelijke gerechten, doch alleen wegens schending van federaal recht. Men moet er evenwel aan toevoegen dat er in die landen ruime concurrerende bevoegdheden zijn voor bond en deelstaten, waarbinnen een hiërarchie van rechtsnormen geldt volgens het principe: B*undesrecht bricht* L*andesrecht*.[26] In een grondwettelijk bestel zoals het onze, waarin federale en deelstatelijke wetten dezelfde rang hebben, is dit veel minder evident. Men kan immers moeilijk bepalen dat men tegen een beslissing in laatste aanleg wegens schending van een federale wet in cassatie kan gaan bij een federaal hoogste gerechtshof, en wegens schending van een deelstaatwet in cassatie kan gaan bij een deelstatelijk hoogste gerechtshof – om maar te zwijgen van een cassatievoorziening voor een Europees Hof bij schending van Europees recht. Zodra men de relatief eenvoudige toestand van Duitsland of Zwitserland te buiten gaat, dient men andere mechanismen te gebruiken.

Opnieuw wijst Europa ons de weg, net zoals ons eigen grondwettelijk recht trouwens: de eenvormige uitleg en toepassing van rechtsregels van een andere orde dient op de eerste plaats te worden bevorderd door het gebruik van prejudiciële procedures. Waar het naast elkaar bestaan van verschillende cassatie-instellingen absurd is, is het naast elkaar bestaan van verschillende prejudiciële gerechtshoven volmaakt mogelijk. Het bestaat zelfs al, aangezien een Belgische rechter zowel aan het Arbitragehof, als aan het Benelux Gerechtshof als aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen een prejudiciële vraag kan stellen, desnoods zelfs in één geschil, naargelang de uit te leggen rechtsnorm.

Het is dus beter om géén federaal Hof van cassatie te behouden, maar wel een federaal Hof dat bij wijze van prejudiciële beslissing federale rechtsnormen uitlegt, zoals het Arbitragehof en het Hof van Justitie dit vandaag reeds doen, en bij voorkeur ook de Brusselse rechtsnormen, gezien de bij-

[25] Zie hiervoor F. Grevisse, J.D. Combrexelle & E. Honorat, in Hacia un nuevo orden internacional y europeo, estudios en homenaje al profesor Don Manuel Diez de Velasco, p. 947; W. Wils, „Concurrent liability of the Community and a Member State", ELRev 1992, p. 190.

[26] Art. 31 Duits GG c.q. art. 49 Zwitserse GW 1999. Deze regel geldt alleen bij concurrerende bevoegdheden. In tegenstelling tot wat men bij ons vaak hoort is het belangrijke verschil tussen het Belgische federalisme enerzijds en het Duits-Zwitserse anderzijds dus niét gelegen in het bestaan van die normenhiërarchie, maar wel in het al dan niet bestaan van concurrerende bevoegdheden.

zondere positie van Brussel. Heeft de prejudiciële procedure overigens niet reeds bewezen een veel efficiënter werktuig te zijn voor de rechtszekerheid en eenvormige uitleg dan het m.i. minstens voor die doelstellingen verouderde cassatiemodel?

Het gevaar dat deelstatelijke rechtbanken zich volledig aan deze uitlegbevoegdheid zouden onttrekken is marginaal, en voor een dergelijk gevaar moet men uitzonderlijke mechanismen voorzien. Ook hier wijst Europa de weg: stel dat de lidstatelijke rechtbanken het gemeenschapsrecht kennelijk niet toepassen, hetzij door te weigeren prejudiciële vragen te stellen waar dit aangewezen is, hetzij door te weigeren de door het Hof gelegen uitleg toe te passen, dan bestaat daarvoor een remedie: de vordering wegens niet-nakoming tegen de lidstaat wiens organen zondigen. Op dezelfde wijze kan men in België – eerder dan een federaal Hof van cassatie te behouden – aan een federaal Hof de bevoegdheid geven te oordelen over vorderingen tegen deelstaten wegens niet-nakoming van de verplichting tot loyale toepassing van het federale recht, net zoals het Arbitragehof kan optreden tegen bevoegdheidsoverschrijdingen.

Wij hebben te vaak geleerd dat éénzelfde wet in Vlaanderen en Wallonië niét op dezelfde manier wordt toegepast

Om een evenwichtige beoordeling te verzekeren, moet een dergelijk Hof dan wel zowel door de federale overheid als de deelstaten mee worden ingericht, zoals in Duitsland[27] – en natuurlijk met 60 % Vlamingen. Onder die voorwaarden kan men overigens dit federaal Hof en het huidige Arbitragehof – dat zou blijven oordelen over bevoegdheidsconflicten – best omvormen tot één enkel rechtscollege.

Vierde beginsel: géén scheiding tussen normatieve en uitvoeringsbevoegdheid?

Tenslotte rijst natuurlijk de vraag of enkel de inrichting van de rechtbanken dient te worden gefederaliseerd, dan wel ook de wetgevende bevoegdheid. Zoals hoger reeds uiteengezet, is een federalisme op zijn Duits, waarbij op éénzelfde gebied de wetgeving grotendeels federaal is, maar de uitvoering deelstatelijk, aan ons land niet besteed. Wij hebben te vaak geleerd dat éénzelfde wet in Vlaanderen en Wallonië niét op dezelfde manier wordt toegepast, en zeker niet wanneer men de financiële gevolgen van de eigen toepassingswijze niet zelf moet dragen. Een coherente defederalisering veronderstelt dus ook een defederalisering van de wetgevende bevoegdheid op de rechterlijke organisatie, bevoegdheid en procedure bij de deelstatelijke rechtbanken.

Wél zinvol daarentegen is dat de federale overheid een soort kaderbevoegdheid behoudt, de bevoegdheid om in een kaderwet een aantal minimum- en randvoorwaarden te bepalen waaraan de deelstatelijke wetgeving moet voldoen. Iets dergelijks bestaat nu bv. ook – zij het m.i. te uitgebreid – voor het ambtenarenstatuut. Een deel van de regels die daaronder vallen, vinden we overigens nu al in de federale grondwet, in Europese rechtsregels, en in een aantal internationale verdragen. Verder moet zolang er nog Belgisch federaal recht bestaat, van alle rechters die dit regelmatig moeten toepassen een passieve kennis van het Nederlands en het Frans worden geëist. Overigens gaat het hier om het soort beginselen en regels die op termijn allicht wel door de Europese Unie zullen worden opgesteld of geharmoniseerd. Die federale kaderwetten zouden dan ook min of meer de vorm van Europese harmonisatierichtlijnen moeten aannemen, waarbij aan de deelstaten zekere resultaatsverbintenissen worden opgelegd, maar de keuze van de middelen daartoe aan die deelstaten wordt overgelaten. Net zoals in Europa zal het beginsel moeten gelden dat vorderingen niet minder rechtsbescherming mogen genieten naargelang de rechtsorde waarop ze gegrond worden.[28]

[27] Zie het *Richterwahlgesetz*: de benoemingscommissie wordt voor de helft door de federale overheid samengesteld, voor de helft door de deelstaten.

[28] Dit gelijkwaardigheidsbeginsel vinden we voor het eerst in de arresten HJEG 16-12-1976, nr. 45/76, *Comet BV t. Produktschap voor siergewassen*, en nr. 33/76 Rewe. Teopassingen vinden we bv. in HJEG 9-3-1978, 106/77, *Italiaanse Staatsfinanciën t. Simmenthal*; Zie bv. ook HJEG 10-7-1997, 261/95, *Palmisani t. INPS* en HJEG 6-7-1995, 62/93, *BP Soupergas t. Griekenland*.

B*esluit*

Vlaanderen moet zich op vele vlakken behoorlijk herpositioneren in Europa en dit resoluut in een Europees en niet langer in een Belgisch perspectief. Een defederalisering van de justitie, zoals van vele andere federale materies, is daarmee allesbehalve in strijd, maar in tegendeel uitermate complementair. Een goede 200 jaar nadat de Grote Raad uit Mechelen werd verdreven door de Franse bezetter, en een einde werd gemaakt aan de autonomie van onze geconfedereerde, maar nog steeds zeer autonome staten, is het tijd om hier terug werk van te maken. Ik heb gezegd.

Matthias E. Storme*

---

* Prof. Dr. Mr. Matthias E. Storme is hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Leuven en de Universiteit Antwerpen. Hij doceert privaatrecht, Europees recht en rechtsvergelijking.

Deze tekst is een herwerking van de rede „Argumenten voor een splitsing van de Belgische Justitie" die Prof. Storme hield op de openingszitting van de balie te Mechelen op 7 oktober 2000. De integrale tekst verscheen in het *Rechtskundig Weekblad* van 24 maart 2001; pp. 1113-1120.
De auteur dankt Luc van den Brande en George Gretton (Schotland) voor de verschafte informatie.



„Brussel, ook onze hoofdstad"

Laat Brussel niet los! Dat is de boodschap van Marc Platel. Een volk kan het zich niet veroorloven zijn eigen hoofdstad op te geven.

Omdat we nu eenmaal, overigens door de schuld van de Vlamingen zelf, met Brussel als derde gewest zitten opgescheept, zeggen sommigen in Vlaanderen vandaag: *Laat ons Brussel maar opgeven. Zonder Brussel aan ons been, kunnen wij in de rest van Vlaanderen voluit onze eigen richting kiezen*. Toegegeven, het is een kille verstandelijke benadering, men stelt een diagnose en trekt de voor de hand liggende conclusie.[1] Alleen is politiek geen zuivere wetenschap. Politiek gaat ook om symbolen en daarvoor blijken Vlamingen alsmaar minder oog te hebben. Symbolen zijn volgens sommigen trouwens „politiek niet correct." Onze Franstalige buren hebben daar duidelijk geen of toch veel minder moeite mee, zij durven wél vechten voor wat inderdaad alleen maar symbolen lijken.

Het Triëst van het Noorden

Vlaanderen houdt niet van zijn nochtans zelf gekozen hoofdstad. Dat was gisteren zo, dat zal morgen niet veel anders zijn. Een korte lukrake greep uit de uitgebreide Vlaamse Brussel-bibliotheek is leerrijk. Weinig titels klinken echt vriendelijk voor die eeuwenoude Brabant-Dietse stad aan de Zenne. Zo bijvoorbeeld „Verwoeste Gewesten," de gebundelde artikels over de kaalslag in Brussel van journalist Cypriaan Verhavert van *Het Laatste Nieuws*. Hij publiceerde die niet in de jaren vijftig of zestig, maar in de jaren dertig van de vorige eeuw. Het gaat over de leefbaarheid van de stad. Toen al een blijkbaar Brusselse-Vlaamse zorg. Voor de echte politiek komen we bij Jan Boon terecht, de latere grote baas van het N.I.R. Hij stelde in 1932 een boekje voor over Brussel met de titel „Herovering van Brussel – Prestigepolitiek." Met op de voorflap stoere zwart-wit beelden van Brussel met daar bovenop een knalgele IJzertoren. Uit de oorlogsjaren halen we „Stad zonder ziel" van ene Peter Mennicken. Een overigens mooi uitgegeven boek, ook al werd het op de markt gebracht door de VNV-uitgeverij Steenlandt. Na de oorlog was het al niet veel beter. Volksunie-senator wijlen Wim Jorissen had het over „Brussel, stad zonder gezicht." Ex-BRT directeur Karel Hemmerechts tekent in zijn boek „Diagnose" het *ziektebeeld* van deze stad. Het intussen ter ziele gegane Vlaamse tijdschrift *Kultuurleven* publiceerde in 1981 een nummer onder de titel „Brr….ussel: een diepvriesartikel?" Ook al niet echt vriendelijk voor de hoofdstad.

Wijlen Rik Fayat had het in 1966 over „Het Brusselse Vraagstuk." Goed tien jaar later klonk het bij diezelfde Fayat iets minder Brussel-vijandig, het gaat dan over „Brussel: ook onze hoofdstad." Zo'n titel is eerder een uitzondering dan de regel in de Vlaamse benadering van Brussel. Daarom neem ik hem graag van Fayat over. De Vlaamse afkeer voor die „hoofdstad van ons" is helaas nog altijd niet helemaal overgewaaid. Nog onlangs ontwikkelde Marcel Gunst in het boek „Vlaanderen 2020" een scenario voor een Vlaamse overname van Brussel met onder meer taalfaciliteiten voor de Franstaligen in Brussel!

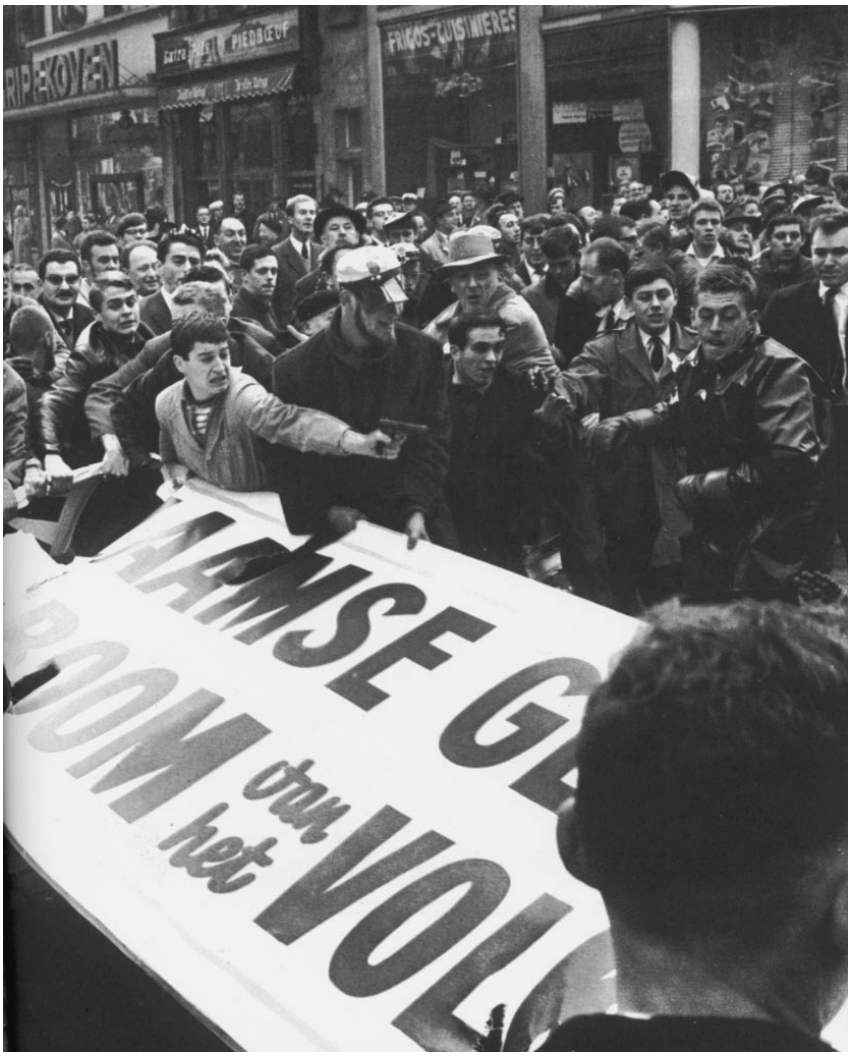
Heel merkwaardig tussen al dat weinig fraais over Brussel zijn de Vlaamse stemmen die tegen de stroom in willen varen. Zo schreef de Brusselse Vlaming *avant la lettre* Paul Verhaert einde 1933 een vandaag nog altijd lezenswaardige brochure: „Un appel aux Bruxellois: l' Avenir de la Belgique et le Mouvement Flamand – Le Rôle de Bruxelles." Een hartstochtelijk maar verstandig Vlaams pleidooi tegenover de Franstaligen om toch te willen begrijpen dat samenleven met de Vlamingen binnen de Brusselse muren zowat de

[1] Zie in dit verband het artikel „De stadstaat Brussel en de Vlamingen" van André Monteyne in *Secessie*, januari 2001, pp. 4-11.

enige mogelijkheid is voor de stad aan de Zenne om zinvol te overleven. Deze eenzame Vlaamse stem werd niet beluisterd. De Vlaamse beweging heeft nooit van Brussel gehouden. Men ging er van uit dat die stad voor de Vlamingen eigenlijk toch al verloren was. Tijdens de historische Marsen op Brussel in de eerste helft van de jaren zestig had men het – terecht overigens – over het „indijken van de Brusselse olievlek." Een bewust defensieve houding dus. Tegen Brussel! Niet over bijvoorbeeld de bewuste Vlaamse presentie in de hoofdstad.

Ook de hoofdstad van Vlaanderen

Die Vlaamse aversie tegenover Brussel is vandaag niet anders. Dat tij doen keren is een zo goed als onmogelijke zaak. Toch zou het moeten, Brussel is immers *ook hoofdstad van Vlaanderen*. Zo hebben de Vlamingen het zelf beslist. Welaan dan: kent iemand één volk dat bewust beslist om de eigen hoofdstad vrijwillig uit handen te geven? Neen, en dus moeten we zoeken naar een mogelijkheid om Brussel en de Vlamingen (voor wie het liever omgekeerd heeft, dat mag ook) dichter bij mekaar te brengen.



Franstaligen vernielen een Vlaamse slogan tijdens een van de Marsen op Brussel, het verzet van een jongeman met waterpistool ten spijt. Het was de enige keer in 171 jaar Belgische geschiedenis dat een Vlaming naar een pistool greep om zich te verzetten tegen franstalige agressie.

Toegegeven, er zijn gemakkelijker opdrachten. Brussel eist immers van de Vlaming nog altijd een dosis extra ruggengraat. Men moet aan het Brusselse Centraal Station maar eens een taxi nemen en in het Nederlands vragen om naar de Noordstraat of de Regentlaan te worden gebracht. Het is weinig waarschijnlijk dat dit lukt.

Toch moet men ook durven toegeven: Er is de voorbije jaren flink wat gepresteerd ten gunste van de Vlaamse presentie in Brussel. Niet omdat Brussel dat wilde maar omdat Vlaanderen dat zo wilde, omdat Vlamingen wilden dat er goed uitgeruste gemeenschapscentra kwamen, muziekacademies, Nederlandstalig onderwijs, Vlaamse geneesheren en nog veel meer. Waar wij het binnen de Brusselse muren zelf deden, daar ging het inderdaad beter. Waar Vlaanderen moest rekenen op de Brusselse autoriteiten om bijvoorbeeld ook de Belgische taalwetten na te leven of te zorgen voor Nederlandstalige opvang en verzorging in de Brusselse ziekenhuizen, daar loopt het nog altijd keer op keer mis. Vlaanderen is dus in Brussel present omdat Vlaanderen dat zo wilde, Vlaanderen zal morgen in Brussel te zien zijn *als het dat zelf wil*.

Omdat Vlaanderen het zo wilde kunnen Vlamingen vandaag binnen de Brusselse muren als Vlamingen leven. Ze kunnen „onder mekaar" Vlamingen zijn in een stad die feitelijk Franstalig is, om niet te zeggen veeltalig. Alleen kwamen er de laatste jaren op dat vlak niet altijd even goede signalen uit de rest van Vlaanderen. Als er bijvoorbeeld extra Vlaams geld nodig is om een



De socialistische Brusselse flamingant Hendrik Fayat (1908-1997) sprak als minister op buitenlandse bijeenkomsten Nederlands of Engels, eerder dan Frans. Hij bleef heel zijn leven Vlaanderen-in-Brussel verdedigen omdat „Brussel ook onze hoofdstad is."

nochtans uitgesproken Vlaamse instelling als het gebouw van de Koninklijke Vlaamse Schouwburg van de definitieve verkrotting te redden, dan duurt het jaren om Vlaamse excellenties over de brug te krijgen. Terloops, Vlaamse beleidsmensen die niet zo vaak te zien zijn in het Brussels-Vlaamse cultuurleven. Zeker niet uit vrije wil of belangstelling. Brussel kreeg de voorbije jaren in Vlaanderen inderdaad het imago van een alleen maar geldopslokkend geval. Steeds weer leest men in de kranten over nog maar eens zoveel miljard voor Brussel. Om het die stad mogelijk te maken haar Europese en internationale rol waar te maken. En wat met haar opdracht om hoofdstad te zijn van alle Belgen, ook van de Vlamingen? Over die financiële afdrachten moet trouwens nog het eerste ernstig en vooral publiek debat gevoerd worden.

En dat terwijl we Brussel vandaag zogezegd mogen „mee-besturen." In het Belgische jargon noemt men dat de machtspariteit in Brussel. Die staat tegenover de numerieke machtspariteit op federaal vlak, waar de Franstaligen bij manier van spreken één excellentie krijgen per Franstalige landgenoot, terwijl wij daarvoor minstens anderhalve en zelfs meer Vlamingen naar voor moeten schuiven. We moeten daarover echter niet klagen, want we hebben dat immers zelf zo gewild. Politiek Vlaanderen gaf inderdaad vrijwillig haar „nationale" meerderheid uit handen. Zonder morren, uit pure Belgische vaderlandsliefde. Omdat we toch solidair willen zijn met alle verdrukte volkeren, inclusief onze Waalse en vooral Franstalige buren die toch zo te lijden hebben onder de Vlaamse verdrukking. Vlaamse staatsmannen hadden Vlaanderen decennia lang voorgehouden te blijven hopen: ooit zijn er in dit land meer Vlamingen dan andere Belgen en dan krijgen we sowieso ook het politieke heft in handen. De rest van dat verhaal kent iedereen. Binnen het Belgische systeem zijn we eens en voorgoed de Vlaamse meerderheid kwijt. Een spijtige zaak? Het is wel goed er nu en dan aan te herinneren dat we dat zelf mee hielpen realiseren.

In Brussel kregen de Vlamingen dus de zogenoemde machtspariteit. Als iets ons niet zint, dan mogen we Brussel lam leggen. Onze Franstalige vrienden binnen de hoofdstedelijke muren kunnen dat natuurlijk ook. In de praktijk wil het echter zeggen dat als de Vlaming Vic Anciaux uit de Brusselse regering stapt, er zo goed als niets gebeurt en de Brusselse regering gewoon verder werkt. Maar als morgen ook maar de kleinste onder Franstalige excellenties uit de federale regering stapt, dan moet die meteen vervangen worden. Zoniet is de federale regering vleugellam Dat is het politieke verschil van het „Belgische" onderscheid.

De Brusselse machtspariteit hebben we moeten afdwingen – we moeten trouwens goed opletten of men ontfutselt ons die terwijl we er staan op te kijken – de federale numerieke machtspariteit pariteit was een Franstalige eis en die hebben wij bereidwillig ingewilligd. Op sterke aanbeveling trouwens van grote Vlaamse politieke namen.

Derde gewest of „Brussels DC"?

We hebben ons destijds ook de grondwettelijk verankerde drieledige gewestvorming laten aansmeren. We hebben die oplossing bewust mee uitgewerkt en politiek ingevuld. Ook al ging dat regelrecht in tegen alles wat Vlaanderen toen en nu nog altijd wil: alles, als het maar geen gewestvorming met drie is. Geen formule waarbij een derde, in dit geval Brussel, naar gelang het onderwerp kan kiezen voor wie hij partij kiest tegen de andere in.

Waarom Vlaanderen daar tegen was? Gewoon omdat ieder gezond denkend mens weet dat een driehoeksverhouding geen goede oplossing is. Zeker niet binnen de Belgische muren waar men vooraf al met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid kon stellen dat het keer op keer tot een alliantie zou

komen van de twee Franstalige entiteiten tegen de Vlaamse. Toch hebben Vlaamse stemmen tijdens de staatshervorming van 1988 de invulling van Brussel als volwaardig derde gewest mee gestalte en inhoud gegeven. Dit zijn geen politieke geheimen uit de coulissen maar gewoon de historische feiten. Dat gebeurde nadat we dat derde gewest achttien jaar lang hadden kunnen tegenhouden: Brussel als derde gewest werd inderdaad een grondwettelijk begrip met de eerste staatshervorming van het begin van de jaren zeventig – het misschien voor sommigen nog bekend in de oren klinkende artikel 107quater van de grondwet, vandaag zijn dat de artikelen 3 en 39 – maar het duurde tot 1988 vooraleer we tijdens de zoveelste staatshervorming dat derde gewest uiteindelijk ook hebben ondergaan. Met als onvermijdelijk resultaat dat we vandaag moeilijk anders kunnen dan de gemeente- en provinciewet ook in handen geven van een Franstalige Brusselse meerderheid.

Wij moeten goed beseffen dat een Europees statuut in welke vorm dan ook de Vlaamse presentie in Brussel voorgoed uitschakelt.

We moeten dus vandaag niet doen alsof we het niet wisten, we moeten vooral vandaag niet proberen om met alle mogelijke lapmiddeltjes de belangstellende Vlaamse burger te doen geloven dat men die klok nog kan terugdraaien. Daarmee maken we ons zelf iets wijs.

Alleen brengt die vaststelling ons geen stap dichter bij een mogelijk alternatief. Tenzij misschien de Europese uitweg? Van Brussel een Europees district maken? Wat sommigen ook mogen denken, dat is geen nieuwe vondst. Al in 1989 pakte het weekblad *Trends* uit met een studie over „Brussel, Washington aan de Zenne." De laatste maanden lieten verstandige Vlaamse politici zoals Louis Tobback en Patrick Dewael horen dat zo'n Europese oplossing misschien wel het overwegen waard is. Heel opvallend: die idee van een Europese oplossing wordt vooral aan Vlaamse kant gehoord en dan nog bij figuren die men niet meteen kan verdenken van vlaggenzwaaiend flamingantisme. Als we dan toch geen „Belgische" oplossing meer aankunnen, waarom dan van de Europese commissie geen Brusselse regering maken? Brussel is vandaag toch al de hoofdstad van Europa.

Wij moeten echter wel beseffen dat een Europees statuut in welke vorm dan ook voor Brussel de ideale weg is naar het voorgoed uitschakelen van watnog overblijft aan Vlaamse presentie in de stad. Er zullen alleen nog Vlaamse eethuisjes zijn in Brussel. Juist zoals er nu Thaise, Zwitserse of Cubaanse zijn... (Die zullen bovendien niet moeten klagen, want het Europees en internationaal cliënteel heeft voldoende middelen op zak om ook de Vlaamse eetzaken te laten renderen. „Europees" gaat nu eenmaal ook goed samen met welwillende sympathie voor „couleur locale.") Niet alleen de definitieve uitschakeling van de Vlaamse culturele aanwezigheid binnen Brussel staat dan op het menu – Vlaanderen heeft nu al node belangstelling om voldoende te investeren in het Nederlandstalig culturele leven in zijn hoofdstad – maar ook de gewone Vlaamse man zal snel begrijpen dat hij best opkrast. *Brussels* DC wordt een stad voor de meer dan welstellenden. En dat zullen zowel autochtonen als allochtonen heel snel ondervinden: tot ver buiten de grenzen van de hoofdstad van Vlaanderen is „recht op wonen" nu al voor velen een fictie. In de rest van Vlaanderen zou men overigens best wat extra aandacht besteden aan de Europese kaalslag die nu al bezig is, vooral dan in de omgeving van het Schumannplein. Van sociaal leven op menselijke schaal is daar geen sprake meer. Tenminste niet buiten de kantooruren of in de weekends. Vanaf maandagmorgen loopt de wijk weer vol. En dit op het ritme van de op Zaventem binnenkomende vliegtuigen uit de andere Europese hoofdsteden. Zelfde scenario vrijdagnamiddag, maar dan in de omgekeerde richting. Ook tijdens de vele Europese vakantieperiodes is het in die omgeving opvallend rustig en vooral heel erg leeg.



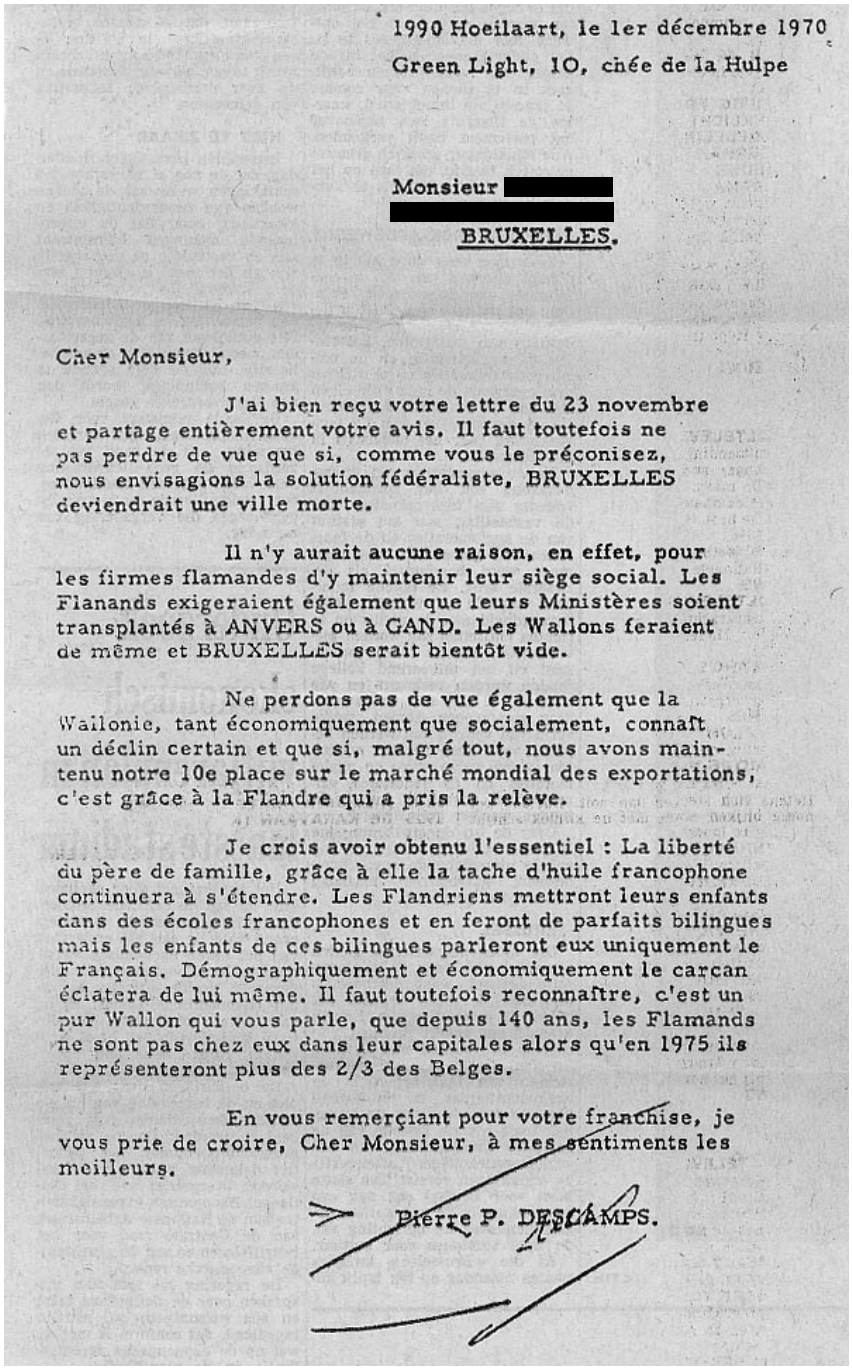
Een kwarteeuw geleden was zo'n optocht in Brussel nog mogelijk.

Die Europese beeldenstorm op wat ooit een Brusselse woonwijk was loopt intussen alsmaar verder uit. Een sluipende maar onomkeerbare sociale vergiftiging die zich niet beperkt tot het hoofdstedelijk grondgebied, maar in alle

richtingen uitdeint over Vlaams-Brabant. Een pletwals van het niets ontziende Europese en internationale geld die mensen verdrijft omdat ze onvoldoende centen hebben om in hun Vlaamse gemeente nog een eigen dak te kunnen kopen voor hun kinderen. Het zo waar beladen woord „apartheid" is hier echt niet te sterk. Een overdreven inschatting? Tervuren bestaat nu al uit 20 % EU-inwoners, de faciliteitengemeente Kraainem uit 18 % en het veel verder gelegen Overijse evenzeer. Als men „de internationalen" er bij neemt dan zijn de cijfers zo mogelijk nog duidelijker: bijna een kwart van de plaatselijke bevolking in Tervuren en Kraainem is niet-Belg. In het Vlaamse Vilvoorde en Zaventem telt men vandaag meer dan 10 % buitenlanders.

Zoals er hardnekkige pleitbezorgers zijn voor het multiculturele Brussel „voor zover de Vlaamse inwoners voldoende gastvrij willen zijn," zo zijn er die blijven volhouden dat die internationaliserende Europeanisering een culturele en sociale winst betekent. Zeker als de plaatselijke (Vlaamse) bewoners zich onthaalvriendelijk opstellen, als zij de anderen gaan opzoeken en ze thuis rond de eigen tafel uitnodigen. Het antwoord op dat pleidooi is kort en simpel: de electorale ervaring leert dat de Euro-vriendelijkheid tegenover de Vlaamse aanwezigheid in die „getroffen" Vlaamse gemeenten een fabeltje is. Zij kiezen – zoals te verwachten was – gewoon voor de plaatselijke (Franstalige) macht.

Gevonden in een oude doos. De auteur van deze brief was de toenmalige voorzitter van de nog unitaire liberale partij PVV-PLP. *Hij meende dat federalisme ertoe zou leiden dat Vlaanderen een hoofdstad zou kiezen buiten Brussel. Hij vergiste zich. De Vlaamse politici behielden Brussel niet alleen als hoofdstad, maar stonden in* 1988 *zelfs toe dat het een volwaardig derde gewest werd – waardoor de hoofdstad van het Vlaamse gewest in een ander gewest kwam te liggen.*



1990 Hoeilaart, le 1er décembre 1970
Green Light, 10, chée de la Hulpe

Monsieur [redacted]
BRUXELLES.

Cher Monsieur,

J'ai bien reçu votre lettre du 23 novembre et partage entièrement votre avis. Il faut toutefois ne pas perdre de vue que si, comme vous le préconisez, nous envisagions la solution fédéraliste, BRUXELLES deviendrait une ville morte.

Il n'y aurait aucune raison, en effet, pour les firmes flamandes d'y maintenir leur siège social. Les Flanands exigeraient également que leurs Ministères soient transplantés à ANVERS ou à GAND. Les Wallons feraient de même et BRUXELLES serait bientôt vide.

Ne perdons pas de vue également que la Wallonie, tant économiquement que socialement, connaît un déclin certain et que si, malgré tout, nous avons maintenu notre 10e place sur le marché mondial des exportations, c'est grâce à la Flandre qui a pris la relève.

Je crois avoir obtenu l'essentiel : La liberté du père de famille, grâce à elle la tache d'huile francophone continuera à s'étendre. Les Flandriens mettront leurs enfants dans des écoles francophones et en feront de parfaits bilingues mais les enfants de ces bilingues parleront eux uniquement le Français. Démographiquement et économiquement le carcan éclatera de lui même. Il faut toutefois reconnaître, c'est un pur Wallon qui vous parle, que depuis 140 ans, les Flamands ne sont pas chez eux dans leur capitales alors qu'en 1975 ils représenteront plus des 2/3 des Belges.

En vous remerçiant pour votre franchise, je vous prie de croire, Cher Monsieur, à mes sentiments les meilleurs.

Pierre P. DESCAMPS.

Men zegt dat dit een onomkeerbare sociologische werkelijkheid is, dat we daarmee moeten leren leven. Wie niet ziende blind en horende doof is, weet dat dit inderdaad zo is. Alleen kan dit niet betekenen dat wij Vlamingen de eerste zijn in de wereldgeschiedenis om onze zelf gekozen hoofdstad op te geven, om de Vlaamse omgeving van die stad zomaar verder te laten verdrinken in een alsmaar grijzer wordend samenlevingsmodel waar overigens nog maar weinig sprake is van echt „samen"-leven. Men leeft er vooral „naast" mekaar.

De les van Craeybeckx

Laat één zaak duidelijk zijn: nog meer studies over Brussel zijn niet meer nodig, extra diepzinnige sociologische uitleg over hoe het allemaal zou moeten, daaraan hebben we geen nood meer. Iedereen weet intussen wel hoe de brede waaier van de vele Brusselse problemen er min of meer uitziet.

Ook afschrikwekkende spookbeelden zoals van „Brussel weer een Vlaamse stad maken met faciliteiten voor de anderstaligen" kunnen we missen. Iedereen heeft recht van

spreken, zelfs de meest vreemde kronkels mogen geuit worden, tot en met de suggestie dat de Vlaamse legereenheden desnoods Brussel moeten bezetten. Maar gekke ideeën brengen het debat geen stap verder.

Het begin van alles is een positieve ingesteldheid van Vlaanderen tegenover Brussel. De Vlaamse bereidheid om Brussel niet alleen niet te laten vallen, maar ook en vooral om Brussel met woorden en met daden te aanvaarden als hoofdstad. Niet alleen door één keer per jaar in Brussel op bezoek te komen tijdens een of ander georganiseerde uitstap, niet alleen door jaarlijks wat te gordelen in de Vlaamse rand rond Brussel, wél door een geordende Vlaamse strategie op korte en lange termijn. Voor de Vlaamse Rand is men intussen op de goede weg met de oprichting van de *vzw De Rand*. Voldoende centen, professionele ondersteuning… We hopen alleen dat die Vlaamse aanpak niet twintig jaar te laat komt.



Lode Craeybeckx (1897-1976), de socialistische burgemeester van Antwerpen, zat in zijn jeugd drie jaar in de gevangenis voor zijn steun aan de door de Activisten uitgeroepen zelfstandigheid van Vlaanderen. Hij bleef een overtuigde Vlaming, bekommerd om zijn landgenoten in Brussel.

De grote Antwerpse burgemeester Lode Craeybeckx lanceerde ooit de slogan „Vlaanderen laat Brussel niet los." Hij hield het niet alleen bij woorden, hij zorgde er voor dat het Nederlandstalige scholennet binnen Brussel uit de startblokken kwam. En het lukte. Is het ondenkbaar dat vandaag een andere Lode Craeybeckx opnieuw „Vlaanderen laat Brussel niet los" lanceert? Maar dan wel zodanig overtuigend dat de rest van Vlaanderen ook nu weer volgt. Met woorden én met daden. Gewoon omdat we verstandige mannen en vrouwen zijn die weten dat een volwassen volk zijn hoofdstad niet opgeeft, omdat die stad en dus ook Vlaanderen bij zo een inzet alleen maar beter worden. Omdat we niet willen dat onze hoofdstad een „diepvriesartikel" wordt.

Uiteraard kan de oplossing niet alleen van ons komen: de Franstaligen moeten ook willen aanvaarden dat het nu voorliggende Brusselse model niet echt functioneert, dat samenleven in die stad veronderstelt dat al wie bij de zaak betrokken desnoods van vooraf aan wil herbeginnen. Die bereidheid betekent inderdaad de heropbouw van Brussel, en die heropbouw begint bij de gemeente.

Dat alleen al is een bijna onmogelijke opdracht: over het samenvoegen of het herschikken van de Brusselse gemeenten wordt al nagedacht sinds de jaren dertig van de vorige eeuw. Misschien zelfs nog vroeger. Iedereen weet het, niemand zegt nog openlijk „neen" maar niemand doet er iets aan, men durft niet raken aan die 19 Brusselse baronieën, aan de electorale uitvalsbasis van enkele Brusselse potentaten.

Hoe de herschikking concreet moet gebeuren is stof voor een andere discussie, wel is een grondig door mekaar schudden van de Brusselse gemeentelijke kaart een levensnoodzakelijke ingreep om een begin te kunnen maken van de opbouw van een meer bestuurbaar Brussel. Een echt goed beleid mogelijk maken, dat moet toch de bedoeling zijn van elk beleid. Of niet soms? Gebeurt dat niet, dan is elke andere ingreep een maat voor niets. Zelfs een verdubbeling al dan niet door coöptatie van het aantal Vlaamse zitjes in het Brusselse parlement blijft dan een zoveelste schijnbeweging. Omdat die ingreep geen weerslag heeft in de wijken, in de straten, op de Brusselse markten. Kortom, daar waar Brussel leeft.

Of er nog gemeenten moeten overblijven? Waarom de nu bestaande gemeentelijke structuur niet gewoon vervangen door districten met een beperkte plaatsgebonden bevoegdheid? Met een rechtstreeks verkozen raad? Een bestuur gekozen door *alle* inwoners van het district? Dus ook de niet-Belgen. Het is inderdaad toch onwezenlijk dat sommige delen van Brussel bestuurd worden door een autochtone minderheid. Het is natuurlijk maar een suggestie. Met bijvoorbeeld een georganiseerde doorstroming vanuit de districtraden naar het hoofdstedelijke parlement toe. Per district zoveel afgevaardigden naar het Brusselse parlement. Men moet zich wel geen illusies maken: zelfs als men overstapt naar districten blijft het een levensgevaarlijke

operatie. Er gaapt immers een maatschappelijke afgrond tussen bijvoorbeeld het „district" Woluwe en een mogelijke district Sint-Joost met Molenbeek en Schaarbeek. Dat is ook de reden waarom men met die ingreep niet mag wachten: hoe langer het nog duurt, hoe moeilijker het zal zijn om min of meer evenwichtige herverdelingen uit te tekenen. In ieder geval zal men binnen dat nieuwe Brussel tot echt federalistische oplossingen moeten komen met een duidelijk afgesproken solidariteit tussen de rijken binnen het geheel en de ronduit arme aanzittende rond de rijk gevulde tafel.



Tot daar een eerste Brusselse inspanning. Aan Vlaamse kant moet men intussen leren om Brussel weer te leren aanvaarden. Ook als een „aparte" entiteit in een speciaal voor die leefomgeving ontworpen maatpak. Brussel is nu eenmaal geen stad zoals Antwerpen of Luik. Brussel zal inderdaad altijd een apart iets blijven met hopeloos veel eigen problemen die best ter plekke aangepakt „en zo mogelijk ook opgelost" worden. Verkeer, ruimtelijke ordening, stedenbouw, openbaar vervoer, huisvesting, leefmilieu, zelfs economisch beleid en werkgelegenheid en andere duidelijk plaatsgebonden opdrachten blijven in Brusselse handen. Ook al is er geen reden waarom de andere gewesten ook op dat vlak niet hun daadwerkelijke solidariteit zouden betuigen met die derde entiteit. Er is overigens ook de Europese en internationale presentie op Brussels grondgebied die eigen eisen stellen, die anders gezegd van Brussel een gewest maken met méér rechten maar ook met méér verplichtingen. Men moet bij die herschikking van bevoegdheden niet alleen willen vastleggen wat in Brussel moet blijven, men moet ook de vraag durven stellen naar de zin en mogelijk ook de onzin van het ganse pakket „Brusselse" bevoegdheden. Moet Brussel met dat specifieke karakter van ontmoetingsplaats van twee culturen een eigen toeristisch beleid voeren? De buitenlandse promotie verzorgen van *eigen* producten?

Daar tegenover staat dat het ganse gemeenschapsleven moet worden overgedragen naar de beide gemeenschappen. Niet een pakket bevoegdheden met meer uitzonderingen dan regels maar alles wat het culturele, sociale en maatschappelijke welzijn aangaat van de Brusselaars, ook medische zorgverlening en zo mogelijk huisvesting: De Vlaamse gemeenschap zorgt én betaalt voor haar hoofdstedelijke taalgenoten, de Franstaligen betalen de rekening voor hun taalgenoten binnen de Brusselse muren. Hoe die twee dat alles ter plekke organiseren is hun probleem. Als de Vlamingen maar de kans krijgen een Nederlandstalig ziekenhuis in te richten. Met de deuren wijd open voor *alle* anderstaligen *die het Nederlandstalig karakter van die instelling aanvaarden*. Mijn persoonlijke ervaringen bij de opbouw van een kinderdagverblijf in de faciliteitengemeente Kraainem leert inderdaad dat dit best kan, dat geen enkele anderstalige daar afkerig tegenover staat. Als het onthaal maar gastvrij is, als de dienstverlening maar naar behoren is.

Ik weet dat zo'n hervorming technisch niet zo eenvoudig is, zeker als men niet bereid is het gesprek te voeren zonder voortdurend naar het handboek over de „Brusselse instellingen nu" te grijpen. Of continu te zwaaien met de vlag van B*ruxelles*, *région à part entière* op kosten van alle andere Belgen. Als dàt de

krijtlijnen zijn waarbinnen het debat moet worden, dan moet men zelfs niet rond de tafel gaan zitten. Heel veel geduld en creativiteit zal dus nodig zijn om de overkant ervan te overtuigen dat een gedurfde discussie toch zinvol kan zijn.

Voer de subnationaliteit in!

De meest kordate oplossing is de invoering van de subnationaliteit. Een idee dat ook al weer niet nieuw is, dat de Vlaamse kant tot vandaag weliswaar stelselmatig afwijst, maar eigenlijk de sleutel op de tweeledige Brusselse deur is. Brusselaars zeggen die verplichte keuze te ervaren als een vernedering. Men kan het ook anders stellen: als inwoners van hun stad krijgen ze extra rechten waarop andere mannen en vrouwen in dit land geen aanspraak kunnen maken. Het „derde" gewest Brussel heeft nu eenmaal méér rechten dan de andere deelstaten! Omdat de stad door haar functie gewoon ook méér verplichtingen heeft. Deze benadering als denigrerend voor de rechten van de Brusselaars wegwuiven, getuigt van bewuste onwil. Het Vlaamse klaaglied over de door de subnationaliteit georganiseerde talentelling houdt geen steek meer. Er zijn intussen al voldoende Brusselse tellingen gedaan om min of meer precies te weten hoeveel verschillende soorten Brusselaars er wel zijn en hoeveel in elke categorie.

Het ganse gemeenschapsleven moet worden overgedragen naar de beide gemeenschappen: alles wat het culturele, sociale en maatschappelijke welzijn aangaat, ook medische zorgverlening en huisvesting.

De aanvaarding van de subnationaliteit doet overigens in niets afbreuk aan het volste recht van elke Brusselaar om te volle Brusselaar te zijn. De keuze willen maken betekent wel dat men de aangesproken cultuurgemeenschap ten volle verantwoordelijk maakt voor het persoonlijk sociaal-cultureel en maatschappelijk welzijn. Want dit is de uitdrukkelijke bedoeling: Vlaanderen heeft zoals de Franstalige gemeenschap uiteraard rechten tegenover Vlaanderen in Brussel, maar ook plichten. En dat betekent niet alleen gebouwen aankopen voor de Vlamingen in de hoofdstad, maar er ook voor zorgen dat Vlaanderen binnen Brussel zichtbaar en tastbaar present is. Daarvoor moet men dan ook de rekening willen betalen. Als Vlaanderen een hoofdstad wil, dan moet het daarvoor het prijskaartje willen invullen. Om de provocatie naar Vlaanderen toe af te ronden zou men ook kunnen stellen dat *de meerderheid* in dit land, de Vlaamse dus, misschien ook in die verhouding (60 %) mee betaalt voor Brussel. Met dan wel één zeer strikt voorbehoud: méé-betalen betekent ook méé-besturen.



Meer betalen kan inderdaad alleen maar als Vlaanderen Brussel ten volle mee-bestuurt. Volwaardig en niet als een nauwelijks geduld aanhangsel zoals dat nu het geval is. Niet alleen de machtspariteit, maar ook de numerieke pariteit met een stevige politieke sleutel op de deur. En dat in een Brussel dat eerst en vooral een *deel*-gebied wil zijn met de sterke klemtoon op „deel:" een deel van de twee grote gemeenschappen, met een eigen identiteit, dat zich moet kunnen beroepen op meer rechten, en dus ook meer plichten moet aanvaarden. Plichten tegenover zichzelf als hoofdstad en eigen gewest, plichten tegenover de twee gemeenschappen die mekaar binnen Brussel willen ontmoeten. Dit vereist dat Vlaanderen zich anders gedraagt dan vandaag: geen agressiviteit tegenover onze hoofdstad, maar ook geen gebedel meer om toch nog ergens enkele zitjes extra te krijgen. Wel een offensieve inspanning om van Brussel ook onze hoofdstad te maken. Niet als pasmunt voor wat extra zoethoudertjes. Brussel wordt niet nog eens afgekocht. Juist zoals Vlaams-Brabant geen wisselgeld is.

Dat is inderdaad geen gemakkelijke opdracht. Overigens als deze bijdrage verschijnt, zal reeds duidelijk zijn of, en zo ja in hoeverre, Bruxelles bereid is om

te praten. Over een eisenbundel die niet meteen indrukwekkend is. Grote twijfel over die Brusselse bereidheid is meer dan gerechtvaardigd en dan blijft het hierboven geschetste tableau natuurlijk helemaal een Belgisch *fata morgana*.

De vraag is dan wel hoelang Bruxelles nog een alsmaar moeilijker bestuurbaar eilandje wil blijven. Anders uitgedrukt: hoelang Vlaanderen nog bereid is jaar na jaar vele miljarden naar datzelfde Bruxelles te versluizen zonder minstens te mogen weten wat er met dat geld gebeurt. Ook over die blijvende bereidheid is twijfel gerechtvaardigd. Vlaanderen is wel ziekelijk geduldig, maar ook dat geduld is niet zomaar eindeloos.

Marc Platel*



* Mr. Marc Platel is jurist van opleiding. Hij woont in de faciliteitengemeente Kraainem en leidt sinds 1997 de studiedienst van de Volksunie. Hij was voordien Wetstraatverslaggever bij de BRT-radio (1967-86) en politiek hoofdredacteur van *Het Belang van Limburg* (1986-97).

Het ene separatisme is het andere niet

Pas op met secessie, zegt Koenraad Elst: Sommige grote landen hebben bestaansrecht. Hij vindt dat we vooral India moeten koesteren.

Bij minstens twee stellingen die eerder in dit blad verkondigd werden, kunnen kanttekeningen worden geplaatst. Het is niet zo dat kleine landen minder gevaar leveren voor de wereldvrede dan grote.[1] Evenmin kan de stelling van Ludwig von Mises dat elke eenheid die zich democratisch uitspreekt voor eigen zelfstandigheid, recht heeft op zelfbeschikking zomaar aanvaard worden.[2] Dit zou impliceren dat straks de moslimmeerderheid in het Franse Roubaix (+60%) de stad tot een zelfstandige staat of kanton zou kunnen uitroepen waar de sjari'a geldt. India kan ons in beide gevallen veel leren.

Ik krijg als India-specialist wel eens de vraag waarom ik het uiteenvallen van België niet erg vind, terwijl ik wel het separatisme in Kasjmir veroordeel en de eenheid van India verdedig. Geldt niet in beide gevallen éénzelfde zelfbeschikkingsrecht der volkeren? Nogal wat Vlamingen hebben de neiging om samen met het Vlaamse ook meteen elk ander separatisme te steunen.

Kasjmir is een berggebied in de westelijke Himaalaja, in oppervlakte ruim zeven keer België, met een bevolking van ca. 9 miljoen. Het vormde in de eeuw voorafgaand aan de dekolonisatie in 1947 een zelfstandig vorstendom onder Brits toezicht. Eind 1947 trachtten Pakistaanse troepen het gebied te veroveren, maar hun opmars werd vlak buiten de hoofdplaats Srinagar door plaatselijke milities tot staan gebracht en vervolgens door Indiase troepen teruggeslagen. Toen twee derde van het gebied terug in Indiase handen was, stopte de Indiase premier Nehroe echter de herovering om de kwestie aan de VN voor te leggen. Langs de bestandslijn van toen zitten VN-waarnemers maar vooral grote concentraties Indiase en Pakistaanse troepen in stellingen tot op 7000 meter hoogte. Het kwam tot open oorlogen in 1965, 1971 en 1999, maar telkens werd de bestandslijn van 1948 hersteld. Het deel dat door Pakistan bezet wordt, *Pak-Occupied Kasjmir* (POK), is volledig islamitisch doordat in 1947 alle niet-moslims er vermoord of uitgedreven zijn. Het Indiase gedeelte heeft een meerderheid van ca. 64% moslims maar ook hindoes, sikhs en Tibetaans-boeddhisten. In 1990 zijn de niet-moslims ook verdreven uit de Kasjmir-vallei, d.i. het dichtbewoonde gebied rond Srinagar. Gewapend moslim-separatisme, aanvankelijk recruterend onder plaatselijke jongeren maar nu vooral bemand door Pakistani's en buitenlandse (ondermeer Brits-islamitische) vrijwilligers, woedt er al meer dan tien jaar, ten koste van naar schatting veertigduizend mensenlevens. Overigens is een onbewoond deel van POK aan China afgestaan, terwijl China van het Indiase deel ook het maanlandschap Aksai Tsjin bezet houdt en er een strategisch belangrijke weg aangelegd heeft.

Welke principes zijn er in het spel in de kwestie-Kasjmir?

Sommigen stellen zich voor dat er een Kasjmiri natie bestaat die recht heeft op een eigen staat. Maar eerst en vooral is het geen definitief uitgemaakte zaak dat één volk één staat de zijne moet kunnen noemen. Mocht er in België rechtvaardigheid en democratie mogelijk zijn, dan zou men er wellicht geen bezwaar tegen hebben dat hier naar Zwitsers model meerdere volkeren onder één staatsdak samenleven. Omgekeerd hoeven verschillende segmenten van wat historisch één volk is (bv. Vlaanderen en Nederland, of Duitsland en Oostenrijk) niet *per se* in één staatsverband verenigd te worden.

Maar in het geval van India is het nog maar de vraag of men daar van meer-

[1] Bodifée, Gerard; *Groot zijn is gevaarlijk*. In: *Secessie*, januari 2001; p. 47

[2] Aangehaald in: Belien, Paul & Colen, Alexandra; *De grenzen aftasten*. In: *Secessie*; oktober 2000: pp. 6-7

dere „volkeren" kan spreken. In *'t Pallieterke*, dat zoals vele flaminganten elk separatisme neigt te steunen, stond ooit te lezen dat India de Kasjmiri's niet los wil laten, omdat dit andere „volkeren" zoals de Bihari's en Orija's ook op separatistische gedachten zou kunnen brengen. Welnu, de genoemde volkeren bestaan niet. Er is een deelstaat Bihaar, die niet eens een eigen taal heeft (Hindi wordt in een tiental deelstaten gesproken) en nog veel minder een eigen nationaal gevoel. De deelstaat Orissa heeft wel een eigen taal, maar heeft evenmin enig besef van een aparte nationale identiteit. Om „volk" te zijn volstaat het niet om een apart taalkundig of aardrijkskundig vakje te bezetten.



Kasjmir raakte na 1947 verdeeld. India en Pakistan voerden er reeds drie oorlogen om, maar ook China ging met een brok aan de haal.

Wat specifiek Kasjmir betreft, dat is zelf al evenzeer een multicommunautair gebied als India zelf. Er worden een paar dozijn talen gesproken, behorend tot uiteenlopende taalgroepen: Tibetaans, Boeroesjaski, en de Iraanse, Indo-Arische en Dardische takken van het Indo-Europees. Religieus zijn er hindoes, sikhs, boeddhisten, soennieten, ahmadija's, ismaëlieten en andere sjiïeten. Het is evident dat als Kasjmiri's niet met andere Indiërs kunnen samenleven, ze het met elkaar evenmin zullen kunnen. En dat tonen ze ook in de praktijk: nog afgezien van de moslim-bomaanslagen tegen hindoes en sikhs in het Indiase gedeelte, zijn er frequente gewapende botsingen tussen sjiïeten en soennieten en pogroms op ahmadija's in POK, net als in Pakistan zelf trouwens. De religieuze identiteit overschaduwt de etnische hier volledig. Overigens zouden etniciteit en taal in Kasjmir eerder factoren van verdeeldheid dan van „nationale" eenheid zijn.



Terwijl premier Nehroe de Chinese minister Zhoe Enlai hartelijk ontving (1954), bezetten Chinese troepen een deel van Kasjmir.

Mensen die het religieuze karakter van het conflict ontkennen, koketteren met de sentimentele notie *Kasjmiriat*, Kasjmiri identiteit, maar dat is louter een vrucht van hun verbeelding. Het is volkomen vals om te spreken van een Kasjmiri separatistische volkswil of een Kasjmiri nationalisme dat naar een eigen natiestaat streeft. Het enige probleem dat zich stelt is een islamitisch separatisme, dat zich evenzeer tegen niet-moslim Kasjmiri's als tegen de staat India keert.

Er is in beginsel geen bezwaar tegen het vrijheidsstreven van een volk dat toevallig moslim is. Zeker in een gebied met etnisch gezien erg willekeurige grenzen, zoals de Balkan, kan een hertekening van grenzen ten gunste van bv. de in meerderheid islamitische Albanezen gerechtvaardigd zijn. Als de Slovenen zich mochten losmaken uit Joegoslavië, dan ook de Albanezen uit Servië en Macedonië, liefst in een onderhandeld eerbaar compromis dat rekening houdt met de volkswil maar ook met historische gegevens en met de toekomst van overblijvende minderheden, desnoods met een georganiseerde bevolkingsruil. Ook de islamitische Tsjetsjenen in de noordelijke Kaukasus zijn pas na decennia van bloedige strijd in de 19de eeuw tegen hun wil bij Rusland ingelijfd, in 1942 hebben ze met Duitse hulp nogmaals tegen Rusland gekozen (wat hun op collectieve deportatie te staan kwam), en nu vechten ze alweer bijna een decennium voor onafhankelijkheid. Zelfs de Russische patriot Aleksandr Solzjenitsyn heeft aanbevolen om Tsjetsjenië te laten gaan, en om Rusland om te vormen van een imperium tot een volksstaat van de Russische (of verrussischte) bevolkingsgroepen.

Uit het recht van bestaande moslimnaties volgt echter niet dat de bekering van een deel van de bevolking van een land tot de islam een recht op afscheiding schept. Wij hoeven de gemeenschap van moslims met Belgische

nationaliteit niet te erkennen als een aparte natie die in aanmerking komt voor het „zelfbeschikkingsrecht der volkeren." Tenzij men bereid is om de consequenties te aanvaarden. Wie vindt dat moslims in Kasjmir *ipso facto* het recht hebben om zich van de niet-moslimstaat India af te scheiden, zegt impliciet: elk deel van België (en Frankrijk, Nederland enz.) dat een moslim-meerderheid krijgt, mag een eigen staat of in eerste instantie toch een eigen rechtsgebied vormen, waar dan de sjari'a het burgerlijk recht vervangt. Schrap in dat geval maar de soevereiniteit van Westerse regeringen over Sint-Joost-ten-Node, Roubaix, en andere snel talrijker wordende „groene" kernen: die mogen immers zelfstandig worden en zich in een volgend stadium tot een leefbare islamitische staat verenigen.

Maar misschien zijn er andere, niet-nationalistische gronden voor afscheiding?

Wij hoeven de gemeenschap van moslims met Belgische nationaliteit niet te erkennen als een aparte natie die in aanmerking komt voor het „zelfbeschikkingsrecht der volkeren."

Willem Tell voelde zich niet etnisch verschillend van de Oostenrijkse landvoogd Kessler, hij vond hem alleen een tiran en zag in Zwitsers zelfbestuur een uitweg uit de tirannie. De Amerikaanse koloniën die zich in 1776 van Engeland afscheidden, deden dat niet op etnische gronden: hun nationale cultuur was door en door Engels, spijts de inwijking van talloze Duitsers en Ieren, maar zij voelden zich inzake belastingen en vertegenwoordiging achtergesteld tegenover de burgers van het moederland, en wilden daarom hun eigen staten zelfstandig uitbouwen. (Het was pas de nationalist Abraham Lincoln die de Amerikanen *a new nation* noemde, dit om de „nationale eenheid" als rechtvaardiging te gebruiken voor het neerslaan van een volmaakt grondwettige secessie van de Zuidelijke staten.)

In het geval van Kasjmir zoekt men tevergeefs naar een vergelijkbare democratische en niet-nationalistische grond voor afscheiding. Het gebied wordt zeker niet achtergesteld, integendeel. Voedselimport gebeurt er vooral per vliegtuig en dat zou de voedselprijzen flink de hoogte moeten injagen, maar deze worden door de centrale overheid met subsidies laag gehouden. Door het speciaal grondwetsartikel 370 geniet Kasjmir meer autonomie dan andere deelstaten, heeft het vetorecht tegen de toepassing in eigen gebied van centraal goedgekeurde wetten, en kan het niet-Kasjmiri Indiërs het recht ontzeggen om zich in Kasjmir te vestigen. Anders dan in de rest van India is onderwijs er tot op het niveau van M*aster of* A*rts* volledig gratis, wat wil zeggen dat de niet-Kasjmiri belastingbetaler ervoor opdraait. Kasjmir is dus niet zoiets als de Vlaamse melkkoe die van de uitbuiting door de Belgische staat afwil. Integendeel, het kan beter vergeleken worden met Wallonië, dat naarmate het meer krijgt niet dankbaarder maar wel juist arroganter wordt.

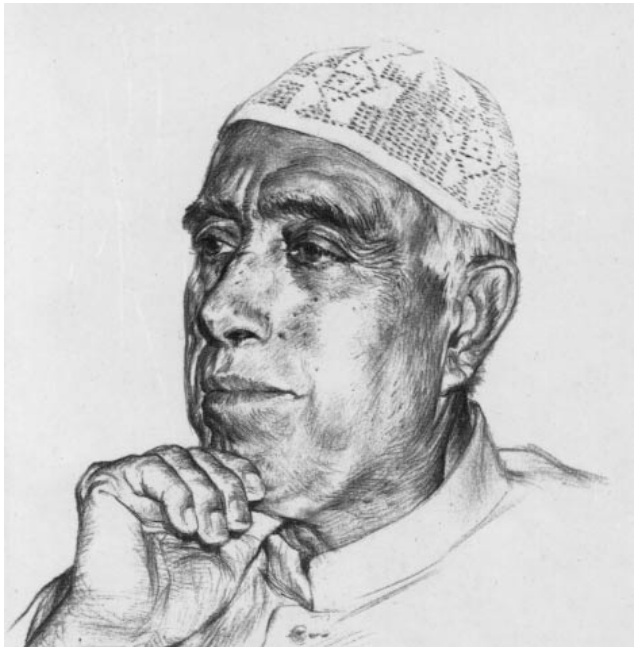
Er zijn overigens talloze punten waarop de verhouding tussen Walen en Vlamingen die tussen Zuid-Aziatische moslims en hindoes weerspiegelt. De meeste moslims zijn van herkomst bekeerde hindoes, zoals één derde van de Walen en de meerderheid der franstalige Brusselaars taalkundig bekeerde Vlamingen zijn. De behoefte aan exorcisme van de eigen wortels maakt extra fanatiek. Net als de Vlamingen zijn de hindoes ondernemender, en zijn het zij die de belastingen opbrengen waarmee de regering de kadootjes voor de minderheid betaalt, bv. subsidies voor de bedevaart naar Mekka. De schuldenaar zal het de milde schenker natuurlijk nooit vergeven dat hij schuldenaar is. De Walen beantwoorden feitelijke vaststellingen over enorme transfers van Vlaanderen naar Wallonië met verhaaltjes over de niet-bestaande 19de-eeuwse transfers in omgekeerde richting; de moslims beantwoorden vaststellingen over de destructieve rol van de islam in India graag met waterpijpdromen over hun onvervangbare bijdrage aan de Indiase beschaving. In beide gevallen weet een agressieve en arrogante minderheid die alleen aan zichzelf denkt een goedige en om het algemeen belang bekommerde meerderheid steeds weer tot toegevingen te dwingen.

Echter, mede door de erg verschillende numerieke verhoudingen (de moslims vormen in India slechts 13%) is het netto-resultaat voor de Vlamingen toch wel ongunstiger. Wie de staatssymbolen of de samenstelling van de regering in India ziet, zal zich niet gauw in een moslimland wanen; maar wie in Brussel rondloopt of onze ministers op internationale bijeenkomsten aan het woord hoort, zal wel denken dat België een franstalige staat is.

Democratische legitimatie

Dat het islamitisch separatisme zich zowel in 1947 als in 1990 te buiten gegaan is aan pogroms en etnische zuiveringen ten nadele van de plaatselijke niet-moslims, lijkt mij een bijkomend bezwaar tegen elk compromis met hun – zelfs indien democratisch bevestigde – wil tot afscheiding. In 1947 hielp de plaatselijke moslimbevolking de Pakistaanse troepen om alle niet-moslims uit te moorden of te verjagen, zodat POK vandaag volledig vrij is van ongelovigen. In 1990 hielpen moslims in de Kasjmirvallei de terroristen om hun hindoe-buren te verkrachten, te vermoorden of op zijn minst te verjagen. Onder het motto *één persoon doden om er duizend te verjagen* werden een vijftienhonderd hindoes gedood en een kwart miljoen op de vlucht gejaagd. Welnu, men kan zich de vraag stellen of gemeenschappen die zich aan slachtingen te buiten gaan niet tijdelijk onder curatele mogen gesteld worden: gezien hun palmares moeten de Kasjmiri moslims niet teveel politieke eisen stellen. Dat principe zou men als slag om de arm kunnen houden, maar in de praktijk is het niet nodig er beroep op te doen, want elke democratische wilsuiting van de bevolking van Kasjmir is tot nu toe anti-separatistisch gebleken.

Inderdaad, in tegenstelling met wat men in het Westen veelal denkt, was de toetreding van Kasjmir tot India volkenrechtelijk gewettigd en democratisch gelegitimeerd. Bij de dekolonisatie was de afgesproken regeling dat de 565 (meestal piepkleine) vorstendommen, tot dan vazalstaten van Brits-India, bij India danwel Pakistan zouden aansluiten louter naargelang de wens van de vorst. In het geval van Kasjmir aarzelde maharadja Hari Singh, maar toen Pakistaanse troepen zijn land binnenvielen, tekende hij de toetreding tot India; volgens de letter van de geldende afspraken betekende dat *causa finita*. Hiertegen brengen pleitbezorgers van het Kasjmiri separatisme in dat in twee prinselijke staten de wil van het volk de bovenhand kreeg op de wil van de vorst: in Djoenagarh en in Haiderabad wilde de moslim-vorst aansluiting bij Pakistan, maar deze werd verhinderd door de weerstand van de hindoes die er de grote meerderheid van de bevolking uitmaakten. Volgens die logica had Kasjmir met zijn moslim-meerderheid toch aan Pakistan moeten toevallen, niet? Nee, want in Kasjmir was er geen volksbeweging tegen de aansluiting bij India.



Hoewel moslim, koos Sjeik Abdoellah voor aansluiting bij India.

Dit had te maken met de persoonlijke invloed van de moslimleider Sjeik Abdoellah, voorzitter van de moslimpartij Nationale Conferentie, die goed bevriend was met de Indiase premier Nehroe, bekend om zijn moslimsympathieën, en die tevens in onmin leefde met het Pakistaanse staatshoofd Mohammed Ali Djinnah. Abdoellah wist zijn achterban ervan te overtuigen dat zij in India met allerlei speciale voorrechten bedacht zouden worden, wat ook geschiedde. Geen wonder dat de Kasjmiri assemblée vervolgens heel democratisch voor de aansluiting bij India stemde.

Het was ook omdat Nehroe zeker was van de steun van de Kajsmiri moslims dat hij bij de VN het voorstel van een plebisciet aankaartte. De door de VN

opgelegde voorwaarde was dat de Pakistaanse troepen Kasjmir moesten ontruimen, terwijl India in heel Kasjmir (ook POK) slechts een politiemacht zou stationeren, genoeg om het plebisciet ordentelijk te laten verlopen. Het is niet India maar Pakistan dat dit plebisciet verhinderd heeft door te weigeren aan de VN-voorwaarden te voldoen.



Kashmir, vlakbij het dak der wereld.

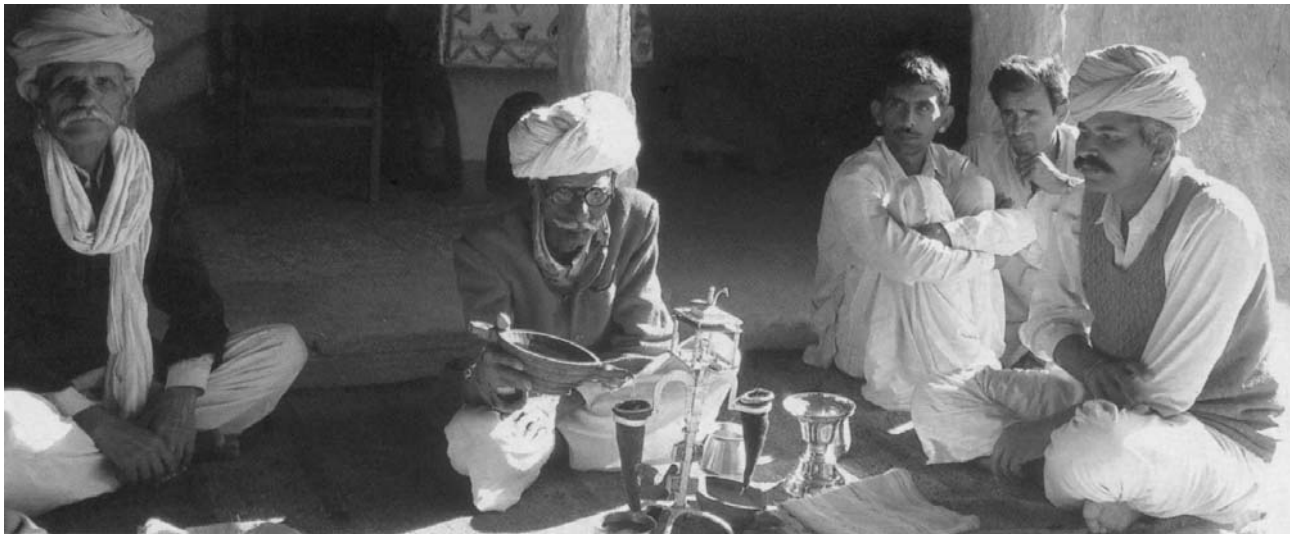
Na een offensief van gewapend separatisme begin jaren '90 verloor deze beweging geleidelijk de steun van de plaatselijke moslimbevolking, ondermeer door al de ellende die zij veroorzaakte, niet alleen door het leger te provoceren, maar ook door zelf de mede-moslims te terroriseren. De centrale regering herstelde het democratisch proces en organiseerde verkiezingen voor het deelstaatsparlement en voor locale raden. Sindsdien zijn alle verkiezingen in Kasjmir overtuigend gewonnen door unie-gezinde partijen, vooral door de Nationale Conferentie die in 1998 ook toetrad tot de centrale regering gedomineerd door de hindoe-nationalisten van de Indiase Volkspartij (BJP). Zelfs onder de Kasjmiri moslims blijkt slechts een minderheid het separatisme te steunen.

Ook in twee kleinere brandhaarden van gewapend separatisme in India – de noordoostelijke deelstaatjes Mizoram en Nagaland – zijn separatistische partijen slechts goed voor een kleine minderheid van de stemmen. In Pandjaab is het sikh-separatisme in 1993 roemloos ten onder gegaan nadat het eveneens alle steun bij de gewone sikhs was kwijtgeraakt. De gematigde sikh-partij *Akaali Dal* maakt er na verkiezingsoverwinningen de dienst uit en neemt deel aan coalities met de BJP.

Wellicht maakt het op Vlaamse separatisten weinig indruk dat er uit de stembus telkens weer een unie-gezinde meerderheid tevoorschijn komt. Tenslotte levert de democratie bij ons ook geen secessie-gezinde meerderheid op. In marxistische termen zou men kunnen zeggen dat de Vlaamse bevolking met een „vals bewustzijn" zit, dat er meer polarisatie nodig is om haar haar „echte" belangen te doen inzien. Nu, de bevolking van Kasjmir heeft op gebied van polarisatie al heel wat meer meegemaakt, en bovendien heeft ze het alternatief naast de deur. In POK is er geen bestuur van ongelovigen (*Nizaam-i-Koefr*), en toch genieten de moslims er geen vrede en nog veel minder welvaart. Pakistan zelf is een mislukte staat, jachtterrein van militaire coupplegers, drugbaronnen, wapensmokkelaars, middeleeuwse schriftgeleerden en allerlei etnische en sectaire milities. Is Kasjmir voor India een parel aan de kroon die extra verwend wordt, voor Pakistan is POK slechts een militaire observatiepost waar het verder geen roepie aan vuil maakt. De Kasjmiri die voor India stemt is dus iemand die voor zijn weloverwogen eigenbelang kiest, helemaal niet te vergelijken met de mentaal luie Vlaming die zijn ogen liever sluit voor allerlei Belgisch institutioneel onrecht.

Waar over soevereiniteit en grenzen getwist wordt, zijn historische argumenten meestal niet veraf

Deze hebben een slechte naam, want meestal gaan de adepten van historische aanspraken heel selectief om met de historische atlas. Zij onthouden namelijk alleen die landkaart waarop hun eigen land zijn grootste oppervlakte bereikt had: Duitsland van Maas tot Memel, Vlaanderen tot aan de Somme, enz. Inderdaad, Vlaanderen zou heel wat te winnen hebben bij het historisch argument, ondermeer Kales, Duinkerken en het hele lint van ca. 20 km. bezuiden de taalgrens: Wezet, Borgworm, Geldenaken, Heilissem, Bevekom, Terhulpen, Waver, Waterloo, Eigenbrakel, Edingen en al die andere gemeen-



ten waarvan alleen de naam nog aan hun Vlaamse geschiedenis herinnert. De Vlaamse Beweging schijnt er echter in te berusten dat het terugwinnen van dit gebied te hoog gemikt is, dat redelijkheid geboden is, en dat het historisch argument in het algemeen niet mag primeren op de vandaag vastgestelde democratische volkswil. Echter, marginaal heeft ook het historisch argument toch zijn belang.

De legitimatie van het Kosovo-Albanees secessiestreven kan evengoed dienen om Brussel en de Rand uit Vlaanderen los te maken.

In het geval van Kasjmir is het vonnis van de geschiedenis eenvoudig: daar waar Tsjetsjenië amper anderhalve eeuw bij Rusland behoord heeft, en dan nog alleen als woelige grensprovincie, maakt Kasjmir al duizenden jaren deel uit van India, en wel als toonaangevend centrum van hindoe-cultuur, ondermeer als hartland van de Sjiva-cultus. In weerwil van Winston Churchill's bewering dat India „louter een aardrijkskundige term is," vormt India al meer dan tweeduizend jaar een zelfbewuste culturele eenheid, belichaamd in ondermeer de bedevaarttrajecten. Er heeft altijd ook een ideaal van politieke eenmaking bestaan, dat (telkens met inbegrip van Kasjmir) bijna verwezenlijkt werd onder de Maurja's (3de eeuw voor Christus); de Goepta's (5de eeuw na Christus); de Mogols (17de eeuw); en de Britten. Ook toen de horizon van de hindoe-beschaving zich nog tot noordwestelijk India beperkte, speelde Kasjmir daarin al een rol, ondermeer als thuisland van de Aanava's, één van de „vijf volkeren" van de Rg-Veda. In Djammoe, de zomerhoofdstad van de deelstaat, zijn resten gevonden van de stedelijke Harappa-beschaving (3de millennium voor Christus). Historisch behoort Kasjmir al vijfduizend jaar tot India. In de mate waarin historische gegevens in de overweging betrokken moeten worden, pleiten zij ondubbelzinnig voor het behoud van Kasjmir bij India.

Laten we daarom als vergelijkingspunt iets stekeligers kiezen. Neem nu de kwestie Kosovo. Het lijkt de evidentie zelve dat de enige duurzame oplossing in een splitsing van deze Servische provincie ligt, desnoods met heel kronkelige grenzen, zodanig dat de belangrijkste Servische „heilige plaatsen" en bevolkingscentra bij Servië blijven, en de rest, wellicht 60% van de oppervlakte, zich als onafhankelijk Albanees gebied uit Servië (eigenlijk rest-Joegoslavië) losmaakt. Dan zouden beide partijen het gevoel kunnen krijgen dat ze tenminste het essentiële veilig gesteld hebben. Maar vele Vlamingen, van Willy Kuipers tot *'t Pallieterke*, hebben zich zonder omzien voor het „Kosovaarse onafhankelijkheidsstreven" geëngageerd, d.w.z. voor de Albanees-Kosovaarse aanspraken op Kosovo *tout court*. Waarbij ze de pesterijen die de Serven er al decennia lang vanwege de Albanese meerderheid hebben moeten ondergaan, straal negeren. Ze verkiezen zelfs de Albanese verhaspeling *Kosova* boven het Slavisch origineel *Kosovo*. Nu goed, zij hebben in zekere zin het democratisch gelijk aan hun kant: als de meerderheid in Kosovo kiest voor afscheiding uit Servië, dan moet dat democratisch gezien

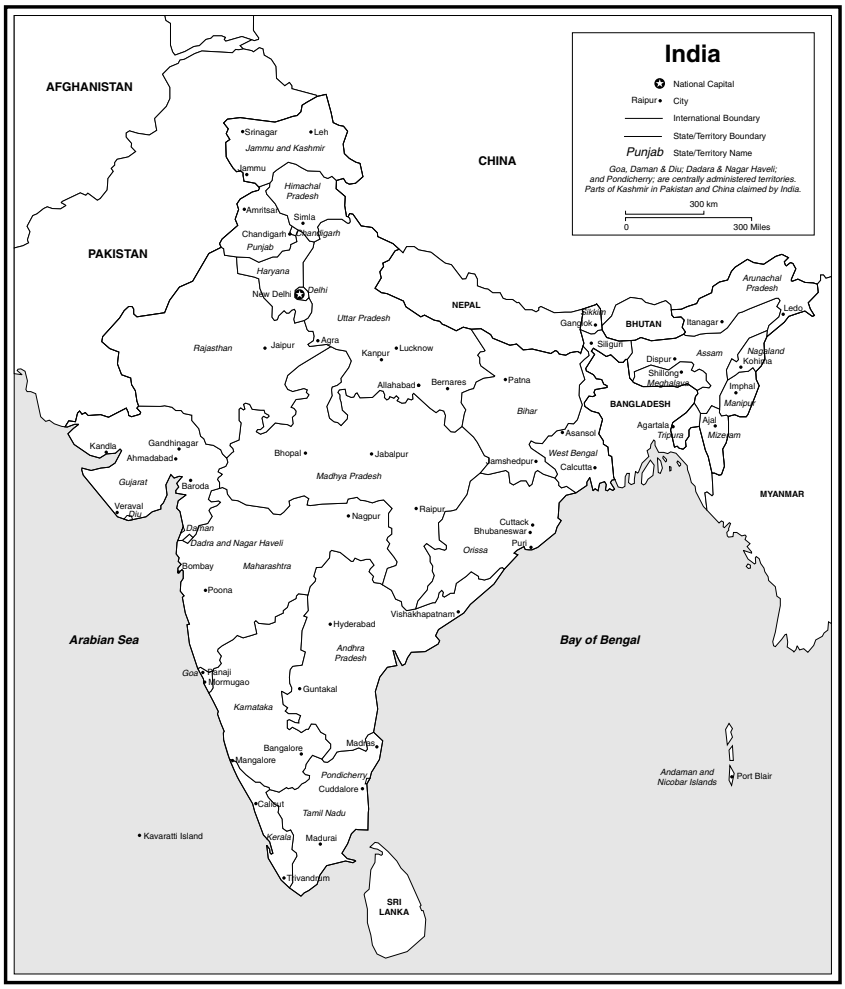
ook maar gebeuren. Ze hebben er echter niet aan gedacht dat de legitimatie van het Kosovo-Albanees secessiestreven evengoed kan dienen om Brussel en de Rand uit Vlaanderen los te maken.

Net als in Brussel en de Rand was in Kosovo de minderheid van vandaag honderd jaar geleden de meerderheid. En het is niet alleen het verschil in geboortencijfer dat de seculariserende Serven de das heeft omgedaan ten voordele van de islamitische Albanezen. Onder Mussolini hadden de Kosovaarse Albanezen hun groot-Albanië, wat hun de gelegenheid gaf om vele Serven te verdrijven, wier plaats ingenomen werd door inwijkelingen uit Albanië. Tito liet de Servische verdrevenen niet toe om terug naar hun haardsteden te trekken, terwijl onder zijn bewind de inwijking van Albanezen verder ging. En zo verloren de Serven hun Kosovo, terwijl de Vlamingen hun Brussel en vervolgens hun faciliteitengemeenten kwijtraakten. Puur volgens de democratische beginselen kunnen de Vlamingen er geen bezwaar tegen hebben als Brussel of Linkebeek zich volledig van Vlaanderen losmaken, net zomin als de Serven de afscheiding van Kosovo kunnen tegenhouden. Het is louter op historische gronden dat Vlaanderen op zijn verfranste gebieden aanspraak kan maken; als in de Burkeaanse opvatting van democratie, waarin namelijk de vorige generaties ook een soort stemrecht hebben, zodat zij vanuit het graf voor hun vertrouwd „Vlaams Brussel" blijven kiezen.

Het *bestaansrecht van grote landen*

Sommige voorstanders van Vlaamse secessie hebben betoogd dat kleine landen een goede zaak zijn voor de wereldvrede. Hun ambities en hun militaire budgetten zijn immers dienovereenkomstig klein, dus ze kunnen niet veel kwaad. U weet wel: als Hitler alleen in Vrijstaat Beieren dictator geworden was, zonder zeggenschap over onafhankelijke buurstaten als Saksen of Tirol, dan had hij geen wereldoorlog kunnen ontketenen. Nee, natuurlijk niet, maar dan hadden communistische agitatoren in delen van Duitsland wel de macht kunnen grijpen, en had de Sovjet-Unie zich in pakweg 1925 tot in West-Europa kunnen uitstrekken. Oplossing van de secessionisten: maar ook het prille Sovjet-rijk had door secessie in zijn etnische componenten moeten opgesplitst worden, dan had er gewoon geen Sovjet-dreiging bestaan.

India: *een federale staat*.



„Als," „had moeten,"… Maar dat is natuurlijk het probleem: je hebt geen zeggenschap over wat er buiten je landsgrenzen bekokstoofd wordt. De wereld is nog altijd vol wolven, en het is best om sterk te zijn. In de nood zijn kleine landjes nogal eens hulpeloos. Zonder twijfel zou Kasjmir, als het in 1947 onafhankelijk geworden was, inmiddels door Pakistan opgeslokt zijn, en de niet-moslims zouden er al lang geëlimineerd zijn. Door zijn eenheid kan



India zijn zwakkere deelgebieden tegen buitenlandse dreiging beschermen. Zo ageerden de communisten er rond 1950 voor de opsplitsing van India in onafhankelijke taalgebieden, dus met de taal als criterium voor wat een „volk" is. In zulk scenario zouden de deelstaten Kerala, West Bengalen en Tripoera, waar de communisten lange periodes aan de macht geweest zijn of nog zijn, in het Sovjet- of Chinese blok terechtgekomen zijn. Gebieden met een sterke communistische guerrilla (tot vandaag!) als Andhra en Bihaar zouden gevolgd zijn. En dat zou de Chinezen ertoe gebracht hebben om hun succesvolle maar snel opgegeven invasie in India (1962) door te zetten, wellicht gevolgd door een langdurige strijd tegen het inheemse verzet.

Fragmentatie van staten kan dus juist tot méér in plaats van tot minder oorlog leiden. Even fantaseren: als de Nederlanden in 1830 één middelgroot en weerbaar land waren gebleven, zou Duitsland zijn invasie in 1914 wellicht tot Frankrijk beperkt hebben, zoals in 1870, dan had Engeland België niet moeten ter hulp snellen, dan was er geen Eerste Wereldoorlog geweest en misschien ook geen Hitler-regime. In Zuid-Azië lijdt het geen twijfel dat het bestaan van een groot en sterk India in de laatste vijftig jaar een factor van conflictvermijding en conflictbeheersing geweest is, die wolven als Pakistan en China redelijk goed in bedwang gehouden heeft. Daarbij moet vermeld dat India, anders dan andere staten van dat formaat, zelf nooit aanvalsoorlogen gevoerd heeft (of het zou de bevrijding van de Portugese kolonie Goa in 1961 moeten zijn). Mits de juiste culturele conditionering hoeft een machtige staat geen schurkenstaat te worden.

India komt vrij goed tegemoet aan de verzuchtingen van zijn diverse bevolkingsgroepen, namelijk door een doorgedreven federalisme. Daarbij ligt de soevereiniteit uitdrukkelijk bij de unie (niet zoals in de VS bij de „staten"), die machten delegeert naar de deelstaten. Deze hebben zeer ruime bevoegdheden, veel meer dan Vlaanderen binnen België, ondermeer voor onderwijs en cultuur, maar ook voor ordehandhaving en sociale wetgeving. In de jaren '50 is, tegen aanvankelijk verzet van premier Nehroe in, het beginsel van taalgrenzen als deelstaatgrenzen aanvaard, namelijk onder druk van het vasten totterdood van Potti Ramoeloe in 1952. Deze wou de gebieden waar Teloegoe (heden zo'n 80 miljoen sprekers) de moedertaal is, losmaken uit de toenmalige provincie Madras. Nehroe gaf niet toe, maar Ramoeloe evenmin; onmiddellijk na diens hongerdood werd zijn eis dan toch ingewilligd. Stap voor stap werd dit beginsel veralgemeend, behalve dan voor het Hindi, dat met inmiddels 400 miljoen sprekers een nogal onhandelbare deelstaat zou opgeleverd hebben. Drie Hindi-talige deelstaten zijn zopas opnieuw gesplitst om beter aan de eigen noden van sommige deelgebieden tegemoet te komen; zo is het tribale gebied Djhaarkhand uit de deelstaat Bihaar losgemaakt om zelf een deelstaat te vormen. Verder zijn er binnen sommige deelstaten nog heel eigensoortige vormen van subsidiariteit, met bv. aparte besturen voor tribale districten.

De Belgische ministers staan bij elk EU-debat in het kamp van de ondoorzichtige besluitvorming en van de bevoogding door ondemocratische cenakels, kortom van de uitvergroting van Belgische toestanden naar Europees niveau.

Het federalisme naar Indiaas model is in België echter onhaalbaar, want voor de Franstaligen is de overdracht van een aantal bevoegdheden naar de deelstaten gewoon onbespreekbaar. Het is dan ook begrijpelijk dat vele Vlamingen de Belgische „federatie" gewoon willen opblazen. Toch zou een welbegrepen federalisme of confederalisme (dit laatste zeker als de unie opgebouwd wordt door vooraf bestaande soevereine staten, zoals in Europa het geval is) de voordelen van kleinschaligheid met die van grootschaligheid moeten combineren: het grote niveau voor buitenlandse zaken en landsverdediging, lagere niveaus voor de meeste andere bevoegdheden. Dat grote niveau kan echter nooit België zijn, maar het zou wel Europa kunnen zijn.

Weinigen die Vlaanderen onafhankelijk willen, zien dit buiten het raamwerk van een Europese Unie en een Westers militair bondgenootschap, wat meteen de bezwaren tegen de beweerde kleinheid van de nieuwe Vlaamse

staat wegneemt. Het belangrijkste verschil tussen de Europese resp. Atlantische statenbond en de Indiase federatie, beide met heel wat „eenheid in verscheidenheid," is dat het Derde-Wereldland op federaal niveau democratisch functioneert, terwijl de bevolking van de „bakermat van de democratie" machteloos moet toezien op de besluitvorming in commissies en ministerraden die aan elke democratische controle onttrokken zijn. De EU moet drastisch gedemocratiseerd worden. In België is de democratie om structurele redenen noodwendig beperkt, en de Belgische ministers staan bij elk debat over EU-beleid en EU-structuren pal in het kamp van de ondoorzichtige besluitvorming en van de bevoogding door ondemocratische cenakels, kortom van de uitvergroting van Belgische toestanden naar het Europese niveau. Een onafhankelijk Vlaanderen zou daarentegen tot de democratisering van de EU kunnen bijdragen. De beste optie is daarom te ijveren voor een vrij Vlaanderen binnen een confederaal Europa.

Koenraad Elst*

Tijgers tegen leeuwen

De Europese Unie heeft wellicht meer kans om een echte democratie te worden en een werkzame federatie of confederatie dan het koninkrijk België. Eén van de redenen hiervoor is de polarisatie die schier automatisch voortvloeit uit de etnische tweeledigheid van België, een factor die afwezig is in geslaagde meerpolige bondsstaten als India, de VS of straks misschien een hervormde EU.

Als er maar twee partijen zijn, moet wat aan de ene partij gegeven wordt, noodwendig van de andere worden afgenomen. Een Zuid-Aziatisch voorbeeld hiervan is Sri Lanka, waar de Tamils, nationaal een minderheid maar in het noordoosten de meerderheid, voor een eigen staat vechten. Het had anders kunnen lopen, maar nadat de Britten het voormalige Ceylon zijn onafhankelijkheid schonken (gratis, want er was geen vrijheidsstrijd geweest), voerde de regering gedomineerd door de Sinhalese meerderheid een beleid dat de Tamils erg verontrustte. Sri Lanka werd opgevat als de natiestaat van de Sinhalezen, een volk dat althans taalkundig en religieus afstamt van boeddhistische inwijkelingen die in het 1ste millennium voor Christus uit Noord-India kwamen. Het Sinhalees werd de enige officiële taal: in de vlag prijkt de leeuw als symbool van de Sinhalese natie (*sinh* = leeuw). Voor de Tamils kwam dit extra hard aan, want onder Brits bestuur waren zij juist de bevoorrechte groep, beter opgeleid en harder werkend.

Vandaar het aanvankelijk geweldloze, maar later gewapende Tamil-separatisme. Alleen een totale militaire nederlaag van de Tamil-Tijgers kan een einde maken aan de bestaande feitelijke opsplitsing van het land in een regeringszone en een Tijger-zone.

Dr. Koenraad Elst is oriëntalist en zelfstandig publicist.

Het *rattachisme* als dreigement

Als België barst, dan barst ook Wallonië. Dat meent Paul Belien, en hij vindt het telkens een goede zaak.

In augustus 1917 ontving koning Albert een brief die hem de daver op het lijf joeg. De afzender was Charles Magnette, een liberaal parlementslid uit Luik en tevens de Grootmeester van de *Grand Orient de Belgique*. Magnette had een dreigement klaar voor het naoorlogse België: „Het is ondraaglijk dat 4,5 miljoen Vlamingen over het lot van 3 miljoen Walen zullen beslissen. Liever dan onder het juk van de Vlamingen te moeten leven, liever dan een cultuur en een taal die de hunne niet is, opgelegd te zien, zullen de Walen zich wenden naar de plaats waartoe de affiniteit van ras, taal en zeden hen drijft: naar Frankrijk." Die brief, waarin met Waals *rattachisme* (een aansluiting bij Frankrijk) werd gedreigd, maakte op de vorst een grote indruk.[1] Hij ontving de brief trouwens exact vijf jaar na een andere brief die een grote indruk had gemaakt.

Sire, il n'y a pas de Belges

Bovenstaande *one-liner* komt uit een open brief aan Albert waarmee Jules Destrée, een socialistisch parlementslid uit Charleroi, in augustus 1912 de koning had duidelijk gemaakt dat Wallonië de democratische spelregels binnen België niet wilde aanvaarden. Destrée hield een pleidooi voor federalisme, om aldus de democratische regel dat de meerderheid beslist, buiten spel te kunnen zetten.[2] Sinds 1830 had de Franstalige minderheid de wet gesteld in geheel België, met inbegrip van Vlaanderen, maar in het begin van de 20ste eeuw werd duidelijk dat het algemeen stemrecht eraan kwam en dat wanneer men de zaken op zijn democratisch beloop zou laten, Vlaanderen op zijn beurt de baas zou worden in geheel België. Die toestand, de zg. *état belgo-flamand*, moest (inderdaad omwille van de racistische reden dat Franstaligen wel Vlamingen mogen overheersen, maar niet omgekeerd) gedwarsboomd worden. Daarom, enkel daarom, moest het federalisme er komen.

De koning had begrip voor Destrée's uitgangspunt, maar niet voor zijn conclusie. „Wat Destrée zegt is zéér juist," zo schreef de vorst aan zijn secretaris Jules Ingenbleek, „maar het is evenzeer waar dat een administratieve scheiding een slechte zaak zal zijn die tot grotere ongemakken en gevaren leidt dan de huidige situatie."[3] Koning Albert was tegen het federalisme omdat hij vreesde dat daarmee een ontbindingsproces van de unitaire staat ingezet zou worden dat misschien niet meer tot staan gebracht zou kunnen worden. Albert wilde een andere weg volgen. Hij ging ervan uit dat men de Vlaamse meerderheid zou kunnen neutraliseren omdat die zich in hoofdzaak door katholieke politici liet vertegenwoordigen. Die katholieke politici waren gemakkelijk onder druk te zetten: ze brachten toch de moed niet op om voor hun overtuiging te strijden. Het zijn „mossels," zo stelde Alberts vrouw in 1914, met grote scherpzinnigheid vast.[4] Van „mossels" had men in Laken geen schrik, maar men had er evenmin respect voor.

De koning kwam tot zijn conclusie naar aanleiding van dezelfde gebeurtenis die Destrée tot het schrijven van zijn open brief had aangezet: de kamerverkiezingen van 1912. Die vonden plaats nadat in 1911 de homogeen katholieke regering-Schollaert ontslag had genomen. De regering viel over een voorstel van regeringsleider Franz Schollaert om het systeem van de „schoolbon" in te voeren. In plaats van scholen te subsidiëren wilde Schollaert voortaan de ouders subsidiëren door hen per schoolgaand kind een schoolbon of -cheque te geven die de ouders moesten inleveren bij de onderwijzer van hun keuze.[5] De onderwijzer kon die schoolcheque vervolgens inruilen bij de overheid voor geld. Het wetsontwerp van 1911 voorzag dat vijftig

[1] De brief bevindt zich in het Koninklijk Archief te Brussel (Fonds Havre, nr. 242). Geciteerd in: Thielemans, Marie-Rose; *Albert Ier – Carnets et correspondance de guerre 1914-1918*; Louvain-la-Neuve; 1991; p. 122.

[2] Destrée, Jules; *Lettre au Roi sur la séparation de la Wallonie et de la Flandre*. In: *Revue de Belgique XLIV*; 3de serie; 15 augustus 1912.

[3] Geciteerd in: Thielemans, Marie-Rose & Vandewoude, Emile; *Le Roi Albert au travers de ses lettres inédites 1882-1916*; Brussel; 1982; p. 435.

[4] Lambrechts, Lut; *De twee levens van koningin Elisabeth*; Antwerpen; 1990; p. 64.

[5] Het systeem van de schoolbon was ver op zijn tijd vooruit. Het wordt tegenwoordig gepropageerd in de Verenigde Staten. Men spreekt daar van *school vouchers*.

bonnen volstonden om een onderwijzer in staat te stellen een klas te huren, al het benodigde schoolmateriaal te kopen en zichzelf van een deftig jaarinkomen te voorzien.[6]

Zowel de liberalen als de socialisten waren fel tegen het wetsontwerp-Schollaert gekant. De regering had de stemmen van die twee partijen echter niet nodig. Maar ze had wel de handtekening van de koning nodig. Albert weigerde echter de wet te tekenen, waarna de regering ontslag nam. De koning raadde de liberale en socialistische partijleiders, Paul Hymans en Emile Vandervelde,[7] aan om met één gezamenlijke kartellijst aan de volgende verkiezingen deel te nemen. Albert wilde de homogene katholieke meerderheid immers graag gebroken zien. Het scheen hem toe dat een liberaal-socialistisch kieskartel (*paars* zou men vandaag zeggen) daarin kon slagen. Maar de verkiezingsuitslag zorgde voor een verrassing: de katholieken wonnen. Ze behaalden 91 zetels tegenover 83 voor het kartel, waarmee ze hun absolute meerderheid nog met twee zetels vergrootten.



Rattachistische bijeenkomst in Waterloo in 1962, in de periode na de strijd rond de Eenheidswet en de Vlaamse „marsen op Brussel." Een teken van Waalse zwakte.

De uitslag van 1912 lijkt op de uitslag die 38 jaar later, in 1950, opgetekend zou worden tijdens het koningsreferendum. De regering behaalde in 1912 een meerderheid in België als geheel, maar niet in Wallonië. Vlaanderen stuurde 61 katholieken naar de Kamer, tegenover slechts 21 verkozenen voor het *paarse* kartel, maar Wallonië gaf amper 18 zetels aan de katholieken tegenover 48 aan *paars*, en Brussel verkoos 12 katholieken en 14 kartelleden. De katholieken konden hun schoolbon-voorstel dus doordrijven, maar Wallonië dreigde dat het België in dat geval zou opblazen. „Er wordt hier volop gesproken van afscheuring van Vlaanderen," zo meldde een Luikse correspondent in paniek aan Paul Hymans,[8] terwijl Destrée zich aan het schrijven van zijn open brief zette. Destrée was loyaal aan de koning en wilde België redden. Precies daarom hield hij zijn pleidooi voor federalisme.

De zaak liep uiteindelijk af zoals ook de koningskwestie drie decennia later zou aflopen: de katholieke Vlaamse politici, democratisch gelegitimeerd en met net een verkiezingsoverwinning achter de rug, zwichtten voor de Waalse dreigementen. De wil van de democratische meerderheid der Belgische kiezers werd met opzet genegeerd „om 's lands eenheid te redden," en er werd over schoolbonnen in de Belgische politiek nadien nooit meer gesproken. Albert speelde daarbij achter de schermen een actieve rol. Hij stuurde zijn secretaris Ingenbleek naar de nieuwe katholieke leider, Charles de Broqueville, met de smeekbede „de koning te redden." Naar het schijnt, had Ingenbleek de tranen in de ogen toen hij Broqueville probeerde te overhalen.[9]

Hoewel de „mossels" toegaven, morde de meer flamingantisch gezinde vleugel van de katholieke partij: „Het is *altijd* de politiek van het Hof geweest om de katholieke partij te verzwakken en de kant te kiezen van de zogenaamd gematigde liberale linkerzijde," zo noteerde de nieuwe minister van Landbouw, Georges Helleputte, een schoonbroer van Schollaert, in zijn dagboek.[10] Maar ze morden in stilte. Wel werd via een buitenlandse krant, de Zwitserse *La Liberté*, een vlammende – maar machteloze – aanval gelanceerd tegen „de pausen van het socialisme" die het op het Belgische koninklijk paleis voor het zeggen hebben.[11]

Bijna een eeuw later is de situatie nog steeds hetzelfde

Het dreigen met Waalse afscheuring en aansluiting bij Frankrijk, om aldus het Hof de belangen te laten dienen, niét van de democratische wil van de meerderheid van 's konings onderdanen, maar van het francofone vrijzinni-

[6] Vandaag lijkt 50 leerlingen per onderwijzer veel, maar in die tijd was dat normaal. Sommige leraars gaven zelfs les aan meerdere schooljaren tegelijk.

[7] Twee Brusselaars met Vlaamse grootouders, die echter geen van beiden Nederlands spraken.

[8] Geciteerd in: Thielemans & Vandewoude; o.c.; p. 69.

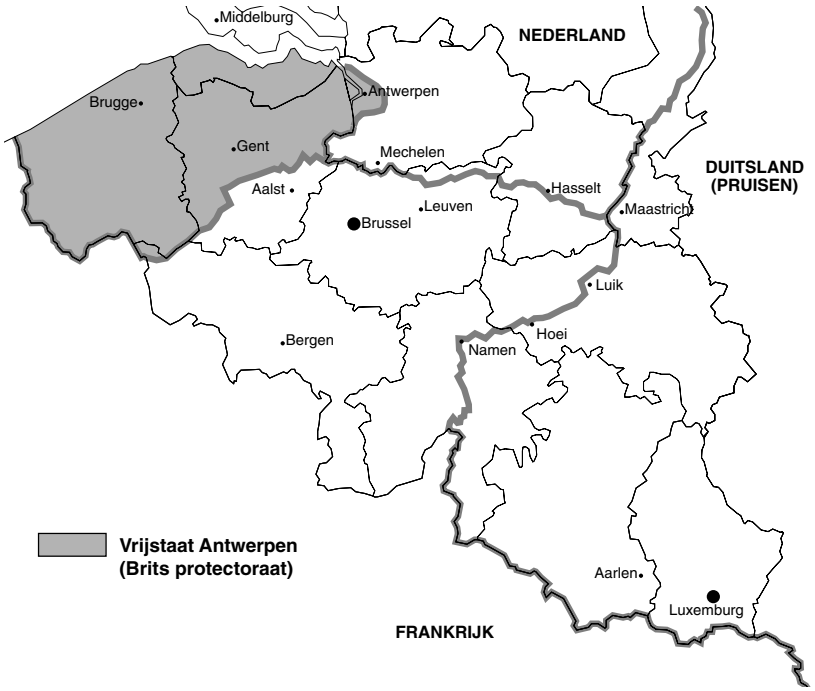
[9] Thielemans & Vandewoude; o.c.; p. 391.

[10] Geciteerd in: Thielemans & Vandewoude; o.c.; p. 73.

[11] Geciteerd in: Thielemans & Vandewoude; o.c.; p. 499.

ge en/of socialistische establishment, is een constante in de Belgische geschiedenis die teruggaat tot het ontstaan van het land zelf.

Het Brusselse oproer van 25 augustus 1830, waaruit België geboren werd, begon als een poging van Franse agenten om de Zuidelijke Nederlanden aan te laten sluiten bij Frankrijk.[12] Toen dit *rattachisme*, deze her-aansluiting, niet lukte omwille van Britse tegenkanting, stelde de Franse onderhandelaar Talleyrand eind december 1830 een opdeling van de Zuidelijke Nederlanden voor. Hij had een plan getekend (kaart 1) waarbij het land opgedeeld werd in vier stukken. De hele linkeroever van de Schelde, alsook de stad Antwerpen met zijn bastions op de rechter-Schelde-oever, zou een Brits protectoraat worden: de „Vrijstaat Antwerpen" – een soort onafhankelijk Vlaanderen *avant-la-lettre*. Pruisen zou de hele rechteroever van de Maas krijgen, plus de steden Maastricht en Luik op de linker-Maasoever. De grens tussen Nederland en Frankrijk zou langs de Demer worden gelegd. De rest van het land zou bij Frankrijk komen.[13]



Kaart 1

Verdelingsplan van Talleyrand, december 1830

De Britten wezen het voorstel af. Ze opteerden voor een onafhankelijk en neutraal België onder een vorst die verwant was aan de Britse koninklijke familie, Leopold van Saksen-Coburg. Die koning kreeg van de Belgische revolutionairen echter al gauw te horen waar in België de prioriteiten hoorden te liggen. Toen Leopold I in 1834 de bouw aankondigde van een spoorlijn tussen Brussel en Antwerpen, botste hij op hevig verzet van één van de vaders van de Belgische Revolutie, de Henegouwse *rattachist* Alexandre Gendebien. De Henegouwer protesteerde op 11 maart in het parlement fel tegen het feit dat de economische belangen van zijn streek „opgeofferd" werden aan die van „het Orangistische Antwerpen." Hij waarschuwde de koning in niet mis te verstane bewoordingen: „Houd er rekening mee. Indien u de taal van de rede weigert te horen, zullen wij u die van het geweld laten verstaan."[14] Het Hof hield er voortaan rekening mee, en de overgrote meerderheid van de overheidsinvesteringen gebeurden sindsdien in Wallonië.[15]

De taal van het geweld werd in de daaropvolgende halve eeuw enkele keren effectief gehanteerd (bijvoorbeeld tijdens de koningskwestie) op ogenblikken dat de machtsverhoudingen binnen België in democratische richting – dit wil zeggen: in de richting van de Vlaamse meerderheid – leken te zullen kantelen. Meestal echter, zoals in 1912, volstond een eenvoudig dreigement om die kanteling te beletten. Door met geweld te dreigen bracht Wallonië de boodschap: P*as op*, *geef ons onze zin*, *of wij blazen* B*elgië op*. Dreigen met rattachisme komt wezenlijk op hetzelfde neer: A*ls we in* B*elgië onze zin niet krijgen*, *dan volgen we de roep van ons „ras" en gaan we naar* F*rankrijk*, *net zoals we in* 1830 *hadden willen doen*.

Dit dreigement wordt bovengehaald op ogenblikken dat Wallonië zich ongemakkelijk voelt. Het feit dat de laatste tijd de rattachistische stemmen luider klinken, is daarom voor Vlaanderen een verheugend teken. Tijdens de vorige legislatuur hebben de Waalse socialistische kopstukken Yvan Ylief, de Belgische minister van Wetenschapsbeleid, en Claude Eerdekens, de PS-frac-

[12] Zie in dit verband het magistrale werk (4 delen tot dusver) van: Smits, Arnoldus; *1830 – Scheuring in de Nederlanden*; Heule; 1983-1999.

[13] Talleyrand, Prince de; *Mémoires*; Vol. III; Parijs; 1891; p. 411.

[14] Geciteerd in: Vermeir, Piet; *Leopold I – Mens, vorst, diplomaat*; Vol. I; Dendermonde; 1965; p. 161.

[15] Hannes, Juul; *De prijs van België was altijd hoog.* In: *Secessie*; januari 2001; pp. 25-37.

tieleider in de Kamer, enkele keren in het openbaar hun rattachisme beleden. Dat deden ze uitgerekend toen Vlaamse stemmen weerklonken om de splitsing van de Belgische sociale zekerheid te bepleiten.[16] Op 9 december vorig jaar hield ook Robert Collignon, de voorzitter van het Waals Parlement, in Rijsel een rattachistische toespraak, die voor opschudding zorgde.[17]

Dirk Castrel heeft erop gewezen hoe opvallend het is dat Eerdekens, Ylief noch Collignon ooit op het koninklijk paleis ter verantwoording zijn geroepen, in schril contrast met voormalig Vlaams minister-president Luc Van den Brande die na een uitspraak over confederalisme prompt door het Hof werd ontboden.[18] Kennelijk gaat het Hof ervan uit dat de drie eerstgenoemden slechts verklaringen afleggen waarvan zij niets menen en dat het hun uiteindelijke bedoeling is de Belgische eenheid te versterken, terwijl Van den Brande het tegendeel zou beogen.

Eerdekens, die op 10 juli 1996 furore maakte door in de Kamer te dreigen dat „Frankrijk binnenkort wel eens voor de poorten van Brussel zou kunnen staan," zegt overigens expliciet dat hij niet echt rattachist is en er slechts mee dreigt om de Vlamingen te intimideren: „Als er een Vlaamse machtsgreep gebeurt, ja, dan ben ik rattachist, maar ik wens dit niet."[19] En: „Het is waar dat ik graag een Fransman zou zijn geweest, maar de toekomst van Wallonië ligt niet noodzakelijk daar. (…) België is een mooi land, zolang we er elkaar respecteren. De Sociale Zekerheid splitsen is onzin. Die Vlaamse eis komt voort uit het egoïsme van de rijken, hetzelfde egoïsme dat vandaag het Oostenrijk van Haider bezielt, een luilekkerland met een zeer lage werkloosheidsgraad."[20]

Het *rattachisme is een* Waals *zwaktebod*

De voorkeur van diegenen die ermee dreigen blijft het voortbestaan van een Belgisch staatsverband waarbinnen Wallonië op „luilekkerland" Vlaanderen kan blijven parasiteren. *Als die situatie niet blijft duren, dàn willen we naar Frankrijk*, zeggen zij. De *oprechte* rattachisten lijken slechts een onbelangrijk clubje te zijn rond oud-kamerlid (RW), oud-Europarlementslid (FDF-RW) en oud-Waals-Parlemenslid (PSC) baron Paul-Henri Gendebien, een rechtstreekse afstammeling van de man die Leopold I ertoe aanmaande „de taal van de rede" te begrijpen. Hij stichtte in 1999 de rattachistische partij *Rassemblement Wallonie France* (RWF).[21] Maar zelfs die club, aldus RWF-ondervoorzitter Maurice Lebeau, is alleen maar „anti-Belgisch" geworden omdat de Franstaligen de Vlaamse meerderheid niet langer onder de knoet lijken te kunnen houden: „*La Belgique est devenue la* België *et les Wallons sont devenus des cocus depuis que la belle se laisse séduire par des sirènes aux accents plus nordiques*."[22]

Het zwaktebod van het rattachisme blijkt uit het feit dat de Walen van het RWF bereid zijn om Brussel eventueel te laten vallen. Gendebien heeft, naar het schijnt, wel een Brusselse onderafdeling, het *Rassemblement Bruxelles-Wallonie* (RBW), maar de rattachisten stellen expliciet „dat zij Brussel liefst mee naar Frankrijk zouden nemen, maar dat Brussel zelf moet beslissen, en dat Wallonië niet op Brussel moet wachten."[23] Sommige francofone Brusselaars lijken voor die „politiek en diplomatiek onverantwoordelijke houding" van de rattachisten overigens zeer beducht te zijn.[24]

Hoewel de zwakheid van de Waalse dreigementen om België op te blazen als de Vlamingen op hun rechten gaan staan, dus vrij duidelijk is (nog los van het feit of Frankrijk op de annexatie van het armlastige Wallonië zit te wachten), is het verbazend dat sommige Nederlandstaligen zich erdoor laten intimideren. De Waalse intimidatietechnieken worden zelfs in Benelux-verband gehanteerd. Zo liet de socialist Jean-Marie Happart tijdens een bijeenkomst van Benelux-parlementsleden op 28 januari 2000 horen dat hij „er diep van overtuigd (is) dat de werking van de Benelux bijna uitsluitend in het

[16] Castrel, Dirk; *Waalse rattachisten blijven hoop op Frankrijk vestigen*. In: *Gazet van Antwerpen*; 26 januari 2001.

[17] Fonteyn, Guido; *Collignon wordt rattachist*. In: *De Standaard*; 19 december 2000.

[18] Castrel; o.c.

[19] *L'interview de Pascal Vrebos: Claude Eerdekens*. In: *Le Journal de Mardi*; 30 november 1999.

[20] *Claude Eerdekens: „Je suis pour la fin de la Belgique, mais pour le construction européenne"*. In: *Le Journal de Mardi*; 14 maart 2000.

[21] Philippon Isabelle; *Portrait Paul-Henry Gendebien – L'infatigable don Quichotte wallon*. In: *Le Vif/L'Express*; 26 november 1999.
Fauconnier, Théo; *„Wallons, vous êtes Français."* In: *Le Matin*; 26 november 1999.

[22] Salengros, Nathalie; *Enquête sur les anti-Belges francophones*. In: *Le Journal de Mardi*; 14 maart 2000.

[23] Fonteyn, Guido; *Franse parlementsleden steunen Waals rattachisme*. In: *De Standaard*; 29 november 1999.

[24] *La faute politique de Robert Collignon*. In: *La Libre Belgique*; 12 december 2000.

Nederlands gebeurt – en dus voornamelijk Germaans van aard is – wat gebeurlijk de Latijnse gedachte, vertegenwoordigd door de Franse taal, zou kunnen tegengaan."[25] Daarmee zorgde hij voor groot ongemak bij het Nederlandse socialistische Tweede Kamerlid, mevrouw Willie Swildens-Rozendaal, die beklemtoonde dat „de heer Happart toch op een nogal zwakke plek heeft gewezen wanneer hij stelt dat het Germaans het Latijn eigenlijk overheerst" (sic) en dat daar „bij het organiseren van activiteiten ook daadwerkelijk rekening mee gehouden moet worden."



Kaart 2

Verdeling Wallonië met dominantie Oost-West-as

Bij een secessie van Vlaanderen zullen zowel de Oostkantons als Belgisch-Luxemburg (en misschien wel het hele gebied ten zuiden van de Maas) zich van Wallonië afscheuren.

De Belgische christendemocraat Albert Gehlen (een Duitstalige „Waal") blokte Happart echter af: „Het is zeker niet de schuld van Nederland of Vlaanderen indien er een onevenwicht bestaat," maar wel die van de Franstaligen, die in plaats van aan zelfbeklag te doen beter „een nieuwe dynamiek" zouden ontwikkelen.[26] Gehlen gaf onmiddellijk het goede voorbeeld door aan de Benelux een reeks grensoverschrijdende initiatieven voor te stellen langs heel de grens tussen Wallonië en het Groothertogdom Luxemburg.

Het is nuttig om de tegenstelling tussen Happart en Gehlen te benadrukken. Beiden zijn politici uit Wallonië. Dààr ligt het probleem voor Wallonië indien Vlaanderen zijn eigen weg gaat: **Als België uit elkaar valt, blijft Vlaanderen bij elkaar, maar valt Wallonië uiteen in nog kleinere stukken.**

Inderdaad, tenzij hun dit met geweld wordt opgelegd is het zeer onwaarschijnlijk dat de Duitstalige regio's rond Eupen en Sankt-Vith deel gaan uitmaken van een onafhankelijke Waalse staat, laat staan dat zij in Frankrijk willen opgaan. Indien men de bevolking laat kiezen, zal de regio-Eupen bij Duitsland aansluiten; de regio Sankt-Vith bij Duitsland of Luxemburg. Ook in de grotendeels Franstalige Belgische provincie Luxemburg zal de bevolking kiezen voor het Groothertogdom, eerder dan voor Wallonië of Frankrijk.

Het is niet uit te sluiten dat de hele streek ten zuiden en ten oosten van de Maas naar Luxemburg wil. Dan wordt Wallonië grotendeels beperkt tot de socialistische as Bergen-Charleroi-Hoei-Luik, de zg. „PS-staat."[27] Indien dit gebied bij Frankrijk aansluit, komt er een kaart tot stand die enigzins lijkt op de verdeling voorgesteld door Talleyrand in 1830 (kaart 2).

Het scenario kan echter nog slechter uitdraaien voor de Wallinganten en de rattachisten. Wallonië wordt momenteel politiek nog steeds gedomineerd door de oude industriële Oost-West-as, terwijl sommigen langzaam een nieuwe door *high-tech* en dienstensector beheerste Noord-Zuid-as zien ontstaan, lopend van Louvain-la-Neuve in Waals-Brabant over Namen naar Aarlen en Luxemburg. Indien bij een uiteenvallen van België, de hele bevolking langsheen deze nieuwe, moderne as voor zijn eigen belang kiest (wat mensen die „de taal van de rede" verstaan over het algemeen plegen te doen), dan zal ook in Waals-Brabant en de hele provincie Namen de keuze uitgaan naar de Luxemburgse optie, eerder dan de Waalse of de Franse. (kaart 3)

[25] *Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad;* januari 2000; nr. 621/1; p. 42.

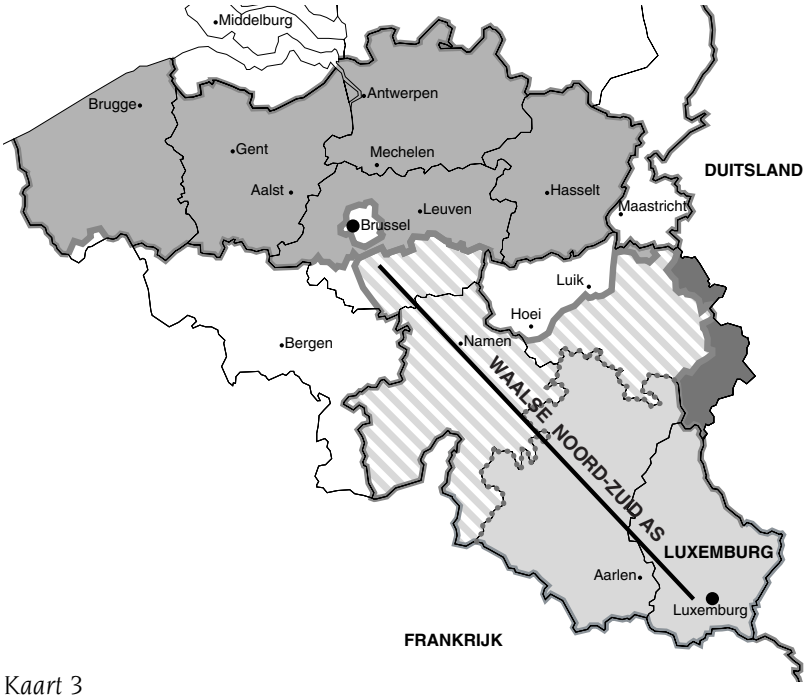
[26] Id.; pp. 43-44.

[27] Fonteyn, Guido; *Affaires hebben PS-staat gemeen.* In: *De Standaard;* 10 september 1996.

„Groot"-Luxemburg wordt dan een staat die modern, innovatief en welvarend zal zijn, veeleer „Angelsaksisch" of „Rijnlands" georienteerd dan Frans. Hoe dan ook, zal een groot deel van de Waalse Noord-Zuid-as, bij een uiteenvallen van België voor Luxemburg kiezen – zelfs indien alleen de huidige provincie Luxemburg zich aansluit bij het Groot-hertogdom.

Lijkt dit alles vergezocht? Misschien: het is niet aan ons om Wallonië te verdelen. Men kan echter niet om de vaststelling heen dat de socialistische machthebbers in de oude Waalse Oost-West-as momenteel in Wallonië zowel als in België als geheel de lakens uitdelen. Hun politiek is rampzalig en slaat enorme gaten in het overheidsbudget in Wallonië waar 40 % van de werkende bevolking overheidsambtenaar is en meer dan de helft van alle Belgische werklozen leven.[28] Die gaten worden gevuld met Vlaams geld. Sommigen hebben Vlaanderen zelfs „het OCMW van Wallonië" genoemd.[29] Als de Vlaamse geldstroom wegvalt, zal het (kleine) productieve deel van Wallonië (de zich ontwikkelende Noord-Zuid-as) de last van de "rode" Oost-West-as moeten dragen. Gaat men dat daar willen doen? Mensen zoals Gehlen blijkbaar niet.

Wallonië zal na een Vlaamse secessie uit België (die in wezen een Vlaamse secessie is van de Waalse Oost-West-as) geconfronteerd worden met grote interne spanningen, die ertoe moeten leiden dat men er ofwel radicaal afstapt van het etatistische beleid, ofwel dat ook binnen Wallonië secessie-bewegingen ontstaan.



Kaart 3

Verdeling Wallonië met dominantie Noord-Zuid-as

Hoe dan ook verliest het „rattachistische" dreigement, zoals het door PS-kopstukken geformuleerd wordt telkens de Vlamingen protesteren tegen de Belgische gang van zaken, zijn betekenis. Als Frankrijk van de rattachisten al iets kan krijgen, dan zal het niet alleen het slechtste deel van België zijn, maar wellicht zelfs het slechtste deel van Wallonië. De rattachisten hebben Frankrijk dus niets te bieden. Daarom zou men de bewering dat Vlaamse secessie „Frankrijk tot aan de poorten van Brussel zal brengen," best in zijn juiste perspectief zien: als men al iets tot aan de poorten van Brussel brengt, dan zal het misschien wel Luxemburg zijn. En dat is voor Vlaanderen een uitstekende zaak! De tijd dat we ons als „mossels" moeten laten behandelen, is daarom voorbij: Ofwel geeft men Vlaanderen wat het in België democratisch toekomt: de meerderheid. Ofwel wordt Vlaanderen onafhankelijk en barst Wallonië.

Paul Belien*

[28] Rasking, Johan; *Wallonië levert helft van alle werklozen in België*. In: *De Standaard;* 5 januari 2001.

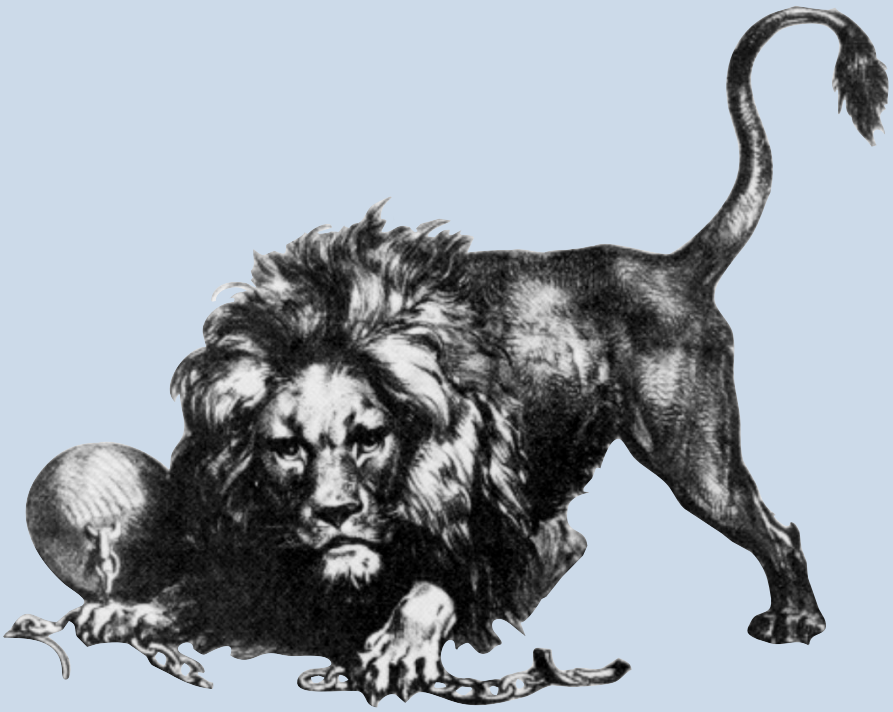
[29] Caudron, Jan; *Vlaanderen, het OCMW van Wallonië*. In: *De Standaard;* 8 januari 1996.
Voor een overzicht van de geldstromen, zie: *Financiële transfers tussen de Belgische gewesten – Actualisering en vooruitblik*. In: *KBC Economisch Financiële Berichten;* 17 November 2000.

*Mr. Paul Belien is jurist en journalist.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



@secessie.nu 3

Nr. 4

Driemaandelijks: juli – augustus – september 2001

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 4
Driemaandelijks: *juli – augustus – september* 2001

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis. Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:*

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 *van Secessie,* Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* *Aanbod niet geldig in het buitenland.*

Erratum bij het vorige nummer:

In het artikel van Dr. Marc Platel viel een deel van een zin weg op pag. 16, onderaan de 2de paragraaf, 4de laatste regel. Er moet staan: Ex-BRT directeur Karel Hemmerechts… titelde zijn boek over Brussel „Triëst van het Noorden," ook al niet erg vriendelijk. Dirk Wilmars tekent…

De auteur vraagt ons eveneens om te benadrukken dat hij zijn artikel „uiteraard schreef vanuit een allerindividueelste impressie."

@secessie.nu

De webstek van dit blad is www.secessie.nu. Enkele geïnteresseerde lezers wensten te weten waar de „nu" voor staat. Het is de landcode voor Nauru, een van de kleinste soevereine staten ter wereld, amper 21 km^2 groot met 10.000 inwoners. De wereld telt momenteel 192 internationaal erkende onafhankelijke landen. Nauru hoort bij de club, Vlaanderen niet. We hebben in dit nummer de onafhankelijke landen voor u op een rijtje gezet, gerangschikt naar grootte, aantal inwoners en nationale rijkdom (Bruto Binnenlands Produkt). We voegden Vlaanderen aan de lijst toe. Zo ziet u waar in de wereldranglijst een soevereine Vlaamse staat zich zou positioneren. Op nr. 6 inzake rijkdom, terwijl België nr. 12 staat (maar dit is slechts mogelijk omdat Vlaanderen het naar dit hoge niveau optilt).

Verder biedt dit nummer een bijdrage van **Prof. Dr. Raoul C. Van Caenegem** over de wortels van de moderne Westerse democratie. Met enige trots kan men als Vlaming vaststellen dat de vroegste wortels bij ons liggen. Het zou mooi zijn moesten wij, zoals onze voorouders, terug een pionierende rol kunnen spelen in de verspreiding van de vrijheidsgedachte in de wereld. Daartoe is het nuttig om onze eigen nationale geschiedenis te herontdekken. De tekst van Prof. Van Caenegem wil hiertoe een aanzet zijn, evenals het artikel waarin **Paul Belien** zich erover verbaast dat de Belgische secessionisten van 1830 nooit de moeite namen om hun afscheiding van „Holland" juridisch te verantwoorden. Paul Belien probeert de vraag naar het waarom te beantwoorden.

In onze vorige nummers lieten we André Monteyne en Dr. Marc Platel reeds aan het woord om hun visie op de toekomst van Brussel te geven.[1] In dit nummer horen we de stem van twee andere eminente Vlaamse Brusselkenners, Manu Ruys en Brigitte Grouwels. **Manu Ruys** legt er de nadruk op dat niet alleen het historische „Dietse" Brussel al lang niet meer bestaat, doch ook het „Belgische" Brussel is niet meer. Maar al verdwijnen staten, de mensen die een land bewonen verdwijnen niet. Daarom, zegt Ruys, blijven Vlaanderen en Brussel op elkaar aangewezen, maar Vlaanderen kan gemakkelijker zonder Brussel dan omgekeerd. **Brigitte Grouwels**, de belangrijkste flamingantische politicus in Brussel vandaag, meent dat indien de band Vlaanderen-Brussel wordt doorgesneden, zowel Vlaanderen als Brussel daar schade van zullen ondervinden. Ze schetst een toekomstvisie voor Brussel, maar ziet dit in gevaar gebracht door het Lambermont/Lombard-akkoord.

We vroegen ook **Guy Vanhengel**, het „ketje" in de huidige Brusselse regering, om ons zijn visie uiteen te zetten. Helaas, minister Vanhengel stuurde ons op 9 mei een briefje met de boodschap: „*Omdat ik geenszins van plan ben mijn medewerking te verlenen aan een blad dat ronduit voor de secessie van* Vlaanderen *uit de* België*sche ruimte pleit, kan ik op uw aanbod niet ingaan. Het opblazen van het* België*sch federaal model is fundamenteel strijdig met de beginselverklaring van de* VLD *waarvan ik mandataris ben.*"

Dit blad stelt zich nochtans niet zozeer tot doel de secessie van Vlaanderen uit België te bepleiten, dan wel secessie als politiek fenomeen in brede zin te bestuderen. Maar goed, blijkbaar verbiedt de VLD-beginselverklaring het formuleren van bedenkingen bij het zg. „Belgisch federaal model" en mag een VLD-er bijgevolg zijn eigen standpunten in ons blad niet uiteen zetten. Dat lijkt ons een weinig liberale houding (men zegt wel eens dat secessie ten diepste een liberaal principe is), maar is de VLD vandaag nog een liberale partij?

Dr. Alexandra Colen

[1] Monteyne, André; *De stadstaat Brussel en de Vlamingen.* In: *Secessie;* januari 2001; blz. 4-11.
Platel, Marc; *„Brussel, ook onze hoofdstad".* In: *Secessie;* april 2001; blz. 16-24.

De 192 soevereine naties plus Vlaanderen: gerangschikt naar inwoners

China	1.239.000.000	Ghana	18.500.000	Georgië	5.400.000	Gambia	1.200.000
India	980.000.000	Sri Lanka	17.900.000	Slovakije	5.400.000	Swaziland	1.000.000
Verenigde Staten	272.600.000	Mozambique	16.900.000	Libië	5.300.000	Guyana	850.000
Indonesië	204.000.000	Jemen	16.600.000	Denemarken	5.300.000	Fiji	790.000
Brazilië	157.000.000	Madagascar	16.600.000	Finland	5.200.000	Cyprus	750.000
Rusland	146.900.000	Ivoorkust	15.800.000	Paraguay	5.200.000	Qatar	740.000
Pakistan	137.000.000	Nederland	15.700.000	Laos	5.000.000	Bahrein	650.000
Japan	126.400.000	Kazakstan	15.600.000	Sierra Leone	4.800.000	Djibouti	640.000
Bangladesj	126.000.000	Syrië	15.300.000	Nicaragua	4.800.000	Komoren	600.000
Nigeria	121.000.000	Chili	14.800.000	Kirgizië	4.700.000	Equatoriaal Guinea	430.000
Mexico	98.800.000	Kameroen	14.300.000	Turkmenistan	4.700.000	Luxemburg	426.000
Duitsland	82.040.000	Ecuador	12.200.000	Papua-Nieuw-Guinea	4.600.000	Kaapverdië	420.000
Vietnam	76.500.000	Angola	12.000.000	Jordanië	4.600.000	Suriname	410.000
Filippijnen	75.000.000	Zimbabwe	11.700.000	Kroatië	4.500.000	Solomoneilanden	400.000
Turkije	63.500.000	Cambodja	11.500.000	Togo	4.500.000	Malta	380.000
Iran	62.000.000	Cuba	11.100.000	Noorwegen	4.400.000	Brunei	300.000
Egypte	61.400.000	Guatemala	10.800.000	Moldavië	4.300.000	Bahama's	290.000
Ethiopië	61.200.000	Burkina Faso	10.700.000	Libanon	4.200.000	Ijsland	270.000
Thailand	61.000.000	Mali	10.600.000	Bosnië-Herzegovina	3.800.000	Barbados	270.000
Verenigd Koninkrijk	59.100.000	Malawi	10.500.000	Armenië	3.800.000	Belize	240.000
Frankrijk	58.800.000	Joegoslavië	10.500.000	Nieuw-Zeeland	3.800.000	Malediven	200.000
Italië	56.600.000	Griekenland	10.500.000	Litouwen	3.700.000	West-Samoa	169.000
Oekraïne	50.300.000	Tsjechië	10.300.000	Ierland	3.700.000	St. Lucia	165.000
Kongo-Kinshasa	48.000.000	Wit-Rusland	10.200.000	Eritrea	3.500.000	Vanuatu	155.000
Zuid-Korea	46.400.000	**België**	**10.200.000**	Costa Rica	3.500.000	Sao Tome & Principe	121.000
Birma	45.000.000	Hongarije	10.100.000	Centraalafrikaanse Rep.	3.300.000	St. Vincent & Grenadines	109.000
Zuid-Afrika	41.500.000	Niger	10.100.000	Albanië	3.300.000	Micronesia	101.000
Colombia	40.800.000	Portugal	9.900.000	Uruguay	3.300.000	Tonga	101.000
Spanje	39.400.000	Zambia	9.700.000	Singapore	3.200.000	Grenada	91.000
Polen	38.600.000	Tunesië	9.300.000	Liberia	2.800.000	Kiribati	75.000
Argentinië	36.100.000	Somalië	9.100.000	Congo Brazzaville	2.800.000	Dominica	72.000
Tanzania	32.000.000	Senegal	9.000.000	Panama	2.700.000	Seychellen	69.000
Canada	30.300.000	Zweden	8.900.000	Ver. Arabische Emiraten	2.700.000	Antigua & Barbuda	65.000
Algerije	29.900.000	Bulgarije	8.300.000	Jamaica	2.600.000	Andorra	60.000
Kenia	29.300.000	Dominicaanse Republiek	8.300.000	Mongolië	2.600.000	Marshalleilanden	50.000
Soedan	28.300.000	Rwanda	8.100.000	Mauretanië	2.500.000	St.-Kitts & Nevis	44.000
Marokko	27.800.000	Oostenrijk	8.090.000	Letland	2.400.000	Monaco	30.000
Peru	24.800.000	Bolivia	7.900.000	Oman	2.300.000	Liechtenstein	30.000
Oezbekistan	24.000.000	Azerbeidjan	7.900.000	Slovenië	2.300.000	San Marino	24.000
Venezuela	23.200.000	Haïti	7.600.000	Lesotho	2.000.000	Belau	16.000
Noord-Korea	23.100.000	Tsjaad	7.300.000	Macedonië	1.900.000	Nauru	10.000
Nepal	22.800.000	Guinea	7.100.000	Koeweit	1.900.000	Tuvalu	9.000
Roemenië	22.500.000	Zwitserland	7.100.000	Namibië	1.700.000	Vaticaanstad	1.000
Irak	22.300.000	Burundi	6.500.000	Bhutan	1.700.000		
Maleisië	22.200.000	Honduras	6.200.000	Botswana	1.600.000		
Taiwan	22.100.000	Tadzjikistan	6.100.000	Estland	1.450.000		
Oeganda	20.800.000	El Salvador	6.000.000	Trinidad & Tobago	1.300.000		
Saoedi-Arabië	20.700.000	**Vlaanderen**	**5.900.000**	Gabon	1.200.000		
Afghanistan	20.500.000	Israël	5.900.000	Mauritius	1.200.000		
Australië	18.700.000	Benin	5.900.000	Guinea-Bissau	1.200.000		

De 192 soevereine naties plus Vlaanderen: gerangschikt naar grootte (in km²)

Rusland	17.075.000	Spanje	504.800	Liberia	111.000	Fiji	18.300
Canada	9.976.000	Turkmenistan	488.100	Cuba	110.900	Koeweit	17.800
Verenigde Staten	9.629.000	Kameroen	475.400	Guatemala	109.000	Swaziland	17.400
China	9.596.000	Papua-Nieuw-Guinea	462.800	Ijsland	103.000	Bahama's	14.000
Brazilië	8.512.000	Zweden	450.000	Joegoslavië	102.000	**Vlaanderen**	**13.700**
Australië	7.687.000	Oezbekistan	447.400	Zuid-Korea	98.500	Vanuatu	12.200
India	3.287.000	Irak	437.000	Eritrea	93.700	Qatar	11.400
Argentinië	2.767.000	Paraguay	406.700	Hongarije	93.000	Gambia	11.300
Kazakstan	2.717.000	Zimbabwe	390.600	Portugal	92.400	Jamaica	11.000
Soedan	2.500.000	Japan	377.800	Jordanië	89.200	Libanon	10.400
Algerije	2.381.000	Duitsland	356.900	Azerbeidjan	86.600	Cyprus	9.250
Kongo-Kinshasa	2.345.000	Congo Brazzaville	342.000	Oostenrijk	83.850	Brunei	5.800
Mexico	1.972.000	Finland	337.000	Ver. Arabische Emiraten	83.600	Trinidad & Tobago	5.130
Saoedi-Arabië	1.960.000	Vietnam	330.000	Tsjechië	78.400	Kaapverdië	4.000
Indonesië	1.919.000	Maleisië	330.000	Panama	78.000	Micronesia	2.900
Libië	1.760.000	Noorwegen	324.000	Sierra Leone	71.700	West-Samoa	2.860
Iran	1.648.000	Ivoorkust	322.500	Ierland	70.280	Luxemburg	2.590
Mongolië	1.565.000	Polen	312.700	Georgië	69.700	Komoren	2.200
Peru	1.285.000	Italië	301.200	Sri Lanka	65.600	Mauritius	1.860
Tsjaad	1.284.000	Filippijnen	300.000	Litouwen	65.200	Sao Tome & Principe	970
Niger	1.267.000	Ecuador	284.000	Letland	64.100	Tonga	750
Angola	1.247.000	Burkina Faso	274.000	Togo	56.800	Dominica	750
Mali	1.220.000	Nieuw-Zeeland	269.000	Kroatië	56.500	Kiribati	710
Zuid-Afrika	1.220.000	Gabon	268.000	Bosnië-Herzegovina	51.200	Singapore	647
Colombia	1.139.000	Guinea	245.900	Costa Rica	51.100	Bahrein	620
Ethiopië	1.127.000	Verenigd Koninkrijk	245.000	Slovakije	49.000	St. Lucia	620
Bolivia	1.100.000	Ghana	238.500	Dominicaanse Republiek	48.700	Belau	500
Mauretanië	1.030.000	Roemenië	237.500	Bhutan	47.000	Andorra	470
Egypte	1.001.000	Oeganda	236.000	Estland	45.200	Antigua & Barbuda	440
Tanzania	945.000	Laos	230.800	Denemarken	43.000	Barbados	430
Nigeria	923.800	Guyana	215.000	Nederland	41.200	St.-Kitts & Nevis	360
Venezuela	912.000	Oman	212.500	Zwitserland	41.000	St. Vincent & Grenadines	340
Namibië	825.000	Wit-Rusland	207.600	Guinea-Bissau	36.100	Grenada	340
Mozambique	801.600	Kirgizië	198.500	Taiwan	36.000	Malta	320
Pakistan	796.100	Senegal	196.700	Moldavië	33.700	Malediven	290
Turkije	780.000	Syrië	185.200	**België**	**30.500**	Seychellen	280
Chili	757.000	Cambodja	181.000	Lesotho	30.400	Marshalleilanden	180
Zambia	752.600	Uruguay	176.000	Armenië	29.800	Liechtenstein	160
Marokko	690.000	Tunesië	164.000	Albanië	28.700	San Marino	60
Birma	678.000	Suriname	163.800	Equatoriaal Guinea	28.000	Tuvalu	26
Afghanistan	652.000	Bangladesj	144.000	Burundi	27.800	Nauru	21
Somalië	638.000	Tadzjikistan	143.100	Haïti	27.700	Monaco	1,95
Centraalafrikaanse Rep.	623.000	Nepal	140.800	Solomoneilanden	27.500	Vaticaanstad	0,5
Oekraïne	603.700	Griekenland	132.000	Rwanda	26.300		
Botswana	600.300	Nicaragua	130.000	Macedonië	25.700		
Madagascar	587.000	Noord-Korea	120.500	Djibouti	23.200		
Kenia	582.600	Malawi	118.500	Belize	22.900		
Frankrijk	547.000	Benin	113.000	Israël	20.770		
Jemen	528.000	Honduras	112.000	El Salvador	21.000		
Thailand	513.000	Bulgarije	111.000	Slovenië	20.250		

De 192 soevereine naties plus Vlaanderen: gerangschikt naar bruto binnenlands produkt (BBP) per hoofd (in dollars)

Luxemburg	46.591	Gabon	4.630	Papua-Nieuw-Guinea	1.085	Cambodja	279
Zwitserland	44.908	Trinidad & Tobago	4.618	Equatoriaal Guinea	1.049	Mali	267
Japan	42.081	Brazilië	4.509	Oezbekistan	1.007	Burkina Faso	259
Denemarken	37.449	Mexico	4.459	West-Samoa	998	Nigeria	256
Noorwegen	36.806	Maleisië	4.251	Indonesië	972	Jemen	254
Vlaanderen	**31.980**	Mauritius	4.034	Bolivia	964	Madagascar	238
Verenigde Staten	31.201	Estland	3.951	Armenië	892	Tsjaad	230
Duitsland	31.141	Zuid-Afrika	3.918	Kirgizië	863	Rwanda	227
Singapore	31.139	Polen	3.877	Oekraïne	837	Nepal	217
Oostenrijk	30.869	Slovakije	3.822	Guyana	825	Niger	215
Ijsland	29.488	Botswana	3.611	Congo Brazzaville	821	Mozambique	188
België	**28.790**	Venezuela	3.499	Sri Lanka	802	Guinea-Bissau	173
Nederland	28.154	Panama	3.200	Albanië	795	Tanzania	173
Finland	28.075	Turkije	3.167	Ivoorkust	755	Malawi	166
Frankrijk	27.975	Libanon	2.999	Djibouti	742	Sierra Leone	150
Zweden	27.705	Costa Rica	2.800	China	727	Burundi	147
Ierland	23.422	Belize	2.725	Honduras	722	Kongo-Kinshasa	127
Australië	21.881	Peru	2.611	Georgië	703	Ethiopië	110
Canada	20.458	Thailand	2.593	Zimbabwe	703		
Verenigd Koninkrijk	20.237	Fiji	2.416	Kameroen	646		
Italië	19.574	Colombia	2.392	Moldavië	614		
Ver. Arabische Emiraten	16.666	Letland	2.328	Guinea	594		
Nieuw-Zeeland	16.427	Tunesië	2.283	Senegal	581		
Israël	15.978	Wit-Rusland	2.198	Angola	527		
Spanje	15.644	Litouwen	2.197	Pakistan	511		
Bahama's	13.567	Rusland	2.138	Turkmenistan	486		
Koeweit	12.921	Namibië	2.133	Lesotho	486		
Cyprus	12.857	Dominicaanse Republiek	1.799	Mauretanië	478		
Taiwan	12.461	Paraguay	1.781	Nicaragua	452		
Griekenland	12.069	El Salvador	1.716	India	444		
Portugal	11.672	Jamaica	1.559	Azerbeidjan	431		
Qatar	11.285	Algerije	1.521	Laos	421		
Zuid-Korea	11.123	Jordanië	1.491	Mongolië	408		
Slovenië	10.637	Marokko	1.388	Ghana	399		
Bahrein	9.260	Roemenië	1.310	Benin	394		
Malta	8.508	Kazakstan	1.281	Zambia	388		
Argentinië	8.475	Iran	1.275	Haïti	370		
Barbados	7.894	Syrië	1.209	Gambia	353		
Oman	6.537	Ecuador	1.562	Bangladesj	348		
Saoedi-Arabië	6.516	Guatemala	1.533	Tadzjikistan	345		
Uruguay	6.029	Swaziland	1.409	Kenia	334		
Tsjechië	5.142	Bulgarije	1.372	Oeganda	332		
Hongarije	4.920	Kaapverdië	1.354	Vietnam	331		
Kroatië	4.846	Egypte	1.146	Togo	330		
Chili	4.784	Filippijnen	1.092	Soedan	296		

Van de overige 40 naties is het BBP niet gekend, wellicht omdat het zo laag is.

Bronnen:

Wereldlandenlexicon (Utrecht: Kosmos, 1997).

Gerald P. O'Driscoll, Kim R. Holmes & Melanie Kirkpatrick; 2001 I*ndex of* E*conomic* F*reedom* (Washington en New York: The Heritage Foundation & The Wall Street Journal, 2001).

Middeleeuws Vlaanderen en de wortels van de moderne democratie

Vlaanderen heeft een zeer oude traditie inzake directe zowel als representatieve democratie. Zelfs de constitutionele orde van de Verenigde Staten ontwikkelde zich eerst bij ons. Dat toont Prof. Raoul Van Caenegem aan.

Karel de Goede, graaf van Vlaanderen, werd op 2 maart 1127 vermoord in de St. Donatiaanskerk te Brugge, de zetel van zijn regering. De moordenaars waren de Erembalds, een groep wanhopige samenzweerders. Het waren mensen van niet-vrije geboorte die de graaf gedreigd had terug op te eisen als lijfeigenen. Graaf Karel, wiens vader, Koning Knut IV van Denemarken, ook vermoord werd in een kerk (namelijk te Odense in 1086), was kinderloos. Daarom brak in het rijke en machtige graafschap Vlaanderen een felle strijd uit voor de opvolging. Die strijd werd in de zomer van 1128 gewonnen door Diederik van den Elzas, die de steun had van de Engelse koning Hendrik I. De verliezer, Willem Clito, een zoon van de Normandische hertog Robert Curthose, die gesteund werd door de Franse koning Lodewijk VI, kwam om op het slagveld. De moord op graaf Karel en het daaropvolgende bloedbad veroorzaakten een diepe politieke en constitutionele crisis in Vlaanderen. Daarbij kwam het tot een felle discussie over een aantal „democratische" waarden. Daarover wil ik het in deze bijdrage hebben.



De Gentse Vrijdagmarkt.
Ooit was dit plein het toneel van diverse direct-democratische volksvergaderingen. De traditie van de directe democratie die vandaag in Zwitserland nog voortleeft, bestond in de middeleeuwse Nederlanden ook.

De historici zijn goed op de hoogte, niet alleen van de gebeurtenissen van 1127-28 maar ook van wat de mensen toen dachten, dankzij een clericus in de grafelijke administratie, ene Galbert van Brugge. Hij hield immers van maart 1127 tot juli 1128 een dagboek bij dat een schat bevat van pertinente beschouwingen omdat het neergeschreven werd door een ooggetuige die bovendien professioneel opgeleid was om politieke en legale zaken precies en correct neer te schrijven.[1] Een bijkomende gelukkige omstandigheid is het moment waarop de gebeurtenissen in Vlaanderen zich voordeden. Het gaat om het scharniermoment in de middeleeuwse geschiedenis dat zo treffend beschreven werd in Haskins' *Renaissance of the Twelfth Century*. Het is de periode die de overgang vormt tussen de primitieve, archaïsche, gesloten en diep-feodale vroege Middeleeuwen en de verstedelijkte, intellectueel ontwikkelde en open samenleving der volgende eeuwen.[2] Dat de Vlaamse crisis en Galberts verhaal zich situeren in het midden van deze overgangsperiode is een gelukkig toeval, dat mij in staat stelt om aan te tonen dat verschillende basiskenmerken die wij vandaag associëren met een democratie, toen hun oorsprong vonden in de historische Nederlanden. (Met dit laatste bedoelen we de zg. „17 Provinciën" van Keizer Karel V, namelijk de huidige Benelux plus de Franse departementen Nord en Pas-de-Calais).

[1] De recentste uitgave van Galberts Latijnse tekst is: J. Rider, *Galbertus Notarius Brugensis. De multro, traditione, et occisione gloriosi Karoli comitis Flandriarum* (Turnhout, Brepols, 1994, Corpus Christianorum. Continuatio Mediaeualis, CXXXI). Voor een Nederlandse tekst, zie: R.C. Van Caenegem (red.), *Galbert van Brugge, grafelijk secretaris: De moord op Karel de Goede: Dagboek van de gebeurtenissen van de jaren 1127-1128* (Antwerpen, Mercatorfonds, 1978; herziene druk: Leuven, Davidsfonds, 1999).

[2] Zie C.H. Haskins, *The Renaissance of the Twelfth Century* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1927) alsook C.N.L. Brooke, *The Twelfth Century Renaissance* (London/New York: Thames and Hudson, 1969).

De *heerschappij van de wet*



Karel de Goede, graaf van Vlaanderen, zoon van koning Knut IV van Denemarken, werd vermoord in maart 1127. Daarmee begon een diepe politieke en constitutionele crisis.

De notie van wat men in het Engels de *rule of law* noemt, de regel dat in de samenleving de wet regeert, dat iedereen gelijk is voor de wet en dat niemand boven de wet staat, kwam toen voor het eerst tot uiting – al vond die regel uiteraard nog geen algehele toepassing (maar waar en wanneer is dat wel het geval? Zeker niet in onze huidige tijd) en al werden vele conflicten nog met geweld beslecht. Niettemin blijkt uit de geschriften van Galbert hoezeer zijn tijdgenoten ernaar streefden om wettelijke normen te ontdekken, alsook de manier waarop die juridisch konden worden opgelegd. Toen Graaf Karel de leden van de Erembald-clan wilde opeisen als lijfeigenen, besloot hij zijn zaak aan een rechtbank voor te leggen.[3] En toen verscheidene steden voor hun burgers voordelen wilden bekomen, verwierven ze stedelijke *keuren* waarin de graven van Vlaanderen nieuwe wettelijke beschikkingen invoerden.[4] Deze beschikkingen werden neergeschreven, verzegeld en bekrachtigd, zoals dat diende te gebeuren met andere wetteksten. In latere eeuwen ging het respect voor de wet soms zo ver dat het relevante artikel van de stadskeure luidop voorgelezen moest worden in de rechtszaal opdat de naleving ervan verzekerd zou worden.[5]

Een van de meest opvallende uitingen van het respect voor de *rule of law* was het besef dat zelfs de regering gebonden was door de wet en dat ook zij de wettelijke basisregels in verband met het functioneren van de staat en de legitieme rechten van het volk diende te respecteren. In de 19de eeuw zijn we dit de *rechtsstaat* gaan noemen.[6] Grondwettelijkheid, in het bijzonder wanneer ze gepaard gaat met een rechterlijke beoordeling van de grondwettelijkheid van de wetten, is een belangrijke moderne verworvenheid. In het middeleeuwse Vlaanderen echter kan men de allereerste sporen daarvan reeds terugvinden, met name in Galberts beschrijving van de gebeurtenissen van februari 1128. Toen een grafelijke ambtenaar in Gent probeerde om bepaalde belastingen herin te voeren die eerder door de nieuwe graaf, Willem Clito, waren afgeschaft, brak prompt een volksopstand uit. Willem kwam naar de stad en werd toegesproken door Iwein van Aalst, de leider van het verzet. Galbert brengt verslag uit van Iweins beklijvende speech, waarin de graaf verweten werd dat hij door zijn woord en zijn plechtige belofte niet te houden, de wederzijdse band tussen hemzelf en het volk had verbroken. Geen vorst die de wet had geschonden, kon rechtmatig verder regeren, aldus Iwein. Hij eiste bijgevolg dat indien zijn aanklacht gegrond bevonden zou worden, de graaf zou aftreden en de plaats zou ruimen voor een heerser die de wet wél zou respecteren. Iwein van Aalst zette nog een verdere stap in de richting van het moderne constitutionalisme toen hij voorstelde om zijn beschuldiging voor te leggen aan een rechtbank. Die moest samengesteld worden uit „baronnen van beide partijen, en onze heren en al de verantwoordelijke mannen uit de clerus en het volk," en moest zetelen te Ieper, „dat gelegen is in het midden van ons land," om aldus „rustig en na rijp beraad, zonder bedrog of kwade trouw, het oordeel te vellen" of de graaf al dan niet de wet gebroken had: en als dit zo was, dan zou hij moeten opstappen.[7]

Republikanisme, representatieve instellingen en een eenheidsscheppende monarchie

Een ander democratisch element dat voor het eerst tot uiting komt in Galbert – en dat nadien in de Nederlanden nog zeer belangrijk zou worden – was het principe dat de bevolking akkoord moest gaan met de haar opgelegde

[3] Zie R.C. Van Caenegem, *Galbert of Bruges on Serfdom, Prosecution of Crime and Constitutionalism,* in B.S. Bachrach & D. Nicholas (reds.), *Law, Custom, and the Social Fabric in Medieval Europe: Essays in honour of Bryce Lyon* (Kalamazoo: Western Michigan University Press, 1990), blz. 89-112.

[4] Voor de Vlaamse keuren in het algemeen, zie F.L. Ganshof, *La Flandre*, in F. Lot & R. Fawtier (reds.), *Histoire des institutions françaises au moyen âge* (Parijs, PUF, 1957), blz. 343-426. Voor de oudste Vlaamse stedelijke keure, zie R.C. Van Caenegem, *The Borough Charter of Saint-Omer of 1127, Granted by William Clito, Count of Flanders,* in R.C. Van Caenegem, *Legal History: A European Perspective* (Londen en Rio Grande: Hambledon Press, 1991), blz. 61-70.

[5] R.C. Van Caenegem, *Geschiedenis van het strafrecht in Vlaanderen van de XIe tot de XIVe eeuw* (Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1954, Verhandelingen Kon. Acad. Wetensch., Klasse der Letteren, no. 19), blz. 14-17.

[6] R.C. Van Caenegem, *An Historical Introduction to Western Constitutional Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), blz. 15-21.

[7] H. Pirenne, *Histoire du meurtre de Charles le Bon, comte de Flandre* (Paris: Picard, 1891); blz. 138-41. Zie de commentaren in R.C. Van Caenegem, *The Ghent Revolt of February 1128*, in L. Milis et al. (reds.), R.C. Van Caenegem, *Law, History, the Low Countries and Europe* (Londen en Rio Grande: Hambledon Press, 1994), blz. 107-12.

regeringsvorm (de zg. *government by consent*). Het graafschap Vlaanderen aanvaardde dat het geregeerd werd, maar het was niet bereid om blindelings alle maatregelen te accepteren die de vorst uitvaardigde of van bovenaf aan een passieve, onderdanige bevolking wilde opleggen. De regering werd verondersteld het volk te regeren met diens instemming: ze moest die goedkeuring verkrijgen en soms zelfs afkopen. De regeringsparticipatie van het volk nam de vorm aan van zowel directe als indirecte democratie. De directe democratie uitte zich via informele volksvergaderingen in open lucht, waar alle burgers een actieve en directe rol speelden in de politieke discussie en het beslissingsproces. Dit systeem was wijdverspreid in de tijd van Galbert. Ik verwijs naar zijn beschrijvingen van directe volksactie in Rijsel op 1 augustus 1127, in Sint-Omaars op 3 februari 1128 en in Gent op 16 februari 1128.[8] Massabijeenkomsten in de steden – hetzij ordentelijk, hetzij onrustig – werden eeuwenlang een frequent verschijnsel in het politieke leven in de Nederlanden. Een van de meest fascinerende voorbeelden was een manifestatie van volkse onvrede op de Gentse Vrijdagmarkt op 29 juni 1467. Toen nam ter gelegenheid van de Blijde Intrede van Karel de Stoute, een voorts onbekende burger, een zekere Otto Bruneel, plots het woord en richtte zich tot de graaf in harde en expliciete taal, om daarna even snel weer in de massa te verdwijnen als hij tevoorschijn was gekomen.[9]

Democratie wordt vaak geassocieerd met republikanisme (het kan niet vreedzaam samengaan met een monarchie, tenzij deze laatste slechts een symbolische, rituele rol speelt) en veel van de succesvolle hedendaagse democratische regimes zijn republieken. Ik stel dus voor dat we het middeleeuwse republikanisme eens nader bekijken. Het ontstond, zoals algemeen bekend, in de stadstaten van Noord-Italië, waar de Duitse monarchie verworpen werd en stedelijke zichzelf regerende republieken het levenslicht zagen. Zij zijn befaamd voor hun kunst, maar ook voor hun politieke instellingen.[10] Hun grote Noordeuropese tegenhangers wat vrijheid en welvaart betreft, waren de Vlaamse steden. Daar leefde eveneens een republikeinse geest, in het bijzonder in de 14de eeuw. Deze beweging is onlosmakelijk verbonden met de naam van Jacob van Artevelde, wiens standbeeld vandaag de Gentse Vrijdagmarkt siert, de plaats waar koning Edward III van Engeland op 26 januari 1340 tot koning van Frankrijk werd uitgeroepen. Jacob was ruwaard van Gent geworden rond de jaarwisseling van 1337-1338, bij het begin van de Honderdjarige Oorlog, op een ogenblik dat Vlaanderen, als een vazalstaat van Frankrijk, te lijden had onder een Engels wolembargo. De stad kwam onder leiding van zijn verkozen quasi-revolutionair bestuur in opstand tegen zijn pro-Franse graaf, Lodewijk van Nevers. Gent verklaarde zich neutraal, waarna de wol weer binnenkwam en de stedelijke textieleconomie opnieuw in het dagelijkse brood van de bevolking kon voorzien.[11]

Dit was geen alleenstaand geval in het 14de eeuwse Vlaanderen waar opstanden tegen de graaf en zijn Franse suzerein schering en inslag waren en waar het er een hele tijd op leek dat de zogenaamde „kwartieren" van Gent, Brugge en Ieper zich zouden ontwikkelen tot stadstaten van het Italiaanse type. Uiteindelijk kwam het echter nooit zover en legde het Huis van Bourgondië op het einde van de eeuw de monarchale regeringsvorm op. Maar het verzet tegen een centraliserende monarchie stak de kop terug op in de 15de en 16de eeuw, voornamelijk in Gent, waar de republikeinse traditie nooit geheel verloren ging. Ik verwijs naar de Gentse opstanden tegen Filips de Goede, tegen Karel V en tenslotte – voor het laatst – tegen Filips II (van 1577 tot 1584), toen een Calvinistische Republiek – met een Calvinistisch theologisch college – aan de macht kwam.[12] Deze traditie van republikeinse rebellie lag aan de grondslag van de Nederlandse Opstand tegen Spanje en leefde uiteindelijk verder in de Nederlandse Republiek in het noorden.[13] Het is daarom niet overdreven om te stellen dat de Republiek van de Verenigde Nederlanden zijn wortels had in het institutioneel model dat zich in

[8] Pirenne, *Histoire du meurtre de Charles le Bon*, hfdst. 93, 94 en 95, blz. 137-41.

[9] V. Fris, *Histoire de Gand depuis les origines jusqu'en 1913* (Gent: Tavernier, 1930), blz. 126-7.

[10] Voor recente studies, zie: D. Waley, *The Italian City-Republics* (Londen: Longman, 1978). Ook: J.H. Mundy, *In praise of Italy: the Italian Republics*, in *Speculum* 64, 1989, blz. 815-34.

[11] P. Carson, *James Van Artevelde: The Man from Ghent* (Gent: Story-Scientia, 1980; Nederlandse vertaling: Leuven, Davidsfonds, 1996).

[12] Zie: J. Decavele (red.), *Ghent: In Defence of a Rebellious City: History, Art, Culture* (Antwerpen: Mercatorfonds, 1989). Voor de rol van Gent in de vroegste periode van de Bourgondische staat, zie: M. Boone, *Gent en de Bourgondische hertogen ca. 1384-ca. 1453: een sociaal-politieke studie van een staatsvormingsproces* (Brussel: Paleis der Academiën, 1990, Verhand. Kon. Acad. Wetensch., Kl. Lett., Jg. 52, no. 133).

[13] Voor de republikeinse traditie die zich in de middeleeuwse Vlaamse steden ontwikkelde en haar bekroning vond in de onafhankelijke Nederlandse Republiek, zie W. Blockmans, *De tweekoppige draak. Het Gentse stadsbestuur tussen vorst en onderdanen, 14e-16e eeuw*, in J. de Zutter, L. Charles & A. Capiteyn (reds.), *Qui valet ingenio: Liber Amicorum J. Decavele* (Gent: Stichting Mens en Kultuur, 1996), blz. 27-37. De auteur benadrukt de leidende rol van Gent en bespreekt diverse plannen van Gent, Brugge en Ieper om het graafschap Vlaanderen in drie stadstaten te verdelen met een gemeenschappelijke monarch die slechts een beperkte macht kon uitoefenen en wiens gezag afhankelijk was van de erkenning door zijn onderdanen. De auteur wijst erop dat de stad Gent reeds op 6 augustus 1579, twee jaar voor de rest van de Nederlanden, Filips II vervallen van de troon had verklaard: Gent stelde dat de koning redelijke vredesvoorstellen had verworpen en dat zijn soevereiniteit bijgevolg overgegaan was op de stadsmagistraat.

[14] Blockmans, o.c., blz. 34. De auteur toont op blz. 32 het overwicht van Vlaanderen en Brabant aan door te verwijzen naar hun aandeel in de totale belastingopbrengsten in de Nederlanden. De verdeling van de belastingen was door de Staten-Generaal ten tijde van Karel V aldus vastgesteld: Vlaanderen betaalde 34 %, Brabant 29 %, Holland en Zeeland samen tussen 15 en 17 %, Gelderland 12 % en de overige gebieden veel minder.

Vlaanderen en Brabant had ontwikkeld in de loop van eeuwenlange oppositie tegen de machthebbers.[14]

De meest voorkomende manier waarop het volk in het landsbestuur participeerde was via de indirecte democratie. De representatieve instellingen van de Nederlanden – de Staten van de adel, de clerus en de burgers – namen stilaan vaste vorm aan in de 14de eeuw en werden geregeld bij het politieke leven betrokken. Aanvankelijk gebeurde dit op het niveau van de verschillende provincies, zoals Vlaanderen, Henegouwen, Brabant en Holland. Maar in 1464 kwam voor het geheel van de Bourgondische Nederlanden ook het hogere niveau van de Staten-Generaal tot stand (de 500ste verjaardag van de stichting van de Staten-Generaal werd herdacht in Den Haag in 1964).[15] Er was in de latere middeleeuwen geen enkel onderwerp dat de publieke opinie bezighield en dat te maken had met algemeen welzijn, dat niet besproken werd in de ontelbare vergaderingen tussen de regering en de afgevaardigden van het volk. De omvangrijke documenten die daaruit resulteerden, worden momenteel door historici bewerkt en uitgegeven.[16] De parlementaire traditie van de Nederlanden is oud én belangrijk.[17] Wie denkt dat het Parlement een exclusieve Britse uitvinding is, vergist zich.

We zeiden reeds dat de republikeinse stroming nooit geheel verdween en op momenten van onvrede terug aan de oppervlakte kwam. Dat spreekt moderne lezers die koningen associëren met persoonlijk bewind en verdrukking zeker aan. Constitutionele monarchie kan echter een factor van cohesie, democratie en stabiliteit zijn, zoals we vandaag zien in Groot-Brittannië, Scandinavië, de Benelux en zoals het bewezen werd in post-Franco-Spanje. Ook in de Nederlanden speelden de Bourgondische en Habsburgse monarchen een veelal positieve rol. Het was hun onmiskenbare verdienste dat zij een nieuwe en belangrijke Europese staat creëerden – verenigd maar niet eengemaakt – waar voorheen slechts een verzameling van kleine provinciale vorstendommen bestond die elkaar soms zelfs bevochten. Deze nieuwe staat der Nederlanden, die slechts nipt faalde om een koninkrijk te worden,[18] leidde tot grotere welvaart – ik vermeld als een der factoren de monetaire unie die tot stand kwam in 1433 – en tot interne vrede: het geheel was beter af dan de delen, en de Bourgondische Nederlanden hadden het nooit zo goed gehad. De hoeksteen van deze eenheid was de dynastie. Zij creëerde een warme dynastieke verbondenheid die zorgvuldig gecultiveerd werd – denken we bijvoorbeeld maar aan de instelling van de Orde van het Gulden Vlies. Deze dynastie was geen onderdrukker maar leefde in osmose met haar onderdanen.[19] Een van de meest romantische gebeurtenissen in de geschiedenis van Gent is de bijeenkomst van de Staten-Generaal op 26 januari 1477, waar Maria van Bourgondië, die zopas haar vader had verloren tijdens het beleg van Nancy, de afgevaardigden tot tranen bewoog met haar bede om hulp tegen de dreiging van een Franse annexatie: de Staten beloofden de vorstin hun trouw „tot de dood."[20] Een andere, minder dramatische, anecdote illustreert eveneens de gehechtheid van het volk aan de dynastie. Toen Maria van Bourgondië, die met Maximiliaan van Oostenrijk was gehuwd, op 8 juni 1478 een baby kreeg, was iedereen verheugd omdat het een jongen was: een belangrijk feit voor de continuïteit van de dynastie. Enkele aanhangers van Frankrijk, de oude vijand, verspreidden echter het gerucht dat het kind eigenlijk een meisje was. Na de doopplechtigheid op het Prinsenhof in Brugge, gaf het volk bijgevolg uiting aan zijn ongenoegen. De jonge moeder zag zich hierdoor verplicht om het kleine prinsje Filip naakt aan het volk te tonen. De kronieken beschrijven dat ze de testikels van het knaapje in de hand nam en aan iedereen liet zien. De goede burgers van Brugge, merkend dat het kind inderdaad een jongen was, waren hierdoor „ten zeerste opgelucht en vol van vreugde."[21]

De monarchie was de motor achter de politieke eenheid van de Nederlanden. Het is niet verbazend dat sommige republikeins gezinde steden dit proces

[15] Zie J. Gilissen, *Le régime représentatif avant 1790 en Belgique* (Brussel: La Renaissance du Livre, 1952) en C. Van De Kieft, *De Staten-Generaal in het Bourgondisch-Oostenrijkse Tijdvak (1464-1555)*, in S.J. Fockema Andreae (red.), *500 Jaren Staten-Generaal in de Nederlanden* (Assen: Van Gorcum, 1964) blz. 1-26.

[16] Ik denk aan W. Prevenier, A. Zoete en W.P. Blockmans, uitgevers van de *Handelingen van de Leden en Staten van Vlaanderen* sinds 1959.

[17] Het is belangrijk om weten hoe de leden van de Derde Stand – die der burgers – werden aangeduid, zowel in de beginfase van de „schepenbanken van Vlaanderen" (scabini Flandriae) en later. In het algemeen werden de schepenen van de Vlaamse steden in de 12de eeuw aangeduid door de graaf en in de 13de eeuw gecoöpteerd door de zittende leden. In de 14de eeuw deed zich een democratiseringsproces voor waarbij de burgers, georganiseerd in de gilden en de ambachten, een dominante rol speelden in de aanduiding van de stedelijke autoriteiten en van hun woordvoerders die zitting hadden in de stedelijke „algemene raden." Nergens in het middeleeuwse Europa vinden we het moderne type democratie met algemeen stemrecht en geheime verkiezingen terug. Niettemin droegen de vele raden en staten van de latere middeleeuwen de mogelijkheid in zich om zich in de loop van de jaren te ontwikkelen tot representatieve organen zoals wij die kennen in onze moderne democratieën.

[18] Alles was in gereedheid gebracht om Karel de Stoute in 1473 tot koning van Lotharingen (een naam die terugging tot de Karolingische tijd) uit te laten roepen door keizer Frederik III, toen deze zich echter op het laatste ogenblik terug trok. Daardoor bleven de Bourgondische Nederlanden wat ze voordien waren: een unie van vorstendommen samengehouden door een gemeenschappelijke prins (die tegelijkertijd graaf van Vlaanderen, Henegouwen, Holland en Namen, hertog van Brabant, enz. was) en door een groeiend aantal gemeenschappelijke instellingen. De koningstitel, die de hertogen van Bourgondië ontglipte, zou een bevestiging geweest zijn van hun status als vorsten met de meeste attributen van een koning.

[19] Zie W. Prevenier en W. Blockmans, *De Bourgondische Nederlanden* (Antwerpen: Mercatorfonds, 1983).

[20] Ibid., blz. 198.

[21] Ibid.

[22] R.C. Van Caenegem, *Methods of Proof in Western Medieval Law*, in Van Caenegem, *Legal History*, blz. 71-113; R. Bartlett, *Trial by Fire and Water: The Medieval Judicial Ordeal* (Oxford: Clarendon Press, 1986); R.C. Van Caenegem, *Reflexions on rational and irrational modes of proof in medieval Europe*, in *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 58, 1990, blz. 263-79.

[23] Van Caenegem, *Geschiedenis van het Strafrecht*, blz. 280-307.



Jacob van Artevelde symboliseert de Vlaamse Republikeinse traditie. Die traditie leefde nadien in de Nederlandse Republiek verder en bereikte zo de Verenigde Staten.

van unificatie en centralisatie node zagen gebeuren. Zij beschouwden het als een gevaar voor hun autonomie; zij koesterden hun soevereiniteit zoals sommigen in Groot-Brittannië vandaag de Britse soevereiniteit koesteren – met name de soevereiniteit van hun parlement.

Het *wetgevende proces*

Een ander wezenlijk kenmerk van de moderne politiek, naast het bestaan van parlementen en grondwetten, is het rationele proces waarop wetten tot stand komen en disputen worden beslecht. Ook daarvan vinden we reeds de eerste sporen terug in het 12de eeuwse Vlaanderen. Wetgeving, de bewuste en beredeneerde beslissing om nieuwe wetten te maken en oude af te schaffen of aan te passen, kwam in de plaats van een passieve en blinde onderwerping aan oude gewoonten (die aanvaard werden enkel en alleen omdat ze oud waren of van goddelijke oorsprong heetten te zijn). Op dezelfde wijze zag men in de rechtbanken van de 12de eeuw een evolutie waarbij de godsoordelen (ordaliën) vervangen werden door een rationeel onderzoek naar schuld of onschuld.[22] Dit maakte deel uit van de algemene Europese evolutie van de oude mentaliteit die overal de hand Gods in zag, naar een wettelijk stelsel waar de mens zijn lot zelf in handen nam. Geweld en opstand werden vervangen door wet en rede, door juridische procedures en vreedzame argumentatie tussen aanklagers en verdedigers; familievetes werden vervangen door de arbitrage van stedelijke vredemakers (paiseurs, paysierders).[23]

Opnieuw kunnen we bij Galbert ontdekken hoe vroeg deze Europese trend zich reeds manifesteerde in de Nederlanden, en meer bepaald in Vlaanderen. Toen de nieuwe graaf Willem Clito de aanhang wilde winnen van de burgers van Brugge, stond hij hen bij wijze van privilege het recht toe om op eigen gezag hun gewoonterecht te wijzigen of te verbeteren. De burgers waren duidelijk van mening dat zij – in volksvergaderingen of via hun schepenbanken – zelf via een wilsbeschikking in staat waren nieuwe wetten te maken en dat ze niet verplicht waren om zich gewoon neer te leggen bij bestaande situaties, en ze verkregen van hun vorst de goedkeuring om deze wetgevende beslissingen ook daadwerkelijk te nemen.[24] In de tijd van Galbert begon men ook te twijfelen aan de oude irrationele bewijsmethodes, want in 1116 verkregen de burgers van Ieper een geschreven charter van de graaf van Vlaanderen die de vuur- en de waterproef in hun stad afschafte.[25] Galbert vermeldt het „godsoordeel" in het kort, maar had duidelijk zijn twijfels bij de proef met een heet ijzer. Hij vertelt hoe Lambert van Aardenburg, die een grote rol speelde in de samenzwering tegen Karel de Goede, er niettemin in slaagde deze proef met succes te doorstaan. Hij werd, echter, korte tijd daarop gedood in een schermutseling, zodat uiteindelijk de gerechtigheid alsnog zegevierde. Galbert heeft een vooringenomen kijk over dit alles. Hij gelooft duidelijk niet erg aan godsoordelen als een middel om bewijzen te bekomen, maar ziet ze eerder als een goddelijke blijk van genade voor de zondaars en een manier om hen – althans tijdelijk – hun zonden te vergeven. Dit dient uiteraard niet het doel van een strenge wereldlijke gerechtigheid, zoals Galbert spottend schrijft.[26] De primitieve godsoordelen werden door graaf Filips van den Elzas in de tweede helft van de 12de eeuw in de belangrijkste steden afgeschaft en vervangen door rationele methodes van onderzoek en kritische evaluatie.[27]

[24] Pirenne, *Histoire du meurtre de Charles le Bon*, hfdst. 55, blz. 87. Zie de commentaar in R.C. Van Caenegem, *Considerations on the customary law of twelfth-century Flanders*, in Van Caenegem, *Law, History, the Low Countries and Europe*, blz. 97-106. In de daaropvolgende eeuwen kwam in de steden een grote hoeveelheid nieuwe wetgeving tot stand. Voor sommige recente studies, zie J.-M. Cauchies, *Services publics et législation dans les villes des anciens Pays-Bas: Questions d'heuristique et de méthode* in *L'initiative publique des communes en Belgique: Fondements historiques.* Actes du 11e Coll. Internat. Crédit communal de Belgique (1-4 september 1982) (Brussel, 1984), blz. 639-88; P. Godding, *Les ordonnances des autorités urbaines au moyen âge: Leur rapport à la technique législative,* in J.-M. Duvosquel & E. Thoen (reds.), *Peasants and townsmen in medieval Europe: Studia in honorem A. Verhulst* (Gent: Snoek Ducaju, 1995), blz. 185-201.

[25] F. Vercauteren (red.), *Actes des Comtes de Flandre, 1071-1128* (Brussel: Paleis der Academiën, 1938, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis), 79, blz. 178.



Brugge. Het belfort: symbool van de stedelijke autonomie in de Middeleeuwen.

Het idee van een contract tussen vorst en volk

Volkssoevereiniteit is een ander modern begrip dat reeds zeer vroeg in de geschiedenis van de Nederlanden tot uiting kwam. Ik verwijs naar het besef dat de uiteindelijke bron van legitieme autoriteit voortvloeit uit het volk en niet uit de ongelimiteerde en niemand verantwoording verschuldigde macht van een vorst bij de genade Gods. Opnieuw vinden we hiervan de allereerste indicaties bij Galbert. Het zijn niet meer dan schuchtere aanzetten omdat het monarchale beginsel, verankerd in de religie, machtig was en dat de komende eeuwen nog zou blijven. Niettemin brengt Galbert verslag uit van Vlaamse ideeën over de rol van het volk bij de opvolging door een nieuwe vorst. Zij kantten zich tegen de pretenties van de Franse koning, de feodale suzerein van de graven van Vlaanderen, om te beslissen aan wie de grafelijke kroon in Vlaanderen moest toekomen. Galbert beschrijft hoe de burgers van Brugge op 10 april 1128 uitdagend lieten weten: „We maken bekend aan iedereen … dat de koning van Frankrijk niets te maken heeft met de aanduiding of de verkiezing van een graaf van Vlaanderen… De edelen van het land en de burgers hebben de macht om de naaste verwant als erfgenaam te kiezen van het gezag van de graaf, en het is hun privilege om hem tot graaf te verheffen."[28] Galbert brengt hiermee verslag uit van de eerste uitdrukking in middeleeuws Vlaanderen van de *souveraineté nationale*, om de terminologie te gebruiken van de titel van een artikel van de bekende middeleeuwen-kenner F.L. Ganshof.[29] Die toont in L*es origines du concept de souveraineté nationale en Flandre* aan wanneer en in welke omstandigheden de notie dat de macht uitging van een vorst en van zijn dynastie in botsing kwam met de idee dat de macht in wezen toebehoort aan de gemeenschap van de vrije inwoners van een land en door hen vrijwillig gedelegeerd wordt aan een vorst en zijn afstammelingen. Geleidelijk werd het begrip aanvaard van een contract (hoewel die term niet gebruikt werd) tussen vorst en volk met wederzijdse verplichtingen: de heerser die zich niet aan zijn plicht houdt en zijn onderdanen onrechtvaardig behandelt, ontslaat hen daardoor van hun plicht tot gehoorzaamheid. Het belang van Galberts vroege getuigenis wordt verhoogd door het feit dat het in 1581 uitgerekend deze rechtvaardiging is die de noordelijke provincies inroepen om hun band met koning Filips II op te zeggen.[30]

Provinciale autonomie en een federale monarchie

Een laatste verwijzing naar de toekomst in het verhaal van Galbert betreft de provinciale autonomie. De federale structuur van de Nederlandse Republiek was gebaseerd op respect voor de autonomie van elk van de zeven noordelijke provincies, die – in tegenstelling tot de tien zuidelijke – ontsnapten aan herovering door Spanje. Inderdaad, een van de duidelijke stipulaties van de Unie van Utrecht van 1579, die de Basiswet van de Republiek werd, betrof de soevereiniteit van de zeven provincies, die de ware dragers van die Republiek waren.[31] Hoewel ze verenigd waren in een federale staat, was de gehechtheid van de regio's aan hun onafhankelijkheid een voortdurend kenmerk van het publiekrecht in de Nederlanden sinds de Middeleeuwen. Het was hierbij opnieuw het graafschap Vlaanderen dat de pioniersrol speelde. Vlaanderen was immers de eerste provincie der Nederlanden die een *de facto* autonomie verwierf. Dit gebeurde ten nadele van het koninkrijk Frankrijk, al ontkende Vlaanderen (tot aan de verdragen van Madrid en Kamerijk in 1526 en 1529) niet dat het tot dit koninkrijk behoorde.[32] Opnieuw situeert Galberts verhaal zich op het ogenblik van een interessante breuklijn. Inderdaad had Vlaanderen (zoals vele andere Franse regio's) zich los weten te maken van de Westfrankische/Franse monarchie op het einde van de 9de eeuw,[33] maar in de 12de eeuw, meer bepaald onder Lodewijk VI, begon de Franse kroon aan een politiek van reünificatie op lange termijn. Een eerste stap in dit proces

[26] Pirenne, *Histoire du meurtre de Charles le Bon*, hfdst. 105, 108, blz. 150, 154-5.

[27] R.C. Van Caenegem & L. Milis, *Kritische uitgave van de „Grote Keure" van Filips van den Elzas, graaf van Vlaanderen, voor Gent en Brugge (1165-1177)*, in *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis* 143, 1977, blz. 207-57.

[28] Pirenne, *Histoire du meurtre de Charles le Bon*, hfdst. 106, blz. 152.

[29] F.L. Ganshof, *Les origines du concept de souveraineté nationale en Flandre*, in *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 18, 1950, blz. 135-58.

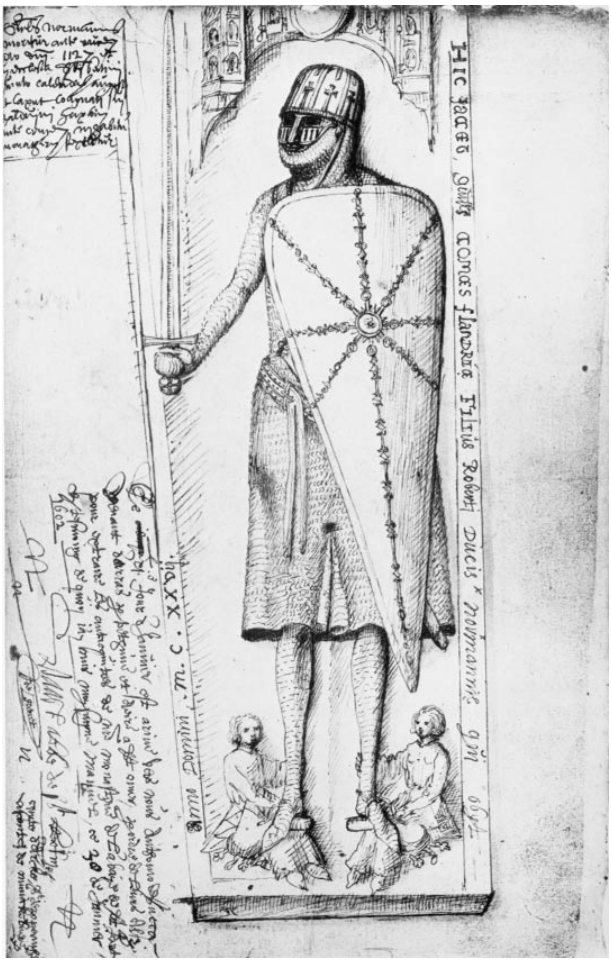
[30] Zie J. Van der Grinten, *Het Plakkaat van Verlatinge*, in *Bijdragen Vaderl. Geschiedenis en Oudheidkunde*, 5de reeks, II, 1932, blz. 161-78; J.P.A. Coopmans, *Het Plakkaat van Verlatinge (1581) en de Declaration of Independence (1776)*, in *Bijdragen en Mededelingen Geschied. Nederlanden* 98, 1983, blz. 540-67.

[31] Zie S.J. Fockema Andreae, *De Nederlandse Staat onder de Republiek* (Amsterdam: Noord-Hollandse Uitgeversmaatschappij, 1961, 3de uitgave, 1969), blz. 3-5.

[32] Zie de klassieke studie van Ganshof, *La Flandre*, en de recente, gedetailleerde monografie van S. Dauchy, *De processen in beroep uit Vlaanderen bij het Parlement van Parijs (1320-1521). Een rechtshistorisch onderzoek naar de wording van staat en souvereiniteit in de Bourgondisch-Habsburgse periode* (Brussel: Paleis der Academiën, 1995, Verhand. Kon. Acad. Wetensch., Kl. Lett., Jg. 37, no. 154).

[33] Zie F.L. Ganshof, *Vlaanderen onder de eerste graven* (Antwerpen: Standaard, 1944).

was de tussenkomst van Lodewijk VI in Vlaanderen in 1127 om zijn eigen kandidaat op te leggen voor de opvolging van graaf Karel de Goede. Deze eerste Franse poging om tussen te komen in het graafschap liep op een mislukking uit, zoals vele pogingen nadien. Zodoende werd de autonomie van Vlaanderen gevestigd en bleef ze bewaard.[34] Sommige gelijkaardige pogingen deden zich voor in de andere Nederlandse provincies, gelegen ten oosten van de Schelde (de grens vastgelegd bij het Verdrag van Verdun in 843), die tot het Roomse Rijk der Duitse Natie behoorden. Deze provincies – Brabant, Henegouwen, Holland, enz. – maakten hun band met hun feodale suzerein ook losser, al gebeurde dat later dan in Vlaanderen. Ook zij werden de facto autonome provincies, een proces dat uiteindelijk erkend werd bij de verdragen van Westfalen, toen de soevereiniteit van de Nederlandse Republiek werd geformaliseerd.[35]



Willem Clito, graaf van Vlaanderen, sneuvelde te Aalst in juli 1128. Omdat hij zijn beloften schond, oordeelde Iwein van Aalst dat het volk het recht had om een andere graaf te kiezen.

Het is belangrijk te beseffen dat de Bourgondisch/Habsburgse staat, van Filips de Goede tot Karel V, het bestaan van de verschillende graafschappen en hertogdommen aanvaardde. De staat bracht respect op voor hun verschillende identiteit, grondwetten, gewoonten, opperste rechtbanken en zelfs nationaliteiten (zo moesten bijvoorbeeld alle mensen die in Brabant een publiek ambt uitoefenden, geboren Brabanders zijn). Maar op hetzelfde moment creëerden de hertogen van Bourgondië (die hun Nederlandse carrière in 1369 waren begonnen met een Vlaams huwelijk) vanuit hun functie als gemeenschappelijke heersers over al deze provincies, ook centrale instituties voor politieke, rechterlijke, wetgevende en financiële aangelegenheden. Zodoende ontwikkelde er zich een centrale regering, in Mechelen of Brussel, en een gemeenschappelijk Parlement, de Staten-Generaal. Men kan die Bourgondisch/Habsburgse staat het best omschrijven als een federale monarchie. Er waren centrale regeringsinstellingen voor het hele gebied, maar er was geen geünifieerde natie-staat, omdat de provincies grote autonomie genoten en slechts verbonden waren door een louter personele – maar geen reële – unie. Het is deze unieke situatie die verder doorgetrokken werd in de federale grondwet van de Nederlandse Republiek, en die daarna, zoals men weet, in de 18de eeuw navolging vond in de Verenigde Staten van Amerika, en nog later in vele andere landen.[36]

Het is op de fundamenten die in de 12de eeuw gelegd werden dat de *anciennes démocraties des Pays-Bas* (om de titel te citeren van een bekend werk van Henri Pirenne) en de *rule of law* tot bloei konden komen.[37] Ik wil hier twee voorbeelden geven die aantonen hoe onze streken in de middeleeuwen reeds gehecht waren aan wat wij thans mensenrechten zouden noemen: een voorbeeld uit Vlaanderen en een uit Brabant.

In de loop van de tweede helft van de 13de eeuw raakte de stad Brugge betrokken in een aanslepend en duur rechtsgeding met haar eigen kerkelijke hoofd, de bisschop van Doornik. Centraal in dit dispuut stond niet de gebruikelijke reeks klachten inzake bigamie, verkrachting of asielmisbruik, maar een zwaarwichtig aspect van wat we vandaag *due process of law* (behoorlijke rechtsgang) zouden noemen, meer bepaald de rechten van de verdediging. Wat in Brugge op het spel stond was het volgende. In de loop van de 13de eeuw had zich een schandalig gebruik ontwikkeld tijdens bisschoppelijke visitaties. Indien een parochiaan van een of ander wanbedrijf werd beschuldigd door een aantal „synodale getuigen" onder eed, dan werd hij automatisch geacht schuldig te zijn, zonder verder bewijs, recht op verdediging of op beroep. Deze

[34] F.L. Ganshof, *Trois mandements perdus du roi de France Louis VI intéressant la Flandre, in* Handelingen Genootschap Emulation de Bruges, 87, 1950, blz. 115-33; F.L. Ganshof, *Le roi de France en Flandre en 1127 et 1128* in *Revue historique de droit français et étranger*, 4de reeks, 27, 1949, blz. 204-28.

[35] Zie F. Dickmann, *Der Westfälische Frieden* (Münster: Aschendorff, 1965).

[36] R.C. Van Caenegem, *An Historical Introduction to Western Constitutional Law*, blz. 142-50.

[37] H. Pirenne, *Les anciennes démocraties des Pays-Bas* (Parijs: Flammarion, 1910).



Het parlement in Westminster. Neen, dit is niet de bakermat van de Westerse democratie. In Vlaanderen genoot de bevolking reeds veel vroeger, weliswaar op lokaal vlak, van een veel grotere politieke inspraak.

gelijkstelling van een simpele beschuldiging met een veroordeling kan historisch verklaard worden. Voordien waren de „testes synodales" inderdaad slechts een aanklachtjury, en konden de beschuldigden zich witwassen door een van de primitieve ordaliën te ondergaan waarover we het eerder hadden. Maar nadat het Vierde Lateraanse Concilie dergelijke godsoordelen verboden had, viel dit verdedigingsmiddel weg en werden boetes bijgevolg automatisch opgelegd aan beschuldigde woekeraars en overspeligen alsof deze mensen werkelijk schuldig waren bevonden. In een poging om de afschaffing van dit misbruik te bekomen, daagde de stad Brugge haar bisschop voor de rechtbank van de aartsbisschop van Reims. Er stonden bij deze rechtszaak persoonlijke en individuele belangen op het spel, maar die zijn van ondergeschikt belang: ten gronde ging het hier om een van de grote rechtsprincipes van elke beschaafde samenleving, namelijk de garantie op een rechtvaardig en eerlijk proces. De zaak begon in 1269 onder bisschop Jan II van Edingen, en eindigde circa 1301, wellicht door middel van een compromis, voor de Romeinse curie, waarbij de bisschop van Doornik, die het pleit in Reims had verloren, in beroep was gegaan. De rechtszaak verliep met grote zorgvuldigheid, tientallen getuigen werden gehoord (zoals uit recent gepubliceerde documenten blijkt), en het belang voor Brugge blijkt uit de immense sommen die de stedelijke administratie er voor uittrok: men schat dat de totale kost van het proces bijna een volledig jaarbudget van de stad bedroeg. Het was echter geen verspild geld, want het gevolg van het dispuut was dat in Brugge, en ook in de andere steden, de volgende rechtsbeginselen werden ingevoerd. De bisschop had het recht om synodale getuigen aan te duiden (op voorstel van de parochiepriester), die mannen en vrouwen die de publieke opinie schuldig achtte, konden aanklagen. Nadien moest de bisschop overgaan tot een *inquisitio*, een onderzoek waarbij de beschuldigde zich kon verdedigen overeenkomstig de Romeins-canonieke procedure: indien geen bewijs van schuld kon worden voorgelegd, dan kwam de beschuldigde ervan af met een „canonieke purgatie" en werd zijn reputatie gezuiverd.[38]

Het voorbeeld uit Brabant betreft het Charter van Kortenberg van 1312, een document met een reeks vrijheden afgekondigd door hertog Jan II. Het Charter vertoont veel gelijkenissen met de Magna Carta (1215) van de Engelse Koning Jan zonder Land (er zijn zelfs tekstuele overeenkomsten).

[38] D. Lambrecht (red.), *Acta Processus circa Synodum: Proces gevoerd door Brugge, Damme en het Vrije tegen de bisschop van Doornik voor de officialiteit te Reims en de Curie te Rome* (Brussel: Ministerie van Justitie, 1988, Kon. Com. Oude Wetten. Verzameling van de Oude Rechtsspraak in België, 7de reeks).

In Artikel I beloofde de hertog dat hijzelf en zijn opvolgers geen belastingen zouden opleggen behoudens in drie specifieke gevallen en zelfs dan moest de fiscale last zodanig zijn dat niemand werd „ghequetst no verlaeden" (schade berokkend noch overbelast). In Artikel 2 beloofde de hertog te „houden ende setten al onse lant te wette ende te vonnesse" (iedereen zou behandeld worden overeenkomstig de wet en zou recht hebben op een gerechtelijk proces), zodanig dat eenieder, rijk zowel als arm, behandeld zou worden overeenkomstig de bestaande charters. Artikel 4 stelde een raad van toezicht in, te vergelijken met de XXV baronnen van de Engelse Magna Carta, samengesteld uit edellieden en burgers van de belangrijkste Brabantse steden.[39]

De *opstand tegen de* Spaanse autocratie

Voor een land dat gewend was aan de *rule of law*, dat vrije gemeenten telde, een parlementaire regering had, provinciale autonomie kende, van vrije discussie genoot en waar zich occasionele stedelijke revoltes voordeden tegen de regering, was de introductie van het 16de eeuwse absolutisme – in de vorm van de Spaanse autocratie – een koude douche. Godsdienstige onverdraagzaamheid deed haar intrede: geen geflirt meer met ketterse ideeën voor de Rederijkerskamers en hun befaamde literaire toernooien! De Inquisitie ging hand in hand met centralisatie, met *Gleichschaltung* van de provincies, met zware belastingen opgelegd door een persoonlijke beslissing van koning Filips en met verachting voor de lokale gebruiken en oude stedelijke vrijheden: kortom, er kwam een persoonlijk bewind in plaats van het bewind van de wet. Het gevolg was een Nederlandse Opstand tegen de politieke autocratie en de religieuze intolerantie. De opstandige beweging begon in de zuidelijke Nederlanden, het meest bevolkte en meest welvarende deel, waar Brussel en Mechelen gelegen waren en waar de Reformatie, zowel Luthers als Calvinistisch, het vroegst haar opgang had gemaakt. De revolte sloeg spoedig over naar het noorden, maar werd daarna in het zuiden neergeslagen door de Spaanse huurlingenlegers, eerst onder Alva en daarna onder Farnese. Na de val van Antwerpen in 1585 kwam het Spaanse offensief tot stilstand omdat Filips' geld opraakte en hij meer ambitieuze plannen had op Europese schaal – met inbegrip van de verovering van Engeland. Aldus konden de noordelijke provincies, die dapper weerstand hadden geboden aan de Spaanse aanvallen (tijdens het berucht beleg van Leiden bijvoorbeeld), voorgoed ontsnappen aan het autocratische bewind. Zo ontstond de Nederlandse Republiek. Daarvan maakten de zuidelijke provincies echter geen deel meer uit, zodat hun verdere geschiedenis een ander verhaal is.[40]

De Nederlandse Opstand was de eerste van een bekende reeks opstanden en revoluties waarbij oude autocratische regimes ten val werden gebracht. De tweede in de reeks was de Puriteinse Revolutie in Engeland; de derde, de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog; de vierde, de Franse Revolutie; en de vijfde, de Maart- en Oktober-Revoluties van 1917, die het tsaristische regime liquideerden.

Brinton laat in zijn klassieke studie, T*he* A*natomy of* R*evolution*, de Nederlandse revolutie gewoon weg en begint de reeks met de gebeurtenissen in Engeland in de 17de eeuw.[41] Dit illustreert de blinde vlek van de Angelsaksers. Niet alleen situeert de Nederlandse Opstand tegen het Spaanse absolutisme zich vooraan in de reeks van de grote anti-autocratische bewegingen van de moderne tijden, maar hij was een soort voorafspiegeling van de Puriteinse Revolutie in Engeland. De Nederlandse Opstand was, inderdaad, zoals de beweging van Cromwell, gebaseerd op twee pijlers: een godsdienstige bekommernis om de juiste interpretatie van de Bijbel en een politieke bekommernis om het herstel van de oude vrijheden (in Engeland was dit het *common law*, het gewoonterecht) en de rol van de representatieve instellingen.[42]

[39] Men vindt de tekst in J. Van Der Straeten, *Het charter en de raad van Kortenberg*, II (Brussel, Leuven, Universiteitsbibliotheek, Universitaire uitgaven, 1952), Publicaties op het gebied der Geschiedenis en der Philologie, 3de reeks, deel 47
en in H.P.H. Camps, *Oorkondenboek van Noord Brabant*, I (Den Haag: Nijhoff, 1979), Rijksgeschiedkundige Publicatiën 883, blz. 1074n.
Zie de vergelijkende geschiedkundige commentaren van B. Lyon, *Fact and Fiction in English and Belgian Constitutional Law*, in *Medievalia et Humanistica*, 10, 1956, blz. 82-101.

[40] Voor de Nederlandse Opstand, zie P.C.A. Geyl, *Geschiedenis van de Nederlandse stam*, delen 1 en 2, 3de herziene druk (Amsterdam en Antwerpen: Wereldbibliotheek, 1961).
Voor het protestantisme in Vlaanderen, zie J. Decavele, *De dageraad van de Reformatie in Vlaanderen (1520-1565)*, 2 delen (Brussel: Paleis der Academiën, 1975, Verhand. Kon. Acad. Wetensch., Kl. Lett. Jg. 37, no. 76).
Een interessante verzameling teksten uit de periode van de Nederlandse Opstand (1570-87) kan gevonden worden in M. Van Gelderen (red.), *The Dutch Revolt* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993, Cambridge Texts in the History of Political Thought).

[41] C. Brinton, *The Anatomy of Revolution* (New York: Random House, 1965).

[42] Voor een algemeen, beknopt overzicht, zie: R.C. Van Caenegem, *Reflexions on the Place of the Low Countries in European Legal History*, in Van Caenegem, *Legal History*, blz. 149-63.

De Nederlandse en de Engelse situaties vertonen gelijkenissen én verschillen. De gelijkenissen liggen eerder voor de hand en vloeien voort uit het feit dat Engeland en de Nederlanden tot dezelfde Westerse wereld behoren: ze hadden de Latijnse kerk gemeenschappelijk; een feodale en, in de 16de eeuw, absolutistische monarchie; representatieve vergaderingen; respect voor de wettelijke orde, en vrijheid onder de wet. Er zijn niettemin opmerkelijke verschillen. Het meest opvallende verschil ligt in de constituties van Engeland en de Nederlanden. Engeland was een unitaire natie-staat (een van de oudste van Europa), terwijl de Nederlanden een confederatie van provinciale staten vormden, of hoogstens een federale staat. In Engeland werd de natie – Bede's *gens Anglorum* – een staat, het koninkrijk van Alfred de Grote en zijn onmiddellijke opvolgers. In de Nederlanden werd de staat – Bourgondisch en daarna Habsburgs – een natie: de dynastie schiep er de nationaliteit, en niet andersom.[43] Een ander verschil betreft de representatieve volksvergadering. Het Engelse Parlement, met zijn Hogerhuis (*House of Lords*) en Lagerhuis (*House of Commons*), kreeg duidelijke vorm tegen het midden van de 13de eeuw.[44] De klassieke continentale vergaderingen der Staten – met hun drie kamers van de clerus, de adel en de derde Stand – komen pas veel later tot stand in de Nederlanden. In Vlaanderen kwamen deze Staten voor het eerst samen in 1384; de term „Staten" werd voor het eerst gebruikt voor een bijeenkomst van de twee Standen in 1403 en voor de drie Standen in 1404. Dit betekent niet dat er voordien geen representatieve volksvergaderingen bestonden, maar alleen dat die niet georganiseerd waren op de klassieke manier, en dit om meerdere redenen. Het volk van het graafschap Vlaanderen was voordien vertegenwoordigd door de belangrijkste steden – we komen de beroemde *scabini Flandriae* voor het eerst tegen in 1241 – die zo machtig waren dat zij de andere sociale groepen volledig in de schaduw stelden. Deze steden raakten kort na 1300 bekend als de „goede steden" en hun bijeenkomsten als „parlementen."[45]

Het stedelijke overwicht in de Nederlanden verklaart een ander verschil met Engeland. Het enthousiasme voor de oorlogen en militaire veroveringen, zoals dit zich in Engeland voordeed onder koningen als Hendrik V, die zijn land in de Honderdjarige Oorlog leidde, was iets wat men in de Nederlanden wanhopig trachtte te vermijden. De verovering van vreemde landen door Nederlandse troepen onder leiding van hun graven en hertogen, was een zeer uitzonderlijk gebeuren en, wanneer het zich voordeed, zoals onder Karel De Stoute, was het onpopulair en botste het op groot verzet vanwege de vergadering der Staten. De zeldzame ogenblikken dat de graven van Vlaanderen hun ridders en voetvolk ten strijde hadden geleid, deden zich voor in de dagen der kruistochten onder de graven Diederik en Filips van den Elzas en Boudewijn IX:[46] Dat was van een heel andere orde dan de verovering door de Engelsen van Wales, Schotland en Frankrijk! Het is een paradox dat Engeland, hoewel een eiland, overheerst werd door een landhongerige militaire feodale klasse die er naar hunkerde om nog meer land te veroveren in het buitenland, terwijl de Nederlanden zich vooral bezighielden met commerciële en industriële ondernemingen.[47]

Ik wil tenslotte, bij wijze van besluit, deze vergelijking wat breder opentrekken en de vraag stellen waarom Vlaanderen inzake democratische ontwikkeling zo ver op de rest van Europa vooruit was. De Engelse en de Vlaamse ervaring toont dat de middeleeuwse democratie zich gelijktijdig op verschillende manieren kon ontwikkelen, naargelang van de divergente constituties van de twee landen. Het is een feit dat de Engelse parlementaire instellingen ontstonden vooraleer gelijkaardige organen ontstonden in de Nederlanden, maar dit was alleen zo op het *nationale* niveau. Als we het lokale en regionale niveau eveneens in beschouwing nemen, dan hadden de Engelsen geen voorsprong op de Nederlanden. Het verschil is te verklaren door het feit dat Engeland een veel oudere natie-staat was dan de Nederlanden, zodat een

[43] Omdat we stellen dat in de Bourgondische Nederlanden de staat ontstond voor de natie, zou het de lezer kunnen verbazen dat we, naar het voorbeeld van Ganshof, reeds spreken van „nationale soevereiniteit" in de tijd van Galbert van Brugge; maar men moet zich realiseren dat een nationaal gevoel in de verschillende vorstendommen, zoals Vlaanderen, Brabant en Holland, reeds eeuwenlang bestond op het niveau van de provincies, vooraleer die in de Bourgondische periode een bredere heel-Nederlandse staat werden en een nieuwe, ruimere politieke identiteit verwierven.

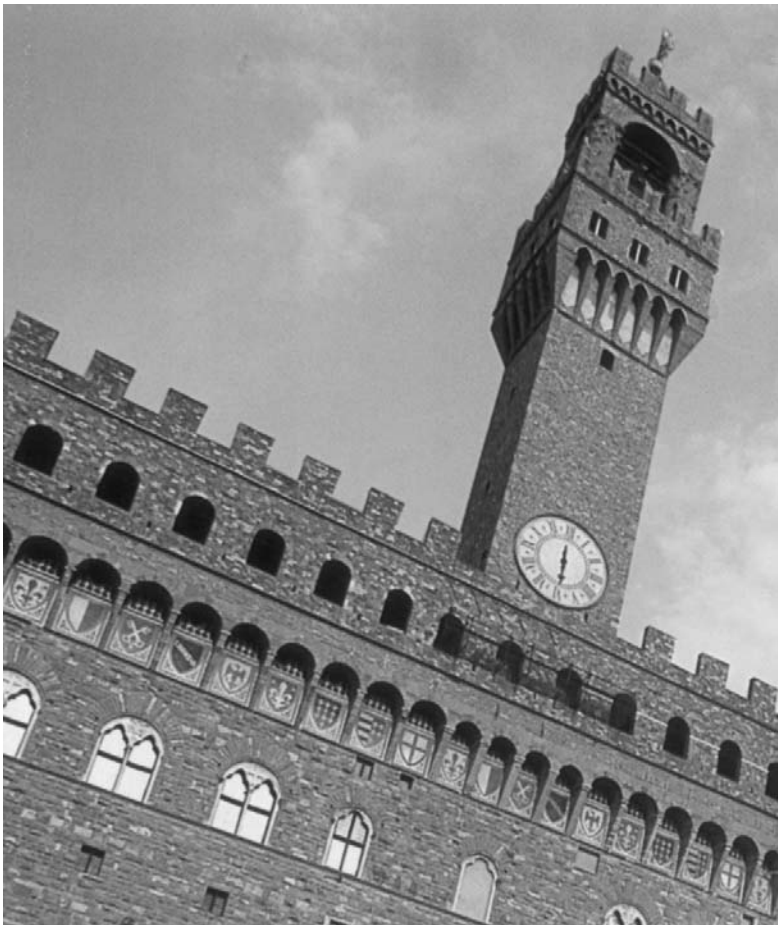
[44] H.G. Richardson & G.O. Sayles, *Parliaments and Great Councils in Medieval England* (Londen: Stevens, 1961); E.B. Fryde & E. Miller (reds.), *Historical Studies of the English Parliament*, 2 delen (Cambridge: Cambridge University Press, 1970); G.O. Sayles, *The Functions of the Medieval Parliament of England* (Londen en Ronceverte: Hambledon Press, 1988).

[45] D. Lambrecht & J. Van Rompaey, *De staatsinstellingen in het Zuiden van de 11de tot de 14de eeuw*, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, III, Haarlem, 1982, blz. 129-34.

[46] Voor Diederik, zie *Nationaal Biografisch Woordenboek*, XIII (Brussel: Paleis der Academiën, 1990), kol. 224-42 (door Th. De Hemptinne). Voor Filips, zie ibid.; IV, 1970, kol. 290-329 (door H. Van Werveke). Voor Boudewijn IX, zie ibid., I, 1964, kol. 224-37 (door W. Prevenier).

[47] Zie R.C. Van Caenegem, *Reflections on the History of England*, in Van Caenegem, *Law, History, the Low Countries and Europe*, blz. 37-54.

nationaal parlement er veel vroeger kon ontstaan. Aan de andere kant was Vlaanderen een meer verstedelijkte samenleving en telde het meer machtige steden – die zich bijna tot stadstaten ontwikkelden – dan Engeland, waar lokale autonomie onbekend was en waar de feodaliteit nog sterk verankerd was. Bijgevolg deden de allereerste „democratische" opstoten zich in Vlaanderen voor op een lokaal niveau. Een gelijkaardige situatie deed zich voor met betrekking tot de grondwetten. Magna Carta werd verleend bijna een eeuw voor het Charter van Kortenberg (dat Brabant betrof; er bestaat niets gelijkaardigs voor Vlaanderen). Maar hier moet opnieuw een vergelijking worden gemaakt tussen het Engelse nationale charter der vrijheden en de plaatselijke Vlaamse stedelijke keuren. Als vroege natie-staat was Engeland er uiteraard vroeg bij om een nationale „grondwet" te verkrijgen, maar in Vlaanderen verwierven de steden hun „grondwetten" (de charters en de keuren) reeds een eeuw vóór er van Magna Carta sprake was – alleen gebeurde dit uitsluitend op het lokale (stedelijke) en niet op het nationale (Vlaamse of, *a fortiori*, Nederlandse) niveau. Of de vroege democratische ontwikkeling op een nationaal dan wel een lokaal niveau plaats vond, is echter minder belangrijk dan het feit dat ze *überhaupt* plaatsvond. Als we de zaak zo bekijken, dan zijn de Nederlanden, en meer bepaald Vlaanderen, de bakermat van de Westerse democratische waarden.



Het Palazzo Vecchio in Firenze: symbool van de stedelijke macht in de middeleeuwen. Waarom werden de Italiaanse steden onafhankelijke stadstaten, en de Vlaamse niet?

Dit brengt ons bij het probleem van de causaliteit. Hier wil ik nog kort iets zeggen over de hierboven vermelde kwestie van hoe de Vlaamse democratische „vroegrijpheid" te verklaren, en ook dieper ingaan op de daarmee gerelateerde vraag waarom de pionierende Italiaanse stedelijke republieken (die in zovele opzichten op de Vlaamse steden leken) er niet in slaagden om politieke instellingen te ontwikkelen die dezelfde blijvende invloed zouden hebben als hun Vlaamse tegenhangers. Deze vraag kunnen we alleen beantwoorden in een Europees perspectief. In het tijdvak dat we in dit artikel bekijken (maar ook vandaag nog), was de „normale" situatie diegene waarbij de nationale regering geacht wordt de baas te zijn en de steden slechts opereren op het lokale niveau, als schakels in de nationale administratieve machinerie: er is geen plaats, zelfs niet voor een stad van de omvang van New York City, om een eigen (buitenlandse) politiek te voeren gericht tegen de regering in Washington. Deze „normale" situatie overheerste reeds in het middeleeuwse Engeland, en, na enige aarzeling, ook in Frankrijk, waar de nationale koningen de leiding hadden en waar, met uitzondering van Parijs, er geen super-steden waren vergelijkbaar met Gent met zijn 65.000 inwoners. In Italië daarentegen ontwikkelde zich een tegengestelde situatie. Het *regnum Italiae* in het noorden werd geregeerd door een Duitse koning die tegelijk Rooms keizer was. Zijn regime was instabiel omdat de vorst een buitenlander was die bovendien bijna voortdurend in conflict lag met de paus. Terzelfdertijd leidde de economische groei tot het ontstaan van verscheidene super-steden met 100.000 inwoners, die de kans zagen om hun eigen weg te gaan en om een onafhankelijke politiek te volgen om hun eigen sociale en economische doelstellingen te verwezenlijken: zo ontstonden

de onafhankelijke Italiaanse stadstaten. Vlaanderen situeerde zich tussen de twee extremen in. Het kende machtige en rijke steden, die profiteerden van hun geografische ligging, van het vruchtbare land en van de Europese opbloei van de handel (zoals Noord-Italië), maar het kende eveneens een bekwame dynastie van heersers, waarvan er enkele machtige Europese vorsten waren (net als in Engeland en Frankrijk). Bijgevolg kregen, op ogenblikken dat de graven zwak waren (omwille van Franse druk, of omwille van een opvolgingsstrijd zoals in 1127-28), de steden de overhand, maar telkens als sterke heersers het politieke toneel domineerden (zoals onder Diederik en Filips van den Elzas), gedroegen de steden zich als ondergeschikte delen van het land en zijn regering.

Het grote scheiden der wegen tussen de Nederlanden en Noord-Italië gebeurde in de 14de en 15de eeuw. De Nederlandse ruimte ontwikkelde zich tot een federale staat onder één gemeenschappelijke vorst – het was een quasi-koninkrijk. Noord-Italië (erg verschillend van de pauselijke staat en het koninkrijk in het zuiden) werd daarentegen definitief opgedeeld in een aantal stadstaten die slechts in naam afhingen van het keizerrijk. In de Nederlanden bloeiden de oude tradities van consensus en vrijheid op in de provinciale Staten en de Staten-Generaal. Die toestand bleef bestaan tot aan het bewind van Filips II toen deze tradities in de tien zuidelijke provincies, die onder Habsburg bleven, weggespoeld werden door het Spaanse absolutisme, maar ze overleefden en bloeiden verder op in de zeven noordelijke provincies van de Republiek. In Italië volgde op de democratische fase van het eind van het Middeleeuwen een kleinschalig absolutisme dat uitdraaide op mini-autocratieën. Hier werden de lessen van Machiavelli's *Il Principe* toegepast door lokale families van potentaten, met voorspelbare gevolgen voor de middeleeuwse tradities van burgerlijke vrijheden, zelfbestuur en populaire politieke cultuur. Dezelfde Keizer Karel V die het rebelse Gent onderwierp en strafte in 1540, had de republiek Firenze veroverd in 1529, maar in Italië was er geen Republiek der Verenigde Provinciën om de democratische traditie voort te zetten die in dat fatale jaar verloren ging.

Raoul C. Van Caenegem*



* Prof. Dr. Raoul C. Van Caenegem is emeritus hoogleraar rechtsgeschiedenis en middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Gent. Een uitgebreidere versie van deze tekst verscheen in John Pinder (red.), *Foundations of Democracy in the European Union: From the Genesis of Parliamentary Democracy to the European Parliament* (Londen: MacMillan Press, 1999), blz. 4-17.

De legitimatie van de Belgische secessie

Het is opvallend, zo schrijft Paul Belien, dat de Belgische secessie van Nederland nooit juridisch verantwoord werd. Ze betekende dan ook een breuk met de nationale tradities.

Het streven naar separatisme of staatkundige afscheiding wordt vaak vereenzelvigd met de nationalistische ideologie. Wanneer we de argumenten onderzoeken die ter legitimatie ingeroepen werden van twee bekende secessie-„klassiekers," de Nederlandse afscheiding van Spanje in 1581 en de Amerikaanse secessie van Groot-Brittannië in 1776, dan blijkt de afwezigheid van nationalistische rechtvaardiging. In beide gevallen is de staatkundige afscheiding een gevolg van het recht ingeroepen door een volk om de vorst af te zetten wegens „contractbreuk," met name de schending door de vorst van zijn verplichting om de vrijheden en de belangen van het volk te bewaren en te verdedigen. Voor de Nederlanders ging het eveneens om „meineed," aangezien de vorst bij zijn aantreden als hertog van Brabant een formele eed gezworen had om de oude vrijheden, privileges en gewoonterechten van het volk te respecteren. Hij had zich in die eed zelfs expliciet akkoord verklaard met het recht van het volk om hem af te zetten indien hij zijn eed zou schenden.



De Commissie van Vijf, onder leiding van Thomas Jefferson, presenteert op 4 juli 1776 de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring aan John Hancock, president van het Continentaal Congres (detail uit een schilderij van J. Trumbull).

Zowel in 1581 als 1776 ging aan de staatkundige secessie een formele opzegging van de loyauteit van het volk aan zijn vorst en diens regering vooraf.[1] Die opzegging werd door de Nederlanders en de Amerikanen bovendien in hetzelfde document juridisch gerechtvaardigd. Bij de Nederlandse secessie gebeurde dit in het zg. „Plakkaat van Verlatinge," afgekondigd door de Staten-Generaal van de Verenigde Nederlanden te Den Haag op 26 juli 1581. „Het is algemeen bekend dat (…) de vorst er is ter wille van de onderdanen, zonder welke hij geen vorst is," zo stelt het Plakkaat letterlijk: wanneer hij de rechten van het volk schendt, „moet hij dus niet als een vorst, maar als een tiran worden beschouwd. Dan staat het zijn onderdanen vrij hem niet langer als vorst te erkennen – vooral nadat er in de Staten van het land overlegd is – maar hem te verlaten en in zijn plaats een ander tot soeverein te kiezen om hen te beschermen."

Bij de Amerikaanse secessie gaat het om de zg. „Declaration of Independence" afgekondigd door het *Continental Congress* op 4 juli 1776. „Wij beschouwen de volgende waarheden als vanzelfsprekend," aldus de tekst, „dat regeringen (…) hun macht ontlenen aan de goedkeuring door de geregeerden; en dat wanneer een vorm van regering de voormelde doelstellingen ondermijnt, het volk het volste recht heeft om die regering te wijzigen of terzijde te schuiven en een nieuwe regering in te stellen."

Sindsdien is 4 juli de Amerikaanse nationale feestdag. Zo zou 26 juli de nationale feestdag van de Republiek der Verenigde Nederlanden zijn indien die staat vandaag nog zou bestaan. Ze bestond helaas slechts 214 jaar. Toen in het voorjaar van 1795 de grote rivieren dichtvroren, staken Franse troepen de Moerdijk over en maakten een eind aan de Nederlandse Confederatie.[2] („*Confoederatio Belgica*" in het Latijn).

Ook Angelsaksische historici erkennen tegenwoordig het Nederlandse „Plakkaat van Verlatinge" als het directe model voor de Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring.[3] Het Plakkaat gaat echter terug op de zg. „Blijde

[1] We zagen in een eerdere bijdrage reeds dat deze formele opzegging één van de twee vormvereisten is (naast de gezagsuitoefening over een afgescheiden stuk grondgebied) opdat van secessie sprake kan zijn. Zie: Belien, Paul & Colen, Alexandra; *De grenzen aftasten.* In: *Secessie;* oktober 2000; blz. 3-7.

[2] Roegiers, J. & van Sas, N.C.F.; *Revolution in the North and South, 1780-1830.* In: Blom, J.C.H. & Lamberts, E. (red.); *History of the Low Countries* (New York en Oxford: Berghahn Books, 1999); blz. 275.

[3] Lucas, Stephen E.; *The Plakkaat van Verlatinge – A Neglected Model for the American Declaration of Independence.* In: Hofte, R. & Kardux, H. (reds.); *The Netherlands in Five Centuries of Transatlantic Exchange* (Amsterdam: VU Press, 1994); blz. 187-207.



De auteur in de grote koepelzaal van het Capitool in Washington, staande voor het schilderij op vorige pagina.

Inkomst," de keure die hertogin Johanna van Brabant op 3 januari 1356 aan haar volk verleende. Deze Brabantse Grondwet, waaraan nadien elke hertog van Brabant bij zijn aantreden een eed van trouw diende te zweren, vermeldt uitdrukkelijk dat het volk het recht van verzet heeft indien de hertog zijn verplichtingen schendt. De Brabanders waren niet de eersten om dit principe aan te hangen. Zoals Prof. Raoul Van Caenegem in de vorige bijdrage in dit nummer aantoont, werd het beginsel reeds als juridisch argument ingeroepen door Iwein, graaf van Aalst,[4] tijdens een direct-democratische volksvergadering te Gent op 16 februari 1128. Misschien moet 16 februari dan maar onze nationale feestdag worden.

De *taal van het recht versus de taal van het geweld*

Wanneer in 1789 de Brabantse Revolutie uitbreekt en de Verenigde Belgische (of Zuidnederlandse) Provinciën zich afscheuren van Oostenrijk, doen zij dat eveneens op basis van het argument dat de vorst zijn plechtige beloften had geschonden. Het Manifest van het Brabantse Volk, afgekondigd in Hoogstraten op 24 oktober 1789, verklaarde hertog Jozef van Brabant (= keizer Jozef II van Oostenrijk) wegens meineed vervallen van de troon. Het was exact dezelfde argumentatie die de Staten-Generaal in 1581 hadden ingeroepen tegen de toenmalige hertog van Brabant, koning Filips II van Spanje. Zowel Filips II als Jozef II hadden bij hun aantreden immers de eed van trouw aan de Blijde Inkomst gezworen.

In die zin lag de Brabantse Revolutie in de lijn van de oude Nederlandse vrijheidstraditie en sloot naadloos aan bij het verleden van ons volk. Het was, zo men wil, een „conservatieve" revolutie, bedoeld om de oude rechten te vrijwaren, en gesteund op een bestaande en door het volk reeds eeuwenlang algemeen aanvaarde rechtsregel.

Het is, gezien deze nationale voorgeschiedenis, zeer opvallend dat de Belgische revolutie van 1830 geen legitimatiedocument heeft voortgebracht, terwijl, indien men daarnaar op zoek was gegaan, de inspiratiebron nochtans voor het grijpen lag.

Prof. Michel Magits toonde aan dat de Belgische revolutionairen opzettelijk verzuimden hun afscheuring van Noord-Nederland theoretisch te rechtvaardigen.[5] Meer zelfs, de suggestie van een enkeling om zo'n manifest op te stellen, werd door de leden van het Belgische N*ationaal Congres* onthaald op „hilariteit en gelach."[6] Volgens de Luikse jurist Joseph Lebeau, een van de leiders van de revolutionairen, was een manifest onnodig, aangezien de zaken in de wereld niet door het recht beslist werden, maar door het geweld. De „bajonetten" hebben gesproken, aldus Lebeau. „Geweld heeft teniet gedaan wat geweld had opgedrongen. Europa weet dit al; een manifest is niet nodig."[7] De Belgische revolutionairen werkten via de weg van de met de wapens afgedwongen voldongen feiten, eerder dan door een beroep te doen op juridische argumenten. Charles Rogier, een andere vooraanstaande revolutionair (en eveneens een Luikenaar, maar Fransman van geboorte), vond een theoretische onderbouw van de Belgische onafhankelijkheid „nutteloos."[8]

De niet-opstelling van een legitimatiemanifest blijkt een bewuste keuze te zijn geweest, waarvoor twee verklaringen ingeroepen kunnen worden. Ten eerste was het niet de bedoeling van de Belgische revolutionairen om het principe van het zelfbeschikkingsrecht van het (Zuid-)Nederlandse volk, zoals verwoord in de Blijde Inkomst, in eer te herstellen. Men erkende dit recht immers niet. Men kende, zoals Lebeau expliciet stelde, slechts „de taal van

[4] Iwein van Aalst (+ 1147), graaf van Gent en Aalst, heer van Waas, Drongen, Ruiselede en Liedekerke, behoorde tot de hoge Vlaamse adel. (Warlop, Ernest; *The Flemish Nobility before 1300* (Kortrijk: Desmet-Huysman, 1976), deel III, blz. 587-593). Een zijtak van de familie vestigde zich in Engeland, waar een familielid, Emma de Gand, huwde met baron Alan de Percy. De baronnen van Percy waren een naar Engeland uitgeweken jongere tak van het hertogelijke huis van Brabant en voerden de Brabantse leeuw in hun wapenschild. De Percy's brachten het later tot graven van Northumberland. Richard de Percy, een kleinzoon langs vaderszijde van Godfried met de Baard, graaf van Leuven en hertog van Brabant, en langs moederzijde een afstammeling van de graven van Gent & Aalst, was in 1215 één van de 25 baronnen die de Engelse koning Jan zonder Land dwongen tot het verlenen van de Magna Carta. (Brenan, Gerald; *A History of the House of Percy* (Londen: Freemantle, 1902), deel I, blz. 16-17).

[5] Magits, Michel; *Het zelfbeschikkingsrecht tijdens de Belgische revolutie – Een onderzoek naar de houding van de Belgische constituante in 1830-1831*. In: Sybesma-Knol, Neri & Van Bellingen, Jef (reds); *Naar een nieuwe interpretatie van het recht op zelfbeschikking* (Brussel: VUB Press, 1995); blz. 125-139.

[6] Huyttens, E.; *Discussions du Congrès National de Belgique 1830-1831* (Brussel, 1844); Deel III, blz. 93. In: Magits; blz. 138.

[7] Huyttens; Deel I, blz. 182. In: Magits; blz. 137.

[8] Huyttens; Deel III, blz. 94. In: Magits; blz. 138.

het geweld." Het is geen toeval dat diezelfde Lebeau als minister van Justitie in 1834 het leger met opzet losliet op de bezittingen van politieke tegenstanders van het Belgische bewind, omdat, naar hij zei, „het plunderen van huizen van Orangisten, hoewel betreurenswaardig, een vreselijke noodzaak is om de vijanden van de publieke orde te onderdrukken."[9] België schakelde zich in, niét in de van oorsprong Vlaamse-Brabantse-Nederlandse traditie dat de Staat er is ten dienste van de burger (die bijgevolg een actief recht van verzet heeft indien de regering ingaat tegen de belangen van het volk), maar wél in de totalitaire filosofie van de Franse Revolutie, waarbij de burger ten dienste staat van de Staat. Die laatste wordt daarbij per definitie geacht de algemene belangen van het volk te vertegenwoordigen, hetgeen elk recht op verzet uitsluit.



Louis De Potter (1786-1859), een republikein in de Zuidnederlandse politieke traditie. De Belgische Revolutie werd zijn persoonlijke tragedie, want de eigen vrijheidslievende nationale traditie ging er geheel in verloren.

België werd bijgevolg in 1830 een unitaire, gecentraliseerde staat, waarvan de natuur lijnrecht inging tegen de eigen Zuid-Nederlandse (Belgische, zo men wil) rechtsgewoonten en politieke tradities tot dusver. De revolutie van 1830 valt daarom absoluut niet te vergelijken met die van 1789; het België dat in 1830 ontstond, leek in niets op de Verenigde Belgische Staten (de „E*tats belgiques* U*nis*") die in 1789 ontstonden en die het jaar daarop reeds door de Fransen met geweld opgedoekt werden.

Ten tweede was de Belgische revolutie niet het werk van lieden die een vreemd Noord-Nederlands (Hollands) bewind wilden vervangen door een eigen Zuid-Nederlands (Belgisch) bewind, maar van personages die het ene vreemde bewind, wilden vervangen door een ander even vreemd bewind. Men streefde immers in eerste instantie een annexatie van onze streken door Frankrijk na. Men wilde een ander vreemd bewind in de plaats van het eerste.

Inderdaad, de Belgische revolutie was voornamelijk het werk van Franse agenten-provocateurs. Volgens de Oostenrijkse ambassadeur, Graaf von Mier, ging het om hooligans die betaald werden door Franse geheime agenten.[10] Uiteraard waren er ook echte vrijheidslievende Zuidnederlanders bij betrokken, zoals de Bruggeling Louis De Potter en de Brusselaar Adolphe Bartels. Zij waren in feite republikeinen in de liberale en federalistische Nederlandse traditie, maar werden als „nuttige idioten" misbruikt door de pro-Franse partij en onmiddellijk na de revolutie opzij geschoven. De tragiek van De Potter blijkt uit het feit dat hij in 1839 met aandrang zou schrijven dat België en Nederland in een federaal verband „herenigd moeten worden (…) met of zonder het Huis van Nassau-Oranje, dat kan me niet schelen."[11]

W*anneer werd* B*elgië formeel onafhankelijk*?

De geschiedenis van de Belgische revolutie werd met waar monnikengeduld tot in detail beschreven door de historicus en benedictijnenpater Dr. Arnoldus Smits. De aarzeling van koning Willem I, het verraad van kroonprins Willem die hoopte om zelf koning te worden van een onafhankelijk België, en de militaire onbekwaamheid van prins Frederik, hadden tot gevolg dat pro-Franse benden, afkomstig hetzij rechtstreeks uit Parijs en Noord-Frankrijk, hetzij uit Luik en Henegouwen, de macht in Brussel en daarna in geheel Vlaanderen konden overnemen. Zij vestigden in september 1830 in Brussel een schrikbewind, zoals blijkt uit diverse rapporten van de Britse consul Cartwright.[13] Een maand later zouden „Belgische" legers, bestaande uit Franse en Luikse bendes met toepasselijke namen zoals de T*êtes de* M*ort*, de Vlaamse provincies onderwerpen. Zelfs de „Belgische" generaal Grégoire (een Fransman uit Roubaix) bekende dat het niet om soldaten ging, maar om „rovers."[14]

Omdat de nieuwe Belgische machthebbers de annexatie van hun land bij Frankrijk nastreefden, bleef een juridische legitimatie van de Belgische onafhankelijkheid geheel uit. Het idee zelf al leidde, zoals gezegd, bij de nieuwe machthebbers tot hilariteit en spot.

[9] Fris, Victor; *'t Jaar 30* (Gent: Vuylsteke, 1905); blz. 123.

[10] Rapport van Graaf von Mier aan Prins Metternich op 28 augustus 1830. In: Smits, deel I, blz. 126

[11] De Potter, Louis; S*ouvenirs personnels avec des pièces à l'appui* (Brussel: 1840), Deel II, blz. 130-151, 298-309. Geciteerd in: Boland, André; *Le Procès de la Révolution Belge – Adolphe Bartels 1802-1862* (Namen: Presses Universitaires de Namur, 1977).

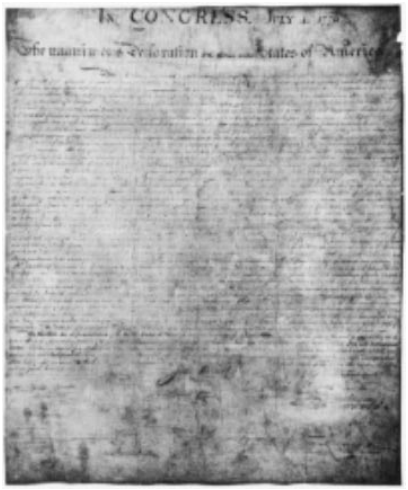
[12] Smits, Arnoldus; 1830 – *Scheuring in de Nederlanden* (Heule: UGA). De dikke kleinbedrukte delen I en II verschenen in 1983, de delen III en IV in 1999, volgende delen zijn in voorbereiding.

[13] Zie bv. rapport van Cartwright aan Lord Aberdeen op 26 september 1830. In: Smits, deel II, blz. 21.

[14] Boodschap van generaal Grégoire aan de Nederlandse kolonel Ledel begin november 1830. In: Smits, deel II, blz. 331.

Het is voor historici zelfs moeilijk om vast te stellen wanneer de Belgische onafhankelijkheid formeel werd uitgeroepen. Gebeurde dat op 4 oktober toen het Voorlopig Bewind een proclamatie publiceerde waarvan het eerste artikel meldde: „De Belgische provincies, met geweld losgerukt van Holland, zullen een onafhankelijke staat worden"?[15] Het document stelt alleen dat België met geweld van Nederland is losgerukt, maar laat de mogelijkheid van onafhankelijkheid open in de toekomstige wijs. Die was dus blijkbaar nog geen feit. Wilde men ze wel?

Gebeurde het op 16 oktober toen de Nederlandse kroonprins Willem vanuit Antwerpen de Belgische onafhankelijkheid proclameerde en zichzelf als hoofd van de nieuwe staat aanstelde?[16] Die afkondiging, waarbij de prins, als hoofd van het Nederlandse leger, de Nederlandse troepen beval zich boven de grote rivieren terug te trekken en de burgerlijke autoriteiten in het zuiden de opdracht gaf om mee te werken aan de verkiezingen voor het Nationaal Congres die door het Voorlopige Bewind in Brussel waren aangekondigd, leidden tot een chaos in de zuidelijke provincies. Op enkele „ongehoorzame" legereenheden na (te Breda, Maastricht, Luxemburg, Sluis-Oudenburg, in de citadel van Antwerpen en de forten Liefkenshoek en Lillo) trokken de Nederlandse troepen inderdaad overal terug, waarna de Franse en Luikse bendes het machtsvacuüm konden opvullen.



De Amerikaanse Declaration of Independence van 4 juli 1776. In België wilde men in 1830 zo'n document opzettelijk niet.

Gebeurde het ergens op mysterieuze wijze tussen 12 en 16 november? Op 12 november diende graaf de Celles bij het Nationaal Congres een voorstel tot decreet in om de Belgische onafhankelijkheid officieel te proclameren,[17] maar op 16 november verklaarde hij plots dat „de Belgische onafhankelijkheid een feit is; het Voorlopig Bewind heeft ze uitgeroepen."[18] Tijdens de discussie over het voorstel van decreet deelden talrijke congresleden mee dat zulk debat „tijdsverlies" was. Typerend is de tussenkomst van congreslid de Tiecken de Terhove: „Laat die discussie over een onafhankelijkheidsverklaring toch achterwege," zei hij. „Ik herhaal het, mijne heren, ik begrijp het belang niet dat men aan zo'n verklaring hecht, ik zie het echt niet in."[19]

Het is bijgevolg niet verwonderlijk dat de Belgische nationale feestdag niet samenvalt met de proclamatie van de Belgische onafhankelijkheid, want behalve in de toekomstige wijs op 4 oktober gebeurde zo'n proclamatie formeel nooit, tenzij men de afkondiging door de Prins van Oranje op 16 oktober 1830 als rechtsgeldig zou beschouwen. In dat geval werd de Belgische onafhankelijkheid uitgeroepen door een „Hollander"!

E*en staat door niemand gewild*

Tot eind 1830 bleef een meerderheid van het Nationaal Congres van mening dat het land bij Frankrijk gevoegd moest worden. Rogier werd door het Voorlopig Bewind naar Parijs gestuurd met de vraag of Frankrijk bereid was de Belgen te steunen indien het Nationaal Congres formeel om annexatie door Frankrijk zou vragen. De Fransen aarzelden want ze vreesden een oorlog met Engeland indien ze op het Belgische aanbod zouden ingaan. Daarop dreigde Alexandre Gendebien dat de Belgen de annexatie hoe dan ook op 31 december zouden proclameren. Uiteindelijk beslisten de Belgische revolutionairen echter niet zelf over het lot van het land. De Europese mogendheden drongen België het statuut van een onafhankelijk koninkrijk op, gepaard met een verplichte neutraliteit die als doel had het land uit het Franse vaarwater te houden.

De truc van het Nationaal Congres op 3 februari 1831 om een indirecte annexatie door Frankrijk te bekomen door de 16-jarige hertog Louis van Nemours, de tweede zoon van de Franse koning, tot koning uit te roepen, maakte de Engelsen woedend. Via Lord Ponsonby, schoonbroer van de Britse premier Lord Grey, probeerde Londen eind maart een pro-

[15] *Bulletin des Arrêtés et actes du Gouvernement Provisoire de la Belgique*; Brussel: 1830; 8 oktober 1830; 24.

[16] Smits, Deel II, blz. 206-209.

[17] Huyttens; Deel I, blz. 115. In: Magits; blz. 132.

[18] Huyttens; Deel I, blz. 154. In: Magits; blz. 132.

[19] Huyttens; Deel I, blz. 174. In: Magits; blz. 133.



De Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring is, samen met het origineel van de Amerikaanse Grondwet, een exemplaar van de „Bill of Rights", en een copie van de Engelse „Magna Carta" uit 1297, vrij te bezichtigen in de National Archives in Washington. Iets gelijkaardigs zou bij ons niet kunnen, want er is geen Belgische Onafhankelijkheidsverklaring, terwijl de middeleeuwse „Blijde Inkomst" in onze constitutionele rechtsorde niet wordt erkend.

Orangistische staatsgreep op te zetten, waarop de *Association Nationale* van Gendebien reageerde met een verhevigde golf van terreur in april en mei 1831. Uiteindelijk moesten de Belgen akkoord gaan met het koningschap van de Engelse kandidaat, prins Leopold van Saksen-Coburg, de moederlijke oom van de Britse kroonprinses (en latere koningin) Victoria.

Zo werd België onafhankelijk, hoewel niemand de nieuwe staat gewild had, noch de Orangisten die bij Nederland wilden blijven, noch de gematigde revolutionairen (zoals De Potter) die een confederale of federale band met het Noorden hadden willen behouden, noch de radicale revolutionairen die bij Frankrijk hadden willen aansluiten. Als nationale feestdag kreeg het land 21 juli, de dag waarop in 1831 koning Leopold de eed aflegde.

Een juridische legitimatie voor de nieuwe staat werd nooit gegeven. Die was er ook niet. De Belgen hadden niet echt te klagen gehad onder het bewind van koning Willem, want de „koning-koopman" voerde een politiek waarbij het Zuiden duidelijk bevoordeeld werd ten opzichte van het Noorden, terwijl ook belangrijke ministeries zoals Binnenlandse Zaken, Waterstaat (=Openbare Werken), Koloniën, Religieuze Zaken en Onderwijs, in handen waren van zuidelijke katholieken.[20] Ook na de afscheuring kreeg het Zuiden met Leopold I een protestantse vorst, terwijl de nieuwe Belgische Grondwet in grote mate een kopie was van de Nederlandse van Willem I (1815),[21] met uitzondering van de opsomming van een reeks vrijheden, waaraan zoals de Vlamingen de komende decennia konden ondervinden, niet echt belang werd gehecht.

Het aloude recht „van verlatinge" – het recht van een volk waarvan de belangen geschonden werden om zich geheel of gedeeltelijk af te scheiden – werd evenwel na 1789 nooit nog formeel erkend, noch in de Nederlandse Grondwet van Willem I, noch in de Belgische. Zowel het koninkrijk der Nederlanden als het koninkrijk België waren unitaire, gecentraliseerde staten naar het Franse etatistische model. Maar ook in de reeks grondwetsherzieningen vanaf 1970 die van het unitaire België een soort quasi-federale staat *sui generis* hebben gemaakt, is het secessie-recht afwezig gebleven.

Evenmin legde na 1789 nog een van onze vorsten de eed van trouw af aan de Blijde Inkomst. Maar soms, totaal onverwacht, duikt het secessie-recht hier en daar nog wel eens op. Zo publiceerde het Britse weekblad *The Economist* vorig jaar een proeve van grondwet voor de Europese Unie, met in artikel 20, 2de lid een expliciete vermelding van het recht op secessie: „A *Member State may leave the Union at any time*."[22] Dat artikel maakt, vrezen we, weinig kans om ooit opgenomen te worden in een echte Europese Grondwet, noch in een Belgische, of zelfs in een Vlaamse Grondwet. Maar indien het zou gebeuren, dan zouden onze nationale vrijheden pas echt hersteld zijn.

Paul Belien*

[20] Schmitz, Yves; *Guillaume 1er et la Belgique* (Brussel: Goemaere, 1945).

[21] Rimanque, Karel; *De grondwet, toegelicht, gewikt en gewogen* (Antwerpen: Intersentia, 1999).

[22] *A Constitution for the European Union.* In: *The Economist*; 28 oktober 2000; blz. 22-28.

* Mr. Paul Belien is jurist en journalist.

De Brusselse vervreemding

Volgens Manu Ruys blijven Vlaanderen en Brussel ook na een uiteenvallen van België aangewezen op een „verstandshuwelijk." Vooral Brussel heeft daar belang bij.

Het voortbestaan van België hangt uiteraard en in de eerste plaats af van de bereidheid van Vlaanderen en Wallonië om de unie te handhaven. Maar het lot van België is ook nauw verbonden met dat van Brussel. De opeenvolgende, nooit voltooide staatshervormingen beïnvloeden de ontwikkelingen in de federale hoofdstad. De Belgische verwaseming ondermijnt de nationale zending van Brussel. De versterking van zijn regionale machtspositie werkt als een splijtzwam binnen de nationale samenhang.

Het dossier-Brussel weegt zwaar op de Belgische politiek. Het eist bij voorrang de bezorgde aandacht op van die kringen, wier symbolische betekenis en materiële belangen bepaald worden door het Belgische feit. In iedere analyse van de verhouding van Vlaanderen tot België staat Brussel dan ook vooraan. En aangezien de Brusselse toestanden periodiek onderhevig zijn aan mutaties, is het normaal dat de Vlaamse visie terzake eveneens evolueert.



Een halve eeuw lang heb ik de Belgische politieke en maatschappelijke veranderingen beroepshalve gadegeslagen, ook wat Brussel betreft. Wat leert de terugblik?

Bij de eerste kennismaking, kort na de Tweede Wereldoorlog, ervaarde ik Brussel als een overzichtelijke, gemoedelijke, vrij provincialistische agglomeratie, nagenoeg uitsluitend bewoond door Belgische staatsburgers. Ruim een kwart van de bevolking mocht worden beschouwd als Nederlandstalig. Aan Vlaamse zijde leefde de verwachting dat de oude verfransingspolitiek, mits steun vanuit Vlaanderen, geleidelijk zou worden ingedijkt en dat Brussel op termijn weer zou „vervlaamsen." Het was de tijd dat de Antwerpse burgemeester, Lode Craeybeckx, strijdlustig uitriep: „Vlaanderen laat Brussel niet los."

In de jaren zestig kwam de massale komst van de mediterrane immigranten en, wat later, de vestiging van de Europese instellingen, de gegevens van het dossier grondig veranderen. Vandaag is de helft van de Brusselse bevolking van 0 tot 30 jaar van vreemde afkomst. De verfransing is niet ingedijkt, maar woekert krachtig voort. Het aantal tweetaligen neemt weliswaar toe, maar amper 15 % van de autochtone bevolking spreekt thuis nog Nederlands. Parallel met de demografische evolutie veranderden ook de instellingen.

Van de jaren zeventig af werd de Belgische politieke agenda beheerst door de Vlaamse en Waalse pleidooien voor regionale autonomie, wat twee decennia later leidde tot de omvorming van de eenheidsstaat in een halffederale, half-confederale staat van Gemeenschappen en Gewesten. Een Vlaamse parlementaire meerderheid riep Brussel uit tot hoofdstad van Vlaanderen. (Wallonië koos voor Namen.)

De radicale aanhangers van verregaand Vlaams zelfbestuur, vooral bedrijvig in de culturele drukkingsgroepen, stelden dat Brussel geen volwaardig gewest mocht wor-

den, maar de taalkundige tweeledigheid van het land diende te weerspiegelen. Die stelling stond haaks op de visie van de belgicisten en de francofonie. Zij vatten Brussel op als een derde gewest, gelijk en gelijkwaardig aan Vlaanderen en Wallonië.

Toen het Parlement op het einde van de jaren tachtig het artikel 107quater van de grondwet goedkeurde dat in een drieledige gewestvorming voorzag, interpreteerden de Vlaamse autonomisten dat als een euvel voorteken en als een teken dat de greep van de Vlaamse Beweging op de politieke partijen verzwakte.

De controverse bleef jarenlang aanslepen. In juni 1991 stelde de machtige, aan het Establishment gelieerde Coudenberg Groep voor de Gemeenschappen af te schaffen en Brussel als derde gewest te erkennen en uit te breiden met Vlaamse gemeenten, zodat het evenveel Nederlands- als Franstaligen zou tellen. De gezaghebbende Vlaamse constitutionalist Robert Senelle waarschuwde van zijn kant voor de erkenning van Brussel als deelstaat. In haar Brussel-nota van juli 1998 verklaarde de Vlaamse regering dat Brussel de hoofdstad van de twee gemeenschappen diende te zijn, geen gewest.

De versterking van Brussels regionale machtspositie werkt als een splijtzwam binnen de nationale samenhang.

Het verhaal van de vele kasteel-onderhandelingen en de manke compromissen is voldoende bekend. De onderling verdeelde Vlamingen hebben het uiteindelijk niet gehaald. Brussel werd een volwaardig gewest, met daarin de negentien, meestal door arrogante francofonen bestuurde, gemeenten die de reële macht uitoefenen. De schaarse Vlaamse mandatarissen in de Brusselse (gewestelijke en gemeentelijke) instellingen en bestuurslichamen laten zich domineren en manipuleren door de francofone gezagdragers.

Intussen zijn bij iedere verkiezing de Vlamingen terrein blijven verliezen. Bij de jongste gemeenteraadsverkiezingen ging alleen het separatistische Vlaams Blok vooruit, ten nadele van alle andere Vlaamse partijen. Maar het vermaledijde, in een schutskring opgesloten en aldus geneutraliseerde Blok telt niet mee in de besluitvorming en de machtsuitoefening. Alle akkoorden en afspraken ten spijt, blijft Vlaanderen miljarden uitgeven voor het onderhoud van Brussel, terwijl de Vlamingen er over te weinig inspraak en bevoegdheden beschikken om op het beleid te wegen.



Naast de inheemse Brusselaars wonen er nu aanzienlijke groepen van Arabieren, Berbers, Turken, Fransen, Italianen, Congolezen enz., wat Brussel het uitzicht verleent van een mozaïek van Europese, Afrikaanse en Voor-Aziatische elementen.

Vlaanderen vervreemdt psychologisch van Brussel. Dat de kleine Nederlandstalige intelligentsia in Brussel, die zich voornamelijk via de gesubsidieerde cultuurverenigingen profileert, en het gros van de Vlaams-Brusselse politici zich afzetten tegen de autonomie-tendensen in de Vlaamse regio, voedt het sluipend echtscheidingsproces.

De dag nadert waarop Vlaanderen een antwoord zal moeten geven op cruciale vragen:

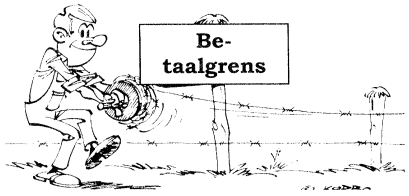
- Hoe moet het verder met de relatie Vlaanderen-Brussel?
- Wat met de slinkende Nederlandstalige minderheid in Brussel?
- Kan Vlaanderen, wanneer het een constitutionele regio-staat in de Europese Unie wordt, zijn hoofdstad in een andere regio handhaven?

Alvorens nader in te gaan op die vragen, wens ik een drietal persoonlijke en controversiële opvattingen te verduidelijken.

1. Zoals Brussel reeds lang niet meer de hertogelijke „Dietse" stad van weleer is, zo bestaat evenmin nog de overwegend autochtone „Belgische" stad van de jaren '50 uit de vorige eeuw. Naast de inheemse Brusselaars, de ingeweken Vlamingen en Walen, wonen er nu aanzienlijke groepen van Arabieren, Berbers, Turken, Fransen, Italianen, Congolezen enz. Sommige etnieën koesteren terecht hun identiteit, de cultuur en de godsdienst van hun land van herkomst en hebben zich sociaal georganiseerd en in

wijken gegroepeerd, wat Brussel het uitzicht verleent van een mozaïek van Europese, Afrikaanse en Voor-Aziatische elementen. Vooral de moslim-nieuwkomers handhaven de banden met het thuisland via „hun" tv-omroepen die zij met de schotelantenne binnenhalen, via nauwe familiale contacten en via sociaal-religieuze netwerken en moskees, die worden gefinancierd door buitenlandse ambassades.

2. Dit inter-culturele stadsgebied met zijn nieuwe geaardheid en problemen *sui generis* beschikt over een eigen verkozen volksvertegenwoordiging, die in de loop van de komende decennia alsmaar meer de culturele verscheidenheid van de bevolking zal weerspiegelen. Politieke en bestuurlijke bevoogding door een andere regio of door een Vlaams-Waals condominium maakt in dit nieuwe Brussel geen kans.



De taalgrens is de grens van de Vlaamse deelstaat en dus een staatsgrens.

3. De taalgrens is de grens van de Vlaamse deelstaat en dus een staatsgrens. De grenzen van het Brusselse gebied liggen vast. Alle Brabantse gemeenten die aan Brussel grenzen, behoren tot het Vlaamse grondgebied. Een andere regio, *in casu* Brussel, heeft daarover geen zeggenschap. Op dit punt toegeven en andermaal Vlaamse gemeenten afstaan aan Brussel, zou een fatale fout zijn. Dan zou Brussel palen aan Wallonië, wat de geopolitieke gegevens grondig zou veranderen. Er zou een duidelijk afgebakend *„espace Bruxelles-Wallonie"* ontstaan. Tevens zou de weg breed openliggen voor een agressieve francofoon-Brusselse uitbreiding, diep Vlaams-Brabant in.

H*oe moet het verder met de relatie* V*laanderen-*B*russel?*

Diverse veronderstellingen zijn denkbaar.

1. Vlaanderen, Wallonië en Brussel besluiten, na een zoveelste grondwetsherziening, België om te vormen tot een echte confederale staat.
2. Geconfronteerd met de Vlaamse weigering om nog verder jaarlijks blindelings 300 miljard frank te transfereren, zegt Wallonië de Belgische statenbond op en keert zich naar Frankrijk, ondanks het risico dat een gedeelte van zijn grondgebied afscheurt en overgaat naar het Groot-Hertogdom Luxemburg resp. Duitsland.

Vlaanderen en Brussel handhaven in beide hypotheses de confederale band.

3. Vlaanderen en Brussel blazen de staatkundige unie op en gaan ieder hun weg.

De ervaring toonde aan dat het kosmopolitische B*russel – F*r*anstalig in zijn officiële optreden en* E*ngelstalig in zijn internationale functie – nauwelijks iets bijdraagt tot de internationale uitstraling van de* N*ederlandse cultuur in de wereld.*

In de eerste twee veronderstellingen kunnen Vlaanderen en Brussel, met behoud van hun zelfstandigheid, de bestaande, verstrengelde structuur van economische samenwerking verder uitbouwen.

In het derde geval wordt Brussel, ingebed in de Vlaamse ruimte, een soort van vrijstaat in de Europese Unie. Het lijkt echter weinig waarschijnlijk dat het dan tot een hoofdstedelijk *„Brussels District of Europe"* zou uitgroeien. De uitbreiding van de Europese Unie in zuid-oostelijke richting en de herboren Duitse ambities zullen het zwaartepunt van de beslissingsmacht in Europa doen verschuiven. Berlijn wordt op termijn belangrijker dan Brussel.

Veel meer dan een internationaal congrescentrum en politiek ontmoetingsforum zal het eurocratische Brussel niet worden. Het zal nooit de uitstraling verwerven van de grote, historische hoofdsteden, maar aangewezen blijven op relatief kleinschalige contacten met de onmiddellijke buren. Ook als vrijstaat zal het vooral afgestemd zijn op handelsbetrekkingen met Vlaanderen en de omliggende regio's.

Wat *met de* Vlamingen *in* Brussel?

Hoe zijn statuut er ook moge uitzien – als stadstaat, gewest of vrijstaat – Brussel zal zich nooit kunnen bedruipen met de eigen inkomsten. De zware industrie is nagenoeg verdwenen. De diensteneconomie groeit niet snel genoeg. Het gemiddeld belastbaar inkomen per aangifte in de personenbelasting ligt onder het landelijke Belgische gemiddelde. De gegoede bewoners wijken uit. De helft van de 600.000 banen in Brussel wordt bezet door forensen.



De Gendarmenmarkt in Berlijn. Deze Centraaleuropese stad wordt op termijn belangrijker dan Brussel. Vergeet Brussel dus maar als „hoofdstad van Europa."
Op zijn best wordt Brussel een soort internationaal congrescentrum.

Het gewest dient voor de financiering van zijn uitgaven te rekenen op externe bijstand, in de eerste plaats op Vlaamse steun. Vlaanderen kan de hulpverlening regelen via een pact dat de taalrechten van de Nederlandstalige Brusselaars in het bestuur, het bedrijfsleven, de gezondheidszorg, het onderwijs waarborgt – beter dan nu het geval is. Schending van het pact door Brussel zou de financiering automatisch opschorten.

De geruchtmakende stelling-Tastenhoye dat Vlaanderen snel de onafhankelijkheid dient uit te roepen en onmiddellijk daarna Brussel moet uitnodigen om bij Vlaanderen aan te sluiten, is een zweverige denkoefening. Het is niet realistisch te speculeren op een spoedige Vlaamse onafhankelijkheidsverklaring en op de bereidheid van de Brusselaars zich te onderwerpen aan een Vlaamse staat, die aan de francofone Brusselaars taalfaciliteiten zou verlenen. Dat de Franstaligen elders in Vlaanderen meteen voor zichzelf een soortgelijke taalregeling zouden eisen, legt een bijkomende hypotheek op de stelling.

Hoofdstad *van* Vlaanderen?

De beslissing om de zetel van de nieuwe Vlaamse instellingen, het parlement en de regering, en de bestuursdiensten te vestigen in Brussel, werd genomen in de periode waarin de Vlaamse bewindslieden een euforisch vertrouwen stelden in de economische groeikansen en de politieke macht van hun dynamische regio. Minister-president Gaston Geens die *Flanders Technology International* op zijn actief had, en vast geloofde in de aantrekkingskracht van Vlaanderen zowel op internationaal als op Belgisch niveau, meende te mogen voorspellen dat Brussel als een rijpe vrucht in de Vlaamse schoot zou vallen.

Die Vlaamse politieke elite miskende de reflexen van het francofone Brusselse establishment. Zij negeerde de waarschuwingen van diegenen die zagen hoe de immigratie nieuwe impulsen verleende aan de verfransing van de hoofdstad. Zij liet zich verblinden door uitspraken als „de wereld kent Vlaanderen slechts dank zij Brussel."

Het was zelfbedrog. De ervaring heeft sindsdien aangetoond dat het kosmopolitische Brussel – Franstalig in zijn officiële optreden en Engelstalig in zijn internationale functie – nauwelijks iets bijdraagt tot de internationale uitstraling van de Nederlandse cultuur in de wereld.

Wil Vlaanderen zich tonen aan het buitenland, dan hoeft het daarvoor geen beroep te doen op Brusselse *goodwill* of zich uit te stallen in een Brusselse etalage. Het beschikt over andere troeven en middelen: de wetenschappelijke

kennis aan zijn universiteiten, de prestaties van zijn bedrijfsleven, zijn uitvoercijfers, zijn havens, zijn culturele creativiteit.

Vlaanderen zal steeds aanwezig zijn in Brussel, omdat een economische navelstreng beide regio's verbindt. Daarom moet de politieke vraag inzake de hoofdstad worden gerelativeerd. In Belgisch confederaal verband is zij niet relevant. In dat kader kan Brussel de hoofdstad van Vlaanderen blijven.

Voor Vlaanderen zou de vestiging van zijn hoofdstad binnen de eigen staat meer voordeel dan nadeel opleveren.

Scheurt Brussel af van Vlaanderen om een vrijstaat te worden, dan moet de zetel van de Vlaamse instellingen naar een Vlaamse stad worden overgebracht. Voor Brussel zou het een aderlating betekenen. Voor Vlaanderen zou de vestiging van tienduizenden ambtenaren binnen de eigen leefruimte meer voordeel dan nadeel opleveren.

Zijn dit utopische bespiegelingen? In de Britse krant T*he Guardian* van 3 november 1998 verklaarde de toenmalige minister-president van Vlaanderen, Luc van den Brande: „Over twintig jaar bestaat België niet meer." Oud-premier Mark Eyskens noemt dan weer de idee van een zelfstandig Vlaanderen „pure waanzin." Oud-Kamervoorzitter Jean Defraigne pleit voor de aanhechting van Wallonië bij Frankrijk.

Politieke analyses en prognoses gaan uit van diverse mogelijkheden. Maar, wat er ook moge gebeuren, de eventuele verdwijning van de Belgische staat houdt niet de verdwijning in van de mensen die dit land bewonen. Vlaanderen en Brussel zijn aangewezen op een loyaal verstandshuwelijk. Vervreemding hoeft niet te leiden tot vijandschap.

Manu Ruys*

* Manu Ruys vestigde zich in Brussel toen hij in 1949 parlementair redacteur werd bij *De Standaard*. Hij was hoofdredacteur van *De Standaard* van 1975 tot aan zijn pensionering in 1989 en woonde al die tijd in Brussel of de Brusselse Rand.



Lambermont: een schaamteloze Vlaamse capitulatie

Twee rampen bedreigen de Vlamingen in Brussel, aldus Brigitte Grouwels; ten eerste het loslaten van Brussel door Vlaanderen; ten tweede het Lambermontakkoord.

Dankzij het Lambermont-akkoord (en het eraan gekoppelde Lombard-akkoord) staat Brussel opnieuw in het middelpunt van de institutionele discussie. Dat is trouwens één van de weinige positieve gevolgen van dit inhoudelijk slechte akkoord. Ongeacht wat sommige (Vlaams-)Brusselse politici ook mogen beweren is het immers absoluut wenselijk dat Vlamingen (en Franstaligen) van buiten Brussel zich gaan „bemoeien" met de institutionele structuur van wat, per slot van rekening, nog altijd hun hoofdstad is. Dat zal Brussel en alle Brusselaars op termijn ten goede komen. Bovendien is het ook zo dat we als Vlamingen sterker staan in een discussie van Gemeenschap tot Gemeenschap dan in een discussie onder de Brusselse taalgroepen.

Het valt alleen nog te bezien of de belangstelling voor de Brusselse institutionele problematiek er ook nog zal zijn na de beslechting van het debat over Lambermont. Is Brussel, met andere woorden, voor de tegenstanders van Lambermont enkel een instrument in hun strijd tegen dit akkoord? Of zijn zij bereid om zich te engageren in een constructieve poging om een alternatief te ontwikkelen? En zijn zij bereid om aan dat institutioneel alternatief ook een concrete invulling te geven via een volgehouden Vlaams langetermijnbeleid voor en in Brussel?

Het is altijd gemakkelijker om te zeggen waar men *tegen* is. Maar belangrijker is waar men *voor* is. Als ik mij tegen Lambermont verzet dan is dat niet omdat ik, als lid van een federale en Vlaamse oppositiepartij, geacht wordt om alle regeringsvoorstellen af te wijzen maar wel omdat dit akkoord lijnrecht ingaat tegen de toekomstvisie die ik zelf voor Brussel en voor Vlaams-Brussel heb. Een toekomstvisie die – daar ben ik van overtuigd – gedeeld kan worden door een meerderheid van de Vlamingen in Brussel en daarbuiten en die beter past in het algemeen belang van Brussel en van heel Vlaanderen.

Een Vlaamse toekomstvisie voor Brussel

Als we een toekomstvisie voor Brussel willen ontwikkelen moeten we natuurlijk wel eerst bepalen over wat voor een Brussel we het hebben.

Het is evident dat Brussel in de voorbije decennia belangrijke demografische wijzigingen heeft ondergaan. Er is een grote instroom geweest van buitenlandse nieuwkomers vanuit zeer veel verschillende landen en met de meest diverse sociaal-economische en culturele achtergronden. Er komen zich trouwens nog steeds elk jaar duizenden nieuwkomers in Brussel vestigen. Er is ook de ontwikkeling geweest van Brussel als Europese hoofdstad en als vestigingsplaats van talloze internationale instellingen, bedrijven en organisaties. Deze „internationalisering" van Brussel en zijn bevolking is een permanent gegeven dat door de meeste Brusselaars, en de meeste Brusselse Vlamingen, ervaren wordt als een positief gegeven. De vraag is hoe we ermee omgaan.

Vooral aan Vlaamse kant stellen sommige opinieleiders in Brussel dat het multiculturele gegeven in Brussel moet resulteren in een verwerping van de tweeledigheid, gebaseerd op de Vlaamse en Franse Gemeenschappen. Men promoot de visie van een Brusselse „stadstaat" en zet zich daarbij vooral vlijtig af tegen Vlaanderen.

Omgekeerd is er ook bij sommigen in de rest van Vlaanderen een tendens merkbaar om Brussel af te schrijven als Vlaamse stad. De hoofdstad is voor velen een vreemde stad geworden, of erger nog: een blok aan het been dat de verdere autonome ontwikkeling van Vlaanderen verhindert.

Het hoeft geen betoog dat deze beide tendensen elkaar versterken. Zij resulteren in allerlei proefballonnetjes voor een „B*russels*, DC", een „autonome stadstaat", een „Brusselse Gemeenschap" of zelfs een „Brusselse natie". Dergelijke scenario's zijn niet alleen onwerkbaar en onrealistisch. Ze gaan ook lijnrecht in tegen de belangen van zowel Brussel als Vlaanderen. Om dit te staven hoeven we niet terug te vallen op emotionele of historische argumenten. Er zijn immers voldoende andere argumenten voorhanden.

Ten eerste is er geen enkele reden om aan te nemen dat de aanwezigheid van een belangrijke internationale gemeenschap in Brussel onverzoenbaar is met een tweeledige visie op Brussel als hoofdstad van Vlamingen en Franstaligen. Er wordt beweerd dat Brusselaars van buitenlandse afkomst niet willen kiezen tussen het aanbod van de twee Gemeenschappen. Anderen beweren dat alle buitenlanders per definitie gedoemd zijn om voor het Franstalige aanbod te kiezen. Toch stellen we nu al vast dat allochtone Brusselaars dagelijks kiezen tussen het aanbod van beide Gemeenschappen inzake onderwijs, kinderopvang, welzijnsvoorzieningen, culturele centra, enz. En een steeds groter aantal allochtonen kiest daarbij voor het Vlaamse aanbod. Waarom zou een allochtoon zich wel in Antwerpen of in Gent kunnen integreren in een Vlaams netwerk, maar niet in Brussel. Daar zit gewoon geen logica in. **De allochtonen in Brussel zijn geen obstakel voor een Vlaams Brussel. Ze zijn er een essentieel en belangrijk onderdeel van!**

Het is precies op die domeinen waar Vlaanderen het meest zelfstandig optreedt in Brussel (bv. onderwijs) dat we het sterkst staan.

Ten tweede is er het feit dat de Vlaamse positie in Brussel in grote mate afhankelijk is van de band met de rest van Vlaanderen. De Vlamingen in Brussel die denken dat ze het zonder Vlaanderen ook wel kunnen moeten even nadenken over de toestand in de meeste (gelukkig niet alle) Brusselse gemeenten. Daar hebben de Vlamingen vaak weinig of niets in de pap te brokken. Omgekeerd is het zo dat het precies op die domeinen is waar Vlaanderen het meest zelfstandig optreedt in Brussel (bv. onderwijs) dat we het sterkst staan. En het is op diezelfde domeinen dat de Brusselse Vlamingen de grootste aantrekkingskracht uitoefenen op andere Brusselaars. **Er is dus een directe en positieve correlatie tussen de rol van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel en de positie van de Brusselse Vlamingen in de hoofdstad.**

Ten derde is er het geografische feit dat Brussel midden in Vlaanderen ligt. Wie ervoor pleit dat Vlaanderen Brussel verlaat, slaat meteen ook een groot gat in het Vlaamse territorium en vergroot daarmee de druk op de Vlaamse Rand rond Brussel. Of denkt men dat Vlaanderen in de Rand sterker zal staan wanneer de Vlamingen helemaal niets meer te zeggen hebben in Brussel? Het tegendeel is waar. **Hoe sterker Vlaanderen staat in Brussel, hoe veiliger onze positie is in de Rand. En omgekeerd natuurlijk!**

Ten vierde is er de hoofdstedelijke rol van Brussel. De meeste Brusselaars (Vlamingen èn Franstaligen) beseffen terdege hoe belangrijk die rol is voor Brussel. Men kan echter niet terzelfdertijd hoofdstad zijn van een land en de grootste Gemeenschap van dat land proberen uitsluiten. Brussel kan maar hoofdstad blijven als alle Vlamingen er zich kunnen thuisvoelen; als er een doorleefde tweetaligheid is op alle niveau's en in alle sectoren; en als de hoofdstedelijke rol ingevuld wordt op een wijze waarin ook de rest van Vlaanderen zich kan herkennen. **De hoofstedelijke rol van Brussel is iets wat alle Vlamingen aangaat.**

Tenslotte, en zeker niet in het minst, is er de sociaal-economische belangengemeenschap die Brussel en Vlaanderen aan elkaar bindt. De hoofdstad



Vlaamse pendelaars komen aan in een Brussels station. De stad is de voornaamste werkstad van Vlaanderen en het kloppende hart van de Vlaamse economie.

is nog altijd het kloppende hart van onze Vlaamse economie, van onze verkeersinfrastructuur en van onze Europese en internationale contacten. Het is de voornaamste werkstad van Vlaanderen en een belangrijk sociaal-economisch beslissingscentrum. Het is evident dat Vlaanderen dit niet kan en mag weggooien. Even duidelijk is dat Brussel en al zijn inwoners enkel wel kunnen varen bij een nauwere band met het economisch dynamische Vlaanderen. Samen staan Brussel en Vlaanderen in voor ongeveer 85 % van de Belgische uitvoer. Het leidt geen twijfel dat ze het elk apart veel minder goed zouden doen. **Vlaanderen en zijn hoofdstad sluiten economisch nauw bij elkaar aan. Wie die band doorsnijdt zal aan beiden onherstelbare schade berokkenen.**

Het is ook belangrijk om op te merken dat de ervaring leert dat het in Brussel veel éénvoudiger èn productiever is om onder Vlamingen en Franstaligen samen te werken vanuit eigen instellingen dan binnen het kader van de bi-communautaire sector. De uitbouw en versterking van een eigen Vlaams netwerk en een eigen Vlaams beleid in de hoofdstad is geen obstakel voor een goede samenwerking met de Franstaligen. Het is juist de eerste en essentiële stap om tot zo'n samenwerking te komen. Ik stel overigens vast dat de meeste Franstaligen daar helemaal geen problemen mee hebben. De tijd dat er aan Franstalige kant een pathologische angst heerste voor al wat Vlaams was en dat elk nieuwe Vlaamse instelling in Brussel beschouwd werd als een paard van Troje is stilletjes aan voorbij. Ook heel wat Franstaligen verwelkomen meer Vlaamse investeringen in de hoofdstad. Van waar elders zouden ze moeten komen? **Vlaanderen moet zich in Brussel dus vooral niet wegmoffelen maar wel duidelijk zichtbaar en zelfbewust het terrein betreden en een uitgestoken hand bieden aan éénieder die in de hoofdstad met ons wil samenwerken.**



Het is dan ook evident dat onze toekomstvisie voor Brussel er één moet zijn waarin

- **Brussel nog sterker verbonden wordt met Vlaanderen;**
- **Brussel meer uitgebouwd wordt als hoofdstad van alle Vlamingen;**
- **de Brusselse instellingen op alle niveau's een evenwichtige inbreng van Vlamingen en Franstaligen waarborgen;**
- **Vlaanderen ruimere mogelijkheden krijgt om een eigen beleid te ontwikkelen, ook in en voor zijn hoofdstad.**

Die toekomstvisie is niet nieuw. De hierboven vermelde principes vormden de kern van de resolutie die het Vlaams Parlement op 3 maart 1999 bijna unaniem goedkeurde i.v.m. de positie van Brussel in de volgende staatshervorming. Die resolutie maakte deel uit van de vijf resoluties die een coherent en ruim gedragen Vlaams eisenpakket omvatten. Het was de grote verdienste

van dit eisenpakket dat het een coherente, alomvattende visie bood voor een wezenlijke verdieping van onze Vlaamse autonomie waar Brussel volledig in geïntegreerd was.

In plaats van die visie, worden we nu echter geconfronteerd met het Lambermont-akkoord.

Het *Lambermont-akkoord*

Het Lambermont-akkoord wordt door de huidige paars-groene meerderheid verkocht als een belangrijke stap naar een nieuw België, waar communautaire vrede en samenwerking zal heersen. **Dit akkoord is inderdaad een betekenisvolle stap. Maar dan wel in de verkeerde richting!**

Op het moment dat deze bijdrage geschreven wordt (5 juni) ziet het ernaar uit dat de PSC de federale meerderheidspartijen zal bijspringen om het Lambermont-akkoord aan de vereiste 2/3de meerderheid te helpen. Die 2/3de meerderheid zou dan de facto bestaan uit 100 % van de Franstalige Volksvertegenwoordigers en minder dan 55 % van de Vlaamse Volksvertegenwoordigers. Dit is wel het beste bewijs dat Lambermont een onevenwichtig akkoord is, een akkoord dat op maat van de Franstaligen is gesneden.



Bij de grondwetsherziening van 1970 dachten sommige franstalige Brusselaars dat het federalisme een "carcan" zou worden voor Brussel. Uiteindelijk werd Brussel een derde gewest, net zoals Vlaanderen en Wallonië. Thans bouwt het Lambermont-akkoord het federalisme nog verder uit op basis van drie gelijkwaardige gewesten.

Lambermont is een onevenwichtig akkoord omdat er tegenover de (wel zeer vrijgevige) herfinanciering van de Franse Gemeenschap geen enkele belangrijke en solide Vlaamse verworvenheid staat. Van het Vlaamse programma dat in de loop van de vorige legislatuur in het Vlaams Parlement werd uitgewerkt, en dat daar goedgekeurd werd met een zeer ruime consensus, kwam niets in huis. N*iet* omdat de Franstalige Lambermont-onderhandelaars dit eisenpakket afwezen, maar *omdat de Vlaamse onderhandelaars het niet eens op tafel legden*. Absoluut essentiële Vlaamse eisen, zoals bv. de defederalisering van het gezondheidsbeleid en de gezinsbijslagen (wat nodig is om meer doeltreffend tegemoet te komen aan de terechte verwachtingen van de bevolking) worden door het Lambermont-akkoord niet alleen niet gerealiseerd. Doordat Lambermont tegemoet komt aan alle essentiële Franstalige eisen wordt deze Vlaamse eis (net als vele andere) voor vele jaren geblokkeerd. Dat wil zeggen dat de mogelijkheden voor Vlaanderen om ook op domeinen als gezondheids- en gezinsbeleid in Brussel een eigen beleid te ontwikkelen gefnuikt blijven.

Lambermont is ook een onevenwichtig akkoord omdat er resoluut gekozen werd voor de uitbouw van een federalisme op basis van drie gelijkwaardige Gewesten, en niet voor de opbouw vanuit de twee grote Gemeenschappen. Er komt geen enkele vorm van fiscale autonomie voor de Gemeenschappen. Sterker nog, de enige reeds bestaande gemeenschapsbelasting (m.n. het kijk- en luistergeld) wordt overgeheveld naar de drie gewesten. Vlaams-Brussel wordt op fiscaal vlak gewoon losgeknipt van de rest van Vlaanderen. Het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest krijgt er ongevraagd nog wat fiscale bevoegdheden bij. Dit alles kan alleen maar resulteren in een fiscale concurrentie die nadelig is voor Brussel, dat een onvoldoende groot draagvlak heeft, èn voor Vlaanderen, dat de verfransingsdruk op de Rand alleen maar zal zien toenemen. Ook op het vlak van de inhoudelijke bevoegdheidsoverdrachten wordt de tendens naar de 3 Gewesten, en weg van de Gemeenschappen, bevestigd. Het beste voorbeeld hiervan is de organieke

gemeentewet, waar Brussel nog een beetje meer een gewest *„à part entière"* wordt.

Lambermont is tenslotte ook een onevenwichtig akkoord omdat het Brussel-luik ervan absoluut onevenwichtig is. In ruil voor een niet-afdwingbare regeling die voorziet in een Vlaamse schepen zonder afdwingbare bevoegdheden en middelen in *sommige* Brusselse gemeenten, wordt kwistig met federaal (en dus hoofdzakelijk Vlaams) geld gestrooid. Bovendien wordt de overheveling van de gemeentewet naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook gekoppeld aan een ernstige afzwakking van de bestaande dubbele meerderheid op gewestelijk niveau. In ruil voor meer geld dat hoofdzakelijk naar de Franstaligen gaat krijgen de Brusselse Vlamingen dus minder macht. En dat durven sommige Vlaamse politici een vooruitgang noemen! We leven inderdaad in het land van het surrealisme.

De *capitulatie van de* Vlaamse onderhandelaars

Bij het begin van de huidige legislatuur bevonden de Vlaamse onderhandelaars zich in een uitzonderlijk gunstige uitgangspositie. De Franse Gemeenschap had nood aan een herfinanciering en was bereid om daarom in een institutionele onderhandeling te stappen.

Maar **na bijna twee jaar is de balans voor Vlaanderen bijna volledig negatief:**

- **er komt geen echte fiscale autonomie voor de Gewesten en helemaal geen fiscale autonomie voor de Gemeenschappen;**
- **de financiering van de Gemeenschappen via de voor Vlaanderen ongunstige BTW-sleutel wordt nog uitgebreid,wat betekent dat er nog tientallen miljarden extra Vlaams geld naar de Franstaligen gaat;**
- **er komt geen defederalisering van gezondheidszorg en kinderbijslagen;**
- **de zogenaamde regionalisering van de buitenlandse handel en het landbouwbeleid is verre van volledig en bij de verdeling van de desbetreffende middelen wordt Vlaanderen opnieuw benadeeld;**
- **de defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking wordt in een werkgroep begraven;**
- **de gewestvorming met drie wordt versterkt;**
- **enz.**

In volwaardig federale landen zoals Zwitserland en de Verenigde Staten bedraagt de fiscale autonomie ongeveer 50 %. Het Lambermont-akkoord zorgt evenwel slechts voor een autonomie van 26 % in 2004. Momenteel heeft Vlaanderen voor 7 % van de ontvangsten eigen fiscale autonomie (exclusief milieuheffingen en kijk- en luistergeld). Door de regionalisering van de gewestbelastingen en het kijk- en luistergeld (totaalpakket 140 miljard, waarvan 84 miljard voor Vlaanderen) komt daar 13 % bij. Dat is dus in totaal 20 %. Rekening houdend met de maximale mogelijkheden voor de toepassing van de op- en afcentiemen (die verbonden zijn met gewestelijke bevoegdheden) op de personenbelasting, leidt dat in 2002 tot 23 % en in 2004 tot 26 %.

(Nota VEV, 5 februari 2001)

Hetzelfde geldt voor de situatie in Brussel. Ook daar waren de Franstaligen vragende partij voor een herfinanciering van hun Franse Gemeenschapscommissie. **Maar ook hier werd het zogenaamde Lombard-akkoord een fiasco voor de Brusselse Vlamingen:**

- **er komt geen gewaarborgde Vlaamse aanwezigheid in alle Brusselse gemeenteraden en schepencolleges;**
- **de dubbele meerderheid voor sommige beslissingen op gewestelijk niveau wordt ernstig afgezwakt.**

De Franse Gemeenschap en de Franse Gemeenschapscommissie worden echter wel voor het volle pond geherfinancierd. Meer nog, ze krijgen zoveel extra Vlaams geld dat ze zelfs reserves kunnen aanleggen!

En terwijl de buit aan Franstalige kant volledig binnen is, moeten de Vlamingen nog afwachten of de regionalisering van de gemeente- en provinciewet en de Vlaamse minimum-vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke raad al dan niet door het Arbitragehof vernietigd worden.

Er zijn geen Belgische partijen en ook geen Belgische politieke families meer. Alle Franstalige partijen hebben met Lambermont duidelijk gedemonstreerd dat voor hen enkel de belangen van de Franse Gemeenschap tellen.

Hoe zijn we vanuit zo'n gunstige uitgangspositie tot zo'n slecht resultaat gekomen?

De verklaring hiervoor ligt in de fundamenteel verkeerde aanpak. Ondanks al het gepraat over een nieuw communautair klimaat weigeren de meerderheidspartijen een echte, diepgaande dialoog van Gemeenschap tot Gemeenschap. Men verkiest een korte-termijnaanpak, waarbij slechts één doel telt: het vrijwaren van de paars-groene meerderheid op federaal niveau. En binnen die federale meerderheid zijn het duidelijk de Franstaligen die de lakens uitdelen.

Vlaanderen stond in deze onderhandelingen niet sterk omdat zelfs de Vlaamse regering verkoos om zich te profileren als onderaannemer van de federale regering, eerder dan als verdediger van de Vlaamse belangen. Vandaar dat eerst de resoluties van het Vlaams Parlement, maar later ook de beloftes uit het eigen regeerakkoord, zonder meer overboord gegooid werden. Hetzelfde scenario speelde zich af op Brussels niveau, waar de paars-groene partijen het Vlaamse front doorbraken en de lastige CVP aan de deur zetten. Om de federale meerderheid te dépanneren gingen de Vlaams-Brusselse onderhandelaars van VLD-VU en SP-Agalev zonder verpinken lijnrecht in tegen het Vlaams-Brussels minimumprogramma dat zij tussen mei 2000 en februari 2001 tot driemaal toe mee onderschreven. We zijn de schaamte inderdaad voorbij. Ruim zelfs.



Ooit waren de liberalen een „pest voor Vlaanderen." Herhaalt de geschiedenis zich? Ja, maar nooit op dezelfde manier, want een deel van de Volksunie zit nu met de liberalen in het Lambermont-schuitje.

We kunnen alleen maar hopen dat nu de ogen bij alle Vlaamse partijen zullen opengaan. Er zijn geen Belgische partijen en ook geen Belgische politieke families meer. Alle Franstalige partijen, inclusief de zogenaamd „unitaristische" PSC, hebben met Lambermont duidelijk gedemonstreerd dat voor hen enkel de belangen van de Franse Gemeenschap tellen. Belgische belangen zijn er voor hen niet meer. De Vlaamse profeten van de Belgische modelstaat zouden hier beter hun conclusies uit trekken. **Het wordt tijd dat alle Vlaamse partijen ook duidelijk maken dat voor hen de Vlaamse belangen op de eerste plaats komen. Dat is trouwens niet meer dan logisch.**

Het is evident dat die Vlaamse belangen ook de Vlaamse belangen in Brussel moeten omvatten. En ook in Brussel kunnen we die belangen het best verdedigen vanuit een zelfbewuste Vlaamse opstelling. Dat sluit samenwerking met Franstaligen of anderstaligen in de hoofdstad helemaal niet uit. Wel integendeel. De ervaring heeft geleerd dat het perfect mogelijk is om binnen het

kader van een open Vlaamse lijst ook positief samen te werken met anderstalige kandidaten èn kiezers.

Na Lambermont

Op het moment dat dit geschreven wordt is het niet helemaal zeker of het Lambermont-akkoord ook effectief wet wordt, al lijkt het wel waarschijnlijk.

Indien Lambermont alsnog struikelt, dan zal Vlaanderen op zijn minst een nodige adempauze gewonnen hebben. Meer dan ooit is dan de tijd aangebroken voor bezinning onder Vlaamse partijen, zodat we zo snel mogelijk kunnen overgaan tot een echte dialoog van Gemeenschap tot Gemeenschap. Die dialoog moet evenwichtig zijn en gestoeld op de verzuchtingen van Vlamingen en Franstaligen. Zij moet uitmonden in een evenwichtig akkoord dat een substantiële verdieping inhoudt van de Vlaamse autonomie, ook in de hoofdstad.

Krijgt Lambermont alsnog doorgang, dan mogen we niet bij de pakken blijven zitten. Ook dan zal er behoefte zijn aan bezinning. Die zal zich dan noodgedwongen moeten beperken tot de wijze waarop we binnen een mank institutioneel kader zoveel mogelijk invulling kunnen geven aan een effectief Vlaams beleid in en voor de hoofdstad. Ook dat is belangrijk. Maar het kan de fouten van een slecht akkoord niet goedmaken. De kleine en toevallige Vlaamse meerderheid die ons met Lambermont opzadelt neemt een zware verantwoordelijkheid.

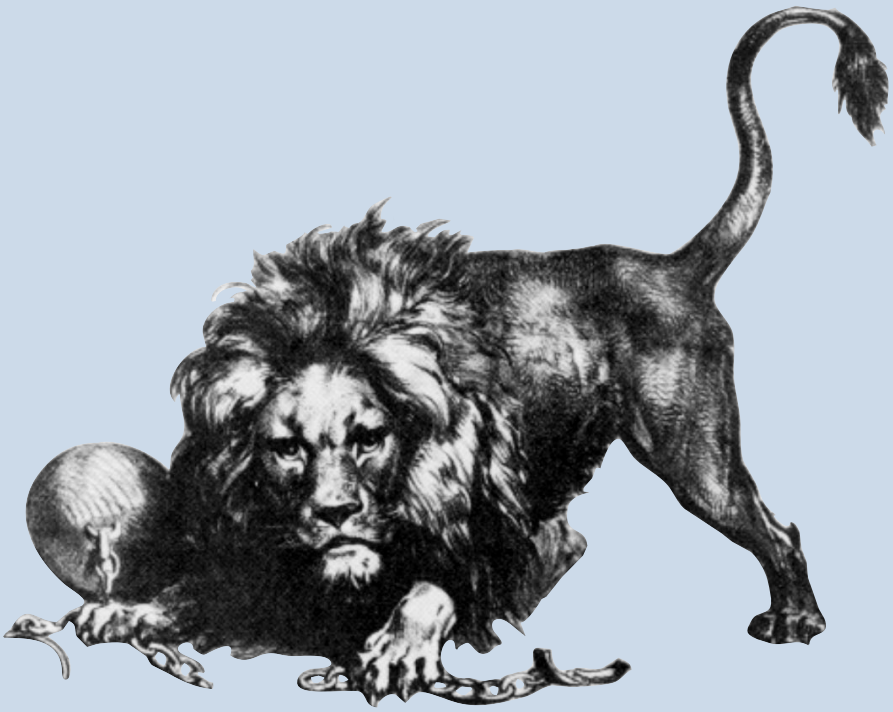
Brigitte Grouwels*

* Brigitte Grouwels is fractievoorzitter van de CVP in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Ze is eveneens lid van het Vlaams Parlement en voormalig Vlaams Minister van Brusselse aangelegenheden en Gelijkekansenbeleid (1997-1999).

Afgiftekantoor ANTWERPEN X

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Vlaanderen versus de Raad van Europa 4

Nr. 5

Driemaandelijks: oktober – november – december 2001

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Vlaanderen versus de Raad van Europa

Reeds twee keer kwam een afgevaardigde van de Raad van Europa de toestand van de „minderheden" in Vlaanderen onderzoeken. Ambassadeur Theo L.R. Lansloot legt uit dat wat de Zwitsers Dumeni Columberg en Lili Nabholz-Haidegger hier kwamen doen in hun eigen land niet zou kunnen.



Onmiddellijk na de tweede wereldoorlog ontstond de idee van een soort Verenigde Staten van Europa. Spoedig echter viel het continent uiteen in een westelijk en een oostelijk deel gescheiden door het IJzeren Gordijn. Een pan-Europese organisatie bleef dus een droom. In 1949 richtten 10 uitsluitend West-Europese landen de *Raad van Europa* (RvE) op als een louter intergouvernementele organisatie, al waren sommige oprichtende landen toen al voorstander van een meer federaal geïnspireerd model. De Raad is gevestigd in Straatsburg en voert slechts twee officiële talen: Engels en Frans. De jongste jaren tracht Duitsland, samen met Oostenrijk en Zwitserland, het Duits als derde officiële te doen invoeren maar tot dusver zonder succes. België neemt daaromtrent een zeer voorzichtige houding aan (Duitstalige minderheid). In de Parlementaire Vergadering van de RvE kunnen ook nog enkele andere talen worden gesproken op voorwaarde dat de betrokken landen daar voor betalen. Zo betalen Nederland en België voor het Nederlands.

Tot de val van de Berlijnse muur en het verdwijnen van de communistische regimes in Midden–Europa, was de Raad zowat een uithangbord van het democratische tegenover het communistische, dictatoriale Europa – m.a.w. van de bescherming van individuele in tegenstelling tot collectieve mensenrechten. Tussen 1949 en 1989 was hij dus een vrij kleine West-Europese club waarbinnen bescherming van die mensenrechten weinig of geen problemen bood. Mede onder impuls van het secretariaat ontstond daarom de tendens het werkterrein voortdurend uit te breiden wat ook mogelijk was omdat statutair de Raad bevoegd is op alle gebieden, met uitzondering van defensie. Vooral door toedoen van de toenmalige secretaris-generaal, de Franse socialiste Cathérine Lalumière, is de Raad zich sedert 1989 meer en meer ook een politieke rol gaan toemeten. Daardoor is de Raad in toenemende mate ook een algemeen politiek forum geworden, een soort van Europese VN. Zijn financiële mogelijkheden hebben echter met die grotere ambities geen gelijke tred gehouden en het ziet er niet naar uit dat de lidstaten thans bereid zijn daarin spoedig verandering te brengen. Bovendien gaat zowat 60 % van de begroting naar salarissen en vergoedingen.

Een beperkte begroting onderstelt het vermijden van: overlap met andere internationale instellingen die in Europa bedrijvig zijn en waarvan de activiteiten verwantschap vertonen met die van Raad; het bepalen van prioriteiten die, logischerwijze, voornamelijk zouden moeten zijn toegespitst op activiteiten die een direct verband houden met de hoofdoogmerken van de Raad: de uitbouw, het in stand houden of het verbeteren van de rechtsstaat en de pluralistische democratie alsmede de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

Dit is vooralsnog niet voldoende gebeurd en het resultaat is dan ook bijvoorbeeld dat bij gebrek aan middelen de efficiënte werking van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in gevaar dreigt te komen. Het Comité van Ministers van de RvE heeft daarom in februari 2001 de *„Council of Europe Evaluation Group on the Court of Human Rights"* opgericht. Die groep oordeelde op 10 oktober 2001 dat de goede werking van het Hof in groot gevaar is. Hij deed een beroep op de lidstaten voor meer financiële middelen en meer personeel. Een oproep die echter onbeantwoord dreigt te blijven. Belangwekkend is dat de groep ook aandrong op een wijziging van het Europese Verdrag inzake de Rechten van de Mens die het Hof toelaat *„not to*

undertake a detailed examination of applications which raise no substantial human rights issue under the Convention."[1] De kwestie stond op de agenda van de vergadering van het Comité van Ministers van 8 november 2001.

De organen van de Raad van Europa

De organen van de RvE zijn het Comité van Ministers, de Parlementaire Vergadering, en de Conferentie van Lokale en Regionale Overheden in Europa.

Het *Comité van Ministers* is het enige besluitvormende orgaan en bestaat uit de Ministers van Buitenlandse zaken van de 43 lidstaten. Hun Permanente Vertegenwoordigers in Straatsburg leggen het aktiviteitenprogramma van de Raad en zijn jaarlijkse begroting vast. Zij bepalen welke actie ondernomen moet worden n.a.v. de voorstellen van de Parlementaire Vergadering, de Conferentie van Lokale en Regionale Overheden en de conferenties van vakministers die de Raad regelmatig organiseert.

De Raad van Europa behandelt vele onderwerpen waarvoor in België de Gewesten en Gemeenschappen bevoegd zijn. Het is daarom een anomalie dat die niet in de Raad vertegenwoordigd zijn.

Het is een anomalie dat in dit Comité alleen de Belgische federale Minister van Buitenlandse Zaken zit en de begroting van de Raad uitsluitend ten laste komt van zijn Ministerie al behoren vrijwel alle door de RvE behandelde materies in België tot de zgn. „gemengde bevoegdheden" of tot de exclusieve bevoegdheden van Gemeenschappen en Gewesten; de coördinatie om tot een „Belgisch" standpunt te komen is gebrekkig waardoor België er vaak het zwijgen moet aan toedoen.

Het is eveneens een anomalie dat in tegenstelling tot de Permanente Vertegenwoordiging bij de Europese Unie die bij de RvE geen vertegenwoordigers van de Gemeenschappen en Gewesten telt, wat de onderlinge coördinatie niet ten goede komt.

De *Parlementaire Vergadering* is een debatvergadering waar de meest uiteenlopende kwesties aan bod komen. Zij telt 301 leden en evenveel plaatsvervangers, allen leden van de nationale parlermenten. De Vergadering is dus een afspiegeling van de politieke verhoudingen binnen de nationale parlementen.

De Raad van Europa behandelt echter tal van onderwerpen waarvoor in België de Gewesten en Gemeenschappen ten dele of uitsluitend bevoegd zijn, ook internationaal. Hun parlementen zijn echter in de Parlementaire vergadering niet rechtstreeks vertegenwoordigd. Volkomen los van de Raad van Europa benoemt het Vlaams parlement en dit van de Franse Gemeenschap elk 10 van hun leden als senator in de federale senaat; de Duitstalige Gemeenschap 1. Die senatoren bekleden dus een dubbelmandaat. In de Belgische afvaardiging bij de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa zitten enkele van die senatoren die dus verondersteld worden hun parlement te vertegenwoordigen. De samenstelling van de afvaardiging bij de Raad blijft niettemin een anomalie rekening houdend met de bevoegdheden van de Gemeenschappen en Gewesten in dit land. België heeft tot dusver die kwestie nooit bij de Raad van Europa opgebracht.

De aanbevelingen van de Parlementaire Vergadering – en niet de door haar aangenomen resoluties – zijn soms het uitgangspunt van een latere beslissing van het Comité van Ministers om een bepaalde activiteit aan het activiteitenprogramma van de Raad toe te voegen.

De *Conferentie van Lokale en Regionale Overheden in Europa* is adviserend orgaan dat evenals de Parlementaire Vergadering uit 301 leden bestaat. De Conferentie beoogt het versterken van de democratische structuren op het niveau van de lagere overheden en met name het ondersteunen van de „jonge democratieën" (voormalige communistische landen) in Europa bij de uitbouw van een efficiënt lokaal en regionaal bestuur.

[1] Vóór 1989 is er een tijd geweest dat het Hof b.v. langdurig bezig was met klachten omtrent schending van de rechten van de mens m.b.t. bekeuring voor fout parkeren in Zweden.

De drie hogergenoemde organen worden bijgestaan door een internationaal secretariaat van circa 1.300 internationale ambtenaren geleid door een secretaris-generaal die de Parlementaire Vergadering om de vijf jaar kiest.

Tenslotte is er het *Europese Hof voor de Rechten van de Mens*. Dit werd opgericht op 3 februari 1953 krachtens zowat het belangrijkste in het kader van de Raad van Europa gesloten verdrag: het Europese Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM). De Raad heeft een unieke rechtsgang ontwikkeld zodanig dat een lidstaat of een individuele burger bij het Hof een klacht kan indienen tegen een lidstaat die, naar zijn of haar mening, dit verdrag schendt.

Het Raamverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden

Na het verdwijnen van de communistische dictaturen in de landen van Midden- en Oost-Europa omtrent 1990, vond de Raad van Europa een nieuw elan. Een van de ongewenste nevenverschijnselen van de teruggevonden vrijheid was echter dat het tussen verschillende op het grondgebied van die landen levende volkeren tot zware en bloedige uitbarstingen kwam.

In het kader van zijn opdracht als beschermer van de mensenrechten nam de Raad het op zich daar wat aan te doen. De Top van Staatshoofden en Regeringsleiders van 8 en 9 oktober 1993 in Wenen gaf het Comité van Ministers de volgende opdracht: *„draft with minimum delay a framework convention specifying the principles which contracting States commit themselves to respect, in order to assure the protection of national minorities. This instrument would also be open for signature by non-member States."*

Het is jammer dat na het rapport-Columberg, de overige leden van de Belgische delegatie, en met name de Vlaamse, de herhaling van die, ook voor de Raad zelf, ongelukkige ervaring niet hebben kunnen voorkomen.

Het Comité had er kennelijk niet veel oog voor dat zulke conventie ook voor West-Europese landen gevolgen kon hebben. Hoe dan ook, op 10 november 1994 aanvaardde het Comité van Ministers het *Raamverdrag inzake de Bescherming van Nationale Minderheden* dat op 1 februari 1998 van kracht werd. Dit verdrag is de eerste bindende internationale overeenkomst m.b.t. de bescherming van nationale minderheden in het algemeen en bepaalt duidelijk dat die bescherming moet worden gezien in kader van het Europese Verdrag inzake de Rechten van de Mens. Het is echter slechts een Raamverdrag wat betekent dat de verdragsluitende partijen de bepalingen ervan niet zonder meer moeten toepassen maar pas nadat zij eigenmachtig hebben besloten hun wetgeving en het daaruit voortvloeiend beleid aan te passen en dit ook hebben gedaan. Opmerkelijk is dat het Raamverdrag niet definieert wat een nationale minderheid is. Elke lidstaat, ook al heeft hij het verdrag ondertekent en geratificeerd, kan dus zelf bepalen wat hij onder zulke minderheid verstaat.

Op 15 oktober 2001 hadden 39 van de 43 lidstaten het verdrag ondertekend. Andorra, Azerbeidjan, Frankrijk en Turkije deden dit vooralsnog niet. Alle vier hebben die landen het natuurlijk moeilijk nationale minderheden, inclusief hun taalrechten, op hun grondgebied te erkennen. Zo bepaalt b.v. de Franse grondwet dat Frans de enige taal van de republiek is. Parijs is kennelijk niet bereid omwille van een raamverdrag van de Raad van Europa, de Franse grondwet te wijzigen met alle mogelijke politieke gevolgen van dien.

Van de 39 landen die het verdrag wel hebben ondertekend hebben bovendien 15 landen interpretatieve verklaringen of reserves afgelegd: België, Bulgarije, Denemarken, Estland, Duitsland, Liechtenstein, Luxemburg, Macedonië (Gewezen Joegoslavische Republiek), Malta, Oostenrijk, Polen, Rusland, Slovenië, Zweden en Zwitserland.[2] Azerbeidjan had bij zijn toetreding tot de Raad al een verklaring omtrent het Raamverdrag afgelegd. Vrijwel al die verklaringen hebben gemeen dat het betrokken land de definitie „nationale minderheid" in de zin van het Raamverdrag slechts toepast op min-

[2] De Engelse versie van de volledige lijst van die verklaringen is te vinden op de webstek van de RvE: www.coe.int Op pp. 8-9 geven we er in een kader enkele weer.

derheidsgroepen die van oudsher op hun grondgebied wonen. Velen sommen gewoon de historisch bestaande nationale minderheid of minderheden op die onder het Raamverdrag vallen. Enkele stellen eenvoudig dat er in het betrokken land geen nationale minderheid bestaat in de zin van het Raamverdrag. Ondertussen voert Rusland dat het Verdrag wel ondertekende, zonder al te veel internationale kritiek oorlog tegen de Tsjetsjeense minderheid.

De *missies Columberg* (1998) *en* N*abholz-*H*aidegger* (2001)

Op aandringen van sommige Franstalige leden van de Belgische afvaardiging bij de Parlementaire Vergadering van de RvE stuurde die vergadering de heer Dumeni Columberg, toenmalig lid van de Zwitserse delegatie, in 1998 naar België met de opdracht verslag uit te brengen over de naleving door dit land van het Raamverdrag inzake de Bescherming van Nationale Minderheden. De Parlementaire Vergadering heeft eind september 1998 – mede dank zij het kranige, indrukwekkende en genuanceerde betoog van enkele Vlaamse afgevaardigden zoals o.m. Dirk Van der Maelen (SP) – het rapport-Columberg pas goedgekeurd nadat elke splijtstof eruit was gehaald die het met moeite maar vreedzaam en democratisch bereikte subtiele evenwicht in de Belgische staatsstructuur, in gevaar dreigde te brengen.



In eigen land zou Lili Nabholz-Haidegger onmiddellijk en streng tot de orde worden geroepen met de verklaringen die zij in België aflegt.

Het is immers duidelijk dat zulk evenwicht inderdaad in gevaar komt als men het model op de helling zet dat de drie Belgische taalgemeenschappen samen binnen die structuur hebben gekozen d.w.z. drie eens en voorgoed territoriaal afgebakende en, op enkele uitzonderingen na, homogene taalgebieden met Brussel als een tweetalig (Frans/Nederlands) hoofdstedelijk gebied. De Belgische grondwettelijke regeling inzake bestuurstaal geeft dus, net als in andere meertalige bondsstaten zoals b.v. Zwitserland en Canada, gewoon de voorrang aan het groepsbelang boven dit van het individu. Dit houdt in dat, evenals in de twee net genoemde landen, Belgen die zich in een ander taalgebied vestigen daaruit de hen vooraf bekende gevolgen moeten trekken en zich in hun nieuw leefgebied dienen te integreren, o.m. door zich de kennis van de streektaal eigen te maken. Iedere Belg, Canadees of Zwitser is uiteraard vrij in zijn privé-sfeer zijn of haar taal te kiezen. In zijn uitspraken over de Belgische taalregeling in het algemeen heeft het Europese Hof voor de Rechten van de Mens steeds geoordeeld dat die regeling volkomen de internationaal gewaarborgde fundamentele rechten en vrijheden waarborgt.

Enkele Franstalige leden van de huidige Belgische delegatie in de Parlementaire Vergadering hebben dit – ondanks alle Belgische wettelijke en grondwettelijke bepalingen en de arresten van het Hof in Straatsburg – kennelijk nog altijd niet begrepen. Op hun initiatief kwam in juni en september 2001 een tweede afgevaardigde van die Vergadering, de eveneens Zwitserse politica mevrouw Lili Nabholz-Haidegger (Liberaal), naar België met eenzelfde opdracht als haar landgenoot in 1998. Het is jammer dat na het rapport-Columberg, de overige leden van de Belgische delegatie, en met name de Vlaamse, de herhaling van die, ook voor de Raad zelf, ongelukkige ervaring niet hebben kunnen voorkomen door een meer actieve betrokkenheid bij de informele contacten die eventueel tot formele beslissingen van de Parlementaire Vergadering kunnen leiden of die precies kunnen verhinderen.

Mevrouw Nabholz Haidegger had een groot aantal contacten met de federale regering, de gemeenschapsregeringen, de overheden van enkele gemeenten met faciliteiten in Vlaams-Brabant en, vreemd genoeg, ook met

gemeenten zonder faciliteiten maar met Franstalige inwoners die klachten hadden geuit.

Tot besluit van haar bezoek hield mevrouw Nabholz-Haidegger een persconferentie waarop zij op persoonlijke titel en a.h.w. langs haar neus weg, verklaarde dat volgens haar de Franstaligen in de Vlaamse faciliteitengemeenten rond Brussel in aanmerking komen om als minderheid te worden erkend in de geest van het Raamverdrag tot Bescherming van Nationale Minderheden. De secretaris-generaal van de RvE, de Oostenrijker Walter Schwimmer (Christen-Democraat), die dit jaar in juni ook in België was, toonde zich veel genuanceerder. Hij oordeelde dat veel van de gewone problemen inzake nationale minderheden waarmee de Raad in andere landen wordt geconfronteerd, in België met zijn drie gemeenschappen niet bestaan.

Overigens mocht mevrouw Nabholz-Haidegger haar verklaring omtrent België in eigen land afleggen zou ze ongetwijfeld onmiddellijk en streng tot de orde worden geroepen. In Zwitserland geldt immers vrijwel onverkort de stelregel *„cujus regio ejus lingua"* dank zij welke 4 culturen al lang vreedzaam in één land samenleven. Om dit principe te vrijwaren heeft Zwitserland bij het neerleggen van de ratificatieoorkonde van het Raamverdrag bij dit document een verklaring gevoegd.[3] Daaruit blijkt dat er in Zwitserland geen sprake is van faciliteiten zoals voor recent ingeweken Franstalige Belgen in enkele gemeenten in Vlaams-Brabant.

Bijzonder voor een Zwitserse is haar ongelukkig persoonlijk standpunt dan ook meer dan verwonderlijk vooral omdat ze daardoor ook haar objectiviteit als rapporteur in het gedrang brengt. Men mag normaliter verwachten dat de Parlementaire Vergadering bij de beoordeling van haar rapport met dit element rekening houdt.

Vlaanderen en het Raamverdrag

Vlaanderen heeft steeds ingestemd met de ondertekening van het Raamverdrag tot Bescherming van Nationale Minderheden op voorwaarde dat, zoals vele andere landen, ook België daarbij een verklaring zou afleggen. De Franstaligen hebben zulke verklaring lange tijd geweigerd en dus de ondertekening van het verdrag verhinderd. Op 13 maart 1996 kwam dit onderwerp bijgevolg op de agenda van de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid (ICBB). Die richtte een commissie op van zeven specialisten in Belgisch grondwettelijk recht bestaande uit 3 Vlamingen, 3 Franstaligen en 1 Duitstalige. In april 1997 legde die commissie haar rapport aan de ICBB voor. Daaruit bleek echter dat de experts geen overeenstemming omtrent het begrip „nationale minderheid" hadden bereikt. De opvattingen van Vlaanderen en van Franstalig België op dit stuk waren niet te verzoenen. Op 23 juli 1997 bevestigde de toenmalige Vlaamse regering haar aldus luidend standpunt: *„Indien de federale regering en de regeringen van de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap besluiten over te gaan tot de ondertekening van de kaderconventie over de*

Enkele voorbeelden van de reserves of interpretatieve verklaringen van het Raamverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden

Azerbeidjan (26.6.2000):

The Republic of Azerbaijan, confirming its adherence to the universal values and respecting human rights and fundamental freedoms, declares that the ratification of the Framework Convention for the Protection of National Minorities and implementation of its provisions do not imply any right to engage in any activity violating the territorial integrity and sovereignty, or internal and international security of the Republic of Azerbaijan.

België (31.7.2001):

The Kingdom of Belgium declares that the Framework Convention applies without prejudice to the constitutional provisions, guarantees or principles, and without prejudice to the legislative rules which currently govern the use of languages. The Kingdom of Belgium declares that the notion of national minority will be defined by the inter-ministerial conference of foreign policy.

Denemarken (22.9.1997):

In connection with the deposit of the instrument of ratification by Denmark of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, it is hereby declared that the Framework Convention shall apply to the German minority in South Jutland of the Kingdom of Denmark.

Duitsland (11.5.1995/10.9.1997):

The Framework Convention contains no definition of the notion of national minorities. It is therefore up to the individual Contracting Parties to determine the groups to which it shall apply after ratification. National Minorities in the Federal Republic of Germany are the Danes of German citizenship and the members of the Sorbian people with German citizenship. The Framework Convention will also be applied to members of the ethnic groups traditionally resident in Germany, the Frisians of German citizenship and the Sinti and Roma of German citizenship.

[3] Zie kader.

bescherming van nationale minderheden, moet bij de ondertekeningsakte een reserve of interpretatieve verklaring worden gevoegd waarvan de strekking luidt: rekening houdend met het institutionele machtsevenwicht binnen de federale overheid en met het grondwettelijk kader inzake taalwetgeving kunnen de Nederlandstaligen en de Franstaligen in België, noch op het gehele grondgebied van het koninkrijk noch op een deel ervan, worden beschouwd als een nationale minderheid in de zin van deze kaderconventie over de bescherming van nationale minderheden."

Luxemburg (18/20.7.1995):

The Grand Duchy of Luxembourg understands by „national minority" in the meaning of the Framework Convention, a group of people settled for numerous generations on its territory, having the Luxembourg nationality and having kept distinctive characteristics in an ethnic and linguistic way.

On the basis of this definition, the Grand Duchy of Luxembourg is induced to establish that there is no „national minority" on its territory.

Rusland (21.8.1998):

The Russian Federation considers that none is entitled to include unilaterally in reservations or declarations, made while signing or ratifying the Framework Convention for the Protection of National Minorities, a definition of the term „national minority", which is not contained in the Framework Convention. In the opinion of the Russian Federation, attempts to exclude from the scope of the Framework Convention the persons who permanently reside in the territory of States Parties to the Framework Convention and previously had a citizenship but have been arbitrarily deprived of it, contradict the purpose of the Framework Convention for the Protection of National Minorities.

Zweden (9.2.2000):

The national minorities in Sweden are Sami, Swedish Finns, Tornedalers, Roma and Jews.

Zwitzerland (21.10.1998):

Switzerland declares that in Switzerland national minorities in the sense of the framework Convention are groups of individuals numerically inferior to the rest of the population of the country or of a canton, whose members are Swiss nationals, have long-standing, firm and lasting ties with Switzerland and are guided by the will to safeguard together what constitutes their common identity, in particular their culture, their traditions, their religion or their language.

Switzerland declares that the provisions of the framework Convention governing the use of the language in relations between individuals and administrative authorities are applicable without prejudice to the principles observed by the Confederation and the cantons in the determination of official languages.

De Franstaligen hebben dit voorstel verworpen. Op 31 juli 2000 heeft België (federale regering en 3 gemeenschappen) niettemin het Raamverdrag inzake de Bescherming van Nationale Minderheden ondertekend. Nadat de faciliteiten voor de Franstaligen in de Belgische grondwet waren vastgelegd zijn die nu ook door het internationaal recht bekrachtigd. Bij de ondertekening legde België wel een verklaring neer die in de originele Franse versie aldus luidt: *„Le Royaume de Belgique déclare que la Convention-cadre s'applique sans préjudice des dispositions, garanties ou principes constitutionnels et sans préjudice des normes législatives qui régissent actuellement l'emploi des langues. Le Royaume de Belgique déclare que la notion de minorité nationale sera définie par la conférence interministérielle de politique étrangère."*

Of de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid ooit in die opdracht slaagt blijft, vooral gelet op vorige ervaringen, een open vraag. België heeft het Raamverdrag nog niet geratificeerd en volgens het Belgische grondwettelijk recht is dit een zgn. „gemengd verdrag" omdat het bepalingen bevat betreffende materies waarvoor zowel de federale overheid als de Gemeenschappen bevoegd zijn.

Indien de drie Belgische Gemeenschappen het niet eens kunnen worden over de omschrijving van wat een „nationale minderheid" in België precies is kan men de ratificatie best vergeten tenzij men het delicate evenwicht in de Belgische staatsstructuur op de helling wil zetten.en aldus een mogelijke secessie in de hand werken.

Het ware allicht beter de huidige Belgische verklaring bij het Raamverdrag te vervangen door een die geïnspireerd is door de Duitse.[4] Die zou aldus kunnen luiden:

- *Vermits vermits het Raamverdrag het begrip „Nationale Minderheid" niet definieert moet elke verdragsluitende partij zelf uitmaken of er op haar grondgebied een groep of groepen zijn waarop, na ratificatie, het verdrag toepasselijk zal zijn;*
- *In België komt slechts de Duitstalige Gemeenschap als nationale minderheid in de zin van het Raamverdrag in aanmerking.*

De Duitstalige minderheid in België is waarschijnlijk zowat de best beschermde van Europa. Ook mevrouw Nabholz-Haidegger gaf dit grif toe. De bedoelde Belgisch verklaring kan bij de ratificatie voor alle zekerheid worden aangevuld naar het model van deze m.b.t. het officiële taalgebruik tussen burger en overheid die Zwitserland heeft neergelegd.[5]

*Theo L.R. Lansloot**

[4] Zie kader.

[5] Zie hoger alsmede kader.

* Theo L.R. Lansloot was de Belgisch ambassadeur bij de Raad van Europa van 1994 tot 1996.

Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid

André Monteyne onderzoekt de houding die de internationale gemeenschap zal innemen tegenover de onafhankelijkheid van Vlaanderen. Graag zal men het niet zien gebeuren. Er is ook het probleem Brussel. Misschien biedt het confederalisme daarvoor een oplossing. Indien België helemaal splitst denkt Monteyne dat het buitenland zal verkiezen dat Brussel naar Vlaanderen gaat.

Ook tegenstanders van een onafhankelijke Vlaamse Staat erkennen dat die economisch perfect leefbaar zou zijn; dit werd voldoende aangetoond, ook in dit blad, en behoeft geen verder betoog. Een subtieler argument tegen Vlaamse onafhankelijkheid is dat de Europese Gemeenschap (daaronder weze verstaan zowel de formele EU als de staten die er lid van zijn) geen onafhankelijk Vlaanderen zal gedogen, rekening houdend met de aanwezigheid van de voornaamste EU-instellingen in Brussel. Bijkomend wordt daar soms aan toegevoegd dat een onafhankelijk Vlaanderen het Europees – en van daar, het internationaal – evenwicht in het gedrang zou brengen. Hoe gegrond is dat argument?

Is *een onafhankelijk* Vlaanderen internationaal aanvaardbaar?

Laat ons eerst zeer theoretisch abstractie maken van Brussel en ons af vragen of een Vlaamse Staat *„an sich"* bestaansrecht kan krijgen, d.w.z. erkend worden door de Europese en de internationale gemeenschap.

Het antwoord is genuanceerd „ja", voorzover bepaalde regels van het Volkenrecht geëerbiedigd worden. Dat is de jongste decennia enorm geevolueerd, maar er blijven toch enkele basisbeginselen geldig die zelfs tot het Romeinse recht teruggaan.

Een van die beginselen is dat, net zoals in het burgerrecht, de regel *„pacta sunt servanda"* (een contract moet worden uitgevoerd) geldt; bovendien wordt algemeen aanvaard dat eveneens zoals in het burgerrecht, de opvolgers van Staten de rechten en plichten overnemen van de erflater.[1] Nu bestaan op deze regel talrijke uitzonderingen, in de meeste gevallen uit hoofde van grote Staten die hun macht misbruiken, om bv. de verbintenissen van een veroverde Staat te verwerpen. Maar een kleine Staat zoals het onafhankelijke Vlaanderen kan zich dit niet veroorloven wil hij erkend worden door de Europese en internationale gemeenschap. M.a.w. zelfs indien Eurosceptici in Vlaanderen aan het bewind komen, zullen zij wel verplicht zijn meteen te verklaren dat zij alle verbintenissen overnemen die België aangegaan heeft in het kader van de EU, zoals zij trouwens ook de Belgische verbintenissen met andere landen en organisaties (zoals de NAVO) moeten aanvaarden, voorzover Vlaanderen daarbij betrokken is. Anders riskeert de nieuwe Vlaamse Staat meteen gebrandmerkt te worden als een *„rogue state"* zoals de Amerikanen die Staten noemen die hun internationale verbintenissen eenzijdig opgezegd hebben: Irak, Iran, Afghanistan, Cuba… Dergelijke staten kunnen ongetwijfeld lang overleven, maar ten koste van de bevolking. En van de democratie. Want wegens de verpaupering en de onvrede van de bevolking die er het gevolg van zijn, kunnen zij zich alleen maar met de ijzeren vuist in stand houden. Voor een kleine democratie als Vlaanderen die leeft van de handel met het buitenland zou zo een houding zelfmoord zijn.

M.a.w., zelfs zonder rekening te houden met Euro-Brussel, zal een onafhankelijk Vlaanderen sterk beperkt zijn in zijn bewegingsvrijheid en wel degelijk rekening moeten houden met de EU. Het volstaat bovendien niet dat het zich bereid verklaart de verplichtingen van België in het kader van de EU-verdragen

[1] Van Bogaert, Elie R.C.; *Volkenrecht;* Elsevier; 1973.

over te nemen. Zoals elke kandidaat-lidstaat moet het ook nog aanvaard worden door de andere lidstaten. Dit betekent impliciet dat alle EU-lidstaten (en dat zullen er inmiddels misschien al 27 geworden zijn) hun akkoord moeten betuigen met de vervanging van België als lidstaat door Vlaanderen (en eventueel door Wallonië/Brussel).

Het zal niet gemakkelijk zijn die lidstaten daarvan te overtuigen. Sommige voorstanders van onafhankelijkheid verwijzen graag naar de fluwelen scheiding tussen Tsjechië en Slowakije. Maar het geval van de eventuele Belgische scheiding ligt wel even anders: het betreft hier een precedent, en wat voor een! Het zou immers de eerste keer zijn dat een lidstaat van de EU – een stichtend lid nog wel – verdwijnt en opgevolgd wordt twee of drie nieuwe lidstaten. Hoe dat moet verwerkt worden door de Europese Unie is onduidelijk – bij ons weten is de uittreding en (in dit geval dus ook de ontbinding) van een lidstaat niet voorzien in de Europese verdragen, wij hebben daar alvast niets over gevonden.



Een van de belangrijkste hinderpalen voor de andere lidstaten om zo een gebeurtenis te aanvaarden is dan ook psychologisch, met name, zij staan voor de sprong in het onbekende. En er is niets dat diplomaten zo zeer schuwen. Daar komt bovendien de factor „inertie" bij, de macht der gewoonte, die het hard te verduren zal krijgen; duizenden soms decennia-oude vertrouwensrelaties binnen het raderwerk van de EU die over België lopen worden doorgeknipt en voor elk van die verbroken relaties moeten moeizaam nieuwe vertrouwensrelaties opgebouwd worden – met andere woorden geen enkele EU-lidstaat, noch de Europese instellingen, zullen een opsplitsing van België welwillend onthalen en dit zelfs aanvankelijk in de mate van het mogelijke tegenwerken. Er weze verwezen naar de houding van de Europese Gemeenschap i.v.m. het uiteenvallen van Joegoslavië, dat zij samen met de internationale gemeenschap zo lang mogelijk tegen gehouden heeft; zij had zelfs veel geld veil om een kunstmatige staat Bosnië-Herzegovina tegen de wil van de diverse bevolkingen in stand te houden.

Een derde reden waarom de Europese Gemeenschap zal trachten de Vlaamse onafhankelijkheid af te remmen is natuurlijk dat de vervanging van België door (twee of drie) lidstaten het hele moeizame vergelijk van de „top" van Nice en van vorige „top"-vergaderingen m.b.t. de zetelverdeling in het Europees Parlement, de stemmenweging binnen de Raad van Ministers, het aantal Euro-commissarissen, enz. in het gedrang brengt. Zonder daar verder op in te gaan is het duidelijk dat de zeer labiele evenwichten die op deze vergaderingen bereikt werden de vrucht waren van het politiek gewicht van de zogenaamde grote landen en hun bondgenoten, met name: Frankrijk met België en Luxemburg; de as Groot-Brittannië/Spanje (waar recent Italië bijkwam); en Duitsland met Oostenrijk en af en toe Nederland.

Daar komt bij dat sommige voormelde grote lidstaten ongetwijfeld zullen vrezen dat een eventuele afscheiding van Vlaanderen een signaal zal geven aan hun separatistische minderheden. Met als voor de hand liggende voorbeelden Basken, Corsikanen, IRA. Maar er zijn maar weinig Europese landen zonder een nationale minderheid en de nieuwe Midden- en Oost-Europese kandidaat-lidstaten zitten opgescheept met soms zeer roerige nationale minderheden die in Vlaamse onafhankelijkheid, indien verkeerd uitgelegd, een precedent zouden zien. Het is daarom dat de voorstanders van Vlaamse

Dat de meerderheid zich probeert af te scheiden, gaat in tegen de normale gang der dingen. Een afscheidingsbeweging in Wallonië zou veel beter begrepen worden.

onafhankelijkheid er alle belang bij hebben te stellen dat de Vlamingen geen minderheid zijn; het is eveneens om die reden dat ik met alle sympathie voor het streven naar zelfbestuur van Basken, Bretoenen, Kazachen, enz. gekant ben tegen voorstellen zoals onlangs geformuleerd in het VVB-ledenblad *Doorbraak* om Vlaanderen te doen aansluiten bij de Unpo (*Unrepresented Nations and Peoples Organisation*), een internationale organisatie van nationale minderheden met zetel in Den Haag.[2] Zulke initiatieven zijn van aard om de Europese gemeenschap waar de grote landen dus nog steeds het hoogste woord voeren, definitief op te zetten tegen Vlaamse onafhankelijkheid. Al mag men niet overdrijven in de andere zin door al te zeer de Vlaamse meerderheidspositie te beklemtonen. De voorstanders van Vlaamse onafhankelijkheid zitten immers met de psychologische moeilijkheid dat in het buitenland amper begrepen wordt dat de *meerderheid* in België zich wenst af te scheuren. Dat gaat in tegen de normale gang der dingen. Gewoonlijk is het een minderheid die haar eigen weg wil gaan. Een afscheidingsbeweging in Wallonië zou veel beter begrepen worden door de internationale gemeenschap. Wellicht is voor het buitenland het cliché van de twee ruziemakende echtgenoten nog het meest begrijpelijk: hun scheiding zou bovendien gemakkelijker aanvaard worden indien zij een signaal geven dat zij met wederzijdse instemming, zonder geweld, uiteen willen gaan; dit signaal kan een confederatie zijn tussen beiden, zoals wij straks trachten uit te leggen.

Dit gezegd zijnde, indien een democratische meerderheid in Vlaanderen beslist tot onafhankelijkheid, dan kan uiteindelijk de internationale gemeenschap, noch de EU zich daartegen verzetten. Er gelden immers geen volkenrechtelijke regelingen voor het ontstaan van nieuwe Staten.[3] Er is dus zelfs geen referendum nodig: een meerderheid in het Vlaams parlement volstaat.

Maar dit belet niet dat om als opvolger van een EU-lidstaat erkend te worden door de andere EU-lidstaten, een onafhankelijke Vlaamse Staat bijzonder zware inspanningen zal moeten leveren. Voorbeelden uit de recente geschiedenis kunnen hierbij helpen: indien Tsjechië zo gemakkelijk onafhankelijk werd, dan is dit zeker mede te danken aan het internationaal prestige en de uitstekende *public relations* van de huidige president Vaclav Havel. Kroatië van de andere kant kon maar onafhankelijk worden omdat het een machtige bondgenoot had, Duitsland, dat hoopte dat het zijn invloedssfeer zou versterken; trouwens Duitsland zelf kon maar de gewezen DDR binnen de EU brengen omdat kanselier Helmut Kohl het verzet van de Franse president François Mitterrand had kunnen afkopen met het opgeven van de DM. Vlaanderen zal dus op zoek moeten gaan naar bondgenoten of tot afspraken moeten komen met de voormelde grote landen, zonder uiteraard de kleine landen af te stoten. Zoals het Groothertogdom Luxemburg, waarvan de stem op de Raad van Ministers even zwaar weegt als die van Duitsland, en waarvan bekend is dat het afkerig staat tegenover een uiteenvallen van België dat het als een dam beschouwt tegen zijn grote buren Duitsland en Frankrijk.

Bij Duitsland en Groot-Brittannië zal Vlaanderen vermoedelijk op weinig tegenkanting stoten – beide landen zijn belangrijke handelspartners van Vlaanderen en meer bepaald de Britse (politieke) opinie staat sympathiek tegenover Vlaanderen. Het voornaamste probleem kan Vlaanderen met Frankrijk hebben, dat sedert Richelieu de Rijn als zijn natuurlijke noordergrens beschouwt. Daar komt bij dat het Frans diplomatiek wapen bij uitstek steeds de Franse taal was die thans als dusdanig bedreigd wordt door het Engels. Een onafhankelijk Vlaanderen zou Frankrijk dus kunnen aanvoelen als een verzwakking van zijn internationale positie. Van de andere kant is een ervaren diplomatiek land als Frankrijk ook realistisch genoeg om te beseffen dat het als het niet anders kan, beter goede buren wordt met een onafhankelijk Vlaanderen. Dat de nieuwe Franse ambassadeur in België perfect Nederlands spreekt is een belangrijk signaal in die zin.

[2] Gunst, Marcel & Hoebeek, Dirk; *De kleintjes samen sterk*. In: *Doorbraak*; september 2001.

[3] Van Bogaert, Elie R.C.; *Volkenrecht*; Elsevier; 1973.

Een Vlaams grensgeval

Tenslotte moeten wij het hebben over een aangelegenheid die heel wat discussie uitlokt in België, maar die o.i. geen probleem vormt voor Europa : met name, de grenzen van Vlaanderen, meer bepaald rond Brussel. Welnu, die liggen gewoon vast, zoals ze getrokken werden bij de afbakening van de taalgebieden in 1963. Of daar gemeenten binnen liggen met een Franstalige bevolking, is voor de wereld niet terzake. De ervaring toont aan dat eens duidelijke erkende binnengrenzen getrokken werden, die ook aanvaard worden door de internationale gemeenschap. Zie opnieuw de recente geschiedenis. De republieken uit de vroegere Sovjetunie zijn internationaal erkend met hun grenzen toen zij nog Sovjetrepublieken waren. Het gevolg is dat wanneer binnen die republieken volkeren of naties die daar al eeuwen in een eigen gebied wonen hun zelfstandigheid uitroepen, die niet erkend wordt door de internationale gemeenschap. Abchazië in Georgië b.v., of Transniestrië in Moldavië, worden door niemand erkend, ook al worden die „republieken" beschermd door het Russische leger. Een kras voorbeeld is de eeuwenoude Russische Krim, in 1954 door Kroesjtsjov aan Oekraïne „geschonken"[4] en waarvan de zelfstandigheid niet erkend werd, zelfs niet door Rusland. Een ander opvallend voorbeeld is de zogenaamde Krajina, een duidelijk afgebakend gebied, eeuwenlang bewoond door Slavisch-orthodoxen, maar binnen Kroatië gelegen: hun „republiek" werd door Kroatië gewapenderhand heroverd met de steun van de Verenigde Staten en van Duitsland. Het voorstel van sommige Franstaligen om een referendum te houden in de Vlaamse faciliteitengemeenten in geval van afscheiding van Vlaanderen zal daarom door de internationale gemeenschap beschouwd worden als een onwetmatige inmenging in een andere Staat. Het betekent natuurlijk ook dat Vlaanderen geen aanspraak kan maken op een rechttrekken van zijn grenzen door bv. de recuperatie van Vlaamse gemeenten zoals Mark (Edingen) of het land van Overmaas, evenmin als Oostenrijk aanspraak kan maken op Odenburg (Sopron) in Hongarije, of Hongarije op Varazdin in Kroatië, of Kroatië op Triëst, of Italië op Nizza, enz. Met andere woorden, de EU zal elke grenscorrectie hoe gerechtvaardigd ook, als de pest vrezen omdat die een kettingreactie van correcties kan doen ontstaan in de gehele Unie met alle gevolgen van dien.



Buitenlandse troepen kwamen tussen in Joegoslavië om de bestaande regionale grenzen te doen eerbiedigen. Ook in België liggen de grenzen tussen de gewesten definitief vast. Pogingen van franstaligen in de Rand of in Voeren om de huidige gewestgrenzen te wijzigen, maken bij het uiteenvallen van België internationaal geen enkele kans.

Toch zal de Europese Gemeenschap bij Vlaamse onafhankelijkheid met een „grensprobleem" zitten, voorzover althans Brussel buiten Vlaanderen blijft. Immers wat moet men doen met Euro-Brussel? Buiten of binnen Vlaanderen? Il *faut qu'une porte soit ouverte ou fermée*; er zijn maar twee mogelijkheden: ofwel wordt Vlaanderen onafhankelijk zonder Brussel, ofwel blijft Brussel bij Vlaanderen.

Eerste hypothese: Vlaanderen onafhankelijk zonder Brussel

Men kan zich voorstellen dat in dat geval voor Euro-Brussel grote problemen kunnen ontstaan doordat Brussel, welk statuut het ook krijgt, dan een enclave wordt binnen Vlaanderen. Ook al blijft het vrije verkeer van personen, goederen, kapitalen en diensten bestaan. De luchthaven komt dan buiten

[4] Het was een verjaardagsgeschenk ter gelegenheid van driehonderd jaar vereniging van Oekraïne met Rusland; te noteren dat de Krim tot het einde van de 18de eeuw een onafhankelijke Staat was.

Brussel te liggen; „Eurocraten" en personeelsleden van internationale ondernemingen met zetel of administratie in Brussel, die zoals zovelen buiten Brussel wonen, vallen onder een verschillende nationale wetgeving; de verkeersregels zijn anders; er is een andere politie. Of om een extreem of absurd voorbeeld te nemen, maar je weet maar nooit, stel dat Vlaanderen beslist om zoals in Groot-Brittannië links te gaan rijden, enz., enz. Veel zal natuurlijk afhangen van het inspelen van de Vlaamse en Brusselse overheden en administraties op mekaar, maar het is absoluut zeker dat zelfs met de beste bedoelingen, in het dagelijkse leven problemen zullen ontstaan.

In de voormelde hypothese dat Brussel buiten een onafhankelijk Vlaanderen blijft, zien wij voor het statuut van Brussel slechts drie mogelijkheden.



Het Europees Parlement in Brussel.

Brussels DE.

Brussel wordt een Europees district, een soort Washington aan de Zenne. Dit voorstel dat een tiental jaar geleden gelanceerd werd door het weekblad *Trends* was gestaafd met ernstige argumenten en kreeg de steun van vooraanstaande Vlaamse personaliteiten uit de financiële, economische en politieke wereld. Het voorstel was echter niet echt realistisch omdat in tegenstelling tot de Verenigde Staten, de Europese Unie nog geen Staat is, hoezeer sommigen dat ook zouden wensen, en dus evenmin een echte hoofdstad kan hebben, met alle functies van dien, d.i. de zetel van een echt parlement, van een regering, van een staatshoofd. Wie moet bv. dat district besturen, wie zal zijn decreten uitvaardigen? De Europese Commissie is geen regering, kan geen toezicht houden op een eventueel districtparlement, enz. De voorstanders van *Brussels* DE spannen dus de kar voor de paarden en het is dat wat een aantal lidstaten zullen vrezen: dat dit de aanleiding zou kunnen zijn om de EU om te vormen tot een echte federale (lees, gecentraliseerde) Staat. Het voorstel zal daarom verworpen worden door alle landen die op hun nationale eigenheid staan (en na de recente ver-

Als België uiteenvalt, zal de internationale gemeenschap verkiezen dat Brussel bij Vlaanderen komt. Dat is immers de eenvoudigste oplossing: geen enclaveproblemen, geen financiële problemen in Brussel, geen spanningen tussen de grootmachten indien Vlaanderen een "neutraal" land wordt.

klaringen van de Franse president Jacques Chirac en van zijn mogelijke opvolger Lionel Jospin blijven stilaan alleen Duitsland, Griekenland en België over als Euro-centraliserende landen).

Men mag bovendien niet vergeten dat een echte hoofdstad niet voorzien is in de Unieverdragen. Om het idee B*russels* DE in de praktijk toe te passen, is een grondige herwerking onvermijdelijk van het Unieverdrag: rekening houdend met de eenparigheidsregel die absoluut vereist is vermits het hier de structuur zelf van de EU betreft, kan dat enorm lang duren, bijaldien alle staten akkoord zouden gaan met een Europese Bondsstaat.

Tenslotte, wie zal het Euro-district onderhouden? Brussel, in 1970 volgens een studie van de W*eekberichten van de* K*redietbank*, nog het voornaamste industrieel (en rijkste) arrondissement van het land, verpaupert zienderogen onder andere onder invloed van de vestiging van de Europese instellingen. Het wordt een agglomeratie van bejaarden en arme migranten (de rijke migranten wonen meestal buiten de agglomeratie, in casu in Vlaanderen of Wallonië), en in de laatste decennia vond een enorme desindustrialisatie plaats. Het doorsnee inkomen, in 1989 nog 2,3 % hoger dan het nationaal gemiddelde, ligt daar tien jaar later al 9 % onder.[5]

Het dilemma kan niet opgelost worden door bv. het district te beperken tot het huidige Euro-Brussel, d.i. de Schumanwijk, mitsgaders enkele straten van Etterbeek en Elsene: want wat gebeurt er dan met de overige gemeenten van de agglomeratie? Kortom, als Vlaanderen onafhankelijk wordt zonder Brussel, zal de EU geen B*russels* DE willen, maar dan zit zij wel met een probleem.

B*russel als zelfstandige* Staat.

Ook daar zal de EU huiverig tegenover staan. De enige reden waarom Brussel niet bij Vlaanderen zou blijven is van culturele aard, omdat de grote meerderheid van de Brusselaars Franstalig zijn. Dat is een factor die men in het buitenland, vooral in de grote lidstaten, als een subjectief element beschouwt waar men geen vat op heeft. De voornaamste vestigingsplaats van de Europese instellingen riskeert (in hun ogen) geleid te worden door een emotionele beweging en wordt dus een oord van onzekerheid. Bovendien, welke zijn de financiële overlevingskansen van een zelfstandig Brussel? Vlaanderen en Wallonië, daar bestaat geen twijfel over, zijn leefbaar – in het laatste geval, mits enige inspanningen – maar Brussel dreigt, zoals gezegd, een financieel rampgebied te worden. Kortom, een zelfstandig Brussel riskeert een onveilige woonplaats te worden voor de Europese instellingen, wat kan leiden tot hun vertrek naar meer geschikte oorden.

Overigens stapt de EU onder invloed van de anti-federalistische lidstaten geleidelijk af van de centralisatie van de instellingen. Deze tendens weg van Brussel werd ingeleid met de oprichting van de Europese Centrale Bank in Frankfurt en werd duidelijk in 1993 toen een aantal nieuwe instellingen verdeeld werden over een aantal jonge lidstaten zoals Spanje, Portugal, Oostenrijk en Griekenland. Er zijn Europese instellingen te kort om alle lidstaten te bevredigen – zo kan men voorlopig de vraag van Zweden en Finland naar een Europese vestiging niet beantwoorden.[6] Wanneer daar de Midden-Europese landen bijkomen, zullen ook zij een of andere Europese instelling opeisen. Door de toetreding van Midden- en zelfs Oost-Europa (zoals de Baltische landen) verschuift bovendien het middenpunt van de EU oostwaarts. Het vertrek van de Europese instellingen uit Brussel zou dan ook om allerlei redenen goed gelegen komen. Terloops gezegd, hetzelfde geldt ook voor de vestiging van de hoofdzetel van de NAVO in Brussel.

Natuurlijk kan de mogelijkheid overwogen worden om van een zelfstandig Brussel een soort EU-protectoraat te maken, maar het precedent van Bosnië-Herzegovina of van Kosovo waar de internationale gemeenschap aankijkt tegen jarenlang financieel onderhoud is niet bemoedigend, des te meer

[5] *Brussel deze Week*; 3 oktober 2001.

[6] *The Economist*; 4 augustus 2001.

daar in het geval van ex-Joegoslavië, de hoofdbijdrage geleverd wordt door de Verenigde Staten, wat niet het geval zou zijn in Brussel.

W*allobrux*.

De hypothese „Brussel sluit aan bij Wallonië" wordt slechts volledigheidshalve vermeld. Alhoewel Wallonië dus leefbaar is, lijkt het twijfelachtig of het in staat is ook nog Brussel te onderhouden. Voor het overige stelt W*allobrux* de EU voor hetzelfde dilemma als B*ruxelles à part entière*. Brussel (een deel van Wallonië dus) wordt dan opnieuw een enclave in een andere staat. In Armenië bevindt zich, geklemd tegen Turkije, een Azerbeidjaanse enclave, Nachitsjevan. Wie van de hoofdstad Jerevan naar het zuiden van Armenië wil reizen heeft de grootste moeite om de hoofdweg te gebruiken, omdat die over enkele kilometers door die enclave loopt. Vroeger was dat onbelangrijk, omdat beide vijandige republieken tot dezelfde Sovjetunie behoorden.

Daar komt nog een moeilijkheid bij: Wallonië zal ongetwijfeld binnen de invloedssfeer van Frankrijk vallen, veel meer dan België dat (althans tot voor het aantreden van de huidige regering) het neutraliteitsbeleid volgde dat het opgelegd werd toen het in 1830 onafhankelijk werd en dat maar een enkele keer (na de eerste wereldoorlog) verbroken werd.[7] Gezien de delicate evenwichten binnen de EU zullen de Britten en de Duitsers niet dulden dat de hoofdzetel van de Europese instellingen permanent binnen de Franse invloedszone zou vallen. Zij zullen dus nog meer redenen hebben om de Europese instellingen uit Brussel te laten vertrekken.

W*allobrux*-F*rance*.

Blijft tenslotte de hypothese over, die onlangs voorgesteld werd door de heer Gendebien, nazaat van een opstandeling van 1830 en voorzitter van een Waals-Brusselse („rattachistische") vereniging: Brussel, al dan niet met Wallonië, gaat op in Frankrijk. Zoals hiervoor gesteld, zal dat niet aanvaard worden door de andere grote lidstaten, tenzij de Europese instellingen Brussel verlaten. Het is trouwens niet zeker of Frankrijk zelf deze oplossing – Euro-Brussel binnen Frankrijk – zou wensen. Het is wellicht de gelegenheid om er op te wijzen dat toen de allereerste Europese instelling, de EGKS, in 1951 opgericht werd, Frankrijk zelf Parijs als hoofdzetel afgewezen heeft; en nadat zij ook Luik, zij het om andere redenen, geweigerd had, voorgesteld heeft om de instellingen (want er was ook al een Raad, een Hof van Justitie, enz.) te vestigen in steden aan de rand van de francofonie zoals Brussel, Luxemburg en Straatsburg.

B*russel blijft bij* V*laanderen*

Dit alles, en dit zal wellicht verbazing wekken, leidt er ons toe te denken dat als puntje bij paaltje komt en de EU alle middelen uitgeput heeft om de onafhankelijkheid van Vlaanderen tegen te gaan, de minst slechte oplossing in haar ogen zou zijn dat Brussel bij Vlaanderen blijft. Behalve wat de voormelde institutionele herverkaveling binnen de EU betreft, verandert er dan eigenlijk niet veel: Vlaanderen komt in de plaats van België; er zijn geen „enclaveproblemen," de Europese instellingen kunnen in Brussel blijven, vermits Vlaanderen zoals België een klein land is en dus geen eigen grote-mogendheidsbeleid kan voeren. Voor Duitsland verandert er niets, Groot-Brittannië[8] en Nederland (dat steeds zeer staats reageert) zullen zich misschien uiteindelijk verheugen in een nieuwe bondgenoot, en Frankrijk kan gepaaid worden met het feit dat er dan een echte Franse minderheid in Vlaanderen ontstaat die Vlaanderen er toe verplicht bepaalde internationale verbintenissen van België als lid van de Organisatie van Franssprekende Landen op zich te nemen, zoals dit ook het geval is voor Canada, Mauritius, Zwitserland en andere landen met een erkende Franse minderheid.

[7] Na de tweede wereldoorlog werd België opgenomen in de NAVO en andere internationale en Europese verdragsorganisaties, zodat formeel een einde kwam aan de neutraliteitspolitiek. Maar de verschillende naoorlogse Belgische regeringen hielden zich zorgvuldig buiten de machtsstrijd tussen Europese invloedssferen. Aan dit voorzichtig beleid kwam een einde met het aantreden van de regering Michel-Verhofstadt die zeer duidelijk (bv. in Midden-Afrika) de Franse lijn volgt.

[8] De moderne Angelsaksische literatuur beschouwt België als een schoolvoorbeeld van een staat die beantwoordt aan alle voorwaarden om uiteen te vallen. Enkele recente voorbeelden:
„The experiences of federal states which have attempted to combine different 'official' languages are far from reassuring. Canada and Belgium spring essentially to mind. In each of these countries, the question of whether political union can survive linguistic and ethnic differences is now moot."
(Siedentop, Larry; *Democracy in Europe*; Allan Lane, The Penguin Press, London, 2000; p. 12).
„One or more of these commonalities (ethnicity, religion, language) are almost always absent in states in which the defection problem is most acute including, to name a representative sample, Belgium, Canada, Ethiopia, Indonesia, Sudan, the Soviet Union, Yugoslavia and Zanzibar."
(Tate, John; *The Challenge of Universalism to the Nation State*. In: *European Journal*; september 2001).

De *confederale oplossing*: *waarom moeilijk, als gemakkelijk ook gaat*?

Er bestaat echter een formule waarbij een Vlaamse onafhankelijke Staat, zonder Brussel of Euro-Brussel te verliezen, veel gemakkelijker door de internationale en Europese Gemeenschap aanvaard zal worden, m.n. een Belgische Statenbond Vlaanderen-Wallonië. Hopelijk weten de CD&V'ers wat een statenbond inhoudt: in tegenstelling tot een federale- of bondsstaat zijn de leden van een confederatie (of statenbond) soevereine Staten, die echter overeenkomen bepaalde bevoegdheden samen uit te oefenen. In het geval van de Belgische Statenbond ligt het voor de hand dat die de monarchie, Brussel en Duitstalig België zouden zijn. Voor het statuut van Brussel bestaan uiteraard vele formules tot en met volledige zelfstandigheid met behoud van de huidige bevoegdheden en structuren, behalve dat het geen soevereine Staat zou zijn zoals Vlaanderen en Wallonië. Hetzelfde geldt voor Duitstalig België.



Het *Belgische federale parlement*. *Straks de zetel van een beperkte confederale raad*?

Bij ons weten bestaan er op dit ogenblik geen confederaties meer in de wereld: de meest recente was de VAS, de kortstondige unie tussen de VAR en Jemen (1958-1961).[9] In Europa dateert de laatste statenbond van 1940 (Denemarken-IJsland), al kan men in dit geval veeleer spreken van een reële unie.[10] Zwitserland is ondanks de benaming (*Confoederatio Helvetica*) géén statenbond. Het was dat, met een onderbreking tijdens de Franse bezetting, van de 13e eeuw tot 1848. Toen werd het een bondsstaat met zeer grote autonomie voor de kantons, die echter geen soevereine staten meer zijn. Andere Europese statenbonden waren de Duitse Statenbond (1814-1866), de Verenigde Provinciën (1579-1795), en onze eigenste „Verenigde Belgische Staten" (jan.-dec. 1790), die voor hun „Brabantse Revolutie" inspiratie vonden bij de iets langer durende confederatie der Verenigde Staten van Amerika (1781-1787).

Soms wordt opgeworpen dat een lid van een statenbond geen lid kan zijn van internationale organisaties zoals de UNO of de EU. Dit is, theoretisch althans, onterecht, vermits de leden van een statenbond bij definitie soevereine staten zijn. Ten tijde van hun broze confederatie bleven zowel Egypte en Syrië (oprichtingsleden) als Jemen lid van de UNO. In de praktijk zal dit echter afhangen van de politieke opportuniteit. Wat de Verenigde Naties betreft, hangt dit lidmaatschap inderdaad louter af van het politiek gewicht van de betrokken staten en vooral van hun „vrienden." Zo waren de Sovjetrepublieken Belarus (Wit-Rusland) en Oekraïne, hoewel geen soevereine staten, lid van de UNO. In beginsel komen alle vredelievende staten die de beginselen van het UNO-handvest aanvaarden als lid in aanmerking. Maar eigenlijk was de UNO-vergadering verdeeld in drie groepen: het Westen, de Oostbloklanden en de Derde Wereld, en elke kandidatuur was gedurende de gehele Koude Oorlog het voorwerp van getouwtrek tussen die drie groepen. Sedertdien wordt omzeggen iedereen aanvaard, zelfs ministaatjes.

Eigenlijk is voor Vlaanderen alleen het niet-permanent lidmaatschap van de Veiligheidsraad belangrijk (tien niet-hernieuwbare mandaten, aangeduid door de Algemene Vergadering). Misschien zouden Vlaanderen en Wallonië

[9] Onder de benaming Verenigde Arabische Republiek (VAR) bracht op 1 februari 1958 de Egyptische president Nasser een bondsstaat tot stand tussen Egypte en Syrië; zij vormde in maart 1958 een confederatie met Jemen, onder de benaming Verenigde Arabische Staten (VAS); op 28 september 1961 scheurde Syrië zich af van de VAR; kort nadien verliet Jemen de Statenbond, die daardoor ophield te bestaan. In 1971 hernam de VAR haar oude benaming Egypte.

[10] Zowel de Statenbond als de Reële Unie zijn verbindingen tussen soevereine Staten. In de praktijk waren er echter talrijke tussenvormen zodat de volkenrechtsgeleerden het niet altijd eens zijn over het verschil tussen beiden. Het voornaamste verschil zou hierin bestaan dat in de Reële Unie het buitenlands beleid gevoerd wordt door een gemeenschappelijke regering, terwijl in de Statenbond de Staten bepaalde buitenlandse belangen gemeenschappelijk voeren. Andere reële unies: Noorwegen-Zweden (1814-1905), Oostenrijk-Hongarije (tot 1919).

de Belgische Statenbond bij wisselbeurten kunnen vertegenwoordigen in deze en andere internationale organisaties en activiteiten, een beetje, om een oneerbiedig voorbeeld te noemen, zoals Nederlandstalig en Franstalig België mekaar om het jaar aflossen in het Eurovisie-zangfestival. Op het gebied van de sport kan er al evenmin een probleem van erkenning zijn; er is trouwens het precedent van Schotland en Wales die voor de internationale voetbalbond erkende „landen" zijn.

Wat de EU betreft is het logisch dat zij om de hierboven aangehaalde redenen veel gemakkelijker het lidmaatschap van een soeverein Vlaanderen als lid van een Statenbond zal aanvaarden dan een Staat zonder bindingen met Wallonië of Brussel. In het Europees Parlement kan de zetelverdeling tussen Vlaanderen en Wallonië pondspondsgewijze gebeuren; het lidmaatschap van de Commissie kan op enige tegenkanting stoten en men zou ook hier kunnen eisen dat beide Staten hun zetel delen – maar met de toevoer van nieuwe lidstaten, staat een herverkaveling van de mandaten binnen de Commissie *sowieso* op het programma.

De opwerping dat de toetreding van leden van een Statenbond dreigt te leiden tot een vloed van kandidaturen van gewesten als Beieren, Catalonië, e.d. is o.i. ongegrond omdat dit geen soevereine Staten zijn.

Een Vlaams-Waalse Statenbond waarbij beide deelstaten in onderling overleg beslissen welke bevoegdheden nog confederaal uitgeoefend worden, zou niet alleen door de internationale en de Europese Gemeenschap gemakkelijker aanvaard worden dan twee volledig onafhankelijke staten, maar zou, alhoewel dit enigszins buiten het opzet van dit artikel gaat, ook op minder verzet stuiten bij de eigen bevolking dan de brute onafhankelijkheid, zeker wanneer die dan uitmondt in een republiek. Men hoeft dan evenmin te raken aan de gemeentelijke autonomie, noch aan de monarchie. Deze beide pijlers van onze democratie behoren tot het collectief geheugen van onze gewesten, zij leven onder de oppervlakte verder. (Als de monarchie behouden blijft, vertegenwoordigt de koning de beide staten in bepaalde plechtige aangelegenheden). Vooral de Brusselaars zijn gehecht aan de Belgische symboliek en de monarchie; als bovendien evenmin geraakt wordt aan de autonomie van het Brussels gewest, kunnen zij eveneens over de brug gehaald worden.



Besluit

De voorstanders van Vlaamse onafhankelijkheid zullen het bijzonder moeilijk hebben om de buitenlandse gemeenschap, inzonderheid de EU, te overtuigen van hun goed recht. Maar als puntje bij paaltje komt, zal deze zich niet verzetten. Wij zien dan maar één geval waarin Euro-Brussel vanuit het standpunt van de EU verzoenbaar blijft met Vlaamse onafhankelijkheid en dat is indien Brussel bij Vlaanderen blijft. Het gevolg is dan ook dat er een erkende Franse minderheid in Vlaanderen zou zijn en dat Vlaanderen bereid moet zijn daar de besluiten uit te trekken. En dat nu al te zeggen. Ook Frankrijk zou dit uiteindelijk misschien zo geen slechte oplossing vinden, vermits zij haar culturele invloed in Brussel behoudt en, als Wallonië dan toch opgeslorpt wordt, het ideaal van de Franse en Luikse opstandelingen van 1830, met name de terugkeer naar Frankrijk, gedeeltelijk verwezenlijkt wordt. Daarentegen, indien Brussel buiten Vlaanderen blijft, of het nu als zelfstandige staat, dan wel onder de vorm van een associatie met Wallonië of met Frankrijk is, kunnen de Europese instellingen moeilijk in Brussel blijven.

Een confederatie betekent dat zowel Vlaanderen als Wallonië soevereine staten zijn. In feite hoeven ze niets nog samen te doen, behalve het gezamenlijke bestuur waarnemen van Brussel en de Oostkantons.

Ik meen echter dat Vlaanderen even goed alle voordelen van de onafhankelijkheid kan behalen door met veel minder moeite een confederatie te vormen met Wallonië. Het is hier niet de plaats om uit te wijden over de structuur van een Belgische Statenbond. Deze formule zou in elk geval gemakkelijker aanvaard worden door de internationale en Europese gemeenschap om de redenen die hiervoor uiteengezet werden. Maar zij biedt m.i. ook de beste waarborg zowel voor het behoud van de Vlaamse gemeenschap van Brussel als voor de optimale ontplooiing van Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

Evenwel, politiek is niet rationeel, maar heeft veel te maken met emotie: de geschiedenis staat bol van compleet onlogische daden van staatslieden, politici en volkeren, die soms tot catastrofale gevolgen geleid hebben, in de eerste plaats voor hen zelf. Daarover heeft een bekende auteur van populaire geschiedenis een leuk boekje geschreven met voorbeelden gaande van de Trojaanse oorlog tot de oorlog in Vietnam.[11] Een recent voorbeeld was de beslissing van de Franse president Jacques Chirac om na zijn verkiezing tot president, vervroegde parlementsverkiezingen uit te schrijven om aldus zijn meerderheid te versterken. Sedertdien zit hij opgescheept met een ongemakkelijke *„cohabitation"* met zijn voornaamste politieke mededinger.

Het zou dus kunnen dat, ondanks alles, Brussel weigert. In dat geval blijft Vlaamse onafhankelijkheid als enig alternatief. Daarbij werd de mogelijkheid in acht genomen dat Vlaanderen in dat geval Brussel verliest. Met alle moeilijkheden vandien, rekening houdend met het vertrek van de voornaamste Europese instellingen uit Brussel. En als toemaatje, een ramp voor de kleine Vlaamse gemeenschap van Brussel.

*André Monteyne**

[11] Barbara Tuchman, *The March of Folly* (1984), uitgegeven in vele edities.

* André Monteyne is een voormalig VLD-lid van het Brussels Parlement en van de gemeenteraad in Jette. Deze tekst is een bewerking van een referaat dat hij op 8 september jl. hield op een colloquium van het Vlaams Blok.



Land of Hope and Glory. *Ook voor ons*

Van 1831 tot 1945 maakte Engeland zijn nationale, geopolitieke belangen ondergeschikt aan die van het Coburg-dynastie. Mede daardoor maakte de Vlaamse Beweging de fout zich op Duitsland te oriënteren. Paul Belien stelt dat Vlaanderen die fout moet herstellen.

Op de avond van 25 augustus 1830 begon de Belgische opstand met een relletje vanwege Franse provocateurs na de opvoering van Aubert's „Stomme van Portici." Daarbij werd een boekhandel leeggeroofd, brand gesticht in het huis van de minister van Justitie, en vandalisme gepleegd in een paar fabrieken. Dat was het. Al bij al een klein opstootje. Hoe kon uit zo'n opstootje van niemandal een nieuwe staat ontstaan?

De burgerwacht herstelde de rust en wachtte de komst af van het leger onder leiding van Prins Willem, de kroonprins, die ook de minister van Landsverdediging was. Het was pas omdat die Prins weigerde de stad binnen te trekken met het leger en zijn troepen in Vilvoorde achterliet om alléén naar Brussel te komen in het gezelschap van uitgerekend de Franse provocateurs die de relletjes van 25 augustus hadden aangesticht, dat de stad Brussel in een vacuüm terecht kwam.

Dit is weinig geweten, maar wij, Vlamingen, werden verraden, verkocht zelfs, door de Prins van Oranje. Willem junior voelde zich immers te groot voor het platte Nederland dat hij misprees. Hij had er trouwens nooit gewoond. Hij was als kind en als jongeman niet in Holland opgevoed, maar was tijdens de Napoleontische bezetting aan buitenlandse hoven opgegroeid waar Frans de voertaal was. Hij voelde zich verwant met de Franse cultuur. Hij was een heimelijke bewonderaar van Napoleon. Hij had wel tegen Napoleon gevochten als generaal in het leger van de hertog van Wellington, maar Wellington zelf getuigde dat de prins „niet al te snugger was" en dat „als men hem een opdracht gaf, hij er altijd een zootje van maakte."[1] Bovendien, nog steeds volgens Wellington, was hij „extreem ijdel en had een hoge dunk van zichzelf." Kortom, een Hollander die liever Frans sprak dan Nederlands en graag „Weg met ons" riep.



Het was altijd zijn droom geweest om koning van Frankrijk te worden. Toen zijn vader in 1815 koning van de Verenigde Nederlanden werd, was de kroonprins in Brussel gaan wonen omdat hij er zich in Franse kringen kon bewegen. De stad was immers het ballingsoord geworden van zowel Franse Jacobijnen als Bonapartisten, die na de restauratie van de Bourbon-monarchie in Parijs, in 1815 hun land waren ontvlucht. Die ballingen werden Willems vrienden. Ze vleiden hem en ze begonnen plannen te smeden tegen Willems vader, koning Willem I.

De ballingen beloofden de Nederlandse kroonprins dat zij hem na het verdrijven van de Bourbons de Franse troon zouden aanbieden als hij het zuiden van zijn vaders koninkrijk, de huidige Belgische provincies plus Noord-Brabant, met zich mee naar Frankrijk zou brengen.

Een eerste samenzwering van de Prins van Oranje om België aan Frankrijk uit te leveren, deed zich voor in de winter van 1816-1817. Samen met de Brusselse Franse bannelingen zette de jonge Willem een plan op om de

[1] Hertog van Wellington aan Lord Aberdeen op 8 september 1830. In: Smits, Arnoldus; *1830 – Scheuring in de Nederlanden*; vol. I; Heule; 1983; p. 206.

Bourbon-monarchie in Parijs af te zetten.[2] Het plan kwam ter ore van de Russische tsaar, die Koning Willem I inlichtte, waarop deze laatste zijn zoon adviseerde om dringend andere vrienden te kiezen. De prins nam dit op als een persoonlijk affront. Hij weigerde geruime tijd met zijn vader te spreken en bleef, hoewel hij regeringslid was – hij was, zoals reeds gezegd, minister van Landsverdediging – het hele jaar door in Brussel, terwijl de regering nochtans elke zes maanden van standplaats wisselde tussen de twee hoofdsteden, Brussel in het zuiden en Den Haag in het noorden.

Hij veranderde evenmin van vrienden, zoals bleek op 19 augustus 1820 toen de Franse Bourbon-regering een complot ontdekte van hoge officieren die een militaire staatsgreep wilden plegen om de Prins van Oranje op de Franse troon te krijgen. Koning Willem was razend. Hij waarschuwde zijn zoon eens te meer tegen diens vrienden, de Franse ballingen in Brussel. „Zonder u betekenen ze niets, maar als u met hen optrekt, dan zullen ze u gebruiken als een stuk speelgoed," zo zei de koning in een onderhoud met zijn zoon op 20 februari.[3] Het waren profetische woorden. Vader had gelijk, maar de zoon bleef mokken. Hij hield zich echter wel tien jaar op de vlakte, zodat de vergevingsgezinde vader ten onrechte dacht dat zijn zoon, die hem en zijn vaderland al twee keer had verraden, zijn lesje had geleerd.

Aldus beging koning Willem eind augustus 1830 de grote dwaasheid om na de door de Franse vrienden van de Prins van Oranje uitgelokte relletjes, uitgerekend die Prins van Oranje naar Brussel te sturen om het Nederlands gezag te herstellen. De Prins had het leger de stad moeten binnenbrengen, de buitenlandse oproerkraaiers arresteren en over de grens zetten. Wat deed hij echter? Hij pleegde een derde keer verraad. Prins Willem liet het leger achter in Vilvoorde, knoopte onmiddellijk gesprekken aan met de Franse ballingen, ontving op 2 september op zijn paleis in Brussel de Fransgezinde revolutionair Alexandre Gendebien die hem de kroon van België kwam aanbieden als een eerste stap op weg naar de kroon van Frankrijk, en hij hielp ettelijke Franse ballingen aan een post van officier bij de Brusselse burgerwacht.

De Vlaamse steden spraken zich uit tegen elke scheiding van Noord en Zuid, met inbegrip van een louter administratieve.

In Londen wist men onmiddellijk hoe laat het was. Aangezien de Prins van Oranje in België het Nederlands gezag moet herstellen, heeft Nederland België kwijtgespeeld, zo concludeerde de hertog van Wellington, de Britse eersteminister, reeds op 8 september in een boodschap aan Lord Aberdeen, zijn minister van Buitenlandse Zaken. „De prins," legde Wellington uit, „ is een ijdele zwakkeling met een zodanige dorst voor populaire vulgariteit, dat ik er schrik van krijg. Als hij de macht in Brussel in handen van de burgerwacht laat, dan is de monarchie verloren."[4]

En inderdaad, dat was zo. Terwijl de Vlaamse steden Antwerpen, Mechelen, Gent, Dendermonde en Sint Niklaas zich op 8, 9 en 10 september uitspraken tegen elke scheiding tussen Noord en Zuid, met inbegrip van een louter administratieve, vielen Brussel en Wallonië door de weigering van de Prins van Oranje om het wettelijk gezag te herstellen in een machtsvacuüm dat opgevuld werd door revolutionairen die toestroomden vanuit Parijs. Cartwright, de Britse consul in Brussel, zond bijna dagelijks rapporten naar Londen over de toestand in de stad. „De geweldadige partij betaalt het uitschot en kan het op elk gewenst ogenblik in beweging zetten," zo waarschuwde hij op 10 september.[5] Op 16 september ontvluchtten de Brusselse burgemeester, de meeste gemeenteraadsleden en de gouverneur van Zuid-Brabant de stad en trokken naar Antwerpen waar zij het leger vroegen om het wettelijk gezag van koning Willem te herstellen. Zelfs het nominale hoofd van de Burgerwacht, baron d'Hoogvorst vroeg hierom. Binnen de Burgerwacht was er immers een machtsstrijd aan de gang. „Een zeer geweldadige strijd is momenteel gaande tussen twee groepen binnen de burgerwacht," schreef Cartwright op 14 september.[6] Een week later was het pleit beslecht.

[2] Colenbrander, H.T.; *Willem II – Koning der Nederlanden;* Amsterdam; 1938; p. 48.
Schmitz, Yves; *Guillaume Ier et la Belgique;* Brussel; 1945; pp. 154-158.

[3] Colenbrander, H.T.; *Gedenkstukken der Algemeene Geschiedenis van de Nederlanden 1795-1840;* Den Haag; 1905-1922; Vol. VIII, II; p. 234.

[4] Hertog van Wellington aan Lord Aberdeen op 8 september 1830. In: Smits, Arnoldus; o.c.; vol. I; p. 206.

[5] Smits, Arnoldus; o.c.; vol. I; p. 322.

[6] Id.; p. 315.

„Hoogvorst staat alleen. Niemand helpt hem nog en hij heeft geen greintje macht meer," zo meldde de Britse consul.[7]

De koning stuurde op 21 september het leger naar Brussel. Deze keer stond het onder het bevel van prins Frederik, zijn jongste zoon. De dappere revolutionaire leiders sloegen allemaal op de vlucht. Ze lieten hun voetvolk in de steek en liepen naar Frankrijk. Alleen Charles Rogier, een Luikenaar, maar eveneens een geboren Fransman, bleef in de buurt. Hij verschool zich in het Zoniënwoud. „Alles is verloren," zei Louis De Potter, één van de weinige revolutionairen van autochtone Belgische afkomst, toen hij de Franse grens overstak.[8]

Voor eeuwig vervallen

Prins Frederik trok Brussel binnen op 23 september. Helaas, Frederik was een jonge en onervaren bevelhebber. In plaats van op te rukken naar de benedenstad en het Luikse en Henegouwse schorremorrie te verdrijven dat de voorbije drie weken de stad was binnengestroomd, besloot hij, omdat het avond was en omdat er in de straten barricades waren opgeworpen, om het leger zijn tenten te laten opslaan in de warande, het stadspark tussen het koninklijk paleis en het parlementsgebouw. Achteraf zou blijken welk een stommiteit hij daarmee beging. Die avond hadden de opstandelingen immers hun barricaden verlaten om zich te gaan bezuipen in de kroegen. De prins had de boel gewoon kunnen opruimen. Hij ging echter slapen.

Bij het krieken van de volgende morgen arriveerde Gendebien in de stad met een groep Franse revolutionairen uit Parijs. Deze mannen hadden begin juli in Parijs revolutie gemaakt en koning Karel X van Bourbon verdreven. Zij kenden de klappen van de zweep en waren geduchte straatvechters. Ze namen de barricaden in en beschoten het leger (waaronder vele soldaten uit het Zuiden) in het park. Prins Frederik, die nog nooit in zijn leven gevochten had, liet terugschieten, maar was bevreesd om de stad in te trekken. Hij besloot op versterkingen te wachten. De volgende nacht herhaalde zich hetzelfde scenario: de barricaden waren grotendeels verlaten, maar de prins bewoog niet. Op 26 september besloot Frederik, nog steeds in het park, om de benedenstad te bombarderen. Hij schrik sloeg hem echter om het hart en 's avonds trok hij zich met het leger uit de stad terug. Toen de revolutionairen zich de volgende ochtend, 27 september, opmaakten om het park te bestormen, ontdekten ze dat het leeg was.

In Wallonië en Brussel grepen de revolutionairen nu de macht, maar Vlaanderen bleef rustig. Het leger bleef eveneens in Vlaanderen en er gebeurde niets. De koning besloot de onbekwame bange Frederik van het bevel van het leger te ontlasten en een nieuwe kans te geven aan zijn oudste zoon, prins Willem, die aldus opnieuw opperbevelhebber werd.

Willem begaf zich naar Antwerpen. Daar ontving hij Edouard Ducpétiaux, een van de leidende Brusselse revolutionairen. Hij gooide het met hem op een akkoord. De prins zou de Nederlandse troepen in België het bevel geven om zich op te delen in noordelijke en zuidelijke regimenten. De noordelijke moesten zich terugtrekken ten noorden van de Rijn, de zuidelijke zouden zich moeten omvormen tot een Belgisch leger. Dit leger zou hij onder het gezag van het Brusselse revolutionaire Voorlopige Bewind der Brusselse revolutionairen plaatsen, indien dit Bewind beloofde om hem tot koning van België te verkiezen. Ducpétiaux liet Willem in de waan dat dit zou gebeuren.

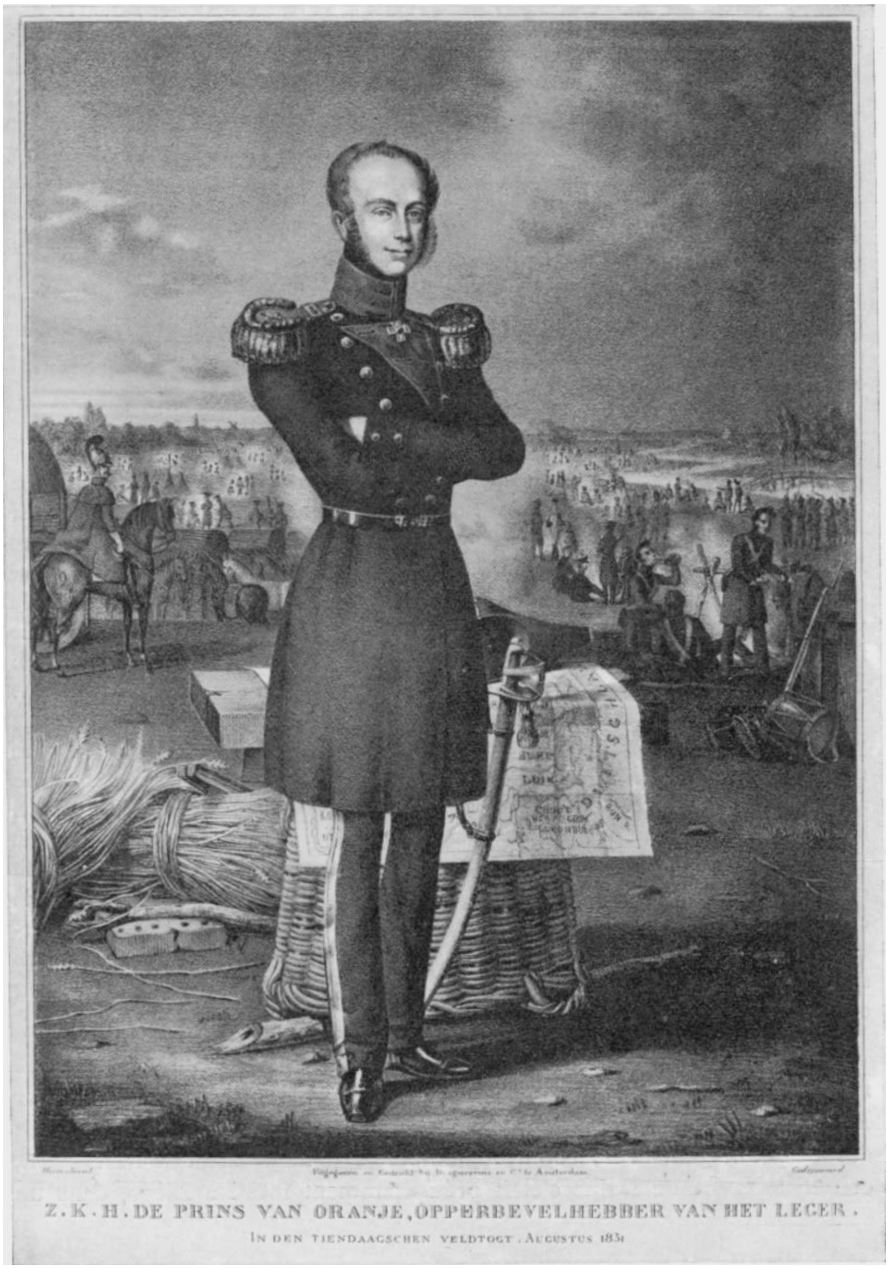
Op 16 oktober riep de Prins van Oranje vanuit Antwerpen de onafhankelijkheid van België uit. Dit België omvatte alle provincies ten zuiden van de Rijn, de rivier die door Frankrijk als zijn natuurlijke noordgrens werd beschouwd. Prins Willem wilde immers dit hele gebied aan Frankrijk uitleveren als hem de Franse kroon aangeboden zou worden. Koning Willem was verbijsterd na

[7] Cartwright aan Lord Aberdeen op 26 september 1830. In: Id.; p. 380.

[8] Fris, Victor; *'t Jaar 30*; Gent; 1905; p. 85.

dit vierde verraad van zijn zoon. „Ik ben even verrast als aangedaan," schreef hij geschokt aan de prins van Oranje.[9]

De meeste Nederlandse militaire regimenten volgden het bevel van de legeropperbevelhebber echter op. De noordelijke soldaten trokken zich terug boven de Rijn, en de zuidelijken verkeerden in verwarring. Een voorbeeld van de verwarring is de houding van generaal Daine. Die bood als zuiderling zijn diensten aan het Voorlopige Bewind aan, maar liep enkele maanden daarna terug over naar het Noorden.



Kroonprins Willem van Oranje, de latere Nederlandse koning Willem II (1792-1849), verraadde de Zuidnederlanders met opzet, hopend dat dit hem de troon van Frankrijk zou opleveren.

Door het terugtrekken van de noordelijke troepen uit Vlaanderen en het feit dat verscheidene zuidelijke soldaten de wapens neerlegden en besloten om naar huis te gaan, kwam midden oktober, anderhalve maand na het Brusselse oproer, ook in de huidige Vlaamse provincies een machtvacuüm tot stand. Dit vacuüm werd onmiddellijk opgevuld door revolutionaire bendes uit Wallonië en Frankrijk.

Gelukkig voor koning Willem waren er een aantal generaals die weigerden om de bevelen van de prins-opperbevelhebber uit te voeren. Toen generaal Dibbets, de commandant in Maastricht, van de kroonprins het bevel kreeg om de stad over te dragen aan het Belgische revolutionaire bestuur, weigerde hij met de woorden: „Ik ken geen prins. Ik ken alleen de koning."[10] Aldus bleef Maastricht in Nederlandse handen. Generaal Wilmars in Luxemburg weigerde eveneens om de prinselijke bevelen op te volgen. Zo bleef ook Luxemburg in handen van de koning. Generaal Van Geen, een Gentenaar, die de bevelhebber was in Namen, trok zijn troepen uit Namen terug en marcheerde ermee naar Antwerpen. Toen hij vaststelde dat de prins nog steeds in de stad was, ging hij naar Breda, dat hij tegen de Belgische revolutionairen begon te verdedigen. Daarna trok hij naar Tilburg en Eindhoven, twee plaatsen die reeds in handen van het Voorlopig Bewind gevallen waren en verjoeg er de revolutionairen. Aldus bleef Noord-Brabant, dankzij deze moedige Gentenaar, in handen van de Nederlanders. Van Geen bleef zijn koning trouw, en stierf in 1846 als een Vlaamse banneling in Den Haag.

In Gent echter volgde het leger wel de bevelen van de prins op. Het trok zich terug, ondanks de smeekbeden van het stadsbestuur om niet weg te gaan. Alle Nederlandse legereenheden ten westen van de Schelde deden hetzelf-

[9] Smits, Arnoldus; o.c.; vol. II; p. 210.

[10] Smits, Arnoldus; o.c.; vol. II; p. 350.

de, met uitzondering van een zekere kolonel Ledel die zich verschanstte in Sluis en aldus het westen van Zeeuws-Vlaanderen kon behouden voor koning Willem. Vandaar trok Ledel langs de Schelde naar Terneuzen en Hulst en verdreef de Belgen. Ook het fort Liefkenshoek op de Oostvlaamse Schelde-oever ten noorden van Antwerpen bleef in handen van het koninklijke leger.



Volgens Joseph Lebeau (1794-1865), één van de Belgische „Vaders des Vaderlands," was staatsterreur een „noodzakelijkheid om de vijanden van de openbare orde te beteugelen."

Het vacuüm dat het Nederlandse leger naliet werd onmiddellijk opgevuld door revolutionaire benden uit Henegouwen en Luik en, wat beide Vlaanders betreft, ook uit Noord-Frankrijk. Dit waren bandietenbendes die zich georganiseerd hadden in zg. Belgische legerregimenten met namen zoals de T*êtes de* M*ort*, de „doodskoppen." In Gent, Ieper, Menen en Nieuwpoort sloegen ze aan het plunderen. In Brugge sloegen ze een anti-Belgische opstand neer, maar toen ze in Oostburg, bij Sluis, op manschappen van kolonel Ledel botsten, volgde een veldslag waarbij 30 van de zogenaamde doodskoppen de dood vonden. De rest droop af.

De revolutionairen waren niet mals voor Belgische militairen die de koning trouw bleven wanneer ze die te pakken kregen. In Mechelen slaagden ze erin om kolonel Gaillard gevangen te nemen. Hij was afkomstig van Luik, maar diende de koning. Gaillard werd naar Leuven gestuurd, een stad die in handen van Luikse revolutionairen was gevallen. Daar werd hij door een menigte gelyncht en op 28 oktober opgehangen aan de zogenaamde vrijheidsboom op de Oude Markt.

In Antwerpen zat generaal Chassé met het probleem dat de prins in de stad verbleef. Chassé, die de koning wilde trouw blijven, sloot daarom een akkoord met het Voorlopig Bewind. Het leger zou zich terugtrekken in de zuidercitadel, als de revolutionairen een wapenstilstand respecteerden. Toen deze laatsten dat niet deden, bombardeerde Chassé de stad.

Doordat Chassé Antwerpen gebombardeerd had, waarna een brand een deel van de binnenstad platlegde, kwam de prins van Oranje echter in nauwe schoentjes te zitten. Hij had platte broodjes willen bakken met de revolutionairen, maar die waren woedend na het bombardement. Ze gaven de prins de schuld van Chassé's optreden en verklaarden met veel bombast dat het Huis van Oranje voortaan „door een muur van vuur en bloed" van België gescheiden was. Het Voorlopig Bewind stemde een decreet dat leden van het Huis van Oranje voor eeuwig vervallen verklaarde van elke machtsuitoefening in België. De prins vluchtte daarop uit Antwerpen weg en trok naar Londen, waar hij enkele maanden in ballingschap verbleef alvorens, je raadt het nooit, zijn vader zich met hem verzoende en hem toestond om naar Nederland terug te keren.

Repressie en epuratie

De volledig uit de hand gelopen situatie in de Zuidelijke Nederlanden baarde de Britse regering intussen grote zorgen. Er is geen land dat geopolitiek voor Engeland zo belangrijk was, en is, als Vlaanderen. Leopold I heeft ooit gezegd dat vanuit strategisch opzicht België – en daarmee bedoelde hij Vlaanderen, want Wallonië is in dit verband irrelevant – voor de Engelsen belangrijker is dan het bezit van sommige delen van Groot-Brittannië zelf.[11] Alles draait daarbij om Antwerpen, de stad die Napoleon heel terecht „het pistool gericht op het hart van Engeland" had genoemd. De controle over Antwerpen is voor de Engelsen van levensbelang. Antwerpen moest daarom in 1830 in bevriende handen blijven.

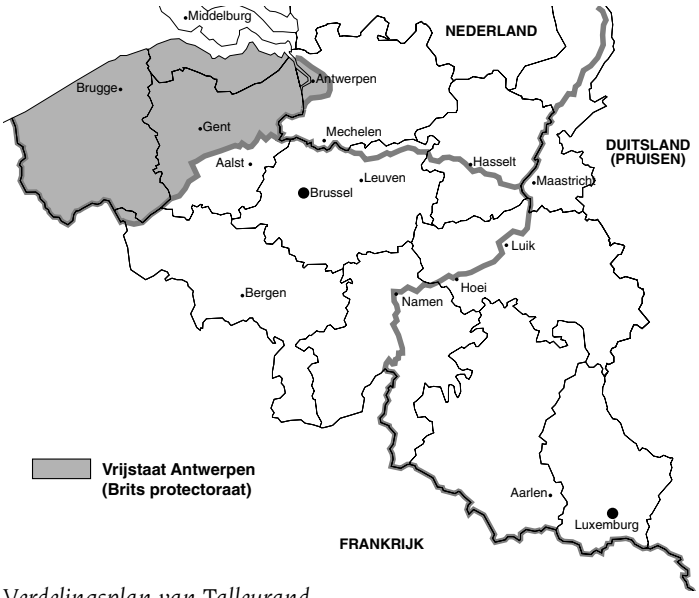
De Britten vreesden dat de Belgische revolutionairen België zouden overleveren aan de Fransen. Dat waren de Belgen trouwens ook van plan. De Britten wilden de Nederlanden kost wat kost samenhouden, maar toen de prins van Oranje de zaak totaal verknoeid had, konden ze enkel nog proberen om de opslokking van België door Frankrijk te beletten. Laat ons België

[11] Leopold I aan J.B. Nothomb op 14 april 1852. In: Tielemans, Marie-Rose; „De politieke ideeën van Leopold I." In: Sabbe (ed.); *Leopold I en zijn tijd*; Brussel; 1965; p. XXXVIII.

verdelen, zo stelde de sluwe Franse diplomaat Talleyrand daarom eind december 1830 aan de Engelsen voor. Hij had een plan getekend, waarbij de Belgische provincies opgedeeld werden in vier stukken, namelijk een deel voor Pruisen, een deel voor Frankrijk, een deel voor Nederland, plus een onafhankelijke Vrijstaat Antwerpen onder Brits gezag.

De hele linkeroever van de Schelde – dat zijn de huidige provincies West-Vlaanderen plus geheel Oost-Vlaanderen op het land van Aalst na, plus Zeeuws-Vlaanderen, alsook de stad Antwerpen met zijn bastions op de rechter-Schelde-oever zouden een Brits protectoraat worden.

Pruisen zou de hele rechteroever van de Maas krijgen, plus daarenboven ook nog de steden Maastricht en Luik op de linker-Maas-oever. De grens tussen Nederland en Frankrijk zou langs de Demer worden gelegd. Dit wil zeggen dat het grootste deel van de huidige provincie Belgisch-Limburg plus de provincie Antwerpen op de stad Antwerpen na, plus de oude Oranje-stad Diest in het uiterste noordoosten van de huidige provincie Vlaams-Brabant bij Nederland zouden blijven. De rest van het land – de huidige provincie Henegouwen, de westelijke helft van Namen, en Vlaams- en Waals-Brabant plus Brussel en het land van Aalst zouden bij Frankrijk komen.[12]



Verdelingsplan van Talleyrand, december 1830

De Britten wezen dit echter af omdat ze, na de verzoening tussen koning Willem en zijn zoon, een nieuwe poging wilden ondernemen om de Nederlandse eenheid alsnog te redden. Eind maart 1831 zette Lord Ponsonby, de Britse gezant in België en de schoonbroer van de nieuwe Britse eersteminister Lord Grey, een aantal Belgische officieren waaronder generaal Jacob Vandersmissen, de militaire commandant van Antwerpen, ertoe aan een pro-Orangistische staatsgreep te plegen. Het Voorlopig Bewind te Brussel, aldus Ponsonby, werd immers „verworpen door de grote meerderheid van de bevolking," die terug onder het gezag van Oranje wilde komen.[13]

Het Voorlopig Bewind, dat België sinds oktober bestuurde, werd inderdaad gewaar dat de bevolking hen niet goed gezind was. Er moesten eind april nieuwe verkiezingen komen, en die zouden ongetwijfeld een pro-Orangistische meerderheid aan de macht brengen. Daarom pleegde het Voorlopig Bewind op 12 april 1831 zelf een staatsgreep en legde de macht bij de onverkozen *Association Nationale* van Gendebien.[14] Die ontketende een golf van terreur tegen al wie ook maar van Orangistische sympathieen verdacht werd. In de Vlaamse steden waren de Nederlands-gezinden vogelvrij. Vandersmissen werd ontslagen. Er volgde een vreselijke repressie, de eerste maar niet de laatste in de Belgische geschiedenis. De burgemeester van Antwerpen, Willem Andries de Caters, vluchtte naar Aken uit vrees voor zijn leven terwijl zijn huis geplunderd werd; de lokalen van Nederlandsgezinde dagbladen gingen in diverse steden in vlammen op; terwijl in Gent de Britse industrieel Dixon, een vriend van koning Willem, op straat in elkaar geslagen werd door een bende hooligans die de B*rabançonne* zongen. De Belgische eerste-minister, de liberale jurist Joseph Lebeau verklaarde dat „de plunderingen bij de Orangisten, hoe betreurenswaardig ook, een schrikkelijke noodzakelijkheid zijn om de vijanden van de openbare orde te beteugelen."[15]

De geschiedenis van België begon zodoende in terreur en onwettigheid. Maar omdat de Belgische onafhankelijkheid niet ongedaan te maken scheen, veranderde Londen in april 1831 van tactiek. Het verklaarde zich akkoord met

[12] *Mémoires du Prince de Talleyrand*; vol. III; Parijs; 1891; p. 411.

[13] Lord Ponsonby aan Lord Granville op 19 februari 1831. In: Kirschen, Gilbert; *Léopold I avant Léopold Ier – La jeunesse romantique d'un Prince ambitieux*; Brussel; 1988; p. 191.

[14] Juste, Théodore; *Histoire du Congrès National de Belgique ou de la Fondation de la Monarchie belge*; Brussel; 1861; vol. II; pp. 93-97.

[15] Fris; o.c.; p. 123.

de afscheuring van België op voorwaarde dat de nieuwe staat een voor de Britten aanvaardbare koning kreeg. Dat werd prins Leopold van Saksen-Coburg, een aangetrouwd lid van de Britse koninklijke familie. Hij was de broer van prinses Victoria van Saksen-Coburg, de moeder van de jonge Victoria die in 1837 koningin van Groot-Brittannië zou worden. Deze Victoria trouwde met haar kozijn, Albert, de zoon van Leopolds oudste broer. Aldus kwamen twee takken van dezelfde Saksen-Coburg familie op de troon in Engeland zowel als in België.

Zo kwam het dat de Britten, zeker tot aan Victoria's dood in 1901, de grootste verdedigers werden van de Belgische belangen. Niet zozeer uit liefde voor de nieuwe staat België, maar wel omwille van het familiebelang van de Coburgs. Diezelfde familie kwam in 1837 bovendien ook op de troon in Portugal terecht en had grote belangen in Oostenrijk. Een aantal Britse politici waren daar allerminst mee gediend. Lord Palmerston sprak zeer afwijzend van de „Oostenrijks-Portugese-Belgicistische Coburg-kliek" die het in Londen voor het zeggen had en de Britse belangen stelselmatig ondergeschikt maakte aan die van de Coburg-familie.[16] Madame Lieven, de vrouw van de Russische ambassadeur in Engeland, zei zelfs dat „Groot-Brittannië zucht onder de Belgische tirannie."[17]



Louis De Potter (1786-1859), voorman van de Belgische revolutie in 1830, gaf in 1839 toe dat er in het onafhankelijke België minder vrijheid was dan onder het regime van Willem I. Daar gaat het fabeltje dat België de meest liberale staat van Europa was.

Vlaanderen zoekt een bondgenoot

In België zelf waren de Coburgs niet geliefd. Er waren een paar pogingen om de Belgische onafhankelijkheid ongedaan te maken. De Orangisten wonnen, zelfs in Brussel, de gemeenteraadsverkiezingen. In 1834 gingen in het land petities rond met sympathiebetuigingen voor het Huis van Oranje. De namen van de ondertekenaars werden in de kranten afgedrukt. Op 6 april 1834 besloot het Belgische regime er een eind aan te stellen. Het Belgische leger, dat grotendeels uit Fransen bestond, begon, zogezegd uit spontane sympathie met koning Leopold, de huizen te plunderen van al wie van Orangisme werd verdacht. „Moet je nu wat weten, mama," zo schreef Leopolds vrouw, koningin Louise-Marie, aan haar moeder, „er is hier een muiterij aan de gang. Je zal me niet willen geloven, maar het is geen muiterij tegen de regering, maar voor de regering."[18] Verontwaardigde buitenlandse diplomaten, zoals Lord Adair, de ambassadeur van Engeland, en graaf Dietrichstein, de ambassadeur van Oostenrijk, begaven zich naar Leopold om te protesteren ten voordele van de Orangisten. De koning was zeer kortaf: „Ze krijgen waar ze om gevraagd hebben," zei hij.[19]

De Orangisten waren door de terreur geïntimideerd, en de meesten trokken zich terug als kandidaten bij de gemeenteraadsverkiezingen. Alleen in Gent durfden ze nog opkomen. Ze wonnen, maar de koning weigerde de Orangist Jozef van Crombrugghe te benoemen. In 1839 schreef een teleurgestelde Louis De Potter, die in 1830 één van de vooraanstaande leiders van de revolutie was geweest, dat er in de nieuwe staat minder vrijheid was dan vroeger onder koning Willem en dat naar zijn mening België en Nederland herenigd moesten worden. „Met of zonder het huis van Oranje-Nassau, dat doet er niet toe," aldus De Potter.[20]

In 1841 probeerden een aantal ontevreden Orangisten om koning Leopold te kidnappen. Ze hoopten op die manier de Nederlanden te kunnen herenigen. De leider van de samenzweerders was de afgezette voormalige militaire commandant van Antwerpen, generaal Jacob Vandersmissen. Het complot werd echter verraden. De generaals Vandersmissen en Vander Meere werden gearresteerd. Ook de Belgische minister van Landsverdediging, generaal Buzen, die de samenzweerders eigenhandig geholpen had bij het gieten van kogels ten huize van Vandersmissen, werd opgepakt. Buzen pleegde zelfmoord in de cel terwijl hij op zijn proces wachtte, en Vandersmissen en Vander Meere kregen de doodstraf. Ze waren echter populair en de regering

[16] Rhodes James, Robert; *Albert, Prince Consort – A Biography*; Londen; 1983; p. 222.

[17] Geciteerd in een brief van Sylvain Van de Weyer, de Belgische ambassadeur in Londen, aan Leopold I op 19 juli 1837. In: Sabbe (ed.); o.c.; p. 260.

[18] Louise aan koningin Marie-Amélie van Frankrijk op 6 april 1934. In: Vermeir, Piet; *Leopold I – Mens, vorst, diplomaat*; vol. I; Dendermonde; 1965; p. 141.

[19] Bronne, Carlo; *Léopold Ier et son temps*; Brussel; 1942; p. 108.

[20] De Potter, Louis; *Souvenirs personnels*; vol. II; Brussel; 1840; p. 309.

durfde de straf niet uitvoeren. Vander Meere kreeg daarom gratie op voorwaarde dat hij naar Brazilië emigreerde – hetgeen hij ook deed. Jacob Vandersmissen ontsnapte op een nacht met verbazend gemak uit de gevangenis, vluchtte het land uit en stierf in 1856 in ballingschap in Duitsland.[21]

Vander Meere en Vandersmissen konden bij de bevolking op ruime sympathie rekenen. Toch kwam het volk niet in opstand toen de samenzweerders werden opgepakt. De Vlamingen kwamen nooit in opstand tegen België. De reden is wellicht de nuchterheid van het Vlaamse volk. Vlaanderen is een plat en dichtbevolkt land, zonder bergen en uitgestrekte bossen, en is dus niet geschikt voor een guerrilla-oorlog. Bovendien maakt een opstand hier geen enkele kans op slagen indien men niet op buitenlandse steun kan rekenen. In alle oorlogen en opstanden die Vlaanderen ooit in zijn geschiedenis tegen bezetters heeft gevoerd, heeft het steun gehad van de Engelsen. Engelse steun is voor de Vlamingen onontbeerlijk. Tegen de Coburgs was die steun er niet, omdat koningin Victoria haar nonkel Leopold steunde door dik en dun. In juli 1844 rapporteerde de Pruisische diplomaat graaf Königsmarck aan zijn regering vanuit Antwerpen dat „koning Leopold in dit land even ongeliefd is als de koning van Nederland geliefd is."[22] Op hetzelfde moment schreef koningin Victoria echter in haar dagboek: „Nonkel wordt zozeer bewonderd, bemind en zelfs verafgood door zijn onderdanen dat dit voor hem een grote steun moet zijn in al zijn vreselijke moeilijkheden."[23]

Laat dit dus duidelijk zijn: tegen de Coburgs konden de Vlamingen op de Britse steun niet rekenen, zolang de koningin van Engeland zelf een Coburg was. Maar zonder Britse steun maakten de Vlamingen geen enkele kans.

Een aantal flaminganten gingen daarom op zoek naar andere buitenlandse bondgenoten. Op Engeland moest men niet rekenen. Frankrijk was de vijand. Dus bleef alleen Duitsland, of beter gezegd Pruisen, over.

Zo kwam Vlaanderen voor het eerst in zijn geschiedenis onder Duitse invloedssfeer terecht. Vlaanderen was heel zijn geschiedenis door op het Westen georiënteerd geweest. De banden tussen Vlaanderen en Engeland gaan terug tot de vroege middeleeuwen. De Vlamingen waren samen met de Normandiërs in de elfde eeuw naar Engeland getrokken. De Engelse adel, evenals de Schotse trouwens, is van Normandisch-Vlaamse afkomst.

De Vlamingen dreven handel met de Engelsen, voerden samen met de Engelsen in de 14de eeuw de 100-jarige oorlog tegen de Fransen. Denk aan de zeeslag bij Sluis, denk aan Jacob van Artevelde, de eerste Vlaamse staatsman, die een bondgenootschap tussen de Nederlandse gewesten en Engeland afsloot. De Engelsen waren de bondgenoten van onze Bourgondische Nederlanden tegen Frankrijk in de 15de eeuw. De Engelse koningin Elizabeth was de bondgenoot van onze geuzen tegen Spanje in de 16de eeuw. Op het einde van 18de eeuw rekenden onze brigands op Engelse steun tegen de Franse bezetter. In 1815 kwamen de Engelsen Napoleon verdrijven en drongen aan op de hereniging van de Nederlanden. In 1830 en 1831 probeerden ze de splitsing van de Nederlanden tegen te houden. Pas toen Coburg tegelijkertijd op de Belgische en de Britse troon klom, veranderde de situatie.

Ook cultureel en politiek lagen Engeland en de zuidelijke Nederlanden altijd dicht bij elkaar. Denk aan Thomas More, de goede vriend van Erasmus. Denk aan de burgerlijke cultuur die Engeland vandaag nog kenmerkt en die ook onze Nederlanden kenmerkte tot de ramp van 1830, en waarbij de nadruk ligt op individuele verantwoordelijkheid en burgerlijke vrijheid binnen een conservatief-moreel kader.

Na 1830 heroriënteerde de Vlaamse culturele elite zich echter op Duitsland. Van anglofiel werd de Vlaamse elite germanofiel. Dat ging niet zonder slag of stoot. Er waren flaminganten die waarschuwden voor een sterke oriënta-

[21] Alfred Vandersmissen, de commandant van de Belgische expeditietroepen die in 1863 in Mexico de lijfwacht vormde van de Mexicaanse keizerin Charlotte (een dochter van Leopold I), was een zoon van de samenzweerder Jacob Vandersmissen. Van Alfred wordt gezegd dat hij een affaire had met de keizerin en bij haar een zoon verwekte, die later onder de naam Maxime Weygand carrière maakte in het Franse leger en het tot generaal bracht. Het was Weygand die in 1940 de overgave van het Franse leger aan Hitler tekende. Als dit verhaal waar is, dan waren de twee grootvaders van Weygand, enerzijds Leopold I en anderzijds Jacob Vandersmissen, de Orangist die Leopold I had willen ontvoeren en van zijn kroon beroven.

[22] Graaf Königsmarck op 14 en 24 juli 1844. In: Colenbrander; *Willem II*; o.c.; p. 167.

[23] In: Esher, Viscount (ed.); *The Girlhood of Queen Victoria*; vol. I; Londen; 1912; p. 168.

De Vlaamse Beweging heeft nooit contacten gelegd heeft met het land waarmee Vlaanderen historisch het meest verbonden was.

tie op Duitsland en die bleven beklemtonen dat Vlaanderen zijn bondgenoot in Engeland moest zoeken. Ooit zou koningin Victoria immers komen te sterven en zouden de familiebanden tussen het Belgisch en Brits vorstenhuis losser worden. De bekendste woordvoerder van deze anglofiele strekking was Alfons Prayon-van Zuylen, een liberale Brusselse advocaat en hoofdredacteur van het blad *De Flamingant*. Prayon-van Zuylen was zo consequent in zijn anglofilie dat hij in de jaren 1899-1902 zowat de enige Vlaamse intellectueel was die tijdens de Boerenoorlog het standpunt van de Britten verdedigde. Natuurlijk behoorden de Boeren tot de Nederlandse stam, maar in de strijd tegen België hadden de Vlamingen de Engelsen nodig en dus schaarde Prayon-van Zuylen zich achter de Engelsen, hopend dat de Engelsen weldra terug oog voor het lot van de Vlamingen zouden krijgen. Door zijn anglofiele standpunt raakte hij echter geïsoleerd binnen de flamingantische beweging. In 1905 gaf hij zijn strijd om bij de Vlamingen de sympathie voor Engeland levend te houden op. Hij emigreerde naar Engeland en stierf er in 1916. Vandaag is hij door de Vlaamse Beweging vergeten. Men vindt in de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* een hoofdstuk over Vlaanderen-Duitsland, Vlaanderen-Frankrijk, Vlaanderen-Nederland, maar niet over Vlaanderen-Engeland.

De flaminganten geraakten dus onder sterke culturele invloed van Duitsland. Velen gingen in Duitsland de natuurlijke bondgenoot van Vlaanderen zien. Zoals Prayon-van Zuylen onvoorwaardelijk voor Engeland koos, kozen sommige germanofielen onvoorwaardelijk voor Duitsland. Er kwam binnen de Vlaamse Beweging zelfs een „pangermaanse" of „Al-Duitse beweging" tot stand, merkwaardig genoeg opgericht door twee vreemdelingen of immigranten, enerzijds Constant Hansen, de stadsbibliothecaris van Antwerpen, een zoon van een Deense vader en een Zeeuwse moeder, en anderzijds Victor Delecourt, een Waalse filoloog en germanist uit Bergen. Zij stelden een spellinghervorming voor waarbij het Nederlands een spelling moest aannemen die zo nauw mogelijk bij het Duits zou aansluiten. Want in feite waren de Vlamingen een soort verloren gelopen broeders van de Duitsers. En zelfs al waren ze dat niet, het was nuttig om dat minstens aan de Duitsers wijs te maken zodat die de flaminganten zouden steunen in de strijd tegen België.

E*en pacifistische traditie*

Het Vlaams-nationalisme spiegelde zich dus aan het Duitse nationalisme. Er was echter één groot verschil. Het Pruisische nationalisme was militaristisch, het Vlaams-nationalisme was dat niet. Omdat het militaire apparaat in België franstalig was, verzette Vlaanderen zich tegen het militarisme. Het Vlaams-nationalisme bereikte zijn eerste politieke doorbraak in Antwerpen omstreeks 1860 naar aanleiding van plannen van Leopold I om de stad tot een Belgisch militair bastion om te vormen, omringd met een fortengordel. De Engelsen drongen daarop aan. De vesting Antwerpen was bedoeld tegen de Fransen. Van Pruisen noch van Nederland verwachtte men immers een aanval op België, maar Frankrijk mocht van de Engelsen Antwerpen nooit in handen krijgen. Leopold I die bevreesd was voor een militaire agressie van de nieuwe Franse keizer Napoleon III tegen zijn koninkrijk, wilde Antwerpen zodanig versterken dat het oninneembaar moest worden. Via de Schelde zouden de Engelsen de stad dan kunnen bevoorraden en versterken om vervolgens de tegenaanval in te zetten.

De Antwerpenaars voelden er weinig voor om, zoals Jan Van Rijswijck zei, hun stad om te vormen tot een doodskist waarin ze levend begraven zouden worden. Er werden meetings gehouden tegen de militaire plannen en de Meetingpartij ontstond. 21 van de 26 gemeenteraadsleden gaven hun ontslag uit protest tegen de plannen van koning Leopold. De regering vreesde een volks-

opstand. Op 28 november 1862 werd de noodtoestand uitgeroepen en nam het leger de macht in stad over. Bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen echter veroverden de aanhangers van de Meetingpartij de meerderheid in het stadsbestuur. Ze voerden prompt, voor het eerst sinds 1831, het Nederlands terug in als officiële taal in de stedelijke administratie. De bouw van de militaire fortengordel rond de stad konden ze echter niet tegenhouden, maar de Antwerpenaren bleven dwarsliggen. In 1865 overleed Leopold I. Overal in het land werden standbeelden opgericht ter ere van de eerste Belgische koning. Het Antwerps stadsbestuur weigerde echter om de man te eren die de stad met een militaire gordel had omringd. Het standbeeld kwam er toch, maar tegen de zin van de stad in en zonder dat die er ook maar een frank aan meebetaalde.

In 1870 vernederden de Vlamingen de Coburg-monarchie opnieuw door hun anti-militaristische houding. Er dreigde een oorlog tussen Duitsland en Frankrijk. De Britten sloeg de schrik om het hart dat Napoleon III België zou binnenrukken. Koningin Victoria schreef een brief aan haar kozijn, Leopold II, om hem ertoe aan te zetten het Belgische leger te mobiliseren. Op 17 juli beloofde Leopold aan Victoria dat hij binnen de week 60.000 man zou stationeren langs de Belgische zuidgrens en 30.000 man in Antwerpen. De gemeenten werden aangeschreven om alle mannen op te roepen die in de loop van de jaren 1860 militaire dienst hadden vervuld. Vele gemeenten lieten echter weten dat ze van de meeste van deze mannen geen benul hadden waar die uithingen en dat ze de middelen niet hadden om ze op te sporen. De miliciens waren immers doorgaans lotelingen geweest. Alleen de armsten konden zich van loting niet vrijkopen en de rijken die zich erin geloot hadden lieten zich vervangen door een arme. Bijgevolg deden alleen paupers uit de allerlaagste klasse militaire dienst, maar die hadden dikwijls geen vast adres.



Alfons Prayon-van Zuylen (1848-1916), liberaal, flamingant, anglofiel, uitgesproken tegenstander van het anti-semitisme, probeerde de Vlaamse Beweging te behoeden voor de lokroep van het pan-Germanisme.

De mobilisatie werd een catastrofe. Leopold kreeg niet de helft van zijn leger bij elkaar. Victoria was woedend. Terwijl de oorlogsdreiging opliep, begon de Belgische regering bovendien ook nog onderling te kibbelen over een binnenlandse politieke kwestie. Tot wanhoop van Leopold, viel de regering op een ogenblik dat het land in doodsgevaar was. De politici trokken er zich geen barst van aan. En de bevolking al evenmin. Er kwamen verkiezingen, die gewonnen werden door de anti-militaristische vleugel van de katholieke partij en de pacifistische Meeting-partij. Het was alsof de Belgen aan Victoria wilden zeggen: „Wij hebben dit land niet gewild. Wij gaan er ook niet voor vechten. Als je het wil in stand houden, vecht er dan zelf maar voor." De Britten brachten hun vloot in staat van paraatheid. Napoleon III verklaarde de oorlog aan Pruisen, maar de Duitsers maakten op een mum van tijd gehakt van de Fransen. Na de slag bij Sedan op 2 september gaf Napoleon zich over en pleegde troonsafstand.

Leopold II, onzeker dat de Belgen zouden vechten voor zijn koninkrijk, werd bang voor zijn kroon en zijn geld. Hij liet een speciaal treinspoor aanleggen van het station van Schaarbeek naar het kasteel van Laken met de bedoeling er een volledig ondergronds station te bouwen. Hij gaf opdracht aan zijn privé-secretaris baron Goffinet om de koninklijke waardepapieren, zijn goud en zijn juwelen voortaan steeds vertrekkensklaar te houden. Als er zich nog eens een militaire crisis zou voordoen, zou de koninklijke trein in Laken klaar staan. De trein zou richting Duitsland gaan. „*Wir sind doch eine Deutsche Familie*," zei koning Leopold II aan de Duitse architect Stübben.[24] De koning bezat bovendien een kasteel in Niederfüllbach nabij Coburg, waar hij waardevolle kunstwerken en een deel van zijn fortuin liet onderbrengen.

Het was duidelijk dat de Belgen hun land niet hadden gewild en er ook niet wensten voor te vechten. Daarom ging Leopold II zich vanaf 1870 met alle energie op een herziening van de militiewet toeleggen. Hij wilde een alge-

[24] Stübben, Josef; *Erinnerungen an König Leopold II. von Belgien, den „Roi Bâtisseur"*; Deutsche Bauzeitung, 56; 1922; p. 450.

mene dienstplicht zodat in het leger de mannen ook wat Belgisch patriotisme kon worden bijgebracht. De katholieken wilden van die herziening van de militiewet niet weten, de flaminganten evenmin. Het heeft Leopold liefst 39 jaar gekost, namelijk tot 1909 alvorens hij op zijn sterfbed de algemene militaire dienstplicht kon invoeren. En ook toen werd die door het parlement slechts met een minieme meerderheid goedgekeurd.

De goedkeuring gebeurde echter wel net op tijd om het Belgische leger min of meer in orde te hebben bij het begin van de eerste wereldoorlog. Op het westelijke front begon die oorlog, zoals algemeen bekend is, omdat Duitsland België binnenrukte tijdens zijn aanval op Frankrijk. De Britten die zich in 1831 garant hadden gesteld voor de Belgische onafhankelijkheid en neutraliteit waren daardoor verplicht zich aan de zijde van de Belgen en de Fransen in de oorlog te mengen. Als het de Fransen waren geweest, die België als eerste hadden binnengevallen, hadden de Britten verplicht geweest de kant van de Duitsers te kiezen. De Britten werden omwille van België in de oorlog gezogen, en de Engelsen zouden steeds aan Belgische kant gevochten hebben, ongeacht bij welk bondgenootschap België terecht zou zijn gekomen.

Groot-Brittannië verloor in de eerste wereldoorlog miljoenen soldaten bij een oorlog waar het strikt genomen niets mee te maken had. In feite betaalde Londen daarmee de zware en bloedige prijs van zijn beslissing in 1831 om België uiteindelijk toe te staan zich van Nederland af te scheuren. Indien België bij Nederland was gebleven, dan waren de Verenigde Nederlanden een sterke middelgrote natie geweest, die de Duitsers wellicht niet binnengerukt zouden zijn; dan had Groot-Brittannië, net zoals in 1870, nooit betrokken geraakt bij een Frans-Duitse oorlog; dan had de eerste wereldoorlog in het westen inderdaad beperkt gebleven tot een oorlog tussen Frankrijk en Duitsland, die vermoedelijk door Duitsland gewonnen zou zijn, of die minstens op een compromis zou zijn uitgelopen; dan had Duitsland nooit de vernederende nederlaag geleden die het nu zou leiden; dan was er geen dictaat van Versailles geweest; dan had Hitler geen kans gekregen; dan zou er vermoedelijk ook geen tweede wereldoorlog zijn geweest en geen jodenvervolging. Er zijn dus argumenten om te stellen dat dit allemaal de schuld is geweest van de dwaze Belgische revolutie van 1830.

Wie is de held, wie de verrader?

Hoe dan ook, de eerste wereldoorlog kwam er. Koning Albert beloofde de Vlamingen dat zij na de oorlog eindelijk hun rechten zouden krijgen. Hij riep ze op om de Slag der Gulden Sporen te gedenken, en vele Vlaams jongens vochten dapper aan Belgische zijde tegen de Duitsers en vielen voor een land dat hun echte vaderland niet was.

De Duitsers bezetten het hele grondgebied, op de Ijzervlakte en de Westhoek na. De flaminganten die zich germanofiel hadden opgesteld, vergisten zich: Ze hoopten dat de Vlamingen onder een Duitse bezetting onmiddellijk hun rechten gingen krijgen, maar aanvankelijk hielden de Duitsers de Vlamingen af. Voor de Engelsen is, zoals ik reeds benadrukte, België – of beter gezegd Vlaanderen, en nog nauwkeuriger gezegd, de Vlaamse kust en Antwerpen – om geopolitieke en strategische redenen van levensbelang. Voor de Duitsers was België, met inbegrip van Vlaanderen, niet van levensbelang. Strategisch gezien was Wallonië voor Duitsland zelfs belangrijker dan Vlaanderen. België was voor Berlijn slechts een onbelangrijke, kleine pion op het internationale schaakbord; het was een onderhandelingsobject. De Duitsers wilden eerst proberen koning Albert aan hun kant te krijgen. Daarom weigerden ze de Belgische staat op te doeken en Vlaanderen onafhankelijk te maken.

Koning Albert was een Duitser. Keizer Willem noemde hem trouwens een Duitse prins. Alberts grootvader, Leopold I van Saksen-Coburg, was een

Duitser. Alberts moeder, Maria van Hohenzollern, was een Duitse, uit hetzelfde geslacht als de keizer. Alberts vrouw, Elisabeth van Wittelsbach, was een Duitse. Haar naamgenote, de fameuze Oostenrijkse keizerin Elisabeth, beter bekend als Sissi, was de zus van de vader van de Belgische koningin, en bijgevolg was keizer Frans-Jozef, de belangrijkste bondgenoot van de Duitsers, de oom van Alberts vrouw.



In „King Albert's Book," het huldeboek voor de Belgische vorst dat in december 1914 in Londen verscheen, prijkt deze illustratie: de Duitse adelaar wordt er bestreden door het dappere…, neen niet België, maar Vlaanderen.

Tot februari 1916 onderhielden de Duitsers geheime contacten met de Belgische koning in de hoop dat die van kamp zou wisselen en een bondgenoot van Duitsland zou worden. Albert had daar trouwens wel oren naar, want hij was bang dat de Fransen en de Engelsen de oorlog zouden verliezen. Hij weigerde Belgische troepen in Frankrijk te laten vechten, weigerde Belgische eenheden onder Frans of Brits bevel te plaatsen en gedroeg zich slechts als een halfslachtige bondgenoot van de geallieerden. Later werd dit door de belgicisten uitgelegd als een bewijs van Alberts grote patriotisme.

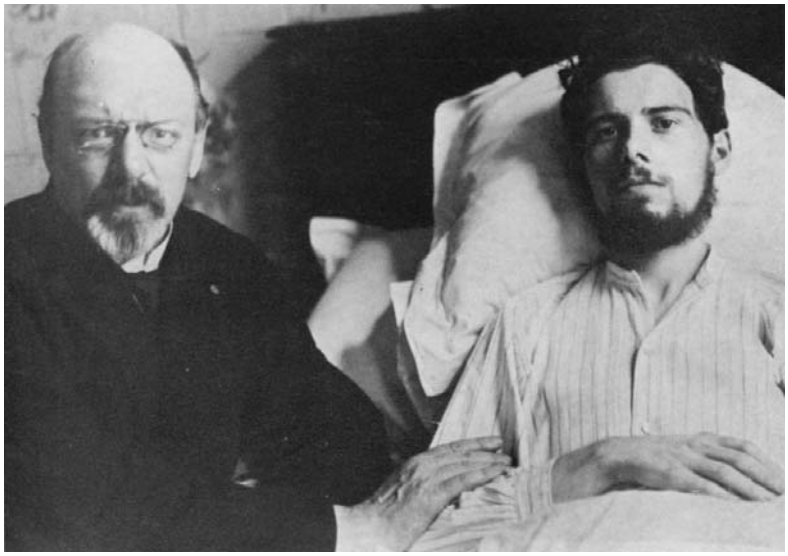
De koning stuurde in 1915 zijn persoonlijke vriend, Emile Waxweiler, als gezant naar Zwitserland om in het geheim besprekingen te beginnen met de Duitsers. Waxweiler ging er onderhandelen met graaf Hans Törring, een Duitse diplomaat, die gehuwd was met de zus van de Belgische koningin en die dus de schoonbroer van Albert was. Er waren nog schoonbroers van Albert in het Duitse kamp. Prins Karel van Hohenzollern, de man van Alberts zus Josephine, die bovendien tegelijk Alberts kozijn was, was lid van de Duitse generale staf in Potsdam. Vlak voor de aanval van de Duitsers op België in juli 1914 had prins Hohenzollern de koning op de hoogte gesteld van de Duitse aanvalsplannen. Had de koning daar de regering van ingelicht? Neen, hij probeerde al zijn kansen open te houden, en hoe de oorlog ook zou draaien, hij was bereid om zich aan de kant van de winnaar te scharen. Tenslotte was er ook nog de broer van Elisabeth, de hertog in Beieren, die de bevelhebber was van de Duitse cavalerie in Oost- en West-Vlaanderen. De koning stond dus met de ene voet in het geallieerde kamp, en met de andere in het Duitse.

De inhoud van de onderhandelingen die tot eind 1915 gevoerd werden tussen de persoonlijke afgezant van koning Albert en zijn schoonbroer graaf Törring zijn pas in 1953 bekend geraakt.[25] Men wist daar in België niets van. De koning hield zijn regering volledig in het ongewisse. In feite was hij bereid om te collaboreren met de Duitsers en de zaak van de geallieerden te verraden. Daarom wilde Duitsland aanvankelijk niet voor de Vlamingen kiezen. Albert was echter een twijfelaar. Moest hij van kamp verwisselen of niet? En zo ja, wanneer? Hij wist het niet, hij twijfelde, hij talmde. Uiteindelijk kreeg de keizer er genoeg van. Toen het de Duitsers tegen februari 1916 duidelijk werd dat ze van Albert niet heel veel moesten verwachten, gooiden ze het over een andere boeg. Ze zouden de Vlaamse kaart trekken. Misschien dat Albert dan wel zou bijdraaien. En zie, plots zochten ze in het voorjaar van 1916 contact met de flaminganten en kon het Activistische avontuur beginnen. En zelfs toen bleef het in zekere zin nog een familiekwestie. De Gentse Activistenleider, dominee Jan-Derk Domela-Nieuwenhuis-Nyegaard, stelde voor om van het onafhankelijke Vlaanderen een koninkrijk te maken met prins Rubrecht van Beieren als koning: de schoonbroer van koning Albert![26]

[25] Dit gebeurde doordat generaal Raoul van Overstraeten (zonder toestemming van de koninklijke familie) Alberts oorlogsdagboek publiceerde: *Les Carnets de Guerre d'Albert Ier, roi des Belges.* Enkele jaren later dolven historici in Duitsland ook de brieven op die Albert aan Törring schreef. Zie: Scherer, A. & Grunewald, J.; *L'Allemagne et les problèmes de la paix pendant la première guerre mondiale;* Parijs; 1962; vol. I; pp. 196-197, 224-226, 232-235, 247-250, 277-282.

[26] Vanacker, Daniël; *Het Aktivistisch avontuur;* Gent; 1991; p.176.

We weten hoe de oorlog is afgelopen. De Amerikanen gooiden zich in de strijd aan de kant van de Engelsen in 1917. Toen was het voor Albert duidelijk dat de Duitsers niet meer konden winnen. Pas toen trok hij volop de geallieerde kaart. Duitsland werd verslagen en het Belgische repressie-apparaat gooide zich met volle haat op de Vlaamse Activisten. In feite hadden die echter niets anders gedaan dan koning Albert: geheuld met de Duitsers. Ze waren er trouwens later mee begonnen dan Albert, maar Albert kwam als een held, als de „koningridder," uit de oorlog, terwijl de Activisten de „landverraders" waren. August Borms kreeg de doodstraf voor zaken die heel wat minder erg waren dan wat de koning had gedaan: die had namelijk onderhandeld met de vijand om het Belgische leger aan hen uit te leveren.



August Borms (1878-1946) bij het sterfbed van de dienstweigeraar Berten Fermont in 1933. De Vlaamse Beweging was, hoewel ze zich sinds het einde van de 19de eeuw op Duitsland richtte, niettemin pacifistisch gebleven. Dat veranderde pas in de jaren 1930 toen bij een nieuwe opstoot van germanofilie ook het Duitse militarisme werd overgenomen.

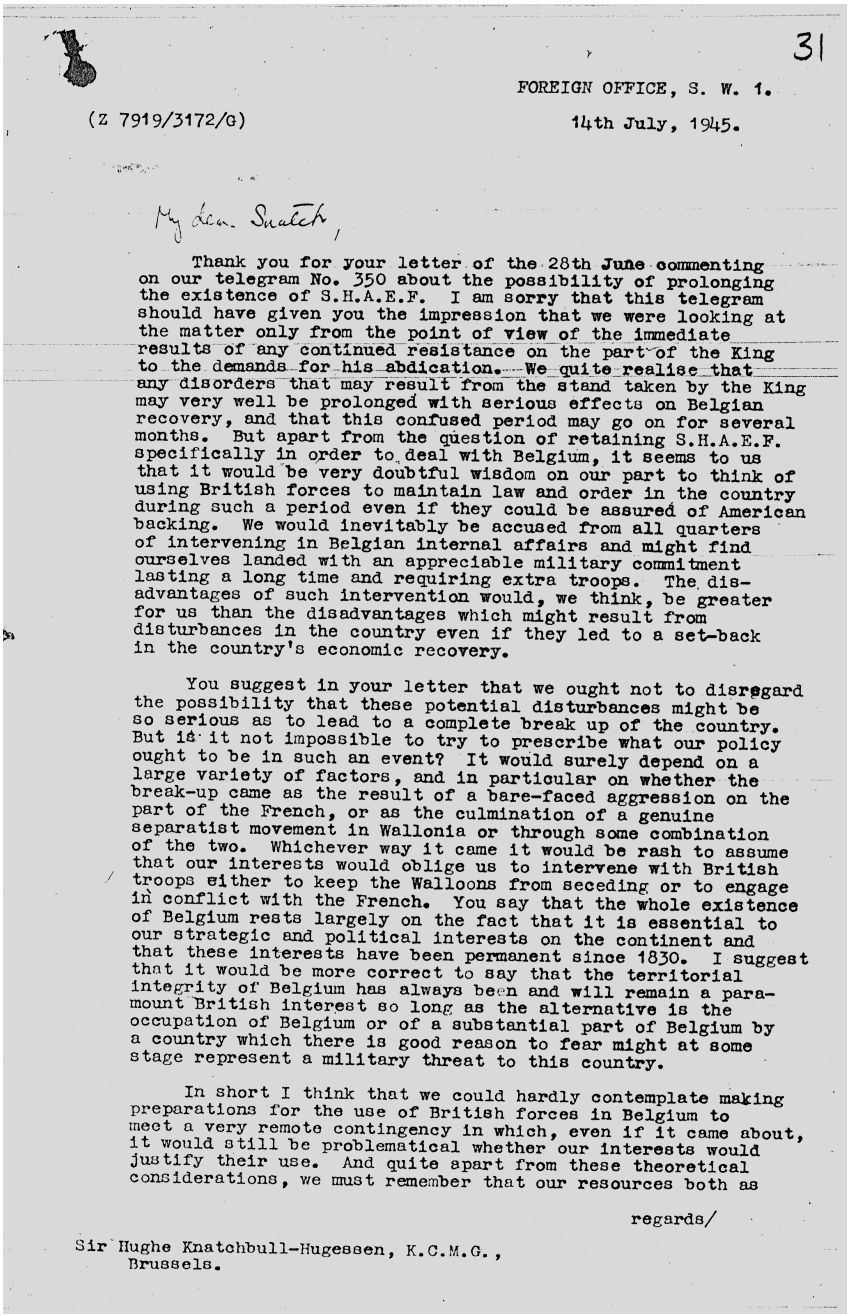
Het Belgische repressie-apparaat stortte zich in 1918-19 echter niet alleen op de Activisten maar op alle Vlaamsgezinden. Net zoals het in de jaren 1830-31 met een terreurcampagne de Orangisten geïntimideerd had. Herinner u de woorden die eerste-minister Lebeau toen gesproken had: „De plunderingen zijn, hoe betreurenswaardig ook, een schrikkelijke noodzakelijkheid om de vijanden van de openbare orde te beteugelen." En de woorden van Leopold I: „Ze krijgen waar ze zelf om gevraagd hebben." Zo verging het ook de flaminganten in 1918-19.

Londen laat België vallen

We kennen ook de rest van de geschiedenis. Koning Leopold III heeft steeds gezegd dat hij in 1940 slechts hetzelfde heeft gedaan wat zijn vader, die grote Belgische patriot, gedaan zou hebben als die nog had geleefd. Koningin Elisabeth heeft dat bevestigd. De koning probeerde in 1940 aan te pappen met de Duitsers omdat hij dacht dat de nazis gewonnen hadden. Geen enkele flamingant is met Hitler gaan praten. Leopold deed dat wel. De Duitsers speelden opnieuw hun machiavellistische spel. Ze weigerden te kiezen tussen de Belgische belangen van de Coburgs en de Vlaamse belangen. Hun Kroatische bondgenoten kregen een eigen staat. Hun Hongaarse bondgenoten kregen de vervulling van al hun territoriale eisen. Hun Vlaamse bondgenoten kregen in 1940 géén onafhankelijke Vlaamse staat. Hitler hield Vlaanderen achter de hand als een pion om mee te onderhandelen. De Duitsers waren niet de vrienden van de flaminganten. Ze gebruikten ze wanneer dat hen uitkwam, maar ze waren evenzeer bereid om ze te verkopen als hen dat beter zou uitkomen.

Duitsland was niet de vriend van Vlaanderen. Toch deelde Vlaamse Beweging na de oorlog in de klappen. Toch wordt de Vlaamse Beweging vandaag mee verantwoordelijk gesteld voor misdaden van de Duitsers. Toch worden wij vereenzelvigd met de nazi's. De Coburgs echter ontsnapten de dans. Leopold III werd opgeofferd, maar het familiebedrijf kon zich intact handhaven. Onze huidige koning Albert is de zoon van een collaborateur, hij is de zoon van de enige Belg, behalve Degrelle, die Hitler ooit de hand ging schudden: *„Wir sind doch eine Deutsche Familie."*

Als de flaminganten tot in de derde en vierde generatie de schuld moeten dragen voor zogenaamde misdaden van hun vaders, waarom moeten de Coburgs dat dan niet? En terwijl de huizen van de eenvoudige flaminganten in 1944-45 geplunderd werden en hun vrouwen en dochters het haar werd



31

FOREIGN OFFICE, S. W. 1.

(Z 7919/3172/G) 14th July, 1945.

My dear Snatch,

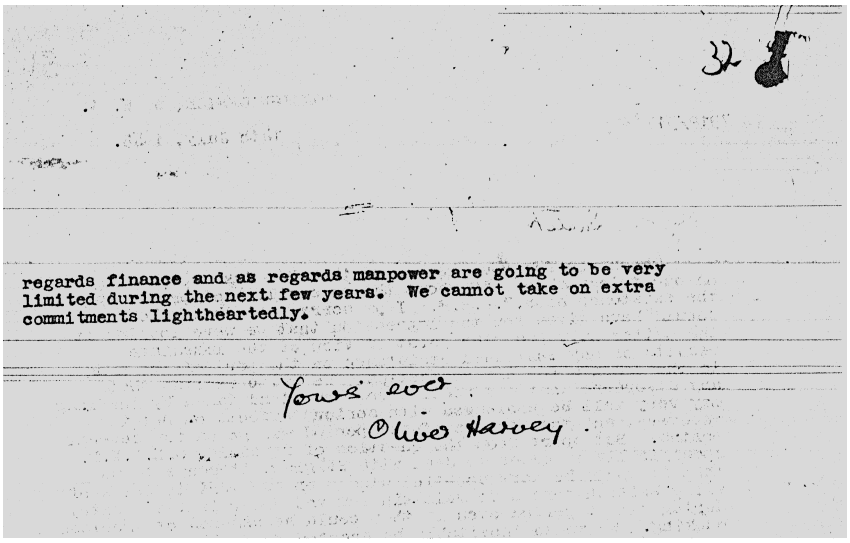
Thank you for your letter of the 28th June commenting on our telegram No. 350 about the possibility of prolonging the existence of S.H.A.E.F. I am sorry that this telegram should have given you the impression that we were looking at the matter only from the point of view of the immediate results of any continued resistance on the part of the King to the demands for his abdication. We quite realise that any disorders that may result from the stand taken by the King may very well be prolonged with serious effects on Belgian recovery, and that this confused period may go on for several months. But apart from the question of retaining S.H.A.E.F. specifically in order to deal with Belgium, it seems to us that it would be very doubtful wisdom on our part to think of using British forces to maintain law and order in the country during such a period even if they could be assured of American backing. We would inevitably be accused from all quarters of intervening in Belgian internal affairs and might find ourselves landed with an appreciable military commitment lasting a long time and requiring extra troops. The disadvantages of such intervention would, we think, be greater for us than the disadvantages which might result from disturbances in the country even if they led to a set-back in the country's economic recovery.

You suggest in your letter that we ought not to disregard the possibility that these potential disturbances might be so serious as to lead to a complete break up of the country. But is it not impossible to try to prescribe what our policy ought to be in such an event? It would surely depend on a large variety of factors, and in particular on whether the break-up came as the result of a bare-faced aggression on the part of the French, or as the culmination of a genuine separatist movement in Wallonia or through some combination of the two. Whichever way it came it would be rash to assume that our interests would oblige us to intervene with British troops either to keep the Walloons from seceding or to engage in conflict with the French. You say that the whole existence of Belgium rests largely on the fact that it is essential to our strategic and political interests on the continent and that these interests have been permanent since 1830. I suggest that it would be more correct to say that the territorial integrity of Belgium has always been and will remain a paramount British interest so long as the alternative is the occupation of Belgium or of a substantial part of Belgium by a country which there is good reason to fear might at some stage represent a military threat to this country.

In short I think that we could hardly contemplate making preparations for the use of British forces in Belgium to meet a very remote contingency in which, even if it came about, it would still be problematical whether our interests would justify their use. And quite apart from these theoretical considerations, we must remember that our resources both as

regards/

Sir Hughe Knatchbull-Hugessen, K.C.M.G.,
Brussels.



32

regards finance and as regards manpower are going to be very limited during the next few years. We cannot take on extra commitments lightheartedly.

Yours ever,
Oliver Harvey.

afgeschoren – herinner u: „een schrikkelijke noodzakelijkheid om de vijanden van de openbare orde te beteugelen" en „ze krijgen waar ze zelf om gevraagd hebben" – werd er aan het familiefortuin van de Coburgs niet geraakt.

Inmiddels had de Britse houding tegenover België zich echter gewijzigd. Daarvan getuigt de briefwisseling tussen Hugh Knatchbull-Hugessen, de eerste na-oorlogse Britse ambassadeur in Brussel, en zijn bazen op het *Foreign Office* in Londen. Die bazen waren van mening dat België best mocht verdwijnen en weigerden bijgevolg Britse troepen in te zetten om het bij elkaar te houden indien het conflict over de terugkeer van Leopold III tot „een Waalse secessie" zou leiden. De pro-Belgische Knatchbull-Hugessen hield echter nog steeds vast aan het oude beginsel dat „België, om van zijn dynastie nog te zwijgen, voornamelijk bestaat omdat dit noodzakelijk is voor onze strategische en politieke belangen op het continent." Hij schreef dit op 28 juni 1945 aan Oliver Harvey, de rechterhand van minister van Buitenlandse Zaken Anthony Eden, en waarschuwde voor „Franse intriges en separatistische en annexationistische ambities" in België.[27]

Op 14 juli (!) kreeg hij als antwoord dat het Londen eigenlijk niet kon schelen dat België zou barsten of zelfs dat Wallonië naar Frankrijk zou gaan. Het énige dat vermeden moest worden was dat „een belangrijk deel van België" [versta: de Vlaamse kustgebieden en Antwerpen] bezet zou worden door een buitenlandse macht „waarvan men geredelijk kan vrezen dat ze ooit een militaire bedreiging voor ons land zou kunnen uitmaken." Met andere woorden: Indien België zou uiteenvallen in aparte staten, waarbij geen enkel stuk door het buitenland geannexeerd zou worden, dan

was dat voor de Britten OK. En zelfs indien een deel van het land waarvan geen directe militaire bedreiging voor de Engelsen kon uitgaan [versta: Wallonië] in handen van een buitenlandse macht zou vallen [versta: Frankrijk], dan was zelfs dat wellicht OK.[28]

De Vlaamse Beweging is begrijpelijkerwijze nooit Coburg-gezind geweest. Ze was tegen Leopold I, tegen Leopold II, tegen Albert I. Maar op het cruciale moment, in de jaren 1945-1950 toen de dynastie wankelde en de Britten bereid waren het uiteenvallen van België te aanvaarden, begingen de Vlamingen, met inbegrip van de flaminganten, de dwaasheid om de Coburg-monarchie en daarmee ook de Belgische eenheid te redden. Het was misschien begrijpelijk, want de flaminganten voelden zich solidair met een koning die, net zoals de Vlamingen, na de oorlog door een onrechtvaardige repressie werd getroffen. Maar het was een politieke blunder van formaat. Stel dat België in 1945-50 gebarsten was, hoe zou de positie van de Vlamingen in Brussel en de Rand er vandaag hebben uitgezien? Hoeveel miljarden Vlaams geld zouden wij hebben kunnen houden? Waar zouden wij internationaal hebben kunnen staan?



Vlaanderen in een Duits uniform. Een onvergeeflijke politieke blunder waarvan we de gevolgen nog steeds dragen.

Ons belang is Engelands belang

Sindsdien veranderde de houding van de Vlaamse Beweging ten aanzien van de monarchie opnieuw. Na het aantreden van Boudewijn was het vlug over met de liefde tussen de flaminganten en de Coburgs. Maar hoe zit het met onze andere historische blunder: de oriëntatie van de Vlamingen op Duitsland, eerder dan op de natuurlijke, geopolitieke bondgenoot Engeland? Waarom nog steeds die sympathie voor de Duitsers, en de weigering om ons op Londen te richten?

Wij moeten dringend onze band heraanknopen met de enige bondgenoten die Vlaanderen, of de Nederlanden, internationaal hebben: de Angelsaksische landen. Op het Europese continent wordt de macht verdeeld tussen de Fransen en de Duitsers. De Fransen zijn onze vijanden. De Duitsers gebruiken ons als een onderhandelingspion. Drie keer hebben de Fransen en de Duitsers met elkaar oorlog gevoerd, in 1870, 1914 en 1940. Telkens zaten wij daarbij in de tang. Eén keer wonnen de Duitsers en ging de oorlog nipt aan ons voorbij. Twee keer verloren de Duitsers en deelden de flaminganten in de klappen. Vandaag hebben de Duitsers en de Fransen Europa onder elkaar verdeeld. Er is een *modus vivendi* ontstaan, een Frans-Duitse verstandhouding, die onder andere inhoudt dat België, dus ook Vlaanderen, in de Franse invloedssfeer van Europa ligt, en Centraal-Europa in de Duitse.

De ontstaansgeschiedenis van België leert ons dat opdat een land onafhankelijk zou kunnen worden, het, helaas, vaak onbelangrijk is wat de meerderheid van de bevolking wil. Niemand in 1830 wilde Belgische onafhankelijkheid. De revolutionairen die de opstand in Brussel maakten, wilden annexatie van België bij Frankrijk, maar ze wensten geen onafhankelijk België. De rest van de bevolking was Orangist en wilde bij Nederland blijven. België kwam er, niet omdat de Belgen dat wensten, maar omdat de internationale gemeenschap het zo besliste. Engeland wilde de aansluiting van België bij Frankrijk verhinderen en poogde de Nederlanden samen te houden, maar de prins van Oranje verknoeide de boel. Pruisen, Oostenrijk en Rusland overwogen troepen te sturen om de Belgische opstand neer te slaan, maar toen ze eind 1830 met een opstand in Polen geconfronteerd werden, hadden de Russen, Oostenrijkers en Pruisen de handen meer dan vol

[27] SOMA (Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij), Brussel; microfilm FO 371/49010; pp. 27-28.

[28] SOMA, Brussel; microfilm FO 371/49010; pp. 31-32.

met het neerslaan van de Polen. Dit bewijst nog maar eens dat het voor Pruisen, dus Duitsland, belangrijker is wat er aan zijn Oostgrens gebeurt dan aan zijn Westgrens. Dat was in 1830 zo, dat is vandaag nog zo.

Zelfs indien morgen een meerderheid van de Vlamingen op een democratische manier voor Vlaamse onafhankelijkheid kiest, dan nog zal deze onafhankelijkheid er niet komen indien de internationale gemeenschap dit niet wil. Frankrijk is er hoe dan ook tegen. Duitsland is niet voor noch tegen, maar zal zijn keuze laten bepalen door de wens van Frankrijk. Daardoor wordt het belangrijk hoe de Engelsen reageren.

De Britten zijn vandaag ongelukkig met de gang van zaken in de Europese Unie waar een Frans-Duitse combine alle beslissingen neemt. Economisch domineert Duitsland, en politiek probeert Frankrijk te domineren. De politieke structuur van Europa wordt bepaald door Frankrijk. De Europese hoofdstad Brussel ligt bovendien in de Franse geopolitieke invloedssfeer en dat heeft ook zijn weerslag op de politieke cultuur in Europa. Het is in het belang van de Britse Eurosceptici om Brussel uit de Franse geopolitieke invloedssfeer los te wrikken. Dat kan slechts op één manier: door de totstandkoming van een onafhankelijk Vlaanderen. Zelfs als Brussel daar niet bijhoort en het een Europees hoofdstedelijk district wordt, dan nog ligt deze Europese politieke hoofdstad geografisch volledig omsloten binnen een onafhankelijk Vlaanderen. Zelfs wanneer er een corridor ontstaat van Brussel naar het zuiden, dan nog ligt Brussel aan drie zijden omsloten door Vlaanderen. Als dit onafhankelijke Vlaanderen een Angelsaksisch georiënteerde staat is, dan betekent dit dat Brussel vanzelf in de Britse invloedssfeer terecht komt.

Als wij van Vlaanderen een onafhankelijke natie willen maken, dan is het verwerven van de juiste politieke bondgenoten minstens zo belangrijk als de politieke strijd die men binnenlands voor de onafhankelijkheid voert. De buitenlandse strijd is zelfs belangrijker dan de binnenlandse. En de enige, betrouwbare buitenlandse bondgenoot die Vlaanderen heeft, is Engeland, omdat Engeland van nature dezelfde politieke belangen heeft als wij. Ons historisch verleden – en dit is vooral de geschiedenis van vóór 1831, vooraleer het ontstaan van België de verhoudingen tussen Vlaanderen en Engeland kwam vertroebelen en de Vlaamse Beweging in Duitse handen dreef – heeft wel degelijk een zeer grote politieke relevantie vandaag. Kijk daarom niet naar het Oosten, het Noorden of het Zuiden voor vrienden, kijk naar het Westen.

Als de Vlaamse Beweging de contacten met Engeland blijft verwaarlozen (en er dus in de volgende uitgave van de E*ncyclopedie van de* V*laamse* B*eweging* nog steeds geen lemma geschreven zal kunnen worden over de betrekkingen Vlaanderen-Engeland), dan zullen de Vlamingen blijven waar zij vandaag staan: in de positie van tweederangsburgers binnen België. Onze enige optie – in ons eigen belang – is die van de anglofilie.

*Paul Belien**

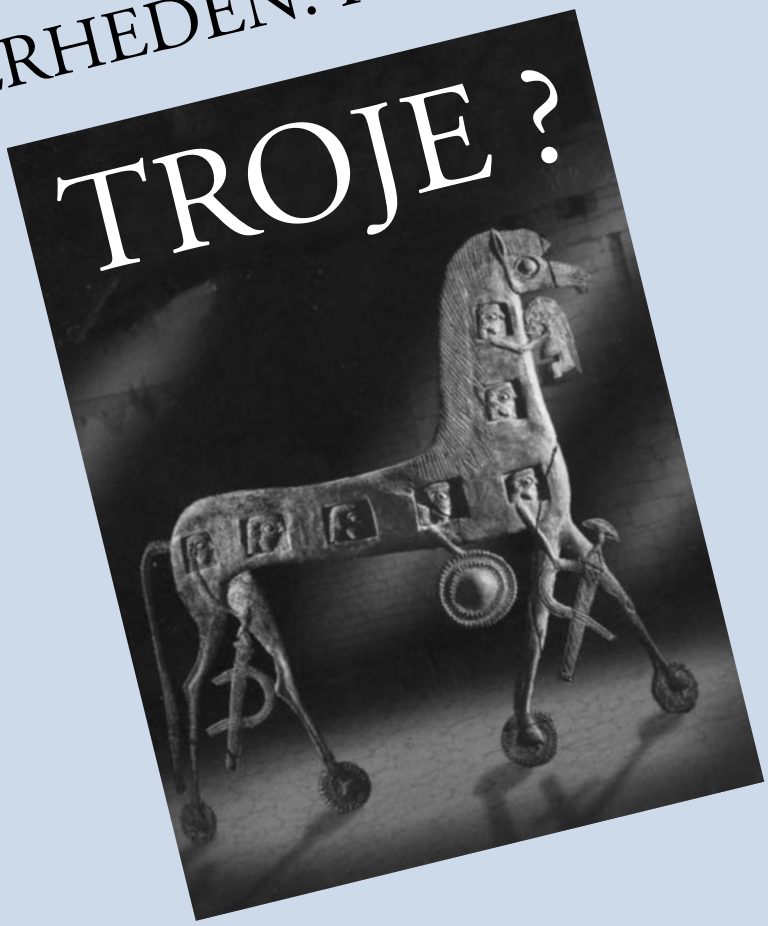
* Mr. Paul Belien is jurist en journalist. Deze tekst is een bewerking van een spreekbeurt die hij op 14 oktober hield voor de Nationalistische Vlaamse Oudstrijders (NVOS).

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

MINDERHEDEN: HET PAARD VAN TROJE ?



:

GA UW WEG 2

Nr. 6

Driemaandelijks: januari – februari – maart 2002

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Ga uw weg

Ook deze keer kunnen wij u weer een nummer vol kwaliteit aanbieden. **Dr. Guido Naets**, de voormalige perschef van het Europees Parlement, bekijkt niet alleen de plaats die een onafhankelijk Vlaanderen zal innemen in de Europese Unie, maar presenteert ons ook een aantal "operationele besluiten" die genomen moeten worden op weg daar naartoe. Dat het vroeg of laat tot een Vlaamse secessie komt, is onvermijdelijk aangezien de gemiddelde Vlaming aan zijn Waalse zuiderburen liefst 14,5 keer meer betaalt in "solidariteitsbijdragen" dan de Westduitser voor zijn Oostduitse landgenoten. Dit is een last die geen enkel volk kan dragen.



Straks de Vlaamse Leeuw op de achterkant?

Bovendien blijven de Belgische Francofonen weigeren om zich neer te leggen bij de territoriale integriteit van Vlaanderen. Een voorbeeld daarvan is hun poging om het Europese minderhedenverdrag te misbruiken om Vlaanderen een officiële tweetaligheid op te leggen. **Mr. Paul Belien** toont aan de hand van de internationale rechtsregels aan dat het daarbij wel degelijk om misbruik gaat dat geen enkele zichzelf respecterende natie hoeft te tolereren.

Vlaanderen telt momenteel twee partijen, het Vlaams Blok en de N-VA, die de Vlaamse onafhankelijkheid in hun partijprogramma hebben ingeschreven, terwijl CD&V opteert voor confederalisme. Dit laatste komt bijna op hetzelfde neer, want een confederatie is een los samenwerkingsverband van soevereine staten. **Mr. Bart Laeremans** juicht de radicalisering van de Vlaamse partijen toe en meent dat dit de verdienste is van het Vlaams Blok.

Aangezien *Secessie* geen partijpolitiek blad is, hadden we u ook graag de visie van de N-VA laten horen. Helaas wil men vanuit die hoek op ons aanbod niet ingaan. Dit stelde ons voor de moeilijke keuze: ofwel Mr. Laeremans' bijdrage alleen te publiceren (met het risico dat men *Secessie* wél als VB-blad zal catalogeren), ofwel zelf de mond van Laeremans te snoeren. Wij weten niet wat u gedaan zou hebben, maar wij hebben de eerste keuze gemaakt. *Segui i tuo corso, e lascia dir le genti*, schreef Dante: Ga uw weg en laat de mensen zeggen wat ze willen. Het is, denken we, de niet-partijpolitieke keuze bij uitstek. Het aanbod aan de N-VA blijft gelden. Dus, wie weet, misschien in ons volgend nummer…

Tenslotte biedt **André Monteyne** u nog een analyse van het Lambermont/Lombard-akkoord in het bredere perspectief van de na-oorlogse geschiedenis van Brussel. Kan België nog gered worden nu definitief de stap naar het drieledige federalisme werd gezet, vraagt Monteyne zich af, of deed Lambermont de beker overlopen? Ook hij ziet slechts twee uitwegen: confederalisme of onafhankelijkheid.

Het is de conclusie die een meerderheid der Vlaamse kiezers reeds gemaakt lijkt te hebben. Bij de verkiezingen van 1999 behaalden het VB en de VU samen 24,8 % van de stemmen voor het Vlaams Parlement, hetgeen méér was dan de CVP (23,1 %) en de VLD (22,0 %). Laeremans wijst er in zijn artikel op dat als VB en N-VA het in 2003 even goed doen en als CD&V zich kan handhaven, de secessionistische-confederale partijen de meerderheid in het Vlaams Parlement binnen handbereik hebben. Zij kunnen dan, op een volstrekt legitieme wijze, het Belgische staatsverband opzeggen. En daarom, alléén daarom houdt men het cordon sanitaire rond het VB instand en gooit het Belgische regime ons allemaal op één hoop.

Dr. Alexandra Colen*

* Dr. Alexandra Colen is een Antwerps kamerlid voor het Vlaams Blok en initiatiefneemster en uitgeefster van het kwartaalblad *Secessie*.

Vlaanderen als EU-*lidstaat*

Guido Naets meent dat als het Belgisch kader eenmaal zal zijn weggevallen, slechts weinigen zullen voorstellen dat Vlaanderen (zoals Zwitserland en Noorwegen) buiten de EU blijft. De Vlamingen zullen toch niet in volle vaart van de EU-trein springen, als 10 landen op het perron staan te drummen, terwijl verderop Roemenië, Bulgarije, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Macedonië, Servië, Turkije e.a. reikhalzend op de uitkijk staan?

Europeesrechtelijke gevolgen van de opdeling van België

Zoals de globalisering heeft de Europese eenmaking ons veel voordeel opgeleverd, al waren er ook minder positieve kanten; velen staan kritisch, sceptisch of zelfs negatief, omdat ze een ander Europa en een andere wereld willen, andere prioriteiten wensen of vrezen hun identiteit te verliezen. Europa, globalisering, diversiteit en identiteit sluiten mekaar echter niet uit, integendeel, ze roepen mekaar op. Men kan zich zowel Vlaming, Catalaan of Schot als Europeër en wereldburger voelen; ja, hoe meer we gedwongen worden in grotere verbanden te denken, te werken en te consumeren, hoe meer we ook onszelf willen blijven.

Vermeylens' oproep *„Vlaming zijn om Europeër te worden"* is net een eeuw oud; toen stond de eenmaking van Europa niet eens op de agenda, maar ging het erom onze voorouders aan te sporen tot een zeker identiteitsbesef en zelfrespect. Inmiddels leven we bijna een halve eeuw in een redelijk verenigd Europa, althans in een gemeenschappelijke markt met één munt en gemeenschappelijke instellingen tot en met een rechtstreeks verkozen Parlement, in het kader van een steeds voortschrijdende globalisering. Deze bijdrage gaat op een en ander nader in, voortdenkend langs de lijnen van de bijdrage van André Monteyne in vorig nummer van *Secessie*.[1]

Laten we ons, alvorens de Europeesrechtelijke gevolgen van de Vlaamse onafhankelijkheid te belichten, een kosten/baten-analyse van de EU maken, uiteraard binnen het Belgische kader.

Cui prodest?

Het „nationaal belang" is geen vies woord, voor grote noch voor kleine landen. Sedert kanselier Helmut Schmidt in de vroege jaren '70 besefte dat Duitsland de *Zahlmeister* van Europa was, is men de *netto debet- en creditposities* van de lidstaten gaan uitzoeken. De Commissie heeft nu voor de derde keer zelf officieel uitgerekend wie wat betaalt en ontvangt; ze deed dit voor het toerekenbare deel van de operationele begrotingsuitgaven ten belope van 73 miljard €, dat is 88 % van de totale EU-begroting van 2000.

Duitsland betaalt met zijn 9,3 miljard € netto-debetsaldo nog steeds het leeuwendeel[2] en ook België hoort tot de 8 netto-betalers (na Zweden, Duitsland, Nederland, Luxemburg, Oostenrijk en het VK, net voor Frankrijk) *a rato* van 0,13 % van het BNP of 327 miljoen €. Het aandeel van Vlaanderen in de Belgische netto-bijdrage zal wel rond 2/3 liggen, dus ruim 200 miljoen €. Dit Vlaamse netto-debetsaldo tegenover de EU is echter een peulschil vergeleken bij onze inkomenstransfers naar Wallonië en Brussel: die bedragen 8 % van ons bruto regionaal produkt (BRP), hetzij in 1999 ruim 11,2 miljard €, als men de staatsschuld in de berekening betrekt. Als we er van uitgaan dat de inkomenstransfers naar Brussel onverkort zullen voortgaan om de reïntegratie van Brussel in Vlaanderen te vergemakkelijken, dan belopen de transfers naar Wallonië nog altijd 9,5 miljard € of 6,8 % van ons BRP; zonder de staatsschuld mee te rekenen komt men nog op 5,6 miljard € of 4 % van ons BRP.

Dit is exorbitant, gemeten aan de *Netto-Länderfinanzausgleich* van West-Duitsland naar Berlijn en de 5 *neue Länder* uit de vroegere DDR, die in hetzelfde jaar 6,2 miljard € bedroeg of 3,85 % van de zg. *Finanzkraft* van de oude *Länder* (te vergelijken met het BRP).[3] Vlaanderen betaalt per hoofd van zijn

[1] André Monteyne, „Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid," in *Secessie,* oktober 2001, pp. 10-19.

[2] Netto-debiteurs voor een totaal van 18.314 miljard € waren in 2000, in % van hun BNP, in afnemende volgorde: Zweden 0,5 %, Duitsland 0,47 %, Nederland 0,44 %, Luxemburg 0,35 %, Oostenrijk 0,27%, het VK 0,25 % , België 0,13% en Frankrijk 0,1%.
Alle andere staten zijn netto-crediteur, vooral Griekenland met 3,61 % van zijn BNP, maar ook Portugal, Ierland en Spanje. In absolute bedragen betaalt Duitsland 9.273,2 miljard € meer dan het ontvangt.
Bron: http://europa.eu.int/comm/budget/agenda2000/reports_de.htm pagina 126 tabel 6.

[3] Voor het jaar 2000 hebben de *„alte Länder"* samen 6,557 miljard € of 4 % van hun *Finanzkraft* afgestaan ten behoeve van de *„neue Länder"* en Berlijn.
Bron: http://www.bundesfinanzministerium.de tabel 4c.
Volgens een arrest van het *Bundesverfassungsgericht* van 11 november 1999 moet tegen 2005 een nieuwe regeling tot stand worden gebracht.

	Jaar	Miljoen €	%	Afdracht per inwoner
Vlaanderen naar Wallonië én Brussel	1999	11.200	8,00 % van BRP	1.623 €
Vlaanderen naar Wallonië inclusief staatsschuld	1999	9.500	6,80 % van BRP	1.377 €
Vlaanderen naar Wallonië zonder staatsschuld	1999	5.622	5,01 % van BRP	815 €
West-Duitsland naar Oost-Duitsland	1999	6.162	3,86 % van *Finanzkraft*	95 €
	2000	6.556	3,98 % van *Finanzkraft*	
België naar de EU	1999	426	0,18 % van BNP	42 €
	2000	327	0,13 % van BNP	
Duitsland naar de EU	1999	9.479	0,49 % van BNP	115 €
	2000	9.273	0,47 % van BNP	

Tabel 1. I*nkomenstransfers*

bevolking aan Wallonië 1.377 €, terwijl de Westduitsers voor hun medeburgers van achter het vroegere Ijzeren Gordijn „maar" 95 € betalen (tabel 1). De Vlaamse aderlating ten behoeve van Wallonië is een bewijs van onze buitensporige solidariteit met onze zuiderburen; met dat geld zou Vlaanderen a.h.w. tientallen SABENA's in de lucht kunnen houden.[4]

Voor- en nadelen

De EU-*aanwezigheid in* B*russel*, één van de drie voorlopige vestigingsplaatsen van de EU naast Straatsburg en Luxemburg, heeft onze hoofdstad en de Vlaamse Rand zeker veel opgebracht: extra tewerkstelling (plaatselijk gerecruteerd personeel, de zg. *„agents locaux"*), huur- en andere immobiliëninkomsten, inkomsten uit nevenactiviteiten, van advokatenkantoren over drukkerijen tot coördinatiecentra. Ze zijn door de Studiegroep M*ens en* R*uimte* voor het kabinet van minister Jos Chabert uitvoerig in kaart gebracht.

De *concentratie van* EU-*gebouwen* in de Leopoldwijk heeft daar natuurlijk ook het leefpatroon negatief beïnvloed maar het veelbejammerd *„tissu urbain"* van deze wijk, ja van gans Brussel is door decennialang Belgisch wanbeheer vernietigd; de negatieve invloed van EU-Brussel was eerder marginaal. Verdere concentratie van EU-diensten in Brussel is echter funest en er mag zeker geen prijs voor betaald worden. Verdere deconcentratie van EU-diensten (zoals al gebeurde met het Merkenbureau in Alicante, het Octrooibureau in Den Haag, enz.) naar andere lidstaten, en meer bepaald naar Bonn, is een goede zaak om de vervreemding van de burger tegenover de Europese instellingen te bezweren. Het is doodjammer dat de Europese Raad van Laken op 14 en 15 december 2001 deze tendens niet heeft doorgezet en dat België het niet eens hard heeft geprobeerd, blijkbaar ervan uitgaand dat de niet gedeconcentreerde agentschappen dan maar in Brussel zullen blijven.

Door de Europese aanwezigheid hebben de plaatselijke politici hun cultuurimperialisme moeten matigen; een ronduit racistische partij als het FDF misstond in een stad met Europese hoofdstadambities. Een minimum aan Vlaamse aanwezigheid werd getolereerd, liefst zelfs afgekocht; dat het Lambermont-akkoord 25 miljoen € uittrok om de 19 officieel tweetalige maar oorspronkelijk Vlaamse gemeenten ertoe te bewegen een „Vlaamse" schepen aan te stellen, is niet uit te leggen aan buitenlanders die dachten dat Brussel een model was van harmonisch samenleven van twee volksgemeenschappen.

Het Vlaams-Brabantse Brussel heeft een eeuw lang een verfransingspletwals over zich gekregen, het grotendeels verfranste Brussel beleeft nu een nieuwe overrompeling met verengelsing aan de top en islamisering aan de basis. Daar ergens middenin zitten de Brusselse Vlamingen die vaak hand in hand met Nederlanders en open naar andere culturen hun identiteit en presen-

[4] De inkomenstransfers worden sedert 1979 (door P. Van Rompuy en A. Verheirstraeten, „Regionale herverdelings- en financieringsstromen," in *Leuvense Economische Standpunten*, nr. 14, september 1979) uitvoerig bestudeerd. Ze werden sedertdien systematisch door Edwin De Boeck en Johan Van Gompel van de KBC-Studiedienst geactualiseerd.

tie in Brussel affirmeren. Met parallelle en grotendeels meertalige netwerken trachten ze aan de wurggreep van de acculturatie naar een Franstalige monocultuur te ontsnappen. Paradoxaal genoeg is de positie van het autochtone Nederlands in Brussel door de komst van een instelling met thans 11 officiële talen, eerder versterkt dan verzwakt; door de sterke opgang van het Engels en de komst van allerhande allochtonen is het taalbeeld geëvolueerd van een bipolair model waarin het Nederlands steeds meer het onderspit moest delven, naar een multipolair model waarin Vlamingen dank zij hun openheid naar andere talen en culturen een meerwaarde krijgen en uiteindelijk aan het langste eind kunnen trekken.



De gemiddelde Vlaming betaalt jaarlijks 14,5 keer meer voor de Waal (1.377 €) dan de Westduitser voor de Oostduitser (95 €).

Vlaanderen via België

Worden de Vlaamse belangen op het Europese vlak voldoende behartigd in Raad, Commissie en Parlement? Vermits België lid is van de EU worden al diegenen die België vertegenwoordigen in de Europese organen, geacht het Belgisch belang te behartigen: dààr ligt uiteraard hun loyauteit. Toevallige Vlaamse commissieleden of ministers willen niet de indruk wekken van parochialisme, al deinzen Waalse figuren daar niet voor terug. Drie voorbeelden van misplaatst lobby-werk en deloyaal gedrag: het faliekant uitgevallen autobusdossier Van Hool v. Renault, de exorbitant hoge EFRO-steun die Guy Spitaels voor Henegouwen wist te verkrijgen, en de weigering van de „Brusselse" Raadsvoorzitter in de EU-Raad voor Wetenschapsbeleid om de positie van het Nederlands in het Octrooibureau op verzoek van de Vlaamse regering te ondersteunen.

Het Vlaams belang wordt door België niet behoorlijk gediend, ook al waren en zijn er op zich uitstekende Vlaamse Commissarissen (Karel Van Miert), Permanent Vertegenwoordigers (Jef Van der Meulen, Paul Noterdaeme, Frans Van Daele) én een Vlaamse cel in de Permanente Vertegenwoordiging. Sommige parlementsleden, zoals Marianne Thyssen, hebben grote verdienste bij de verdediging van het Nederlands in Europa. België biedt Vlaanderen echter geen meerwaarde: het laat Vlaanderen zelfs niet aan zijn trekken komen.

Vlaanderen is in de EU alleen een begrip voor het Bureau voor de Statistiek (als één van de 77 NUTS1-entiteiten in de N*omenclature des unités territoriales statistiques*), is met Brussel één kieskring voor het EP en heeft een eigen plaats in het Comité van de Regio's. I*n het verkozen Parlement* geldt sedert 1979 een ruime mate van proportionaliteit (de enige ooit toegepaste bepaling van het onzalige Egmont-pact): 13 zetels voor de kieskring Vlaanderen + Brussel, 11 voor de kieskring Wallonië + Brussel, meteen een eerste spoor van subnationaliteit voor de Brusselaars. Sedert de top van Edinburg en de verkiezingen van 1994 is er al wat meer (maar nog steeds onvoldoende) proportionaliteit: 14 resp. 10 en een extra-zetel voor Duitstalig België

I*n het Comité van de Regio's* is Vlaanderen wel als dusdanig vertegenwoordigd maar het Comité is een ratjetoe qua samenstelling (thans 222 leden, na de uitbreiding volgens het Verdrag van Nice 350) en qua bevoegdheid ver verwijderd van een statuut van „derde kamer" naast Raad en Parlement dat sommigen het willen toekennen. De regio's zijn te disparaat om ze op één lijn te krijgen. In de geest van de vroegere Minister-President Luc Vandenbrande en onder impuls van diens opvolger Patrick Dewael heeft de Vlaamse Gemeenschap in oktober 2001 zo'n 57 „constitutionele regio's"[5] uitgetekend

[5] Minister-president Patrick Dewael heeft de constitutionele regio's op een door hem op 22 februari 2001 georganiseerd colloquium met 6 andere regio's gedefinieerd als „subnationale entiteiten met een door de grondwet van het land verleend pakket bevoegdheden, een eigen regering, een eigen parlement en die eigenmachtig en vaak op gelijk niveau als de soevereine staten wetgeving kunnen afhandelen."
Kenichi Ohmae sprak in *Het Einde van de Natie-staat: De Opkomst van de Regionale Economie* (Amsterdam, Contact, 1996) van „regio-staten," zijnde „gebieden rond een economisch centrum met een bevolking van een paar miljoen tot 10 à 20 miljoen."

en de denkgroep I*n de* W*arande* ziet „een federaal Europa opgebouwd vanuit regiostaten als het Europese model voor de 21ste eeuw." Is dat dan de oplossing? De denkgroep zegt zelf dat de vorming binnen het Comité van een speciale kamer van constitutionele regio's een omslachtige optie is, „terwijl landen zonder regionale structuren nooit zullen aanvaarden dat een nieuwe Europese instelling van echte regio's beslissingsbevoegdheid krijgt bovenop die van de lidstaten."

Vlaanderen zou, als institutioneel verstgevorderde regiostaat, meer dan andere gefrustreerd kunnen geraken als het zal vaststellen dat het als regio nooit volwaardig zal meetellen, nooit zal wegen op de besluitvorming, nooit toegang krijgen tot het Hof… De regionale dimensie zal in het Europa van de Staten nooit echt meespelen en ook de Commissie handelt in die zin. Een nieuwe illustratie hiervan is te vinden in het W*itboek over* G*oed* B*estuur* dat in zijn definitieve versie van 25 juli 2001 veel minder ruimte laat voor regionale inbreng dan Commissievoorzitter Romano Prodi had aangekondigd. Commissaris Michel Barnier zei in een Vrije tribune in D*e* F*inanciëel-*E*conomische* T*ijd* (en vele andere kranten) op 14 november 2001, met het oog op de conferentie van de Regio's van 15 en 16 november in Luik, dat hij er geen voorstander van is om „wat enigszins voorbarig het Europa van de regio's wordt genoemd de plaats te laten innemen van het Europa van de staten." En verder: „In plaats van onze besluitvormingssystemen nog ingewikkelder te maken, zou het beter zijn […] de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit te doen naleven door de huidige instellingen." En op de conferentie van Luik zelf zei Barnier: „Het EU-verdrag erkent enkel lidstaten. De EU-Commissie is neutraal en kan de institutionele autonomie van de lidstaten niet ter discussie stellen" (FET, 17 november 2001). Het Spaans EU-voorzitterschap in de eerste helft van 2002 illustreert dit ten overvloede.

M.a.w. de enige institutionele realiteit die in Europa telt is die van een soevereine staat. Een regio die wil meetellen moet staat worden.

E*n de regio's dan op het vlak van de* R*aad*?

Regio-ministers kunnen in de Raad van Ministers optreden voor rekening van de federale regering.[6] Dat is eenvoudige indeplaatsstelling zoals de Ministerraad al in 1990 antwoordde op een vraag van Marc Galle (nr. 129/90, in Publicatieblad C 233/1990). Het nieuwe artikel 146 eerste alinea van het EG-verdrag spreekt van „een vertegenwoordiger van elke lidstaat op ministerieel niveau die gemachtigd is om de regering van de lidstaat die hij vertegenwoordigt te binden." Voor België is de aangelegenheid geregeld door een op 8 maart 1994 met de federale regering gesloten akkoord: wie achter het schildje B*elgië*/B*elgique* zit, doet er verder niet toe, als het maar een minister is met een mandaat van de regering die de lidstaat als dusdanig vertegenwoordigt en deze lidstaat als geheel bindt.

Daarom is een opsplitsing van de stemmen („*split vote*") ook nooit aan de orde geweest en in geen enkele verdragscommentaar besproken. Een lidstaat beschikt trouwens niet over een „aantal stemmen" maar slechts over „één stem met een bepaald gewicht:" voor België thans 5, na de volgende uitbreiding 12 (zie tabel 2, pag. 10). Er is bij het uittekenen van de 19 soorten besluitvorming bij volstrekte of gekwalificeerde meerderheid[7] en de daarbij horende blokkeringsminderheden met veel factoren rekening gehouden (het vereiste aantal stemmen en het vereiste aantal „gewogen stemmen," verschillend voor grote en kleine lidstaten), behalve met de mogelijkheid dat sommige lidstaten hun gewogen stemmenpakket dan nog eens zouden opdelen over pro, contra en onthouding. Als dit zou worden ingevoerd, zoals de denkgroep I*n de* W*arande* op 9 november 2001 nog voorstelde, dan zou dit een volledig nieuwe institutionele parameter in het leven roepen en men kan terecht sceptisch zijn over de kansen dat de lidstaten deze doos van Pandora zullen willen openen.

[6] Zie hieromtrent: W. Devroe & J. Wouters, *De Europese Unie*, Leuven, Peeters, 1996, pp. 204 vv.

[7] Devroe & Wouters, o.c., pp. 267 vv.
In de huidige Unie bedraagt de volstrekte meerderheid 8 staten op 15, de gekwalificeerde meerderheid 10 staten op 15 plus 51 gewogen stemmen op 87.
Voor aangelegenheden waarvoor het V.K. een *opting out* heeft verkregen bedraagt de meerderheid van de gewogen stemmen 51 op 77.
Volgens het „akkoord" van Ioannina van 29 maart 1994 kunnen lidstaten die samen 23 à 26 (na de niet-toetreding van Noorwegen werden die 26 gereduceerd tot 25) gewogen stemmen verenigen zich verzetten tegen meerderheidsbesluiten waarna zal getracht worden binnen een redelijke termijn tot een oplossing te komen die met 68 (nadien gereduceerd tot 65) gewogen stemmen kan worden aangenomen.

De *toekomst na* België: 6 *scenario's*

Het Koninkrijk België zal zeker verder evolueren, zoals het de afgelopen decennia is afgedreven van zijn in 1830 bedachte unitaire structuur. Zoals Joegoslavië en Tsjechoslovakije „70 jaar utopie" hebben beleefd, is België een 170 jaar durende utopie, maar België zal niet vanzelf verwasemen. De gigantische inkomenstransfers van Noord naar Zuid, die samen met het Belgisch Vorstenhuis de belangrijkste bestaansreden van België vormen, zullen het Koninkrijk uiteindelijk fataal worden. De afnemende draagkracht van de Vlaamse economie, de onheilspellende demografische vooruitzichten, de steeds geringere bereidheid van de Vlamingen om deze transfers in crisistijden voort te zetten, de stuitende inmenging van Wallonië in Vlaamse aangelegenheden en zijn weigering om voorzichtige stappen naar aanvullend Vlaams beleid te tolereren, de pogingen om *„la Belgique de Papa"* te herstellen, het opbergen van de verworvenheden van het Vlaams buitenlands beleid door de zittende Vlaamse regering en, meer algemeen, het steeds verder uiteengroeien van de civiele maatschappij in Noord en Zuid werken allemaal in dezelfde richting. Er is in België nauwelijks nog enige vaderlandsliefde te bespeuren, zelfs niet een afstandelijk *„Verfassungspatriottismus"* zoals Jürgen Habermas voor Duitsland en Jan Bank voor Nederland hebben bepleit. De oproep van de Koning tot meer communautaire vrede en solidariteit in zijn toespraak voor de „gestelde lichamen" van 28 januari 2002 leek wel een ultieme bezwering voor de nakende ondergang, die zal worden bezegeld door een soort *„Plakkaat van Verlatinge."*[8]

Het EU-*verdrag erkent enkel lidstaten. Een regio die wil meetellen moet staat worden.*

Laten we de verschillende scenario's overlopen die men voor de toekomst na België kan bedenken. Sommigen willen de huidige toestand (scenario A) behouden, al was het maar omdat ze niet terug kunnen naar de *status quo ante*. Anderen willen een geleidelijke versterking van de deelstaten (scenario B) van de Belgische federatie, bijv. via het sleutelwoord „homogene bevoegdheidspakketten" of door, zich beroepend op het „subsidiariteits- of proportionaliteitsbeginsel," voor elke materie overeen te komen welk niveau het meest passende is. Sommigen zullen dit de confederale richting (scenario C) noemen. Het verschil tussen federatie en confederatie hangt af van de klemtoon (op het geheel dan wel op de delen), waarbij het gewicht van de respectievelijke begrotingen in de lijn van het Verslag Mc Dougall (1977) de doorslag zou kunnen geven, maar dat is voor de verdere discussie hier niet van belang.

Nog anderen willen verdergaan, omdat er geen voorbeelden zijn van geslaagde confederaties (behalve bij naam Zwitserland), omdat er nauwelijks nog bindmiddelen zijn tussen de deelstaten, zelfs geen grensoverschrijdende politieke partijen. Zij kiezen voor opsplitsing van België in twee staten. Dat kan door een wederzijds overeengekomen secessie (scenario D) zoals dat het geval was met de „fluwelen revolutie" waardoor Tsjechië en Slovakije elk hun eigen staatkundig bestaan gingen leiden; het kan ook door een volkenrechtelijk erkende afscheiding van bepaalde landsdelen (scenario E) waarbij de overgebleven landsdelen een (steeds kleiner wordende) reststaat uitmaken, zoals we in de loop van de jaren '90 hebben zien gebeuren met Joegoslavië: eerst scheidden Slovenië, dan Kroatië, dan Macedonië en tenslotte Bosnië-Herzegovina zich als onafhankelijke staten af, terwijl romp-Joegoslavië zich gaandeweg moest beperken tot Servië *cum* Kosovo en Montenegro. We kunnen tenslotte nog een scenario voorzien, waarin de afgescheiden delen aansluiting zoeken bij Nederland, Frankrijk, Luxemburg en/of Duitsland (scenario F).

E*uropeesrechtelijke gevolgen*

In de eerste 3 scenario's zou de huidige EU-status van dit land niet veel veranderen. Gewesten en Gemeenschappen zouden binnen de „Belgische" delegatie hooguit wat beter uit de verf kunnen komen. In deze richting gaan

[8] In 1581 hebben de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden in Den Haag met dit document Philips II vervallen verklaard van de troon met als argument dat „de vorst er is terwille van de onderdanen" (en dus niet omgekeerd) en dat „als hij hen niet beschermt doch onderdrukt, […] hij niet als een vorst maar als een tiran moet worden aanzien". Zie hierover: Paul Belien, „De Legitimatie van de Belgische secessie," in *Secessie,* juli 2001, pp.19-23.

de voorstellen van Minister-President Patrick Dewael en van de denkgroep I*n de* W*arande* om, onder impuls van de meest geavanceerde „regio-staten" (Vlaanderen, Wallonië, Beieren, Catalonië, Noordrijn-Westfalen, Salzburg en Schotland) voor een vijftigtal „constitutionele regio's" een grotere rol in de EU te bepleiten. Een grotere visibiliteit door de regio's is al nagestreefd bij het Belgisch Raadsvoorzitterschap in 2001, maar dat is de buitenwereld niet opgevallen. Er zou ook kunnen getracht worden, de opdeling van het aantal Belgische stemmen (*„split vote"*) aan de orde te stellen.

In de scenario's D en E verandert er wel degelijk iets fundamenteels. Het is niet voorspelbaar of we uiteindelijk het Tsjechoslovaaks dan wel het Joegoslavisch pad zullen bewandelen, m.a.w. of Vlaanderen en Wallonië in onderling overleg aparte staten zullen worden, dan wel of Vlaanderen of Wallonië zich (uiteraard vredelievend) van België zullen afscheiden. Dat laatste zou een herhaling zijn van wat België deed toen het zich in 1830 volkomen wederrechtelijk afscheurde van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden dat door het Congres van Wenen na de nederlaag van Napoleon in het leven was geroepen. Het afgescheiden deel gaat dan een eigen leven leiden, het overblijvende deel kan dezelfde weg opgaan of zich beschouwen als de erfgenaam van het vroegere geheel. Als Wallonië zich afscheidt, zoals de Waalse voorman Paul-Henri Gendebien voorstaat, is Vlaanderen *cum* Brussel de natuurlijke rechtsopvolger van België.

In elk geval zal men zich moeten buigen over Duitstalig België, dat ons land door het Verdrag van Versailles na de Duitse nederlaag in WO I was toegewezen; hier zal enige spitstechnologie vereist zijn, waarbij *„shopping"* in Vlaamse, Waalse, Luxemburgse en Duitse supermarkten niet uit te sluiten is.

Zou Brussel voor Europa een probleem zijn? Bepaalde oplossingen zullen zeker niet kunnen: Brussel in Franse handen, Brussel Europees district…[9] De 19 gemeenten van de Brusselse agglomeratie moeten logischerwijze en in hun eigen belang mét het omringende Vlaamse grondgebied deel uitmaken van de onafhankelijke staat Vlaanderen. Gedurende een overgangsperiode zou men de inwoners voor de persoonsgebonden materies hun Vlaamse of Waalse **subnationaliteit** kunnen laten kiezen. Zo zal er een gewenning aan het Vlaamse beleid (erfrecht, sociale zekerheid, zorgverzekering, onderwijs enz.) ontstaan en zal blijken dat de verfransing niet noodzakelijk onomkeerbaar is, zoals Henri Simonet beweerde, maar dat de Brusselaars eieren voor hun geld zullen kiezen, zoals ze dat deden toen ze zich om den brode lieten verfransen. Zowel Manu Ruys als Brigitte Grouwels hebben recent in *Secessie*[10] gehekeld dat men Brussel geleidelijk als een apart gewest is gaan beschouwen door de klemtoon te verleggen van twee gemeenschappen naar drie gewesten, waardoor de Vlaamse meerderheid tot minderheid werd. Zelfs sommige Vlaams-Brusselse politici hebben op kortzichtige manier de kaart van Brussel als derde gewest getrokken en zich afgezet tegen Vlaanderen, zonder te beseffen dat ze in een discussie van gemeenschap tot gemeenschap tot de meerderheid behoren, terwijl ze in het Brussels gewest een getolereerde minderheid zijn.

Na de afscheiding heeft een subnationaliteit voor de Brusselaars per definitie geen enkele zin; men zou ze desgevallend voor bepaalde materies wel een *„opting out"*-regeling kunnen aanbieden, waardoor ze dan voor bepaalde materies onder het gezag zouden vallen van de andere staat. Waarom zou een gedeelde soevereiniteit niet kunnen, zoals Groot-Brittannië en Spanje nu overwegen voor Gibraltar?

K*an een lidstaat zich opdelen*?

De internationale gemeenschap en de EU in het bijzonder, zullen zich bij de opdeling van België onder bepaalde voorwaarden (o.m. het *„pacta sunt ser-*

[9] Zo zal allicht niet aanvaard worden dat Brussel in Franse handen komt, een toestand waar de roman *Le Siège de Bruxelles* (Parijs, Desclée de Brouwer, 1996) van Jacques Neirynck van uitgaat. De idee van een Europees district (Brussels ED naar het voorbeeld van Washington DC) is niet realistisch; de EU heeft met het bestuur van Mostar, een bescheiden provinciestadje met rivaliserende Kroatische en Moslims-inwoners, geen al te beste ervaring, laat staan dat ze zou wensen betrokken te geraken bij het bestuur van een stad met één miljoen inwoners, waar ze toevallig haar belangrijkste standplaats heeft.

[10] Manu Ruys, „De Brusselse Vervreemding," in *Secessie,* juli 2001, pp. 24-28; Brigitte Grouwels, „Lambermont: een schaamteloze Vlaamse Kapitulatie," in *Secessie,* juli 2001, pp. 29-35.

vanda") neerleggen, zoals dat ook gebeurde met de scheiding van Zweden en Noorwegen in 1905 en het uiteengaan van Tsjechië en Slovakije in 1992. De interne staatkundige rechtsorde van een lidstaat als dusdanig gaat de EU niet aan, wel de implicaties ervan inzake nakoming van de verdragsverplichtingen en de 80.000 pagina's *„acquis communautaire."* De voormalige DDR werd in 1991 opgeslorpt door de Bondsrepubliek en trad zodoende geruisloos toe tot de EU; een toetreding van de DDR tot de EU zou een langdurig proces van toetredingsonderhandelingen hebben gevergd met een niet noodzakelijk voorspelbare afloop.

De toetreding van Cyprus tot de EU, voorzien voor de eerstvolgende verruimingsoperatie in 2004 (waartoe ook Hongarije, Polen, Tsjechië en Slovakije, de 3 Baltische Republieken, Slovenië en Malta zullen behoren), kan niet voorbijgaan aan het feit dat 38 % van de oppervlakte van het eiland onder Turks bestuur staat. Er zal één of andere mate van intern zelfbestuur voor de twee gemeenschappen aan te pas komen, maar Europa zal dit niet opleggen.

Het vooruitzicht dat België zal uiteenvallen moet besproken worden op de Conventie over de toekomst van de EU.

Als Praag en Bratislava niet tot een „fluwelen revolutie" waren overgegaan, zou de EU één Tsjechoslovaakse kandidatuur hebben gekend, nu twee. Aanvankelijk zat Tsjechië in de eerste verruimingsronde, Slovakije om diverse redenen in de tweede.[11] Uiteindelijk is om politieke redenen gekozen voor gelijktijdigheid, maar op geen enkel ogenblik heeft de EU vragen gesteld over de opdeling zelf en er is geen enkele reden waarom een opdeling van België voor de EU niet zou kunnen. Waarom zou men één van de stichtende lidstaten ontzeggen wat een kandidaat-land bij voorbaat werd toegestaan? Er moet wel een overtuigend scheidingsdossier worden opgesteld en dit moet nu al door de meest prominente staatkundigen worden voorbereid. Ook moet naar prominente figuren als boegbeeld worden uitgekeken, zoals Vaclav Havel dat voor de voormalige CSSR heeft gedaan.

Elk van de afzonderlijke staatsrechtelijke entiteiten zal zich wel aan de verdragsregels moeten houden en alle verplichtingen van de vroegere lidstaat moeten overnemen. Nu de Euro een feit is en België (hoofdzakelijk dank zij de macro-economische prestaties van Vlaanderen) meteen tot de Economische en Monetaire Unie kon toetreden, is het gevaar geweken dat Wallonië door die mand zou vallen. Maar het EMU-Stabiliteitspact zal voor een onafhankelijk Wallonië, gezien de aldaar geldende normen en gangbare praktijken, allicht een harde noot om kraken zijn zodra de Vlaamse miljardentransfers wegvallen. De EU zou van Vlaanderen garanties kunnen vragen om Wallonië binnen de EMU te houden en we zullen er dan moeten voor zorgen dat er geen „structurele bloedtransfusie" van komt. Ook de dienst van de staatsschuld zal behoorlijk moeten worden geregeld, iets wat men ook in Praag en Bratislava kan gaan leren.

Waarom zou een lidstaat zich opdelen?

Men zal de internationale gemeenschap én de eigen bevolking het waarom van een opdeling van België goed moeten uitleggen:

1) De onvoorstelbaar hoge inkomenstransfers. Het is niet in een egoïstische reflex dat de Vlamingen solidariteit weigeren maar om een eind te maken aan de systematische bloedtransfusie. Men bewijst Wallonië een slechte dienst door het blijvend in een bedelaarsrol (met een moderner woord, een „armoedeval") gevangen te houden zodat het niet meer in staat is, zijn lot in eigen handen te nemen. Ook Slovakije heeft bij zijn *Alleingang* gewonnen, zoals Ierland voordien, en niet alleen aan zelfrespect. Inkomenstransfers zijn vooral erg als het inkomen per hoofd in Vlaanderen, na verrichte inkomenstransfer, lager blijkt uit te vallen dan het gemiddeld inkomen in Wallonië; de helper wordt dan armer dan de geholpene en dat is lang het geval geweest. Historisch onderzoek van Prof. Juul Hannes[12] heeft uitgewezen dat

[11] Voor Slovakije heeft de Commissie op 16 juli 1997 gesteld dat de „eerbiediging van de democratie en de mensenrechten" er onvoldoende is gegarandeerd, dat „de rechtsstaat en de democratie [er] niet voldoende wortel hebben geschoten en de bescherming van de minderheden [er] onvoldoende lijkt." Bij de top van Laken was dit argument blijkbaar niet meer geldig.

[12] Juul Hannes, „De prijs van België was altijd hoog," in *Secessie*, januari 2001, pp. 25-37.

het een fabel is dat de inkomenstransfers in de 19de eeuw in de andere richting liepen. In de geest van de tijd zou Vlaanderen zelfs compensatie kunnen eisen voor de uitbuiting waarvan de Vlaamse arbeiders toen in de Waalse mijnen en fabrieken het slachtoffer waren.

2) Het totaal gebrek aan federale loyauteit en eerbiediging van de territorialiteit van Vlaanderen; er gaat geen dag voorbij of men stelt vast dat Zuid-België het federale spel niet speelt en er enkel op uit is, vanuit een demografische en economische minderheidspositie, zijn wil aan de meerderheid op te leggen. Het *„cordon sanitaire"* tegen het Vlaams Blok dat vanuit Wallonië wordt opgedrongen, dient vooral om de democratische Vlaamse meerderheid te decimeren en een politieke minderheid tot meerderheid te maken.

3) In een tijd van mondialisering, globalisering en gestage Europeanisering is *„Kleinstaaterei"* wel degelijk zinvol. Precies door de komst van het *„global village"* is er behoefte aan *„cocooning:"* omdat de burger zich door verre krachten bestuurd weet, roept hij om een bestuurslaag dicht bij huis. Voor deze visie kan Vlaanderen zeker rekenen op begrip bij de kleinste lidstaten en er moet werk van worden gemaakt om die door slim lobby-werk te winnen voor dit standpunt.

4) Vlaanderen zal een beter EU-lid zijn dan België; de Europese score van Vlaanderen is goed tot zeer goed. Bevrijd van absurde inkomenstransfers in eigen land zal Vlaanderen bijv. ook gemakkelijk de 0,7 % -grens halen voor de publieke ontwikkelingssamenwerking. Vlaanderen zal in de EU meestal baanbrekende standpunten innemen en een voortrekkersrol spelen inzake gezinsbeleid, armoedebestrijding, integratie en assimilatie van allochtonen, stadskernvernieuwing, optimalisering van de dienstverlening van de overheid aan de burger, het scheppen van maximale kansen voor ontplooiing van individu en onderneming… Kortom, de kwaliteit van het bestuur („*Good governance*") zal er in Vlaanderen én in Wallonië bij winnen.

5) Vlaanderen zal minder „verkrampt" zijn identiteit en taal hoeven te verdedigen dan dat in België moest. Het zal de anderstaligen in Brussel, meer bepaald de hier gevestigde Europese instellingen, vanuit een meer comfortabele positie relaxer kunnen tegemoettreden. Het zal zich vanuit zijn eigen staat-zijn geloofwaardiger kunnen opstellen bij de verdediging en bevordering van de met Nederland gemeenschappelijke taal en cultuur.

Positie van de middelgrote landen

Het Verdrag van Nice heeft na veel herrie de stemmen in de Raad van Ministers en de zetels in het EP over de 27 huidige en toekomstige lidstaten (incl. Roemenië en Bulgarije die echter niet tot de eerste toetredingsgolf zullen horen) verdeeld: voor het totaal van 480,8 miljoen inwoners kwam men uit op 345 stemmen en 732 parlementszetels. Laten we ons even beperken tot de middenmoot (tabel 2).

Tabel 2. Stemmen- en zetelverdeling in de uitgebreide EU (*en vandaag*)

Landen	**Bevolking in milj.**	**Stemmen (vandaag)**	**Zetels (vandaag)**
Roemenië	22,5	14	33
Nederland	15,8	13 (5)	25 (31)
Griekenland	10,5	12 (5)	22 (25)
Tsjechië	10,3	12	20
België	10,2	12 (5)	22 (25)
Hongarije	10,0	12	20
Portugal	10,0	12 (5)	22 (25)

Er komen qua bevolking nog 14 landen na Portugal, er staan er zes vóór Roemenië. Men zal opmerken dat Tsjechië en Hongarije manifest 2 zetels te weinig hebben, wat in die landen wrevel heeft gewekt: een nog te corrigeren vergissing in het nachtelijk rekenwerk.

Laten we nu even nader kijken waar een lidstaat Vlaanderen resp. Wallonië zou staan volgens de rekenkunde van Nice (tabel 3). Als we de bijna 1 miljoen inwoners van Brussel, incl. de bevolking van Eurobrussel, bij Vlaanderen

tellen, komt Vlaanderen dicht in de buurt van Oostenrijk, in elk geval boven het trio Slovakije, Denemarken en Finland: dus 8 à 9 stemmen in de Raad en 15 à 16 zetels in het Parlement. Wallonië anderzijds zit ergens tussen het duo Ierland-Litouwen en het duo Letland-Slovenië en is dus goed voor 6 stemmen in de Raad en 11 zetels in het Parlement.

Vlaanderen bij Nederland?

Tabel 3. Stemmen- en zetelverdeling met opgesplitst België

Landen	Bevolking in milj.	Stemmen	Zetels
Oostenrijk	8,1	10	17
Vlaanderen (a)	6,9	8 à 9	15 à 16
Slovakije	5,4	7	13
Denemarken	5,3	7	13
Finland	5,2	7	13
Ierland	3,7	7	12
Litouwen	3,7	7	12
Wallonië	3,4	5 à 6	9 à 11
Letland	2,4	4	8
Slovenië	2,0	4	7
Estland	1,4	4	6
Cyprus	0,7	4	6
Luxemburg	0,4	4	6
Malta	0,3	3	5
(a) De bevolking van Brussel inbegrepen.			

We kunnen op basis van dit cijferwerk meteen vaststellen dat Nederland, als het Vlaanderen zou opslorpen (scenario F) met 22,7 miljoen inwoners op de hoogte van Roemenië zou komen. Dat zou dus leiden tot 14 stemmen in de Raad, zodat Nederland slechts één stem zou winnen, terwijl een zelfstandig Vlaanderen over 8 à 9 stemmen zou beschikken. Een met Vlaanderen aangelengd Nederland zou 33 zetels in het EP krijgen, slechts 8 meer dan nu, terwijl een zelfstandig Vlaanderen al recht zou hebben op 15 à 16 zetels. Groot-Nederland zou er behoorlijk bij inschieten en Den Haag zal er alleen al om die reden niet voor voelen. Een slechte zaak voor Vlaanderen *sowieso*. Dat betekent niet dat Vlaanderen en Nederland niet veel kordater samen moeten optrekken dan Nederland en België nu, bijv. inzake onderwijs en culturele thema's.

Een *„rattachement"* van Wallonië bij Frankrijk zou dit land al helemaal niets opleveren. Met zijn 59 miljoen inwoners, 29 stemmen en 72 zetels (evenveel als Italië en het VK) zou Frankrijk na toetreding van Wallonië nog heel ver verwijderd blijven van het eengemaakte Duitsland met zijn 82 miljoen inwoners, dat ook 29 stemmen heeft en 99 zetels. „Groot-Frankrijk" zou dus geen enkele stem in de Raad bijwinnen en hooguit twee of drie zetels in het Parlement, terwijl Wallonië op zijn eentje al 11 zetels zou krijgen. Al wordt dit in de retoriek over de „dominante positie van de grote landen" meestal over het hoofd gezien, Europa geeft nu eenmaal een premie aan de kleintjes terwijl de groten niet proportioneel aan hun trekken komen, zeker niet in de Raad. Als de DDR afzonderlijk tot de EU was toegetreden, hadden de twee Duitslanden samen een veel groter gewicht in Raad en Parlement, dan nu het geval is. Onder het oogpunt van het gewicht in de EU kunnen we de denkpiste van aansluiting bij een buurland (zoals de Waalse *rattachisten* bepleiten) dus wel verlaten omdat niemand er baat bij vindt.

Goede richting

Europa mag geen superstaat worden, geen reïncarnatie van het Heilig Roomse Rijk, waartegen Peter Sloterdijk al in 1994 waarschuwde in zijn boek *Falls Europa erwacht*. Voor de verdere ontwikkeling van de EU zou een opsplitsing van België richtingwijzend kunnen zijn. Het zou de weg wijzen naar een atomisering van de grote natie-staten. Europa zou stilaan een lappendeken worden van kleinere politieke entiteiten; Freddy Heineken had al in de jaren '60 in zijn *Eurutopia*-plan 75 regio-staten van elk maximaal 10 miljoen inwoners uitgetekend. De Verenigde Staten tellen ook 50 deelstaten (plus het hoofdstedelijke *District of Columbia*) waarbij kleine en grote, rijke en arme staten naast elkaar bestaan, met pariteit in de Senaat (2 zetels per staat, groot of klein) en proportionaliteit in het Huis van Afgevaardigden.

Uiteraard zullen de grote lidstaten niet graag afstand doen van ooit veroverde gebieden. Jacobijne staten zullen zich met man en macht verweren tegen

secessies maar ze zullen zich *a fortiori* verzetten tegen het afstaan van bevoegdheden aan regio's die geen staten zijn. Maar met kleine staten kunnen ze wel leven want staten zijn heilig. Vergeten we niet dat de absoluut kleinste lidstaat in de EU al vaker de lakens heeft mogen uitdelen; Gaston Thorn en Jacques Santer zouden het nooit tot Commissievoorzitter hebben gebracht, als ze niet Premier van Luxemburg waren geweest, maar slechts L*andesminister* in de Bondsrepubliek of P*résident de Région* in Frankrijk.

Een Europa met een groot aantal kleinere lidstaten zal gemakkelijker overgaan tot de institutionele hervormingen die zich opdringen op het stuk van meerderheidsbesluiten, samenstelling van de Commissie, verhouding tussen Raad en Parlement… Versplinterde staten garanderen aldus ook een beter en werkbaarder Europa.

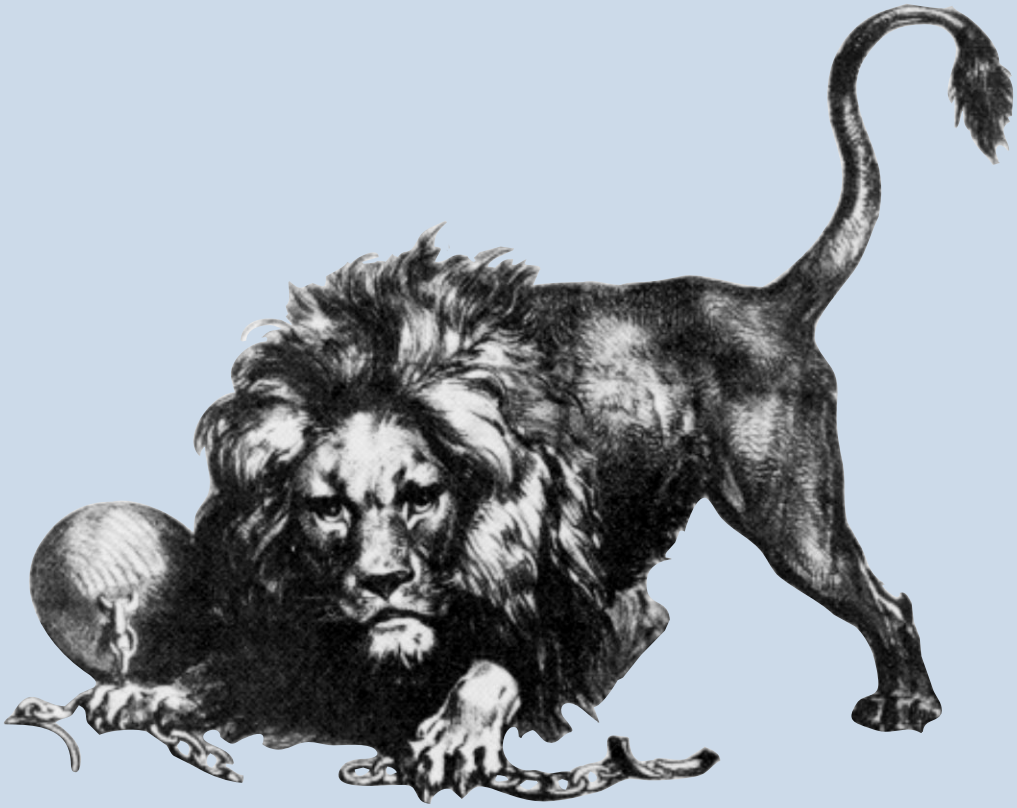
Guido Naets *

Operationele besluiten

1. Het uiteengroeien van Vlaanderen en Wallonië zal ook Europees vertaald worden; het vooruitzicht dat België zal uiteenvallen moet dringend worden aangekaart op de Conventie die zal leiden tot een nieuw Europees Verdrag.
2. Een Europa van de Regio's is een omslachtige omweg naar medezeggenschap en aan het eind van de rit zal het Europa van de staten steeds de weg versperren; in afwachting van de verzelfstandiging van de twee deelstaten moet getracht worden de regionale factor zoveel mogelijk aan zijn trekken te doen komen.
3. Een regiostaat die op Europees vlak echt wil meetellen, moet staat worden. Dat geldt *a fortiori* voor Vlaanderen en Wallonië, die ver gevorderd zijn in *„statehood"* en meer dan welke andere regio de attributen van een staat hebben.
4. Als het tot een opsplitsing van België komt, is de staat Vlaanderen incl. Brussel qua bevolking een stuk groter dan Slovakije, Denemarken en Finland; hij zou kunnen rekenen op 8 à 9 stemmen in de Raad en 15 à 16 zetels in het Parlement. De staat Wallonië, iets kleiner dan Ierland en Litouwen, zou op 6 stemmen kunnen rekenen en 11 zetels. Vlaanderen en Wallonië zouden dus Europees zwaarder wegen dan ze dat nu via België doen.
5. Een aanhechting van Wallonië bij Frankrijk of een terugkeer van Vlaanderen in het Koninkrijk der Nederlanden zou niemand baat opleveren.
6. In afwachting van de definitieve afscheiding zou de mogelijkheid tot opsplitsing van het aantal stemmen waarover België in de Raad beschikt enerzijds en een subnationaliteit voor de Brusselaars (of een *opting-out*) anderzijds een nuttige tussenfaze kunnen zijn.
7. De Vlaamse inkomenstransfers naar Brussel zullen als intragewestelijke transfers blijven bestaan en nog worden uitgebreid. Vlaamse solidariteit met Wallonië en andere behoeftige lidstaten van de EU, zal volgens objectieve criteria verlopen; allicht zal Vlaanderen zich in het kader van het EMU-Stabiliteitspact moeten sterk maken voor Wallonië.
8. Vlaanderen en Wallonië zullen een eigen beleid kunnen voeren, meer aangepast aan hun objectieve behoeften en zullen in de EU volwaardig meetellen.
9. De opsplitsing van België zal andere regio-staten kunnen inspireren, de spanning tussen de grote en de kleine lidstaten doen afnemen en zodoende de verdere ontwikkeling van de EU naar een (groot aantal) verenigde staten van Europa in de hand werken.
10. Versplinterde lidstaten garanderen ook een beter en werkbaarder Europa.



* Dr. Guido Naets was 4 jaar medewerker van de studiedienst van een politieke partij, 18 jaar Europa-journalist en 15 jaar directeur-perschef van het Europees Parlement. Hij woont sedert 1958 achtereenvolgens in Brussel en in de Vlaamse Rand.



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 6
Driemaandelijks: januari – februari – maart 2002

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie, Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.

Minderheden: het paard van Troje ?

De Franstaligen hopen via een erkenning als „nationale minderheid" de tweetaligheid van de Vlaamse Rand rond Brussel af te dwingen. Paul Belien wijst er op dat dit onmogelijk is op basis van het internationaal recht – tenminste indien Vlaanderen dat zelf niet toelaat.

De Belgische regering ondertekende midden vorig jaar het *Raamverdrag over de Bescherming van de Nationale Minderheden* dat in de schoot van de Raad van Europa (RvE) tot stand kwam. Deze ondertekening was de prijs die de regering-Verhofstadt-Michel aan de PSC betaalde om zich bij de stemming over de recente grondwetsherziening te onthouden en het Lambermontakkoord niet te torpederen.

Ambassadeur Lansloot, de voormalige Belgische Permanente Vertegenwoordiger bij de RvE, wees er in het vorige nummer van *Secessie* op dat de Raad van Europa het begrip „nationale minderheid" niet heeft gedefinieerd.[1] Het staat elke ondertekenende lidstaat bijgevolg vrij om zelf dit begrip juridisch te omschrijven. De Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid (ICBB) die dit in België moet doen, zal daar ongetwijfeld een semantische kluif aan hebben, aangezien het begrip „nationale minderheid" in de internationale rechtsleer nergens gedefinieerd wordt. Het begrip heeft trouwens geen erg lange traditie in de internationale verhoudingen. Eeuwenlang definieerde men minderheden vooral op basis van hun godsdienst. Zo, bijvoorbeeld, werd in het Frans-Britse verdrag van Parijs van 10 februari 1763 de Franstalige katholieke bevolking van Quebec een religieuze minderheid genoemd maar geen taalkundige.[2]

Tot aan het begin van de 19de eeuw werd de noodzaak van *tolerantie* ten opzichte van mensen met een ander (christelijk) geloof onderkend, maar niet de noodzaak van de *bescherming* van een specifieke culturele, taalkundige of nationale identiteit. De allereerste keer dat dit aspect in de internationale betrekkingen aan bod kwam was tijdens het Congres van Wenen (1814-15) toen Groot-Brittannië verlangde dat Rusland, Pruisen en Oostenrijk – de drie landen met Poolse onderdanen – aan de Polen zouden toestaan om hun „nationale" identiteit te vrijwaren.[3]

Na de Griekse onafhankelijkheidsoorlog in 1830 verplichtten de grootmachten er de nieuwe Griekse staat eveneens toe om een clausule ter bescherming der minderheden te aanvaarden. Eén jaar later echter werd er geen clausule ter bescherming van de Nederlandstaligen opgenomen in het Verdrag van Londen waarbij de internationale gemeenschap de onafhankelijkheid van België erkende, hoewel één van de Belgische rebellenleiders, de Franse inwijkeling Charles Rogier, reeds op 5 oktober 1830 namens het Belgische Voorlopige Bewind te kennen gaf aan de Britse Lord Palmerston: „De inspanningen van onze regering zijn erop gericht de taal van de Vlamingen uit te roeien om aldus de aansluiting van België met ons grote vaderland Frankrijk mogelijk te maken."[4] In 1832 kon diezelfde Rogier in zijn hoedanigheid van Belgische minister van Binnenlandse Zaken dan ook probleemloos stellen: „Het is noodzakelijk dat alle burgerlijke en militaire ambten uitsluitend naar Walen en Luxemburgers gaan, zodat de Vlamingen door tijdelijk beroofd te zijn van de voordelen van zulke tewerkstelling, verplicht zullen zijn om Frans te leren. Op die manier zal het Germaanse element in België geleidelijk worden vernietigd."[5] [mijn onderlijningen – pb]

Die annihilatiepolitiek van het Belgische regime was een flagrante schending van het recht van een volk om zijn identiteit te bewaren. Anders dan in verband met Polen en Griekenland, maakte de internationale gemeenschap dit keer geen bezwaar. Misschien omdat men in de jaren 1830 minderheden nog steeds vooral in termen van religie definieerde. Voor „het katholieke Polen *versus* het orthodoxe Rusland" en „het orthodoxe Griekenland *versus* het isla-

[1] Theo L.R. Lansloot, „Vlaanderen versus de Raad van Europa," in *Secessie*, oktober 2001, pp. 4-9.

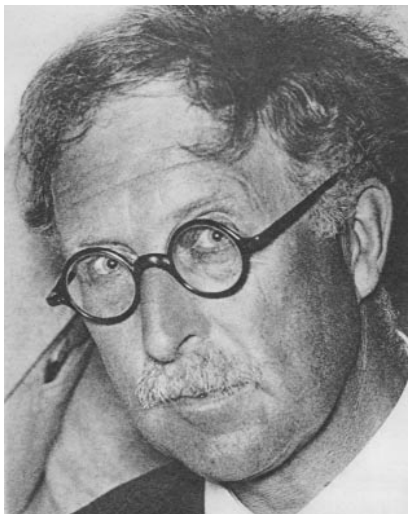
[2] Nicola Girasoli, *National Minorities: Who Are They?* Boedapest, 1995, p. 6.

[3] Zie de eerste paragraaf van het slotdocument van het Verdrag van Wenen, ondertekend op 9 juni 1815 door Rusland, Pruisen, Oostenrijk, Groot-Brittannië, Zweden, Frankrijk, Spanje en Portugal.

[4] Geciteerd in: Paul Verhaert, *Un appèl aux Bruxellois: L'avenir de la Belgique et le Mouvement Flamand: Le rôle de Bruxelles*. Brussel, 1934, p. 52.

[5] Geciteerd in: Theo Hermans, Louis Vos en Lode Wils, *The Flemish Movement: A Documentary History 1780-1990*. Londen, 1992, p. 72. (De hedendaagse historica Sophie De Schaepdrijver, ontkent dat België zich de uitroeiing van de Vlaamse cultuur ooit tot doel heeft gesteld. Men kan zo'n historicus niet anders omschrijven dan als een „Belgicistische revisionist" of „negationist").

mitische Turkije" was zulke bescherming van de eigen identiteit dus van toepassing, maar niet voor het katholieke Vlaanderen *versus* het eveneens katholieke België.



Koning Albert I (1875-1934). Hij wantrouwde de Amerikaanse president Wilson omdat hij vreesde dat die aan de Vlamingen hetzelfde recht op zelfstandigheid wilde verlenen als aan de Polen.

Pas vanaf de jaren 1840 brak het besef door dat er ook andere nationale minderheden bestonden dan louter godsdienstige. Het nationalisme dat vanaf 1848 aan zijn ideologische opmars begon, beschouwde immers de taal als het nationale bindteken bij uitstek. Op het congres van Berlijn van 1878 eisten de Europese grootmachten *als voorwaarde om de onafhankelijkheid van Servië, Roemenië en Montenegro internationaal te erkennen* dat deze landen aan al hun burgers (ongeacht hun religie of welk ander onderscheid ook) gelijke burgerlijke en politieke rechten garandeerden. Daarbij werd uitdrukkelijk verlangd dat de openbare ambten open zouden staan voor iedereen. Indien deze voorwaarde reeds geformuleerd zou zijn geweest in 1831, zou België dus geen kans hebben gehad op een internationale erkenning van zijn onafhankelijkheid.

De Volkenbond en de minderheden

Het probleem van de nationaliteiten kwam pas echt op de voorgrond tijdens de Eerste Wereldoorlog. De oorlogvoerende partijen probeerden elkaar wederzijds te verzwakken door de kaart te trekken van de nationale minderheden op het grondgebied van de vijand. Zo ondersteunden de geallieerden bijvoorbeeld de Kroaten in Oostenrijk-Hongarije, en de Duitsers de Ieren in Groot-Brittannië. De aanvankelijk neutrale Amerikanen namen een bijzondere positie in: zij sympathiseerden met *alle* minderheden.[6] Daarom was de Belgische koning Albert niet erg opgezet met de Amerikaanse president Woodrow Wilson. Albert ergerde zich openlijk aan het feit dat Wilson niet bereid was om een verschil te maken tussen het verlenen van onafhankelijkheid aan de Polen en aan de Vlamingen. Wilson leek geneigd die Vlamingen ook als een nationale minderheid te beschouwen. In feite waren zij een geminoriseerde meerderheid.

Toen de Aktivisten op 22 december 1917 de zelfstandigheid van Vlaanderen uitriepen, stak de koning de schuld dan ook méér op Amerika dan op Duitsland. Hij vertelde zijn ministers dat „de Flaminganten opgejut waren door de verklaring van Wilson dat alle volkeren, zelfs de kleine, het recht hebben om in vrijheid te leven."[7] De Belgische diplomaten kregen van minister van Buitenlandse Zaken Paul Hymans de opdracht om in de buitenlandse hoofdsteden duidelijk te maken dat er in België geen nationaliteitenprobleem bestond en dat de zogenaamde Vlaamse kwestie „perfect opgelost kon worden binnen het kader van de Belgische grondwet."[8] Men mocht de Vlamingen zeker niet gelijkstellen met *echte* volkeren zoals de Polen of de Ieren. Gelukkig voor koning Albert eindigde België de oorlog aan de zijde van de overwinnaars en trokken de Amerikanen zich in 1919 terug in hun isolationisme.

Het begrip „nationale minderheid" werd internationaalrechtelijk na de Eerste Wereldoorlog niet gedefinieerd. De term werd alleen gebruikt voor bevolkingsgroepen in Centraal- en Oost-Europa die leefden in een ander land dan de staat van hun *eigen* nationaliteit.[9] Dit was bijvoorbeeld het geval met de Hongaren in het naoorlogse Roemenië (Zevenburgen), of met de Duits-Oostenrijkers in Tsjechoslovakije (Sudetenland) en Italië (Zuid-Tirol). Het ging in totaal om bijna een derde van de bevolking van Centraal- en Oost-Europa: ruim 30 miljoen mensen.

De term was niet van toepassing op volkeren in West-Europa, zoals de Duitsers in Frankrijk (Elzas) of België (Oostkantons) omdat de Westerse overwinnaars, met inbegrip van België, weigerden te erkennen dat zij nationale minderheden (of geminoriseerde meerderheden) op hun grondgebied hadden. De term gold evenmin voor volkeren zoals de Catalanen of Bretoenen, waarvoor nergens een eigen staat bestond. Die laatste groep werd

[6] Cynici zullen zeggen dat Washington *alle* Europese naties probeerde te verzwakken. Persoonlijk meen ik dat de Amerikaanse positie veeleer een gevolg was van oprecht politiek idealisme.

[7] Voorbereidende nota's voor de kabinetsvergadering van 1 februari 1918, in: Marie-Rose Thielemans, *Albert ier: Carnets et correspondance de guerre 1914-1918*. Louvain-la-Neuve, 1991, p. 443.

[8] Algemeen Rijksarchief Brussel, Papieren Hymans, nr. 410. In: Thielemans, o.c., p. 125.

[9] Nicola Girasoli, *Compromise and Minority Rights*. Boedapest, 1996, pp. 22-23.

niet als een „nationale," maar als een „etnische" minderheid beschouwd.[10]

De Volkenbond aanvaardde op 22 oktober 1920 het zg. Tittoni-rapport waarin aan nationale minderheden bepaalde rechten werd verleend, zoals het recht om niet gediscrimineerd te worden en om culturele contacten te onderhouden met hun volksgenoten in het zg. moederland. Het Internationaal Gerechtshof in Den Haag, opgericht in 1921, keek toe op de naleving van die rechten. In 1925 werd in de schoot van de Volkenbond een internationaal orgaan voor de nationale minderheden opgericht: het Congres van Europese Nationale Volkeren (*Congress of European Nationalities* – CEN). Dit orgaan, dat jaarlijks in algemene vergadering bijeenkwam,[11] herbevestigde het recht op culturele autonomie, maar verlangde in ruil wel dat de minderheden zich als loyale burgers van hun nieuwe land gedroegen: die landen waren dus niet verplicht in te gaan op eisen van de minderheden voor territoriale autonomie of soevereiniteit. Nationale minderheden konden juridisch evenmin aanspraak maken op grenswijzigingen of op secessie.



Maart 1939: Duitse troepen bezetten Praag. De Sudetenduitsers fungeerden als paard van Troje voor de Nazi's.

Het Internationaal Gerechtshof sprak zich in het interbellum meermaals uit over de problematiek van de nationale minderheden. De eerste keer gebeurde dat in 1923 na klachten van Duitstaligen in Polen. Het Hof verplichtte Polen om „de belangen te beschermen van inwoners van Polen die zich van de meerderheid onderscheiden op basis van ras, taal of religie."[12] Later werd er nog een vierde onderscheidingscriterium bijgevoegd: „ras, religie, taal of tradities." Minderheden, aldus het Hof, hebben het recht om „de karakteristieken die hen van de meerderheid onderscheiden te bewaren," o.a. „door voor hun kinderen opvoeding te voorzien in overeenkomst met de geest van hun ras en via wederzijds hulpbetoon."[13]

De Verenigde Naties en de minderheden

Het CEN kwam na 1932 niet meer bijeen. Wegens de machtsovername door Hitler in 1933 raakten de nationale minderheden in diskrediet. Hitler gebruikte de Duitse minderheden buiten Duitsland als instrumenten van het Nazi-imperialisme. Zo waren de Sudetenduitsers Hitlers *Trojaanse paard* in Tsjechoslovakije. Het gevolg was dat na de Tweede Wereldoorlog het juridisch kader dat de Volkenbond ter bescherming van minderheden had uitgewerkt, niet werd hersteld. Zelfs het concept dat minderheden als groep *collectieve* rechten bezaten, verdween uit het internationaal recht. De leden van de minderheidsgroep genoten voortaan alleen nog *individuele* rechten, bijvoorbeeld het recht om privé de eigen taal te gebruiken. Maar dat recht genoot elke immigrant die zich ergens vestigde. Er konden ook geen geschillen inzake minderheden meer aanhangig gemaakt worden bij het Internationaal Gerechtshof te Den Haag.

Na de tweede wereldoorlog vonden – anders dan na de eerste – in Centraal- en Oost-Europa massale volksverhuizingen plaats waarbij minderheden gedeporteerd werden naar hun zg. staat van herkomst: de *paarden van Troje* werden preventief afgemaakt. Tegen deze praktijk werd internationaalrechtelijk geen bezwaar gemaakt. Het aantal leden van nationale minderheden in

[10] Voor de Vlamingen zou dus de omschrijving *etnische* geminoriseerde meerderheid correct zijn, tenzij men de Vlamingen als Nederlanders beschouwt. In dat geval zijn de Vlamingen wel een *nationale* geminoriseerde meerderheid.

[11] Voor een overzicht, zie: J. Galantai, *Trianon and the Protection of Minorities*. Boedapest, 1992, pp. 119-129.

[12] Permanent Court of International Justice (PCIJ), 10 september 1923, „Advisory Opinion on German Settlers in Poland" in *Publication of the PCIJ* (B/6) 1923, p. 19.

[13] PCIJ, 31 juli 1930, „Advisory Opinion on the Greco-Bulgarian Communities," in *Publication of the PCIJ* (B/17) 1930, p. 33.

Centraal- en Oost-Europa daalde aldus van 30 tot zo'n 10 miljoen, of ongeveer 8 % van de bevolking.[14] Zowel het Charter van de Verenigde Naties uit 1945 als de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) uit 1948 erkenden alleen individuele mensenrechten, geen collectieve rechten van minderheden. In de UVRM werd zelfs met opzet vermeden om over minderheidsrechten te spreken. Wel nam de Algemene Vergadering van de VN op diezelfde 10 december 1948 waarop zij het UVRM goedkeurde, een resolutie aan waarin gesteld werd dat er „een diepgaande studie" moest komen naar de bescherming van „raciale, nationale, godsdienstige of taalkundige minderheden."[15] Die studie kwam er echter niet.



De VN *zijn een „belangenclub" van bestaande staten. Het verbaast niet dat zij staatkundige secessie afkeuren.*

De VN spraken pas voor het eerst opnieuw van „etnische, godsdienstige en taalkundige minderheden" in 1966, met name in artikel 27 van het Internationaal Covenant over Burgerlijke en Politieke Rechten (ICCP): I*n those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practice their own religion, or to use their own language*. Aan het ICCP werd in 1976 een Optioneel Protocol toegevoegd dat een onafhankelijk orgaan van 18 experts aanstelde die juridische uitspraken kunnen doen na klachten van individuele leden van dergelijke minderheden wegens schending van art. 27.[16]

De term „nationale minderheid" dook pas voor het eerst terug op in december 1992 in de D*eclaration on the Rights of Persons belonging to National or Ethnic, Religious or Linguistic Minorities*.[17] Die verleent leden van dergelijke minderheden een aantal rechten, waaronder het recht om contacten te onderhouden met burgers van andere staten waarmee ze nationaal, etnisch, religieus of taalkundig verbonden zijn (art. 2.5); het recht om „op een wijze die niet incompatibel is met de nationale wetgeving" te „participeren" in de beslissingen betreffende hun minderheid of regio (art. 2.3); en „waar mogelijk" het recht om onderwijs in hun moedertaal te volgen (art. 4.3).

De aanvaarding van die Declaratie gebeurde niet zonder slag of stoot. De VN-Secretaris-Generaal had vooraf uitdrukkelijk moeten verklaren dat minderheden geen recht hebben op nationale soevereiniteit, want „indien elke etnische, religieuze of taalkundige groep het recht op een eigen staat opeist, zal dit leiden tot eindeloze fragmentatie en zal het steeds moeilijker worden om vrede, veiligheid en economische welvaart voor iedereen te verwezenlijken."[18] De Verenigde Naties zijn immers een „belangenclub" van de bestaande staten. Als dusdanig verbaast het niet dat zij staatkundige secessie afkeuren. Bovendien heeft geen enkel VN-document tot dusver een definitie willen geven van het begrip „minderheid" (noch van de begrippen „nationaal" of „etnisch"): de afzonderlijke lidstaten willen elk voor zichzelf uitmaken welke groepen zij als dusdanig beschouwen. De VN-teksten waken er eveneens angstvallig over om nergens te spreken van „rechten van minderheden," maar uitsluitend van „rechten van personen behorende tot minderheden."

Niettemin vonden vele lidstaten al zeer vlug dat ze met de Declaratie van 1992 te ver waren gegaan. In 1994 voegde de Mensenrechtencommissie van de VN bijgevolg een „authentieke interpretatie" toe aan art. 27 van het ICCP. Het zg. Addendum van 1994 ontdeed het begrip „minderheid" van elke inhoud door letterlijk *iedereen* tot lid van een minderheid te verklaren. De tekst stelt dat de rechten van personen behorende tot etnische, godsdienstige en taalkundige minderheden moeten gelden voor iedereen (*they need not be nationals or citizens, they need not be permanent residents*), met inbegrip van *„migrant workers or even visitors."*[19]

[14] De grootste groep (3 miljoen) zijn de Hongaren in Roemenië.

[15] *Fate of Minorities*, 10 december 1948, resolutie 217 C (III).

[16] De eerste minderhedenzaak dateerde uit 1977 en betrof de klacht van een vrouwelijke Canadese Indiaan (casus 24/1977: *Sandra Lovelace versus Canada*).

[17] Aanvaard door de Algemene Vergadering op 14 december 1992.

[18] *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peace-Making and Peace-Keeping* (U.N. Doc. A/47/277-S/24111), 17 juni 1992, par. 17.

[19] *Addendum to the Covenant on Civil and Political Rights* (CCPR/C/21/Rev.1/Add.5-1994), par. 5.2.

Volgens de VN kan de individuele Franstalige in de Vlaamse Rand (of elders in Vlaanderen) dus wel degelijk beweren lid te zijn van een nationale minderheid binnen Vlaanderen. De Turkse immigrant kan dit echter ook, evenals een Japanner die hier voor zijn werk een paar maanden woont. De juridische rechten die een individu hieruit kan afleiden zijn echter niet ruimer dan de algemene, individuele mensenrechten: hij mag op basis van de taal die hij thuis spreekt niet gediscrimineerd worden en mag zich vrij verenigen met lotgenoten om samen de eigen cultuur te beoefenen en (middels privé-initiatief) onderwijs te voorzien voor de eigen kinderen. Hij moet echter een loyaal inwoner van Vlaanderen zijn die geen eisen kan stellen voor zijn groep als geheel, en die evenmin kan eisen dat er wijzigingen worden aangebracht aan het administratieve of staatkundige statuut van het gebied waar hij verblijft.

Men heeft na de Tweede Wereldoorlog absoluut willen vermijden dat imperialistische politici nog misbruik zouden kunnen maken van nationale minderheden, zoals Hitler deed. Wanneer vandaag het FDF in de Rand eenzelfde „Hitleriaanse" politiek voert, hoeft Vlaanderen dit dus niet te tolereren.

De OVSE *en de nationale minderheden in* Europa

Naast de VN hebben ook de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de Raad van Europa zich na de Tweede Wereldoorlog over „nationale minderheden" uitgesproken. De OVSE ontstond uit het Verdrag van Helsinki dat in 1975 tussen alle staten van Europa plus Canada en de VS gesloten werd.[20] In dit verdrag is expliciet sprake van „nationale minderheden." Het Helsinki-verdrag erkende dat „personen die behoren tot zulke minderheden," benevens de algemene mensenrechten, ook recht hebben op de bescherming van specifieke „legitieme belangen" uit hoofde van hun lidmaatschap van een nationale minderheid.[21] Leden van nationale minderheden kunnen bijgevolg op basis van het verdrag een culturele bescherming opeisen die hun voortbestaan als minderheidsgroep moet garanderen. In 1990 werd formeel erkend dat minderheidsrechten zowel individuele als groepsrechten zijn.[22] Daarmee werd, althans wat minderheden in Europa betreft, terug aangesloten bij de traditie van de vooroorlogse Volkenbond.

Hoewel ook binnen de OVSE steeds met opzet is verzuimd om een definitie van het begrip „nationale minderheid" te geven, benadrukte de OVSE dat de nieuwe golf van minderheidsgroepen in Europa (inwijkelingen, gastarbeiders, vluchtelingen, enz.) niet als „nationale minderheden" beschouwd mogen worden.[23] Deze nieuwkomers kunnen dus geen bescherming opeisen om hun voortbestaan te verzekeren als afzonderlijke groep. Een belangrijk element ter definitie van het begrip „nationale minderheid" werd daarmee aangegeven: het moet gaan om een minderheidsgroep die reeds geruime tijd (in elke geval langer dan de eerste golf der gastarbeiders) binnen een Europese staat aanwezig is.

In 1992 stelde de OVSE een Hoge Commissaris voor de Nationale Minderheden (HCNM) aan. Hij heeft als taak om de OVSE-lidstaten tijdig te waarschuwen voor alle problemen inzake nationale minderheden die tot een potentieel conflict kunnen leiden. De eerste HCNM, de Nederlander Max van der Stoel, verklaarde in mei 1993 op een seminarie in Warschau over nationale minderheden: „Wat is een minderheid? Ik beweer niet het beter te weten dan de vele experts die er al jaren niet in slagen een definitie te geven. Daarom kan ik u geen eigen definitie geven. Ik stel echter vast dat het bestaan van een minderheid *a question of fact and not of definition* is. [...] Maar al heb ik geen definitie van wat een minderheid is, ik durf wel te zeggen dat ik een minderheid herken wanneer ik er een zie."[24] Een nationale minderheid is bijgevolg wat door de HCNM als dusdanig wordt beschouwd.

[20] Het Helsinki-verdrag ligt aan de oorsprong van de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (*Conference on Security and Co-operation in Europe* - CSCE), een tweejaarlijkse bijeenkomst van alle staats- en regeringsleiders, die op 21 november 1990 tot een permanente internationale organisatie werd omgevormd.

[21] Slotakte van Helsinki, beginsel VII, par. 4.

[22] *The Document of the Second Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE*, Kopenhagen, 29 juni 1990, par. 32.6.

[23] Girasoli, *National Minorities,* pp. 51 en 65.

[24] Max van der Stoel, geciteerd in: Girasoli, *Compromise*, p. 90.

Net zoals de VN heeft ook de OVSE het recht op politieke zelfbeschikking voor nationale minderheden uitgesloten door de „onschendbaarheid van de grenzen" expliciet in het verdrag van Helsinki te vermelden. Grenzen kunnen alleen gewijzigd worden mits onderhandelingen en mits akkoord van de benadeelde staat in kwestie. In 1991 werd binnen de OVSE bovendien verduidelijkt dat ook het recht op culturele autonomie niet absoluut is. Op de „bijeenkomst van experts inzake nationale minderheden" in Genève naar aanleiding van de burgeroorlog in Joegoslavië werd het principe aanvaard dat een minderhedenkwestie niet slechts het direct betrokken land aanbelangt, maar een *matter of legitimate international concern* is. In een advies voor de OVSE-experts stelde de Raad van Europa zelfs onomwonden dat *the promotion of the linguistic, religious, cultural and social identity of minorities should not entail the risk of undermining political stability and social peace, either within or between the countries concerned*.[25]

Indien men de analogie doortrekt naar de Francofonen in Vlaanderen, betekent dit dat, *zelfs als zij beschouwd zouden worden als nationale minderheid*, het een legitieme houding is van de Vlaamse overheid om geen ondersteuning van de Franse taal of cultuur toe te laten op Vlaams grondgebied aangezien dit de hele Belgische taalwetgeving op de helling zet en een zeer groot risico inhoudt op politieke instabiliteit en communautaire spanningen.

De Raad van Europa en de nationale minderheden

De Raad van Europa heeft vanaf de oprichting in 1949 steeds aandacht gehad voor de minderhedenproblematiek. In het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) dat de RvE in 1950 goedkeurde en dat, net zoals de UVRM enkel individuele rechten erkent en geen collectieve, komt de term „nationale minderheid" wel degelijk voor. Artikel 14 stelt dat mensen niet gediscrimineerd mogen worden op basis van het feit dat zij tot zulke minderheid behoren. Artikel 25 van het EVRM erkent het recht van personen behorende tot minderheden om „als een groep van individuen" petities te richten tot de mensenrechtencommissie van de RvE indien zij het slachtoffer zijn van zulke discriminatie.[26]

Ook de RvE heeft het begrip „nationale minderheid" nooit gedefinieerd. Wel verduidelijkte Aanbeveling 285 van de Parlementaire Assemblee van de RvE in 1961 dat het om „niet-dominante groepen" dient te gaan. Een demografische minderheid die in een bepaald land de lakens uitdeelt, zoals de Franstaligen dat in België deden (en doen), is dus géén nationale minderheid. Aanbeveling 1134 onderlijnde in 1990 dat het dient te gaan om groepen van staatsburgers die zich etnisch, taalkundig, religieus of anderszins onderscheiden van de meerderheid, en dat zij vrij contacten mogen leggen met andere burgers of staten waarmee ze een gemeenschappelijke oorsprong of erfenis delen, „zonder echter afbreuk te mogen doen aan het principe van de territoriale integriteit van de staten." Ook voor de RvE is het streven naar secessie dus niet legitiem.

Op 10 november 1994 nam de RvE het „raamverdrag ter bescherming van nationale minderheden" aan. Dit kaderverdrag verleent de nationale minderheden verregaande rechten, zoals recht op onderwijs, administratie en justitie in de eigen taal en eigen culturele instellingen. De term „nationaal" werd opzettelijk gebruikt om andere minderheden (zoals immigranten) dezelfde rechten te kunnen onthouden, maar opnieuw staat het elk land vrij te bepalen welke definitie het aan het begrip „nationale minderheid" wenst te geven.

De Franstaligen in de Vlaamse Rand rond Brussel hopen van de Belgische autoriteiten een definitie te verkrijgen die het hun mogelijk maakt om het statuut van „nationale minderheid" op te eisen, zodat zij de tweetaligheid van (delen van) Vlaanderen kunnen bekomen.[27] De tweetaligheid van de Vlaamse

[25] *Contribution of the Council of Europe to the CSCE Meeting of Experts on National Minorities, Geneva, 1-19 July, 1991.* In: Girasoli, *National Minorities*, pp. 59-60.

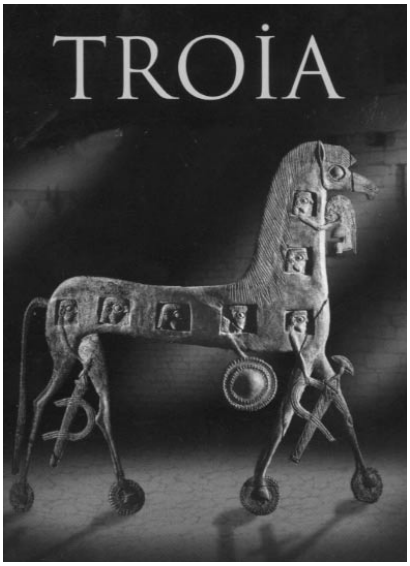
[26] Sinds 1990 kunnen personen of groepen die eerst een petitie gericht hebben tot de mensenrechtencommissie een zaak daarna aanhangig maken bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg.

[27] Een Franstalige vereniging die zich de *Association pour la Promotion de la Francophonie en Flandre* (APFF) noemt, beweert in een open brief van 12 februari 2002 dat er 300.000 Franstaligen in het Vlaamse Gewest leven (hetzij 5 % van de bevolking), en verlangt op basis van het minderhedenverdrag zelfs dat héél Vlaanderen officieel tweetalig wordt. Meer info bij: APFF vzw, Spreeuwenlaan 12, 8420 De Haan.

Rand komt echter neer op een *de facto* aansluiting bij Brussel-19. Het is bijgevolg zoveel als een inbreuk op de territoriale integriteit van Vlaanderen. Uiteraard kan Vlaanderen dat niet aanvaarden. Het hoeft dat ook niet te aanvaarden.

Toch een definitie

De Europese Unie heeft zich, in tegenstelling tot de OVSE en de RvE, niet bijzonder met de minderhedenproblematiek beziggehouden. Toch boog het Europees Parlement (EP) zich in 1988 over het probleem van nationale minderheden binnen de landen van de EU. Het „Stauffenberg Rapport,"[28] genoemd naar graaf Stauffenberg, de verslaggever van het rapport, geeft – jawel – een werkdefinitie van het begrip „nationale minderheid:" Het zijn groepen individuen of minderheden die (a) reeds een aantal generaties lang in een bepaald gebied aanwezig zijn; (b) etnisch, godsdienstig of taalkundig verschillen van de rest van de bevolking; (c) een specifieke culturele identiteit hebben die zij wensen te bewaren; en (d) een demografische minderheid van staatsburgers binnen de staat vormen. Niet vermeld, maar impliciet vermoedelijk wel verondersteld, is het in Aanbeveling 285 van de RvE-Assemblee geformuleerde criterium dat het (e) niet om dominante groepen mag gaan.



Vlaanderen is niet verplicht om binnen zijn grenzen een Franstalig Trojaans paard toe te laten.

Wanneer men deze definitie hanteert, is het duidelijk dat de Francofonen in de Vlaamse Rand rond Brussel geen nationale minderheid zijn. Het gaat immers om recente inwijkelingen. De nog resterende Vlamingen in Komen, Moeskroen, Edingen, Ter Hulpen en de Platdietse streek van Overmaas, daarentegen, zijn wél een nationale minderheid omdat hun voorouders reeds generaties in die gemeenten woonden, maar niét de Franssprekende bewoners van de groene villawijken in Kraainem, Overijse of Tervuren. Evenmin kunnen deze nieuwe Franstaligen enige juridische rechten opeisen op basis van het feit dat Vlaanderen in het verleden een Franskiljonse adel en hogere burgerij telde: die minderheidsgroep was destijds de dominante groep in het toenmalige Vlaanderen (en bijgevolg geen „nationale minderheid"), maar er bestaat tussen deze oude kaste en de nieuwe inwijkelingen geen enkel verband.

In feite gebruiken het FDF en de andere Franstalige partijen het „raamverdrag ter bescherming van de nationale minderheden" slechts als een middel om de territoriale integriteit van Vlaanderen aan te tasten en de randgemeenten op termijn over te hevelen naar Brussel (en eventueel naar Wallonië of Frankrijk). Deze imperialistische doelstelling is strijdig met het principe dat in het internationaal recht geldt inzake nationale minderheden. Vlaanderen is niet verplicht om binnen zijn grenzen een Franstalig *Trojaans paard* toe te laten.

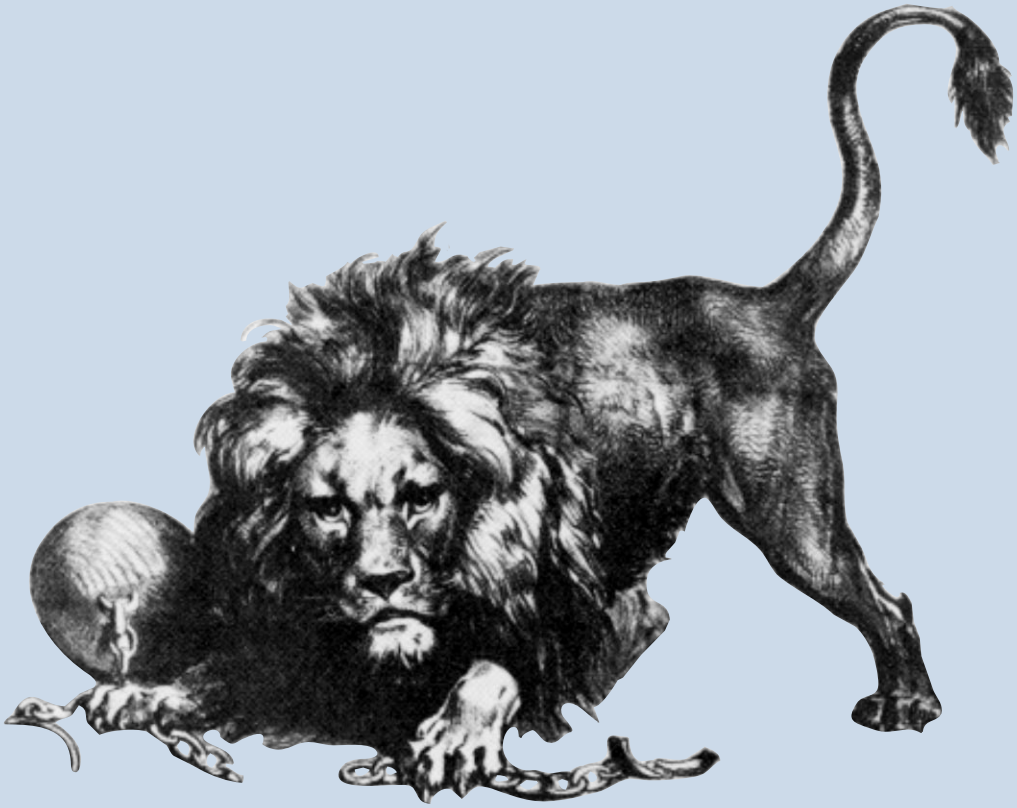
Evenmin gaat het op om het raamverdrag te misbruiken om in geheel Vlaanderen de tweetaligheid opnieuw in te voeren op basis van historische rechten die de Franstaligen zouden hebben omdat zij de Vlamingen eeuwenlang hebben verdrukt. De Franstaligen hebben geen minderheidsrechten in Vlaanderen. Dat zag zelfs Guy Verhofstadt tien jaar geleden duidelijk in toen hij eiste dat „de faciliteiten definitief zouden verdwijnen."[29] Het feit dat Verhofstadt niet oprecht was toen hij dit formuleerde in een poging om mensen zoals ondergetekende naar de VLD te lokken, betekent niet dat wat hij destijds zei onjuist was.

Paul Belien*

[28] EP, doc. 121.212.

[29] Guy Verhofstadt, *Het tweede burgermanifest: De weg naar politieke vernieuwing*, Antwerpen, 1992, p. 39.

* Mr. Paul Belien is jurist en was 20 jaar lang beroepsjournalist.



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 6
Driemaandelijks: januari – februari – maart 2002

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie, Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.

Hoe meer Vlaamsgezinde partijen, hoe liever

Vlaanderen telt thans twee onafhankelijkheidspartijen. Bart Laeremans van het Vlaams Blok juicht dat toe. Maar hij betreurt dat de N-VA de leugens van het Belgische regime over zijn partij klakkeloos overneemt.

Sinds enkele maanden telt Vlaanderen twee onafhankelijkheidspartijen. Naast het Vlaams Blok, dat van bij zijn ontstaan in 1977 de eis voor Vlaamse onafhankelijkheid naar voren schuift, is er nu ook de N*ieuw-Vlaamse A*lliantie (N-VA), die voortkomt uit de roemloos ten onder gegane Volksunie. Ook deze formatie zegt de eis voor Vlaamse onafhankelijkheid centraal te stellen.

We kunnen enkel hopen dat nog anderen volgen. Dat staat op termijn ook te gebeuren: in CD&V is het rijpingsproces bezig. Wie met zijn mandatarissen praat, moet vaststellen dat het sentimentele Belgicisme aan het uitsterven is. De houding van de PSC in het Lambermontdebat heeft bij velen de ogen geopend. En ook bij de VLD is er een kentering. Heel wat parlementsleden ervaren de druk van de PS als ondraaglijk en tonen (zij het achter de schermen) begrip voor de secessie-standpunten. De uitspraken van Karel De Gucht over de splitsing van de sociale zekerheid zijn hiervoor bijzonder illustratief. De komst van Dirk Achten, die in '99 een pamflet schreef ten gunste van het opdoeken van België, kan deze evolutie bij de VLD alleen maar versterken.

Verkiezing na verkiezing heeft het Vlaams Blok een kwarteeuw lang als enige partijpolitieke formatie de onafhankelijkheid gepropageerd. Het taboe is doorbroken, hetgeen bewijst dat een stem voor het Vlaams Blok nooit een nutteloze stem is geweest.

Het stond als een paal boven water dat een aantal gewezen VU'ers met een nieuwe Vlaamsgezinde partij zouden starten. Het Vlaams Blok heeft in het verleden heel wat kaderleden, militanten en lokale mandatarissen van de Volksunie binnengehaald. Degenen die overbleven, zouden wellicht nooit de stap naar ons gezet hebben. Een groot deel van deze mensen staat trouwens ideologisch helemaal aan de linkerzijde.

Het is veel nuttiger om naar de kiezer te gaan met twee duidelijke, ideologisch onderscheiden formaties dan met een wazige unie van ruziemakers. De N-VA kan mensen aanspreken die wellicht nooit voor het Vlaams Blok zouden stemmen en omgekeerd kan het Vlaams Blok nog veel meer mensen aanspreken die wellicht nooit voor de N-VA zouden stemmen. Bovendien zou een gezonde concurrentie tussen beide partijen ervoor kunnen zorgen dat de eis voor Vlaamse onafhankelijkheid een *thema* wordt bij de volgende verkiezingen. Dit kan electoraal voordelig zijn voor de beide partijen, zodat we – tenminste wanneer het spel eerlijk wordt gespeeld – in een win-win situatie terechtkomen. Indien Vlaams Blok en N-VA in 2003 samen 25% van de stemmen zouden behalen en CD&V behoudt 20 %, dan weet Franstalig België dat bijna de helft van Vlaanderen de Belgische constructie op de helling plaatst. Het is niet zeker dat Wallonië op dat moment die Belgische structuur zal willen handhaven.

N*iet met* CD&V

In de loop van het voorjaar van 2001 deed lange tijd het gerucht de ronde dat Geert Bourgeois nauwe contacten onderhield met de toenmalige CVP. Vanuit die hoek hoopte men vurig de Bourgeois-vleugel te kunnen binnenhalen. Het zou de „V" in hun nieuwe naam allicht een stuk geloofwaardiger gemaakt hebben. Anderzijds zou dit ook de politieke overlevingskansen van de parlementsleden rond Bourgeois vergroot hebben. Want zelfs met 5 of 6 % van de kiezers, haalt de N-VA in de meeste kiesarrondissementen geen par-

lementszetel. Een alliantie met het latere CD&V had ook om ideologische redenen voor de hand gelegen. Verschillende N-VA-parlementsleden (Pieters, Brepoels, Loones, Vandenbroeke,…) zijn centrumfiguren die men dicht bij de christen-democratie kan situeren. Dat het uiteindelijk niets werd tussen beide groepen heeft m.i. minder te maken met de aanwezigheid van een Dehaene, een Eyskens en een de Bethune in CD&V, dan wel met een invloedrijke en grote linkerzijde bij de N-VA, die sterk afkerig staat tegenover enige samenwerking met de „conservatieve" christen-democraten.

Zo heeft R*onduit*!, de jongerenorganisatie van de N-VA, zichzelf van meet af aan als „progressief" bestempeld. Zij profileren zich op dit vlak zelfs zo scherp dat enkele tientallen onder hen tijdens de manifestaties tegen het eredoctoraat voor Prins Filip op 4 februari jl., het nodig vonden om de betogers van het Vlaams Blok in koor uit te schelden voor fascisten en racisten. Heel wat mensen van de linkerzijde (Eric Defoort, mensen uit de omgeving van het linkse blad M*eervoud*,…) bekleden overigens sleutelfuncties in de N-VA. Zo bracht Oxfam-medewerker Rudi Coel uit Overijse het tot voorzitter van de afdeling Brussel-19. Deze omvangrijke linkervleugel wist in elk geval te bekomen dat het oude VU-standpunt ten voordele van het vreemdelingenstemrecht tot op heden gehandhaafd werd en dat de partij zich opstelt als voorstander van nieuwe immigratie. In zijn 21-puntenprogramma pleit de partij voor „een opening voor legale immigratie, evenwel zonder onderscheid van intellectuele, economische of sociale aard. Op Europees niveau kunnen quota afgesproken worden en in de emigratielanden kunnen Europese emigratiebureaus worden opgericht."



D*e verzuring van de maatschappij*.

Ook Geert Bourgeois zelf kan onmogelijk bestempeld worden als iemand van de rechterzijde. Op de bedenking „Volgens Bert Anciaux staat u voor een conservatief flamingantisme" antwoordde hij vorig jaar: „Dit kwetst mij uitermate. Ik ben niet rechts en conservatief."[1]

Manipulatie door het regime

Het is dan ook zeer ten onrechte dat de N-VA door bepaalde opiniemakers voorgesteld wordt als een „conservatieve partij", die het gat zou moeten opvullen tussen het Vlaams Blok en het centrum. Dit is een absolute onwaarheid die zeer bewust gecreëerd werd door het regime in de hoop dat Bourgeois een deel van de Vlaams Blok-kiezers zou kunnen afromen. Yves Desmet, hoofdredacteur van D*e Morgen*, schreef hierover: „Dat Vlaams-nationale, conservatieve en van zuiverheidsidealen doordrenkte gedachtegoed is niet van deze krant, laat daarover geen misverstand bestaan. Maar daarnaast blijft de nuchtere vaststelling dat dit gedachtegoed leeft bij een segment van de Vlaamse bevolking dat die gevoelens tot hiertoe alleen tot uiting kon brengen in een stem voor het Vlaams Blok. Vanaf vandaag heeft dat segment daarvoor een alternatief. […] Door zich haarfijn en intelligent te positioneren in het gat dat andere partijen, in hun zoektocht naar het centrum, ter rechterzijde hebben achtergelaten, is de N-VA een veel reëler gevaar en concurrentie voor het Blok dan het centrum en de linkerzijde ooit zullen kunnen worden. En alleen daarom zijn Geert Bourgeois en Frieda Brepoels nog vele overvolle congreszalen gegund."[2]

Daar is het dus allemaal om te doen: de N-VA is nuttig en verdient steun, niet omwille van haar programma, maar omdat ze stemmen moet weglokken bij het Vlaams Blok. De socialistische politicoloog Kris Deschouwer (VUB) vertelt overal waar hij kan dat de N-VA een duidelijk „rechtse" partij is. Het progressieve weekblad K*nack* stelt de N-VA zelfs voor als een „nieuw, *fatsoenlijk*

[1] Geert Bourgeois, in *De Morgen*, 16 mei 2001.

[2] Yves Desmet, in *De Morgen*, 4 december 2001.

Vlaams Blok."[3] Het blad is zelfs niet te beroerd om de schrapping van het 70-puntenplan in september jl. voor te stellen als een paniekmaatregel „om de vrienden aan boord te houden," terwijl die schrapping slechts het sluitstuk was van een operatie die reeds voor de gemeenteraadsverkiezingen was ingezet. De manipulatie gaat zo ver dat de VRT mensen die al 13 jaar geleden onze partij verlaten hebben, plots ten tonele voert als „overgelopen Vlaams Blokkers." Elke persmededeling van de N-VA haalt (tot grote frustratie en onbegrip van de S*piritisten*) ruime persaandacht en de doodzwijgcampagne tegen het Vlaams Blok wordt harder dan ooit opgedreven. In nagenoeg geen enkel communautair debat worden wij aan het woord gelaten. De N-VA daarentegen is „de grote specialist" en krijgt voortdurend de microfoon onder de neus. Bij straatmanifestaties kunnen de media evenwel niet verbergen dat het Vlaams Blok veel meer mensen op de been kan krijgen. Waar de N-VA bij de uitreiking van het eredoctoraat voor Prins Filip amper 30 man bijeenkreeg, manifesteerde het Vlaams Blok met 250 militanten. De krant H*et V*o*lk* foeterde daags nadien dat het Vlaams Blok de actie „gekaapt" had.

Zelfs nadat het Brusselse Lombardakkoord werd afgesloten, dat voorzag in een volkomen anti-democratisch systeem om precies het Vlaams Blok in het hoofdstedelijk gewest van de macht te houden, werd elke reactie van de meest betrokken partij – vaak letterlijk – weggeknipt. We hebben van deze knippraktijken overigens de materiële bewijzen gefilmd en uitgebracht in één van onze laatste televisieuitzendingen (ook de uitzendingen door „derden," dit laatste kanaal waarmee we in de huiskamer konden komen, werden om dezelfde reden afgevoerd): net toen Gerolf Annemans een levensgrote blanco cheque overhandigde aan Minister Onkelinx, maakte Siegfried Bracke een schaarteken om dit opmerkelijke beeld weg te knippen.

In het korte kamerdebat op 17 januari 2002 over het tijdskrediet leverde het Vlaams Blok niet alleen de eerste vraagsteller, bovendien legde die op zeer krachtige wijze de band bloot tussen het gezin Onkelinx en het Waals belangenconflict: advocaat Uyttendaele, niemand minder dan de echtgenoot van de federale vice-premier, was immers de auteur van de Waalse teksten. Alle partijen behalve het Vlaams Blok werden in de VUM-kranten vermeld, ook de N-VA, die aan dit debat *niet* had deelgenomen. Ook ons zeer gedocumenteerde congres over Vlaamse onafhankelijkheid werd onder de mat geveegd. De VRT was zelfs niet aanwezig op dit congres, terwijl voor een N-VA-meeting in dezelfde zaal alle registers werden opengetrokken.

D*e houding inzake* L*ambermont*

Het spel wordt dus alles behalve eerlijk gespeeld en we moeten vaststellen dat de N-VA-voorzitter daar dankbaar gebruik van maakt en het imago (of het gebrek aan imago) dat de media aan het Vlaams Blok proberen te geven, graag versterkt. In een dubbelinterview met Geert Bourgeois en Frank Vanhecke heeft één uitspraak mij in dit verband bijzonder diep getroffen. Daarin zegt de N-VA-voorzitter zomaar: „In de Lambermontdiscussie kon uw partij nooit enige indruk maken. Vroeger had men schrik van de VU. Het VB weegt nooit op de discussie."[4] Dit is werkelijk een onwaarheid in hoofdletters. Het is immers het Vlaams Blok dat van in het begin krachtig het verzet tegen Lambermont op gang heeft getrokken. Reeds van bij het aantreden van de regering hebben wij als enige partij voortdurend de regering het vuur aan de schenen gelegd inzake de gewaarborgde vertegenwoordiging van de Brusselse Vlamingen en hebben wij gewezen op het gevaar van een aparte Brusselse Costa. We hebben in die periode van geen enkele NVA'er enig geluid opgevangen. Sterker nog: het Lambermontakkoord werd in oktober 2000 nog verdedigd door toenmalig VU-ID-fractievoorzitter Frieda Brepoels. Het is pas na het niet-aflatende protest van het Vlaams Blok met harde standpunten en uitvoerige persnota's, vooral over Brussel, en na de protestmee-

[3] Filip Rogiers, in *Knack*, 16 januari 2002.

[4] Geert Bourgeois, in *Punt*, 19 februari 2002.

ting van de niet-partijgebonden Vlaamse Beweging in december 2000 dat er wat is beginnen keren.

Ook nadien was het lange tijd onzeker welke houding de N-VA-ers zouden aannemen. De dissidenten lieten alvast uitschijnen dat indien een aantal deelakkoorden over landbouw, de Plantentuin van Meise en ontwikkelingshulp evenwichtiger zouden geweest zijn, een ja-stem of minstens een onthouding mogelijk bleef. Het was pas het desastreuze, voor de Vlamingen uiterst vernederende Lombardakkoord van eind april 2001 dat de N-VA-ers in het neenkamp deed belanden. Waar de groep-Bourgeois ongetwijfeld veel tijd stak in onderhandelingen binnen de Volksunie en met o.a. Karel De Gucht, maakte deze groep in de commissies in Kamer en Senaat een erg povere indruk en hebben zij daar vooral gezwegen. Het Vlaams Blok daarentegen kwam met diverse parlementsleden onophoudelijk tussen. Uiteraard voerden we vertragingsmaneuvers uit via een amendementenslag, maar de kritiek was tegelijk ook zeer gefundeerd en *ad rem*. Het was ook het Vlaams Blok dat de leugenachtige houding van Verhofstadt wist bloot te leggen inzake het minderhedenverdrag. Voor zover de groep-Bourgeois indruk maakte, was dit enkel met een paar tussenkomsten in de plenaire vergadering. Wel mochten enkel zij het woord komen voeren in de televisiedebatten, zodat de schijnwerpers – mede door de tweespalt in de VU – uitsluitend op hen gericht waren.

Van het Vlaams Blok heeft men blijkbaar zoveel schrik dat men er in Brussel het hele parlementaire systeem voor overhoop gooit en er een absoluut anti-democratisch en ongrondwettelijk kluwen voor in de plaats stelt.

„Vroeger had men schrik van de VU. Het VB weegt nooit op de discussie," durft Bourgeois te zeggen.[5] Het Vlaams Blok en de blokkering van onze partij stonden centraal in de discussie! Van het Vlaams Blok heeft men blijkbaar zoveel schrik dat men er in Brussel het hele parlementaire systeem voor overhoop gooit en er een absoluut anti-democratisch en ongrondwettelijk kluwen voor in de plaats stelt.

De houding tegenover het „cordon sanitaire"

N-VA-voorzitter Geert Bourgeois beweert dat zijn partij tegenstander is van het cordon sanitaire omwille van het contraproductief karakter ervan, doch in de praktijk past hij het maar al te gretig toe. Zo weigert hij categorisch elke samenwerking op parlementair vlak, ook al gaat het om materies die strikt met het Vlaamse belang te maken hebben (amnestie, doorbreking pariteit Raad van State, …) en blijft hij voortdurend het Vlaams Blok verketteren en afschilderen als ondemocratisch en racistisch.

In dit kader trekt hij een zeer kunstmatig onderscheid op tussen het wat hij noemt „civiele nationalisme" van zijn partij en het „etnische nationalisme" van de onze. Als reden hiervoor wordt opgegeven dat in ons programma de bloedband bepalend zou zijn voor de nationaliteit en voor de N-VA de inburgering. Deze tegenstelling is in feite een verzinsel met als enige bedoeling het Vlaams Blok zo donker mogelijk voor te stellen. Uiteraard eisen wij een verstrakking van de extreem lakse nationaliteitswetgeving en wensen wij de *automatische* toekenning van de nationaliteit (bij de geboorte dus) te beperken tot diegenen waarvan één van de ouders onze nationaliteit heeft. Maar daarnaast voorzien wij – vanzelfsprekend – ook de mogelijkheid voor buitenlanders om onze nationaliteit te verwerven, met name via een burgerschapsproef, naar het voorbeeld van heel wat andere landen. Wat is daar etnisch aan? Wat kan er civieler zijn dan een *burgerschapsproef*? Het erge is vooral dat Geert Bourgeois, die al 7 jaar samen met ondergetekende in de commissie Justitie zit, dit allemaal zeer goed weet, maar *desondanks* het tegenovergestelde blijft vertellen.

Ook blijft de N-VA maar hameren op het feit dat wij niet democratisch zouden zijn en dat we het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM) niet zouden respecteren. Ook hier weet de N-VA veel beter. Op een stevig onderbouwd congres over de democratie te Dilbeek in 1996 werd zeer uit-

[5] Geert Bourgeois, in *Punt*, 19 februari 2002.

drukkelijk onze gehechtheid aan de democratie benadrukt (er bestaat trouwens geen betere staatsvorm) en die teksten zijn nog steeds voor iedereen beschikbaar. De erkenning van de mensenrechten en van het EVRM maakte uiteraard deel uit van deze teksten, want ook voor het Vlaams Blok is democratie veel meer dan enkele spelregels. Toch worden de verwijten voortdurend herhaald. De N-VA vindt de aantijging zelfs zo belangrijk dat ze het Vlaams Blok wil laten beoordelen door een Europees „Hof van de Democratie" (punt 10 van het Manifest van de N-VA). Buitenlanders mogen hier dus komen vertellen voor wie onze burgers mogen stemmen en voor wie niet.

De wijze waarop de verwijten en de afkeer tegen het Vlaams Blok geformuleerd worden, neemt soms erg persoonlijke vormen aan. Getuige daarvan een uitspraak van Geert Bourgeois op 16 juli 1999, nog voor hij voorzitter werd van de toenmalige VU-ID: „Mijnheer de Voorzitter, ik wil in de eerste plaats aan de geachte collega [Guido Tastenhoye] zeggen dat ik nog altijd zelf mijn vrienden kies en dat ik – en niemand van mijn partij – bevriend wens te zijn met iemand die behoort tot een partij die fundamenteel ondemocratisch is."

Als we dan vragen welke concrete aanwijzingen er bestaan om ons „ondemocratisch" karakter te staven, krijgen we voortdurend het zogenaamde gebrek aan interne democratie op het bord en het feit dat onze voorzitter niet door de leden wordt verkozen. De interne werking van een partij is nochtans iets dat fundamenteel verschilt van een staatsopvatting. Het is niet omdat men die staatsopvatting niet klakkeloos kopieert in de interne partijwerking dat men als partij ondemocratische standpunten zou aanhangen.[6] Zo kan men ook elke katholiek gaan verketteren omdat er in de Rooms-katholieke Kerk geen inspraak is van de gelovigen in de aanduiding van de bisschoppen en de Paus. Alle partijen vullen de interne democratie op een verschillende wijze in en het zou wel eens ontluisterend kunnen zijn wanneer de werkelijke macht van bijvoorbeeld de standen binnen CD&V of de SP.A democratisch zou getoetst worden.

V*laamse geloofwaardigheid…*

Niet alleen doet de N-VA uit welbegrepen eigenbelang er alles aan om het Vlaams Blok geheel anders voor te stellen dan het is, bovendien kunnen er heel wat vraagtekens geplaatst worden bij het optreden van deze partij zelf. Zo is het vreemd dat een partij die beweert de Vlaamse onafhankelijkheid na te streven, tegelijk *a priori* elke samenwerking uitsluit met de grootste Vlaamse onafhankelijkheidspartij. Veel erger is de blijvende steun van haar vertegenwoordigers in het Vlaamse Parlement aan de regering-Dewael, die dan toch de meest Belgicistische regering is die Vlaanderen ooit heeft gehad. Van enige daadkracht tegen de oprukkende verfransing van Vlaams-Brabant is geen sprake en van een vooruitziend Brussel-beleid al evenmin. Bert Anciaux, bevoegd voor het beleid inzake Brussel en Vlaamse Rand, wordt echter enkel door het Vlaams Blok op de rooster gelegd. Moties van het Vlaams Blok tegen de inmengingspolitiek van de Franstaligen worden door de drie NVA-ers verworpen. In december 2001 stemden Jan Loones en Kris Van Dijck voor de begroting van de regering-Dewael. Alleen Chris Vandenbroeke onthield zich. Het niet-verwerpen van een begroting impliceert dat men het globale beleid steunt. Waarom deze weinig strijdbare houding?

Meer fundamenteel blijf ik me afvragen in welke mate de eis voor Vlaamse onafhankelijkheid oprecht is bij de N-VA-top. Tot voor het ontstaan van de partij was Geert Bourgeois er immers zelf geen voorstander van, zoals o.a. blijkt uit twee citaten: „Wij pleiten voor een regionatie, niet de absolute soevereine staat, als de enige zinvolle stapsteen naar een echte wereldgemeenschap"[7] en „Als we Brussel opgeven, koersen we recht op het separatisme af. Dat wil ik niet, want ik ben en blijf een federalist."[8]

[6] Er wordt overigens aan een hervorming van de interne partijwerking gewerkt.

[7] Geert Bourgeois, nieuwjaarstoespraak 2000.

[8] Geert Bourgeois, in *Humo*, 15 mei 2001.

Ook blijft hij zweren bij de stap-voor-stap-methode. Het is onbegrijpelijk dat men bij de N-VA, zelfs na Lambermont, nog altijd niet begrepen heeft dat de Walen niet bereid zijn te praten over fundamentele zaken als sociale zekerheid, justitie en fiscaliteit en dat de recente hervormingen niet alleen Brussel verder van ons hebben afgestoten, maar bovendien elk verder gesprek onmogelijk hebben gemaakt. In lengte van jaren zijn de Franstaligen zeker van de nodige geldmiddelen, zodat de situatie totaal geblokkeerd ligt. Langer wachten en werken met kleine nieuwe stapjes betekent alleen dat de kans steeds kleiner wordt dat we Brussel nog kunnen recupereren.

Bovendien moet toch keer op keer worden vastgesteld dat de afspraken niet worden nageleefd. Een voorbeeld uit een ander recent akkoord: het Octopusakkoord. Het Vlaams Blok heeft zich tegen de Hoge Raad voor Justitie, althans in de door de octopuspartijen gecreëerde vorm, krachtig verzet, omdat die ons helemaal niet op weg zette naar een splitsing van Justitie, zoals nochtans beweerd werd door de toenmalige Volksunie. Vandaag is inderdaad gebleken dat dit paritair samengestelde orgaan een unitair bastion is dat de weg naar meer Vlaamse autonomie inzake Justitie voorgoed wil sluiten. De octopuspartijen hadden de bedoeling (maar ze verzuimden het in de grondwet te zetten) per gemeenschap een aparte magistratenschool op te richten, zodat in Vlaanderen een rechtscultuur zou kunnen groeien die dichter zou aansluiten bij Nederland. De Hoge Raad trekt de opleiding en de navorming van magistraten nu helemaal naar zich toe en wil deze volledig op unitaire leest schoeien. In feite zijn de Vlamingen wat dit onderdeel van Octopus betreft, helemaal belazerd.



De enige juiste strategie kan dan ook maar gericht zijn op de totale blokkering van het Belgische systeem. Het is omdat men zeer goed weet dat het Vlaams Blok voor deze radikaal anti-Belgische weg kiest en voor een snelle ontbinding van de Belgische staat, en omdat men weet dat het ons menens is, dat onze partij door het hele establishment verguisd wordt.

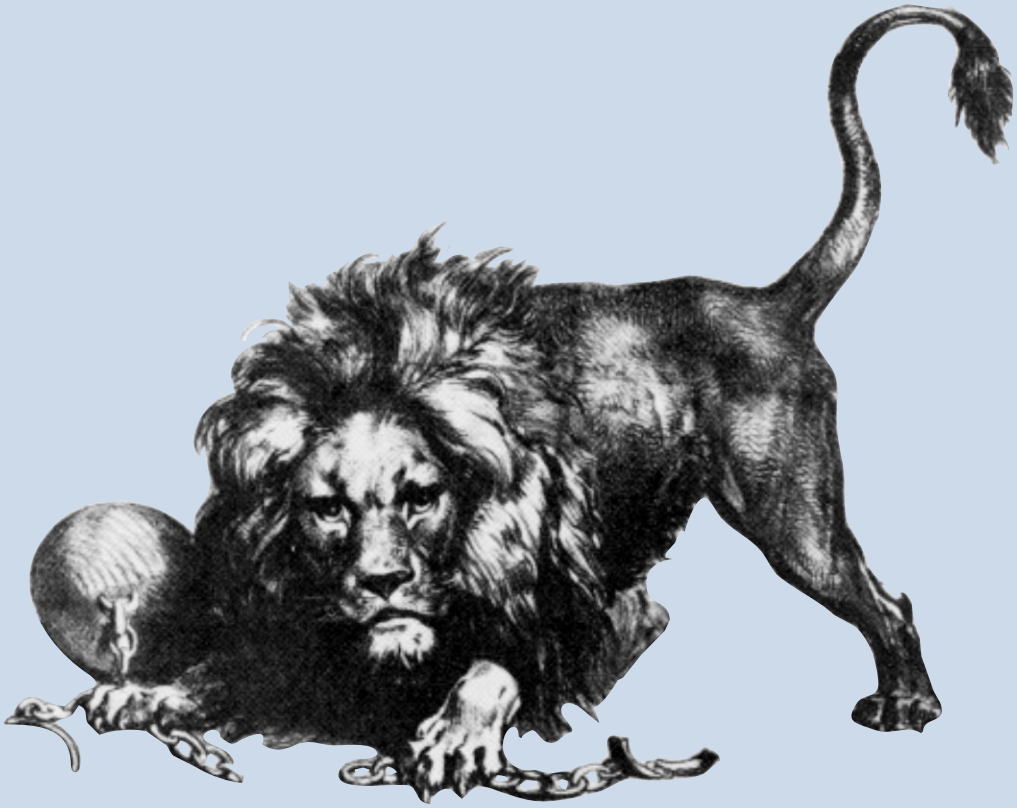
De N-VA huldigt tenslotte – alvast tot op heden – een vrij minimalistische visie t.a.v. Brussel. In het 21-punten-manifest lezen we dat de partij enkel „Vlaams-Brussel" tot Vlaanderen rekent en blijkbaar een grote zeggenschap wil aanvaarden van Wallonië in onze hoofdstad. Ik verneem evenwel dat er stemmen opgaan om dit standpunt te wijzigen en het maximalistische standpunt van het Vlaams Blok (Brussel integraal bij Vlaanderen) over te nemen.

Hoewel sommigen beweren dat een stem voor het Vlaams Blok nutteloos is omdat we telkens weer geïsoleerd worden, blijkt er vanuit onze partij toch een niet-onbelangrijke invloed uit te gaan. De politieke herverkaveling is mede een gevolg van de sterke groei van onze partij, en het opschuiven van de partijpolitieke standpunten in Vlaamse richting is dat eveneens. Ook heeft het Vlaams Blok door zijn jarenlange campagnes onmiskenbaar bijgedragen tot de sterk verminderde gehechtheid aan België en het vorstenhuis bij de Vlamingen. Het feit dat Verhofstadt bij zijn aantreden het eindoordeel over zijn beleid afhankelijk maakte van het succes van onze partij, bewijst eveneens dat men met het Vlaams Blok en zijn kiezers terdege rekening houdt. Op de verkiezingsavond van (ten laatste) 15 juni 2003 zal in Franstalig België alleen de uitslag van het Vlaams Blok doorslaggevend zijn voor de vraag of Vlaanderen gevreesd moet worden.

Het Belgisch establishment doet dan ook alles om het Vlaams Blok te counteren. Het proces van Pater Leman en de zogenaamde Liga voor de Mensenrechten is weliswaar (voorlopig) van de baan (het beroep werd door de tegenpartij vooralsnog niet geactiveerd), maar de huidige doodzwijgstrategie is minstens zo perfide.

Bart Laeremans*

Mr. Bart Laeremans is lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor Brussel-Halle-Vilvoorde en zetelt namens het Vlaams Blok in de kamercommissie voor Justitie.



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 6
Driemaandelijks: januari – februari – maart 2002

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie, Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.

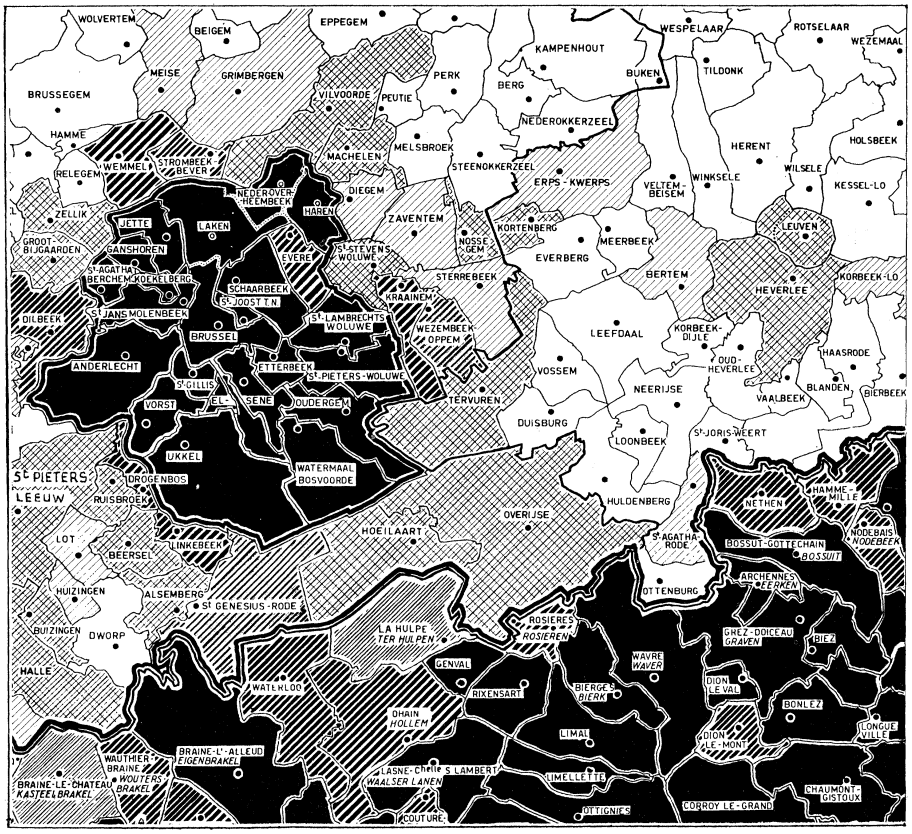
Het verdriet van Brussel

André Monteyne wil als „echte Brusselaar" nog enkele beschouwingen kwijt bij het Lambermont/Lombard-akkoord dat hij kadert in de brede geschiedenis van de verfransing van Brussel.

Ik ben een geboren en getogen Brusselaar. Of liever een Jettenaar, zoals mijn vader, geboren en gestorven in Jette. Een Vlaamse Jettenaar bovendien, al scheelde dit laatste niet veel want mijn grootvader, geboren in hartje Brussel, waar nu de Nationale Bank staat, was als wees opgevoed door een tante „in de Walen" en kende geen Nederlands. Maar „Armand de Woel" zoals de mensen in de buurt hem noemden, huwde met de dochter van burgemeester Demey van Oudergem; ze sprak geen gebenedijd woord Frans. Zo werden hij en zijn nageslacht „vervlaamst." Thans wordt Oudergem (overigens niet slecht) bestuurd door een FDF-burgemeester en spreekt waarschijnlijk geen 10 % van de bevolking nog Nederlands. Nochtans sprak daar amper een eeuw geleden, zoals overal in de Brusselse agglomeratie, de overgrote meerderheid een Brabantse vorm van het Nederlands.

Onze taal werd in de 19de eeuw trouwens gekoesterd door liberale burgemeesters als Buls (Brussel), Kennis, Collignon[1] (Schaarbeek), Bockstael (Laken), enz., die in het „Vlaams" een element zagen dat België onderscheidde van Frankrijk en dat een dam vormde tegen het gevreesde imperialisme en klerikalisme van het keizerrijk van Napoleon III.

Na de Eerste Wereldoorlog sloeg de stemming om: België werd ei zo na een Frans protectoraat en de anti-Duitse en pro-Franse roes viel samen met een anti-Vlaamse hetze, die vooral hevig was in Brussel en waarvan burgemeester Max profiteerde om drie Vlaamse gemeenten aan te hechten: Laken, Neder-over-Heembeek en Haren. De monografie van Wim Van der Elst, kleinzoon van een burgemeester van Neder-over-Heembeek over deze aanhechting die tegen de wil van de bevolking geschiedde, toont aan hoe snel een dorp waar geen 5 % van de bevolking Frans kende, verfranst werd met zware administratieve middelen, o.a. omdat de interne bestuurstaal van Brussel het Frans was. Hetzelfde gebeurde in de andere gemeenten van de agglomeratie, met een paar uitzonderingen, zoals Sint-Jans-Molenbeek, waar de liberale burgemeester Mettewie en zijn Vlaams-(maar Belgisch)gezinde gemeentesecretaris, Jef Mennekens, de taal van de overgrote meerderheid van de bevolking bleven eerbiedigen en het Nederlands als interne bestuurstaal behielden. Vermits Molenbeek de grootste gemeente was van Noordwest-Brussel, straalde dit beleid uit naar Jette en Koekelberg.



[1] Nochtans een Luikenaar!

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond opnieuw een anti-Vlaamse hetze, zij het minder uitgesproken pro-Frans omdat het Vichy-regime gediscrediteerd was en de nieuwe Franse regering waarschijnlijk andere zorgen aan het hoofd had dan zich in te laten met imperialistische dromen. Maar ook de Vlaamse Beweging was gecompromitteerd en stond aan de kant van de verliezers – of althans zo kwam het over – met het gevolg dat het Nederlands opnieuw de taal werd van de collaboratie. Al wie kon stuurde zijn kinderen naar de Franse school onder voorwendsel dat hij thuis Frans sprak, ook al strookte dat niet met de waarheid. Een ganse generatie autochtone (Vlaamse) Brusselaars werd toen verfranst. De kinderen die hun lagere school tijdens de oorlog in het Nederlands gevolgd hadden stapten massaal over naar het Franstalig middelbaar onderwijs; zelfs Vlaamse lagere scholen schakelden over naar het Frans. De bekende gemeenteschool 1 in Jette die een ganse plaatselijke elite gevormd heeft, werd een Franstalige school voor verstandelijk licht gehandicapte kinderen. Deze verfransing verliep zo snel dat in sommige gezinnen de kinderen van de Vlaamse lagere school overschakelden naar het Frans middelbaar onderwijs. Alleen de generatie die lagere school in het Nederlands gevolgd had en niet verder studeerde, m.a.w. de gewone volksmens, bleef (voorlopig) Vlaams. In 1947 wees een volkstelling (waarin een gemanipuleerde talentelling was opgenomen) op een sterke Franstalige vooruitgang in Brussel en in een aantal Vlaamse gemeenten langs de taalgrens zoals Ronse of Edingen; hetzelfde gebeurde in nog ergere mate in de Platdietse gemeenten van de provincie Luik, zoals Aubel of Welkenraat. En langs de Brusselse agglomeratie. In 1954 hechtte de minister van Binnenlandse Zaken, Pierre Vermeylen (BSP), drie Vlaamse gemeenten aan bij de Brusselse agglomeratie die volgens die talentelling meer dan 30% Franstaligen telden: Evere, Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem. De gevolgen waren dramatisch: in twee van die drie gemeenten werd het Nederlands als bestuurstaal vervangen door het Frans; ook in Sint-Agatha-Berchem, alhoewel daar een Belgicistische groepering een felle campagne gevoerd had voor de aansluiting bij Brussel onder het voorwendsel dat de gemeente dan tweetalig zou worden. In Ganshoren werd het gehele personeel van de post (de plaatselijke openbare diensten volgden het taalregime van de gemeente) overgeplaatst naar Vlaamse gemeenten. Alleen Evere schakelde over naar een tweetalig stelsel. Zoals na de Eerste Wereldoorlog in de door Brussel aangehechte gemeenten, werden in deze drie gemeenten de sluizen van de verfransing wagenwijd opengezet.

Toch liep, vanaf de jaren zestig, de verfransingsgolf stilaan uit.

De Vlaamse hoogtij: de jaren 60 en 70

In 1963 werden de Brusselse gemeenten verplicht een tweetalig taalstelsel in te voeren als interne bestuurstaal. Tevens was een kentering gekomen ten voordele van het Nederlands. De Vlamingen hadden hun macht getoond tijdens de koningskwestie en vooral met de *marsen op Brussel*; de eerste afgestudeerden van het Nederlands hoger onderwijs bereikten beleidsposten, zowel in de overheidsdiensten als in de bedrijfswereld; de wet op het gebruik van de talen in het bedrijfsleven speelde daar op in. De financiële wereld volgde de zakenwereld. In een volgend decennium zou de suprematie van de Franstalige financiële pers doorbroken worden met het verschijnen van *De Financieel-Economische Tijd*, een initiatief van het Vlaams Economisch Verbond, en van het economisch tijdschrift *Trends* van de West-Vlaamse tijdschriftengroep Roularta. Betekenisvol voor het Vlaams dynamisme was de doorbraak van Roularta op de Franstalige Belgische markt. Vanaf diezelfde jaren zestig herwonnen de Vlamingen ook in de gemeenten stilaan terrein, behalve in het zuidoosten – van Elsene tot Ukkel – waar zij volledig van de kaart geveegd waren. Maar in de noordwestelijke gemeenten groeide hun invloed: het was de tijd toen Jette drie Vlaamse schepenen telde voor minder man-



datarissen dan thans; Sint-Agatha-Berchem had een Vlaamse burgemeester; in Brussel-stad was de machtige Vlaamse schepen van onderwijs een soort vice-burgemeester. Geruggesteund door een Vlaamsbewuste en idealistische kwaliteitspers, zowel kranten als de officiële radio (NIR, later BRT) en de eerste televisie, bereikte de Vlaamse beweging een hoogtepunt in de jaren '70. Er rees daartegen verzet van de Brusselse kleine burgerij die haar traditionele positie bedreigd zag door wat zij beschouwde als „Vlaamse parvenu's;" zij uitte haar ergernis zelfs in aanwezigheid van leden van de koninklijke familie (zoals tijdens de tweetalige proclamaties van de uitslag van de Koningin Elisabethwedstrijden); zij zou eveneens de kern vormen van het FDF, samen met gedupeerde Vlamingen, die het kamp van de Franstaligen gekozen hadden. Eigenlijk was het FDF een paniekreactie op de Vlaamse vooruitgang.

Een belangrijke ontwikkeling was de oprichting in 1971 van de Brusselse agglomeratieraad die een deel van de opdracht van de gemeenten overnam. Hoewel zij beheerst was door het FDF dat er na een hysterische en van racisme druipende campagne in een kartel met de Franstalige liberalen en met zogenaamde „FDF-Vlamingen" in geslaagd was de absolute meerderheid te behalen, kon zij de Vlaamse vooruitgang in Brussel gedurende de achttien jaar van haar bestaan niet afremmen. Niet alleen omdat zij een technisch orgaan was, maar vooral omdat tegelijkertijd de Cultuurcommissies opgericht waren, bevoegd voor cultuur en onderwijs. De NCC (Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie) voerde een dynamisch beleid, dat zowel op het gebied van de sport, de jeugdwerking, de kunsten, enz., indrukwekkende resultaten boekte die de bewondering afdwongen van zelfs de hevigste Franstaligen. Zo stak Jean-Pierre Poupko, de voorzitter van de Franse Cultuurcommissie, zijn bewondering voor het NCC-dynamisme nooit onder stoelen of banken. De samenwerking tussen beide cultuurcommissies was trouwens uitstekend en heeft er toe geleid dat Brussel een nooit meer ervaren bloeiend cultureel leven kende.

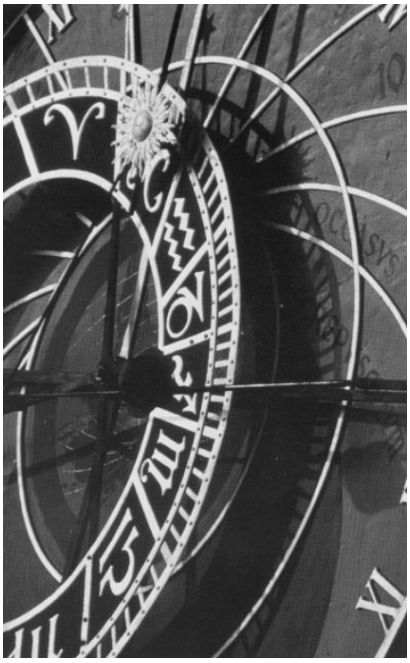
De NCC bouwde een net van voorschoolse inrichtingen uit en het Vlaams onderwijs werd krachtig ondersteund en herwon prestige. Hoezeer, bleek toen na de invoering van de „vrijheid van de familievader" steeds meer Franstalige ouders hun kinderen naar de Vlaamse school stuurden – een onverwacht gevolg van wat de Franstaligen zelf geëist hadden. In de gemeenten legde de NCC een netwerk van sociaal-culturele steunpunten aan die de plaatselijke Vlaamse verenigingen een hart onder de riem staken; een beleid dat vruchten opleverde zoals bleek toen bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1977 in alle Brusselse gemeenten behalve Sint-Gillis, Vlamingen op eentalige Vlaamse lijsten (dus niet gebonden door Franstaligen) verkozen werden. Maar het dient gezegd dat de NCC dit beleid nooit had kunnen voeren zonder de ruggesteun van Vlaanderen, vertegenwoordigd door Vlaamse ministers van onderwijs en cultuur in de (nog nationale) Belgische regering.

De *terugslag*: *de jaren* 80 *en* 90

Vanaf circa 1980 begint Brussel opnieuw te verfransen, vooral wegens de inplanting in hartje Brussel van de Europese bureaucratie die enkele duizenden buitenlanders naar Brussel bracht: niet alleen „Eurocraten" maar ook leden van ambassades, legaties en consulaten allerhande – sommige landen hebben zelfs vier buitenlandse vertegenwoordigers in Brussel – personeel van drukkingsgroepen, vertegenwoordigers van internationale bedrijven, PR-groepen en lobbies, zonder de duizenden derde-wereldburgers te vergeten die afzakken naar de lichtjes van de „hoofdstad van Europa." Deze „europeanisering" bracht grootscheepse volksverhuizingen op gang (uit Etterbeek en Elsene verdreven bewoners zakten af naar het Noordwesten waar zij op hun beurt een volksverhuizing van de autochtone bevolking naar Vlaams-Brabant veroorzaakten, enz.). Wij hebben dit alles beschreven in een arti-

kelenserie in D*e* B*russelse Post* onder de titel „Brussel door Europa ontvoerd."[2] Maar tot 1989 kon de NCC de taalgevolgen van deze ontwikkeling zo niet tegenhouden, dan toch afremmen.

In 1989 werd Brussel een heus Gewest, theoretisch gelijk aan beide andere: de Agglomeratieraad werd vervangen door een Brusselse regering en parlement, en de NCC door een Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), een soort miniparlement met miniregering bevoegd voor dezelfde materies als de NCC alsmede persoonsgebonden aangelegenheden. Na tien jaar werking blijkt de VGC vooral bezig met interne politieke tegenstellingen[3] en helemaal niet in staat, voor zover zij daar de wil toe heeft, een tegengewicht te vormen tegen de verfransing van Brussel door internationalisering. Er blijft alleen nog routinewerk over. De ludieke openluchtanimaties zijn nog maar een schaduw van wat zij ooit waren; het Vlaams verenigingsleven in de gemeenten valt stil, ook al bij gebrek aan leden; de sociaal-culturele raden leven op zichzelf en houden zich onledig met wat toevallig tot het stokpaardje behoort van de plaatselijke vrijgestelde: bijstand aan berbervrouwen hier, exotisch koken daar, analfabetismebestrijding of milieu-educatie elders. Er blijven gelukkig de gebruikelijke uitzonderingen die de regel bevestigen. Een teken aan de wand is het afschaffen van het Contact- en Cultuurcentrum, een pluralistisch dienstencentrum dat van de Vlaamse overheid de opdracht gekregen had het verenigingsleven te ondersteunen en dat inderdaad enorme diensten geleverd heeft: het verzorgde het klein drukwerk, deed verzendingen, hield een adressenbestand bij, enz., en publiceerde D*eze* W*eek in* B*russel* met agenda van het sociaal-cultureel verenigingsleven die gratis aan alle gekende Vlaamse adressen bezorgd werd. D*eze* W*eek in* B*russel* werd vervangen door een puike wekelijkse stadskrant op adres, maar ook door het meertalig huis-aan-huis-maandblad T*ram* 81 dat nog maar weinig belangstelling heeft voor de positie van het Nederlands in Brussel. Zo maakt het stelselmatig publiciteit voor zaken waar je met het Nederlands helemaal niet aan bod komt. Met haar ruimere bevoegdheden en geldmiddelen had de VGC nochtans kansen waarvan de NCC slechts kon dromen om de Vlamingen en het Nederlands in Brussel te ondersteunen. Zo bijv. campagnes om uitgeweken Vlamingen aan te zetten om terug in Brussel te komen wonen. Of om een einde te stellen aan de beschamende taaltoestanden in de Brusselse ziekenhuizen of rusthuizen, alhoewel zij daar nu wel bevoegd voor is. Eén lichtpunt toch: de Vlaams-Brusselse televisiezender TV-Brussel, die belangstelling heeft voor de Brusselse Vlamingen zonder daar agressief over te doen en ruim bekeken wordt door Franstalige Brusselaars. Gelukkig werkt TV-Brussel autonoom zonder betutteling van VGC of Vlaamse regering. Die overigens Vlaams Brussel stilaan aan zijn lot en de VGC overlaat. Zolang gewezen NCC-voorzitter Hugo Weckx (CVP) Vlaams minister van Cultuur was kwam er nog een stevige steun vanuit Vlaanderen; zijn opvolger Luc Martens (CD&V), een syndicalist, was op dat gebied een catastrofe en dat is nauwelijks verbeterd onder de huidige cultuurminister Bert Anciaux (Spirit) voor wie de bestrijding van het Vlaams Blok klaarblijkelijk voorrang heeft.



Alle sluizen van de verfransing worden nu opengezet: het aantal buitenlanders neemt snel toe, steeds meer autochtone Brusselaars (vooral Nederlandstaligen) verdwijnen door verhuis of overlijden. De heren/dames met standing van de V*laamse* C*lub voor* K*unsten*, W*etenschappen en* L*etteren* vinden dat de toestand niet zo erg is. Zij verwijzen naar het Paleis voor Schone Kunsten en andere elitaire toestanden waar het Nederlands veertig jaar geleden uitgejouwd werd en dat nu perfect tweetalig is.[4] Zij hebben nog gelijk ook. Zoals je nu ook terecht kunt in het Nederlands in de Brusselse toprestaurants. Wij hebben dit zelf ondervonden. Toen T*ram* 81 weer eens gortig reclame maakte voor (dit keer) fitness-clubs zonder zich af te vragen of de Vlamingen daar wel aan hun trekken komen, gingen wij dit proefondervindelijk uittesten. En inderdaad: in de meest elitaire (lidgeld 120.000 frank per jaar) *****club, werd

[2] André Monteyne, „Brussel door Europa ontvoerd," in *De Brusselse Post,* november 1994 tot juni 1997 (23 afleveringen).

[3] In tegenstelling tot de VGC werkte de NCC als een OCMW zodat de politieke tegenstellingen – die er natuurlijk wel waren – niet aan de oppervlakte kwamen. De NCC kon dus eendrachtig optreden als het er op aan kwam de belangen van de Nederlandstalige bevolking van Brussel te verdedigen. Een beetje zoals in een OCMW de behandelde sociale dossiers in beginsel geen voorwerp zijn van partijpolitiek getouwtrek.

[4] Maandblad *Ons Brussel,* juni 2001.

je stijlvol in perfect Nederlands (en Engels) onthaald; in de drie andere fitnessclubs, gaande van *** tot * sprak men alleen Frans; in de meest *„basse classe"* club, werd je zelfs als Nederlandstalige afgesnauwd. In de Dansaertstraat, op het Louizaplein, zijn de taaltoestanden wel (soms sterk) verbeterd; maar noch zaakvoerders, noch Nederlandstalige klanten van de *****club wonen in Brussel (*à propos*, hoeveel leden van de *Vlaamse Club voor Kunsten, Wetenschappen en Letteren* wonen in Brussel?) maar de gewone Brusselaar zelf is vrijwel volledig verfranst. Thans zijn de Vlamingen een krimpende groep in Brussel, ze zijn zelfs minder talrijk dan de buitenlanders.

Vooral in de gemeenten buiten het centrum is de toestand onrustwekkend. De tweetalige uithangborden of spijskaarten in horecazaken in de buurt van Vlaamse hogescholen of van het Vlaams parlement mogen geen illusies wekken: de meeste Vlaamse handelaars wonen niet meer in Brussel. In de Jetse handelswijk *De Spiegel* bijvoorbeeld wonen bij ons weten slechts een paar handelaars in de Brusselse agglomeratie. Vorig jaar wou ik een nieuwe GSM kopen. Ik heb in de gemeente Jette zes verkoopcentra van mobiele telefonie bezocht; in geen enkele kon men mij in het Nederlands te woord staan (uiteindelijk heb ik het toestel gekocht in Grimbergen). Maar zelfs bij de bakker of de slager uit de buurt ondervind ik moeilijkheden met het Nederlands, en niet alleen omdat vele buurtwinkels buitenlandse hulpjes hebben: ook de zaakvoerder kent geen Nederlands – twintig jaar geleden was zo iets, althans in het Noordwesten van Brussel, ongehoord. De bekende Hendrik Conscience-Jongerenclub (met zetel in de kelders van café Egmont in de Van Praetstraat) telde alleen al in Jette 300 leden. In 1969 had een plaatselijk Jets politicus in spe verkiezingen georganiseerd voor een Jetse „jeugdgemeenteraad;" de „lijst" van de Jetse Hendrik-Conscienceclub behaalde de volstrekte meerderheid. Bovendien was nog een CVP-jongere gekozen. De raad beleefde slechts één vergadering, met name de openingszitting. Van die circa driehonderd Jetse jongeren zijn de meesten verhuisd. Twee zijn nu parlementslid voor het Vlaams Blok, een voor Gent-Eeklo in de Kamer (Francis Van den Eynde), een voor Mechelen-Turnhout in het Vlaams Parlement (Luk Van Nieuwenhuysen).



De tijd tikt in Brussel in het nadeel van Vlaanderen.

Zoals gebruikelijk weerspiegelt deze Vlaamse afgang in Brussel zich op het plaatselijk politieke vlak. De toenmalig meest Vlaamse gemeente, Sint-Agatha-Berchem, werd nog enige tijd bestuurd door een Vlaamse burgemeester, maar ook die zou uiteindelijk verdwijnen en worden vervangen door een coalitie met het FDF… Een *„fait divers"* – met name, de verdeling van de gemeentelijke toelagen voor respectievelijk de viering van het feest van de Vlaamse Gemeenschap (11 juli), en van het feest van de Franse Gemeenschap (27 september) – in 1999 onderstreept symbolisch hoe weinig de Vlaamse gemeenschap in de gemeenten nog betekent: in Jette kreeg de *„Foyer Culturel"* voor haar feest een toelage van 350.000 frank; terwijl de Vlamingen het moesten stellen met 13.791 frank; in Sint-Agatha-Berchem, Etterbeek, Ukkel, Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht en Vorst kregen de Vlamingen niets, terwijl de Franse gemeenschap daar een toelage kreeg gaande van 17.639 frank (Sint-Agatha-Berchem) tot 1.121.864 frank (Vorst).[5]

Van verkiezing tot verkiezing daalt het aantal verkozenen op Vlaamse lijsten: wie als verkozene van een tweetalige of Franstalige lijst, schepen wordt heeft weinig bevoegdheden en ondergaat de wil van de (Franstalige) meerderheid. Zo valt het thans regelmatig voor dat „Vlaamse" verkozenen op Franstalige of tweetalige lijsten, anti-Vlaamse moties meestemmen of zelfs mee-ondertekenen. Behalve in enkele zeldzame gevallen waar een Vlaming op een tweetalige lijst een persoonlijk succes boekte (zoals in Jette waar schepen Werner Daem met zijn voorkeurstemmen de helft van de PS-SP-mandaten meetrok) zijn Nederlandstaligen verkozen met Franstalige stemmen gedoemd tot de rol van ja-knikkers.

[5] Parlementaire vraag van Brigitte Grouwels (CVP). Zie: *Brussel deze Week*, 8 augustus 2001.

Ondanks de afzwakking van hun taak blijven de Brusselse gemeenten de belangrijkste politieke overheid voor de bevolking van de gemeenten; zij staan immers het dichtst bij de burger: zij staan in voor de toewijzing van de sociale woningen en andere diensten; in de anonieme stad is de burgemeester, mitsgaders uitzonderlijk een of andere schepen, dikwijls de enige politicus die de mensen kennen: dit is zo waar dat het vrijwel onmogelijk is voor de oppositie om een zittende burgemeester bij verkiezingen weg te sturen. Zelfs al bekleedt hij zijn mandaat nog maar een paar maand, wanneer bijv. zijn voorganger pas gestorven is (zoals in 2000 gebeurde in Jette en Sint-Joost-ten-Node) of ontslag heeft genomen. Het belang van de gemeenten voor de taalontwikkeling en voor de positie van de Vlaamse minderheid kan dan ook niet worden onderschat. Toch konden anti-Vlaamse gemeentebesturen niet volledig hun gangen gaan omdat zij gebonden waren door de federale voogdij die kon ingrijpen om de ergste anti-Vlaamse excessen te ontzenuwen. Zelfs met een Waalse minister van Binnenlandse zaken. Zo moest de Brusselse schepen Olivier Maingain die tevens voorzitter is van het FDF, inbinden toen hij een sportnamiddag van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen wou verbieden. Het is echter precies die federale rem die het Lambermont-akkoord op de helling heeft gezet.

L*ambermont: zelfs geen bord linzensoep*

Het is niet de bedoeling nog eens uitgebreid commentaar te leveren bij het Lambermont-akkoord[6] dat overvloedig in de pers aan bod kwam. Ook in dit blad.[7] Vormelijk ligt het in de rituele lijn van vorige communautaire akkoorden waarbij Vlaanderen meer bevoegdheden krijgt in ruil voor meer geld voor de Franse gemeenschap. Alleen, in tegenstelling tot voorgaande overeenkomsten, is Lambermont wel zeer onevenwichtig: de (onvolledige) overheveling naar de gewesten van landbouw, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking stellen weinig voor en stonden trouwens ook op het verlanglijstje van Wallonië; de overheveling van de voogdij over gemeenten en provincies is inderdaad wel belangrijk, maar zij werd in laatste instantie meer dan gecompenseerd door de ratificatie van het Europees minderhedenverdrag, de prijs betaald aan de PSC om geen veto te stellen tegen het Lambermont-akkoord. Dit minderhedenverdrag riskeert de taalwetgeving niet enkel in de zogenaamde faciliteitengemeenten op de helling te zetten, maar in geheel Vlaanderen, en op termijn tot het verlies te leiden van de eigen identiteit van Vlaanderen.[8] Tenslotte krijgen de gewesten een beperkte eigen fiscaliteit, die amper 20 % van de eigen middelen kan dekken. Wanneer echter (art. 6, §3) het Vlaams gewest iets wil wijzigen aan het belangrijk economisch instrument dat de vennootschapsbelasting is, moeten beide andere gewesten hun toestemming geven!

Deze minimale en/of gevaarlijke bevoegdheidsoverdrachten hebben de Vlaamse onderhandelaars afgekocht tegen een ontzaglijk hoge prijs: het Franstalig onderwijs krijgt 3,5 miljard frank meer, geïndexeerd (volgens sommige ramingen zou dit 90 miljard frank kunnen worden in 2020), geput uit de federale inkomsten, die voor 70 % door Vlaanderen worden opgebracht. Vlaanderen krijgt uiteraard ook extra geld (4,5 miljard frank, geïndexeerd) uit de federale pot. Mooie verkwistingen in het vooruitzicht! Want voor Vlaanderen is het te veel om de magere overgehevelde nieuwe bevoegdheden te spijzen; van de andere kant zal belastingvermindering niet kunnen zonder toestemming van de Franstaligen. Nog voor het Lambermont-akkoord ingeleid werd begon het FDF al te roepen dat het zich tegen elke vorm van „confederale" fiscaliteit zou verzetten die „het de Vlamingen zou mogelijk maken hun ingezetenen in Brussel fiscaal te bevoordelen."[9] Hoe dan ook, samen met de 250 tot 300 miljard frank jaarlijkse overheveling in de sector van de sociale zekerheid zit de Franse gemeenschap thans ruim goed; zij zal niet moeten saneren vermits de Vlaamse onderhandelaars nagelaten heb-

[6] Bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen; Bijzondere wet van 13 juli 2001 tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten (*Belgisch Staatsblad*, 3 augustus 2001).

[7] Brigitte Grouwels, „Lambermont: een schaamteloze Vlaamse capitulatie," in *Secessie*, juli 2001, pp. 29-35.

[8] Theo L.R. Lansloot, „Vlaanderen versus de Raad van Europa," in *Secessie*, oktober 2001, pp. 4-9.

[9] FDF-minister Didier Gosuin, in *Le Vif/Express*, 17 november 2000.

ben de splitsing van de sociale zekerheid aan te kaarten. De enorme financiële geldoverdrachten van de Duitse Bondsrepubliek naar de vroegere DDR worden geleidelijk afgebouwd; de in verhouding grotere geldtransfers van Vlaanderen naar Franstalig België blijven voor onbeperkte duur de Vlaamse werkkracht belasten.

Maar er is erger. Het drieledig federalisme werd „gebetonneerd."

Het Belgisch vergelijk berustte op de wens enerzijds van de Vlamingen om de Nederlandstaligen in Vlaanderen en Brussel als één gemeenschap met ruime autonomie aan bod te laten komen in een tweeledig België, en anderzijds van de Walen die met een eigen gewest, de economische hefbomen in handen wilden houden, zonder betutteling van Brussel. Voor de Franstalige politieke klasse van Brussel lag dat anders omdat zij met de uitbouw van Brussel tot *région à part entière* wilde wegen op de federale politiek en ze zelfs samen met het Waals Gewest wilde (blijven) leiden. De definitieve erkenning in 1988/89 van Brussel als volwaardig derde gewest met dezelfde bevoegdheden als de twee andere zette dan ook van bij de aanvang het Vlaams-Waals vergelijk op de helling – het dient gezegd dat de CVP, toen de grootste Vlaamse partij, hiervoor een zware verantwoordelijkheid draagt.



Door de overheveling van de (beperkte, maar toenemende) fiscale autonomie en van de gemeentewet naar de drie gewesten zette het Lambermont-akkoord vorig jaar een nieuwe en waarschijnlijk onomkeerbare stap in de bevoordeling van de drieledige gewestvorming ten nadele van de tweeledige gemeenschapsvorming. Er gaat geen fiscale overdracht naar de Gemeenschappen; integendeel, de enige gemeenschapsheffing, het kijk- en luistergeld, wordt gewestelijk. Het laat zich aanzien dat over enige tijd, vooral nu het Franstalig onderwijs geen financiële last meer hoeft te vormen voor Wallonië, dit samen met cultuur en persoonsgebonden aangelegenheden opgeslorpt wordt door het Waalse gewest (sommige PS-ers dromen hiervan).[10] Wat er van overblijft beperkt zich dan tot Brussel en gaat op in de Franse Gemeenschapscommissie. Op dat ogenblik wordt België een drieledige bondsstaat waarin het belangrijkste en grootste gewest, Vlaanderen, definitief en voortdurend geminoriseerd wordt door de beide andere. Zoals nu al gebeurt op het vlak van de federale regering, die voor het eerst sedert de socialistisch-liberale regering Van Acker (1954-1958) op geen meerderheid steunt in Vlaanderen en eigenlijk geleid wordt door een Franstalige die met zijn morele eenrichtingsoekazen tegen belangrijke handelspartners van Vlaanderen (Oostenrijk, Israël) voortdurend de belangen van Vlaanderen beschadigt. Geen wonder dat het akkoord vrijwel eenparig door alle Franstalige partijen goedgekeurd werd. Waarom de helft van de Vlaamse verkozenen waaronder een deel van de Vlaams-nationalistische partij (!) ingestemd heeft met deze permanente minorisering van Vlaanderen, is maar begrijpelijk omdat PS en PRL niet alleen de huidige federale regering beheersen die ze nog voor de verkiezingen samengesteld hadden, maar ook alle gewestregeringen met inbegrip van de Vlaamse (paars-groen + VU-ID).

Tenslotte, het Belgisch communautair vergelijk wordt nu ook definitief verbroken, omdat door de overheveling van de gemeentewet ook naar Brussel (en door de afbouw van de communautaire waarborgen voor de Brusselse Vlamingen, zie verder) de Vlaamse gemeenschap haar Brusselse component verliest, met nefaste gevolgen zowel voor haar eigen invloed in Brussel als voor de positie van de Vlaamse minderheid in Brussel.

L*ombard*: F*rans dictaat*, V*laams verraad*

Nochtans was vooropgesteld dat in een zogenaamde mini-Costa of B*rucosta* (een aparte onderhandeling om het Lambermont-akkoord aan te passen aan de Brusselse toestanden), voorzien zou worden in een aantal maatregelen

[10] *Le Vif/Express*, 1 juni 2001.

om de Brusselse Vlamingen te beschermen tegen de nadelige gevolgen van de overheveling van de gemeente- en provinciewet naar het Brussels Gewest, dat krachtens het Lambermont-akkoord dezelfde bevoegdheden krijgt als beide andere gewesten: fiscaliteit, ontwikkelingssamenwerking, buitenlandse handel, landbouw en gemeentewet. Met uitzondering van dit laatste stellen die bevoegdheidsoverdrachten voor Brussel nog minder voor dan voor Vlaanderen: er is bijv. nog één landbouwer actief in Brussel, wat niet belet dat de Brusselse minister van landbouw, de heer Jos Chabert, bij gelegenheid met zijn gebruikelijke ernst vergaderingen van Europese landbouwministers zal voorzitten. De overheveling van de gemeentewet is een ander paar mouwen, want de gemeente, zoals wij voorheen zagen, grijpt onmiddellijk in op het dagdagelijkse leven van de bevolking, met inbegrip van de Vlaamse minderheid.

Deze „Costa" mondde uit in het zogenaamde „Lombard" akkoord, opgenomen als apart onderdeel van de bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden naar de gewesten.[11]

Het enige wat uit de brand werd gesleept, is een verhoging van de politieke mandaten plus wat zakgeld.

Oorspronkelijk hadden de Vlaamse meerderheidspartijen zoals bevestigd in verschillende VGC-resoluties en in een motie van aanbeveling van alle VGC-raadsleden van de „democratische" partijen (gestemd op 16 februari 2001), buiten enkele vrome wensen, zoals extrafinanciering ter bevordering van de tweetaligheid in de Brusselse ziekenhuizen, een gewaarborgde Vlaamse minimumvertegenwoordiging geëist in alle Brusselse plaatselijke besturen, met inbegrip van OCMW's en politieraden. Het blijft een open vraag in hoeverre zij dat werkelijk meenden, dan wel of die eisen alleen maar bedoeld waren om de vier zogenaamde VU-rebellen te lijmen. De VLD-initiatiefnemers zelf spotten er mee, *vide* VGC-voorzitter Jean-Luc Vanraes (VLD-VU) die amper een week nadat hij voormelde motie ondertekend had, zonder blozen in *Le Matin* (24/25 februari 2001) verklaarde dat deze gewaarborgde minimumvertegenwoordiging niet aan de orde was van de Brusselse Costa.

Hoe dan ook, het uiteindelijk resultaat was een regelrechte afgang voor de Vlaamse partijen die er aan deelgenomen hebben.

Het enige wat zij uit de brand gesleept hebben is … een verhoging van een aantal politieke mandaten, plus wat zakgeld. Want daar kwam de hele B*rucosta* op neer:

D*e magere Vlaamse oogst van Lombard*:

a) de aanduiding van een paar bijkomende Vlaamse schepenen;
b) zes bijkomende Vlamingen in het Brussels parlement;
c) rechtstreekse verkiezing van de zes Brusselse leden van het Vlaams parlement;
d) vijf aan de VGC „toegevoegde" niet verkozenen;
e) in politieraden zetelen tussen 2 en 4 Vlamingen;
f) wat zakgeld.

a) T*wee schepenen moeten het verlies van de voogdij over de gemeenten compenseren*

Aanvankelijk waren zelfs twee Vlaamse schepenen geëist in elke gemeente. Dit was vrij onrealistisch – *quid* bijv. in Ukkel waar geen enkele Vlaming gekozen was? Bovendien was dit ondemocratisch; alhoewel er uiteindelijk niets van in huis gekomen is, had het toch als gevolg dat het zieltogende FDF weer even de kop kon opsteken. Gedurende een korte tijd beleefden wij opnieuw de hoogdagen van het Frans-Brussels extremisme anno 1970, met vlugschriften in alle bussen tot een *meeting-résistance* van Waalse rattachisten die de onverhoopte kans gebruikten om tot een R*assemblement* B*ruxelles-*F*rance* op te roepen zonder Vlaamse Brusselaars. V*ide* ook, de lezersbrieven in V*lan*, steeds een goed teken van wat er omgaat in de Franstalige psyche. Het voorstel was zo uitdagend dat men zich afvraagt of bepaalde Vlaamse par-

[11] Zie noot nr. 5.



Wat schiet er over van een rijk Nederlands verleden in Brussel?

tijen niet hebben willen provoceren om de Vlaamse voorstellen te saboteren. Uiteindelijk is het ganse gemeentelijk eisenpakket herleid tot een wel zeer mager beestje, met name, een bijkomende Vlaamse schepen (of OCMW-voorzitter) in die gemeenten waar een Vlaamse partij tot de meerderheid behoort maar geen schepen heeft; dit komt neer op zeggen en schrijven twee bijkomende Vlaamse schepenen voor de gehele Brusselse agglomeratie. Daarvoor voorziet de federale regering 1 miljard frank te verdelen over gemeenten die een Vlaming in hun college opnemen. M.a.w. die kleine toegeving werd afgekocht met hoofdzakelijk Vlaams geld. Het totaal aantal Vlaamse schepenen stijgt hierdoor tot veertien op een totaal van 162 (8,7 %). In zes colleges zetelen nog steeds geen Vlaamse schepenen; in de andere zorgen zij, de uitzonderingen niet te na gesproken, voor het decorum, zoals in Brussel-stad waar de Vlaamse schepen (Agalev) zelfs niet bevoegd is voor Nederlandse Cultuur of Onderwijs. Dit is immers het ergste: er is inderdaad helemaal niet voorzien in een waarborg voor echte bevoegdheden voor die afgekochte schepenen.

b) *Mandaatinflatie in de Gewestraad*

Vervolgens wordt het aantal Vlaamse mandaten in de Brusselse Gewestraad verhoogd van de huidige 11 tot een vast aantal van 17. Uiteraard wordt de Franstalige parlementsgroep waar nu reeds begrijpelijkerwijze het absenteïsme hoogtij viert, verhoudingsgewijze verhoogd (tot 72). Zo zal het Brussels parlement voor een bevolking van amper 1 miljoen inwoners 89 leden tellen, dit is amper vier minder dan het parlement van de republiek Singapore (4,5 miljoen inwoners) en dat beraadslaagt over alle bevoegdheden van een echte Staat. Nu al overschrijdt het Brussels gewestparlement met zijn huidige 75 leden alle normen van efficiëntie en democratisch bestuur, zoals de voorzitster van die raad, mevrouw Magda De Galan zelf toegeeft aan de hand van het voorbeeld van de D*oema* van Moskou, een stadsgewest zoals Brussel maar met negen keer zoveel inwoners en dat slechts 30 leden telt.[12] 17, *dat is* 19 % *van het aantal raadsleden en dus worden de Vlamingen goed bediend*, beweren sommige voorstanders van het akkoord. Maar men had eenzelfde verhouding kunnen behalen met een veel kleiner aantal raadsleden. Vroeger hebben wij een paar keer gepleit voor een raad van 45 leden waarvan 15 Nederlandstaligen, maar om onbegrijpelijke (?) redenen hoorden de Brusselse politici niet goed van die kant.

c) *Rechtstreeks verkozen Brusselse leden in de Vlaamse raad…*

De 6 Brusselse leden van het Vlaams parlement worden rechtstreeks gekozen. In het huidige stelsel cumuleren zes van de elf Nederlandstalige leden van het Brussels parlement dit mandaat met het lidmaatschap van de Vlaamse Raad, wat tot onmogelijke werkomstandigheden leidt voor wie zijn werk goed wil doen. Het is een voortreffelijke maatregel waarvoor echter geen Lambermont-prijs diende betaald aan de Franstaligen, die deze correctie niet aanbelangt.

d) *Toegevoegde leden in de* VGC: *spitstechnologisch staaltje machiavellisme*

Als toemaatje worden aan de VGC nog eens vijf leden (opvolgers) toegevoegd die dus niet verkozen werden door de Brusselse kiezers, maar aangeduid worden op basis van de electorale krachtsverhoudingen in… de Vlaamse Raad. Deze merkwaardige „coöptatie" heeft zelfs niet meer de pretentie democratisch te zijn: de enige bedoeling is de oppositie monddood te maken. Ze dient immers gezien in combinatie met een stelsel van lijstverbinding tussen lijsten van dezelfde taalgroep. (Ook al een merkwaardigheid: waartoe dienen dan kartels?) Doordat thans SP/Agalev en VLD/VU in Brussel reeds kartel vormen, kunnen zij door samentelling van de stemmen van hun respectievelijke groepen in het Vlaams parlement samen alle vijf „toegevoegde" leden cumuleren, terwijl de oppositiepartijen – Vlaams Blok, maar ook CD&V (altijd goed

[12] Magda De Galan, in *Het Nieuwsblad*, 05/06 mei 2001.

meegenomen!) – elk stemmen te kort komen om een toegevoegd lid aan te duiden. Ook al omdat wegens de door paars-groen handig uitgespeelde politieke correctheid – cfr. de rel rond het artikel van Brigitte Grouwels in *Secessie* – CD&V het zich niet veroorloven kan zijn stemmenoverschot toe te voegen aan dat van het Vlaams Blok. Deze toegevoegde leden zouden dus niet zetelen in de Brusselse Gewestraad, maar alleen in de VGC, die dus zou bestaan uit 22 leden. Waarom 5 toegevoegde leden en bijv. niet 6, waardoor de VGC zoals gebruikelijk in alle parlementaire vergaderingen uit een onpaar aantal leden zou bestaan? Omdat met zes leden, CD&V en /of Vlaams Blok meer kans hebben om een toegevoegd lid te behalen. Hoe die toegevoegde leden betaald worden, hun pensioenstelsel, enz., blijft onduidelijk. De VGC zelf bepaalt hun statuut. Deze regeling, waarbij niet verkozenen, aangeduid aan de hand van verkiezingsuitslagen in een ander kiesgebied voor een ander parlement (de Vlaamse Raad) mee beraadslagen in de VGC (een parlementaire vergadering), is in strijd met de essentiële regels van de parlementaire democratie; zij bestaat waarschijnlijk nergens ter wereld.

e) *Vlaamse aanwezigheid in de politiezones*

Er moeten minstens 2 tot 4 Vlamingen zetelen in de politiezones in en rond Brussel. Dat zou, om het populair uit te drukken, er nog aan mankeren! De politiezones omvatten immers zowel Brusselse als Vlaamse gemeenten. Eigenlijk bevestigt die bepaling dat de verfransing via de politiehervorming opnieuw Vlaams-Brabant bedreigt.

f) *Zakgeld voor de* VGC

De VGC krijgt 20 % van het geld toegekend aan de Franstalige Brusselaars (zie hierna) zonder dat zij dat geld werkelijk nodig had. Ook zij kan dus cadeautjes uitdelen.

De *hoge prijs betaald door de* Brusselse Vlamingen

De vraag verhogen op de politieke arbeidsmarkt en de eigen politieke speeltuin uitbreiden, primeren voor VLD-VU en SP-Agalev blijkbaar op het algemeen Vlaams belang. Want uiteraard bieden voormelde geschenkjes geen enkele compensatie voor de overheveling van de bevoegdheid inzake de gemeentewet naar het Brusselse gewest. En betalen de Vlamingen hiervoor een rampzalig hoge prijs. Niet enkel in speciën.

a) *Vlaanderen betaalt zich blauw*

Om te beginnen wordt deze ondemocratische en inefficiënte mandateninflatie afgekocht met hoofdzakelijk Vlaamse miljarden, bovenop de vermelde extra miljarden die de Franse gemeenschap met Brussel in haar werkingsgebied krachtens Lambermont krijgt. De bestaande hoofdstedelijke bonus van 25 miljard frank wordt dank zij Lombard verhoogd met 3 miljard frank, waarvan het voormelde ene miljard voor de gemeenten die een Vlaamse schepen in hun college opnemen. Dit extra geld gaat naar de gemeenschapscommissies (lees, vooral het Franstalig onderwijs) en naar de gemeenten waar de Franstaligen de lakens uitdelen. De Franse gemeenschap van Brussel krijgt zoveel dat zij een spaarpotje kan aanleggen. Zij zal dus voor lange tijd geen vragende partij meer zijn op communautair vlak En doordat het kijk- en luistergeld, de enige gemeenschapsfiscaliteit, overgeheveld wordt naar de Gewesten, worden de Brusselse Vlamingen ook fiscaal afgesneden van hun hinterland.

b) *De Brusselse Vlamingen zijn hun waarborgen tegen willekeur kwijt*

Erger nog, de voornaamste waarborg waarover de Brusselse Vlamingen beschikten om zich te beschermen tegen willekeur van het Gewest, de „dubbele meerderheid," valt weg. Zij was ooit voorgesteld als dé grote waarborg

voor de Vlaamse minderheid, omdat voor elke bestuursdaad van het Gewest, een meerderheid moest behaald worden in de vergadering in haar geheel, en binnen elke taalgroep. Die dubbele meerderheid was bijv. nodig inzake gewestelijke, maar communautair geladen, onderwerpen als het toezicht op de OCMW's, het ziekenhuisbeheer, enz. Maar met de nieuwe bevoegdheden voor het Gewest ware zij nog noodzakelijker geweest, o.a. om een anti-Vlaamse wijziging van de gemeentewet (die dus naar het Brussels Gewest overgeheveld wordt) te beletten.

Voortaan wordt, wanneer geen meerderheid gevonden wordt binnen de Nederlandse taalgroep, het voorstel na een maand bedenktijd opnieuw voorgelegd aan de vergadering, waar het volstaat dat slechts één derde van de leden in elke taalgroep het goedkeurt opdat het aanvaard wordt. Deze maatregel werd uitgevonden om te verhinderen dat binnen de Vlaamse taalgroep in het Brussels Gewest een wisselmeerderheid ontstaat om bestuursdaden te beletten die strijdig geacht worden met de Vlaamse belangen in Brussel. Een Franstalige meerderheid kan immers een Vlaams-onvriendelijke maatregel doorduwen met de steun van vier „Vlaamse *Quislings*," d.w.z. met een kleine minderheid van de huidige 11 leden van de Vlaamse taalgroep (de verhoging tot 17 komt pas na de volgende gewest-verkiezingen).

Een gelijkaardige afzwakking van de waarborgen geldt de aanduiding van de ministers: als de voorgedragen Vlaamse kandidaat de Franstaligen niet zint zal niet de Vlaamse fractie van het Gewest, maar in een tweede ronde de VGC de voordracht doen, waarin dus ook de vijf voormelde toegevoegde leden stemrecht hebben. De Brusselse regering wordt dus mede aangesteld door niet verkozenen aangeduid aan de hand van de verkiezingsuitslagen voor een ander (het Vlaams) parlement. Dit is een maskerade van de parlementaire autonomie, hoeksteen van onze democratie sedert de middeleeuwen.

En in plaats van compensatie voor de gevaarlijke overheveling van de gemeentewet naar het Brussels Gewest, valt ook op dat gebied de enige Vlaamse waarborg tegen willekeur van het Gewest weg. De Franstaligen kunnen voortaan in de gemeenten met de Vlamingen doen wat zij willen op voorwaarde dat zij een Vlaamse minderheid „omkopen" met mandaten. Minister Bert Anciaux verwijst wel in een tribune in *De Standaard* naar het nieuwe artikel 15 van de bijzondere wet (thans artikel 5bis) stellende dat geen afbreuk mag gedaan worden aan het tweetalig karakter, noch aan de bestaande waarborgen voor de Nederlandstaligen, maar zoals grondwetspecialist prof. Robert Senelle stelt is dat artikel *bijzonder vaag en* derhalve *in de praktijk moeilijk afdwingbaar*.[13] In het voormelde *Vlan* pleit Brussels minister-president François-Xavier de Donnéa nu reeds voor de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester in de Brusselse gemeenten. Een op zich wellicht interessante suggestie, daar gaat het niet om, maar als het boegbeeld van het Brussels Gewest zonder tegenspraak zo een maatregel kan suggereren, dan betekent dit dat ook wijzigingen aan het taalstatuut van de gemeenten mogelijk zijn. Dank zij de Lombard-regeling.

c) *Gebrekkige legitimiteit*

Wellicht psychologisch, maar daarom niet minder belangrijk is dat die verkozen en niet-verkozen mandatarissen ondanks die inflatie van mandaten minder democratische legitimiteit kunnen laten gelden en, afgezien van hun persoonlijke kwaliteiten, zwakker zullen staan om de belangen van hun gemeenschap te verdedigen. Met grondwetspecialist Senelle vinden wij die ondemocratische overbescherming inderdaad „beschamend:"[14] wij zijn geen beschermde minderheid, maar behoren tot de Vlaamse meerderheid in het land. Het voorbeeld van de huidige VGC toont aan tot welke toestanden dat zal leiden. De voorzitter van die parlementaire vergadering is een opvolger zonder stemrecht. In welke parlementaire democratie bestaat zo iets? Geen

[13] Robert Senelle, in *Knack*, 14 februari 2001.

[14] Robert Senelle, in *Brussel Deze Week*, 28 februari 2001.

wonder dat de Vlaams-Brusselse politici zo weinig indruk maken op de Franstaligen. In de tijd van de NCC was dat wel even anders: voorzitter Hugo Weckx en zijn collega's dwongen ontzag af bij de Franstalige politieke wereld en ontwikkelden een culturele dynamiek die schril afsteekt tegen de huidige irrelevantie. Nochtans waren ook zij niet rechtstreeks gekozen, maar zij hadden het machtige Vlaanderen achter zich. Maar het Lombard-akkoord snijdt de Vlaamse politici van Brussel nog meer af van Vlaanderen; zij worden dus nog machtelozer dan thans reeds het geval is!

d) *Afzondering van Vlaanderen*

De degelijke commentator „Sp" noemt het Lombard-akkoord dat door alle „democratische" partijen van Brussel behalve de CVP goedgekeurd werd, „de grootste Vlaamse politieke tragedie sinds de repressie, (…) want wij zijn met 'Lambermont' Brussel definitief kwijt."[15] Hij overdrijft nauwelijks.

Ook in Brussel maakt het akkoord definitief een einde aan het evenwicht tussen gemeenschappen en gewesten. Door de drieledigheid waar het wel gul voor betaalt, verliest Vlaanderen elke inspraak in de bestuurlijke inrichting van zijn hoofdstad en vooral van de voor de bevolking zo belangrijke Brusselse gemeenten; de Brusselse Vlamingen staan voortaan alleen en zullen meer nog dan thans uit de hand moeten eten van de Franstaligen.



Vergane glorie…

Besluit: Kan België nog gered worden?

De Lambermont-balans valt licht uit voor de Vlamingen omdat er tegenover de zeer vrijgevige herfinanciering van de Franse gemeenschap geen enkele belangrijke en stevige Vlaamse verworvenheid staat. Als straks het Arbitragehof het akkoord afwijst zijn de Vlamingen hun magere bevoegdheidsuitbreiding kwijt; maar de Franstaligen hebben de financiële oogst inmiddels binnen en dan komt er geen tweede communautaire ronde.

Voor de Brusselse Vlamingen is Lambermont/Lombard ronduit dramatisch omdat resoluut gekozen werd voor de uitbouw van een federalisme op basis van drie gelijkwaardige Gewesten, en niet voor de opbouw vanuit de twee grote Gemeenschappen. Vlaanderen en zijn hoofdstad sluiten, niet enkel economisch, nauw bij elkaar aan. Voor Vlaanderen is Brussel belangrijk; maar voor de Brusselse Vlamingen is de band met Vlaanderen gewoon van levensbelang. En Lambermont/Lombard knipt die navelstreng zowel fiscaal als gemeentelijk, gewoon door.

Moest Vlaanderen zijn recht op zelfbestuur dan opgeven omwille van de band met de Brusselse Vlamingen? Helemaal niet. Als tegenprestatie voor een nieuwe belangrijke Vlaamse geldoverdracht naar de Franse Gemeenschap hadden de Vlaamse onderhandelaars een veel beter akkoord in de wacht kunnen slepen zonder de fundamentele belangen van Vlaanderen en van de Vlaamse Brusselaars te schaden. Er bestonden daartoe verschillende mogelijkheden. De gemeente- en provinciewet kon bijv. enkel naar het Vlaams en het Waals Gewest worden overgeheveld, terwijl de federale regering bevoegd bleef voor Brussel.

Een andere (en betere) mogelijkheid had erin bestaan de gemeente- en provinciewet over te hevelen naar de Gemeenschappen, wat zou inhouden dat Vlaanderen en de Franse Gemeenschap samen de voogdij over de Brusselse gemeenten uitoefenen. Als toemaatje zou de Duitse Gemeenschap eveneens bevoegd worden voor haar gemeenten, wat een onrechtvaardigheid zou herstellen. Behalve voor het ego van een handvol Brusselse politici, zou dergelijke oplossing alle betrokkenen voldoening geven: de Vlamingen die hun autonomie uitbreiden, de Franstaligen die geld krijgen voor hun Gemeenschap, de Duitstaligen, die ontvoogd worden van Wallonië, en de Vlaamse Brusselaars, die gesteund blijven door Vlaanderen. Dit zou tevens

[15] Sp [Mark Grammens], in *'t Pallieterke*, 4 juli 2001.

een eerste stap geweest zijn in de richting van het herstel van het evenwicht tussen Gemeenschappen en Gewesten.

Nu is het daarvoor te laat, omdat het Lambermont-akkoord een moeilijk omkeerbare stap gezet heeft in de richting van de verzelfstandiging van de drie Gewesten. Wij kunnen van de Vlamingen echter niet verlangen dat zij bestendig geminoriseerd worden door de (Franstalige) minderheid in België en dat Vlaanderen zijn recht op zelfbeschikking op het spel zet voor de politieke (en financiële) belangen van een handvol Vlaams-Brusselse politici. Als de voormelde navelstreng Vlaanderen-Brussel doorbroken wordt, zal dan ook onvermijdelijk de neiging in Vlaanderen sterker worden om het dan alleen, zonder Brussel, te doen. Al was het maar uit zelfbehoud, rekening houdend met de voormelde goedkeuring door de regering „in stoemelings" (in volle vakantieperiode) van het Europees minderhedenverdrag, dat op termijn de culturele integriteit van Vlaanderen dreigt aan te tasten.[16] Tenzij, want de geschiedenis ontwikkelt zich steeds anders dan men het zich voorstelt, er toch nog een kans bestaat op het herstel van de band met Vlaanderen.

Op korte termijn is die kans zeer gering, want tot de volgende verkiezingen blijven wij waarschijnlijk opgescheept met de huidige aan de Franstaligen verknochte politieke coalitie. De eerste en absolute voorwaarde is dus dat er een andere politieke constellatie komt. Misschien zal de huidige paarsgroene coalitie slagen in haar opzet om ook na de volgende parlementsverkiezingen – normaal in juni volgend jaar – verder te regeren. Maar het is minder waarschijnlijk dat zij er nog zal in slagen haar coalitie op te dringen aan alle gewestregeringen. In dat geval volstaat dat paars-groen alleen in de Vlaamse regering vervangen wordt om de band tussen Vlaanderen en Vlaams-Brussel te herstellen. De breuk tussen CD&V en PSC maakt het immers thans mogelijk dat CD&V een politiek beleid voert dat in de eerste plaats de belangen van zijn Gewest behartigt, zoals Luc Van den Brande gewild had, maar niet mocht omdat voor CD&V het Belgisch belang voorrang had. Zelfs Jean-Luc Dehaene vindt nu dat „asymmetrische" regeringen mogelijk zijn.[17] Een niet door de federale regering bevoogde Vlaamse regering kan een constitutionele crisis uitlokken door te weigeren de voor Vlaanderen nadelige gevolgen van het Lambermont-akkoord uit te voeren, wat kan leiden tot een nieuw Belgisch verband. Trouwens, zelfs met de huidige politieke constellatie is het op langere termijn uitgesloten dat Vlaanderen waterdrager blijft spelen voor Franstalig België door de last te dragen van de financiële transfers en tevens voortdurend beperkt te worden in zijn vrijheid van handelen wanneer dit de Walen niet past. Geen enkele staat aanvaardt zoiets, dat ligt niet in de natuur der staatsrechtelijke dingen. Zelfs de huidige Vlaamse regering eist steeds meer brokjes autonomie op (en zal ze ook krijgen) – cfr. de rel over verkeersveiligheid tussen Vlaams minister Steve Stevaert en federaal minister Isabelle Durant.

Wat gebeurt er als eens de beker overloopt en een nieuwe Vlaamse regering het juk afschudt? Er bestaan o.i. twee mogelijkheden:

a) Vlaanderen sluit een nieuw akkoord af met Wallonië. België blijft bestaan als confederatie;
b) Vlaanderen gaat zijn eigen weg, zonder Brussel. Dit betekent het einde van België.

a) E*en confederaal model*

In de eerste hypothese stelt Vlaanderen een einde aan zijn minorisering in een federalisme met drie en stelt Wallonië voor om samen Brussel te besturen. Rekening houdend met de historisch-staatkundige ontwikkeling ondertussen, kan deze formule alleen nog slagen in het kader van een statenbond tussen de Vlaamse en de Waalse natie. Brussel zou in de statenbond terugkeren naar het bestuursmodel van de Agglomeratieraad. In de praktijk zou

[16] Minderhedenverdrag: wij geloven niet dat de Franstaligen bij eventuele onafhankelijkheid van Vlaanderen in de faciliteitengemeenten een referendum kunnen uitschrijven om hun behoren tot Brussel te staven. De internationale gemeenschap zal dat niet toestaan. Het behoort nu eenmaal tot het volkenrechtelijk gebruik dat grenzen van bestaande politieke eenheden geëerbiedigd worden. cfr. de zogenaamde *Krajina* die al eeuwen bewoond werd door Slavisch-orthodoxen (Serviërs) en waarvan de internationale gemeenschap niettemin aanvaardde dat zij tot Kroatië behoorde. (Zie ons artikel „Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid," in *Secessie*, oktober 2001, pp. 10-19). Er is wel enige voorzichtigheid geboden omdat als te lang getalmd wordt, een toestand kan ontstaan waarbij de Franstaligen geleidelijk aan de tweetaligheid van Vlaanderen opeisen; in dat geval verliest Vlaanderen zijn eigenheid en zijn bestaansrecht als staat.

[17] Brief van Herman Van Rompuy, in *Knack*, 15 augustus 2001.

het Brussels Gewest zich even autonoom blijven besturen als thans. Het wordt een communautair gewest onder de voogdij van beide Gemeenschappen. De inwoners zijn burgers van Vlaanderen of Wallonië; een confederale wet bepaalt hoe deze deelstatelijke nationaliteit (of subnationaliteit) verworven en behouden wordt. Vlaamse en Waalse Brusselaars beheren samen in een te bepalen verhouding het hoofdstedelijk gewest. De bestaande taalregeling wordt behouden. De negentien gemeenten blijven bestaan, mits enige grenscorrecties of beperkte fusies; zij staan onder de voogdij van de confederatie.

Zelfbestuur in Brussel kan gemakkelijk geconcretiseerd worden door de gewestraad te vervangen door een vernieuwde vorm van de vroegere agglomeratieraad, zij het mits deze meer bevoegdheden en middelen ter beschikking krijgt en de *„truc"* onmogelijk wordt gemaakt van het *„Rassemblement Bruxellois"* (RB) van FDF en Franstalige liberalen, dat bij de eerste (en laatste) agglomeratieraadsverkiezing (21 november 1971) een aantal zogenaamde FDF-Vlamingen een verkiesbare plaats gegeven had om de waarborgen voor de Vlamingen te omzeilen. Naar aanleiding van het overlijden van René Barbier, een van die FDF-Vlamingen die 18 jaar lang zonder nieuwe verkiezingen agglomeratieschepen bleef, wees Hubert van Humbeeck er op dat het opzet van het FDF maar geslaagd was om twee redenen: het RB behaalde een absolute meerderheid in de „Vlaamse" taalgroep, en het kon dit omdat er tweetalige lijsten waren.[18]

De breuk tussen CD&V *en* PSC *maakt het thans mogelijk dat* CD&V *een politiek voert die in de eerste plaats de belangen van Vlaanderen behartigt. Voordien primeerde het Belgische belang.*

Mits een amendement gestemd wordt dat taalgemengde lijsten bij verkiezingen voor de agglomeratieraad uitsluit, zoals thans bij de Europese en de Brusselse gewestverkiezingen, is een nieuwe FDF-stunt tot mislukken gedoemd omdat een eventueel nieuw RB geen meerderheid meer kan halen in de „Vlaamse" taalgroep. Zelfs in 1971 was het FDF mislukt in zijn opzet om ook in de Nederlandse Cultuurcommissie een meerderheid te behalen. Uiteraard zouden de cultuurcommissies – die in tegenstelling tot de huidige gepolitiseerde Gemeenschapscommissies bijzonder goed gepresteerd hebben tijdens die 18 jaar – wederopgericht worden, zij het met meer bevoegdheden, o.a. inzake gezondheidszorg en persoonsgebonden aangelegenheden.

b) *Vlaanderen op weg naar zelfstandigheid*

Het gevaar is echter niet denkbeeldig dat hoe langer een nieuwe politieke constellatie op zich laat wachten, hoe moeilijker het zal zijn om een voor de Brusselse Vlamingen positieve oplossing te vinden, omdat Brussel zich inmiddels eveneens steeds meer als een staat zal hebben ontwikkeld en het terugdraaien van de klok volkenrechtelijk steeds moeilijker zal worden. Hoe langer gewacht wordt, hoe meer Brussel zich dreigt te ontwikkelen zoals het huidige Quebec, dat maar op zijn eigen voorwaarden in Canada wil blijven. Het probleem is ook dat inmiddels de Brusselse Vlamingen geleidelijk meer afgezonderd geraken van Vlaanderen en de Vlaamse gemeenschap van Brussel hoe langer hoe meer zal zijn verzwakt. Ook al zal er wel altijd een Vlaamse kern in Brussel overblijven, al was het maar omdat Brussel in dat geval een enclave binnen Vlaanderen wordt.

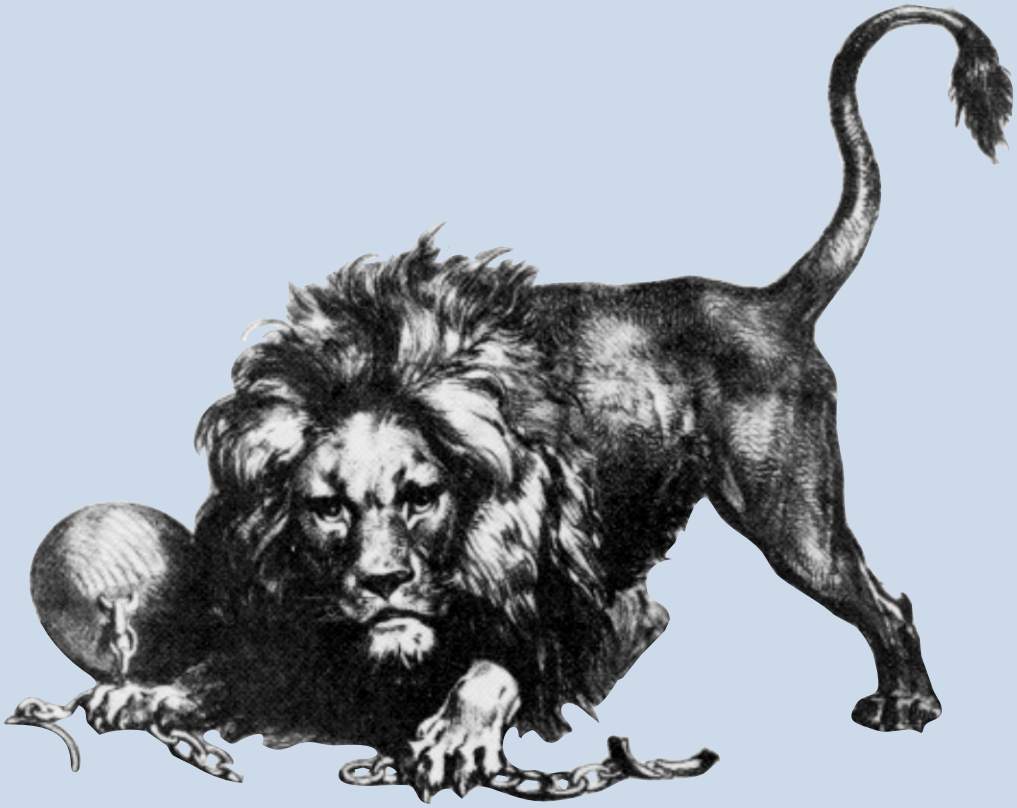
Als in dat geval Vlaanderen geen zeggingskracht meer heeft in Brussel, zal het zich gewoon onafhankelijk verklaren. In dat geval is de hypothese geldig die wij hier eerder naar voren schoven, met name, dat de permanente kleine groep Brusselse Vlamingen als puntje bij paaltje komt en zij met de rug tegen de muur staan, kunnen overleven in een Fransgezinde Brusselse staat door als bemiddelaars gebruik te maken van de economische banden met Vlaanderen en van het aardrijkskundig feit dat een Brusselse staat volledig omringd is door Vlaanderen.[19]

André Monteyne*

[18] Hubert van Humbeeck, in *Knack*, 9 mei 2001.

[19] André Monteyne, „De stadstaat Brussel en de Vlamingen," in *Secessie*, januari 2001, pp. 4-11.

* André Monteyne was lid van de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie (NCC) van 1972 tot 1989. Hij was Beleidsverantwoordelijke van culturele uitstraling en voorzitter van de koepel cultuur. Van 1985 tot 1989 was hij NCC-ondervoorzitter.



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 6
Driemaandelijks: januari – februari – maart 2002

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie, Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



SPLITS DE



SOCIALE ZEKERHEID



ZIE PAG. 3



Nr. 7

Driemaandelijks: april – mei – juni 2002

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

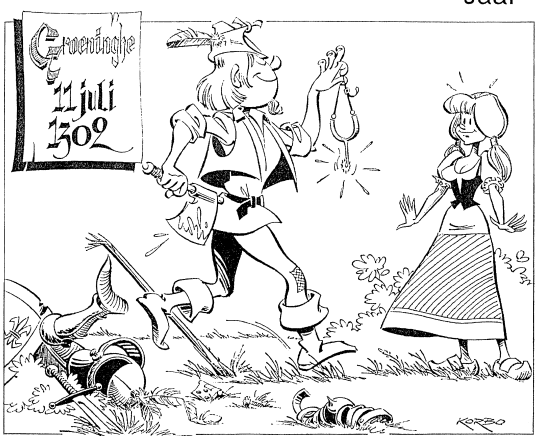
www.secessie.nu

Intellectuele collaboratie

Wij beginnen dit nummer van *Secessie* met tweevoudige excuses. Door een fout van de bank (waarvoor die zich intussen bij ons verontschuldigde) werden ons duizend franstalige overschrijvingsformulieren geleverd. Wij merkten dit niet op omdat de duizend overige formulieren nederlandstalig waren. Hierdoor ontving de helft van onze lezers een Frans formulier. Onze excuses daarvoor. Ook voor het editoriaal van het vorige nummer onze excuses. Wij schreven dat vanuit N-VA geweigerd werd om in *Secessie* een debat aan te gaan met de stellingen zoals door Mr. Bart Laeremans, kamerlid van het Vlaams Blok, ontwikkeld in ons vorige nummer. Aan die bewering lag een misverstand ten grondе. In dit nummer vindt u dan ook een repliek vanwege N-VA.

We openen dit nummer evenwel met het pleidooi van **Prof. Dr. Eric Ponette** om een eigen Vlaams stelsel van sociale zekerheid uit te bouwen. Ponette bestudeert dit thema al vele jaren en presenteert ons een overvloed aan argumenten, met inbegrip van de stelling dat ook voor Wallonië de *communautarisering* van de SZ een goede zaak is.

GULDENSPORENSLAG 700 Jaar



Prof. Dr. Boudewijn Bouckaert, voorzitter van de bij de VLD aanleunende denkgroep N*ova Civitas*, beaamt in zijn artikel over competitief federalisme dat splitsing, zoals bijvoorbeeld van SZ-stelsels, inderdaad een win-win-situatie kan zijn voor alle partners die bij een splitsingsproces betrokken zijn. Of secessie altijd positief is, moet geval per geval bekeken worden. Soms, zegt Bouckaert, kan ook centralisering efficiënt zijn. Dit verklaart waarom hij zich geen secessionist wil noemen. Omdat *Secessie* een discussieforum is, hoeft dat wat ons betreft ook niet.

Prof. Bouckaert ziet zijn artikel ook als een *statement* tegen de dictatuur van het politiek-correcte denken. Hij heeft zich als liberale democraat zeer geërgerd aan de hetze vorige zomer tegen CD&V-politica Brigitte Grouwels nadat zij een artikel in *Secessie* had gepubliceerd. Een editorialist noemde dit „intellectuele collaboratie,"[1] waarna Grouwels' partijvoorzitter haar een „berisping" gaf, en een aantal partijen zowaar haar ontslag als fractievoorzitster in het Brusselse Parlement eisten. Bouckaert gaat daarom naast Grouwels staan.

Een andere „intellectuele collaborateur" is **Prof. Dr. Eric Defoort**, ondervoorzitter van N-VA, die reageert op Mr. Laeremans' artikel in ons vorige nummer. Wij weten niet hoe diep het water tussen de twee Vlaamse secessionistische partijen is, maar het feit dat men elkaar verwijten maakt tijdens een discussie is beter dan een weigering om in discussie te gaan. Als het verwerven van zo groot mogelijke Vlaamse onafhankelijkheid prioritair is, dan zullen VB, N-VA, CD&V en vrijheidslievende VLD-ers een Vlaams front moeten vormen. Die frontvorming zou Vlaanderens grootste zege zijn in 700 jaar.

Vervolgens onderzoekt **Paul Belien** of Vlaanderen echt zoveel te verwijten valt over zijn „zwart" collaboratie-verleden. Ja, concludeert hij, verwijten kunnen gemaakt worden, maar die kunnen ook gemaakt worden aan België, dat het inzake racisme en antisemitisme nog „bruiner" heeft gebakken. Belien beschouwt de culpabilisering van Vlaanderen daarom als een gevolg van belgicistische indoctrinatie.

In ons laatste artikel bekijkt **André Monteyne** Verhofstadts plannen voor kieswethervorming. Die zijn zeer nadelig voor Vlaanderen, omdat – helaas – de Franstalige kaste die België bestuurt, nog steeds kan rekenen op, jawel, Vlaamse collaborateurs.

Alexandra Colen*

[1] *De Morgen,* 31 juli 2001.

* Dr. Alexandra Colen is een Antwerps kamerlid voor het Vlaams Blok en initiatiefneemster en uitgeefster van het kwartaalblad *Secessie*.

Argumenten voor een Vlaamse Sociale Zekerheid

De sociale zekerheid moet toegewezen worden aan de beide grote volksgemeenschappen in België. Dat meent Prof. Eric Ponette, die er tevens op wijst dat ook Wallonië baat heeft bij de vervanging van de huidige „hangmatsolidariteit" door een „springplanksolidariteit."

De argumenten voor de overheveling van de sociale zekerheid (SZ) aan beide volksgemeenschappen („communautarisering") zijn: de volksgemeenschappen de mogelijkheid geven om eigen klemtonen te leggen in de deelsectoren van de SZ; een efficiënter SZ-beleid met samenhangende bevoegdheidspakketten tot stand brengen; beide volksgemeenschappen responsabiliseren tot een zuinig en beter SZ-beleid; en de huidige zeer grote geldstroom van Vlaanderen naar Wallonië afbouwen.

Door de tegenstanders van de communautarisering van de SZ worden verwoede pogingen ondernomen om de geldstroom via de SZ te bagatelliseren. Daarvoor worden drie deeltactieken gebruikt: de splitsing van de SZ-uitgavenverschillen tussen Vlaanderen en Wallonië in twee categorieën; de weigering om de Vlaams-Waalse inkomstenverschillen in de SZ te bespreken; en de reductie van de discussie tot de sector van de gezondheidszorgen. Het ultieme argument van de tegenstanders van de communautarisering van de SZ is het diaboliseren van de voorstanders tot Vlaamse egoïsten.

Wij wijzen de beschuldiging van gebrek aan solidariteit af op basis van volgende argumenten: het bestaan van meerdere solidariteitsniveaus, de spanning tussen solidariteit en rechtvaardigheid, tussen solidariteit en verantwoordelijkheid, de analyse van solidariteit in verleden en toekomst, en de spanning tussen solidariteit en federale loyauteit. Bij de studie van de organisatie van de SZ in andere federale staten stellen we bovendien vast dat, in tegenstelling met de Belgische situatie, steeds op een of andere wijze ruimte wordt gelaten aan de deelstaten in de normerings-, financierings- of uitvoeringsbevoegdheid van de SZ.

Wij streven naar de overheveling van de ganse SZ naar de Vlaamse en Waalse volksgemeenschappen, met keuzemogelijkheid voor de inwoners van Brussel. Ook de bevoegdheid voor het arbeidsmarktbeleid moet gedefederaliseerd worden. Na de overheveling van de SZ zijn wij, zolang België bestaat, bereid tot een onderhandelde financiële degressieve solidariteit met Wallonië, op voorwaarde dat Wallonië de federale loyauteit strikt eerbiedigt.

De communautarisering van de SZ kan gerealiseerd worden door sensibiliseren van de Vlaamse bevolking en door overreding van de Vlaamse sociale partners, van de Vlaamse verantwoordelijken in de ziekenfondsen, van de Vlaamse politici, en van Waalse politici met lange-termijnvisie op basis van het argument dat de communautarisering beide volksgemeenschappen ten goede komt.

Inleiding

De Sociale Zekerheid (SZ) is het stelsel waardoor een aantal sociale voorzieningen worden gewaarborgd:[1] de kinderbijslagen; een aantal voorzieningen die met de gezondheid te maken hebben zoals geneeskundige verzorging, arbeidsongeschiktheid bij ziekte en moederschap, beroepsziekten en arbeidsongevallen; de pensioenen; de werkloosheidsvergoedingen en brugpensioenen.

Sinds een aantal jaren worden deze sectoren opgedeeld naargelang ze al dan niet met arbeid te maken hebben: kinderbijslagen en geneeskundige verzorging zijn niet-arbeidsgebonden, de andere sectoren zijn dat wel. Deze twee-

[1] G. Despiegelaere, „De staat van de welvaart," *Knack*, 26 april 1995.

de groep uitkeringen („de tweede pijler van de SZ") wordt daarom betiteld als „inkomensvervangende uitkeringen" of „beroepsverzekeringen," terwijl de eerste groep („de eerste pijler van de SZ") wordt betiteld als „aanvullende" of „kostencompenserende uitkeringen" of nog als „volksverzekeringen".

De inkomsten voor de SZ worden voor het grootste deel ingebracht door de werkgevers en werknemers, dus uit arbeid (samen ± 70 %), verder door de staat (± 20 %) en voor de resterende ± 10 % door andere organismen zoals het F*onds financieel evenwicht bijzondere bijdragen werkgevers en werknemers* en de privéverzekeraars voor arbeidsongevallen. De SZ-inkomsten worden centraal vergaard. De uitgaven voor de SZ gebeuren eveneens centraal zonder voorafgaandelijke verdeling van het budget naar de gemeenschappen; voor 2001 werden de SZ-uitgaven begroot op 1.754,9 miljard BEF (43,50 miljard Euro).[2]

Ik pleit ervoor om de normerings-, financierings- en uitvoeringsbevoegdheid voor de SZ over te hevelen naar beide volksgemeenschappen. In het eerste deel van deze tekst worden de argumenten besproken. Daarna ga ik dieper in op twee stellingen van tegenstanders, namelijk dat de vermelde geldtransfercijfers onjuist zouden zijn en dat de communautarisering van de SZ afbreuk zou doen aan de solidariteit. Verder bespreek ik de implicaties van de communautarisering van de SZ voor Brussel en de organisatie van de SZ in enkele andere federale staten. Ik eindig met enkele suggesties voor de verwezenlijking van de communautarisering van de SZ.

Van hangmat naar springplank – Argumenten

Het belangrijkste argument voor de opdeling van de Belgische SZ is **het recht van elk volwassen volk op zelfbestuur**. Een essentieel element van dat zelfbestuur is de inrichting van een eigen SZ met eigen financiële middelen en volgens eigen inzichten.

I*n de gezondheidszorg*:

Nu reeds legt Vlaanderen een aantal eigen klemtonen: de gerichtheid op de Angelsaksische litteratuur, het ingangsexamen voor de artsenstudies, de ernstige inspanningen voor preventief gezondheidsbeleid (bv. borstkankeronderzoek, vaccinatiebeleid voor meningitis C), een betere uitbouw van de thuisverpleging en de rust- en verzorgingstehuizen zoals blijkt uit de aanwending van de geldmiddelen, de echelonnering (de trapsgewijze weg: eerst de huisarts, die eventueel verwijst naar een specialist), de keuze voor een globaal medisch dossier bijgehouden door de huisarts, en een goed uitgebouwde organisatie van de huisartsennavorming.[3] Zo getuigt minister Mieke Vogels: „Als Vlaanderen plannen heeft rond de thuiszorg, [dan blijkt dat] de zaken in Wallonië totaal anders zijn georganiseerd. Wij willen meer via de huisartsen, terwijl ze aan de andere kant wijkgezondheidscentra hebben die door de mutualiteiten worden gestuurd."[4] Wij wensen onze klemtonen inderdaad in de toekomst nog duidelijker en vrijer te kunnen leggen.

I*n de gezinsbijslagen*:

De ontgroening en de vergrijzing zorgen in gans Europa voor financieringsproblemen van de SZ. Ook in België liggen de vruchtbaarheidcijfers duidelijk beneden de vervangende vruchtbaarheid, die 2,1 kinderen per vrouw bedraagt. Aangezien volgens cijfers van Prof. Chris Vandenbroeke de vruchtbaarheidsgraad sinds jaren in Vlaanderen (1,46 in het jaar 2000)[5] lager ligt dan in Wallonië (1,57 in het jaar 2000) moet Vlaanderen een grotere inhaalbeweging maken dan Wallonië. De Scandinavische landen slaagden erin om hun vruchtbaarheidsgraad in 15 jaar tijd te verhogen van 1,3 tot 1,9 door aangepaste maatregelen zoals een tijdelijke vorm van gefinancierd ouderschapsverlof.[6] Daarvoor moet de Vlaamse Gemeenschap een eigen gezinsbijslagenbeleid kunnen voeren.

[2] Studiedienst VEV, 25 maart 2001.

[3] E. Ponette, „Welke geneeskunde willen wij in Vlaanderen? Besluiten en Slottoespraak," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 5, 2001.

[4] K. Tuerlinckx, „Als je mee bestuurt, ziet de realiteit er anders uit," *Gazet van Antwerpen*, 4 maart 2002.

[5] C. Vandenbroeke, Mondelinge mededeling, 2001.

[6] C. Vandenbroeke, „Naar een Vlaams gezins- en bevolkingsbeleid," *De Financieel-Economische Tijd*, 10 oktober 1996.
Zie ook: W. Somers, „Kindvriendelijke politiek leidt tot meer kinderen," *Peper & Zout*, maart-april 2002.

Tabel 1 Werkloosheidsgraad

	Vlaanderen	Wallonië
1955 *	3,6 %	1,6 %
1973 *	1,8 %	3,2 %
1981 *	9,6 %	11,1 %
1989 *	7,1 %	12,8 %
1997 *	8,8 %	17,3 %
1998 *	7,6 %	16,9 %
2002 (maart) **	6,8 %	15,7 %

* *Zie voetnoot* 8

** *Zie voetnoot* 9

Tabel 2 Werkgelegenheidsgraad *

	Vlaanderen	Wallonië
1996	60,8 %	53,0 %
1997	61,4 %	53,8 %
1998	61,7 %	54,2 %
1999	62,6 %	54,8 %
2000	63,9 %	56,0 %

* *Zie voetnoot* 10

In het licht van de gewijzigde deelname van vele ouders aan het klassieke arbeidscircuit enerzijds en ter effectieve ondersteuning van de opvoedings- en zorgarbeid anderzijds, deed de B*ond van Grote en van Jonge Gezinnen* een aantal praktische financiële en structurele voorstellen. Hierbij wordt uitgegaan van de individuele keuzevrijheid van de ouders inzake de meerdere combinatiemogelijkheden van gezins- en beroepsarbeid, en van de gelijkwaardigheid tussen beide vormen van arbeid.[7]

I*n de werkloosheidsvergoedingen*:

De werkloosheidsgraad in Wallonië (15,7 %) is op dit ogenblik 2,3 maal groter dan in Vlaanderen (6,8 %) (zie tabel 1)[8] [9] en de werkgelegenheidsgraad was in 2000 ongeveer 8 % punten hoger in Vlaanderen dan in Wallonië (zie tabel 2).[10] Om die grote regionale verschillen in de arbeidsmarkt aan te pakken beveelt de OESO een regionale loondifferentiatie aan;[11] dit betekent een gedecentraliseerd en regionaal verschillend loonbeleid. Dat voorstel is logisch aangezien loonmatiging werkgelegenheid schept.[12] Dat veronderstelt de mogelijkheid om regionale CAO's af te sluiten.[13] Daarbij komt nog dat de loonkosten per eenheid produkt in Wallonië hoger liggen dan in Vlaanderen.[14] Opdat Wallonië zijn arbeidsmarkt zou kunnen verbeteren is dus een sterkere loonmatiging en een grotere productiviteitsverhoging nodig dan in Vlaanderen: op die wijze kan Wallonië zijn concurrentiepositie vergroten om investeringen aan te trekken.

De verbetering van de Waalse arbeidsmarkt wordt voorts ondermijnd door een tweede factor: de Vlaams-Waalse geldtransfers via SZ en overheidsfinanciën zorgen voor zodanige vervangingsinkomens dat de prikkel tot zelfredzaamheid veel te laag wordt voor initiatieven ter bevordering van werkgelegenheid en tewerkstelling. Het unitaire loonbeleid en de daarmee samenhangende unitaire SZ houden Wallonië in de knel: ze verzachten de Waalse pijn, doch ze dragen niet bij tot een Waalse economische heropleving, integendeel ze zijn zelfs de motor geworden van de Vlaams-Waalse divergentie. Die stelling wordt met een overvloed aan gegevens onderbouwd door Johan Sauwens, die expliciet pleit voor een defederalisering van de loonvorming en van de ganse SZ in België.[15]

Recent wijdde het IMF een uitgebreid verslag aan de regionale arbeidsmarkten in België en kwam daarbij tot analoge besluiten: „*The labor market performance in the lagging areas accounts for* Belgium's *poor showing in the* EU, *and if not corrected is likely to prevent* Belgium *from achieving its labormarket objectives relative to the* Lisbon *Summit* [...] *Several instruments are potentially available to achieve these goals, including regional industrial policies, and wage and income policies* [...] W*age reductions in depressed areas would not raise employment much if there are large disincentives to work in the form of generous welfare benefits.*"[16]

Uit het voorgaande blijkt dat de globale werkloosheidsgraad in Vlaanderen en Wallonië duidelijk verschillen en dus een verschillende aanpak vereisen. Doch er zijn bovendien belangrijke Vlaams-Waalse verschillen in de jongerenwerkloosheid (4,3 % van de bevolking tussen 15 en 24 jaar in Vlaanderen tegenover 8,7 % in Wallonië in het jaar 2000) evenals in de langdurige werkloosheid (1,5 % van de beroepsbevolking in Vlaanderen tegenover 6,1 % in Wallonië in 2000).[17] Die verschillen vragen eveneens een verschillende aanpak.

I*n de pensioenen*:

In een repartitiestelsel wordt het pensioen niet opgebouwd met eigen bijdragen, maar betaald met bijdragen van anderen die op dat ogenblik werkzaam zijn. In zulk repartitiestelsel is de beste garantie voor de financiering van de SZ in het algemeen en het wettelijke basispensioen in het bijzonder,

---

[7] *Ondersteuning van Opvoedings- en Zorgarbeid, Standpunt van de Bond,* Bond van Grote en van Jonge Gezinnen vzw, december 1998.

[8] J. Sauwens, *Een stap verder – De onvermijdelijke splitsing van de sociale zekerheid,* Lannoo, 2001, pp. 34-35.

[9] EvH, „Jonge mannelijke hooggeschoolden vinden steeds moeilijker werk," *De Financieel-Economische Tijd,* 3 april 2002.

[10] Sauwens, o.c., p. 74.

[11] W. Vervenne, „Alles kan beter," *De Financieel-Economische Tijd,* 16 maart 2001.

[12] Redactie, „Loonmatiging creëert werkgelegenheid," *De Financieel-Economische Tijd,* 1 december 2001.

[13] WVDV, „Vlaamse Conferentie moeizaam uit startblokken," *De Financieel-Economische Tijd,* 24 maart 2001.

[14] Sauwens, o.c., p. 42.

[15] Sauwens, o.c., pp. 15, 99-102.

[16] Belgium: *Selected Issues – Regional Labor Markets,* IMF Country Report 02/43, March 2002, IMF Publication Services, 700 19th Street, N.W., Washington D.C. 20431. Internet: http://www.imf.org

[17] Sauwens, o.c., p. 75.

een piramide met een brede basis van werkenden en een smalle top van niet-werkenden. Door de huidige ontgroening en de vergrijzing zal de basis snel versmallen en de top snel verbreden: zo geraakt het wettelijk basis-pensioen (de „eerste pensioenpijler") in de problemen.

Daarom worden actueel meerdere denksporen gevolgd: het aanleggen van een pensioenreservefonds, doch eveneens de uitbreiding van bijkomende pensioenstelsels die niet op „repartitie" maar op „kapitalisatie" berusten: het aanvullend bedrijfspensioen of sectoraal pensioen (de „tweede pensioenpijler") en het individueel pensioensparen (de „derde pensioenpijler"). In een kapitalisatiestelsel wordt het pensioen opgebouwd met eigen bijdragen. Welnu, indien er in het Vlaams en Waals parlement een afzonderlijk debat zou worden gehouden over het gewenste procentuele aandeel van deze drie pijlers in de toekomstige pensioenvorming, zou de stemming in beide parlementen hoogstwaarschijnlijk verschillend zijn. De actuele snellere vergrijzing in Vlaanderen dan in Wallonië is een bijkomende reden om een pensioenstelsel in te richten dat aangepast is aan de noden van de Vlaamse gemeenschap.

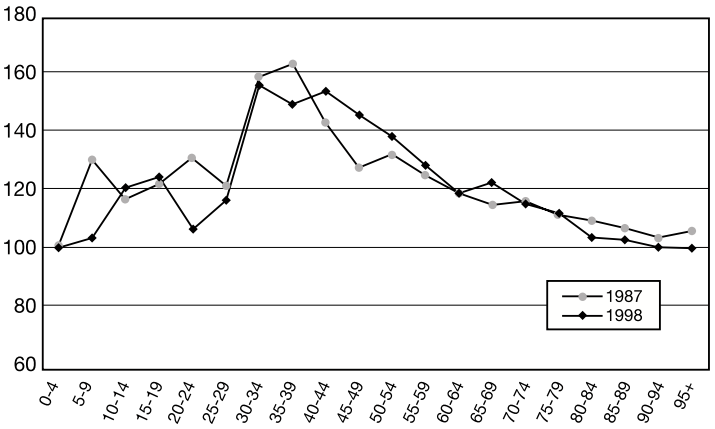
Tabel 3 Levensverwachting bij de geboorte per regio

A Mannen	1987	1998	Verschil
Vlaanderen	73,24 jaar	75,76 jaar	2,52 jaar
Wallonië	70,42 jaar	73,15 jaar	2,73 jaar
Brussels Hoofd-Stedelijk Gewest	71,79 jaar	74,15 jaar	2,36 jaar
B Vrouwen	1987	1998	Verschil
Vlaanderen	79,47 jaar	81,62 jaar	2,15 jaar
Wallonië	77,87 jaar	80,16 jaar	2,29 jaar
Brussels Hoofd-Stedelijk Gewest	78,89 jaar	80,96 jaar	2,07 jaar

Bron: *zie voetnoot* 19

Een tweede argument voor een eigen Vlaamse SZ is de **efficiëntie**. De huidige versnippering van bevoegdheden tussen de federale staat en de deelstaten verlamt het beleid. De bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen (met aanvullingen in 1988 en 1989) bepaalt dat de Gemeenschappen bevoegd zijn voor belangrijke segmenten van het gezondheidsbeleid, voor het gezinsbeleid, voor het bejaardenbeleid, en dat de Gewesten bevoegd zijn voor belangrijke elementen in verband met arbeid, namelijk een groot deel van het economisch beleid, een groot deel van het tewerkstellingsbeleid (vooral de arbeidsbemiddeling) en de beroepsopleiding.[18] Doch wonder genoeg zijn de SZ-sectoren, die samenhangen met hogervermelde beleidsbevoegdheden van de deelstaten, in de handen van de federale staat gebleven. Er werd dus niet overgegaan tot coherente bevoegdheidspakketten, die het beleid doorzichtiger en efficiënter zouden moeten maken, zowel in de normering, in de financiering als in de uitvoering. De deelstaten zijn dus wel bevoegd voor het gezondheidsbeleid maar niet voor de ziektekosten- en invaliditeitsverzekering, wel voor het gezinsbeleid maar niet voor de gezinsbijslagen, wel voor het bejaardenbeleid maar niet voor de pensioenen, wel grotendeels voor het tewerkstellingsbeleid maar niet voor de werkloosheidsvergoedingen.

Figuur 1
Procentuele verhouding van de sterfterisico's per leeftijd in Wallonië t.o.v. Vlaanderen (=100 %)



Bron: *zie voetnoot* 19

Concreet voor de gezondheidszorgen brengt deze versnippering van bevoegdheden bovendien mee: een scheiding tussen preventieve gezondheidszorg (deelstaten) en curatieve gezondheidszorg (federale overheid), een scheiding tussen het ziekenhuizenbeleid (deelstaten) en de financiering ervan (federale overheid), tenslotte 8 ministers die iets te maken hebben met gezondheidsbeleid, verspreid over 6 regeringen, daar waar twee (nl. één voor beide volksgemeenschappen) zouden volstaan.

Door de huidige scheiding tussen preventief en curatief gezondheidsbeleid en de budgettaire krapte bestaat de neiging om het preventief beleid te ver-

[18] Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, gewijzigd door de bijzondere wet van 8 augustus 1988 en door de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten en de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen.

waarlozen. Dat is nefast voor de volksgezondheid. Zo stelde Chris Vandenbroeke vast dat enerzijds de levensverwachting in Wallonië zowel bij mannen als bij vrouwen korter is dan in Vlaanderen (tabel 3 A en B) en dat anderzijds dit verband houdt met een hoger Waals sterfterisico in vergelijking met het Vlaamse en dit op jonge middelbare leeftijd, namelijk tussen 30 en 50 jaar (zie figuur 1). Daarbij stelde hij de hypothese voorop dat dit verschil te maken heeft met een minder goede preventie. Die hypothese wordt ondersteund door de gekende hogere inname van verzadigde vetzuren in de voeding en de relatie met de hogere cardiovasculaire mortaliteit in Wallonië. Wallonië heeft er dus baat bij om het ganse gezondheidsbeleid in eigen handen te nemen.[19] Een efficiënt beleid vermijdt versnippering en streeft naar eenheid van normering, financiering en uitvoering in sectoren die bij mekaar horen.

Tabel 4 Geldstroom uit Vlaanderen via Sociale Zekerheid

	Miljard BEF	Miljard Euro
1975	27,8 (1)	0,689
1980	21,9 (1)	0,543
1985	72,5 (2)	1,797
1990	111,6 (3)	2,766
1995	104,2 (4)	2,583
1999	110,2 (4)	2,732

(1) *Voetnoot* 20
(3) *Voetnoot* 22
(2) *Voetnoot* 21
(4) *Voetnoot* 23

Een derde argument pro Vlaamse SZ is de **responsabilisering**. Op dit ogenblik zijn de financiële regelingen van de SZ een uitsluitend federale bevoegdheid en krijgen de deelstaten hier geen verantwoordelijkheid voor toebedeeld. Nochtans is het voldoende geweten dat toekenning van financiële verantwoordelijkheid voor de besteding van een bepaald budget, de bedachtzaamheid bij de uitgaven bevordert. Doch de responsabilisering neemt nog toe wanneer de deelstaat bovendien verantwoordelijk wordt voor de inning van de inkomsten, dus fiscaal autonoom wordt. Responsabilisering van een deelstaat voor zijn SZ-beleid heeft echter niet alleen financiële voordelen doch zal er ook voor zorgen dat specifieke sociale problemen van die deelstaat op een meer aangepaste wijze aangepakt worden.

Tenslotte is er het argument van de **geldstromen** van Vlaanderen naar Wallonië. De financiële transfers via de SZ werden door een groep van Leuvense economen bestudeerd vanaf 1975.[20] Die geldstroom uit Vlaanderen naar Wallonië, en later ook naar Brussel, nam geleidelijk toe om sinds enkele jaren te plafonneren rond en boven de 100 miljard BEF (2,4 miljard Euro) per jaar (zie tabel 4).[21] [22] [23] Het laatste cijfer waarover we beschikken is afkomstig van de KBC-studie over het jaar 1999, gepubliceerd in november 2000: 110,2 miljard BEF (2,732 miljard Euro).[23] Deze geldtransfers zijn voor ongeveer 2/5de uitgaventransfers en voor ongeveer 3/5de inkomstentransfers.[21]

Uit het laatst gepubliceerde (vierde) rapport Jadot in november 1999, handelend over de RIZIV-uitgaven in het jaar 1997, kan afgeleid worden dat de uitgavenkloof tussen Vlaanderen en Wallonië in dat jaar minstens 15,646 miljard BEF (0,388 miljard Euro) bedroeg; die uitgavenkloof is de som van wat Vlaanderen minder uitgeeft in vergelijking met zijn ledenpercentage[24] en wat Wallonië meer uitgeeft in vergelijking met zijn ledenpercentage. Dat is een deelelement van de geldstroom via de SZ.

Behalve via de SZ bestaan er nog andere geldtransferkanalen uit Vlaanderen. Die bedragen volgens de laatste KBC-studie: 50 miljard BEF (1,24 miljard Euro) via de federale overheidsbegroting en 38,9 miljard BEF (0,964 miljard Euro) via de financiering van Gemeenschappen en Gewesten. Samen met de 110,2 miljard BEF (2,732 miljard Euro) via de SZ is dat 199,1 miljard BEF (4,936 miljard Euro).[23] Voegt men daar nog de transfers via de afbetaling van de interestlasten op de staatsschuld aan toe, zoals die door de Leuvense economen voor het jaar 1985 berekend werden op 142,8 miljard BEF (3,54 miljard Euro),[20] [25] dan komt men tot een jaarlijks transferbedrag van ongeveer 342 miljard BEF (8,48 miljard Euro).

De transfers via de afbetaling van de interestlasten van de staatsschuld hebben te maken met de gewestelijke verdeling van deze interestlasten. Het criterium dat in deze toerekening door de Leuvense economen werd gekozen steunt op de gewestelijke verdeling van de cumulatieve tekorten sedert

[19] C. Vandenbroeke, „Gezondheidsindicatoren sterk in het voordeel van Vlaanderen," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 3, 2001.

[20] A. Alen, J. Billiet, D. Heremans, K. Matthijs, P. Peeters, J. Velaers, in: P. Van Rompuy (ed.), *Rapport van de Club van Leuven – Vlaanderen op een kruispunt. Sociologische, economische en staatsrechtelijke perspectieven*, Lannoo/Universitaire Pers Leuven, 1990, pp. 140-151.

[21] M. Dethee, „Regionale analyse van de Sociale Zekerheid 1985-1989," in: H. Deleeck (ed.), *Sociale Zekerheid en Federalisme*, Die Keure, Brugge, 1991, pp. 7-45.

[22] N. Demeester, R. Yvergneaux, P. Van Rompuy, *Normatieve en macro-economische analyse van de interregionale stromen in de sociale zekerheid.* Vlaamse onderzoeksgroep Sociale zekerheid 2002, Acco, Leuven, 1994.

[23] E. De Boeck e.a., „Financiële transfers tussen de Belgische gewesten – Actualisering en vooruitblik," *Economisch Financiële Berichten KBC*, 17 november 2000.

[24] E. Ponette, „Het vierde rapport Jadot," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr 3, 2000.

[25] P. De Grauwe, *Denkoefeningen over de regionalisering van de Belgische overheidsschuld.* Leuvense Economische Standpunten, Centrum voor Economische Studies, KU Leuven, nov. 1991.

Tabel 5 Jaarlijkse geldstroom uit Vlaanderen binnen België (1999)

	Miljard BEF	Miljard Euro
Sociale zekerheid	110,2 *	2,732
Federale overheidsbegroting	50,0 *	1,240
Financiering gemeenschappen en gewesten	38,9 *	0,964
Subtotaal	**199,1** *	**4,936**
Interestlasten staatsschuld	>142,8 **	>3,540
Totaal	**>341,9**	**>8,476**

* *Zie voetnoot* 23

** *Zie voetnoten* 20 *en* 25

het startjaar van de oefening, namelijk 1975. Dit „toerekeningsprincipe" komt er dus op neer dat de interestlasten worden verdeeld overeenkomstig het aandeel dat elk Gewest kan worden aangerekend in de aangroei van de staatsschuld sinds 1975. Voor dat jaar werd als verdeelsleutel voor de overheidsschuld aangenomen: de bijdrage van elk gewest tot de totale overheidsinkomsten (Vlaanderen: 55,9 %, Wallonië: 30,9 %, Brussel: 13,2 %). Indien deze methode wordt aangehouden, daalt het schuldaandeel van Vlaanderen in 1985 tot 31,2 % en voor Brussel tot 7 %, daar waar het voor Wallonië oploopt tot 61,8 %.[20] Latere studies over dit aspect werden door de Leuvense economen niet uitgevoerd, doch aangezien de interestlasten van de staatsschuld in de begroting 2001 nog hoger waren dan in 1985, is het transfer uit Vlaanderen via dat kanaal nu groter dan 142,8 miljard BEF (3,540 miljard Euro), het cijfer van 1985 (tabel 5).

Bagatellisering van de geldstroom

Splitsing van de Vlaams-Waalse SZ uitgavenverschillen in categorieën:

Voor de hogere SZ-uitgaven in Wallonië worden twee soorten mechanismen verantwoordelijk gesteld: enerzijds de „objectieve" (of verklaarbare), die o.a. verband houden met demografische verschillen (de iets oudere Waalse bevolking) en verschillen in werkloosheidsgraad (hoger in Wallonië), anderzijds de „subjectieve" (of niet-verklaarbare), die blijkbaar te wijten zijn aan een verschillend Vlaams-Waals gedragspatroon.

Dat er subjectieve verschillen bestaan wordt niet alleen toegegeven door Waalse bronnen, bv. het IRES (*Institut de Recherches Economiques et Sociales*) van de U.C.L.,[26] Dr. Wijnen van het artsensyndicaat BVAS,[27] Prof. Pierre Pestieau van de Luikse universiteit.[28] Die subjectieve verschillen worden ook bevestigd door cijfers. Een leerzaam document is een recent rapport van het RIZIV over regionale aspecten van antibioticagebruik en appendectomieën.[29] [30] Het is namelijk zeer weinig waarschijnlijk dat er 30 % meer infectieziekten in Wallonië voorkomen dan in Vlaanderen als verklaring voor het 30 % hogere antibiotica-gebruik in die regio, en het is niet logisch dat, vooraleer een appendix wordt verwijderd in Wallonië, veel meer laboratoriumtesten, elektrocardiograms en foto's van de thorax worden uitgevoerd dan in Vlaanderen. Dit wijst op een verschillende medische cultuur.

Andere voorbeelden van onvoldoende of helemaal niet verklaard hoger medisch verbruik in Wallonië, zoals dat van laboratoriumtesten en röntgenonderzoeken in het algemeen, zoals de hogere Waalse kosten per bevalling, de hogere Waalse ligdagprijs en de hogere kosten voor intensieve zorgen, waren reeds langer gekend. Men kan eveneens moeilijk op uitsluitend objectieve basis uitleggen waarom het percentage invaliden en beroepszieken in Wallonië duidelijk hoger is dan in Vlaanderen (tabel 6).[31] Hoogstwaarschijnlijk speelt hier eveneens een laksere toepassing van de criteria mee. Voeg daarbij nog de Vlaams-Waalse scheeftrekking in de gegevenstransmissies over „werkonwillige" werklozen[32] en daar bovenop de Vlaams-Waalse scheeftrekking in de opgelegde sancties (een Vlaamse werkloze liep tussen juni 2000 en mei 2001 bijna twaalfmaal meer kans om gestraft te worden dan een Waalse).[33] De gegevens over het jaar 2001 tonen analoge resultaten (tabel 7).[34]

Wat is mijn standpunt i.v.m. de indeling van de SZ-uitgavenverschillen in twee categorieën?

1. Het is weinig waarschijnlijk dat de overheid, zelfs indien ze dat zou wil-

[26] *„Les dépenses sont, toutes proportions gardées et dans la plupart des secteurs, supérieures en Wallonië à ce qu'elles seraient si les comportements étaient identiques à ceux observés au nord du pays"* (Ph. Defeyt, „De la régionalisation de la sécurité sociale à la communautarisation des soins de santé," *IRES*, nr. 154, november 1991.

[27] „Er wordt minder gefoefeld in het noorden dan in het zuiden." (Wijnen, in: R. Falter, „Wijnen bevestigt lakse controle in Wallonië," *De Standaard*, 29 maart 1991.

[28] „Het is belangrijk dat men beseft dat de problemen rond de transfers niet enkel gebaseerd zijn op structurele en objectieve factoren. Een vierde heeft te maken met culturele factoren. Men moet dat durven toegeven." (Interview met Prof. Pierre Pestieau, *De Morgen*, 3 april 1993).

[29] G. Verrijken, „Het ASGB en het vijfde rapport Jadot – 'Systematische overconsumptie in Wallonië en Brussel blijft'," *Artsenkrant*, 20 april 2001.

[30] F. Ceulemans, „Jef Valkeniers over regionale verschillen – 'Vandenbroucke vreest de Franstalige universiteiten'," *Artsenkrant*, 1 juni 2001.

[31] E. Ponette, „Verdeling van het bedrag van de vergoedingen voor beroepsziekten in 1997 in het Vlaams en Waals Gewest," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 3, 2000.

[32] jir, jds, „Conjunctuur bezorgt RVA meer werk – jaarverslag 2001 van de RVA," *De Standaard*, 22 maart 2002.

[33] IB, „Waalse bemiddelingsdienst speelt amper gegevens aan RVA door – Vlaamse werkloze twaalf keer vaker als werkonwillige gestraft dan Waalse," *De Financieel-Economische Tijd*, 26 juli 2001.

[34] LS, „Werklozen in Wallonië vrijwel nooit geschorst," *Gazet van Antwerpen*, 27 maart 2002.

Tabel 6 Verdeling van bedrag van de vergoedingen voor BEROEPSZIEKTEN in 1997, volgens woonplaats van uitkeringsgerechtigden*

	Bevolking	Aan uitkerings-gerechtigden Voor blijvende Arbeidsongeschiktheid Bedrag: ± 8,213 miljard BEF	Aan rechthebbenden ingevolge overlijden van betrokkene Bedrag: ± 1,863 miljard BEF
Vlaams Gewest	63,9 %	40,6 %	33,9 %
Waals Gewest	36,1 %	59,4 %	66,1 %

* *Op basis van jaarverslag 1997 Fonds voor Beroepsziekten (voetnoot 31)*

Tabel 7 Transmissies en sancties bij „vrijwillige werkloosheid" – cijfers 2001

%-verdeling in 2001	aantal transmissies	aantal sancties	werk-loosheid
Vlaanderen	60,7	77,9	36
Wallonië	7,8	7,6	49
Brussel	31,5	14,5	15
TOTAAL	100,0	100,0	100

Bron: Gazet van Antwerpen, 27 maart 2002 (voetnoot 34)

len, in staat is het gekende verschillend gedragspatroon duurzaam te corrigeren, tenzij door overdracht van de inrichting en de financiering van de SZ naar beide deelstaten.

2. Sommige verklaarbare mechanismen zoals de hogere Waalse pensioenbedragen, voor zover zij het gevolg zijn van vroegere hogere Waalse lonen, en zoals de hogere Waalse gezinsbijslagbedragen, voor zover zij het gevolg zijn van o.a. een groter aantal wezen, zijn gerechtvaardigd. Doch niet alles wat verklaarbaar is, is ook gerechtvaardigd.

Zo is het 12 % groter aantal artsen in Wallonië[35] waarschijnlijk mede verantwoordelijk voor het hoger medisch verbruik, doch die meerkosten mogen niet op de Vlaamse gemeenschap afgewenteld worden. Verder is er voor het groter aantal gepensioneerden in Wallonië en de hogere Waalse werkloosheidsgraad weliswaar geen individuele doch wel een collectieve Waalse verantwoordelijkheid. Het gaat niet op dat politiek Wallonië zich blijft verschuilen achter de teloorgang van de mijnindustrie als verklaring voor de hoge werkloosheidsgraad. Volgens een nota van CEPESS (het vroegere CVP-PSC studiebureau) is de economische achterstand van Wallonië hoofdzakelijk te wijten aan een gebrek aan dynamisme: het verdwijnen van de delfstoffenindustrie zou daarin slechts „een uiterst zwak belang" hebben.[36]

Dit wordt bevestigd door o.a. Alain Van der Biest, Gérard Deprez en Prof. Henri Capron.[37] Alain Van der Biest: „Als er banen sneuvelden in de privésector, maakten wij er wel snel enkele honderden bij in de openbare. En in plaats van actie te voeren voor investeringen, lieten de vakbonden zich afkopen met twee frank meer per uur."[38] Gérard Deprez: „Als de Walen niet meteen het geweer van schouder veranderen, worden ze een ondraaglijke last voor de rest van het land. Je kan het de Vlamingen dan zelfs niet kwalijk nemen dat ze zich afvragen waarom ze nog langer solidair moeten zijn met mensen die niet de minste bereidheid vertonen om zich uit de eigen miserie en onderontwikkeling te werken."[39] Henri Capron, hoogleraar Economie aan de U.L.B., is niet mals voor de Waalse politici: „De Waalse politieke instellingen hebben tot nu toe onvoldoende gewerkt aan het economisch herstel van Wallonië [...] Het economisch beleid van het Waalse gewest is incoherent en getuigt van geen visie op termijn."[40]

In verband met de structurele verpaupering van Charleroi schrijft editorialist Bart Sturtewagen: „Vier decennia na het sluiten van de laatste mijn en twintig jaar na de herstructurering van de staalnijverheid kan niet meer alles wat fout gaat worden toegeschreven aan de holdings en de kapitalisten."[41]

Het *bespreekbaarheidstaboe van de* Vlaams-Waalse SZ *inkomstenverschillen*:

Het grootste deel van de Vlaams-Waalse geldtransfers in de SZ loopt via het kanaal van de ontvangsten. Door de tegenstanders van de communautarisering van de SZ wordt dit ganse pakket onder het etiket „vanzelfsprekende solidariteit" als onaanvechtbaar van tafel geveegd. Mijn antwoord op deze stelling is dubbel:

1. Oorzaken van deze kleinere SZ-inkomsten zoals de iets oudere Waalse bevolking en de hogere werkloosheidsgraad, die we hierboven reeds

[35] *Het artsenbestand in cijfers*, Belgisch Insituut voor Gezondheidseconomie, 2001.

[36] G. Fonteyn, „Waalse economie hinkt kwarteeuw achterop," *De Standaard*, 18 september 1996.

[37] E. Ponette, „Sociale Zekerheidsautonomie en solidariteit," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 3, 2001.

[38] Interview met Alain Van der Biest, *De Standaard Magazine*, 7 maart 1997.

[39] Interview met Gérard Deprez, *Knack*, 18 maart 1998.

[40] G. Fonteyn, „Franstalige economisten hard voor Waalse politici," *De Standaard*, 24 november 2000.

[41] B. Sturtewagen, „Het dagende inzicht van de PS," *De Standaard*, 12 maart 2002.

besproken als oorzaken van hogere Waalse SZ-uitgaven, zijn tevens de oorzaak van lagere SZ-inkomsten. We herhalen dat dit geen individuele doch wel een collectieve politieke Waalse verantwoordelijkheid is. We wijzen er eveneens op dat een groter percentage invaliden en beroepszieken in Wallonië eveneens voor minder SZ-inkomsten zorgt en we herhalen dat dit, voor zover het berust op een verschillende toepassing van de criteria, niet gerechtvaardigd is.

2. Bovendien is er voor de lagere Waalse SZ-inkomsten een andere voor discussie vatbare oorzaak aanwezig: de duidelijk grotere deelname van Wallonië aan het openbaar ambt. Volgens cijfers van de UWE (U*nion* W*allonne des* E*ntreprises*), berekend op basis van cijfers van de RSZ, werkt in Wallonië 39,05 % van de werknemers in de openbare dienst tegen 25,51 % in Vlaanderen (tabel 8).[42] Uit deze cijfers kan worden afgeleid dat er in Wallonië naar Vlaamse normen in de openbare sector een overtal is van meer dan 117.000 jobs, wat natuurlijk gepaard gaat met een duidelijk lagere Waalse inbreng in de SZ-kas, aangezien deze kas voor 70 % gespijsd wordt uit arbeid van werknemers en werkgevers en aangezien in de openbare sector de staat de werkgever is.

Tabel 8 Werkgelegenheid in openbare diensten / privé-sector RSZ-cijfers 1999

	Vlaanderen		Brussel		Wallonië	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Openbare diensten en onderwijs	488.495	**25,51**	220.250	38,27	338.150	**39,05**
Privé-sector	1.426.390	74,49	355.242	61,73	527.727	60,95
Totaal	1.914.885	100,00	575.492	100,00	865.877	100,00

Bron: *De Standaard*, 10 *februari* 2001 (*voetnoot* 42)

***Beperking van het debat tot één sector*:**

Een derde tactische zet van de tegenstanders van de communautarisering van de SZ om de geldtransfers te minimaliseren is de discussie te verengen tot één sector, namelijk die van de gezondheidszorgen. Door de combinatie van vermelde drie deeltactieken spelen sommigen het klaar om de effectieve geldstroom van meer dan 110 miljard BEF (2,732 miljard Euro) per jaar via de SZ te reduceren tot enkele miljarden BEF.

Tabel 9 Invloed van SZ, federale financiën en financieringswet op het inkomen/inw. Bij Belgisch gemiddelde = 100 in 1999

	Primair inkomen per inw.	Beschikbaar inkomen per inw.
VL	105,9	102,3
W	90,2	96,8
Verschil	15,7	5,5

Bron: E. *De Boeck*, KBC, *november* 2000 (*voetnoot* 23)

Communautarisering van SZ en solidariteit

Er bestaan meerdere solidariteitsniveaus. Het eerste is dat van het gezin met een zeer verregaande vorm van emotionele, rationele en materiële solidariteit. Daarop volgt de automatische SZ-solidariteit tussen de leden van eenzelfde volksgemeenschap, die, verbonden door eenzelfde arbeids- en uitgavenmentaliteit, het recht hebben op de vruchten van hun werk. Een verder niveau is de te bespreken financiële solidariteit tussen verschillende deelstaten in een federale of confederale staat. Een nog verder niveau is de eveneens te onderhandelen solidariteit tussen de staten in de Europese Unie. Tenslotte is er de solidariteit tussen de verschillende staten op wereldvlak. Beweren dat de financiële solidariteit even groot moet zijn op al deze niveaus is een utopie. Wel denkbaar is dat bv. binnen de Europese Unie minimumnormen zouden worden afgesproken voor o.a. pensioenen en werkloosheidsvergoedingen.

***Solidariteit en rechtvaardigheid*:**

Solidariteit moet rekening houden met de rechtmatige belangen van de eigen volksgemeenschap. Welnu, de huidige Vlaams-Waalse geldtransfers via SZ, federale overheidsbegroting en financiering van gemeenschappen en gewesten,[23] [43] zijn onrechtvaardig groot: een Vlaams-Waals verschil in primair inkomen van 15,7 % wordt er in 1999 door gereduceerd tot een Vlaams-Waals verschil in beschikbaar inkomen van 5,5 %; dat is een zeer grote sprong (tabel 9). Deze transfers veroorzaken een regionale herverdeling van 61 %. Dat is, in vergelijking met berekeningen van de Europese Commissie,[44] bijna het

[42] D. Delmartino, „Waalse privé-sector weegt te licht – Bijna 40 procent Waalse werknemers werkt in openbare diensten," *De Standaard*, 10 februari 2001.

[43] E. Ponette, „De financiële transfers uit Vlaanderen," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 1, 2001.

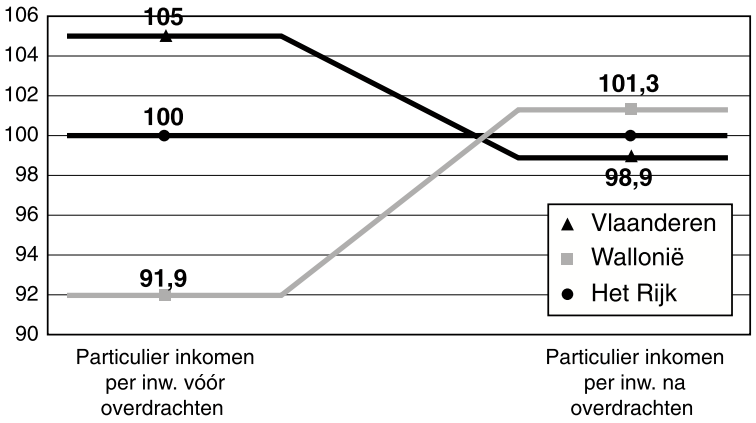
[44] *Empirische schattingen van de graad van interregionale inkomensherverdeling via centrale financiële stromen in een aantal landen – Interregionale verdeling in procenten*, European Commission, „Stable Money, Sound Finances, Community public finance in the perspective of EMU," *European Economy*, nr. 53, 1993, pp. 37-38.

dubbele van de gemiddelde interregionale herverdelingsgraad van 4 Europese landen (Duitsland, Zwitserland, Frankrijk en Groot-Brittannië); dat is concreet meer dan in Frankrijk, bijna het dubbele van in Duitsland en Groot-Brittannië, en viermaal zoveel als in Zwitserland.

Er moet worden benadrukt dat bij het berekenen van deze herverdelingsgraad van 61 % door de transfers uit Vlaanderen enkel rekening werd gehouden met de transfers via de SZ, de federale overheidsbegroting en de financiering van gemeenschappen en gewesten, dus niet met de transfers via de interestlasten van de staatsschuld. Indien daar wel rekening mee wordt gehouden, wordt het herverdelend effect uiteraard nog groter.

Prof. W.K. Brauers behandelde daarvan een aspect door de interesten op de vroegere transfers via de klassieke drie kanalen te berekenen en kwam tot het resultaat dat, indien Vlaanderen tijdens de periode 1981 tot 1996 die transfers had aangewend voor het delgen van zijn deel in de rijksschuld, dit een boni had opgeleverd van 59,8 miljard BEF (1,482 miljard Euro) in 1996. Volgens zijn berekeningen gaven de geldtransfers in 1996 via de drie hogervermelde kanalen, vermeerderd met de interesten op de vroegere transfers, aanleiding tot een inkomensparadox tussen Vlaanderen en Wallonië: het gemiddeld inkomen in Wallonië (101,3 %) werd door de transfers groter dan in Vlaanderen (98,9 %), terwijl het gemiddeld inkomen vóór de transfers in Vlaanderen (105 %) groter was dan in Wallonië (91,9 %)[45] [46] [47] (figuur 2). Het daaruit berekend herverdelend effect is 122 %.

Figuur 2 Invloed van SZ, federale financiën, financieringswet en interesten op overdrachten, op particulier inkomen per inwoner in 1996*



* Bron: Prof. W.K. Brauers, RUCA, 1999 (*voetnoot* 45)

De huidige Vlaams-Waalse geldtransfers zijn echter niet alleen onrechtvaardig omwille van hun overdreven omvang, doch bovendien omdat zij voor een groot deel het gevolg zijn van een verschillend sociaal-economisch gedrag van beide volksgemeenschappen, met terugslag op uitgaven en/of inkomsten (zie hierboven: Bagatellisering van de geldstroom).

***Solidariteit en verantwoordelijkheid van gever en ontvanger*:**

De Vlaamse zogenaamde overschotten in de SZ werden systematisch en totaal overgeheveld naar Wallonië. Zij werden dus niet gebruikt om een reserve aan te leggen voor onze kinderen en kleinkinderen en ook niet om de opbouw van de nog steeds 275,5 miljard Euro (11.113,6 miljard BEF) totale overheidsschuld[48] met 15,1 miljard Euro (609,1 miljard BEF) rentelasten[49] af te remmen. We zouden nochtans best een reserve kunnen gebruiken voor de Vlaamse SZ-noden, in het licht van de huidige snellere ontgroening en vergrijzing van onze bevolking in vergelijking met de Waalse.

Hierbij rijst eveneens de bedenking welke projecten de Vlaamse regering zou kunnen verwezenlijken inzake onderwijs, wetenschappelijk onderzoek, gezondheidsbeleid, mobiliteit, veiligheid enz., indien zij over die enorme bedragen zou kunnen beschikken. Tenslotte betekende het jaar 2001 een kentering voor de Vlaamse arbeidsmarkt met 15 % minder vacatures, 10 % meer werkzoekenden en veel collectieve ontslagen. De verslechterde conjunctuur had een opvallend snellere invloed op onze arbeidsmarkt dan op die van onze buurlanden en buurregio's: in november 2001 nam de werkloosheid nergens anders in Europa zo snel toe als in Vlaanderen.[50] Paniek is hierbij ongewenst doch waakzaamheid en snelle maatregelen dringen zich op. Ook dat zal geld kosten en vereist een Vlaams loonkostenbeleid.

De huidige Vlaams-Waalse geldstroom gaat ook in tegen de responsabilisering – en bijgevolg tegen de emancipatie – van het Waalse volk. We stel-

[45] W. K. Brauers, *Het Bruto Regionale Product van Vlaanderen, Wallonië en Brussel.* Departement Toegepaste Economische Wetenschappen, Universiteit Antwerpen (RUCA), 1999.

[46] E. De Boeck en J. Van Gompel, „Financiële stromen tussen de Belgische gewesten opnieuw bekeken," in: *Een Vlaamse fiscaliteit binnen een economische en monetaire unie* (Eds. C. Vanderveeren en J. Vuchelen), 1998.

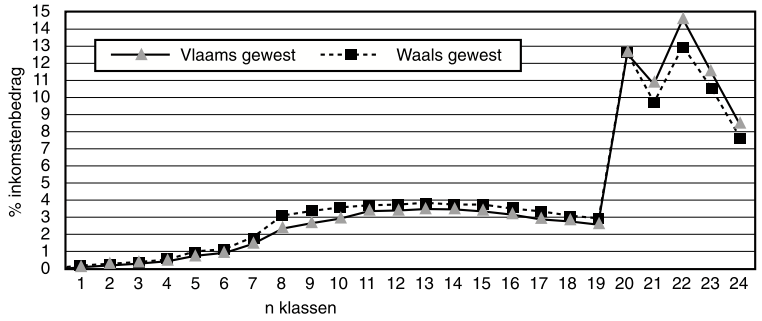
[47] E. Ponette, „Toelichting bij een studie van Prof. Dr. W.K. Brauers," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 3, 1999.

[48] J. Van Overtveldt, „Dodelijk overleg," *Trends*, 28 februari 2002.

[49] RS/WV, „Regering sluit 2001 onverwacht af met overschot," *De Financieel-Economische Tijd*, 5 januari 2002.

[50] M. Andries, „Vlaamse arbeidsmarkt anno 2002," *VEV-Snelbericht*, nr. 2, 25 januari 2002.

Figuur 3 Totaal belastbaar netto-inkomen 1996



Zie voetnoot 52

len inderdaad vast dat, ondanks de zeer grote tientallen jaren durende geldstroom, de belangrijke kloof in werkloosheidsgraad en werkgelegenheidsgraad tussen Vlaanderen en Wallonië blijft bestaan. Wallonië wordt dus op termijn niet beter van die langdurige transfers. In tegenstelling met geldelijke hulp bij rampen, wat een menselijke solidariteitsplicht is, bieden langdurige geldtransfers geen toekomstperspectief voor een volk, ook niet voor Wallonië. Die transfers vertragen het proces om het roer in eigen handen te nemen; ze zijn contraproductief aangezien zij de responsabilisering van Wallonië afremmen. Wallonië zal pas zijn waardigheid terugvinden door het economisch heft resoluut in eigen handen te nemen. Die enorme geldtransfers zijn dus niet alleen nadelig voor Vlaanderen doch op termijn ook voor Wallonië.

Tabel 10 Belastingen en investeringen tijdens periode 1832-1912*

	% Belastingen (dir. + indir.)	% Openbare investeringen (spoorwegen, wegen, + waterwegen)	% Bevolking
Vlaanderen	44	35,6	44,1
Wallonië	30	64,4	38,2
Brabant	26	(Wallonië + Brabant)	17,7

* *Op basis van studie van Prof. J. Hannes, 1994 (voetnoot 54)*

Een bijkomende vaststelling is dat de deelname van Vlaanderen en Wallonië aan de verschillende inkomensklassen, wat betreft het totaal belastbaar netto inkomen, vrij parallel verloopt, niet enkel voor de lagere doch ook voor de middelbare en hogere inkomensklassen (figuur 3).[51] [52] [*Ter verduidelijking van figuur 3: op de horizontale as werden de klassen van totaal belastbaar netto-inkomen uitgezet, gaande van klasse 1 (<100.000 BEF) tot klasse 24 (>3.000.000 BEF); op de verticale as werd het procentueel inkomensbedrag in 1996 voor elke inkomensklasse in het Vlaamse en Waalse gewest uitgezet.*] Dit wil zeggen dat niet alleen Vlaanderen doch ook Wallonië een goede basis bezit voor interne financiële solidariteit binnen het eigen gewest.

Solidariteit in verleden en toekomst:

Een dikwijls geformuleerde opwerping tegen de toewijzing van de SZ aan beide deelstaten is de stelling dat vroeger, toen Wallonië welvarender was, de geldstroom van Wallonië naar Vlaanderen liep. De uitgebreide SZ, zoals we die nu kennen, dateert echter pas van na de laatste wereldoorlog. Welnu, Prof. Paul Van Rompuy en zijn Leuvense collega's,[20] evenals anderen[21] [22] [23] bestudeerden de periode vanaf 1975 en toonden continu transfers van Vlaanderen naar Wallonië aan. En de periode tussen 1955 en 1975, in haar geheel bekeken en bestudeerd door Gerd Dottermans (K.U.Leuven), brengt ook alleen transfers aan het licht van Vlaanderen (en Brussel) naar Wallonië.[53] Vóór de laatste wereldoorlog kan men wel spreken over tewerkstelling van Vlamingen in Waalse industriebekkens, doch dat is iets anders dan transfers in de SZ.

Bovendien hebben deze Vlamingen, die omwille van het werk naar Wallonië verhuisden, ook bijgedragen tot de Waalse welstand en hebben zij zich op een loyale wijze in het nieuwe milieu geïntegreerd: de familienaam van menig Waals politicus liegt er niet om. Uit een studie van Prof. Juul Hannes (VUB en RUG) blijkt overigens enerzijds dat Vlaanderen in de periode 1830-1914 zelfbedruipend was: het percentage afgedragen belastingen stemde in die periode namelijk overeen met het bevolkingspercentage. Anderzijds werd Vlaanderen in die periode door het Belgisch investeringsbeleid niet verwend: het percentage van de openbare investeringen (wegen, spoorwegen, waterwegen) in Vlaanderen was beduidend kleiner dan het bevolkingspercentage (tabel 10).[54] In die periode van het economisch arme Vlaanderen was er dus geen geldstroom van Wallonië naar Vlaanderen.

[51] Financiële statistiek/Fiscale statistiek van de inkomens onderworpen aan de personenbelasting en aan de belasting van de niet-verblijfhouders, aanslagjaar 1997/inkomen van 1996, nr. 75, Ministerie van Economische Zaken, Nationaal Instituut voor de statistiek, 1998, pp. 14, 70.

[52] E. Ponette, „Spreiding van de welvaart in Vlaanderen en Wallonië," *Periodiek Nieuwsbrief VGV*, nr. 3, 1999.

[53] G. Dottermans, *Financiële stromen tussen de gewesten in België 1955-1975*, Licentiaatsverhandeling Toegepaste Economische Wetenschappen, K.U.Leuven, 1997.

[54] J. Hannes, „Geven en nemen. Vlaanderen en de Belgische belastingen in de jaren 1830-1914," *Liberaal Reflex*, nr. 2, 1994.
Zie ook: J. Hannes, „De prijs van België was altijd hoog," *Secessie*, jan.-maart, 2001.

Tabel 11 Toekomstperspectief (1999-2030) i.v.m. financiële transfers uit Vlaanderen (in miljarden BEF, constante prijzen)*

	1999	2010	2020	2030
Simulatie I (werkende bevolking ongewijzigd)	199,1	172,4	180,9	210,2
Simulatie II (regionale nivellering werkgelegenheidsgraden)	199,1	92,1	53,6	21,7

* Naar E. De Boeck, 2000 (*voetnoten* 23, 43)

Een andere populaire stelling luidt dat de Vlaams-Waalse geldstroom weldra zal omkeren. Dit werd ondermeer beweerd door ACV-vakbondsleider Peirens en oud-minister Willockx. Zij steunen zich hiervoor op de snellere vergrijzing van de Vlaamse bevolking. De auteurs van de reeds vermelde, in november 2000 gepubliceerde, KBC-studie over de geldtransfers in België hebben echter simulaties gemaakt naar de toekomst en besluiten: „Onze berekeningen geven aan dat de snellere bevolkingsveroudering in Vlaanderen in 2000-2030, de transfers slechts tijdelijk zal verminderen tot 2010, waarop terug een stijging zal volgen. Enkel als Wallonië en Brussel erin slagen tussen 2000 en 2030 een inhaalbeweging te maken tot het Vlaamse niveau inzake werkgelegenheidsgraad, zouden de transfers duurzaam worden afgebouwd. Dit veronderstelt wel een drastische ommekeer van de tendens van de voorbije drie decennia" (tabel 11).[23] [43] Die kans is dus wel erg klein.

Solidariteit en federale loyauteit:

Financiële solidariteit veronderstelt altijd loyauteit van de steunontvanger. Welnu, ondanks de enorme Vlaams-Waalse geldstroom via de SZ en andere kanalen, wordt aan Vlaanderen door Wallonië de politieke macht, waarop het in deze staat recht heeft, herhaaldelijk ontzegd.

Zelfs de meest goedzakkige Vlaming neemt het moeilijk tegelijkertijd geldschieter te zijn en in zijn rechten gekrenkt te worden. Politiek-culturele loyauteit is een essentiële voorwaarde voor elke vorm van financiële solidariteit, hoe klein die ook is.

Communautarisering van de SZ *en* Brussel

De Belgische staatshervorming moet verder gaan in de richting van toekenning van meer bevoegdheden en middelen uit fiscale inkomsten aan de deelstaten Vlaanderen en Wallonië. Brussel is onze hoofdstad, maar Brussel is geen deelstaat en kan dus ook geen deelstatelijke bevoegdheden krijgen. De SZ is een persoonsgebonden materie en hoort thuis bij de Gemeenschappen, niet bij de Gewesten; daarom gebruiken wij opzettelijk de term „communautarisering" en niet „regionalisering" van de SZ. De inwoners van Brussel zijn dus aangewezen op het SZ-stelsel van één van beide Gemeenschappen-deelstaten. De kleine Duitstalige Gemeenschap moet zelf oordelen bij welk van beide SZ-stelsels zij zich eventueel aansluit.

Op basis van hogervermelde principes wensen wij dus geen afzonderlijk Brussels SZ-stelsel, aangezien hierdoor de band tussen de Vlamingen in Vlaanderen en in Brussel verder zou verzwakt worden. Wij stellen voor dat aan de inwoners van Brussel de keuze zou worden gelaten om zich aan te sluiten bij het Vlaamse of het Waalse SZ-stelsel. Prof. Danny Pieters (K.U.Leuven) formuleerde volgend concreet voorstel:[55] [56]

- communautarisering van kinderbijslagen en gezondheidszorgen;
- de financiering van deze sectoren uit arbeid vervangen door financiering uit bijdragen van de burgers van elke gemeenschap en uit geaffecteerde gemeenschapsbelastingen;
- aan elke inwoner van Brussel de keuzevrijheid verlenen tussen het Vlaamse en Waalse SZ-stelsel, met de mogelijkheid om onder welbepaalde voorwaarden van stelsel te veranderen.

Wij vinden dit voorstel een aanvaardbare tussenstap omdat wij geen bezwaren hebben tegen een gefaseerde communautarisering van de SZ, omdat de Brusselse Vlamingen op die wijze geïntegreerd blijven in de Vlaamse SZ, en

[55] D. Pieters, *Federalisme voor onze Sociale Zekerheid*, Acco, Leuven/Amersfoort, 1994.

[56] J. Bertels, D. Pieters, P. Schoukens, S. Vansteenkiste, *De Vlaamse Sociale Zekerheid in 101 vragen en antwoorden*, Acco, Leuven/Amersfoort, 1997.

omdat deze stap een evolutie naar de communautarisering van de andere SZ-sectoren en naar de subnationaliteit in Brussel niet in de weg staat. Voor de technische aspecten van de communautarisering van de inkomensvervangende SZ-sectoren in verband met Brussel, kan ondermeer gedacht worden aan een herschikking van de SZ-inkomsten naar hoofdzakelijk belastingen, zoals in sommige Europese landen het geval is.[57]

De *organisatie van de* SZ *in federale staten*

Michel Voirin van het D*épartement sécurité sociale* van het B*ureau international du travail* komt tot volgende vaststellingen:[58]

- In de meeste federale staten wordt op wetgevend vlak in de SZ door de federale wetgever ruimte gelaten voor concurrerende of complementaire bevoegdheden van de deelstaten;
- De federale overheden kunnen er voordeel bij hebben dat de toepassing van de federale wetgeving geheel of gedeeltelijk wordt toevertrouwd aan de deelstaten;
- De financiering van de SZ is verschillend van federale staat tot federale staat en zelfs van de ene SZ-sector tot de andere. Zo kan voor de ene sector de financiering volledig door de federatie gebeuren, terwijl een andere sector (vooral ziekteverzekering en sociale bijstand) uitsluitend door de deelstaten gefinancierd wordt. In andere federale landen tenslotte bestaat een tussenweg waarbij de financiële autonomie van de deelstaten gecorrigeerd wordt door verschillende toelagen-technieken van de federale overheid aan de deelstaten of door compensatie-technieken tussen de deelstaten onderling.

In 1998 publiceerde Philippe Cattoir (U.C.L.) een vergelijkende studie over de organisatie van de SZ in zes federale landen: België, Duitsland, Spanje, Zwitserland, Canada en de Verenigde Staten.[59]

Tabel 12 Gedeeltelijke en/of volledige SZ-bevoegdheden (inzake financiering, normering en/of uitvoering) in federale staten

	Duitsland	Spanje	Zwitserland	Canada	VS	België
Sociale bijstand	+	+	+	+	+	–
Gezondheidszorg	+	+	+	+	–	–
Gezinsbijslagen	–	+	+	–	+	–
Arbeidsongevallen	+	+	–	+	+	–
Werkloosheid	–	+	+	–	+	–
Ouderdomspensioen	–	+	+	+	–	–

B*ron: zie voetnoot* 59

- Voor de *sociale bijstand* hebben de deelstaten in al deze landen financieringsbevoegdheid behalve in België; hetzelfde geldt voor de normeringsbevoegdheid en de uitvoeringsbevoegdheid.
- Voor de *gezondheidszorgen* hebben de deelstaten gedeeltelijke financieringsbevoegdheid in Duitsland, Spanje, Zwitserland en Canada; de deelstaten hebben gedeeltelijke normeringsbevoegdheid in Zwitserland en Canada, en gedeeltelijke of volledige uitvoeringsbevoegdheid in Spanje, Zwitserland en Canada.
- Voor de *gezinsbijslagen* hebben de deelstaten gedeeltelijke financieringsbevoegdheid in Zwitserland en de Verenigde Staten; hetzelfde geldt voor de normeringsbevoegdheid; er is gedeeltelijke of volledige uitvoeringsbevoegdheid voor de deelstaten in Spanje, Zwitserland en de Verenigde Staten.
- Voor de *arbeidsongevallen* hebben de deelstaten gedeeltelijke financieringsbevoegdheid in Duitsland en Canada; er is volledige of gedeeltelijke normeringsbevoegdheid voor de deelstaten in Canada en de Verenigde Staten, en er is volledige of gedeeltelijke uitvoeringsbevoegdheid voor de deelstaten in Spanje, Canada en de Verenigde Staten.
- Voor de *werkloosheidsvergoedingen* hebben de deelstaten gedeeltelijke financieringsbevoegdheid in Zwitserland, hebben de deelstaten gedeeltelijke normeringsbevoegdheid in de Verenigde Staten, en hebben de deelstaten

[57] J. Rasking, „Financiering Europese SZ-stelsels verre van gelijk – Sociale zekerheid wordt in veel landen vooral met belastingen betaald," *De Standaard*, 17 januari 1996.

[58] M. Voirin, „L'organisation de la sécurité sociale dans les états fédéraux," in: Deleeck, o.c., pp. 179-197.

[59] Ph. Cattoir, *Fédéralisme et Solidarité financière – Etude comparitive de six pays*, Brussel, CRISP, 1998.

gedeeltelijke of volledige uitvoeringsbevoegdheid in Spanje, Zwitserland en de Verenigde Staten.

- Voor de *ouderdomspensioenen* hebben de deelstaten gedeeltelijke financieringsbevoegdheid in Zwitserland en Canada, hebben de deelstaten gedeeltelijke normeringsbevoegdheid in Zwitserland en Canada en hebben ze gedeeltelijke of volledige uitvoeringsbevoegdheid in Spanje, Zwitserland en Canada.

Uit deze studie kan men besluiten dat de deelstaten in België, in tegenstelling tot de andere 5 bestudeerde federale landen, overal uit de boot vallen inzake bevoegdheden in de SZ. Anderzijds adviseert Prof. Robert Senelle om bij de defederalisering van de SZ in België een meer transparant en eenvoudiger schema van bevoegdhedenverdeling te hanteren dan datgene wat bestaat in meerdere van de geciteerde federale landen.[60]

Voor wat de toekomstige organisatie van de SZ in de Europese Unie betreft kan men zich moeilijk voorstellen dat het SZ-beleid in al deze lidstaten volledig zal gelijkgeschakeld worden. Daarover schreef Prof. Lode Van Outrive: „Het is geenszins de bedoeling een doorgedreven harmonisatie van de sociale zekerheid in de Europese Gemeenschap voor te stellen. Dit is onmogelijk en waarschijnlijk onwenselijk."[61] Die mening wordt gedeeld door Johan Sauwens: „Binnen de Europese EMU is er helemaal geen geïntegreerde sociale zekerheid. Er worden zelfs geen inspanningen in die richting geleverd of zelfs maar gepland. De enige zorg inzake harmonisatie van de sociale zekerheid is gericht op het vermijden van negatieve gevolgen op de arbeidsmobiliteit."[62] Waarschijnlijk zullen wel minimum normen voor meerdere SZ-sectoren op Europees niveau worden vastgelegd.

Strategie

Er zijn mijns inziens twee randvoorwaarden om de Vlaamse en Waalse bevolking te overtuigen van het nut van de communautarisering van de SZ. De eerste voorwaarde is het inzicht te laten groeien dat die communautarisering niet alleen gunstig is voor Vlaanderen maar op termijn ook voor Wallonië, aangezien de unitaire SZ met belangrijke Vlaams-Waalse geldtransfers een rem vormt op de Waalse economische heropstanding.[63] [64] De tweede voorwaarde is bovendien het inzicht te laten groeien dat wij het inderdaad menen wanneer we zeggen dat Vlaanderen na de overheveling van de SZ bereid is tot een onderhandelde, meer beperkte en voorwaardelijke financiële solidariteit met Wallonië als tijdelijke ondersteuning van die economische heropstanding.[65] [66] De combinatie van beide stellingen kan sloganmatig samengevat worden als *„Geen hangmatsolidariteit, wel springplanksolidariteit."* Indien we de brede Vlaamse en Waalse bevolking, academici, politici, sociale partners en verantwoordelijken in de ziekenfondsen daarvan kunnen overtuigen, staan we een grote stap verder. De verspreiding van die ideeën kan gebeuren via de geschreven, audiovisuele en elektronische media: dat kost veel inspanningen en geld.

Hoewel een plotse algehele defederalisering van de SZ nooit uitgesloten is, zal die waarschijnlijker langs de wegen van de geleidelijkheid verlopen. De Vlaamse niet-medische zorgverzekering, die op 1 oktober 2001 van start ging, is een eerste stap. Die verzekering voorziet ondersteuning van zorgbehoevende bejaarden en gehandicapten voor ondermeer maaltijdbedeling, persoonlijke verzorging, boodschappen en oppas. De deelname aan de verzekering is verplichtend voor de inwoners ouder dan 25 jaar van het Vlaamse Gewest en facultatief voor de inwoners van het Brussels Gewest. Die verzekering kent nu reeds een zodanig succes bij de bevolking dat moet uitgezien worden naar bijkomende middelen.[67] [68]

De eis tot defederalisering van de eerste pijler van de SZ (gezondheidszorgen

[60] R. Senelle, *Sociale Zekerheid in federale staten*, Referaat Congresmeeting van het Aktiekomitee Vlaamse SZ, Leuven, 3 maart 2002.

[61] L. Van Outrive, „Sociale Zekerheid: een kwestie van Europese solidariteit," *De Standaard*, 26 december 1991.

[62] Sauwens, o.c., pp. 17-18.

[63] J. Van Doren, *Naar een productieve solidariteit*, Referaat Congresmeeting van het Aktiekomitee Vlaamse SZ, Leuven, 3 maart 2002.

[64] D. Castrel, „Kritisch bekeken – Waalse politieke leiders moeten gaan beseffen dat permanente solidariteit in één richting niet eindeloos kan duren," *Gazet van Antwerpen*, 19 februari 2002.

[65] B. Bouckaert, „Tijd voor sociale en fiscale autonomie," in: *Naar een Vlaamse Sociale Zekerheid en Fiscaliteit*, Aktiekomitee Vlaamse Sociale Zekerheid, Mechelen, juli 1998.

[66] L. Abicht, „Geen solidariteit zonder soevereiniteit," in: Id.

[67] G. Tegenbos, BBD, „Onderschatting uitgaven maakt Vlaamse zorgverzekering zwak," *De Standaard*, 26 februari 2002.

[68] M. Deweerdt, „Zorgverzekering harde noot op begrotingsberaad," *De Financieel-Economische Tijd*, 28 maart 2002.

[69] *Een regering voor de Vlamingen*, Regeerakkoord, Deel 1, Hoofdstuk 2 Institutionele Vernieuwing, juli 1999, p. 15.

[70] EvH/GT, „VBO pleit voor fiscalisering gezinsbijslag en gezondheidszorg," *De Financieel-Economische Tijd*, 26 maart 2002.

[71] G. Tegenbos, „Eerste paritair comité communautair ontploft," *De Standaard*, 6 februari 2002.

[72] J. Rasking, „Onkelinx betaalt Vlaamse premies tijdskrediet," *De Standaard*, 22 februari 2002.

Operationele besluiten

1. Wij onderschrijven volledig het principe van de interindividuele en inter(deel)statelijke SZ-solidariteit tot ondersteuning van sociaal-economisch zwakke medemensen.
2. Wij streven naar de overheveling van de normerings-, financierings- en uitvoeringsbevoegdheid van de ganse SZ naar de Vlaamse en Waalse volksgemeenschappen met keuzemogelijkheid voor de inwoners van Brussel.
3. Aangezien SZ en arbeidsmarkt met elkaar verbonden zijn, moet ook de bevoegdheid voor het arbeidsmarktbeleid gedefederaliseerd worden.
4. De niet-medische zorgverzekering die van start gaat op 1 oktober a.s. beschouwen wij als een eerste stap in de communautarisering van de SZ.
5. Na de overheveling van de SZ zijn wij, zolang België bestaat, bereid tot een onderhandelde, doorzichtige en meer beperkte financiële solidariteit met Wallonië, op voorwaarde dat Wallonië de federale loyauteit, onder meer in Brussel, de Vlaamse Rand en elders in Vlaanderen, strikt eerbiedigt. Die financiële solidariteit kan verschillende vormen aannemen: een financieel hulpplan met resultaatsverbintenis en degressief in de tijd is één der mogelijkheden.
6. In Europa willen wij Vlaanderen rechtstreeks laten meespreken over de toekomstige Europese harmonisatie van de sociale wetgeving en over de toekomstige regeling van de interstatelijke financiële solidariteit. In dezelfde optiek steunen wij eveneens de samenwerkingsprojecten van Vlaanderen met ontwikkelingslanden, voor zover die projecten het initiatiefrecht van die volkeren eerbiedigen, en dringen wij aan op de uitbouw van een efficiënt hulpplan in de Europese Unie voor de ontwikkelingslanden.

en gezinsbijslagen) staat vervat in het Vlaamse Regeerakkoord.[69] De defederalisering wordt technisch vergemakkelijkt door fiscalisering van die pijler: daardoor verschuift de financieringsbron van (hoofdzakelijk) arbeid naar belastingen en zo wordt de eerste pijler uit de klassieke financieringsbron van de SZ gelicht.

Het Verbond van Belgische Ondernemingen pleitte onlangs voor fiscalisering van gezinsbijslag en gezondheidszorg omdat het vreest dat de financiering van de SZ in het gedrang komt. Met zijn voorstel zit het VBO op dezelfde golflengte als het Algemeen Christelijk Vakverbond[70] zodat wij voor dat aspect objectieve bondgenoten zijn van VBO en ACV.

De defederalisering van het arbeidsmarktbeleid, samenhangend met de SZ, zal geleidelijk verlopen via de realisatie van Vlaamse CAO's. De eerste schermutselingen daaromtrent hadden plaats rond de Vlaams-Waalse discussie over Vlaamse *versus* federale bevoegdheid over het bijkomende Vlaamse tijdskrediet en liepen uit op een compromis, waarbij twee van de vijf Vlaamse premies werden overgeheveld naar het federale niveau.[71] [72] [73] Dit gebeurde tot groot ongenoegen van de Unie van Zelfstandige Ondernemers: Kris Peeters, gedelegeerd bestuurder van de Unizo, pleitte voor een afslanking van het federaal sociaal overleg, voor meer bevoegdheden voor de regionale sociale partners en voor het sluiten van sectorale akkoorden in Vlaanderen.[74] Ook ACV-voorzitter Luc Cortebeeck was niet gelukkig met hogergenoemd compromis: „Ik hou er niet van om materies die geregionaliseerd zijn te herfederaliseren."[75]

Recent adviseerde de Raad van State dat de federale regering niet langer bevoegd is om CAO's die betrekking hebben op aangelegenheden die behoren tot de bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten, algemeen verbindend te verklaren en dat alleen de betrokken gemeenschaps- en gewestregeringen die sociale akkoorden kunnen bekrachtigen, als zij daar door hun parlement toe gemachtigd worden. Minister van Werkgelegenheid Renaat Landuyt noemde het een eerste voorzichtige maar belangrijke stap naar Vlaamse CAO's.[76] [77] De volgende stap moet de bevoegdheid zijn om Vlaamse CAO'S af te sluiten zonder de omweg van het federaal sociaal overleg evenals de oprichting van een Vlaamse Arbeidsraad,[78] tenzij de Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen in de toekomst die functie zou opnemen.[79]

De opbouw van een zo breed mogelijk Vlaams front is noodzakelijk rond defederalisering van de SZ en van het arbeidsmarktbeleid om deze eisen op de federale onderhandelingstafel te leggen.

Eric Ponette*

[73] Ev. Hens, „Speelpartners," *De Financieel-Economische Tijd,* 14 maart 2002.

[74] EvH, „Unizo ziet federaal sociaal overleg slanken," *De Financieel-Economische Tijd,* 5 maart 2002.

[75] A. Mouton, G. Muelenaer, „ACV-voorzitter Luc Cortebeeck over het 'herenakkoord'," *Trends,* 21 maart 2002.

[76] M. Deweerdt, EvH, „Vlaamse regering kan CAO's bekrachtigen," *De Financieel-Economische Tijd,* 17 april 2002.

[77] EvH, „ABVV gekant tegen oprichting Vlaamse sociale overlegstructuren," *De Financieel-Economische Tijd,* 24 april 2002.

[78] S. Huysentruyt, „Als de dood voor de VAR," *De Financieel-Economische Tijd,* 17 april 2002.

[79] EvH, „SERV behoudt bevoegdheden als sociaal overlegorgaan." *De Financieel-Economische Tijd,* 25 april 2002.

* Prof. Dr. Eric Ponette is emeritus gewoon hoogleraar aan de faculteit geneeskunde van de K.U. Leuven. Hij was voorzitter van de *Vereniging van Vlaamse Professoren Leuven,* van het *Verbond der Vlaamse Academici* en van het *Vlaams Geneeskundigenverbond.* Momenteel is hij bestuurslid van het *Aktiekomitee voor een Vlaamse SZ* en voorzitter van het *Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen.*

Competitief federalisme: een remedie voor inefficiënte overheden?

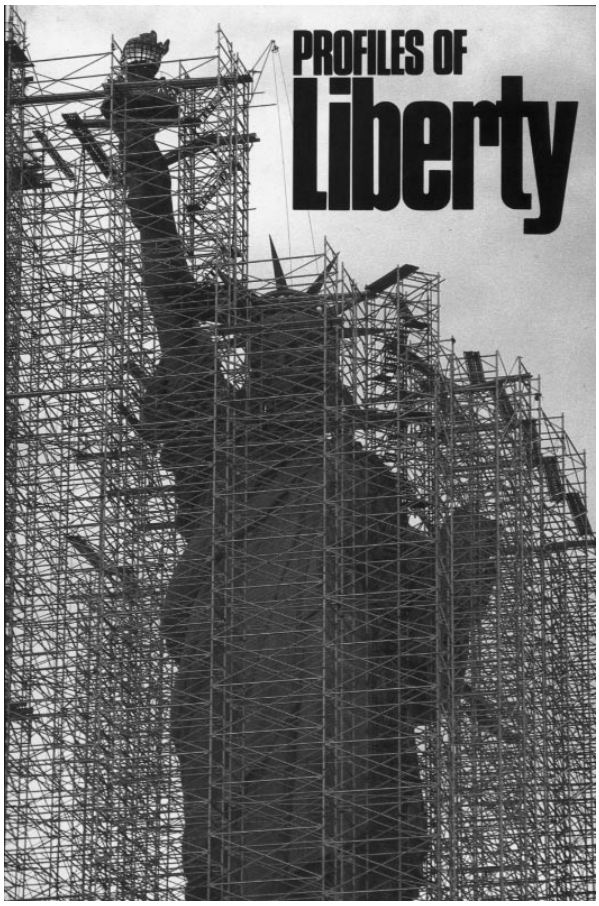
Prof. Boudewijn Bouckaert vraagt naar de economische efficiëntie van centralisatie, decentralisatie en secessie. Hij pleit er voor dat de Europese Unie vreedzame procedures zou voorzien voor secessie en fusie van lidstaten.

Constitutioneel federalisme en economisch federalisme

In de staatkundige en publiekrechtelijke literatuur poogt men een nauwkeurig onderscheid te maken tussen diverse begrippen zoals decentralisatie, federalisme en confederalisme. De economische theorie van het federalisme stoort zich weinig of niet aan deze staatkundige categorieën. Juristen en politicologen kunnen zich dan ook mateloos, en overigens niet geheel onterecht, ergeren aan de voortvarendheid waarmee economisten hun analyses toepassen op onderwerpen die vooral door andere disciplines, hier *in casu* de politieke wetenschap en de rechtswetenschap, worden beheerst.

In de politicologie en het publiekrecht maakt men *grosso modo* het volgende onderscheid:

Decentralisatie: Dit is een proces waarbij de centrale (nationale) overheid bevoegdheden toekent aan ondergeschikte instanties, die deze bevoegdheden mogen uitoefenen in delen van het staatsterritorium (gemeenten, provincies); de bevoegdheidsverdeling die hieruit volgt is echter niet constitutioneel verankerd; de centrale (nationale) overheid kan derhalve bij wet (gewone parlementaire meerderheid) de bevoegdheidsverdeling wijzigen of ongedaan maken



Federalisering: Dit is een proces waarbij de nationale soevereiniteit constitutioneel wordt opgesplitst tussen enerzijds het federaal niveau, dat voor sommige materies bevoegd blijft voor het gehele staatsterritorium, en anderzijds aan deelstaten die voor sommige materies bevoegd zijn in een deel van het staatsterritorium. Door de constitutionele verankering van de opsplitsing staan de federale en de deelstatelijke instanties in principe op hetzelfde niveau en is er geen sprake van een algemene normenhiërarchie tussen federale en deelstatelijke normen. Federalisme houdt ook een vorm in van „dubbelburgerschap." Vanwege de inwoner van een federatie wordt een dubbele loyauteit gevraagd: als Vlaming en als Belg; als Beier en als Duitser; als Texaan en als Amerikaan, enz.

Confederalisme: Onafhankelijke natiestaten delegeren bepaalde bevoegdheden aan één gemeenschappelijk orgaan op basis van een onderling verdrag; de beslissingen van de confederale instellingen binden wel de nationale staten die lid zijn van de confederatie. Confederale instellingen hebben echter geen rechtstreekse greep op de burgers van die nationale staten. Wanneer de confederale instellingen regulerende beslissingen nemen, worden die pas van toepassing op de burgers van zodra ze door een beslissing van de lidstaten omgezet worden in hun rechtsorde. De confederale instellingen hebben ook geen fiscale macht over de burgers. Zij ontvangen hun financiële middelen van de lidstaten. De confederale instellingen hebben dan ook

In de marge

Vorig jaar was CD&V volksvertegenwoordiger Brigitte Grouwels de kop van jut bij de links-politiek-correcte elite omdat zij het had aangedurfd een (overigens politiek-correct bevonden) artikel in dit blad te publiceren. Door dit feit werd ik extra gemotiveerd om ook in *Secessie* te publiceren. Niet omdat ik een Vlaams secessionist ben. Mijn genuanceerd standpunt ter zake blijkt uit nevenstaand artikel. Wel omdat ik van oordeel ben dat een onderwerp zoals secessie vatbaar moet zijn voor verdere reflectie en discussie.

Het voornaamste bezwaar van de politiek correcten betrof het 'Vlaams Blok-karakter' van *Secessie*. Laten we duidelijk zijn, ik zou nooit publiceren in een partijblad van het Vlaams Blok omdat ik geenszins met deze partij sympathiseer. Noch uit de stijl, noch uit de inhoud van *Secessie* blijkt dat dit blad een *Agitprop*-uitgave is van het Vlaams Blok. De inhoud, nl. de problematiek van de secessie, is geen typisch Vlaams Blok-item. Auteurs van andere partijpolitieke strekkingen krijgen de kans in het blad te publiceren. De partij-politieke aanhankelijkheid van de uitgeefster is voor mij dan ook geen bezwaar om in dit blad mijn opinie te formuleren.

De liberale democratie is een systeem van competitie tussen diverse opinies en beleidsalternatieven. Het is geen systeem waarbij groepen en personen elkaar pogen te elimineren. Eens dit laatste het geval wordt ontaardt de democratie in een puur machtsspel dat onvermijdelijk uitmondt in de dictatuur van de sterkste overlevende groep.

De politiek-correcten lijken soms dit onderscheid uit het oog te verliezen.

Boudewijn Bouckaert

eerder een „intergouvernementeel" karakter. Het zijn composities van de regeringen der lidstaten. Zij hebben geen eigen, maar een afgeleide legitimiteit.

De Europese Unie houdt zowat het midden tussen een federatie en een confederatie. Federatie omdat aan de Europese regelgeving (vnl. de verordeningen) een rechtstreekse werking wordt toegekend. De verordeningen moeten door de rechters van de lidstaten onmiddellijk toegepast worden, eventueel tegen bestaande nationale wetgeving in. Confederaal omdat het belangrijkste beslissingsorgaan, nl. de Raad van de Europese Unie, een intergouvernementeel karakter heeft en de EU geen eigen fiscale greep heeft op de inkomens en vermogens van de Europese burgers.

Aan deze staatkundige categorieën laat de economische theorie over het federalisme zich echter weinig gelegen. „Federalisme" in de economische theorie slaat op elke vorm van bevoegdheidstoewijzing naar onder toe, om het even of deze constitutioneel verankerd is of niet. De hieronder voorgestelde theorie is dan ook van toepassing zowel op gewone decentralisering (bv. naar gemeenten en provincies), op federalisering (bv. Vlaanderen, Wallonië en Brussel in de Belgische Federatie), als op confederaties (min of meer de Europese Unie).

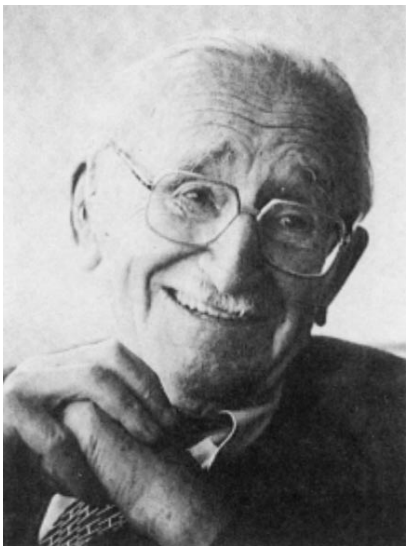
E*fficiëntie door decentralisering*

Vanuit een gegeven politieke entiteit kunnen inzake bevoegdheidstoewijzing twee tegenovergestelde bewegingen worden gemaakt: 1) de politieke entiteit kan bevoegdheden toewijzen aan kleinere politieke entiteiten binnen haar grondgebied (decentraliseren, defederaliseren); 2) de politieke entiteit kan bevoegdheden toevertrouwen aan een bovengeschikt niveau, dat bevoegd is voor meerdere gelijkaardige entiteiten (centraliseren, federaliseren, confederaliseren). De economische theorie van het federalisme ziet soms efficiëntiewinsten bij het decentraliseren, soms bij het centraliseren. Efficiëntie moet hier overigens in brede zin worden begrepen: het produceren van publieke diensten met de beste verhouding van kwaliteit en (fiscale) kosten.

Vanuit efficiëntieoverwegingen pleiten drie verschillende factoren voor decentralisering. Ze werden telkens ontwikkeld door drie verschillende auteurs, nl. Wallace Oates, Charles Tiebout en Friedrich von Hayek.[1]

Het *„decentralisation theorem"* van Wallace Oates komt erop neer dat kleinere politieke entiteiten gemiddeld genomen homogener zijn qua voorkeuren voor publieke goederen en qua politieke cultuur. Binnen deze kleinere eenheden is het dan ook gemakkelijker (dus goedkoper) om een politieke consensus te bereiken. In zeer gediversifieerde politieke entiteiten daarentegen vergt een gezamenlijke politieke beslissing soms zeer moeizame onderhandelingen. Het bereikte compromis stemt dan dikwijls niemand tevreden zodat de implementatie ervan te wensen overlaat.

Impliciet wordt het Oates-theorema veelvuldig aangevoerd om een verdere defederalisering van Belgische bevoegdheden te bepleiten. Vlaanderen en Wallonië (of F*rancofonia* met Franstalig Brussel incluis) hebben een sterk verschillende politieke cultuur. Pogingen om voor deze twee entiteiten één gemeenschappelijke beleidslijn te bereiken leiden dan ook tot hopeloos lange onderhandelingsrondes en tot ineffectieve handhaving op het veld. De juistheid van deze stelling is duidelijk aantoonbaar voor een aantal beleidsdomeinen. De preferenties inzake gezondheidsbeleid bijvoorbeeld zijn in Vlaanderen en Wallonië sterk verschillend. Vlaanderen ziet over het algemeen meer in een goed uitgebouwde eerstelijnsgeneeskunde berustend op huisartsen. Wallonië moet het meer hebben van een kliniekengeneeskunde. Door het nationaal houden van dit beleidsdomein is uiteindelijk niemand echt tevreden.



Friedrich August von Hayek (1899-1992), Nobelprijswinnaar Economie in 1974.

We merken op dat het *„decentralisation theorem"* van Wallace Oates ook kan aangewend worden om het niveau van overheidsinterventie in een land te verklaren. Vanuit dit theorema kan men verwachten dat landen met een eerder homogene mentaliteit een hoger niveau van overheidsinterventie zullen aanhouden dan landen met een zeer gediversifieerde mentaliteit. De kosten om een werkzame politieke consensus te bereiken liggen in homogene landen lager dan in heterogene. *Ceteris paribus* (in de veronderstelling dat al het overige gelijk is) zullen homogene landen dan ook „etatistischer" zijn dan heterogene. Zweden en de Verenigde Staten illustreren deze stelling. Beide landen zijn economisch sterk ontwikkeld. Zweden staat echter aan de top van inzake fiscale en regulatieve druk. De Amerikaanse staat neemt daarentegen 20 % minder van het BBP in beslag en is bovendien veel zuiniger inzake regulering. De homogeniteit van Zweden uit zich in een eeuwenlange gezamenlijke Lutheraanse traditie, een eenheid van taal, herkomst en klimatologische omstandigheden. De diversiteit in de VS is daarentegen des te groter. Met dit *„decentralisation theorem"* voor ogen mag het ons dan ook niet verrassen dat de regelgeving in de Vlaamse deelstaat sinds de autonomie een serieuze opstoot heeft gekend. De meer homogene Vlaamse politieke cultuur heeft het reguleren „goedkoper" gemaakt.

De *„voting with the feet"*-theorie van Charles Tiebout houdt in dat door decentralisatie van overheden een situatie tot stand komt die vergelijkbaar is met een economische markt. Burgers en bedrijven kunnen hun ongenoegen over het beleid in een politieke entiteit uiten op tweeërlei wijze: door van hun inspraakrechten gebruik te maken (*voice*) of door het af te trappen en zich in een andere politieke entiteit te vestigen (stemmen met de voeten: *exit*). Door democratisering bevordert men de eerste mogelijkheid. Door decentralisering de tweede mogelijkheid. Stel bijvoorbeeld dat burgers van politieke entiteiten vier soorten publieke dienstverlening verlangen: veiligheid, regulering, sociale verzekering en infra-structuur. Stel dat deze publieke diensten in vier combinaties kunnen geproduceerd worden en dat deze combinatie telkens door één vierde van de bevolking wordt geprefereerd. In een gecentraliseerde unitaire staat zal naargelang het spel van coalities één of andere combinatie van deze vier combinaties aan iedereen worden opgelegd. Stel dat de bevoegdheid om deze diensten te leveren wordt opgesplitst tussen vier deelstaten. Deze vier „politieke firma's" zullen in concurrentie treden voor burgers en bedrijven en zullen elk één van de vier geprefereerde combinatie gaan aanbieden. Burgers en bedrijven zullen verhuizen naargelang hun voorkeur waardoor uiteindelijk iedereen de combinatie van publieke dienstverlening bekomt die hij het meest verlangt.

Opdat dit „model" optimaal zou functioneren, moeten een aantal voorwaarden vervuld zijn die in de realiteit quasi nooit vervuld zijn. De voornaamste voorwaarden zijn: (1) er moet een elastisch aanbod zijn van publieke dienstverlening dat zich vlot aan de vraag aanpast; in de realiteit is dit, door gevestigde machtsposities (bv. overheidsvakbonden), niet het geval; (2) de „verhuiskosten" moeten nul zijn; in de realiteit kunnen die zeer hoog liggen, bijvoorbeeld door grote culturele verschillen; in de USA liggen deze vrij laag door de eenheid van taal en de standaardisering van allerlei voorzieningen (bv. McDonalds-restaurants); in Europa liggen die nog steeds zeer hoog, voornamelijk voor de burger, minder voor de bedrijven; (3) alle potentiële *stemmers met de voeten* moeten volledig geïnformeerd zijn over het aanbod inzake publieke dienstverlening in de verschillende politieke entiteiten; (4) er mag geen afwenteling van kosten plaatsgrijpen vanwege een politieke entiteit naar een andere. Stel bijvoorbeeld dat deelstaat A zijn publieke energievoorziening inplant aan de grens van lidstaat B en daardoor de risico's grotendeels afwentelt naar de bevolking van deze lidstaat. In dit geval zal de concurrentie vervalst worden doordat burgers gestimuleerd worden naar staat A te trekken en staat B te ontvluchten.

---

[1] Voor meer informatie, zie:

Wallace E. Oates & Robert M. Schwab, „Economic Competition among Jurisdictions: Efficiency Enhancing or Distortion Inducing?," in: *Journal of Public Economics*, 35, pp. 333-354 (1988).

Charles M. Tiebout, „A Pure Theory of Local Expenditures," in: *Journal of Political Economy*, 64, pp. 416-424 (1956).

Boudewijn Bouckaert & Anette Godart-van der Kroon (eds.), *Hayek Revisited*, Cheltenham, 2000.

Bruno Frey & Reiner Eichenberger, „Towards a New Kind of Eurofederalism," in: Bouckaert & Godart-van der Kroon (eds.), pp. 138-153.

Albert Hirschman, *Exit, Voice and Loyalty*, Cambridge, 1970.

Het onrealistisch karakter van deze voorwaarden betekent echter niet dat het Tiebout-model betekenisloos zou zijn. Men moet politieke oplossingen immers niet toetsen aan de perfecte, situatie (de „nirwana"-benadering) maar wel aan mogelijke alternatieve oplossingen. Ook al leidt decentralisering meestal niet tot de optimale productie van publieke diensten en tot de optimale allocatie van burgers en bedrijven over deze diensten, dan nog is het mogelijk dat de decentralisering tot betere resultaten leidt dan de tegenovergestelde oplossing, nl. de centralisering. Ook al werkt de competitie tussen de verschillende politieke entiteiten niet perfect, zij legt aan de beleidselites ervan een zekere discipline op die bij de centralisering ontbreekt. Wanneer de dienstverlening duidelijk slechter is dan in de andere politieke entiteiten dreigt het gevaar van een exodus van burgers en bedrijven. Dit lot onderging de communistische DDR in de vijftiger jaren. De „verhuiskosten" van Oost- naar West-Duitsland waren laag door de homogeniteit van taal en cultuur. De abominabele economische en politieke situatie in de DDR leidde tot een massale uittocht. In plaats van het regime aan te passen koos het communistisch bewind voor het beëindigen van het *stemmen met de voeten* en bouwde de Berlijnse muur.



In plaats van het regime aan te passen, bouwde het communistische bewind in de DDR *een muur om het „stemmen met de voeten" tegen te gaan.*

Het Tiebout-model is cruciaal voor de toekomst van de Europese Unie. Het vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal heeft de verhuiskosten aanzienlijk doen dalen. Dit leidde niet alleen tot een verhoogde efficiëntie van de Europese markteconomie. Het heeft ook de discipline op de nationale politieke overheden versterkt om de fiscale en regulatieve druk onder controle te houden. Vele politici en belangengroepen vinden dit uiteraard vreselijk. Vandaar de roep bij velen om een „sociaal Europa" en een „harmonisering" (lees: gelijkschakeling en centralisatie) van de belastingen. Het „sociaal Europa" dat velen voorstaan komt neer op de gelijkschakeling van de regulering van de arbeidsmarkt en van de sociale zekerheid. Dit kan er alleen maar toe leiden dat de lidstaten, met een achterstand in economische ontwikkeling op deze achterstand vastgepind worden aangezien zij niet meer kunnen concurreren met lagere sociale zekerheidsbijdragen en soepeler arbeidsvoorwaarden. Dat de „fiscale competitie" in Europa tot een ineenstorting van de publieke financiering zou leiden is trouwens onzin. Als burgers en bedrijven publieke dienstverlening nuttig vinden zullen ze bereid blijven hiervoor belastingen te betalen. Ook bedrijven hebben belang bij goede wegen, bij een veilig leefklimaat, bij het terugdringen van armoede en een correcte handhaving van zinvolle regelgeving. In die zin kan het voor een bedrijf veel interessanter zijn zich te vestigen in een land met hogere belastingen dan in een land met lagere belastingen. De betere publieke dienstverlening kan immers meebrengen dat de productiekosten lager zijn in het *„high tax"*-land dan in het *„low tax"*-land. Wil het federaal experiment van de Europese Unie succesvol blijven op langere termijn, dan mag men niet in de val trappen van de „harmonisatoren" die het federaal Europa zien als een ruimte waarin politieke competitie onmogelijk wordt gemaakt.

De theorie over het institutioneel leren van Friedrich Hayek houdt in dat decentralisering toelaat dat politieke entiteiten lessen kunnen trekken uit de experimenten van anderen. Succesvolle vernieuwingen kunnen geïmiteerd worden. Mislukkingen kunnen vermeden worden. Dit institutioneel leren

speelt sterk op de economische markt. Bedrijven beconcurreren elkaar niet alleen op het vlak van goederen en diensten. Zij trachten ook hun kostenstructuren te beheersen door de verbetering van hun interne organisatie (hun „X-efficiëntie"). Henri Ford drukte de kostenstructuren door het invoeren van het bandwerk waardoor hij de personenwagen bereikbaar maakte voor een breed publiek. Deze voor de werknemer afstompende productiemethode werd gedurende de laatste dertig jaar geleidelijk verdrongen door allerlei vorm van *„teamwork."* Aangezien deze vorm van arbeidsorganisatie bevredigender was voor de werknemers trokken de bedrijven die dit toepasten de beste werknemers aan waardoor het systeem zich geleidelijk in de meeste bedrijven doorzette. Dit proces kan ook spelen op politiek vlak. Het succes van de Europese beschaving wordt trouwens gedeeltelijk verklaard door de effecten van institutioneel leren in ons niet-ééngemaakt continent. Engeland en de Republiek der Verenigde Provinciën hebben in de 16de en 17de eeuw hun godsdiensttegenstellingen en de civiele wanorde die eruit voortvloeide, opgelost door het experimenteren met een tolerantiebeleid. De tolerantieregel werd in de 19de eeuw quasi door alle Europese staten overgenomen.

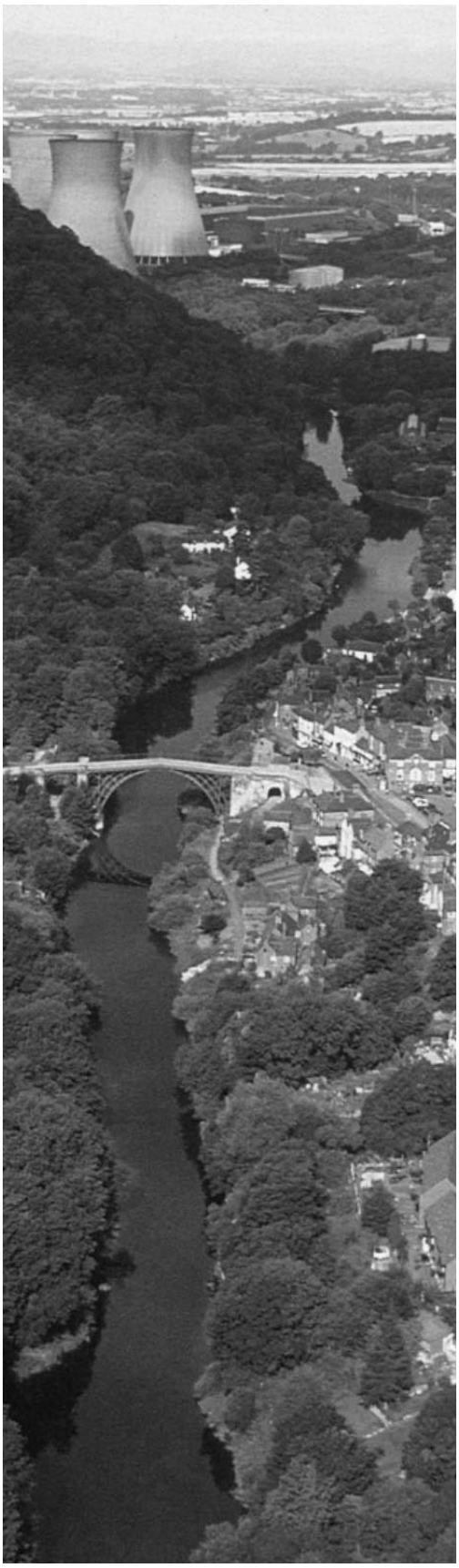
De regelgeving in de Vlaamse deelstaat heeft sinds de autonomie een serieuze opstoot gekend.

Europa genoot gedurende eeuwen van een dubbel voordeel. Enerzijds een zekere mate van homogeniteit dankzij de christelijke godsdienst en cultuur. Dit laatste bracht mede dat de uitwisseling binnen Europa zowel op economisch als op cultureel vlak gemakkelijk was. Anderzijds een politieke decentralisatie, zodat diverse politieke entiteiten de mogelijkheid hadden op onafhankelijke wijze met instituties te experimenteren. De Chinese beschaving, die in de 10de en 11de eeuw tot zeer hoge bloei was gebracht onder de liberale Song-dynastie, genoot van het eerste voordeel. De politieke eenmaking van China was echter wellicht een handicap die het achterop lopen tegenover Europa gedeeltelijk verklaart.

E*fficiëntie door centralisering*

Efficiëntieoverwegingen leiden echter niet steeds naar decentraliserende opties. Soms is het voordelig bevoegdheden te *poolen* op een bovengeschikt niveau. We laten hier in het midden of deze *pooling* constitutioneel sterk wordt verankerd, zoals bij de echte federalisering het geval is, of als een voorlopige en herroepbare regeling wordt beschouwd, zoals het geval bij vele verdragsrechtelijke regionale regelingen.

Zoals bij bedrijven kan de publieke dienstverlening ook genieten van **schaaleconomieën**. Door de schaal van de dienstverlening te vergroten, zowel wat het aantal burgers, het territorium (*scale*) of het aantal dienstverleningen (*scope*) betreft, kan de gemiddelde kost ervan dalen. De belastingsbetaler krijgt dan een goedkopere service aan een lagere fiscale kost. Dit argument wordt dikwijls ingeroepen ten voordele van het behoud van Belgische federale bevoegdheden (T*he cost of non-Belgium*). Soms schuilt hier een grond van waarheid in. Het opsplitsen van het Belgisch leger in een Vlaams en Waals leger zou de kost ervan voor éénzelfde kwaliteit van dienstverlening zeker opdrijven. Deze redenering geldt wellicht ook voor de justitie, binnenlandse en buitenlandse zaken. Het probleem met dit pro-Belgisch uitdraaiend argument is evenwel dat het met des te meer overtuigingskracht kan uitgespeeld worden om nog verder hogerop te *poolen*, nl. op Europees niveau. Een Belgisch leger is efficiënter dan een Vlaams en Waals, maar een Europees leger is nog veel efficiënter dan een Belgisch, gelet op de talrijke schaalvoordelen van hoogtechnologische defensie. Voor justitie geldt net dezelfde redenering. Tegen de Europeanisering van justitie wordt dikwijls het taalargument ingeroepen. Dit argument geldt dan evenzeer tegen het Belgisch houden van justitie. Kortom, schaaleconomieën zijn wellicht een argument voor het voorlopig behoud van een Belgisch federaal niveau. Als de bevoegdheden van Europa worden uitgebreid omwille van het argument van schaal-



Overheden hebben de neiging om kosten en risico's af te wentelen op andere politieke entiteiten. Daarom plaatsen ze hun nucleaire centrales graag dicht bij de landgrenzen.

economieën, dan zal dit eerder ten koste gaan van de Belgische bevoegdheden, waardoor dit niveau wel eens zou kunnen „verwasemen."

Centralisering kan ook vereist zijn om **negatieve externe effecten te laten internaliseren**. Wijl decentralisering dikwijls leidt naar zogenaamde „intra-jurisdictionele" efficiëntie (dus binnen de decentrale entiteit), moet men dikwijls op een bovengeschikt niveau ingrijpen omwille van de „inter-jurisdictionele" efficiëntie (efficiëntie voor het geheel van de politieke entiteiten). Decentrale overheden hebben soms de neiging beslissingen te nemen waarvan de kosten naar andere politieke entiteiten worden afgewenteld. Frankrijk plaatst bijvoorbeeld zijn nucleaire centrales graag dicht bij de landgrenzen, zoals te Chooz en Grevelingen (Gravelines). Staten die stroomopwaarts aan een rivier gelegen zijn kunnen de bedrijven die daar gevestigd zijn zeer lakse lozingsvergunningen afleveren. De milieuvervuiling van de lozing wordt dan geëxporteerd naar de staten stroomafwaarts. Dit kan tot inefficiënties leiden omdat de voordelen van deze lozingen voor de stroomopwaartse bedrijven lager kunnen zijn dan de milieukosten voor de stroomafwaartse bevolking. In dit geval moet er een bovengeschikte instantie zijn, bv. van gerechtelijke aard, om deze lozingsvergunningen ongedaan te maken.

Negatieve externe effecten vormen geen argument om de activiteiten, die deze effecten genereren, zelf te centraliseren. Wel om een bovengeschikte arbiter te installeren die desgevallend paal en perk kan stellen aan duidelijke gevallen van kostenafwenteling. Het houdt derhalve steek dat de Europese Unie bevoegdheden inzake milieubeleid uitoefent voor zover de milieueffecten een grensoverschrijdend karakter hebben. Voorzover dit niet het geval is houdt men het best nationaal zodat de voordelen van de decentralisering kunnen spelen.

Centralisering kan tenslotte ook gebaseerd worden op het **bevorderen van netwerk-effecten**. Sommige goederen en diensten stijgen in waarde naarmate ze door meer personen gebruikt worden. Voorbeelden hiervan zijn: taal, geld, meetsystemen, telefonie-netwerken, computer-software-programma's, enz. Wanneer alle landen vasthouden aan hun eigen netwerk worden deze voordelen niet gerealiseerd. Soms hebben een aantal landen reeds een bepaalde standaard geïnitieerd, die daardoor dominant geworden is waardoor andere landen verplicht zijn deze standaard te volgen. Stel echter dat deze dominante standaard absoluut niet de meest efficiënte is maar slechts wordt verkozen omdat hij de historisch eerste dominante was, dan is er sprake van algeheel welvaartsverlies. Daarom kan het nuttig zijn de beslissingen omtrent de invoer van standaarden te laten beslissen op het bovengeschikte niveau.

Is *secessie efficiënt?*

Om deze vraag vanuit economisch oogpunt te beantwoorden moet er vooraf een onderscheid gemaakt worden tussen wat ik zou noemen „bevrijdingssecessie" en secessie om efficiëntieredenen.

Talrijk zijn de historische voorbeelden waarbij binnen één staatsverband collectieve uitbuiting en onderdrukking wordt georganiseerd ten voordele van één bevolkingsgroep en ten nadele van een andere bevolkingsgroep. Door afscheuring stelt de uitgebuite groep dan een einde aan deze „interetnische herverdeling." Voorbeelden zijn hier de *secessie* van Ierland uit het Brits imperium, van Finland uit tsaristisch Rusland, van

Polen uit tsaristisch Rusland en Pruisen, van de diverse Arabische staten uit het Ottomaanse rijk, van de talrijke republieken uit het vroegere Sovjet-imperium. In zekere zin kan ook de gehele dekolonisatiebeweging als een vorm van *bevrijdingssecessie* beschouwd worden. De Wilson-doctrine, die het verdrag van Versailles weliswaar selectief heeft geïnspireerd, en het principe van „elke natie zijn eigen staat" propageerde, was in feite *bevrijdingssecessionistisch* van inslag.

Op te merken valt dat de vraag of er sprake is van interetnische uitbuiting en of bevrijdingssecessie derhalve gejustifieerd is, niet steeds gemakkelijk te beantwoorden valt. In het Baskenland bijvoorbeeld is een ultranationalistische (en tevens ultralinkse) minderheid van oordeel dat het Baskische volk door de Spanjaarden wordt uitgebuit en dat hun cultuur wordt onderdrukt. De overige inwoners van het Baskenland zien dit echter niet zo en vrezen op hun beurt onderdrukt te worden in een totaal onafhankelijk Baskenland.

Het probleem stelt zich ook, weliswaar minder acuut, in België. Een deel van de Vlaamse Beweging is ervan overtuigd dat zij een *bevrijdingssecessionistische* strijd voeren omdat Vlaanderen wordt uitgebuit via de Belgische staat (bv. de SZ-transfers) en de Vlaamse cultuur nog steeds bedreigd wordt (bv. in de randgemeenten). Deze visie is mijns inziens moeilijk houdbaar. Het bestaan alleen van financiële transfers vanwege een deel van de bevolking naar een ander deel ervan is niet voldoende om te spreken van intercommunautaire uitbuiting. Van dit laatste is er slechts sprake wanneer de centrale (fiscale en parafiscale) herverdelingssystemen effectief gericht zijn op afroming van één bevolkingsgroep ten nadele van de andere. De financiële transfers in België tussen Vlaanderen en Wallonië lijken me eerder een onbedoeld effect te zijn van de werking van het Belgische sociale zekerheidssysteem. De 19de-eeuwse arbeidersbeweging heeft, voor wat betreft de uitbouw van de welvaartsstaat, geopteerd voor het Belgische kader. Dat de balans van het interindividuele (of beter: interfamiliale) herverdelingssysteem in België voorlopig inhoudt dat in Wallonië relatief meer uitkeringen worden betaald en in Vlaanderen meer bijdragen worden geïnd heeft uiteraard vooral te maken met de economische catastrofe waaruit Wallonië maar niet schijnt te geraken. Mocht Vlaanderen economisch rampgebied worden en Wallonië een economisch paradijs, dan zouden de transfers in een andere richting verlopen. Dit zal overigens in de toekomst het geval zijn voor wat betreft de betaling van de pensioenen. Toegegeven, voor een stuk is de „intercommunautaire" herverdeling van het Belgisch SZ-systeem niet te herleiden tot een „onbedoeld effect," nl. in alle gevallen waarin de administratie in Wallonië de uitkeringsvoorwaarden genereuzer interpreteert dan in Vlaanderen en gevallen van sociale fraude weigert aan te pakken. Dat dit soort „niet-objectiveerbare" verschillen krachtdadig moet worden aangepakt is evident. Dit laat echter nog niet toe te spreken van „intercommunautaire" uitbuiting.



Het „sociale Europe" dreigt lidstaten met een economische achterstand op die achterstand vast te pinnen.

Secessie kan echter ook gebaseerd worden op efficiëntieredenen. Secessie kan eigenlijk omschreven worden als een 100 % decentralisatie. Door de secessie verhuizen alle bevoegdheden van het vroegere centrale niveau naar het decentrale niveau waardoor het eerste niveau verdwijnt. Secessie is derhalve slechts gerechtvaardigd omwille van efficiëntieredenen wanneer voor alle bevoegdheden de redenen om te decentraliseren (homogeniteit, stemmen met de voeten, institutioneel leren) op een duidelijke wijze opwegen tegen de redenen om ze centraal te houden (schaalvoordelen, internalisering van externe effecten, netwerk-voordelen). Dit zal echter zelden het geval zijn. Meestal zal de uitslag van de efficiëntieafweging gemengd zijn, nl. voor sommige bevoegdheden decentraliseren, voor andere ze centraal houden. Dit is wellicht het geval voor het huidige Belgische federale koninkrijk. Om

efficiëntieredenen is het aangewezen nog meer bevoegdheden te defederaliseren. In aanmerking komen zeker: de niet-arbeidsgebonden takken van de sociale zekerheid, nl. de ziekteverzekering en de gezinsbijslagen (zodat de deelstaten een eigen gezondheids- en gezinsbeleid kunnen voeren), de regulering van de arbeidsmarkt (zodat deze kan aangepast worden aan de economisch sterk verschillende toestand in de twee deelstaten), grote delen van de fiscaliteit (om het consumptiefederalisme af te bouwen). Voor andere bevoegdheden zoals buitenlands beleid, het interne zekerheidsbeleid („binnenlandse zaken"), justitie, privaatrechtelijke wetgeving, defensie, lijkt eerder een federaal houden aangewezen te zijn omwille van efficiëntieredenen. De situatie is echter complexer door het bestaan van een derde niveau, nl. het Europees-federale. Er stelt zich niet enkel de vraag: *federaal of deelstatelijk*, maar ook, *als federaal, welk federaal niveau*: *Belgisch of Europees*. Zoals reeds eerder gezegd, zal de keuze hier bijna steeds uitvallen in het voordeel van een Europees-federaal niveau. Een eenvoudige secessie van Vlaanderen uit het Belgisch federaal verband is derhalve geen waarschijnlijke en ook geen justifieerbare toekomst. Het is echter des te waarschijnlijker dat de uitbouw van een federaal Europa zal gepaard gaan met een verder langzaam uitkleden van de Belgische federatie ten voordele van het Europees federaal niveau en van het deelstatelijke niveau, zodat voor België een „verwasemingstoekomst" waarschijnlijk is.



De Europese Grondwet moet een soepele procedure voorzien voor „intrafederale" secessie en fusie.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat omwille van efficiëntieredenen de toekomstige Europese grondwet best een soepele procedure van „intrafederale" secessie en fusie voorziet. Sinds het ontstaan van gecentraliseerde natiestaten in de 15de-16de eeuw verliep het proces van de hertekening van de landsgrenzen bijna steeds via de barbaarse methodes van verovering en annexatie. Sinds de Tweede Wereldoorlog zijn de staatsgrenzen in Europa min of meer „gefixeerd." Nochtans kunnen er redenen zijn om de grenzen van de Europese lidstaten intern aan te passen. Waarom zou Noord-Tirol zich niet mogen afscheiden van Oostenrijk, en Zuid-Tirol van Italië, zodat beide Tirols kunnen fuseren tot één lidstaat? Waarom zouden Elzas en Baden-Würtenberg zich niet mogen afscheiden van respectievelijk Frankrijk en Duitsland en fuseren tot één Rijn-lidstaat? Door het voorzien van een vreedzame procedure van secessie en fusie, waarin uiteraard gebruik moet gemaakt worden van het referendum, kan de Europese federatie in de toekomst uitgroeien tot een uniek politiek verband waarin het aanbod van „politieke firma's" (de lidstaten) soepel kan aangepast worden aan de vraag vanwege de burgers.

Boudewijn Bouckaert*

* Prof. Dr. Boudewijn Bouckaert is gewoon hoogleraar aan de rechtsfaculteit van de Universiteit van Gent en voorzitter van de liberale politieke club *Nova Civitas*. Hij is hoofdredacteur van de 5-delige *Encyclopedia of Law and Economics*.

„Onkuisheid"

Ik wil praten,
zegt Prof. Eric Defoort,
maar duiken binnen
het Vlaams Blok
nu ook al jagers
op „onkuisheid" op?

Als katholiek opgevoede puber in de jaren 50 van de vorige eeuw had ik een tamelijk intense en, naar mij later duidelijk werd, eigenlijk erg normale aandacht voor het zesde en het negende gebod die het hadden over de doodzonde van onkuisheid, respectievelijk „in gedachten" en „in daden." Zovele decennia later, in een erg gelaïciseerde maatschappij, zijn heel wat van die concepten die vroeger centraal stonden in het rijke Roomse leven voorgoed verdwenen. Ogenblikje! Is dat wel zo?

Katholieke concepten van weleer leven heel succesvol verder in een gelaïciseerde vorm. Neem nu de „erfzonde" die wij allen, sinds de verdrijving uit het aards paradijs, in ons droegen. Het ging om een soort eeuwig merkteken. Is dat soort zonde verdwenen? Vraag het eens aan een Vlaams Blok-kaderlid dat inhoudelijk is weggeëvolueerd van zijn partij en recentelijk bij het CD&V terecht kwam. Op dat moment sloeg Karel De Gucht verontwaardigd Stefaan De Clerck onmiddellijk rond de oren met… jawel, het gelaïciseerde concept van de erfzonde. Ontroerend zoiets aan te treffen in de instrumentenbak van een strijdend vrijzinnig politicus. En de strijd tegen de „onkuisheid in gedachten?" De speurtochten naar, de kruistochten tegen dergelijke „onkuischaards" zijn de dag van vandaag heel frequent en even intens. Een leger gelaïciseerde priesters predikt dat soort tochten in de geschreven en audiovisuele media: vingertje omhoog, vingerwijzend. De vooruitstrevende overheid heeft indertijd zelfs een speciaal centrum opgericht om snoodaards met „onkuise gedachten" op te sporen, er een schutkringetje rond te leggen en, als het effen kan, te straffen. Het leuke toeval wil dat de leiding van dit centrum vandaag zelfs in handen is van een nu eens niet gelaïciseerde maar wel echte pater. De „onkuisheid" is natuurlijk overal. De indertijd binnen Vlaanderens grenzen wereldberoemde filosoof Dieter Lesage stootte op nogal wat „onkuisheid" bij een vroegere minister-president en wijdde er een heel boek aan onder de titel „De onzuivere gedachten van Luc Van den Brande." Maar het is algemeen bekend dat de grootste concentratie „onkuischaards" in het Vlaams Blok moet gezocht worden.

Maar wat zien we nu: binnen het Vlaams Blok duiken nu ook al jagers op „onkuisheid" op. Misschien is dat niet zo verwonderlijk aangezien een joods gezegde, waarmee ik in een Franse versie kennismaakte, ons vertelt: „A *force de combattre le dragon trop longtemps, on commence à y ressembler.*" Dat geldt zeker voor Bart Laeremans, federaal volksvertegenwoordiger van het Blok. Deze keurige man heeft zich nu al enige tijd tot taak gesteld de N-VA te ontmaskeren als een „onkuise partij." Het verleden van topmensen uit die partij wordt tegen een scherp licht gehouden; hun teksten van vroeger en nu worden nagevlooid op de kleinste onreinheid… Je zou nog gaan denken dat Laeremans, incognito uiteraard, stage heeft gelopen bij een welbekende pater, gespecialiseerd in het ontdekken van „onkuisheden." Laeremans was in het begin van dit jaar in het blad *Doorbraak* al bezig met de N-VA. Ik antwoordde in een volgende aflevering van hetzelfde blad, maar Laeremans is volhardend, zoals het een echte „onkuisheidsjager" past. In een recent nummer van *Secessie* was hij daar terug met wat hij *grosso modo* al in *Doorbraak* had verteld, weliswaar dit keer uitvoeriger gestoffeerd met voorbeelden van „onkuisheid." Aangezien niet alle lezers van *Secessie* ook *Doorbraak* op hun leestafel hebben, herneem ook ik dan maar enkele krachtlijnen van mijn antwoord van weleer.

Laeremans wil vooral de Vlaams-nationale geloofwaardigheid van de N-VA onderuit halen: „Meer fundamenteel blijf ik me afvragen in welke mate de eis

voor Vlaamse onafhankelijkheid oprecht is bij de N-VA-top."[1] Als je zoiets leest, dan kan je er donder op zeggen dat precies die Vlaams-nationale strijdvaardigheid van de N-VA sommigen binnen het Vlaams Blok de meeste zorgen baart. Ik kan daar overigens heel goed inkomen, want je kunt talloze Vlamingen vandaag moeilijk nog iets wijsmaken op dat vlak. Zij hebben immers, sinds de regeringsvorming en daarna in de lange Lambermont-periode, zelf kunnen meemaken hoe politici rond Geert Bourgeois samen met hun politieke vrienden de Vlaams-nationale geloofwaardigheid en vooral efficiëntie van hun toenmalige partij, de Volksunie, wilden herstellen, hoe ze geen krimp gaven als establishmentpersonages zoals Hugo Schiltz hen bij deze gelegenheid voor „schoft" en „bandiet" versleten, hoe ze hierbij hun eigen politieke carrière op het spel durfden zetten, bereid waren om desnoods door de woestijn te trekken… En uiteindelijk, volhoudend tegen het establishment in, de strijd wonnen: de N-VA was geboren. Sindsdien groeit en bloeit zij als een nieuwe Vlaams-nationale onafhankelijkheidspartij op weg naar een succesvolle eerste ontmoeting met de kiezer in 2003. Laeremans kijkt hier bangelijk tegenaan omdat hij binnen het Blok één van de volksvertegenwoordigers is die zijn positie in belangrijke mate heeft gebouwd op Vlaams-nationale stemmen, wat hem overigens siert. De enige oplossing is de N-VA in het hoekje van de „onkuischaards" te duwen.



De vooruitstrevende overheid heeft een speciaal centrum opgericht om snoodaards met „onkuise gedachten" op te sporen

De N-VA is voor Laeremans in bijkomende orde onbetrouwbaar omdat zij zich voordoet als een „conservatieve partij" maar dat helemaal niet is, want: „Heel wat mensen van de linkerzijde bekleden sleutelfuncties in de N-VA." Hierbij kom ik *nominatim* aan bod. Laeremans jongleert bij deze met begrippen „links," „rechts," „progressief," „conservatief" dat het een lieve lust is. Uiteraard kennen wij in de N-VA natuurlijk ook wel de „links-rechts, progressief-conservatiefschaal" maar wij weigeren ons te positioneren op dat ding. Wij positioneren ons enkel en alleen ten overstaan van concrete problemen zonder ons er ook maar één seconde om te bekommeren waar wij als gevolg van die positionering door derden geplaatst zullen worden op dergelijke „schalen." Deze kunnen overigens best enig nut hebben… als theoretisch, simplifiërend pedagogisch instrument in handen van een prof in een eerste kandidaatsjaar politieke wetenschappen. Dergelijke „schalen" voldoen wel aan een hang naar zuiverheid en afkeer van „onkuisheid" maar zijn helemaal niet geschikt om er de complexe realiteit mee te duiden. De N-VA, haar partijkaders en haar nu nagenoeg 10.000 leden, en het nog breder leger van sympathisanten weten het maar al te goed: de N-VA is een Vlaams-nationale onafhankelijkheidspartij die het Vlaamse natieconcept weer de mobiliserende connotaties heeft bezorgd van „integreren" in plaats van „uitsluiten," van „betrokkenheid op" in plaats van „opsluiten in," van „durvende assertiviteit" in plaats van „bange aggressiviteit."

Ik wil in de toekomst met Bart Laeremans over heel wat zaken praten, maar dit is hier nu wel het einde van wat zo langzamerhand op een tangodans begint te lijken. En zoals iedereen weet, werd de tango door bangelijke katholieke moralisten uit het interbellum omschreven als een „onkuise" bezigheid.

Eric Defoort*

[1] Laeremans, in: *Secessie*, jan.-feb.-maart 2002.

* Prof. Dr. Eric Defoort is historicus en gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Brussel. Hij is ondervoorzitter van de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA).

Een mythe doorprikt: „Vlaanderen als bakermat van racisme en antisemitisme"

Historisch gezien heeft, in tegenstelling tot wat velen denken, niet het flamingantisme maar wel het belgicisme racistische wortels. Hoe komt het dan, zo vraagt Paul Belien zich af, dat steeds van voorstanders van Vlaamse onafhankelijkheid geëist wordt dat zij zich voor het verleden „verontschuldigen"?

De anti-Israël betoging die op 3 april door Antwerpen trok, liet een grote indruk na op de joodse advocaat en voormalige VLD-schepen André Gantman. In interviews vertelde hij dat het hem trof hoe het Vlaams Blok zich nadien opwierp als de verdediger van de joden: „Ik zag orthodoxe joden en Vlaams Blokkers vredig naast elkaar staan."[1] De Vlaamse Leeuw wapperde bij wijze van spreken broederlijk naast de vlag van Israël. Gantman voelde zich diep geraakt: „Het Vlaams Blok is de enige partij die duidelijk de joodse gemeenschap in deze stad verdedigt," concludeerde hij zelfs.[2] In feite is de situatie waarbij Vlaams-nationalisten zich opwerpen als de vrienden van de joden, een terugkeer naar de normaliteit. Het Vlaams-nationalisme is immers na 1830 ontstaan als een anti-racistische verzetsbeweging.

De wortels van België

De Belgische revolutie van 1830 had tot doel om geheel de Zuidelijke Nederlanden, met inbegrip van het Nederlandstalige deel, bij Frankrijk aan te hechten. Daarover lieten de afgevaardigden van het *Congrès National* geen twijfel bestaan.[3] Congreslid Gilles-François Davignon uit Verviers mocht dan wel stellen *„ce ne sont pas quelques habitants qui demandent la réunion à la France, c'est une population toute entière,"*[4] de revolutiemakers waren er zich van bewust dat de meerderheid van de bevolking geen Fransen waren noch wilden worden. Dus werd doelbewust de culturele genocide van de Nederlanders in België nagestreefd: *„la destruction de la langue flamande, pour préparer la fusion avec notre grande patrie la France* [...] *On détruira peu à peu l'élement germanique en Belgique."*[5]

Deze *Gleichschaltung* van België als een francofone natie is een racistische betrachting die men vandaag nog steeds terugvindt bij het FDF. In normale, beschaafde, omstandigheden leidde deze anti-Vlaamse houding niet tot fysieke genocide, maar in oorlogsomstandigheden neigde het er wel toe. Zo plaatste de belgicistische generaal Honoré Drubbel tijdens de Eerste Wereldoorlog flamingantische soldaten met opzet in de vuurlinie opdat *zij met hun bloed de oneer zouden uitwissen die zij voor het Belgische leger waren*.[6] Nooit werden Franstaligen door Vlamingen op dezelfde manier behandeld. Vlaamse soldaten kregen in het leger ook te horen dat in Congo „zelfs de negers" Franse bevelen verstonden, en een militaire rechtbank deelde mee dat zij aan het Nederlands evenveel belang hechtte als aan „Chinees of Hebreeuws."[7]

De Belgische autoriteiten waren met de „Hebreeuwen" al even weinig opgezet als met de Vlamingen. Joden speelden vanaf het prille begin een prominente rol in de Vlaamse Beweging. De eerste massale mobilisatie van de flaminganten vond plaats in de vroege jaren 1860 toen het Belgische regime in botsing kwam met Vlaams verzet tegen plannen om van Antwerpen een militair bastion te maken. Leopold I schreef daarover een brief aan eersteminister Nothomb waarin hij het had over „de stomme Antwerpenaars" en hun leider Jan Van Rijswijck, *„un espèce de poète flamand."*[8] Van Rijswijcks belangrijkste geldschieter was de joodse zakenman Jacob Karsman. Toen die in 1863 voor de rechtbank moest verschijnen wegens politieke agitatie, eiste hij (als allereerste in de Belgische geschiedenis) dat hij een proces in het Nederlands zou krijgen, wat door de rechtbank geweigerd werd. Daarop weigerde Karsman

[1] A. Gantman, in *Knack*, 24 april 2002.

[2] A. Gantman, in *De Morgen*, 26 april 2002.

[3] Voor een pleiade aan citaten, zie: E. Huyttens, *Discussions du Congrès National de Belgique 1830-1831*, Brussel, 1844 (3 vols.).

[4] Gilles-François Davignon is de betovergrootvader van burggraaf Etienne Davignon. Het citaat komt uit: Huyttens, vol. II.

[5] Charles Rogier, Belgisch minister van Binnenlandse Zaken (en latere regeringsleider), in 1832. Geciteerd in: P. Verhaert, *Un appèl aux Bruxellois – L'avenir de la Belgique et le Mouvement Flamand – Le rôle de Bruxelles*, Brussel, 1934, p.52. Zie ook: T. Hermans, L. Vos & L. Wils, *The Flemish Movement – A Documentary History 1780-1990*, Londen, 1992, p. 72.

[6] *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, vol. I, p. 990.

[7] D. Vanacker, *De Frontbeweging – De Vlaamse strijd aan de Ijzer*, Koksijde, 2000, p. 283.

[8] Leopold I aan J.B. Nothomb op 6 juli 1862. In: Et. Sabbe (ed.), *Leopold I en zijn tijd*, Brussel, 1965, pp. 228-229.

zich te verdedigen en werd hij bij verstek tot drie maanden gevangenisstraf veroordeeld.

Zowel de Franstalige katholieke en liberale bourgeoisie als de Waalse socialisten, die door koning Albert I in het belgicistische establishment werden opgenomen, waren virulent anti-joods. Edmond Picard, die in 1897 met zijn boek *L'âme belge* de theoretische grondslag van het belgicisme legde waarop de historicus Henri Pirenne verderbouwde, schreef dit werk tussen twee anti-semitische tractaten in.[9] Ook Jules Destrée en hoofdredacteur Louis Bertrand van *Le Peuple* – twee boegbeelden van het francofone socialisme die het tot Belgisch minister van Staat brachten – waren felle en uitgesproken antisemieten. Bertrand bleef tegen de joden fulmineren tot in de jaren 1930. Een dappere criticus van het racisme was Alfons Prayon van Zuylen, hoofdredacteur van het Brusselse weekblad *De Flamingant* dat de verdediging van de joden meermaals op zich nam. Destrée schreef als minister van Onderwijs in 1923 een boekje over de Belgische taalstrijd waarin hij verkondigde dat gemengde huwelijken „de roep van het ras" en „de liefde voor de bodem" ondermijnen.[10] Deze racist wordt desondanks vandaag nog steeds in eer gehouden door de PS van Elio di Rupo.



De Belgische minister van Onderwijs, de Waalse socialist Jules Destrée (1863-1936), predikte een ras- en bodemtheorie.

Aktivisme en Zionisme

De Vlamingen hadden redenen om de joden dankbaar te zijn. De eerste volledig Nederlandstalige school in Vlaanderen werd in 1910 in Antwerpen opgericht door twee joodse Zionisten en flaminganten: Marten Rudelsheim en S. Samson. Beiden raakten tijdens de Eerste Wereldoorlog betrokken bij het Aktivisme, de Vlaams-radikale beweging die de steun van de Duitsers hoopte te winnen voor een Vlaamse staat. Zij waren lang niet de enige Zionisten die zowel voor Vlaanderen als voor een joodse staat streden. Aktivistische publicaties werden gefinancierd door de Antwerpse diamantair Salomon Kok.

Na de oorlog deelden ettelijke joden in de wraak van de repressie. Verbanning was het lot van joodse Aktivisten, zoals Lode Oudkerk, Maurice Friedman, Hendrik Van Praag, Saul De Groot (die later als Paul De Groot de leider van de Communistische Partij in Nederland zou worden) en Samson, wiens kostbare bibliotheek door de Belgische autoriteiten werd aangeslagen.[11] Rudelsheim werd opgesloten en stierf in een Belgische kerker. In 1933 werd hij door Pieter Tack, de gewezen leider van de Aktivisten, gehuldigd als een grote Vlaming en een grote jood die „zijn joodse ras, waarvan hij de vele gaven in zich harmonisch verenigde, altijd trouw gebleven was."[12]

Antwerpse joden, zoals Nico Gunzburg, Sam Tolkowsky, de broers Melithon en David de Vries, steunden en financierden in 1929 de kiescampagne van de bekendste oud-Aktivist, August Borms, terwijl Mozes Polak de geldschieter was van *De Schelde*, het dagblad van de Vlaams-nationale Frontpartij. Die partij werkte nauw samen met de joden. Verscheidene joodse verenigingen hielden hun vergaderingen in het Antwerpse flamingantische partijlokaal. Geen wonder dat belgicistische kringen, zoals die rond baron Pierre Nothomb, zowel de Vlamingen als de joden als *„des Boches"* beschouwden. Ze eisten het ontnemen van de politieke rechten aan de oud-Aktivisten en de deportatie van de joden. De felste antisemieten in het hele land waren twee Antwerpse belgicisten, Charles Somville en René Lambrichts, uitgevers van publicaties die niet onderdeden voor het vulgaire *Der Stürmer* van Julius Streicher in Duitsland.

Op 13 november 1922 was *De Schelde* de allereerste krant buiten Duitsland die in een editoriaal waarschuwde tegen het antisemitisme van een toen nog obscure Duitse politicus, ene Adolf Hitler. In 1934 gingen een aantal oud-Aktivisten over tot de oprichting van de krant *De Dag*. Die krant groeide snel

[9] Namelijk *„La revision des origines du christianisme"* (1893) en *„L'Aryano-Sémitisme"* (1899).

[10] J. Destrée, *Wallons et Flamands – La querelle linguistique en Belgique*, Parijs, 1923, p. 132.

[11] D. Vanacker, *Het Aktivistisch avontuur*, Gent, 1991, pp. 350-351; L. Saerens, *Vreemdelingen in een wereldstad – Een geschiedenis van Antwerpen en zijn joodse bevolking 1880-1944*, Tielt, 2000, p. 143.

[12] P. Tack, „Dr. Marten Rudelsheim," in: *De Dietsche Gedachte*, 5 november 1933.



De 46-jarige Marten Rudelsheim, Zionist en Aktivist, vond in 1920 de dood in een Belgische kerker waar hij als politieke gevangene opgesloten zat.

uit tot de grootste in Antwerpen (met een oplage boven 100.000) en werd geleid door de ex-Aktivist Marc Edo Tralbaut, voormalige hoofdredacteur van het anti-Belgische blad S*taatsgevaarlik* dat in de vroege jaren 1920 door de zogenaamde Clarté-groep, een vereniging van pacifisten en oud-Aktivisten, werd uitgegeven. D*e Dag* verleende regelmatig een forum aan joodse medewerkers. Het was, aldus de historicus Lieven Saerens, de meest joodsgezinde van alle Belgische bladen.[13]

Het is niet correct om te stellen dat het hele Vlaams-nationalisme in de jaren 1930 uitgesproken antisemitisch werd. Uiteraard sloop antisemitisme onder invloed van de nefaste tijdsgeest binnen, maar dat gebeurde ook in andere politieke partijen (al is het daar door historici niet met dezelfde verbetenheid onderzocht[14]). Thomas Debacker, kamerlid voor het Vlaams-Nationaal Verbond (VNV, een koepel van lokale Vlaams-nationale partijen), noemde Nazi-Duitsland „een totalitaire beschaving waarvan Vlaanderen niets goeds te verwachten heeft."[15] Hendrik Elias, de tweede man van het VNV, veroordeelde in mei 1936 „de rassenpolitiek, de K*ulturkampf* en het autoritair optreden van het Hitler-regime."[16] De jonge VNV-intellectueel Victor Leemans publiceerde in 1932 het boek H*et Nationaal-Socialisme* waarin hij waarschuwde voor de „opgeschroefde rassentheorie" van de nazi's. Volgens een rapport van de Duitse geheime dienst was het VNV verdeeld in een pro-Duitse en een pro-Britse vleugel, waartussen VNV-voorzitter Staf De Clercq niet wist te kiezen.[17]

De Antwerpse afdeling van de Frontpartij vond echter dat De Clercq te pro-Duits was en weigerde zich daarom te integreren in het VNV. Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1938 steunden de Antwerpse Fronters, evenals de redactie van D*e Dag*, de lijst van de onafhankelijke flamingant Leo Frenssen, een voormalig lid van de Clarté-groep. Frenssen won 15 % der stemmen en 6 zetels, tegen slechts één zetel voor het VNV. Bij de parlementsverkiezingen van 1939 ging het VNV overal in Vlaanderen vooruit (en behaalde tot bijna 40 % der stemmen in de Westhoek, de Antwerpse Kempen (Debacker) en Zuid-Limburg), *behalve* in Antwerpen. Daar werd Frenssen verkozen op een eigen flamingantische lijst. Eén van zijn slogans luidde: W*ie is gevaarlijker: de jood of de jodenhater*?[18]

R*oyale jodenhaat*

Ook bij de koninklijke familie was het antisemitisme *bon ton*. Toen kroonprins Albert, de latere koning Albert I, in 1896 Polen bezocht, noemde hij Warschau *„une ville très laide encombrée de Juifs crasseux."*[19] In 1916 noteerde koning Albert in zijn dagboek dat hij een hekel had aan de bankier Léon Lambert omdat die „een jood en een snob" was.[20] Toen hij in 1919 samen met koningin Elisabeth de Verenigde Staten bezocht, waarschuwde hij de Amerikaanse regering voor *„the part played by the Jews in Bolshevism, their designs for control of the world."* De Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken Breckenridge Long (overigens zelf een notoire jodenhater) noteerde dat het Belgische koningspaar geobsedeerd was door *„Jewish ambitions and [...] the Zionist movement"* en dat zij op dit thema herhaaldelijk terugkwamen. Elisabeth vroeg zelfs of het wel gepast was dat de Amerikaanse opperrechter Louis D. Brandeis „Zionistische connecties" had.[21]

Geen wonder dat ook Alberts kinderen in joodse samenzweringen geloofden. Diverse uitspraken van Leopold III daarover zijn bekend, zowel via de geschriften van 's konings privé-secretaris graaf Robert Capelle, als via de memoires van Leopolds vriend, de socialistische partijleider Hendrik De Man. Leopold vond: „de joden zijn de grote schuldigen van al onze kwalen;[22] Wij zijn het slachtoffer van de joderij;[23] Het is de judeo-maçonnieke kliek;" en nog meer dergelijke uitspraken.[24]

[13] Saerens, o.c., p. 335.

[14] Integendeel, Chantal Kesteloot, historica van de Waalse Beweging, beklaagt er zich over dat het antisemitisme van Destrée niet onderzocht mag worden omdat „men het zich niet kan permitteren om te laten raken aan de weinige helden waarover men beschikt" (*Knack*, 30 mei 2001).

[15] T. Debacker, hoofdartikel in *De Nieuwe Kempen*, 5 mei 1934.

[16] B. De Wever, *„De Vlaams-Nationalisten in de parlementsverkiezingen van 1936,"* in: BTNG, 1992, nr. 3-4, p. 309.

[17] B. De Wever, *Greep naar de macht – Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde: Het VNV 1933-1945*, Tielt/Gent, 1994, pp. 332, 334.

[18] Saerens, o.c., p. 420.

[19] Prins Albert aan zijn secretaris Jules Bosmans op 28 mei 1896. In: M.-R. Thielemans en E. Vandewoude (eds.), *Le Roi Albert au travers de ses lettres inédites 1882-1916*, Brussel, 1982, pp. 220-222.

[20] Dagboek Albert I, 5 maart en 17 maart 1916. In: M.-R. Thielemans (ed.), *Albert I – Carnets et correspondance de guerre 1914-1918*, Louvain-la-Neuve, 1991, pp. 258, 260.

[21] Dagboek Breckenridge Long, 10 november 1919, p. 314 (3), Libary of Congress, Washington D.C., Division of Manuscripts.

[22] SOMA (Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij, Brussel), PC 24 (papieren graaf Capelle) nr. 2, p. 137. In: H. Van Goethem & J. Velaers, *Leopold III – de Koning, het Land, de Oorlog*, Tielt, 1994, p. 301.

[23] SOMA, PC 24, nr. 2, p. 205. In: Van Goethem & Velaers, o.c., p. 301.

[24] SOMA, PC 24, nr. 2, p. 137.

De koninklijke familie was uitgesproken antisemitisch.

In de Belgische Coburg-hagiografie wordt grote nadruk gelegd op de vriendschap vanaf de late jaren 20 tussen koningin Elisabeth en Albert Einstein. Het lijkt er echter sterk op dat deze vriendschap bestond *ondanks* het feit dat Einstein joods was. Elisabeth was immers ook goed bevriend met SS-kolonel (later generaal) Karl Gebhardt, de lijfarts van Heinrich Himmler. De jodenhater Gebhardt was een veelvuldige en graag geziene gast in Laken, zowel voor als tijdens de Tweede Wereldoorlog.[25] In juni 1939 vertelde Elisabeth hem dat ze Hitler bewonderde omwille van zijn „constructief werk."[26] Op dat ogenblik had in Duitsland de K*ristalnacht* al plaatsgevonden, had Hitler Oostenrijk en Tsjechië reeds geannexeerd, en werd België overspoeld door joodse vluchtelingen. Toen de Nazi's in mei 1940 België binnenvielen, merkte de koningin-moeder enthousiast op tegen De Man: „Hitler is een demon die een werk van noodzakelijke destructie verricht."[27]

Elisabeth bracht Gebhardt in contact met haar zoon, Leopold III. De koning werd eveneens een goede vriend van de prominente SS-er. Gebhardt kwam op het eind van de jaren 1930 geregeld in Brussel aandringen op het censureren van de Belgische pers.[28] Ook burggraaf Jacques Davignon, de Belgische ambassadeur in Berlijn, drong herhaaldelijk aan op het censureren van berichtgeving die de Nazi's niet welgevallig was. „Het is nodig bepaalde invloeden tegen te werken," zo liet Davignon weten aan Capelle: „De censuur zou ideaal zijn, maar het schijnt dat de regering dat niet aandurft."[29]

De *ironie van de geschiedenis*

De Belgische autoriteiten zagen met lede ogen aan hoe steeds meer joden België probeerden binnen te komen. Na de A*nschluss* van Oostenrijk verboden minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak (Socialist) en minister van Justitie Charles du Bus de Warnaffe (Katholiek) de Belgische ambassade in Wenen om visa te verlenen aan joden.[30] In het parlement verklaarde du Bus de Warnaffe dat „de joden al van oudsher een probleem vormen in Europa." Hij citeerde een 15de eeuwse tekst: „Die misdadige mensen nemen ons brood af." De minister sprak van een „joodse invasie" die men moest tegengaan. Hij verwees naar de Luxemburgse wetgeving die joden verbood om handel te drijven en kwalificeerde de anti-joodse betogingen die zich her en der in België voordeden als „goedaardige manifestaties."[31] Dergelijke betogingen werden georganiseerd door lieden, zoals Charles Somville, die de vluchtelingen vergeleken met een „sprinkhanenplaag" en uitriepen: „Zal dat ongedierte nog langer geduld worden?"[32]

Minister du Bus de Warnaffe was een antisemitische *hardliner*. „Joden zijn zeer onbetrouwbaar: Zij hebben en houden geen woord," schreef hij.[33] Na de oorlog werd hij echter niet verontrust. Du Bus de Warnaffe werd in 1945 zelfs opnieuw minister van Justitie. Als dusdanig liet hij prompt een aantal Vlaams-nationalisten executeren, waaronder de 33-jarige Stefaan Laureys, een overtuigde anti-communist die in 1941 in Duits uniform aan het Oostfront het Stalinisme was gaan bestrijden (nadat hij in 1939 hetzelfde al had gedaan in Fins uniform toen Finland door de toenmalige Nazi-bondgenoot Stalin was binnengevallen).[34] Ironisch genoeg was Stefaan Laureys de zoon van de Antwerpse tandarts en oud-Aktivist Jan Laureys, een vriend van de joden. Vader Laureys, die in de jaren 30 namens de Frontpartij lid van de Antwerpse provincieraad was, omschreef het antisemitisme als „inhumaan, hatelijk en mensonterend" en hield zich, net zoals Frenssen, actief bezig met de hulpverlening aan joodse vluchtelingen.[35]

Leopold III had geen medelijden met de vluchtelingen. Hij schreef aan eersteminister Hubert Pierlot dat de meerderheid van de 30.000 „Israëlieten" in België „agenten [zijn] van een subversieve [versta: anti-Duitse] propaganda."[36] Omdat Pierlot naar de mening van de vorst daar niet ferm genoeg tegen

[25] Karl Gebhardt (geb. 1897) was SS-*Gruppenführer, Reichsarzt* SS en voorzitter van het Duitse Rode Kruis. Hij werd ter dood veroordeeld op het artsenproces van Neurenberg wegens het uitvoeren van medische experimenten op gevangenen en opgehangen op 3 juni 1948.

[26] L. Lambrechts, *De twee levens van koningin Elisabeth*, Antwerpen, 1990, p. 93.

[27] H. De Man, *Le 'Dossier Léopold III' et autres documents sur la période de la seconde guerre mondiale, réunis, présentés et édités par Michel Brélaz*, Genève, 1989, pp. 76-77.

[28] Van Goethem & Velaers, o.c., pp. 121, 123, 126.

[29] SOMA, PC 24, nr. 1, p. 63. In: Van Goethem & Velaers, o.c., p. 140. Burggraaf Jacques Davignon is de vader van burggraaf Etienne Davignon.

[30] Saerens, o.c., p. 213.

[31] Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parlementaire Handelingen*, 22 november 1938, pp. 52-53. In: Van Goethem & Velaers, o.c., pp. 768-769

[32] Saerens, o.c., pp. 263-265.

[33] Saerens, o.c., p. 212.

[34] P.J. Verstraete, *Stefaan Laureys – Het tragische lot van een Finland- en Oostfrontvrijwilliger*, Kortrijk, 1998.

[35] Saerens, o.c., p. 308. Volgens Saerens was Jan Laureys een „buitenbeentje in Vlaams-nationalistische kringen." Het zou interessant zijn te vernemen hoeveel belgicisten zich actief met de hulp aan joodse vluchtelingen bezighielden.

[36] Leopold III aan Pierlot, 23 januari 1940. In: Van Goethem & Velaers, o.c., p. 770.



De vuigste anti-joodse pamfletten werden in de jaren dertig uitgegeven door belgicisten zoals Charles Somville, niet door de flaminganten.

optrad, overwoog Leopold in november 1939 om Pierlot te vervangen door de pro-fascistische zakenman Maurice Lippens. Deze laatste (die na de Duitse invasie tevergeefs zou proberen om een belgicistische collaboratieregering op poten te zetten), was, zoals Leopolds zus, de Italiaanse kroonprinses Marie-José, in haar dagboek noteerde, *„molto pro l'Axe."*[37] De koning zag uiteindelijk van zijn plan af toen Pierlot toegaf aan de koninklijke eis tot censuur. Een lijst van de te verbieden bladen werd aan de Belgische regering bezorgd door Vicco von Bülow-Schwante, de Nazi-ambassadeur in Brussel. Bij de „anti-Duitse publicaties" die de Belgische regering liet verbieden, hoorde zelfs de Britse krant *Daily Express*.[38]

Aangezien de Belgische regering, op aandringen van lieden zoals Davignon, Gebhardt en Bülow-Schwante, berichtgeving liet censureren die de Nazi's niet welgevallig was (inclusief berichten over hun jodenhaat), kan men zich afvragen hoe de gewone burgers in België de ware aard van het Nazisme *überhaupt* hadden kunnen kennen? De Belgische bevolking werd met opzet misleid. Later zouden sommige misleide jongemannen een SS-uniform aantrekken om aan het Oostfront „voor het Christendom" te gaan strijden. Na de oorlog zou men hen de schuld voor de jodenvernietiging mee in de schoenen schuiven, zodanig zelfs dat in mei 2001, op eis van PS-leider Elio di Rupo, minister Johan Sauwens (VU-ID, thans CD&V) tot aftreden gedwongen werd omdat hij aanwezig was op een feestje van deze hoogbejaarde oudstrijders.

Dit brengt ons tot een tweede ironie van de geschiedenis: Charles Somville, de Belgische *Julius Streicher*, weigerde tijdens de Tweede Wereldoorlog met de Nazi-bezetters mee te werken. Somville belandde dan ook in het belgicistische verzet en werd na de oorlog geëerd als een voorbeeldige patriot. Hij was niet de enige. „Uit kritische studies blijkt dat nogal wat verzetsmensen niet zozeer door democratische maar door Belgisch-nationalistische redenen waren gemotiveerd. De kern van het verzet was antidemocratisch," stelt historicus Bruno De Wever.[39] Inderdaad, sommige van de grootste antisemieten gingen in het verzet *omdat hun haat tegen de Vlamingen groter was dan hun haat tegen de joden*. Enigzins wrang klinkt dan ook de toespraak die PS-minister André Flahaut recent hield tot de oudgedienden van het *Geheim Leger*, het gewapend verzet van 40-45, en waarin hij hen wegens hun „constante toewijding aan de democratische zaak" expliciet waarschuwde voor „het Vlaams Blok, een zorgwekkende en heel ernstig opnieuw opstekende anti-democratische tendens."[40] Ze zullen het graag gehoord hebben – niet zozeer echter omdat het Vlaams Blok de democratie zou bedreigen, maar omdat het Vlaamse onafhankelijkheid wil.

De *kameleons van de macht*

Op 13 april 1940 beval koning Leopold de liberale minister Paul-Emile Janson en Robert De Foy, het hoofd van de Belgische Staatsveiligheid, om

[37] A. Petacco, *Regina – La vita e i segreti di Maria José*, Milaan, 1997, p. 154. Graaf Maurice Lippens is de grootvader van de huidige graven Leopold en Maurice Lippens.

[38] Van Goethem & Velaers, o.c., pp. 148-149, 155.

[39] *Knack*, 30 mei 2001.

[40] A. Flahaut, minister van Defensie, ter gelegenheid van de laatste plechtigheid van de Koninklijke Unie der Verbroederingen van het Geheim Leger, 28 april 2002.



Minister van Justitie Charles du Bus de Warnaffe liet in 1938 de grenzen sluiten voor joodse vluchtelingen omdat joden „onbetrouwbaar" en „misdadig" waren. In 1945 werd hij opnieuw minister van Justitie.

buitenlanders (vooral joden) te onderwerpen aan „huiszoekingen, uitzettingen uit het land en plaatsing in toezichtskampen. [...] Ik weiger rekening te houden met overwegingen op sentimentele gronden."[41] Ook werden plannen gemaakt om over te gaan tot onmiddellijke internering van buitenlandse en „onpatriotische" elementen in geval van oorlog. Daarvan werden op 10 mei 1940 duizenden onschuldigen het slachtoffer. Van de 3.000 mensen die op die dag door de Belgische Staatsveiligheid in Antwerpen werden gearresteerd, was de overgrote meerderheid (zo'n 2.500) joods. Daarnaast waren er nog 400 niet-joodse Duitsers en 50 Vlaams-nationalisten.[42] Ook in andere steden waren er massale arrestaties.

De door België geïnterneerde onschuldigen belandden in concentratiekampen in Frankrijk. Van deze Belgische gevangenen werden er 21 (waaronder Joris van Severen, maar ook een Duitse pater en twee joden) op 20 mei vermoord in Abbeville. Duizenden andere gevangenen, waaronder Borms en Frenssen, werden weken later in Zuid-Frankrijk bevrijd door de *Wehrmacht*. Niet vrijgelaten echter werden 3.537 Duitse joden. Deze groep kwam uiteindelijk in Auschwitz terecht, hetgeen niemand van hen overleefde.[43] Wellicht waren zij de enige Auschwitz-slachtoffers die door de autoriteiten van een Westers land waren gearresteerd. Ze maakten meer dan 12 % uit van de 29.000 uit België afkomstige joodse slachtoffers die door de Nazi's tijdens de oorlog werden omgebracht.

Bij zijn thuiskomst in Antwerpen begaf Borms zich naar de familieleden van niet-vrijgelaten joodse medegevangenen om hulp te bieden.[44] Ook Frenssen poogde – tevergeefs – om joodse medegevangenen vrij te krijgen. Toen de vrijgelaten flaminganten Robert De Foy, de verantwoordelijke voor de interneringen, wilden laten arresteren, kreeg *Wehrmacht*-generaal Eggert Reeder een persoonlijke telefoon van Reinhard Heydrich, de chef van de Nazi-staatsveiligheid (RSHA), een onderafdeling van de SS. Heydrich beval Reeder om De Foy met rust te laten. Immers, aldus Heydrich, „De Foy had in de maanden voorafgaand aan de Duitse invasie nauw met de RSHA en met Heydrich zelf samengewerkt en had hem belangrijk materiaal geleverd."[45] De Foy werkte dus vóór de oorlog voor de SS, vermoedelijk om berichten over joodse vluchtelingen door te geven. Een flagranter voorbeeld van verraad is nauwelijks denkbaar. Toch werd hij na de oorlog niet verontrust, terwijl Borms, wiens activiteiten zich tijdens de oorlogsjaren beperkten tot het houden van afscheidsspeeches voor Oostfrontvrijwilligers, als landverrader geëxecuteerd werd.

Vaak is de vraag gesteld wie vóór en tijdens de oorlog wist wat de Nazi's voor de joden in petto hadden. Het staat echter vast dat Leopold III vermoedens had. Op 2 juli 1940 sprak hij over „het zuiveringswerk dat moet gebeuren in België," maar dat hij zelf niet wilde uitvoeren en liever zou overlaten aan „anderen" omdat het om vuil werk ging.[46] Volgens de koninklijke adviseur Louis Wodon in een brief aan Leopold was dit zuiveringswerk een „epuratie [...]: arrestie van joden, van ongewenste Belgische personaliteiten, enzovoorts."[47]

Leopold bewonderde Hitler. Na zijn bezoek aan Berchtesgaden op 19 november 1940 (samen met o.a. Davignon en Capelle) vertelde hij Hendrik De Man over de *Führer*: „Zo iemand wordt maar eens om de duizend jaar geboren."[48] In Berchtesgaden vernam het Belgische gezelschap dat Hitler overwoog om de joden naar Madagascar te deporteren.[49] Leopold lag daar niet van wakker. Korte tijd na zijn huwelijk met Lilian Baels (6 december 1941) vernam de koning van zijn vriend, SS-arts Gebhardt, wat de Nazi's werkelijk met hun gevangenen deden. Gebhardt gaf „een snoevend verslag van de experimenten die in naam van de wetenschap op menselijke proefkonijnen werden uitgevoerd." Omdat de zwangere Lilian deze „koudbloedige beschrijving" door een man die persoonlijk aan deze experimenten deelnam, niet kon verdragen,

[41] Leopold III, geciteerd in Van Goethem & Velaers, pp. 162-163.

[42] Duitse militaire administratie, activiteitsrapport nr. 7, 4 augustus 1940 (U.S. National Archives, GRA 501/102). In: M. Steinberg, *L'Etoile et le fusil – La question juive 1940-1942*, Brussel, 1983, p. 86.

[43] Steinberg, *La question juive*, p. 86.

[44] Aldus Louis Davids van het *Belgisch Israëlitisch Weekblad* (in: *Brabo*, 1988, nr. 3, pp. 21-22) – een bewering die Lieven Saerens echter met „de nodige scepsis" bekijkt omdat hij Davids als bron niet voldoende vindt (Saerens, o.c., p. 692).

[45] Reeder aan Himmler, 20 december 1943 (U.S. National Archives, GRA 175/120). In: J. Gérard-Libois & J. Gotovitch, *L'An 40 – La Belgique occupée*, Brussel, 1971, p. 118, n. 27.

[46] SOMA, PC 24, nr. 2, p. 68.

[47] Wodon aan Leopold III, 4 juli 1940 (SOMA, PC 24, nr. 2, pp. 70-71).

[48] De Man, o.c., p. 33.

[49] SOMA, PC 24, nr. 2, p. 152.

zette Leopold, zo vertelde hij jaren later aan zijn Britse hagiograaf Sir Roger Keyes, Gebhardt aan de deur. Volgens Leopold ontmoette hij Gebhardt daarna nooit meer.[50] Dat laatste is echter een leugen, want Gebhardt kwam zelfs nog op bezoek toen Leopold en zijn familie in 1944-45 in Hirschstein aan de Elbe verbleven. Het is eveneens veelbetekenend dat de koning, die bijgevolg één van de weinige Belgen was die wist wat er werkelijk in de Nazi-uitroeiingskampen gebeurde, na deze bekentenis door Gebhardt bleef verklaren dat hij hoopte dat de Duitsers de oorlog zouden winnen. Toen graaf Capelle in maart 1943, twee maanden na de Duitse nederlaag bij Stalingrad, de koning adviseerde om in het publiek de deportaties van Belgen naar Duitsland te kritiseren, zei Leopold dat hij zich niet wenste te „keren tegen een ideeënstelsel waarmee ik geneigd ben in te stemmen."[51]



SS-arts Karl Gebhardt was jarenlang een persoonlijke vriend van koningin Elisabeth en koning Leopold. Het vertelde de koning over de medische experimenten op gevangenen waaraan hij deelnam. Gebhardt werd veroordeeld in Neurenberg en opgehangen in 1948.

De Coburg-hagiografie besteedt veel aandacht aan joden die tijdens de oorlog op voorspraak van het Hof gered zouden zijn. Het Hof kwam echter alleen tussen voor de 3.000 joden van Belgische nationaliteit – een fractie van de 64.000 in België verblijvende joden. De 29.000 joden afkomstig uit ons land die in de concentratiekampen omkwamen, waren inderdaad bijna allemaal zogenaamde O*stjuden* – vluchtelingen die in de jaren 30 vanuit Duitsland en Oost-Europa naar België waren gekomen. „Een Duitse jood," zo schreef Maurice Benedictus, een Antwerpse belgicist én een jood, in 1943 vanuit Portugal in een rapport aan de regering-Pierlot in Londen, „is en zal altijd *un Boche* 100 % blijven."[52] Voor die mensen, zo stelde ook kardinaal Van Roey, moest men „niets doen" want dat was een zaak van Duitsers onder elkaar![53] Net als koningin-moeder Elisabeth werd Van Roey na de oorlog niettemin als een „Vriend van Israël" geëerd omdat hij joden geholpen zou hebben.

Men kan helaas niet beweren dat de flaminganten tijdens de oorlog genoeg gedaan hebben voor de joden, maar was dit te wijten aan antisemitisme of aan lafheid? Er werden door de VNV-top echter minstens evenveel joden gered als door het Belgische establishment, met inbegrip van koning, koningin-moeder en kardinaal. VNV-advocaat Emiel Wildiers hielp joden aan uitreisvisa voor Portugal; de VNV-secretarissen-generaal Gerard Romsée en Victor Leemans kwamen enkele keren tussen om opgepakte joden vrij te krijgen; en ook Jan Grauls, VNV-burgemeester van Brussel, probeerde (bescheiden) het lot van de joden in zijn stad te verzachten. Grauls kreeg tijdens zijn naoorlogse proces wegens collaboratie steun uit joodse hoek. Saerens beweert dat de jodenvervolging in Antwerpen veel heviger was dan in Brussel omdat de Antwerpse politie op bevel van de burgemeester aan de razzia's zou hebben deelgenomen, terwijl dit in de hoofdstad niet gebeurde. Antwerpen was echter de enige grote Vlaamse stad die tijdens de oorlog geen VNV-burgemeester had. Het is ook niet correct de Vlaams-nationalisten de schuld in de schoenen te schuiven voor daden van pro-Duitse collaborateurs. Het is bekend dat het VNV, en zijn beschermheren in de W*ehrmacht*, tijdens de oorlog in een machtsstrijd verwikkeld was met aan de SS gelieerde groepen. Het verwijt dat de SS aan de W*ehrmacht* maakte was dat die het VNV favoriseerde terwijl het VNV, aldus Ernst Ehlers, chef van de Gestapo J*udenabteilung*, „tot dusver niet het minste begrip heeft getoond voor het joodse en raciale vraagstuk."[54] In België overleefde dan ook 55 % van de joodse bevolking de oorlog, tegenover slechts 20 % in Nederland.

Victor Leemans getuigde na de oorlog dat de VNV-leiders en -burgemeesters van twee kanten door doodseskaders werden belaagd: door belgicistische en communistische partizanen én door SS-moordcommando's.[55] De SS-aanhang bestond uit twee groepen mensen: lieden waarvoor het antisemitisme prioritair was (zoals René Lambrichts, die in tegenstelling tot zijn vooroorlogse kompaan Charles Somville, wel met de Nazi's ging samenwerken),

[50] R. Keyes, *Outrageous Fortune – The Tragedy of Leopold III of the Belgians, 1901-1941*, Londen, 1984, p. 359.

[51] R. Van Overstraeten, *Sous le joug – Léopold III prisonnier*, Brussel, 1986, p. 221.

[52] Benedictus aan Belgische regering, 18 februari 1943. In: M. Steinberg, *L'Etoile et le fusil – La traque des juifs 1942-1944*, Brussel, 1986, vol. II, p. 201.

[53] Max Vanden Berg, secretaris van kardinaal Van Roey, aan Mgr. Kerkhofs, bisschop van Luik, op 21 september 1942. In: Steinberg, *La traque*, vol. II, p. 201.

[54] E. Ehlers, *Sonderbericht: Das Judentum in Belgien*, 31 januari 1942, p. 32. In: Steinberg, *La question juive*, p. 139.

[55] Leemans, in: J. Florquin, *Ten Huize van*, vol. VII, p. 128.

en opportunisten die simpelweg, in gelijk welke omstandigheid, de partij van de sterksten kozen. Deze „Groot-Germanen," waartoe o.a. André Leysen (een leider van de Vlaamse Hitlerjeugd) behoorde, bekommerden zich niet om een onafhankelijk en vrij Vlaanderen, maar wilden F*landern* als een G*au* in Duitsland laten opgaan. Na de oorlog transformeerden zij zich, met hetzelfde gemak als waarmee ze tijdens de oorlog de felste Duitsgezinden waren geweest, tot fervente belgicisten. Deze kameleons van de macht zouden het ver gebracht hebben, ongeacht hoe de oorlog afliep.



Op 10 mei 1940 lieten de Belgische autoriteiten duizenden mensen interneren die als vee naar Franse concentratiekampen zoals St. Cyprien en Auvours werden afgevoerd. De slachtoffers waren flaminganten en vooral joden.

B*ruine regio, zwart verleden*

Net als na de Eerste Wereldoorlog, brak ook na de Tweede een ongenadige Belgische repressie tegen de flaminganten uit. Iedereen die voor de oorlog als Vlaamsgezind bekend had gestaan, moest het ontgelden: Of men al dan niet gecollaboreerd had, en in welke mate, speelde geen belang. De repressie was duidelijk racistisch in zijn anti-Vlaams karakter. Zo werd, bijvoorbeeld, Corneel Heymans, Nobelprijswinnaar Geneeskunde in 1938, als docent aan de Gentse universiteit afgezet omdat hij in 1930 één van de voormannen was geweest die aandrongen op de vernederlandsing van die universiteit. De moedige pater Jules Callewaert, die op 3 april 1943 de SS openlijk had uitgedaagd door in een open brief aan de VNV-leiding de „bloedwetten" en „het heidendom" van de Nazi's aan de kaak te stellen, werd veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf „wegens hulp aan de vijand, vóór [!] en tijdens de bezetting."[56] De overgrote meerderheid van de belgicistische collaborateurs daarentegen ontsprongen de dans, want zij hadden, aldus graaf Capelle, slechts gecollaboreerd om de Duitsers ervan te weerhouden al te fel de kaart van de Vlaams-nationalisten te trekken.[57] Geen vervolging dus voor Capelle, Lippens, Davignon, De Foy, en anderen – ook niet wegens hun *hulp aan de vijand vóór de oorlog*.

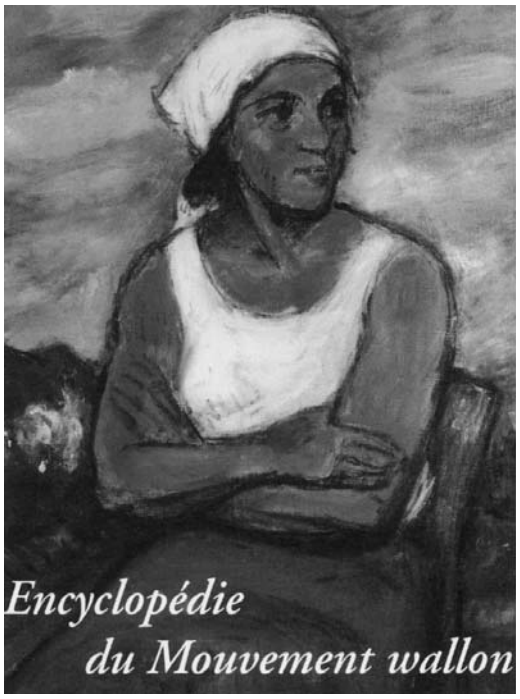
Een nieuwe ironie van het lot deed vele Vlaamse repressie-slachtoffers belanden in de kerkers waar de SS tijdens de oorlog de joden had opgesloten, zoals het concentratiekamp van Breendonk en de Dossin-gevangenis in Mechelen. Omdat het aantal Belgische gevangenissen, met inbegrip van de door de Duitsers extra gecreëerde plaatsen, niet volstond, werden duizenden opgesloten in tenten achter prikkeldraad. De gevangenispopulatie, die in België voor de oorlog schommelde rond 5.000, rees tot 70.000. Ook executeerde België 242 al dan niet echte oorlogsmisdadigers, tegenover slechts 38 in Nederland. Begin 1947 zaten er nog 26.000 incivieken opgesloten; begin 1950 nog meer dan 6.100, zijnde 52 % van het totale aantal gevangenen.[58] Uiteraard leidde dit tot enorme logistieke problemen voor het gevangeniswezen dat op zo'n massa „klanten" niet voorzien was.

Meer dan 90.000 mensen, of 3 % van het electoraat, verloren hun politieke rechten. Vooral de Vlamingen werden getroffen. Artikel 11 van de wet van 19 september 1945 stelde dat wie voor de oorlog lid was geweest van „onpatriotische" organisaties, waaronder het VNV, niet meer mocht gaan stemmen. Deed men dit toch, dan riskeerde men een gevangenisstraf van 6 maanden en een boete van (toen) 5.000 frank (vandaag 110.000 frank of 2.700 euro). De democratische waarde van de na-oorlogse Belgische verkiezingen moet dan ook in twijfel worden getrokken, maar ook in 1950 waren er nog steeds 20.652 Belgen die, *hoewel ze nooit door een rechtbank veroordeeld waren*

[56] Aanklacht tegen Callewaert, geciteerd in: L. Van Roy, *Brieven aan een kardinaal – Bijdrage tot de studie van de na-oorlogse periode*, Wielsbeke, 1994, p. 150.

[57] Capelle, in: E. De Bens, *De Belgische dagbladpers onder Duitse censuur (1940-1944)*, Antwerpen, 1973, p. 337.

[58] L. Huyse & S. Dhondt, *Onverwerkt verleden – Collaboratie en repressie in België 1942-1952*, Leuven, 1991, p. 165.



De „Encyclopédie du Mouvement Wallon" weigerde een artikel op te nemen over de collaboratie. Die moet immers een exclusief Vlaams verschijnsel blijven.

geweest, niet mochten deelnemen aan de verkiezingen.[59]

De repressie was bedoeld om het Vlaams-nationalisme te kraken. De Vlaamse tegenreactie was dom, maar begrijpelijk: er ontstond een soort solidariteit tussen diegenen die ten onrechte gestraft waren en diegenen die hun straf hadden verdiend. Men ging de collaboratie rechtvaardigen, inbegrepen die van lieden waar Vlaanderen weinig van te verwachten had gehad, zoals Leopold III en zoals de Groot-Germanen die *Flandern* als *Gau* van een door de SS bestuurd Duitsland hadden willen zien. Men ging zelfs de jodenvervolging minimaliseren, omdat die door het Belgische establishment in de schoenen van de Vlaamse Beweging werd geschoven. Zo kreeg Vlaanderen het stigma mee een „bruine regio" te zijn. Zo kreeg het volk dat het meest joods-vriendelijke was van de 19de en de vroege 20ste eeuw, de reputatie van nature antisemitisch te zijn. Door de indoctrinatie van de belgicistische propagandamachine, waartoe vandaag (alweer een ironie van de geschiedenis) ook de door André Leysen en zoons gecontroleerde kranten behoren, wordt dit stigma van Vlaanderens „zwart verleden" voortdurend herbevestigd.[60]

Om diezelfde reden wijdt de *Encyclopédie du Mouvement Wallon* – uitgegeven met overheidssteun door het *Institut Jules Destrée* [!] – in tegenstelling tot de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, geen artikel aan de collaboratie. De historicus Alain Collignon had zo'n artikel wel geschreven, maar het werd niet opgenomen![61] Collaboratie moét in de Belgische geschiedschrijving uitsluitend een Vlaams fenomeen blijven. Die geschiedschrijving dient immers een racistisch doel, namelijk de stigmatisatie van het Vlaamse onafhankelijkheidsstreven. De boodschap die gebracht moet worden is dat er noch in Franstalig België, noch in Nederland, een „racistische volksaard" bestaat: die bestaat alleen in Vlaanderen. Daarom mag Vlaanderen niet onafhankelijk worden, want dan wordt het een soort SS-staat.

Minister van Onderwijs, Marleen Vanderpoorten, wil alle scholen ertoe aanzetten om voormalige nazi-concentratiekampen te bezoeken. Dat is een lovenswaardig initiatief, ware het niet dat de minister, wier grootvader in een nazi-kamp omkwam, het kampleed in de schoenen wil schuiven van het Vlaams Blok vandaag.[62] Voor hetzelfde geld kan de minister de schuld voor de holocaust steken op de *Parti Socialiste* van wijlen Jules Destrée, de Belgische Staatsveiligheid die informatie leverde aan Reinhard Heydrich, de Coburgmonarchie die „de joderij" de schuld gaf van al haar kwalen, en zelfs het duo Lippens-Davignon. Laat ons de Vlaamse jeugd echter herinneren aan de droom van Marten Rudelsheim waarin hij de Vlaamse Leeuw naast de Davidsster zag wapperen. Dat beeld van Vlaanderen komt, zoals André Gantman recent ontdekte, veel meer met de historische werkelijkheid overeen dan dat van de Leeuw naast het hakenkruis.

Paul Belien*

---

[59] Huyse & Dhondt, o.c., p. 28.

[60] Het zou de auteur niet verbazen als Leysen uit dank voor deze aan het Belgische establishment bewezen dienst binnenkort een adellijke titel ontvangt.

[61] *Knack*, 30 mei 2001.

[62] Vanderpoorten in *Voor de dag*, Radio 1, 2 mei 2002.

* Mr. Paul Belien, hoofdredacteur van *Secessie*, is jurist en was jarenlang beroepsjournalist.

Kieswethervorming: Vlamingen betalen 3 keer, Franstaligen krijgen bonus.

Volgens André Monteyne bewijst het regeringsvoorstel tot kieswethervorming dat op 26 april na een nachtelijke vergadering binnen paars-groen werd bereikt, dat de regering Verhofstadt de meest anti-Vlaamse is sedert 1954.

Het regeringsvoorstel tot kieswethervorming bevat ongetwijfeld enkele positieve punten zoals de afschaffing van de apparentering (behalve tussen Waals-Brabant en Brussel!) en de kiesdrempel van 5 %; zij zullen de politieke instellingen doorzichtiger en dus democratischer maken. Maar zij komen het gehele koninkrijk ten goede, daarvoor moest geen enkele gemeenschap een prijs betalen. De Vlamingen betalen echter drie keer: het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde wordt niet gesplitst, het Brussels Gewest krijgt „constitutieve" autonomie, en de Senaat wordt paritair. Van deze drie nadelen is de wettelijke bevestiging van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde het gevaarlijkste omdat de huidige meerderheid het nog voor de komende parlementsverkiezingen (vermoedelijk juni 2003) kan doorvoeren.

Geen splitsing Brussel-Halle-Vilvoorde

De provincie Brabant is nu wel gesplitst maar niet het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, zodat de Franstalige Brusselse tenoren het nog steeds voor Kamer en Senaat tot de grenzen van Mechelen en Denderleeuw kunnen afromen aan de hand van reuzencampagnes waar de plaatselijke politici niet tegen op kunnen. Een Paul Vanden Boeynants, een Henri Simonet, e.a. deden dit schitterend, dikwijls met de steun van plaatselijke notabelen. Maar ook anti-Vlaamse politici uit Brussel werden zo verkozen mede dank zij Vlaams-Brabantse stemmen. Om dergelijke acties te ondersteunen is heel wat verkiezingsinfrastructuur nodig, al was het maar om voor getuigen te zorgen en er op toe te zien dat plaatselijk geafficheerd wordt; dit houdt eveneens in dat bijna kunstmatig kernen van Franstaligheid in leven worden gehouden.[1] Het is evident dat de Brusselse Franstalige politici hun interesse voor de taalgenoten van de „randgemeenten" snel zouden verliezen mochten die voor hen geen electoraal belang meer hebben!

Terecht is de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde een van de voornaamste eisen van de Vlaamse Beweging: de voorgestelde kieswethervorming bevestigt integendeel de electorale structuur van het kiesarrondissement; de regering Verhofstadt achtte het overigens in haar bekende autoritaire stijl niet nodig vertegenwoordigers van de Vlaamse Beweging te raadplegen.

Het argument van de regeringspartijen dat op die manier de Brusselse Vlamingen minder afgezonderd worden van Vlaanderen en meer kans maken om (via de Vlaamse lijsten) verkozenen te hebben in de Kamer is schijnheilig: wij hebben na elke parlementsverkiezing aan de hand van de verkiezingsuitslagen (o.a. in *De Brusselse Post*) projecties gemaakt van het aantal Vlaamse Brusselaars die in de Kamer zouden verkozen worden in geval van splitsing van het kiesarrondissement voor zover de apparentering werd behouden (van de Vlaams-Brusselse lijsten met Vlaams-Brabant en van de Franstalige lijsten met Nijvel): steevast kwamen wij op een drietal, d.w.z. evenveel als thans, waaronder één rechtstreeks verkozen (een CVP'er). Aan de hand van de jongste gewestraadsverkiezingen zouden er zelfs twee rechtstreeks ver-

[1] In de jaren zeventig trokken wij elk jaar naar het „etentje" van Jean Bascour (PVV), de populaire Lennikse politicus, die ook nog voorzitter was van de Nederlandse Cultuurraad (voorloper van het Vlaams parlement). Lennik ligt in het hartje van het Pajottenland; onder het duizendtal disgenoten viel geen woord Frans te beluisteren. Of toch wel, want even traditiegetrouw ontmoetten wij daar elk jaar een bejaard oud-provincieraadslid uit Elsene, die de provinciale PLP (Franstalige liberalen) van het kanton Halle vertegenwoordigde. Niet dat die lijst veel betekende, maar haar enkele stemmen konden de partij door apparentering een bijkomende zetel aanbrengen en daarom achtte het liberale duo van het *„oasis francophone,"* Mundeleer en Demuyter, een aanwezigheidspolitiek opportuun, ook in dit ver van Brussel gelegen Vlaams-Brabantse dorp.

kozen Vlaams-Brusselse kamerleden kunnen zijn, met name, één CD&V en één Vlaams Blok. Wat o.i. de Vlaamse partijen niet enthousiast maakt, is dat in het huidig stelsel, de partijleiding zelf bepaalt wie als Vlaamse Brusselaar mag verkozen worden (d.w.z. „gunstig" geplaatst worden), terwijl in het geval van splitsing, onzekerheid troef is. De partijbazen hebben dus minder vat op de verkozenen „des volks".

Dat het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde ook nog (voor de Nederlandstaligen) aan het arrondissement Leuven genaaid wordt, heeft vanuit Vlaams standpunt weinig belang. Of er Brussels-Vlaamse kandidaten verkozen worden, hangt, zoals in het verleden, af van de partijbesturen die al dan niet zullen beslissen een Brusselaar een verkiesbare plaats te gunnen. Die zouden het zelfs iets moeilijker kunnen hebben omdat Leuven dat toch ook enkele tenoren heeft (zoals bv. de ministers Rik Daems, Frank Vandenbroucke en Magda Aelvoet) minder affiniteit heeft met de Brusselse Vlamingen en dus minder bereid zou kunnen zijn om een verkiesbare plaats af te staan aan een kandidaat die hoe dan ook weinig stemmen opbrengt. Tenslotte, merkwaardigerwijze werd als uitzondering op de algemene regel, de apparentering voor de Franstalige kandidaten behouden tussen Waals-Brabant en Brussel-Halle-Vilvoorde. Een eis, zo wordt beweerd, van Louis Michel, burgemeester van het Waals-Brabantse Geldenaken en de ware baas van de regering. Deze verschillende regeling in eenzelfde monsterarrondissement zou er kunnen toe leiden dat de Vlamingen een zetel verspelen aan de Franstaligen. Maar dit is niet het ergste: de verfransing langs electorale weg van Vlaams-Brabant wordt met deze regeling wettelijk bekrachtigd en zal nog gedurende jaren communautaire spanningen uitlokken in de rand van Brussel.



Verhofstadt wil van de Senaat een paritaire kamer maken.
Leven we nog steeds in de tijd van de Pest Voor Vlaanderen?

Eigenlijk is deze Frans-Brusselse expansiedrang in Vlaams-Brabant de enige bestaansreden van het behoud van dit ingewikkeld kiesarrondissement. Het ware veel eenvoudiger (en zou getuigen van meer pacificatiewil), mocht men, in de geest van het voorstel, de arrondissementen Leuven en Halle-Vilvoorde samenvoegen tot een kieskring Vlaams-Brabant; en daarnaast een kieskring Brussel oprichten waarvan de grenzen samenvallen met die van het Gewest. In de Brusselse kieskring kunnen de parlementsverkiezingen, zoals thans de Europese en Gewestraadsverkiezingen, op aparte taallijsten gebeuren; de 5% kiesdrempel kan dan berekend worden per taalgroep (d.w.z. dat een Nederlandstalige partij 5% moet behalen van het totaal aantal stemmen uitgebracht op de Nederlandstalige partijen, en vice-versa voor de Franstalige partijen).

Vermits het regeringsvoorstel als uitzondering op de algemene regel de apparentering behoudt tussen de Frans-Brusselse lijsten en Waals-Brabant, is apparentering eveneens aangewezen tussen de Vlaams-Brusselse lijsten en Vlaams-Brabant. Een dergelijke regeling zou de Brusselse verkozenen toelaten de specifieke belangen van Brussel te verdedigen, met behoud van de band tussen Brusselse Vlamingen en Vlaanderen; maar vooral, zij zou de communautaire pacificatie in de hand werken omdat Franstalige Brusselaars het niet meer electoraal interessant zullen vinden om nog Franstaligen in Halle-Vilvoorde op te jutten.[1] Dit gebeurt bv. niet in een Brusselse randgemeente als Tervuren, waar toch ook heel wat Franstaligen en buitenlanders wonen, maar die tot het kiesarrondissement Leuven behoort.

Doordat de voorgestelde hervorming reeds volgend jaar zou kunnen toegepast worden, is het dringend gewenst dat alle geledingen van de Vlaamse Beweging er een harde oppositie tegen voeren.

Brusselse Vlamingen in de verdrukking

De twee andere nadelen vergen een grondwetsherziening en dus de medewerking van de huidige (Vlaamse) oppositie. Bovendien kan in een volgende legislatuur een andere meerderheid aan bod komen, zodat het een open vraag is of zij ooit verwezenlijkt geraken. Men kan echter niet voorzichtig genoeg zijn met deze regering, die beheerst wordt door het duo Michel-di Rupo dat ze trouwens ook samengesteld heeft.

In het regeringsvoorstel krijgt Brussel „constitutieve" autonomie, d.w.z. het Brussels gewest kan, net zoals Vlaanderen en Wallonië, zijn eigen werking herzien en uitbouwen. Weliswaar met een 2/3de meerderheid en een meerderheid in elke taalgroep. M.a.w., het wordt een volwaardig Gewest, gelijk aan de twee anderen. Doordat krachtens het Lambermont/Lombardakkoord de gemeentewet naar de Gewesten, en dus ook naar Brussel overgeheveld werd, en bovendien de (geringe) waarborgen voor de Brusselse Vlamingen verder afgezwakt werden,[2] worden deze definitief onderworpen aan de willekeur van de Brusselse regering, waarin ook het extremistische FDF zetelt.

VLD, Spirit en Agalev slaan de weg in van de collaboratie.

Toen de Bond van Grote en Jonge Gezinnen een bezwaar indiende tegen de beslissing van Brussels FDF-schepen Olivier Maingain die haar sportbijeenkomst had verboden, werd dit verbod vernietigd op last van de federale minister van Binnenlandse Zaken, Antoine Duquesne (PRL), nochtans een Nederlandsonkundige Waal. Maar hij paste de federale wetgeving toe. In de toekomst zullen bezwaren tegen beslissingen van Brusselse schepenen behandeld worden door de Brusselse regering, die ook de regels zal vastleggen. Ook voor andere communautaire dossiers (ziekenhuizen, gerecht, bouwvergunningen voor culturele centra, enz.) zullen de Vlaamse Brusselaars niet meer terecht kunnen bij de federale overheid. Zij zullen dus nog meer afgezonderd worden van Vlaanderen. Het ontwerp van kieswethervorming voorziet in bijzondere waarborgen voor de Brusselse Vlamingen. Maar die bieden geen absolute beveiliging tegen willekeur. Het is een wet van Meden en Perzen dat in tijden van bezetting of verdrukking de plaatselijke politici altijd twee kanten uitgaan: de collaboratie (de meerderheid) of het verzet. Het ziet er naar uit dat de eerste weg ingeslagen werd door althans VLD en Spirit, zoals Sven Gatz (VLD-VU) trouwens openlijk toegeeft (ook Agalev lijkt te kiezen voor de samenwerking op een ondergeschikte basis met de Franstaligen). Omdat de Lombardakkoorden afgekocht werden met bijkomende postjes[3] passen deze Brusselse Vlamingen zich nu reeds aan en zijn bereid tot medewerking met de Franstaligen, met inbegrip van het FDF, zelfs indien zij daarbij ingaan tegen de belangen van Vlaanderen. Die Brusselse Vlamingen worden „Vlaamse Brusselaars" – een subtiele overgang zoals Mark Platel terecht opmerkt.[4]

Het precedent van de Franstaligen die dankzij de handtekening van VLD-verkozenen tot Vlaamse schepenen omgetoverd werden, toont aan dat het vinden van een bijzondere meerderheid om een Franstalige doelstelling te bereiken misschien niet zo moeilijk zal zijn. In het Vlaamse land zal deze „collaboratietactiek" afkeer en verwerping uitlokken; de kloof tussen Vlaanderen en Vlaams-Brussel riskeert dan ook te verdiepen.

Senaat wordt paritair

De Vlamingen hebben op het einde van de jaren tachtig met de „grendelgrondwet" hun belangrijkste troef – hun democratische meerderheid – uit handen gegeven, zogezegd om de Brusselse Vlamingen te helpen (*quod non*). Met dit nieuwe voorstel wordt voortaan niet enkel de regering maar ook de Senaat paritair samengesteld. De Vlaamse meerderheid wordt verder afgeblokt; meer nog, doordat langs de Vlaamse kant partijen zullen zetelen als Agalev die vanuit een Belgisch-nationalistische reflex stelselmatig weigeren

[2] Zie onze bijdrage in het vorige nummer van *Secessie*.

[3] Zie onze bijdrage in het vorige nummer van *Secessie*.

[4] Platel in *Het Verbond*, december 2001.

Tweeledige pariteit bestaat nergens ter wereld, ook niet in landen met twee grote officiële talen zoals Canada.

de belangen van hun gemeenschap te verdedigen, zullen de Vlamingen voortdurend geminoriseerd worden. Dat een Duitstalige opgenomen werd in de Franstalige groep betekent geenszins dat afbreuk gedaan wordt aan de pariteit: hij/zij is immers officieel lid van de Franse vertegenwoordiging en kan dus onmogelijk onafhankelijk zijn. Verhofstadt beweert wel dat dit stelsel in alle bondsstaten voorkomt, maar die bestaan steevast uit een groot aantal bondslanden, die al naargelang het geval wisselmeerderheden kunnen vormen. Tweeledige pariteit bestaat nergens ter wereld, ook niet in landen met twee (grote) officiële talen zoals Canada, waar de Senaat „regionaal," d.w.z. op basis van de (tien) provincies samengesteld wordt. De Duitse Bondsrepubliek (het voorbeeld dat Verhofstadt misleidend aangaf) bestaat uit 16 „*Länder*," die samen de Bondsraad vormen en telkens een verschillend stemgewicht hebben al naargelang grootte en belang.

Luc Van der Kelen, die doorgaans kritisch staat tegenover de paars-groene regering, maar deze keer Verhofstadt steunt, beweert dat die pariteit geen belang heeft omdat de nieuwe Senaat slechts een symbool is en niets om handen heeft: W*aarom dan nog twisten rond een symbool*? H*oe oubollig*![5] Maar mocht die nieuwe Senaat inderdaad niets betekenen, waarom wordt ze dan opgericht? Ware het dan niet beter deze instelling meteen af te schaffen? Bovendien, indien het inderdaad slechts om een symbool gaat, waarom die instelling dan niet samenstellen in verhouding tot het belang van elke gemeenschap, zodat Verhofstadt meteen een wapen van de criticasters uit de handen slaat?

De waarheid is natuurlijk dat de nieuwe Senaat wel belangrijk is, omdat hij o.a. „evocatierecht heeft op de *gedefederaliseerde entiteiten*" (lees: de Gewesten en Gemeenschappen). Als puntje bij paaltje komt zullen de Vlamingen voortdurend aan het kortste eind trekken in bijzonder belangrijke aangelegenheden, vermits het de structuur zelf van de Staat betreft.

Zoiets blijft niet duren: ooit valt de druppel die de emmer doet overlopen. Op termijn bakt de voorgestelde pariteit het verdwijnen van de Belgische Staat in, want de regionale regeringen zullen niet altijd op dezelfde wijze samengesteld worden als de federale. Men kan er van uitgaan dat in dat geval een Vlaamse regering zich meer onafhankelijk zal durven opstellen dan de huidige. Hoe het afloopt met federale staten die de tweeledigheid als beginsel handhaven, toont het voorbeeld van het voormalige Tsjechoslovakije.



B*esluit*

Het regeringsvoorstel tot hervorming van de kieswet sterkt de overtuiging dat de regering Michel-Verhofstadt de meest anti-Vlaamse is sedert de regering Van Acker, toen (1954) de BSP-minister van Binnenlandse Zaken Pierre Vermeylen drie Vlaamse gemeenten (Ganshoren, Evere en Sint-Agatha-Berchem) bij de Brusselse agglomeratie aanhechtte en dus aan de totale verfransing overleverde. De regering Michel-Verhofstadt echter levert geheel Halle-Vilvoorde aan de verfransing uit, zondert de Brusselse Vlamingen af van Vlaanderen en lubt de Vlaamse democratische meerderheid. Geen volk aanvaardt zoiets. Waarschijnlijk onbewust maakt men zo het bedje op voor de totale scheiding van België.

André Monteyne*

[5] *Het Laatste Nieuws*, 29 april 2002.

* André Monteyne is een voormalig VLD-lid van het Brusselse Parlement.

„Onkuisheid"

Ik wil praten,
zegt Prof. Eric Defoort,
maar duiken binnen
het Vlaams Blok
nu ook al jagers
op „onkuisheid" op?

Als katholiek opgevoede puber in de jaren 50 van de vorige eeuw had ik een tamelijk intense en, naar mij later duidelijk werd, eigenlijk erg normale aandacht voor het zesde en het negende gebod die het hadden over de doodzonde van onkuisheid, respectievelijk „in gedachten" en „in daden." Zovele decennia later, in een erg gelaïciseerde maatschappij, zijn heel wat van die concepten die vroeger centraal stonden in het rijke Roomse leven voorgoed verdwenen. Ogenblikje! Is dat wel zo?

Katholieke concepten van weleer leven heel succesvol verder in een gelaïciseerde vorm. Neem nu de „erfzonde" die wij allen, sinds de verdrijving uit het aards paradijs, in ons droegen. Het ging om een soort eeuwig merkteken. Is dat soort zonde verdwenen? Vraag het eens aan een Vlaams Blok-kaderlid dat inhoudelijk is weggeëvolueerd van zijn partij en recentelijk bij het CD&V terecht kwam. Op dat moment sloeg Karel De Gucht verontwaardigd Stefaan De Clerck onmiddellijk rond de oren met… jawel, het gelaïciseerde concept van de erfzonde. Ontroerend zoiets aan te treffen in de instrumentenbak van een strijdend vrijzinnig politicus. En de strijd tegen de „onkuisheid in gedachten?" De speurtochten naar, de kruistochten tegen dergelijke „onkuischaards" zijn de dag van vandaag heel frequent en even intens. Een leger gelaïciseerde priesters predikt dat soort tochten in de geschreven en audiovisuele media: vingertje omhoog, vingerwijzend. De vooruitstrevende overheid heeft indertijd zelfs een speciaal centrum opgericht om snoodaards met „onkuise gedachten" op te sporen, er een schutkringetje rond te leggen en, als het effen kan, te straffen. Het leuke toeval wil dat de leiding van dit centrum vandaag zelfs in handen is van een nu eens niet gelaïciseerde maar wel echte pater. De „onkuisheid" is natuurlijk overal. De indertijd binnen Vlaanderens grenzen wereldberoemde filosoof Dieter Lesage stootte op nogal wat „onkuisheid" bij een vroegere minister-president en wijdde er een heel boek aan onder de titel „De onzuivere gedachten van Luc Van den Brande." Maar het is algemeen bekend dat de grootste concentratie „onkuischaards" in het Vlaams Blok moet gezocht worden.

Maar wat zien we nu: binnen het Vlaams Blok duiken nu ook al jagers op „onkuisheid" op. Misschien is dat niet zo verwonderlijk aangezien een joods gezegde, waarmee ik in een Franse versie kennismaakte, ons vertelt: „A *force de combattre le dragon trop longtemps, on commence à y ressembler.*" Dat geldt zeker voor Bart Laeremans, federaal volksvertegenwoordiger van het Blok. Deze keurige man heeft zich nu al enige tijd tot taak gesteld de N-VA te ontmaskeren als een „onkuise partij." Het verleden van topmensen uit die partij wordt tegen een scherp licht gehouden; hun teksten van vroeger en nu worden nagevlooid op de kleinste onreinheid… Je zou nog gaan denken dat Laeremans, incognito uiteraard, stage heeft gelopen bij een welbekende pater, gespecialiseerd in het ontdekken van „onkuisheden." Laeremans was in het begin van dit jaar in het blad *Doorbraak* al bezig met de N-VA. Ik antwoordde in een volgende aflevering van hetzelfde blad, maar Laeremans is volhardend, zoals het een echte „onkuisheidsjager" past. In een recent nummer van *Secessie* was hij daar terug met wat hij *grosso modo* al in *Doorbraak* had verteld, weliswaar dit keer uitvoeriger gestoffeerd met voorbeelden van „onkuisheid." Aangezien niet alle lezers van *Secessie* ook *Doorbraak* op hun leestafel hebben, herneem ook ik dan maar enkele krachtlijnen van mijn antwoord van weleer.

Laeremans wil vooral de Vlaams-nationale geloofwaardigheid van de N-VA onderuit halen: „Meer fundamenteel blijf ik me afvragen in welke mate de eis

voor Vlaamse onafhankelijkheid oprecht is bij de N-VA-top."[1] Als je zoiets leest, dan kan je er donder op zeggen dat precies die Vlaams-nationale strijdvaardigheid van de N-VA sommigen binnen het Vlaams Blok de meeste zorgen baart. Ik kan daar overigens heel goed inkomen, want je kunt talloze Vlamingen vandaag moeilijk nog iets wijsmaken op dat vlak. Zij hebben immers, sinds de regeringsvorming en daarna in de lange Lambermont-periode, zelf kunnen meemaken hoe politici rond Geert Bourgeois samen met hun politieke vrienden de Vlaams-nationale geloofwaardigheid en vooral efficiëntie van hun toenmalige partij, de Volksunie, wilden herstellen, hoe ze geen krimp gaven als establishmentpersonages zoals Hugo Schiltz hen bij deze gelegenheid voor „schoft" en „bandiet" versleten, hoe ze hierbij hun eigen politieke carrière op het spel durfden zetten, bereid waren om desnoods door de woestijn te trekken… En uiteindelijk, volhoudend tegen het establishment in, de strijd wonnen: de N-VA was geboren. Sindsdien groeit en bloeit zij als een nieuwe Vlaams-nationale onafhankelijkheidspartij op weg naar een succesvolle eerste ontmoeting met de kiezer in 2003. Laeremans kijkt hier bangelijk tegenaan omdat hij binnen het Blok één van de volksvertegenwoordigers is die zijn positie in belangrijke mate heeft gebouwd op Vlaams-nationale stemmen, wat hem overigens siert. De enige oplossing is de N-VA in het hoekje van de „onkuischaards" te duwen.



De vooruitstrevende overheid heeft een speciaal centrum opgericht om snoodaards met „onkuise gedachten" op te sporen

De N-VA is voor Laeremans in bijkomende orde onbetrouwbaar omdat zij zich voordoet als een „conservatieve partij" maar dat helemaal niet is, want: „Heel wat mensen van de linkerzijde bekleden sleutelfuncties in de N-VA." Hierbij kom ik *nominatim* aan bod. Laeremans jongleert bij deze met begrippen „links," „rechts," „progressief," „conservatief" dat het een lieve lust is. Uiteraard kennen wij in de N-VA natuurlijk ook wel de „links-rechts, progressief-conservatiefschaal" maar wij weigeren ons te positioneren op dat ding. Wij positioneren ons enkel en alleen ten overstaan van concrete problemen zonder ons er ook maar één seconde om te bekommeren waar wij als gevolg van die positionering door derden geplaatst zullen worden op dergelijke „schalen." Deze kunnen overigens best enig nut hebben… als theoretisch, simplifiërend pedagogisch instrument in handen van een prof in een eerste kandidaatsjaar politieke wetenschappen. Dergelijke „schalen" voldoen wel aan een hang naar zuiverheid en afkeer van „onkuisheid" maar zijn helemaal niet geschikt om er de complexe realiteit mee te duiden. De N-VA, haar partijkaders en haar nu nagenoeg 10.000 leden, en het nog breder leger van sympathisanten weten het maar al te goed: de N-VA is een Vlaams-nationale onafhankelijkheidspartij die het Vlaamse natieconcept weer de mobiliserende connotaties heeft bezorgd van „integreren" in plaats van „uitsluiten," van „betrokkenheid op" in plaats van „opsluiten in," van „durvende assertiviteit" in plaats van „bange aggressiviteit."

Ik wil in de toekomst met Bart Laeremans over heel wat zaken praten, maar dit is hier nu wel het einde van wat zo langzamerhand op een tangodans begint te lijken. En zoals iedereen weet, werd de tango door bangelijke katholieke moralisten uit het interbellum omschreven als een „onkuise" bezigheid.

Eric Defoort*

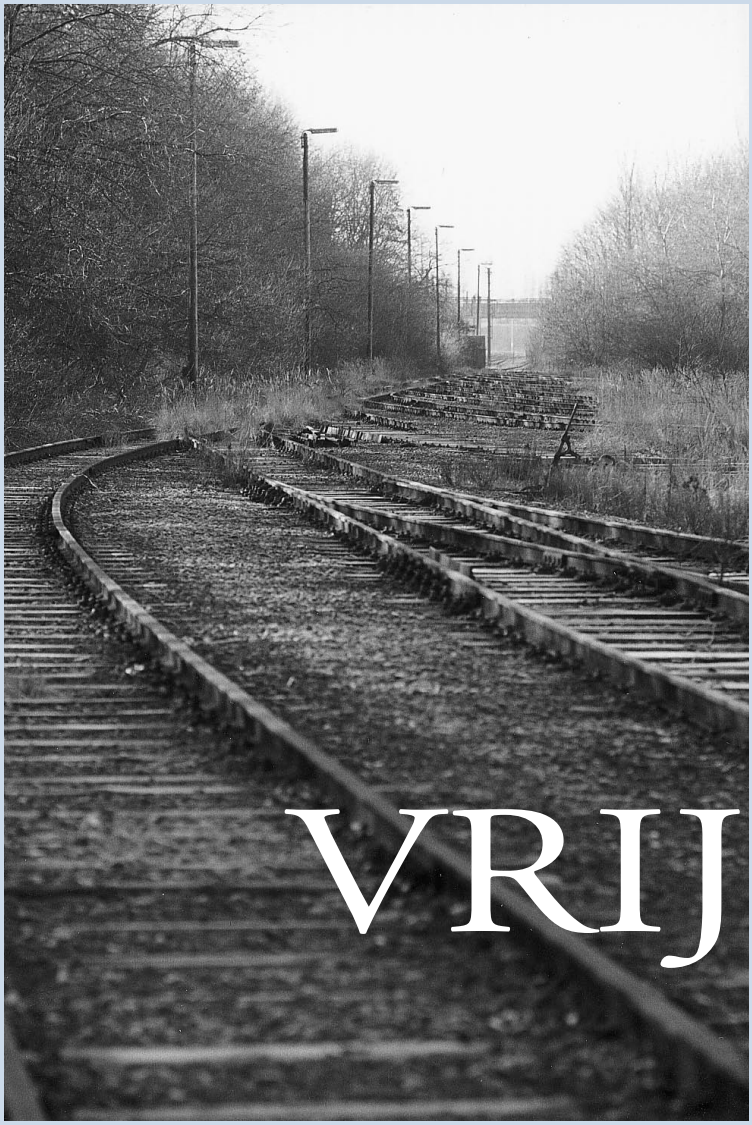
[1] Laeremans, in: *Secessie*, jan.-feb.-maart 2002.

* Prof. Dr. Eric Defoort is historicus en gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Brussel. Hij is ondervoorzitter van de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA).

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



SPOREN NAAR DE VRIJHEID

Nr. 8

Driemaandelijks: juli – augustus – september 2002

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Van verleden naar toekomst

Julius Caesar parafraserend kan men zeggen dat „van alle politici de vrouwen de dapperste zijn." Dat hebt u al gemerkt toen Brigitte Grouwels bereid bleek om in *Secessie* te schrijven. Dat merkt u ook in dit nummer waarin **Frieda Brepoels** een artikel brengt. Mannelijke collega's van andere partijen dan de mijne, durven niet. Foei, heren.

Brepoels schrijft over de NMBS, een symbool van het unitaire België waarmee duizenden Vlamingen dagelijks worden geconfronteerd. De huidige problemen van het spoor zijn in ruime mate te wijten aan de weigering om de NMBS te splitsen. Zo moeten we meemaken dat, hoewel wij zelf betalen, de haven van Antwerpen geen spoorontsluiting krijgt tenzij wij ook nutteloze investeringen doen in Wallonië. Maar er is erger: volgens Brepoels dreigt er een mobiliteitsdebacle indien Vlaanderen het spoorbeleid niet in eigen handen neemt en aanpast aan eigen noden.

De braafheid waarmee Vlaanderen zich (niet alleen inzake de NMBS) laat doen, brengt ons bij een ruimer thema: vanwaar komt die Vlaamse houding van steeds maar geven en toegeven? Omdat wij in het verleden „altijd bezet" zijn geweest en daardoor een mentaliteit van onderdanigheid hebben aangekweekt, menen sommigen. Historicus **Jan Neckers** vindt dat klinkklare onzin. Afgezien van een Franse bezetting (1794-1814), een Luikse (die in 1830 begon) en twee Duitse (die wij deelden met de rest van Europa) zijn wij nooit bezet geweest, stelt hij. Volgens Neckers heeft de kerk ons onze onderdanigheid aangeleerd. Ik ben zelf opgegroeid in Ierland waar de katholieke kerk het volksverzet tegen het establishment voluit steunde. In Vlaanderen is dat nooit het geval geweest omdat de kerk hier altijd met het establishment heeft geheuld. In plaats van op de machtigen te slaan, sloeg de kromstaf hier op de kleinen, zodat de Vlamingen een mentaliteit van *we houden ons beter koest* aanleerden.

Vandaag zijn de klerikalen vervangen door geseculariseerde neo-klerikalen. Zij houden ons onmondig en verketteren de overtuiging van een grote groep burgers zelfs als „onethisch." **Dr. Jos Verhulst** ergert zich aan de drogargumentatie die gehanteerd wordt om het volk een rechtstreekse beslissingsmacht via directe democratie te ontzeggen. België is geen democratie, benadrukt hij, maar een *elitocratie*. De elite is de top van de politieke partijen. Als remedie bepleit Verhulst een „confederalisering" van de politiek via de invoering van het bindend referendum op burgerinitiatief, het gemeentelijk burgerschap en het secessierecht.

Wat confederalisme werkelijk inhoudt, wordt uitgelegd door **André Monteyne** in zijn artikel over het recente CD&V-voorstel voor een confederaal België. Dit voorstel is geen echt confederalisme, aangezien confederalisme een samenwerkingsverband is van soevereine staten. Bijgevolg is een confederaal België onmogelijk, tenzij er vooraf een onafhankelijk Vlaanderen ontstaat. Maar, stil, dat zeggen we best niet te luid. Monteyne juicht het CD&V-voorstel toe omdat hij meent dat het omwille van zijn wazigheid vanzelf onvermijdelijk naar echt confederalisme zal leiden. Bovendien denkt hij dat het Brussel dichter bij Vlaanderen kan brengen, waardoor de toestand van de Vlamingen aldaar – die zich vandaag op een historisch dieptepunt bevindt – zal verbeteren.

Alexandra Colen*

Erratum bij het vorige nummer

In tegenstelling tot wat op p. 29 staat, ging het VNV in 1939 in Antwerpen spectaculair vooruit terwijl het in de rest van Vlaanderen stagneerde. Het jaar waarin het VNV overal vooruit ging behalve in Antwerpen, was 1936. (De Antwerpse zege in 1939 was de verdienste van lijsttrekker Flor Grammens, een figuur van buiten de Antwerpse afdeling.)

Tekenaar Korbo, waarvan wij illustraties gebruikten op pp. 2 en 26, vraagt ons te melden dat wij deze tekeningen zonder toestemming overnamen uit een blad van *Jongeren Aktief* (JA). Wij hebben dit onrechtmatig gebruik inmiddels vergoed aan JA. Aangezien deze ervaring ons tot voorzichtigheid aanzet, bevat *Secessie* nog slechts sfeerbeelden van eigen makelij.

* Dr. Alexandra Colen is een Antwerps kamerlid voor het Vlaams Blok en initiatiefneemster en uitgeefster van het kwartaalblad *Secessie*.

Sporen in Vlaamse handen voor een leefbare mobiliteit

Frieda Brepoels, fractievoorzitter van N-VA in de Kamer, vindt dat het spoor dringend een Vlaamse bevoegdheid moet worden. Omdat zonder Vlaamse sporen de Vlaamse mobiliteit dreigt te ontsporen.

Ooit vertrouwde iemand (Vlaamsvoelend maar zeker niet combattief flamingant) me toe: hou je grondig bezig met NMBS-dossiers en na een half jaar ben je een uitgesproken regionalist. Deze uitspraak illustreert hoe zeer de NMBS een exponent is van het unitaristische België. De manier waarop het spoorbedrijf beheerd wordt en de invloeden en druk waaraan het blootgesteld is, zijn een schoolvoorbeeld van de feitelijke krachtverhoudingen in België. De Vlamingen gaan daarbij niet altijd vrijuit. Wallonië slaagt er immers telkens weer in het laken naar zich toe te trekken, onder meer omdat het – ondanks alle interne tegenstellingen – op het juiste moment de rangen sluit.

De NMBS *in de negentiger jaren*

De jaren '90 van vorige eeuw hebben ten overvloede de tekortkomingen en problemen van de N*ationale* M*aatschappij van* B*elgische* S*poorwegen* (NMBS) blootgelegd:

1. Door de Wet op de Autonome Overheidsbedrijven van 21 maart 1991 kreeg de NMBS *carte blanche* om haar eigen mobiliteitsbeleid te voeren. De bevoegde minister mocht enkel de nodige financiële middelen ter beschikking stellen, maar had nauwelijks enige invloed op het gebruik ervan. Omwille van het „autonome" karakter van dit „overheidsbedrijf" hoefde de NMBS geen echte verantwoording meer af te leggen ten opzichte van de overheid. Na veel getalm heeft de regering Verhofstadt uiteindelijk in het voorjaar van 2002 deze wet aangepast en het autonome karakter van de NMBS wat teruggeschroefd. Of dat veel verschil zal maken, is twijfelachtig. De PS heeft zijn schaapjes op het droge en is er in geslaagd te vermijden dat zelfs maar sprake zou zijn van een aanzet tot regionalisering. Nog sterker: vooraleer minister Isabelle Durant begon te zoeken naar een opvolger voor gedelegeerd bestuurder Etienne Schouppe had de PS zich in de persoon van Vincent Bourlard al verzekerd van een waakhond. Iedere belangrijke beslissing die de gedelegeerde bestuurder (een Vlaming) neemt, moet ook de handtekening dragen van Bourlard. Daardoor ligt de feitelijke macht niet bij de Vlaamse gedelegeerde bestuurder, maar wel bij de PS. Dat de Vlaamse partijen in de regering Verhofstadt dit geslikt hebben, is onbegrijpelijk. In hoeverre Karel Vinck bij zijn aanstelling tot gedelegeerd bestuurder op zijn Vlaamse strepen heeft gestaan, blijft voorlopig een goed bewaard geheim. Het heeft er in ieder geval alle schijn van dat de macht van de PS en dus Wallonië in de NMBS ongebroken is.
2 De raad van bestuur en het directiecomité van de NMBS waren en zijn grotendeels gepolitiseerd, waardoor de besluitvorming niet altijd vanuit vervoerskundig oogpunt gebeurde. Minister Durant en de paarsgroene regering hebben zich onder het mom van de nieuwe politieke cultuur lang en fel gefocust op de afzetting van Etienne Schouppe en de vervanging van de raad van bestuur. Dat heeft alleen maar geleid tot een droevige vaudeville. Ondertussen hebben ze de andere problemen van de NMBS verwaarloosd. Wie de balans opmaakt, stelt vast dat de politieke benoemingen van het verleden door nieuwe vervangen zijn. De

vrees bestaat dat de enige (gedeeltelijke) verandering die van de politieke kleur is.

3 De communautaire verdeelsleutel die 60 % van de investeringen voor Vlaanderen voorziet en 40 % voor Wallonië, wordt om evidente redenen goed bewaakt door de PS, die in de raad van bestuur van de NMBS meer dan voldoende vertegenwoordigd is. De verdeelsleutel geldt immers in theorie voor een volledig tienjarenplan, dat nadien maar gedeeltelijk uitgevoerd wordt. Bovendien valt achteraf bijzonder moeilijk na te trekken, in welke mate de verdeelsleutel wel degelijk gerespecteerd is. Ten gevolge daarvan zijn een aantal noodzakelijke infrastructuurwerken in Vlaanderen het laatste decennium niet uitgevoerd (o.a. de tweede spoorontsluiting van de haven van Antwerpen, de verbindingsboog van Leuven,…).

4 De NMBS deelde haar net voor investeringen nogal arbitrair in hoofdassen, complementaire assen en spoorwegknooppunten in. Het meeste geld gaat naar de hoofdassen. Volgens deze indeling vallen slechts 36 % van de Vlaamse spoorlijnen onder de hoofdassen, terwijl in Wallonië liefst 70 % van de spoorlijnen als hoofdas gecatalogeerd staan. Ondanks het feit dat het belang van de Antwerpse haven voor de Belgische economie nauwelijks overschat kan worden, blijft de NMBS halsstarrig iedere spoorinvestering in de haven op de Vlaamse rekening schrijven. Als het tot een regionalisering komt, zal Wallonië over een beter uitgerust en moderner spoorwegnet beschikken dan Vlaanderen.

5 De NMBS trekt veel meer de kaart van de HST en het goederenvervoer dan van het binnenlands reizigersverkeer. Het „Investeringsplan 1996-2005" stelde enerzijds dat voor het hogesnelheidsverkeer de beschikbare middelen gepland blijven die noodzakelijk zijn om het HST-project volledig te verwezenlijken tegen het jaar 2005. Voor het binnenlands reizigersverkeer was de NMBS minder gul: zij wees immers op het risico dat bepaalde projecten moesten beperkt of uitgesteld worden als zou blijken dat de staat de budgetstijging niet in dezelfde mate zou kunnen onderschrijven als de NMBS verlangt.

Het meeste NMBS-geld gaat naar de hoofdassen. Slechts 36 % van de Vlaamse spoorlijnen vallen onder de hoofdassen, terwijl in Wallonië liefst 70 % als hoofdas gecatalogeerd staan.

Anno 2002 zien we dat de doelstelling voor de HST inderdaad zal gehaald worden, vooral op de hogesnelheidslijn tussen Leuven en Luik. Die zal net op tijd klaar zijn. De Luikenaars zullen vanaf 15 december 2002 met de Thalys 8 minuten sneller in Brussel zijn dan vandaag de dag. Ter vergelijking: op dat moment zullen de Limburgers met een reistijd naar Brussel geconfronteerd worden die dubbel zo lang is als vanuit Luik, al is de afstand korter.

Recente contacten met de NMBS stellen ten vroegste in 2004 een eerste verbetering voor Limburg in het vooruitzicht. Tegelijkertijd trok de nieuwe raad van bestuur van de NMBS echter aan de alarmbel met het standpunt dat er te weinig geld is om de investeringen van het twaalfjarenplan 2001-2012 te financieren.

6 De dienstverlening van de NMBS is er de jongste jaren allerminst op vooruit gegaan. IC/IR98, de nieuwe treindienst die op 24 mei 1998 startte, verhoogde wel het stervormige karakter van het spoornet door de inspanningen nog meer richting Brussel te concentreren, maar verwaarloosde de regionale lijnen. De rijtijden zijn niet verkort, in veel gevallen is de frequentie niet verhoogd en op bepaalde lijnen heeft men kansen verknoeid of laten liggen (zie bijvoorbeeld de verslechtering van het aanbod tussen Antwerpen en Brussel; IC-treinen die in groepjes van twee tussen Leuven en Brussel rijden, enz.). De indruk bestaat dat de NMBS de uitbouw van een voorstadsnet rond Brussel niet bepaald wil versnellen. Anders, zou ze al lang de frequentie van de huidige stoptreinen naar Brussel verhoogd hebben in afwachting van een verdere uitbreiding van de infrastructuur.

Vlaanderen heeft lang tevergeefs geprobeerd om binnen een Belgisch verband in het NMBS-dossier tot redelijkheid te komen.

7 De NMBS heeft zichzelf een bewijs van onkunde gegeven door de perikelen rond de aankoop van nieuw materieel: hoe lang heeft het niet geduurd vooraleer de nieuwe dieselmotorstellen (reeks 41) en de dubbeldekrijtuigen (M6) besteld waren? Hoeveel technische mankementen en comfortonvolkomenheden zijn er niet aan de dieselmotorstellen reeks 41? Nu is ook de levering van de dubbeldekrijtuigen uitgesteld wegens technische problemen. Nochtans heeft de NMBS dit nieuwe materieel dringend nodig om de totaal versleten M2-rijtuigen uit 1958-1960 te vervangen en haar capaciteit te verhogen.

8 De NMBS-top verklaart te pas en te onpas dat het aan het maximum van zijn capaciteit zit. Op die manier zet de spoorwegmaatschappij zichzelf buiten spel in het mobiliteitsdebat. Volgende vergelijking leert dat dit ten onrechte is: in 1981 vervoerde de NMBS op een werkdag bijna 800.000 reizigers. Twintig jaar later ligt dat aantal met ongeveer 725.000 bijna 10 % lager, ondanks de hooggestemde verwachtingen van het IC/IR-plan van 1984 en de nieuwe treindienst 1998. Vandaag haalt de NMBS niet eens het reizigersaantal van het desastreuze jaar 1984, toen men met de invoering van het IC/IR-plan en de sluiting van stopplaatsen en lijnen een terugval van 40.000 klanten kende. Dat er nog marge moet zijn, mag blijken uit het feit dat de NMBS 30 jaar geleden ruim 15 % reizigers meer vervoerde dan vandaag. De laatste jaren is het aantal reizigers wel opnieuw beginnen stijgen, maar in plaats van dat te begroeten, stelt de NMBS dit voor als oorzaak van vele problemen. De reizigers krijgen daardoor te vaak het gevoel dat zij eerder een hinderpaal zijn bij de treinexploitatie dan het middelpunt ervan. Het contrast met de groei van D*e L*i*jn*, die in het mobiliteitslandschap haar plaats met verve verdedigt en haar areaal gestaag uitbreidt, is zeer groot.



Wat voorafgaat, toont duidelijk genoeg dat de NMBS niet de functie vervult die ze zou moeten vervullen. Met deze NMBS zal een mobiliteitsbeleid, de 21ste eeuw waardig, niet veel kans maken. Dat mag ook blijken uit het feit dat de SERV in zijn advies over het over 12 jaar gespreide tienjarenplan (!) nagenoeg letterlijk dezelfde kritiek uitte en dezelfde bezwaren opperde als in 1996 over het „Investeringsplan 1996-2005." Vlaanderen heeft lang genoeg geprobeerd om binnen een Belgisch verband in het NMBS-dossier tot meer redelijkheid te komen. Tevergeefs, zo moeten we vaststellen.

E*xterne factoren*

In het laatste decennium hebben zich ook een aantal externe factoren gemanifesteerd die bepalend zijn voor het voortbestaan van de NMBS:

1 Het vervoerbeleid is volledig geregionaliseerd, behalve wat de spoorwegen betreft. Dat moet op termijn mislopen. Als het Vlaams Gewest verantwoordelijk is voor autowegen, secundaire wegen, waterlopen en stads- en streekvervoer, is het niet logisch dat het spoor als belangrijke sturende factor in een mobiliteitsbeleid in federale handen zou blijven. De trein is immers de ruggengraat van een hiërarchisch opgebouwd openbaar vervoernetwerk. Precies op dat spoor heeft het Vlaams Gewest nu geen enkele vat. Dat zal pijnlijk duidelijk worden nu de Vlaamse regering in het kader van het decreet over de basismobiliteit werk begint te maken van netmanagement. De nieuwe netwerken die daaruit zullen ontstaan, hebben maar kans op succes als de zekerheid bestaat dat de kwaliteit van het spoorvervoer ernstig zal toenemen. Die zekerheid is er vandaag helemaal niet.

2 De regionalisering van stads- en streekvervoer, nu 10 jaar geleden, met de oprichting van D*e L*i*jn* in Vlaanderen en de TEC in Wallonië, heeft – tenminste voor Vlaanderen – een grote dynamiek teweeggebracht. D*e L*i*jn*

vervoert in tegenstelling tot de NMBS veel meer reizigers dan 10 jaar geleden. Dat aantal zou nog kunnen stijgen als trein en bus meer op elkaar afgestemd zouden kunnen worden.

3 De Europese Commissie heeft met het oog op een (gedeeltelijke) marktwerking voor het spoor een aantal richtlijnen uitgevaardigd. Ten gevolge daarvan is één spoorwegmaatschappij, die voor alles verantwoordelijk en bevoegd is, niet meer mogelijk.

H*oe het spoor er in de 21ste eeuw moet uitzien*

De voorgaande analyse maakt duidelijk dat het zo niet verder kan. Als in deze discussie het woord „regionalisering" valt, staat er altijd wel iemand klaar die met enkele ongenuanceerde argumenten een totale catastrofe voorspelt. Regionalisering is geen blinde splitsing van de spoorwegen waarbij ieder gewest onafhankelijk van buurgewesten zijn eigen treinen laat rijden. Volgend doemscenario is dus volledig uit de lucht gegrepen: een reiziger van Geraardsbergen naar Mechelen zou 4 keer moeten overstappen omdat hij in het Vlaamse Gewest vertrekt, daarna door het Waalse Gewest rijdt en vervolgens via het Vlaamse Gewest in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komt om uiteindelijk weer in het Vlaamse Gewest te belanden. Dergelijke absurde situaties hebben niets met regionalisering te maken. Voorbeelden uit het buitenland tonen aan dat regionalisering samenwerking en samenhang allerminst onmogelijk maakt, integendeel. Denken we maar aan het gebied rond Basel waar meer dan tien verschillende maatschappijen, uit drie landen met twee munten en drie talen, met groot succes een samenhangend en geïntegreerd trein-, tram- en busaanbod uitbaten.

De regionalisering van de NMBS moet op korte termijn maar zeer doordacht een feit zijn. De krijtlijnen waarbinnen die regionalisering moet verlopen, zijn de volgende:

a) Scheiding van infrastructuur en exploitatie

Om te beginnen moet er buiten de NMBS om zo snel mogelijk een volledige scheiding van infrastructuur en exploitatie komen. Ook de exploitatie van het reizigers- en goederenvervoer moet gescheiden worden.

De infrastructuur moet opnieuw eigendom worden van de overheid. Dat is in principe de Vlaamse overheid. Aangezien het federale niveau al langer geen eigenaar meer is van auto-, secundaire of waterwegen, is het niet meer dan logisch dat dit ook voor de spoorinfrastructuur zou gelden. Het gewest wordt eigenaar van de spoorinfrastructuur die zich op zijn grondgebied bevindt. De verdeling van de financiële middelen en het personeel voor het beheer van de infrastructuur kan gebeuren *a rato* van het aantal kilometer spoor, waarbij men een onderscheid maakt tussen geëlektrificeerde en niet-geëlektrificeerde baanvakken.

Onder geen enkel beding mag de infrastructuur aan privé-eigenaars verkocht of afgestaan worden. Er mag dus geen sprake zijn van Engelse toestanden, waar privatisering tot een gebrek aan investeringen in en onderhoud aan de infrastructuur geleid heeft. Op die manier kan men ook bepaalde negatieve ervaringen uit Duitsland vermijden, waar het in sommige gevallen voor de nieuwe eigenaar financieel interessanter was om een spoorlijn te ontmantelen dan om ze te renoveren.

De gewesten beslissen autonoom, in het kader van hun mobiliteitsbeleid, over welke infrastructuur ze moeten beschikken. Enkel zo kunnen we komaf maken met het beruchte Belgische wafelijzer, waardoor een spoorlijn in Vlaanderen maar kan heropend worden, als men ook in Wallonië een gelijkaardige lijn vindt. Nieuwe of bijkomende infrastructuur moet er komen om vervoerskundige redenen of omdat ze voor een bepaalde gewenste

exploitatie nodig is, en niet om communautaire redenen.

b) ***Intergewestelijke Dienst voor het Spoor***

Er moet een I*ntergewestelijke* D*ienst voor het* S*poor* (IDS) opgericht worden. Die heeft een drievoudige opdracht:

1 Hij legt het mimale spooraanbod vast op basis van vervoerskundige principes. Die zijn voor heel België gelijk. Dat is noodzakelijk om – wat het aanbod betreft – de samenhang van het spoornet over de gewestgrenzen heen te bewaren. Gezien de grotere afstanden die treingebruikers afleggen, is het logisch dat heel wat verplaatsingen de gewestgrenzen overschrijden. Doelstelling moet immers een zo goed mogelijk treinaanbod in Vlaanderen, België en Europa zijn.

   Afhankelijk van gebieds- en stationskenmerken moet een bepaald kwaliteitsniveau aangeboden worden, uitgedrukt in termen van frequentie, amplitude, commerciële snelheid, materieelcomfort, enz. Voor Vlaanderen zijn daarbij de bepalingen uit het R*uimtelijk* S*tructuurplan* V*laanderen* bindend. Dat aanbod is een soort van basismobiliteit volgens vervoerskundige principes, in overleg tussen de verschillende gewesten. Ieder gewest kan op zijn eigen grondgebied een bijkomend aanbod uit eigen zak financieren. Het spreekt voor zich dat het aanbod van tram en bus enerzijds en trein anderzijds maximaal op elkaar afgestemd wordt.

Voorbeelden uit het buitenland tonen aan dat regionalisering samenwerking en samenhang allerminst onmogelijk maakt.

2 De IDS wijst de rijpaden voor reizigers- en goederenverkeer aan de diverse operatoren toe, volgens duidelijk vooraf afgebakende criteria.

3 De IDS controleert de exploitatie door derden (voldoet ze aan de nodige kwaliteitseisen op vlak van dienstverlening? materieel? enz.).

Het spreekt voor zich dat de gewesten op evenwaardige wijze met beslissingsmacht in dit orgaan vertegenwoordigd zijn. De I*ntergewestelijke* D*ienst voor het* S*poor* adviseert de regering(en) voor de opmaak van investeringsplannen die uitgaan van een gewenste exploitatie. Eerst moet men de gewenste dienstverlening bepalen. Pas nadien gaat hij samen met de gewesten na, welke investeringen noodzakelijk zijn om die dienstverlening te kunnen garanderen.

c) ***Exploitatie***

Gezien de dynamiek die de Vlaamse vervoermaatschappij D*e* L*ijn* de laatste jaren tentoongespreid heeft en de mogelijkheden die haar opdrachtomschrijving biedt, verdient het de voorkeur om de exploitatie van het spoornet op Vlaams grondgebied, inclusief alle treinen vanuit Vlaanderen naar Brussel, toe te wijzen aan de Vlaamse vervoermaatschappij. De verdeling van het treinmaterieel en het personeel van de NMBS gebeurt *a rato* van het aantal reizigers per gewest en het aandeel ervan in de inkomsten uit reizigersverkeer van de NMBS.

Een aparte maatschappij, waarvan D*e* L*ijn*, een Waalse spoorwegmaatschappij en de MIVB deel uitmaken, baat het voorstadsnet van Brussel uit. De uitbating van de grote vervoerassen (b.v. Oostende-Eupen/Köln, Antwerpen-Charleroi) gebeurt in een gemengde exploitatie door D*e* L*ijn* en een Waalse spoorwegmaatschappij. De NMBS kan volgens de geldende afspraken verder blijven instaan voor de exploitatie van de T*halys* en de E*urostar*.

Als het Vlaams Gewest ertoe zou overgaan de exploitatie van spoorlijnen aan te besteden, kunnen ook andere operatoren (eventueel dus ook de NMBS) voor de treinuitbating op bepaalde spoorlijnen instaan, maar altijd binnen de krijtlijnen die de I*ntergewestelijke* D*ienst voor het* S*poor* heeft vastgelegd. Zowel voor D*e* L*ijn* als voor elke andere spoorwegmaatschappij geldt dus dat ze als exploitant van een spoorlijn kan optreden, maar niet zelf bepaalt hoe het aanbod er uitziet.

d) Tariefverbonden

Er moeten op zeer korte termijn tariefverbonden komen met een eenvormig en zeer eenvoudig tarief voor alle openbaar vervoer (trein, tram en bus) binnen een bepaald gebied. Of je een verplaatsing in een bepaald gebied per trein, tram en/of bus maakt, in alle gevallen moet je met één vervoerbewijs kunnen reizen tegen een eenvormig en gemakkelijke hanteerbaar tarief. Hierbij kan men voor het Hoofdstedelijk Gewest en voor iedere provincie apart een tariefverbond vormen. Nog beter is het om voor heel België met drie tariefverbonden te werken: het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het gebied van het voorstadsnet rond Brussel..

e) Grensoverschrijdend verkeer

Enkel op spoorwegvlak bestaan er binnen de Europese Unie nog nationale grenzen. Dat zorgt voor hoge grensoverschrijdende tarieven en een weinig soepele exploitatie. Daarom moeten binnenlandse tariefformules en vervoerbewijzen zo snel mogelijk geldig worden in een volledige grensregio aan weerszijden van een binnengrens.

Ondanks de verdere uitbouw van het hogesnelheidsnet moet het mogelijk blijven om met een klassieke trein de buurlanden te bereiken. *Thalys*, *Eurostar* en andere hogesnelheidstreinen vormen een bijkomend aanbod voor de lange afstand. Reizigers moeten eerder korte verplaatsingen binnen een grensregio (bijvoorbeeld tussen Antwerpen en Breda, of tussen Hasselt en Maastricht) nog steeds per trein kunnen maken.

f) Spoorvervoer, een opdracht voor Vlaanderen

De leefbaarheid van Vlaanderen de komende jaren zal afhangen van de mate waarin we erin zullen slagen een verkeersinfarct af te wenden. Daarvoor moeten de spoorwegen als massavervoerder een rol van betekenis kunnen spelen in de verplaatsingsgewoonten in Vlaanderen. Meer mensen in de trein krijgen, kan alleen maar als de kwaliteit van het treinaanbod en de dienstverlening drastisch toeneemt en Vlaanderen in staat is, volledig zelfstandig op alle terreinen een degelijk, geïntegreerd mobiliteitsbeleid te voeren. De structuur, de bedrijfscultuur en de werkwijze van de huidige NMBS staan zo'n beleid in de weg.

Daarom zullen bovenstaande maatregelen geen dag te vroeg komen. Wat ruimtelijke ontwikkeling betreft, is Vlaanderen te laat wakker geworden. Voor de mobiliteit dreigt hetzelfde debacle, tenzij we dadelijk en krachtdadig optreden.



Frieda Brepoels*

* Frieda Brepoels is fractievoorzitter van de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA) in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Waarom zijn wij zo braaf ?

Onderdanigheid – altijd maar geven en toegeven – ligt in de Vlaamse aard, aldus historicus Jan Neckers, tot voor kort producer van de historische programma's bij de VRT. Hoe komt dit? In elk geval niet omdat wij eeuwenlang bezet zouden zijn geweest, want dat is simpelweg niet waar.

Zo'n 10 jaar geleden begon de discussie over culturele identiteit, met de politiekcorrecte stelling dat Marokkanen en Turken die hier aanspoelen, recht hebben op het behoud van hun identiteit. Alleen de Vlamingen is dit recht altijd ontzegd geweest. Zo Vlamingen toch een identiteit hebben, dan is dit, volgens dezelfde politiekcorrecte versie, een Belgische identiteit, geen Vlaamse. Toen ik nog bij de openbare omroep werkte, leidde dat soms tot komische situaties.. In 1985 begon ik het eerste programma in mijn tv-reeks *De supermachten*: *De Verenigde Staten* met het volgende zinnetje: „Ons land is een kleine bondgenoot van de VS. De Verenigde Staten zijn x maal groter dan Vlaanderen." De Amerikaanse ambassadeur die het programma bekeek, verslikte zich in zijn drankje en vroeg onmiddellijk aan de culturele attaché of hij iets gemist had in de staatshervorming. Toen ik later het wekelijks historisch programma *Boulevard* produceerde (de voorloper van *Histories*) wisten mijn redacteuren zeer goed dat ze het woord „Belgen" absoluut moesten vermijden terwijl „België" alleen maar in een strikte en historisch verantwoorde context mocht gebruikt worden. (Niet dat ik daar echt fanatiek in was. In mijn „koloniale" reeks *Als een wereld zo groot waar uw vlag staat geplant* sprak ik wel degelijk over Belgisch-Congo in plaats van over Vlaams-Congo.)

Het was bij de openbare omroep niet moeilijk om de Vlaamse identiteit te benadrukken. Je moest het alleen maar zelf willen en je schouders ophalen wanneer een paar extreem-linkse wauwelaars (vooral bij de nieuwsdiensten) een Nederlandse vertaling produceerden van het oude liedje *Flamand ou Wallon est notre prénom, Belge est notre nom*. Er moest destijds wel een felle strijd geleverd worden om de naam „Belgische Radio en Televisie Nederlandstalig" (BRTN) te veranderen in „Vlaamse Radio en Televisie" (VRT). Toen dit de eerste keer werd voorgesteld, hing op een deur van de nieuwsdienst een tekening waarbij de V een onderdeel was van – uiteraard – een hakenkruis.[1] De toenmalige socialistische vakbond, altijd bereid om *la voix de son maître Wallon* naar de mond te praten, deed ook een duit in het zakje om de Vlaamse identiteit te ridiculiseren.[2] Zo stelde ACOD-BRTN spottend in een brochure dat een migrant de volgende eigenschappen moet hebben om zich in Vlaanderen te kunnen integreren: dialect spreken, koterij aan zijn huis bouwen, zelf wat groenten telen, veel friet eten, en *altijd braaf knikken tegen de baas*.

Bedoeld als een karikatuur benadert die opsomming de realiteit veel dichter dan de opstellers waarschijnlijk wilden. Er bestaat wel degelijk een Vlaamse identiteit, en ze is niet altijd iets om fier op te zijn.[3] Zeker in de politieke realiteit bestaat die Vlaamse identiteit. Hoe is anders de Vlaamse braafheid en onderdanigheid te verklaren?

De *bezettingsmythe*

Iedereen die ooit in een Belgische of Brusselse context gewerkt heeft, kent de diepe kloof tussen Noord en Zuid in het Koninkrijk België.[4] Maar hoe komt het dat de vertegenwoordigers van de demografische meerderheid zich al 170 jaar laten ringeloren door de vertegenwoordigers van een ander volk – die linkse praat volmaakt combineren met zeer rechts gedrag van de onfatsoenlijkste soort? Hoe komt het dat de Vlaamse vertegenwoordigers altijd geven en toegeven aan een land dat zichzelf *la terre d'accueil* noemt (en op het persoonlijk vlak is dat zeker waar), maar dat in de Belgische werkelijkheid altijd volgens het principe *nous d'abord* gehandeld heeft, dat

[1] Die eerste poging stierf door de beunhazerij van administrateur-generaal Cas Goossens die met het formidabele argument kwam dat dan al het briefpapier moest vervangen worden. De tweede poging, ondernomen door het Vlaams parlement, had meer succes, al deed bij de omroep een petitie de ronde om in geen geval het woord „Belgisch" in de naam van de instelling te vervangen door „Vlaams." De actie stierf gedeeltelijk in het secretariaat van de dienst Vorming waar ik, onder protest, de al ondertekende lijsten netjes in stukjes scheurde.

[2] Dat was in de jaren 90. De ACOD bij de omroep was zeker niet anti-Vlaams in de jaren 70 en 80 toen o.m. de vroeggestorven Roland van Opbroecke en ikzelf de bond leidden.

[3] Je kan de keuze betreuren van *Vlaanderen boven* van Raymond van het Groenewoud, een talent- en stemloze zanger met een spraakgebrek, als Vlaams feestlied in juli 2002. Maar gebruik geen grote woorden als „Vlaamse zelfhaat" zoals Mark Grammens doet. Sommige Vlamingen willen nu eenmaal geen *Vlaming* maar liever *wereldburger-kosmopoliet* zijn, en bewijzen daardoor alleen maar dat ze Vlaamse provinciaaltjes blijven. Al bij al zit *Vlaanderen boven* niet ver naast de werkelijkheid.

[4] Ik zei altijd aan Nederlandse collega's dat Zuid-Europa honderd meter voorbij mijn bureau begon.

iedere solidariteit weigerde wanneer het in Vlaanderen zoveel slechter ging dan in Wallonië (erger, zelfs dan liet men nog het verarmde Vlaanderen betalen), dat zich in de praktijk racistisch opstelde tegenover *les flamins* en dat nog altijd doet, en dat hoogst ernstig pretendeert verdraagzaam te zijn?

De Walen vonden en vinden altijd genoeg Vlaamse collaborateurs om andere Vlamingen die gelijke rechten opeisen, te kalmeren, te koeioneren en desnoods te straffen. De klassieke uitleg voor de Vlaamse mentaliteit van braaf knikken, sjoemelen, nooit rechtuit de mening zeggen (behalve aan de tapkast), collaboreren met alle gezag enz., wordt zeer dikwijls in het verleden gezocht; vooral in de honderden jaren die de Zuidelijke Nederlanden zouden bezet zijn geweest. Zelfs Jean-Luc Dehaene en kardinaal Danneels hebben in interviews de onderstroom van de Vlaamse identiteit gezocht in dat „bezettingsverleden." Het is hun vergeven, want zij behoren tot die generaties die deze Belgicistische praat jarenlang op school ingelepeld kregen. Maar het is de waarheid niet.

Hoe komt het dat de Vlaamse vertegenwoordigers altijd toegeven aan een land dat steeds volgens het principe „nous d'abord" gehandeld heeft ?

De bezettingslegende werd gelanceerd door regeringsleider Charles Rogier, een Luikenaar van Franse afkomst, die de onsterfelijke verzen van versie nr. 2 van de B*rabançonne* neerpende: „A*près des siecles d'esclavage, le Belge sortant du tombeau*." De feitelijke uitvinder van de legende is echter de 26 jarige Jean-Baptiste Nothomb die in 1831 in de Kamer beweerde dat België sinds de dood van Karel de Stoute in 1477 slechts een aanhangsel geweest was van andere staten. Sindsdien waren wij „bezet." Indien Karel de Stoute zonen had gehad, zou er sinds de vijftiende eeuw een Bourgondisch of Belgisch rijk gevormd zijn tussen Frankrijk en Duitsland, terwijl het land nu eeuwen lang van hand tot hand ging. Die politiek nuttige thesis werd vervolgens uitgewerkt door vele Belgische historici in ruil voor de nodige prebenden. Zo werd gezegd dat de Spanjaarden hier baas waren van 1560 tot 1713, dan kwamen de Oostenrijkers tot 1794, dan de Fransen, dan de Hollanders (niet de Nederlanders). Tot het *moment suprème* in 1830, waarop dankzij Brussels-Luikse muiters, de middeleeuwse vrijheden weer hersteld werden.[5]

De eenvoudige historische waarheid is dat de Zuidelijke Nederlanden nooit langdurig bezet zijn geweest, en dat dààr de Vlaamse identiteit niet moet gezocht worden.

W*aar dan wel?*

Sta me een korte historische uitweiding toe om nog maar eens af te rekenen met die dooddoener dat wij „altijd bezet zijn geweest." In 1500 wordt Prins Karel in Gent geboren. Deze Habsburger is de toekomstige graaf van Vlaanderen, hertog van Brabant, graaf van Holland en Zeeland, graaf van Henegouwen, hertog van Luxemburg, enz. Kortom, Karel zal de heerser worden van de „landen van herwaarts" (pas in Karels tijd duikt het woord „Nederlanden" schuchter op). Dit is een statenbond met als enig gemeenschappelijk kenmerk dat alle staten dezelfde vorst hebben. Maar daar houdt het ook mee op.

Karel erft voorts ook nog wat „landen van derwaarts:" het restant van de Bourgondische erfenis, waarvan het belangrijkste kroonstuk, Bourgondië, voor altijd verloren ging bij de dood van zijn overgrootvader Karel de Stoute. In de familie van Karels Castiliaanse moeder sterven echter op zeer korte tijd drie troonopvolgers, en onverwacht is zijn moeder (en in die tijd dus ook zijn vader Filips) troonopvolger van Castilië en Aragon. Zijn vader wordt als Filips I koning van Castilië, maar sterft zelf nog zeer jong. De Nederlanden slagen erin hun jonge vorst tot zijn vijftiende thuis te houden, maar dan wenkt de erfenis en Karel vertrekt. Hij krijgt er later nog Aragon bij, een flink stuk van Zuid-Italië en nog wat Oostenrijk van zijn Habsburgse grootvader Maximiliaan, de man van zijn grootmoeder Maria van Bourgondië. Hij wordt nu koning en zelfs keizer, een hele eer en een enorme verantwoordelijkheid.

[5] Een latere generatie slikte dat sprookje. Vooral de Duitse bezettingen hielpen die legende, want ze werden gebruikt om te herinneren aan die honderden jaren van zogenaamde soortgelijke ellende. Velen denken immers dat het er in 1742 zo ongeveer aan toe ging als in 1942. Ik heb aan Maurice de Wilde, een andere apostel van de bezettingslegende, ooit gevraagd wat de „bezetting" in de Oostenrijkse tijd voorstelde. Hij antwoordde heel ernstig dat er in ieder dorp wel zoiets als een „*kommandantur*" te vinden was. Jongere auteurs moeten beter weten, maar nemen dikwijls niet eens de moeite een enkel cursusje „instellingen van de moderne tijden" te lezen. Geert van Istendael baseert in zijn België-boek een groot deel van zijn verhaal over onze identiteit op deze historische legende. In een stuk in *De Standaard* over het verschil tussen Nederland en Vlaanderen vertelt Steven de Foer soortgelijke nonsens.



En natuurlijk probeert hij zijn vele landen een beetje over dezelfde kam te scheren, wat te centraliseren. Als hij als koning van Aragon oorlog voert in Italië met Frankrijk, dan moet Castilië meehelpen en de veel rijkere staten Brabant en Vlaanderen ook, al voelen die daar maar weinig voor.

Karel slaagt er niet in zijn Duits-Oostenrijkse erfenis plus keizerskroon aan zijn zoon Filips door te geven. Tegen zijn zin gaan die naar zijn broer Ferdinand. Maar de Nederlandse staten zijn een erfenis in rechte lijn en daarenboven de rijkste brok, en die zijn dus voor zijn zoon, koning Filips II. Daarmee begint de zogenaamde „Spaanse bezetting." Onder Karel is de ruggengraat van de Castiliaanse gemeentes gebroken en Filips kan in Spanje vrij autoritair regeren. Met zijn Castiliaanse opvoeding probeert Filips dat kunstje in zijn vele „landen van herwaarts" nog eens te herhalen. Hij wil alle staten en alle onderdanen in hetzelfde gareel dwingen qua godsdienst en belastingen. Dat mislukt en tenslotte moet hij een leger zenden. Dit leger, onder het bevel van de hertog van Alva, bestaat voor één derde uit Spanjaarden en voor de rest uit Nederlanders en Duitsers. Het schrikbewind van Alva duurt geen twee jaar en slaagt er niet in de Opstand te bedwingen. Filips ziet zijn dwaasheid in en roept Alva terug. Hij trekt al zijn maatregelen in, herstelt alle vrijheden en vraagt maar één ding: dat zijn Nederlandse onderdanen goede katholieken blijven.

Dat beloven ze heel graag in de Zuidelijke staten, want bijna alle protestanten zijn inmiddels toch geëmigreerd naar het Oosten of boven de grote rivieren. De scheuring tussen Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden wordt een feit. Het Noorden wordt een republiek en een onafhankelijke statenbond. Het Zuiden erkent verder de koning als soeverein van de overblijvende staten. Die staten regelen echter zelf hun rechtspraak, bepalen zelf hun belastingen, duiden zelf hun bestuurders aan en kiezen hun eigen vertegenwoordigers. Kortom, de vorst heeft in zijn Nederlandse staten minder te vertellen dan de Europese Unie in België. Het leger dat de Zuidelijke Nederlanden verdedigt, telt nogal wat Spaanse huurlingen. Dat zijn geen bezetters, want de Nederlandse staten betalen belasting aan de vorst en in ruil moet die voor de landsverdediging zorgen. De Zuid-Nederlandse staten vinden het zeker niet erg dat de vorst een paar duizend kilometers verder woont. Dan kan hij zich niet met alles en nog wat moeien, zoals de gewoonte is van de Franse koning of van de een of andere Oranje in het Noorden (notabene niet meer dan een erfelijk ambtenaar).

De vorst had in de Zuidelijke Nederlanden minder te zeggen dan de Europese Unie in België.

Nadelen zijn er natuurlijk ook. In de vele oorlogen tussen Spanje en Frankrijk doen de Fransen niet veel moeite om over de Pyreneeën te trekken. Liever trekken ze naar de Nederlanden omdat er in het rijkere Noorden zoveel meer te plunderen is. En wanneer een of ander vredesverdrag gesloten moet worden, mag natuurlijk alleen de vorst aan de tafel zitten en niet de diverse Zuid-Nederlandse staten.

Wanneer de Spaanse Habsburgers uitsterven, breekt er een Europese oorlog uit over de erfenis, maar tenslotte wordt de logica gerespecteerd. In Wenen regeren nog altijd de erfgenamen van Karels broer, en dus krijgen de Zuid-Nederlandse staten een Oostenrijkse Habsburger als vorst. Groot is de liefde niet tussen de onderdanen en de nieuwe vorst. Maar ze laten elkaar wel met rust. In Wenen beschouwen ze de Zuid-Nederlandse staten aanvankelijk als een soort onderpand in afwachting dat ze hen kunnen ruilen voor bijvoorbeeld Beieren. Maar met de Oostenrijkers komt er wel een lange periode van vrede en welvaart. De vorsten in Wenen laten de Nederlanders zichzelf verder besturen. De Nederlanden verklaren zich zelfs rustig neutraal wanneer Oostenrijk oorlog voert met Pruisen. De bekendste landvoogd uit deze periode is Karel van Lorreinen, schoonbroer van keizerin Maria-Theresia. Hij is zo populair dat de „bezette" Brabanders nog tijdens zijn leven een standbeeld voor hem oprichten.

Keizer Jozef is de eerste vorst in meer dan twee eeuwen die zelf een kijkje komt nemen en het bevalt hem maar erg matig. Hij wil alles moderniseren en centraliseren. En de geschiedenis herhaalt zich: een opstand. De staten vormen een onafhankelijke confederatie, maar maken weldra onderling ruzie. Het overgrote deel van de Zuid-Nederlanders is dan ook tevreden als de nieuwe keizer, de broer van de juist gestorven Jozef, de teugels in handen neemt. Hij liquideert alle hervormingen van zijn broer. Inmiddels is echter de Franse revolutie uitgebroken. De Fransen veroveren kortstondig de Nederlanden. Het Oostenrijks leger jaagt hen weer weg, maar ditmaal is de vorst het beu. Hij heeft weinig te vertellen in zijn Nederlanden en moet er een duur leger betalen. Op 29 mei 1794 deelt de „bezetter" aan zijn onderdanen mee dat hij hun de onafhankelijkheid verleent als ze het nog langer vertikken zelf een eigen leger op te richten. Dat is een uniek feit in de Europese geschiedenis: een vorst die dreigt zijn onderdanen te verstoten in plaats van omgekeerd. Dat was nou ook niet de bedoeling en de Zuid-Nederlandse staten geven grommend toe. Het is niet meer nodig. Drie maanden later zijn de Fransen er weer en ditmaal begint een keiharde échte bezetting die twintig jaar duurt. Eeuwenoude staten als Brabant en Vlaanderen verdwijnen voor altijd.[6]

Wanneer de geallieerden in 1814 Bonaparte verjagen, verenigen zij weer even de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden. De nieuwe koning Willem I laat discreet de burgerij ondervragen en is niet erg gelukkig met het antwoord: De Zuid-Nederlanders willen liever de onmachtige Habsburgers weer. Die peinzen daar echter niet over en negeren de wensen van de verre Zuidelijke Nederlanden, want ze verkiezen de annexatie van een flink stuk Noord-Italië, waar ze niet gewenst zijn en dat ze dan ook vlug zullen verliezen. Tot zover het onuitroeibaar sprookje over de niet-bestaande eeuwenlange bezetting van onze gewesten.

De V*laamse onderdanigheid is echter een realiteit.*

Zijn er in de geschiedenis scharnierpunten te vinden waar die Vlaamse mentaliteit gecreëerd wordt? Ik denk het wel. Vlamingen en Brabanders waren niet altijd doetjes. Dat bewezen ze tijdens de Nederlandse Opstand toen zij de motor van het verzet tegen Filips II waren. Zo'n 80.000 pakten hun biezen en trokken naar het Noorden dat achter de brede rivieren zoveel gemakkelijker te verdedigen was. Die 80.000 namen natuurlijk niet alleen hun kapitaal mee. Zij waren de betweters die niet alle dogma's van kerk en koning aanvaardden, de Calvinistische koppigaards die dachten dat ze uitverkoren waren, de moeilijke maar ook creatieve mensen. Ze waren een intellectuele elite die niet meer terug kwam. Deze aderlating werd nooit gestelpt. Hun vertrek vergemakkelijkte de taak van de kerk tijdens de Contrareformatie. Toen werd een flink deel van de huidige Vlaamse mentaliteit aangekweekt.

De kerk preekte een leer die perfect paste bij de belangen van adel en hoge burgerij. In ruil voor hun steun kregen de bisschoppen van de overheid het absolute godsdienstmonopolie in de Zuidelijke Nederlanden. Een zeer talrijke en geleidelijk goed opgeleide geestelijkheid hamerde er week na week de braafheid in. Respect voor zowel het wereldlijk als het kerkelijk gezag, hard werken, niet zelfstandig denken want dat doet het kerkelijk en burgerlijk gezag wel in uw plaats, geen gevaarlijke boeken lezen. Het was zelfs verboden de Bijbel in het Nederlands te lezen. Daarmee werd de Vlamingen honderden jaren lang het enige boek ontzegd dat hen een leescultuur en een standaardtaal had kunnen geven.[7]

Het protestantisme verviel zeer vlug in religieuze dogmatische kommaneukerei, maar iedereen had het recht, zelfs de plicht, zijn mening te zeggen. Dat leidde tot talrijke scheuringen en sectarisme, maar bevorderde eeuwen

[6] De parvenu's van Laken eigenen zich later de aloude hertogelijke en grafelijke titels toe. Ze geven zichzelf het odium van erfgenaam door ook de namen van de vroegere vorsten aan hun kinderen te geven, vandaar Boudewijn en de huidige Filip, zij het uiteraard in een Franse vertaling.

[7] De Nederlandstalige leesstatistieken bestonden lang uit een tweeluik: Nederland boven de rivieren aan de ene kant, en Vlaanderen met Noord-Brabant en Nederlands-Limburg aan de andere kant, omdat de katholieke Noord-Brabanders en Nederlands-Limburgers even weinig letters soupeerden. Nederland verkoopt iedere dag zo'n 700.000 kwaliteitskranten. Vlaanderen zou er verhoudingsgewijs zo'n 270.000 moeten verkopen, maar zet er nauwelijks 125.000 over de toonbank (en vergeleken met *NRC, Volkskrant* en *Trouw*, kan je *De Standaard* en *De Morgen* bezwaarlijk kwaliteitskranten noemen).

later een sterk maatschappelijk debat, vinnige discussies en een echte politieke cultuur. Onder het deken van het katholicisme was er geen discussie mogelijk, waren er geen botsende meningen en dus ook geen debat. Wanneer de kabel in de jaren zeventig van vorige eeuw Vlaanderen met Nederland verbindt, kijkt een kleine Vlaamse intellectuele minderheid verlekkerd naar de Nederlandse discussiecultuur op TV. De Vlaamse televisiemakers doen dat ook en ontdekken weldra aan de hand van de kijkcijfers dat Vlaanderen zoiets niet op prijs stelt. Debatteren gelijkt teveel op ruziemaken, en Vlamingen lusten geen ruziemakers. Verstandige politici spelen dan ook in op die lethargie, op die afkeer van duidelijke en scherpe standpunten. Ze verkiezen zalvende algemene clichés en preken berusting. Ondanks de geregelde Waalse chantage en sabotage denken ze er niet aan „de institutionele atoombom" te gebruiken. Minister-president Luc Van den Brande bleef beleefd toen de arrogante Baudouin Cobourg hem op het matje riep.

De kerk heeft de Vlaamse mentaliteit op nog een andere manier beïnvloed. De regels zijn wel bijzonder streng, maar met wat berouw achteraf is veel vergeven. De Calvinistische scherpslijperijen passen niet bij de katholieke kerk. Zo eist de kerk in het A*ncien Régime* de strikte zondagsrust. Ze kan de wereldlijke overheid vragen om de overtreders te straffen. In de werkelijkheid knijpen bijna alle pastoors een oogje dicht tijdens de oogsttijd. Aldus leren de meeste Vlamingen het verschil kennen tussen de theorie en de praktijk van de wet.

Braaf zijn en je bek houden loonde. Het heil kwam niet van een open discussie, maar van je relaties. Kortom, niet van je kennis, maar van je kennissen.

De Zuid-Nederlandse staten besturen dan wel zichzelf, maar dat bestuur is in de handen van een klein coterietje van edelen, hogere geestelijken en rijke burgers die alles beslissen in staat, stad en dorp. We moeten geen volbloed democraten maken van de calvinisten in het Noorden, maar daar ontstond wel een mentaliteit dat in de kerk iedereen iets te vertellen heeft, daar werden ouderlingen verkozen, daar was er discussie die een mentaliteit creëerde die ook op het politieke vlak inspraak eiste. Niets daarvan in de Zuidelijke staten. Daar loonde braaf zijn en je bek houden. Daar kwam het heil niet van een open discussie, maar van je familieleden en van je relaties: kortom, niet van je kennis, maar van je kennissen. Daar bleef de kerktorenmentaliteit bestaan, de zekerheid die je alleen vindt bij je vertrouwde kennissen en familie. Daar bestuurden de hogere standen brutaalweg eeuwenlang de steden, en zeker de dorpen, met alleen hun eigen belang voor ogen. Adel en geestelijkheid betaalden geen directe belastingen en ze lieten de factuur voor bijvoorbeeld openbare werken door de kleine luiden via verbruiksbelastingen betalen. Daar ontstond dat diepgeworteld wantrouwen van de Vlamingen tegenover de overheid, omdat die (geleidelijk Franstalige) overheid lak had aan het algemeen belang. Die mentaliteit heeft niets te maken met de zogenaamde „bezetter," want de meeste Vlaamse boeren liepen in hun hele leven nauwelijks een Spanjaard of een Oostenrijker tegen het lijf.

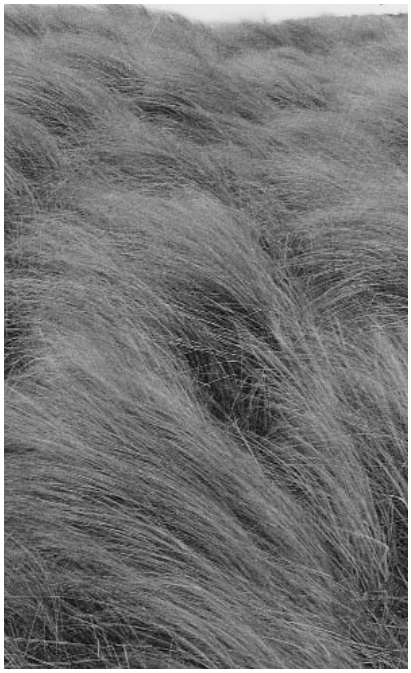
H*et taalaspect*

De kerk zadelde de Vlamingen met nog een erfenis op. De Vlamingen werd geleerd dat andersdenkenden ketters zijn, vijanden dus. Nederlanders en vooral dan Hollanders moesten gemeden worden. De taalverwantschap was dus vrij onbelangrijk vergeleken met de geloofskloof. De Republiek maakte zich trouwens niet geliefd en deed haar best om de Zuid-Nederlandse staten te pesten. Tijdens een groot deel van de 18de eeuw moesten de Zuid-Nederlanders zeer grote sommen betalen voor Hollandse garnizoenen (meestal bestaande uit Duitsers) die in Zuid-Nederlandse steden gelegerd waren om de Franse expansie in te dijken. Die garnizoenen gedroegen zich zeer arrogant en sloegen meestal op de vlucht zodra ze een Franse soldaat zagen. Wanneer Willem I in 1814 een oproep doet aan de Vlamingen en de Brabanders om weer gezamenlijk op te trekken, is de reactie zeer lauw. Zijn

goedbedoelde taalpolitiek heeft geen succes. De haat tegen de „Hollandse protestanten" zit zo diep dat de pastoors zonder probleem honderdduizenden handtekeningen kunnen verzamelen voor petities van (dikwijls analfabete) Vlamingen die eisen dat gerecht en administratie in Vlaanderen opnieuw het Frans mogen gebruiken, een taal waar ze geen drie woorden van begrijpen.

Dat Vlaanderen zijn verplegers en leraars niet behoorlijk betaalt, laat de Vlaamse pseudo-linksen koud.

Overal in Europa was tijdens het *ancien régime* de adel en de hogere burgerij verfranst. Maar in de meeste Europese landen is dat nauwelijks een dun laagje vernis dat zeer vlug kan weggeschraapt worden. De Zuidelijke Nederlanden grenzen echter aan Frankrijk en Parijs is geen 300 kilometer ver. De verfransing gaat dieper en de „onachtzaamheid der moederlijke taal" is hier veel groter. De Vlamingen geloven tenslotte zelf dat hun taal niet ernstig moet genomen worden. *La Belgique*, de staat die na de „bezetting" tot stand komt, maakt het hen vlug duidelijk. Er is maar één echte taal in het land en ieder die *au sérieux* wil genomen worden, kent en spreekt die taal. In feite maakt België het de Vlamingen niet eens echt moeilijk. Iemand die wil, kan voor zichzelf en vooral voor zijn kinderen een niet onneembare hindernis nemen. België wil nooit de Nederlandstalige dialecten vernietigen. Die zijn ten eerste nuttig om Frankrijk te bewijzen dat het hier niet allemaal Fransen zijn, en ten tweede zijn ze te onbelangrijk om er veel aandacht aan te besteden. De Franstaligen zijn zo overtuigd van hun superioriteit dat ze nooit de moeite doen Vlaanderen te verfransen door lager onderwijs in het Frans te verplichten. Wel hebben honderdduizenden Vlaamse kinderen als vanzelfsprekend te horen gekregen dat ze vooral goed Frans moesten leren, en ze hebben dat ook gedaan aan de verfranste middelbare scholen en universiteiten. Een inspanning doen om hun eigen taal behoorlijk te leren, vonden (en vinden) vele ouders overbodig want „Vloms da kenne z'al."



Die honderd jaar Franstalige superioriteit laat diepe sporen na tot de dag van vandaag.[8] Nog altijd zijn Vlaamse politici in het nadeel in discussies met de Waalse collega's omdat ze zich niet op hun gemak in hun eigen taal voelen, omdat ze nog altijd in de eerste plaats dialectsprekers zijn die hoogstens een soort vertaald Nederfrans spreken, die ongegeneerd „wetten stemmen" in plaats van ze „goed te keuren," die blij zijn dat ze na nieuwjaar naar het geleuter van Albert Cobourg mogen luisteren omdat ze „gestelde lichamen" i.p.v. „gezagsdragers" zijn.

Dat dialect heeft in Vlaanderen trouwens meer dan een taalbetekenis. Door het ontbreken van een bijbelvertaling ontstond hier geen eenheidstaal, maar versplinterden de bestaande dialecten, zoals het Brabants en het Vlaams, steeds verder. Dat leidde ertoe dat mensen al na een paar woorden concludeerden: dat is er eentje van ons of niet van ons (iets wat vele stedelingen die in de jaren '70 naar de groene gemeenten trokken onaangenaam zou verrassen, en een mentaliteit die nog altijd bijzonder sterk is in West-Vlaanderen).

Toch moet de steen niet naar de gewone mensen gegooid worden, want bij het begin van de industriële revolutie is braaf en gehoorzaam zijn zelfs de enige overlevingsstrategie. De meeste Vlamingen zijn keuterboeren wier boerderijen door vererving altijd kleiner worden. Honderdduizenden verdienen iets bij in de thuisnijverheid, maar kunnen tenslotte niet meer concurreren tegen de reusachtige katoenweverijen. De leidende standen proberen de mensen toch op het platteland te houden om hun pacht niet te verliezen. In het midden van de 19de eeuw overleven veel Vlamingen op een aardappeldieet. Wanneer jaren na elkaar de aardappeloogst mislukt, is de ellende zeer groot. De Belgische (in feite Luikse) regering vertikt het te helpen. Op zeker ogenblik leeft de helft van de Oost- en West-Vlaamse bevolking van de bedeling. In die hongerjaren tussen 1845 en 1848 verdwijnt daar het laatste restje fierheid en opstandigheid.[9] Cyriel Buysse schetst die hele mentaliteit met één zin in zijn *Het gezin van Paemel*. Wanneer de boer met

[8] Ik herinner me hoe in 1950, in het laatste jaar van mijn Mechelse gemeentelijke kleuterschool, Sinterklaas in de klas opdook. De goedheilige man sprak uiteraard alleen maar Frans, vertelden onze kleuterjuffrouwen. Tien jaar later hetzelfde liedje tijdens de prijsuitdelingen in het Mechels Atheneum. Het ene jaar Franstalige gedichten van Marguerite Bervoets, *une héroine de la résistance*, want uiteraard waren verzetshelden Waals. Het volgend jaar werden alle franskiljonse kinderen opgetrommeld om een tafereel uit *La Reine Morte* op te voeren.

de ene tegenslag na de andere onrechtvaardigheid geconfronteerd wordt, komt hij niet in opstand maar reageert hij met „nog harder werken, akkerdjie."

Wanneer de industrialisering tenslotte toch Vlaanderen bereikt, hebben de gezagsdragers hun lesje geleerd uit de Waalse misère. Ze staan niet toe dat de mensen rondom de fabrieken in eigen wijken gaan wonen waar solidariteit maar ook soms blinde woede heersen. De Vlamingen mogen wel in de stad werken, maar moeten 's avonds weer naar hun dorp. En dus komen er overal spoorwegen en buurttrams. Zo houdt men ze ook braaf, want onder de controle van het dorp, en de postmeester meldt meestal aan de pastoor dat iemand een abonnement op een slechte krant heeft. Zo kan men ook de lonen laag houden, want „de lochting maakt zovele goe." Als de mensen toch naar de stad trekken, zorgt de herder ervoor dat ze in één trek van de boerenbond naar de christelijke vakbond worden gesluisd. Vlaanderen is het énige West-Europese land dat tussen de twee wereldoorlogen zijn bevolking in de steden ziet verminderen.

Het *verraad van de socialisten*

Uit de economische ellende ontstaat ook die Vlaamse hang naar „de vaste betrekking," waardoor mensen uit Brugge, Ronse of Hasselt uren naar Brussel spoorden (en sporen) om klerk te zijn op een of ander ministerie. Het betaalt misschien niet goed, maar het is zeker, en braaf zijn loont in de openbare dienst waar promoties lange tijd gegeven worden op basis van geduldig wachten en de juiste partijkaart kopen. Geen risico's nemen is belangrijk voor de vele Vlamingen, want „liever een vogel in de hand dan tien in de lucht." Nog altijd is Vlaanderen geen land van ondernemers. En nog altijd kunnen de belangrijke openbare diensten, zoals de Post, de NMBS, het leger, de federale ministeries enz., maar hun taak vervullen door de braafheid en onderdanigheid van de Vlamingen. „De dienst is tweetalig maar de ambtenaren mogen eentalig zijn." In de praktijk spelen vele Vlamingen dus maar vertaler. De federale diensten zouden morgen in elkaar donderen als de Vlaamse ambtenaren zich zouden gedragen zoals zovele Waalse collega's. Dankzij die Vlaamse identiteit is dat gevaar echter niet erg groot.[10]

De industrialisering van het land creëert een arbeidersbeweging. Haar verdiensten zijn aanvankelijk groot (*één man, één stem*), maar zij zal deze Vlaamse collaboratiementaliteit met de Franstalige machthebbers nog vergroten. Erger, zij zal onbeschaamd en tot vandaag de belangen van haar eigen mensen verraden ten voordele van het profijt van haar mandatarissen. Einde 19de eeuw kan men nog begrijpen dat Anseele en Co de Vlaamsgezinde tendens in de jonge socialistische partij onderdrukken, want door het kiessysteem kunnen de eerste Vlaamse socialisten alleen maar verkozen worden in Wallonië.

De Waalse socialisten hebben voor de Eerste Wereldoorlog trouwens wel begrip voor de Vlaamse eisen. Daarenboven zijn de Vlaamsgezinde burgers op het einde van de 19de eeuw zeker niet erg sociaal geëngageerd. Wedijveren voor algemeen stemrecht is er meestal bij hen niet bij. Integendeel, de angst voor de proletarisering is groot. Ook de vele acties tegen de verfransing in de katholieke scholen en de steun die *les petits vicaires* aan de Vlaamse zaak geven zijn niet altijd zuiver op de graat.[11]

Anders wordt het natuurlijk wanneer Anseele in 1918 als een van de eersten de afschaffing van de Nederlandstalige universiteit van Gent eist om de franskiljons waarmee hij coalitie vormt een plezier te doen. Na die oorlog is het ook gedaan met de goedgunstigheid van de Waalse socialisten. Het *Compromis des Belges* van Camille Huysmans en Jules Destrée voorziet de tweetaligheid van Vlaanderen en de eentaligheid van Wallonië. De Vlaamse socialisten worden de onderdanige ja-knikkers van hun Waalse „kameraden,"

[9] Ik was in de zeventiger jaren gehaat bij de vele bakkers en beenhouwers rond de BRT-gebouwen aan het Flageyplein, en later aan de Reyerslaan, omdat ik altijd luidruchtig Nederlands sprak en weigerde Frans te begrijpen, terwijl zij, geterroriseerd door het toen oppermachtige *F(ront)D(es)F(ascistes)*, zo hun best deden hun Vlaamse origine te vergeten. Ik denk nog altijd dat het geen toeval was dat ze allemaal uit de „Vlaanders" kwamen.

[10] Toen ik in 1965 bij de toen nog bestaande tweetalige boekhouding van de BRT-RTB begon, gedroeg ik me op taalgebied als de doorsnee-Waal: ik sprak alléén mijn eigen taal. De Walen maakten er zich wel eens boos over, maar begrepen heel goed dat zij juist hetzelfde deden. De hysterie, de haat, kwam van sommige Vlaamse collega's die toch zo bang waren. Toen die gemeenschappelijke diensten eindelijk gesplitst werden, leken de problemen van de baan. Ik werd bureauchef in de boekhouding van de BRT en moest mijn handtekening zetten wanneer facturen van leveranciers betaald dienden te worden. Toen begonnen de problemen pas echt, want ik weigerde facturen te betalen die in strijd met de taalwetgeving in het Frans waren gesteld. Karel Hemmerechts schreef een boze nota omdat ik een „*fleuriste*" niet wou betalen. Hemmerechts gebruikte het argument dat „deze dame een overwegend Franstalige wijk van de hoofdstad bewoonde." Ze kreeg van mij echter pas eerst haar geld nadat ze „bloemiste" was geworden.

Nog leuker was het gedrag van Paul Vandenbussche. De administrateur-generaal was niet weg te slaan uit de beste restaurants, en die vertikten het een eenvoudig Nederlandstalig factuurtje op te stellen. Ze kregen van mij een beleefde brief, maar gingen liever klagen bij de grote baas dan zich te vernederen en drie woorden Nederlands op een factuur te schrijven. Vandenbussche werd hysterisch en zei dat zijn reputatie in het gedrang kwam. De facturen bleven echter in mijn schuif, tot de directeur Financiële Directie die schuif liet openbreken tijdens mijn vakantie.

De enige dappere die ik bij de openbare omroep ontmoet heb, was de bekende filmcriticus Jos van Liempt, het hoofd van de filmdienst. Toen een filminklaringsbedrijf op zijn poot speelde omdat die „boekhouder" hun Franstalige facturen niet wou betalen, kregen zij een brief op poten terug van Van Liempt. Zo ze nog één Franse factuur zonden, konden ze het schudden. De eerstvolgende factuur was in behoorlijk Nederlands.

[11] Ze steunen niet zozeer om een einde aan de discriminatie van Vlaamse mensen te maken, maar ze doen dat dikwijls omdat ze die mensen in de katholieke schaapstal willen houden, want met het Frans komen ook de slechte ideeën uit Frankrijk met zijn *liberté* en vooral *égalité* en *fraternité* die niet rijmen met de conservatieve sociale houding van de kerk.

omdat „in het hogere belang" de Vlaamse eisen altijd moeten wijken voor de linkse eenheid. De Vlaamse socialisten kunnen trouwens maar tot de hoogste cenakels doorstoten met Waalse goedkeuring. De Vlaamse socialistische leiders organiseren, tegen beter weten, zestig jaar lang echte campagnes om hun eigen mensen wijs te maken dat ze er goed aan doen geen enkele Vlaamse eis te stellen. Slogans als „liever een Waalse arbeider dan een Vlaamse kapitalist" worden er in de Volkshuizen generaties na generaties ingehamerd. Vele Vlaamse socialisten als een Spinoy of later Claes weten zeer goed dat Waalse kameraden als Cools en Spitaels *wel degelijk een Waalse kapitalist boven een Vlaamse arbeider prefereren*. Maar dat wordt bewust onder het tapijt geveegd. Iedereen met een kleine Vlaamse reflex weet dat hij of zij geen toekomst heeft bij de BWP-BSP en zwijgt in de partij en de vakbond.

Het verraad van de sociaal-democratie stopt niet met de splitsing van de BSP, integendeel. De oude BSP heeft ambtshalve altijd een paar Vlaamse ministers. Maar sedert de federalisering bestaat de mogelijkheid dat de Waalse socialisten in de regering gaan zitten zonder hun Vlaamse geestverwanten. De angst om er niet bij te zijn leidt tot nog grotere concessies dan vroeger. Toen was Vlaanderen arm en vochten de socialisten om een deel van de koek. Nu is Vlaanderen rijk en staan de socialisten toe dat in de naam van een zogenaamde solidariteit de Vlaamse arbeiders en bedienden honderden miljarden afstaan ten voordele van een georganiseerde maffiabende die, zoals in iedere maffiastaat, een deel van de buit verdeelt in ruil voor de stemmen, bij voorkeur door het creëren van overbodige overheidsbaantjes. Dat Vlaanderen zijn verplegers en leraars niet behoorlijk betaalt, dat het milieu een zorgenkind blijft bij gebrek aan geld, laat de Vlaamse pseudo-linksen koud. Dat Wallonië ondanks deze injectie verloedert omdat de PS-maffia nooit in zinvolle apolitieke projecten investeert waar de burger in plaats van de partij beter van wordt, deert hen evenmin.

Links is in de meeste landen met een koloniale heersersklasse altijd nationalistisch geweest, want nationalisme was een ander woord voor antikolonialisme, voor de strijd tegen discriminatie.[12] In Vlaanderen is het socialisme altijd anti-nationalistisch geweest, want schijnlinks liet de discriminatie van de eigen kleine luiden toe (ter wille van het gewin van de baasjes) en begon in de jaren negentig via een aantal media-aanhangers een regelrechte campagne om dat anti-discrimatie-nationalisme gelijk te stellen met het nazisme, een bewuste leugen.[13]

Is er dan niets goed aan die Vlaamse braafheid en onderdanigheid? Natuurlijk wel, want politiek mag Vlaanderen teveel de duimen leggen, maar daar stopt het dan ook. De multinationals en niet de Belgische kapitalisten hebben de Vlamingen een behoorlijke levensstandaard geschonken in de jaren zestig. Hier waren havens, brave en hardwerkende mensen die altijd bereid waren de taal van de nieuwe bazen te leren. In Wallonië dachten en denken ze soms nog altijd dat Frans een wereldtaal is. Men kan er nog altijd niet overleggen en men graaft het graf van de eigen onderneming door lompe stakingsacties. Erger nog, Waalse politici zijn dikwijls jaloerse egoïsten die onbeschaamd het Vlaamse geld binnenrijven en tezelfdertijd veto's stellen wanneer Vlaamse politici proberen de Vlaamse economie, en dus onrechtstreeks de Waalse welvaart, te bevorderen. De Vlaamse braafheid, soepelheid en werkethiek heeft als gevolg dat ook onze politici typische Vlamingen zijn, met alle gevolgen vandien in *la Belgique*. Maar buiten de politiek heeft ze van Vlaanderen een van de welvarendste landen ter wereld gemaakt. Wat nepotisme, cliëntelisme en taalracisme realiseren kan men ten zuiden van ons zien; in de DDR van West-Europa.

Jan Neckers*

[12] Nelson Mandela werd tot in het begin van de jaren negentig „de zwarte nationalist" genoemd.

[13] Die trend was natuurlijk nog veel sterker bij een extreemlinkse partij als de Kommunistische Partij, die haar mandatarissen uitsluitend in Wallonië haalde. De vroegere KP-leider Van Geyt gaf de KP de opdracht om, tezamen met ander extreemlinks pluimage, Agalev te infiltreren en een sympathieke milieupartij in een onverdraagzame extreemlinkse bende om te turnen. En de collaboratiementaliteit kwam natuurlijk mee en heeft Agalev nu in zijn vaste greep.

* Jan Neckers is historicus. Tot 1998 was hij producer en eindredacteur bij de openbare omroep, waar hij het wekelijkse historische programma *Boulevard* samenstelde. Hij schreef en produceerde reeksen zoals „Geschiedenis van de kleine man," „Als een wereld zo groot waar uw vlag staat geplant," „De bevrijding" en „Geschiedenis en instellingen van de VS en de Sovjet-Unie."

Alleen de werkelijkheid telt... Het *referendum en de* Belgische Grondwet

Het recente boek „De Re Ferenda" heeft Jos Verhulst ervan overtuigd dat de tegenstanders van de directe democratie met dubbel krijt schrijven.



Eind vorig jaar verscheen het boek D*e Re Ferenda. E*e*n meta-juridische conflictanalyse van het referendum*. Het werd samengesteld onder redactie van Prof. Frank Fleerackers en bevat bijdragen van een aantal Vlaamse professoren, waaronder juristen, politicologen en historici.[1] Ongetwijfeld wil het boek een bijdrage zijn in het debat over directe democratie, hetgeen wij toejuichen. Maar afgezien van het feit dat het boekje (230 pp. van klein formaat) erg duur is, produceert het bij mij vooral een intens gevoel van bevreemding. De academici die eraan meewerkten, gaan bijna allemaal uit van een reeks premissen die mij compleet absurd lijken. Zoals de bewering dat wij in een democratie leven; of het denkbeeld dat een democratische Grondwet *überhaupt* onverenigbaar zou kunnen zijn met direct-democratische besluitvorming. Het boekje bevat ongetwijfeld heel wat interessante technische informatie (zoals de bijdrage van prof. Jaak Billiet over de vraagstelling in referenda), maar voor het overige sta ik voor een ideologische muur. Ik schop dus maar tegen die muur.

Ik concentreer me op het essay van prof. Jan Velaers: H*et referendum en de volksraadpleging in grondwettelijk perspectief* (pp.145-197). De grondwettelijkheid van de directe democratie is immers een brandend actueel onderwerp. In de federale en Vlaamse regeringsverklaringen werden expliciete pro-referendum-intenties opgenomen. Op Vlaams niveau staat ondertussen daadwerkelijk een soort nep-referendum in de steigers (een niet-bindende en niet-afwingbare volksraadpleging, waarmee burgers dus niets kunnen aanvangen).[2] Op federaal niveau verhinderde de P*arti Socialiste* de herziening van de Grondwet, benodigd om een authentiek bindend referendum op volksinitiatief in te voeren. Vlaanderen kan dus niet evolueren naar een democratie, door toedoen van de *democratische* PS. En Vlamingen kunnen niet eens voor of tegen deze PS stemmen; de partij die in Vlaanderen de invoering van de democratie tegenhoudt, haalt zijn stemmen en zijn macht in het Zuiden des lands. Dat is de werkelijkheid in dit land, anno 2002.

B*elgië is geen democratie*

Is het referendum op volksinitiatief verenigbaar met de Belgische grondwet? Prof. Velaers levert in zijn bijdrage een handig overzicht van de heersende inzichten. Onze Grondwet zou vooreerst, blijkens het unaniem advies van de rechtsleer, niet verenigbaar met het bindend referendum (p.151). De niet-bindende volksraadpleging zou in principe wel verenigbaar kunnen zijn met de grondwet, maar in een basisadvies van 15 mei 1985 heeft de Algemene Vergadering van de Raad van State deze opvatting toch in vraag gesteld, omdat *de facto* een volksraadpleging die uitmondt op een duidelijke uitslag, toch moreel en politiek bindend is voor de overheid (p.152).

Velaers schrijft hierover: „Het recht, en ook het grondwettelijk recht, is niet louter een spel van de geest. Overeenstemming met de Grondwet is niet zomaar een kwestie van woorden. De werkelijkheid telt. De Raad van State stelde: A*ls de wetgever die over een bepaalde kwestie een volksraadpleging wil houden, van te voren weet dat het antwoord dat hem verstrekt zal worden, hem zeker zal binden, of als hij in alle geval al vastbesloten is een beslissing te nemen die overeenkomt met de wens van de meerderheid van de kiezers, dan is het adviserend karakter van dat beroep op de burgers*

[1] F. Fleerackers (ed.), *De Re Ferenda – Een meta-juridische conflictanalyse van het referendum*, Larcier, Gent, 2001, 230 pp., 66,00 €. Het boek bevat bijdragen van de professoren J. Billiet, B. Bouckaert, K. Deschouwer, F. Fleerackers, R. Foqué, M. Van Den Wijngaert en J. Velaers.

[2] Meer informatie over burgerinitiatieven en referenda is te vinden in mijn bijdrage „Directe democratie: wat, waar en hoe," *Secessie*, jan-maart 2001, pp. 18-24.

kunstmatig en zelfs fictief (…) O*vereenstemming met de Grondwet is niet zo maar een kwestie van woorden; zij houdt verband met de grond zelf van de instelling die in leven moet worden geroepen en mag niet los van de werkelijkheid worden beoordeeld*. Op grond van deze redenering heeft de Raad van State elke volksraadpleging op federaal of regionaal niveau steeds afgewezen als strijdig met de Grondwet." (pp.152-153).

Voor juridische leken is dit verwonderlijk. Hoe kan een Grondwet, die democratisch heet te zijn, principieel beletten dat het volk zich desgewenst rechtstreeks uitspreekt? Het antwoord is simpel: „Het Belgisch bestel is (…) gefundeerd op de nationale en niet op de volkssoevereiniteit." (p.157).

Wat betekent dit? Niets anders dan *dat België helemaal geen democratie is*. Democratie betekent, in letterlijke zin, dat het volk soeverein is. Maar in België is blijkbaar het volk niet soeverein. Het is de N*atie* die de dienst uitmaakt. Nu is N*atie* een uitermate abstract begrip. Een natie als zodanig is geen wezen begiftigd met inzicht en wil. De term N*atie* moet uiteindelijk verwijzen naar een concrete verzameling van mensen, en die verzameling is dus blijkbaar niet het volk. Bijgevolg verwijst de term N*atie* naar een maatschappelijke elite. België is dus een *elitocratie*, maar dat klinkt vies, en daarom gebruikt men de dubbelzinnige term N*atie*, terwijl men naar het plebs zelf spreekt over *democratie*, wat dus volksbedrog blijkt te zijn. Dat klinkt brutaal, maar het is wel de werkelijkheid, en zoals prof. Velaers schrijft: „Alleen de werkelijkheid telt." (p.160).

Welke elite heeft de macht in België? Prof. Velaers laat ons hierover niet in het ongewisse. Het zijn de partijen die de dienst uitmaken: „Tegenover de *juridische* G*rondwet* staat de *reële* G*rondwet*. Beide bieden een verschillend perspectief. D*e K*o*ning benoemt en ontslaat zijn ministers*, luidt de juridische Grondwet, maar daaronder gaat een andere politieke werkelijkheid schuil. De partijvoorzitters hebben meestal een beslissende inbreng. K*amer en* S*enaat oefenen de wetgevende macht uit*, en dat is ook zo, maar de politieke compromisvorming, over de inhoud van die wetgeving, valt meestal elders: in de ministerraad of in de partijcenakels van de meerderheid." (p.184).

België is dus geen democratie, maar een *particratie*. Sommige politici zeggen dit ook ronduit, vooral wanneer ze in de oppositie zitten: „Dat we in een democratie leven is een illusie. We leven in een particratie." (Marc Verwilghen, VLD-kamerlid, D*e S*t*andaard* M*agazine*, 29 augustus 1997). „België is een particratie. En of we het nu graag horen of niet, ook wij zijn daar onderdeel van." (Guy Verhofstadt, VLD-studiedag D*e burger beslist*, Tongeren, 7 februari 1998).

Noteer ook het dubbel krijt waarmee Velaers schrijft. Wanneer machtsruimte moet geschapen worden voor politieke partijen, is een onderscheid tussen *juridische* G*rondwet* en *reële* G*rondwet* toegestaan. Wanneer macht bij de burgers moet terechtkomen, moet de werkelijkheid samenvallen met de Grondwet.

Over het algemeen verwijt ik de Belgische academische elite, en ook de meeste auteurs van D*e* R*e ferenda*, dat ze als ideologische waterdragers van de macht fungeren, en ook dat ze aan volksmisleiding doen wanneer ze een land als België als een *democratie* blijven bestempelen. In de bijlage van het NRC-H*andelsblad* van 4 mei jl. verscheen een uitvoerige bijdrage waarin een hele reeks nederlandse politicologen vrijwel unaniem bevestigen dat Nederland helemaal geen democratie is. In D*ie* W*elt* van 21 augustus verscheen een artikel van de academicus prof. Herbert von Arnim (W*ahl ohne* A*uswahl. Die* P*arteien und nicht das* V*olk bestimmen die* A*bgeordneten*) waarin de werking van de Duitse particratie realistisch wordt beschreven. Wanneer gaan we dit soort evidente waarheden ook eens mogen vernemen van Vlaamse academische kant?

W*at te doen*?

Waar komen die fameuze grondwetsartikelen, die het referendum onmogelijk maken, eigenlijk vandaan? Die grondwetsartikelen zijn gemaakt door een

kleine, niet-verkozen elite van rijken en edelen. Het volk was in de tijd toen die grondwetsartikelen werden geschreven zelfs van stemrecht verstoken. Het had niet eens recht op onderwijs of rechtspraak in de eigen taal. Velaers: „Het argument van prof. De Meyer dat de Belgische Grondwet, in 1831, in naam van het Belgische Volk werd uitgevaardigd en dat het dan ook steeds mogelijk is om dat volk opnieuw over zijn lot te laten beslissen, overtuigt o.i. niet. Niet het Belgische Volk was de originele grondwetgever, doch het Nationaal Congres. Dit stelde in artikel 33 van de Grondwet geen volkssoevereiniteit in, doch een nationale soevereiniteit." (p.165).

Natuurlijk is België geen democratie. De eenvoudige en onweerlegbare werkelijkheid is dat de Belgische maatschappelijke elite anno 1831 een elitocratie installeerde die het volk van de macht uitsloot, en dat de Belgische maatschappelijke elite anno 2002, met de PS voorop, die uitsluiting consequent voortzet.

De weerzin van de maatschappelijke elite tegen directe democratie houdt verband met het feit dat in het Belgisch particratisch systeem allerhande besluiten zijn genomen die allerminst de volkswil weerspiegelen, en dat referenda deze realiteit op pijnlijke wijze aan het licht zouden brengen. Velaers is zich daar ook scherp van bewust. „Het referendum en de volksraadpleging mogen er niet toe leiden dat de bevolking zich uitspreekt over beslissingen die strijdig zijn met de grondwet of de internationale verdragen die België binden. Om dit te voorkomen moet er een preventief toezicht zijn. Om te herstellen een curatief toezicht. (…) Is het denkbaar dat een volksinitiatief wordt genomen, tientallen duizenden handtekeningen worden verzameld, heel de bevolking wordt opgeroepen om aan het referendum deel te nemen, een massale campagne wordt gevoerd met inzet van enorme financiële middelen en dat, na het referendum, zeven rechters in het Arbitragehof tot de vernietiging van het resultaat zouden kunnen overgaan, terwijl dit een ruime steun heeft gekregen van de bevolking? De vraag stellen is ze beantwoorden. Neen, dat is niet denkbaar. Het zou de kloof tussen burger en politiek alleen maar wijder maken en in het rechtssysteem fundamentele spanningen teweegbrengen. Een botsing tussen de volkswil en het recht moet worden vermeden." (pp.177-178).

De referendumpraktijk dreigt aan het licht te brengen dat allerlei bepalingen in de Grondwet en in internationale verdragen strijdig zijn met de volkswil.

Met andere woorden: de referendumpraktijk dreigt aan het licht te brengen dat allerlei bepalingen in de Grondwet en in internationale verdragen strijdig zijn met de volkswil; daarom moet het volksreferendum worden vermeden, of ten minste gecensureerd. Nog korter: we moeten vermijden dat de burgers al te duidelijk het ondemocratisch karakter van de Belgische staat ondervinden.

Hoe kunnen we als democraten tegen deze problematiek aankijken? Moeten we meteen de hele Grondwet verwerpen omdat ze democratische legitimatie mist? Dat kan niet. De noodzaak van historische continuïteit moet worden verbonden met het democratisch ideaal. Mijn stelling luidt dat in een daadwerkelijke democratie de Grondwet per definitie geacht moet worden om de wil van het volk uit te drukken, en dit niet enkel in theoretische zin, maar ook in werkelijkheid (want vergeet niet: *Alleen de werkelijkheid telt*). Het volk moet in een democratie dus altijd in staat zijn om zich daadwerkelijk en volkomen soeverein over een grondwetswijziging uit te spreken. De Grondwet is geen door een hogere macht geopenbaarde tekst, en hangt niet in de lucht. Niet de Grondwet, maar het recht van het volk om zich daadwerkelijk soeverein uit te spreken vormt de grondslag en de hoeksteen van de democratie. Wie het tegendeel beweert, erkent de soevereiniteit van het volk niet en is dus geen democraat. Het referendum, met inbegrip van het grondwettelijk referendum, kan dus in een democratie per definitie direct ingevoerd worden. Geen enkel grondwetsartikel kan geïnterpreteerd worden in een zin die de invoering van het referendum zou verhinderen. Interpretaties die wel leiden tot de afwijzing van het referendum, moeten per definitie als

ondemocratisch worden verworpen. Passages in de grondwet die tot anti-democratische interpretaties kunnen leiden, moeten zo snel mogelijk worden herzien (bij voorkeur via een grondwetgevend referendum) en dienen in afwachting daarvan een democratische interpretatie te krijgen, waarbij rekening gehouden wordt met de werkelijkheid dat onze Grondwet werd geschreven door een kleine elite terwijl de globale bevolking buiten spel bleef. Want alleen de werkelijkheid telt.

België bedreigd door de democratie

De koningskwestie leverde niet het eerste Belgische referendum op. Na de Eerste Wereldoorlog vond, op 24 juli 1920, een soort volksraadpleging plaats in de Oostkantons over de vraag of de bevolking bij België wou blijven of terugkeren onder Duitse soevereiniteit. Dit referendum leverde een verpletterende pro-Belgische meerderheid op: 271 kiezers wilden terug naar Duitsland, de overige 33.455 verkozen om bij België te blijven. Dit verbluffende resultaat werd bereikt door een asymmetrische stemprocedure: wie naar Duitsland wou terugkeren, moest zijn naam en beweegredenen op een lijst gaan inschrijven. Er waren twee plekken, waar dit kon: in Eupen en in Malmedy. Wie zijn naam niet opgaf, werd geacht de aansluiting bij België te verkiezen.[3]

Democratie en confederatieve staatsstructuur (inclusief secessierecht en mogelijkheid tot overlapping) vormen een conceptuele tweeling.

Het Oostkanton-plebisciet leverde dan wel een schitterend pro-Belgisch resultaat op, maar het is tevens een voorbeeld van wat directe democratie zeker niet is. Plebiscieten geschieden op initiatief van de machthebbers en verschillen daardoor kwalitatief van volksreferenda. Nazi-Duitsland levert een interessant voorbeeld: Hitler was een expliciet tegenstander van directe democratie (die hij als niet-Germaans beschouwde) maar hij organiseerde wel enkele plebiscieten, wat in sommige gevallen met kinderachtige manipulaties gepaard ging. Plebiscieten hebben meestal de bedoeling om de machthebber legitimiteit te verlenen. In andere gevallen worden plebiscieten gebruikt om conflicten binnen de elite te beslechten. Soms gaan plebiscieten met ruige vormen van manipulatie gepaard. Dat geschiedde bijvoorbeeld in de Oostkantons. Maar zelfs indien de stemming schijnbaar eerlijk gebeurt, kan een plebisciet niet als echt democratisch worden beschouwd. De essentie van een democratie is immers dat het soevereine volk punten op de agenda plaatst, daarover beraadslaagt en vervolgens beslist. Bij plebiscieten bepaalt niet het volk, maar wel de elite, hoe de agenda luidt en wat de krijtlijnen zijn waarbinnen de beslissing moet vallen.

Deze overwegingen gelden ook voor het plebisciet in 1950. De voorstanders van het plebisciet waren de koning en de CVP; zij hoopten op een koningsgezinde meerderheid. Achteraf klonk het bezwaar dat zo'n referendum de eenheid van het land in het gevaar kan brengen. Zeker voor België, waar vrijwel ieder maatschappelijk probleem ook een communautaire dimensie heeft, is die opmerking relevant. Deze vaststelling pleit echter niet tegen de democratie, maar wel tegen België. Laat ons dit eens principieel bekijken.

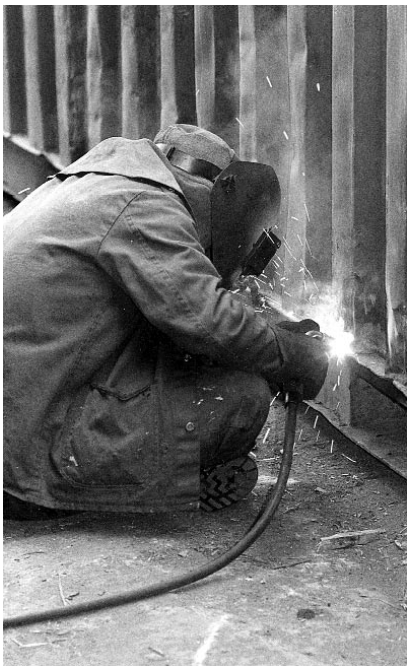
Een democraat kan niet anders dan uitgaan van een confederalistische maatschappijvisie. De hoogste autoriteit is het menselijk individu. Enkel het individu is begiftigd met geweten en oordeelskracht, en enkel het individu ervaart lief en leed. Staten, gemeenschappen, groepen en organisaties kunnen oordelen noch voelen; zij horen dus in dienst te staan van het individu, en niet omgekeerd.

De mens is echter per definitie een sociaal wezen. De mens behoort tot een rechtsgemeenschap, waarbinnen hij op voet van gelijkheid met de anderen, wetten maakt en regels afspreekt. Die wetten en regels gelden op een bepaald territorium. De meest kleinschalige rechtsgemeenschap, met bijhorend rechtsgebied, kunnen we de *gemeente* noemen. Gemeentes zullen

[3] http://c2d.unige.ch/int/voteres.php?entit=17&vote=115&lang=

zich van nature integreren in grotere verbanden voor aangelegenheden waar dit schaalvoordelen oplevert. En die grotere verbanden kunnen op hun beurt alweer associaties vormen. Zo kunnen een groep gemeentes zich inzake transport, water- en elektriciteitsproductie, milieuaangelegenheden enz. confedereren tot een staat, en zo'n staat kan dan weer voor bepaalde deelaspecten van dit bevoegdheidspakket verder associëren met andere staten. De burger komt dus terecht in een aantal concentrische gemeenschappen, van lokaal tot internationaal. Een ongewone, maar toch logische, gedachte luidt daarbij dat in dit netwerk van gemeenschappen heel goed overlappingen kunnen optreden. Het is bijvoorbeeld perfect mogelijk dat een gemeente inzake huisvuilophaling en -verwerking (en bijbehorende reglementen en tarieven) van een intercommunale deel uitmaakt, die de grenzen overschrijdt van de deelstaat waartoe die gemeente behoort.

De Zwitserse econoom Bruno Frey heeft dit concept van territoriaal overlappende verbanden (FOCJ's: F*unctional, Overlapping and Competing Jurisdictions*) theoretisch uitgewerkt. Een belangrijk idee is dat de gemeenten (en via de gemeente natuurlijk de gemeentenaren) hun situatie kunnen optimaliseren doordat ze steeds over de mogelijkheid beschikken om naar een beter functionerend samenwerkingsverband over te stappen. Frey verwerpt vanuit dit gezichtspunt ook een monolitisch Europa: er is geen enkele reden waarom een kandidaat-lidstaat meteen in alle opzichten moet aansluiten bij een massieve U*nie*. Het is in principe veel efficiënter (en uit democratisch opzicht veel meer bevredigend) indien lidstaten (of eventueel ook deelstaten) per bevoegdheidsdomein verschillend samengestelde clusters vormen.[4]



Een democratische samenlevingsstructuur vereist in dit verband, dat de kleinschaligere structuur (bv. de gemeente) in principe soeverein moet blijven ten opzichte van de ruimschaligere structuur (bv. een deelstaat of kanton). Deze soevereiniteit moet voor de gemeentenaren reëel zijn, wat impliceert dat de mogelijkheid moet bestaan om uit het ruimere samenwerkingsverband te treden. Er moet met andere woorden *recht op secessie* bestaan. Voor het individu betekent dit: recht op verhuizing naar een gemeente die aantrekkelijker lijkt. Voor territoriale eenheden als gemeentes betekent dit: recht op uittreding.

Het recht op uittreding weerspiegelt het recht van de soevereine gemeentenaren om zich samen een verband uit te zoeken dat het best met de democratisch tot uitdrukking gebrachte gemeenschapswil overeenkomt. Indien een gemeente dit niet kan doen, dan is ze op een of andere manier bezet, onderworpen of geannexeerd, en is van democratie geen sprake. Met andere woorden: democratie en confederatieve staatsstructuur (inclusief mogelijkheid tot overlapping) vormen een conceptuele tweeling. Beide begrippen impliceren elkaar. De praktische uitvoerbaarheid ervan wordt bijvoorbeeld geïllustreerd in Californië, waar lokale bestuurlijke afscheuringen via directe democratie wettelijk toegelaten zijn. Een belangwekkend recent voorbeeld is het initiatief van San Fernando Valley, een voorstad van Los Angeles, om zich referendumsgewijs uit de agglomeratie los te maken.[5]

In een niet-democratisch bestel, zoals bijvoorbeeld België, is afscheiding doorgaans niet mogelijk. We hebben daar bijna altijd te doen met een machtselite die aan de niet-democratische staat is verknocht, omdat ze precies via die staat haar macht uitoefent. Het is buitengewoon moeilijk om zich concreet voor te stellen hoe het conflict rond Leopold III zou zijn verlopen in een democratische context. Vooreerst staat het principe zelf van een erfelijk staatshoofdschap haaks op alle democratische idealen (en ook op de moderne opvatting dat mensen in principe als gelijkberechtigden worden geboren – in dat opzicht is royalisme niet beter dan bijvoorbeeld racisme). En verder kan men zich niet met enige zekerheid voorstellen hoe

[4] http://www.bsfrey.ch/
http://www.iew.unizh.ch/wp/iewwp056.pdf

[5] Over de efficiëntie van een gedecentraliseerd bestuur, zie ondermeer het werk van Elinor Ostrom.
http://www.apsanet.org/PS/march00/ostrom.cfm

de geschiedenis zou zijn verlopen, indien België een bij die democratie horend confederaal verband tussen Vlaanderen en Wallonië zou hebben gekend. Misschien zou het land uit elkaar zijn gevallen, en zou Leopold III koning van Vlaanderen zijn geworden. Misschien zou enkel in verband met het koningshuis een gescheiden regeling zijn getroffen, met Leopold III als Vlaamse koning en Boudewijn I als Waalse koning (met perspectief op hereniging van het koningshuis na het aftreden of overlijden van Leopold). Misschien zouden, in een democratische samenleving, de burgers gewoon het sop de kool niet waard hebben gevonden, en zou de hele kwestie nooit bovenop de politieke agenda zijn geraakt. We weten het niet, omdat de afstand tussen het democratische ideaal en de Belgische realiteit te groot is. Eén ding is echter wel duidelijk: voor de democraat, die vindt dat een staat er is voor zijn burgers (en niet omgekeerd), kan de koningskwestie nooit gelden als argument tegen de democratie.

Minderheden en democratie

Tegenstanders van (directe) democratie tonen zich altijd heel bezorgd over het lot dat minderheden te wachten staat indien het volk zelf over zijn lot zou kunnen beslissen. Die bezorgdheid impliceert dat men gelooft in de morele superioriteit van de particratie boven die van de heffe des volks. De particratie vervolgt en vernedert in hun ogen alleen maar *slechte* minderheden (zoals bijvoorbeeld het Vlaams Blok, of de Duitstalige gemeenschap, of de antroposofen), terwijl het volk zelf ook wel eens *goede* minderheden zou kunnen bedreigen (zoals bijvoorbeeld het FDF, of de Franstalige gemeenschap, of de islamieten). Maar zelfs indien men de onbewezen opvatting afwijst dat de politieke klasse moreel superieur is aan de gemiddelde burger, dient men toch te erkennen dat het probleem van de minderheden analyse verdient. Niet omdat democratie voor minderheden bedreigender is dan particratie, maar wel omdat minorisering nu eenmaal betekent dat een aantal mensen moeten leven met maatregelen die ze niet hebben gewild.

Territoriale invasie kan het karakter van een gemeentelijk territorium doen kantelen, zodat de voormalige bevolking plots geminoriseerd wordt. De remedie hiervoor is gemeentelijk burgerschap.

Het probleem van de minderheden omvat twee facetten. Enerzijds is er het aspect van taal- en etnische minderheden. Anderzijds stelt zich het vraagstuk van de bescherming van levensbeschouwelijke en politieke minderheden.

Inzake etnische minderheden en taalminderheden is het probleem oplosbaar door consequente confederalisering. In België betekent dit dat taalminderheden, zoals de Franstalige in Vlaanderen, of de Duitstalige en Letzeburgstalige in Wallonië, zich gemeentewijs moeten kunnen afscheiden van de gemeenschap waarin ze nu zijn ingebed. Ik zie geen enkele reden waarom mensen moeten gedwongen worden om te leven in grotere staatsverbanden waarmee ze geen verbondenheid voelen. Men kan terecht opmerken dat territoriale invasie het karakter van een gemeentelijk territorium kan doen kantelen, zodat de voormalige bevolking plots zonder haar toestemming geminoriseerd wordt. De remedie hiervoor is echter *gemeentelijk burgerschap*, en verlening van burgerschap door de gemeentenaren aan kandidaat-gemeentenaren. Dit systeem bestaat in Zwitserland. Je kunt daar niet zomaar gemeentenaar worden door je in een gemeente te vestigen: je wordt actief in een gemeente opgenomen (of niet opgenomen) door de plaatselijke gemeenschap. Dit lijkt me de goede werkwijze te zijn.

Anderzijds moeten burgers steeds vrij zijn om, indien ze dat willen, bijvoorbeeld van taal te veranderen. En indien een meerderheid in een gemeente van taal verandert, en daarbij aansluitend naar een andere gemeenschap of kanton of wat dan ook wil overstappen, moet dit mogelijk zijn.

Overigens dient opgemerkt dat het niet steeds de minderheden zijn die moeten beschermd worden. Binnen het kader van de Belgische staat wordt een gigantische geldstroom ten nadele van de Vlaamse meerderheid en ten

bate van de franstalige minderheid in stand gehouden. Ondanks alle propaganda rond dit thema bestaat er geen historische verantwoording voor deze geldstroom: ook toen Vlaanderen armer was, betaalde het voor het Zuiden. Staten functioneren wel vaker als onderdrukkingsapparaat in handen van een minderheid (denk bijvoorbeeld aan het apartheidsregime in Zuid-Afrika). Wanneer de PS de opkomst van de democratie in Vlaanderen afblokt, dan is dat in eerste instantie om de uitbuiting van een meerderheid door een minderheid in stand te houden.[6]

Er zit echter nog een levensbeschouwelijke kant aan het minderheden-vraagstuk. Veel minderheidsproblemen worden veroorzaakt doordat de staat zich bemoeit met zaken die buiten zijn natuurlijke competentie vallen, en anderzijds ook domeinen verwaarloost die *normaliter* wel binnen de bevoegdheid van een moderne rechtsstaat thuishoren. De eerste zonde komt daarbij meer voor dan de tweede. Een goed voorbeeld is het onderwijs. Hoewel alle mogelijke zich-democraat-noemende particraten unaniem het probleem verzwijgen, worden onderwijsminderheden in ons land ernstig gediscrimineerd. We kunnen daarvan minstens twee voorbeelden geven. Zo worden Steinerscholen in diverse opzichten ernstig benadeeld. Zij moeten hogere leerlingennormen halen, niet alleen in vergelijking met gemeenschapsscholen, maar ook in vergelijking met katholieke scholen. Omdat het hier in de ogen van de politieke klasse en het journaille om een *slechte* minderheid gaat,[7] wordt hier natuurlijk niet over discriminatie gesproken.

Op een ander niveau is er de uitsluitingspolitiek tegenover thuislerende kinderen. Er zijn maar weinig politici die *überhaupt* beseffen dat vele gezinnen het lager en middelbaar onderwijs voor hun kinderen perfect zelf kunnen waarmaken, en dit op een veel efficiëntere manier dan staatsgesubsidieerd onderwijs.[8] De meerwaarde die deze gezinnen produceren wordt echter volledig door de staat in beslag genomen. Er zijn geen aanwijzingen dat staatsbemoeienis met het onderwijs zinnig of productief is. Onderwijs is het typevoorbeeld van een domein waar de staat niet actief hoort te zijn. De particratie wil het onderwijs echter steeds meer controleren omdat ze hier een hefboom vindt om het publiek in alle mogelijke opzichten *op te voeden*. Levensdomeinen waarin de individuele karakteristieken van mensen een doorslaggevende rol spelen, moeten niet bezet worden door de staat. Dit geldt met name voor het geestesleven. De staat moet afwachten wat een zelfstandig opererend geestesleven aan inzichten voortbrengt. Het is kenmerkend voor totalitaire regimes dat zij hun burgers willen *vormen* en *opvoeden*. In een democratie wordt uitgevoerd wat de gemeenschap van zelfstandig oordelende burgers goedvindt.

De Belgische staat heeft zich (zoals andere staten elders in Europa) gaandeweg ontwikkeld tot een ideologie-producerend gedrocht, met verregaande symbiose tussen openbaar ambt en politiek-correcte drukkingsgroepen. Steeds meer *koninklijke commissarissen* worden aangesteld om in allerhande opzichten de burgers te leren hoe en wat ze moeten denken. Al die instanties zijn volstrekt ongeloofwaardig, al worden ze door de pers van het regime hondstrouw als grote autoriteiten voorgesteld.

Op andere domeinen zou de rechtsstaat een rol moeten spelen, maar doet het niet. Zo zou de rechtsstaat bijvoorbeeld een kader moeten creëren waarbinnen het recht op arbeid daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Dit recht op arbeid staat terecht in de grondwet, maar blijft dode letter. Het is hier niet de plaats om dit thema uit te diepen.[9]

Ontleding van de tegenargumenten

In alle Westerse landen, met inbegrip van België en Vlaanderen, spreken zeer grote meerderheden van de bevolking zich uit pro referendum. Bij de elite

[6] Over de geldstroom van Vlaanderen naar Wallonië in de 19de eeuw vond ik het artikel van prof. J. Hannes, „De prijs van België was altijd hoog," *Secessie*, jan.-maart 2001, pp. 25-37, heel verhelderend.

[7] De antroposofen stonden op de parlementaire *sektenlijst*. Wie bij het *Informatie- en Adviescentrum inzake de schadelijke sektarische organisaties* informatie over antroposofen opvraagt, krijgt laster toegestuurd. In Wallonië werd door de overheid (Franse Gemeenschap) via foldertjes tegen hen gewaarschuwd.

[8] Over thuisonderwijs zie: H.Blok, *De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten*. http://www.sco-kohnstamminstituut.uva.nl/pdf/effectiviteit.pdf

[9] Men kan hierover meer lezen in mijn bijdrage „Wij worden door de partijen langzaam uitgeroeid" *Klaas*, jg. 9, nr. 22 (Graaf van Hoornestraat 51, 2000 Antwerpen). Ook gepubliceerd in *Peper & Zout*, juli-aug. 2002, pp. 3-6 (Lemméstraat 3, 2018 Antwerpen).

is het scepticisme echter veel groter, en hoe dichter je bij het machtscentrum komt, hoe groter de afkeer wordt. Het probleem is dat de politieke klasse goed georganiseerd is en de media beheerst, terwijl de democratische voorkeur bij de bevolking ongeorganiseerd is en daardoor zeer diffuus en halfbewust blijft en nauwelijks tot de politieke agenda doordringt.

Een klassiek argument tegen het referendum is dat niet iedereen gaat stemmen, dat vooral de lagere klassen thuisblijven, en dat bijgevolg de uitslag van een referendum niet echt de volkswil weerspiegelt. Ook Velaers tapt uit dit vaatje: „Een opkomstplicht impliceert dat ook de weinig geïnteresseerde en weinig geïnformeerde burger moet deelnemen, zodat je het risico loopt dat de irrationele en emotionele factoren van groot belang worden en misschien zelfs overheersen in de besluitvorming. Dit heeft natuurlijk ernstiger gevolgen dan een onbedachtzame stem bij verkiezingen, omdat de verkozenen nog steeds zelf hun verantwoordelijkheid moeten nemen en zij daarenboven binnen het kader van het parlementair systeem moeten opereren. Voorzie je daarentegen in een opkomstrecht, dan kunnen de politologen nu reeds zeggen dat het risico zeer reëel is dat je niet het oordeel van de hele bevolking verneemt. Met name zullen vrouwen en vooral laaggeschoolden ondervertegenwoordigd zijn. De uitslag van het referendum weerspiegelt dan niet de wil van de bevolking." (p.185).

Natuurlijk zal het profiel van de gemiddelde stemmer afwijken van het profiel van de gemiddelde burger. Maar bij een besluitvorming langs vertegenwoordigende weg zal dit verschil veel sterker zijn. Onlangs zijn enkele berichten in de pers verschenen over de manier waarop het gemiddelde parlementslid verschilt van de gemiddelde Belg of Vlaming. Kamervoorzitter Herman De Croo haalde in de komkommertijd de kranten met zijn bericht over de samenstelling van de Kamer. Van de 150 kamerleden behaalden er 100 een universitair diploma, en nog eens 36 een hogeschooldiploma. Er zijn 35 vrouwelijke kamerleden. Maar ook met vrouwelijke politici zit het nog mis: Slechts 71 % van de politicae is getrouwd of woont samen, en slechts 37 % heeft kinderen (cijfers voor de globale bevolking: 85 % resp. 60 %).[10] Er is ook een duidelijk kaste-effect aanwezig: een derde van de vrouwelijke politici zeggen dat ze werden voorafgegaan door andere politici in de familie, en wie de namenlijsten bekijkt van regerings- en parlementsleden (en medewerkers) kan niet naast de talrijke verwantschapsbanden kijken.

Natuurlijk weet iemand als Velaers dit ook. De juiste redeneerwijze zou erin bestaan om het profiel van de gemiddelde burger te vergelijken, enerzijds met het profiel van de gemiddelde beroepspoliticus, en anderzijds met het profiel van de gemiddelde referendum-stemmer. Dat gebeurt vrijwel nooit; bijna altijd wendt men voor dat er bij representatieve besluitvorming geen vuiltje aan de lucht is, terwijl bij directe besluitvorming een levensgroot probleem opduikt. Vrijwel alle bezwaren die tegen directe democratie worden aangevoerd, vertonen dit kenmerk.

Maar het door Velaers geopperde bezwaar tegen directe democratie moet ook op een meer fundamenteel niveau beantwoord worden. Het kernprobleem in Velaers' argument is niet dat hij de nadelen van de indirecte besluitvorming verzwijgt. Het kernprobleem is dat hij het mandaterend element bij de directe besluitvorming miskent.

Democratie gaat in essentie over wetgeving, over het maken van wetten. Wetten gelden per definitie op gelijke wijze voor alle leden van de rechtsgemeenschap. Dit elementair gegeven heeft belangrijke gevolgen voor het concept *democratie*. Het individuele lid van de gemeente kan zich immers niet onttrekken aan het toepassingsbereik van de wet door te stellen dat hij over die wet nooit heeft meegestemd. Wie kan meestemmen, en dit niet doet, wordt in een democratie dus noodzakelijkerwijs geacht om een wetgevend

[10] *De Morgen,* 1 en 7 augustus 2002.

mandaat te verlenen aan diegenen die wél stemmen. Dit is een essentieel element van iedere democratie, dat logisch dwingend voortvloeit uit de universaliteit besloten in het concept *wet*. Een democratische gemeenschap dient dus aan al haar leden een gelijk en reëel recht toe te kennen om mee de wetten te maken, maar zij dient anderzijds ook van haar leden hetzij stemdeelneming hetzij mandatering te vragen.

Die mandatering kan echter niet op gedwongen wijze worden verkregen. Een mandaat wordt per definitie vrij gegeven; het is enkel authentiek indien de mandaatgever ook over de optie beschikt om niét te mandateren, doch zelf te beslissen. Daarom is de uitdrukking *representatieve democratie* even contradictorisch als het begrip vierkante cirkel. In een zogezegd *representatieve democratie*, waar dus niet het volk maar wel de N*atie* soeverein is, moéten de burgers *mandateren*. Zij moéten hun recht om democratisch mee te beslissen afstaan aan een verkozene, ook indien de allermeesten eigenlijk direct zouden willen beslissen. Welnu, een mandaat kan in principe enkel in vrijheid worden gegeven; een afgedwongen mandaat is géén mandaat. De burger bevindt zich in een *representatieve democratie* in dezelfde situatie als een slachtoffer die door vijf rovers wordt overvallen en die zelf mag kiezen aan wie van de vijf hij zijn portefeuille moet afgeven. Evenmin als de rover die daarbij de portefeuille in handen krijgt, kan beweren dat het slachtoffer vrijwillig zijn geld aan hem afstond, kan een partij die van een burger een stem kreeg, beweren dat die burger aan de partij een authentiek bestuursmandaat verleende. De mandatering moet vrij zijn, hetgeen impliceert dat burgers altijd de mogelijkheid moeten hebben om ook zelf direct te beslissen indien zij dit wensen. In een echte democratie gebeurt dit door steeds de mogelijkheid tot een beslissend referendum op volksinitiatief open te houden. Indien burgers willen dat over een bepaalde aangelegenheid direct wordt beslist, dan verzamelen ze daartoe een (eveneens democratisch vastgesteld) aantal handtekeningen onder een referendumaanvraag. Gebeurt dit niet, dan geschiedt de besluitvorming via de parlementaire verkozenen.

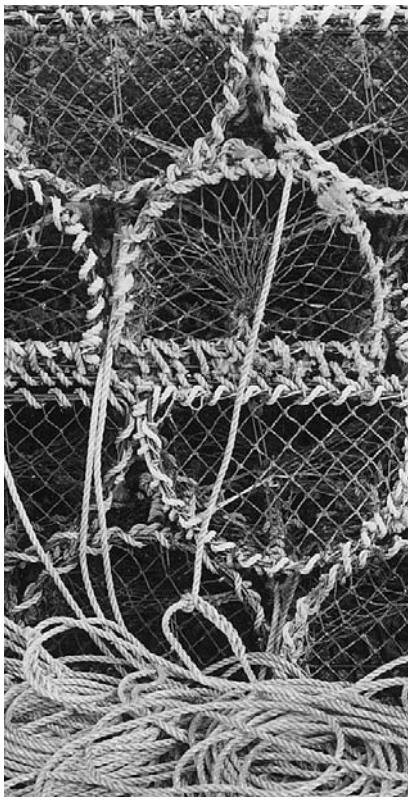
De Belgische staat heeft zich ontwikkeld tot een ideologie-producerend gedrocht, met verregaande symbiose tussen openbaar ambt en politiek-correcte drukkingsgroepen.

Bij directe besluitvorming vormt de verzameling van stemmende medeburgers dus een soort parlement *ad hoc*, dat beslist over de kwestie die ter stemming voorligt. Het direct besluitvormingsproces bestaat dus, net als het indirect besluitvormingsproces, uit twee fasen. In een eerste fase wordt het parlement samengesteld: de burger beslist of hij zelf mandataris wordt (door te gaan stemmen) ofwel mandateert (door thuis te blijven). In een tweede fase vindt dan de stemming over het eigenlijke onderwerp plaats. Directe en indirecte besluitvorming verlopen in begripsmatig opzicht helemaal parallel. Met name zijn de deelnemers aan een referendum net zo goed als mandatarissen te beschouwen als de deelnemers aan een parlementaire stemming. Velaers: „Mark Elchardus schrijft: S*edert* 1977 *houdt het Zwitsers onderzoeksbureau voor politicologisch onderzoek* (…) *peilingen na referenda*. V*oor de periode tussen* 1977 *en* 1990 *tekende men een gemiddelde afwijking van* 9 *procentpunten op tussen de uitslag van referenda en die van de peilingen*. I*ndien de peilingen correct zijn betekent dit dat een meerderheid van* 58 % *bij een referendum eigenlijk een minderheidsopinie kan zijn of dat een minderheid van* 42 % *eigenlijk een meerderheid kan zijn*. D*e kans op vertekening bij lage opkomst is dus bijzonder groot*. *Zekerheid is in deze niet mogelijk omdat de steekproefpeilingen ook een foutenmarge hebben*. H*et lijkt echter heel plausibel bij participatieniveaus onder de* 70 % *en zeker onder de* 60 % *ernstige kansen op vertekening te vermoeden*. Is dit geen verontrustende vaststelling? Rijzen er bij degenen die schermen met de wil van het volk geen vragen, als ze dit lezen?" (pp.185-186).

De auteur zou, om eerlijk te zijn, ook moeten nagaan in hoeverre de besluitvorming in het parlement afwijkt van de volkswil. Die afwijking kan spectaculair zijn. Het is bijvoorbeeld bekend dat de meeste Duitse en Nederlandse burgers hun eigen munt niet wilden inruilen tegen de Euro, maar ze hebben geen kans gekregen om zich uit te spreken. In Vlaanderen

is 70 % van de burgers voorstander van de invoering van het referendum, maar de politieke klasse blijft ze – ondanks alle beloftes en regeringsverklaringen – monddood houden. In Duitsland is het percentage voorstanders van directe democratie volgens de laatste peilingen reeds opgelopen tot 80 %, maar de B*undestag* heeft alweer geweigerd om de nodige Grondwetsherziening door te voeren. De ideologen van het particratisch systeem passen gewoon een andere logica toe wanneer het gaat over *representatieve democratie*: niet alleen wordt de afwezigheid van volksoevereiniteit als normaal voorgesteld, men zal juist de politici toejuichen die de *moed* hebben om *onpopulaire beslissingen* door te drukken.

Op sommige punten neemt de hantering van dubbele maatstaven een burleske vorm aan. Velaers schrijft bijvoorbeeld: „Wanneer vormen van rechtstreekse democratie mogelijk worden, zal het er op aankomen te verhinderen dat het democratisch spel wordt vervalst door een overwicht van de financieel-economische machten." (p.189). Alsof er in het huidige systeem geen vuiltje aan de lucht is!



Luister eens hoe Karel Van Miert uit de biecht klapt: „D*e Société Générale* is lange tijd een staat in de staat geweest. Ik herinner me nog een dramatisch moment tijdens de regeringsonderhandelingen. Willockx had zich als een jonge hond laten ontvallen dat het zo stilaan tijd werd om ook eens wat belastingen te heffen op de winsten van Electrabel. Gevolg: binnen de kortste keren zat aan de onderhandelingstafel een mannetje van Electrabel naast formateur Vanden Boeynants. Dat ging zelfs André Cools, toch een man die van geen kleintje vervaard was, te ver. Cools heeft die Electrabeljongen letterlijk buitengegooid. En dan moet je weten dat Electrabel sowieso al gebruik kon maken van stevige handlangers in een aantal partijen. Hoe dan ook, een belastingsheffing op Electrabel kon niet. Het kroonjuweel van de Generale liet zich niet dwingen. Pas jaren later en dan nog heel voorzichtig heeft dat bedrijf zich gevoegd naar het algemeen geldende fiscale regime voor ondernemingen. Wat een man als Albert Frère allemaal voor elkaar heeft gekregen, is ook niet niks. Frère had de hele Waalse politiek in zijn zak. En de minister van economische zaken, ja. De sanering van de staalsector was van een kapitalistische brutaliteit: de overheid draaide op voor de schulden, de winsten bleven in de privé-sector."[11] Waar blijft Velaers nu met zijn stelling dat *referenda* gevaar lopen te worden vervalst door een overwicht van de financieel-economische machten!

De waarheid is dat economische machten nooit vragende partij zijn geweest inzake directe democratie, om de simpele reden dat een handvol mensen gemakkelijker kunnen omgekocht of onder druk gezet worden dan een hele bevolking. De minister van economische zaken, die zich volgens Van Miert dus in de zak van Albert Frère bevond, was niemand minder dan zijn partijgenoot Willy Claes, een notoir tegenstander van directe democratie: „Ik ben altijd tegen het referendum geweest. Het referendum is een gevaarlijke procedure. Het is door het referendum dat men decennia lang in Zwitserland het stemrecht aan vrouwen heeft onthouden. En stel u voor dat bij een referendum in België Vlaanderen ja stemt en Wallonië neen. Dan zouden we pas met een probleem zitten."[12]

Economische machten bedreigen alle democratische besluitvormingskanalen (een punt waarop ik verder nog even terugkom); het is misleidend om het bestaan van die bedreiging selectief als argument tegen direct-democratische besluitvorming aan te wenden.

E*en overweging tot besluit*

Volgens de particratische ideologie leven wij in een democratie, en is dictatuur het tegenovergestelde van democratie. Volgens mij is de polariteit democratie-dictatuur ontoereikend om de politieke regimes in dit

[11] *Humo*, 23 januari 2001.

[12] Willy Claes in het BRTN-journaal van 4 oktober 1992 (geciteerd in W. Dewachter, *Besluitvorming in politiek België*, Acco, 1992, p.66)

tijdsgewricht treffend te beschrijven. We moeten uitgaan van een drievoudig concept: dictatuur, particratie en democratie.

Een dictatuur kunnen we vergelijken met een gevangenis, en een democratie kunnen we vergelijken met het huis van vrije bewoners. Het essentieel verschil tussen de twee schuilt hem in het bezit van de sleutel, *in casu* de wetgevende macht. In de gevangenis heeft de cipier de sleutel; in een vrij huis beschikken de bewoners zelf over de sleutel. Een particratie kunnen we vergelijken met een gevangenis, waarin de gedetineerden zelf hun cipier kunnen kiezen. Daardoor kunnen de gedetineerden, hoewel onvrij en onderworpen, in zeer relevante mate hun lot ten gunste beïnvloeden. Maar vrij zijn ze niet.

België is geen dictatuur en evenmin een democratie. België is een particratie. Hoe kunnen we een particratie hertimmeren tot een democratie? De eerste voorwaarde is de invoering van het beslissend referendum op volksinitiatief, op alle niveau's en over alle onderwerpen, zonder uitzondering. Door deze maatregel wordt de volkssoevereiniteit structureel ingevoerd en de huichelachtige soevereiniteit van de N*atie* afgeschaft. De invoering van het beslissend referendum op volksinitiatief is de brug over de kloof die de particratie scheidt van de democratie. Niet alleen krijgt het volk de soevereiniteit waarop het recht heeft, bovendien wordt ook de particratische uitsluiting van willekeurig geselecteerde politieke minderheden een heel stuk moeilijker. Prof. Velaers ziet dit blijkbaar ook wel in, maar hij schijnt de terugdringing van de particratische praktijken een nadeel te vinden: „Steeds weer is het referendum in Zwitserland gebruikt om als het ware de niet-parlementaire oppositie toe te staan het federaal gevoerde beleid uit te dagen. Dit heeft een fundamentele invloed gehad op de wijze waarop in Zwitserland politiek wordt bedreven. Politicologen beklemtonen dat de huidige zgn. K*onkordanz*-D*emokratie*, waarbij alle belangrijke politieke partijen deelnemen aan de macht in een soort Direktorium, mede het gevolg is van het frequent gebruik van referenda. Het is een boeiend historisch verhaal, waarvan de kern is dat oppositiepartijen in het verleden er steeds weer in slaagden het politieke leven door volksinitiatieven of referenda te verlammen en te torpederen. Zij gingen de politieke agenda bepalen. Uiteindelijk werd het verkieslijk bevonden ze maar mee in de boot te nemen.Vandaar de K*onkordanz*-D*emokratie*. Nog steeds wordt het referendum gebruikt om degenen die niet aan de macht zijn toe te laten nieuwe thema's op de politieke agenda te plaatsen. De groenen, de auto-partij en de anti-vreemdelingenpartij maken hier gretig gebruik van." (p.192).

De invoering van het beslissend referendum op volksinitiatief is de brug over de kloof die de particratie scheidt van de democratie.

Voor Velaers is de machteloosheid van een uitgesloten oppositie blijkbaar een waarde op zich. Het kan echter niet genoeg herhaald worden: de praktijk om, na de verkiezingen, een parlement of gemeenteraad te verdelen in een *meerderheid* en een *oppositie* heeft niets, maar dan ook niets met democratie te maken. De leden van een *meerderheid* hebben geen enkele bijzondere mandatering van de kiezer die hen toelaat om zwaarder op de besluitvorming te wegen dan de leden van de *oppositie*. De opsplitsing van de verkozenen in twee of meer groepen is een particratisch wangedrocht en zolang die praktijk blijft bestaan, kan er geen sprake zijn van democratie in enige reële zin van het woord. Er is maar één remedie: de invoering van het veralgemeend stemgeheim voor verkozenen.

De verdedigers van het huidige particratische systeem zullen hiertegen verbeten weerstand voeren. De politieke klasse beschouwt de isolatie en de vernedering van een *oppositie* als doodnormaal, en het specifieke geval van het cordon sanitaire rond het Vlaams Blok wordt door de politiek-correcten zelfs als „ethisch" bestempeld.[13] In werkelijkheid heeft de opdeling van verkozenen in een meerderheid en een minderheid niets met democratie, nog minder met ethiek, en alles met particratie te maken. De kiezers hebben geen enkele invloed op de coalitievorming. Er bestaat geen enkele democratische

[13] Zie bijvoorbeeld het editoriaal van *De Morgen,* 30 juli 2002.

verantwoording voor de revolterende praktijk waarbij na de verkiezingen de verkozenen van bepaalde partijen buiten spel worden gezet. Verkozenen moeten als individuen, naar eer en geweten, kunnen oordelen en stemmen, en dat kan alleen zonder pottenkijkers. Net zoals in de 19de eeuw de arbeider of de pachter bij het stemmen moest beschermd worden tegen de controlerende blik van patroon, pastoor of baron, zo moet nu het parlements- of gemeenteraadslid worden beschermd tegen de controlerende blik van de partijtop. Niet alleen gaan we dan kwalitatief een veel menselijkere (want meer naar eer en geweten genomen) besluitvorming krijgen, we zullen ook afkomen van de particratische praktijk waarbij ieder college van verkozenen door de partijtenoren in een oppermachtige *meerderheid* en een machteloze *oppositie* wordt verdeeld. Die verdeling komt erop neer dat de stemmen van een zeker deel van de burgers door de particratie vernietigd worden. Dat moet ophouden. Zoals Velaers opmerkt, doorkruist directe democratie deze praktijk reeds in grote mate, omdat oppositiepartijen steeds referenda kunnen lanceren over onderwerpen waarvoor de *meerderheid* tegen de volkswil ingaat. Maar de individuele verkozenen blijven dan nog steeds onder controle staan van hun partijhoofdkwartier. Om die controle uit te schakelen moeten zij geheim kunnen stemmen.

Er bestaat geen enkele democratische verantwoording voor de revolterende praktijk waarbij de verkozenen van bepaalde partijen buiten spel worden gezet.
Dit komt erop neer dat de stemmen van een deel van de burgers vernietigd worden.

Een tweede broodnodige democratische hervorming betreft de confederatieve structuur van de staat. De staat dient zodanig te worden ingericht dat de burger de hoogste autoriteit vormt, die via zijn recht tot deelname aan alle directe en indirecte stemmingen voogdijschap uitoefent over alle staatsorganen. Op dezelfde manier dienen gemeenten soeverein te zijn ten opzichte van deelstaten, staten en nog ruimere verbanden. Het zijn de gemeenten die voogdijschap moeten uitoefenen over de nationale staat, en niet omgekeerd. Het meer kleinschalige niveau dient hiërarchisch het hoogst te staan, hetgeen zich *in concreto* dient uit te drukken in het uittredings- of secessierecht en in een gemeentelijk burgerschap.

En tenslotte wens ik ook te pleiten voor de organisatie van een publiek openbaar forum. Velaers heeft gelijk wanneer hij wijst op de vertekening die economische machten kunnen teweegbrengen in een referendumproces. Er is over dat onderwerp nogal wat onderzoek gepleegd en de conclusie blijkt te zijn dat je met geld langs direct-democratische weg doorgaans geen besluit kunt doordrukken, maar dat het wel vaak lukt om niet-gewenste besluiten te blokkeren. Zoals hierboven betoogd, geldt die invloed van het geld veel sterker voor besluiten die langs representatieve weg tot stand komen. Overigens moet niet alleen de invloed van economische, maar ook de invloed van politieke macht aangeklaagd worden. De politieke klasse in België is daar een frappant voorbeeld van: via een 5 % drempel wil ze de opkomst van nieuwe partijen afblokken; de openbare omroepen worden schaamteloos omgesmeed tot politiek-correcte propagandazenders, enz. De verhouding tussen de politieke klasse en de economische macht gelijkt daarbij op de verhouding tussen een heremietkreeft en de op zijn schelp levende anemoon; de anemoon verdedigt de kreeft, de kreeft bevoorraadt de anemoon – en het is de kreeft die bepaalt welke weg wordt ingeslagen. Om de greep van de machthebbers op het debat af te bouwen, denk ik dat de oprichting onafwendbaar is van authentiek vrije media waarbinnen het maatschappelijk debat kan plaatsvinden.

De eerste sleutel tot de democratie blijft niettemin de implementatie van de volkssoevereiniteit, via de invoering van het universeel en bindend referendum op volksinitiatief. Eerst moet het referendumrecht worden ingevoerd. Alle andere fundamentele hervormingen richting democratie zouden dan via dit direct-democratische kanaal moeten gerealiseerd worden. De werkelijkheid is immers dat democratische instellingen maar kunnen functioneren in de mate dat ze bewust door de burgers worden gewild. E*n alleen de werkelijkheid telt*.

Jos Verhulst*

* Dr. Jos Verhulst is lid van *WIT (Werkgroep Implementatie Tijdsgeest) – Burgerbeweging voor Directe Democratie*. Hij is tevens hoofdredacteur van *De Witte Werf*, een maandelijkse nieuwsbrief over directe democratie in de wereld (Karel Oomsstraat 57, 2018 Antwerpen).

CD&V-*confederalisme*: *een uitweg voor de* Brusselse Vlamingen ?

Een artikel vol schijnbare paradoxen. Uit een recent onderzoek blijkt dat het alsmaar slechter gaat met de Vlamingen in Brussel, maar André Monteyne, die altijd pessimisme verweten wordt, ziet een lichtpuntje: het wazige CD&V-voorstel voor confederalisme, dat niet over echt confederalisme gaat.
Maar omdat het wazig is, kan het echt confederalisme worden.

In een vorig nummer van *Secessie* over de toekomst van Brussel in geval van Vlaamse onafhankelijkheid kwamen wij tot het besluit: (1) dat de Brusselaars, zowel Vlaamse als Waalse en hun politieke vertegenwoordigers deze onafhankelijkheid zullen afwijzen en Vlaanderen dan zijn hoofdstad kwijt is; (2) dat dan voor de Brusselaars geen andere keuze overblijft dan zelf een eigen stadstaat op te richten – alle andere hypothetische mogelijkheden („*Brussels* DE," „ratttachisme," wallobrux...) leken ons immers niet realistisch. (3) Als toemaatje dachten (of hoopten) wij wel dat voorzover de grenzen van Brussel onveranderd blijven, de Vlaamse Brusselaars toch nog een belangrijke bemiddelaarsrol zouden kunnen spelen tussen Vlaanderen en de Brusselse stadstaat, en zodoende nog een overlevingskans hebben.[1]

Aan dit ingewikkeld dossier werden recent twee nieuwe elementen toegevoegd: (a) een onderzoek van prof. Rudi Janssens over de taalverhoudingen en de opinie van de Brusselaars; en (b) een confederaal alternatief van CD&V.

De *studie van* Rudi Janssens

VUB-professor Rudi Janssens publiceerde recent de resultaten van een uitgebreid wetenschappelijk opinie-onderzoek over het taalgebruik in Brussel.[2] Wij hebben er een grondige bespreking aan gewijd in het blad van de Vlaamse Volksbeweging.[3] De studie bevestigt ons pessimisme in verband met de Vlaamse aanwezigheid in Brussel (dat ons door sommige Vlaamse politici en journalisten aangewreven wordt) en ons vermoeden dat de Brusselse Vlamingen geen 10 % van de bevolking meer vormen. Zij bevestigt eveneens onze stelling dat Vlaamse onafhankelijkheid zal leiden tot het verlies van Brussel.[4] Immers, slechts een kleine minderheid (circa 2 %) van zowel Nederlandstalige als Franstalige Brusselaars zouden akkoord gaan met aansluiting bij Vlaanderen of Wallonië. Eigenlijk wil de uitgesproken meerderheid van de Brusselaars (meer dan 60 %) de huidige toestand behouden.

Dat de Brusselaars Wallobrux afwijzen, ligt voor de hand. Zij hebben weinig voeling met de bureaucratisch-socialistische meerderheidscultuur in het Waalse landsgedeelte, dat bovendien (misschien niet helemaal terecht) overkomt als een noodgewest. Twintig jaar geleden al toonde een enquête in het (inmiddels verdwenen) typisch Frans-Brussels weekblad P*ourquoi-Pas*? aan dat de Brusselaars niet wilden weten van het in hun ogen te „progressieve" Wallonië.[5] Dat is nog steeds zo.

Spijtig genoeg werd nooit de mening gevraagd van de Brusselaars over aansluiting van Brussel (met Wallonië) bij Frankrijk (*rattachisme*), zoals gepropageerd door baron Paul-Henri Gendebien, oud-voorzitter van het R*assemblement* W*allon* en nazaat van een „opstandeling" van 1830.[6] Het valt echter te betwijfelen of die formule meer succes zou hebben dan aansluiting bij Wallonië. Brussel zou dan zijn hoofdstadsfunctie kwijt zijn en zich tevreden moeten stellen met de titel van hoofdplaats van het „D*épartement de la* D*yle*."

Dat de Brusselaars ook Vlaanderen afwijzen, kan op het eerste gezicht merkwaardiger lijken. Brussel sluit immers sociaal-economisch en historisch aan bij Vlaanderen, waarbinnen het een enclave vormt. In de meeste landen

[1] André Monteyne, „De Stadstaat Brussel en de Vlamingen," *Secessie*, jan.-maart 2001, pp. 4-11.

[2] Rudi Janssens, *Taalgebruik in Brussel*, VUBpress, 2001.

[3] André Monteyne, „Vlamingen te weinig assertief – Brussel is geen tweetalige stad meer," *Doorbraak*, september 2002, pp. 12 en 15.

[4] André Monteyne, „Het verdriet van Brussel," *Secessie*, jan.-maart 2002, pp. 26-39.

[5] „Quand Bruxelles prendra son indépendence," *Pourquoi-Pas*, 15 juni 1983.

[6] Over het rattachisme in België, zie: Paul Belien, „Het rattachisme als dreigement," *Secessie*, april-juni 2001, pp. 34-39.

waar een nationale ontvoogdingsbeweging ontstond, waren de inwoners van de hoofdstad daar nauw bij betrokken (cfr. Dublin en de Ierse onafhankelijkheidsstrijd, Praag en de Tsjechische beweging, enz.). De Vlaamse Beweging ontstond in de 19de eeuw in het Nederlandstalig gedeelte van de oude Zuidelijke Nederlanden, waarvan Brussel de voornaamste stad was. Tot het begin van de 20ste eeuw was Brussel nog hoofdzakelijk Nederlandstalig.[7]

Dat Brussel zich niet aangesloten heeft bij de Vlaamse ontvoogdingsbeweging die uiteindelijk het ganse noordelijke gedeelte van België voor zich won, heeft uiteraard te maken met zijn hoofdstedelijke functie, waardoor Brussel meer blootstond aan aantasting door de voornaamste administratieve taal van België. Maar dit verklaart niet alles. Een gelijkaardige toestand bestond immers ook in Helsinki (Helsinfors), waar het Zweeds meer dan in de rest van Finland het Fins verdrongen had, of in Praag, waar de voornaamste voertaal het Duits was. De vraag moet dan ook gesteld worden waarom de Brusselaars geen aansluiting willen bij Vlaanderen.

1 De Brusselaars willen „Belgisch" blijven

De voornaamste reden waarom de Brusselaars zich niet aan het hoofd gezet hebben van de Vlaamse Beweging is omdat in Brussel een andere natievorming gezegevierd heeft, meer bepaald de Belgische. Zij was ontstaan na de omwenteling van september 1830 toen, na een mislukte staatsgreep van Fransgezinde groepen die een inlijving bij Frankrijk beoogden, de macht in de voormalige Zuidelijke Nederlanden en Luik gegrepen werd door de hoge burgerij, een uiterst beperkte maar coherente groep, die er dezelfde sociaal-economische opvattingen op nahield en éénzelfde taal, het Frans, sprak. Uit deze omwenteling putte zij de symbolen en het ritueel waarmee zij een naar haar inzichten geboetseerd nationalisme smeedde; het *Belgicisme*.[8] Dit werd met alle middelen gepropageerd, niet in het minst door het scheppen van een geschiedenis *post factum*, met als hoogtepunt de „*Histoire de Belgique*," het meesterwerk van prof. Henri Pirenne.

In Vlaanderen krijgen moraliserende opvattingen van neo-klerikale oorsprong een toenemende invloed. Een gevolg hiervan is dat de Brusselaars Vlaanderen waarschijnlijk onvoldoende soepel vinden om het meer liberale Brussel te integreren

Deze Belgische natievorming heeft in het Noorden gefaald wegens de opkomst van de Vlaamse Beweging, en is eveneens op de terugweg in het Zuiden waar de jongere Waalse beweging haar eigen natie schept.[9] In Brussel echter, waar de nieuw-Belgische elite bijzonder sterk stond, drongen haar opvattingen door tot de kleine burgerij en tot de grote massa. Met andere woorden: de Brusselaars, welke ook hun sociale status weze, koesteren zich in het prestige van de hoofdstedeling van een land dat naar hun beeld en gelijkenis geschapen werd en voelen alles wat de symbolen van dit „Belgisch zijn" aantast (de vlag, het leger, de monarchie) aan als een gebrek aan vaderlandsliefde, een verraad zelfs. Zo laat een recente opiniepeiling in *La Libre Belgique* uitschijnen dat een grote meerderheid van de Brusselaars nog steeds gehecht is aan de monarchie.[10]

2 Vlaamse zedenprekers liggen de Brusselaars niet

In de negatieve beeldvorming over Vlaanderen speelt ook de Vlaamse missioneringsdrang mee. In een brochure uit 1983 schreven wij reeds: „Immers, hoe nauw ook Brusselaars en Vlamingen zich economisch verwant mogen voelen, toch zijn er niet te miskennen mentaliteitsverschillen. In Vlaanderen krijgen, mede onder Noord-Nederlandse invloed steil-moraliserende opvattingen van neo-klerikale oorsprong (ook al worden zij vertolkt door gauchistische of ecologische sekten) een toenemende invloed bij de opinievormers. In Brussel is men op dat stuk verdraagzamer. Een gevolg van dit Vlaamse dogmatisme is dat Vlaanderen waarschijnlijk onvoldoende soepel zou zijn om een meer liberaal Brussel te integreren."[11]

De recente rel rond de wapenleveringen aan Nepal en de tegengestelde Vlaamse en Brusselse reacties daarop tonen aan dat dit mentaliteitsverschil nog steeds bestaat.[12]

[7] Zie de talrijke studies van Dr. Paul De Ridder, o.a. in *Taal en Sociale Integratie IV*, Centrum voor Interdisciplinair onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel, 1982.

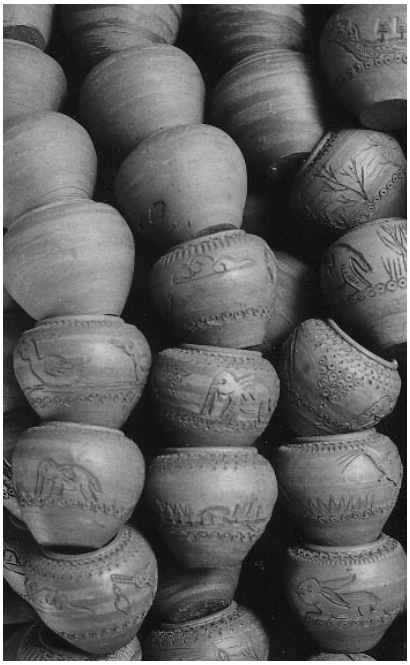
[8] André Monteyne, *De Brusselaars – in een stad die anders is*, Lannoo, 1981.

[9] Guido Fonteyn, *De Walen – een onderhuidse beweging*, Lannoo, 1979.

[10] Peiling van begin april 2002.

[11] André Monteyne, *Brussel, een vrije stad?* Uitgave in eigen beheer, augustus 1983.

[12] Zie de koppen in de grote Brusselse media *Le Soir*, *La Dernière Heure*, e.d., 23 augustus 2002.



3 *Vlaams gebrek aan assertiviteit*

Tenslotte, hoe paradoxaal ook, lokt het gebrek aan Vlaamse assertiviteit bij de Brusselaars onbegrip en afkeer uit. Dit blijkt zeer duidelijk uit een reeks interviews met Brusselaars die Joost Ballegeer recent in een boek verzamelde.[13] De Vlamingen vormen toch de meerderheid? Waarom gedragen zij zich dan als een te beschermen minderheid? De Brusselaars (zowel autochtonen als Franstaligen en buitenlanders) begrijpen dit niet of vermoeden daar geheimzinnige machiavellistische beweegredenen achter.

Reeds in 1983 schreven wij: „Dat de Vlaamse 'eerste-minister' als eerste officiële buitenlandse daad een bezoek brengt aan een taalminderheid (Quebec) lijkt ons symbolisch voor het minderwaardigheidscomplex dat de burgers van de meerderheidsnatie van België schijnen te torsen. En niet alleen aan de top! Zo is er de verdedigende houding van talrijke Vlamingen die bij de eerste kennismaking met Brussel de vlag strijken en Frans spreken, al is de sociale druk daar grotendeels verdwenen. (…) Deze uitstalling van onmacht ontsnapt niet aan de aandacht van de Brusselaars die er de passende besluiten uit trekken. (…) Ondanks zijn economische macht komt Vlaanderen bij de Brusselaars over als een politieke dwerg. Zolang de Vlaamse politieke leiders stoer doen met woorden, maar zich in de praktijk als een minderheid gedragen, zullen veel Brusselaars aarzelen om toenadering te zoeken tot zulk een grillige en dus gevaarlijke buur, die zowat het complex van het Wilhelmiaanse Pruisen vertoont. Tussen het Scylla van het steil moralisme in Vlaanderen en het Charibdys van het al even dogmatisch Waals progressivisme zou Brussel, zoals de ezel van Buridan, omdat het niet kan kiezen, van honger omkomen."[14]

Sedertdien is klaarblijkelijk niet veel veranderd. Rika De Backer, Gaston Geens, Luc Van den Brande dwongen elk op hun manier met hun Vlaamse dadendrang enige bewondering af bij de Brusselaars. Maar het is hen niet ontgaan dat de huidige Vlaamse minister-president absoluut geen weerwerk geeft op de eersteminister (nochtans een Vlaming) die zich gedraagt als de poedel van Michel-di Rupo, ook niet als de Vlaamse belangen in het gedrang komen.[15]

Helaas, Vlaanderen verkleint de kloof niet

Uiteraard is dit een momentopname en valt moeilijk te voorspellen hoe de Brusselaars zouden reageren mocht België inderdaad uiteenvallen. Veel zal afhangen van de machtsverhoudingen op dat ogenblik. De openbare opinie is zeer wisselvallig en schaart zich steeds aan de zijde van de toevallig sterkste. Dit was bijvoorbeeld het geval in bezet Brussel tijdens de Tweede Wereldoorlog, zoals blijkt uit een onverdachte bron als het dagboek van de gewezen senaatsvoorzitter Paul Struye.[16] Een gelijkaardige ontwikkeling deed zich trouwens voor in Parijs, in Den Haag, op de Britse Kanaaleilanden.

Maar de afstand tussen 2 % en een meerderheid is toch wel bijzonder groot. En het dient gezegd dat de Vlamingen, noch hun politieke leiders, veel doen om die kloof te verkleinen. Integendeel, de Vlaamse onderdanigheid versterkt de overtuiging van de Brusselaars dat de werkelijke macht als van oudsher bij de Franstalige topklasse ligt en zij trekken daar opnieuw hun conclusies uit. Zolang dit niet verandert, zullen de Brusselaars aansluiting zoeken bij de vermeende machtigen, de Franstaligen.

Wij mogen dan ook uit de studie Janssens besluiten dat mocht het Vlaams Parlement de onafhankelijkheid uitroepen met Brussel als hoofdstad, de Brusselaars daartegen hoogstwaarschijnlijk in opstand zouden komen en op hun beurt hun onafhankelijkheid, eventueel onder de naam *België*, uitroepen.

Is *een apart* Brussel leefbaar?

Een opwerping die veel gemaakt wordt, is dat een zelfstandige staat Brussel,

---

[13] Joost Ballegeer, *Vlamingen in de Brusselse Smeltkroes*, Groeninghe, 2002.

[14] Zie voetnoot 11.

[15] Dit bleek bijvoorbeeld toen Michel met zijn domme filippica tegen Oostenrijk en Israël uitsluitend Vlaamse economische belangen beschadigde. Minister-president Dewael reageerde niet, integendeel, hij sloot er zich bij aan. Een meer recent geval was de lijdzaamheid van de Vlaamse regering tegenover het rapport Nabholz-Haidegger voor de Minderhedencommissie van de Raad van Europa, volgens hetwelk de Franstaligen in Vlaanderen „een minderheid" vormen. Zonder de spontane en eenzame tussenkomst van gewezen Vlaams minister-president Luc Van den Brande tijdens de eerste cruciale zitting ware een doos van Pandora geopend met zware gevolgen voor Vlaanderen, maar ook voor België en zelfs Europa. (Over het rapport Nabholz-Haidegger, zie: Theo L.R. Lansloot, „Vlaanderen versus de Raad van Europa", *Secessie*, okt.-dec. 2001, pp. 4-9; Paul Belien, „Minderheden – het paard van Troje?" *Secessie*, jan.-maart 2002, pp. 13-19.)

[16] Paul Struye, L*'opinion publique belge sous l'occupation*, manuscript bewaard in het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA), Brussel, dossier PS4.

indien die een enclave blijft binnen Vlaanderen, niet leefbaar is. Deze stelling van Guy Clémer in de serie „Brusselse Thema's" (over de hoofdstedelijke financiën),[17] loopt in de lijn van oudere studies zoals deze van de Leuvense economen Heremans en Van Cayseele.[18] Dit betekent dat een Brusselse stadstaat binnen Vlaanderen, om leefbaar te zijn, financiële steun nodig heeft, die alleen maar van Vlaanderen kan komen, wat, zoals wij vroeger betoogd hebben, positief kan zijn zowel voor Vlaanderen zelf als voor de Brusselse Vlamingen.[19] Maar ook deze formule staat de Brusselaars niet erg aan. Zij riskeren dan een soort Vlaams protectoraat te worden. Overigens is het helemaal niet zeker dat een onafhankelijke stadstaat Brussel wel zo onleefbaar zou zijn als wetenschappelijke waarnemers menen. In onze voormelde brochure uit 1983 vergeleken wij dergelijke studies met de hommel, waarvan beweerd wordt dat zij volgens alle aërodynamische wetten niet kan vliegen. Maar het dier is ongeletterd, en dus vliegt het. In de nood zijn mensen tot merkwaardige inspanningen in staat. Toen de arme, vervallen grootstad Singapore 38 jaar geleden onafhankelijk werd, beschouwden vele waarnemers dit als een onbegrijpelijk staaltje van collectieve zelfmoord.[20] Vandaag echter is Singapore een der zindelijkste, veiligste en rijkste steden ter wereld.

Sommige Brusselaars deinzen terug voor het onafhankelijkheidsavontuur. Zowat een derde van hen stelt in geval van het verdwijnen van België zijn hoop op een statuut als EU-hoofdstad. Reeds eerder legden wij uit waarom wij de optie van een „B*russels, District of* E*urope*" niet realistisch achten. Om allerlei redenen die te maken hebben met de structuur van de Europese Unie, zal de EU in dat geval Brussel zelfs veeleer verlaten.[21] Dit is zelfs des te waarschijnlijker omdat de hoofdstad van België in het buitenland (en vooral in de Angelsaksische landen) steeds meer gewantrouwd wordt als een maffieuze haard van terrorisme en dus als een onveiligheidsfactor.

Het *„confederaal" voorstel van* CD&V

Vorige lente verraste CD&V op een congres met een boud nieuw geluid: een voorstel om België te hervormen „in confederale zin." Komende van een traditionele beleidspartij met staatsbehoudende standen, is dit eigenlijk een revolutionair voorstel. Toch lokte het niet meteen veel commentaar uit – misschien omdat het CD&V-voorstel nogal wazig was.

Men kon zich immers de vraag stellen in hoeverre dit project beantwoordt aan de klassieke opvatting van het confederalisme. In de congresteksten ontbrak bijvoorbeeld het woord „soevereiniteit," nochtans een essentieel element van het confederalisme, een gebrek waarop tijdens een „Vlaamse Conferentie" van de CD&V op 8 juni 2002 in „De Schelp" (Vlaams parlement) gewezen werd vanuit de zaal. In zijn slottoespraak gaf voormalig Vlaams minister-president Luc Van den Brande in een eerste reactie een meer precieze invulling aan het voorstel, dat hij nadien nog verder toelichtte in de pers. Daaruit blijkt dat het op drie pijlers berust:

1) de tweeledigheid op basis van de deelstaten Vlaanderen en Wallonië, met daarnaast een specifiek statuut voor Brussel en de Duitstaligen;
2) „gedeelde soevereiniteit," vastgelegd in een Belgische grondwet. Vlaanderen moet daarenboven een Vlaamse grondwet krijgen;
3) solidariteit op een zakelijke basis met Wallonië.

Maar ook na de verduidelijking van Van den Brande kan men zich afvragen in hoeverre dit alles echt confederalisme is?

Kan een lidstaat soeverein zijn?

Vooraleer daarop te antwoorden is het wellicht aangewezen na te gaan in hoeverre confederalisme verzoenbaar is met een onafhankelijke Vlaamse Staat. Blijkens de kritiek – het scherpst geformuleerd door kringen uit het Vlaams Blok – is „gedeelde soevereiniteit" een *contradictio in terminis*: dat kan

[17] Guy Clémer, *Brusselse Thema's*, vol. 7 van de serie (over de hoofdstedelijke financiën) van het Centrum voor Interdisciplinaire Studie van Brussel, VUBpress, 2001.

[18] D. Heremans en P. Van Cayseele, *Brussel in de staatshervorming*, Acco, 1982.

[19] Zie voetnoot 1.

[20] Zie de autobiografie van de „stichter" van Singapore, Lee Kwan Yew, *From Third World to First*, vol. 1, Singapore Press, 2000.

[21] André Monteyne, „Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid," *Secessie*, okt.-dec. 2001, pp. 10-19.

„evenmin als gedeeltelijk zwanger" zijn. Wie dit voorstaat „is een pseudo-independentist die eigenlijk een (ver) doorgedreven decentralisatie beoogt."[22]

Dit is niet helemaal correct. Gedeelde soevereiniteit bestaat wel degelijk in confederaties. Het is zelfs de essentie van de Statenbond (of Confederatie) dat de „lidstaten" de soevereiniteit *delen*, in tegenstelling tot de Bondsstaat (of federale staat) waar de soevereiniteit bij de Bond berust. Volgens het standaardwerk van wijlen prof. Elie Van Bogaert[23] is de Statenbond een statenverbinding (die zelf een volkenrechtelijke personaliteit heeft) tussen Staten die principieel hun eigen soevereiniteit behouden, maar die overeengekomen zijn bepaalde buitenlandse belangen gemeenschappelijk te regelen. De Confederatie ontleent juist haar specifiek karakter aan het behoud van het recht op soevereiniteit van de lidstaten. Deze soevereiniteit van de lidstaten wordt niet aangetast door gemeenschappelijke instellingen of wetgevingen. Het slotprotocol van het Congres van Wenen (8 juni 1815), dat de grondslagen legde van het moderne volkenrecht, erkende aldus formeel de „B*undesakte*" tussen de vorsten en de vrije steden van Duitsland, waarbij de Confederatie de binnenlandse en buitenlandse veiligheid moest waarborgen en bijdragen tot het behoud en de onschendbaarheid van de geconfedereerde staten.

In de klassieke Statenbond kan bovendien een centraal organisme worden behouden dat instaat voor het waarnemen van de collectieve belangen – het moet dan wel een diplomatiek karakter hebben, met andere woorden: het moet samengesteld zijn uit afgevaardigden van de onafhankelijke lidstaten. Dat was bijvoorbeeld het geval met de L*andtag* van de Duitse Statenbond, waarin het stemrecht verdeeld werd in verhouding tot het belang van de lidstaat. Maar het kan ook een (paritaire) Senaat zijn, een Bondsraad, of hoe het ook mag heten, op voorwaarde dat dit orgaan zich beperkt tot het gezamenlijk waarnemen van de gemeenschappelijke belangen. Er bestaan veel schakeringen in de confederale praktijk (de lidstaten kunnen eigen legers hebben of een gezamenlijk leger, een eigen of een gezamenlijke munt, enz.) – gaande van Zweden-Noorwegen, dat eigenlijk een „reële unie" was, tot Oostenrijk-Hongarije, waarbij Hongarije iets minder soeverein was.

Het is duidelijk dat het CD&V-voorstel niet beantwoordt aan het klassieke model van de Statenbond. Het CD&V-project beoogt geen confederalisme, hoogstens een confederalistische ontwikkeling.

CD&V-*voorstel is geen confederalisme…*

Toch is het duidelijk dat het CD&V-voorstel niet beantwoordt aan het klassieke model van de Statenbond. Slechts in het geval dat de nieuwe Belgische grondwet (zoals de Duitse Bundesakte van 1815) een loutere overeenkomst zou zijn tussen de (twee) lidstaten van de Belgische Confederatie om „hun soevereiniteit vast te leggen," om hun onderlinge betrekkingen te regelen, om bepaalde mensenrechten te eerbiedigen, om de internationale verdragen te eerbiedigen, en dergelijke, zal er sprake zijn van een echte confederatie.

Maar uit de verdere verduidelijkingen van Van den Brande kan men afleiden dat het CD&V-project geen confederalisme beoogt, hoogstens een confederalistische ontwikkeling. Zo wordt er gewag gemaakt van de overdracht van een aantal bevoegdheden (zoals fiscale en sociaal-economische autonomie, kortingen op de vennootschapsbelasting, enz.)[24] wat erop wijst dat de Belgische grondwet de oorsprong blijft van de bevoegdheidsverdeling tussen de deelstaten. Het feit dat Van den Brande spreekt van intern gedeelde soevereiniteit en niet van externe (volkenrechtelijke) soevereiniteit, *zonder dewelke er geen interne soevereiniteit kan bestaan*, is eveneens veelzeggend. Het CD&V-project wijdt ook geen woord aan een centraal orgaan tussen de deelstaten. Daaruit kan opnieuw afgeleid worden dat de huidige Belgische federale instellingen (koning, regering, Kamer en Senaat) behouden blijven.

De CD&V-constructie kan hoogstens opgevat worden als een ver

[22] Werner Somers in *Breuklijn* (blad van de Vlaams Blok-Jongeren), mei 2002.

[23] Prof. Dr. E.R.C.van Bogaert, *Volkenrecht*, Elsevier-Sequoia, 1973.

[24] Luc Van den Brande, „Toekomstplan voor Vlaanderen," *De Standaard*, 12 juli 2002.

doorgedreven bondsstaat, vermits uiteindelijk de organisatie van de Staat uitgaat van België – een beetje zoals de Zwitserse *„confoederatio,"* die ondanks de benaming sedert 1848 een bondsstaat is. In de internationale instellingen zal Vlaanderen net als vandaag geen volwaardige erkende Staat zijn. Vlaanderen krijgt geen zetel in de Verenigde Naties, noch in de Europese Unie, waar het zoals vandaag via België moet gaan (ook al is het CD&V-voorstel om de stemmen in de EU te splitsen, de Vlaamse eigenheid in het Europees beleid te waarborgen, Vlaanderen rechtstreekse toegang te verlenen tot het Hof van Justitie, het een volwaardige afgevaardigde te geven in de Europese Conventie, een enorme stap vooruit), noch wordt het erkend door de Wereldpostunie, noch mag het meespelen in de Wereldbeker voetbal, enz.

...maar kan er naar toe groeien

Ongetwijfeld zijn de ontwerpers van het voorstel zich daar wel degelijk van bewust en beklemtonen zij daarom dat hun project „evolutief" is. In deze gedachtengang worden aan de lidstaten geleidelijk meer bevoegdheden toegekend, tot België als vanzelf een Confederatie wordt. Dergelijke stap-voor-stap-strategie, „het eindeloze proces van opeenvolgende staatshervormingen," lokt scherpe kritiek uit bij sommigen omdat dit volgens hen nooit zal leiden tot Vlaamse onafhankelijkheid.[25] Dit is eigenlijk onbewezen. Even goed – en met betere argumenten – kan men stellen dat de voortdurende uitkleding van de Belgische Staat niet eindeloos verder gezet kan worden. Er vormt zich een kritische massa tot op het ogenblik dat de Walen geen belang meer hebben bij een België. Zij (althans de Luikenaars die de opstand ontketend hebben en nadien Wallonië veroverd hebben) hebben België trouwens nooit gewild en hebben het slechts aanvaard omdat zij het konden overheersen (19de eeuw en eerste helft 20ste eeuw) of omdat zij door Vlaanderen gesubsidieerd werden. Dat kritische moment zou de splitsing van de Sociale Zekerheid kunnen zijn.



Het CD&V- project heeft het voordeel dat het, precies vanwege zijn wazigheid en evolutief karakter, een kans biedt om de Brusselaars ervoor te winnen. In een confederaal stelsel kunnen immers ook instellingen en symbolen behouden worden waaraan de Brusselaars gehecht zijn.

Maar het zou ook kunnen ontvonken wanneer de huidige gewestregeringen anders samengesteld worden dan de federale. *Stropers vormen de beste boswachters*: elke politicus heeft, eenmaal aan de macht, de neiging om de belangen van zijn gebied te verdedigen, welke ook zijn oorsprong weze. De gewezen Sovjetminister van Buitenlandse Zaken Edvard Sjevardnadze (nochtans het toonbeeld van de perfecte Sovjet-burocraat, door Brezjnev zelf opgenomen in het KP-presidium) voert sinds hij aan de macht is gekomen in Georgië, een beleid dat rechtstreeks gericht is tegen Rusland. Dergelijke wonderbaarlijke metamorfoses zijn klassiek in de internationale politiek. Zelfs Dewael (hoe verknocht ook aan de combinatie Michel-di Rupo die zijn regering boven de doopvont hield) heeft opwellingen van Vlaamsgezindheid (zie zijn „Vlaams manifest"). Het spreekt daarom voor zich dat een Vlaamse regering die op een verschillende wijze samengesteld is dan de federale, snel belangenconflicten zal krijgen met deze laatste (en met Wallonië) en dienvolgens onderhevig zal worden aan sterke spanningen die de hele Belgische constructie op de helling kunnen zetten. De confederalistische constructie van CD&V kan dit kritische moment alleen maar versnellen.

Het lijkt dus niet onrealistisch te verwachten dat de CD&V-voorstellen, indien toegepast, tot een echte Statenbond kunnen leiden. Essentiële voorwaarde daartoe is dat de tweeledigheid behouden blijft. Met andere woorden: dat de volgende bevoegdheidsoverdrachten gaan naar Vlaanderen en Wallonië; en dat de stemmen en vertegenwoordigingen in Europese en internationale instellingen uitsluitend verdeeld worden over deze twee (toekomstige) lidstaten. Voor CD&V zou dat een hele ommekeer zijn, want het is haar voorgangster, de CVP, die samen met de VU, de grootste verantwoordelijkheid draagt voor de gewestelijke drieledigheid van België.[26] De Statenbond zou de droom van generaties Vlaamsgezinden – *Vlaanderen een Staat in Europa en in de*

[25] Zie voetnoot 22.

[26] Toepassing van de bijzondere wetten van 8 augustus 1988 en 16 januari 1989.

wereld – verwezenlijken. Want zoals wij zagen, de lidstaten van een Statenbond delen de volle soevereiniteit, zowel intern als volkenrechtelijk. En wat nog belangrijker is: Vlaanderen kan dan eindelijk een beleid voeren dat aangepast is aan *zijn* tradities en aan *zijn* sociaal-economische belangen. Mits rekening gehouden wordt met de symbolische waarde van sommige begrippen en instellingen (zoals de monarchie)[27] en door zijn geleidelijkheid kan dit ook gemakkelijker aanvaard worden door de bevolking.

„Je kunt niet alles hebben, geld en een schoon wijf" (Vlaams spreekwoord). Of toch wel?

Het confederalistisch CD&V- project heeft bovendien het voordeel dat het, precies vanwege zijn wazigheid en evolutief karakter, een waterkansje biedt om ook de Brusselaars ervoor te winnen. Reeds in onze brochure van augustus 1983 hebben wij ons afgevraagd of het confederalisme (Vlaamse onafhankelijkheid was toen nog een waanidee)[28] het rechtmatige verlangen van de Vlamingen naar meer autonomie kon verzoenen met het behoud van de band met de Brusselse Vlamingen. Toen meenden wij dat confederalisme voor de Brusselse leidende kringen onaanvaardbaar zou zijn. De voornaamste reden was dat Brussel op dat ogenblik over geen politieke structuur beschikte die zelfstandig de eigen gewestelijke belangen kon behartigen (buiten de armtierige agglomeratieraad, eigenlijk een veredelde gemeenteraad). De Brusselaars vreesden toen de speelbal te zullen worden van politieke lichamen die vanuit Antwerpen of Luik vooral begaan zouden zijn met de eigen regionale belangen.

Vandaag is de toestand gewijzigd. Brussel is thans een gewest. Het beschikt over een eigen (mini-) parlement en dito ministerraad. Het kan zich nu perfect verdedigen tegen willekeur van de federale regering. In een confederale structuur wordt de federale regering vervangen door beide lidstaten samen, wat misschien in sommige gevallen nog beter zou uitkomen voor Brussel, dat het politieke spel handig speelt. Brussel zou immers dezelfde politieke structuren behouden als thans; een volledig autonoom gewest blijven, evenwel zonder externe soevereiniteit. Alhoewel CD&V hierover niets zegt, kunnen in een confederaal stelsel ook bepaalde instellingen en symbolen behouden worden waaraan de Brusselaars gehecht zijn, zoals een (wellicht protocollaire) monarchie. Of zoals het woord B*elgië*. Waarom de Statenbond niet noemen: V*erenigde* B*elgische* K*oninkrijken* V*laanderen en* W*allonië*?

In het confederalisme zullen de Franstalige Brusselaars ook meer geloof hechten aan Vlaamse beloften dat zij hun taal en cultuur zullen kunnen blijven beoefenen, vermits zij zich zullen geruggesteund voelen door de Waalse lidstaat. En tenslotte biedt het evolutief karakter van het CD&V-project de mogelijkheid om de geesten in Brussel rijp te maken voor een meer positieve ingesteldheid tegenover Vlaanderen. Zeker als de volgende Vlaamse regering zich wat zelfzekerder en „liberaler" opstelt.

M*ijn besluit*

De studie van prof. Janssens bevestigt dat de Brusselse Vlamingen in de huidige politieke context een steeds kleinere groep worden. Zij worden niet verdedigd door de eigen verkozenen van VLD-VU die aan regelrechte collaboratie doen met de Franstaligen[29] en worden evenmin gesteund door de huidige paars-groene Vlaamse regering.[30] Deze trend leidt onvermijdelijk tot de verdwijning van een bevolking en een cultuur die de klei vormde waaruit Brussel geboetseerd werd. Wie echter voor radicale Vlaamse onafhankelijkheid kiest, legt de Brusselse Vlamingen op een procrustesbed: ofwel worden zij Vlaamse staatsburgers (en dus vreemdelingen in eigen stad), ofwel worden zij afgesneden van hun eigen volk. De confederalistische CD&V-formule lijkt water en wijn te kunnen verzoenen door hen een kans te bieden om in Brussel te overleven zonder het rechtmatig autonomistisch streven van de Vlamingen te dwarsbomen.

André Monteyne*

[27] Uit voormelde enquête van *La Libre Belgique* (zie voetnoot 10) blijkt dat toch nog de helft van de *Vlaamse* bevolking gehecht is aan het koningschap.

[28] Het Vlaams Blok, de enige partij die onafhankelijkheid in 1983 reeds voorstond, was toen nog onbetekenend.

[29] Zie de uitgebreide berichtgeving hierover in *De Brusselse Post*, maandblad van het Vlaams Komitee voor Brussel, jaargang 2001-2002.

[30] Gewezen cultuurminister Bert Anciaux (VU/Spirit) schafte de toelagen af van tientallen Vlaams-Brusselse verenigingen, of verminderde ze drastisch.

* André Monteyne is een voormalig VLD-lid van het Brusselse Parlement.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

GEKOCHTE



LOYALITEIT

De Belgische kakocratie.....2

Nr. 9

Driemaandelijks: oktober – november – december 2002

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

De Belgische kakocratie

In ons vorig nummer werd België door Dr. Jos Verhulst omschreven als een "elitocratie" in plaats van een democratie. Hij bedoelde daarmee dat het land uitsluitend geleid wordt door een maatschappelijke top. Deze maatschappelijke elite bestaat uit de politburo's van de diverse politieke partijen. België is met andere woorden een particratie. Een opmerkzame lezer meldt ons dat men een particratie bezwaarlijk een elitocratie kan noemen. België wordt immers slecht bestuurd. De Belgische particratie, zo merkt hij op, is geen elitocratie maar een kakocratie, naar het Griekse woord *kakos*, dat „slecht" betekent. Laat ons voortaan dus over de Belgische kakocratie spreken, die wij in Vlaanderen willen vervangen door iets beters: een echte democratie.

Als intellectueel voedsel in onze tocht naar dit betere, dit democratische en vrije Vlaanderen kunnen wij u in dit nummer van *Secessie* drie bijdragen voorschotelen. Vooreerst een gedegen analyse van de nieuwe kieswet die de huidige regering in petto heeft. **Mr. Luc Deconinck** van het *Halle-Vilvoorde Komitee* legt gedetailleerd uit waarom deze kieswet Vlaanderen benadeelt. Ze is een aanfluiting van het democratische meerderheidsbeginsel, is ongrondwettelijk, en berooft de Vlamingen van diverse parlementszetels waarop zij recht hebben. Maar de wet is ook een slecht juridisch werkstuk, waarbij de regering zelfs valsheid in geschriften pleegde en de basisregels van behoorlijk bestuur schond. Kortom, een typisch staaltje van Belgische kakocratie.

Mr. Paul Belien ontleedt vervolgens 172 jaar Belgische politieke geschiedenis vanuit een *public choice*-benadering. De *public choice* is een discipline die economische modellen toepast op de politieke praktijk. Beliens conclusie is dat de artificiële Belgische staat van bij de aanvang op een immoreel – dus een moreel *slecht* – principe werd gegrondvest. Het feit dat wij vandaag slecht bestuurd worden, is volgens de auteur een logisch gevolg van de natuur van de Belgische staat die hij omschrijft als „een humus die politieke immoraliteit voedt" en die haast onvermijdelijk de politici corrumpeert die ermee in aanraking komen. De kakocratie genereert slechtheid.

Om op een iets optimistische noot te eindigen, sluiten we af met de bijdrage van een derde jurist, voormalig CD&V-politicus **Mr. Herman Suykerbuyk**. Hij bespreekt het recente boek over „het belgicistische regime" van Hubert de Sy en knoopt aan deze lectuur eigen beschouwingen vast. Het helpt ons niet veel vooruit om te klagen dat het slecht gaat, aldus Suykerbuyk, we moeten ervoor zorgen dat het beter wordt. Hij stelt daarom een nieuw project voor, namelijk Vlaanderen uit te bouwen tot een volle lidstaat van de Europese Unie. We zijn het hiermee eens, maar mogen niet vergeten dat er tegelijk ook aan een beter en democratischer Europa gewerkt moet worden. Europa mag geen kakocratie worden.

Zo mocht (moest) mijn geboorteland Ierland in oktober voor de tweede keer een referendum houden over het Verdrag van Nice. Nadat de Ieren dit verdrag vorig jaar afwezen, keurden ze het thans goed. Het gaat echter niet op dat men zich jaarlijks opnieuw mag (moet) uitspreken indien men een Europees verdrag afkeurt, maar dit nadien nooit meer mag wanneer men het eenmaal heeft goedgekeurd. In een echte, vrije democratie hebben de burgers een secessie-recht: Secessie is de garantie voor een goed bestuur en een bescherming tegen kakocratie.

Alexandra Colen*

* Dr. Alexandra Colen is een Antwerps kamerlid voor het Vlaams Blok en initiatiefneemster en uitgeefster van het kwartaalblad *Secessie*. Ze bracht haar jeugd in Ierland door.

Bedenkingen bij de kieswethervorming

Volgens Mr. Luc Deconinck is de nieuwe kieswet van paars-groen een beschamend werkstuk, met voor Vlaanderen katastrofale gevolgen omdat de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde niet wordt gesplitst.

In september werd de Kamer van Volksvertegenwoordigers vervroegd uit reces teruggeroepen om de kieswethervorming (Wetsvoorstel 1806) goed te keuren. Dit voorstel voert provinciale kiesomschrijvingen in, maar is nadelig voor Vlaanderen. Het zal leiden tot het verlies van een aantal Vlaamse zetels omdat het doelbewust heeft nagelaten de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde te splitsen. Daarop gaan we dadelijk uitgebreid in. Vooraf willen we beklemtonen dat het voorstel niet alleen ongrondwettelijk is, maar tevens stoelt op een flagrante vorm van schriftvervalsing.

Een wet kan in België zowel uitgaan van een parlementair initiatief als van een regeringsinitiatief. In het eerste geval spreken we, zolang het voorstel nog niet door één van beide kamers werd goedgekeurd, van een *wetsvoorstel*, in het tweede geval van een *wetsontwerp*. Het verschil tussen een *voorstel* en een *ontwerp* is belangrijk omdat voor een regeringsontwerp vooraf het advies van de Raad van State vereist is. Omdat dit advies tijdrovend en vermoedelijk negatief zou zijn, liet de regering-Verhofstadt haar ontwerp indienen door een aantal kamerleden. Deze praktijk is strijdig met de rechtsstaat en de regels van behoorlijk bestuur.

Het procédé waarbij een ontwerp van de regering naar de vorm wordt ingediend als een wetsvoorstel van één of meer kamerleden om aldus het advies van de Raad van State niet te moeten vragen, dient scherp aan de kaak te worden gesteld.[1] Dit procédé is een „intellectuele valsheid in geschriften." Dit is een misdrijf waarbij een geschrift wordt opgesteld dat de waarheid geweld aan doet, met het inzicht een onrechtmatig voordeel (voor zichzelf of voor anderen) te bekomen. Het oogmerk zich te onttrekken aan een wettelijke verplichting (bijvoorbeeld het vragen van een advies van de Raad van State) is een voorbeeld van het bekomen van een onrechtmatig voordeel. Ook is het voor het beoordelen van het strafbaar inzicht en het bestaan van het misdrijf niet relevant of het beoogde doel effectief werd bereikt. Het volstaat dat het geschrift, toen het werd opgesteld, het beoogde doel kon bereiken.

Het is duidelijk dat het wetsvoorstel nr 1806/001 ingediend door Hugo Coveliers, Claude Eerdekens, Daniel Bacquelaine, Dirk Van der Maelen, Muriel Gerkens en Jef Tavernier, in werkelijkheid niet door hen maar door de regering werd ingediend. Zo is het algemeen geweten dat de teksten op regeringsniveau werden uitgewerkt en goedgekeurd in de ministerraad van 26 april 2002. Dit is geen voorstel van de betrokken parlementariërs, het is een voorstel van de regering. Voor zover daaraan mocht getwijfeld worden kan vermeld worden dat de toelichting bij het wetsvoorstel dienaangaande een buitengerechtelijke bekentenis bevat: „Omdat de regering overal provinciale kieskringen wil creëren, maar ook de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde (hierna afgekort als BHV) wenst te handhaven, stelt zij een regeling voor waarbij de Nederlandstalige kandidaten van BHV en Leuven op dezelfde lijsten zullen staan."[2]

Wat is de rechtsgeldigheid van een wet die tot stand komt op grond van een vals stuk? Ook zijn er vragen naar het mededaderschap (bijvoorbeeld van de betrokken ministers) en naar de gevolgen van het gebruik van dit vals stuk. Wellicht kunnen de berokken parlementsleden zich – weliswaar tijdelijk – verschuilen achter hun parlementaire onschendbaarheid, maar dat doet geen afbreuk aan het bestaan van het misdrijf. Een van de basisregels van behoorlijk bestuur is dat de overheid de regels die ze zelf heeft uitgevaardigd

[1] *In casu* werd dankzij het moedige initiatief van de kamervoorzitter en dankzij de harde druk van de oppositie toch het spoedadvies van de Raad van State (enkel summier onderzoek, door Franstalige Kamer) ingewonnen, zodat het door de regering beoogde doel slechts gedeeltelijk werd bereikt.

[2] Toelichting, stuk 1806/001, p. 6.

respecteert (*patere legem quem ipse fecisti*). Het is tekenend voor de aftakeling van de rechtsstaat dat niemand zich wezenlijke vragen stelt bij een procédé dat steunt op valsheid in geschriften. De zaak wordt met een licht schouderophalen afgedaan.

De ongrondwettigheid

De raad van state heeft een aantal ongrondwettigheden aangeduid. Eén fundamentele ongrondwettigheid heeft ze niet vermeld. Het feit dat het advies van een Franstalige kamer komt, is daar zeker niet vreemd aan. De nieuwe kiesregeling is namelijk, evenals de oude, duidelijk in strijd met de grondwettelijke indeling van het land in taalgebieden, gewesten en provincies. Een groot deel (meer dan 550.000 inwoners) van het Nederlands taalgebied en van het Vlaams Gewest onderwerpen aan verkiezingen voor Frans-Brusselse (Kamer van volksvertegenwoordigers) en Waalse kandidaten (Europa en Senaat) is duidelijk in strijd met de letter en de geest van het begrip eentalig taalgebied. (Het niet voorzien in een vertegenwoordiging voor de Duitstaligen is trouwens ook strijdig met de grondwet). Opnieuw staan we hier voor een overheid die zich niet gedraagt naar haar eigen regels (*patere legem quem ipse fecisti*).[3]

De nieuwe wettelijke bepalingen maken het onmogelijk om vast te stellen hoeveel volksvertegenwoordigers er respectievelijk in de kieskring Leuven en in de kieskring BHV gekozen zullen zijn.

Een tweede ongrondwettigheid bestaat erin dat de nieuwe wettelijke bepalingen het niet mogelijk maken vast te stellen hoeveel volksvertegenwoordigers er respectievelijk in de kieskring Leuven en in de kieskring BHV gekozen zullen zijn. Artikel 63 § 2 en 3 van de Grondwet bepalen nochtans dat elke kieskring een aantal zetels toegewezen krijgt in verhouding tot zijn bevolkingsaantal. Dit betekent dat Leuven thans 7 kamerzetels moet krijgen en BHV 22, samen 29 zetels. De nieuwe wet bepaalt echter niet wie in Leuven en wie in BHV verkozen wordt, wat dus flagrant in strijd is met de Grondwet.

Er is wel een onrechtstreekse manier om te bepalen wie in Leuven en wie in BHV verkozen is, namelijk de plaats waar de kandidatenlijst wordt neergelegd. Wordt de lijst in Leuven neergelegd, dan zijn alle kandidaten die op die lijst verkozen worden Leuvense verkozenen. Hun lijst wordt weliswaar ook voorgelegd aan de kiezers van BHV en de zetelverdeling gebeurt ook op basis van de (Vlaamse) stemmen van BHV, maar dit neemt niet weg dat het een Leuvense lijst is en blijft, en dat alle erop gekozen kandidaten in Leuven verkozen zullen zijn, wat trouwens hun automatische indeling in de Nederlandse taalgroep van de Kamer met zich zal brengen.

Indien dus alle Vlaamse partijen ervoor zouden opteren om hun lijsten te Leuven neer te leggen, dan zou dit betekenen dat geen enkele van hun kandidaten een taalkeuze zou moeten maken en dat alle Vlaamse verkozenen, op grond van hun verkiezing te Leuven, tot de Nederlandse taalgroep zouden behoren. Dit zou er toe leiden dat er te Leuven tussen de 15 en 18 verkozenen zouden zijn, terwijl Leuven grondwettelijk slechts 7 verkozenen mag tellen. Omgekeerd, indien alle Vlaamse partijen hun lijsten in Brussel zouden neerleggen, dan moeten alle kandidaten van die partijen een taalkeuze maken en zijn de verkozenen ervan per definitie gekozen door de kieskring BHV (ook al worden de kandidaten ook voorgelegd aan de kiezers te Leuven en ook al bepalen deze kiezers mee welke Vlaamse kandidaten verkozen zullen zijn). Het zijn en blijven verkozenen van de kieskring waar ze zijn voorgedragen, nl. BHV. Indien geen enkele lijst te Leuven wordt ingediend, zou dit er dus toe leiden dat er in BHV 29 verkozenen zullen zijn, terwijl de kieskring er volgens de Grondwet slechts 22 mag tellen. De kieskring Leuven zou dan geen verkozenen tellen, terwijl die kieskring nochtans recht heeft op zeven verkozenen.[4]

Een andere indicatie voor de ongrondwettelijke situatie, met een ingebakken

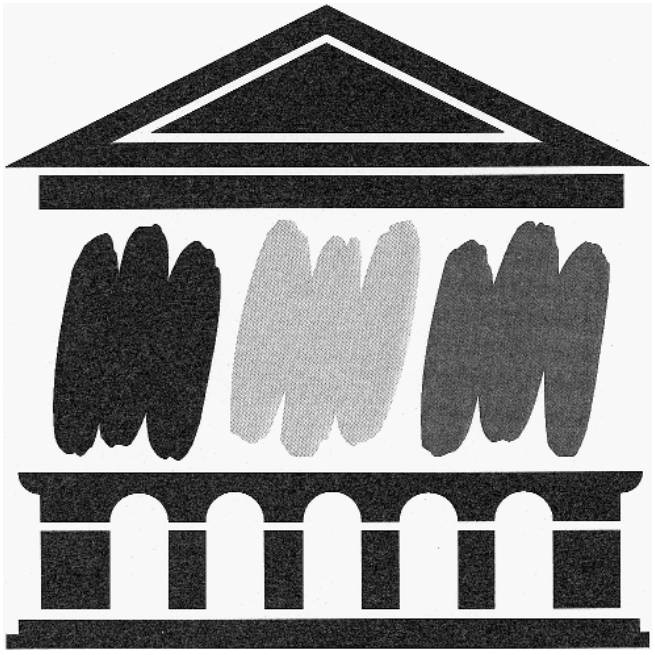
[3] Ook in het Lambermontakkoord heeft de Raad van State gewezen op flagrante ongrondwettigheden. Met name waar de Nederlandse taalgroep van de Brusselse gewestraad voor bepaalde beslissingen wordt uitgebreid met niet-rechtstreeks verkozen leden. Deze uitbreiding gebeurt om de democratisch verkozen meerderheid binnen de Nederlandse taalgroep opzij te kunnen zetten, en geldt o.m. voor de aanstelling van ministers, voor de moties van wantrouwen en voor de autonome werking van de Vlaamse gemeenschapscommissie. De Raad van State oordeelde op strenge en ongenuanceerde wijze dat deze constructie in strijd is met de artikelen 39, 116, 122 en 136 van de Grondwet en met een aantal algemene democratische beginselen (advies 31 644, Senaat, zitting 2000-2001, stuk 2-709/6). De paars-groene meerderheid legde deze bezwaren zonder meer naast zich neer.

[4] Wat er moet gebeuren indien dezelfde partij (met hetzelfde lijstnummer of letterwoord) zowel een lijst te Leuven als een lijst te Brussel zou neerleggen (al dan niet met dezelfde kandidaten) is niet geregeld. Is één van beide onontvankelijk? Zo ja welke? Komen beide lijsten op de stembrief? Worden de stemmen dan samengeteld?

doch onzekere verschuiving van zetels van Leuven naar BHV en omgekeerd, is het feit *dat de Franstalige lijsten in* BHV 29 *kandidaten zullen mogen tellen, terwijl er in die kieskring* (*voor hen*) *maximaal* 22 *zetels te begeven zijn*. Nochtans stelde de heer Coveliers, in een andere context (namelijk de zogenaamd noodzakelijke wederinvoering van opvolgers), dat er zich een grondwettelijk probleem zou stellen indien men meer kandidaten op de lijsten zou toelaten dan er te begeven plaatsen zijn.[5]

De *noodzaak van de splitsing van de kieskring* Brussel-Halle-Vilvoorde

Aan deze ongrondwettelijke – en ten aanzien van Vlaanderen discriminerende, ja zelfs denigrerende – situatie in de provincie Vlaams-Brabant kan alleen een einde komen door de kieskringen in overeenstemming te brengen met de grondwettelijke indeling van het land in taalgebieden, gewesten en provincies, en dus door de kieskring BHV te splitsen. De door de nieuwe wet vooropgestelde herindeling van de kieskringen in provinciale kieskringen is er een unieke gelegenheid toe.



De nieuwe kieswet kost Vlaanderen heel wat parlementszetels.

De VLD en de regering zwaaien met een nota van volksvertegenwoordiger Stef Goris, (verkort gepubliceerd in *De Standaard* van 13 augustus 2002) waarin beweerd wordt dat de niet-splitsing, zoals door de regering gepland, voor Vlaanderen gunstiger zou uitkomen.[6] Niets is minder waar. Integendeel. Het is duidelijk dat de nieuwe regeling voor BHV voor de Vlamingen duidelijk nadeliger is dan de oude. Daarover zo dadelijk meer. Eerst moet onderstreept dat het merkwaardig is dat de VLD de splitsing afwijst op grond van een beweerd verlies van enkele Vlaamse kamerzetels, terwijl diezelfde VLD, in dezelfde kieshervorming, zonder verpinken en zonder enige tegenprestatie, voorstelt om de Senaat in de toekomst paritair samen te stellen: dit wil zeggen op de 70 toekomstige senatoren zou Vlaanderen er slechts 35 krijgen in plaats van de 41 waarop het volgens zijn bevolkingsaantal recht heeft. Het prijsgeven van 6 senaatszetels komt verhoudingsgewijs overeen met een verlies van 12 kamerzetels (er zijn 2,14 keer meer kamerleden dan senatoren). Goris' argument dat de splitsing van de kieskring BHV tot 2 Vlaamse kamerzetels zou kunnen kosten klinkt dan ook zeer hol, ja zelfs cynisch. Maar bovendien is deze bewering aantoonbaar fout.

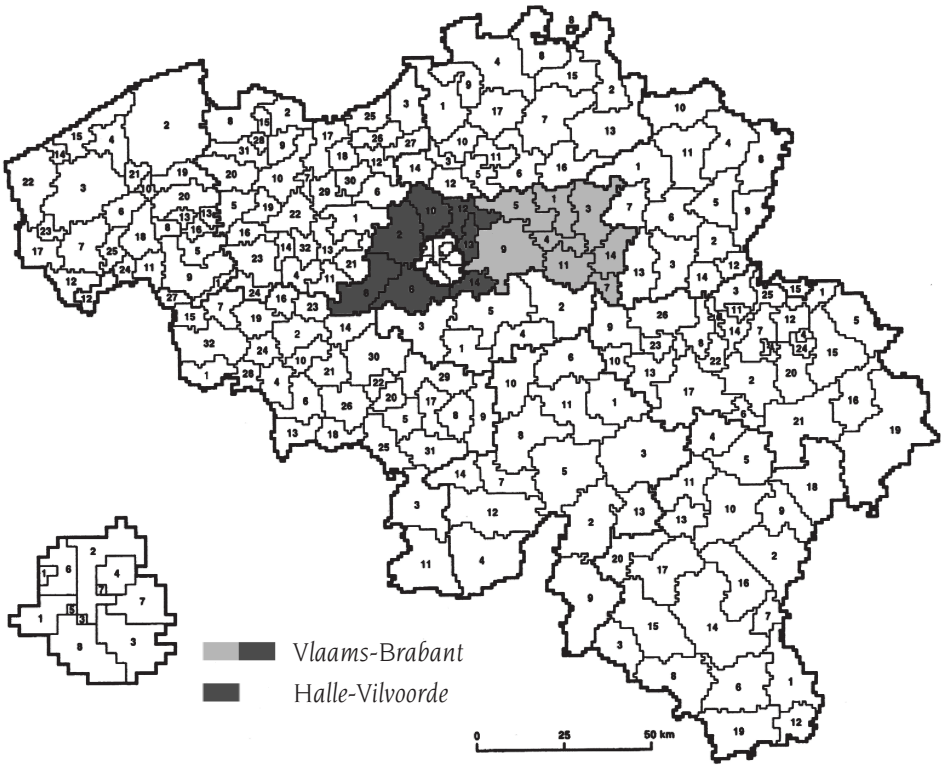
Waarom gaat Vlaanderen erop achteruit in de nieuwe regeling? Het antwoord is eenvoudig: omdat de apparentering met Leuven wordt afgeschaft en omdat in de niet gesplitste kieskring BHV de Franstalige en Nederlandstalige stemmen voortaan eerst worden gegroepeerd (poolvorming), om vervolgens de 22 zetels van BHV aan elk van de taalgroepen toe te bedelen in verhouding tot het aantal stemmen van elke taalgroep. Elk van beide wijzigingen is voor Vlaanderen nadelig, en dit is eenvoudig te begrijpen.

a) de afschaffing van de apparentering

Tot nog toe was er apparentering mogelijk tussen enerzijds de lijsten uit Leuven en BHV of anderzijds tussen de lijsten uit Waals-Brabant en BHV. Het systeem van apparentering trekt de evenredige verdeling van de zetels op van het niveau van het arrondissement naar het niveau van de provincie (*in casu* de vroegere provincie Brabant). Want dankzij de apparentering worden de arrondissementele kiesdelers vervangen door de provinciale kiesdeler (die per definitie het gewogen gemiddelde van de drie arrondissementele

[5] Verslag, stuk 1806/008, p. 53.

[6] Met „gunstiger" bedoelt Goris uitsluitend het aantal, namelijk dat er in het nieuwe paars-groene systeem „slechts" één à twee Vlaamse volksvertegenwoordigers verloren zouden gaan (van 11 naar 9), terwijl bij een splitsing van de kieskring BHV er – volgens Goris – 3 à 4 Vlaamse zetels minder zouden zijn (van 11 naar 8 of 7), waarbij hij dan uitgaat van de totaal onrealistische hypothese dat er geen Vlaamse verkozenen zouden zijn in Brussel (dus geen apparentering noch poolvorming, laat staan gewaarborgde vertegenwoordiging).



Indeling van België in kieskantons

kiesdelers benadert). Welnu, de arrondissementele kiesdeler van BHV ligt met 35.300 stemmen beduidend lager dan deze van Nijvel (41.260) en Leuven (43.250). De provinciale kiesdrempel (oude provincie Brabant) bedraagt 37.846 (tussen de drie aparte arrondissementen in). De merkelijk lagere kiesdeler van BHV heeft verschillende oorzaken, waaronder vooral het groter percentage vreemdelingen in Brussel (de kiesdeler van een afzonderlijk kiesarrondissement Brussel zou slechts 30.490 zijn).[7]

Dat de apparentering voor Vlaanderen gunstig is, blijkt uit de berekening van het kantelmoment voor de verschuiving van een Vlaamse zetel naar een Franstalige zetel, in de twee situaties: berekening voor BHV alleen, vergeleken met een berekening ingevolge de apparentering voor de oude provincie Vlaams-Brabant. Ten opzichte van de uitslag van juni 1999 volstaat in de eerste situatie (BHV alleen) een stemmenverschuiving van 8.500 N stemmen naar F stemmen (in de kering dus een verschil van 17.000 stemmen, of ongeveer een halve zetel) om de tiende Vlaamse zetel (op de 22) te verliezen, terwijl in de tweede situatie (evenredige verdeling op het niveau van de vroeger provincie Brabant) diezelfde zetel pas verloren gaat mits een verschuiving van 22.500 stemmen (in de kering dus een verschil van 45.000 stemmen, of ongeveer anderhalve zetel).

Het feit dat het regeringsvoorstel dezelfde kandidaten laat figureren op de lijsten van Leuven en BHV, is dus zuivere oogverblinding. In plaats van de band tussen Leuven en de Vlamingen van Halle-Vilvoorde en Brussel te versterken, knipt het regeringsvoorstel die band juist door. Precies zoals een stem voor de VLD in de provincie Antwerpen nooit kan bijdragen tot de verkiezing van een VLD-er in de provincie Limburg.[8]

Men komt dus tot de paradoxale situatie dat de stemmen binnen de provincie Vlaams-Brabant uit elkaar getrokken worden, om te beletten dat de Vlaamse stemmen uit Leuven het Vlaams gewicht in BHV zouden vergroten, terwijl daarentegen (door de niet-splitsing van de kieskring) de Franstalige stemmen uit Halle-Vilvoorde samengeteld worden met de Franstalige van het buiten de provincie gelegen Brussel. Zij krijgen dus wel volwaardig het voordeel van het Franstalige overwicht in Brussel. In feite zou het natuurlijk juist omgekeerd moeten zijn en zouden de Franstalige stemmen uit Vlaams-Brabant nooit één geheel mogen vormen met deze van Brussel, terwijl de stemmen van Leuven en Halle-Vilvoorde natuurlijk wel één geheel zouden moeten vormen, zoals in alle andere provincies.

b) de invoering van de poolvorming per taalgroep

Bij het systeem van poolvorming worden de zetels eerst toegewezen aan de taalgroepen, in verhouding van de door elke taalgroep behaalde stemmen. Pas daarna worden binnen elke taalgroep, de door de taalgroep behaalde zetels verdeeld over de partijen van die taalgroep, volgens het

[7] Men kan dus eenvoudig vaststellen dat de apparentering op het niveau van de oude provincie Brabant voor de Vlaamse lijsten voordelig is, vermits de Leuvense stemmen er een groter gewicht door krijgen. Weliswaar krijgen ook de Nijvelse (Franstalige) stemmen een groter gewicht, maar toch blijft het gewicht van de Leuvense (Vlaamse) stemmen meer doorwegen om twee redenen: ten eerste is de kiesdeler in Leuven nog iets hoger dan in Nijvel, en ten tweede zijn er meer Leuvense stemmen (302.789) dan Nijvelse (206.337), zodat het relatief gewicht van Leuven groter is.

[8] Mocht er apparentering bestaan tussen Limburg en Antwerpen, dan zou dit uiteraard wel kunnen.

gewone systeem D'hondt. In de kieskring BHV valt dit voor de Vlaamse lijsten nadelig uit.

De kieskring BHV is namelijk veruit de grootste kieskring voor de Franstaligen (met bovendien, zoals reeds gesteld) een relatief lage kiesdeler. Een nieuwe Franstalige partij maakt dus het meeste kans om door te breken in Brussel.[9] De vele nieuwe lijsten hebben een grote versnippering van de Franstalige stemmen voor gevolg, terwijl anderzijds de Vlaamse partijen, dankzij de stemmen uit Halle-Vilvoorde, voldoende kritische massa hebben om voor de zetelverdeling in aanmerking te komen.[10] Bij de parlementsverkiezingen van juni 1999 gingen daardoor 39.080 Franstalige stemmen verloren, tegenover slechtst 8.958 stemmen langs Vlaamse kant. Per saldo dus 30.000 verloren Franstalige stemmen, of bijna één zetel.[11]

Bij de poolvorming worden eerst de stemmen per taalgroep geteld, en recupereren de Franstaligen dus die 30.000 stemmen! De stemmenverdeling tussen de taalgroepen is dan de enige bepalende factor. Van de 22 zetels die het arrondissement BHV telt, zullen er 10 Vlaamse zijn als, en alleen als de Vlaamse partijen nog 43,18 % van de stemmen halen. Bij de parlementsverkiezingen van juni 1999 haalden de Vlaamse lijsten 44,27 % van de stemmen, wat recht geeft op 9,74 en dus afgerond 10 zetels. Hoger werd reeds uiteengezet dat een relatief kleine verschuiving van 17.000 stemmen in het voordeel van de Franstaligen, de Vlaamse lijsten doet zakken onder 43,18 %, of afgerond 9,499 en dus 9 zetels.

Wanneer men rekening houdt met het groot aantal naturalisaties sedert de snel-belgwet (vooral in Brussel), met de demografische evolutie (met talrijke jonge Belgen van vreemde origine die stemrecht verwerven te Brussel) en met de nog steeds voortgaande Franstalige inwijking in de Vlaamse gemeenten rond Brussel, dan moet men geen helderziende zijn om vast te stellen dat de tiende Vlaamse zetel, die op basis van de uitslag van 1999 behouden zou blijven, bij de aanstaande parlementsverkiezingen van juni 2003 meer dan waarschijnlijk zal wegvallen (ter vergelijking tussen 1995 en 1999 – toen er nog geen snel-belgwet was – steeg het aantal Franstalige stemmen in BHV met 25.118 terwijl het aantal Nederlandstalige daalde met 1.638).

Het waarschijnlijkste scenario

Rekening houdend met de twee hiervoor geschetste voor Vlaanderen gunstige elementen (de apparentering en de grote versnippering van Franstalige stemmen, die hen ongeveer één zetel kost), is het dus niet zo verwonderlijk en toevallig dat met slechts 44,27 % van de stemmen in het arrondissement BHV, Vlaanderen toch 50 % van de zetels heeft binnengehaald (11 van de 22). Precies deze twee elementen worden in het nieuwe systeem afgeschaft, terwijl de voor Vlaanderen nadelige elementen van de vroegere regeling, meer bepaald de samenvoeging van Halle-Vilvoorde met Brussel, wel blijft bestaan! Begrijpe wie kan.

Elf van de 22 zetels behalen wordt in de toekomst gewoon onmogelijk, en men zal al veel geluk moeten hebben om er nog tien te behouden. Het meest waarschijnlijke scenario is dat er in de toekomst 9 Vlaamse zetels zullen zijn op de 22 (tegenover 11 nu).[12] Maar dit is nog niet het einde van het verhaal. In de nieuwe regeling worden de 50 op nationaal vlak verkozen senatoren (31 N en 19 F) vervangen door 50 nieuwe kamerleden die op nationale lijsten per gemeenschap zullen worden verkozen (d.w.z. één Vlaamse kieskring voor Vlaanderen + Brussel en één Waalse kieskring voor Wallonië + Brussel + Halle-Vilvoorde)[13]. Er zouden dan in de toekomst 150 + 50 kamerleden zijn. Die 50 zullen tussen Vlaanderen en Wallonië verdeeld worden volgens de verdeling van de 150 volksvertegenwoordigers die op provinciaal niveau worden gekozen.[14] Die verhouding is nu 91 N en 59 F (op

[9] In dit opzicht vervult de kieskring BHV langs Franstalige kant dezelfde rol als de kieskring Antwerpen langs Vlaamse kant.

[10] In een afzonderlijke kieskring Brussel zou dit niet het geval zijn en zou poolvorming (of een nog beter systeem) voor de Vlamingen wel noodzakelijk zijn.

[11] Bij de berekeningen voor 1999 en 1995 heb ik de tweetalige lijsten volgens zo nauwkeurig mogelijke schattingen opgedeeld in N en F stemmen. Dit impliceert kleine onnauwkeurigheden, maar doet geen afbreuk aan de algemene tendensen.

[12] Dat dit effectief zo bedoeld was, kon men in de kranten vernemen daags na de goedkeuring van het akkoord: „Er is overigens in een veiligheidsgrendel voorzien om te voorkomen dat er Franstalige stemmen naar de Vlaamse lijsten met sterke kandidaten uit Leuven zouden overgaan. De kiezer zal eerst een taalkeuze – Franstalig of Nederlandstalig – moeten maken, om daarna voor een partij of kandidaat te kiezen. De poolvorming van Vlaamse respectievelijk Franstalige stemmen, zal de Franstaligen één of twee zetels in de kieskring BHV extra opleveren" (*De Standaard*, 27 april 2002, p. 4).

[13] Voor dit deel van het regeringsakkoord is wel nog een grondwetswijziging nodig.

[14] „50 leden verkozen op een nationale lijst per gemeenschap en verdeeld over Nederlandstaligen en Franstaligen in verhouding tot het aantal zetels verworven door elke taalgroep in de Kamer bij de vorige verkiezingen op basis van de plaatselijke kieskringen" (regeringsnota politieke vernieuwing, 26/4/2002, p. 3, de federale Kamer).

basis van BHV 11 N en 11 F), wat een verdeling van de 50 nationaal verkozen volksvertegenwoordigers zou geven van 30 N en 20 F.

Rekening houdend met het verlies van 1 Vlaamse zetel ingevolge de tienjaarlijkse zetelaanpassingen en het verlies van zeker 1 zetel in BHV (van 11 naar 10), daalt de verhouding tot 89 N en 61 F, wat nog net volstaat om de verdeling van de 50 nationaal te verkiezen volksvertegenwoordigers te behouden op 30 N en 20 F. Indien in BHV de tiende Vlaamse zetel zou verloren gaan (wat waarschijnlijk is), wordt de verhouding 88 N en 62 F, waardoor ook de verdeling van de 50 nationaal verkozen volksvertegenwoordigers zakt van 30 N en 20 F naar 29 N en 21 F. Het effect van de nieuwe regeling is dus een verlies van 2 tot 3 Vlaamse kamerzetels tegenover de huidige situatie.

Wat een contrast met de in het Vlaams regeerakkoord door paars-groen zelf vooropgestelde (horizontale) splitsing van de kieskring BHV, die er in de eerste helft van de legislatuur moest komen. Dat die splitsing er niet gekomen is, dat Vlaamse partijen blijven dulden dat het Waalse en Francofoon-Brusselse verkiezingen worden gehouden tot diep in Vlaanderen, is onbegrijpelijk en schandelijk.

Voor wie bang is dat met die splitsing enkele Vlaamse zetels zouden verloren gaan (maar in elk geval minder dan in het huidige regeringsvoorstel), of voor de positie van de Brusselse Vlamingen, nog deze toelichting over de voordelen van de splitsing van de kieskring BHV: De splitsing is gewoon een kwestie van zindelijk bestuur en aanpassing van oude wetten en kiesindelingen aan de federale staatstructuur en één van de noodzakelijke voorwaarden om een einde te maken aan het deloyaal Franstalig gestook in de Vlaamse gemeenten rond Brussel. De Franstalige partijen worden door het huidige systeem immers gedwongen om tegen mekaar op te bieden in het verdedigen van de Francofone belangen in de Vlaamse gemeenten rond Brussel. Ze willen daar immers allemaal zoveel mogelijk stemmen halen (denk ook aan de partijfinanciering), en dus moeten ze zich positioneren als de kampioen van de francofonie. En dat doen ze natuurlijk ook.

Het effect van de nieuwe regeling is een verlies van twee tot drie Vlaamse kamerzetels.

Verder mag men niet vergeten dat de splitsing speelt voor drie verkiezingen: Senaat, Europa en Kamer van Volksvertegenwoordigers. Alleen voor deze laatste verkiezing moet er een speciale regeling voor Brussel worden getroffen. Bij twee van de drie verkiezingen (Senaat en Europa) kan een splitsing dus alleen maar voordelig zijn voor Vlaanderen: de Waalse lijsten komen dan gewoon niet meer op in Vlaams-Brabant.[15] Blijft de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Ook hier is het voordeel voor Vlaanderen duidelijk. Bij een splitsing van de kieskring kunnen de Franstaligen hoogstens één zetel halen in Vlaams-Brabant, en dan nog alleen als ze met een eenheidslijst opkomen.

De ervaring met de verkiezingsuitslagen voor de Vlaamse Raad en voor de provincieraad van Vlaams-Brabant bewijzen dat de Franstaligen in een gesplitste kieskring immers hun stemmenaantal drastisch zien dalen (met 40 tot 50 %). Dit is logisch, ze moeten dan immers opkomen met een eenheidslijst die zich als anti-Vlaams moet profileren en die bovendien de grote Brusselse Franstalige kopstukken en de gekende partijlogo's moet missen. Dit feit op zich is onweerlegbaar en vele malen belangrijker dan het verhoopte (voorgespiegelde) effect dat de Vlaamse partijen door de grotere aantrekkingskracht van Leuvense kandidaten in BHV wat stemmen zouden kunnen bijwinnen. Integendeel, in de gesplitste kieskring Vlaams-Brabant, zouden de Leuvense kandidaten pas echt hun aantrekkingskracht ten volle kunnen laten spelen, vermits de concurrentie van de grote Frans-Brusselse stemmentrekkers dan – en dan alleen - zou wegvallen.

Een extrapolatie van de resultaten die de Franstalige eenheidslijst voor de

[15] Hier hebben de Vlaamse politici alvast geen enkel alibi om de splitsing niet door te voeren.

Vlaamse Raad behaalde in heel Vlaams-Brabant bij de verkiezingen van juni 1999, toont dat die eenheidslijst toen 36.683 stemmen behaalde, nipt genoeg voor één zetel en ver van een tweede zetel. Wat de aparte kieskring Vlaams-Brabant betreft, is het dus duidelijk: hoogstens 1 Franstalige zetel. Hierbij moet dan nog de kanttekening gemaakt worden dat deze „Franstalige" zetel geen echte Franstalige zetel zou zijn, maar wel een Franssprekende Vlaming, die de eed in het Nederlands zou moeten afleggen en die in de Nederlandse taalgroep zou zetelen (wat, zoals hoger is gebleken, zeer belangrijk is, o.a. voor de N/F zetelverdeling die men wil invoeren voor de toekomstige nationaal verkozen volksvertegenwoordigers).

E*n nu* B*russel*

In de aparte kieskring Brussel zouden 14 zetels te verdelen zijn. Volgens VLD-kamerlid Goris zouden de Vlamingen daar geen enkele van in de wacht kunnen slepen, tenzij met een eenheidslijst. Een Vlaamse vraag om drie gewaarborgde Vlaamse volksvertegenwoordigers te Brussel te krijgen wordt door Goris van tafel geveegd omdat „die eis op Franstalig hoongelach wordt onthaald." Eigenaardig toch dat de VLD datzelfde hoongelach niet laat weerklinken wanneer de Franstaligen eisen dat 4 miljoen Franstaligen evenveel senatoren krijgen als 6 miljoen Vlamingen!

Maar ook zonder gewaarborgde vertegenwoordiging in Brussel hebben de Vlaamse lijsten, volgens hun proportioneel aandeel in de Brusselse stemmen, steeds recht op 2 volksvertegenwoordigers. Het volstaat dat het zogenaamde systeem van poolvorming van de stemmen (telling en verdeling van de zetels per taalgroep afzonderlijk) in Brussel wordt toegepast opdat de Vlaamse lijsten steeds 2 Vlaamse Brusselse verkozenen zouden hebben. Het systeem van poolvorming werd overigens reeds voor de Brusselse gewestraad toegepast, en zal nu zelfs worden ingevoerd in die niet-gesplitste kieskring BHV.

En zelfs zonder die poolvorming, doch met het behoud van de apparentering tussen enerzijds Leuven-Halle-Vilvoorde en de Vlaamse lijsten te Brussel en anderzijds Nijvel en de Franstalige lijsten te Brussel zouden er in Brussel minstens twee, en meestal zelfs drie Vlaamse volksvertegenwoordigers gekozen zijn. De verklaring hiervoor werd reeds hoger gegeven: de apparentering smeert het groot aantal niet-stemgerechtigde inwoners van Brussel uit over geheel de oude provincie Brabant, wat voor de Vlaamse lijsten voordelig is.[16]

Drie of twee Vlaamse zetels is dus het absolute Vlaamse minimum voor Brussel. Voor Brussel en Halle-Vilvoorde samen zou dit geven: 2 of 3 + 7 of 8, hetzij dus 9 in de minimale hypothese en 11 in de maximale hypothese. Waarbij, in de minimale hypothese (9) het er in feite nog altijd 10 zijn vermits in Halle-Vilvoorde de Franstalige een Franstalige Vlaming is die tot de Nederlandstalige taalgroep behoort en de eed in het Nederlands moet afleggen.[17]

Los van de wijze waarop het aantal Vlaamse kamerzetels te Brussel zal bepaald worden (gewaarborgd aantal, apparentering of poolvorming), blijft de vraag of het aangewezen is om in de gesplitste kieskring Brussel alleen eigen Vlaamse Brusselse kandidaten op de lijsten te plaatsen (volledige of verticale splitsing), dan wel of dezelfde Vlaamse kandidatenlijsten moeten gelden in geheel Vlaams-Brabant en Brussel (zogeheten horizontale splitsing). Beide systemen hebben voor- en nadelen, maar hoe dan ook is de splitsing van de kieskring voor Vlaanderen zo noodzakelijk en belangrijk, dat de keuze voor het horizontale of verticale systeem daarbij totaal ondergeschikt en onbelangrijk is.

Met afzonderlijke kandidaten voor Brussel (verticale splitsing) zijn de

[16] De zetels worden over de kieskringen verdeeld volgens het aantal inwoners. Door het groot aantal niet-stemgerechtigde inwoners (vreemdelingen en minderjarigen) zijn er in een afzonderlijke kieskring Brussel veel minder stemmen nodig om een zetel binnen te halen dan in Nijvel of Vlaams-Brabant.

[17] Een splitsing met behoud van apparentering zou dus de huidige situatie behouden (11 of 10), en duidelijk gunstiger zijn dan het huidige regeringsontwerp, dat Vlaanderen bovendien ook nog een op gemeenschapsvlak verkozen volksvertegenwoordiger doet verliezen.

Brusselse Vlamingen zeker dat het aantal zetels dat hen (ingevolge het gekozen systeem) toekomt, daadwerkelijk door Brusselse Vlamingen zal worden bezet. Er staan dan immers alleen Brusselse kandidaten op de lijst. Ze zijn dan ook verplicht hun stemmen in Brussel te halen en dus daadwerkelijk campagne te voeren in Brussel. Nadeel is dat dit de band tussen Vlaams-Brabant en de Brusselse Vlamingen (vooral psychologisch) wat zou verminderen, hoewel dit voor een verkiezing in de federale Kamer niet veel betekenis heeft en men even goed kan stellen dat de band tussen de Brusselse Vlamingen en de rest van Vlaanderen precies versterkt wordt door er voor te zorgen dat de Brusselse Vlamingen de aan hen toekomende zetels in het federale parlement effectief bezetten en derhalve hun specifieke belangen kunnen vertolken. Ook zou men een effectieve band kunnen behouden door te opteren voor het systeem van apparentering van de Vlaamse Brusselse lijsten met de lijsten van Vlaams-Brabant. Bovendien zou die band verder versterkt worden indien naast de lokaal te verkiezen kamerleden er ook een beperkt aantal per gemeenschap te verkiezen volksvertegenwoordigers zou zijn, waar de Brusselse Vlamingen dan ook voor zouden kunnen kiezen.[18] [19]

Met dezelfde lijsten in Vlaams-Brabant en Brussel-Nederlands (horizontale splitsing) zijn de Brusselse Vlamingen niet verzekerd van een verkiesbare plaats. Zij moeten zich dan immers meten met Vlaams-Brabantse kandidaten (die vaak burgemeester of schepen zijn) en die een veel grotere achterban kunnen aanspreken.[20] De kans dat er geen Brusselse Vlaming verkozen zou worden is dan zeer reëel (ook nu zetelt slechts één Brusselse Vlaming in de Kamer).[21]

De *zetelaanpassing*

We besluiten: Over heel de lijn is de kieswethervorming vanuit Vlaams oogpunt een misbaksel: geen splitsing van de kieskring BHV, erger nog, achteruitgang tegenover het bestaande stelsel. Voor de paars-groene partijen is dit een beschamend resultaat.

Het wetsvoorstel bevat ook een bepaling waardoor in de toekomst de aanpassing van het aantal zetels waarop elke kieskring recht heeft, aan de evolutie van het bevolkingscijfer niet meer zal gebeuren op basis van de tienjaarlijkse volkstelling, maar wel op basis van de cijfers van het rijksregister. Het is bekend dat de demografische evolutie in de komende jaren ten nadele van Vlaanderen zal spelen, hetgeen verklaard wordt door het dalende geboortecijfer in Vlaanderen en het stijgende geboortecijfer in Wallonië en Brussel (groot aantal allochtonen). Dit zal in de toekomst verschuivingen van Vlaamse zetels naar Wallonië en Brussel met zich brengen. Een eerste zetel zou reeds bij de komende verkiezingen verschuiven van Vlaanderen naar Wallonië.

Die zetelaanpassing kan echter pas gebeuren na een Koninklijk Besluit. Welnu, gezien de Franstalige weigering om de kieskring BHV te splitsen, zouden de Vlaamse partijen elk Koninklijk Besluit over deze zetelaanpassing kunnen tegenhouden totdat de kieskring BHV gesplitst is. Lijkt dit drastisch? Laten we dan even in herinnering brengen dat de Franstaligen elke zetelaanpassing in het voordeel van Vlaanderen blokkeerden van 1947 tot 1965, waardoor ongeveer een half miljoen Vlamingen niet meer in het parlement vertegenwoordigd waren. Als tegenprestatie voor de aanpassing eisten de Franstaligen grondwettelijke waarborgen tegen minorisering door de Vlaamse meerderheid.[22]

Luc Deconinck*

[18] Dit zou het geval zijn in het systeem van de 50 nationaal verkozenen dat de regering voorstelt en dat op zich positief is.

[19] Mijn persoonlijke voorkeur gaat uit naar een volledige verticale splitsing (dus eigen Brusselse kandidaten in Brussel), gecombineerd met een beperkt aantal op gemeenschapsvlak te verkiezen volksvertegenwoordigers, waarvoor de Vlaamse Brusselaars dan ook kunnen kiezen.

[20] Ook met het nieuwe systeem van paars-groen maken de Brusselse Vlamingen minder dan ooit kans op een verkiesbare plaats, vermits deze plaatsen zullen uitgevochten worden tussen de Leuvenaars en Halle-Vilvoordenaars terwijl de Vlaamse Brusselaars daartegenover weinig of geen gewicht in de schaal kunnen leggen.

[21] Een ander nadeel van dit systeem is dat de Franstalige eenheidslijst die in Vlaams-Brabant zou opkomen dan ook (behoudens andersluidende, en op het vlak van dicriminatie riskante, wettelijke bepaligen) automatisch terug in Brussel zou voorgelegd worden en op die wijze door Brusselse stemmen zou kunnen worden versterkt.

[22] T. Luykx en M. Platel, *Politieke geschiedenis van België* (Antwerpen, Kluwer,1985) vol. 2, p. 525.

* Mr. Luc Deconinck is jurist en voorzitter van het *Halle-Vilvoorde Komitee*.

Gekochte loyaliteit

Paul Belien analyseert 172 jaar Belgische staat vanuit een „Public Choice"-benadering.

De thans 83-jarige Amerikaanse hoogleraar James Buchanan ontving in 1986 de Nobelprijs Economie voor zijn bijdrage aan de zogenaamde *Public Choice*-theorie. Buchanan en zijn collega Gordon Tullock schreven in 1962 *The Calculus of Consent*, een van de basiswerken van deze theorie.[1] *Public Choice* past economische modellen toe op politieke verschijnselen. Het uitgangspunt is dat de deelnemers aan het politieke proces op een rationele wijze hun eigen voordelen trachten te maximaliseren.[2] Zo is de bewustwording dat politici veelal korte termijnbelangen nastreven (tot aan de volgende verkiezingen) in plaats van aan de komende generaties te denken, te danken aan de *Public Choice*-theorie. Ons lijkt dit evident, maar vier decennia geleden was deze stelling revolutionair.

Ook het besef dat het voor politici veel moeilijker is om een privilege (een zogenaamd „verworven recht") af te schaffen, dan om er een in te voeren, komt uit de *Public Choice*. Evenals de begrippen *free-riding* (het verschijnsel waarbij mensen actief de vruchten plukken van de inspanningen van anderen zonder dat ze evenwel zelf bereid zijn om mee inspanningen te doen), *log-rolling* (dit is stemmenruil, of „koehandel," waarbij twee verschillende minderheidsgroepen afspreken om voor elkaars voorstellen te stemmen, en er zodoende twee beslissingen door te krijgen terwijl er voor geen van beiden een democratische meerderheid is)[3] en *rent-seeking*. Een *rent-seeker* is iemand die een doelstelling nastreeft die de productiviteit (of het algemeen belang) niet dient én zelfs schaadt, maar die wel zijn eigen persoonlijke belangen dient omdat ze hem een privilege of een monopoliemacht verleent.

Het communautaire conflict tussen Vlamingen en niet-Vlamingen binnen België is vandaag, behalve in Brussel en de gemeenten met faciliteiten, geen taalkundig conflict meer, maar vooral een economisch conflict. Vanuit een *Public Choice*-analyse is dit gemakkelijk te verklaren. De economische welvaart in België wordt overwegend in het Noorden geproduceerd. De Franstaligen zijn daarbij *free-riders* (die profiteren van de Vlaamse inspanningen), ja zelfs *rent-seekers* (die liever nog het land in zijn geheel ten onder zien gaan dan de contraproductieve maar voor hen voordelige mechanismen te hervormen of af te schaffen). Ze kunnen dit als minderheid slechts volhouden omdat ze meesterlijke *log-rollers* zijn, die er altijd in slagen om in Vlaanderen een minderheid aan collaborateurs te vinden – doorgaans de socialisten – die bereid zijn om het in een koehandel met de Franstaligen op een akkoord te gooien.[4]

De *Public Choice*-analyse biedt ook een antwoord op de vraag hoe het kon dat in 1830 een staat ontstond waarvan niemand de zelfstandigheid had gewenst en die tegen de belangen inging van de meerderheid der bevolking. Hoe is het mogelijk dat deze staat het reeds meer dan 170 jaar lang uithoudt, terwijl ze niettemin aantoonbaar schadelijk is voor de productiviteit en het algemeen belang, zeker van de meerderheid van de bevolking (de Vlamingen) en wellicht op termijn ook van de minderheid (de Franstaligen)?

Laat ons beginnen met de ontstaansgeschiedenis van België.

De zuidelijke Nederlanden hadden onder koning Willem I een grote economische bloei gekend. Gent was op het einde van de jaren 1820 dé textielhoofdstad van het Europese continent met 30.000 goedbetaalde

[1] J.M. Buchanan en G. Tullock, *The Calculus of Consent – Logical Foundations of Constitutional Democracy* (Ann Arbor, University of Michigan Press, 1962).

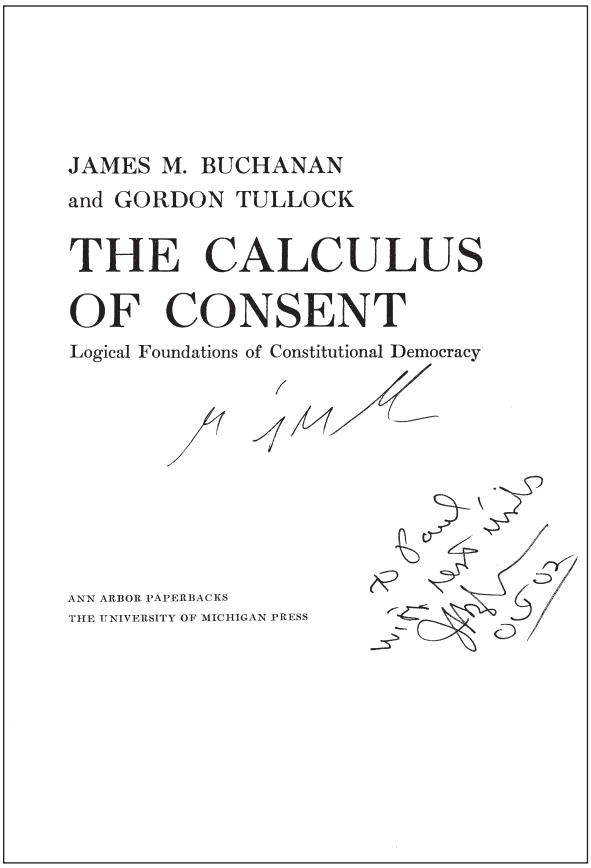
[2] Voor een Nederlandstalig werk over *Public Choice*, zie: M. De Clercq en F. Naert, *De politieke markt* (Antwerpen, Kluwer, 1985). Ook: F. Naert, *De uitgeperste democratie* (Leuven, Davidsfonds, 1992). Voor een Engelstalig standaardwerk, zie: D.C. Mueller, *Public Choice II* (Cambridge, Cambridge University Press, 1989).

[3] De beste manier om *log-rolling* vanwege lobbyisten en politici te neutraliseren is door de burgers een rechtstreekse beslissende stem te geven via het referendum (beslissend referendum op volksinitiatief).

[4] Gezien zulk een analyse voor de hand ligt, en het materiaal om het empirisch te staven voorhanden is, wekt het verbazing dat het Belgische bestel binnen geen enkele economische faculteit der Vlaamse universiteiten reeds aan een grondige *Public Choice*-analyse werd onderworpen. Een verklaring daarvoor kunnen we, opnieuw vanuit een *Public Choice*-benadering, gemakkelijk vinden: alle Vlaamse universiteiten worden door de Staat gesubsidieerd, alle professoren en assistenten zijn ambtenaren in overheidsdienst. Bijgevolg is geen enkele universiteit geneigd onderzoek te verrichten dat het establishment ongelegen is. Liever schurkt men zich tegen dit establishment aan en vleit het, bijvoorbeeld door de kroonprins een eredoctoraat te verlenen. Ook onze universiteiten en hun bestuurders zijn *rent-seekers*.

arbeiders. De Belgische onafhankelijkheid was voor Gent een catastrofe. In 1832 verwerkte de Gentse textielnijverheid nog slechts 2 miljoen kilo katoen, tegenover 7,5 miljoen kilo in 1829. De meeste arbeiders waren als direct gevolg van de Belgische onafhankelijkheid werkloos geworden en de anderen verdienden nog amper 30 % van hun loon uit 1829.

In Antwerpen was de ramp nog groter. De haventrafiek in de Scheldestad was gestegen van 585 schepen en 65.000 ton in 1819, tot 1.028 schepen en 129.000 ton in 1829. Antwerpen verstouwde dat jaar zelfs dubbel zoveel goederen uit de Nederlandse kolonies als Rotterdam en Amsterdam samen. In 1831 was het aantal schepen teruggevallen van 1.028 tot 398, en de handel met de kolonies herleid tot nul. In 1830 begon de periode die pater Stracke later zou beschrijven als die van het „Arm Vlaanderen." De huidige Vlaamse provincies die zich binnen het verenigde Nederland door hun centrale ligging aan het ontwikkelen waren tot het kerngebied van de groot-nederlandse staat, werden een verwaarloosde periferie.


JAMES M. BUCHANAN
and GORDON TULLOCK

THE CALCULUS OF CONSENT

Logical Foundations of Constitutional Democracy

ANN ARBOR PAPERBACKS
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN PRESS

De handtekeningen van Gordon Tullock en James Buchanan op het titelblad van het basiswerk van de Public Choice-theorie.

Maar ook cultureel was 1830 een ramp. In 1815 leefden er in het Zuiden 218.000 mensen die lezen noch schrijven konden, tegenover slechts 23.000 in het Noorden. Willems onderwijsinspanningen concentreerden zich daarom nagenoeg volledig op het Zuiden. Koning Willem bouwde tijdens zijn 15-jarige bewind in het Zuiden 1.500 scholen, waar les gegeven werd in de volkstaal (dus Nederlands in Vlaanderen en Brussel). Het aantal lagere-schoolkinderen in de zuidelijke provincies verdubbelde van 150.000 tot 300.000. Op de universiteiten van Gent en Luik na, werden al Willems scholen door het Belgische regime gesloten. Hierdoor ging honderd jaar volksontwikkeling in Vlaanderen verloren, zodanig dat het Belgische leger in het begin van de jaren 1900 liefst 10,1 % analfabeten telde, tegenover slechts 2,3 % in Nederland, 4,7 % in Frankrijk, en amper 0,5 % in Duitsland (een land dat zich toen tot ver in Oost-Europa uitstrekte). In 1913 waren er in België (met zijn 7,5 miljoen inwoners) minder lagere-schoolkinderen dan in Nederland (met 6 miljoen inwoners). Vlaanderen stond in 1914 nog steeds waar het in 1814 had gestaan.

De scheiding der Nederlanden was niet in het belang geweest van de meerderheid der Zuiderlingen, maar in het belang van twee minderheids-groepen – francofiele rattachistische vrijzinnigen en ultramontaanse klerikalen – die elkaar hadden gevonden in wat historici terecht omschrijven als een „Monsterverbond." Het ging om een vorm van *log-rolling*: in ruil voor elkaars wederzijdse steun hielpen ze elkaar om hun eigen doelstellingen te verwezenlijken. De klerikalen wilden de protestantse koning en zijn „ketterse" staatsscholen weg, de francofielen wilden het Nederlands weg. „Het is noodzakelijk dat alle burgerlijke en militaire ambten uitsluitend naar Walen en Luxemburgers gaan, zodat de Vlamingen door tijdelijk beroofd te zijn van de voordelen van zulke tewerkstelling, verplicht zullen zijn om Frans te leren," zo zei Charles Rogier, de Belgische minister van Binnenlandse Zaken, in 1832.[5]

In Willems koninkrijk waren de meeste overheidsambten, ook in het Zuiden, in handen geweest van Noord-Nederlanders. Daarin heeft men vaak een bewijs gezien voor de „onderdrukking" van het Zuiden door het Noorden. De oververtegenwoordiging van de Noorderlingen kwam echter omdat de katholieke bisschoppen hun gelovigen op straffe van excommunicatie verboden hadden om gelijk welke overheidsbetrekking aan te nemen. Een

[5] Geciteerd in: T. Hermans, L. Vos en L. Wils, *The Flemish Movement – A Documentary History* 1870-1990 (London, The Athlone Press, 1992), p. 72.

richtlijn in die zin was in 1815 uitgevaardigd door Prins de Broglie, de bisschop van Gent. Deze Broglie was een Franse edelman die door Napoleon in Gent als bisschop was benoemd. Hij haatte de Oranjes zozeer dat hij weigerde gebeden te zeggen voor de koninklijke familie en dat hij in 1817, toen de prinses van Oranje zwanger was, in het publiek haar ongeboren kind zelfs letterlijk vervloekte omdat door zijn geboorte het voortbestaan van de „ketterse" dynastie werd gegarandeerd. Koning Willem had zich nochtans bereid verklaard de Nederlandse Grondwet te wijzigen, zodat zijn opvolger katholiek zou kunnen worden. Zijn land was trouwens een overwegend katholieke natie, met een bevolking van 3,8 miljoen katholieken tegenover slechts 1,2 miljoen protestanten: de 3 miljoen zuiderlingen waren katholiek, en 800.000 van de 2 miljoen noorderlingen waren dat ook. Belangrijke ministerposten, zoals Onderwijs en Godsdienstzaken, Binnenlandse Zaken, Waterstaat en Koloniën, waren in handen van katholieke Zuiderlingen. Het Vaticaan nam dan ook een milde houding aan tegenover de Oranje-koning. Mgr. Capaccini, de Vaticaanse internuntius in de Nederlanden, betreurde in 1829 de beslissing van de Broglie om de gelovigen te verbieden ambtenaar te worden. Die beslissing, zo verweet Capaccini de Belgische kerk was er de oorzaak van dat „de belangrijkste posten in het koninkrijk thans in handen zijn van protestanten en lauwe katholieken."[6]

De meerderheid der Belgen wilde de onafhankelijkheid niet, maar door het „Monsterverbond" van twee minderheidsgroepen kwam België er toch. Het was echter een staat die niemand gewild had en die voordien ook nooit had bestaan. De Belgische revolutie was vooral het werk geweest van Luikenaars. Twee Luikenaars, de advocaat Jules Lebeau en de Franse inwijkeling Charles Rogier, waren leidende politici in het nieuwe bewind en zouden vele jaren lang regeringsleider zijn. Maar Luik had historisch nooit deel uitgemaakt van de Zuidelijke Nederlanden. Historisch was het altijd een deel van het Duitse Rijk geweest, maar pas tijdens de Franse bezetting, van 1795 tot 1815, had Luik echt het gevoel gehad ergens op zijn plaats te zijn.

E*en compromisfiguur*

België was als amalgaam een artificiële en daardoor onstabiele staat. Groot-Brittannië, waar Lord Palmerston, de minister van Buitenlandse Zaken, het voor het zeggen had, besloot België echter een kans te geven. In ruil moest het land een neutraal internationaal statuut aanvaarden en een staatshoofd die banden had met elk van de vijf toenmalige grootmachten – Groot-Brittannië, Pruisen, Oostenrijk, Frankrijk en Rusland. Zo werden de Belgen opgezadeld met een koning van buitenlandse afkomst: Leopold van Saksen-Coburg & Gotha, de enige prins die als compromisfiguur voor de vijf machten aanvaardbaar was. Hij was een Duitser van geboorte wiens familie de Oostenrijkse keizer had gediend, hij had carrière gemaakt in het Russische leger, woonde in Engeland als weduwnaar van een Britse kroonprinses, en beloofde dat hij een dochter van de koning van Frankrijk zou huwen. Met elk van de grootmachten had hij bijgevolg een band, maar met de Belgen had hij nooit wat te maken gehad.

België bevordert immoraliteit omdat het als staat op een immoreel fundament werd gegrondvest, namelijk op de vraag: „Hoe kan ik zelf zo rijk mogelijk van worden van België?"

Leopold was een van de schranderste diplomaten van de 19de eeuw. Het zou weinigen gelukt zijn om het voortbestaan van België te verzekeren. Het lukte hem wel. Hoewel de *public choice*-theorie in zijn tijd nog niet geformuleerd was, is hij er in feite de uitvinder van. Toen hij koning werd, maakte hij zich volstrekt geen illusies over de instabiliteit en de artificiële natuur van zijn koninkrijk. Hij erkende dat zijn land door zijn bevolking niet geliefd was, dat er geen samenhorigheidsgevoel aanwezig was en dat er geen Belgisch-patriotisme bestond. Hij moest bijgevolg bepaalde groepen aan België binden. Hij begreep dat hij dit alleen kon door letterlijk hun loyaliteit aan de nieuwe natie te kopen. Dat zou alleen kunnen door hun materiële

[6] Geciteerd in: Y. Schmitz, *Guillaume Ier et la Belgique* (Brussel: Goemaere, 1945), pp. 274-275.

eigenbelang met de belangen van België te doen samenvallen. Dit werd de erfzonde van België. België bevordert immoraliteit omdat het als staat op een immoreel fundament werd gegrondvest, namelijk op de vraag: H*oe kan ik zelf zo rijk mogelijk van worden van* B*elgië*?

De revolutie van 1830 werd gemaakt door een groep jonge Francofiele intellectuelen, vaak van Franse afkomst, die de Belgische provincies bij *la grande patrie* wilden aanhechten. Eenmaal hun revolutie gelukt, duurde het echter niet lang voor ze inzagen dat het beter was dat België voorlopig als onafhankelijk land bleef voortbestaan. Félix Chazal, bijvoorbeeld, een jonge Fransman wiens vader zich na de val van Napoleon in Brussel was komen vestigen, was één van de rattachistische revolutionaire leiders in Brussel geweest. Hij werd tot generaal benoemd met een jaarinkomen van 7.000 gulden, terwijl een onderwijzer (in die tijd een vooraanstaand intellectueel) slechts 300 gulden per jaar verdiende. De nauwelijks 22-jarige Chazal begreep onmiddellijk dat hij zo lang mogelijk aan zijn door het bestaan van België gegarandeerde nieuwe status moest vasthouden. Hetzelfde gold voor Rogier, ook een Franse rattachist (en amper 30 jaar oud), Nothomb (25 jaar), Van de Weyer (28 jaar), Lebeau (36 jaar) – allemaal jonge mannen die nog minstens een halve eeuw van de macht hoopten te kunnen blijven proeven, en daar overigens ook in slaagden.

In dit gezelschap van ambitieuze jonge mannen, die dankzij het ontstaan van België het vooruitzicht verwierven op gemakkelijk fortuin, en thans bijgevolg veel te verliezen hadden, was de 40-jarige Leopold van Saksen-Coburg een oude man. De enige vooraanstaande revolutionaire leider die ouder was dan Leopold, was Gendebien, en die was nauwelijks 41 jaar.

Gendebien was de felste rattachist van de revolutionairen van 1830 en, in tegenstelling tot de anderen, wilde hij zijn francofiele ideaal niet verzaken voor een dikke portefeuille. Hij verdween dan ook vrij snel in de marge van de politiek. Tegen 1839 was zijn rol uitgespeeld. Niettemin gaf hij Leopold in 1834 een belangrijke les die de koning en zijn opvolgers daarna nooit meer zouden vergeten. Leopold had immers besloten een spoorlijn te laten bouwen, de allereerste op het Europese continent, van Brussel naar Antwerpen. Economisch was dat het meest zinvolle om te doen, maar Gendebien was razend. Hij beweerde dat de economische belangen van zijn thuisprovincie, Henegouwen, „opgeofferd" werden aan die van het „Orangistische Antwerpen." Vanop het spreekgestoelte van de Kamer van Volksvertegenwoordigers bedreigde hij de koning op 11 maart 1834 in niet mis te verstane woorden. „Onthoudt dit goed," riep hij: „Als gij weigert naar de taal van de redelijkheid te luisteren, dan zullen wij u de taal van het geweld laten verstaan."[7] Leopold begreep het: voortaan zouden de belangen van Wallonië *altijd* op de eerste plaats komen.

Leopold kwam uit een van de armste Duitse families. Zijn jeugd waarin hij ontberingen had geleden, had hem getekend. Hij was bijzonder aan geld gehecht en leefde extreem zuinig. Zijn huwelijk in 1816 met de Britse kroonprinses Charlotte die een jaar later in het kinderbed gestorven was, had hem een fortuin opgeleverd: een jaarlijkse dotatie uit de Britse schatkist van 50.000 pond (250 miljoen frank vandaag). Die dotatie was, in weerwil van Leopolds protest, in 1834 teruggebracht tot 20.000 pond (100 miljoen frank vandaag), maar werd door de Britten uitbetaald tot het eind van zijn leven in 1865. Alles samen kostte Leopold de Britse belastingbetaler 1,44 miljoen toenmalige pond sterling, zijnde 7,2 miljard frank vandaag. Van de Belgische staat bedong Leopold in 1831 een civiele lijst van jaarlijks 1,3 miljoen gulden, of 2,7 miljoen toenmalige frank (dit is 540 miljoen fr vandaag). Leopold potte dit geld zoveel mogelijk op. „Mijn prioritaire bekommernis, waaraan ik steeds zeer veel zorg heb besteed," zo bekende hij in 1857 in zijn testament, „is het vergaren geweest van een fortuin voor mijn kinderen om

[7] Geciteerd in: P. Vermeir, *Leopold I – Mens, vorst, diplomaat* (Dendermonde, Vermeir, 1965), vol. I, p. 161.

hen zoveel mogelijk te beschermen tegen de tegenslagen waarvan zovele families het slachtoffer worden."[8] Het was een referentie naar zijn eigen jeugdjaren toen het hertogdom Saksen-Coburg-Saalfeld failliet was gegaan en de prinselijke familie haar intrek had moeten nemen in een burgershuis in Coburg, waar Leopold en zijn twee oudere broers, Ernest en Ferdinand, in hetzelfde bed moesten slapen. Van zijn eigen vader, hertog Franz, hadden Leopold en zijn broers alleen schulden geërfd.



Leopold I werd geboren als de „armste prins van Duitsland." Alles draaide nadien om geld.

Leopold was dan ook als de dood dat België, en daarmee zijn inkomen, zou verdwijnen. Hij was een Belgische patriot omdat het voortbestaan van België zijn geldkoffer vulde. Hij begreep dat dit ook voor de andere leden van het Belgische establishment opging: zolang zij méér uit België zouden halen dan zij er op moesten bijleggen, zouden zij het land verdedigen. België werd gebouwd op het principe van het *rent-seeking*. Zelfs corruptie werd daarbij getolereerd. Zo wezen de bevindingen van een parlementaire onderzoekscommissie in 1848 ondubbelzinnig uit dat de gouverneur van de *Société Générale* zich op onethische wijze had verrijkt. Deze gouverneur, geboren als Ferdinand Meeus, had in 1831 zijn trouw aan koning Willem van Oranje, de eigenaar van de *Algemeene Maatschappij* opgezegd, en had Leopold geholpen om de controle over de *Société Générale* te verwerven. Uit dankbaarheid had Leopold hem de adelijke titel van Graaf de Meeûs d'Argenteuil verleend. Nadat de bewijzen voor de corruptie van de Meeûs geleverd waren, weigerde de koning de gouverneur echter te ontslaan, zelfs toen alle leden van het directiecomité uit protest hun ambt neerlegden. De Meeûs bleef in functie tot aan zijn dood in 1861. De koninklijke boodschap was duidelijk: wie trouw was aan de koning en aan de nieuwe staat, mocht zich verrijken, zelfs al behelsde dat een zekere mate van corruptie.

Monsterverbonden

Leopold wilde ook de kerk aan zijn kant krijgen. Net als de Calvinist Willem I, was de Lutheraan Leopold I een protestant. De Katholieke Kerk in de Zuidelijke Nederlanden had Willem fel aangevallen omdat hij een „ketter" was, maar eigenaardig genoeg liet ze Leopold met rust. Die speelde immers onder één hoedje met de Kerk. „Het katholicisme," zo vertelde Leopold in 1842 aan de pauselijke nuntius, Mgr. Raphael Fornari, „leert dat respect voor de door God aangestelde wereldlijke autoriteiten een plicht is." De kerk had de gelovigen tussen 1815 en 1830 nooit op de „plicht" gewezen om het Nederlandse gezag te aanvaarden, maar thans deed ze dit wel.

Leopold was opgegroeid in het *Ancien Régime*, een tijd waarin concepten zoals liberalisme en nationalisme nog niet bestonden, en mensen hun aanhankelijkheid definieerden in functie van dynastieke families zoals de Habsburgers, of in functie van hun godsdienst.

Volgens Leopold hadden zijn taalkundig verdeelde onderdanen niets met elkaar gemeen behalve hun nieuwe dynastie en het katholieke geloof. Hij beschouwde het katholicisme daarom als hét bindende element in België. „België heeft slechts één keuze," zo zei hij aan Fornari; „de keuze tussen katholicisme en anarchie."[9] Leopold vreesde de anti-klerikale liberale politici

[8] Testament Leopold I, 18 april 1857, in: E. Sabbe, *Leopold I en zijn tijd* (Brussel, ARA, 1965), p. 86.

[9] Geciteerd in: Vermeir, o.c., vol. I, p. 231.

die volgens hem door de macht van de Kerk te ondermijnen, ook de Belgische nationale cohesie ondermijnden. „De enige echte en ware Belgen zijn onze goede katholieken," schreef hij aan zijn schoonvader, koning Louis-Philippe van Frankrijk.[10] Daarom moesten volgens de Lutheraanse Leopold alle Belgische scholen onder toezicht van de Katholieke Kerk staan: „Als ik er in slaag het onderwijs in handen van de bisschoppen te leggen en het aan het toezicht van de door de liberalen gecontroleerde gemeentebesturen te onttrekken, dan zal ik de toekomst van België veilig hebben gesteld en de godsdienst een grote dienst hebben bewezen," zo vertelde de koning in 1841 aan de Piemontese ambassadeur in Brussel.[11]

Het unionistische „monsterverbond" tussen liberalen en katholieken dat de Belgische Revolutie had gevoed, werd vervangen door een nieuw, maar geheim, „monsterverbond" tussen de katholieke kerk en de protestantse vorst. Zelf dacht deze laatste er echter niet aan om katholiek te worden, want hij had voor het Roomse geloof slechts misprijzen. Dit misprijzen uitte hij echter alleen tegenover zijn (katholieke en zeer devote) vrouw, Marie-Louise. Hij walgde van België en zijn katholieken, maar tegelijk spekten zij zijn beurs en moest hij dus tevreden zijn. Dat leidde tot een enigzins schizofrene situatie. Zo schreef hij aan Marie-Louise, toen hij in 1842 bij de bisschop van Doornik logeerde: „Sommige dingen hier doen mij walgen en vervullen mij met spijt dat ik hier in een situatie zit waaraan ik mijn beste krachten moet besteden." Maar hij moest dit doen, omdat het lot van België, en via België zijn persoonlijke financiële belangen, ervan afhingen: „Ik heb deze afschuwelijke boutiek op de soliede basis van het katholicisme gegrondvest. […] Ik moet toegeven dat wij in ruil daarvoor niet slecht gevoed worden, niet al te slecht gehuisvest zijn en onze bedden goed opgemaakt worden door de regering. Dat is veel waard en rechtvaardigt een zekere tevredenheid."[12]

Leopold I walgde van België en zijn katholieken, maar tegelijk spekten zij zijn beurs en dus moest hij tevreden zijn.

Leopold werkte nauw samen met Fornari, de Vaticaanse nuntius. Ze zetten zelfs politieke samenzweringen op. Zo wilde Leopold in 1838 baron Stassart, de grootmeester der Vrijmetselaars, afzetten als voorzitter van de Senaat, omdat die „niet vertrouwd kon worden als katholiek." Fornari vond Stassart de kwaadste nog niet en was er niet erg happig op om hem verwijderd te zien, maar Leopold zette de nuntius onder druk om bij de katholieke senatoren actief tegen de baron te lobbyen. Ze haalden hun slag thuis, en Stassart verdween. Fornari en Leopold spanden ook samen tegen Mgr. Van de Velde, Broglie's opvolger als bisschop van Gent. Leopold wilde Van de Velde weg omdat deze laatste naar zijn mening niet streng genoeg optrad tegen aanhangers van de Franse priester F.R. de Lamennais – met hun, wat hij noemde, „democratische stupiditeiten."[13] Bijgevolg werd Van de Velde omgekocht. In ruil voor zijn vervroegd aftreden ontving de bisschop 9.000 frank (1,8 miljoen frank vandaag) plus een maandelijkse som van 250 frank (50.000 frank thans).[14]

Politieke tegenstanders werden op dezelfde manier gekocht. In de jaren 1860 verzetten de Antwerpenaars zich krachtdadig tegen de plannen van Leopold, eersteminister Charles Rogier en minister van Oorlog Félix Chazal – een Duitser en twee Fransmannen – om de Scheldestad tot een militair bastion uit te bouwen. Het Antwerpse verzet stond onder leiding van Jan Van Rijswijck, telg van een Orangistische familie, die de M*eeting*-partij, de allereerste flamingantische politieke partij, oprichtte. De partij won de gemeenteraadsverkiezingen en voerde het Nederlands opnieuw als bestuurstaal in. In 1863 won ze ook de kamerverkiezingen en stuurde Jan De Laet als parlementslid naar Brussel. De Laet legde de eed daar als allereerste in het Nederlands af, vocht een pistoolduel uit met Chazal, maar liet zich daarna niet meer horen. Hij werd door de Belgische autoriteiten omgekocht met 100.000 frank (nu 20 miljoen frank), leerde hierdoor van België te houden, en sprak vervolgens enkel nog Frans in de Kamer. Van Rijswijck viel zijn voormalige strijdmakker hevig aan omdat die zich had laten omkopen,

[10] Leopold I aan Louis-Philippe, 8 november 1847, in: J; Stengers, *L'Action du Roi en Belgique depuis 1831 – Pouvoir et influence* (Louvain-la-Neuve, Duculot, 1992), p. 171.

[11] Geciteerd in: G.C. Buraggi e.a., *Belgio e Piemonte nel Risorgimento Italiano* (Turijn, G. Chiantore, 1930), p. 52.

[12] Leopold I aan Marie-Louise, 14 en 27 november 1842, in: G. Deneckere, „De Kerk in het midden – De koningen en de binnenlandse politiek," in: G. Janssens en J. Stengers, *Nieuw licht op Leopold I & Leopond II – Het archief Goffinet* (Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1997), p. 135.

[13] Leopold I aan Marie-Louise, 20 juli 1841, in: Deneckere, o.c., p. 131.

[14] Vermeir, o.c., vol. I, pp. 229-230.

maar werd door deze laatste voor de rechter gedaagd wegens laster, en veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf, alhoewel de omkoping van De Laet later bewezen werd. Het is eens te meer een voorbeeld van de Belgische immoraliteit. Wie denkt dat corruptie in dit land een recent verschijnsel is, vergist zich. Het zit in de wortels van de staat zelf.

Ook journalisten werden geregeld door de koning omgekocht. Volgens de Britse ambassadeur betaalde Leopold jaarlijks zo'n 125.000 frank (25 miljoen frank vandaag) opdat de kranten over zijn privé-leven, met name zijn minaressen, zouden zwijgen.[15] „Hij koopt het stilzwijgen van de pers door zijn gewicht in goud te betalen," zo rapporteerde ook de Oostenrijkse ambassadeur aan zijn regering.[16]

Erger is echter dat Leopold I zich zelfs aan hoogverraad schuldig maakte. In 1852 vroeg hij Groot-Brittannië om militair tussen te komen in België en er de persvrijheid aan banden te leggen. Persvrijheid was, aldus Leopold, gevaarlijk omdat ze het katholicisme ondermijnde.[17] De Britten reageerden verontwaardigd. „Het is een eigenaardige situatie wanneer een staatshoofd om een buitenlandse interventie verzoekt tegen zijn eigen regering en Grondwet," schreef de Britse ambassadeur aan Lord Malmesbury, zijn minister van Buitenlandse Zaken.[18] Vijf jaar later, in 1857, vreesde Leopold dat de liberale Belgische regering de macht van de Kerk aan banden wilde leggen. Opnieuw verzocht hij de internationale grootmachten (deze keer via de Franse ambassadeur in Brussel) om tussenbeide te komen en de orde in het land te herstellen indien de Belgische regering „te ver zou gaan."[19]

Koninklijke chantage

Leopold liet er geen twijfel over bestaan dat zonder zijn leiding België nooit zou hebben overleefd. „België is puur en simpel mijn creatie," zo schreef hij aan zijn nicht, koningin Victoria van Groot-Brittannië. „België dankt aan mij zijn bestaan," „het is mij alles verschuldigd wat het is," „de Belgen zijn intern zo verdeeld dat ze ongetwijfeld de meest onuitstaanbare schepselen zijn die er bestaan."[20] De koning zorgde er ook voor dat de Belgische politieke klasse er geregeld aan herinnerd werd dat de jonge artificiële staat alleen op internationale *good-will* kon rekenen omdat *hij* daarvoor zorgde met zijn diplomatieke, familiale en persoonlijke contacten met de grootmachten en hun vorstenhuizen. „De koning heeft deze staat gegrondvest en voor een gewisse ondergang behoed," zo maakte hij de leden van het Belgische establishment herhaaldelijk en zeer expliciet duidelijk.[21] Dat was geen overdrijving. Het was de waarheid, en de politieke klasse wist het.

Hij maakte van het feit dat het voortbestaan van België afhankelijk was van de dynastie geregeld gebruik om chantage te plegen op de Belgische politici, wier persoonlijke fortuin afhing van het voortbestaan van het artificiële land. Wanneer de koning zijn zin niet kreeg, dreigde hij er mee om op te stappen. Zo, bijvoorbeeld, in 1850 toen zijn minnaris Arcadie Meyer en Leopolds bastaardzoontje op straat waren bekogeld met rotte eieren en drek door sympathisanten van koningin Marie-Louise. Zijn dreigement vervulde de politieke klasse met angst, want in Beieren was koning Ludwig I twee jaar eerder afgetreden omdat de regering diens minnares had laten arresteren.

Ook wanneer ministers met wetten afkwamen die Leopold niet bevielen, weigerde hij deze reeds door het parlement gestemde beschikkingen te voorzien van de vereiste koninklijke handtekening. Na zijn dood vond zijn opvolger een hele lade van wetten en koninklijke besluiten die Leopold I had geweigerd te tekenen.[22] Andere vorsten zouden zich zoiets niet makkelijk kunnen permitteren omdat het voortbestaan van *hun* land niet van de dynastie afhing, maar in België kon het wel.

[15] Ambassadeur Howard de Walden aan Lord Stanley, 9 juli 1856, in: Stengers, o.c., p. 232.

[16] Ambassadeur de Vrindts aan graaf von Buol-Schauenstein, 8 mei 1856, in: Stengers, o.c., p. 368.

[17] Leopold I aan de ambassadeur van Piemont-Sardinië. In: Buraggi, o.c., p. 52.

[18] In: Stengers, o.c., p. 210.

[19] Ambassadeur Barrot aan graaf Walewski, Franse minister van Buitenlandse Zaken, 13 november 1857. In: Stengers, o.c., p. 210.

[20] In: Stengers, o.c., pp. 13, 317.

[21] Leopold I aan burggraaf Conway, 13 november 1859, in: C. Bronne, *Léopold Ier et son temps* (Brussel, Goemaere, 1942), p. 318.

[22] G. Stinglhamber en P. Dresse, *Léopold II au travail* (Brussel, Editions du Sablon, 1945), p. 24.

Wanneer Leopold materiële zaken wilde bekomen, werd het dreigement om af te treden en België aan zijn lot over te laten, eveneens bovengehaald. In 1865 eiste Leopold dat de regering hem een koninklijk paleis zou bouwen in Oostende. „Mijn kleinkinderen," zo schreef hij aan eersteminister Rogier, „moeten in Oostende op straat spelen en zijn gelogeerd op een manier die werkelijk een schande is. Mag ik u er aan herinneren dat de dynastie niet zonder belang is, want ik denk niet dat men u er een andere zal gunnen."[23] De boodschap was niet mis te verstaan: Als de Coburg-dynastie verdwijnt, dan zullen de grootmachten haar niet vervangen door een andere, maar zullen zij aan het bestaan van België zelf een eind maken.

Er bestonden inderdaad plannen om de artificiële Belgische natie na de dood van Leopold op te doeken. „Frankrijk zal België annexeren zodra de oude koning verdwenen is," deelde de Britse Prins-gemaal Albert in 1860 mee aan de Saksische ambassadeur in Londen.[24] In 1864 stelde de Franse keizer Napoleon III aan Oostenrijk en Pruisen voor om België na Leopolds dood te verdelen: het noorden zou naar Nederland gaan, het zuiden naar Frankrijk. In ruil zou Oostenrijk Zuid-Duitsland krijgen en Pruisen Hannover. De Pruisische kanselier Bismarck wees dit voorstel af (vooral omdat hij Oostenrijk Zuid-Duitsland niet gunde), maar ook Bismarck was van mening dat België op termijn niet kon overleven. Zelfs Leopold I twijfelde aan de overlevingskansen van het land. Aan zijn tweede zoon, prins Filip, de graaf van Vlaanderen, vertrouwde hij in januari 1865 toe dat „niets het land bij elkaar houdt en dat het niet kan blijven bestaan."[25]

Leopold van Saksen-Coburg, eerste koning der Belgen, stierf in december 1865 als Lutheraan. Toen hem op zijn sterfbed gevraagd werd om zich alsnog te bekeren, zei hij categoriek: „N*ein, nicht Katholisch*."[26] Omdat hij een „ketter" was, mocht zijn lijk niet via de kerk van Laken naar de crypte gebracht worden waar het moest bijgezet worden. Er werd bijgevolg een kuil gegraven en een gat in de keldermuur gemaakt om de kist langs buiten in de crypte kunnen krijgen. Kardinaal Sterckx, de aartsbisschop van Mechelen, besloot echter voor de koning een uitzondering te maken en de kist toch via de kerk binnen te laten. Voor een koning der Belgen ziet men de „ketterij" door de vingers. Aan koning Willem I had men zijn protestantse geloof echter nooit vergeven. Die had dan ook niet tegen zijn volk samengespannen om zichzelf en de Kerk daarvan als *rent-seekers* beter te laten worden.

Groot man, klein land

De tweede koning der Belgen, Leopold II, was een kind van zijn tijd, opgegroeid in het midden van de 19de eeuw, toen het nationalisme als ideologie tot ontwikkeling kwam. Reeds als kroonprins was de sluwe hertog van Brabant tot het besef gekomen dat men de Belgen het nationalisme, ja zelfs het imperialisme, moest aanleren. „België is er niet op uit om de wereld uit te buiten," zo kloeg Leopold tegen zijn medewerker Alexis Brialmont in 1863: „We moeten haar leren om die smaak te pakken te krijgen."[27] Dat zou men het best kunnen doen door het land een overzees imperium te schenken, waaraan alle patriotten zich vervolgens zouden kunnen verrijken. „Ik betreur de binnenlandse situatie in mijn land," schreef de kroonprins in zijn dagboek op 28 januari 1865 tijdens een reis naar India en China: „Dankzij Koning Leopold en Lord Palmerston heeft de Belgische staat geen buitenlandse vijanden te vrezen. We moeten haar echter bezielen met een groot en nieuw idee. Dat is het wat ik hier in het Oosten kom zoeken. We moeten streven naar nationale expansie."[28]

Leopold II wilde van België het centrum maken van een „Belgisch wereldrijk dat, met Gods hulp, zal bestaan uit eilanden in de Stille Oceaan, Borneo, plaatsen in Afrika en Amerika, stukken van China en Japan. *Voilà*, dat is mijn doel. Ik ben de enige die dit nastreeft; maar door het nationalistische vuur op te stoken, zal ik mij apostelen en supporters verwerven."[29]

[23] Leopold I aan Rogier, 13 maart 1865, in: Sabbe, o.c., p. 134.

[24] Dagboek van graaf K. F. Vitzthum von Eckstädt, ambassadeur van Saksen in Londen, 14 februari 1860, In: S. Weintraub, *Albert – Uncrowned King* (Londen, John Murray, 1997), p. 381.

[25] Filip, graaf van Vlaanderen, aan kroonprins Leopold, hertog van Brabant, 29 januari 1865, in: J. Tordoir, „Vorsten en koninklijke families," in: Janssens en Stengers, o.c., p. 71.

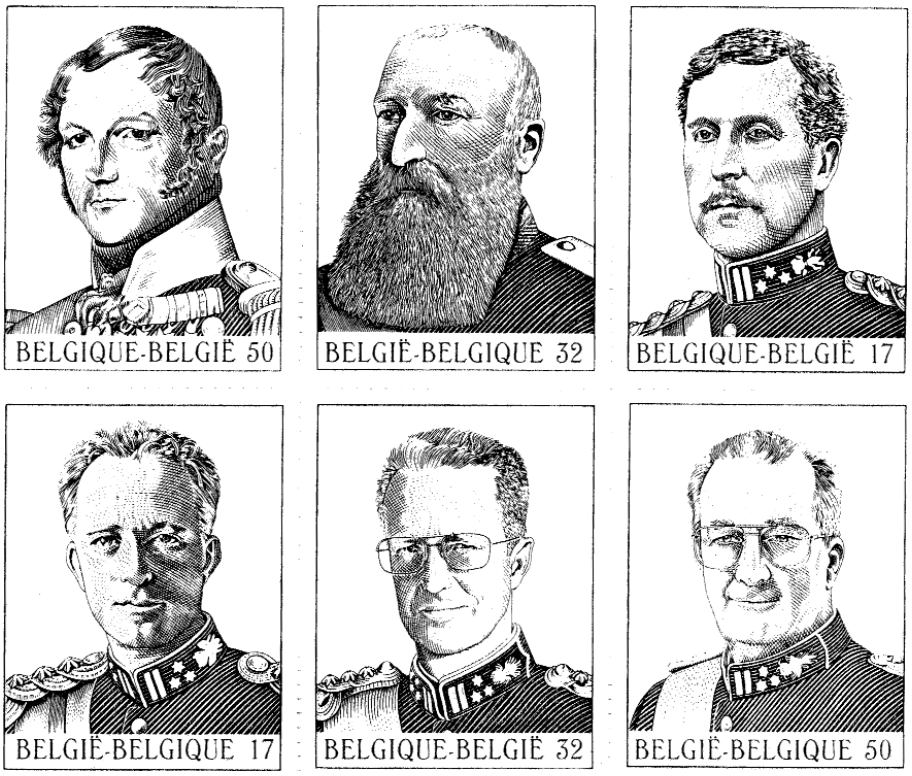
[26] E. Beyens, *Le Second Empire vu par un diplomat belge* (Brugge/Parijs, Desclée de Brouwer/Plon-Nourrit, 1924), vol. I, p. 286.

[27] Geciteerd in: N. Ascherson, *The King Incorporated – Leopold II in the Age of Trusts* (Londen, Granta Books, 1999 (1963)), p. 58.

[28] Dagboek van de hertog van Brabant, 28 januari 1865. In: G. Janssens, „De reisdagboekaantekenen van de hertog van Brabant – Een eersterangsbron voor een betere kennis van de ideeën van de toekomstige koning Leopold II," in: Janssens en Stengers, o.c., p. 122.

[29] Dagboek van de hertog van Brabant, 26 mei 1861. In: J. Stengers, „De uitbreiding van België – Tussen droom en werkelijkheid," in: Janssens en Stengers, o.c., p. 264.

In „normale," niet-artificiële, landen leidde nationalisme tot imperialisme en kolonialisme. In het artificiële België draaide Leopold dit patroon om: hij wilde via kolonialisme en imperialisme een Belgisch nationalisme creëren. Kolonisatie, zo schreef hij, was een „patriotische plicht."[30] De Belgen waren niet onder de indruk. Waarom zou een volk dat niet eens beroerd werd door het zien van de Belgische tricolore op zijn eigen kerktoren, die vlag willen gaan planten op de kusten van vreemde continenten?



De eerste drie Saksen-Coburgs waren briljante politici die België creëerden naar hun beeld en gelijkenis.

Leopold kende nog een andere manier om nationalistische gevoelens aan te zwengelen: het voeren van een frisse oorlog. Als kroonprins liet hij in 1854 een plan uitwerken voor een aanval op Nederland. Hij probeerde Franse sympathie te winnen voor dit plan. België zou bij verrassing een aanval lanceren op Amsterdam en die stad bezetten om Nederland alzo te dwingen zijn kolonies en zijn vloot aan België af te staan. „Als wij de Nederlandse kolonies verwerven," zo schreef Leopold aan de Belgische gezant in Parijs, „dan zal Frankrijk in staat zijn om de rest van Europa te weerstaan. Onze vloot zal de bondgenoot van de Franse zijn, en samen zullen we even sterk zijn als de Britse vloot. En dit kan allemaal bereikt worden zonder dat het Frankrijk één enkele man of één enkele frank gaat kosten. [...] We zullen zo machtig zijn dat we Engeland onder controle kunnen houden."[31] Helaas, Leopolds vader, koning Leopold I, toen nog in leven, voelde er niets voor om de Nederlanders te gaan bekampen en de Franse belangen te gaan dienen tegen de Britten, die hem jaarlijks nog steeds een flinke subsidie uitkeerden.

Een jaar later, in 1855, bepleitte de kroonprins een deelname van België aan de Krim-oorlog, maar de Belgische regering wilde daar niet van weten. In 1857 wilde hij Belgische soldaten sturen naar India; in 1859 begon hij met het ronselen van een Belgische strijdmacht om een stuk van China te veroveren. Telkens wezen de Belgische ministers die plannen echter af. De oorlogsplannen, zo liet de minister van Buitenlandse Zaken weten aan de Britse regering, waren een persoonlijk idee van de hertog van Brabant, waarmee de regering in Brussel niets te maken had.

In 1860, tijdens een bezoek aan Constantinopel, schreef Leopold in zijn dagboek: „Het moet mogelijk zijn om met vijf- à zesduizend mannen en een paar stoomboten Constantinopel bij verrassing in te nemen en zichzelf tot Keizer van het Oosten uit te roepen. Wij moeten in Brussel een leger huurlingen op de been brengen om een deel of zelfs het volledige Turkse Rijk in te palmen."[32] Maar zelfs Chazal liet de kroonprins weten dat hij deze plannen dwaasheid vond. Leopold echter zwoer dat hij zich door „de triestige mentaliteit in zijn land" niet zou laten tegenhouden.[33]

Twee jaar na Leopolds aantreden als koning, liep het eerste militaire avontuur van de Belgen, een expeditie naar Mexico om er de Habsburg-keizer Maximiliaan en zijn Belgische vrouw Charlotte, Leopolds zuster, hun troon

[30] Dagboek van de hertog van Brabant, augustus 1862. In: Janssens, o.c., p. 115.

[31] Hertog van Brabant aan Prins van Chimay, 22 april 1854. In: Stengers, o.c., pp. 242-243, 247.

[32] Dagboek van de hertog van Brabant, 16 mei 1860. In: Stengers, o.c., p. 249.

[33] Stinglhamber en Dresse, o.c., p. 67.

te helpen behouden, uit op een jammerlijk débâcle, waarbij o.a. een zoon van Chazal het leven verloor. Daarmee had Leopold zijn bekomst van militaire avonturen. Toen België in 1870 riskeerde meegesleurd te worden in de eerste Frans-Duitse oorlog, sloeg hem de schrik helemaal om het hart. België mobiliseerde zijn leger, maar de gemeentebesturen werkten tegen en de autoriteiten slaagden er niet in om de 90.000 mannen bij elkaar te krijgen die ze hadden opgeroepen. Van dan af begon Leopold te ijveren voor de invoering van de algemene dienstplicht – iets waarvan de Belgische regering veertig jaar lang niet wilde weten, totdat de koning op zijn sterfbed in 1909 de wet er alsnog doorkreeg.

De regering bleef ook weigeren om zijn koloniale plannen te steunen. „De Belgen zijn een kleingeestig volk," aldus Leopold,[34] „maar een groot man, hoe eng ook de grenzen waarbinnen hij moet leven, zal altijd een manier vinden om grote dingen te verwezenlijken."[35] Hij stampte bijgevolg een privé-kolonie, de Congo Vrijstaat, uit de grond. De manier waarop hij dat deed is een verhaal op zich,[36] maar hij verwierf zichzelf een staat, 76 keer groter dan België, met 20 miljoen inwoners, waarvan hij letterlijk de eigenaar was en waarover hij heerste als een 19de eeuwse farao. Door zijn privé-eigenaarschap van de Congo werd Leopold de grootste grondbezitter ter wereld, misschien zelfs van de hele geschiedenis. Hij maakte van het land een concentratie-kamp, plunderde het leeg en halveerde de bevolking tot 10 miljoen, waardoor hij verantwoordelijk was voor één van de grootste genocides aller tijden, maar hij verrijkte zich immens.

De *koninklijke propagandadienst*

De manier waarop Leopold aan zijn kolonie kwam, is een apart artikel waard, maar één ding moet wel gezegd worden. Hij zou het niet gehaald hebben als hij zijn koloniale project in de beginjaren niet had kunnen financieren met leningen vanwege de Belgische staat. Daarvoor had hij de Belgische regering herhaaldelijk op een onbeschaamde manier gechanteerd. Hij eiste leningen, waarvan het merendeel nooit werd terugbetaald, en dreigde geregeld, zoals in 1886 en 1891, om af te treden als hij zijn zin niet kreeg. Telkens gaven de politici toe, bang als ze waren dat met de koning der Belgen ook het land België en *hun* broodwinning zou verdwijnen.

Net zoals zijn vader weigerde Leopold II ook om wetten en koninklijke besluiten te tekenen die hem niet aanstonden. Ze werden geklasseerd in een map met de toepasselijke naam *„cimitière."*[37]

Vanaf het midden der jaren 1890 begonnen de opbrengsten uit de Congo Vrijstaat massaal binnen te stromen, vooral dankzij de rubberoogst. Met de ontdekking van de pneumatische band door John Dunlop in 1888 was er een enorme vraag naar rubber ontstaan. Leopolds Vrijstaat was de grootste leverancier ter wereld van het spul. Jaarlijks vloeide er netto zo'n 18 miljoen frank (dit is 3,5 miljard frank vandaag) naar de koninklijke spaarpot. Leopolds totale Congo-winst wordt vandaag geschat op minimum 220 miljoen toenmalige franken – thans 44 miljard frank.

Net zoals zijn vader, maar op nog grotere schaal, kocht Leopold II politici en media om. Enkele krantenuitgevers, zoals die van de liberale L*e Soir* en de katholieke L*e* XX*e Siècle*, ontvingen tot 4.000 frank (800.000 frank vandaag) per jaar. De koning financierde ook ware lastercampagnes tegen bepaalde personen. Eén van de slachtoffers was priester Adolf Daens. Baron Léon de Béthune, een jonge ambitieuze bediende van de Congolese administratie in Brussel, had als opdracht gekregen om zich speciaal bezig te houden met het zwart maken van Daens, wat Béthune met veel overgave deed. Zelfs buitenlandse journalisten en politici werden door Leopold II omgekocht. Zo ontving de Amerikaanse lobbyist Henry Kowalsky in het begin van de jaren

[34] Geciteerd in: G.-H. Dumont, *Léopold II – Pensées et réflexions* (Brussel, L'amitié par le livre, 1948), p. 55.

[35] Geciteerd in: Dumont, o.c., pp. 17-18.

[36] Zie: B. Emerson, *Leopold II of the Belgians – King of Colonialism* (London, Weidenfeld and Nicholson, 1979). Ook: A. Hochschild, *King Leopold's Ghost* (Londen, Papermac, 2000 (1998)).

[37] Stinglhamber en Dresse, o.c., p. 24.

1900 100.000 frank per jaar (thans 20 miljoen) om daarmee leden van het Amerikaanse Congres om te kopen ten gunste van Leopold.

In een lofzang op de tweede koning der Belgen schreef de belgicistische krant *La Nation Belge* in 1926 letterlijk: „Leopold II wilde rijk zijn, zodat hij persoonlijk en zeer genereus alle dienaars van het algemeen belang kon compenseren die niet erkend of vergeten werden."[38] Het is een merkwaardige bekentenis omdat de auteur toegeeft dat in België de zogenaamde „dienaars van het algemeen belang" door het staatshoofd omgekocht moeten worden. Het bewijst de immoraliteit van deze artificiële natie. In welk ander land moet de loyaliteit en de trouw aan het land en aan „het algemeen belang" immers met goud worden betaald? In welk ander land staat patriotisme gelijk aan corruptie?

In België moeten de zogenaamde „dienaars van het algemeen belang" door het staatshoofd omgekocht worden.

Een andere manier waarop Leopold aanhankelijkheid kocht, was door mensen te vergoeden met een adellijke titel. Sommigen waren bereid alles te doen om baron, burggraaf of graaf te kunnen worden. De koning, zo schreef Leopolds secretaris Gustave Stinglhamber in zijn memoires, „kende de geheime verlangens van iedereen. Ik zag hem eens een brief schrijven naar een Belgische kapitalist aan wie hij de titel van baron beloofde als die hem een gunst zou bewijzen. En inderdaad, niet lang daarna werd deze persoon baron."[39]

De *insijpeling van het belgicisme*

Leopold I corrumpeerde alleen de *upper class* en de hogere middenklasse. Daardoor raakte het belgicisme alleen in deze klassen verspreid. Onder Leopold II werd ook de kleine man gecorrumpeerd en sijpelde het belgicisme door naar beneden. Dit was inderdaad te danken, of te wijten zo u wil, aan de kolonie, zoals Leopold II het zeer juist voorzien had.

De Kongo-kolonie maakte Leopold populair, want vele Belgen werden direct van hem afhankelijk voor hun inkomen. Niet alleen werkten honderden Belgen in Congo, maar alle ivoor en rubber dat Leopold er oogstte, werd verscheept naar Antwerpen, dat de grootste ivoor- en rubbermarkt ter wereld werd. De haven verstouwde elk jaar 7.000 schepen met een totaal cargo van meer dan 18 miljoen ton. Leopold werd door de havenarbeiders niet beschouwd als een meedogenloze tiran, maar als een held en voedstervader. De Belgen reageerden woedend en verontwaardigd toen buitenlandse kranten artikels begonnen te publiceren over de wreedheden die Leopold in Congo beging, zoals de handen die hij liet afhakken van negers die niet hard genoeg werkten of de families die hij liet uithongeren in gevangenissen omdat vader niet snel genoeg terug kwam uit het regenwoud met zijn rubber-quota. Vele Belgen zagen de aanval op Leopolds Congo als een directe bedreiging voor hun eigen inkomen. Ze loofden de koning en zwaaiden met de Belgische vlag omdat hun eigen boterham ervan afhing. Naarmate de wereld kennis nam van het ware, boosaardige karakter van Leopold, werd de vorst in België met steeds meer vuur verdedigd. Hoe rijker hij werd, hoe meer hij zich van de Belgen mocht permitteren, want hij liet België delen in de kruimels die van zijn Congo-tafel vielen. „De koning is op dit ogenblik populairder dan ooit tevoren," schreef de Britse ambassadeur in 1903, op het hoogtepunt van de internationale campagne tegen de Congo-wreedheden.[40]

Ook smukte Leopold Brussel op met majestueuse bouwwerken, zoals het justitiepaleis, de triomboog van de Cinquantenaire, het koloniaal museum van Tervuren, de uitbreiding van de paleizen van Brussel en Laken, de koninklijke serres, en legde hij prachtige lanen aan, die zijn hoofdstad de *grandeur* moesten geven van het centrum van een wereldrijk. Leopold wilde dat de stenen zouden getuigen van zijn en van België's grootheid bij de toekomstige generaties. „De macht van Athene en Rome is al lang vergaan,

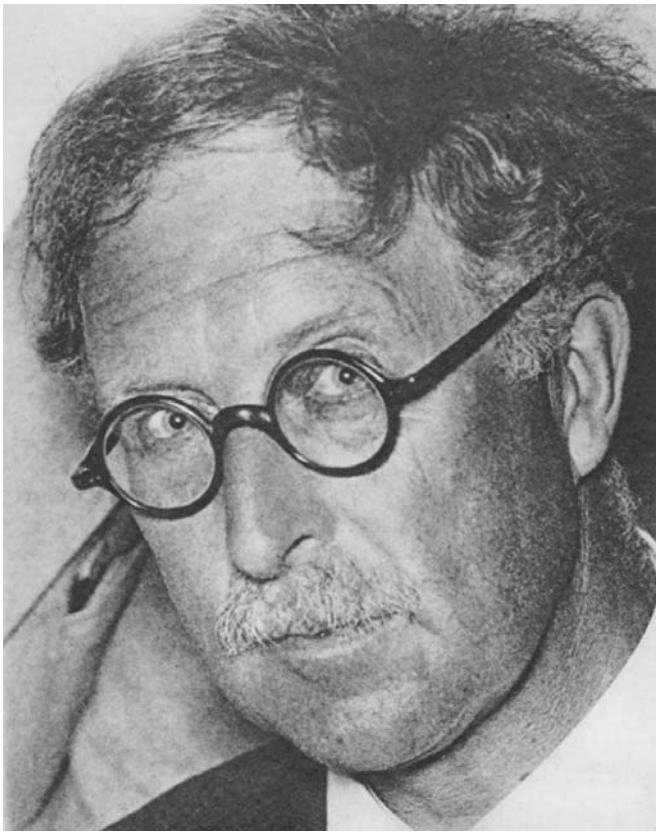
[38] *La Nation Belge*, 16 november 1926, in: Stinglhamber en Dresse, o.c., p. 279.

[39] Stinglhamber en Dresse, o.c., p. 59.

[40] Ambassadeur Phipps aan Lansdowne, 26 januari 1903, in: Emerson, o.c., p. 245.

maar hun glorie overleeft tot vandaag in hun monumenten," zo schreef hij.[41] De Brusselaars vonden het prachtig. Een andere stad die op Leopolds bijzondere aandacht kon rekenen, was Oostende. Hij maakte ze tot de „koningin der badsteden." De Oostendenaars werden er op slag Belgischgezind van.

Leopolds private Congo-kolonie, een ware Afrikaanse Goelag, werd op de duur echter een vervelende zaak voor de Belgische politici, want de internationale faam van België raakte er zwaar door bezoedeld. De Leuvense rechtsgeleerde Arthur Vermeersch vatte het treffend samen in 1906: „O*nze* eer en *onze* goede reputatie staan op het spel omdat de Congo geregeerd wordt door onze koning. Men zegt over *ons*: 'Een paar ton rubber zijn genoeg om hun gewetens te doen zwijgen en zich te kijk te stellen als hebzuchtig en wreed."[42] De wereld ging uiteindelijk geloven dat, zoals Baron Van Eetvelde, Leopolds Gouverneur-Generaal in de Congo Vrijstaat, stelde, de Belgen „in wezen een bloeddorstig volk" zijn.[43]



Albert I was de grondlegger van het corporatistische Belgische bestel.

De Belgische regering zag tenslotte geen andere uitweg dan de kolonie zelf over te nemen. Leopold II ging daar, zeer tegen zijn zin na langdurige vertragingsmaneuvers, uiteindelijk mee akkoord, maar hij sluisde eerst de minerale rijkdommen van Congo door naar enkele daartoe in 1906 opgerichte dochterondernemingen van de *Société Générale*, de door de koninklijke familie gecontroleerde holdingmaatschappij. Deze dochterondernemingen, zoals de *Forminière* en de *Union Minière du Haut-Katanga*, bleven na de Belgische overname van Congo in 1908, de kolonie als een staat binnen de staat besturen. Bovendien liet Leopold zich door België 50 miljoen frank (10 miljard vandaag) betalen voor zijn kolonie, als „een teken van dankbaarheid voor de grote offers die hij voor Congo had gebracht."[44]

De Britse regering vroeg België na de overdracht van de kolonie om een eind te maken aan de wantoestanden tegen de inboorlingen. Daarop antwoordde Julien Davignon, de Belgische minister van Buitenlandse Zaken, dat België dat wel wilde doen, maar niet van vandaag op morgen, omdat zulks zou neerkomen op het leveren van openlijke kritiek op de koning. Davignon, de kleinzoon van één van de revolutionairen van 1830 (en tussen haakjes de grootvader van de huidige burggraaf Etienne Davignon), wist als lid van het Belgische establishment dat de koning het enige instituut was dat de Belgische eenheid symboliseerde, en dat men in een artificieel land kritiek op zulk symbool moest vermijden als men de cohesie van het land niet in gevaar wilde brengen.

Vader des vaderlands

Leopold II werd na zijn dood in december 1909 opgevolgd door zijn neef Albert. In feite is de derde koning der Belgen de echte vader des vaderlands. Zijn grootvader, Leopold I, had geprobeerd om van het katholicisme het fundament van de staat te maken, maar de steun van de kerkelijke hiërarchie alléén, zo besefte Albert, was niet genoeg. Albert smeedde een bijkomend *„monsterverbond" tot wederzijds voordeel* tussen het vorstenhuis en de socialisten. Reeds als prins was hij tot het inzicht gekomen dat alleen het socialisme aan de Belgische staat de stabiele onderbouw kon bieden die het nodig had.

[41] Geciteerd in: Stinglhamber en Dresse, o.c., p. 240.

[42] A. Vermeersch, *La Question Congolaise* (Brussel, Ch. Bulens, 1906), pp. 360-361.

[43] Ambassadeur Phipps aan Lansdowne, 31 mei 1903, in: Emerson, o.c., p. 238.

[44] Emerson, o.c., p. 263.

„Het socialisme is tegen de dynastie. Daaraan moeten we dringend iets doen," schreef hij in maart 1895, nog geen twintig jaar oud, in zijn dagboek.[45] Zijn medewerkers hielpen hem bij deze operatie-charme in de richting van de socialisten. Eén van Alberts leraars, Emile Sigogne, een Luikse vrijmetselaar en adviseur van de Socialistische Partij, schreef in 1905 het boek *Socialisme et monarchie – Essai de synthèse sociale*, dat hij opdroeg aan de kroonprins. De eerste daad die de nieuwe vorst stelde nadat hij de eed in het Parlement had afgelegd, was het groeten van de rode vlag aan het Volkshuis in Brussel.[46] „Er liggen drie vijanden rond mijn troon," schreef Albert in een openhartige brief aan zijn zus Henriette; „conservatieven die tegen de staat zijn, Vlaamse activisten die tegen de monarchie zijn en tegen de Belgische Natie, en demagogen die aanhangers zijn van een zeker katholicisme dat lijkt op de Franse populaire democratieën [daarmee bedoelde hij de christen-democraten]. Om mij staande te houden, kan ik alleen rekenen op de steun van het socialisme, want dat is nationaal, voorstander van de Belgische eenheid, en voorstander van centralisme – drie elementen die het tot een bondgenoot van de dynastie maken."[47]

Albert deed dan ook zijn best om de socialistische leiders duidelijk te maken dat hun belangen met die van België samenvielen. Hij ijverde met hen voor de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht en een proportioneel kiesstelsel omdat hij besefte dat dit de meerderheidsregeringen van de Katholieke Partij, waar sterke flamingantische stemmen begonnen te klinken, zou breken. Joris Helleputte, de Vlaamsgezinde minister van Landbouw en Openbare Werken, doorzag dit koninklijke maneuver. „Het is de politiek van het Hof," zo schreef hij in 1912 in zijn dagboek, „om de katholieke partij te verzwakken. Het Hof kiest altijd partij voor de zogenaamd gematigde linkerzijde."[48] Wat Helleputte 90 jaar geleden schreef, is vandaag nog steeds actueel: Het Hof kiest altijd partij voor de [Waalse] linkerzijde. In de Zwitserse katholieke krant *La Liberté* liet Helleputte schrijven dat de „pausen van het socialisme" de dienst uitmaakten op het Belgische koninklijk paleis.

Het Hof kiest altijd partij voor de Waalse linkerzijde.

België zou België niet zijn, moest dit alles niet gepaard gaan met de nodige corruptie. In 1913 gingen de Waalse socialisten in staking tegen de katholieke regering om de invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht af te dwingen. Als vergoeding ontving de socialistische partij 1 miljoen frank (thans 200 miljoen) van Raoul Warocqué, een Waalse industrieel en een persoonlijke vriend van Albert I, evenals een som vanwege Emile Francqui, de gouverneur van de *Société Générale*. De sommen zouden geschonken zijn op vraag van de koning. Kent men een ander land waar stakers in het geheim fondsen ontvingen van het staatshoofd om tegen de regering te staken?

Ook Congo bleef een bron van geschenken voor de vrienden. In 1911 werd op vraag van Albert een fonds opgericht van 50 miljoen (thans 10 miljard frank) om hospitalen te bouwen in de kolonie. Het fonds werd beheerd door graaf Renaud de Briey, de administrateur van de civiele lijst. Jaren later werd echter ontdekt dat geen enkel van de hospitalen die zogezegd gebouwd waren geweest, in werkelijkheid bestond. Toen een koffer met opschrift „medicijnen" die in Brussel stond te wachten op verzending naar zo'n spookhospitaal werd geopend, bleek ze flessen champagne en dozen met *foie gras* te bevatten. De zaak werd met de mantel der liefde bedekt; het geld was verdwenen, ongetwijfeld in de zakken van de „pausen van het socialisme."

Net zoals zijn grootvader en oom, hechtte de derde koning der Belgen veel belang aan propaganda. Reeds als kroonprins schreef hij in 1907 na een bezoek aan Hannover: „Wij moeten hier lessen trekken uit de manier waarop men populair enthousiasme organiseert."[49] De kranten kregen vanwege de koninklijke propagandadienst *human interest* verhalen doorgespeeld over de koninklijke familie. Volgens de onderzoekster Laurence Van Ypersele die Alberts mediabeleid bestudeerde, „hechtte hij groot belang aan wat de pers

[45] Geciteerd in: M.-R. Thielemans en E. Vandewoude, *Le Roi Albert au travers de ses lettres inédites 1882-1916* (Brussel, Office International de Librairie 1982), p. 20.

[46] Prinses Marie-José, *Albert et Elisabeth de Belgique – Mes parents* (Parijs, Plon, 1971), p. 101.

[47] Albert I aan Henriette, 1931, in: L. Wilmet, *Elisabeth – Reine des Belges* (Bomal, Jean Petitpas, 1965), p. 156.

[48] Geciteerd in; Thielemans en Vandewoude, o.c., p. 73.

[49] Geciteerd in: Thielemans & Vandewoude, o.c., p. 313.

over hem schreef. [...] Hij was voortdurend bekommerd om zijn populariteit, want hij beschouwde het als zijn plicht om zijn functie als een symbool [van 's lands eenheid] te versterken."[50]

De *corporatistische staat*

In plaats van een democratie werd België een particratie met sterke corporatistische inslag.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen de regering in ballingschap in Le Havre verbleef, besloot het kabinet om na de oorlog de kieswet te wijzigen. In 1917 bereikte de katholieke eersteminister de Broqueville een akkoord met de liberalen en de socialisten om alle Belgen vanaf 25 jaar, *mannen zowel als vrouwen*, één stem te verlenen, en alle Belgen vanaf 40 jaar, opnieuw mannen zowel als vrouwen, twee stemmen. Indien dit voorstel inderdaad uitgevoerd zou zijn, zou België het allereerste land in Europa geworden zijn waar de vrouwen stemrecht verkregen. De legalist Broqueville stond er echter op de Grondwet werd gerespecteerd. De regering wilde op de eerste bijenkomst van het parlement na de oorlog de normale procedure volgen die de Grondwet voorschrijft voor een wijziging. Het parlement zou de artikels aanduiden die voor herziening in aanmerking kwamen en zou vervolgens ontbonden worden. Daarna moesten nieuwe verkiezingen plaatsvinden voor een constituante, een parlement met grondwetgevende bevoegdheid, die de wijziging inzake stemrecht moest doorvoeren.

Koning Albert was echter tegen het vrouwenkiesrecht. Hij vreesde, net zoals de socialisten en de liberalen, dat vrouwen overwegend gelovig waren en dus katholiek zouden stemmen. Zodra de wapenstilstand getekend was, op 11 november 1918, en alvorens hij op 22 november naar Brussel terugkeerde voor de eerste bijeenkomst van het Parlement in meer dan vier jaar, pleegde de koning een staatsgreep die de geschiedenis inging als de „coup van Loppem." Hij ontsloeg de regering, riep de socialist Edouard Anseele, de linkse liberaal Paul-Emile Janson, en namens de katholieken, Gérard Cooreman, de gouverneur van de *Société Générale*, bij zich. Met hun vieren besloten ze om eigenmachtig het proportionele stelsel in te voeren en de kieswet te veranderen. Er kwam geen herziening van de Grondwet aan te pas, noch enige stemming in het Parlement. De algemene enkelvoudige kiesplicht, uitsluitend voor mannen, werd afgekondigd bij koninklijk bevel, zonder dat er enige constituante werd gevormd. Reeds de eerstvolgende verkiezingen in 1919 werden op basis van het nieuwe systeem gehouden.

Dit nieuwe stelsel betekende een grote machtsuitbreiding voor de koning. Voordien had hij zich moeten neerleggen bij katholieke meerderheidsregeringen, waarin het de katholieke partij was die haar regeringsleider en haar ministers koos. Nu kwamen er coalitieregeringen van katholieken plus liberalen en/of socialisten. De koning kon de formateur aanduiden en een actieve rol spelen bij de vorming van de regering. Albert drong in de jaren 1920 steeds aan op tripartites met de socialisten. In plaats van een democratie werd België een particratie met sterke corporatistische inslag. Sociaal-economisch kwam de macht te liggen bij de niet-verkozen zogenaamde „sociale partners" – de zuilgebonden vakbonden en de Belgische werkgeversfederatie. Zij kwamen onderling tot een compromis en namen alle belangrijke sociaal-economische politieke beslissingen, die vervolgens door de partijen en het parlement slechts bevestigd konden werden. Omdat de „sociale partners" nationaal georganiseerd waren (en nog steeds zijn), werd het organisatiemodel van de Belgische welvaartsstaat het bindende element tussen Vlamingen en franstaligen. De Belgische welvaartsstaat, die vanaf de jaren 20 geleidelijk op poten werd gezet, kreeg een unitaire structuur. Deze structuur was (en is) het werkelijk cement van België. Het land wordt sindsdien niet slechts door de dynastie en de kolonie samengehouden, maar voornamelijk door de Sociale Zekerheid. Koning Albert I is de stichter van dit Belgische corporatistische systeem en daardoor de grondlegger van België.

[50] L. Van Ypersele, *Le Roi Albert – Histoire d'un mythe*, Ottignies, 1995, pp. 121, 356.

Albert was zich ten zeerste bewust van wat hij deed. „Wat we absoluut moeten vermijden," zo schreef hij in 1922, „is dat het tot een alliantie zou komen tussen de socialisten en de Vlamingen."[51] Bijgevolg werden de socialisten ingekapseld in het bestel. Albert wist zeer goed waarom hij dit deed. Hij had de geschriften en de politiek van zijn grootvader Leopold I zeer aandachtig bestudeerd en had ook zijn zoon, de latere Leopold III, meermaals met aandrang aanbevolen om ze te bestuderen. Hij had van zijn grootvader geleerd dat een artificieel land de loyaliteit van zijn onderdanen diende te kopen.

N*odig als brood*

Alberts zoon en opvolger, Leopold III, bezat niet het politieke inzicht van zijn vader. Hij beging de grote fout zich tot een vijand te maken van de socialisten. Het kostte hem in 1950 zijn troon. Aan de dynastie werd door de socialisten echter bewust niet geraakt. „België heeft de monarchie nodig als brood," zo stelde de toenmalige eerste-minister Achille Van Acker.[52] Het is een opvallende uitspraak voor een socialist – even opvallend als die van Louis Tobback veertig jaar later: „In alle andere landen zou ik een republikein zijn, maar niet in België."[53]



D*e socialisten hebben de monarchie nodig als brood*.

Onder Koning Boudewijn ging de uitbouw van de unitaire Belgische welvaartsstaat in snel tempo verder. In 1960 verdween de kolonie als bindend element tussen de Belgen, maar de monarchie bleef bestaan en de Sociale Zekerheid werd steeds sterker. Het inkomen van steeds meer mensen – kiezers – werd via de Sociale Zekerheid rechtstreeks afhankelijk van de Belgische staat. Pensioenen, bijvoorbeeld, worden door de staat betaald. Men wil dat middels het repartitiestelsel ook zo houden. Daarom wil men dit contraproductieve stelsel niet vervangen door een kapitalisatiestelsel, zelfs niet gedeeltelijk, want dan komt er tussen de gepensioneerde en zijn pensioen een persoonlijke band tot stand, terwijl die band thans over de Belgische staat loopt. De mensen moeten vrezen dat het verdwijnen van die staat mogelijk repercussies kan hebben op hun pensioen.

Vlaams-nationalisten proberen uit te leggen dat het verdwijnen van België geen invloed zal hebben op de „verworven rechten," maar zelfs sommige bange Vlamingen redeneren dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn. Ook zij geloven de socialisten wanneer die zeggen: W*ij zijn uw sociale zekerheid*.

In Wallonië speelt dit alles nog meer dan in Vlaanderen. Daar wordt het grootste gedeelte van het kiespubliek gecorrumpeerd door de P*arti Socialiste* met de belofte dat de PS erover zal waken dat de Belgische Sociale Zekerheid en de erbij horende financiële stromen van Vlaanderen naar Wallonië eeuwig zullen blijven bestaan. Een heel volk heeft zich hierdoor een parasiterende houding van inactiviteit en luie afhankelijkheid aangekweekt. Het Belgisch stelsel is contraproductief in zijn geheel, nadelig voor Vlaanderen, maar ook nefast voor Wallonië dat in inertie en corruptie wegzinkt. Toch willen de meeste franstalige kiezers het systeem in stand houden, omdat zij dankzij België een positie als *free-riders* en *rent-seekers* hebben verworven.

[51] Geciteerd in: J. Willequet, *Albert Ier Roi des Belges – Un portrait politique et humain* (Brussel, Presses de Belgique, 1979), p. 188.

[52] Geciteerd in: J. Stengers, *L'action du Roi,* o.c., p. 301.

[53] Tobback in: *Gazet van Antwerpen,* 29 december 2001.

In elk normaal democratisch land zou de meerderheid op de duur aan de parasiterende positie van een minderheid een einde stellen. In België kan dit niet omdat het land tweeledig georganiseerd is en een akkoord van de Waalse minderheid nodig is voor élke hervorming. De corrupte P*arti Socialiste* die haar meerderheidspositie in franstalig België alleen handhaaft met de belofte het contraproductieve Belgische bestel ongewijzigd in stand te houden, is nodig voor elke stabiele Belgische regering. Het Hof weet dit, en wil de PS daarom steeds in de regering hebben. De enige mogelijkheid om de macht van de PS te breken, is de opkomst van een andere Waalse meerderheidspartij, mogelijk die van Louis Michel, maar ook zij zal, om de gunst te winnen van de corrupte Waalse kiezer, moeten garanderen dat aan het bestaande systeem niet wordt geraakt. „Verworven rechten" worden immers nooit vrijwillig opgegeven.

De *public choice*-theorie verklaart ons waarom Laken het dreigement zo ernstig neemt dat de francofonen België zullen opblazen zodra aan het unitaire karakter van de Sociale Zekerheid wordt geraakt. België werd als artificiële staat gegrondvest op corruptie. België is in de corruptie verankerd. België is een humus die politieke immoraliteit voedt. Corrupte kiezers stemmen voor corrupte politici die, zolang zij de verworven rechten van de kiezers bestendigen, een vrijbrief krijgen om alles te doen wat ze willen. Dit patroon bestaat in vele landen, maar zit nergens zo diep gewoekerd als in België, en het meest van al in franstalig België.

België is niets anders dan een pakket „verworven rechten." Het is een artificiële constructie die alleen verdedigd wordt door wie daar direct materieel belang bij heeft of wie hoopt zijn ijdelheid te strelen met een adellijke titel. De Coburgs beseften dit alles van bij de aanvang. Reeds honderd jaar voor de *public-choice*-economen de stelling formuleerden dat het gemakkelijk is een „verworven recht" te verlenen, maar dat het daarna quasi-onmogelijk wordt om het terug in te trekken, vestigde Leopold van Saksen-Coburg de pas ontstane Belgische staat op dit principe.

Paul Belien*



De uitgeefster van dit blad samen met Nobelprijswinnaar James Buchanan, de „vader" van de zg. „Virginia School," de belangrijkste stroming binnen de Public Choice-theorie.

* Mr. Paul Belien is jurist en journalist.

Gedaan met klagen en zagen: Naar een nieuw project voor de Vlaamse Beweging

Herman Suykerbuyk vindt dat er weinig begeestering uitgaat van een recent boek van Hubert de Sy. Hij probeert daarom zelf de vraag te beantwoorden „Wat nu, Vlaamse Beweging?" en stelt een project voor gericht op Europa.

Het boek met de lange titel *Het Belgicistische regime en de Vlaamse maar versnipperde Beweging* van Hubert de Sy houdt het midden tussen een panoramisch overzicht van hetgeen Vlaanderen de voorbije 172 jaar overkwam, en een repetitief en uitgesproken negatief oordeel over politieke (maar ook andere) onmacht in Vlaanderen.[1] Voor uitschuivers dekt de auteur, een 81-jarige voormalige directeur bij het Vlaams Economisch Verbond (VEV), zich in. Het eerste woord op de omslag van het boek is „hekelschrift." En alle kritiek op de Vlaamse Bewegers, waarbij deze die vandaag nog actief zijn de hardnekkige *dernier carré* worden genoemd, compenseert de Sy door zijn boek aan hen op te dragen. Het meest typerende aan het boek is dat er geen plaats is voor zelfs één positieve noot. Nogal wat bedenkingen doen pijn omdat de taal wrokkig is. Er zijn ook feitelijke onjuistheden.

Als men het boek De *afwezige meerderheid* van Lode Claes leest, hoort men even strenge taal.[2] Maar enig genoegen wordt de lezer nog gegund omdat Claes voor een benadering zorgt die inspireert. En Claes is afstandelijker en in vele opzichten ook pertinenter. Juist omwille van die verschillende toonzetting verwijs ik naar het werk van Lode Claes. De boek van de Sy is overigens ook aan zijn nagedachtenis opgedragen. De Sy spreekt *ex abundantia cordis*, Claes is rationeel. De Sy is een man met een gemoed dat hem dwingt te spreken, evenveel malen ook te zeuren, waarbij verbittering en ook ontmoediging een rode draad doorheen het boek is. Maar een hartekreet laat niet onberoerd, al blijven de meningen verschillen.

Dit is geen aanloop om dit boek en zijn auteur de nek om te wringen. Integendeel, Hubert de Sy levert een kroniek met de bedoeling ons geheugen op te frissen. Hij doet het, zoals reeds gezegd, op zijn manier. Zachtzinnigen moeten maar voor lief nemen dat met grote regelmaat robuuste adjectieven worden gebruikt. De Vlaamse Beweging waarmee de auteur een haat-liefde verhouding schijnt te hebben, is de Vlaamse „achteruit-beweging;" bovendien is zij beginselvast versnipperd. In dit land is er een „gegrendelde" meerderheid, en de wereld van de politiek is deze van de professionele leugen. De Sy heeft zich voorgenomen consequent slechts één kant van de medaille te presenteren. Voor hem is er geen andere kant.

Niettemin is dit een interessant boek. Een van zijn talrijke ondertitels luidt: *Een versnipperde visie op de toekomst van Vlaanderen*. Alles komt aan bod, vanaf het unionistisch federalisme tot de Nieuwe Nederlanden. Voor de Sy ligt die oprichting van de Nieuwe Nederlanden in een te ver verschiet. Eerst dient men de Vlaamse achteruit-beweging te stoppen. Vlaams-Nederlandse samenwerking, met het oog op Europa, wordt door de Sy wel erkend. Het zou echter kunnen dat in Vlaanderen aan de samenwerking Vlaanderen-Nederland met het belang ervan in de Europese Unie meer aandacht wordt gehecht dan hij denkt. Vlaanderen als een zelfstandige *Staat in Europa* is voor een belangrijk deel van de Vlaamse Beweging een valabel einddoel. Er zullen altijd taalpuristen zijn die wijzen op het verschil tussen „zelfstandigheid" en „onafhankelijkheid." Nochtans bestaat binnen de Europese Unie geen onafhankelijkheid meer. Er zijn maar weinig utopisten die verlangen dat het Vlaamse einddoel erin bestaat de volle vrijheid te hernemen en uit de Europese Unie te stappen. Dit betekent echter niet dat wij het Europa zoals het in opbouw is, zomaar mogen aanvaarden. In zijn boek *Er is nog leven na*

[1] H. de Sy, *Het belgicistisch regime en de Vlaamse maar versnipperde Beweging* (Roeselare, Roularta Books, 2002, prijs: € 15,00).

[2] L. Claes, *De afwezige meerderheid* (Leuven, Davidsfonds, 1985). Zie meer bepaald het hoofdstuk „De Vlaamse Beweging, beginselen en bezinkselen."



de 16 zegt Jean-Luc Dehaene dat de agenda van Europese top van Laken veel ruimer is dan de vraag naar efficiënte instellingen.[3] Het gaat o.m. ook over de finaliteit van de Europese Unie, de legitimiteit en het democratische draagvlak. De plaats daarin voor een Vlaamse deelstaat die Europese lidstaat wil worden, is blijkbaar niet aan de orde. Maar hoort ook die vraag niet bij de finaliteit van *het Europa dat wij willen*?[4]

In 1957 werd het Verdrag van Rome ondertekend. Dit onschuldig Verdrag heeft geleid tot een Europese Gemeenschap, nadien een Europese Unie, wat betekent dat heel voorzichtig een constitutionele structuur werd opgericht die (vooral in de economische ordening, maar niet alleen daar) de lidstaten, en hun deelstaten, essentiële bevoegdheden heeft ontnomen. Sussend werd daarbij steeds voorgehouden dat de subsidiariteit een wezenlijk uitgangspunt moet blijven voor Europa. In het boek van Dehaene kan men echter het volgende lezen: *De basisprincipes bij het toekennen en vooral het uitoefenen van bevoegdheden door de Unie zijn subsidiariteit en proportionaliteit. Dit houdt in dat enkel bevoegdheden worden overgedragen naar het Europese niveau als ze daar beter en efficiënter kunnen worden uitgeoefend. Meer en meer betekent dit dat men op Europees vlak moet doen wat de nationale staten in het kader van de globalisering op nationaal vlak niet meer of minder efficiënt kunnen doen. De verfijning van de politieke en de gerechtelijke toetsing van dat subsidiariteitsprincipe wordt wellicht dé hoeksteen voor een akkoord over de bevoegdheidsverdeling.*[5] Hetgeen Dehaene schrijft kan subtiel lijken, maar er is slechts één conclusie: De nieuwe subsidiariteit heet efficiëntie. Dat daarop geen kritiek komt, zelfs niet van de lidstaten, is onbegrijpelijk.

Kroon, Kerk & Kapitaal

Het inpassen van Vlaanderen in Europa lijkt de Sy niet echt bezig te houden. Zijn visie beperkt zich tot België. Hij heeft het over de confederale assepoester die hij verwelkomt als een tussenstap. Na een confederale periode zou de bevolking moeten beslissen: ofwel keert men terug naar het neo-unitaire systeem, ofwel kiest men voor onafhankelijkheid, ofwel vervolgt men de confederale weg. Veel realistischer is het echter te stellen dat de toekomst van Vlaanderen door de toekomst van Europa zal worden bepaald. De eerste prioriteit lijkt mij daarom een dossier voor te bereiden, in te dienen bij de Europese ministerraad, om Vlaanderen als lidstaat in Europa te laten erkennen. Slechts als Europa geïmmobiliseerd wordt (en dat kan), zal men het pseudo-federaal en semi-confederaal systeem moeten optimaliseren. Daarbij moet de kloof tussen bevoegdheden en middelen worden geslecht. De Vlaamse prioriteit is dan het verwerven van volledige fiscale autonomie waarbij de lidstaten door een dotatie de federaal gebleven staat van de nodige middelen voorzien.

De Sy wijst er in zijn hoofdstuk „Het Belgicistisch consortium en zijn componenten" echter op dat in dit land omtrent de positie van Vlaanderen geen rationeel discours wordt gevoerd. Enkele componenten staan die discussie volgens hem in de weg, met name de monarchie, de kerk en het grootkapitaal.

De monarchie, die zonder België geen bestaansredenen heeft en die bovendien een parallel beleid voert, is voorwerp van een uitvoerig betoog. Het valt daarbij op dat de Sy Leopold III weliswaar een „attentist" noemt, maar wijst op het feit dat deze vorst in zekere mate aandacht had voor de achterstelling van de Vlamingen. Zijn buitenlandse politiek – een poging tot bundeling van kleine landen in Europa (meer bepaald België, Nederland en de Scandinavische landen) tegen de agressiviteit van de groten – wordt door de Sy zelfs visionair genoemd. Waarom de Sy anderzijds vele bladzijden lange beschouwingen over de Coburgers ten beste geeft, is niet helemaal duidelijk.

[3] J.-L. Dehaene, *Er is nog leven na de 16* (Leuven, Van Halewyck, 2002).

[4] Tot dusver heeft men op de Europese Conventie slechts een zeer bescheiden Vlaams geluid gehoord. Het kwam van minister-president Patrick Dewael, die in de Conventie echter sprak als Vlaams lid van het Comité van Europese Regio's. Men mag zich erover verbazen dat, zeker in de parlementen (zowel het federale als die van de deelstaten), tot heden geen zinnig woord is gezegd over Vlaanderens plaats in de Europese constructie. In Vlaanderen wordt hierover nergens een debat gevoerd, met uitzondering van het artikel van Guido Naets „Vlaanderen als EU-lidstaat" in *Secessie*, jan.-feb.-maart 2002, pp. 3-12.

[5] Dehaene, o.c., p. 148.

De aandacht voor de Kerk is terecht, maar ten onrechte wordt haast uitsluitend de nadruk gelegd op de hoge prelaten. Er is in Vlaanderen tot vandaag een andere kerk, de petits vicaires, priesters met hoog gezag, voornamelijk uit ordes en congregaties, en de rol die de Vlaamse abdijen met hun abten en prelaten spelen. Dit stuk Vlaamse kerkgeschiedenis blijft overigens ook in andere literatuur onderbelicht.

Het belang van het grootkapitaal in dit consortium is vanzelfsprekend. Ook hier vergeet de Sy echter de andere kant van de medaille. Grootkapitaal en bedrijfsleven worden te veralgemeend aan de anti-Vlaamse kant geplaatst. Frans Crols, die de Sy's boek van een inleiding voorzag, heeft hier voor een evenwicht gezorgd. Het is juist dat het Vlaams bedrijfsleven het opportunisme kent van de „Vlaamskiljons," het is evenzeer waar dat het Vlaamse bedrijfsleven in de eerste plaats aan de Vlaamse Beweging die middelen verschaft om haar werking te verlichten. Op beslissende momenten – denk aan de Egmontperiode – hebben personen uit het bedrijfsleven een doorslaggevende rol ten gunste van Vlaanderen gespeeld. Best mogelijk dat diezelfde bedrijfsleiders die acties van destijds wensen te vergeten, het blijft een feit dat opportunisme voor Vlaanderen, wil men volledig zijn, deel uitmaakt van het volledige verhaal.

Men mag het de Sy niet kwalijk nemen dat hij niet nog uitvoerig is geweest, maar de recente Belgische restauratiebeweging wordt dan weer onvoldoende geänalyseerd. Wel wijst hij terecht op Mark Grammens' vaststelling dat de reflexen van de Vlaamsgezinde opinie zo zijn afgezwakt dat nog nauwelijks weerwerk wordt geboden.

De *linkse inbreng*

Het valt op dat de Sy de mening deelt van Jan Olsen, overigens in het boek geciteerd met de uitspraak „Socialisme en flamingantisme zijn de emancipatorische bewegingen die Vlaanderen gekend heeft." Het is typisch voor de Vlaming – en hier gaat het zowel om de partijpolitieke als niet-partijpolitieke vleugel van de Vlaamse Beweging – dat hij laaiend enthousiast wordt als slechts één linkse of vrijzinnige raaf de Vlaamse rangen vervoegt. Dat was vroeger zo, dat is nog altijd niet veranderd. Laat er geen misverstand over bestaan dat in Vlaanderen alle kleuren van de politieke en ideologische regenboog hun plaats moeten krijgen, maar de krampachtigheid waarmee dit wordt nagestreefd, wijst op een Vlaamse onvolwassenheid.[6]

Denk aan de inspanningen die de Vlaamse Volksbeweging bij haar oprichting deed om de vrijzinnige Renaat Merecy mede als uithangbord te gebruiken. De VVB die zich van bij de aanvang pluralistisch opstelde, had behoefte aan anderen dan traditioneel-gezinde Vlamingen. Die laatsten waren christelijk, die waren niet vrijzinnig, niet uitgesproken links. Zij waren onmiddellijk bereid waarborgen te geven voor ideologische minderheden, o.m. door het cultuurpact. Daarvoor was geen Raad van Europa, noch een Lily Nabholz, nodig. Toen Norbert De Batselier, de eerste jaren van zijn voorzitterschap van het Vlaams Parlement, verrassend Vlaamse uitspraken deed, werd hij van verschillende kanten benaderd om een Ijzerbedevaart bij te wonen. De parlementsvoorzitter had goede redenen om deze herdenking, te katholiek geïnspireerd naar zijn mening, niet bij te wonen.[7] Het „pardon" dat de Ijzerbedevaartvoorzitter enkele jaren geleden uitsprak, leidde tot de vraag of links in Vlaanderen (en Wallonië) ook tot verzoening bereid was. Daarop kwam een sussend antwoord: Er waren gesprekken met links aan de gang en het uitgesproken „pardon" zou nooit op een eenzijdig „rechts" *mea culpa* uitdraaien. Tot vandaag is dit niet gebleken.

Het probleem van de dure huisvestingsproblemen in Vlaams-Brabant, vooral voor daar geboren en getogen jongeren en hun gezinnen, hield destijds het

[6] Die opstelling biedt links de kans om te beweren dat de traditionele Vlaamse voormannen rechts zijn. En rechts is vandaag zeer snel extreem-rechts. Verrechtsing heeft al lang de bijklank die men er bewust aan wil geven. De Sy omschrijft links in Vlaanderen als een strekking die aanvankelijk begripvol en meewerkend tegenover de Vlaamse Beweging stond, nadien terughoudend, dan afwijzend, thans openlijk vijandig. Die analyse is juist. En de vraag van de Sy is het eveneens: Hoe kan een daadwerkelijke linkse strekking tegenstander zijn van gelijkberechtiging van twee volkeren binnen één staat? Maar het gaat hem om de praktijk in Vlaanderen. En die praktijk getuigt van een naïeve opstelling t.o.v. al wat links en vrijzinnig is.

[7] In die dagen was de priester-voorganger bij de eucharistieviering van de recentste Ijzerbedevaart, nog niet iemand die kandideerde bij de Socialistische Partij.

Vlaams Parlement bezig. Toen een voorstel van decreet werd ingediend om in Vlaams-Brabant een woonrecht in te voeren zodat de inwoners aldaar een voorrangsrecht zouden genieten, werd dat in pure L*e Soir*-stijl een vorm van etnische zuivering tegenover.de franstaligen genoemd. Een socialistisch lid van de Bestendige Deputatie van Vlaams-Brabant ventileerde in het publiek gelijkaardige opvattingen. Pas toen dit probleem als een sociale benadering van de huisvestingsproblematiek in Vlaams-Brabant werd omschreven, kreeg het bij links een goed onthaal. De wijze waarop in dit land op alles een etiket wordt geplakt en heel dikwijls *intuitu personae*, getuigt van een bedenkelijke politieke cultuur.

De Sy heeft met veel Vlamingen de verwachting gemeen dat links Vlaanderen moet mee-maken. Maar een lakeienhouding is nergens goed voor. Tegenover het nogal belachelijk aandoend applaus voor de weinige linksen die zich willen engageren in Vlaanderen is er de strenge houding voor andere dan linkse partijen, groepen en instellingen. Eén voorbeeld: het Davidsfonds dat geacht wordt zich totaal in te zetten voor Vlaanderen en dat naar eigen inzicht ook doet, krijgt meer kritiek dan de andere fondsen (Vermeylenfonds, Willemsfonds). Die ongelijke behandeling wordt al eens uitgelegd met een verwijzing naar de pedagogische methode: wie de roede spaart, haat zijn kind. Maar de houding alsof voor het niet-linkse segment in Vlaanderen een marsorder geldt, is niet bevorderlijk om tot een goede samenwerking te komen.[8]

Men heeft met opzet een ingewikkeld staatsbestel gecreëerd. Daaruit kwam wantrouwen voor.

H*oe moet het dan wel*?

Het mag niet verwonderen dat de Sy de politici er duchtig van langs geeft. Wat de CVP – nu CD&V – betreft, neemt de schrijver daar voldoende tijd voor, ook om zich te buigen over het al dan niet christelijke karakter van die partij. Na zijn genadeloos requisitoor verbaast het echter dat hij enige hoop lijkt te stellen op CD&V en Stefaan De Clerck, en potentieel gunstige gevolgen verwacht van de benarde positie waarin de partij zich heeft gewrongen. Zo eerlijk was het requisitoor niet, zomin overtuigend klinkt de uitnodiging toch enige hoop te stellen op de CVP. Wees echter gerust, de Sy heeft iedere partij in zijn vizier. Agalev zou wortelsap ingeruild hebben voor champagne. SPa wordt een „zogenaamd socialistische" partij genoemd, de VLD zou staan voor V*laanderen Liefst Dumpen*, het Vlaams Blok is de partij van het Vlaams-Nationaal Populisme, en bij de Volksunie aangekomen is de vraag: de partij van welke Unie en van welk Volk?

Men kan lang stilstaan bij dit deel van het boek. Men kan politici en partijen veroordelen, maar als men haast op elke bladzijde beroep doet op hen die ook gezagsdragers worden genoemd, zou het besluit over hun kunnen, hun falen, hun kortzichtigheid en wat nog, niet alleen genuanceerder maar ook eerlijker moeten zijn. Een brutale analyse is iets anders dan een scherpe analyse. Want de Sy ontgaat iets. Wat hij christelijk noemt, is heel dikwijls de ethiek van eerbied voor het gegeven woord, en daar kan men moeilijker strenger zijn voor de ene dan voor de andere partij.

Niemand vraagt inderdaad dat de Sy een „hekelschrift" zou schrijven over die domme landgenoten die zelfs geen aanstalten maken om te emigreren. Op zovele andere plaatsen in Europa is het gras volgens hem immers groener: in de Duitse L*änder* bestaat er geen onderworpenheid zoals bij ons, aldus de Sy; in Nederland werkt de democratie volgens hem onvergelijkbaar beter dan in dit land; en zo zijn er nog paradijzen te noemen, al dan niet van fiscale aard. De Sy is goed gedocumenteerd, maar terzelfdertijd goed geprogrammeerd. Maar brengt zijn bijdrage ons een stap verder?

België, ooit door secessie ontstaan, zit uitzonderlijk in elkaar. Generaties hebben dit ondergaan. Men heeft met opzet een ingewikkeld staatsbestel

[8] Ondertussen moet ten gunste van de Sy wel gezegd worden dat zijn houding t.o.v. links kritisch blijft. Als Steve Stevaert zegt dat Vlaams-nationalisme en links perfect kunnen samengaan, vraagt de Sy zich fijntjes af wat de concrete betekenis zal zijn van die uitspraak voor de politieke houding van de SPa. Hij reageert ook sceptisch als Stevaert zegt dat links een historische vergissing beging toen het het Vlaams-nationalisme negeerde en dat het nu de kans krijgt om dit goed te maken.

gecreëerd. Daaruit kwam wantrouwen voor. Als men op een punt gekomen is waar het wantrouwen de ambities om tot een kantelmoment te komen wegduwt, krijgen we een ernstige situatie. De zwartgalligheid van de Sy draagt daar toe bij. En zo zijn we bij de grote vraag, die tegelijk de grootste kritiek is. Hij wees de Vlaamse Beweging vele malen als de schuldige aan voor begane mislukkingen, hoewel hij zijn boek ook heeft opgedragen aan „de belangeloze inzet van de honderdduizenden flaminganten van toen." Veel blijk van fijngevoeligheid is dat niet, aan iemand die men bij herhaling uitkaffert, een boek met zoveel verwijten erin, op te dragen. Maar erger is het dat de lezer na de kritiek ook mag verwachten te vernemen hoe volgens de Sy de Vlaamse Beweging zich dan wel moet opstellen om haar einddoel te realiseren. Op dat punt faalt de auteur.

E*igen lot in eigen handen*

De Vlaamse Beweging heeft een rijk verleden, zonder dat men juist kan bepalen wanneer ze is ontstaan. Lode Claes spreekt over bepaalde stichters van de Beweging. Formeel is er zeker niets gesticht of opgericht. Maar dit is niet essentieel. Iedereen weet dat de Beweging ontstaan is in de 19de eeuw als taal- en culturele beweging, om nadien een breder maatschappelijker terrein te betreden, tot de Beweging bij de omvorming van de staat in de jaren 1970 haar rol speelde. Er is de partijpolitieke en de niet-partijpolitieke vleugel van de Vlaamse Beweging. Hugo Schiltz heeft ooit gesteld dat de Vlaamse regering de plaats van de Vlaamse Beweging moet innemen. Dat is fout. De Beweging komt uit het volk, verkort de afstand tussen de Vlaming en haar politieke vertegenwoordigers. Schiltz hield ook geen rekening met de verschillende taken die de Beweging traditioneel voor haar rekening neemt. De partijpolitieke en niet-partijpolitieke vleugel hebben ieder hun taak. De niet-partijpolitieke vleugel zal meermaals de overheid – ook de Vlaamse – tegenover zich vinden. Een gestructureerde samenwerking is helemaal niet aangewezen. De strategie zal natuurlijk uitwijzen waar wel contacten en samenwerking nodig zijn.

Is de Vlaamse Beweging nog nodig? Het antwoord is *ja*. Waarom? Daarvoor bestaat geen beter antwoord dan hetgeen Manu Ruys schreef: M*aar staatshervorming is slechts één aspect van het maatschappelijke samenzijn*. D*e staat is een geraamte*. I*n het beendergestel zit het merg: het volk dat zich natie noemt*. H*et omvat de burgers die naast en met elkaar leven conform dezelfde wetten, herinneringen koesteren aan een gemeenschappelijk verleden, bekommerd zijn om identieke problemen, verbonden worden door soortgelijke verlangens, geloven in eenzelfde lotsbestemming*. D*e staat is kil en onpersoonlijk*. D*e volksgemeenschap is een warmbloedige wereld van gevoelens en verwachtingen*. M*ocht de Belgische staat verdwijnen, dan nog blijft het volk verder leven*. D*e eerste zorg betreft dus niet de toekomst van de instellingen, maar het welzijn van de mensen*.[9]

Men kan bezwaarlijk zeggen dat de instituties in dit land zo zijn ingericht dat het welzijn van de mensen, als volk, verzekerd is. Een onvolkomen staatshervorming afleveren is geen vorm van goed bestuur. Abstractie makend van het door Ruys aangegeven uitgangspunt, moet worden vastgesteld dat het semi-federale, semi-confederale systeem met slechts twee componenten onwerkzaam is. Een federaal systeem is werkzamer naarmate het aantal componenten stijgt. Daarbij komt dat Walen en Vlamingen twee verschillende volkeren zijn.[10]

Goed bestuur is een gevaarlijk criterium om het lot van de niet-homogene bevoegdheidspaketten te bepalen. Want het feit dat het huidige systeem slecht functioneert, wordt ook gebruikt om een zekere herfederaliserings-tendens te bepleiten. Recent pleitte men in de gezondheidszorg voor homogene bevoegdheidspaketten, met de opmerking dat het om het even was of de gezondheidszorg integraal-Belgisch of integraal-Vlaams zou zijn.

[9] M. Ruys, *Over de drempel van de angst* (Kapellen, Pelckmans, 1998), p. 81.

[10] Verschillend heeft niets te maken met vijandig. Ook hier heeft de Belgicistische restauratiebeweging toegeslagen: een zekere publieke opinie is overtuigd dat in Vlaanderen onverlaten wonen die vanuit een etnisch standpunt iedere Waals als potentieel gevaarlijk aanzien. Vlaanderen en Wallonië *zijn* verschillend. Professor Wilfried Dewachter toonde tijdens een sessie vier kaarten waarop de taalgrens (staatsgrens) het verschil in gedrag aangaf: de verplaatsingen per fiets naar de scholen, de zgn. buitenechtelijke vruchtbaarheid, de woningbouw, het aantal werkzoekenden. Er zijn meer significante voorbeelden. Recent zegde minister Vogels over het belangrijke thema van het jeugdsanctierecht dat de beleidsaanpak tussen Vlaanderen en Wallonië totaal anders is. (Vogels liet zich gaan en haalde ook uit naar de onwerkzame methode om te overleggen met álle regeringen die dit land telt, inbegrepen Brussel, de Oostkantons en natuurlijk de alles beheersende federale regering. Dit systeem tast uiteraard de Vlaamse meerderheidspositie fundamenteel aan.)

Op deze wijze miskent men de vele verbanden tussen zorg, milieu, onderwijs, enz. Vlaanderen heeft altijd verlangd dat zgn. persoonsgebonden aangelegenheden voorbehouden zijn voor beleid door het eigen volk. Als maatschappelijke gedragingen verschillend zijn, moet daarop door het beleid verschillend gereageerd worden, maar uiteraard moet dit beleid geïntegreerd zijn. Het zijn juist de federale weerstanden, vooral met het oog op handhaving van één federaal sociaal zekerheidssysteem, die hebben geleid tot gedeelde verantwoordelijkheden en een slecht, want niet-geïntegreerd, beleid. Het ligt voor de hand de totaliteit van de bevoegdheden op te splitsen, om te voorkomen dat teveel bevoegdheidslagen de duidelijkheid missen die de Vlaamse burger terecht vraagt.

Maar er is nog iets. Mark Grammens heeft ooit provocerend gezegd *dat Mandela de kwaliteit van zijn volk niet verhoogd heeft. Hij heeft, op basis van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, voor onafhankelijkheid gezorgd*. Deze bedenking kan weerstand oproepen, tenzij men ervan uitgaat dat redelijkerwijze het ene – zijn lot in eigen handen nemen – een positief effect heeft op het andere.

„De staat is een geraamte. In het beenmerg zit het volk." (Ruys)

De Vlaamse Beweging is niet oubollig. Er is een wereldwijde identiteitsnood. Vandaag nog meer dan vroeger toen meer zekerheden dan vandaag voor de concentrische kringen zorgden die het individu steun gaven: gezin, familie, buurt, dorp, streek, gewest, het volk. Veel van die zekerheden zijn verbrokkeld, soms door kunstmatigheden vervangen. De anti-globalisten zijn tegen de naamloze en identiteitsloze bewegingen die een economische wereldorde willen scheppen en steeds meer structuren opzetten waartegen men zich, terecht bevreesd voor een mondiale bevoogding, wil verzetten. Omdat men de juiste maat der dingen gerespecteerd wil zien. In dat opzicht is een Vlaamse Beweging een moderne beweging. Zij kan vaststellen hoe eigenheid op heel veel plaatsen in de wereld soelaas biedt voor zekerheden die wegvallen, maar ook de fierheid, de zelfbewustheid van een volk verbindt met de wereldwijde mogelijkheden tot verbreding van de horizonten en al wat dat aan contacten en verrijking – ook in materiële zin – meebrengt.

Het geraamte van de staat aanpassen aan het belang van het volk, daar gaat het om. Op dit ogenblik – vertrekkend van de hypothese dat in Europa een institutionele structuur tot stand komt – moeten wij, zoals reeds gezegd, Vlaanderen voorbereiden op een statuut van lidstaat in de Europese Unie. Dat daarvoor de Europese verdragen aangepast moeten worden is duidelijk. Dat een enorm charme-offensief naar Europa toe zal moeten ontwikkeld worden, is het evenzeer. Maar eerst zal men diegenen op hun plaats moeten zetten die ons voornemen weglachen om het Europees Verdrag te wijzigen. Al te dikwijls wordt het voorstel om Vlaanderen de kans te geven lidstaat te worden van Europa afgedaan met „ge kunt het Europees Verdrag toch niet veranderen." Natuurlijk wel, het is noodzakelijk.[11]

Het is een zaak van Vlaamse staatkunde om te ijveren voor een aanpassing van de Europese verdragen aan onze verlangens, die bovendien overeenstemmen met de Europese werkelijkheid: er zijn met de uitbreiding tot 25 staten nog hooguit tien staten met meer dan tien miljoen inwoners. Het bevolkingscijfer zegt niet alles, maar het grote aantal kleine tot zeer kleine staten weerlegt de minachtende opmerking dat wij ons bezighouden met futiele „kleinstaterij."

De Vlaamse Beweging moet klaarheid scheppen. Wat durven wij zeggen? En wat willen wij? „De volgende stap in de (Belgische) staatshervorming." Denkt men echt dat dit mobiliserend werkt? De politici zeggen: het kan niet anders. Het kan natuurlijk wel anders. Als „confederatie" gelijk staat met

[11] Zelfs voor Wallonië. Vandaag is er geen inbreng in de voor Vlaanderen en voor Wallonië belangrijke landbouwsector vanwege de Belgische lidstaat. Waarom niet? Omdat de Waalse landbouwminister José Happart een ander beleid wil dan zijn Vlaamse collega Vera Dua. Beiden hebben gelijk, maar het gevolg is wel dat de landbouwers van België momenteel geen stem hebben in Europa.

zelfstandigheid en een eigen plaats als lidstaat in Europa, zeg het dan, ook aan diegene die u uitkaffert voor „separatist." Het weze zo!

De Vlaamse Beweging heeft volgens de Sy nood aan een „roekeloze" voorzitter. Dat is mooi gezegd, maar er zal in het op velerlei gebied verkavelde Vlaanderen geen *vader des vaderlands* opstaan die de krachten kan bundelen. Het heil ligt in samenwerking nadat het grote einddoel door velen is vastgelegd. Door velen, dus zonder een totale consensus na te streven. Van de Vlaamse politici in regering en parlement mag men echter een minimale consensus verwachten. Daartoe behoort het charme-offensief binnen België,[12] maar vooral het charme-offensief in Europa, te beginnen met de buurlanden Nederland, Frankrijk en Duitsland (via Noordrijn-Westfalen). Het is niet gemakkelijk en vraagt gekwalificeerde vrijwilligers. Geëngageerde personen, die het raderwerk van de Belgische staat kunnen ontrafelen en die minstens even verstandig zijn als diegenen die met loodgieterstechnieken opzettelijk ingewikkelde constructies opzetten om hun smakeloze compromissen voor iedereen af te schermen.

Als „confederatie" gelijk staat met zelfstandigheid en een eigen plaats als lidstaat in Europa, zeg het dan, ook aan diegene die u uitkaffert voor „separatist." Het weze zo!

Vlaamse staatkunde is iets meer dan zijn partij-programma als minister of parlementsfractie uitvoeren. Vlaamse staatkunde onderstelt vandaag naar buiten treden, waarbij men Brussel niet mag voorbijlopen. Met Brussel is de hoofdplaats van de Europese instellingen bedoeld. Daar is haast permanent, via een afvaardiging, een verbindingsbureau, een ambassade, gans Europa in al zijn onderverdelingen aanwezig. In Brussel zijn ook de federale en Vlaamse instellingen aanwezig. Het is kort door de bocht gaan Brussel in het uitstalraam te zetten, zoals Frans Crols in zijn inleiding doet. De recent opgerichte Rubensstichting, waar én bedrijfsleiders én gewezen diplomaten én professoren zitting hebben, is reeds een denktank. Zij kan heel wat ondersteuning bieden.

Zeg niet dat een Vlaamse Beweging niets meer om handen heeft. Het probleem is natuurlijk de vrijwilligheid, die telkens voor het onmiddelijke (wat niet noodzakelijk het belangrijkste is) moet worden ingezet: een onzalige kieshervorming, en Bologna-decreet, een taalhoffelijkheidsakkoord. Toch zal Vlaanderen zijn beweging moeten versterken door kwaliteit in zijn gremia op te nemen. En in de eerste plaats zijn gezag af te dwingen in eigen huis. En hoe spijtig ook, zonder media-aandacht haalt men zelfs de rijpste oogst niet binnen.

E*en nieuw project*

Een Vlaamse Beweging kan ook maar werkzaam zijn met iets meer discipline dan vandaag het geval is. De staatshervormingen-van-stap-tot-stap duren te lang opdat velen met enthousiasme vertrouwen willen blijven geven aan die Beweging. De staatkundige boodschap mag niet verwateren, zei Geert Bourgeois naar aanleiding van de jongste Ijzerbedevaart. Hij heeft gelijk, maar is het de goede strategie dat iedere vereniging jaarlijks een boodschap de wereld inzendt, zo kleurrijk als verscheiden, met alle tegenstrijdigheden vandien? Ook de bedevaartweide is geen forum meer om een boodschap namens Vlaanderen uit te spreken. Men zal zeggen dat dit niet gebeurt namens Vlaanderen, maar die indruk bestaat. Het wordt zo in bepaalde media voorgesteld. De Bedevaart heeft de blijvende opdracht bedevaart en herdenking te zijn. Maar een toekomstgericht project, dat wervend is en op aanhang steunt, is er één van een Vlaamse Beweging waarvan het gezag in grote mate wordt erkend.

De stoot tot zo'n beweging te komen, moet van velen komen, inbegrepen van vele gezindheden. Er is veel op te bouwen. In dat verband is de Sy niet inspirerend. Hij schrijft een hoofdstuk over de tijdsgeest die volgens hem samenvalt met de aanvaarding door Vlaanderen van zijn politieke onmacht.

[12] De koffie-klatsch van de minister-presidenten Dewael en Van Cauwenberghe hoort daar niet bij, omdat Dewael geen project heeft en Van Cauwenberghe perfect op de hoogte is van de omvang van Dewaels voluntarisme in Vlaanderen.

Is dat zo? En als het zo is, blijft het een vaststelling die ons geen zier verder helpt.

Of toch? In een naschrift „Wat nu, Vlaamse Beweging?" rekent de Sy zich tot de realistische pessimisten. Daarom heeft hij „enige voorzichtige hoop" in een of andere *deus ex machina*. Ingevolge de onderwerping van Verhofstadt aan de dictaten van Di Rupo c.s. is de francofonie overmoediger geworden dan ooit en gaat ze zich te buiten aan een nooit geziene arrogantie. Uit „een *trop* is te veel"-gevoel kan volgens de Sy een Vlaamse radicalisering groeien.[13]

Zo radikaal als de Sy is als hij de *status questionis* analyseert en aanklaagt, zo voorzichtig (let op de woorden „enige voorzichtige hoop") is hij in zijn conclusie waarbij hij alles verwacht van een *deus ex machina*. Of zo'n conclusie zal leiden tot een Vlaamse Beweging die begeestering wekt en daardoor een Vlaamse relance kan veroorzaken, is een heel grote vraag. De evolutie van de Europese integratie is een factor die de evolutie van de Belgische instellingen beïnvloedt, zegt Dehaene. Mag men niet veeleer die evolutie tot de hefboom maken die Vlaanderen een zelfstandige plaats in Europa geeft en daardoor tot eigen souvereiniteit leidt, voor zover souvereiniteit in Europa nog veel te betekenen heeft? Het is mogelijk dat de inpassing van Vlaanderen als lidstaat in de Europese instellingen, als een zoveelste dagdroom wordt weggelachen, maar ook de *deus ex machina* van de Sy kan men weglachen.

Als we niets doen, gaat de machtsverschuiving van België en van zijn deelstaten naar Europa gewoon verder en trekt de Europese caravaan voorbij om te komen tot een federalisme, met de verouderde natiestaten als delen van die federatie die van langsom minder confederaal zullen worden. Vlaanderen heeft dan een beslissend moment verloren. Er is momenteel echter een jonge generatie die in Europa gelooft maar die men kan wijzen op het grote gevaar van een Europees centralisme dat niets ontziet. De Bologna-verklaring wordt heel handig in Europa binnengesmokkeld en zal morgen een Europees dictaat worden waardoor Europa op sluipende wijze bevoegd wordt voor taal, cultuur en onderwijs. De sirene-zang van de subsidiariteit zal ondertussen heel luid te horen zijn. Is het zo erg gesteld met Vlaanderen dat niet meer gemobiliseerd kan worden voor een Europa op mensenmaat en met eenheid in verscheidenheid? De onverschilligheid is inderdaad de grootste vijand.

Of er een meerderheid bestaat om deze Europese aanpak tot inzet van een hernieuwde beweging te maken, is lang niet zeker. Maar dat hoeft ook niet: Betekenisvolle minderheden hebben er in het verleden voor gezorgd dat ons volk zijn taal heeft teruggekregen. Nadien heeft een minderheid de bijl aan de wortel gelegd om te komen tot welvaart voor ons volk. Nog later heeft de Vlaamse Beweging zelfbestuur betracht en die idee definitief op de rails gezet. Waarom zou het diezelfde betekenisvolle minderheid in Vlaanderen niet lukken om een project uit te werken waarbij Vlaamse zelfstandigheid de hefboom wordt die Europe de meerwaarde bijbrengt die het thans ontbreekt om de Unie uit te bouwen tot meer dan een economische ruimte, meer dan een fort? Kan men in Vlaanderen daarvoor niet mobiliseren?

Een verfrissend idee kan een generatie van de 21ste eeuw aanspreken: De idee van een eigen staat, naast vele andere (vaak nog kleinere), in Europa. Die eigen staat zal Vlaanderen niet direct tot broederschap brengen, maar dat hoeft ook niet. Als we maar, naar het ook door de Sy geciteerde woord van Rosa Luxemburg, de geest van tolerantie aannemen die erin bestaat welwillend te zijn tegenover opvattingen die men graag hoort, maar ook tegenover ideeën waarvan men de inhoud niet deelt.

Herman Suykerbuyk*

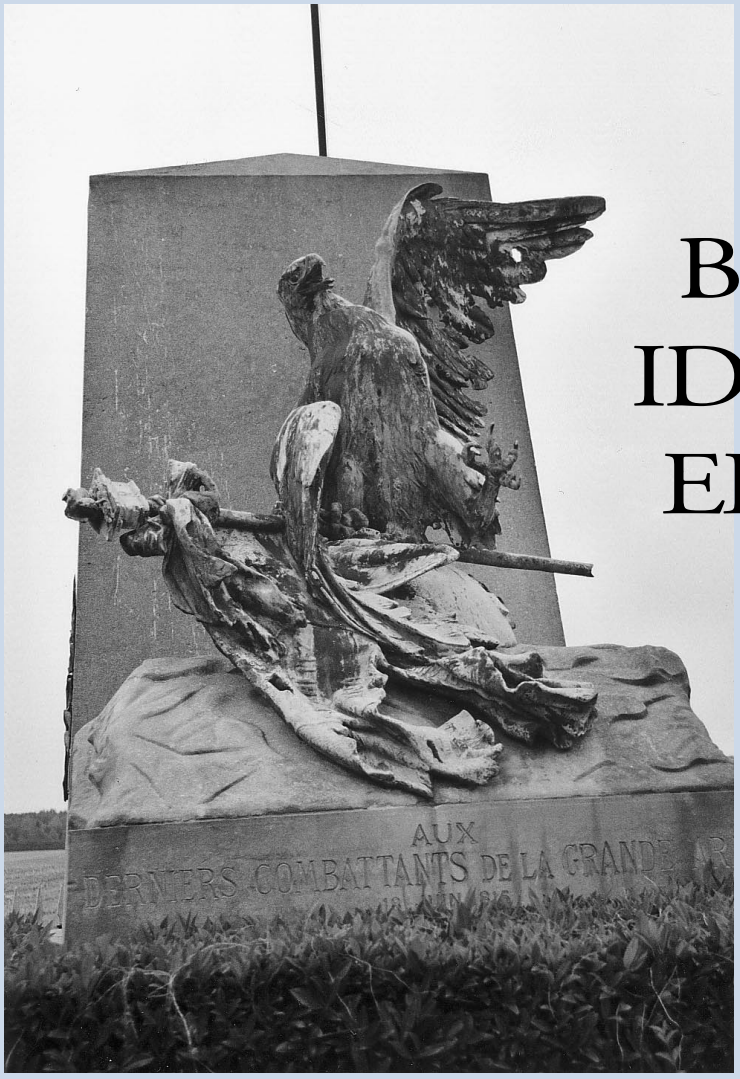
[13] Sedert kort vindt zelfs het Belgicistische deel van de „Vlaamse" pers dat *trop* te veel aan het worden is. Kan dit gevoel overslaan naar de Vlaamse bevolking, in die mate dat Vlaamse politici er zich electoraal aan kunnen optrekken en de nodige lef en macht verwerven om consequent voor zelfbestuur te kiezen?

* Mr. Herman Suykerbuyk was volksvertegenwoordiger voor de CVP van 1968 tot 1999, aanvankelijk in de federale Kamer van Volksvertegenwoordigers, daarna in de Senaat, tenslotte in het Vlaams Parlement waarvan hij ondervoorzitter werd. Van 1965 tot 2000 was hij burgemeester van Essen.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



DE BELGISCHE IDENTITEIT: EEN ECHTE OF EEN VALSE?

Zie pag. 13

Dr. *Alexandra* COLEN: **Durf in de waarheid leven**.....2

Nr. 10

Driemaandelijks: januari – februari – maart 2003

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Durf in de waarheid leven

We beginnen dit nummer met een artikel over de politiek van de Europese Unie ten aanzien van de Baltische staten. **Mr. Dirk Crols** vertelt hoe de EU, vooral op instigatie van Frankrijk, de Baltische staten dwingt om tegemoet te komen aan de eisen van de Russische minderheden op hun grondgebied. In ettelijke Baltische provincies en steden zijn de Russen, na vijf decennia Sovjet-bezetting, een meerderheid geworden. Volgens de EU moeten deze Russen zich niet aanpassen aan de autochtone bevolking. Integendeel, de Balten mogen aan de Russen zelfs geen taalvereisten stellen.

Deze kwestie is voor Vlaanderen relevant omdat men eruit kan afleiden dat „Europa" ook van ons straks wellicht zal eisen dat wij tegemoet komen aan het imperialisme van de Franstaligen in Brussel en de Rand. De bemoeienis van de R*aad van* E*uropa*, met het recente rapport Nabholz-Haidegger, gaat reeds in die richting. In het Balticum wordt de Russische hegemonie uit de jaren van de Sovjet-bezetting thans vervangen door een Europese hegemonie die de Baltische identiteit op exact dezelfde manier bedreigt. Zal wanneer Vlaanderen onafhankelijk wordt, Europa hier het franskiljonse onrecht komen bestendigen? Wordt Europa, net als België, een vehikel van Frans imperialisme, zoals het ginds een vehikel van Russisch imperialisme is?

Ons tweede artikel is van de hand van **Erik Martens**, een voormalige ambtenaar van het C*ommissariaat-Generaal voor* T*oerisme*. Hij neemt ons mee op een tocht langsheen enkele historische monumenten ten zuiden van de taalgrens. Elk van deze monumenten verheerlijkt het Franse imperialisme. Toch werden ze door Belgicisten opgericht. Strikt genomen getuigen ze van anti-Belgisch incivisme. Toch worden ze niet als inciviek of anti-Belgisch aanzien. Integendeel, diegenen die destijds kritiek leverden op de monumenten, werden beschouwd als „slechte Belgen." Men kan dit enkel verklaren wanneer men begrijpt wat België echt is: geen staat met een eigen identiteit, maar een kloon van Frankrijk. Daarom is België een leugen. Het heeft een valse identiteit, met name de Franse. Vandaar de op zich paradoxale kreet „A *bas les faux* B*elges*! V*ive la* F*rance*!" die Brusselse betogers ooit riepen tegen Nederlandstalige Belgische staatsburgers die de overwinning van de geallieerden bij Waterloo wilden gedenken.

Als laatste bijdrage brengen wij een artikel van **Prof. Dr. Matthias E. Storme**. Hij wijst ons op het belang van nationale identiteit voor het welzijn (economisch zowel als politiek-democratisch) van een volk. Overal ter wereld groeit het besef van de waarde van de eigen identiteit, zonder hetwelk geen volk maar ook geen mens kan leven. We hopen dat dit artikel de aanzet mag zijn tot een grondig en vruchtbaar debat. Zelf knopen we er de bedenking aan vast dat aangezien de Belgische identiteit een valse identiteit is, België zowel economisch als democratisch een gevaar is voor Vlaanderen. Wij moeten ons daarom uit de Belgische leugen bevrijden en soeverein worden. De Vlaamse secessie is geen vluchtmisdrijf. Ze is een ethische plicht, want ze laat ons toe om na 173 jaar eindelijk in de waarheid te leven. Als Wallonië ooit bij dit vrije Vlaanderen wil aansluiten, dan kan dat in een confederaal verband. Maar *vóór de confederatie komt per definitie de onafhankelijkheid*, want alleen soevereine staten kunnen confederaties vormen. Ook wie Wallonië wil helpen om zich van Frankrijk te bevrijden, moet daarom eerst de stap naar Vlaamse secessie zetten. Vanuit de leugen vermag men immers niets.

Dr. Alexandra Colen*

* Dr. Alexandra Colen is een Antwerps kamerlid voor het Vlaams Blok en is de initiatiefneemster en uitgeefster van het kwartaalblad *Secessie*.

Het Balticum: van Russische naar Europese hegemonie

De Europese Unie ontslaat de Russen in de Baltische staten van de plicht om de taal van de meerderheid te leren, en dwingt de Baltische talen daarmee in een minderheidspositie in eigen land. Dirk Crols legt uit dat Europa daardoor het Russische imperialisme van de voormalige Sovjet-Unie voortzet.

Reeds geruime tijd woedt er een debat rond de verhouding tussen de Europese Unie en de lidstaten van deze organisatie. Vormt de Unie een bedreiging voor de nationale identiteit van de staten? Is de Unie federaal? Zijn de staten nog soeverein? Het is zeer moeilijk – zoniet onmogelijk – om deze vragen *in abstracto* te beantwoorden. Nochtans is de kwestie te belangrijk om onaangeroerd te laten. Daarom werd er hier geopteerd voor een casuïstische benadering.

Met name schetsen we de betrekkingen tussen de EG/EU en Estland en Letland.[1] Uit deze rudimentaire maar tegelijk veelzeggende schets zal blijken dat de Europese Unie in het toetredingsproces van die landen in ieder geval niet alleen essentiële componenten van de nationale identiteit en soevereiniteit van deze staten mede heeft beïnvloed, maar ook deze landen op dit ogenblik bepaalde ingrijpende politieke beleidskeuzes opdringt. Dit is een belangrijke les die onthouden moet worden in het voornoemde debat.

Nationale identiteit en soevereiniteit

Een volk is een gemeenschap van mensen die dezelfde cultuur en gewoonten delen, die *meestal* dezelfde taal spreken,[2] en die dezelfde of een zeer gelijkaardige geschiedenis hebben. Het is dus een cultuurgemeenschap waarmee de mensen zich kunnen identificeren, een collectieve identiteit waarvan zij deel uitmaken. De gemeenschappelijke kenmerken, normen en waarden van een welbepaalde cultuurgemeenschap maken haar *identiteit* uit. Die gemeenschappelijke identiteit heeft tot gevolg dat de leden van een bepaald volk zich met elkaar verbonden voelen.[3] Taal, een gemeenschappelijke geschiedenis en gemeenschappelijke symbolen kunnen we als de belangrijkste identiteitskenmerken bestempelen.

De *soevereiniteit* van een staat verwijst naar de onafhankelijkheid van een staat tegenover andere staten en naar de exclusieve rechtsmacht en het hoogste gezag van de statelijke overheid over het territorium van de staat en zijn inwoners.[4] De definitie van de beroemde volkenrechtsgeleerde Oppenheim sluit daarbij nauw aan: de soevereiniteit van een staat houdt zowel het hoogste gezag in over alle personen en zaken binnen zijn territorium (territoriale gezag), het gezag over al zijn staatsburgers waar deze zich ook mogen bevinden (personele gezag) als de onafhankelijkheid ten aanzien van elke externe autoriteit.[5]

Eén van de belangrijkste elementen van de soevereiniteit van een staat is het recht om te bepalen wie zijn staatsburgers zijn. Volgens het Volkenrecht heeft een staat de exclusieve bevoegdheid tot het uitvaardigen van regels betreffende het staatsburgerschap.[6] De doctrine van het voorbehouden domein (*domaine réservé*) in de materie van het staatsburgerschap werd geformuleerd door het vroegere P*ermanent* H*of van* I*nternationale* J*ustitie* in zijn advies van 1923 inzake de nationaliteitsdecreten in Tunesië en Marokko.[7] De regel werd daarna gecodificeerd in het Verdrag van 12 april 1930 nopens zekere vragen betreffende de wetsconflicten inzake nationaliteit.[8] De regel is een afspiegeling van de staatspraktijk en is zodoende een regel van internationaal gewoonterecht.[9]

[1] Op de verhouding tussen de EG/EU en Litouwen wordt hier niet in dezelfde mate ingegaan omdat in dit land de zogenaamde minderhedenproblematiek veel minder speelt en dit omwille van zowel structurele als accidentele oorzaken.

[2] Het is inderdaad mogelijk dat niet alle leden van dezelfde volksgemeenschap dezelfde taal spreken. Onder sociaal-economische druk worden mensen van een bepaalde gemeenschap soms gedwongen een andere taal aan te nemen of worden bepaalde historische gebieden van een volksgemeenschap opgeslokt door een sterker buurvolk. Volgens ons behoren verfranste Vlamingen in Brussel en Vlamingen in Frans-Vlaanderen ook tot het Vlaamse volk.

[3] Over het concept *identiteit* bestaan talloze studies. Aan te bevelen is: A.D. Smith, *National Identity*. Londen: Penguin, 1991.

[4] H. Steinberger, „Sovereignty," in *Encyclopedia of Public International Law*, 10, 1987, (397-418), p. 404.

[5] L. Oppenheim, *International Law*, vol. I, Londen: Longmans, Green & Co, 1905, p. 101.

[6] P. Weis, *Nationality and Statelessness in International Law*. Alphen a/d Rijn: Sijthoff & Nordhoff, 1979.

[7] Permanent Hof van Internationale Justitie, Series B, 1923, nr. 4, p. 24.

[8] Artikel 1, eerste zin van dit Verdrag luidt: „Het behoort tot de bevoegdheid van iedere Staat in zijn wetgeving te bepalen, wie zijn onderdanen zijn.." Artikel 2 stelt vervolgens dat: „Iedere vraag of een persoon de nationaliteit van een Staat bezit, moet worden beantwoord overeenkomstig de wetgeving van deze Staat."

[9] A. Randelzhofer, „Nationality," in *Encyclopaedia of Public International Law*, 3, (501-510), p. 502.

Het Internationaal Publiekrecht stelt weliswaar enkele grenzen aan dit recht van een staat om te bepalen wie zijn staatsburgers zijn. Het Verdrag van Den Haag stelt in artikel 1, tweede zin: *„Deze wetgeving moet door de andere Staten worden erkend, voor zover zij in overeenstemming is met de internationale verdragen, de internationale gewoonte en de algemeen erkende rechtsbeginselen terzake van nationaliteit."* Er is evenwel geen consensus rond deze beperkingen. De overwegende mening is dat het Volkenrecht slechts een beperkte rol heeft in deze materie. Een criterium dat wel algemeen aanvaard wordt is de notie van een sterke waarachtige band (*genuine link*, *genuine connection*) tussen de staat en zijn staatsburgers zoals geformuleerd door het Internationaal Hof van Justitie in de beroemde Nottebohm-zaak.[10] Er is evenwel ook geen definiëring van het concept van de waarachtige band: dit behoort tot de bevoegdheid van de staat, zodat dit concept van staat tot staat kan variëren.[11] Er is geen volkenrechtelijke regel die de criteria van naturalisatie beperkt. Een zekere verblijfsperiode, een kennis van de taal en mogelijkheid tot zelfonderhoud zijn algemeen gehanteerde criteria.[12] Ook zijn er enkele verplichtingen die de staat heeft inzake mensenrechten, zoals de regel van non-discriminatie.



Zicht op het historische Tallinn, de hoofdstad van Estland. Slechts de helft van de bevolking is er nog Ests. De Letten vormen in hun hoofdstad Riga nog maar een derde van de bevolking.

De Baltische staten onder Russische hegemonie

Ten gevolge van geheime clausules in het Molotov-Ribbentrop Pact van 1939 werden Estland, Letland en Litouwen in 1940 geannexeerd door de Sovjet-Unie. Deze annexatie was illegaal.[13] Na de Tweede Wereldoorlog volgde de definitieve Sovjetannexatie in 1945. De annexatie had dramatische sociale, politieke en demografische gevolgen. Een massale deportatie – waarbij de intellectuele, administratieve en politieke elite van deze landen werd afgevoerd naar Siberië – werd gevolgd door een massale immigratie van vooral Russen om de nieuw opgerichte industrie en administratie van die landen te bevolken. Ook werden talloze marinebasissen geïnstalleerd en bevolkt door Sovjetmilitairen, dit ter bewaking van de strategisch belangrijke en ijsvrije Baltische Zee.

Een eerste gevolg van het Sovjetbeleid was de dramatische verandering van de bevolkingsstructuur. Volgens de bevolkingstelling van 1934 bestond de bevolking van de staat Estland uit 88 % Esten, 8 % Russen en uit 4 % andere etnische groepen. Vlak voor de definitieve Sovjetannexatie in 1945 maakten de Esten 97,3 % uit van de totale bevolking. Gedurende de daaropvolgende Sovjetbezetting nam het aantal niet-Esten 26 *maal* toe, namelijk van 23.000 in 1945 naar 602.000 in 1989. Het aantal Esten nam af van 1.000.000 in 1940 naar 965.000 in 1989.[14] Het aandeel van de Esten in de totale bevolking was nog maar 61,3 %. In het noordoosten van Estland maken de Russischtaligen[15] vandaag de dag in de steden Sillamäe (86 %), Narva (86 %) en Jôesuu (77 %) een overweldigende meerderheid uit. In de hoofdstad Tallinn is de helft van de bevolking van niet-Estse afkomst.

Letland had volgens de bevolkingstelling in 1935 1.905.000 inwoners waarvan 77 % Letten, 8,8 % Russen en de rest andere etnische groepen. Volgens de bevolkingstelling van 1989 bestond het aandeel van de Letten nog maar uit 52 % en waren ze in de acht grootste steden van hun eigen land een minderheid. In hun hoofdstad Riga maakten ze in 1935 63 % van de bevolking uit. In 1989 bestond het aandeel van de Letten nog maar uit 36,5 %. De tweede

[10] *Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders of the International Court of Justice*, 1955, 4 (23).

[11] R. Donner, *The Regulation of Nationality in International Law*. Irvington-on-Hudson/New York: Transnational Publishers, pp. 112 e.v.

[12] Weis, o.c., p. 100.

[13] De kwestie van de illegaliteit van de inlijving van de Baltische staten in de Sovjet-Unie in het licht van het toenmalige Volkenrecht werd minutieus geanalyseerd door Boris Meissner in zijn doctoraatsthesis: *Die Sovjetunion, die baltischen Staaten und das Völkerrecht*, Keulen, 1956.

[14] R. Vetik, „Ethnic Conflict and Accommodation in Post-Communist Estonia," *Journal of Peace Research*, vol. 30, nr. 3, augustus 1993, (271-279), p. 273.

[15] Russen zijn enkel etnische Russen, terwijl men onder Russischtaligen ook bijvoorbeeld etnische Oekraïners verstaat die het Russisch als de *lingua franca* hanteren. Wij gebruiken hier de termen door elkaar.

grootste stad van Letland, Daugavpils (124.910 inwoners in 1989), was en is één van de steden met het laagste aantal Letten, namelijk 13,8 % in 1994.[16] Er is een algemene consensus in de literatuur dat de autochtone bevolking een minderheid in eigen land dreigt te worden.[17]

Een tweede gevolg van de annexatie en het Sovjetbeleid was de drastische vermindering van de vertegenwoordiging van Esten en Letten in de machtsstructuren van hun republieken, meer in het bijzonder in de regering, administratie en in de Communistische Partij als dusdanig.[18]

Ten derde voerde de Sovjetbezetter een russificatiebeleid. Het Russisch nam de plaats in van het Ests en het Lets en dit niet alleen als taal van de overheid maar ook als communicatietaal tussen de burgers onderling. Het resultaat van dit beleid was een situatie van asymmetrische tweetaligheid: de autochtone Estse en Letse bevolking was in belangrijke mate tweetalig, terwijl de Russische „immigranten" ééntalig Russisch waren.[19] Het Russisch groeide zo uit tot een gemajoriseerde minderheidstaal (een minderheidstaal in termen van aantal maar met de macht van een meerderheidstaal) terwijl de Estse en Letse taal geminoriseerde meerderheidstalen (meerderheidstalen die in 1989 nood hadden aan eenzelfde bescherming als een minderheidstaal) werden.

Na hun herwonnen soevereiniteit in 1991/92 was voor de Esten en Letten hun precaire demografische situatie, de ondervertegenwoordiging in de machtsstructuren van hun land en de positie van hun taal dan ook prioritair in de uitstippeling van hun beleid.

Het *herstel van de soevereiniteit*

We spraken hierboven met opzet van een herwonnen soevereiniteit. De Baltische landen baseerden hun onafhankelijkheid inderdaad niet op het feit dat ze nieuwe staten waren die gebruik maakten van hun recht op zelfbeschikking om zich af te scheiden. Ze wezen erop dat ze in 1940 (en daarna definitief in 1945) illegaal waren geannexeerd en dat derhalve hun soevereiniteit – na deze illegale feitelijke bezetting van meer dan vijftig jaren – werd hersteld. Ze benadrukten aldus hun *juridische continuïteit* als staten.[20] Volkenrechtelijk gezien keerden de Baltische staten inderdaad terug naar hun vroegere soevereiniteit.[21]

Enkele uitzonderingen niet te na gesproken werd deze these ook altijd zo aanvaard door de lidstaten van de Europese Unie.[22] Slechts enkele dagen na de mislukte staatsgreep in Moskou op 21 augustus 1991 legden de Europese ministers van buitenlandse zaken een verklaring af waarbij ze het herstel toejuichten van de soevereiniteit en onafhankelijkheid van de Baltische landen die ze in 1940 verloren hadden.[23] Hierdoor aanvaardden de Europese Gemeenschap en haar lidstaten dat de Baltische landen geen opvolgingsstaten waren van de Sovjet-Unie en dat ze dus ook vrij waren van de rechten en plichten die uit een statenopvolging voortvloeien.[24] Reeds snel zou evenwel blijken dat de EG en haar lidstaten niet de politieke gevolgen van deze juridische aanvaarding wilden dragen.

Aangezien de Baltische landen retroactief hun soevereiniteit herstelden werd hun vroeger staatsburgerschap ook retroactief hersteld.[25] Enkel de personen die Ests en Lets staatsburger waren vóór de annexatie in 1940 en hun afstammelingen worden als staatsburger beschouwd. Elke vreemdeling kan zich laten naturaliseren maar moet wel voldoen aan taal- en verblijfsvereisten, moet blijk geven van een kennis van de Grondwet en de wetgeving op het staatsburgerschap, moet een zeker inkomen hebben en moet een eed van trouw zweren aan de betreffende staat. Daarnaast werd de positie van de Estse en Letse taal juridisch verstevigd door hun grondwettelijke verankering als enige officiële taal en door diverse wetten.

[16] J. Dreifelds, *Latvia in transition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996, pp. 146-148.

[17] I. Mezs, E. Bunkse, K. Rasa, „The Ethno-Demographic Status of the Baltic States," *GeoJournal*, 33.1, 1994, (9-25).

[18] J. Bernier, „Nationalism in Transition: Nationalizing Impulses and International Counterweights in Latvia and Estonia," in: M. Keating en J. McGarry (eds.), *Minority Nationalism and the Changing International Order*. Oxford: Oxford University Press, 2001, (342-362), p. 344.

[19] Er bestaan talloze sociologische studies hierover. Voor cijfers, evolutie inzake taalkennis, zie o.a. N. Muiznieks, „Latvia: Restoring a state, rebuilding a nation," in: I. Bremmer en R. Taras (eds.), *New States, New Politics: Building the Post-Soviet Nations*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, (376-403). Zie ook: M. Kirch en A. Kirch, „Search for Security in Estonia: New Identity Architecture," *Security Dialogue*, vol. 26, nr. 4, december 1995, (439-448).

[20] Zie hierover: I. Ziemele, „The role of state continuity and human rights in matters of nationality of the Baltic states," in: T. Jundzis (ed.), *The Baltic States at Historical Crossroads. Political, economic and legal problems in the context of international co-operation on the doorstep of the 21st century*. Riga: Academy of Sciences, 1998, (248-267), pp. 252-253. Zie ook: R. Yakemtchouk, „Les Républiques baltes en Droit International. Echec d'une operation opérée en violation du droit des gens," *Annuaire Français de Droit International*, 1991, (259-289).

[21] Zie hierover: R. Müllerson, „Law and Politics in succession of states: international law on succession of states," in: B. Stern (ed.), *Dissolution, Continuation and Succession in Eastern Europe*. Den Haag/Boston/Londen: Martinus Nijhoff, 1998, (5-32), p. 15.

[22] Zie: J. Klabbers, M. Koskenniemi , O. Ribbelink en A. Zimmermann, *State Practice regarding State Succession and Issues of Recognition: The Pilot Project of the Council of Europe*. Den Haag/Boston/Londen: Kluwer Law International, 1999, pp. 48, 50, 52 en 96.

[23] Verklaring van 27 augustus 1991. De tekst is te vinden in: *Bull.* EG 7/8-1991, punt 1.4.23.

[24] M.N. Shaw, *International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997, p. 678.

[25] Voor de volkenrechtelijke grondslag hiervan, zie: Ziemele, o.c., pp. 256-257.

Het is onmogelijk om in deze bijdrage zelfs maar een kort overzicht te geven van de betreffende regelingen, hun oorsprong en evolutie. Laten we het bij het eigenlijke onderwerp van dit artikel, de „Europese voogdij" over Estland en Letland, houden.

Groeiende Europese bemoeienis ten gunste van de Russen

In de eerste jaren na de onafhankelijkheid van Estland en Letland was de bemoeienis van de EG/EU met de kwestie van de Russischtaligen vrij beperkt. De dominante organisaties die zich met deze problematiek bemoeiden, waren de *Raad van Europa* (RvE) en de *Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa* (OVSE) met vooral de Nederlander Max Van der Stoel als *Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden* in de belangrijkste rol.

De EG/EU verlangt van de Baltische staten dat ze aan de Russische inwijkelingen politieke rechten verlenen.

Niettemin bleken de krijtlijnen van de houding van de EG/EU en haar lidstaten al zeer snel uit de handels- en samenwerkingsakkoorden die tussen de EG en de Baltische landen op 11 mei 1992 werden gesloten. Deze drie overeenkomsten bevatten met name een zogenaamde *essentiële elementsclausule* hetgeen inhield dat democratische beginselen en respect voor mensenrechten een „essentieel element" waren van deze overeenkomsten. Het was de eerste keer dat het respect voor de mensenrechten zo expliciet vermeld werd in een overeenkomst gesloten tussen de EG en een derde staat.[26] Tezamen met de essentiële elementsclausule werd in de betreffende overeenkomsten ook een expliciete schorsingsclausule ingevoegd, de zogenaamde *Baltische clausule*. Artikel 21 van de overeenkomst tussen de EG en Estland bepaalt: „*De partijen behouden zich het recht voor om de overeenkomst in zijn geheel of een gedeelte daarvan te schorsen als er een ernstige schending gebeurt van de essentiële bepalingen van de huidige overeenkomst*." Deze clausule maakt het de Europese Gemeenschap mogelijk om ogenblikkelijk de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst te schorsen indien er ernstige en voortdurende mensenrechtenschendingen of verstoringen van het democratisch proces zouden plaatsvinden.[27] Het is belangrijk te onderstrepen dat een clausule van minder verregaande aard, de zogenaamde *Bulgaarse clausule* (ze werd immers eerst ingeschreven in de overeenkomst met Bulgarije), werd ingeschreven in de overeenkomsten met Bulgarije, Roemenië, Oekraïne en Kirgizië. In het algemeen bepaalde deze clausule dat er eerst door de verdragspartijen naar een oplossing zou worden gezocht vooraleer er maatregelen zouden worden genomen.[28] Buiten de overeenkomst met de Baltische staten werd de bepaling van de ogenblikkelijke schorsing alleen maar ingeschreven in een overeenkomst met Slovenië en Albanië.

De Baltische clausule was volledig gericht op de specifieke situatie van de Russischsprekende bevolking in Estland en Letland. De EG/EU verlangde van de Baltische staten dat ze aan de Russische inwijkelingen politieke rechten zou verlenen. Dit was een tegemoetkoming, een knieval, van de Europese Gemeenschap aan Rusland dat in die periode nog ronduit afkerig was om zijn vroegere „Baltische provincies" los te laten.[29] De onderwerping van deze kleine landen aan een dergelijke clausule kan men niet alleen als een moreel laakbaar beleid bestempelen, maar de clausule verhield zich ook slecht met de verklaring van 27 augustus 1991.

De Estse jurist Mart Rannut wijst immers terecht op de *vierde Geneefse Conventie* die in artikel 49 individuele of massale gedwongen bevolkingstransfers alsook deportaties van personen van het bezette gebied naar het territorium van de bezettende mogendheid verbiedt. De bezettende mogendheid mag geen leden van de eigen bevolking overbrengen naar het bezette gebied.[30] De EG/EU en het merendeel van haar lidstaten hebben de aanhechting van de drie Baltische landen altijd als illegaal bestempeld. Daaruit volgt

[26] K. Pollet, „Human Rights Clauses in Agreements between the European Union and Central and Eastern European Countries," *Revue des Affaires européennes/Law & European Affairs*, 1997/3, (290-301), p. 292.

[27] Zie hieromtrent: COM (95) 216 final, *Communication from the Commission on the inclusion of respect for democratic principles and human rights in agreements between the Community and third countries*, p. 8.

[28] Voor de tekst van artikel 118 van de overeenkomst met Bulgarije, zie: OJ 1994 L 358.

[29] E. Tucny, *L'élargissement de l'Union Européenne aux pays d'Europe centrale et orientale – La conditionnalité politique.* Parijs: L'Harmattan, 2000, pp. 104-105.

[30] M. Rannut, „Beyond Linquistic Policy: the Soviet Union versus Estonia," in: T. Sknutnabb-Kangas en R. Philipson (eds.), *Linguistic Human Rights. Overcoming Linguistic Discrimination.* Berlijn/New York: Mouton de Gruyter, 1994, (179-208), pp. 207-208.

automatisch dat de EG/EU en haar lidstaten ook erkennen dat de daaropvolgende immigratie van vele Russen illegaal is, meer nog dat de huidige demografische structuur van Estland, Letland – en in veel mindere mate van Litouwen – op een illegale wijze is bewerkstelligd.



Stadhuis van Tallinn, 12de eeuw.

Het getuigt dus van een grote morele en juridische perversiteit om deze drie slachtofferstaten – en dat zijn ze op elk gebied – te onderwerpen aan een mensenrechtenclausule en dit om een land terwille te zijn dat in de internationale statengemeenschap algemeen als de opvolger van de Sovjet-Unie werd beschouwd en dit als zogenaamde rompstaat. Estland en Letland – waarvan de autochtone bevolking bijna een numerieke minderheid in eigen land is geworden door toedoen van de illegale Sovjet-politiek – werden door de EG/EU een clausule opgedrongen om de rechten van de illegaal aan hen opgedrongen Russische „minderheid" te respecteren.[31]

Ook het Europees Parlement liet zich niet onbetuigd. De handels- en samenwerkingsakkoorden met de Baltische staten maakten er het voorwerp uit van debat. Europarlementslid Gary Titley, die was aangeduid als verslaggever, verweet de minimale deelname van de Russische minderheid in het sociaal en economisch leven aan de Baltische overheden. Hij bekritiseerde met name de Estse regering voor de uitsluiting van de Russischsprekende bevolking bij de presidentsverkiezingen van 1992. De meeste Russischtaligen bezaten immers uiteraard niet het Estse staatsburgerschap met de bijbehorende politieke rechten, zoals het stemrecht. Titley eiste het respect voor de rechten van al de Russen in zowel Estland als Letland.[32] Van het recht van de Esten en Letten om na een halve eeuw van genocide en etnocide terug hun taal, cultuur te beschermen, hun administratie terug in handen te nemen en een eigen politiek beleid te voeren was evenwel geen sprake in dit debat en de daaruit voortvloeiende rapporten.

De eenzijdige visie van de EG/EU alsook van andere internationale organisaties zou zeer duidelijk blijken naar aanleiding van de goedkeuring van de wet op de lokale verkiezingen en de vreemdelingenwet in Estland in mei/juni 1993. Iedere staat heeft, zoals hierboven gesteld, volgens het volkenrecht de exclusieve bevoegdheid om zelf uit te maken wie al dan niet vreemdeling is en om de juridische positie van deze vreemdelingen te bepalen. Het Estse parlement, de *Riigikogu*, bepaalde dat al de in Estland verblijvende vreemdelingen (ongeveer één derde van de bevolking) twee jaar kregen om ofwel het Estse of Russische staatsburgerschap aan te vragen, of om te verzoeken om een buitenlands paspoort. Personen in Estland met een Russisch of Sovjet-paspoort kregen één jaar om een verblijfs- en arbeidsvergunning aan te vragen. In het geval ze dit niet deden zouden ze beschouwd worden als illegalen en uit het land gestuurd worden. Enkel tijdelijke vergunningen voor vijf jaar werden uitgereikt en de voorwaarde om daarvoor in aanmerking te komen was dat aanvragers een „wettige inkomstenbron" hebben.

[31] Zoals boven gesteld maakte in Letland in 1989 de autochtone bevolking nog maar 52 % van de bevolking uit.

[32] Voor het debat, zie: Verslag van de werkzaamheden van het Europees Parlement, nr. 3-425, pp. 436-442, 18 december 1992, rapporten van Gary Titley (Doc. A3-359/92), Gerd Lemmer (Doc. A 3-359/92).

Alhoewel deze wet zeer redelijk en toegeeflijk was tegenover de in Estland verblijvende vreemdelingen, zeker gezien het recente verleden, zorgde hij voor zware interne en internationale spanningen. De Russen in het noordoosten van Estland eisten een referendum over autonomie, de Russische minister van buitenlandse zaken Kozirev stelde dat Estland een beleid van „apartheid" voerde en de Russische president Jeltsin dreigde warempel dat Estland bepaalde geopolitieke en demografische realiteiten vergeten had waaraan Rusland het wel eens kon herinneren. De Estse president Meri gaf toe aan de zware druk en legde de wet voor aan een groep van experten van de Raad van Europa en aan Max Van der Stoel, de Hoge Commissaris voor Nationale Minderheden.



Middeleeuwse omwalling rond Tallinn.

De Russische agitatoren in het noordoosten van Estland alsook hun vrienden in Moskou werden op hun wenken bediend. De R*iigikogu* werd gedwongen om een verblijfs- en arbeidsvergunning toe te kennen aan iedere vreemdeling die vóór 1 juli 1990 als „permanente verblijver in de voormalige Estse Socialistische Republiek" was ingeschreven. Het was ook niet langer meer noodzakelijk om elke vijf jaar de arbeidsvergunning te hernieuwen.[33]

Ofschoon de Raad van Europa en vooral Max Van der Stoel in dit conflict de hoofdrol speelden, liet de EG/EU zich niet onbetuigd. Diplomatieke druk werd uitgeoefend en na de opgedrongen wijzigingen werd een verklaring uitgebracht waarbij de „Gemeenschap en haar lidstaten het feit verwelkomen dat de amendementen die door het Estse Parlement aan de Vreemdelingenwet zijn goedgekeurd in overeenstemming zijn met de aanbevelingen van de Raad van Europa, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa en de Gemeenschap en haar lidstaten, en een substantiële verbetering inhouden van deze wet."[34]

Het Stabiliteitspact en de Baltische Ronde Tafel

In de eerste jaren na de onafhankelijkheid van Estland, Letland en Litouwen was de houding van de EG/EU tegenover deze landen eerder terughoudend en dit omwille van de Russische factor. Het was pas op 12 juni 1995 dat de grote doorbraak werd gerealiseerd met de ondertekening van de Europa-overeenkomsten, waarover dadelijk meer. Dit gebeurde evenwel slechts nadat Moskou op het einde van 1994 zijn troepen uit de Baltische staten had teruggetrokken, nadat de groep van Baltische voorvechters in de EU (Duitsland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk) was versterkt door het lidmaatschap van Finland en Zweden, en nadat het Stabiliteitspact van de EU was afgesloten dat gericht was op het regelen van grens- en minderhedenconflicten in Midden- en Oost-Europa.[35]

Het Stabiliteitspact was een initiatief van de toenmalige Franse eerste minister Edouard Balladur. De bedoeling van dit initiatief was om goede betrekkingen tussen de Centraal- en Oosteuropese staten te bewerkstelligen en hen ertoe aan te zetten hun minderhedenproblemen te regelen. Op een inleidende conferentie in Parijs op 26 en 27 mei 1994 werden onder andere twee ronde tafelconferenties gecreëerd: één voor de Baltische regio en één voor Midden- en Zuidoosteuropa.[36]

De Baltische Ronde Tafel werd voorgezeten door de Europese Unie en bestond

[33] Voor een gedetailleerde beschrijving van de gebeurtenissen, zie: „The Citizenship and Alien Law Controversies in Estonia and Latvia," *John F. Kennedy School of Government, Strengthening Democratic Institutions Project*, Harvard University, april 1994.

[34] Verklaring over Estland van 9 juli 1993 (*European Foreign Policy Bulletin Database*, document 302).

[35] M. Jopp en B. Lippert, „Towards a Solution of the Baltic Issue: the EU's role," in: M. Jopp en S. Arnswald (eds.), *The European Union and the Baltic States – Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region*, Programme on the Northern Dimension of the CFSP, The Finnish Institute of International Affairs (Helsinki) – Institut für Europäische Politik, 1998, (9-18), pp. 9-10.

[36] Over de historiek, de bedoeling en de evaluatie van het Stabiliteitspact, zie o.a. : J. Charpentier, „Le Pacte de Stabilité en Europe," *Annuaire Français de Droit International*, 1995, pp. 199-206.

voorts uit Estland, Letland, Litouwen, Polen, de Scandinavische landen, Rusland, de Verenigde Staten, Canada, de Raad van Baltische Zeestaten, de Raad van Europa en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. Zij was opgericht om de algemene politieke kwesties in de regio te bespreken en om regionale samenwerking te bevorderen. Op die manier hoopte deze instelling de betrekkingen tussen de Baltische landen en Rusland te verbeteren. Door Estland, Letland en Litouwen werden verschillende voorstellen gedaan in tal van gebieden.[37] Van een verbetering van de Russisch-Baltische betrekkingen was evenwel geen sprake. Integendeel, de spanningen laaiden weer fel op en dit omwille van de niet-erkenning door Rusland van de juridische continuïteit van de Baltische staten en de daarmee verbonden kwestie van het staatsburgerschap.

De Duitse Balticum-expert Dietrich A. Loeber wijst erop dat dit Stabiliteitspact zeer onrechtvaardig is omdat het de illegale gevolgen van het Molotov-Von Ribbentrop Pact bevriest.[38] De kernidee van het Europese Stabiliteitspact is inderdaad dat de kandidaat-lidstaten het verleden en de gevolgen van dit verleden zelf moeten oplossen. Estland, Letland en Litouwen hebben enorme schade geleden tengevolge van de Sovjet-bezetting: de genocide, de massale immigratie van Russischtaligen, het verlies van grondgebied, de materiële schade, de roof van talloze kunstschatten. Zij worden evenwel aan hun lot overgelaten om daarvoor een schadevergoeding te bekomen van Rusland. Dit land weigert echter de minste tegemoetkoming. Ofschoon de Europese Unie dit gemakkelijk zou kunnen – Rusland is in grote mate afhankelijk van handel en financiële steun vanuit de Unie – zet ze geen diplomatieke druk op de opvolgersstaat van de Sovjet-Unie en plaatst zij de last van het verleden eenzijdig op de schouders van deze kleine slachtofferstaten.

De autochtonen dreigen een minderheid te worden. De Letten zijn in eigen land met slechts 52 %. In 1935 was dit nog 77 %. Het aantal Esten daalde van 88 naar 61,3 %.

De Europese verklaring van 3 mei 1994 over de Estse vreemdelingenwet is een perfecte illustratie van dit onrechtvaardige beleid. In deze verklaring staat letterlijk te lezen: *„De Europese Unie beschouwt dat alle statelijke organen, met inbegrip van het parlement, een bijzondere rol te spelen hebben in het stabiliseren van de situatie van de niet-staatsburgers en in het bijdragen tot hun toekomstige integratie in de Estse samenleving."*[39] De slachtofferstaat waarvan de autochtone bevolking bijna zelf minderheid in eigen land is geworden, werd door Europa belast met de regularisatie van de illegale gevolgen van de illegale Sovjetbezetting. Tijdens de Europese Raad van Korfoe van 24-25 juni 1994 werd ook het ontwerp van Letse staatsburgerschap zwaar bekritiseerd.[40]

Het getuigt van bijzonder groot cynisme dat het Stabiliteitspact uitgerekend uitgaat van Frankrijk, een land dat weigert om zelf minderheden op eigen grondgebied te erkennen en dat eeuwenlang een beleid van etnocide voerde tegenover de op zijn grondgebied levende volkeren.[41]

De *overeenkomsten van* 12 *juni* 1995

Zoals boven gesteld betekende de sluiting van de Europa-overeenkomsten op 12 juni 1995 de definitieve doorbraak in de verhouding tussen de Baltische staten en de EU. Deze overeenkomsten die naast een samenwerking op allerlei vlakken ook een politieke dialoog inhouden in daartoe bestemde gremia, boden Estland, Letland en Litouwen ook het vooruitzicht op het door hen zo nagestreefde lidmaatschap van de EU. Deze Baltische Europa-overeenkomsten bevatten evenwel ook een sterke conditionaliteitsclausule die zwaar de nadruk legt op de bescherming van de rechten van minderheden, naast het respect voor de democratie en mensenrechten. Op die manier kon de EU perfect de associatie en het toekomstige lidmaatschap als breekijzer hanteren om het beleid van Estland en Letland t.a.v. de Russischtalige bevolking te sturen.[42]

[37] Voor een opsomming van deze initiatieven, zie: F. Benoît-Rohmer, *La question minoritaire en Europe. Textes et commentaire.* Straatsburg: Editions du Conseil de l'Europe, 1996, pp. 97-103.

[38] D. A. Loeber, „Consequences of the Molotov-Ribbentrop Pact for Lithuania of Today International Law Aspects," *Lithuanian Foreign Policy Review*, 1999/4, (95-105), pp. 102-105.

[39] Verklaring over de implementatie van de Estse vreemdelingenwet van 3 mei 1994 (*European Foreign Policy Bulletin Database,* doc. 164).

[40] Tengevolge van de Europese kritiek weigerde de Letse president Ulmanis het wetsontwerp over het Letse staatsburgerschap te tekenen en werd de wet nadien gewijzigd.

[41] Zo werden tot diep in de 20ste eeuw Bretoense priesters die hun preek in hun moedertaal hielden vervolgd.

[42] Zie hierover: S. Arnswald, „The Politics of Integrating the Baltic States into the EU: Phases and Instruments," in: Jopp en Arnswald, o.c. (19-99), pp. 57-58.

De Europese Raad van Madrid van december 1995 werkte een tijdskader en de voorwaarden van het toetredingsproces uit. De staatshoofden en regeringsleiders belastten de Europese Commissie met het opstellen van rapporten over alle kandidaat-lidstaten en dit zo snel mogelijk na de Intergouvernementele Conferentie die zou duren van 29 maart 1996 tot 18 juni 1997.



Stadhuis van de Estse universiteitsstad Tartu.

In haar adviezen van juli 1997 over Estland en Letland hanteerde de Europese Commissie een definitie van het begrip „minderheid" die radicaal afweek van wat hetgeen in het algemeen in het Volkenrecht onder een nationale minderheid verstaan wordt.[43] De gehele Russischtalige bevolking werd in het advies als zulke minderheid gekwalificeerd, hoewel naar klassiek internationaal recht enkel mensen die het staatsburgerschap van de betreffende staat hebben en die reeds van generatie op generatie op het betreffende grondgebied wonen, als behorende tot een minderheid worden beschouwd. Zo was er in Letland in het interbellum reeds een relatief grote Russische minderheid waarvan de afstammelingen uiteraard volkenrechtelijk gezien behoren tot een minderheid. De talloze Russen, Witrussen en Oekraïeners die zich na de Tweede Wereldoorlog in Letland hebben gevestigd behoren – in tegenstelling tot wat de Commissie voorhoudt – evenwel niet tot een minderheid.

Ofschoon ook Estland werd aangemaand om maatregelen te nemen om de naturalisatie-procedures te versnellen,[44] werd vooral Letland en meer bepaald zijn staatsburgerschapswet van augustus 1994 zwaar onder vuur genomen. Ook werd het land verweten op talloze gebieden niet-staatsburgers te discrimineren. De Commissie stelde dan ook voor om in maart 1998 wél met Estland maar niet met Letland toetredingsonderhandelingen te beginnen.

De Europese Raad van Luxemburg keurde ook het concept van de zogenaamde toetredings-partnerschappen goed. Deze partnerschappen worden ieder jaar met iedere kandidaat afgesloten en formuleren doelstellingen op korte en op middellange termijn. Op basis van deze doelstellingen stellen de kandidaat-lidstaten Nationale Programma's op voor de implementatie van het zogenaamde *acquis communautaire* (vakjargon dat duidt op het geheel van de Europese regelgeving in de meest ruime zin van het woord) waarin een tijdskader wordt ingeschreven voor wanneer de kandidaten hopen deze doelstellingen te halen. Ook wordt ieder jaar een financierings-memorandum tussen de Europese Commissie en het betreffende land afgesloten. Daarbij verbindt de kandidaat-lidstaat zich tot het bereiken van die doelstellingen en de Commissie tot het financieren van de inspanningen van die kandidaat. De vooruitgang van de kandidaten wordt ieder jaar minutieus geacteerd door de Europese Commissie en dit op

[43] Ofschoon er in het hele Volkenrecht geen enkele algemeen aanvaarde definitie is, wordt de definitie van de Italiaan Capotorti toch door vele juristen aanvaard. Over het begrip „nationale minderheid," zie ook: P. Belien, „Minderheden: het paard van Troje," *Secessie*, januari-maart 2002, pp. 13-19.

[44] Met name wordt door de Europese Commissie gesteld dat het examen te moeilijk is en dat de kosten te hoog zijn. Ook moeten in Estland geboren statenloze kinderen gemakkelijk de naturalisatie kunnen verkrijgen.

basis van de conclusies over de vooruitgang, bereikt in de organen ingesteld door de Europa-overeenkomsten,[45] zijnde de Associatieraad, het Associatiecomité en het Gemengd Parlementair Comité.

Dit systeem houdt uiteraard een ernstige schending in van de soevereiniteit van de kandidaat-lidstaten die gedwongen worden om de Europese dictaten te aanvaarden indien ze willen toetreden tot de Unie. Een direct gevolg van dit alles was dan ook dat de staatsburgerschapswetgeving van Estland en vooral Letland ingrijpend werd gewijzigd. Het is belangrijk om te vermelden dat de eisen van de EU zeker niet waren ingegeven door een bekommernis om zogenaamde schendingen van mensenrechten van personen behorende tot een andere etnische groep. Het was/is enkel en alleen de bedoeling van de Unie om zowel de *interne* stabiliteit binnen Estland en Letland, als de betrekkingen tussen deze landen en Rusland, de zogenaamde internationale stabiliteit, te verzekeren. Dit is de rode draad doorheen vele rapporten en resoluties van Raad, Commissie en Parlement. Soms wordt dit zelfs expliciet zo gesteld. In het rapport en het daarbij behorende voorstel van resolutie van de Commissie van Buitenlandse Zaken, Veiligheid en Defensie van het Europees Parlement van 19 november 1998 wordt door de verslaggever, de heer Ernesto Caccavale, onder andere gesteld dat het referendum van 3 oktober 1998 waarin de Letten de opgedrongen wijziging van de staatsburgerschapswet bij nipte meerderheid goedkeurden, *„van fundamenteel belang is voor de stabiliteit in de regio* [mijn onderlijning] *omdat het zal bijdragen tot een vermindering van de spanning met Rusland en op die manier één van de obstakels voor een Letse toetreding tot de Europese Unie uit de weg zal ruimen"*[46].

De Europese Commissie streeft een zo groot mogelijke bescherming van de Russen in het Balticum na.

Segregatie als streefdoel?

Terwijl de Europese Commissie in de periode 1998-1999 zwaar de nadruk legde op de *integratie* van de Russischsprekende bevolking, verschoof ze vanaf haar rapporten van 1999-2000 het accent naar een zo groot mogelijke bescherming van de identiteit van de Russischtaligen.

Zo werd bijvoorbeeld het aanvankelijke ontwerp van de Estse wet op de lagere en middelbare scholen door de Europese Commissie bekritiseerd omdat dit ontwerp het exclusief gebruik van de Estse taal in het middelbaar onderwijs voorzag. Nadien werd een compromis bereikt – dat in 2007 in werking zal treden – waardoor 60 % van de lessen in het Ests en 40 % in het Russisch worden gegeven.[47] In haar rapport van 2000 bekritiseerde de Europese Commissie ook het feit dat Estland nog altijd taalvereisten voor kandidaten voor parlementaire en lokale verkiezingen vroeg. Sabine Riedel stelt dan ook terecht dat in plaats van een taalkundige integratie van de Russischsprekende bevolking, de Europese Commissie in feite een segregatie van verschillende etnische gemeenschappen bevordert. Zij hekelt het feit dat de Commissie zich uitspreekt voor een erkenning van schooldiploma's die afgeleverd worden zonder dat de betreffende leerling een kennis van de officiële taal van het land heeft.[48]

Deze nieuwe eisen van de Europese Commissie blijven niet beperkt tot Estland en Letland. Ook landen als Bulgarije, Hongarije, Roemenië en Macedonië worden gelijkaardige eisen opgedrongen.

Aangezien de nationale identiteit van de Esten en Letten zeer sterk verbonden is met hun taal – die immers nergens anders in de wereld gesproken wordt – is het niet belangrijk maar ook legitiem dat de Esten en Letten het actieve gebruik van hun taal in zoveel mogelijk maatschappelijke geledingen bevorderen. Personen die de Estse of het Letse staatsburgerschap willen verwerven, moeten logischerwijze hun wil tot integratie aantonen door het aanleren van de taal van de autochtone bevolking. Los daarvan is het in het belang van een persoon, behorende tot een minderheid, om zich de taal en

[45] Voor een goede beschrijving van de procedure en het spel tussen de verschillende actoren, zie: T. Glaser, „Accession Partnerships as a tool for enlargement," in: *Enlargement and Civil Society. Proceedings of the European Commission sponsored Caritas Conference Brussels*, 18-22 oktober 1999, (4-6), p. 6.

[46] Rapport van 19 november 1998 over de Letse aanvraag tot toetreding tot de Europese Unie en dit met het oog op de Europese Raad van Wenen van 12 en 13 december 1998 (A4-0430/98).

[47] Voor de inhoud van de rapporten, de toetredingspartnerschappen en andere relevante documenten, zie: www.europa.eu.int/comm/enlargement.

[48] S. Riedel, „Minorités nationales en Europe et protection des droits de l'homme – Un enjeu pour l'élargissement," *Politique étrangère*, 3/2002, (647-664), p. 649.



de cultuur van de autochtone bevolking eigen te maken. Enkel op die manier kan een stabiele politieke natie bewerkstelligd worden.[49] Specifiek op het gebied van taalbeleid is het zo dat, volkenrechtelijk gezien, regeringen een vroeger repressief beleid (het gedwongen Russificeringsbeleid) kunnen corrigeren of maatregelen kunnen nemen om hun bedreigde taal te beschermen.[50]

Na en naast de Europese bemoeienis met de staatsburgerschapswetgeving zijn het ontslaan van de Russischtalige bevolking van de plicht tot het aanleren van de officiële taal en het toestaan van een gescheiden onderwijssysteem een regelrecht gevaar voor de nationale identiteit van Estland en Letland. Na een halve eeuw Russische hegemonie komen de Baltische staten nu onder Europese hegemonie.

Dirk Crols*

[49] F. Glatz, „Lösungsansätze für Minderheitenkonflikte," *Internationale Politik*, 10/1997, p. 15.

[50] F. De Varennes, *Language, Minorities and Human Rights*. Den Haag/Boston/Londen, 1996, pp. 244-245.

* Mr. Dirk Crols is jurist en gespecialiseerd in het Balticum.

Incivisme in steen en brons

Volgens een hardnekkig vooroordeel zijn de Vlamingen veel meer geneigd tot incivisme dan de Franstaligen. Maar volgens Erik Martens blijkt uit de monumenten en memorialen die de Franstaligen optrokken, dat het gebrek aan burgerzin ten aanzien van België vooral in het zuiden van het land zit.

Door een gril van Clio bevindt het meest Nederlandse van alle gedenktekens zich in een gemeente waar sinds 1830 de francofonie onbetwist heerst. Bedoeld wordt de *Leeuw van Waterloo*, die te Eigenbrakel (Braine-l'Alleud) in Waals-Brabant in 1828 op een kunstmatige heuvel werd opgericht, naar verluidt nabij de plaats waar op 18 juni 1815 de prins van Oranje (de latere Willem II) werd gewond in de strijd met de Franse troepen van Napoleon Bonaparte. Het gietijzeren dier weegt 28 ton en staat met geopende muil naar het zuiden gericht als symbolische voorstelling van de bewaking van de grens van de Nederlanden met Frankrijk. Reeds in 1818 en 1819 waren er op het slagveld al monumenten onthuld, respectievelijk ter gedachtenis van de gesneuvelde Hannoveranen en Pruisen. Er zouden er nog andere volgen, maar dat gebeurde pas veel later.

Waterloo groeide in de 19de eeuw uit tot een toeristische pleisterplaats. Vooral Britten en Duitsers wilden met eigen ogen het slagveld aanschouwen waar de geschiedenis zulke belangrijke wending had genomen. Al van in de jaren twintig groeide Napoleons legende. De cultus van de Grote Man, van *l' Homme*, werd hand over hand verspreid bij middel van een stortvloed van gedenkschriften, dicht- en theaterstukken, liederen, prenten, thee- en koffiekopjes. De uit zijn vaderland verbannen Franse auteur Victor Hugo koos in 1861 Waterloo als verblijfplaats om er zijn roman *Les Misérables* te schrijven, waarin de slag van 1815 een belangrijk onderdeel vormt. In 1853 was reeds zijn beroemde lyrische dichtbundel *Les Châtiments* verschenen waarin hij in pathetische woorden het bloedbad op de *morne plaine* had geschilderd:

> *D' un côté c'est l' Europe, et de l' autre la France.*
> *Choc sanglant! des héros Dieu trompait l' espérance;*
> *Tu désertais, victoire, et le sort était las.*
> *O Waterloo! je pleure et je m' arrête, hélas!*
> *Car ces derniers soldats de la dernière guerre*
> *Furent grands; ils avaient vaincu toute la terre,*
> *Chassé vingt rois, passé les Alpes et le Rhin,*
> *Et leur âme chantait dans les clairons d'airain!*

Deze bombastische taal klonk als muziek in de oren van alle vereerders van *La Grande Nation*, die ook vrij talrijk aanwezig waren binnen de Belgische staatsgrenzen.

1890: *de Waterloo-affaire*

Er waren echter ook nuchtere lieden, die de ondergang van de gewetenloze Corsicaan in 1815 beschouwden als het einde van een afgrijselijk knoetregime dat twintig jaar had geduurd. Zo een groep jonge Vlaamsgezinden uit Brussel, die onder de naam *Vlaamsche Wacht* een club hadden opgericht. Uit hun midden ontstond in 1890 een *Comiteit* dat het plan opvatte om de 75ste verjaring van de slag van Waterloo in het openbaar te vieren.

Zeventien verenigingen zegden hun medewerking toe, maar in de Fransschrijvende hoofdstedelijke pers viel een sterke afkeuring te noteren. Op 22 juni verzamelden zich in Brussel bij het station van vertrek een 400-tal personen, waaronder ook enkele Britten en Duitsers, rondom de vlaggen van de deelnemende verenigingen. Er waren echter Fransgezinde



De Gekwetste Arend te Plancenoit, zogezegd het monument ter gedachtenis van de in de slag bij Waterloo gesneuvelde Fransen, werd eerst geplaatst in 1904, zegge 89 jaar na Napoleons nederlaag. Alleen dit laatste wordt door de francofonie betreurd.

tegenbetogers samengetroept. Het kwam tot een opstootje waarbij de kreet klonk: „A *bas les faux Belges*! *Vive la France*!" De manifestanten konden echter ongehinderd naar het station van Waterloo sporen om vervolgens naar de Leeuw te marcheren. Aan de voet van het monument werden redevoeringen gehouden door Maurits Josson, een Brusselse advocaat, een Duitser en een Nederlander. Daarna werden in koor de *Vlaamse Leeuw*, *Die Wacht am Rhein*, *Wien Neerlands bloed* en *God save the Queen* gezongen. 's Avonds keerden de betogers terug naar Brussel waar nog een meeting plaatsvond.

De manifestatie werd de volgende dagen in de Fransschrijvende pers voorgesteld als een ondragelijke *„exagération flamingante"* en een uitdaging van Frankrijk. Het *Comiteit der Waterloo-betooging* meende te moeten reageren op de onzinnige beschuldigingen en vaardigde een manifest uit waarin de historische feiten in herinnering werden gebracht: Frankrijk had van de 11de tot de 19de eeuw niet minder dan vijftig keer onze gewesten aangevallen met de bedoeling ze in te palmen. Bij optelling van de periodes van agressie kwam men tot een tijdspanne van 125 jaar tijdens dewelke Franse legerbenden de Zuidelijke Nederlanden in alle richtingen hadden doorkruist en verwoest. Deze nuchtere vaststelling gleed af op de geweldige opgewondenheid van de francofone pers en had het effect van olie op het vuur. De commentatoren ontketenden een gierstroom van sympathie voor de zuiderbuur, die volgens hen het mikpunt was van een Vlaamse *„agression anti-française."* Het bleef daar niet bij. Op meetings werd een bijzonder heftige taal gesproken.

Zo riep de Henegouwse agitator Léon Defuisseaux, die kamerlid was geweest van 1870 tot 1881, op een bijeenkomst te Verviers uit: „U*ne coalition de flamingantisme et de caporalisme prussien a récemment organisé une manifestation ridicule sur le champ de bataille de Waterloo, manifestation offensante pour toute la Wallonie et pour la France, notre ancienne et inoubliable patrie. A ceux qui, sur la tombe des soldats français, ont regretté la nationalité hollandaise, nous répondons aujourd'hui que nous sommes fiers d' être Gaulois et les descendants des révolutionnaires de 1789.* [Applaus] O*n a fait injure à la France. Nous qui nous souvenons, nous protestons énergiquement, parce que nous nous rappelons le passé. Nous sommes de la vieille Gaule et, à ce titre, nous aimons la France.* [Geestdriftig applaus] J*amais nous ne renierons notre vieille patrie, la France de 1789;* [Ovatie] *la France qu' il faudrait inventer, si elle n' existait pas; la France, que nous aimons, parce qu' elle est appelée à régénérer le monde.* [Langdurig applaus]

Tot slot van zijn toespraak stelde Defuisseaux voor om een herstelmanifestatie in te richten met een optocht naar Jemappes, om daar de *„anniversaire glorieux"* te herdenken van de zege van 6 november 1792, waarbij ons land door generaal Dumouriez van de Franse Republiek werd „bevrijd" van de Oostenrijkers.[1]

In juli 1890 vond te Brussel ook het eerste *Congrès wallon* plaats en daar werd een gloeiende rede ter ere van Frankrijk uitgesproken. De francofone pers toonde zich zeer gunstig of zeer kalm tegenover deze gallomane uitzinnigheden. De Vlaamse kranten daarentegen waren van een heel ander

[1] Paul Fredericq, „Schets eener Geschiedenis der Vlaamsche Beweging," in: *Vlaamsch België sedert 1830 – Studiën en schetsen bijeengebracht door het algemeen bestuur van het Willemsfonds ter gelegenheid van het jubeljaar 1905*, vol. 3, 1ste stuk, Gent, 1908, pp. 39-45.

gevoelen en er ontspon zich een bittere polemiek. De betoging te Jemappes zou plaatsvinden op 6 november 1890. In Frankrijk bestond uiteraard belangstelling voor het gebeuren en de gemeenteraad van Parijs besliste zich op de plechtigheid officieel te laten vertegenwoordigen. Een van de initiatiefnemers, Chauvières, een geboren Gentenaar, zoon van een Fransman, verklaarde onbewimpeld in het stadhuis van de Franse hoofdstad: *„Il s' agit, Messieurs, d' un acte politique à accomplir de la part du Conseil municipal de Paris."* En hij voegde erbij dat het beoogde doel was: *„l' expansion de la puissance de la République Française."* Ook de Franse gezant te Brussel, Bourée, verborg zijn genegenheid voor de manifestatie niet.

Toen ook de Waalse mijnwerkers ertoe gebracht werden hun sympathie te betuigen, ontstond er in de Vlaamse pers enige deining. In het Brusselse weekblad *De Flamingant* werd voorgesteld het hoofdstedelijke Waterloo-comiteit te versterken met comité's uit Antwerpen, Brugge, Gent en elders zodat in juni 1891 *„nogmaals, en dezen keer op indrukwekkende wijze, betoond zou worden, dat, zoo anderen zich niet schamen de vernedering en onderdrukking huns vaderlands te vieren en daartoe hand in hand gaan met de afstammelingen hunner verdrukkers, – de Vlamingen, integendeel, door het herdenken eener gebeurtenis, welke aan eenen twintigjarigen oorlog een einde kwam stellen, met vredelievende gevoelens bezield zijn, doch tevens, dat men met hen zal af te rekenen hebben, vooraleer de droom onzer Franskiljons, de inpalming van ons vaderland door Frankrijk, eene wezenlijkheid worde."*

Aanvang november verbood de regering de Jemappes-betoging.[2] Onmiddellijk borgen de Vlaamsgezinden hun plannen voor de grote Waterloo-betoging op. In Parijs werd nog wat nagetoornd door Chauvières en Defuisseaux en ook een Frans parlementslid, de socialist Hubbard, deed nog een duit in het zakje door te verklaren dat smaad was geworpen op de te Waterloo gesneuvelde Fransen. Dit laatste was een gemene insinuatie. Maar misschien droeg het incident ertoe bij dat Frankrijk inzag dat het zijn doden van 1815 eigenlijk op schromelijke wijze was vergeten.

1904: *Plancenoit*

Wat er ook van zij, in 1904 werd te Plancenoit een bronzen gekwetste arend onthuld met daaronder het opschrift: *„Aux derniers combattants de la Grande Armée."* Dit werk van de Franse beeldhouwer Jean-Louis Gérome, opgericht nabij de plaats waar het laatste carré van de keizerlijke *Vieille Garde* onder bevel van Cambronne een uiterste en nutteloze weerstand bood aan de geallieerden, is er, hoe men het ook draait of keert, zeer laattijdig gekomen. Op zichzelf is die *Aigle blessé* geenszins een inciviek monument, maar vanaf 1928 zou op initiatief van de Belg Raymond Colleye[3] het gedenkteken het doel worden van jaarlijkse francofone *pélérinages*, niet om de doden te gedenken, maar om te treuren over de Franse nederlaag – en dus over het feit dat de Zuidelijke Nederlanden niet opnieuw konden worden aangehecht bij Frankrijk. En dat getuigt wel van gebrek aan burgerdeugd jegens de Belgische staat.

1911: *Jemappes*

Het tweede monument mag wel ronduit inciviek worden genoemd. In september 1911 vond te Bergen het eerste *Congrès international des Amitiés françaises* plaats en bij die gelegenheid werd te Jemappes een zuil opgericht met bovenop een bronzen haan, ter herinnering aan de Franse overwinning in 1792. Bij die gelegenheid hield Jules Destrée[4] een toespraak en daarin liet hij uitschijnen dat het een culturele en sociale aangelegenheid betrof:

„Si nous voulons, nous, Wallons, notre originalité et le libre épanouissement de nos activités, si nous voulons défendre la culture française, non seulement chez nous, mais en Flandre où, dans l 'intérêt des Flamands eux-mêmes, elle ne doit point périr, c'est à condition de prendre

[2] Het officiële België kon toen, alhoewel het Franstalig was, geen openlijke Fransgezindheid tolereren. De eerste twintig jaar van zijn bestaan had het tegenover Frankrijk in staatkundige knechtschap geleefd. Maar wanneer tijdens het tweede keizerrijk (1852-1870) Napoleon III een onbewimpelde annexatiezucht jegens België ging tentoonspreiden, moest Brussel zijn blinde bewondering voor Frankrijk willens-nillens intomen. Door de smadelijke nederlaag in de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871 kreeg het prestige van Frankrijk bovendien een felle deuk. De Belgische afstandelijkheid zou duren tot aan de Eerste Wereldoorlog en al die tijd moesten de gallomanen de kaars van hun balorigheid over wat zij noemden *„la prussification de la Belgique"* onder de korenmaat zetten.

[3] Raymond Colleye (°1890 Brussel, +1963 Vorst), stichter van de *Jeunes gardes wallonnes de Belgique*, was politiek secretaris van graaf Albert du Bois (1872-1940), die, diplomaat zijnde in Londen, in 1903 een roman *Belges ou Français?* liet verschijnen waarin hij geen geheim maakte van zijn irredentistische gevoelens. Colleye zelf had tijdens de Eerste Wereldoorlog omwille van zijn pro-Franse opvattingen moeilijkheden met de Belgische autoriteiten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerde hij met het Vichy-regime en hoopte dat de Nazi's Wallonië bij Frankrijk zouden aanhechten. Desondanks werd hij na de oorlog niet verontrust.

[4] Jules Destrée (°1863 Marcinelle, +1936 Brussel), letterkundige, kunsthistoricus en politicus, werd in 1894 als socialistisch volksvertegenwoordiger gekozen. Stichtte in 1912 de *Assemblée wallonne*, was in 1917-1918 gezant in Rusland en van 1919 tot 1921 minister van Onderwijs. In deze laatste hoedanigheid stichtte hij in 1920 de *Académie de langue et de littérature françaises*. Hij schreef in 1912 zijn bekende open brief *Lettre au roi sur la séparation de la Wallonie et de la Flandre*, met daarin het veelgeciteerde *„Sire, laissez-moi Vous dire la vérité, la grande et horrifiante vérité: il n'y a pas de Belges."* Dat Destrée ook een notoir antisemiet was, wordt doorgaans verzwegen. Hervé Hasquin vermeldt het wel, zij het dan vergoelijkend, in zijn *Historiographie et politique en Belgique*, Brussel-Charleroi: Ed. de l' Université de Bruxelles, 1996, p. 150.



Het monument te Jemappes werd geplaatst in 1911. *In augustus* 1914 *werd het verwijderd op bevel van de Duitse bezetter. In mei* 1922 *werd het heropgericht en onthuld in tegenwoordigheid van drie Belgische ministers, de Franse ambassadeur te Brussel, en van Pétain*, maréchal de France.

conscience de nos destinées, de stimuler nos énergies propres, de grouper et de multiplier nos efforts. [...] *Pour ces jours à venir, appuyons-nous sur la France; faisons mieux connaître son histoire glorieuse; faisons mieux apprécier comment sa générosité lui fait poursuivre, avant tous les autres peuples, les expériences sociales douloureuses; faisons admirer ses écrivains, ses poètes, ses artistes, ses inventeurs. Jamais la France ne fut insensible à la justice et à la beauté, ce sont aussi nos déesses. Nous avons trop négligé leur culte, en ces dernières années, pour de misérables soucis d'affaires et de bénéfices endormeurs. Mais voici le coq de Jemappes! Chante, coq gaulois! Coq wallon! Jette au loin ton cri d'éveil et d'espérance! Dis ta fanfare allègre au travers des campagnes! Donne au trop endormis un sursaut de révolte! Par l'amitié française et leur propre énergie, les Wallons d'aujourd'hui voudront vivre leur vie!"*[5]

Dergelijk geraaskal is zonder weerga. Generaal Charles-François Dumouriez (1739-1823), die de Fransen te Jemappes aanvoerde, lijkt inderdaad bezield te zijn geweest met goede voornemens en hij beloofde de bezittingen en de wetten van de veroverde Nederlanden te eerbiedigen. Maar algauw werden de goederen van kerkelijke én wereldlijke overheden op bevel van Parijs „onder de wettelijke bescherming van de Franse Republiek" gesteld en wordt een plebisciet georganiseerd waarin de bevolking zich kon uitspreken voor of tegen de annexatie bij Frankrijk (lees: *moest* kiezen voor aanhechting, want op de achtergrond bevonden zich bajonetten die eventuele tegenstemmers moesten bewegen tot het gewenste votum). Na de Franse nederlaag te Neerwinden op 18 maart 1793 hield Dumouriez het voor bekeken en om zijn hoofd te redden liep hij over naar de Oostenrijkers. De Franse bezetting van november 1792 tot maart 1793 was helemaal geen *„histoire glorieuse"* met sociale en culturele oogmerken, maar een doodgewone geniepige roofoverval.

1936: *Fleurus*

Het derde monument in de rij werd opgericht te Fleurus, een oord dat op militairen een bijzondere aantrekkingskracht lijkt uit te oefenen, want het is bekend omwille van zijn veldslagen. In de krijgsgeschiedenis wordt Fleurus vier keer vermeld, namelijk in 1622, 1690, 1794 en 1815. Hier een gedenkteken oprichten kan dus zinvol zijn. In 1936 gebeurde dit, maar op een curieuze manier. De initiatiefnemende organisatie, het *Comité franco-belge*, negeerde de eerste slag (een treffen in de Tachtigjarige Oorlog) en zette alleen de drie overige in de kijker omdat het Franse overwinningen betrof. Wellicht was dit een reactie op de Los-van-Frankrijk-politiek die in Vlaamsgezinde milieus werd gevoerd naar aanleiding van het geheim Frans-Belgisch militair akkoord van 1920. Maar het uit drie delen samengestelde monument getuigt hoe dan ook drie keer van incivisme – en feitelijk ook van masochisme.

De eerste vermelde slag vond plaats op 1 juli 1690 tijdens de Negenjarige Oorlog (1689-1697) tussen het Franse koninkrijk, de agressor, en Spanje (wiens koning ook heer was van de Zuidelijke Nederlanden), dat werd bijgestaan door de Nederlandse Republiek. De Fransen, onder bevel van François-Henri de Montmorency-Bouteville, hertog van Luxembourg (1628-1695), wonnen toen het pleit. Op het eerste luik van het monument prijken dus onder de Franse koninklijke lelie de naam „Luxembourg" en het jaartal 1690. Het bloedbad te Fleurus met vele duizenden doden had met „bevrijding" hoegenaamd niets te maken.

Deze veldslag was slechts een van de vele in de lange rij van oorlogen met Frankrijk, een periode die duurde van 1635 tot 1713 en waarin Franse legeraanvoerders (tot en met 1697 steeds de invallers) en hun Spaanse,

[5] Jules Destrée, *Wallons et Flamands. La querelle linguistique en Belgique*, Parijs: Plon, 1923, pp. 98-99.



Bij het gedenkteken van de Franse overwinningen te Fleurus, onthuld in 1936, worden nog steeds kleurige bloemen geplaatst.

Noordnederlandse, Duitse en Engelse collega's lauweren kwamen oogsten op Zuidnederlandse bodem. De krijgsverrichtingen werden weliswaar onderbroken door jaren van vrede,[6] maar ze hadden op het einde van de 17de en in het begin van de 18de eeuw een voorheen ongekend ontwrichtend en verwoestend karakter. Tijdens de langdurige veldtochten moesten de rondtrekkende legers „van het land leven." Dit betekende dat de lasten vooral gedragen werden door de plattelandsbevolking, die wagens, paarden, stro, klaver, haver, eetwaren en hout moesten leveren aan de troepen. De Fransen legden daarbij nog zware geldschattingen op, en wanneer de dorpsgemeenschappen daaraan niet tijdig voldeden werden ze onderworpen aan *executies*, m.a.w. plunderingen, brandstichtingen en gijzelingen. Een groot deel van de bevolking werd tot de bedelstaf gebracht en de sterfte was enorm. De absolutistische monarch Louis XIV, die Frankrijk regeerde van 1643 tot 1715,[7] en ook zijn eigen land in een staat van verregaande financiële en economische uitputting bracht, slaagde er wel in het Kamerijkse en Artesië en delen van Vlaanderen, Henegouwen, Namen en Luxemburg in te palmen. Voor dit laatste zal het *Comité franco-belge* in 1936 zeker oog hebben gehad.

Van dezelfde beperkte visie van het Comité getuigt ook het tweede luik van het monument. Daarop staan onder de jakobijnenmuts de naam „Jourdan" en het jaartal 1794. Jean-Baptiste Jourdan (1762-1833) was de bevelhebber van het Franse leger dat op 26 juni 1794 het werk van Dumouriez overdeed en te Fleurus de Oostenrijkers versloeg. Er zijn lieden die de overwinning van Jourdan beschouwen als het einde van een tirannie en het begin van de democratie. Dit getuigt van een verregaande naïviteit. De man veroverde de Zuidelijke Nederlanden, en van „bevrijding" was weer geen sprake. Want *citoyen* Lazare Carnot, lid van het *Comité de Salut Public* en hervormer van de republikeinse krijgsmacht, gaf op 11 juli 1794 aan de representanten van het leger de volgende opdracht (in vertaling): *„Neem alles wat ge in handen kunt krijgen; tracht geen ommekeer te bewerken noch te verbroederen, maar haal België leeg, want het is een land vol toewijding aan de keizer* [Frans II], *een veroverd land dat heel wat heeft goed*

[6] Er was vrede van 1659 tot 1667 (na het vredesverdrag van de Pyreneeën), 1668 tot 1674 (verdrag van Aken), 1678 tot 1683 (verdrag van Nijmegen), 1684 tot 1688 (verdrag van Regensburg), en van 1697 tot 1702 (verdrag van Rijswijk).

[7] Louis XIV (1638-1715), stond tot 1651 onder regentschap van zijn moeder, Anna van Oostenrijk, en tot 1661 berustte de feitelijke macht bij de eerste minister, kardinaal Mazarin.



In Fleurus draagt een onderwijsinrichting de naam van een Franse agressor.



Het monument te Fleurus staat bij een windmolen die in 1815 diende als uitkijkpost van Napoleon. Dit was voldoende om een aloude straatnaam te veranderen.

te maken aan Frankrijk. Beroof het land zelfs van al zijn kunstwerken."[8]

Deze woorden van Carnot, die in zijn land de bijnaam *Organisateur de la Victoire* had gekregen, werden naderhand bevestigd en verduidelijkt door het voltallige *Comité de Salut Public*. Er werd dus geroofd zonder weerga en op willekeurige en bandeloze wijze. Om de uitvoering van de verpletterende opeisingen te verzekeren werden tal van burgers als gijzelaars weggevoerd. Schatten werden naar Frankrijk gesleept, maar kwamen slechts ten dele in de overigens bodemloze schatkist. De sansculotten kregen in hun stroperijen de bijstand van gelijkgezinde inheemsen, die her en der revolutionaire clubs oprichtten, waartoe ook ingeweken Franse fanatici en gelukzoekers van allerlei slag toetraden. Een van die collaborateurs was de Luikenaar Jean-Nicolas Bassenge,[9] die in 1794 te Parijs een publicatie liet verschijnen waarin hij het volgende schreef over de doctrine van de jakobijnse revolutionairen: *„Cet évangile fera le tour du monde, dûssent des torrents de sang arroser, dût un embrasement universel éclairer son passage! Périsse la moitié du genre humain, périssent s' il le faut, les sept huitièmes de l'espèce pour épurer, pour assurer le triomphe de la liberté."*[10] Een waardige voorloper dus van Lenin, Stalin, Hitler, Mao Tse Toeng en Pol Pot.

En even leek het er warempel op dat Bassenge gelijk zou krijgen. In de Zuidelijke Nederlanden en in het voormalige prinsbisdom Luik onstond weldra grote hongersnood en steeg de sterfte schrikbarend. Zelfs republikeinse afgevaardigden uit het behoorlijk Fransgezinde Luik kloegen op 13 februari 1795 in Parijs over de onheilen die hun streek troffen: *„Nos champs ont été en proie à des nuées de vampires dilapidateurs."* De sansculottische bloedzuigers dreven hun ijver zo ver dat zelfs tegenstanders van de republiek op de duur in de inlijving bij Frankrijk het enige middel gingen zien om aan de volledige economische neergang te ontsnappen. Op 1 oktober 1795 was het dan zover. De annexatie werd voorgesteld als *réunion*, hereniging. Ze werd door de afgevaardigde Lefebvre (de Nantes) in de *Convention Nationale* te Parijs gemotiveerd als volgt: *„La fertilité de ces contrées est telle, que je ne crains pas d' avancer que la récolte de cette année est capable de nourrir un tiers de la France. La facilité des communications donnerait une étendue sans bornes à notre commerce; un population immense augmenteroit le nombre de nos défenseurs. Un autre objet non moins important, est la masse des biens nationaux qui augmenteroit le gage de nos assignats, puisque dans un temps où leur discrédit n' avoit pas élevé les biens fonds à un taux aussi haut, les seuls biens appartenant à la maison d' Autriche, ont été évaluées à trois milliards."*[11] Het zal de aandachtige lezer opvallen dat *citoyen* Lefebvre met geen woord meer repte over de sacrosancte *Liberté*.

Twintig jaar later, in 1815, was het brengen van *Liberté* evenmin de bedoeling van Napoleon. Twee dagen vóór Waterloo, op 16 juni, wist hij te Fleurus en



Het enigmatische monument ter ere van Etienne-Maurice Gérard, maréchal de France, te Bierges. Het werd vervaardigd door Jules Meurant uit Ecaussines.

in de aanpalende gemeente Ligny de Pruisen van Blücher te verslaan. Dit wapenfeit wordt in herinnering gebracht op het derde luik van het gedenkteken te Fleurus: onder de keizerlijke arend staan daar de naam van de Corsicaan en het jaartal 1815. Achter het monument bevindt zich nog de romp van de stenen molen van waarop Napoleon de bewegingen van de Pruisen gadesloeg en zodoende de gepaste bevelen kon geven aan zijn troepen. De overwinning was mede te danken aan het voortreffelijke gedrag van een van zijn generaals, Etienne-Maurice Gérard (1773-1852).

1958: Bierges bij Waver

De beeltenis van Gérard prijkt op het vierde monument. Het is aangebracht in 1958 nabij de Dijle te Bierges, en wel door de stad Waver, nu de hoofdstad van de provincie Waals-Brabant. Onder het stenen portret van de militair staat de raadselachtige tekst: „E*n ces lieux fut blessé le* 18 *juin* 1815 *le général Gérard, héros de l'*E*mpire et défenseur de notre indépendance nationale*." Hoe een agressor de verdediger kan zijn van de onafhankelijkheid van het land dat hij binnenvalt is niet meteen duidelijk, maar de gallomanen van Belgenland zijn tot alles in staat. Het zit namelijk zo:

Na hun nederlaag te Fleurus-Ligny trokken de Pruisen van Blücher af. Napoleon zond een sterke legermacht onder maarschalk Grouchy en generaal Gérard achter hen aan om te verhinderen dat zij zich zouden verbinden met de Engelsen onder Wellington. Blücher marcheerde in de richting van Waver, steeds achterhoedegevechten leverend. Van de vier korpsen onder zijn bevel liet hij er een achter in dat stadje om de Fransen op te houden aan de Dijle. Met de drie overige begaf hij zich over binnenwegen naar Plancenoit, waar hij op 18 juli de hoofdmacht van Napoleon in de flank aanviel en de krijgskans deed overhellen in het voordeel van de geallieerden. In Waver en omgeving werd intussen fel gevochten. De Fransen slaagden erin in het buurdorp Bierges op 18 juni de Dijle te overschrijden en in die strijd werd generaal Gérard, de *héros de l'*E*mpire*, zwaar gekwetst. Maar bij Waterloo was op dat ogenblik het doek al gevallen en had Napoleon de nederlaag geleden.

Nu maken wij een sprong van 15 jaar. In 1830 ontstond uit een oproer te Brussel de Belgische staat en het jaar daarop kreeg Léopold de Saxe-Cobourg daarvan de koningskroon toegewezen. Om deze te behouden zag hij zich tijdens de veldtocht in augustus 1831 verplicht beroep te doen op Frankrijk omdat zijn eigen haveloze troepen geen partij waren voor het Nederlandse leger en een volkomen nederlaag tegemoetgingen. De 40.000 man sterke Franse krijgsmacht die prompt de grens overschreed, stond onder het commando van iemand met terreinkennis, namelijk Gérard, inmiddels gepromoveerd tot *maréchal de France*. De Nederlandse troepen braken de strijd af en trokken zich terug, maar lieten een garnizoen achter in de citadel van Antwerpen. In 1832 achtte koning Léopold het opnieuw nodig Gérard ter hulp te roepen. Op 19 november sloeg onze *héros de l'*E*mpire* het beleg om de citadel, die na een krachtige verdediging op 23 december, toen de sterkte een ruïne was, overgegeven moest worden.

[8] Aangehaald in Pieter Geyl, *Geschiedenis van de Nederlandse stam*, vol. VI, Amsterdam-Antwerpen: Wereldbibliotheek, 1962, p. 1489.

[9] Jean-Nicolas Bassenge (°Luik 1758, +Luik 1811) bereidde door zijn redevoeringen de Luikse Revolutie van 1789 voor. Na de slag bij Fleurus hielp hij de annexatie van het prinsbisdom door de Fransen bewerkstelligen. Tijdens het Directoire was hij commissaris van het Ourthe-departement. Onder het bewind van Napoleon werd hij uit het politieke leven verwijderd en werd hij bibliothecaris en dichter.

[10] Aangehaald in Paul Verhaegen, *La Belgique sous la domination française*, vol. III, Brussel, 1935, p. 55.

[11] *Journal de Bruxelles*, nr. 279, 13 vendémiaire IV (5 oktober 1795).





Francofonen met gebrek aan burgerdeugd worden nooit op het matje geroepen ten huize van Saxe-Cobourg. De incivieke antisemiet Jules Destrée verscheen wel op Belgische postzegels, een keer zelfs samen met een lid van de familie.

Dat Gérard een *défenseur* was van de Belgische I*ndépendance* N*ationale* is een sprookje van Blauwbaard. Het oproer van 1830 was mede geïnspireerd door Franse agenten, in de hoop dat het zou leiden tot „heraansluiting" bij Frankrijk. Toen dit laatste niet lukte, diende in december 1830 de Franse ambassadeur te Londen, de oude Talleyrand, een voorstel in om de Zuidelijke Nederlanden op te delen in vier stukken, waarvan er een zou worden toegewezen aan Frankrijk. Dit werd afgewezen door de Britten, maar het betekende geenszins dat Parijs de hoop opgaf toch nog een graantje mee te pikken. De successen van maarschalk Gérard wekten inderdaad nieuwe verwachtingen en in Londen sloeg Talleyrand aan het kraaien dat Leopold een armzalig wezen was en de Belgen een troep vagebonden, de onafhankelijkheid onwaardig. Volgens hem kon België niet zelfstandig blijven bestaan en was de verdeling ervan de enig mogelijke oplossing. Wij weten dat hij niet werd gehoord.

Chantage

Het francofone incivisme, waarvan de genoemde monumenten getuigen, riep in de 19de eeuw nog afkeuring op, zoals blijkt uit het verbieden van de Jemappes-betoging in 1890. Maar in de volgende decennia won het gaandeweg aan kracht. In het eerste naoorlogse C*ongrès national wallon* op 20 oktober 1945 spraken er van de 1.048 aanwezigen zich 154 uit voor een zelfstandige staat Wallonië en 486 voor aansluiting bij Frankrijk. Dit betekent dat 61 % voorstander was van de vernietiging van de Belgische staat. Herman Todts merkt op dat aan de lijst van prominenten die het congres bijwoonden niet kan worden voorbijgegaan: staatsminister J. Merlot sr. (voorzitter), A. Delattre, L. Collard en E. Leburton, socialisten; René Lefèbvre, Jean Rey en Auguste Buisseret, liberalen; G. Glineur en Jean Terve, communisten; en Jean Duvieusart, katholiek.[12] De auteur stipt ook aan dat het congres van 1945 geen eendagsvlieg was. Men herleze in dit verband in S*ecessie* de bijdrage H*et rattachisme als dreigement*.[13] De terechte conclusie die er wordt getrokken is: „De voorkeur van diegenen die dreigen met *rattachisme* blijft het voortbestaan van een Belgisch staatsverband waarbinnen Wallonië op 'luilekkerland' Vlaanderen kan blijven parasiteren." R*attachisme* als chantagemiddel dus.

In 2015 zal de tweehonderdste verjaardag van de nederlaag van Napoleon worden herdacht. De francofonie heeft dus nog een dozijn jaren om erover na te denken hoe zij het zal aanleggen om de goegemeente ervan te overtuigen dat in naam van L*a Liberté*, L*a Démocratie* en L*es Droits de l'* H*omme* de Fransen in 1815 eigenlijk hadden moeten winnen. Maar misschien hebben tegen dat tijdstip voldoende Vlamingen ingezien dat de Moureaux, de Collignons en andere Eliotropen annex E*colos*, de Maingains, de Michels, de Hasquins en de Milquets in feite de geestelijke erfgenamen zijn van de republikeinse jakobijnen en de plunderzieke maarschalken van Louis XIV en Napoleon. Misschien zullen de Vlamingen in de loop van die twaalf jaar ook begrepen hebben dat het woord S*olidarité* door de genoemde *citoyens* alleen maar wordt gehanteerd om hun knevelarijen te camoufleren en bijgevolg als betekenisloos moet worden beschouwd.

Erik Martens*

[12] Herman Todts, *Van België naar Vlaanderen*, Brussel: Uitg. Grammens, 1989, pp. 52-53.

[13] Paul Belien, „Het rattachisme als dreigement," *Secessie*, april 2001, pp. 34-39.

* Erik Martens begon zijn loopbaan als beroepsmilitair en was van 1964 tot 1999 ambtenaar van het (eerst Belgisch, daarna Vlaams) *Commissariaat-generaal voor Toerisme*. Hij is stichter van de *Heemkundige Kring van Huldenberg* en schreef ettelijke artikels, brochures en boeken, vooral over late 18de en vroege 19de eeuwse geschiedenis.

Geworteld en gelaagd: Over identiteit, welvaart, solidariteit, zingeving en democratie

Prof. Matthias Storme benadrukt dat een volk slechts economisch welvarend kan zijn en zich politiek slechts democratisch kan ontwikkelen vanuit een particulier besef van zijn culturele identiteit – een „conservatieve reserve" die wij danken aan vroegere generaties en op onze beurt doorgeven. Het democratiseringsproces doet België thans uiteenvallen. Dit kan slechts gestopt worden door de democratie te beknotten en de Vlaamse identiteit te versmachten.

„All over the world, men and women are reasserting their local and particularist, their ethnic, religious, and national identities," zo schreef de Amerikaanse politieke en sociale filosoof Michael Walzer in 1994 in zijn boek *Thick and Thin – Moral Argument at Home and Abroad* over gerechtigheid en moraliteit in de internationale politiek.[1] Een jaar later, in 1995, bevestigde Anthony D. Smith in *Nations and Nationalism in a Global Era* dat etnische fragmentatie en separatistisch nationalisme fundamentele trends zijn, geen bijzaak, en dit ook in de meest moderne delen van de wereld.[2] Een gelijkaardige vaststelling vinden we in 1997 in het bekende *The Clash of Civilizations* van Samuel Huntington.[3] Ook deze Amerikaanse politicoloog stelt dat in de wereld na de Koude Oorlog de mensen aan zichzelf en de anderen veel minder de vraag stellen aan welke kant men staat, en terug de veel fundamentelere vraag: „Wie zijn wij?" in de zin van: „Waartoe behoren wij?" Op die vraag wordt geantwoord door te verwijzen naar afstamming, religie, taal, geschiedenis, mythen, waarden, gebruiken en instellingen, kortom „cultuur."

Er zijn grote verschillen in de andere stellingen van Walzer en Huntington. Walzer is bedachtzamer en minder geneigd om de toekomst te voorspellen met vrij eenvoudige schemata. Maar de feitelijke vaststelling is dezelfde. Meer dan ooit tevoren zijn mensen vandaag op zoek naar hun culturele eenzelvigheid. De vraag ernaar zowel als het antwoord daarop worden wellicht niet steeds in de juiste termen gesteld, maar dat doet geen afbreuk aan het fundamenteel, antropologisch karakter van die vraag en dat streven.

In 1993 schreef de Duitse filosoof Peter Sloterdijk het indringend essay *Im selben Boot – Versuch über die Hyperpolitik*.[4] Hij beschrijft daarin onder andere hoe wij lijden aan *Zugehörigkeitspathologieen* – een pathologie van het toebehoren. Wij weten niet meer waartoe wij behoren, en dus ook niet meer wie wij zijn. Wij moeten bijgevolg op zoek naar de gemeenschappen waarvan wij deel uitmaken, waarin wij *geworteld* en *gelaagd* zijn. Dat laatste woord gebruik ik om te benadrukken dat er verschillende vlakken (lagen) zijn waarop wij van gemeenschap kunnen spreken.

Het is niet toevallig dat deze vraag op de drempel van de 21ste eeuw terug zo sterk naar voor komt. Dit hangt natuurlijk samen met de „globalisering" op zovele domeinen van ons leven, vooral economisch; met de sterk toegenomen mobiliteit door de afbouw van economische grenzen gepaard aan een sociale mobiliteit, die naast positieve gevolgen ook negatieve gevolgen heeft, zoals een steeds grotere fragmentatie van de gemeenschap, het uiteenvallen van het sociaal weefsel, en de daaruit voortvloeiende steeds grotere uitwisselbaarheid van de mens die iedereen overbodig dreigt te maken. Paradoxaal genoeg zijn wij vervangbaarder dan ooit. Er is het oprukken – minstens in de Westerse wereld – van een internationale monocultuur die het cultureel pluralisme bedreigt, enz.

Het belang van de Cultuur

Sloterdijk beschrijft hoe de mens door grootschaligheid *überfordert* wordt. Daarom weet die niet meer waartoe hij behoort, en ontstaat er een enorm onbehagen – een kloof tussen het vertoog van globalisering en de werkelijke

[1] Michael Walzer, *Thick and Thin – Moral Argument at Home and Abroad*. Indianapolis: University of Notre Dame Press, 1994, p. 63 (begin van hoofdstuk IV).

[2] Anothony D. Smith, *Nations and Nationalism in a Global Era*. Oxford: Polity Press/Blackwell, 1995.

[3] Samuel Huntington, *Botsende beschavingen*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij/Anthos, 1997, p. 17.

[4] Peter Sloterdijk, *Im selben Boot – Versuch über die Hyperpolitik*. Frankfurt: Suhrkamp, 1993. Dit boek werd vertaald onder de titel *In hetzelfde schuitje*.

maat en bekommernis van de mens. Velen vluchten in het *ik*. De media worden beheerst door postmoderne nihilisten die van dit alles de oppervlakkige neerslag zijn. Zij kennen enkel nog de mensheid en het *ik*, terwijl alles wat zin geeft aan ons leven precies datgene is wat daartussen ligt: familie, dorp, vereniging, kerk, beroepsgemeenschap, gewest, natie, beschaving.



Dat is de context waarin we vandaag leven en moeten handelen. We moeten beseffen dat in deze wereld onze gezamenlijke welvaart en levenskwaliteit meer dan ooit bepaald wordt door culturele factoren. Dat zijn ook diegene waar we het meest vat op hebben, waar we iets aan kunnen doen. Biologische verschillen tussen de mensen zijn op individueel vlak vrij groot, maar gezamenlijk bekeken (per volk) zijn ze vrij klein. Aardrijkskundige gegevens, zoals ligging, natuurlijke gesteldheid, grondstoffen en dergelijke, spelen nog een rol, maar nu de tijd van kolonialisme en grote territoriale veroveringen voorbij lijkt, hebben we daarop nog nauwelijks vat. Het is de cultuur die onze gezamenlijke toekomst zal bepalen.

Bij de cultuur is allereerst natuurlijk het peil van belang. Dat kan in Vlaanderen zeker nog omhoog. Wij zijn onvoldoende belezen en blijven te vaak hangen in een tussentaaltje, dat dialect noch standaardtaal is. Tegen het voortbestaan van dialect is er geen bezwaar, zolang men ook de standaardtaal beheerst en niet in *Verkavelingsvlaams* blijft steken. De Vlaamse culturele sfeer (de audiovisuele media op kop) lijdt verder aan verkleutering en een overmaat aan stompzinnigheid. De pioniers van de Vlaamse Beweging hebben altijd begrepen dat volksverheffing de eerste taak is. Ons cultureel peil moet dus omhoog. Maar omhoog betekent niet dat alle cultuur enkel zou bestaan uit de toppen die op wereldvlak worden gescoord. Wat het kosmopolitisme ons brengt, is overigens voor veruit het grootste deel geen hoogstaande cultuur, maar juist de vervlakking van de hamburgercultuur, verorberd door de *homo aeroportus* (met een woord van Ludo Abicht), de zakenman die van vliegveld naar vliegveld holt en overal dezelfde hotels aantreft, dezelfde winkelketens, hetzelfde exotische voedsel en dezelfde televisiezenders. Cultuurverheffing vereist zeker geen ont-eigening. Een volk van 6 miljoen – en zeker één van 20 miljoen, zoals de Nederlanders (Noord en Zuid tezamen) – is groot genoeg om een hoogstaande eigen cultuur te behouden. Boven een kritische minimumdrempel hangt het peil van de cultuur niet meer af van het aantal deelnemers.

Ook zijn het niet zozeer de afzonderlijke bestanddelen van de cultuur die een rol spelen, maar wél de culturele cohesie en het interculturele vermogen, twee zaken die elkaar aanvullen. Eenvoudiger gezegd: het belangrijkste is niet welke taal men spreekt (welke woorden men precies gebruikt, welke gebruiken, geschiedenis en instellingen men precies heeft – de concrete elementen zijn zelfs in grote mate uitwisselbaar), maar de houding die men gezamenlijk daartegenover aanneemt.

De toekomst is niét noodzakelijk aan de grootste. Het is niet op de eerste plaats de omvang van een cultuur die telt, maar de cohesie ervan, de samenhorigheid, het bewustzijn van een gezamenlijke identiteit, en dus het gezamenlijk zelfbewustzijn. De toekomst is aan gemeenschappen die erin slagen om enerzijds de culturele samenhorigheid naar binnen – met behoud van ieders vrijheid – te bevorderen en de interculturele uitwisseling naar buiten, de kruisbestuiving tussen culturen en anderzijds de belangrijke politieke en maatschappelijke instellingen daaraan aan te passen.

Kortom, de zogenaamde globalisering biedt sterk geprofileerde kleine volkeren juist kansen die ze voordien niet hadden – maar ze moeten die weten te benutten. Vergelijkende studies (zoals deze van prof. Wim Moesen) tonen het concurrentieel voordeel aan van relatief kleine onafhankelijke staten, vooral wanneer ze cultureel redelijk homogeen zijn. Maar het is opvallend hoe, met uitzondering van Moesen of Frans Crols, slechts weinigen dergelijke besluiten ook durven uit te spreken.

Culturele identiteit als grondslag voor economische welvaart

Culturele cohesie en intercultureel vermogen en daaraan aangepaste instellingen zijn in het bijzonder bepalend voor onze toekomst omdat zij behalve voor culturele ontplooiing ook bepalend zijn voor enerzijds economische welvaart en anderzijds behoorlijk en democratisch bestuur.

Op cultureel vlak ligt dit voor de hand. „E*en samenleving die klakkeloos alles uit het buitenland overneemt, verliest haar identiteit, een land dat zich uit de internationale bevruchting terugtrekt, pleegt mettertijd cultureel zelfmoord,*" stelt prof. Ludo Abicht terecht.[5] Intercultureel vermogen bestaat niet zonder dat er eerst een vertrouwen is in de eigen culturele identiteit, beklemtoont prof. Ludo Beheydt: „D*e rustige zekerheid deel uit te maken van een cultuur die berust op door traditie overgedragen waarden en normen, is een voorwaarde voor een onbevangen en open kennismaking met andere culturen.*"[6] Omgekeerd is cultureel zelfvertrouwen een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor verrijking door uitwisseling met andere culturen. Wordt die tweede stap niet gezet, en sluit een cultuur zich op, dan is het gevaar groot dat ze na verloop van tijd verschrompelt.

De globalisering biedt sterk geprofileerde kleine volkeren kansen die ze voordien niet hadden.

Op economisch vlak leidt culturele samenhorigheid („gemobiliseerde identiteit") tot betere economische prestaties en meer welvaart. Meer verscheurdheid of beschaamdheid over de gezamenlijke identiteit daarentegen leidt tot slechter presteren, net zozeer als individuele schizofrenie dat doet. Zelfs indien die identiteit „uitgevonden" zou zijn, doet dat hieraan geen afbreuk; zogenaamde „uitgevonden" tradities kunnen in ieder geval erg succesvol zijn en een volk een nieuwe toekomst geven.[7] Vlaanderen zou nooit de dynamiek en welvaart hebben ontwikkeld die het nu heeft ontwikkeld indien het er niet in was geslaagd zijn culturele identiteit te herwinnen.

Ook leidt een economisch beleid dat rekening houdt met cultuurverschillen en gedifferentieerd is, tot meer welvaart. Omgekeerd leidt de weigering om in het economisch beleid rekening te houden met cultuurverschillen tot collectieve verarming.

Culturele identiteit als grondslag voor democratisch bestuur

Economische welvaart heeft eveneens te maken met behoorlijk bestuur en met vertrouwen van de bevolking, d.i. met de kwaliteit van de democratie.

[5] Ludo Abicht, in: Johan Leman (ed.), *Kleur bekennen – omdat België multicultureel zal zijn.* Tielt: Lannoo, 1994, p. 90.

[6] Ludo Beheydt, in: *De Standaard,* 9 januari 1997.

[7] Een mooi voorbeeld is het succes van de Schotse identiteit, en vooral van de gebruiken en symbolen die we daarmee associëren, en die volgens sommige historici pas grotendeels in de 19de eeuw zouden zijn uitgevonden (met name de kilt, de tartans en de oud-Schotse poëzie). Zie: http://www.chass.utoronto.ca/history/material_culture/rmclean/html/trad.htm.

Enkel wanneer de burger zich met de politieke gemeenschap vereenzelvigt, zal hij bereid zijn mee te werken aan het algemeen belang - iets wat in België al te weinig is gebeurd.

Ook dat zijn echter gevolgen van enerzijds culturele cohesie en anderzijds interculturele verrijking. Vertrouwen in de overheid en behoorlijk bestuur zijn het grootst wanneer de publieke instellingen zich bevinden op het vlak waar de culturele samenhorigheid het grootst is, wanneer de bevoegdheden zich bevinden op het *niveau* waar de voor de bevoegdheden relevante culturele samenhorigheid aanwezig is. Het is wezenlijk dat de overheid letterlijk zowel als figuurlijk een taal spreekt die de burger begrijpt én die hij als de zijne beschouwt. Enkel bij een voldoende culturele samenhorigheid op het vlak waarop het beleid wordt gevoerd, kan de burger zich met de politieke gemeenschap vereenzelvigen en zal hij bereid zijn mee te werken aan het algemeen belang – iets wat in België maar al te weinig is gebeurd. Wanneer men de politieke organisatie niet langer wil steunen op de persoonlijke onderwerping of minstens loyaliteit aan een persoon (zoals in de feodaliteit en klassieke monarchie), maar wel op de instemming en wil van het volk (de democratie), dan overleeft die organisatie slechts als zij ook gedragen wordt door een volk, of juister een natie,[8] d.i. een cultuurgemeenschap waarmee de mensen zich kunnen vereenzelvigen en waarin ze deelhebben aan een gezamenlijke identiteit. Zoals ik verder zal uiteenzetten sluit dit geen gelaagde identiteit uit.

Een moderne democratische staat kan natuurlijk ook overleven met vrij grote cultuurverschillen in de zuiver private sfeer.[9] Maar een democratische staat kan niet overleven wanneer er daarbinnen ten gevolge van duidelijke verschillen in de publieke cultuur (d.i. de cultuur voor zover die meespeelt in de publieke sfeer), bepaalde politieke breuklijnen alle andere overstijgen. Wanneer omgekeerd politieke structuren worden opgelegd zonder eerbied voor de culturele identiteit leidt dit bij de bevolking die aldus van haar eenzelvigheid wordt beroofd tot vervreemding, schizofrenie, opportunisme en onverschilligheid tegenover de politiek.[10] Dit is een verschijnsel dat we in Vlaanderen veel te lang hebben gekend. Fixatie op een bepaald identiteitsaspect kan ook tot gezamenlijke paranoia leiden.

Culturele identiteit als grondslag voor zorg, zingeving en solidariteit

Ook al dient te worden gestreefd naar een grote kwaliteit van de cultuuruitingen, toch is de cultuur niet op de eerste plaats een sector die (culturele) producten moet voortbrengen waarmee men economisch competitief is. Cultuur gaat op de eerste plaats over sociale verbanden waarbinnen en waardoor mensen kunnen groeien in menselijke waarden (onderwijs, cultuur), in gemeenschap zichzelf kunnen zijn - d.w.z. zich kunnen ontplooien en hun gezamenlijke identiteit beleven (kunst, sport, socio-cultureel leven), zorg voor en solidariteit met elkaar uitbouwen en zin (betekenis) stichten. Vlaanderen heeft een rijk socio-cultureel leven, waarin mensen zich op basis van vrijwilligheid verenigen. Dit is een zeer belangrijke voor-waarde voor het functioneren van een democratie. Maar cultuur wordt ook beleefd en overgedragen in sociale verbanden die niet of slechts ten dele op basis van vrijwilligheid zijn ontstaan, zoals het gezin, de buurt, de beroepsgroep. Ook deze verbanden hebben een belangrijke rol te spelen in de gemeenschapsvorming en de cultuur. Het belang daarvan mag niet worden herleid tot de kwaliteit van de prestaties of materiële producten die zij voortbrengen. Culturele ontplooiing is dan ook niet op de eerste plaats een zaak van „individuele„ rechten, maar wel een zaak van sociale verbanden op verschillende niveau's, van het gezin over vereniging, school en beroepsgroep, over de natie, tot Europa en de wereld, waarbinnen mensen gezamenlijk zichzelf kunnen zijn, meer mens worden, en betekenis aanleren, stichten en doorgeven.

[8] Die natie bestaat niet noodzakelijk uit de hele bevolking maar is in ieder geval de staatsdragende natie, d.i. het staatsvolk.

[9] Taalgebruik thuis, godsdienst voor zover deze geen publieke rol opeist, e.d.m.

[10] Vgl. de vaststellingen van K. Jansegers (pseudoniem van Rob Lettens), in *Wij*, 29 juli 1999, p. 13, in zijn bespreking van Werner Miessen & Freddy Cremer, *Spuren – Materialien zur Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, Eupen, 1996.

Het verenigingsleven dient juist andere waarden dan economische of politiek-militaire aan bod te laten komen, meer bepaald culturele en relationele waarden, deugden als trouw, vriendschap, waarheidsliefde, schoonheid, grootmoedigheid, en rechtschapenheid, en hen voor een louter commerciële of staatspolitieke logica te behoeden. Op dat domein mocht loyaliteit nog voorrang krijgen op gelijkheid of onpartijdigheid evenzeer als op een economische logica. In een gezonde burgerlijke maatschappij is het toebehoren tot een vereniging niet even uitwisselbaar als het eerste beste consumptiegoed, maar vergt het van de leden juist een zekere identificatie. De genoemde waarden vinden dan uitdrukking in de meeste uiteenlopende soorten verenigingen, van religieuze over culturele in engere zin (muziek, toneel, enz.) en politieke tot sportieve. Pers en media, muziek, literatuur, en sport bv. waren vroeger dan ook niet op de eerste plaats economische activiteiten, noch instrumenten van een overheidsbeleid. Hoewel ook vaak uitdrukking van de menselijke neiging tot mededinging, maar dan wel een mededingen naar andere goederen dan geld, waren ze vooral uitdrukking van verbondenheid en van collectieve culturele identiteiten.



In deze sectoren vond er de voorbije decennia jammer genoeg een verschuiving plaats, weg van activiteiten waarin de gemeenschap gezamenlijk bepaalde (inhoudelijke) waarden beleeft en daaraan uitdrukking geeft, naar een scheiding tussen „producenten„ van culturele goederen en diensten enerzijds en cultuurconsumenten anderzijds. Deelname aan cultuur verwordt in grote mate tot een zuiver individuele activiteit, die berust op zuiver individuele keuzes, of althans keuzes waarvan men de illusie heeft dat ze individueel zijn en niet door de macht van de markt bepaald. De band tussen deze culturele activiteiten met de gemeenschap waaruit ze zijn ontstaan, wordt grotendeels doorgeknipt. M.i. is dit een nefaste ontwikkeling die leidt tot een groot tekort aan sociale cohesie en aan zingeving, met de gevolgen die we nu reeds dagelijks in onze samenleving kunnen vaststellen.

Daarmee pleit ik niet voor een opsluiting in één enkele onaantastbare collectieve identiteit, maar integendeel voor een grote vrijheid in de burgerlijke maatschappij, die vandaag meer en meer wordt tenietgedaan door de politieke correctheid met zijn anti-discriminatiefilosofie. Maar die grote vrijheid dient precies om gezamenlijke culturele identiteit uit te bouwen.

Zoals andere volkeren moeten de Vlamingen op voldoende veilige afstand blijven van zowel de schizofrenie als de paranoia. De schizofrenie vinden we bij diegenen die het gefragmenteerd zijn van een identiteit cultiveren. Zij vinden dat een mens zoveel verschillende toebehoren heeft dat er geen gemeenschap meer mogelijk is en verheffen het gebrek aan collectieve identiteit tot deugd. De schizofrenie is immers de toestand waarin niets nog betekenis heeft omdat alles terzelfdertijd alles kan betekenen. Het is de psychologische kenmerking van het hedendaagse

postmoderne nihilisme. De paranoia daarentegen is de toestand waarin men aan één bepaalde waarde of identiteit een onaantastbare monopolieplaats toekent, die geen enkel gesprek meer toelaat van waaruit deze kan bevraagd en belaagd worden.[11] Een evenwichtige identiteit, zowel collectief als individueel, slaagt erin deze Scylla en Charybdis te vermijden. Het veronderstelt dat men veelzijdigheid paart aan eenzelvigheid, wat leidt tot een veelzijdige individuele of collectieve persoonlijkheid. Vandaar: geworteld én gelaagd.

De *wordingsgeschiedenis van een identiteit*



In onze media heeft, zoals gezegd, het cultureel negationisme toegeslagen: een modieuze theorie die elke culturele - d.w.z. collectieve – identiteit ontkent, en ze bestrijdt door middel van de meest groteske karikaturen. Voor hen bestaat blijkbaar enkel het individu en de abstracte mensheid.

Voor zover de aanhangers daarvan enkel bedoelen dat een cultuur een *patchwork* is en dat er tussen de afzonderlijke elementen van een cultuur geen „logische," noodzakelijke samenhang bestaat, heb ik daar geen enkele moeite mee. Cultuur is inderdaad per definitie niet louter „natuurlijk." Maar de culturele identiteit is evenmin louter „imaginair," ingebeeld. Cultuur is historisch gegroeid in een proces dat contingent is, dus ook anders had kunnen lopen, en waarin elementen van uiteenlopende oorsprong verweven zijn geraakt. Maar het *is* niet anders gelopen. Onze identiteit op de verschillende niveaus, de culturele identiteit van de Europese naties is het product van een eeuwenoude geschiedenis, een eeuwenoude ontlening en verwerking van elementen uit meerdere culturen. Maar ze is daarom niet kunstmatig of minder werkelijk.

Vaak zijn typische kenmerken van een cultuur geen eeuwen oud. Dat geldt duidelijk voor de gastronomie. Dat geldt zelfs voor de geschiedenis. Veel geschiedenis is vooral W*irkungsgeschichte*, de geschiedenis van wat er na de feiten met die feiten is gedaan. Daarbij geldt dat de *lieux de mémoire* – naar het woord van Pierre Nora[12] – vaak geen *lieux de faits* zijn. Het gaat om elementen uit onze geschiedenis die pas doordat ze nadien herinnerd zijn geworden de betekenis hebben gekregen die ze vandaag hebben. Toen wij vorig jaar de 700ste verjaardag van de slag van 1302 herdachten, ging het uiteindelijk niet zozeer om wat er werkelijk die elfde juli 1302 in de modder van Groeninge is gebeurd.[13] Wat wij vierden was veeleer wat op grond van het herdenken daarvan in de 19de eeuw is gebeurd, namelijk dat dit herdenken gedurende 150 jaar een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontvoogding van ons volk. Elf juli is daarom een *date de mémoire* veeleer dan een *date de faits*; Groeninge is een *lieu de mémoire* veeleer dan een *lieu de faits*. Daarmee sluit ik me niet aan bij diegenen die menen de gebeurtenissen van 11 juli 1302 te moeten minimaliseren, of die de motivatie van de Vlamingen

[11] Deze kenmerking van schizofrenie en paranoia is geïnspireerd door J. Defoort, „De simulatie voorbij," in *Liber amicorum Albert Tiberghien*.

[12] Pierre Nora e.a., *Les lieux de mémoire*, deel I tot VII. Parijs: Gallimard, 1984-1993.

[13] Vgl. mijn tekst „De verhouding tussen een beweging en haar geschiedenis – een bewogen verhouding ?" Toespraak bij de uitreiking van de Visser-Neerlandiaprijs aan de *Vereniging voor Wetenschap* en het tijdschrift *Wetenschappelijke Tijdingen*, Gent 14 november 1998, *TEKOS (Teksten, kommentaren en studies)* nr. 93 (1999), pp. 8-12; ook op http://www.storme.be/WT.html

De werkelijkheid van de mythe is groter dan de werkelijkheid van wat zich werkelijk heeft afgespeeld.

toen reduceren tot alles behalve een flamingante. Zelfs de historici die zich daaraan bezondigen bevestigen, als ze ernstig zijn, dat die slag reeds van in de veertiende eeuw in de herinnering heeft voortgeleefd als een Dietse bevrijdingsstrijd[14]. En daar gaat het uiteindelijk het meest van al om. Wij vieren op de Vlaamse feestdag namelijk dat de Vlaamse Beweging er onder meer door het her-denken van de geschiedenis in is geslaagd dit volk terug te doen herleven, het terug een gezamenlijke identiteit en zelfrespect te geven. Daarvoor is in deze tijden van ondankbaarheid (de ondankbaarheid van de nieuwe rijken die hun afkomst verloochenen) inderdaad een woord van dankbaarheid op zijn plaats.[15] Wij vieren dat dankzij onze erflaters, ook wij nog erflaters kunnen zijn, nog iets kunnen doorgeven aan de volgende generatie, onze kinderen en kleinkinderen. Met andere woorden: de werkelijkheid van de mythe, d.w.z. de mogelijkheden die wij daardoor vandaag hebben, is groter dan de werkelijkheid van wat zich op die elfde juli 1302 heeft afgespeeld.

Ik heb dus al evenmin moeite met de gedachte dat er in een cultuur weinig werkelijk „vaste" elementen voorhanden zijn: sommige, zoals taal en religie zijn erg consistent (al zijn onze taal en godsdienst van vandaag ook niet die van de Middeleeuwen), andere veel minder. Elke cultuur gelijkt op de boot van de Griekse held Theseus,[16] die al varende op één van zijn tochten zijn schip voortdurend moest herstellen. Van dat schip werden één na één de planken vervangen, terwijl het geheel zijn identiteit bewaarde. Het schip bleef varen omdat (en slechts omdat) men erin slaagde de vervangende elementen steeds in de bestaande in te passen. Zonder vernieuwing zou het gezonken zijn, maar indien de nieuwe onderdelen niet in het geheel pasten, zou het ook gezonken zijn. Zo ook kan een taal zijn identiteit behouden ondanks de inbreng van vreemde woorden, wanneer deze in de taal kunnen worden ingepast en daartoe zonodig vervormd worden.

Ik pleit hier dus niet voor etnische of culturele zuiverheid. We moeten ons behoeden voor hen die streven naar etnische zuiverheid, die de identiteit van het geheel verwarren met de afkomst van de afzonderlijke bestanddelen, en ook bestanddelen van vreemde oorsprong die wél integreerbaar zijn, verwerpen.[17] Velen reduceren echter etnische en culturele identiteit moedwillig tot etnische en culturele zuiverheid, terwijl identiteit zoals gezegd de mate van integratie uitdrukt veeleer dan de oorsprong van de elementen. Dat laatste betekent overigens niet dat elke nieuwe inbreng een verrijking is. Het bestaan van diversiteit is op zich een verrijking, maar dat houdt al evenmin in dat elk van de diverse vormen afzonderlijk dat ook is.

Cultureel negationisme

Ik wil terugkomen op het cultureel negationisme, de onzinnige en gevaarlijke opvatting van de postmoderne nihilisten die het bestaan van een op een gemeenschappelijke cultuur gegronde gemeenschap ontkennen of bestrijden. Uit de vaststelling dat er binnen een gemeenschap een grote variatie bestaat in beroep, opinie, levenswandel enz., volgt niet dat die gemeenschap zuiver „ingebeeld" is. Het is niet omdat van een gemeenschap uiteenlopende groepen (lokaal, professioneel, in vrije tijd en dergelijke) deel uitmaken, dat er geen gemeenschappelijke cultuur zou zijn, *a fortiori* zou mogen zijn.

Het is inderdaad van belang dat er aan de verschillende maatschappelijke domeinen, zoals economie, recht, politiek, kunst, wetenschap en dergelijke, een belangrijke autonomie wordt gegeven; dat er ruimte is voor zoiets als een bedrijfscultuur, een beroepscultuur en dergelijke; dat er een burgerlijke maatschappij bestaat, waarin de mensen zich op basis van vrijwilligheid verenigen. Op dat niveau vereenzelvigen we ons inderdaad op meerdere wijzen: via onze afkomst, ons beroep, ons geslacht, onze godsdienst, onze

[14] Zie bv. de beschrijving van de *Wirkungsgeschichte* van de Guldensporenslag door de marxistische Gentse historica Véronique Lambert, „De Guldensporenslag van fait-divers tot ankerpunt van de Vlaamse identiteit (1302-1838): de natievormende functionaliteit van historiografische mythen" in *Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 115, 2000, pp. 365 e.v. De slag zelf en de motieven ervoor worden door haar „gedemythologiseerd," maar de gevolgen allesbehalve. En wat haar stellingen in verband met die slag zelf en de motieven ervoor betreft, zie de historische kritiek van Jean Baerten, „Historici of mythologen over de Guldensporenslag?" in *De Leiegouw*, 44, 2002, pp. 199 e. v., die precies de argumenten ten gunste van een *invented tradition* weerlegt.

[15] Zie daarover onder meer: A. Finkielkraut, *L'ingratitude – Conversation sur notre temps*. Parijs: Gallimard, 1999. In het Nederlands: *Ondankbaarheid*. Amsterdam: Contact, 2000.

[16] Zie het interessante boek van S. Ferret, *Le bateau de Thésée – Le problème de l'identité à travers le temps*. Parijs: Ed. Minuit, 1996.

[17] Legitiem daarentegen is natuurlijk wel het streven naar het behoud van de eigen identiteit *im großen und im ganzen*.

hobby's of culturele interesse, onze smaak, onze politieke overtuiging. Dat beantwoordt aan de vele facetten van ons menszijn. En daaraan beantwoorden dan ook de vele vormen van menselijke organisatie: het gezin, het bedrijf, de kerk, de vereniging, de partij. Dit soort instellingen zijn essentieel voor de burgerlijke maatschappij en dus voor de democratie.

Maar wanneer de waarden in de verschillende domeinen onverzoenbaar worden en er niets gemeenschappelijks meer is dat die domeinen overstijgt, raakt elke mens gefragmenteerd en valt de gemeenschap geheel uit elkaar. Dat gevaar is niet denkbeeldig. En het resultaat daarvan zou wel eens heel wat anders kunnen zijn dan de utopie van deze postmoderne nihilisten. Valt de culturele samenhorigheid weg, dan valt de mens terug op zijn natuurlijke biotoop: de horde. Ervaringen met bendevorming in onze grootsteden en in gewapende conflicten zoals in meerdere Afrikaanse landen mogen een voldoende waarschuwing zijn. Hans Magnus Enzensberger heeft de gevolgen van het heersende nihilisme in het Westen vervaarlijk beschreven in zijn boek O*og in oog met de burgeroorlog*.[18]

Eenheid van publieke cultuur is een voorwaarde voor de werking van een democratie.

Het is wezenlijk dat er een culturele cohesie wordt in stand gehouden op een niveau hoog genoeg om de horde te overstijgen en de mensen die in het dagelijks leven op elkaar zijn aangewezen (door de arbeidsdeling) samen te binden. Een voldoende grote culturele samenhang in de zin van een eenheid van de publieke cultuur is een wezenlijke voorwaarde voor de werking van een democratie.

Natuurlijk sluit dit niet uit dat sommige mensen *mordicus* weigeren om zich met een culturele gemeenschap, zoals die gevormd wordt door middel van factoren als afstamming (nog correcter: bloed- en aanverwantschap),[19] religie, taal, geschiedenis, waarden, gebruiken en instellingen, te vereenzelvigen. Natuurlijk zijn er mensen voor wie enkel status, rijkdom of politieke opvattingen tellen. Natuurlijk zijn er velen voor wie enkel het *ik* telt. Maar gelukkig kunnen we vaststellen dat dit voor de meeste mensen niet het geval is. Ondanks de postmoderne profeten is er overal ter wereld een herleving van de aandacht voor de culturele identiteit, en dan nog in het bijzonder voor wat traditioneel de volksnationale identiteit wordt genoemd.

Ook onze negationisten ontsnappen niet aan de noodzaak van een culturele eenzelvigheid. Overigens is het zo dat voor de meesten onder hen ongeveer elke identiteit mag, zolang het maar geen Vlaamse, of meer algemeen gezegd een „volksnationale" is. De argumenten tegen een Vlaamse samenhorigheid worden gestaafd met de noodzaak van een Belgische identiteit... en zo krijgen we vandaag een merkwaardige coalitie te zien tussen het oude reactionaire *establishment* en de Belgische progressieven, die gezamenlijk hun best doen om een Belgische (non-)identiteit vorm te geven en een Belgisch imago in het buitenland te verkopen.

We leven inderdaad in een tijd waarin de interesse voor de maatschappelijke betekenis van de overgeleverde regels, verhalen en symbolen vermindert en plaats maakt voor de behoefte ze veeleer te „ontmaskeren," dit is te herleiden tot de „bijbedoelingen" die de auteurs van het verhaal ermee zouden hebben gehad. In plaats van argumenten te weerleggen, gaat men de auteur discrediteren. Het gaat hier om een praktijk die de Franse personalistische wijsgeer Jean-Marie Domenach de *„suspicion rétro-active"* noemde.[20] Men durft de betekenis van het verhaal niet frontaal aan te vallen, omdat die betekenis te zeer verworteld zit in de collectieve ervaring, en men gaat dus maar de auteurs ervan verdacht maken om op die manier uiteindelijk diegene die vandaag het verhaal doorgeven te treffen. Deze ontmaskeringsdrift, die meestal niet van een „wetenschappelijke" en veel vaker van een ideologische ingesteldheid getuigt, slaat soms helemaal op hol wanneer men vanuit deze reductie ook de hele realiteit waarop het verhaal een antwoord bood, gaat ontkennen. Als men ertoe komt te beweren dat de Vlaamse kwestie een

[18] Hans Magnus Enzensberger, *Aussichten auf den Bürgerkrieg*. Frankfurt: Suhrkamp, 1993. In het Nederlands uitgegeven als: *Oog in oog met de burgeroorlog*. Amsterdam: De Bezige Bij, 1994. Het boek is een bewerking van Enzensbergers toespraak bij de ontvangst van de *Friedenspreis* van Osnabrück in 1993.

[19] Het is tegenwoordig mode ook de etnische identiteit als geconstrueerd te aanzien, met het simplistische argument dat etniciteit slechts een ingebeelde gemeenschappelijke afstamming betreft, nu wij allemaal wel van zeer verscheidene etnieën zouden afstammen. De redenering berust op een denkfout: niemand van ons stamt van één enkele lijn af, we hebben allemaal 2 ouders, 4 grootouders, 8 overgrootouders en ga zo maar door. Het feit dat in de zoveelste generatie de kwartieren van zeer uiteenlopende bloede kunnen zijn, sluit niet uit dat er vandaag etnische groepen zijn van mensen die, zovele generaties later, wel een in grote mate gemeenschappelijke afstamming hebben (niet in één enkele lijn, maar alle kwartieren meegeteld). Etnogenese is immers grotendeels een zaak van endogamie: door endogamie ontstaat er na verloop van tijd inderdaad een gemeenschappelijke afstamming.

[20] J.M. Domenach, „La suspicion rétroactive," in *Catholica* 1995, pp. 57 e.v.

uitvinding was van een handjevol gefrustreerde intellectuelen die daarmee enkel zichzelf belangrijk wilden maken, en meer algemeen dat nationale problemen een uitvinding zijn van het nationalisme in plaats van omgekeerd,[21] dan is dat even absurd als zeggen dat de sociale problemen door de socialistische beweging zijn uitgevonden of vrouwenproblemen door de feministische beweging zijn uitgevonden.[22]

Post-nationale „nomaden" versus „lasagna-nationalisten"

Het identiteitsnegationisme gaat vaak gepaard met een zgn. „*Verfassungspatriotismus*," een leer die elk patriottisme verwerpt dat op iets anders zou zijn gegrond dan de positief geldende Grondwet en de daarin vervatte juridische grondregels, en met name een cultuurgebonden patriottisme. In deze opvatting wordt de staatsgemeenschap losgekoppeld van culturele factoren en probeert men juist een „post-nationale" staat te ontwikkelen, waarin de loyaliteit niet gebaseerd is op de culturele erfenis, maar enkel op een aantal zogezegd universele waarden die in de Grondwet zouden zijn ingeschreven. Maar hoe kan een particuliere gemeenschap worden gegrond op louter universele waarden? Het is onmogelijk om een patriottisme te hebben, een loyaliteit tegenover een staat, die er ons van zou moeten weerhouden deze te verraden, wanneer die staat enkel gegrond is op dezelfde waarden waarop andere staten gegrond zijn, ja, eigenlijk elke staat zou moeten gegrond zijn.



Deze begoocheling kan niet de grondslag zijn voor de democratie – zij is integendeel een grote bedreiging voor de democratie. Democratie vereist op de allereerste plaats de mogelijkheid tot andersdenkendheid, de mogelijkheid om van mening te verschillen. Maar zij die de mond vol hebben van strijd tegen de uitsluiting, zetten leden van eenzelfde gemeenschap tegen elkaar op, enkel en alleen omwille van hun andersdenkendheid.[23] In naam van bepaalde grondwettelijke waarden worden diegenen uitgesloten die een andere mening hebben. Onder het mom van democratie wordt de democratie verkracht.

Vandaag is het modieus om de eigen culturele identiteit te ontkennen, althans zich niet met één „enge" identiteit te vereenzelvigen, en dit als een bewijs van „openheid van geest" voor te stellen. Tegen een open geest kan niemand iets hebben, natuurlijk, althans zolang hij niet zo open is dat onze hersenen eruit vallen. Maar, om Finkielkraut te citeren: dit nomadisme, deze *métissage*, deze *créolité* zijn maar eufemismen voor een universele uitwisselbaarheid waarin het anders-zijn juist verdwijnt. De Tsjechische wijsgeer Jan Patocka noemt de wijze waarop al het andere door deze nomaden wordt toegeëigend en opgeslokt – in plaats van het andere anders te laten

[21] Bijvoorbeeld in: R. Detrez & J. Blommaert, *Nationalisme. Kritische opstellen*, Berchem: EPO, 1994. Dergelijke stellingen worden door vele anti-nationalisten aan Gellner toegeschreven. Gellner is echter een stuk genuanceerder – zie bv. „Aus den Ruinen des Großen Wettstreits. Bürgerliche Gesellschaft, Nationalismus und Islam," in *Merkur – Deutsche Zeitschrift für europäisches Denken,* 46, 1992, (647 e.v.) p. 653, alsook *Nationalism.*

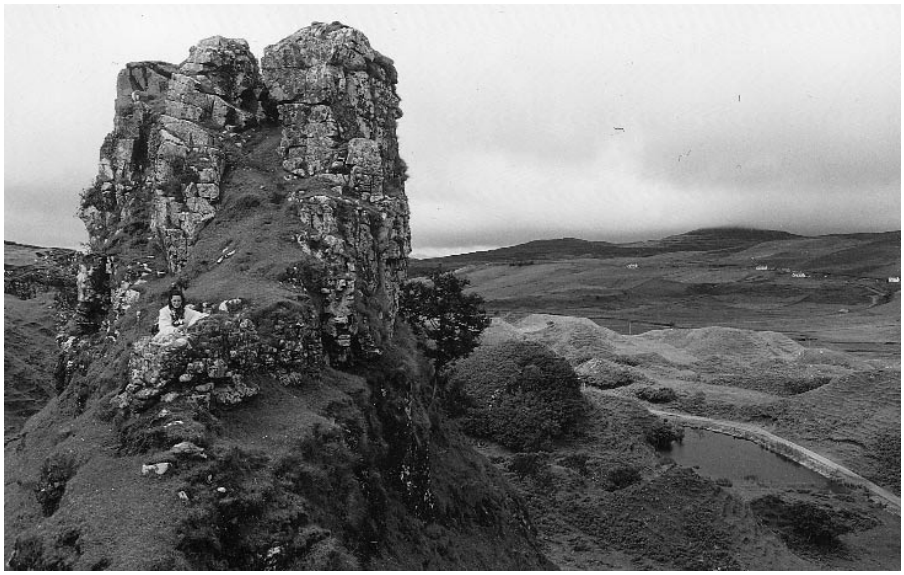
[22] Vgl. R. Van Caenegem, „Beschouwingen over nationale identiteit en censuur," in *De lectuur van het verleden – Liber amicorum Reginald de Schryver.* Leuven: Universitaire pers, 1998, (441 e.v.) pp. 449-450.

[23] Vgl. J.M. Domenach, o.c., p. 58.

[24] Finkielkraut, o.c., p. 44.

zijn – juist een kenmerk van een gesloten geest.[24] Want het getuigt van weinig respect voor andere culturen om de tekens en producten die zij hebben ontwikkeld te „consumeren."

Deze „post-nationale" nomaden zijn helemaal geen internationalisten. In plaats van te leiden tot méér solidariteit, leidt het integendeel tot een zich afzetten van eigen zowel als andere volkeren, tot een „secessie" ten aanzien van de rest van de natie, tot een weigering nog verantwoordelijkheid op te nemen voor het algemeen belang en de gehele bevolking, dit onder het mom van een uitstijgen boven de bekrompenheid van de natie. Sociale denkers in de Verenigde Staten zoals prof. Robert Reich, arbeidsminister onder Clinton – onder meer in *The Work of Nations* van 1991 – of wijlen Christopher Lasch – wiens essays zijn gebundeld onder de titel *The revolt of the elites and the betrayal of democracy* – hebben hiervoor duidelijk gewaarschuwd en achten een nationaal gevoel, een identificatie met de natie noodzakelijk om deze nieuwe sociale kloof te dichten. Een van de meer intelligente organisaties in de strijd om de globalisering pleit parallel daarmee voor een groter respect voor de autochtone culturen. Voor premier Verhofstadt is dat evenwel – in zijn zogenaamd „Pleidooi voor een ethische globalisering" – enkel maar een heimwee naar de bekrompen lokale samenlevingen van weleer, onmiddellijk gecatalogeerd als extreem-rechts.



Respect voor verschillen én verantwoordelijkheid voor elkaar kan maatschappelijk maar georganiseerd worden door gemeenschapsvorming op meerdere niveaus. Het subsidiariteitsbeginsel houdt in dat bevoegdheden slechts door een hoger niveau worden uitgeoefend als het lagere ze niet aankan. Gelaagde politieke structuren beantwoorden ook aan de gelaagdheid van onze identiteit: identificeren wij ons immers niet allemaal – op de genoemde „nomaden" na – op meerdere niveaus, van klein naar groot, tussen het *ik* en de wereld. De historica Anne Morelli heeft ooit het beeld van het bladerdeeg gebruikt om onze collectieve identiteit te beschrijven. Nog beter vind ik het beeld van de *lasagna*, en in die zin mag u mij een *lasagna*-nationalist noemen.

Deze gelaagdheid moet ons ervoor hoeden om één bepaald niveau van onze identiteit, weze het ons dorp, onze natie, onze Europese beschaving of een andere, te verabsoluteren. Anderzijds mogen we niet vergeten dat een democratische organisatie van de maatschappij ook een centraal niveau nodig heeft van waaruit eerst bevoegdheden kunnen worden verdeeld. Dat niveau blijft tot nader order de natie, het enige niveau van waaruit tot nu toe daadwerkelijk een democratie is georganiseerd.

Het belang van culturele factoren – religie, taal, geschiedenis, waarden, gebruiken en instellingen, zeg maar het volksnationale – doet dus geen afbreuk aan de *gelaagdheid* van onze culturele identiteit. Zij is dat, zoals ook onze taal gelaagd is, en wij in verschillende registers kunnen spreken, zoals huistaal, vaktaal, gewesttaal en standaardtaal. Vandaar rijst de vraag of de politieke instellingen evenzeer gelaagd moeten zijn. Het grootste deel van

die gelaagdheid dient te worden opgevangen door de instellingen van de burgerlijke maatschappij. Daarnaast dienen ook de politieke structuren daaraan in zekere mate te beantwoorden. Daarbij rijst de vraag naar (1) de vormgeving op basis van territorialiteit of personaliteit, en (2) het aantal lagen en niveau van deze structuren.

Politieke structuren zijn vanzelfsprekend het minst problematisch waar zij territoriaal zijn, d.i. samenvallen met een territorium – wat evenwel niet altijd de juiste oplossing is. Bij ons zijn er drie lagen die m.i. een belangrijke politieke draagwijdte hebben, precies omdat zij territoriaal kunnen worden verwoord: de gemeente, de Vlaamse natie op weg naar de Nederlanden, en de Europese beschaving. Maar dit betekent niet dat onze culturele identiteit tot die drie lagen kan worden gereduceerd. Niet aan elke „laag" van identiteit kan een werkende politieke structuur beantwoorden. Niet elke identiteit is territoriaal. Andere „identiteiten" dienen over het algemeen te worden gecultiveerd in het verenigingsleven. In bijzondere gevallen zijn niet-territoriale politieke gemeenschappen voor persoonsgebonden materies verantwoord – zoals de twee Gemeenschappen te Brussel. In beginsel dient dit te worden beperkt tot die gevallen waarin ofwel duidelijk onderscheiden gebleven bevolkingsgroepen van oudsher sterk door elkaar leven (wat bij ons niet het geval is), ofwel juist de autochtone bevolking zelf tot minderheid is geworden – zoals precies in Brussel het geval is.

Er is geen legitimatie voor solidariteit waar er geen „wij" is.

Cultureel particularisme als basis voor rechtvaardigheid

Maatschappelijke rechtvaardigheid en vrede veronderstellen een maatschappelijke ruimte waarbinnen die vrede en rechtvaardigheid wordt georganiseerd. Het is een gevaarlijke begoocheling te denken dat die ruimte kan worden gerealiseerd zonder culturele basis. De gedwongen solidariteit kan alleen worden gelegitimeerd door een samenhorigheidsgevoel wanneer tegenover de verplichting ook een gemeenschappelijkheid staat, een samen deelhebben aan een cultuur. Er is geen enkele legitimatie voor solidariteit waar er geen „wij" is, geen culturele samenhorigheid die altijd tegelijk inclusief en exclusief is.

Het is een gevaarlijke begoocheling te denken dat deze samenhorigheid kan worden gebouwd op enkele universeel geachte waarden (zoals de mensenrechten).Zoals prof. Herman De Dijn heeft aangetoond, geschiedt elke zingeving noodzakelijk vanuit een bepaalde, dit is dus een particuliere, en geen universele, traditie.[25] Meer nog, een gemeenschap vormen betekent per definitie altijd een gemeenschap die zich van de rest van de wereld differentieert door een eigen identiteit uit te bouwen en in stand te houden. Democratische politiek, economische welvaart en culturele rijkdom berusten steeds op een particuliere gemeenschap die zich door uitwisseling verrijkt, maar tevens haar verschillen met andere gemeenschappen cultiveert en zich aldus verweert tegen haar verdwijning in het louter universele. Universele waarden kunnen per definitie nooit de samenhang gronden voor een democratische particuliere gemeenschap. Zij vormen weliswaar een laagje, men kan het zelfs het hoogste laagje noemen, maar toch slechts een heel dun laagje, van onze culturele identiteit.[26]

Het zijn inderdaad de particuliere elementen die een gemeenschap tekenen en die daardoor betekenis stichten voor die gemeenschap. Om nogmaals De Dijn te parafraseren: Door vele tekens en gebeurtenissen zijn wij getekend tot wie wij zijn en krijgt ons bestaan in gemeenschap betekenis. De Dijn voegt eraan toe dat een ware democratie ook een *beleving* van die tekens vereist, ook wanneer dit niet lijkt te beantwoorden aan een bepaalde – verkeerde – idee van tolerantie.[27] Kortom, gezien vanuit het oogpunt van een gemeenschap is het particuliere van die gemeenschap vaak fundamenteel. Respect voor een andere gemeenschap vereist dan ook vaak dat er respect is voor de tekens

[25] Vergelijk ook Herman De Dijn, „De intellectueel is dood. Leve de intellectueel," in *Onze Alma Mater,* 1996 nr. 1, p. 143.

[26] Ik verwijs hiermee naar de uitdrukking *„Thick and thin"* van Michael Walzer, die schrijft: *„Societies are necessarily particular because they have members and memories, members with memories not only of their own but also of their common life. Humanity by contrast, has members but no memory, and so it has no history and no culture, no customary practices, no familiar life-ways, no festivals, no shared understanding of social goods."* (Walzer, o.c., p. 8).

[27] Herman De Dijn, „Nieuwe politieke cultuur heeft levensbeschouwing nodig," in *Ons erfdeel,* 43, 2000, p. 352.

die deze gemeenschap hebben getekend tot wat zij is, en voor het feit dat die tekens voor die gemeenschap fundamenteel kunnen zijn en dus niet het voorwerp kunnen vormen van indifferentie. Zo zijn de Vlamingen getekend door vele zaken, die zuiver contingent zijn, maar die betekenis hebben gesticht voor onze particuliere gemeenschap, een betekenis die wij moeten her-denken maar niet verwerpen.

Is dit een verwerping van universele waarden? In het geheel niet. Dat een aantal fundamentele menselijke ervaringen en strevingen „universeel" zijn, d.i. in beginsel voor elke mens gelden, kan moeilijk worden ontkend. Een ontkenning daarvan kan ook algauw tot de opvatting leiden dat wij niets gemeen hebben met een groot deel van de mensheid, dat anderen – vermits zij met ons niets gemeen hebben – eigenlijk niet van dezelfde soort zijn en dus mogen worden uitgesloten en ontmenselijkt.

Verkeerd begrepen internationalisme is vaak de objectieve bondgenoot van het imperialisme.

Ik aarzel zeer om op de inhoud van dat universeel-menselijke in te gaan, om redenen die ik dadelijk zal uitleggen. Van het hart moet mij wel dat het vaak diegenen zijn die hard roepen op het gebied van universele menselijke waarden, zoals *de* rechten van *de* mens, die enkele van de wellicht meest fundamentele antropologische gegevens verdonkeremanen of negeren – en ik heb het daarbij over de m.i. drie fundamentele antropologische grenzen: dat de mens sterfelijk is (de grens van de dood), dat hij man of vrouw is (de grens van het geslacht), en dat hij geboren is uit twee ouders waartegenover hij steeds jonger is (de grens van de generatie). Zijn dit immers niet net drie grenzen of onderscheidingen die wij vandaag niet meer aanvaarden en proberen te doorbreken of te overschrijden?

Al twijfel ik dus niet aan het universeel-menselijke in ervaringen en aspiraties, dan zijn die ervaringen en aspiraties ook nooit louter universeel, maar steeds ook particulier: ze overkomen een individuele persoon en vinden plaats in en betekenis door een particuliere gemeenschap waartoe die persoon behoort. Eerst ingebed in die particuliere gemeenschap worden zij „werkelijk," zoals ook de menselijke vrijheid maar werkelijk wordt doorheen concrete „vrijheden" in het meervoud en niet door een abstracte *liberté*. Zoals hoger uiteengezet, geschiedt elke zingeving noodzakelijk vanuit een bepaalde, dit is dus een particuliere, en geen universele, traditie. De grootste vijand van die universele menselijke ervaring en „hunkering naar echte zingeving" is juist te vinden in de oppervlakkige „globale" monocultuur.[28]

Het menselijke is juist niet te vinden in de lege en verschraalde abstracte idee van *de* mens, maar in de concrete mens met zijn collectieve gebruiken, feesten, woorden, verhalen, en dergelijke meer. Michael Walzer zegt het zeer uitgesproken: overal ter wereld zijn er optochten, historische of herhaalde, die een rol spelen voor de mensen. Hij geeft als voorbeelden de uittocht uit Egypte, de Grote Trek van de Boeren, de lange mars van de Chinese communisten (voeg er de maandagoptochten in de DDR en – waarom niet – de Witte Mars bij ons aan toe). Walzer vervolgt dat er niets te winnen is bij een samensmelten van al die particuliere optochten, want de grootste waarde van elk van die optochten ligt juist in de particuliere ervaring die tot elk van hen heeft geleid. Er is geen enkele reden, zegt hij, om te denken dat al die mensen uiteindelijk hetzelfde doel hebben en in dezelfde richting marcheren. De gedachte dat er maar één richting is waarin de goede, correcte mensen kunnen marcheren noemt Walzer met een citaat uit Kundera's *Ondraaglijke lichtheid van het bestaan*: „linkse kitsch."[29]

Die linkerzijde heeft volgens Walzer ook nooit iets begrepen van het stam-karakter van de mens en is daardoor onder het mom van een verkeerd begrepen internationalisme zo vaak de objectieve bondgenoot van het imperialisme.[30] Hij toont aan dat multinationale staten evenwel absoluut niet het product zijn van een democratische politiek, maar juist van een pre- of anti-democratische politiek. Want zodra het volk politiek meespeelt, komt

[28] Vgl. eveneens Herman De Dijn, „De intellectueel is dood. Leve de intellectueel," in *Onze Alma Mater*, 1996 nr. 1, p. 143.

[29] *„There is nothing to gain from the merger, for the chief value of all this marching lies in the particular experience of the marchers. There is no reason to think that they are all heading in the same direction. The claim that they must be heading in the same direction, that there is only one direction in which good-hearted (or ideologically correct) men and women can possibly march is an example – so writes the Czech novelist Milan Kundera in The Unbearable Lightness of Being (Part VI: „The Grand March") – of leftist kitsch."* (Walzer, o.c., pp. 8-9).

[30] *„The left has never understood the tribes… The „internationalism" of the left owes a great deal to Habsburg and Romanov imperialism."* (Walzer, o.c., pp. 64-65).

[31] *„Multi-nationalism is a function of pre-democratic or anti-democratic politics. But bring the „people" into political life and they will arrive, marching in tribal ranks and orders, carrying with them their own languages, historical memories, customs, beliefs, and commitments - their own moral maximalism. And once they have been summoned, once they have arrived, it isn't possible to do them justice within the old political order."* (Walzer, o.c., p. 65, na een bespreking van een reeks West-Europese voorbeelden en vervolgens een verwijzing naar Oost-Europa).

ook de identiteit van elk volk in het spel: met de particuliere talen, verhalen, herinneringen, gewoonten van elk volk.[31] Het is democratisering en niets anders dan democratisering die leidt tot het uiteenvallen van nationale staten en het is enkel door de beknotting van de democratie dat men dat uiteenvallen kan tegenhouden. En dat is wat wij in België meemaken.

I*ngebeelde of uitgebeelde gemeenschap?*

Betekent dit dat men de democratie maar kan laten werken in een „natuurlijke gemeenschap," zoals die bijvoorbeeld op basis van afstamming zou kunnen worden geconstitueerd? Vanzelfsprekend niet, en wel heel eenvoudig omdat zodra we boven de kleinste gemeenschap, de familie of de horde uitstijgen, we in feite als gevolg van de geschiedenis géén zuiver natuurlijke gemeenschappen meer hebben. Etniciteit zelf is wel een verwantschapsstructuur, maar is veeleer gebaseerd op endogamie (op onder elkaar trouwen), dan op identieke afstamming. Elke gemeenschap die de familie of horde overstijgt kan ook niet meer op een louter natuurlijke, maar slechts op een hoofdzakelijk culturele identiteit gebaseerd zijn. Is dit dan een louter imaginaire gemeenschap?[32] Helemaal niet. Wel is het juist dat een gemeenschap maar democratisch kan functioneren indien de leden ervan op één of andere manier, zij het door inbeelding of anderszins, overtuigd zijn dat het om een gemeenschap gaat. Maar dat laatste nu is juist maar mogelijk wanneer die gemeenschap niet *louter* ingebeeld is, wanneer zij gebaseerd is op een aantal *realia* die de zuivere inbeelding overstijgen. De zogenaamd *ingebeelde* gemeenschap die de natie volgens sommigen zou zijn, is dan ook veeleer een *uitgebeelde* gemeenschap, een gemeenschap waarin een aantal zaken uitvergroot worden, gesymboliseerd of gemetaforiseerd. Maar om te kunnen worden uitvergroot, gesymboliseerd of gemetaforiseerd moet er wel iets zijn dat kan worden uitvergroot, gesymboliseerd of gemetaforiseerd, een realiteit die kan worden gerepresenteerd.



Onze gezamenlijke identiteit als gemeenschap is een historisch gegroeide, dus wel contingente maar geen artificiële identiteit. De opvatting dat gemeenschappen „constructies" zouden zijn is overigens nog veel gevaarlijker dan de opvatting dat ze louter natuurlijk zouden zijn. Want die kwalificatie als constructie houdt noodzakelijk in dat een gemeenschap ook kan worden gedeconstrueerd, en dat omdat elk element anders had kunnen zijn (contingentie), het ook perfect uitwisselbaar is en ter beschikking (ter dispositie) staat. De ideologie van de maakbaarheid van de mens en de wereld is de gevaarlijkste ideologie die de mens ooit heeft gemaakt, gevaarlijker dan de tegengestelde ideologie van het „eigen volk eerst." Het constructivisme leidt tot de gedachte dat identiteit ook uitwisselbaar is en uiteindelijk naar een maatschappij waarin ook elke mens uitwisselbaar is. De uitwisselbaarheid van de mens is het streefdoel van het grootkapitalisme dat mensen slechts als vervangbare productiefactoren zonder eigenwaarde ziet.[33]

[32] Dit lijkt de stelling te zijn van B. Anderson, *Imagined Communities – Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Londen: New Left Books, 1983. Bij nadere lezing is overigens ook Anderson wel een stuk genuanceerder.

[33] Vgl. in de *Financieel-Economische Tijd*, 23 maart 2002, een bespreking van Yahay R. Kamalipour & Kuldip R. Rampal, *Media, Sex, Violence and Drugs in the Global Village* (Rowman & Littlefield, 2001), waarin de culturele globalisering van de waarden gepropageerd door de westerse mediaconcerns gezien wordt als een instrument voor de economische globalisering gedomineerd door de multinationale ondernemingen.

De ideologie van de maakbaarheid van de mens is gevaarlijker dan die van het "eigen volk eerst."

Het is daartoe dat de mens uit zijn gegroeide cultuur moet worden gerukt, dat hem moet worden aangepraat dat die enkel maar inbeelding is. En daarom moeten wij juist een wezenlijk belang hechten aan die elementen van ons menszijn die „gegeven" zijn en daardoor aan willekeur onttrokken, minder manipuleerbaar. Het is geen toeval dat de heersende machten vandaag zich richten tegen alle factoren van het menszijn die gegeven zijn, geschonken, overgeleverd, omdat dat juist de elementen van onze menselijke waardigheid zijn die het minst vatbaar zijn voor manipulatie door de macht. Het is geen toeval dat vandaag alle pijlen gericht worden op alles wat te maken heeft met afstamming, gezin, nationaliteit, verschillen tussen man en vrouw, enzovoort. Want dat zijn de dingen die de massamanipulatie in de weg staan. Het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel moet de oude banden breken en de tradities klein krijgen. Gezin, afkomst, nationaliteit en culturele identiteit moeten wegwerpproducten worden, zoals de Belgische nationaliteit door de *snel-Belg-wet*.

De „*conservatieve reserves*"

Maar zingeving heeft nu juist te maken met datgene wat ons gegeven is opdat wij het aan de volgende generatie doorgeven, waardoor het aan onze willekeur ontsnapt. Als alles willekeurig is, heeft niets nog zin. Hannah Arendt spreekt in *The Burden of Our Time* (een boek dat later werd herwerkt tot het meer bekende *The Origins of Totalitarianism*) over het nihilisme van de moderne mens en zijn rancune. Hij is rancuneus omdat hij zijn grenzen niet kan aanvaarden, omdat hij eigenlijk zijn eigen schepper zou willen zijn.[34]

Verwante gedachten over de eisen van eerbied en dankbaarheid voor het gegevene vinden we ook in meerdere werken van Finkielkraut, niet in het minst het reeds aangehaalde *L'ingratitude*. Vergeten we inderdaad niet dat mensen gedurende millennia zin hebben gesticht door cultuur op te bouwen en over te leveren. Cultuur, waarmee wij het louter biologische overstijgen, is een onvoorstelbaar ingewikkeld gegeven, waarvan de geaccumuleerde zin onze individuele rede overstijgt. Juist daarom mag het niet aan de postmoderne drang naar individuele deconstructie worden prijsgegeven. Wanneer wij de cultuur deconstrueren omdat we er individueel de zin niet meer van begrijpen, dan werpen wij wijsheid weg, niet van jaren, niet van eeuwen, maar van millennia. Millennia-oude menselijke ervaringen hebben een neerslag gevonden in de religie, gebruiken, verwantschapsstructuren, waarden, en feesten, elementen van telkens particuliere tradities, overgeleverd van generatie op generatie, in alles wat de moderne mens sinds de Verlichting als bijgeloof uit de weg probeert te ruimen.

In het boeiende werk *Das Konkrete und das Abstrakte – Soziologische Skizzen zur Anthropologie* noemt de antropoloog Dieter Claessens dit de „conservatieve reserves."[35] Ook hij stelde vast dat wij die reserves vandaag in versneld tempo aan het vernielen zijn zonder er iets voor in de plaats te brengen. Tradities moeten natuurlijk voortdurend worden vernieuwd, maar niet vernield. Wellicht in tegenstelling tot sommige andere tijden, is vandaag het grootste probleem niet de verstarring van tradities, maar de afbraak ervan.[36] Zoals de natuurlijke rijkdommen van deze planeet zijn we ook onze culturele reserves aan het opgebruiken. Het resultaat van dit alles is de postmoderne schizofrenie, die kan uitlopen in een existentiële angst, omdat alles tegelijk alles kan betekenen en daardoor niets nog betekenis heeft.[37] Daartegenover is het noodzakelijk terug handelingen te stellen die identiteit stichten en te pogen de brokstukken van de levende traditie – het overgeleverde – aan elkaar te lijmen[38] om op die wijze een dam te vormen tegen de willekeur van het constructivisme, dat op korte of lange termijn altijd eindigt in totalitarisme.

Matthias E. Storme*

---

[34] *„Modern man has come to resent everything, even his own existence – to resent the very fact that he is not the creator of the universe and himself. In this fundamental resentment, he refuses to see rhyme or reason in the given world. [...] The alternative for this resentment, which is the psychological basis of contemporary nihilism, would be a fundamental gratitude for the few elementary things that are invariably given us, such as life itself, the existence of man and the world [...], insight into the tremendous bliss that man was created with the power of recreation, that not a single man but Men inhabit the earth."* (Hannah Arendt, *The burden of Our Time*. Londen: Secker & Warburg, 1951, p. 438).

[35] Dieter Claessens, *Das Konkrete und das Abstrakte – Soziologische Skizzen zur Anthropologie*. Frankfurt: Suhrkamp 1980. Op p. 314 wordt het begrip als volgt omschreven: *„Die Masse derjenigen kulturellen Standards, die Verhalten insgesamt absichterten und die in traditionneller Weise angesammelt wurden, wie Werte, Normen, „Institutionen," Sitten, Bräuche, religiöse und culturelle Tagesverhaltensweisen, die sich den archaisch-evolutionären Möglichkeiten angelagert haben."*

[36] Vgl. H. Lübbe, *Fortschritt als Orientierungsproblem*. Freiburg: Rombach, 1975, pp. 37 en 55, aangehaald door De Dijn, „Vooruitgang en traditie," in *Studia Europaea*, V, Centrum voor Europese Cultuur, Kon. Akad. Wet. Lett. Sch. K., Brussel, 1998, p. 130 (verkort in *Vivat Academia*, 2000, nr. 106, p. 6). De Dijn verwijst ook naar H. Lübbe, *Religion nach der Aufklärung*. Graz: Styria, 1986.

[37] Claessens, o.c., p. 317 beschrijft deze angst, die sinds de 19de eeuw is opgekomen als: *„das existentiell beklemmende Gefühl der Furcht vor einer prinzipiellen Unfähigkeit, aus analysierter, d.h. aufgelöster Wirklichkeit* [dus de kapotgeanalyseerde, d.i. gedeconstrueerde werkelijkheid] *noch lebendige Wirklichkeit und überzeugenden, identitätserhaltenden und identitätsschaffenden Sinn zu erschließen."*

[38] Vgl. Claessens, o.c., slotbladzijde (p. 319); H. De Dijn, *Hoe overleven we de vrijheid?* Kapellen/Kampen: Pelckmans/ Kok-Agora, pp. 33 en 35.

* Prof. Dr. Matthias E. Storme doceert rechten aan de Universiteit Antwerpen en de Katholieke Universiteit Leuven, en is voorzitter van het *Verbond der Vlaamse Academici*.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

VLAANDEREN EN DE PAX AMERICANA



Dr. *Alexandra* COLEN: **Vrijheid in het hart van Europa**.....2

Nr. 11

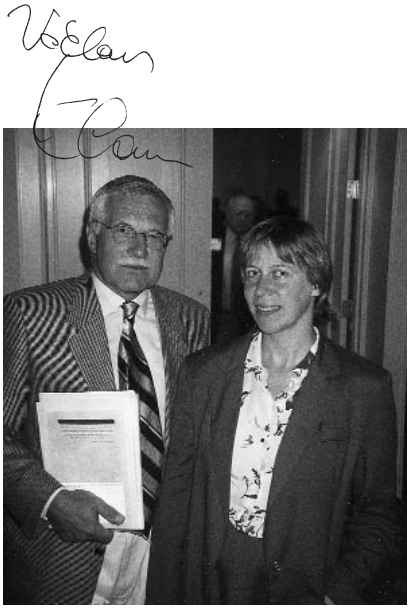
Driemaandelijks: april – mei – juni 2003

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Vrijheid in het hart van Europa

Tien jaar geleden gingen Tsjechië en Slovakije uit elkaar. Zowel Tsjechië als Slovakije werden daar beter van. De scheiding heeft Tsjechië toegelaten een vrijere economische politiek te voeren, heeft een Slovaaks nationaal besef mogelijk gemaakt en een gezondere samenwerking tussen beide landen bewerkstelligd. „Tsjechen en Slovaken staan nu misschien dichter bij elkaar dan ooit tevoren," zei Václav Havel in zijn afscheidsspeech als president.[1] Bovendien – belangrijk – zullen beide landen in de EU thans samen meer stemmen hebben dan indien ze één land waren gebleven. De Tsjechoslovaakse scheiding was een *win-win*-situatie. Er is geen enkele reden om te veronderstellen dat een opsplitsing van België niet voordelig zou zijn voor zowel Vlaanderen als Wallonië. Het laat Vlaanderen toe om een gezond economisch beleid te voeren en de Walen om hun zelfrespect te vinden als een natie die niet uit de hand van een ander moet eten en daardoor zichzelf steeds verder corrumperen.



President Václav Klaus van Tsjechië met de uitgeefster van dit blad.

Tsjechië is een voorbeeld dat de navolging van Vlaanderen verdient. De huidige president Václav Klaus staat bekend als een vriend van Amerika, heeft zich niettemin uitgesproken tegen het Amerikaanse ingrijpen in Irak en toch het Amerikaans respect behouden omdat men in Washington weet dat hij niet uit anti-Amerikaanse rancune handelt. Hij kan het zich veroorloven om kritiek te leveren op George W. Bush omdat deze laatste weet dat Klaus een vriend en een bewonderaar van Amerika is.

Ook Vlaanderen moet met de VS een vertrouwensrelatie opbouwen. Dat is de boodschap van het artikel van **Mr. Paul Belien** waarmee wij dit nummer openen. De geopolitieke belangen van Vlaanderen dwingen ons daartoe. **Prof. dr. Boudewijn Bouckaert** is eveneens van mening dat het voor Vlaanderen van levensbelang is dat het de Atlantische vriendschapsband onderhoudt. Bouckaerts argument is evenwel niet de geopolitiek, maar het feit dat wij zonder Amerika worden opgeslokt in een nieuw „Oostblok" dat onze vrijheid en democratie bedreigt.

André Monteyne heeft het eveneens over de buitenlandse belangen van Vlaanderen, maar toegespitst op Brussel. Hij vindt het gevaarlijk dat Brussel de hoofdstad van een sterk gecentraliseerd Europa zou worden, maar pleit wel voor het behoud van het NAVO-hoofdkwartier in Brussel. Nochtans heeft Louis Michel de Amerikanen zozeer voor het hoofd gestoten dat dezen voor het eerst dreigen om met de NAVO uit Brussel te vertrekken.

We sluiten af met een historische analyse van **Louis Van Roy**. Hij verhaalt hoe deerlijk Vlaanderen zich vergiste toen het tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn hoop op Duitsland stelde. VNV-leider Hendrik Elias kwam tussen hamer en aambeeld terecht en werd gedwongen te kiezen tussen België en de Nazi's. Deze les noopt ons tot voorzichtigheid. Wij moeten onze vrienden goed kiezen, maar mogen onze ziel niet aan de duivel verkopen.

Wij beseffen dat in deze *Secessie* controversiële standpunten worden ingenomen, maar hopen hiermee een discussie over het Vlaamse nationaal belang te openen – een discussie die lang verwaarloosd werd maar die voor onze natie van levensbelang is. In 1997 publiceerde Václav Klaus bij *The Cato Institute*, een Amerikaanse libertarische denktank, een boek over de Tsjechische ervaring: *Renaissance – The Rebirth of Liberty in the Heart of Europe*.[2] Ook de staatkundige opstanding van onze natie zal de vrijheid in Europa dienen.

Dr. Alexandra Colen*

[1] *Knack*, 15 januari 2003.

[2] Václav Klaus, *Renaissance – The Rebirth of Liberty in the Heart of Europe*, Washington DC, The Cato Institute, 1997.

* Dr. Alexandra Colen is een Antwerps kamerlid voor het Vlaams Blok en is de initiatiefneemster en uitgeefster van het kwartaalblad *Secessie*.

Op zoek naar het Vlaams nationaal belang

Omdat Vlaanderen geen soevereine staat is en België onze natie niet is, is de notie dat een natiestaat zich door zijn nationaal belang moet laten leiden, vele Vlamingen vreemd. Volgens Paul Belien moraliseren Vlamingen daarom graag over politiek. Hij vindt dat weinig zinvol.

Niet gehinderd door enige kennis van politieke realiteiten, is het Vlaamse politieke debat al te vaak vrijblijvend. Dat heeft ons de voorbije 173 jaar weinig baat gebracht. Ik wil een pleidooi houden voor een Vlaamse *realpolitik*. Ik zie vooral drie realiteiten waarmee de Vlaamse Beweging tot zijn schade en schande te weinig rekening houdt.

Een meerderheid, geen minderheid

Ten eerste, de realiteit dat de Vlamingen een nationale meerderheid zijn, geen nationale minderheid. Wij gedragen ons al te veel als een minderheid. Zo voelen wij ons verwant met volkeren zoals Basken, Bretoenen, Friezen, Welshmen, Palestijnen en Québécois, voor wier rechten we graag opkomen. De Vlaams-nationalisten, niet in staat zich in eigen land te affirmeren als de meerderheid die ze zijn, breken in internationaal gezelschap graag een lans voor verdrukte minderheden. Dit getuigt m.i. niet van Vlaamse grootmoedigheid, maar veeleer van Vlaamse belachelijkheid. Als de Vlamingen op hun rechten hadden gestaan, dan had België *hun* natiestaat moeten zijn, zoals Frankrijk de natiestaat is van de Fransen, Spanje van de Castilianen en Groot-Brittannië van de Engelsen. Thans is België de natiestaat van zijn Franstalige minderheid.

De Vlaamse eis voor federalisme was een fatale vergissing. Door federalisme te vragen, pleegde Vlaanderen een vluchtmisdrijf. Het ontvluchtte zijn meerderheidsrol. Vlaanderen had de toepassing van het democratische meerderheidsbeginsel moeten eisen; het had de Waalse minderheid om federalisme moeten laten vragen en die daarvoor een prijs laten betalen. Maar het liet, integendeel, zichzelf via een federalisme met drie in een institutionele minderheidspositie dringen. Die geïnstitutionaliseerde minderheidsrol, waarbij een ander volk beslist over onze zaken, laat ons vandaag geen andere keuze meer dan een Vlaamse secessie uit België.

Strikt genomen pleegt een meerderheid die zich wil afscheiden eveneens een vluchtmisdrijf. Daarom is het zo moeilijk om onze positie in het buitenland uitgelegd te krijgen. Wij zijn de meerderheid in België en wij willen los van België, want wij hebben ons als meerderheid laten ringeloren. Dat kwam omdat wij, in tegenstelling tot de Belgische Franstaligen, het spel van de macht niet beheersten. Wij waren moralisten en bijgevolg naïef.

Het buitenland beslist

Tweede realiteit: Het buitenland is belangrijker dan het binnenland. Indien de Vlaamse Beweging een Vlaamse secessie wil verwezenlijken, dan is het minstens zo belangrijk – en naar mijn mening zelfs belangrijker – dat het hiervoor de steun verwerft van de internationale gemeenschap dan dat het de eigen bevolking overtuigt. Ik ben tot dit besef gekomen door de studie van de Belgische rebellie van 1830. De grote meerderheid van de bevolking wilde geen onafhankelijkheid. Die kwam er slechts omdat het buitenland dit verlangde. Indien morgen een meerderheid van de Vlaamse volksvertegenwoordigers zich voor Vlaamse soevereiniteit uitspreekt – wat niet zo onwaarschijnlijk is wanneer men bedenkt dat de partijen die voorstander zijn van separatisme (VB, N-VA) of confederalisme (VLD, CD&V, Spirit), zeventig percent van de Vlamingen vertegenwoordigen – dan nog maakt een

internationale erkenning van onze soevereiniteit geen kans indien wij het buitenland niet van de noodzaak hiervan kunnen overtuigen.

Een internationale „vredesmacht" kan het uiteenvallen van België immers gemakkelijk verhinderen. Het is trouwens al eens gebeurd. Zonder internationaal militair ingrijpen had het wettelijk Nederlands gezag zich in de zomer van 1831 terug in onze provincies gevestigd. „De helft van mijn leger verraadt mij, de andere helft vlucht," stelde Leopold I vast toen het leger van koning Willem op 2 augustus 1831 de zuidelijke provincies binnentrok.[1] Het was het Franse leger dat de Nederlanders voor de poorten van Brussel moest tegenhouden. Het waren de toenmalige grootmachten die op de Conferentie van Londen besloten dat Willem het zuiden moest opgeven. Het waren de Fransen die, met de toestemming van de internationale gemeenschap, in december 1832 de Nederlanders uit de citadel van Antwerpen kwamen bombarderen, terwijl de Britse vloot de Nederlandse kust maandenlang hermetisch afsloot, en daardoor Nederland economisch ruïneerde, tot elke soldaat van Oranje zich uit het zuiden had teruggetrokken.



Een pro-Amerikaanse Vlaamse buitenlandse politiek lijkt aangewezen.

Het getuigt van een letterlijke wereldvreemdheid dat de Vlaamse Beweging zich nooit bezonnen heeft over de internationale positionering van Vlaanderen. Er waren sporadisch weliswaar buitenlandse contacten, maar er is binnen de Vlaamse Beweging nooit een *instituut voor internationale betrekkingen* opgericht. De internationale politiek werd niet bestudeerd vanuit een Vlaams-nationale invalshoek, noch werden pogingen ondernomen om de Vlaamse zaak internationaal te promoten. De Vlaams-nationalisten denken dat zij hun soevereiniteit op eigen kracht kunnen afdwingen, zonder buitenlandse steun. Zij dwalen jammerlijk, want hun Belgisch-Francofone tegenstanders genieten de steun van Frankrijk, een regionale Europese grootmacht in verval die zijn machtsbasis in België niet wil verliezen.

Amerika heeft het voor het zeggen

Derde realiteit: Of men het graag heeft of niet, de Verenigde Staten zijn vandaag het machtigste land ter wereld. Daarom moet Amerika vandaag centraal staan in de Vlaamse internationale politiek. Afgezien van onze directe buurlanden is Amerika het enige buitenland dat onze secessie wezenlijk kan beïnvloeden.

Sinds de implosie van de Sovjet-Unie en het einde van de Koude Oorlog in 1989, is Amerika de enige overgebleven wereldmacht. Dat is een feitelijk gegeven. Amerika is niet over het hoogtepunt van zijn macht heen. Integendeel. Het Amerikaanse defensiebudget is groter dan dat van de rest van wereld samen; de Amerikaanse economie is groter dan die van de nummers twee, drie en vier (Japan, Duitsland, Groot-Brittannië) bij elkaar; vijftig procent van alle wetenschappelijke research wereldwijd gebeurt in de VS; de Amerikaanse bevolkingspiramide is jonger dan die van Europa, zodat het Amerikaanse overwicht ten opzichte van het verouderende en gescleroseerde Europa de komende twee decennia nog zal toenemen.[2]

Indien het onze ambitie is om nog voor het jaar 2020 onze onafhankelijkheid te verwerven, dan is Amerikaanse steun daarbij onze beste garantie. Een pro-Amerikaanse Vlaamse buitenlandse politiek lijkt dus aangewezen. De enige reden om de Amerikaanse vriendschap niet te zoeken, zou zijn dat wij hierdoor onze ziel moeten verkopen. Men moet geen pact met de duivel sluiten. De fout van sommige goedmenende Vlaams-nationalisten om tijdens de Tweede Wereldoorlog de kaart van Nazi-Duitsland te trekken, mogen we

[1] Geciteerd in: Carlo Bronne, *Léopold I et son temps*, Brussel, Goemaere, 1942, p. 75.

[2] Fareed Zakaria, „The Arrogant Empire," *Newsweek*, 24 maart 2003, pp. 14-29.

niet herhalen. Maar de Verenigde Staten kunnen niet gelijk gesteld worden met Nazi-Duitsland, noch met de Sovjet-Unie of andere moorddadige, ondemocratische regimes. Er valt op Amerika zeker een en ander aan te merken, maar we moeten het moralisme niet zover drijven dat we alleen te maken willen hebben met landen met uitsluitend altruïstische motieven (die bestaan trouwens niet). Het is tijd dat de Vlaams-nationale politici zich in Washington laten zien om er de deuren van de invloedrijke think tanks, zoals T*he* H*eritage* F*oundation* en het A*merican* E*nterprise* I*nstitute* plat te lopen, in plaats van hun steun te gaan betuigen in Baskenland, Bretagne, Wales of Koerdistan. We moeten in machtstermen durven denken en, zoals elke volwassen natie, onze eigen nationale belangen durven verdedigen.

B*elangen primeren op moraal*

Na de opsomming van de drie realiteiten wil ik drie stellingen verdedigen. Eerste stelling: Staten kennen geen moraal, ze kennen alleen belangen. De enige plicht van staten is de plicht om hun eigen nationaal belang (*national interest*, of *raison d'état*) te dienen. Die stelling komt overigens niet van mij, maar wordt verwoord door de grote denkers van de *realpolitik*, de „realistische" school in internationale betrekkingen, zoals Walter Lippmann, George Kennan, Hans Morgenthau, Reinhold Niebuhr en Henry Kissinger. Staten kennen geen moraal omdat ze geen geweten hebben. Staten zijn geen individuen, en zijn bijgevolg niet onderworpen aan de normen die gelden voor een goed mens. Machiavelli maakte een onderscheid tussen de *virtù*, de mannelijke, heidense deugden, zoals moed, kracht, wijsheid, volharding, die ook voor staten gelden, en de christelijke deugden zoals nederigheid, het aanvaarden van lijden, zachtmoedigheid, die staten verzwakken en alleen voor personen gelden.[3]



Staten hebben geen moraal. Staten hebben weliswaar een geheugen, maar ze hebben geen geweten.

Indien de individuele ethiek die tussen personen moet gelden, ook op staten van toepassing zou zijn, dan zou het bijvoorbeeld immoreel zijn dat Vlaanderen een einde wil maken aan de subsidiestromen naar Franstalig België, zoals sommige Belgicisten inderdaad beweren. De Belgische Sociale Zekerheid splitsen, zo zegt o.a. Mieke Vogels, „is een onchristelijke houding. Dit is nationalisme, egoïsme."[4] Solidariteit is echter een morele plicht voor individuen, maar niet voor staten. Staten mogen weliswaar solidair zijn (zoals de Amerikanen die met het Marshallplan Europa hielpen heropbouwen na de Tweede Wereldoorlog), maar alleen wanneer dat ook in hun eigen belang is.

Alexander Hamilton, een van de stichters van de Verenigde Staten, formuleerde het aldus: „De morele regels zijn niet dezelfde tussen naties als tussen individuen. De plicht om zich door het eigen welzijn te laten leiden is veel dwingender voor naties dan voor individuen. Miljoenen mensen, in hoofdzaak zelfs toekomstige generaties, dragen immers de gevolgen van regeringsmaatregelen, terwijl de gevolgen van de private beslissingen van een individu zich tot hemzelf of een kleine kring beperken. Daaruit volgt dat een individu zich meermaals en deugdzaam mag laten leiden door gevoelens van vrijgevigheid en weldoenerij, zelfs ten koste van zijn eigen belangen. Maar een regering zal zelden of nooit gerechtigd zijn om zo'n beleid te voeren."[5] Met andere woorden: de Vlaamse politici die miljoenen wegschenken aan Wallonië handelen tegen het Vlaamse nationaal belang, en bijgevolg immoreel, omdat zij geld weggeven dat opzij gezet moet worden voor de sociale noden van toekomstige Vlaamse generaties.

Politici moeten zich, volgens de „realistische" school, in de internationale verhoudingen dus laten leiden door het nationaal belang niet door sentimenten, ideologie of abstracte principes. Dat deden grote „realisten" uit de diplomatieke geschiedenis, zoals Willem van Oranje, Kardinaal Richelieu, Frederik de Grote, Metternich, Bismarck, Kissinger, en anderen.[6]

[3] Zie: Isaiah Berlin, *The Crooked Timber of Humanity*, Londen, John Murray, 1990, p. 8.

[4] *SPB-Regard/BPS-Visie*, nr. 14, 2000, p. 12.

[5] Geciteerd in: Hans J. Morgenthau, *In Defense of the National Interest*, New York, Knopf, 1951, pp. 15-16.

[6] Opsomming in: Patrick J. Garrity, „How to think about Henry Kissinger," *On Principle*, Ashland University (Ashland, Ohio), juni 1997, vol. 5, nr. 3.

Vlaanderen dankt zijn industriële ontwikkeling vanaf de jaren 1950 in grote mate aan de Amerikanen. De Amerikaanse ondernemingen vestigden zich inderdaad bij ons omdat dit voor hen voordelig was. Zij kwamen naar Vlaanderen omdat zij dankzij onze werklustige en bekwame arbeiders geld konden verdienen. Wat is daar mis mee? Het was een *win-win*-situatie. De voordelen die de Amerikaanse multinationals zo handig in Vlaanderen hebben benut, golden ook voor de Belgische francofone holdings die er nooit gebruik van hebben willen maken. De Amerikaanse multinationals, niet de Belgische holdings, hebben Vlaanderen groot gemaakt. Waarom zij wel, en de Belgische holdings niet? Omdat de Amerikanen, hoewel ze hun eigen belang zochten, bereid waren ons als vrienden te beschouwen, terwijl het francofone Belgische establishment op ons neerkeek.

Het nationaal belang is het algemeen belang, het *bonum commune*, van een natie, zoals dit tot uiting komt in de betrekkingen tussen staten. Dit wordt niet gediend door kortzichtige overwegingen. Het is nogal evident dat wanneer een land zichzelf meent te kunnen dienen door op andere volkeren neer te kijken of ze te onderdrukken, het riskeert om vroeg of laat het deksel op de eigen neus te krijgen. Toen Hitler in 1939 Duitsland in een oorlog stortte, diende hij daarmee, zoals gebleken is, niet het Duitse nationaal belang.



Groot-Brittannië vocht van alle Europese grootmachten de voorbije drie eeuwen de meeste oorlogen uit, alhoewel het de meest democratische en minst militaristische van deze grootmachten was.

Reinhold Niebuhr, een van de belangrijke theoretici van de „realistische" school, schreef: „Wij kunnen als natie met recht pretenderen dat we onze macht gebruiken in het belang van de gehele gemeenschap wanneer we, zoals de andere naties, instinctief onze eigen belangen nastreven en de belangen van anderen in zoverre dat die compatibel zijn met de onze. Maar onze morele pretenties mogen niet verder gaan."[7]

Arthur Schlesinger Jr. schreef: „Het juist begrepen nationaal belang is een zichzelf beperkend motief. Wie dit beginsel rigoureus verdedigt, moet aanvaarden dat andere landen ook legitieme belangen hebben. De erkenning van deze gelijkwaardige belangen gebiedt om agressie in te tomen."[8] Politici en diplomaten van de „realistische" school streven daarom een politiek van machtsevenwichten na. Het nationaal belang bestaat er volgens de realpolitici in om ervoor te zorgen dat andere landen niet buitensporig hun eigen belangen aan hun buren kunnen opleggen.

De diplomatieke geschiedenis van de voorbije drie eeuwen in Europa is dan ook te beschouwen als een steeds wisselende coalitievorming met als doel te verzekeren dat geen van de grote naties op het Europese continent te veel macht verwerft. Die grote orde-verstorende machten, waartegen geallieerden zich verenigden, waren achtereenvolgens Frankrijk in het begin van de 19de eeuw, Duitsland in de eerste helft van de 20ste eeuw, en Rusland in de tweede helft van de 20ste eeuw. In dit verband maakte Isaiah Berlin de interessante opmerking dat de leiders van deze drie landen in hun meest uitgesproken imperialistische periode, met name Napoleon, Hitler en Stalin, afkomstig

[7] Reinhold Niebuhr, *The Structure of Nations and Empires*, New York, Scribner's, 1959, p. 29.

[8] Arthur M. Schlesinger Jr., *The Cycles of American History*, Boston, Houghton Mifflin, 1986, p. 77.

waren uit perifere gebieden van hun rijk (respectievelijk Corsica, Oostenrijk en Georgië), hetgeen hun agressieve nationalisme zou verklaren.[9] Het is nuttig nogmaals te herhalen dat dit agressieve nationalisme niet in overeenstemming is met het nastreven van een welbegrepen nationaal belang. Nationaal belang betekent voor de „realistische" school niet: O*ns land zorgt ervoor dat iedereen naar onze pijpen danst*, maar wel: O*ns land zorgt ervoor dat het nooit naar de pijpen van een ander moet dansen*.



Staten handelen niet zoals ze willen, maar zoals ze moeten.

Tenslotte wil ik nog wijzen op de merkwaardige positie van Groot-Brittannië in de politiek van de machtsevenwichten. Hoewel het door zijn unieke ligging achter een zeebarrière, Europa's minst rechtstreeks bedreigde land was, heeft Londen steeds het voortouw genomen in de strijd om te verhinderen dat één continentale macht te overheersend werd. Dan pas immers zou het continent voor de Britten een bedreiging kunnen worden. Het Britse nationaal belang bestond er daarom in om het ontstaan van één continentale supermacht te beletten. Op die manier werd Groot-Brittannië de natuurlijke bondgenoot van de kleine Europese continentale landen die zich in de dreigende schaduw van een grote buur bevonden. Op die manier geraakte Groot-Brittannië van alle Europese grootmachten het meest in oorlogen betrokken tijdens de voorbije drie eeuwen, alhoewel het de meest democratische en minst militaristische van deze grootmachten was.

Nu de diplomatieke geschiedenis na de dekolonisatie en het einde van de Koude Oorlog zich niet langer tot Europa beperkt, maar is *geglobaliseerd* tot een wereldwijde aangelegenheid, is de rol van Groot-Brittannië, door de zee beschermd tegen Europa, overgenomen door de Verenigde Staten, door oceanen beschermd tegen de Euraziatische landmassa. Daarom zijn de VS als vanzelf in de plaats van Groot-Brittannië getreden en wordt Washington voortaan de natuurlijke bondgenoot van de kleinere landen. De staten van Midden- en Oost-Europa – het zogenaamde „nieuwe Europa" van Donald Rumsfeld – beseffen dit reeds, maar ook Vlaanderen zou het moeten beseffen.

Geo-politiek is doorslaggevend

Mijn tweede stelling: Belangen van staten worden vooral bepaald door hun geografische ligging. Ook deze stelling heb ik niet uitgevonden, maar komt voort uit een rijke traditie die de „geopolitiek" wordt genoemd.[10] Staten handelen niet zoals ze willen, maar zoals ze moeten. Daarom blijven de nationale, geostrategische belangen doorheen de geschiedenis wezenlijk onveranderlijk. Morgenthau wees op „de verbazende continuïteit in de buitenlandse politiek die het Amerikaanse, Britse en Russische buitenlands beleid doet lijken op een samenhangend rationeel continuüm, doorgaans consistent met zichzelf, ongeacht de verschillende motieven, voorkeuren en intellectuele en morele kwaliteiten van opeenvolgende staatsmannen."[11]

Zo wordt de Russische politiek gekenmerkt door een expansie in de richting van ijsvrije havens. Zo streeft Frankrijk, doorheen de hele geschiedenis, naar de Rijn als zijn oostelijke grens (hetgeen impliceert dat België als Frans territorium wordt beschouwd). Zo probeert Polen zich staande te houden tussen twee machtige buren, Duitsland aan de ene, Rusland aan de andere kant. Zo vormen de Turken en de Turkse volkeren in Centraal-Azië een geografische buffer tussen de Russen en de Arabieren, hetgeen ze tot een natuurlijke bondgenoot maakt van zowel de Amerikanen als Israël. Enzovoort.

Wanneer we de geopolitieke analyse toepassen op Vlaanderen (of op de

[9] Isaiah Berlin, *Against the Current – Essays in the History of Ideas*, New York, Viking Press, 1980, p. 258.

[10] Uiteraard zijn er ook andere dan geografische factoren die het nationaal belang bepalen, en is niet alles tot geopolitiek te herleiden. Zie: David Jablonsky, „National Power," *Parameters*, US Army War College (Carlisle, Pennsylvania), lente 1997, vol. xxvii, nr. 1, pp. 34-54.

[11] Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations – The Struggle for Power and Peace*, New York, Knopf, 1985, p. 5.



De belangrijkste stad van de Nederlanden is Antwerpen. Dat was vroeger zo. Dat zal altijd zo blijven.

Nederlanden in hun geheel), merken we dat ons land in een gelijkwaardige positie zit als Polen. Wij zitten geprangd tussen twee groten, Frankrijk en Duitsland. Die landen kunnen onze bondgenoten daarom niet zijn, want hun natuurlijk neiging bestaat er in om ons te overheersen en als een buffer te gebruiken tegen elkaar. Net zoals de Polen geregeld hun nationale soevereiniteit verloren omdat ze door hun twee machtige buren onder de voet werden gelopen, gebeurde dat ook met ons. Frankrijk annexeerde ons in het begin van de 19de eeuw, en Duitsland zou ons geannexeerd hebben indien Hitler de oorlog had gewonnen.[12]

Belgicisten, zoals Mark Eyskens, beweren ten onrechte dat internationaal gezien „Brussel belangrijker is dan België."[13] Men stelt dat het buitenland ons enkel kent omwille van Brussel. België (laat staan Vlaanderen) stellen niets voor, zo zeggen ze. Alleen Brussel heeft internationale betekenis omdat het de hoofdstad is van de NAVO en de EU. Indien dit waar is, dan betekent dit dat aangezien de NAVO en de EU slechts bestaan sinds het midden van vorige eeuw, wij internationaal voordien nooit van belang zijn geweest. Onze geschiedenis als slagveld van Europa spreekt dit tegen.

De belangrijkste stad van België, zelfs van de hele Benelux, is Antwerpen. Dat was vroeger zo, dat is vandaag nog zo, en dat zal altijd zo blijven. Napoleon noemde Antwerpen destijds „een geladen pistool gericht op het hart van Engeland," omdat het de enige haven was van waaruit een vijandelijke vloot op één nacht Londen kon bereiken.[14] Leopold I schreef in 1852 aan minister Nothomb: „Wij zijn voor Groot-Brittannië van groter strategisch belang dan sommige delen van zijn eigen grondgebied."[15] Leopold had het daarbij niet over Wallonië of Brussel, maar over Vlaanderen en meer bepaald Antwerpen. Toen de Duitsers eind 1944 het oorlogstij in het Westen probeerden te keren, lanceerden zij een ultiem offensief, niet tegen Brussel, maar tegen Antwerpen. Alleen wie Antwerpen bezat, was in staat om de oorlog te winnen. Dit verklaart ook waarom VNV-leider Hendrik Elias nooit opgepakt werd en naar een concentratiekamp gestuurd, ondanks dreigementen van de SS en ondanks het feit dat de *Sicherheitsdienst* in Brussel sinds 1 maart 1944 over een arrestatiebevel tegen Elias beschikte. De Duitsers (zelfs de *hardliners* van de SS) wilden onrust in Vlaanderen en Antwerpen vermijden.[16] Ook tijdens de jaren van de Koude Oorlog, werd het strategische belang van Antwerpen door de Sovjet-Unie erkend, met als gevolg een opvallend grote aanwezigheid van door de KGB en het Rode Leger gecontroleerde Russische bedrijven in de Antwerpse haven.

Brussel zal zijn internationaal belang onmiddellijk verliezen zodra het de zetels van EU en NAVO kwijtspeelt.[17] Antwerpen dankt zijn belang aan een unieke geostrategische ligging die niemand het kan ontnemen. Recent werden we opnieuw met het grote belang van de Scheldestad geconfronteerd toen Amerikaanse troepen op weg naar Irak de haven van Antwerpen gebruikten voor hun transporten. De Belgische regering heeft zich begin 2003 als een onbetrouwbare bondgenoot gedragen ten opzichte van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, waardoor deze laatsten zijn beginnen uitkijken naar een alternatief voor Antwerpen.[18] Deze Belgische houding opent voor de Vlaams-nationalisten een unieke kans. Indien zij de Britten en de Amerikanen ervan kunnen overtuigen dat België een fundamenteel onbetrouwbare staat is en dat de beschikbaarheid van Antwerpen voor de Britten en Amerikanen beter gewaarborgd kan worden door een onafhankelijk Vlaanderen, zal dit een belangrijk argument zijn voor alle huidige en toekomstige regeringen in Londen (conservatief zowel als socialistisch) en in Washington (democratisch zowel als republikeins) om een Vlaamse secessie gunstig te bejegenen.

De Vlaamse Beweging durfde zich uit koudwatervrees tijdens de Irak-crisis niet ondubbelzinnig te bekennen tot het Brits-Amerikaanse kamp. Hierdoor

[12] De rattachist Paul-Henri Gendebien met zijn *Rassemblement Wallonie France* (RWF) is de evenknie van Jef Van de Wiele met zijn *Duits-Vlaamse Arbeidsgemeenschap* (DeVlag) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het is daarom opvallend dat de RWF niet voorkomt op de lijst van de staatsgevaarlijke organisaties die door de Belgische staatsveiligheid worden gevolgd, maar een onschuldige organisatie zoals het Taal Aktie Komitee (TAK) wel.

[13] *Knack*, 26 maart 2003, p. 125.

[14] Charles Terlinden, *Impérialisme et équilibre*, Brussel, Larcier, 1952, p. 155.

[15] Geciteerd in: Marie-Rose Thielemans, „De politieke ideeën van Leopold I," in: Et. Sabbe (ed.), *Leopold I en zijn tijd*, Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1965, p. xxxviii.

[16] Volgens de SS was het VNV „een instrument van Engelse propaganda" en had VNV-leider Hendrik Elias van Londen de belofte gekregen voor politieke autonomie van Vlaanderen na de oorlog (*Bundesarchiv Koblenz*, NS 19 (Neu) 1530, SS-Generaal Berger aan Brand, de privé-secretaris van Himmler, 30 augustus 1943). Over Elias en de Duitse politiek ten aanzien van België en Vlaanderen, zie het artikel van Louis Van Roy elders in dit blad.

[17] De regering Verhofstadt-Michel heeft de voorbije maanden het vertrek van de NAVO uit Brussel dichterbij gebracht dan ooit. Zie het artikel van André Monteyne in dit blad.

[18] *Trends*, 10 april 2003.

werd naar mijn mening een unieke kans gemist. Uiteraard denken Londen en Washington alleen aan hun eigen nationaal belang, en zullen zij nooit actie ten voordele van Vlaanderen ondernemen enkel en alleen uit liefde voor ons. Daarom moeten de ogenblikken waarop ons nationaal belang met dit van Londen en Washington samenvalt, benut worden. Op zulke ogenblikken moet men moralisme en ideologie opzij zetten in het belang van de natie. Unieke kansen blijven immers niet eeuwig duren. Verstandige mensen binnen het Belgisch establishment pogen trouwens de schade door Louis Michel toegebracht aan de Belgisch-Amerikaanse betrekkingen te herstellen. „We moeten uitgaan van realisme, niet van ideologie," zo zei de Belgicistische realpoliticus Etienne Davignon. „We moeten als geallieerden voor de Amerikanen belangrijk genoeg worden, zodat ze naar ons luisteren."[19] Dit zijn wijze woorden die de Vlaams-nationale politici eveneens ter harte moeten nemen. Indien we ons niet als een volwassen natie kunnen gedragen, zijn we de onafhankelijkheid niet waard en zullen ze ook nooit krijgen.



Het oude gebouw van het Europees Parlement in de Belliardstraat. Brussel verliest zijn internationaal belang zodra het de zetels van EU *en* NAVO *kwijtspeelt.*

We beleven momenteel een scharnierpunt in de geschiedenis. Sinds het einde van de Koude Oorlog is de wereldorde definitief gewijzigd. Het heeft twaalf jaar geduurd vooraleer Europa tot dit besef is gekomen. De drie continentale Europese grootmachten – Frankrijk, Duitsland en Rusland – die de voorbije eeuwen afzonderlijke pogingen ondernamen om Europa te onderwerpen en daarbij telkens een coalitie op hun weg vonden geleid door de Angelsaksische zeemacht, doen dit thans samen. Er ontwikkelt zich een Frans-Duits-Russische as, het zogenaamde „oude Europa," met China in het verlengde ervan. De contouren van dit „Euraziatische blok" werden voor het eerst duidelijk tijdens de crisis rond Irak in de eerste drie maanden van 2003.

Tegenover dit blok staat een Brits-Amerikaanse „Atlantische alliantie." Boudewijn Bouckaert wijst er in het volgend artikel op dat er achter deze twee blokken ook een fundamenteel verschillende politieke en maatschappelijke visie schuilgaat. Die zou ons er als Vlamingen reeds toe moeten aanzetten om de kaart van Londen en Washington te trekken, maar ook de zuiver geostrategische overwegingen moeten dit doen. De crisis rond Irak heeft tot een binnen-Europees conflict geleid dat al lang zat te broeden. De Europese regeringen positioneerden zich daarom in het Irakese conflict, vaak tegen de eigen publieke opinie in, op basis van hun binnen-Europese belangen. De Britten worden in hun verzet tegen de Frans-Duits-Russische as gesteund door de Mediterrane, de Scandinavische en de Oost-Europese landen. Geopolitiek hebben deze kleine en middelgrote landen immers dezelfde belangen als de beide Angelsaksische zeemachten, namelijk de imperiale ambities van Frankrijk, Duitsland en Rusland intomen. Alleen België koos de Euraziatische kant, omdat het een satelliet van Frankrijk is. Belgische francofone politici hebben in 173 jaar Belgische diplomatieke geschiedenis wel vaker het Franse nationaal belang verkozen boven het Belgische. Het feit dat de *Quatre Bras* zijn politiek momenteel meer afstemt op de *Quai d'Orsay* dan op die van Benelux-partner Nederland spreekt boekdelen. Maar al mag België zich dan als énige kleine land tot het „oude Europa" bekennen, het Vlaamse nationaal belang ligt bij het „nieuwe Europa."

[19] *Knack*, 16 april 2003, p. 12.

I*eder keert voor zijn eigen deur*

Mijn derde stelling: Het komt alleen aan de Amerikanen toe om te bepalen wat hun nationaal belang is, niet aan ons. Omdat nationale belangen voornamelijk bepaald worden door geografische ligging, kunnen wij vanuit Europa moeilijk uitmaken wat het nationaal belang van de Verenigde Staten is. Onze media hebben er niet over bericht, maar heel wat Amerikaanse conservatieven waren gekant tegen het Amerikaanse ingrijpen in Irak. Er heeft in de VS altijd een sterke stroming bestaan die ervan overtuigd is dat het Amerikaans nationaal belang erin bestaat om zich afzijdig te houden van buitenlandse conflicten, tenzij deze zich voordoen op het Amerikaanse continent. Patrick Buchanan argumenteerde enkele jaren geleden in zijn boek A R*epublic*, N*ot an* E*mpire* dat de VS beter af waren geweest indien zij zich in 1917 niet in de Eerste Wereldoorlog hadden gemengd en indien ze in 1941 buiten de Tweede Wereldoorlog in Europa waren gebleven.[20] Ook vandaag doen de Amerikanen er beter aan zich zo weinig mogelijk met de wereld te bemoeien, aldus Buchanan. De media schilderen Buchanan graag af als een oer-conservatief, en bijgevolg een dwaas. Maar hij heeft sterke argumenten die, moest ik Amerikaan zijn, mij zouden kunnen aanspreken.

Anderzijds zijn er ook de zg. „neo-conservatieven" die sinds 11 september 2001 de politiek van de regering-Bush bepalen. Ook deze mensen worden door onze media als dwazen afgeschilderd, maar zijn dat evenmin. Ervan uitgaande dat het in het nationaal belang is van de VS om nooit gedwongen te worden naar de pijpen van een ander te dansen, zijn zij van mening dat Amerika moet beletten dat er ooit massavernietigingswapens in handen komen van ondemocratische regimes die Amerika kunnen treffen. Ook die stelling heeft zijn waarde.

Sommigen beweren dat het Amerika in Irak enkel om de olie te doen is. Gesteld dat dit waar is, dan onderschrijf ik de opmerking van Max van der Stoel, de Nederlandse socialistische oud-minister van Buitenlandse Zaken, die stelt dat Tony Blair „precies begrepen heeft wat nodig is voor de Atlantische verhoudingen. Dat is niet terzijde staan en van tijd tot tijd stekelige opmerkingen maken over het Amerikaans beleid, maar een intensieve dialoog aangaan met de Amerikanen en proberen hun beleid, waar dat naar Europees inzicht te ver gaat, bij te sturen."[21]

Als Vlaming is het voor mij echter irrelevant om een keuze te maken over wat het Amerikaans nationaal belang moet zijn. Zelfs al zou ik in een Amerikaanse context een isolationist zijn, ik kan als Europeaan geen Amerikaanse isolationist zijn. Dat is zinloos. Ik kan als Europeaan evenmin morele veroordelingen over het huidige Amerikaanse buitenlandse beleid uitspreken. Dat is even zinloos. Het enige zinvolle voor een Vlaming is: de buitenlandse politiek beoordelen vanuit het Vlaamse nationaal belang.

Indien men mij op basis van die overtuiging immoreel noemt of een drager van pro-Amerikaanse oogkleppen, *so be it*. Ik vind het even immoreel om de kansen niet te benutten die ons dichter bij een Vlaamse secessie kunnen brengen om alzo een einde te maken aan de miljardentransfers die wij jaarlijks in naam van het morele principe der solidariteit aan Wallonië moeten afdragen, waardoor wij de toekomst van onze eigen kinderen hypotheceren. Charles Krauthammer, één van de neo-conservatieve verdedigers van het huidige Amerikaanse buitenlandse beleid heeft gelijk wanneer hij schrijft: „Landen zullen op de eerste plaats met ons samenwerken omwille van hun eigen belang, op de tweede plaats om goede relaties uit te bouwen met 's wereld's unipolaire macht, en pas op een verre derde plaats omdat zij warme gevoelens voor ons koesteren."[22]

Paul Belien*

[20] Patrick J. Buchanan, *A Republic, Not an Empire – Reclaiming America's Destiny*, Washington D.C., Regnery, 1999.

[21] Geciteerd in: *Knack*, 2 april 2003, p. 112.

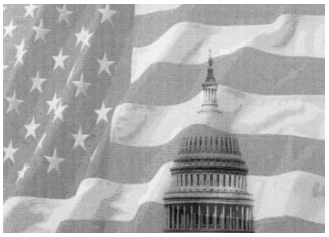
[22] Charles Krauthammer, „American Unilateralism," *Imprimis*, januari 2003.

* Mr. Paul Belien is jurist en journalist.

Welke weg voor Vlaanderen: Atlantisch of Euraziatisch?

Dit artikel van Prof. Boudewijn Bouckaert verscheen in februari op de webstek van de „rechts-liberale" club Nova Civitas (*ww.novacivitas.org*) *onder de titel „Atlantisme of Isolationisme? De moeilijke keuze van de Europese klassieke liberaal." We vroegen en kregen toestemming om het in* Secessie *over te nemen. De vraag die Prof. Bouckaert hier opwerpt is immers niet alleen voor klassiek-liberalen, maar ook voor Vlaamse secessionisten van belang. We hebben de titel veranderd, maar aan het artikel zelf geen enkele wijziging aangebracht, hoewel het geschreven werd vóór de oorlog in Irak uitbrak. Ook hebben we voetnoten bijgevoegd ter verduidelijking van enkele ideologische begrippen. Deze voetnoten zijn van onze hand, niet van die van Prof. Bouckaert. (pb)*

Internationale politiek is niet het favoriete speelterrein van klassiek-liberalen.[1] Hoe kan het ook anders. Internationale politiek is een theater waarop staten – geen individuen, bedrijven en vrijwillige verenigingen – de hoofdrol spelen. *It is a game among the bastards*. De internationale politiek is een machtsspel waarin politieke elites elkander afdreigen met het leven en de productiecapaciteit van hun burgers als dreigingsmiddel. In democratieën zijn de politieke elites nog enigszins verplicht een meerderheid te vinden voor hun buitenlandse interventies, maar ze kunnen wel de minderheid dwingen eraan mee te doen. In dictaturen is dit zelfs niet nodig. Kameraad Saddam en zijn kliek uit Tikrit steunen op de meest brutale terreur om de Iraakse bevolking mee te sleuren in talloze waanzinnige militaire avonturen (oorlog tegen Iran, oorlog in Koeweit, onderdrukking Koerden en Sji'ieten in eigen land). Klassieke liberalen houden zich dan ook ofwel totaal afzijdig van de internationale politieke tegenstellingen of zijn er hopeloos over verdeeld.



Bij de Amerikaanse *classical liberals* en *libertarians*[2] vind je rabiate tegenstanders van de oorlogsplannen van Bush. Volgens het *Ludwig von Mises Institute* is het Irakees avontuur een waanzinnige vorm van buitenlandse oorlogsinterventie dat de Amerikaanse belastingbetaler veel geld zal kosten en dat de VS op langdurige wijze zal betrekken in de ingewikkelde politieke tegenstellingen in de regio. De interventie zal derhalve van permanente aard zijn en de Amerikaanse economie zal hierdoor moeten omgevormd worden van een vrije markteconomie naar een gereguleerde oorlogseconomie. Het *Ludwig von Mises Institute* zet hiermede een oudere, klassiek-liberale of paleo-conservatieve[3] anti-interventionistische traditie verder. Volgens deze traditie moeten de VS, die een historisch en uniek vrijheidsexperiment zijn, zich niet moeien met de twisten tussen de anti-vrijheidsgezinde politieke elites in de wereld. De VS moeten ervoor zorgen buiten deze twisten te blijven en voor de rest een betrouwbaar defensieapparaat opbouwen. Vrede en vrijheid op lange termijn kunnen maar bevorderd worden door vrijhandelspolitiek, waardoor er vredelievende en niet-spoliatieve coöperaties ontstaan tussen burgers, bedrijven en vrijwillige associaties, over de hoofden van de politieke elites heen. Deze positie wordt door de Europese politieke elites en intellectuelen smalend het „isolationisme" genoemd. Overigens, wanneer de VS daarentegen het isolationisme verlaten en interventionistisch optreden, noemt men de Amerikanen „imperialistisch." Voor de Europese politieke elites en intellectuelen zal het

[1] Boudewijn Bouckaert bekent zich tot het zg. Klassiek-liberalisme. Dit is een ideologische stroming die aansluit bij de grondleggers van het 18de eeuwse liberalisme zoals dit vooral in Groot-Brittannië tot ontwikkeling kwam met filosofen als John Locke (1632-1704), Adam Smith (1723-1790) en John Stuart Mill (1806-1837). De vroegste grondleggers zijn twee Nederlanders, Benedictus de Spinoza (1632-1677) en Bernard Mandeville (1670-1733), wier denken beïnvloed werd door de republikeinse Nederlandse politieke traditie, waarvan de wortels in het middeleeuwse Vlaanderen liggen. Een Duitse vertegenwoordiger van het klassieke liberalisme is Wilhelm von Humboldt (1767-1835), een Franse Alexis de Toqueville (1805-1859). Het klassieke liberalisme, dat de Franse Revolutie verwerpt (maar niet zozeer de Amerikaanse Revolutie, die eveneens wortels heeft in de middeleeuwse Nederlandse traditie), wantrouwt de politiek en bepleit een beperkte staat (*limited government*). De klassiek-liberalen verwijten het liberalisme van de 20ste eeuw dat het te verregaand een gemengde economie en overheidsinterventie aanvaardt. De *classical liberals* verwierven een grote invloed tijdens de regeringen van president Reagan in de VS en premier Thatcher in Groot-Brittannië. Ze worden door de media soms ook neo-liberalen genoemd. (pb)

[2] Het libertarisme wordt door de Nederlandse politicoloog Aschwin de Wolf (*Liberaal Reveil,* april 2000) gedefinieerd als „een politieke filosofie waarin de betrekkingen tussen mensen op vrijwilligheid dienen te zijn gebaseerd. Ieder individu is vrij te doen wat hij wil, zolang hij daarbij niet de vrijheid van anderen inperkt. Alle vormen van overheidsinterventie in het persoonlijk leven van het individu en de vrije markt worden ten stelligste verworpen. Het is een (radicale) voortzetting en uitwerking van het klassieke liberalisme en bouwt voort op het gedachtegoed van John Locke, Adam Smith en Herbert Spencer." Een belangrijke vertegenwoordiger is de Oostenrijks-Amerikaanse econoom en filosoof Ludwig von Mises (1881-1973), de leermeester van de Oostenrijkse-Britse Nobelprijswinnaar Friedrich von Hayek (1899-1992). (pb)



Amerikaanse optreden steeds afkeurenswaardig zijn. De VS is voor deze klassen immers de zondebok die dient voor het afleiden van de aandacht voor het eigen falen.

De *nieuwe* Amerikaanse doctrine…

Andere *classical liberals* hebben meer begrip voor de oorlogsplannen van Bush. Zij wijzen erop dat Saddam, die te vergelijken is met Hitler, dankzij zijn bewapening de vrije wereld voortdurend kan afdreigen en de hele regio tegen het Westen kan opzetten. De oorlog tegen Saddam vormt een te rechtvaardigen defensieve actie van de vrije wereld tegen een half-krankzinnige dictator die de draaischijf van het terrorisme in de wereld kan worden. De overheid heeft als taak de burger te beschermen tegen binnenlandse en buitenlandse agressie. Net zoals je niet hoeft te wachten tot een schurk met een mes naar je steekt, maar dat je het mes uit zijn hand mag schoppen, zo ook is een *preemptive strike* tegen een schurkenstaat zoals Irak gerechtvaardigd. De oorlog moet dan ook kort en doeltreffend gevoerd worden. Nadien moeten de VS zich terugtrekken uit de regio en veiligere regimes aan de macht helpen.

Het idee van een *preemptive strike* tegen schurkenstaten zoals Irak vloeit voort uit de neo-conservatieve[4] visie op de buitenlandse politiek, zoals ontwikkeld sinds de val van het communisme. Volgens deze visie vloeien alle zware conflicten voort uit multipolaire machtssituaties, waarbij mogendheden elkaar qua macht in evenwicht houden. Deze mogendheden wagen dan maar hun kans om een gooi naar de werelddominantie te doen. De situatie van vóór de twee wereldoorlogen was multipolair. Ook deze van de Koude Oorlog, maar deze kon in bedwang gehouden worden door het effect van de dreiging met wederzijdse vernietiging. Door de val van het communisme is de wereld unipolair geworden, nl. de VS bezitten de militaire wereld-hegemonie. Zij moeten deze hegemonie dan ook gebruiken als een wereldpolitie, waarbij erover gewaakt wordt dat schurkenstaten (Irak, Noord-Korea, Taliban-Afghanistan, mogelijks Pakistan) worden onschadelijk gemaakt en ernaar gestreefd wordt zoveel mogelijk Amerika-gunstig gezinde liberale democratieën tot stand te brengen. Het zou fout zijn deze wereldhegemonie af te bouwen door ze te laten opgaan in weinig betrouwbare internationale verbanden zoals de VN en (sinds kort ook) de NAVO. Vele „klassieke liberalen" aan de rechterzijde, bv. de H*eritage* F*oundation*, staan niet afkerig tegenover de *„neocon"*-doctrine en vervoegen het pattriottische koor van Bush in zijn strijd, niet alleen tegen Saddam, maar ook tegen de Europese, van neutralisme verdachte, angsthazen.

… *en het* Europese *antwoord*

Ook als Europese klassieke liberaal is het moeilijk hierin kamp te kiezen. De Amerikaanse „neocon" positie is in Europa uiteraard weinig populair, want zij houdt de erkenning in van een lange termijn hegemonie vanwege de VS. De Europese politieke elites hebben lange tijd zichzelf wijs gemaakt dat ze belangrijk waren op het wereldtoneel via hun alliantie met de VS in de NAVO. Europa, *side by side* en als *equal partners* met de VS, eerst tegen het wereldcommunisme, dan voor de *new world order*. Na de afbouw van hun eigen koloniale imperia (vnl. Engeland en Frankrijk) hebben de continentale Europese politieke elites nooit de moed meer gehad op te komen voor een effectieve militaire bijdrage binnen de alliantie. De budgetten voor defensie werden jaar na jaar afgebouwd, waardoor continentaal Europa in de NAVO een papieren tijger is geworden. Alleen Groot-Brittannië stelt militair nog wat voor. Dit bleek pijnlijk in Kosovo, toen de Europese leiders, meestal overlopend van humanitaire rethoriek, niet in staat waren de moordpartijen

[3] Het paleo-conservatisme is, opnieuw volgens Aschwin de Wolf, „een voornamelijk Amerikaanse stroming die zich onderscheidt van het mainstream conservatisme door hiertegen te ageren. Het conservatieve establishment zou het fundamentele conservatieve gedachtegoed – christelijke waarden, economisch nationalisme, non-interventionalisme en regionalisme – hebben verkwanseld. Het populaire conservatisme is pragmatisch getint en richt zich op issues (abortus, wapenbezit, sluitende begroting), terwijl het paleo-conservatisme principiëler is en zich vooral richt op cultuur, moraal en traditie. De bekendste representant van deze stroming is Pat Buchanan." (pb)

[4] Het conservatisme werd als politieke filosofie gegrondvest door de Ierse filosoof Edmund Burke (1729-1797), een felle criticus van de Franse Revolutie. Hij poneerde dat elke bestaande maatschappij onvolkomen is en een mengsel van goed en kwaad bevat, maar dat radicale politici onvoldoende oog hebben voor het goede. In hun ongeduld om het kwade uit te roeien, dreigen zij het goede te vernietigen zonder het door iets beters te vervangen. Daarom stelt Burke dat het goede voorzichtig bewaard moet worden en het kwade even voorzichtig geëlimineerd. Het conservatisme, aldus de Nederlandse rechtsfilosoof Paul Cliteur, is „een ideologie van het menselijk tekort" die „de nadruk legt op feilbaarheid en daarom voorzichtigheid aanprijst" en die positief staat tegenover „traditionalisme" omdat in tradities „de historisch geaccumuleerde sociale ervaring van de gemeenschap als geheel" zit vervat. (Paul Cliteur, „Wat een liberaal van een conservatief kan leren," in: Juul Hannes (red.), *Liberalisme vandaag*, Brussel, CLSB, 1992, pp. 15-26).
Het neo-conservatisme ontstond in de Verenigde Staten toen in de jaren 70 een aantal (vaak joodse) voormalige marxistische radicalen de waarden van de traditionele samenleving, zoals religie, gezin en gezag, herontdekten. Bekende namen zijn Nathan Glazer, Irving Kristol en Norman Podhoretz.
De meningsverschillen tussen de „paleo"-conservatieven en de neo-conservatieven (*neocons*) situeren zich vooral op het vlak van buitenlandse politiek, maar ook in de meer economisch-liberale houding van de neo-conservatieven. In navolging van Hayek beschouwen de neo-conservatieven de vrije markt als de plaats waar het meest efficiënt en rechtvaardig goederen worden geproduceerd en verdeeld, omdat via de markt de geaccumuleerde economische ervaring van de hele gemeenschap spontaan tot uiting komt.
Paleo's, zoals Buchanan, zijn voorstander van economisch protectionisme. Ze zijn echter, net zoals de libertariërs, isolationisten inzake buitenlandse politiek. (pb)

in hun achtertuin te stoppen. Men had die „militaristische" Amerikanen weer nodig om orde op zaken te stellen.

Met de actie van de *„neocons"* onder Bush, waarbij een oorlog tegen Saddam quasi éénzijdig wordt doorgeduwd, wordt de loze positie van continentaal Europa in de NAVO op een pijnlijke wijze geïllustreerd. Een deel van de Europese landen legt zich hierbij goedwillig neer en steunt de VS in zijn oorlogsvoorbereiding. De Franse (met Belgisch aanhangsel Louis Michel) en Duitse elites ruiken echter hun kans om zich op het wereldtoneel te manifesteren door het ontwikkelen van een nieuwe koers die we, bij gebreke aan een betere term het *continentaal-neutralisme* zullen gaan noemen. Officieel is deze koers erop gericht het multilateralisme binnen de Navo en binnen de VN te herstellen en de VS ertoe te dwingen met de positie van de anderen rekening te houden. Dit standpunt werd door premier Verhofstadt vertolkt in zijn Hofstad-lezing in Den Haag. Verhofstadt wil het Atlantisme redden door naar een militair evenwicht tussen de Amerikaanse poot en de Europese poot te streven. De Europese Unie zou haar defensie-opdracht ernstig moeten nemen en haar defensiebudgetten substantieel moeten opvoeren. Tevens mag het Europees militair interventionisme zich niet beperken tot onze achtertuin, maar moet in principe, zoals bij de Amerikanen het geval, in heel de wereld kunnen ingegrepen worden. Verhofstadt is ongetwijfeld eerlijk in zijn poging om een nieuw Atlantisme uit te bouwen. De vraag is evenwel of dit realistisch is.



Het Europees Parlement in Brussel. Men zal moeten kiezen tussen Atlantisme of een nieuw Oostblok met Frankrijk en Duitsland als spil.

De Verenigde Staten besteden één miljard dollar per dag aan defensie. Een gelijkaardige inspanning vanwege België omgerekend naar inwoner zou betekenen dat we ongeveer 15 miljard euro per jaar aan defensie zouden besteden. De begroting van 2001 voorzag amper 2,478 miljard euro. Willen we op Amerikaanse hoogte komen dan zouden we ons defensiebudget ongeveer moeten verzesvoudigen. Dit is inderdaad pure utopie. Elke verhoging van het defensiebudget zal met succes tegengewerkt worden door de groen-linkse lobby. Officieel om pacifistische redenen (het „vredesdividend"), in werkelijkheid omdat groen-links anti-Atlantisch is en op het vlak van de buitenlandse politiek een Euraziatische agenda heeft. Verhofstadts woorden waren nog niet koud of de groene voorman Jos Geysels boorde het multilateraal Atlantisme onmiddellijk de grond in door elke verdere inspanning van Europa op militair vlak af te wijzen en de buitenlandse inspanning uitsluitend te richten op humanitaire acties, hetgeen interessante tewerkstellingsperspectieven biedt voor de Agalev-achterban.

Het multilateraal Atlantisme van Verhofstadt is derhalve een zeer onwaarschijnlijke optie. De Europese verzorgingstaten willen niet investeren in tanks en raketten maar wel in ouderlingengestichten en hospitalen om hun verouderende bevolking te verzorgen. Indien zij binnen de NAVO blijven, zullen zij hoe dan ook het leiderschap van de VS moeten erkennen en ten hoogste een corrigerende werking uitoefenen.

De Euraziatische as en zijn tegenstanders

Een andere optie is evenwel het Atlantisme voorgoed opblazen en de NAVO te verlaten. Het is niet onwaarschijnlijk dat sommige continentaal-Europese stromingen zoals de groenen en socialisten deze laatste mogelijkheid incalculeren. Het opblazen van het Atlantisme maakt dan de weg vrij voor een

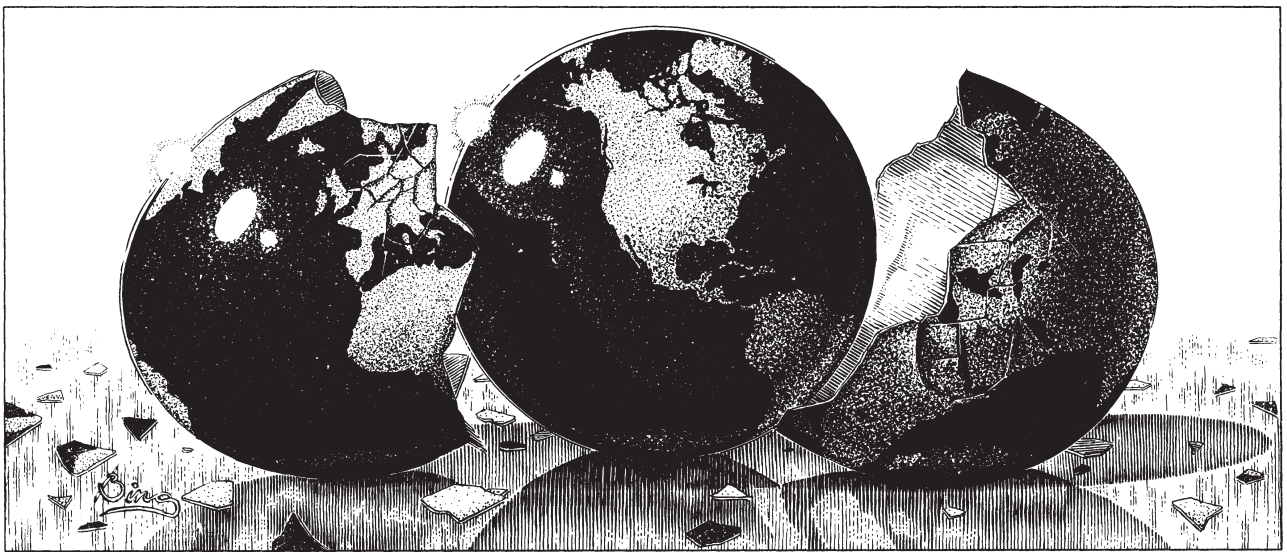
„integraal-Europese" aanpak, waarbij Europa zich ook internationaal als een aparte natie manifesteert. Gezien het gebrek aan bereidwilligheid bij de ouderwordende Europese kiezer om in militaire opbouw te investeren zal dan voor militaire bijstand noodgedwongen naar het Oosten moeten gelonkt worden en zou een as Parijs-Berlijn-Moskou-Peking ontstaan als tegengewicht voor de Amerikaanse *„cowboys*." Deze alliantie met het Oosten stemt overigens overeen met de visie van de „nationaal-bolsjewistische" Duitse intellectuelen uit de jaren twintig, die voor Duitsland een *„Sonderweg*" zagen, los van het decadente en individualistische Westen en samen met het meer sociale en autoritaire Oosten.

De intellectuele elites die twintig jaar geleden hun mollenwerk deden tegen het Atlantisme zitten nu in de Europese regeringen.

Een as met het Oosten zou ook meer aansluiten met de binnenlandse Europese situatie. Continentaal Europa evolueert steeds verder naar een socialistische economie waarin de staat het grootste deel van het nationaal product opslorpt en herverdeelt. De private sector wordt er geduld als een grote melkkoe, die moet uitgemolken worden tot op de rand van het houdbare. Voor de rest worden de private ondernemers door de socialistisch-bureaucratische elites (uit alle partijen) gediaboliseerd als uitbuiters, milieucriminelen, belastingsontduikers, enz. Voor het ogenblik kunnen de Europese socialistische elites de burgers nog een mate van individuele vrijheid (zonder verantwoordelijkheid) toestaan. Binnen afzienbare tijd wordt dit onhoudbaar en moet de keuze gemaakt worden tussen meer privatiseren (vrijheid en verantwoordelijkheid) of radicaal collectiviseren (noch vrijheid, noch verantwoordelijkheid). De socialistische elites zullen ongetwijfeld trachten het laatste erdoor te drukken. Indien dit lukt zal het binnenlands politiek systeem in Europa meer en meer op het Chinese gaan gelijken hetgeen een alliantie met het Oosten dan ook bevordert.

Een stoorzender in de groei van een dergelijk nieuw „Oostblok" kunnen evenwel de vroegere communistische landen, zoals Polen, Tsjechië, Hongarije en de Baltische staten zijn. Reeds nu werden deze staten, omwille van hun pro-Atlantisch standpunt zwaar beledigd door mr. *„L'Europe c'est moi*" Chirac. Aangezien de herinnering aan het oude Oostblok daar nog levendig is zullen zij niet bereid zij zomaar in het nieuwe Oostblok van de continentaal-neutralen te stappen. Door economische omsingeling, door politiek-correcte intimidatie („U bent lakeien van het imperialistische Amerika!") of door eventuele militaire invasie (het Duitse en Russische leger hebben ongetwijfeld nog zeer goede wegenkaarten van de omgeving van Praag en Boedapest) kunnen zij gedwongen worden in het nieuwe Oostblok te stappen.

Of het nieuwe Oostblok rond de as Parijs-Berlijn-Moskou-Peking er komt is uiteraard niet zeker, maar het is een ontwikkeling die zeker tot de waarschijnlijkheden behoort. Men kan er niet onderuit vast te stellen dat de



intellectuele elites, die sinds de jaren vijftig een geduldig mollenwerk tegen het Atlantisme hebben opgebouwd een finale triomf beleven en nu in de ministerkabinetten en regeringen het hoge woord voeren.

De *drie opties*

Voor klassieke liberalen is dit perspectief van een nieuw Oostblok met Frankrijk en Duitsland als spil, twee landen met een autoritair-etatistische traditie, uiteraard een nachtmerrie. Stel dat zij zich realiseert, dan zijn emigratie of *„samizdat"* de enige opties. Dat een dergelijke alliantie ten allen prijze moet bestreden worden staat buiten kijf.

Het probleem voor de Europese klassieke liberaal is evenwel niet waar hij tegen moet zijn, maar waar hij voorstander moet van zijn. Gelet op de klassieke-liberale traditie en gelet op de historische situatie zijn er de volgende opties:

1) de isolationistische optie. Dit betekent dat we zowel voor Europa als deVerenigde Staten bepleiten dat zij elk interventionisme opgeven en zich terugtrekken op nationale defensie. Dit betekent eveneens het opblazen van de NAVO. Dit is immers een vehikel van uitbuiting van de Amerikaanse belastingsbetalers, ten voordele van de wapenindustrie, de Pentagon-bureaucraten en de Europese burgers, die *„free rider"* spelen[5] en bovendien de Amerikanen voortdurend beledigen op de koop toe. Dit is een zuivere positie maar zij kan als praktisch gevolg hebben dat dit voor Europa de Euraziatische optie in de hand werkt. De nachtmerrie dus.

2) de Atlantisch-multilaterale optie. Het Atlantisch verband, waarin waarden zoals individuele vrijheid en democratie centraal staan, wordt behouden maar Europa draagt evenredig bij tot de Atlantische defensie-inspanning (wat bijvoorbeeld zou kunnen inhouden dat wij het Amerikaanse leger deels financieren, maar er ook inspraak in hebben). Deze optie oogt goed op papier, maar is om eerder vermelde redenen politiek zeer moeilijk te verkopen.

3) de Atlantisch-unilaterale optie. Het Atlantisch verband wordt behouden, Europa blijft *„free rider"* en treedt slechts corrigerend op ten einde de Amerikanen af te houden van hun gekste plannen. Deze optie is minder dramatisch dan ze klinkt. Bush blijft immers niet eeuwig aan en wordt waarschijnlijk opgevolgd door een minder *„hawkish"* regering. Het is voor de Europese belastingsbetaler een goedkope oplossing en de Euraziatische optie wordt voorlopig vermeden. Het is dan aan de Amerikaanse belastingsbetaler om te beslissen of hij ons verder zal subsidiëren. Mocht hij beslissen dit niet meer te doen (bv. tengevolge van een overwinning van de L*ibertarian* P*arty*), dan kan Europa nog steeds een multilateraal bod doen. De Europese kiezer kan dan kiezen, ofwel onder de Euraziatische paraplu kruipen en een semi-totalitair socialistisch bewind aanvaarden, hetzij als vrije landen meebetalen in een Atlantisch beschermingssysteem.

Het zou goed zijn mochten de Europese klassieke liberalen en libertariërs over deze problematiek meer discussiëren. Dit terrein wordt volledig overgelaten aan etatisten van allerlei strekking, die de positie van de burger-belastingbetaler volledig wegcijferen in hun analyses. *„War is the statesman's game, the priest's delight, the lawyer's jest, the hired assassin's trade"* (P.B. Shelley, Q*ueen* M*ab*, 1813). Voor normale mensen, zoals ondernemers, handelaars, arbeiders, boeren en (niet-gesubsidieerde) kunstenaars is in de oorlog geen plaats. Vandaar dat klassiek-liberalen er slechts met weerzin over spreken.

Boudewijn Bouckaert*

[5] *Free riding* („gratis rijden") is een begrip uit de *Public Choice*-theorie – de theorie die economische concepten toepast op politieke besluitvorming. Een *free rider* plukt voordelen uit diensten of maatregelen die anderen moeten betalen. In de Vlaamse binnenlandse politiek maakt Steve Stevaert van *free riding* de kern van zijn „andere socialisme." (pb)

* Prof. dr. Boudewijn Bouckaert is gewoon hoogleraar aan de rechtsfaculteit van de Universiteit Gent. Hij is voorzitter van de conservatief-liberale denktank *Nova Civitas*.

Naar een nieuwe Europese hoofdstad?

Volgens André Monteyne vormt de uitbreiding (in de diepte zowel als in de breedte) van de Europese Unie een bedreiging voor de territoriale integriteit van Vlaanderen. Tevens verhoogt de kans dat de Europese instellingen Brussel verlaten. Hoofdstad van de NAVO kan Brussel blijven behalve als Louis Michel nog veel stommiteiten begaat.

Als alles naar plan verloopt treden op 1 mei 2004 tien nieuwe landen toe tot de Europese Unie. Deze *„big bang"* die het centrum van „Europa" naar het Oosten verplaatst, actualiseert het vraagstuk van de Europese hoofdstad. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, liggen – in afwachting van een definitieve regeling – de diverse EU-instellingen gespreid over een tiental vestigingsplaatsen, waarvan Brussel alleen maar de voornaamste is.

Op 18 april 1951 tekenden Frankrijk, Italië, West-Duitsland en de drie Beneluxstaten in Parijs de overeenkomst tot oprichting van de *Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal* (EGKS). Door tijdnood gedwongen schoven de onderhandelaars het probleem van de vestigingsplaats van de instellingen door naar de zes regeringen die de zetel van de instelling in gemeen overleg zouden aanduiden (art. 77 van het EGKS-Verdrag). Toen het Verdrag op 25 juli 1952 echter van kracht werd, was hierover nog steeds geen overeenkomst bereikt. In de loop der jaren zou de Europese samenwerking uitgroeien tot een indrukwekkende politieke constructie. Het gekibbel over de lokalisatie werd stilaan een heuse zeteloorlog die nu reeds een halve eeuw voortkabbelt. Van een echte Europese hoofdstad is nog steeds geen sprake. Mede omdat België in het begin van de jaren vijftig zelf de kansen van Brussel verbrod had.

Europa mag dan al Brussel binnengewandeld zijn *als een beer op zijn sokken* (om een Brusselse uitdrukking te gebruiken), „Brussel, hoofdstad van Europa" was aanvankelijk een voorstel van Frankrijk. Dit land kon toen nog verwachten dat het gemakkelijk het toenmalig klein-Europa zou beheersen, en zo op voet van gelijkheid blijven meepraten met de supermachten. Engeland troonde in *splendid isolation* op zijn Gemenebest. Het Adenauer-Duitsland was maar al te blij enig internationaal respect te herwinnen door Franse waterdrager te spelen; het *„Wirtschaftswunder"* lag nog ver af. Frankrijk had weliswaar Parijs kunnen voorstellen, maar Luxemburg en Brussel leken tactisch interessanter omdat beide hoofdsteden binnen Frankrijks „natuurlijke grenzen" lagen en bovendien als voorposten beschouwd werden van de Francofonie. De ironie van het lot wil dat de kandidatuur van Brussel gestruikeld is over het veto van... België.



Het Europarlement in Brussel. In Straatsburg staat er nog zo'n mastodont.

Het christen-democratisch kabinet Pholien-Van Zeeland, getraumatiseerd door het Waals geweld tijdens de koningskwestie, vreesde immers dat de socialist Fernand Dehousse de zetel van de EGKS voor Luik opeiste. Dit was weer niet naar de zin van Frankrijk dat beducht was voor de mededinging van het (toen nog) machtige Waals staalbekken. Uiteindelijk viel de keuze op Luxemburg. Maar omdat dit stadje over onvoldoende vergaderruimte beschikte voor de 198 Europese afgevaardigden, weken deze uit naar Straatsburg waar zij onderdak kregen bij de *Raad van Europa* (opgericht in 1949). In 1954 keurde de Raad van Europa een verslag goed van haar Nederlands lid, Marinus van der Goes van Naters, die voorstelde om de (later door het Franse parlement verworpen) *Europese Defensiegemeenschap* alsmede de EGKS in Saarbrücken te vestigen, dat hoofdstad zou worden van een Europees district Saarland. Maar ook dit plan faalde toen de Saarlanders in een referendum op 23 oktober 1954 een Europees statuut verwierpen.

Op 25 maart 1957 sloten de „Zes" een volwaardige economische unie (Verdrag van Rome). Deze trad in werking op 1 januari 1958. Luxemburg kwam krachtens zijn „verworven rechten" in aanmerking om de nieuwe supranationale organen, de EEG (Europese Economische Gemeenschap) en Euratom (Europese Gemeenschap voor Kernenergie), te huisvesten. Maar het

Groothertogdom mocht dan al een soort Frans-Belgisch condominium zijn, het hield van zijn levensstijl en vreesde helemaal weggedrukt te worden. Het toeval wil dat tijdens het eerste semester van 1958 België beide instellingen voorzat. De Brusselaar Paul-Henri Spaak, die als minister van Buitenlandse Zaken en oud-voorzitter van de EGKS-vergadering een belangrijk aandeel had in het Verdrag van Rome, zag zijn kans om de nieuwe instellingen in Brussel binnen te rijven met o.a. het argument van de Brusselse burgemeester Lucien Cooremans: *„Bruxelles est la capitale d'un pays accueillant à tous, en raison de son appartenance aux civilisations latine et germanique"* (gemeenteraad, oktober 1957). Maar nu strubbelde Straatsburg tegen. Frankrijk liep trouwens niet meer zo warm voor Brussel: de nieuwe president Charles De Gaulle betrouwde het Euro-Atlantisme niet van Spaak (deze zou na enig „lobbyen," ook de NAVO binnen halen waarvan hij inmiddels Secretaris-Generaal was geworden) en vreesde dat Brussel een Anglo-Amerikaans paard van Troje zou worden.



Zicht op het stadhuis.
Vroeger een Nederlandse stad,
vandaag binnen de Franse invloedssfeer.
„Europa" belette dat Brussel opnieuw vernederlandste.

„Il n'y a que le provisoire qui dure…"

Tenslotte kwam een *voorlopige* oplossing uit de bus, waarbij de Europese instellingen gespreid werden over drie steden: Brussel, Luxemburg en Straatsburg. Dit vergelijk, dat vijftig jaar zou aanhouden, werd een eerste keer bevestigd in april 1965 bij de oprichting van de *Europese Gemeenschap* (EG), waarbij de EGKS, de EEG en Euratom werden samengevoegd. De uitvoerende macht van dit orgaan, in de wandel de „Commissie" genoemd, vestigde zich samen met het hoogste politieke orgaan, de „Raad van Ministers," in Brussel. Krachtens het Verdrag van Maastricht (7 februari 1992) kreeg de EG een tweelingbroertje bij, met name, de *Europese Unie* (EU), waarvan de uitvoerende macht het „Secretariaat van de Raad van Ministers" werd, dat, krachtens de voorlopige regeling eveneens in Brussel bleef. Het derde politiek orgaan, het Europees Parlement, bleef in Straatsburg, maar als toegeving aan België zouden de commissie- en sommige andere vergaderingen plaatsvinden in Brussel. Luxemburg tenslotte behield het secretariaat van het Parlement alsmede het Hof van Justitie en het Rekenhof.

Op de top van Edinburgh, eind 1992, werd deze voorlopige oplossing opnieuw bevestigd, waarbij bovendien bepaald werd dat Brussel zich officieel met de titel „hoofdstad van Europa" mocht tooien en dat het Europees Parlement er een aantal extra-vergaderingen kon houden. Dit bleef zo tot de top van Nice (december 2000). Tijdens de laatste loodjes van die vergadering beloofde de Franse president Jacques Chirac aan de Belgische premier Guy Verhofstadt dat voortaan alle Europese topvergaderingen in Brussel zouden plaatsvinden. Eigenlijk kwam dit geschenk Frankrijk goed uit. Want Louis Michel, de sterke man van de regering Verhofstadt, had het Belgisch buitenlands beleid herleid tot een verlengstuk van de *Quai d'Orsay*, het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken, zodat de Europese „hoofdstad" binnen de Franse invloedssfeer bleef.

Brussel is dus vooralsnog alleen de virtuele hoofdstad van een virtuele (Euro)staat. Ook in het ontwerp van Europese grondwet waar de Europese Conventie o.l.v. de gewezen Franse president Giscard d'Estaing aan werkt, is geen sprake van een Europese hoofdstad. Dat neemt niet weg dat Brussel gebukt gaat onder alle stedenbouwkundige en sociaal-demografische problemen van een megahoofdstad. De voornaamste reden is dat de

Belgische regering in 1959 de ongelooflijk lichtzinnige beslissing nam om de Europese instellingen een vestigingsplaats aan te bieden midden in de stad (het klooster van Berlaymont), alhoewel het voor de hand lag dat de Eurobureaucratie gaandeweg zou uitdeinen. Bovendien bestond de agglomeratie uit 19 zelfstandige gemeenten, zonder overkoepelend orgaan dat had kunnen toezien op enige stedenbouwkundige ordening. Dit institutioneel vacuüm bood een plaatselijk politiek-financieel netwerk de gelegenheid om een grote immobiliënslag te slaan ten koste van het Brussels stadsweefsel en leefmilieu. De ravage breidde zich uit over de gehele agglomeratie uit en vloeide nadien over naar Vlaams-Brabant.



De Lotto-toren wordt een kopje kleiner gemaakt.

E*en urbanistische moloch*

In 1995 was de oorspronkelijke 100.000 m² EU-kantoorruimte reeds meer dan vertienvoudigd.[1] Zij neemt elk jaar verder toe met 50.000 tot 70.000 m². Maar er is natuurlijk niet enkel de eigenlijke EU. Die vormt slechts de top van de Euro-ijsberg waarvan de basis bestaat uit de duizenden personeelsleden van de talrijke internationale drukkingsgroepen, de 2.000 kantoren van multinationale maatschappijen, diplomatieke legaties (sommige landen zijn drie keer vertegenwoordigd in Brussel), de circa 3.000 lobby's, het 200-tal hotels van internationale ketens, die zich allen zo dicht mogelijk bij het Europees beleidscentrum hebben gevestigd, wat soms geleid heeft tot overaanbod en faillissementen. Een vroeg voorbeeld was de vervanging in de jaren zestig van het 16de eeuwse paleis d'Ursel door een wolkenkrabber voor een internationaal hotel dat snel over de kop ging (de latere Lotto-toren).[2] In 1992 werd de Brusselse kantoorruimte geraamd op 8,5 miljoen m² (plus 2,8 miljoen m² in aanbouw of gepland), waarvan ongeveer de helft rechtstreeks of onrechtstreeks verbonden met de EU. Daarmee is Brussel verhoudingsgewijze de grootste kantoorstad van Europa, met 8,5 m² kantoor per inwoner (tegen 3 m² in Parijs, 2,5 in Londen en 1,5 in Madrid). Sedertdien neemt de Brusselse kantoorhonger met 400.00 tot 500.000 m² per jaar toe.[3] Doordat zij zich in het hart van de stad ontwikkelde, vlogen de vastgoedprijzen de pan uit. Ondanks de economische crisis, die na 11 september 2001 een domper gezet heeft op de internationale immobiliënmarkt, bedroeg in 2002 de huurprijs op de Brusselse vastgoedmarkt tussen 123 en 248 euro per m² per jaar![4]

Het gevolg was een massale volksverhuizing. De redenen zijn complex maar zonder daar in detail op in te gaan kan men twee fazen onderscheiden. In de jaren zeventig tot de vroege jaren negentig, leidden de afbraak van dichtbevolkte wijken om plaats te maken voor „Europese" kantoren, de duizelingwekkende prijsstijgingen op de woningmarkt (ten gevolge van de inwijking van „bevoorrechte migranten" – in Zuidoost-Brussel zijn appartementshuurprijzen van 1.000 tot 1.500 euro geen uitzondering) en de verstoring van het stedelijk leefmilieu tot de verhuis van duizenden „autochtone" Brusselaars, eerst naar het Noordwesten van de agglomeratie, nadien, over de agglomeratiegrenzen heen, naar Vlaams- en Waals-Brabant waar woningen nog betaalbaar waren. Wie te arm was om te kunnen vluchten, woog op de financiën van de gemeenten die geleidelijk aan verloederden. Op

[1] Cijfer van *Jones Lang Wootton,* de voornaamste Brusselse vastgoedmakelaar voor kantoren, in *Het Nieuwsblad,* 27 juni 1995.

[2] Begin 2003 brak Brussels minister-president F.X. de Donnéa de „eerste baksteen" af van de Lotto-toren die veertig jaar lang het gezicht op de Grote Markt geschonden had. Hij wordt acht „kopjes" kleiner gemaakt. De afbraak past in het project van de Donnéa om wolkenkrabbers die stedenbouwkundig vloeken te verkleinen of te verwijderen.

[3] Cijfer van *Jones Lang LaSalle,* in *De Financieel-Economische Tijd,* 21 december 2002.

[4] Id.

de drempel van het derde millennium werd Brussel overspoeld door inwijkelingen vanuit de gehele wereld, maar vooral uit Afrika, aangetrokken door de „lichtjes" van „de hoofdstad van Europa."

In de loop van de voorbije dertig jaar is de Brusselse bevolking amper toegenomen, maar door inwijking is haar samenstelling grondig gewijzigd. In 1970 telde de agglomeratie 1.075.136 inwoners, waaronder 170.000 buitenlanders (meestal Europeanen); in 2001 telt zij nog slechts 964.405 inwoners, waaronder 262.771 niet-Belgen. Er dient echter rekening gehouden met 152.914 buitenlanders die blijkens het antwoord van minister van Sociale Zaken Johan Vande Lanotte op parlementaire vragen van kamerlid Bart Laeremans (december 2001) „snel-Belg" werden. Op dertig jaar tijd verdwenen aldus meer dan een half miljoen autochtone Brusselaars; zij werden vervangen door buitenlanders die samen met de „nieuwe Belgen" thans 43,61 % van de bevolking vormen (zonder rekening te houden met enkele duizenden illegalen). Indien deze tendens zich doorzet, zijn de autochtone Brusselaars over vijf jaar een minderheid.

Een ander opvallend gevolg was de uittocht van de industrie. In 1970 was Brussel (19 gemeenten) nog het belangrijkste nijverheidsarrondissement van het land.[5] Sedertdien is het zijn bekende bedrijfjes, die zich aaneenrijgden langs het kanaal en in de arbeidersvoorsteden, kwijt: de bloemmolens, fabriekjes van deegwaren, vleeswaren, chocolade- en snoepgoed, de brouwerijen, toeleveringsbedrijfjes, de kartonnage-, verf- en inktfabriekjes, enz. Een vroeg voorbeeld was de bekende Etterbeekse azijnfabriek „L'E*toile*" die voor de „Berlaymont" onteigend werd. Volgens de Brusselse Kamer van Koophandel verlieten sedert 1970 een duizendtal kleine en middengrote ondernemingen de agglomeratie.[6] De voornaamste reden was dat de verkoop of leasing van fabrieksterreinen meer opbracht dan de bedrijfswinst. Zo verdween de Jacqmainlaan, onze F*leetstreet*: de meeste Brusselse kranten worden nu buiten Brussel gedrukt. Blijkens een ULB-studie daalde de tewerkstelling in de nijverheid van 1974 tot 1988 met 45 %.[7] Er werken thans minder dan 30.000 mensen in de secundaire sector. In 1961 was dat nog 166.000. Het Brussel Gewest is industrieel teruggevallen op zijn peil van… 1846. Samen met de nijverheid verkwijnt de horeca die de blauwe boordwerkers bediende, voorzover zij niet zelf het slachtoffer werd van de grondspeculatie: Zo werden nogal wat horecapanden in de buurt van de Grote Markt door vastgoedmaatschappijen opgekocht en verhuurd aan grote firma's die graag pronken met een prestigieus adreskaartje.

Op dertig jaar tijd verdwenen meer dan een half miljoen Brusselaars. *Ze werden vervangen door buitenlanders die thans* 43,6 % *van de bevolking uitmaken. Intussen daalde het industriële peil tot dat van* 1846.

H*oe armer de pater, hoe rijker het klooster*

Brussel is institutioneel het rijkste Gewest – en behoort zelfs tot de absolute top in Europa. Nochtans verpaupert de bevolking. Hoe is deze paradox te verklaren? In mei 1992 stelde M*ens en* R*uimte* in opdracht van de overheid een economische studie voor over Euro-Brussel: die zou België 46.000 banen en 96 miljard BF opbrengen. Merkwaardig genoeg werd geen raming gemaakt van de kosten. Het C*omité* S*top* E*uro-*B*russel*, een drukkingsgroep van Brusselaars die bezorgd waren over hun leefmilieu, en van Vlaamsgezinden die zich zorgen maakten over Vlaams-Brabant, berekende dat er van de 46.000 banen slechts 20.000 naar Belgen gingen, en raamde de becijferbare lasten op 38,5 miljard BF. Daarbij werd geen rekening gehouden met de ecologische lasten (het patrimoniumverlies, de verkeersdrukte, de sociale verdringing…). Spijtig genoeg werd nooit bij ons weten een objectieve kosten-batenanalyse gemaakt van Euro-Brussel. Blijkens een groep economische deskundigen, die overigens niet negatief staan tegenover Euro-Brussel maar de problemen niet ontkennen, is de balans tot dusver vrij ongunstig, in de eerste plaats voor Brussel zelf.[8] Buiten enkele zeer dure wijken in het zuidoosten, is de agglomeratie verpauperd: de werkloosheids-

[5] „Brussel economisch doorgelicht," *Weekberichten van de Kredietbank*, nr. 33, 4 september 1970.

[6] *De Financieel-Economische Tijd*, 29 oktober 1993.

[7] *Het Nieuwsblad*, 16 april 1994.

[8] Guy Clémer, Stefaan Huysentruyt en Wim Van Der Beken, *Brussel kan beter*, Brugge, die Keure, 2001. Zie ook *Trends Review*, 2 maart 2000.

graad bedraagt 16,9 % tegen slechts 5,3 % in Vlaanderen (2001); Brussel telt dertien bestaansminimumtrekkers op duizend inwoners, tegen Vlaanderen vijf; het aandeel van Brussel in het Belgisch netto belastbaar inkomen zakte van 10,5 % in 1985 tot 8,6 % in 1997 (in Vlaanderen steeg het van 57,9 % naar 61,1 % in dezelfde periode); inzake het gemiddeld inkomen per hoofd (België: 100 %) stond Brussel in 1985 op 106,3 (Vlaanderen: 100,7); in 1997 was Brussel teruggevallen op 92,4 (Vlaanderen: 105,3).



Robert Schuman, de „vader van Europa," met achter hem de triomfboog van het Jubelpark.

Deze Brusselse paradox – rijk in termen van productie, arm in termen van inkomen – is te verklaren door de pendelarbeid en de bijdragen van de federale staat. Meer dan de helft van de 600.000 „Brusselse jobs" wordt ingenomen door pendelaars, waarvan een goede 200.000 uit Vlaanderen.[9] De Brusselse meerkost wordt verder gecompenseerd door de bijdragen van de federale staat, o.a. via de dotatie „dode hand" (compensatie voor vrijstelling van de onroerende heffing op door de federale regering aangeduide gebouwen – zij wordt echter niet doorgestort naar de gemeenten, maar naar het Gewest) en de bijzondere dotatie voor de hoofdstedelijke en de internationale rol van Brussel (doorgestort naar Brussel-Stad). Per inwoner bedragen de inkomsten voor de financiering van de gewestelijke en gemeentelijke bevoegdheden in Brussel 85.060 BF (in Vlaanderen: 59.167). Of anders gezegd, de Brusselse overheden beschikken over 43,76 % méér middelen per inwoner dan het Belgisch gemiddelde. De melkkoe is vooral Vlaanderen dat met een fiscale capaciteit van 107,1 % in vergelijking met het federaal gemiddelde, slechts 99,4 % toegewezen krijgt van het aan de gewesten toegewezen deel van de personenbelasting. Of met nog andere woorden, de federale staat (d.w.z. vooral Vlaanderen) betaalt voor de schone schijn van Euro-Brussel.

De Belgische hoofdstad: een Guinness-record

Een gevolg van dit alles is dat de verfransing van Brussel in versneld tempo doorgaat – uit een VUB-studie bleek dat op het einde van de vorige eeuw, geen 10 % van de bevolking nog Nederlands sprak.[10] De recente nieuwe toevloed van migranten zal die tendens nog versterken zoals kan afgeleid worden uit de antwoorden op de parlementaire vragen van Bart Laeremans: 98,5 % van de „snel-Belg wet"-migranten koos voor een Franse identiteitskaart.

Brussel is bij ons weten de enige hoofdstad ter wereld waarvan de inwoners een andere taal spreken dan de meerderheid van dat land. Zonder de Europese inplanting zou Brussel, zoals normaal voor een hoofdstad, ongetwijfeld de gewijzigde verhoudingen in het land weerspiegeld hebben: Het zou rekening houdend met het bevolkingsoverwicht en het groeiend economisch gewicht van Vlaanderen, geleidelijk aan Vlaamser geworden zijn. Taaltoestanden zoals in het 19de eeuwse Brussel waar de toplaag een andere taal sprak dan de bevolking waren in Europa in de 19de eeuw geen

[9] VEV, *Het kapitale netwerk*, december 2002.

[10] Rudi Janssens, *Brusselse thema's 8 – Taalgebruik in Brussel*, Brussel , VUBPress, p. 34, tabel 5.

uitzondering: het volstaat de eerste zin uit Tolstoï's „Oorlog en Vrede" te lezen om dit vast te stellen. Andere voorbeelden waren Praag waar de leidende kringen Duits spraken, of Helsinki (Helsinfors) waar er zelfs een dubbele (Zweeds en Russisch) taalelite heerste.

In al die steden waren tegen het midden van de 20ste eeuw die taalelites vrijwel verdwenen, ook al werden zij zoals de Zweedstaligen in Helsinki, wettelijk beschermd. De kentering werd dikwijls uitgelokt door een externe gebeurtenis zoals een omwenteling of de stichting van een nieuwe staat, maar ook zonder dergelijke catalysator zouden democratisering, algemeen stemrecht en hoger onderwijs in de moedertaal geleid hebben tot het herstel van de volkstaal (zoals trouwens ook in België zelf – waar is de tijd van G*and français*?) In Brussel was die ontwikkeling volop bezig in de jaren zestig toen de eerste in het Nederlands afgestudeerden leidende betrekkingen begonnen op te nemen; de opkomst van het FDF was daar een reactie op. Op het einde van de 20ste eeuw zou het Nederlands waarschijnlijk de voornaamste gebruikstaal zijn geworden in de Belgische hoofdstad. Euro-Brussel heeft die ontwikkeling volledig omgebogen.

Vlaanderen betaalt voor de schone schijn van Euro-Brussel.

Dit is niet alleen nadelig voor de Brusselse Vlamingen, die teruggedrongen worden tot een kleine „harde" kern met al het ongerief dat zulks meebrengt, maar ook voor Vlaanderen zelf. De „hoofdstad van Europa" is thans in de wereld beter bekend dan België. Brussel is het venster van België – en dus ook van Vlaanderen – op de wereld. Maar het signaal dat het uitstuurt is Frans. Het is dan ook vrij normaal dat vele buitenlandse zakenlui en administraties menen dat België Franstalig is. Zij gaan er immers van uit dat de hoofdstad, zoals normaal overal ter wereld, de taal spreekt van de meerderheid van het land.

Dit is niet enkel van cultureel belang. De taal is nog steeds een uitstekend politiek en economisch promotiemiddel. De Fransen hebben dit al sedert Richelieu begrepen en hun strijd tegen de overheersing van het Engels is dan ook een strijd voor hun economische belangen. Bovendien heeft België spijtig genoeg geen al te goed imago in de wereld. Het gaat – ten onrechte, maar desalniettemin – door als een maffioos en corrupt land waar kinderporno en politieke moord schering en inslag zijn. Vlaanderen heeft er alle belang bij zich tegen dat imago af te zetten. Het moet zijn eigenheid beklemtonen als een oerdegelijk en beschaafd land, dat een taal van twintig miljoen mensen spreekt en waarmee je zoals met zijn Noorderburen correcte economische betrekkingen kunt onderhouden. We zijn in dit streven echter gehandicapten omdat België (en Vlaanderen), zoals Mark Eyskens zonder veel overdrijving opmerkt, nu reeds een aanhangsel van „(Euro)-Brussel" is geworden. De vorige Vlaamse minister-president Luc Van den Brande had dit goed begrepen toen hij Vlaanderen internationaal op de kaart wou zetten. Spijtig genoeg brak de huidige Vlaamse regering dit beleid af en onderwierp zich volledig aan de regering Michel-di Rupo-Verhofstadt die vooral oog heeft voor de Waalse belangen. Maar zelfs met een meer zelfbewuste regering aan

De erfzonde van Euro-Brussel

Landen waar het algemeen belang primeert, offeren het hart van hun hoofdstad niet op aan internationale administraties. De stedenbouwkundige zindelijkheid gebiedt dat deze zich vestigen aan de rand van de stad, waar de grondprijzen lager liggen dan in het centrum; onteigeningen kosten er minder, de bouwhinder is er geringer en de stad blijft ongeschonden. Het was de oplossing van Luxemburg dat zijn Europese instellingen concentreerde op de Kirschberg, van Straatsburg, Genève, Parijs, Wenen; het was de leidraad geweest van Paul-Henri Spaak toen hij de Heizelvlakte – vrijgekomen na *Expo 58*, de Wereldtentoonstelling van 1958 – voorstelde aan de prille Europese instellingen. Brussel (geen miljoen inwoners) was immers een middengrote historische stad; bovendien kon worden verwacht dat de Europese bureaucratie zou aangroeien.

Helaas, Spaaks opvolger, de christen-democraat Pierre Wigny (minister van Buitenlandse Zaken 1958-1961) bood in 1959 zonder een reden aan te geven, de Europese instellingen het 2 ha grote Berlaymontklooster aan op het plateau van Linthout in de prestigieuze „Noord-Oostwijk," op een goede kilometer van het stadscentrum, pal aan de Wetstraat.

Linthout lag in het verlengde van de Leopoldswijk, de 19de eeuwse verkaveling van de „*Société civile pour l'agrandissement et l'embellissement de la capitale*," het prestigeproject van Ferdinand de

het roer in Vlaanderen, zal het vechten tegen de bierkaai blijven zolang zijn hoofdstad zich tot een andere cultuur bekent. En Brussel zal verder verfransen zolang de EU-instellingen er gevestigd blijven.

Maar deze voor Vlaanderen nadelige ontwikkeling zinkt in het niets bij de bedreiging op zijn territoriale integriteit die uitgaat van de verwachte uitbreiding van de EU en de ermede gepaard gaande „verdieping" van de instellingen.

Brussel barst uit zijn voegen na de uitbreiding…

Brussel is de enige hoofdstad ter wereld waarvan de inwoners een andere taal spreken dan de meerderheid in het land.

Behalve wanneer het gaat om zeer losse federaties (zoals Zwitserland) vertonen hoofdsteden de tendens te groeien in verhouding tot de bevolking van het land. Dit blijkt duidelijk uit de evolutie van nieuwe hoofdsteden. Een typisch voorbeeld is de snelle bevolkingsgroei van Brasilia, de nieuwe hoofdstad van Brazilië (170 miljoen inwoners). Brasilia steeg van 140.000 inwoners bij de stichting in 1960 tot 1,8 miljoen (telling 1996). De vijftien landen van de EU tellen samen 377,8 miljoen inwoners. De EU is daarmee de vierde meest bevolkte politieke entiteit ter wereld, na China, Indië en de NAFTA (Noord-Amerikaanse Vrijhandelszone). Op de top van Kopenhagen (13 december 2002) werd overeengekomen dat op 1 mei 2004 tien nieuwe lidstaten mogen toetreden met een totale bevolking van 75,5 miljoen. Als in een latere fase Bulgarije en Roemenië (samen 32 miljoen inwoners) aansluiten en nog later het demografisch snel groeiend Turkije (thans 67 miljoen) heeft de EU een grotere bevolking dan de NAFTA.

In sommige Britse, Scandinavische (en zelfs Franse) kringen wordt gehoopt dat deze uitbreiding voor gevolg zal hebben dat de Europese Unie een lossere structuur krijgt en er dus minder gevaar bestaat voor een door Duitsland geleide superstaat. Misschien is dit *wishful thinking*, maar zelfs mocht dit bewaarheid worden, zal de toetreding van zoveel nieuwe staten automatisch voor gevolg hebben dat het aantal ambtenaren in de diverse Europese instellingen zal toenemen. Alleen al de aangroei van het aantal talen zal een reusachtige „toren van Babel" doen ontstaan. Volgens een verslag van een ad hoc-commissie van het Brussels Gewest is „elke nieuwe lidstaat goed voor 400 ambtenaren, met hun gezinnen."[11] Afgezien van de „normale" jaarlijkse kantoorbehoefte van de EU, die zoals vermeld, 50.000 à 70.000 m² bedraagt, zal de uitbreiding van de EU met tien nieuwe leden ongeveer 250.000 m² bijkomende kantoorruimte behoeven.[12] Er dient echter opnieuw rekening gehouden met de parallelle kantoorbehoefte van de zwerm ondernemingen, administraties en „lobby's" die samen met de nieuwe lidstaten op Brussel zullen neerstrijken. Daarvoor is in de „Eurowijk" eigenlijk geen plaats meer (volgens vastgoedmakelaar *Jones Lang LaSalle* is de beschikbaarheidsgraad in de Leopoldswijk tot amper 3,3 % gezakt), wat de prijzen opnieuw de hoogte zal injagen, zodat noodzakelijkerwijze naar andere „ruimten" dient uitgeweken te worden, zoals de buurt van het Noordstation, Evere en

[11] *Het Nieuwsblad,* 22 februari 2001.

[12] *De Financieel-Economische Tijd,* 21 december 2002.

Meeûs (1798-1861), de goeverneur van de *Société Générale de Belgique*. Gezien de grote belangen van het Hof in deze toenmalige Belgische topholding, mag worden gewaagd van een „koninklijk" project. De „*Société*" deed haar naam eer aan en besteedde bijzonder veel zorg aan „*l'embellissement*." Zo ontstond een homogeen geheel van straten met statige herenhuizen en Victoriaanse plantsoenen.

Later (1874) werden de moerassige beemden van de Maalbeekvallei herschapen in een snoer waterpartijen in *Jugendstil*. Er kwam een grote vijver in een landschapspark genoemd naar Leopold II. Deze zette de kroon op het werk met de aanleg van het Jubelpark, waarvan de triomfboog op het eind van de Wetstraat een fraai perspectief bood op de benedenstad. Op voorstel van de liberale burgemeesters Jules-Victor Anspach (burgemeester van 1863 tot 1879) en zijn Vlaamsgezinde opvolger Karel Buls (van 1881 tot 1899) hadden de straten en lanen van de wijk stichtende namen gekregen die verwezen naar figuren uit de vaderlandse geschiedenis, zoals Ambiorix, Boduognat, Clovis, Karel Martel, Karel de Grote, Willem De Zwijger, Maria-Theresia, Jozef II. Ook geleerden die de vaderlandse faam verspreid hadden zoals Van Maerlant, Simon Stevin, Justus Lipsius of Ortelius kregen een straatnaam, (alsmede voorlopers van de vrijzinnigheid – *liberalisme oblige* – zoals Luther en Calvijn). Die keuze van grote vaderlandse figuren werd ongetwijfeld ingegeven door de wens de bevolking moreel te wapenen tegen het Frans imperialisme dat als een permanente bedreiging voor de zelfstandigheid van het land werd gezien. Van 1852 tot 1870 werd



Karel Buls (1837-1914), de liberale flamingantische burgemeester van Brussel van 1881 tot 1899.

Oudergem, maar ook naar het Brussels randgebied. Met andere woorden, de Brusselse kantoormarkt geraakt stilaan verzadigd.

Reeds op het einde van de jaren tachtig toen de EU slechts 12 lidstaten had, raamden gereputeerde vastgoedmakelaars dat de hoofdstad van een „Verenigde Staten van Europa" zou uitgroeien tot een agglomeratie van de orde van Washington DC of zelfs Tokio (9 miljoen voor een Japanse bevolking van 127 miljoen). Maar zelfs met „slechts" drie tot vijf miljoen inwoners zoals Parijs of Londen, zou de Brusselse agglomeratie noodzakelijkerwijze uitdeinen buiten haar grenzen. *Greater London* en *le Grand-Paris* bestrijken ongeveer dezelfde oppervlakte als de vroegere unitaire provincie Brabant. Vermits Brussel een enclave is binnen de provincie Vlaams-Brabant zal Euro-Brussel dus overlopen in dit hartland van Vlaanderen. Ook daar verschijnen grondspeculatie, bevolkingsvlucht, verfransing. Zij zijn tastbaar genoeg om alarmkreten als die van Guido Tastenhoye uit te lokken.[13] Toch kan men vooralsnog niet spreken van een ware overrompeling.

…en na de verdieping

De reden is waarschijnlijk dat de EU vooralsnog een vrij losse federatie is, waarin de „grote" landen de toon aangeven. Maar dit kan veranderen als onder druk van de uitbreiding, de EU uitgroeit tot een heuse Staat. De ervaring leert dat de huidige politieke eenheid van 15 lidstaten, die elk feitelijk vetorecht hebben en samen 11 officiële talen spreken, moeilijk beheersbaar is zonder centraal gezag. Een verband van 25 tot 30 landen met meer dan twintig talen is compleet onbestuurbaar zonder centralisatie, zoals gewezen EU-commissaris Karel Van Miert samen met vele andere deskundigen vaststelt.[14] Zij worden in hun mening krachtig gesteund door de EU-bureaucratie zelf, die in het verleden geregeld getracht heeft haar gezag te versterken. Haar pogingen stuitten op het verzet van de grote landen die het Secretariaat van de Raad versterkt hebben, zodanig dat het Secretariaat in de praktijk een tweede EU-bureaucratie aan het worden is.

[13] Guido Tastenhoye, *Vlaams-Brabant ingelijfd bij Brussel?* Leuven, Davidsfonds, 1997.

[14] *Knack,* 17 december 2002.

Frankrijk bovendien geleid door keizer Napoleon III, die verafschuwd werd als een strijdend klerikaal. Vandaar ook de „heelnederlandse" sympathieën van de leidende Brusselse kringen in die dagen. Na de nederlaag van Frankrijk door Duitsland in 1870 zou daar geleidelijk verandering in komen: het Duitse keizerrijk werd nu gezien als het grote gevaar. De opvolger van Buls, Emile De Mot, was een fervente francofiel.

Naar de vallei toe ging het stedelijk landschap allengs over in de meer volkse buurten van Etterbeek, met haar middenstanders rond het Jourdanplein, haar kleine bedrijfjes en gezinswoningen voor militairen en huispersoneel.

In amper twintig jaar werd heel dit architecturaal patrimonium, dit levendig stukje Brussel, in naam van het Europees ideaal platgewalst door de kantoormastodonten van de „Eurowijk," in het jargon van de bouwpromotoren de „zone D" genoemd.. Zo ontstond het Europees getto aan het Schumanplein, dat ook Europese ambtenaren ongezellig vinden.

Expo 58: een keerpunt

Men kan zich afvragen wat de met diploma's behangen Pierre Wigny bezielde om de Europese instellingen dergelijke inplanting aan te bieden. Mogelijk had het te maken met de immobiliënkater in Brussel na de wereldtentoonstelling van 1958. Die was een laatste schittering geweest van het unitaire België, het paradijs van de burgerij zoals Charles Baudelaire het omschreef, dat teerde op het economisch mirakel



Brussel is verhoudingsgewijs de grootste kantoorstad van Europa, en dit wordt nog steeds erger.

Bovendien is de EU-administratie uit op concentratie in Brussel wegens de begrijpelijke onvrede met het vermoeiend en duur heen-en weer verhuis van ambtenaren tussen Brussel, Straatsburg en Luxemburg. In het Groothertogdom ontstond recent beroering over de pogingen van „Brussel" om de politiek belangrijke diensten naar zich toe te trekken. De Luxemburgse bond van EU-ambtenaren dreigde zelfs met een staking als de plannen van personeelscommissaris Neil Kinnock uitvoering kregen.[15] In Luxemburg werken 6.800 EU-ambtenaren, d.i. 21,2 % van het totale personeel. Met de komst van de nieuwe landen verwacht men ook daar een duizendtal nieuwe EU-ambtenaren, vooral vertalers en technisch personeel. Desondanks bestaat er geen vrees voor een „Euro-Luxemburg," mede omdat anders dan in Brussel, de EU-kantoren op een plateau buiten de stad (Kirchberg) gebouwd werden.

Het getouwtrek om het parlement van Straatsburg naar Brussel over te brengen heeft uiteindelijk tot een dubbele infrastructuur geleid: naast het gloednieuw parlementsgebouw in Straatsburg, kreeg het Europees Parlement in Brussel de beschikking over een reusachtige „witte olifant" waarvoor de wijk achter het Leopoldsstation platgelegd werd. Om zich tegen de Brusselse kuiperijen te verdedigen zal Frankrijk 45 miljoen euro investeren in de „betonnering" van de Europese rol van Straatsburg, met inbegrip van een Frans-Duitse universiteit aan de Rijn.[16]

Een krachtige impuls tot de „verdieping" zal gegeven worden door de Europese grondwet waaraan de voormelde werkgroep o.l.v. Giscard d'Estaing werkt. Dit is althans de mening (en de hoop) van Jacques Delors onder wiens voorzitterschap de Commissie een sterke centraliserende richting uitging.[17] Het einddoel is een Europa met als roeping *„to exercise the responsabilities of a world power."*[18] Er bestaan grondige meningsverschillen over de inhoud van deze grondwet. Duitsland en de kleine landen willen de rol van de Commissie versterken; Frankrijk, Groot-Brittannië en Spanje willen meer samenwerking tussen de lidstaten. Volgens de jongste berichten zou een compromis in de maak zijn waarbij er twee „presidenten" komen, één van de Commissie en één van de Raad. Hoe dan ook wordt de EU-administratie versterkt, zowel via de Commissie, als via het Secretariaat. Nu al staat een grotere coördinatie vast van justitie, migratiebeleid, defensie; daarenboven zou er een superminister van Buitenlandse Zaken komen. Kortom, ondanks alle achterhoedegevechten van Britse en andere Euro-sceptici gaat de EU zeer duidelijk de richting uit van een hechtere politieke eenheid, die al het stadium van de confederatie voorbij is.

De kans wordt dan ook reëel dat én

van de jaren vijftig en op de rijkdommen van Kongo. Het optimisme en de levensvreugde van die jaren weerspiegelden zich uiteraard in Brussel, de aangename, ietwat provinciale hoofdstad van een klein Europees land, te vergelijken met het huidige Kopenhagen. De volksmens en de kleine burgerij spraken een Vlaams-Brabants dialect; de hoge burgerij Frans; maar langs de zuid-oostelijke kant (rond het Luxemburgstation, van Etterbeek en Elsene tot de Woluwe's) woonden al belangrijke groepen Waalse inwijkelingen. Het was ook een levendige stad, met brede „ramblas" en drukke handelsstraten, met mooie warenhuizen, talrijke theaters, cafés-chantants, drukbezochte koffiehuizen, enz. Een beetje zoals Manchester of München thans nog zijn.

De stad zelf, hoe klein ook, telde een verbazingwekkende verscheidenheid aan wijken, van de volkse Marollen tot de statige wijken rond het Ter Kamerenbos, en dus ook de Noord-Oostwijk. De Wereldtentoonstelling van 1958 in Brussel bracht daar een grondige verandering in. Verstandige bestuurders plegen het overheidsmanna waarvan het nationaal prestige gebiedt dat het in die omstandigheden ruim over de stad gestort wordt, aan te grijpen om deze een grondige beurt te geven. Barcelona, dat onder het Francobewind nogal ingedommeld was, profiteerde van de Olympische Spelen om zich met Spaanse federale gelden volledig te vernieuwen en kreeg een prestigieuze stedenbouwkundige prijs voor de wijze waarop het deze Spelen geïntegreerd had met verbetering van de kwaliteit van het stedelijk leven. Eenzelfde verhaal brengt Londen, na de Olympische spelen van 1952,

de uitbreiding én de „verdieping" Euro-Brussel zullen opstuwen naar een mega-hoofdstad, beantwoordend aan de grootte van de (bonds)staat die de EU dan zal geworden zijn. Washington DC (gesticht in 1791) kan dan inderdaad een goede voorafbeelding zijn van het toekomstige Brussel. De hoofdstad van de Verenigde Staten (een land met 287 miljoen inwoners) had lange tijd minder dan één miljoen inwoners. Maar sedert de Verenigde Staten tijdens de N*ew* D*eal*-jaren (Roosevelt), de Tweede Wereldoorlog en de Koude Oorlog uitgroeiden tot een „militair-industrieel complex" met meer dan een kwart miljoen ambtenaren, werd Washington een stad van meer dan vier miljoen inwoners die overvloeit in de buurstaten Maryland en Virginia.

Euro-Brussel zal dan geheel Vlaams-Brabant opslorpen. Naarmate Euro-Brussel uitbreidt stevent het derhalve af op een conflict met een Vlaanderen dat inmiddels waarschijnlijk weer wat autonomer zal zijn geworden. Om dit te vermijden bestaan niet veel alternatieven. Volgens de hoger genoemde deskundigen kunnen de belangen van Brussel en van Vlaanderen verzoend worden door de Belgische Gemeenschappen meer bestuursbevoegdheid te geven, m.a.w. zij denken aan een confederalistisch Belgisch model.[19] Dit kan een oplossing bieden voor de financieel-economische problemen van Brussel Maar eigenlijk verandert er niets aan de waarschijnlijkheid dat een opzwellend Euro-Brussel de territoriale integriteit van Vlaanderen zal aantasten.

Het opzwellend Euro-Brussel stevent af op een conflict met Vlaanderen.

In sommige economische kringen rond het weekblad T*rends* werd in de jaren tachtig de idee van een „B*russels*, D*istrict of* E*urope*" gelanceerd. Afgezien van de vraag of de EU bereid zou zijn een dergelijk district te besturen, kan dit evenmin binnen de grenzen van de agglomeratie behouden blijven. Dit zal ook het geval zijn indien Vlaanderen volledig onafhankelijk wordt zonder Brussel, dat dan ofwel een onafhankelijke ministaat wordt, ofwel een Waalse of Franse enclave binnen Vlaams grondgebied.

Het probleem zou uiteraard het minst acuut zijn mocht de EU een bijzonder losse confederatie worden, een veredelde vrijhandelszone, naar de wens van de Britse Euro-sceptici. Ook op dit vlak zijn de Engelsen de traditionele objectieve bondgenoten van Vlaanderen. Maar deze hypothese lijkt spijtig genoeg utopisch. Zoals vermeld, gaat het de andere kant uit.

[15] *Telecran*, weekmagazine van *Luxemburger Wort*, 15 december 2002.

[16] *De Financieel-Economische Tijd*, 2 januari 2003.

[17] *Le Soir*, 30 december 2002.

[18] *The Economist*, 14 december 2002.

[19] Clémer, Huysentruyt en Van Der Beken, o.c.

of recenter nog Lissabon, dat van de Wereldtentoonstelling van 1998 gebruik maakte om een vervallen havenwijk om te bouwen tot een volledig nieuwe wijk, het openbaar vervoer te verbeteren en de historische kern van de stad (die zwaar geleden had door een brand) te restaureren en te verfraaien.

Ongetwijfeld had men zoals de talrijke buitenlandse voorbeelden en de vorige Brusselse wereldtentoonstelling (1935) aantoonden, *Expo 58* kunnen aangrijpen om de sociale en openbare uitrusting te verbeteren, verloederde industriewijken te ontwikkelen tot nieuwe woon-, winkel- of desnoods kantoorcentra, de museale, architecturale en toeristische troeven van de stad te verbeteren. Het viel volledig anders uit. De stad viel ten prooi aan een ware samenzwering van staatsambtenaren, bouwpromotoren en politici voor wie de Wereldtentoonstelling de gedroomde gelegenheid was om ongestoord door morele bezwaren een enorme financiële slag te slaan en met het staatsmanna Brussel grondig om te vormen naar Amerikaans model. Zo werden stedelijke autowegen geslagen dwars door de stad; tientallen hectaren grond werden onteigend voor parkeerplaatsen, o.a. in het historische hart van de stad, dat met uitzondering van de Grote Markt en enkele geïsoleerde monumenten, vernield werd, en werden gehele woonwijken afgebroken. Hoe was dit kunnen gebeuren?

VdB en zijn PSC-vrienden

In 1956 werd Lucien Cooremans, ondervoorzitter van de *Maatschappij*

M*ogelijke oplossingen*: *decentralisatie…*

De beslissing om de zetel van de Europese Bank in Frankfurt te vestigen reikt een eerste sleutel aan tot een realistisch alternatief. Door die instellingen te scheiden die niet noodzakelijk bij mekaar horen en ze over verschillende vestigingsplaatsen te spreiden, wordt de druk op het Brussels leefmilieu en op Vlaams-Brabant verlicht en is er minder kans tot conflicten. Behalve het prestige is er immers geen zinnige reden waarom het Europees Parlement, de Europese beslissingsorganen (thans Raad van Ministers) en de Europese uitvoerende macht (thans Commissie) op eenzelfde plaats bijeengetrokken zouden worden.

Zo zouden het secretariaat en de commissies van het Europees Parle-



ment vanuit Brussel en Luxemburg naar Straatsburg kunnen verhuizen om daar samengebracht te worden met het eigenlijk parlement. Meteen zou een einde komen aan de huidige onzinnige en dure pendel van parlementsleden, ambtenaren en dossiers tussen die drie steden. Het Hof van Justitie en het Rekenhof zouden in Luxemburg blijven, de Commissie en het Secretariaat in Brussel.

Maar eigenlijk is het in deze tijden van elektronische verbindingen evenmin noodzakelijk dat én de uitvoerende macht én het politiek gezag op eenzelfde plaats blijven. Men kan zich voorstellen dat mocht de EU inderdaad een echt politiek overkoepelend gezagsorgaan krijgen – met het bijkomend personeel dat dit veronderstelt – het uitvoerend orgaan (de huidige administratie van de Commissie) zou verhuizen, bijvoorbeeld naar Bonn, waar veel kantoorruimte vrijkwam na het vertrek van de Duitse federale administratie naar Berlijn.

…of een gloednieuwe hoofdstad?

Naar aanleiding van de malafide perikelen rond het Berlaymont-gebouw verscheen in de vooraanstaande Duitse krant F*rankfurter Allgemeine Zeitung* een iets radicaler alternatief, met name de oprichting van een gloednieuwe hoofdstad op een plaats waar ruimte zat is, namelijk tussen Wenen en Bratislava.[20] Ook die krant gaat er van uit dat Brussel te klein is om de verwachte nieuwe toeloop van ambtenaren en inwijkelingen op te vangen. Bovendien zal de stad dan in het grotere Europa veel te excentrisch liggen. Het toeval wil dat het C*omité Stop* E*uro-*B*russel* in 1989 eveneens de verhuis van de EU- instellingen naar … Wenen bepleitte. (Al was de voorzitter van het Komitee, VUB-professor Herman Van Impe wel bang dat een „zo mooie stad als Wenen" het lot zou ondergaan van Brussel).

Maar ook buitenlanders die dicht bij de EU staan, zijn die oplossing genegen. Zo zegt Alain Seller, adjunct-secretaris van de Europese Ambtenarenbond: „Ik ben voor het vertrek van de Gemeenschappen uit Brussel. Ik heb dit luilekkerlandje in 15-20 jaar dramatisch zien vernietigd worden."[21] BBC-radio correspondent Justin Webb stelt: „Er zijn de aanslepende werken aan de Berlaymont waarvan de factuur nu reeds het viervoudige bedraagt; er zijn de sombere stalinistische kantoorgebouwen in een verkrotte, zielloze stad […] nu reeds hopen mensen op een verhuizing van de Europese instellingen naar Praag, dat centraler is en levenslustiger."[22] En eind vorig jaar toonde ook auteur en Brussel-kenner Geert Van Istendael zich voorstander van een verplaatsing van de Europese hoofdstad „naar het Oosten, naar Praag, waar na de 'fluwelen scheiding' nogal wat regeringsgebouwen leeg staan, Wenen of Boedapest. Dat zijn veel betere Europese steden."[23] Het voorstel om de Europese hoofdstad te verhuizen komt dus niet alleen van extremisten of weemoedige zielen.

Maar is het ook realistisch?

Een snel historisch onderzoek leert dat een verrassend groot aantal

voor de Wereldtentoonstelling, burgemeester van Brussel. Hij had het prestige noch het moreel gezag van een Buls, een Max of zelfs van een Van de Meulebroeck, die de eigenheid van hun stad wisten te verdedigen tegen toppolitici of zelfs tegen de koning. Dra zou blijken dat Cooremans volledig overschaduwd werd door zijn pasverkozen christen-democratische schepen Paul Vanden Boeynants, die verbindingsman speelde tussen het commissariaat-generaal van *Expo 58* en de *Maatschappij voor de Wereldtentoonstelling*, waarvan hij afgevaardigd-beheerder werd. Als dusdanig en als beheerder van *Logexpo*, die instond voor de hotelaccommodatie tijdens de wereldtentoonstelling, was „VdB" een van de weinige christen-democratische politici die onder de rood-blauwe regering Van Acker-Spaak (1954-1958) een graantje hadden kunnen meepikken van het immobiliënmanna dat ter gelegenheid van de Expo over de stad was uitgestrooid. Mede dankzij zijn vriendschappen met PSC-zakenlui zoals „Koning Parking" Charly De Pauw (CDP) was hij de drijvende kracht achter het voormelde „moderniseringsprogramma" dat zware littekens sloeg in het stedelijk weefsel en een eerste vlucht van inwoners op gang bracht.

In 1958 brachten de verkiezingen de toen nog unitaire Christelijke Volkspartij met een schier-absolute meerderheid aan de macht (regeringen Gaston Eyskens 1958-1961). Maar voor de zakenkringen rond VDB dreigde na de immobiliënroes van *Expo 58* een kater. De reusachtige bouwwerf van de vier voorgaande jaren was stilgevallen en zelfs *Expo 58* had niet helemaal aan de verwachtingen beantwoord –

[20] *Frankfurter Allgemeine Zeitung,* 5 november 2002.

[21] *Vlan*, 3 februari 1993.

[22] *BBC World,* 9 maart 2002.

[23] *TV-Brussel,* 15 december 2002. In een persoonlijke commentaar voegde Van Istendael daaraan toe dat ook voor hem absolute voorwaarde was dat de „gouden stad aan de Moldau" en de andere genoemde steden niet dezelfde stedenbouwkundige catastrofe zouden ondergaan als Brussel.



Brussel is het rijkste gewest, nochtans verpaupert de bevolking. Op de achtergrond: het Europarlement.

landen een nieuwe hoofdstad uit de grond hebben gestampt, omdat de oude hoofdstad te excentrisch lag, omdat een nieuwe staat ontstaan was uit een aantal staten die zich hadden samengevoegd tot een federatie, of omdat men na een oorlog of revolutie met een nieuwe lei wou beginnen.

Een der oudste voorbeelden is uiteraard het reeds vermelde Washington DC. Een halve eeuw later maakte de Britse koningin Victoria een einde aan de rivaliteit tussen de vroegere (Franstalige) Canadese hoofdstad Montreal en (Engelstalig) Toronto, door het netjes tussen beide steden gelegen dorpje Bytown uit te roepen tot de nieuwe hoofdstad Ottawa. Doordat Canada een losse federatie was, bleef het federaal district lange tijd een aangename leefbare stad van academici, musea en kunsttempels. Op 1 januari 2001 werd het samengevoegd met een groot aantal randgemeenten, maar het telt nog steeds geen miljoen inwoners.

In een meer recent verleden wisselden van hoofdstad: Turkije (Ankara); Australië (Canberra); Indië (Nieuw-Delhi); Pakistan (Islamabad, centraler gelegen dan Rawalpindi); het hoger vermelde Brazilië; Maleisië (Kuala Lumpur, toen het land een federatie werd); Nigeria (Abuja, centraler gelegen dan Lagos); Kazachstan (Astana in plaats van Almaty). Het recentste voorbeeld is Tanzania dat het centraal gelegen Dodama als nieuwe hoofdstad bouwt (in plaats van Dar es Salam).

Ook in de EU heeft de toetreding van Midden- en Oost-Europese landen voor gevolg dat het centrum van de Europese Unie naar het Oosten opschuift. Er zijn natuurlijk nog landen waar de hoofdstad niet centraal ligt – Washington DC is daar een bekend voorbeeld van (al lag het in de 18de eeuw wel centraal) – maar Brussel, Luxemburg en Straatsburg liggen bovendien in de Franse invloedszone en dat zullen op de duur Duitsland en de nieuwe landen *des guten zuviel* vinden. Een toegeving op dat gebied werd reeds gedaan toen besloten werd de Europese Centrale Bank in Frankfurt te vestigen, maar of dit zal volstaan is onzeker.

Naarmate de Europese Unie uitgroeit tot een wereldmacht, wordt de „zetelkwestie" ongetwijfeld een steeds belangrijker zetstuk op het politiek schaakspel tussen de Europese „groten" – Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië – met als inzet de controle over Europa. Bij deze strijd riskeert België een prijs te moeten betalen omdat het onder de paars-groene regering al te zeer zijn huik naar de wind heeft gezet van één van de betrokken partijen – Frankrijk. Of zoals

reeds tijdens de Expo bleken er te veel hotels en parkeerplaatsen, zodat zij koortsachtig op zoek gingen naar een nieuw ontginningsterrein. Het gelukkig toeval wou dat in datzelfde jaar 1958 de EEG zich in Brussel gevestigd had.

Misschien voorvoelde Wigny dat Europa een alternatief bood, wat een logische verklaring zou kunnen zijn voor zijn op het eerste gezicht merkwaardig aanbod om de Europese instellingen te vestigen in de dicht bewoonde Noord-Oostwijk. De zakenmogelijkheden op de immobiliënmarkt zouden fel worden vergroot door de localisatie van de nieuwe instellingen in dit dichtbevolkte hart van Brussel. Bovendien kon worden verwacht dat dankzij het uitgebreid net van stadsautowegen en gezien het ongemakkelijk openbaar vervoer, de duizenden forensen (waaronder de talrijke inwoners van de binnenstad die door Europa verjaagd zouden worden) dankbaar gebruik zouden maken van de comfortabele parkeergelegenheden van de firma CDP. Maar waarom precies in de Noord-Oostwijk? Ongetwijfeld omdat het prestige van die buurt het lokaas was dat de EEG moest lijmen. De EEG hapte gretig toe, zoals enkele jaren later bleek toen de Europese instellingen hun neus ophaalden voor het speciaal voor hen door CDP bedacht WTC-project: zij bleven liever tronen op de standingvolle hoogte van Linthout. De aankoop van het Berlaymontklooster voor de Europese Commissie was dan ook een fatale en onherroepelijke vergissing. Alle verdere Europese vestigingen zouden in dezelfde buurt geconcentreerd worden.

(A.M.)



De volkswijk rond het Noord-station werd door Charly De Pauw afgebroken om de WTC-torens te bouwen.

gewezen Vlaams minister Brigitte Grouwels zegt: „wie B*ruxelles français* eist, moet weten dat Europa nooit zal aanvaarden dat beide Europese hoofdsteden [Grouwels bedoelt Staatsburg en Brussel] Franstalig zouden zijn. Aangezien Frankrijk Straatsburg niet zal laten vallen, zou dit betekenen dat Brussel zijn Europese roeping zou verliezen."[24]

Het beste dat men vanuit Belgische oogpunt kan doen is zich zo neutraal mogelijk op te stellen in de hoop dat toch nog een of andere belangrijke Europese instelling in Brussel overblijft. Neutraliteit was trouwens de grote troef die België en zijn koningen in de 19de eeuw noodgedwongen uitspeelden en die hen geen windeieren gelegd heeft. Maar de paarsgroene regering deed net het omgekeerde, met het gevolg dat België alvast de vestigingsplaats van de NAVO dreigt te verliezen. Zoals de Amerikaanse ambassadeur in België liet verstaan,[25] koos België tijdens de Irak-oorlog al te nadrukkelijk partij voor Frankrijk, dat sedert de Middeleeuwen de Nederlanden bedreigd heeft, en voor Duitsland dat ons in de vorige eeuw twee maal overrompelde. Zoals de Vlamingen uit bittere ervaring weten, riskeert zoiets verkeerd af te lopen. Louis Michel trok echter ten strijde tegen supermacht Amerika en tegen onze traditionele bondgenoot Engeland. En blies als toemaatje het bondgenootschap met Nederland op. Daar komt bij dat als onvoorzien gevolg van de beruchte genocidewet, Amerikaanse toppolitici en militairen zullen aarzelen om zich nog naar België te begeven wegens het risico er te worden aangehouden.

De zetel van de NAVO geeft prestige en heeft geen negatieve urbanistische en anti-Vlaamse neveneffecten.

Dit alles heeft voor gevolg dat de plannen voor een nieuw NAVO-hoofdkwartier in Brussel in de ijskast werden gestopt en dat de rechts-conservatieven die bij president Bush de dienst uitmaken een handig argument toegespeeld krijgen om de vestigingsplaats van de NAVO over te plaatsen naar een van die strategisch beter gelegen landen van „nieuw-Europa" – zoals bijvoorbeeld Polen – waar zij bovendien op bevriende regeringen kunnen rekenen. Het hoofdkwartier van de NAVO geeft België (en Brussel) een prestige dat vele kleine landen ons benijden en omdat het NAVO-personeel (de militairen) over beide kanten van de Oceaan verspreid liggen, heeft dit weinig negatieve neveneffecten op de omgeving. Als de NAVO uit België vertrekt, zullen Michel en Verhofstadt de geschiedenis ingaan als de politici die uit Waalse electorale overwegingen het werk van de grootste naoorlogse minister van Buitenlandse Zaken, P.H. Spaak, hebben afgebroken.

Maar het vertrek van de NAVO zou ook het vertrek kunnen inluiden van andere Europese instellingen naar een meer centrale en meer neutrale omgeving.

André Monteyne*

[24] *ABC van Brigitte Grouwels,* Internet (www.brigittegrouwels.com), 3 januari 2003.

[25] *De Financieel-Economische Tijd,* 12 april 2003.

* André Monteyne is een voormalig lid van het Brussels Parlement en is actief binnen de Brusselse CD&V. Hij is auteur van het boek *De Brusselaars in een stad die anders is* (Tielt, Lannoo, 1981).

Geen plaats voor Vlaanderen in een Duits Europa

Louis Van Roy toont aan dat het een misrekening was van de Vlaams-nationalisten om tijdens de Tweede Wereldoorlog te denken dat Duitsland voor Vlaanderen zou kiezen. Integendeel, het Duitse militaire bestuur schakelde de Vlaams-nationalisten in om… België te redden. VNV-leider Hendrik Elias ging daarmee akkoord om ons volk aldus te behoeden voor een Nazi-regime.

Welk staatkundig lot was België na de verovering door de Duitse legers in mei 1940 beschoren? Welke lading dekte de *Flamenfrage* voor de bezettende overheid en voor de Vlaamse collaboratiepolitiek van het VNV (Vlaams Nationaal Verbond)? In tegenstelling tot Nederland dat na de bezetting een *Zivilverwaltung* kreeg, waarbij de bezettingsautoriteiten uit burgerleden van de Nazi-partij bestonden, kregen België en Noord-Frankrijk een *Militärverwaltung*, waar de dienst werd uitgemaakt door legerofficieren, waarvan er velen helemaal geen Nazi's en soms zelfs tegenstanders van het NS-regime waren.

Op 3 juni 1940 vond in Brussel een gesprek plaats van VNV-leider Staf De Clercq met *Militärbefehlshaber* generaal Alexander von Falkenhausen en diens adjunct, *Militärverwaltungschef* generaal Eggert Reeder. De VNV-leider heeft over dat gesprek bitter weinig bekend gemaakt, zodat aan te nemen is dat de bezettende militaire overheid niet veel interesse had voor de Vlaams-nationalistische eisen en verlangens.

Meer dan waarschijnlijk kreeg De Clercq te horen dat Hitler pas nà de oorlog over de politieke toekomst van Vlaanderen een beslissing zou nemen.[1] Dat was een ontnuchtering voor al wie ervan uitging dat Nazi-Duitsland de Vlaamse ontvoogding genegen was. Staf De Clercq en zijn harde nationalistische kern hadden het dan ook moeilijk met de doelstelling van de bezettende overheid om eerst en vooral het land politiek, administratief en economisch dienstbaar te maken aan het *Reich*. Vlaanderen bleek voor de Duitsers een tweede keuze te zijn; België primeerde.

Dit „België eerst" was voor het VNV een bittere pil om slikken. Moest de droom tot de hereniging van de Nederlanden definitief worden opgeborgen? Had Vlaanderen geen uitzicht meer op zelfstandigheid? Het is begrijpelijk dat De Clercq teleurgesteld was. Maar desondanks stelde hij na het gesprek met von Falkenhausen en Reeder een memorandum op waarin hij zijn partij op een presenteerblad aanbood voor collaboratie.

De Duitse kaart

De Clercq hoopte de Duitsers voor Vlaanderen te winnen door hun zijn onvoorwaardelijke steun aan te bieden, maar Vlaanderen had van Duitsland niets te verwachten. De Clercq's beslissing was een politieke flater die hij beging zonder dat er binnen het VNV hierover overleg was geweest. Democratisch „beraad" was nu eenmaal niet de sterkste kwaliteit van de VNV-leider. Zestig jaar na de feiten lijdt Vlaanderen nog altijd onder die fout. Vóór de oorlog had de *Sicherheitsdienst* (SD), de Duitse geheime dienst, gerapporteerd dat het VNV bestond uit een pro-Duitse vleugel en „een fervent anglofiele groep rond Borginon en Elias," terwijl De Clercq niet wilde of kon kiezen tussen beide vleugels.[2] Nu koos hij wel: hij trok de Duitse kaart.

Natuurlijk mogen we niet vergeten dat Staf De Clercq in die „wonderbare" zomer van 1940 zoals quasi iedereen overtuigd was van de onomkeerbaarheid van de Duitse militaire overwinning. Iedereen dacht dat de oorlog gedaan was en dat ook Engeland spoedig onderworpen zou worden. Zelfs het Belgische establishment van baronnen en graven, van hofdignitarissen en staatsmannen bood zich aan om met von Falkenhausen en Reeder samen te

[1] Bruno De Wever, *Staf De Clercq*, Brussel, Grammens, 1989, p. 161. De auteur verwijst ook naar Albert De Jonghe, *Hitler en het politieke lot van België*, Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1972.

[2] SD-rapport, in: Bruno De Wever, *Greep naar de macht – Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde*, Tielt, Lannoo, 1994, pp. 332, 334.



Hendrik Elias (1902-1973).

werken. Hun slaafse onderdanigheid verbaasde de Duitsers. M*ilitärverwaltungschef* Reeder drukte in zijn T*ätigkeitsberichte* meermaals zijn verwondering uit over het gebrek aan kritiek vanwege kardinaal Van Roey ten opzichte van de bezetter. Dit stond immers in schrille tegenstelling met de houding van kardinaal Mercier tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Er bestaat voor de dwaasheid van De Clercq echter geen excuus. Hij had zich van dat memorandum moeten onthouden. Ten eerste, omdat hij akkoord was gegaan met de beslissing die op 14 mei 1940 tijdens een vergadering van VNV-parlementsleden in Brussel was genomen om aan „geen tweede activisme" onder Duitse bezetting deel te nemen.[3] Ten tweede, omdat hij als flamingantisch leider verantwoordelijk was voor een heel volk, en niet alleen een politieke partij of een vleugel van een partij, zodat hij niet het recht had om zich door persoonlijke impulsen en individuele strategieën te laten leiden. Al bij al had hij beter moeten geïnformeerd zijn over de Duitse bedoelingen met Vlaanderen. Had zijn partij niet zelf als internationale stelregel gehuldigd dat F*rankrijk voor de* L*age* L*anden altijd een gevaar zou zijn*, D*uitsland een gevaar kon zijn*, *maar* E*ngeland nooit een gevaar zou zijn*?[4] Dit had de VNV-leider tot voorzichtigheid jegens Duitsland moeten aanzetten.

De Clercq wierp zich onverantwoord in de armen van een R*eich* waarvan wij vermoeden dat hij het niet of nauwelijks kende – tenzij (en dat maakt De Clercqs beslissing nog erger) hij meer van het nationaalsocialistische Duitsland afwist dan hij kwijt wou aan de Raad van Leiding van het VNV. Zo was Hendrik Elias verrast toen hij in 1945 werd geconfronteerd met de bewijzen van de vooroorlogse Duitse subsidiëring van de VNV-krant V*olk en* S*taat*.[5] Volgens historicus Bruno De Wever spreekt het vanzelf „dat de politieke collaboratie van het VNV nauw aansluit bij de geheime politiek van De Clercq vóór de Duitse inval."

Dat de E*inzelgänger* De Clercq een voorkeur had voor „geheim handelen" kan niet worden ontkend, zelfs niet als men ervan uitgaat dat hij gedreven werd door een onbaatzuchtige liefde voor Vlaanderen. Zijn wantrouwen – als het al geen haat was – jegens België was zo groot dat hij de kans niet wou laten glippen om via collaboratie met Duitsland „België" uit de atlas te scheuren. De vraag blijft of een leider, zelfs wanneer rond zijn figuur enige mythevorming te rechtvaardigen is, zo'n beslissing uit eigen naam mag nemen. De Raad van Leiding werd tijdens de bezetting meer dan eens verrast door De Clercq's persoonlijke beslissingen, met name: de oprichting van binnenlandse militaire formaties (o.m. de Vlaamse Wacht); zijn verdoken werving (weliswaar op aanraden van Reimond Tollenaere)[6] voor de W*affen*-SS nog vóór de oorlog tegen Rusland was uitgebroken, met de bedoeling er kaderofficieren uit de distilleren voor een latere Vlaamse militaire en/of politionele opbouw; de totstandkoming van het Vlaams Legioen voor het Oostfront.

Volgde Staf De Clercq een vaste strategie of liet hij zich domineren door impulsen van het ogenblik? Hoe (on)standvastig was zijn tred op die politieke weg? Na het uitbreken van de oorlog tegen Polen in september 1939 herhaalde hij op een vergadering van de Algemene Raad van zijn partij zijn al eerdere geformuleerde stellingname: „Al wie België binnenvalt wordt door ons beschouwd als de vijand." Op 30 september 1939 verklaarde Staf De Clercq nogmaals dat het loyalisme van het VNV ten overstaan van de regeringspolitiek afhankelijk zou zijn van de Vlaamse gezondmaking van het leger.[7] Het was steeds De Clercq die „verklaarde." Niemand anders. Hij vroeg zijn topkaders wel om advies, maar het was steeds de VNV-leider die de vragen formuleerde waarop hij antwoord verwachtte. Die manier van doen was eigen aan het „gezagspatroon" in de maatschappij van toen, ook buiten de kringen die vandaag als „fascistisch" worden omgeschreven.

De Nazi-bonzen in Berlijn waren over Staf De Clercq evenwel niet tevreden. Reinhard Heydrich, de adjunct van SS-leider Heinrich Himmler en hoofd van

[3] De Wever, *Staf De Clercq*, p. 161. Op de vergadering van 14 mei 1940 waren benevens Staf De Clercq nog aanwezig: de VNV-fractieleiders Borginon en Van Dieren; de VNV-parlementsleden Finné, Lambrechts, Romsee, Van den Berghe en Elias. De laatste drie waren ook lid van de Raad van Leiding.

[4] Bruno De Wever, *Greep naar de macht*, pp. 195-196.

[5] De Wever, *Staf De Clercq*, p. 118. Vele VNV'ers verwezen de geruchten over een geheime pro-Duitse politiek van hun gewezen leider naar het rijk der fabels. Zij schermden met het officiële standpunt van het VNV inzake de neutraliteitspolitiek.

[6] Reimond Tollenaere behoorde tot de meest besproken en bekendste figuren uit het Vlaams-nationalisme tijdens het interbellum. Hij was propagandaleider van het VNV en nam geregeld revolutionaire standpunten in. Met zijn radicaal-Dietse en Nieuwe Orde-standpunten botste hij binnen het VNV vaak op hevige weerstand. Zie: Pieter-Jan Verstraete, *Reimond Tollenaere – Biografie*, Kortrijk, Verstraete, 1996, passim.

[7] De Wever, o.c., pp.113-114. Vrijdaghs, een activist uit de Eerste Wereldoorlog, typeerde De Clercq als een *minus habens*, die gedreven werd door „geldzucht, wraakzucht, impulsiviteit, bekrompenheid, ijdelheid." Volgens Vrijdaghs was „De Clercq in wezen anti-Duits ingesteld, een marionet van de klerikale en burgerlijk-democratische vleugel van het VNV, kortom van het Vlaams verraad."

het *Reichssicherheitshauptamt* (RSHA) in Berlijn, noemde de VNV-leider in januari 1941 in een brief aan minister van Buitenlandse Zaken Joachim von Ribbentrop, „een stomme katholieke anti-Duitse marionet."[8] Himmler bekloeg zich bij Martin Bormann, Hitlers privé-secretaris, dat het VNV gekant was tegen „pan-Germaanse ideeën."[9] Ernst Ehlers, chef van de *Judenabteilung* van de Gestapo, schreef in januari 1942: „Het VNV heeft tot dusver nog niet het minst begrip getoond voor het joodse en raciale vraagstuk."[10] Maar nog minder tevreden waren ze over De Clercq's opvolger: de „anglofiel" Elias.

De Belgische kaart

Het VNV collaboreerde voluit, zowel in de eerste bezettingshelft (onder Staf De Clercq) als in de tweede (onder Hendrik Elias). Daar kan men niet omheen. In het publiek waren de woorden van de twee leiders „Duitsvriendelijk" en spraken zij van „een blijvend vertrouwen in de *Führer*." Maar de motivatie van Elias was niet dezelfde als deze van De Clercq. Dat ontging Himmler niet. Begin februari 1943 – Staf De Clercq was al bijna vier maanden overleden[11] – deelde de *Reichsführer*-SS *„personlich"* in een *„eigenhändig"* geschreven brief aan *Militärverwaltungschef* Reeder mee dat in de collaboratie de „Duitse noodwendigheid" primeerde en niet de belangen van het VNV.[12] Himmler was niet opgezet met Elias als opvolger van Staf De Clercq. Reeder werd voor deze opvolging gedeeltelijk verantwoordelijk gesteld. Himmler schreef: *„Zum mindestens mussten Sie* [*Reeder*] *aber in dem Augenblick in dem Sie von dem Tod des Staf de Clercq hörten, sofort nach Belgien abreisen um sich um die Einsetzung des Nachfolgers zu bekümmern*."[13]

De VNV-collaboratie onder Hendrik Elias was anders dan die onder De Clercq. Elias zette de radicale anti-Belgische en emotioneel-geladen collaboratie van Staf De Clercq op het Belgische spoor waarop Reeder al van in het begin had aangedrongen. Dit gebeurde tot ergernis en mistevredenheid van de aanhangers van Staf De Clercq en van de Groot-Nederlandse getrouwen. Elias leunde aan bij de „Belgische" politiek van de Duitse bezettende overheid omdat de *Militärverwaltung* der *Wehrmacht*-generaals de fanatieke nationaalsocialistische en Germaans-racistische objectieven van de *Reichsführer*-SS probeerde tegen te gaan. Ook Elias wilde niet marcheren voor de SS. Hij vond dan ook dat hij Reeder moest steunen in zijn pogingen het partijregime van Himmler zo lang als mogelijk uit België te weren. Het behoud van België was te verkiezen boven de dictatuur van de SS.

Reeds op het einde van 1942 stuurde Himmler voor België aan op een *Zivilverwaltung* door NS-partijbonzen. Het militaire bestuur was niet de bondgenoot van de partij. Dit veroorzaakte binnen België een kortsluiting tussen het militaire en het politieke apparaat waardoor de collaboratie aan één kant nog radicaler, bitsiger, onverzoenlijker, gemener en bloediger werd. Hendrik Elias keerde zich af van de „Dietse ideologie" van Staf De Clercq en consorten, maar was even radicaal gekant tegen de „*Anschluss*"-idee van *DeVlag* en de Vlaamse SS die Vlaanderen niet de minste politieke onafhankelijkheid noch bewegingsruimte zou hebben bezorgd.[14] In de zomer van 1944 sprak SS-*Obergruppenführer* Berger voor de „Hitlerjeugd Vlaanderen" nog over „de terugkeer van Vlaanderen naar het *Reich*."

Terwijl in Vlaanderen de politieke collaboratie bijgevolg op een dubbelspoor zat, kwam daar voor België nog een dimensie bij. In het zuiden van het land en in Brussel roerde Rex-leider Léon Degrelle zodanig ambitieus de Germaanse trom dat in kringen van het RSHA in Berlijn geruchten opdoken dat de *Führer* er aan zou denken om Degrelle aan het hoofd te plaatsen van een na-oorlogs „protectoraat België." Hendrik Elias meende er daarom goed aan te doen om op de *Wehrmacht*-trein van Eggert Reeder te springen, al had die België als terminus.[15]

---

[8] Heydrich aan Ribbentrop, ontvangen 29 januari 1941 (*Politisches Archiv des Auswärtiges Amtes Bonn*, Inland II g. Belgien 1940-1943).

[9] Himmler aan Bormann, 13 juli 1942 (*Bundesarchiv Koblenz*, NS 19 (Neu) 1544).

[10] Rapport Ehlers, 31 januari 1942, geciteerd in Maxime Steinberg, *L'Etoile et le fusil – La question juive 1940-1942*. Brussel, Vie Ouvrière, 1983, p. 139.

[11] De Clercq stierf, nauwelijks 58 jaar oud, op 22 oktober 1942.

[12] Himmler aan Reeder, 16 februari 1943 (*Feld-Kommandostelle*): *„Ich ersuche Sie daher noch einmal als deutschen Beamten sowohl wie als SS Führer, den grossen Gesamtebelangen gegenüber VNV-Teilbelangen zum Durchbruch zu verhelfen."*

[13] Idem: *„Ihr Verhalten beim Tod Staf de Clercq's habe ich nicht verstanden. Sie befanden sich gerade in Köln in Urlaub. De Weg von Köln nach Brüssel beträgt nur wenige Stunden. Meines Erachtens – und nach den Gewohnheiten die wir in der Bewegung in den ganzen Kampfjahren hatten – und nach den Sitten die wir vom Führer Adolf Hitler selbst gelernt haben, hat in einer solcher Spannungszeit der verantwortliche deutsche Mann nicht in Urlaub zu sein."*

[14] Zie het document *Volkstumpolitik* behorende tot het dossier van het naoorlogse proces tegen von Falkenhausen, *„top secret"*, werkstuk nr.56. In een verklaring van Constantin Canaris, chef van de SIPO en de SD in België, staat in het Frans vertaald te lezen: *„La Source [Canaris] assista à une conférence entre Himmler, Jungclaus, le SS Gruppenführer Berger et Kaltenbrunner près de Salzbourg en mars 1944; conférence à laquelle le Dr. Elias et Van de Wiele* [de leider van DeVlag] *étaient présents. Là, Himmler, en dépit de l'intention de prévoir un Ausschuss de la Flandre avec l'Allemagne, ordre donné par Abt.III, parla au Dr. Elias de la possibilité d'une Flandre indépendante dans l'organisation d'après guerre de l'Europe et argua du fait que les flamands avaient déjà fait partie du peuple germanique et qu'il serait beaucoup mieux pour eux de retourner en temps opportun dans le giron de l'Allemagne. Il* [Himmler] *dit également qu'il serait impossible pour de petits pays d'avoir dans le futur une politique indépendante."*

[15] In doc. nr. 118 uit het dossier proces von Falkenhausen, opgesteld door Reeder op 22 augustus 1941, trekt deze er de aandacht op dat „Vlamingen niet uit het oog mogen verliezen dat de meerderheid van hun medeburgers de nationale driekleur verkiezen." Voor de bezettende overheid een duidelijke hint welke houding zij voor haar *„Ruhe und Ordnung"*-politiek ten opzichte van België had aan te nemen.



Uit het verhoor van von Falkenhausen op 12 oktober 1948 voor de Krijgsraad te Brussel blijkt dat hij enkel het VNV van Elias en de gematigde Rexisten [zonder Degrelle] als redelijke elementen onder de collaboratiemiddens beschouwde omdat zij België als entiteit wilden behouden. Voor von Falkenhausen en Reeder was en bleef het dynastieke België één en ondeelbaar. Beiden werden dan ook door Himmler als politieke tegenstanders beschouwd.[16]

De houding van Elias zorgde voor verwarring in zijn eigen partij. Niemand gaf binnen het VNV in mei 1940 nog een cent voor België. Het was ermee gedaan. Amen en uit. En dan sloeg het VNV in de tweede bezettingshelft plots een „Belgische" marsrichting in! Geef toe dat zulks voor de radicale Vlaamsgezinde, voor de partijmilitant, voor al wie zich paramilitair en aan het Oostfront had geëngageerd, zeer bevreemdend moet zijn geweest. Want wat bleef nu nog over van het vroegere streven en ideaal? Was men niet bedrogen?

Tussen hamer en aambeeld

M*ilitärverwaltungschef* Reeder had al bij al een grotere sympathie voor Vlaanderen dan voor Wallonië, maar als chef van het militaire bestuur voerde hij in overleg met von Falkenhausen een bezettingsbeleid dat op het instandhouden van een zo homogeen mogelijk België was gericht. Na de oorlog verklaarde Reeder dat hij de bevolking, én Vlaanderen in het bijzonder, de angels van het nationaal-socialisme had willen besparen. Om daarvoor kans op slagen te hebben, koos hij het VNV tot bondgenoot en steunde hij voluit de drie Vlaamse secretarissen-generaal Leemans, Romsee en De Winter.

Reeders vriend, Franz Thedieck, die tot in april 1943 O*berregierungsrat* in de M*ilitärverwaltung* te Brussel was, vertelde mij toen ik hem in 1986 opzocht: „Die drie secretarissen-generaal hebben gestreden als leeuwen om België te redden. Ik voeg daaraan toe dat het VNV voor het voortbestaan van België een gewillige partner is geweest. Ik weet dat het Elias niet in dank is afgenomen: niet door België, niet door VNV-militanten, en niet door persoonlijke vrienden die een hardere flamingantische tot zelfs pro-Duitse koers wilden varen. Uit misnoegdheid veranderden velen van kamp. Zij stapten over naar de radicalere D*eVlag*."

„Het was in die tijd", aldus nog Thedieck „niet bepaald gemakkelijk om consequent overeenstemmend te blijven handelen als militair en als bezettende overheid. Vaak dekte dit niet dezelfde lading. Op de pertinente vraag die ons menig keer binnenskamers werd gesteld: U *bent anti-nationaalsocialist en toch blijft u in oorlogsplunje*. U *haat dat regime en toch blijft u in soldatentenue en laat u zelfs weerstanders of gijzelaars fusilleren*, konden wij niets anders antwoorden dan dat wij onze soldatenplicht moesten doen om de oorlog… te winnen of de militaire schade te beperken in de hoop [!] daardoor de SS-politieke ideologie te kunnen overovervleugelen. Dit klinkt nu paradoxaal – missschien ook hypocriet – en ongeloofwaardig. Maar complotteren of samenzweren tegen Hitler en het NS-regime was met een waakzame Gestapo in de buurt een bijzonder riskante tot levensgevaarlijke onderneming.Vastberaden listigheid en het interpreteren of uithollen van bevelen leken verstandigere methodes of middelen te zijn om met enige kans op succes Berlijn, het RSHA en de NS-politiek van Himmler op afstand te houden. Maar dit kon niet – althans niet vanuit België – zonder hulp of medewerking van collaborerende organisaties die voor Berlijn 'nationalistisch' aanvaardbaar waren. Het VNV beantwoorde aan dàt criterium. De vraag is nu: M*ocht* E*lias zich onttrekken aan de morele regel van 'het minste kwaad*?' Akkoord, hij had in de meest precaire momenten van de conflicten tussen Reeder-Himmler en tussen VNV-DeVlag uit de collaboratie kunnen treden, maar ware dit voor Vlaanderen, voor België, zelfs voor de M*ilitärverwaltung* een betere oplossing geweest? Neen. Het ware voor de niet-nationaalsocialisten een catastrofe geworden."

[16] Himmler die niet het minste vertrouwen in von Falkenhausen had, stelde Hitler reeds einde mei 1940 voor om een „*Reichskommissar für Belgien*" te benoemen. (cfr. De Jonghe, o.c.). PV van verhoor van 12 oktober 1948, werkstuk nr. 110, proces von Falkenhausen: „Himmler wou de zuivere annexatie […]; ik [von Falkenhausen] heb mij ingespannen mij los te maken van collaborerende organisaties; voor mij telde de gehele Belgische gemeenschap."

Franz Thedieck sprak in dat interview met de ernst van gewezen Duitse staatsman en met de kennis van de bezettingstijd. Had hij niet van dichtbij meegemaakt hoe achter de coulissen aan „politiek" werd gedaan en hoe de term „collaboratie" naar klank en inhoud kon verschillen naargelang doelstelling, functie en engagement?[17]

Intussen was het Elias ook duidelijk geworden dat het NS meer voorstelde dan de planning van een sociaal-economische ordening binnen Europa en een „rechtse vorm" van een „Nieuw Socialisme."[18] Achter het enigszins verleidelijk NS-uithangbord stak een wereldbeschouwing waaraan vandaag enkel met afschuw is terug te denken. Het verhulde een regime waarin „bloed en bodem" de heipalen zouden zijn geweest voor de oprichting van een heidense religie en waarbij alle oude beschavingswaarden overboord zouden zijn gegooid.

Vanaf de definitieve breuk in 1943 tussen het VNV en de SS-F*ührung* ging het hard tegen onzacht verder. Het VNV werd geweerd uit Duitsland: het dagblad V*olk en* S*taat* geraakte niet meer over Duitse grens verspreid; de activiteiten van het VNV onder de Vlaamse arbeiders in Duitsland mochten niet meer worden voortgezet en het VNV moest plaats ruimen voor DeVlag. In België was de situatie omgekeerd: de M*ilitärverwaltung* weerde zoveel als mogelijk DeVlag- en Vlaamse SS-figuren uit bestuurlijke- en controlefuncties. Reeder gaf voor administratieve ambten de voorkeur aan VNV-ers die het koningschap en de idee van een Belgische staat niet openlijk verwierpen.[19]

Het VNV is echter niet de eerste en enige „bondgenoot" van het tweetal von Falkenhausen-Reeder geweest. Ook het „*la* B*elgique de papa*" of het „*la* B*elgique de la noblesse*" was er, zelfs zeer vroeg , bij betrokken. Van bij het begin van de bezetting was „R*uhe und* O*rdnung*" voor de Duitse militaire overheid het equivalent tot het voeren van een uitgesproken Belgische politiek om, ten eerste, Duitsland economisch sterker te maken want de oorlog moest worden gewonnen, en, ten tweede, om zoals hierboven reeds aangegeven werd, de staat België tot vriend te kunnen maken en te houden, met de „krijgsgevangen" koning als een koninginnestuk!

Op 1 juni 1940 noteerde Hendrik De Man na een gesprek met Leopold III te Laken dat de koning had vernomen dat de oplossing van de kwestie der administratie van België en van de toekomstige taal- en volksgrenzen in Europa uitgesteld was tot na het einde van de militaire operatie op het vasteland. Dit betekende dat de koning en België voorlopig op rozen zaten en dat zij niet bevreesd hoefden te zijn voor de politiek-staatkundige denkbeelden of plannen van Hitler. Een geruststelling voor het koningshuis. Meende de F*ührer* aldus België gemakkelijker in de Duitse appel te doen bijten? Wat wou Hitler na de capitulatie van België bekomen?[20] Had „*das* F*lamentum*" nog echt zin?

Hitler en de Flamenfrage

Het is bekend dat op het einde van de jaren dertig, en alvast in 1940, toen gedacht werd aan een offensief in het Westen, de „F*lamenfrage*" door Hitler uitdrukkelijk werd vernoemd.[21] Zij stoelde op de etnische dualiteit van België. Bovendien waren ook Hitlers politieke instructies na de capitulatie van Leopold III bijzonder duidelijk: Vlaamse krijgsgevangenen moesten worden begunstigd, tegemoetkoming aan Waalse krijgsgevangenen ontzegd. Bewees dit niet dat er een actieve „*Flamenpolitik*" werd gevoerd? Ging de nieuwe Duitse bezettingsoverheid de aanzet tot Vlaamse ontvoogding die de Duitse overheid op het einde van de Eerste Wereldoorlog had gegeven, in 1940 doortrekken? Vlaams-nationalisten hoopten dit. Zoals zou blijken, was het een ijdele hoop. De nieuwe Duitse bezetter was niet „flamingantisch"-gezind en voedde niet in het minst ontvoogdingsideeën. Zijn politiek was

[17] Franz Thedieck was *persona non grata* bij Heydrich (brieven van 18 maart 1942 en 23 mei 1942) en bij Himmler (brief van 16 februari 1943). Himmler noemde hem een *„unseliger Ratgeber auf politischem Gebiet in Belgien."* Op aandringen van Himmler moest Franz Thedieck in april 1943 België verlaten. Na de oorlog werd hij staatssecretaris in de regering Adenauer. Weinige weken nadat hij 95 was geworden, overleed hij. Op 5 juli 1986 had ik met hem een gesprek in zijn woning in Bonn. Hij zei mij toen: „Jef Van de Wiele wou een '*Gau Flandern*,' al dan niet geannexeerd bij Duitsland; Léon Degrelle wou een '*Gau Wallonie*.' En Elias verleende Reeder de nationalistische steun die nodig was om Berlijn te kunnen paaien en Himmler op afstand te houden."
De streng praktizerende katholiek Thedieck was een persoonlijke vriend van Eggert Reeder, die uit een evangelisch milieu stamde. Beiden hadden tijdens de bezettingsjaren geen politieke geheimen voor elkaar. Zelfs toen Thedieck Brussel verlaten had, werd hij nog tweemaal door Reeder voor advies ontboden. Thedieck verwees daarnaar in die *„Ansprache anlässlich der Gedenkstunde für Eggert Reeder am 22. November 1960"* in Bonn: *„Zweimal habe ich Reeder in den beiden folgenden Jahren* [1943/44] *noch auf seinen Wunsch in Brüssel besucht, um ihm in besonders prekären Situationen zu assistieren. Über das, was wir in diesen Jahren gemeinsam erlebten, liessen sich Bücher füllen."*

[18] Uit een brief van 6 augustus 1986 van Dr. Lutz Pesch, tijdens de bezetting verbonden aan de Duitse propagandadienst in België: *„Nach Hitlers Machtergreifung waren die radikalen und gemässigten Sozialisten verschwunden, sehr viele von ihnen sogar zum NS übergegangen. Die Katholiken des Zentrums arrangierten sich, auch via Konkordat* […]. *Die Grundbesitzer wurden saniert, der Adel hatte überall seine Beziehungen und 'rettete' sich in die Wehrmacht* […]."

[19] Uit een in het Frans vertaald rapport van Eggert Reeder aan de substituut van de auditeur-generaal, op datum van 2 mei 1949 (doc. nr. 351, dossier proces von Falkenhausen): *„L' Administration Militaire était toujours d'accord que l'on n'envisage que tels candidats qui était fidèles au Roi et ne rejetaient par conséquent pas l'idée de l'Etat Belge."*

[20] PV van ondervraging von Falkenhausen en Reeder op 24 juni 1949 (doc. nr. 661, dossier proces von Falkenhausen). Tijdens dat verhoor werd aan von Falkenhausen de vraag gesteld: *„C'était alors Hitler lui-même qui respectait la souveraineté de la Belgique?"* waarop von Falkenhausen antwoordde: „Dit is een kwestie van persoonlijke appreciatie."

[21] Zie: De Jonghe, o.c., pp. 124 e.v., en 186 e.v.

Duits en gericht op België als economische noodzaak voor de oorlogsproductie. In concreto, knevelde de bezettende overheid het Vlaams-nationalisme met zijn Dietse exponent en met zijn droombeelden over zelfbestuur. De Duitse militaire overheid had er eenvoudig geen agenda voor. Achteraf beschouwd was dit een lacune waarin de groei van DeVlag en de Algemene SS leidde tot onderlinge hetzes die Vlaanderen verwondden.

Hadden Alexander von Falkenhausen, de militaire opperbevelhebber in België en Noord-Frankrijk, en Eggert Reeder, de chef van het militaire bestuur, dan een andere mening over Hitlers instructies voor een actievere *„Flamenpolitik?"* Ongetwijfeld. Beiden hadden geen zin om enige oplossing te geven of te zoeken voor het Vlaams-Waalse vraagstuk, wat binnen België toch de diepste wortels van het politiek-staatkundige voortbestaan raakte. De Duitse bezettingsoverheid had haar eigen visie op de Belgische staat, op het taalvraagstuk, op de Vlaams-Waalse tegenstelling. De *„Flamenfrage"* die Hitler in *„germanisch-völkischen Sinne"* had gesteld, bleek voor von Falkenhausen noch voor Reeder een aansporing voor het voeren van een *„Westpolitik"* te zijn.

De generaal-opperbevelhebber koppelde het politieke lot van België[22] aan de onafhankelijkheid van het land en aan de aanwezigheid van een „krijgsgevangen" koning. Hij had een afschuw voor *„une politique de nationalités durant la guerre,"* wat volgens hem tot bezettingssteriliteit zou hebben geleid. Kortom, de militaire bevelhebber voor België en Noord-Frankrijk, alsmede *Militärverwaltungschef* Reeder wilden over de *„Flamenfrage"* als zodanig niets horen. Ter verrechtvaardiging voerden zij aan wat Hitler hen met betrekking tot België zou hebben meegegeven: *„Laisser toutes portes ouvertes,"* wat von Falkenhausen interpreteerde als: *„La meilleure façon de realiser cette directive, c'était à mes yeux de ne rien changer du tout."*[23]

De Nazi's zijn hier niet langer dan zeven weken baas geweest.

Een rapport van Reeder van 22 augustus 1941 was even duidelijk als de interpretatie van von Falkenhausen. In zijn Franse versie: *„Les notions 'dietsch' et 'deutsch' sont à l'ordre du jour des derniers temps. Si par 'dietsch' on comprend le développement du peuple flamand, de sa culture et de son caractère national, cette institution mérite alors d'être reconnue sans réserve par la* Militärverwaltung*; si cependant, cela signifie une question politique régionale, la* Militärverwaltung *ne pourrait tolérer sa discussion vu que cela constituerait une anticipation de la décision finale, qui jusqu'à présent, n'est pas encore tombée."*[24] Hieruit blijkt dat de door Hitler voor België meegegeven „Flamenfrage" geen essentiële impact op het militaire beleid heeft gehad. Was zij niet eerder een fopspeen voor goedgelovige Vlaamse nationalisten?

Zo moet Staf De Clercq zich in juni 1941 voorzeker een aap hebben geschrokken toen hij van von Falkenhausen te horen kreeg dat het „Vlaams legioen" voor het Oostfront onder de Belgische driekleur moest vertrekken. Motief: *„l'unité belge."*[25] Het Waals Legioen was vertrokken met de driekleur op kop, het Vlaams Legioen moest hetzelfde doen. Staf De Clercq dreigde hierop alle militaire engagementen te verbreken. Na fel protest werd toestemming verleend voor het gebruik van de leeuwenvlag, maar het militaire bestuur verzette zich tegen een fusie van het Vlaams met het Nederlands Legioen – naar het voorbeeld van de SS-*Standarte Westland* waarin Vlamingen en Nederlanders samen waren. Vanaf dat moment wist Staf De Clercq dat de legioensoldaten onder zuiver Duits commando zouden komen te staan en dat de beloofde aalmoezeniers geen toegang tot het Legioen zouden krijgen. Dit werd bij de werving de christelijke oostfrontvrijwilliger in het moederland verzwegen.

De *„Volkstumpolitik"* van Duitsland was niet deze van en voor Vlaanderen. De *Militärverwaltung* koos voor België want het Duitse leger wilde binnen België geen veranderingen doorvoeren zolang de oorlog duurde, maar er bestaat weinig twijfel over dat als de Nazi's de oorlog gewonnen zouden hebben en het land uiteindelijk onder een *Zivilverwaltung* terecht zou zijn gekomen, het

[22] Zie: ondervraging von Falkenhausen in Nuremberg op 27 november 1945 door Pierre Mounier, in opdracht van het Franse openbare ministerie, verbonden aan de Internationale Militaire Rechtbank voor oorlogsmisdaden

[23] PV van verhoor 24 juni 1949, Krijgsraad Brussel, doc. nr. 661, Franse vertaling.

[24] Rapport Reeder, 22 augustus 1941, doc. nr. 118 uit het dossier proces von Falkenhausen.

[25] Rapport Reeder, doc. 118, annexe I.

VNV het pleit verloren zou hebben van DeVlag. Dan had Vlaanderen een „rattachisme" bij Duitsland te wachten gestaan.

Het „*Flamentum*" dat in het begin van de bezetting door het VNV nog als een hefboom werd beschouwd tot om- of vervorming van België, was zelfs de betrekkelijkheid van een „*Ideen-spielerie*" kwijt. Het is opmerkelijk dat de *Führer* nadien zijn vroegere consignes m.b.t. de „*Flamenfrage*" nooit nog ter sprake bracht. Uit getuigenissen voor de krijgsraad te Brussel van Constantin Canaris, chef van de SIPO en SD te Brussel, was te vernemen dat SS-*Obergruppenführer* Reinhard Heydrich op de hoogte was van Hitler's plannen voor het na-oorlogse België. Welke plannen waren dat? Daar mocht nationalistisch Vlaanderen geen exacte kennis van nemen. Op 20 december 1942 had Hendrik Elias te Antwerpen in zijn eerste rede als VNV-leider zijn partijgenoten nog voorgespiegeld dat men kon hopen op een onafhankelijk Vlaanderen, terwijl hij wist dat de Duitsers daar niet van wilden weten. Drie maanden later, op 14 maart 1943, startte de leider nog een wervingscampagne voor het Oostfront. Men kan zich afvragen waarom.



Geen vriend van Vlaanderen.

Indien men niet aanneemt dat Elias zijn lot verbonden had aan Reeders pogingen om het SS-*Führungsregime* van Himmler te weren, is er geen enkele redelijke verklaring te geven voor de voortzetting van de collaboratie door het VNV. Pater Jules Callewaert begreep dan ook niet waarom het VNV naar buiten uit, naar Vlaanderen toe, speculeerde op een Duitse overwinning.[26] Maar Elias kon politiek niet anders handelen. In die precaire periode van de collaboratie moest Berlijn ten opzichte van het VNV gunstig gezind worden gehouden. Dit was een *conditio sine qua non*, een noodzakelijke voorwaarde, om België onder het gematigde bestuur van de *Militärverwaltung* te kunnen houden. De „*Flamenfrage*" die met Duitse propaganda het land was binnengewaaid, was in de tweede bezettingshelft in te enten op het voortbestaan van … België.

Reflexie

Vandaag wordt beweerd dat België meer dan vier jaar door de Nazi's is bezet geweest. Dit is niet juist. De echte Nazi's zijn hier niet langer dan zeven weken de baas geweest, namelijk toen van half juli 1944 tot begin september 1944 een *Zivilverwaltung* de macht in handen had. Het kalf was toen al verdronken voor Himmler en consorten. Wie de militaire bestuursoverheid, die anti-Nazi was, een „Nazi-bezetting" noemt, doet haar onrecht aan. Zonder dat bestuur had België niet aan Himmler kunnen ontkomen.

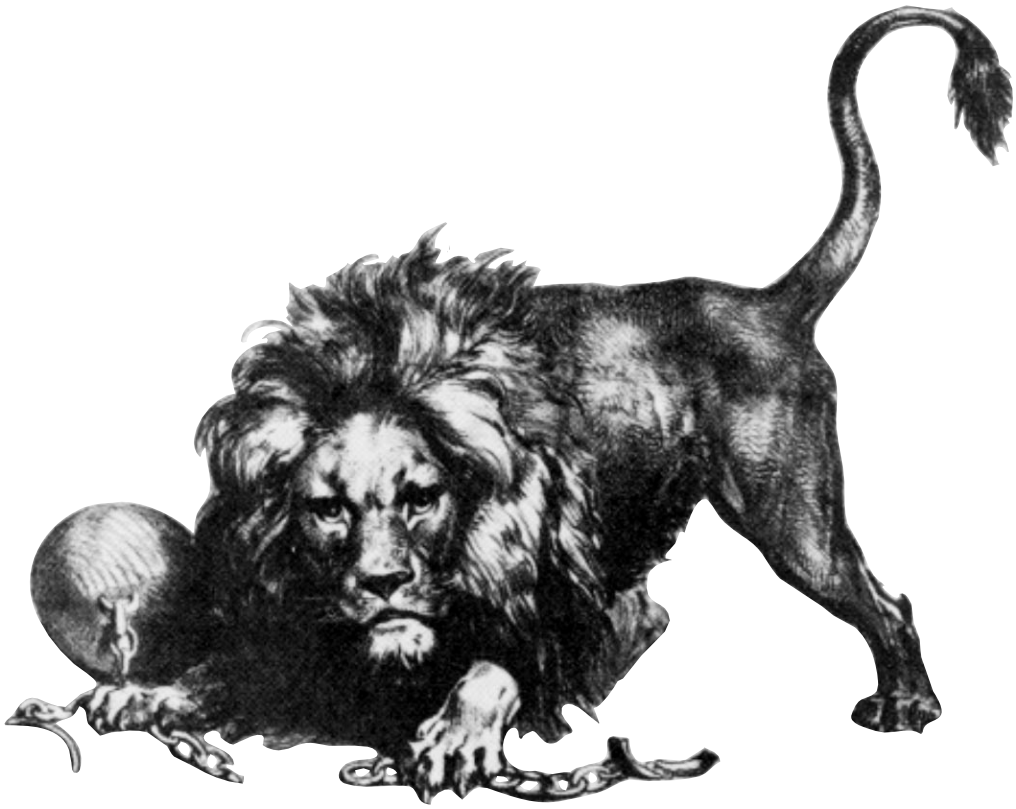
Bezetting, collaboratie, „*Flamenfrage*" dienen ook van uit die hoek te worden bekeken. Dan zal blijken hoe dicht het Belgische establishment en het VNV bij elkaar hebben gestaan om het lot van België de laatste twee jaar van de bezetting uit nationaalsocialistisch vaarwater te houden.

De collaboratiepolitiek van Staf De Clercq en die van Hendrik Elias zijn daarom niet met elkaar te vergelijken. In de tweede bezettingshelft was de breuk tussen het VNV en DeVlag en de absolute VNV-afkeer van de politieke SS te sprekend om het geheel van de collaboratie over dezelfde „zwarte" kam te scheren. In bepaalde kringen en media wordt het Vlaams-nationalisme van vóór en tijdens de oorlogsjaren al te gemakkelijk herleid tot „verachtelijk fascisme." Met betrekking tot de VNV-collaboratie zijn nuances, zelfs grondige, te maken. De doelstellingen van de eerste bezettingsjaren verschilden essentieel van de jaren 1943/44. Idealen en engagement voor Vlaanderen, Dietsland, „*Anschluss*" bij Duitsland verdwenen in ideologische nevels om daarna op te klaren tot een *realpolitik* tegen het NS, met als inzet het voortbestaan van België.

Louis Van Roy*

[26] Open brief van Callewaert aan Elias, 3 april 1943.

* Louis Van Roy is een voormalige beroepsjournalist. Hij is auteur van ettelijke boeken over de Tweede Wereldoorlog en de repressie, waaronder *Het taboe van de kollaboratie* (Kapellen, Pelckmans, 1987) en *Brieven aan een Kardinaal* (Wielsbeke, Oranje, 1994).



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 11
Driemaandelijks: april – mei – juni 2003

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis. Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:*

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 *van* Secessie, Antwerpen.

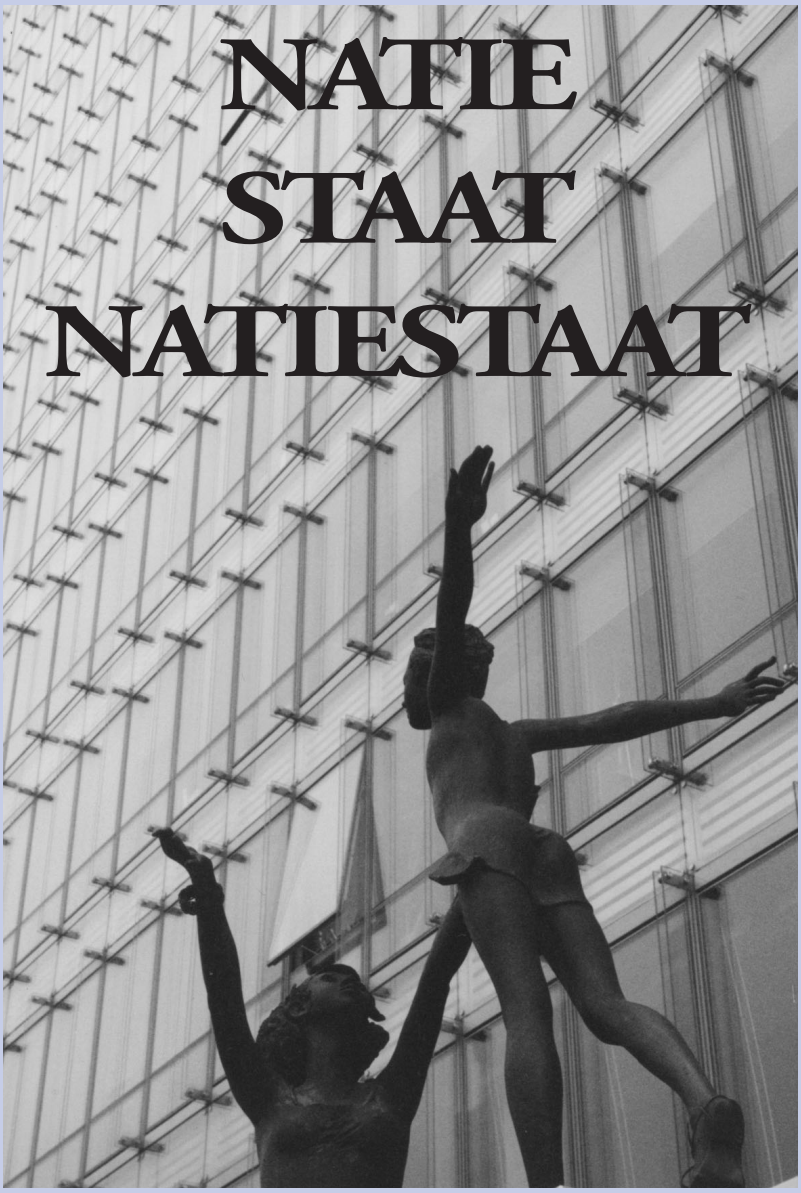
De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

** Aanbod niet geldig in het buitenland.*

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Dr. *Alexandra* COLEN: **Voor vrijheid en democratie** 2

Nr. 12

Driemaandelijks: juli - augustus - september 2003

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Voor vrijheid en democratie



De uitgeefster van dit blad met Paula Dobriansky, de huidige Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken bevoegd o.a. voor de promotie van de democratie wereldwijd (Undersecretary of State for Global Affairs). Onderminister Dobriansky spreekt naast Engels een aantal vreemde talen, waaronder Nederlands (foto uit 1997).

In dit nummer legt **Mr. Paul Belien** uit waarom België een artificiële staat is. Postmodernisten zeggen wel eens dat alle staten artificiële constructies zijn. Belien doorprikt deze bewering. Tot het eind van de jaren tachtig bestonden er in Europa welgeteld vier artificiële staten: België, de Sovjet-Unie, Tsjechoslovakije en Joegoslavië. De laatste drie hielden op te bestaan zodra ze de democratie en de *rule of law* invoerden. De *rule of law* is het principe dat ook de hoogste autoriteiten in een soevereine staat gebonden zijn door de wet. Paul Belien wijst er op dat het een van de fundamentele kenmerken van artificiële staten is dat zij niet kunnen blijven bestaan indien ze de *rule of law* respecteren. Vandaar dat het in de Belgische geschiedenis reeds meermaals voorkwam dat wetten, zelfs de Grondwet, genegeerd of "omzeild" werden indien het regime dit nodig achtte.[1] Belien legt ook uit dat natiestaten nooit artificieel zijn, zelfs al ontstonden ze als artificiële constructie.

Prof. Dr. Roger Scruton poneert in zijn artikel de stelling dat vrijheid alleen gegarandeerd kan worden in een natiestaat, want alleen natiestaten kunnen met reden beweren dat zij namens de bevolking spreken. Het probleem met de Verenigde Naties, zo stelt Scruton, is dat talrijke leden van deze internationale organisatie geen natiestaten zijn. Hij vreest daarom dat onze vrijheden door transnationale organisaties met wetgevende macht, zoals de VN, worden uitgehold. Om diezelfde reden opteert hij, indien hij voor de keuze gesteld wordt of de wereldvrede door de VN dan wel door de VS verzekerd moet worden, voor de Verenigde Staten.

Prof. Scruton wijst er ook op dat democratie pas kan ontstaan en overleven indien er in een samenleving respect voor de vrijheid bestaat. D*e basiswaarde is de vrijheid, niet de democratie*. Dat is ook het uitgangspunt van een recent boek van de in Frankrijk wonende voormalige Russische dissident Vladimir Volkoff dat door **Dr. Koenraad Elst** wordt besproken. Het boek, dat zeer kritisch is voor de democratie, leert ons dat onze hoofdbekommernis niet de democratie, maar de verdediging van de vrijheid moet zijn. De democratie kan zelfs een bedreiging voor de vrijheid worden.

Volkoff schrijft echter dat dit gevaar in een directe democratie minder groot is dan in een representatieve democratie. Daarom zegt hij, is hij in Frankrijk een tegenstander van de democratie, terwijl hij iets minder sceptisch zou zijn in de Verenigde Staten, maar in Zwitserland de democratie zou verdedigen. Het is een les die wij ter harte moeten nemen bij de uitbouw van de democratie in de natiestaat Vlaanderen waarvoor wij ijveren.

Dr. Alexandra Colen*



De Brusselse advocaat Fernand Keuleneer, VS-onderminister Dobriansky, Alexandra Colen en Paul Belien

[1] Een recent voorbeeld is de invoering van een energieheffing op brandstof begin augustus. Deze taks werd reeds ingevoerd drie dagen vooraleer de desbetreffende wet op 7 augustus in het Belgische Staatsblad verscheen. In geen enkele rechtsstaat zou zo'n flagrante onwettigheid geduld worden. In België wordt dit aanvaard. We vinden het immers "normaal" dat de staat zijn eigen regels met de voeten treedt omdat onze staat een "abnormale" staat is.

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Blok en uitgeefster van *Secessie*.

Over de constructie van naties en staten

Paul Belien vertelt waarom Frankrijk, Duitsland, Nederland, zelfs het Verenigd Koninkrijk en het voormalige Oostenrijk-Hongarije geen artificiële staten zijn, maar België wel.

De „staat," zo schreef de Britse academicus Hugh Seton-Watson in zijn standaardwerk *Nations and States*, is „een wettelijke en politieke organisatie die de macht heeft om gehoorzaamheid en loyaliteit af te dwingen van zijn burgers."[1] Het woord „natie" vond Seton-Watson moeilijker om te definiëren. Hij kon, schreef hij, geen definitie vinden „die alle naties omvat en tegelijk alle gemeenschappen uitsluit die geen naties zijn."[2] Hij stelde volgende definitie voor: „Een natie is een gemeenschap van mensen, die zich verbonden voelen door een gevoel van solidariteit, een gemeenschappelijke cultuur, een nationaal bewustzijn." Dit was, zoals hij erkende, geen wetenschappelijke definitie: „Ik kan alleen maar zeggen dat een natie bestaat wanneer een voldoende aantal mensen in een gemeenschap vindt dat ze een natie vormen of zich als dusdanig gedragen. Het is niet noodzakelijk dat de hele bevolking dit zo aanvoelt. Wanneer een significante groep gelooft een natie te zijn, dan bezit een gemeenschap 'nationaal bewustzijn.' Het is echter niet mogelijk om dogmatisch vast te leggen hoe groot het minimumpercentage van de bevolking moet zijn dat dit gelooft."[3]

Guy Héraud, de Franse specialist van de volkerenproblematiek, definieerde een natie (of *„un ethnie"* zoals hij in zijn moedertaal zei) als „een collectieve groep met bepaalde distinctieve gemeenschappelijke kenmerken inzake taal, cultuur of beschaving." Het Franse woord *„nation"* werd door Héraud gebruikt als synoniem voor de staat, of meer bepaald de institutie die hij de *„stato-nation"* noemde – de collectiviteit van alle individuen die de wettelijke nationaliteit of het burgerschap van een staat bezitten.[4]

In het Frans dekken de woorden *„nation"* en *„état"* inderdaad hetzelfde begrip. Zo zegt artikel 25 van de Belgische Grondwet van 1830, in navolging van artikel 1 van titel III van de Franse Grondwet van 1791, dat „alle macht uitgaat van de Natie."[5] Andere talen, zoals het Engels, Duits of Nederlands, beschouwen een natie als een gemeenschap die niet noodzakelijk gelijk is aan de staat. Wanneer dit wel het geval is, spreekt men van een natiestaat.

Niemand is er blijkbaar in geslaagd het begrip natie duidelijk te definiëren. Murray Rothbard schreef zelfs dat „de natie niet precies gedefinieerd kan worden, omdat het een [...] steeds wisselende constellatie is van verschillende gemeenschappen, talen, etnische groepen en religies, [...] nog complexer gemaakt door het samenspel van objectief bestaande realiteit en subjectieve perceptie."[6] Men grapt wel eens dat „een natie een volk is verenigd in een gemeenschappelijke afkeer van zijn buren en een gemeenschappelijke misvatting over zijn oorsprong."[7] Mancur Olson laat in zijn boek *The Rise and Decline of Nations* zelfs na om het onderwerp van zijn werk te definiëren. Men vindt het woord natie, afgezien van de titel, in het hele boek niet eens terug. Olson heeft het over stammen, beschavingen, volkeren, landen, rijken en staten, waarop hij zijn theorie over collectieve actie en distributieve groepen toepast.[8] Toch weet de lezer intuïtief waarover hij het heeft. Stammen, beschavingen, volkeren, landen, rijken en staten, zijn inderdaad allemaal woorden waarmee naties kunnen worden aangeduid.

Ik stel volgende definitie voor om dit grotendeels intuïtieve concept aan te duiden: *Een natie is een groep mensen met een gemeenschappelijke geschiedenis en culturele erfenis (en vaak, maar niet noodzakelijk, ook een gemeenschappelijke taal en een religie), die hun gezamenlijke tocht doorheen de geschiedenis willen voortzetten terwijl zij hun culturele erfenis bewaren*. De meest voor de hand liggende manier om dit

[1] Seton-Watson, Hugh. *Nations and States – An Enquiry into the Origins of Nations and the Politics of Nationalism.* Londen: Methuen, 1977, p. 1.

[2] Seton-Watson, o.c., p. 417.

[3] Seton-Watson, o.c., p. 5.

[4] Héraud, Guy. *L'Europe des ethnies.* Parijs: Presses d'Europe, 1963, p. 26.

[5] Vandaag is dit artikel 33 van de Belgische Grondwet.

[6] Rothbard, Murray N. „Nations by Consent – Decomposing the Nation-State," in: Gordon, David (ed.). *Secession, State & Liberty*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1998, p. 80.

[7] Pfaff, William. *The Wrath of Nations – Civilization and the Furies of Nationalism.* New York: The Viking Press, 1971, p. 54.

[8] Olson, Mancur. *The Rise and Decline of Nations – Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities.* New Haven: Yale University Press, 1982, passim.

te doen, is door zich politiek te verenigen in een eigen staat. De staat is het politieke kader waarin naties bij voorkeur hun natie-zijn uitdrukken.

Seton-Watson wees erop dat er een grote semantische verwarring bestaat tussen staten en naties. In bijna alle moderne talen worden de relaties tussen staten „internationale" relaties genoemd, terwijl het eigenlijk over „interstatelijke" relaties gaat. De „internationale" organisatie die bekend staat als de „Verenigde Naties" is geen organisatie van naties, maar van (regeringen van) staten.[9] De verwarring tussen natie en staat gaat terug op het Franse gebruik van de termen, waarvan de oorsprong te zoeken is bij de filosofen van de Franse Verlichting in het midden van de 18de eeuw. In hun E*ncyclopaedia* leest men dat het woord „natie" [of beter *nation* (in het Frans)] „de bevolking van een staat aanduidt, ongeacht de karakteristieken of gevoelens van die bevolking."[10] Daarom beschouwden de Franse revolutionairen van 1789 de (Franse) natie als de uitdrukking van de soevereiniteit van het volk dat in de (Franse) staat leefde.



België is een meertalige, multinationale staat, maar de naam van zijn nationaal symbool is in alle talen dezelfde.

In het begin van de 19de eeuw ontwikkelde zich echter een nieuwe betekenis als reactie op de Franse. Deze nieuwe betekenis dook voor het eerst op in het door Frankrijk bezette Duitsland. Dat land was geen staat maar bestond uit tientallen soevereine staten en mini-staatjes. Johann-Gottlieb Fichte, geïnspireerd door Johann-Gottfried von Herder, definieerde in 1807 in zijn R*eden an die deutsche* N*ation* de (Duitse) natie als de eenheid van alle Duitssprekende landen, ongeacht hun staatskundige politieke verdeling. De klassiek-liberale filosoof Isaiah Berlin bewondert Herder omwille van diens inzicht dat „de natie geen staat is, maar een culturele eenheid van mensen die dezelfde taal spreken, op dezelfde grond wonen, dezelfde gewoonten hebben, een gemeenschappelijk verleden en herinneringen hebben."[11] Maar hij bekritiseert Fichte omdat die aan Herders inzicht een negatieve wending gaf „met zijn verheerlijking van de onbezoedelde Duitse taal als het vehikel voor een unieke Duitse bevrijdingsmissie."[12]

De Duitse, meer romantische, notie van de natie, is zeker even nefast geweest als de Franse, meer rationalistische. Ze leidde tot een nieuwe verwarring, namelijk die tussen de meertalige en de multinationale staat. Er bestaan immers naast meertalige multinationale staten (zoals België), ook meertalige uninationale staten (zoals Zwitserland) en ééntalige multinationale staten (zoals Bosnië-Herzegovina). Daarop ga ik straks dieper in.

A*rtificiële versus niet-artificiële staten*

Aangezien de Franse Revolutie aan de basis ligt van de ideologie van het nationalisme, maakt Seton-Watson een onderscheid tussen twee soorten naties: de oude en de nieuwe. Oude naties zijn deze die reeds een nationaal bewustzijn hadden tijdens het zogenaamde A*ncien Régime*, dus in de periode vóór de formulering van de doctrine van het nationalisme.

In de loop van de 19de en 20ste eeuw inspireerde de nationalistische doctrine twee soorten politieke stromingen. De eerste soort was gericht op staatkundige expansie en streefde ernaar om iedereen die diezelfde taal sprak (of tot dezelfde natie werd geacht te behoren) binnen de grenzen van één staat samen te brengen; de tweede was gericht op staatkundige secessie en probeerde nationale groepen los te maken van bestaande staten zodat ze hun eigen „natie-staat" zouden vormen. Het idee dat elke natie recht had op zijn eigen staat stond centraal in de visie van de Amerikaanse president Woodrow Wilson die na de Eerste Wereldoorlog de grenzen van Midden- en Oost-Europa hertekende. Daarbij werd het meertalige Oostenrijks-Hongaarse rijk uiteengescheurd.

[9] Seton-Watson, o.c., pp. 1-2.

[10] Geciteerd in: Girasoli, Nicola. *National Minorities – Who Are They?* Boedapest: Akadémiai Kiadó, 1995, p. 7.

[11] Jahanbegloo, Ramin. *Conversations with Isaiah Berlin.* Londen: Peter Halban, 1992, p. 101.

[12] Berlin, Isaiah. *That Crooked Timber of Humanity – Chapters in the History of Ideas.* Londen: Fontana Press, 1991, p. 248.



Johann-Gottlieb Fichte (1762-1814), *vader van het Duitse nationalisme.*

Persoonlijk zou ik een nieuw onderscheid tussen staten willen introduceren, namelijk tussen artificiële constructies (zoals België) en niet-artificiële staten. Ik denk dat dit veel nuttiger is dan het klassieke onderscheid tussen één- en meertalige staten en tussen uni- en multinationale staten.

Niet-artificiële staten zijn staten die ofwel:

a) zich ontwikkeld hebben gedurende lange, grotendeels ononderbroken periodes, zoals Groot-Brittannië, Frankrijk, Portugal, Zweden, Nederland of Zwitserland;

b) opnieuw ingesteld werden binnen een geografische ruimte waarin zij voordien als staat hadden bestaan, zoals Polen (1919), Ierland (1922) of Tsjechië (het voormalige Bohemen, 1993);

c) op een bepaald ogenblik ingesteld werden als staat van een volk met een gemeenschappelijke cultuur en identiteit, zoals Italië (1861), Duitsland (1871) of Kroatië (1991).

De categorieën a en b behoren tot wat Seton-Watson „oude" naties noemt. Het verschil tussen beide groepen is dat de staten uit de eerste categorie nooit een onafhankelijkheidsbeweging of nationalistische doctrine nodig hadden om zichzelf te affirmeren omdat zij ten tijde van de Franse Revolutie reeds bestonden, zowel als „oude" natie als in de vorm van een „oude" (en ononderbroken) staat.

De categorieën b en c daarentegen hadden zo'n doctrine wel nodig. Het verschil tussen beide groepen is dat de staten van groep c uit „nieuwe" naties bestaan die pas nationaal bewustzijn verwierven in de 19de eeuw. Met andere woorden: groep a bestaat uit „oude" naties die ook „oude" staten zijn; groep b uit „oude" naties die „nieuwe" staten zijn; groep c uit „nieuwe" naties die tevens „nieuwe" staten zijn.

In tegenstelling tot niet-artificiële staten, werden artificiële staten *geconstrueerd* (in de hayekiaanse betekenis van het constructivisme: volgens min of meer specifieke planning en rationalistische schema's)[13] op plaatsen waar voordien nooit een gelijkaardige staat had bestaan en waar de bevolking geen gemeenschappelijke identiteit had die hen in staat stelde een „nationaal bewustzijn" te ontwikkelen en bijgevolg een „nieuwe" natie te worden. Artificiële staten werden hetzij met geweld gevestigd, hetzij gecreëerd aan een conferentietafel, en zij verenigen diverse volkeren van verschillende culturele, taalkundige, religieuze of etnische achtergrond. Zij zijn per definitie multinationale staten. Tot het eind van de jaren tachtig waren er in Europa vier van deze artificiële staten: België, Tsjechoslovakije, Joegoslavië en de Sovjet-Unie. Vandaag zijn er nog twee: België en Bosnië-Herzegovina (een restant van Joegoslavië).[14]

Ik beperk me met opzet tot Europa, want wereldwijd behoort de overgrote meerderheid van de staten tot de groep der artificiële staten. Elders in dit nummer verwijst Roger Scruton bijvoorbeeld naar Irak en Nigeria. Het Afrikaanse continent bestaat (op een paar uitzonderingen, zoals Egypte of Ethiopië, na) zo goed als volledig uit artificiële staten die onafhankelijk werden in de jaren vijftig en zestig van vorige eeuw, maar waarvan de grenzen reeds in 1885 waren vastgelegd door de internationale grootmachten op de Conferentie van Berlijn.[15] Afrika „werd gebalkaniseerd in kolonies met artificiële grenzen die de traditionele etnische grenzen negeerden."[16] Afrika's grenzen zijn „lijnen op een kaart, die soms rekening houden met de loop van rivieren of valleien, maar soms niet eens dat. Ze snijden regio's middendoor die natuurlijke eenheden vormen en verdelen volkeren en taalgroepen."[17] Op de eerste Pan-Afrikaanse Conferentie in Accra in 1958 verklaarden de Afrikaanse leiders: „De artificiële grenzen werden getrokken door imperialisten om Afrika verdeeld te houden. Ze moeten daarom afgeschaft of hertekend

[13] Hayek, Friedrich-August von. *Law, Legislation and Liberty.* Vol. I. Londen: Routledge & Kegan Paul, 1973, passim.

[14] Men zou ook Cyprus tot de groep der multinationale staten kunnen rekenen. Niettegenstaande de internationale gemeenschap (met uitzondering van Turkije) Cyprus nog steeds als één staat beschouwt, ben ik van mening dat het in twee staten is uiteen gevallen, indien niet formeel dan toch minstens in de praktijk.

[15] Sommige Afrikaanse staten namen de naam aan van oude, pre-koloniale Afrikaanse rijken, zoals Ghana, Mali, Benin, Congo of Zimbabwe, maar kunnen op geen enkele wijze beschouwd worden als opvolgers van deze oude naties. Zie: Jackson, John G. *Introduction to African Civilizations.* New York: University Books, 1970.

[16] Lamb, David. *The Africans – Encounters from the Sudan to the Cape.* Londen: Methuen, 1985, p. 9.

[17] Seton-Watson, o.c., p. 339.

worden. Grenzen die doorheen etnische groepen en mensen van dezelfde afkomst snijden, zijn onnatuurlijk en leveren geen bijdrage tot vrede of stabiliteit."[18] Toch werden de grenzen nooit aangepast omdat de internationale gemeenschap vreesde dat hiermee een doos van Pandora zou worden geopend.

Het is niettemin duidelijk dat de post-koloniale geschiedenis van Afrika gekenmerkt wordt door politieke instabiliteit, geweld en chaos, veroorzaakt door de artificiële natuur van de staten op dat continent. Hetzelfde geldt ongetwijfeld voor een land zoals Irak.[19] In artificiële staten bestaan geen genereuze patriottische gevoelens en burgerlijke loyaliteit aan de staat – twee elementen die voortvloeien uit „nationaal bewustzijn" en die de „burgerlijke lijm" vormen die een staat samenhoudt. Dit maakt zulke landen per definitie politiek instabiel omdat zij de fundering missen waarop „normale," niet-artificiële staten zijn gebouwd.



Meertalige staten zijn staten waarin twee of meer talen als gelijkwaardig worden beschouwd, zonder dat er een hiërarchie tussen deze talen bestaat.

E*entalige versus meertalige staten*

België en Zwitserland zijn de enige meertalige staten in Europa. Daarom worden ze wel eens met elkaar vergeleken. België lijkt echter helemaal niet op Zwitserland. België is een artificiële, multinationale staat, en Zwitserland is een normale, uninationale staat. Bijgevolg zal de supranationale Europese superstaat die sommigen willen creëren eerder op een Groot-België lijken dan op een Groot-Zwitserland. Alvorens hier dieper op in te gaan, is het noodzakelijk dat ik de termen „meertalig," „multicultureel," „multi-etnisch" en „multinationaal" nauwkeurig definieer zoals ik ze gebruik. Ik doe dit namelijk zo restrictief mogelijk. In de breedste betekenis van het woord „meertalig" is immers elke staat waar meerdere talen gebruikt worden meertalig.

In die zin zijn *alle* staten vandaag meertalige staten. Behalve de autochtone bevolkingsgroepen, die reeds vele generaties in een bepaalde staat leven, huisvesten alle Europese staten vandaag grote groepen die naar deze landen gemigreerd zijn in de loop van de 20ste eeuw en die er een volwaardig staatsburgerschap verwierven, niettegenstaande ze met andere staatsburgers van hun eigen afkomst nog steeds hun eigen taal spreken. Dergelijke situaties beschouw ik echter niet als een kenmerk van meertaligheid, maar als een multicultureel of multi-etnisch fenomeen. Om te bepalen of een staat meertalig is, stel ik voor dat we uitsluitend kijken naar de talen van autochtone bevolkingsgroepen. Het gaat dan uitsluitend om talen die in een bepaald land reeds in het begin van de 20ste eeuw werden gesproken.[20]

Maar zelfs als wij deze restrictie doorvoeren, dan nog kan men argumenteren dat de overgrote meerderheid van de Europese staten meertalig zijn. Het Verenigd Koninkrijk telt immers niet alleen een Engelstalige meerderheid, maar ook staatsburgers die Welsh of Schots spreken. Vele autochtone Fransen hebben een andere moedertaal dan Frans (namelijk Bretoens, Baskisch, Catalaans, Occitaans, Italiaans, Duits of Nederlands). In Duitsland zijn behalve Duits ook Sorbisch, Deens en Fries autochtone talen. De enige echt eentalige staten in Europa zijn Ijsland, Portugal, Liechtenstein en San Marino.

In vele landen bestaat er echter een hiërarchie van talen. Zelfs wanneer de autoriteiten meerdere talen officieel erkennen (en zelfs beschermen en subsidiëren), veronderstellen ze vaak dat alle burgers één bepaalde *lingua franca* begrijpen. Voor de meerderheid der burgers gaan de autoriteiten er zelfs van uit dat deze *lingua franca* de énige taal is die ze kennen. Van geen enkele burger wordt trouwens verwacht dat hij daarnaast nog een tweede taal spreekt. Deze *lingua franca* noem ik de „nationale" taal. In het Verenigd Koninkrijk is Engels de nationale taal, waarvan verondersteld wordt dat

[18] Davidson, Basil. *Africa in History.* New York: Macmillan, 1968, p. 281

[19] Men heeft het vandaag soms over „Irakees nationalisme" dat zich tegen de Verenigde Staten zou richten, maar „Irakees nationalisme" bestaat niet omdat Irak geen natie is. Zie daarover ook het artikel van Roger Scruton elders in dit blad.

[20] De vakliteratuur gebruikt het Duitse woord *„bodenständig"* om naar groepen te verwijzen die reeds minstens drie generaties in een bepaalde streek of land wonen. Omdat vele migrantengroepen die zich in de tweede helft van de 20ste eeuw in Europa vestigden, thans hier reeds in de derde generatie aanwezig zijn, beschouw ik alleen die groepen als autochtoon waarvan de voorouders in 1900 reeds in deze streken leefden.

zelfs de Welsh- en Schotstaligen ze kennen, terwijl geen enkele Brit verplicht is om buiten Engels nog een andere taal te verstaan. In Frankrijk is Frans de nationale taal; in Duitsland Duits. In deze landen kunnen andere talen weliswaar een officiële erkenning genieten, maar dit zijn geen „nationale," doch slechts regionale talen.[21]

Hoewel men dus kan argumenteren dat alle staten met één of meer regionale talen, „meertalige staten" zijn, stel ik voor om het begrip „meertalig" uitsluitend te gebruiken voor staten met meer dan één *lingua franca* of „nationale" taal, dit wil zeggen met meer dan één taal waarvan de autoriteiten aanvaarden dat sommige burgers alléén deze taal spreken. Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland beschouw ik dus niet als meertalige staten. Meertalige staten zijn enkel deze staten waarin twee of meer „nationale" talen als gelijkwaardig worden beschouwd, zonder dat er een hiërarchie tussen deze talen bestaat. In Europa zijn dit België en Zwitserland.[22]

België is geen uninationale staat aangezien zijn Vlaamse meerderheid het niet als zijn natiestaat beschouwt.

De meeste gebieden van meertalige landen zijn overigens eentalig. Slechts een beperkt aantal gebieden zijn tweetalig (Brussel en enkele Zwitserse kantons), maar ook daar wordt van de burgers niet verondersteld dat zij meer dan één taal spreken. In de 19de eeuw echter erkende België slechts één nationale taal, het Frans, en werd ook in Vlaanderen van de burgers verwacht dat ze deze taal konden begrijpen. Volgens mijn strikte definitie van het begrip „eentalige staat" was België in de 19de eeuw bijgevolg een eentalige staat. Ik houd desondanks vast aan mijn strikte definitie met het argument dat België destijds door te functioneren als een eentalige staat de taalkundige rechten van een groot deel van zijn bevolking schond – net zoals sommige „eentalige" staten (zoals Frankrijk) dat vandaag nog steeds doen.

U*ninationale versus multinationale staten*

Een ander onderscheid is dit tussen uninationale en multinationale staten. Sommige naties leven binnen één staat, waarin ze (a) ofwel een minderheidsgroep vormen, (b) de grootste van alle minderheden indien er geen meerderheid is, of (c) de meerderheid. In de twee laatste gevallen, wanneer een natie dus hetzij de „nationale meerderheid" is, hetzij de grootste en dominante minderheid, zal deze natie de staat normaal gezien beschouwen als haar natiestaat. België is de enige uitzondering: de Vlamingen zijn er de meerderheid, maar beschouwen België niet als hun natiestaat. Vandaar het paradoxale streven naar secessie door een nationale meerderheid.

Sommige naties leven verspreid over meerdere staten. Zo wonen er autochtone Hongaren in Hongarije (hun natiestaat), maar ook in Roemenië, Slovakije en Servië. In elk van deze drie landen vormen de Hongaren een nationale minderheid. Nicola Girasoli die de internationale rechtspositie van nationale minderheden bestudeerde, maakt een onderscheid tussen „nationale" en „etnische" minderheden. De eerstgenoemde definieert hij als „een groep van burgers van een staat die getalsmatig inferieur zijn aan de rest van de bevolking en in een niet-dominante positie verkeren, en die door historische gebeurtenissen afgescheiden zijn geraakt van hun land van oorsprong." Als voorbeelden noemt hij de Hongaren en de Turken die vandaag buiten Hongarije en Turkije wonen omdat zij in provincies wonen die in 1919 van deze staten afgescheiden werden. Minderheden die in het verleden nooit tot een eigen staat hebben behoord, noemt Girasoli „etnische minderheden." Als voorbeelden vermeldt hij de Catalanen, de Basken, de Schotten, de Corsicanen.[23]

Ik vind dit onderscheid niet erg nuttig. Ik stel voor om ook Girasoli's „etnische" minderheden „nationale minderheden" te noemen. In de context van minderheidsrechten maakt het immers geen verschil uit of een minderheid

[21] Sommige auteurs gebruiken een andere terminologie. Zij noemen Welsh bijvoorbeeld een „nationale" taal omdat het de taal is van een natie, terwijl ze Engels de „officiële" taal van Groot-Brittannië noemen. De Zwitserse Grondwet erkent drie zogenaamde „officiële" talen (Duits, Frans en Italiaans) en vier „nationale" talen (de drie net genoemde plus Reto-Romaans). Omdat een aantal regionale talen echter ook officiële erkenning genieten, noem ik dergelijke talen liever „officiële" talen, terwijl ik de *lingua franca* van een staat de „nationale" (de „statelijke" zo u wil) taal noem (naar analogie met het courante gebruik van het woord „internationaal" wanneer we het eigenlijk over „interstatelijk" hebben).

[22] Uitzonderlijke gevallen, zoals Ierland (dat om politieke redenen het Iers als nationale taal erkent terwijl het Iers in feite nog slechts een regionale taal is) en Luxemburg (dat Frans, Duits en Letzeburgs erkent, hoewel het eigenlijk Duitstalig is) laat ik buiten beschouwing, evenals ministaatjes (zoals Andorra en Malta).

[23] Girasoli, o.c., pp. 102-103.

ooit in een eigen staat heeft gewoond.[24] Ik zou de term „etnische minderheid" liever voorbehouden voor de nieuwe, allochtone groepen die zich recent (niet vroeger dan de 20ste eeuw) in een land hebben gevestigd.[25]

Naargelang we een ruime of strikte definitie hanteren, kunnen we opnieuw ofwel vrijwel alle staten „multinationaal" noemen, ofwel bijna geen. Ik hanteer ook deze keer een strikte definitie. Hoewel men dus alle staten met nationale minderheden binnen hun grenzen als multinationale staten kan beschouwen, verkies ik om van een uninationale staat te spreken zodra een staat door de nationale meerderheid of de grootste van de minderheden als zijn natiestaat wordt beschouwd. Bijgevolg noem ik staten zoals Frankrijk, Roemenië, zelfs Estland, uninationaal, niettegenstaande hun respectievelijke Bretoense, Hongaarse en (zeer grote) Russische minderheden. België daarentegen is geen uninationale staat aangezien zijn Vlaamse meerderheid het niet als zijn natiestaat beschouwt. België is zelfs het enige multinationale land van Europa.[26]

Organische versus geconstrueerde staten

De „oude" staten, waarvan de geschiedenis teruggaat tot het A*ncien* R*égime* of vroeger, ontwikkelden zich organisch gedurende een lange periode. Ze zijn daarom niet-artificieel, alhoewel ze lang niet allemaal ontstonden doordat de bevolkingen zich spontaan verenigden. Sommige van deze staten ontstonden door een historisch toeval, andere doordat ze samengesteld werden door zogenaamde „vaders des vaderlands," op basis van dynastieke belangen, geografie, economie, taal of godsdienst. Een voorbeeld is Spanje, dat ontstond uit de bundeling van verscheidene oudere staten (zoals Aragon (Catalonië), Navarra, Castilië). Bijgevolg noemden de Spaanse Habsburgers zich niet de koningen van Spanje, maar van de Spanjes (*las* E*spañas*), zoals de Romanovs zich de keizers van „alle Ruslanden" noemden en de hertogen van Bourgondië in de 15de eeuw prinsen van de Nederlanden (meervoud) waren. Eenmaal ontstaan, genereerden deze staten echter spontaan een nationaal bewustzijn.

Zelfs de „nieuwe" (post-A*ncien* R*égime*) staten, die ontstonden als planmatige constructies (zoals Italië en Duitsland in de 19de eeuw), bezaten vaak voldoende krachtige bindende elementen die bijna vanzelf een gemeenschappelijk nationaal bewustzijn meegaven aan bevolkingen die tot dusver nochtans over verscheidene staten verspreid leefden. Deze staten ontstonden dus weliswaar als constructies of artefacten, maar hielden spoedig op artificieel te zijn omdat zij quasi spontaan hun eigen „burgerlijke lijm" genereerden. Massimo d'Azeglio, premier van Piemont-Sardinië en één van de „vaders" van Italië, stelde: „Wij hebben Italië gemaakt, nu moeten we Italianen maken."[27] Met andere woorden: wij hebben de Italiaanse staat gecreëerd, nu moeten we de Italiaanse natie construeren. Dat lukte omdat „de krachten die een Italiaans nationaal bewustzijn bevorderden, sterker waren dan de krachten die de natie uiteentrokken. Massimo d'Azeglio's opdracht om 'Italianen te maken' werd volbracht."[28]

Taal en godsdienst worden algemeen beschouwd als de belangrijkste bindende elementen van een natie. Maar zelfs een bevolking die een gemeenschappelijke taal of religie ontbeert, kan tot een natie en een leefbare staat uitgroeien. Zwitserland is hiervan het beste voorbeeld. Hoewel het een meertalige en multireligieuze staat is, is het een uninationale en geen multinationale staat. Het ontstond uit een aantal Alpengemeenschappen, die zich in 1291 verenigden in een republikeinse bond, en het groeide organisch voort gedurende een periode van meer dan zeven eeuwen. Vandaag vormen de Zwitsers, hoewel ze verschillende talen spreken en tot verschillende christelijke denominaties behoren, niet alleen een staat maar ook één natie. De Duitstalige Zwitsers voelen zich geen Duitsers, maar

[24] De Schotten worden door Girasoli (zelfs volgens zijn eigen definitie) ten onrechte als een „etnische" minderheid beschouwd, want zij hadden ooit wel degelijk een eigen Schotse staat.

[25] Girasoli's onderzoek is interessant omdat het aantoont dat de volkenrechtelijke bescherming van minderheden voor het eerst zijn intrede deed in 1830 toen de grootmachten het pas onafhankelijk geworden Griekenland verplichtten om de rechten van de taalkundige en religieuze minderheden binnen zijn territorium te erkennen. Deze verplichting werd herbevestigd in 1863 bij de territoriale uitbreiding van Griekenland. In 1878 erkenden de grootmachten de onafhankelijkheid van Servië, Roemenië en Montenegro eveneens op uitdrukkelijke voorwaarde dat deze nieuwe staten gelijke rechten zouden toekennen aan alle burgers. Het is bijgevolg merkwaardig dat de grootmachten in 1831 nagelaten hebben om ook aan de nieuwe staat België een gelijkaardige verplichting op te leggen. Het waren uiteraard niet de rechten van een minderheid, maar van de Nederlandssprekende meerderheid die in België flagrant geschonden werden, maar het verzuim van de internationale gemeenschap om zich daarover te bekommeren is des te opvallender aangezien men één jaar eerder, bij de onafhankelijkheid van Griekenland, wel een punt maakte van de bescherming van taalkundige en godsdienstige minderheden.

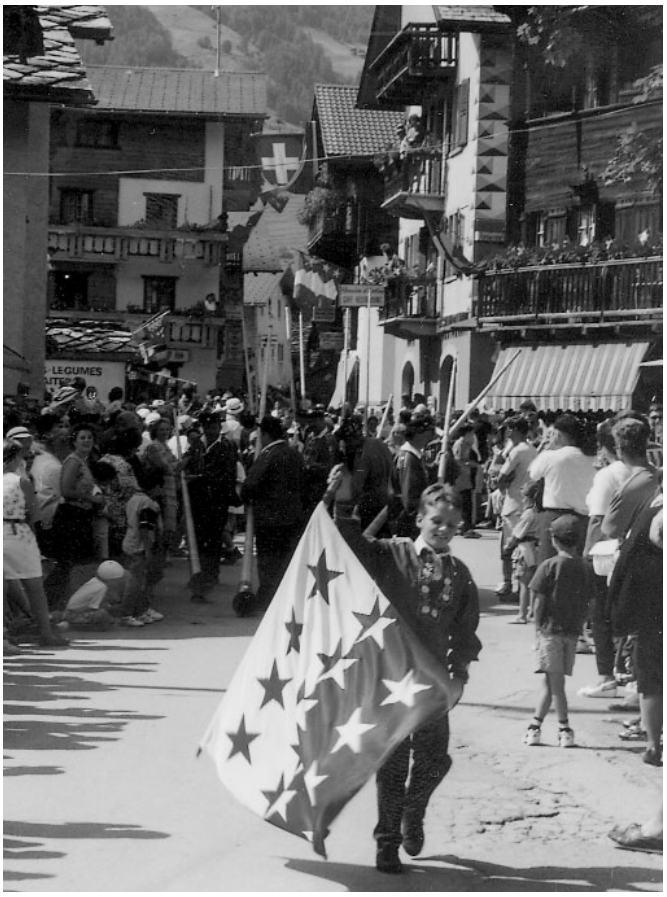
[26] Die andere Europese artificiële staat, Bosnië-Herzegovina, wordt door zijn grootste (islamitische) bevolkingsgroep beschouwd als zijn natiestaat. Het land werd door de internationale gemeenschap zelfs speciaal gecreëerd om islamitische Servokroaatstaligen een eigen staat te geven, naast Kroatië (voor de katholieken) en Servië (voor de orthodoxen).

[27] Geciteerd in: Seton-Watson, o.c., p. 107.

[28] Seton-Watson, o.c., p. 110.

Zwitsers; hetzelfde is waar voor hun Franstalige, Italiaanstalige en Retoromaanstalige landgenoten. Het Zwitserse nationale bewustzijn en de daaruit voortvloeiende „burgerlijke lijm" bestaat en is sterk genoeg om de burgers te binden. Frankrijk annexeerde de Franstalige Zwitserse kantons in het begin van de 19de eeuw, maar na de Franse nederlaag in 1814, besloten deze kantons vrijwillig om zich terug bij Zwitserland te voegen.

Het Zwitserse voorbeeld toont aan dat een meertalige, multireligieuze, maar uninationale staat organisch kan groeien. De vraag is echter of zo'n staat ook artificieel geconstrueerd kan worden. Die vraag is belangrijk omdat de Europese federalisten op dergelijke manier van de Europese Unie een volwaardige Europese staat willen maken. Zolang er geen Europese natie bestaat, zal dit problematisch blijven. Met andere woorden: politici kunnen weliswaar „Europa maken," maar de cruciale vraag zal zijn of ze ook „Europeanen kunnen maken."



Ook de Franstaligen uit Wallis sloten in 1814 liever terug bij Zwitserland aan.

Volgens mij blijven multinationale staten per definitie artificieel. Eens zulke multinationale staten immers tot leefbare entiteiten uitgroeien, genereren ze hun eigen „burgerlijke lijm" en worden daardoor uninationaal. Een staat kan inderdaad uit meerdere subnaties binnen eenzelfde natie bestaan. In zo'n staat bestaat er dan een hiërarchie van naties. Een voorbeeld is het Verenigd Koninkrijk. Er bestaat een Engelse natie en ook een Schotse natie, maar gecombineerd vormen ze de samenstellende delen van de Britse natie, die eveneens bestaat en die de „lijm" vormt van de Britse staat. Het Verenigd Koninkrijk ontstond door een historisch toeval: de verwerving van de Engelse troon door de Schotse koninklijke dynastie in 1603. Zonder deze toevalligheid zouden Engeland en Schotland vandaag (tenzij zich uiteraard een ander toeval had voorgedaan) volledig zelfstandige staten zijn. In dat geval is het twijfelachtig dat Engeland en Schotland zomaar, door een politieke beslissing, volgens een rationalistisch constructivistisch schema samengesmolten zouden kunnen worden tot één staat.

Indien men een brede definitie van het begrip multinationale staat hanteert, kan men argumenteren dat het Verenigd Koninkrijk multinationaal is aangezien het minstens twee naties (de Engelse en de Schotse) huisvest. Omdat deze twee naties echter samenstellende delen van één (Britse) natie zijn, is het Verenigd Koninkrijk volgens mijn strikte definitie evenwel een uninationale staat. Deze strikte definitie lijkt mij de meest relevante omdat in dat geval het uninationale karakter van een staat een criterium is om te bepalen of een staat artificieel is of niet. Eens een staat uninationaal wordt, zelfs al blijft hij bestaan uit verscheidene (sub)naties, houdt hij op een artificiële staat te zijn.

Volgens Seton-Watson, hierboven geciteerd, moet, opdat er van een natie sprake zou zijn, niet noodzakelijk de hele bevolking nationaal bewustzijn bezitten. Het is voldoende dat dit het geval is voor een significante groep, maar hij kan niet bepalen hoe groot deze elite minimaal moet zijn. „Het gezond verstand zegt dat indien deze groep bijzonder klein is (laat ons zeggen minder dan één procent van de bevolking) en niet over voldoende propagandistische technieken of een sterk gedisciplineerd leger beschikt, ze het nationale bewustzijn niet tot bredere lagen van de bevolking zal kunnen laten doordringen. De nationaal-bewuste elite zal dan niet slagen in het opzet

om een natie te creëren en het is onwaarschijnlijk dat ze onbeperkt aan de macht kan blijven op basis van een fictieve natie."[29]

Een artificiële staat is een creatie gebaseerd op zulke „fictieve natie." De naties die op zijn grondgebied leven hebben zich niet ontwikkeld tot subnaties van een nieuwe overkoepelende natie. Hoewel er in het Verenigd Koninkrijk vandaag krachten zijn die deze staat op termijn uiteen kunnen trekken,[30] lijkt Groot-Brittannië mij geen artificiële staat te zijn omdat er een voldoende „significante groep" is die niet alleen het nationaal bewustzijn bezit van één van de Britse subnaties, maar ook een overkoepelend Brits nationaal bewustzijn. In tegenstelling tot Seton-Watson (en misschien omdat ik een jurist ben van opleiding), durf ik het echter wagen om een min of meer accurate bepaling te geven van hoe groot deze „significante" groep moet zijn: ze moet voldoende groot zijn opdat een staat kan voortbestaan terwijl ze de stelregel van de wet (de zogenaamde R*ule of Law*) respecteert. Deze regel stelt dat de wet voor iedereen in gelijke mate geldt en dat ook de hoogste autoriteiten door de wet gebonden zijn. Een natie houdt dus op „fictief" of „uitgevonden" te zijn indien de staat waarop zij steunt een rechtsstaat is waar de wetten nooit geschonden of omzeild dienen te worden in het belang van het voortbestaan van de staat. Men kan, bijvoorbeeld, het Verenigd Koninkrijk en de Sovjet-Unie niet met elkaar vergelijken omdat de Sovjet-Unie uit elkaar viel zodra men er de *rule of law* probeerde te introduceren. Ook de Belgische autoriteiten zijn de hele geschiedenis door, tot vandaag toe, steeds bereid geweest om hun eigen wetten en de *rule of law* te schenden wanneer dit nodig bleek om het voortbestaan van de staat te garanderen.



Het is voldoende dat een significante groep nationaal bewustzijn heeft, opdat van een natie sprake is.

Een criticus zou kunnen opwerpen dat ik mijn definitie van het begrip „multinationaal" dermate heb beperkt dat opdat een staat niet-artificieel zou zijn, natie en staat met elkaar moeten samenvallen. Beweer ik nu dat een staat tenzij hij een „natiestaat" is (een begrip dat zeer ruim geworden is tengevolge van mijn strikte definitie van het concept nationale staat), artificieel is? Het lijkt inderdaad zo indien men de Belgische abnormaliteit negeert. België is immers een staat met twee grote taalgroepen waarvan de Nederlandssprekende meerderheid de Vlaamse natie vormt, maar waar de Franstalige Walen zich niet als een natie beschouwen maar veeleer als een deel van de Franse natie en bijgevolg een nationale minderheid binnen België. Normaliter had België zich organisch in één van de twee volgende richtingen moeten ontwikkelen: de Vlamingen en de Walen hadden ofwel subnaties van een Belgische natie moeten worden, ofwel had België de natiestaat moeten worden van zijn Nederlandstalige meerderheid. Geen van beide zaken gebeurde. België bleef bijgevolg inderdaad artificieel.

Samengevat luidt mijn stelling dus als volgt: uninationale staten zijn staten die:

(a) bestaan uit slechts één enkele natie (bv. Ijsland, Portugal);

(b) bestaan uit twee of meer naties, waarvan één natie de nationale meerderheid of dominante minderheid vormt die de staat als zijn natiestaat beschouwt (bv. Roemenië, Estland, maar niet België);

(c) een hiërarchie van naties kennen, met één „nationale natie" die meerdere subnaties omvat (bv. het Verenigd Koninkrijk).[31]

[29] Seton-Watson, o.c., p. 5.

[30] Zie hierover: Belien, Paul. „Gebelgde Britten – The English Patient," in *Secessie*, januari 2001, pp. 12-17.

[31] Zwitserland kan beschouwd worden als behorende tot ofwel categorie a of c, naargelang men zijn samenstellende delen (zijn taalgroepen of zijn kantons) als subnaties beschouwt of niet. Ik veronderstel dat de Zwitsers hun kantons en taalgroepen niet als naties beschouwen en breng het daarom onder in categorie a.

Oostenrijk-Hongarije

Een historisch voorbeeld waarnaar in de context van multinationale staten vaak verwezen wordt is Oostenrijk-Hongarije, het voormalige Habsburgse rijk dat tot 1919 het hele hart van Midden-Europa omvatte. Kunnen we dit voorbeeld binnen onze schema's inpassen of is het een abnormaal geval, zoals België?

Zoals het Verenigd Koninkrijk kwam de unie van Oostenrijk en Hongarije tot stand door een dynastiek toeval. De unie ontstond in 1526, bijna een eeuw vroeger dan de unie van Engeland en Schotland, ten gevolge van het huwelijk van aartshertog Ferdinand I van Oostenrijk (een jongere broer van onze Keizer Karel) met Anna van Bohemen, de dochter en erfgename van koning Vladislas II van Bohemen en Hongarije. De Oostenrijkse, Hongaarse en Boheemse (Tsjechische) provincies bleven verenigd onder dezelfde Habsburgse kroon gedurende 393 jaar, tot ze door de geallieerden na de Eerste Wereldoorlog werden opgebroken.

Volgens de definitie hierboven kan Oostenrijk-Hongarije geen artificiële staat zijn geweest omdat het niet „geconstrueerd" was, maar organisch groeide. Bovendien was Oostenrijk-Hongarije niet één staat, maar twee. Het was sinds het „Oostenrijks-Hongaarse Compromis" van 1867 een feitelijke confederatie met het keizerrijk Oostenrijk aan de ene, en het koninkrijk Hongarije aan de andere kant. De Hongaren hadden hun eigen parlement en regering in Boedapest. Alleen defensie, buitenlandse zaken en bepaalde economische kwesties gebeurden gezamenlijk met Oostenrijk.

De situatie van de nationale minderheden binnen de twee delen van de „dubbelmonarchie" was totaal verschillend. Hongarije voerde een politiek van gedwongen *magyarisering*, waarbij de Hongaarse taal via het onderwijs werd opgedrongen. Hoewel de Hongaren in 1900 amper 51,4 procent van de bevolking van het koninkrijk Hongarije uitmaakten,[32] voerde Boedapest een onverbiddelijke politiek ten aanzien van alle minderheden (met uitzondering van de Kroaten die, in het „Hongaars-Kroatische Compromis" van 1868, een beperkte regionale autonomie kregen). Reeds vóór 1867 waren er wetten ingevoerd die Hongaars tot de exclusieve taal maakten van parlement, regering en administratie. Het Hongaarse nationalisme was gericht tegen de niet-Hongaarse naties binnen Hongarije, eerder dan tegen de Habsburgers in Wenen. Naar het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw toe werd de magyarisering nog onverbiddelijker en verloren zelfs de Kroaten hun minderheidsrechten. De magyariseringspolitiek lijkt op de verfransingspolitiek waaraan de Nederlandstalige meerderheid in België werd onderworpen.



Keizer Frans-Jozef wilde liever een tripel- dan een dubbelmonarchie.

In het keizerrijk Oostenrijk daarentegen bestond er geen politiek om de Slaven te germaniseren. De nationale minderheden die het geluk hadden te wonen binnen de Oostenrijkse helft van de dubbelmonarchie (zoals Tsjechen, Slovenen en Polen) leefden onder veel gunstigere omstandigheden dan de minderheden in Hongarije. Ze hadden hun eigen scholen. Sommige hadden zelfs hun eigen universiteit, iets waarop de Vlamingen in België moesten wachten tot 1930. Vóór 1867 toen Oostenrijk-Hongarije nog één staat was, hadden de Oostenrijkers dezelfde welwillende politiek toegepast ten aanzien van de Hongaren. Hoewel Bohemen in 1867 hoopte erkend te worden als een zelfstandig koninkrijk – hetgeen tot een tripelmonarchie in plaats van een dubbelmonarchie geleid zou hebben[33] – hadden de Tsjechen niet vele redenen tot klagen. De Habsburgs moedigden de ontwikkeling van de Tsjechische taal aan sinds het begin van de 19de eeuw. Op het einde van de jaren 1840 liepen in de Tsjechischtalige provincies alle kinderen school in hun moedertaal. In 1880 werd het Tsjechisch officieel erkend als regionale taal in Bohemen, Moravië en Oostenrijks-Silezië. In de jaren 1890 probeerden de Oostenrijkse leiders tot

[32] Pfaff, o.c., p. 100.

[33] Keizer Frans-Jozef was er voorstander van om de Slaven dezelfde status te verlenen als de Duits-Oostenrijkers en de Hongaren. Deze politiek werd trilisme genoemd.



Schotland liet zich reduceren tot een subnatie van Groot-Brittannië.

twee keer toe om de gelijkheid van Duits en Tsjechisch af te kondigen. Beide pogingen mislukten. Indien ze geslaagd waren, dan was Oostenrijk een meertalige staat geworden volgens de definitie die ik hierboven hanteerde, met zowel Duits als Tsjechisch als nationale talen en daarnaast een aantal officieel erkende regionale talen. Thans moeten we het Oostenrijk van vóór 1919 catalogeren als een eentalige staat met een aantal officieel erkende regionale talen, terwijl Hongarije een eentalige staat was waar alleen Kroatisch tijdens een bepaalde periode als een regionale taal werd erkend maar geen enkele andere taal, hetgeen betekent dat de taalkundige rechten van bijna de helft van de bevolking miskend werden.

Wellicht had het Oostenrijk van de vroege 20ste eeuw kunnen uitgroeien tot een staat met een overkoepelend nationaal bewustzijn en zowel een Duits-Oostenrijkse als Tsjechische subnatie. Volgens sommige auteurs „evolueerde Oostenrijk naar een multinationale federatie."[34] Hongarije daarentegen was de natiestaat van de Hongaren, waarvoor de grote groepen niet-Hongaren geen enkele loyaliteit voelden en waarvan zij zich, indien ze de kans kregen, zeker zouden afscheiden. Hongarije werd bijgevolg „een bron van instabiliteit voor het rijk."[35] Dit ging zelfs zo ver dat de Slovaken (een nationale minderheid in Hongarije, die grensde aan de Tsjechen in Oostenrijk) zich tot doel stelden om hetzelfde regime te krijgen als de Tsjechen – een doelstelling die door de Hongaren als separatisme werd beschouwd. De nationale minderheden in Hongarije zochten steun in Wenen en vroegen de keizer geregeld om voor hen tussen te komen in Boedapest, iets wat hij steeds weigerde omdat hij vond dat hij dit als koning van Hongarije niet kon doen.

Er zijn aanwijzingen dat, behalve een Oostenrijkse natie aan de ene kant en een Hongaarse aan de andere kant, er binnen de dubbelmonarchie ook zoiets als een Oostenrijks-Hongaarse identiteit bestond; een beginnend overkoepelend Oostenrijks-Hongaars nationaal bewustzijn. Een eerste indicatie hiervoor is dat de Duitssprekende Oostenrijkers nooit Duitsers werden. Samen met de Zwitsers zijn zij de enige Duitstaligen die niet de weg van Duitsland gingen. Wellicht is Oostenrijk vandaag een aparte natie, niet alleen omdat de grootmachten het in 1919 en 1955 deze verplichting oplegden, maar ook omdat het reeds vóór 1919 op weg was om een subnatie van een niet-Duits geheel te worden. Zonder deze gehechtheid aan iets niet-Duits zou Oostenrijk een samenstellend deel van Duitsland geworden zijn of de nucleus van een tweede Duitse staat – eentje dat alle katholieke Duitse provincies omvat zou hebben.

De trotse Hongaren vormden reeds een natie in de vroege middeleeuwen, lang voor de Oostenrijkers. Zij zouden het daarom moeilijker hebben gehad dan de Oostenrijkers om zich te laten „reduceren" tot de status van subnatie (hoewel de Engelse en de Schotse naties, beide even oud als de Hongaarse, zich wel aldus lieten „reduceren"). Een tweede indicatie voor een beginnend overkoepelend Oostenrijks-Hongaars natiegevoel is het feit dat de gehechtheid van de Hongaren aan de Habsburgers het einde van de Eerste Wereldoorlog overleefde.

Aangezien het Oostenrijks-Hongaarse „huwelijk" door externe krachten werd opgebroken, zullen we uiteraard nooit zeker weten of dynastieke loyaliteit aan het Huis van Habsburg een „lijm" had kunnen worden die sterk genoeg geweest zou zijn om Oostenrijk en Hongarije bij elkaar te houden. Vast staat in elk geval wel dat de verschillende volkeren aan de periferie van het Habsburgse rijk, zoals de Polen, Roemenen, Serviërs, Italianen en anderen, niet uit eigen beweging bij het rijk gebleven zouden zijn

Tsjechoslovakije werd, vooral op instigatie van de Tsjechische politicus Thomás-Garrigue Masaryk, in 1919 door de grootmachten opgericht uit een deel van het voormalige Oostenrijk en een deel van Hongarije. Zij werden verenigd in één enkele staat, waar ze voordien behoord hadden tot

[34] Bacher, John. „The Collapse of the Austro-Hungarian Empire." In: Spencer, Metta (ed.). *Separatism – Democracy and Integration.* Lamham, MA: Rowman & Littlefield Publishers, 1998, p. 105.

[35] Bacher, o.c., p. 106.

verschillende staten van de Oostenrijks-Hongaarse confederatie. Masaryks plan was zelfs nog ambitieuzer. Hij had geijverd voor een „Slavische federatie bestaande uit een democratisch Rusland, Joegoslavië en Tsjechoslovakije."[36] Hoewel de Tsjechen en de Slovaken verwante talen spreken, zijn er grote culturele verschillen. Tsjechoslovakije slaagde er dan ook niet in om een staat te worden met een nationaal bewustzijn dat sterk genoeg was om hen bij elkaar te houden. Nadat Masaryk „Tsjechoslovakije gemaakt had," slaagden hij noch zijn opvolgers erin om „Tsjechoslovaken te maken." Het land bleef een artificiële staat, die uiteenviel drie jaar na de val van de communistische dictatuur en de invoering van de *rule of law* in 1989. „De federale staat 'kwijnde vanzelf weg;' er was geen traumatische klap nodig om hem te vernietigen."[37]



België vond zijn oorsprong in geweld en intimidatie. De rule of law behoorde nooit echt tot zijn politieke traditie.

De 20ste eeuw was ook getuige van de verdwijning van twee andere artificiële staten in Europa. Ook Joegoslavië en de Sovjet-Unie ontbeerden de „burgerlijke lijm" om samen te blijven; ze vielen uiteen zodra de binnenlandse en buitenlandse krachten verdwenen die ze bij elkaar hielden. Daardoor bleef bij de aanvang van de 21ste eeuw in Europa (buiten een restje van Joegoslavië dat de internationale gemeenschap te moeilijk vond om op te splitsen) alleen België nog over als artificiële staat.

Het *„maken" van* België

De geschiedenis van België toont hoe deze staat zijn oorsprong vond in geweld en intimidatie, hoe het aan een conferentietafel werd gecreëerd door grootmachten (zonder wier steun het niet had kunnen overleven), en hoe het beginsel van de *rule of law* nooit echt tot zijn politieke traditie behoorde.

„De Belgen passen niet in de categorie 'natie,'" schreef Seton-Watson in 1977.[38] Hij was niet de enige noch de eerste om vast te stellen dat er geen Belgen bestaan. „*Il n'y a pas de Belges*," zei Jules Destrée in 1912. De Amerikaanse journalist William Pfaff daarentegen schrijft categorisch: „Er is een Belgische natie, ontstaan uit de gemeenschappelijke historische ervaring van de katholieken in dit vlakke en vaak bevochte aan de zee grenzende land waar Franse en Nederlands-Germaanse culturen elkaar ontmoeten."[39] Maar Pfaff verwart België duidelijk met Vlaanderen, het katholieke, vlakke, vaak bevochte aan de zee grenzende land waar een Nederlandstalige bevolking door het Belgische regime verwacht werd Frans te verstaan en te spreken.

België werd door de internationale gemeenschap erkend als een onafhankelijke staat in 1831. De nieuwe staat was niet gewild door zijn Nederlandstalige meerderheid, noch door zijn Franstalige minderheid. In de herfst van 1830 hadden Franse rattachisten gerebelleerd tegen het koninkrijk der Nederlanden omdat zij zich bij Frankrijk wilden aansluiten. De vestiging van een onafhankelijke staat was niet hun doel geweest, maar was het resultaat van een internationaal compromis dat door de grootmachten bereikt werd op de conferentie van Londen in 1831. Datzelfde compromis maakte België tot een koninkrijk onder een niet-autochtone monarch, de Duitser Leopold van Saksen-Coburg, en verplichtte het tot internationale neutraliteit.

De grootmachten waren niettemin sceptisch over de leefbaarheid van hun constructie. Nadat ze „België gemaakt" hadden, twijfelden ze eraan of men wel in staat zou zijn om ook „Belgen te maken." De Franse diplomaat Talleyrand omschreef de nieuwe staat als „een artificiële constructie, bestaande uit verschillende volkeren."[40] Volgens zijn Oostenrijkse collega

[36] Bacher (o.c., p. 97) noemt Masaryk de „vader" van zowel Tsjechoslovakije als Joegoslavië.

[37] Pithart, Petr, en Metta Spencer. „The Partition of Czechoslovakia." In: Spencer, o.c., p. 203.

[38] Seton-Watson, o.c., p. 66.

[39] Pfaff, o.c., p. 25

[40] Geciteerd in: Stengers, Jean. „Sentiment national, sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre inépendance," in *Revue belge de philologie et d'histoire*, 1, 1959, p. 92.

Dietrichstein was de Belgische nationaliteit „een politieke poging eerder dan een observeerbare politieke realiteit."[41] Niettemin besloot Groot-Brittannië om België een kans te geven. Lord Palmerston, de Britse onderhandelaar op de conferentie van Londen, vond het vooruitzicht van een zwakke schijnstaat aan de Britse voordeur niet onaantrekkelijk. De grote namen van de 19de-eeuwse Europese diplomatie, van Metternich tot Napoleon III tot Bismarck, waren er echter allen van overtuigd dat België het niet langer dan twee generaties zou uithouden.

De eerste koning der Belgen verraste iedereen door de staat die niemand gewild had bij elkaar te houden. Leopold I hielp zijn eigen familie zelfs op de troon in Groot-Brittannië, waardoor dit land tot een vurige verdediger van de Belgische onafhankelijkheid en territoriale integriteit werd.[42] Leopold en zijn twee opvolgers waren sluwe en indrukwekkende figuren. Ze erkenden de artificiële natuur van België en het feit dat het niet bemind werd door de meerderheid van zijn burgers. De koningen der Belgen waren voortdurend op zoek naar bindende elementen die het gebrek aan natie-zijn en de afwezigheid van oprechte patriotische gevoelens konden compenseren. België's nationale geschiedenis is een voortdurende en dramatische zoektocht naar de burgerlijke lijm die echte landen samenhoudt.[43]

„Werden wij niet het laboratorium van Europa genoemd?" zo schreef de Brusselse advocaat Léon Hennebicq in 1904. „Inderdaad, wij zijn een natie in constructie. Het probleem van de economische expansie wordt hier perfect gedupliceerd door het probleem van de constructie van een nationaliteit. Twee verschillende talen, verschillende klassen zonder samenhang, een parochiale mentaliteit, een aanhankelijkheid aan de lokale gemeenschap die het meest schadelijke egoïsme benadert, dit zijn allemaal elementen van disunie. Gelukkig kan dit allemaal verzoend worden. De oplossing is economische expansie, die ons sterker zal maken door ons te verenigen."[44] Een halve eeuw later zou op Europees niveau hetzelfde „experiment" uitgevoerd worden om via economische eenheid tot politieke eenheid te komen.

De Belgische koningen speelden de belangrijkste rol bij de „constructie van een nationaliteit" in hun land. Net als Leopold I kunnen ook zijn volgelingen zeggen: „*Belgium is purement et simplement ma création*."[45] België is bijna letterlijk een creatie van het Huis van Saksen-Coburg. De geschiedenis van het land is het verhaal van de pogingen van zijn koningen om „Belgen te maken." Omdat België een artificiële staat is, is de macht van zijn koningen groter dan die van enige andere Europese monarchie. Deze macht vloeit echter niet voort uit de Grondwet, maar uit het feit dat de Belgische politici impliciet, en (op de Vlaamse separatisten na) bijna unaniem aanvaarden dat de specifieke natuur van hun staat als een artificiële constructie vereist dat de Belgische koning een actief politiek beleid kan voeren en mag tussenkomen in het politieke proces. Omdat er hiervoor geen wettelijke basis is, werd de *rule of law* in België reeds meermaals opgeofferd aan de vereiste dat het voortbestaan van de Belgische staat niet in gevaar gebracht mag worden.

Paul Belien*



[41] Geciteerd in: De Ridder, Alfred. *Fragments d'histoire contemporaine de Belgique*. Brussel/Parijs: Librairie Nationale d'Art et d'Histoire, 1931, p. 114.

[42] Zie hierover: Belien, Paul. „Land of Hope and Glory. Ook voor ons," in *Secessie*, oktober 2001, pp. 20-35.

[43] Zie hierover: Belien, Paul. „Gekochte loyaliteit – Een Public Choice-analyse van België," in *Secessie*, oktober 2002, pp. 11-26.

[44] Hennebicq, Léon. „L'expansion économique et la patrie belge" in: *Entretiens sur la Belgique contemporaine*. Brussel: Larcier, 1904, p. 278.

[45] *Royal Archives Windsor*, Leopold I aan de Britse koningin Victoria, 23 dec. 1841, geciteerd in: Stengers, Jean. *L'Action du Roi en Belgique depuis 1831 – Pouvoir et influence*. Louvain-la-Neuve: Duculot, 1992, p. 24.

* Mr. Paul Belien is jurist en journalist. Deze tekst is een ingekorte vertaling van het inleidend hoofdstuk van zijn studie *The Hinge of Europe – A History of the Artificial State of Belgium and How It Prefigures a Federal Europe.*

De Verenigde Staten, de Verenigde Naties en de toekomst van de natiestaat

Volgens Roger Scruton zijn alleen de staten van Europa en die van Europese volkeren in de rest van de wereld, plus enkele uitzonderingen zoals Japan, natiestaten. Hun democratische verworvenheden en vrijheden worden vandaag bedreigd door wetgeving opgelegd vanuit de Verenigde Naties. Scruton houdt daarom een pleidooi voor de afschaffing van de VN en suggereert dat Washington de "white man's burden" op zich moet nemen om wereldwijd de vrede te handhaven.

Zoals de naam aangeeft, zijn de Verenigde Naties gegrondvest op de veronderstelling dat de wereld verdeeld is in naties, dat politieke beslissingen genomen worden door en in het belang van deze naties, en dat het mogelijk is om in een gemeenschappelijk forum hun geschillen door onderhandelingen te beslechten. Nochtans verkondigen velen – onder meer de architecten van de Europese Unie – dat het precies de verdeling van de wereld in naties is wat aanleiding geeft tot geschillen en dat de ware globale orde niet internationaal maar transnationaal zal zijn. De natiestaat wordt beschouwd als een voorbijgestreefd relict waarvoor in de universele maatschappij van de toekomst geen plaats meer is.

Deze opvatting, die zijn wortels in de Verlichting heeft en in Kants[1] voorstel voor een „volkenbond" als middel om „eeuwigdurende vrede" te bereiken, werd voor vele mensen uit de generatie van onze ouders versterkt door de pijnlijke ervaring van de Tweede Wereldoorlog. Ze wordt als een refrein herhaald in alle officiële verklaringen van de Europese Commissie: de wereld zou geen groter kwaal kennen dat het „racisme en de xenofobie" die de Commissie op elke hoek van de straat ontwaart.

In werkelijkheid echter is de opdeling van de naties der wereld in natiestaten en het verzamelen van deze staten in een gemeenschappelijk forum, een product van de Westerse manier van denken en waarden van de Verlichting die weinig gezag hebben in andere delen van de wereld. Afrika bijvoorbeeld werd door de Europese kolonisatoren weliswaar in staten verdeeld, maar de grenzen tussen deze staten duiden gewoon aan hoever rivaliserende Europese landen aanspraak konden maken op het gebied en worden niet gerechtvaardigd door de historische begrenzing van de gebieden waar volkeren zich vestigden.

Omwille van de VN, ontstaan op het eind van het kolonisatietijdperk en als een poging om op een vreedzame manier te dekoloniseren, zijn wij vandaag verplicht om een staat zoals Nigeria als één geheel te beschouwen en bijgevolg een van de vele „verenigde naties." Nochtans wonen er in Nigeria al eeuwenlang drie verschillende volkeren: de Yoruba in de kuststreek; de Ibo in het binnenland; en de Hausa langs de handelsroutes aan de rand van de woestijn. Elk van deze drie groepen heeft zijn eigen territorium, eigen taal en godsdienst. De Hausa werden duizend jaar geleden islamieten, en verwierven daardoor een taal, literatuur en beschaving die hen onderscheiden van de heidenen in het zuiden.

Sommigen proberen een staat zoals Nigeria in het Westerse patroon van de natiestaat in te passen door te stellen dat Nigeria niet uit meerdere naties bestaat, maar uit stammen. Ze stellen dat de natie eigenlijk een Europees concept is, bepaald door vestigingspatronen die specifiek zijn voor het Europese continent en de Europese diaspora, terwijl overal elders de natuurlijke sociale orde bepaald wordt door de stam, gezien als een soort uitgebreide verwantengroep. Dat is ten dele waar, maar het is niet de hele waarheid, zoals het voorbeeld van Nigeria aantoont. Noch de Ibo noch de Yoruba beschouwen zichzelf als stammen, hoewel er binnen beide groepen wel tribale eenheden bestaan. Beide volkeren zijn van elkaar onderscheiden door territorium, taal en overgeleverde instellingen, net als de naties in

[1] Immanuel Kant (1724-1804): Duits filosoof van de Verlichting.

Europa. Hoewel ze vandaag allebei christelijk zijn, is dit een gevolg van de Britse kolonisering die behalve dezelfde religie ook een gemeenschappelijke jurisdictie en gemeenschappelijke politieke instellingen oplegde aan twee volkeren die elkaar tot de komst van de Europeanen als vreemden beschouwden.

Even verhelderend is het voorbeeld Rwanda dat eeuwenlang als een onafhankelijk koninkrijk bestond. Het Rwandese volk was niet verdeeld volgens stam maar volgens functie, waarbij de dominante minderheid – de Tutsi – het vee hoedde, terwijl de meerderheid – de Hutu – het land bewerkte. Deze mensen deelden reeds zolang dezelfde taal, instituties en politieke aanhankelijkheid dat ze wel degelijk een territoriale en politieke eenheid vormden. Het was het Belgische koloniale bestuur dat Tutsi en Hutu uit elkaar trok door de Hutu tot administratieve elite te maken. Hierdoor werd de autoriteit van de Rwandese koning ondermijnd, wat uiteindelijk tot de staatsgreep leidde die hem opzij schoof. De daaropvolgende slachtpartijen op de Tutsi worden in het Westen beschouwd als het gevolg van stammentegenstellingen die te diep zitten om politiek opgelost te kunnen worden. In werkelijkheid zijn zij het gevolg van de invoering van Westerse ideologieën en klassentegenstellingen in een samenleving die reeds lang geleden de zuiver tribale definitie van lidmaatschap was ontgroeid.



De Verenigde Naties zijn gegrondvest op de veronderstelling dat de wereld verdeeld is in natiestaten.

Het Ottomaanse rijk: een wieg van naties

Uiteraard kan men de chaos in het moderne Afrika niet uitsluitend wijten aan de gevolgen van de Westerse kolonisatie. Het beeld dat Joseph Conrad[2] in *Heart of Darkness* schildert bevat meer dan een kern van waarheid. Er is geen reden om uit te sluiten dat de artificiële grenzen op de duur natuurlijke grenzen zouden geworden zijn indien de koloniale machten ze lang genoeg in stand hadden gehouden. Niettemin blijft het zo dat de politieke leiders van het post-koloniale Afrika landen en regeerstelsels erfden die vaak losstaan van elke historische loyaliteit en prepolitieke opvatting van groepslidmaatschap. De Afrikaanse staten kunnen onmogelijk natiestaten naar Europees model worden genoemd. Zelfs waar er stabiele regeringen bestaan, kan men onmogelijk veronderstellen dat deze regeringen werkelijk het volk vertegenwoordigen waarover ze heersen.

In het Midden-Oosten is de situatie complexer, maar daarom niet minder verontrustend. Het uiteenvallen van het Ottomaanse rijk leidde tot het ontstaan van het moderne Turkije als een echte natiestaat. Het land had een leider zoals Kemal Atatürk[3] nodig om dit te bewerkstellingen, maar Atatürk zou het niet gekund hebben als de noodzakelijke voorwaarden niet aanwezig waren geweest. Turkije kon enkel een echte natiestaat worden omdat het voordien reeds bestond als natie, met een gemeenschappelijke taal, een resterend stuk van het Ottomaanse rijk dat het als soeverein territorium behield, en een prepolitieke loyaliteit gebaseerd op een lange gemeenschappelijke ervaring als rijk.

Ook in andere delen van het voormalige Ottomaanse rijk zag men naties ontstaan. Dat gebeurde waar plaatselijke emirs en khediven de koningstroon opeisten, en door het geleidelijke ontstaan binnen het rijk van territoriale begrenzingen langsheen lijnen van historische territoriale machtsverdeling.

Zo had Libanon – het berggebied bewoond door maronieten en droezen – met zijn historische traditie van verzet tegen de Ottomaanse sultan, recht op onafhankelijkheid lang voor dit door de Westerse mogendheden in 1919 bij het opdelen van het gebied werd verleend. Ook Egypte had reeds in de dagen van Mohammed Ali[4] gebruik gemaakt van de wedijver tussen Fransen en Britten om een nationale identiteit te verwerven die het klaar maakte voor onafhankelijkheid zodra de greep van het rijk verzwakte. Ook Marokko was

[2] Joseph Conrad (1857-1924), eigenlijk Jozef Konrad Korzeniowski: Brits auteur van Poolse afkomst. Vooraleer hij in 1895 aan zijn schrijverscarrière begon, werkte hij als matroos in de Franse en Britse koopvaardij, o.a. op de stoomboten op de Congo-rivier.

[3] Moestafa Kemal Atatürk (1881-1938): Ottomaans generaal die in 1920 de Turkse republiek uitriep en president bleef tot aan zijn dood. „Atatürk" (vader der Turken) is de achternaam die hij zichzelf toekende toen hij in het land de verplichting invoerde om een achternaam te dragen.

[4] Mohammed Ali Pasja (1769-1849) was vermoedelijk van Albanese afkomst. Hij was de leider van een Albanees-Macedonisch leger dat door de Ottomaanse sultan in 1798 naar Egypte werd gestuurd om de Franse invasietroepen van Napoleon te bestrijden. In 1805 werd hij door de sultan tot onderkoning van Egypte benoemd. Hij voerde een moderne administratie in en verwierf in 1839, na tegen de sultan in opstand te zijn gekomen en het Ottomaanse leger te hebben verslagen, een grote onafhankelijkheid die tot de tussenkomst van Britse en Franse troepen leidde. In 1848 droeg hij de macht over aan zijn zoon Ibrahim Pasja.



Turkije kon enkel een echte natiestaat worden omdat het voordien reeds bestond als natie.

reeds een onafhankelijk koninkrijk toen de Fransen het in hun macht kregen in het begin van de 20ste eeuw.

Nochtans hebben deze embryonale staten gefaald waar Turkije geslaagd is: in het verwerven van een duurzame rechtsorde en democratische regeringsvorm. Maar zonder de waakzame aanwezigheid van het Turkse leger en de voortdurende strijd tegen Koerdisch irredentisme, zou de democratische orde in Turkije wellicht niet lang standhouden. Deze orde hing tot dusver vooral af van de door Atatürk opgelegde secularisatie. Hij sloot niet alleen de islamitische clerus van alle macht uit en ontzegde ze een plaats in de instellingen van de staat en de scholen, maar verbood eveneens de islamitische klederdracht en huwelijksgebruiken. De Turkse wetboeken werden een kopie van de Europese. Daarmee vestigde Turkije een patroon dat nagevolgd werd in de hele regio: burger- en strafrecht werd ingevoerd naar Frans, Duits of Belgisch model in de hoop dat aldus een onafhankelijk rechtssysteem zou ontstaan dat de seculiere legale orde boven de religieuze plaatste.

De *fictie van* Sykes-Picot

Hier beginnen de moeilijkheden die uiteindelijk hebben geleid tot de recente oorlog tegen Irak, die helemaal geen oorlog *tegen* Irak was. De regering Bush probeerde het voor te stellen als een oorlog *voor* Irak, ten bate van het Irakese volk, tegen een tiran die zich de nationale rechten van dit volk had toegeëigend. Beide voorstellingen zijn verkeerd. Het was noch een oorlog voor noch tegen Irak, omdat Irak eigenlijk niet bestaat.

Irak is niets meer dan een zuiver formele entiteit die gecreëerd werd bij het uiteenvallen van het Ottomaanse rijk. Het ontstond doordat twee vermetele diplomaten, de Fransman Picot en de Brit Sykes,[5] in de nadagen van de Eerste Wereldoorlog de kaart van de hele regio hertekenden in functie van de belangen van beide Europese grootmachten. Daarbij werd in Bagdad een Hasjemitische vorst geïmporteerd, die vervolgens koning van Irak werd genoemd en aan het hoofd werd gezet van een nieuwe staat bestaande uit Koerdischtalige sektarische volkeren langs de oostgrens van Turkije en uit Arabischtalige volkeren uit het stroomgebied van Tigris en Eufraat, waarvan de meerderheid sji'ieten waren die door de Ottomanen nooit als legitieme godsdienstige groep werden erkend noch enige zeggenschap in het traditionele overheidsbestel hadden gekregen.

Net als andere artificiële staten, zoals Syrië, die werden opgericht krachtens de Sykes-Picot-akkoorden, werd Irak bewoond door belangrijke christelijke en joodse minderheden, Koerdische soefi's en afstammelingen van verschillende islamitische sekten zoals de droezen. Geen van deze groepen had ook maar enig gevoel van loyaliteit tegenover een gecentraliseerde natiestaat, noch tegenover de monarch, die vanzelfsprekend zijn eigen stam, zijn eigen sekte, zijn eigen volgelingen zou bevoordelen in het genot van dit onverwachte cadeau van een uitgestrekt en olierijk gebied.

We weten hoe het afliep. De buitengewone bodemrijkdom, die de gezamenlijke erfenis moest uitmaken van een natiestaat, werd zich als privé-eigendom toegeëigend door een heerser die spoedig werd opzijgeschoven door zijn eigen leger. Met de hulp van de Baath-partij – georganiseerd volgens leninistische principes en vervolmaakt als een instrument om sociale controle uit te oefenen – lukte het de nieuwe despoten van Irak en Syrië beter om aan de macht te blijven dan de zwakke heersers die hen waren voorgegaan, terwijl de gebieden die zij onder hun knoet hielden, hun karakter behielden van privé-bezit, waarvan de voordelen werden verdeeld onder een elite van loyale (of in elke geval sterk verwende) volgelingen.

In Syrië werd deze elite gerekruteerd uit de alawietische minderheid, terwijl de soennietische meerderheid er van nagenoeg alle macht is uitgesloten. In

[5] Sir Mark Sykes (1879-1919): Engelse diplomaat die namens Groot-Brittannië in 1916 de Sykes-Picot-akkoorden ondertekende waarbij het Nabije Oosten verdeeld werd in Russische, Franse en Britse invloedssferen.

Irak werd, ondanks Saddam Hoesseins seculiere visie, de elite hoofdzakelijk gerekruteerd uit de soennieten, terwijl de sji'ietische meerderheid niet eens in de kruimels mocht delen. In beide landen werden de joden vervolgd en over de grens gedreven, want zowel in Syrië en Irak werd de Baathpartij gekenmerkt door een vuige, racistische filosofie van „Arabisch nationalisme."

De recente gebeurtenissen hebben thans aan iedereen duidelijk gemaakt wat historici al lang wisten: het idee dat Irak of Syrië natiestaten zouden zijn, waar het volk een gemeenschappelijke nationale loyaliteit heeft en een gemeenschappelijk territorium erkent als bron van zijn jurisdictie en zijn collectieve thuis, is een fictie.



Het idee dat Irak of Syrië natiestaten zouden zijn is een fictie.

In dienst van de Sovjets

Over de hele wereld kunnen we voorbeelden vinden van teloorgegane rijken en troebele hinterlanden waar tribale en godsdienstige aanhankelijkheden nog steeds voorrang hebben boven het politieke proces. De conclusie luidt dan ook dat de Verenigde Naties, in de vorm waarin die instelling vandaag bestaat, niet echt kan beweren dat zij de volkeren van onze planeet vertegenwoordigt.

De ambassadeurs die naar de VN worden afgevaardigd, worden gestuurd door de lieden die de macht hebben verworven, op welke manier dan ook, in de gebieden die door de VN als soeverein worden erkend. De wijze waarop deze gebieden tot soevereiniteit werden verheven, houdt weinig of geen verband met de historische loyaliteit van de mensen die er wonen. Bovendien werd er geen middel voorzien om te garanderen dat de heersers over deze gebieden werkelijk de bewoners vertegenwoordigen of er enig belang bij hebben om dat te doen. De VN legitimeren simpelweg elke elite of tiran die de macht heeft weten te verwerven over een „natie" die voorkomt op de ledenlijst van de VN.

Dit betekent op zich niet dat de VN geen nut hebben of niet kunnen dienen als een organisatie om de vrede te bewaren. Maar het betekent wel dat de VN onvreedzame vormen van sociale orde in stand helpen houden, en daardoor op termijn bijdragen tot lokale en regionale conflicten.

Ik twijfel er niet aan dat de VN aan de Sovjet-Unie een legitimiteit heeft verleend die zij nooit verworven zou hebben op basis van het gedrag van haar leiders. De VN lieten de Sovjet-Unie toe om een rol te spelen op het wereldforum die zij nooit gespeeld zou kunnen hebben op basis van haar eigen minderwaardige verworvenheden. De Sovjet-Unie gebruikte de VN en de VN-dochterorganisaties om de eigen doelstellingen te verwezenlijken. Ze ondersteunde de machtsgreep van de *peaceniks* over de *United Nations Association* (een onafhankelijke vzw die opgericht werd om internationale samenwerking te ondersteunen) en bevorderde de omvorming van de UNESCO (de culturele dochter van de VN) tot een instrument van linkse en anti-Westerse propaganda. De Sovjet-Unie waardeerde de VN niet omwille van hun vredebewakende functie maar, integendeel, gebruikte de VN als een instrument om de Westerse defensie te neutraliseren en legitimiteit te verlenen aan haar eigen koloniale projecten in Ethiopië, Angola, Jemen en Afghanistan.



Het VN-hoofdkwartier in New York. De organisatie verleende legitimiteit aan criminelen.

De Sovjets beschouwden de VN als een integraal onderdeel van hun diplomatie, die zij zagen als *de voortzetting van oorlog met andere middelen*.

Een nieuwe dreiging

De VN hebben Arabische despoten eveneens toegelaten langer aan de macht te blijven dan mogelijk geweest zou zijn in een wereld die weigerde hun legitimiteit te erkennen. Als Syrië een lid kan zijn van de Veiligheidsraad en de VN-commissaris voor de Mensenrechten aangeduid kan worden door kolonel Kadhafi, dan moet zelfs de meest hardnekkige verdediger van de VN-instellingen zich toch beginnen afvragen of er niet ergens iets loos is.

Voeg bij dergelijke anomalieën de corruptie van de VN-bureaucratie[6] en de ondoeltreffendheid en zelfs contraproductiviteit van VN-resoluties bij het oplossen van conflicten tijdens de laatste dertig jaar, en men begrijpt dat mensen zich afvragen of we moeten blijven instemmen met een instelling die gebaseerd is op zoveel wensdromerij en zo weinig schijnbare verwezenlijkingen. Maar er is nog een ander – en in de nieuwe situatie een veel ernstiger – gebrek aan de Verenigde Naties.

De instelling ontstond toen de overwinnaars na de tweede wereldoorlog hun overwinning wilden veilig stellen en zich ervan wilden verzekeren dat de pas bereikte machtsbalans niet zou worden verstoord. Hoewel een van de overwinnaars – de Sovjet-Unie – nauwelijks respect betoonde voor „trivialiteiten" zoals mensenrechten, territoriale soevereiniteit, wetten, afspraken en compromissen, heerste de illusie dat de Sovjet-Unie mettertijd zou evolueren tot een normaal lid van de gemeenschap der naties. Het feit dat de Sovjet-Unie in werkelijkheid geen natie was, en er zelfs in was geslaagd om een van zijn samenstellende naties – Oekraïne – als een zelfstandig lid van de Algemene Vergadering der VN te doen erkennen, werd om diplomatieke redenen genegeerd.

De prioriteit destijds was immers de noodzaak om de vrede te verzekeren door de overwinnende machten ermee te belasten deze vrede voortaan te bewaren. De bedreigingen voor de vrede gingen uit van soevereine instanties die een wettelijk en politiek monopolie opeisten over de gebieden waar zij hun macht uitoefenden. De toekenning van een permanent lidmaatschap van de Veiligheidsraad aan de Sovjet-Unie, was gewoon een realistische manier om te erkennen dat de Sovjet-Unie de vrede kon ondermijnen. De zij noch een natiestaat noch een constitutionele regering was, werd betreurd, maar men vond dat het niet verholpen kon worden. De VN waren daardoor echter verplicht om het Sovjet-lidmaatschap te aanvaarden hoewel dit in zekere mate strijdig was met de ronkende verklaringen in het eigen Charter – een Charter dat werd opgesteld door Amerikaanse en Britse diplomaten, en dat vrijheden en rechten belooft die buiten de Engelstalige wereld zelden lang stand hebben gehouden.

Sindsdien zijn twee zaken radicaal veranderd. Ten eerste is de Sovjet-Unie in elkaar gestort en nam de Russische Federatie haar ten onrechte verkregen plaats in de Veiligheidsraad in. Ten tweede zijn er in de wereld nieuwe machten opgedoken die noch een wettelijke autoriteit noch een territoriale soevereiniteit bezitten, maar die hun macht simpelweg opeisen waar ze ook kunnen en iedereen trotseren die zich tegen hen verzet. Vandaag gaat een grote bedreiging voor de vrede en stabiliteit uit van terroristische organisaties die, omwille van hun aard, geen rol kunnen spelen in de dialoog tussen de naties die verondersteld worden in de VN vertegenwoordigd te zijn.

Uiteraard kunnen de soevereine machten veel doen om zulke organisaties onder controle te houden. Ze kunnen weigeren hen op enigerlei wijze te erkenning te verlenen; ze kunnen hun inkomstenbronnen droogleggen; ze kunnen ze buiten de wet te stellen in hun respectievelijke landen. Maar tot

[6] Deze corruptie werd uitstekend gedocumenteerd in: Righter, Rosemary. *Utopia Lost – The United Nations and World Order.* New York: Twentieth Century Fund, 1995.

11 september 2001 hadden zelfs de Verenigde Staten er niet aan gedacht om dit te doen, terwijl de VN-conventies inzake asiel en vluchtelingen bescherming garanderen aan terroristen in haast elk land waar ze geen misdaden hebben begaan. Het is zelfs vooral aan de VN-conventies te danken dat terreurnetwerken zich zo gemakkelijk hebben kunnen internationaliseren.

Voor terroristen is het bijgevolg niet meer belangrijk om controle te verwerven over een soeverein gebied. Ze kunnen hun macht veel gemakkelijker bereiken en ontplooien zonder de lasten van een staat te dragen. Vroeger probeerden terroristen, zoals Lenin en Hitler, om soevereiniteit te verwerven. Zelfs het IRA (in zijn oorspronkelijke vorm) stelde zich dat doel.

Terroristen kunnen hun macht veel gemakkelijker bereiken en ontplooien zonder de lasten van een staat te dragen.

In toenemende mate echter gebruiken terroristen soevereiniteit uitsluitend als een masker, ofwel door zichzelf als gast op te dringen aan soevereine staten waarvan de toekomst hen grotendeels onverschillig laat – zoals al-Qa'eda deed in Afghanistan – of door globale netwerken op te zetten die alle nationale jurisdicties omzeilen terwijl ze overal vrij opereren. Hierin verschillen ze weinig van de multinationals die deels dankzij de Wereldhandelsorganisatie (WHO) elke nationale soevereiniteit kunnen negeren of uitwissen in hun niet aflatende zoektocht naar nieuwe markten.

Gebrek aan misantropie

Instellingen als de VN en de WHO, ontstonden vanuit de behoefte van natiestaten om vreedzaam samen te leven, terwijl ze elkanders soevereiniteit respecteren en elkaar „zelfbeschikkingsrecht" gunnen. Maar deze instellingen hebben de nationale soevereiniteit in gevaar gebracht, hetzij door zoals de VN legitimiteit te verlenen aan onrechtmatige heersers, hetzij door zoals de WHO de soevereiniteit te beschouwen als een hindernis voor de handel.

In het Midden-Oosten is terrorisme sinds de middeleeuwen een deel van het leven geweest. Terroristische organisaties – van de oorspronkelijke „moordernaars" (*hashishin* of *assassins*) tot de Moslim Broederschap – maakten gebruik van het feit dat soevereiniteit nooit afdoende gedefinieerd of gehandhaafd werd in de regio, en zichzelf bijgevolg nooit lang kon verdedigen. Amerikaanse protesten tegen staten als Syrië maken nauwelijks indruk op regimes waar de regerende club naar zijn terroristische gasten kijkt en denkt: „Zonder erkenning door de VN waren wij juist hetzelfde."

Er is inderdaad weinig dat de Baath-partij onderscheidt van Hamas, behalve dat de oorspronkelijke leiders van de Baath-partij er in slaagden hun terroristische macht met een politieke legaliteit te combineren. Verleen Hamas soevereiniteit en het zal deze op dezelfde manier gebruiken als de Baath-partij: als een uitbreiding van zijn terroristisch arsenaal. Inmiddels hebben de terroristen echter ontdekt dat ze soevereiniteit niet echt nodig hebben – het is zelfs een reëel nadeel bij het voeren van hun soort oorlog.

Om al deze redenen is het onmogelijk om vandaag nog langer te geloven, zelfs al kon dit vroeger, dat de VN de instellingen en procedures hebben om de vrede in de wereld te bewaren. De belangrijkste terreurgroepen zijn in de VN niet vertegenwoordigd, en de staten die terroristen de hand boven het hoofd houden, kunnen niet onder druk worden gezet met de soort sancties die de VN hen kan opleggen. Zoals de ervaring in Irak aantoont, zijn sancties schadelijk voor de bevolking en vergroten ze tegelijkertijd de macht van de elite, omdat die het effect ervan niet aan den lijve ervaren en er zelfs gebruik van maken om de kloof met de verzwakte massa's waarover ze heersen te vergroten.

Vredelievende mensen werden aan banden gelegd terwijl de schurken de vrije hand werd gelaten.

Bovendien heeft het einde van de Koude Oorlog niet geleid tot de afschaffing van de tweespalt tussen diegenen die de VN willen gebruiken om een op

wetten en mensenrechten gebaseerde wereldorde te vestigen en diegenen die wetten en rechten beschouwen als een beknotting van hun macht. Men kan terecht sceptisch zijn over de utopische ambities van de diplomaten die destijds het Charter opstelden; men kan zelfs erkennen dat een „mensenrechten"-verklaring die pretendeert boven elke plaatselijke jurisdictie en elk bestaand concept van wettelijke orde te staan, een gevaar kan inhouden voor de stabiliteit in de wereld. Het blijft niettemin een feit dat conventies die de mensenrechten beschermen probleemloos ingepast kunnen worden in een Westers rechtsbestel omdat deze stelsels juist instrumenten zijn die dienen tot verfijning en bescherming van dergelijke rechten. Dat is echter de erfenis van het Romeinse recht, het christendom en de gewoonterechten van het middeleeuwse Europa. Elders bestaat er zulke erfenis niet en blijft men doof tegenover het voortdurende beklemtonen van mensenrechten.



Zonder de erfenis van het Romeinse recht, het christendom en het Middeleeuwse Europese gewoonterecht blijft men veelal doof voor de mensenrechten.

Dit betekent dat terwijl de VN-resoluties en -sancties het gedrag van de Westerse staten beïnvloeden, zij geen enkele invloed hebben op de staten die de ernstigste bedreiging voor de vrede vormen. Zij vereisen immers een verandering van politiek bestel die onmogelijk is zonder diegenen die deze verandering zouden moeten bewerkstelligen van de macht te verwijderen.

Ik weet niet of het mogelijk is om de VN zodanig te hervormen dat ze een werkelijke vredebewakende instelling wordt die door al zijn leden wordt gerespecteerd. Volgens Rosemary Righter is de utopische visie van het VN-Charter echter precies datgene wat de VN belet om op de gang van zaken in de wereld ook maar enige impact te hebben (behalve het voorzien van lucratieve voordelen voor de VN-bureaucraten).

Om het scherp te stellen: de VN tonen aan hoe gevaarlijk een optimistisch wereldbeeld is wanneer men te maken heeft met reële conflicten tussen mensen. Ondanks hun oorlogservaring, lieten de opstellers van het Charter zich leiden door een abstracte liberale filosofie waarin besturen tot doel heeft de mensenrechten te handhaven. Ze weigerden rekening te houden met de mogelijkheid dat regeringen meer een instrument zijn om basisinstincten in bedwang te houden dan een middel om nobele vrijheden te ontwikkelen. De diplomaten en politici die de „wereld na het fascisme" planden, werden niet geleid door de noodzakelijke pessimistische misantropie zonder dewelke geen ernstige regering mogelijk is. Het gevolg was een „gekluisterde geest" die de vredelievende mensen aan banden legde terwijl de schurken de vrije hand werd gelaten.

De VN *tegen* Amerika

Wat dit in de praktijk betekent, merkt men aan de gevolgen van de Europese dekolonisatie in Afrika en elders. Het VN-Charter garandeert „zelfbeschikkingsrecht" aan de volkeren. De bedoeling is duidelijk: men wilde een wereldwijd systeem van natiestaten, die vertegenwoordigd worden door soevereine autoriteiten die werkelijk beschouwd worden als de legitieme bewindslieden van de inwoners van het gebied dat zij opeisen.

Vele Westerse machten, er op uit om de last van de koloniale administratie van zich af te schudden, aanvaardden dat hun kolonies het recht op zelfbeschikking kregen. Zij installeerden daarom instellingen en jurisdicties die, zo hoopten zij, na hun vertrek een representatief bewind zouden garanderen.

De Sovjet-Unie moedigde deze houding aan en poogde de dekolonisatie op alle mogelijke manieren te versnellen. Maar de Sovjets waren er niet op uit om werkelijke zelfbeschikking toe te kennen aan de nieuwe naties. Ze wilden de oude, open en grotendeels goedaardige vormen van koloniaal bestuur vervangen door éénpartijstaten die zich onderwierpen aan de Sovjet-strategie.

Dit gebeurde bijvoorbeeld in Aden, nadat de Britten in 1967 de onafhankelijkheid hadden verleend. Vijf jaar later was Aden een Sovjet-basis, geannexeerd door de nieuwe „Democratische Volksrepubliek Jemen." Sovjet-agenten opereerden vanuit Jemen om een staatsgreep te plegen in het naburige Ethiopië, waar de door de Russen opgeleide Haile Mengistu aan de macht kwam. Tegen 1974 was de Hoorn van Afrika een Sovjet-kolonie, waar de wettelijke orde was weggewist, waar hongersnood heerste en mensenrechten van geen tel meer waren. Hetzelfde gebeurde in het aangrenzende Somalië. Gedurende de voorbije dertig jaar doorstond de regio onnoemelijk lijden en geleidelijk verdwenen alle vormen van soevereiniteit.

De VN beperkte zich tot het aanmoedigen van de dekolonisatie door de beschaafde volkeren. Ze deden niets om de rekolonisatie door hun onbeschaafde rivalen te verhinderen. Integendeel, de VN verleenden legitimiteit aan criminelen die zichzelf als „regering" wisten op te dringen aan gebieden waar elk bestuur had opgehouden te bestaan.

Hoe is de situatie vandaag? Men herinnere zich dat de Volkenbond in 1939 niet bij machte was om het uitbreken van de oorlog in Europa en de verspreiding ervan over heel de wereld te beletten. De opstellers van het VN-Charter geloofden werkelijk dat zij hun les hadden geleerd uit het falen van de Volkenbond. Maar zij werkten in uitzonderlijke omstandigheden, na een oorlog die slechts enkele rivalen had laten bestaan. Sindsdien zijn vele nieuwe staten opgekomen, hebben er vele welvaart en militaire macht verworven, zijn er vele nieuwe gevaren aan het licht gekomen, en zijn haat en vijandschap nergens echt verdwenen. Bovendien is de oude alliantie tussen Europa en de Verenigde Staten tekens van slijtage beginnen vertonen. En de recente pogingen van de VS om effectief actie te ondernemen tegen terroristische staten werden tegengewerkt door de VN, dikwijls onder aanmoediging van Amerika's Europese bondgenoten.

Naast het verlenen van legitimiteit aan despoten, heeft de VN de gewoonte aangenomen om nuchtere beoordeling te vervangen door linkse-liberale belijdenissen wanneer ze geconfronteerd wordt met een ernstige oorlogsdreiging. De VN-instellingen en bureaucratieën geven schijnheilige Scandinaviërs van het Blix- en Bruntlandt-type hun felbegeerde kans om ons allen op ons nummer te zetten. De VN-secretarissen-generaal waken vaak met grotere angstvalligheid over hun reputatie als „morele leiders" dan dat ze hun handen vuil durven maken door militair op te treden, hoe noodzakelijk dit ook mag wezen.

Het grootste gevaar dat vandaag van de VN uitgaat is inderdaad allicht het feit dat de VN de status van R*ealpolitik* kan verlenen aan de gevaarlijke illusies van de Europese linkse elites. Zonder uitzondering beriepen de Europese tegenstanders van de oorlog in Irak zich op de VN als autoriteit voor hun bewering dat de Britse en Amerikaanse interventie „illegaal" was. Dit onterecht inroepen van een VN-legaliteit die, behalve door de Westerse staten die intrinsiek de VN gehoorzamen, door geen enkele lidstaat ernstig wordt genomen, is gebruikt om anti-Amerikaanse gevoelens in de wereld te versterken en om Europa en Amerika tegenover elkaar te stellen, waarbij Europa zogezegd de weg van de legaliteit en Amerika die van het geweld zou bewandelen.

Saddam Hoessein schond nagenoeg elk artikel in het VN-charter. Er was een natiestaat nodig om hem te verdrijven.

Robert Kagan beschrijft in *Of Paradise and Power* hoe het retorische beeld van een dichotomie tussen het deugdzame Europa, dat oplossingen zoekt via het internationaal recht, en het boosaardige Amerika, dat met de wapens zijn wil oplegt, in sneltempo de denktrant aan het worden is waarmee de Europese elites hun onmacht om in te grijpen kunnen maskeren als een lovenswaardige weigering om in te grijpen.[7] Zonder de VN zou iedereen inzien dat deze houding kwezelachtige onzin is. Het is nu eenmaal zo dat de resoluties waarmee de VN her en der de werkelijke bedreigingen voor de wereldvrede

[7] Kagan, Robert. *Of Paradise and Power – America and Europe in the New World Order.* New York: Random House, 2003.

hebben pogen te bezweren geen effect hebben gehad, behalve wanneer ze samenvielen met Amerikaanse bereidheid om tussenbeide te komen, zoals in Bosnië.

Dit is vandaag naar aanleiding van de Irakese oorlog pijnlijk duidelijk geworden voor elke Amerikaan. Saddam Hoessein vertegenwoordigde ontegensprekelijk een bedreiging voor de wereldvrede (denk aan zijn oorlogen de voorbije twintig jaar tegen buurlanden zoals Iran en Koeweit, en de vervolging van Koerden en Sji'ieten in eigen land); hij veegde zijn voeten aan VN-resoluties en schond nagenoeg elk artikel in het VN-Charter. Hij vervolgde zijn eigen mensen, liet tegenstanders uit de weg ruimen of dreef ze in ballingschap. Maar terwijl de VS vastbesloten waren om hem ten val te brengen, deden de VN niets dan treuzelen, waardoor zij de Fransen en de Duitsers de kans boden om te pronken met hun nieuw ontdekte morele deugdzaamheid.



Het Amerikaanse Capitool. De alliantie tussen Europa en Amerika gaat verloren.

Er was een natiestaat nodig, handelend in overeenstemming met wat hijzelf als zijn nationaal belang beschouwde, om te bereiken wat de VN weigerden te doen in het belang van zichzelf en de wereld: Saddam afzetten. De VS hadden daarbij slechts één betrouwbare helper. Alleen het Verenigd Koninkrijk sprong Amerika spontaan bij om te voldoen aan de verplichtingen van een oud bondgenootschap. Frankrijk daarentegen bood, niettegenstaande het zelf een lid was van dit bondgenootschap, steun en zelfs militaire informatie aan Irak.

Maar eigenlijk was de houding van Frankrijk en Duitsland niet echt verrassend. De leiders van deze landen handelden in overeenstemming met het algemene aanvoelen van hun bevolking, en ook in overeenstemming met wat zijzelf als hun nationaal belang beschouwden. De VN handelden zoals ze deden omdat de Franse en Duitse stemmen de overhand haalden op het diplomatieke forum.

De crisis rond Irak drukte ons met de neus op een harde waarheid. De belangen die de VS in de regio wilden veiligstellen waren duidelijk verschillend van de belangen van Frankrijk en Duitsland. Het bondgenootschap dat de vier landen tot dusver verenigde, was een bondgenootschap dat samengehouden werd door een gemeenschappelijke dreiging – namelijk de militaire macht en ideologische verbetenheid van de Sovjet-Unie. Die dreiging is inmiddels weggevallen. Het moet dan ook niemand verwonderen dat het Atlantisch bondgenootschap uit elkaar begint te vallen. De ambitie van Frankrijk en Duitsland om een Europese militaire macht en gemeenschappelijke buitenlandse politiek uit te bouwen zal de disintegratie van de NAVO bevorderen. Binnen enkele jaren zal het bondgenootschap opgehouden hebben nog een echte betekenis te hebben.

De *persoonlijke staat*

Al deze evoluties vinden plaats zonder dat de VN daarin ook maar een rol spelen. Zij zijn immers het gevolg van de wijzigende belangen, bond-

genootschappen en doelstellingen van echte natiestaten – de staten van Europa en zijn diaspora. Deze staten hoeven niet echt de VN te raadplegen wanneer hun vitale belangen op het spel staan. Als ze de VN desondanks soms consulteren, dan is het alleen maar omdat de zogenaamde weldenkende orthodoxie vereist dat zij lippendienst bewijzen aan de „wereldopinie" die verondersteld wordt vertegenwoordigd te zijn in de Algemene Vergadering van de VN.

De Fransen en de Duitsers weten echter even goed als wij dat de Algemene Vergadering de wereldopinie helemaal niet vertegenwoordigt: de meeste stemmen die er weerklinken hebben het volk in wiens naam ze pretenderen te spreken, effectief het zwijgen opgelegd. Alleen van de natiestaten kan met recht en reden worden gezegd dat hun woordvoerders in de Algemene Vergadering de belangen van hun natie vertegenwoordigen en niet deze van alleen maar een kleine factie in hun land. Want alleen in de natiestaten is er werkelijk sprake van een vorm van echt representatief bewind.



De vrijheid hangt voor haar verdediging af van een opwaarts mobiele middenklasse.

Sommigen zullen bezwaren maken tegen wat ik net zei. Ze zullen de aandacht trekken op de schijnbaar onstuitbare verspreiding van de democratie in de wereld sinds de oprichting van de VN. Ze zullen de VN beschouwen als de katalysator van deze beweging. Zij zullen argumenteren dat wanneer „prille" staten zichzelf moeten rechtvaardigen in een forum waar democratieën het hoge woord voeren, ze onder druk staan om deze democratieën na te volgen in datgene wat onweerlegbare legitimiteit verleent aan hun vertegenwoordigers. Die boodschap wordt doorgegeven aan de heersers thuis: democratiseer en je wint de vriendschap van de wereld.

Dit argument van de VN als een promotor van de democratie bevat zeker een grond van waarheid, maar het is niet de hele waarheid. Zoals Fareed Zakaria overtuigend argumenteert in *Illiberal Democracy* kan democratie alleen ontstaan in samenlevingen waar reeds een aantal vrijheden bestaan. Die vrijheden hangen voor hun verdediging af van een opwaarts mobiele middenklasse.[8] Het is bovendien niet de democratie die mensen vreedzaam naast elkaar laat leven, maar het wederzijds respect voor de vrijheid. Dit respect voor de vrijheid kan paradoxaal genoeg evenzeer bedreigd worden als beschermd door het democratische recht om aan verkiezingen deel te nemen – zoals we in het Midden-Oosten de voorbije jaren hebben gezien. Het beklemtonen van democratie als enige waarborg voor politieke maturiteit kan dus even goed tot conflicten leiden als dat het er kan oplossen.

Dit is volgens mij de enige les die we kunnen trekken uit de recente gebeurtenissen. Het is een les die ik in mijn boek *The West and the Rest* uitgebreid behandel.[9] Wij in het Westen zijn de erfgenamen van een politieke cultuur die de individuele vrijheid centraal stelt en die voortbouwt op de Romeinse idee van burgerschap als voornaamste vorm van politieke loyaliteit. Dit heeft ons in staat gesteld om doeltreffende collectieve actie te ondernemen tegenover bedreigingen en om regeringen te vormen die werkelijk representatief zijn voor de bevolking waarvan ze de belangen beweren te dienen.

Ondanks al hun fouten handelen de Westerse democratieën namens hun bevolking, via staten die werkelijk personen zijn geworden – zowel in de rechtspersoonlijke zin als in de morele zin dat ze verantwoording moeten afleggen voor hun fouten en een vertrouwensrelatie met hun leden in stand moeten houden. Deze „persoonlijke" staat is er in geslaagd politieke loyaliteit los te koppelen van religieuze conformiteit, tribale alliantie en familiale

[8] Zakaria, Fareed. *The Future of Freedom – Illiberal Democracy at Home and Abroad.* New York: W.W. Norton, 2003.

[9] Scruton, Roger. *The West and the Rest – Globalization and the Terrorist Threat.* Wilmington (Delaware):ISI Books, 2002.

affectie. Aldus werd vorm gegeven aan het idee van het burgerschap als een wederzijds web van rechten en plichten die vrijheid verlenen aan het individu in ruil voor gehoorzaamheid aan de seculiere wet.

De persoonlijke staat werd, hoe onvolmaakt ook, in vele Westerse staten gerealiseerd. Maar elders was dat nauwelijks het geval, behalve op plaatsen waar de Westerse imperialistische mogendheden erin slaagden de rudimenten van representatieve instellingen en territoriaal recht in te planten. De persoonlijke staat kon zich handhaven omdat Westerse staten niet slechts territoria in bezit houden, maar omdat zij hun fundamentele loyaliteiten en politieke plichten territoriaal definiëren. Een Fransman is zijn loyaliteit verplicht aan Frankrijk, zoals ik de mijne verplicht ben aan Engeland en u de uwe aan het land van Vlaanderen.

Grondgebied is door ons politiek proces verheven tot de schatkamer van onze hoop en waarden, de plaats waar wij met vreemdelingen thuis kunnen zijn, de plaats die de zetel is van onze rechtspraak en het voorwerp van onze gezamenlijke zorg. Onze wetten zijn territoriale wetten, die gelden voor al diegenen die zich op een bepaald grondgebied bevinden en voor elke daad die er wordt gesteld. Onze wetten houden daarom geen rekening met de godsdienst die de individuele burger belijdt of de clan waartoe hij behoort, maar ze koppelen hem integendeel los van deze meer persoonlijke loyaliteiten waarmee in de juridische procedures geen rekening wordt gehouden.

N*ationale loyaliteit*: *de* E*uropese erfenis*

Het is overbodig te zeggen dat een lange geschiedenis voorafging aan het ontstaan van dit soort jurisdictie en dat deze geschiedenis niet overal heeft plaatsgehad. Hoewel men in deze context gewoonlijk verwijst naar de Europese Verlichting en het verminderde belang van de godsdienst dat zich toen voordeed, is dit volgens mij een simplificatie van het historisch gebeuren, waardoor onze pogingen om de bronnen van de huidige conflicten te begrijpen zelfs wordt bemoeilijkt.



Loyaliteit moet territoriaal worden gedefinieerd.

De opkomst van de persoonlijke staat, de heerschappij van het recht (*rule of law*), en de scheiding van kerk en staat, zijn met elkaar verbonden. Hun opkomst werd mogelijk gemaakt door de christelijke godsdienst en zijn positie in het Romeinse rijk toen de nieuwe religie slechts kon overleven door het wetgevende gezag te erkennen van ongelovigen. De duurzame territoriale jurisdicties in Europa werden gebouwd op de dubbele bron van, enerzijds, christelijke afstand van de regel dat wie gelooft alleen het gezag erkent van medegelovigen, en anderzijds het Romeins recht. In de moderne tijden werd deze Europese erfenis in stand gehouden door nationale loyaliteiten waarbij territorium, taal, gewoonten en religie allemaal hun natiebindende rol speelden. De opkomst van de natiestaat is hiervan het natuurlijke gevolg en vond plaats overal ter wereld waar zich gemeenschappen van Europese afkomst vestigden.

Hier en daar ontstonden uitzonderlijk ook natiestaten na conflicten waarbij de Europese idee met dwang werd opgelegd – meer bepaald in Japan. Maar in Afrika en het Midden-Oosten, in het grootste deel van Zuidoost-Azië en Indonesië, is de kans klein dat nationale loyaliteiten ooit de banden van verwantschap, stam, clan en religie zullen vervangen als het fundament van de burgerlijke orde, en is er weinig hoop dat een echte *rule of law* en een representatief bewind zullen ontstaan.

Volgens mij zijn nationale loyaliteit en representatief bewind wederzijds afhankelijk. Er is geen hoop op een gezamenlijke gehoorzaamheid aan de *rule of law* zolang er geen nationale loyaliteit bestaat en de band met andere instellingen prevaleert.



Het standbeeld van Stonewall Jackson op het slagveld van Manassas. In de VS was er een burgeroorlog nodig alvorens nationale loyaliteit ontstond.

In de VS was er een burgeroorlog nodig alvorens nationale loyaliteit ontstond als de dominante prepolitieke bron van sociale eenheid. De Europese landen hebben gelijkaardige schokgolven meegemaakt. Eens er nationale loyaliteit bestaat, is er echter hoop op een duurzame *rule of law* en representatieve instellingen.

De Verenigde Naties werden uitgevonden door mensen die opgroeiden in de ethos van de natiestaat. Ze hebben de VN ontworpen om conflicten tussen zulke staten op te lossen. De VN verheffen tot een transnationaal streefdoel de notie van de *rule of law* zoals deze zich ontwikkelde onder de impuls van de territoriale soevereiniteit. Er bestaat geen twijfel over dat de natiestaten die het VN-Charter onderschreven, bereid waren tot een gezamenlijke gehoorzaamheid aan een „rijk der wetten" en hun conflicten op een legale manier wilden oplossen. Zo bestaan de (volgens anti-Amerikanen „machtsgeile") VS en het veel onmachtigere Canada vreedzaam naast elkaar, ondanks hun grensgeschillen.

Deze bereidheid was er echter alleen bij de natiestaten. Zoals gezegd kunnen vele VN-leden onmogelijk als natiestaat beschouwd worden. In conflicten waarbij dergelijke landen betrokken zijn, is het zoeken naar legale oplossingen dikwijls niet meer dan schijn. De Syrische bezetting van Libanon toonde duidelijk aan hoe een conflict in zo'n geval opgelost kan worden. De partij die het conflict veroorzaakte, loste het op door de andere partij te veroveren, waarbij de soevereiniteit van Libanon effectief werd uitgewist door een bezettingsleger. Op die manier worden conflicten in het Midden-Oosten vaker beslecht. Het is een illusie te verwachten dat legale oplossingen gezocht zullen worden door VN-leden die zelf niet door het recht worden beheerst, maar slechts door de belangen van een factie die zijn macht dankt aan een onverbiddelijke dictatuur.

Bijgevolg is het verlenen door de VN van een gelijkwaardige status aan dictaturen (zoals Syrië, Libanon en Soedan) en aan de persoonlijke staten van het Westerse model een obstakel voor onderhandelde oplossingen dat steeds moeilijker kan overwonnen worden. De democratieën van Europa en hun diaspora vechten hun geschillen tegenwoordig niet met de wapens uit, omdat ze de bindende natuur van wettelijke overeenkomsten erkennen. Toen de Europese naties in moderne tijden toch vochten, was dat meestal omdat ze door duistere periodes van dictatoriaal bewind gingen, zoals die van Bonaparte in Frankrijk en die van Hitler in Duitsland. Indien dictaturen opnieuw hun intrede zouden doen in Europa, dan zou dit ongetwijfeld tot nieuwe oorlogen leiden en zou de VN ook op ons continent ophouden om een doeltreffend instrument te zijn voor conflictbeheersing, net zoals het vandaag ondoelmatig is in Afrika en het Midden-Oosten.

Waarheen met de VN?

Dat leidt ons tenslotte tot de vraag of wij de VN eigenlijk nog nodig hebben. En zo ja, in welke vorm? Als we die vraag stellen, dan is het interessant te noteren dat we met „wij" de Westerse mogendheden bedoelen. We vragen niet of de wereld de VN nodig heeft, zelfs niet of de Derde Wereld ze nodig heeft; we vragen of de VN iets bijbrengen aan de vredebewakende inspanningen die de Westerse natiestaten van de wereld ondernemen.

Wat de andere staten betreft – de dictaturen, de totalitaire staten, de religieuze staten en de gefaalde staten – hebben we weinig vertrouwen in hun gehechtheid aan de vrede. Omdat we er uiteraard niet op uit zijn om hùn

belangen te dienen, is de enige vraag waarop we een antwoord willen de vraag of de VN voor de natiestaten een nuttig instrument zijn om met de niet-natiestaten om te gaan, niet of de VN nuttig zijn voor de niet-natiestaten in hun omgang met ons of met elkaar.

Het voorbeeld Irak suggereert dat de VN niet langer nuttig zijn. De VN-sancties bleken jarenlang totaal nutteloos. Bovendien werd omwille van het gepalaver in de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering de noodzakelijke militaire actie zodanig lang uitgesteld dat ze veel duurder uitkwam dan nodig was. Door George Bush Senior te verhinderen om in 1991 de Golfoorlog tot zijn logische conclusie te voeren veroorzaakten de VN de onderdrukking en de slachtpartijen op de tegenstanders van Saddam in Basra en elders. Tenslotte hebben de VN door hun weigering de dringende *realpolitik* van George Bush te ondersteunen, de Amerikaanse taak om het vertrouwen van het plaatselijke bevolking te winnen en de heropbouw van het land bemoeilijkt. De VN speelden dus over de hele lijn een negatieve rol.

Het naar aanleiding van de ruzie over Irak ontstane conflict tussen natiestaten aan beide zijden van de Atlantische Oceaan is daarenboven een conflict dat de VN niet kunnen oplossen noch beïnvloeden. Dit conflict zal beslecht worden in de NAVO en de EU, via de aanpassing of herroeping van oude afspraken en verdragen. De betrokken partijen zijn verantwoordelijke natiestaten die in staat zijn om zelf hun toekomst te bepalen zonder dat de VN zich ermee bemoeien.

Natuurlijk kan het feit dat de VN blijven bestaan als een forum voor argumentatie en discussie van nut zijn, al was het maar omdat we aldus de ware natuur beter kunnen leren kennen van de diverse regeringen die de staatsmacht uitoefenen over verschillende delen van de wereldbol. Maar er is een ander, volgens mij zeer gevaarlijk, gevolg van het voortbestaan van de VN-instituties waarmee onze politici te weinig rekening houden.

Zowel de VN als vele van zijn ondergeschikte instellingen hebben wetgevende macht verkregen. Zij kunnen via de oorspronkelijke bindende kracht van het VN-Charter nationale parlementen de verplichting opleggen om maatregelen te nemen die ten diepste strijdig zijn met het nationaal belang. Deze maatregelen zijn vaak een zware last voor de wetsgetrouwe natiestaten, maar helemaal geen last voor de dictaturen die zich er niets van aantrekken. Toch hebben die dictaturen evenveel te zeggen bij het tot stand komen van deze wetten als de rechtsgetrouwe staten. Inderdaad, de wettelozen hebben dankzij de VN de macht gekregen om de wetsgetrouwen ketenen op te leggen waaraan ze zelf ontsnappen.

De gevaarlijkste islamitische agitatoren in Europa zijn naar hier gekomen als asielzoekers uit regimes wier geweld ze thans bij ons importeren.

Een pertinent voorbeeld is de VN Conventie voor Vluchtelingen en Asielzoekers, geratificeerd in 1951. Deze conventie verplicht elk land om asiel te geven aan al wie vervolging ontvlucht. Dit betekent dat Westerse staten, gebonden door hun eigen wetten, verplicht zijn om elk jaar honderd-duizenden ongewenste immigranten toe te laten, enkel en alleen omdat handige advocaten de asielconventie in hun voordeel inroepen. De meeste van deze immigranten blijven in het Westen, zelfs wanneer aangetoond kan worden dat zij zich ten onrechte op asiel beroepen. Het gevolg is een demografische crisis in Europa die de fundamenten van de binnenlandse politiek bedreigt.

Maar uiteraard hebben de dictaturen zelf geen last van asielzoekers; niemand zoekt bij hen immers asiel. Integendeel, de asielconventie staat de dictators toe om hun eigen tegenstanders te exporteren zonder dat ze een slechte naam krijgen door ze te vermoorden. De volledige kost van de conventie wordt gedragen door de rechtsgetrouwe staten, wier rechtssysteem bovendien bedreigd wordt door stijgende aantallen immigranten die zich binnen hun jurisdictie vestigen zonder dat ze enige loyaliteit betonen voor de natiestaat

die erop gevestigd is. De gevaarlijkste islamitische agitatoren in Europa zijn naar hier gekomen als asielzoekers uit regimes wier geweld ze thans bij ons importeren.



Zelfs Amerika kan geen „vrijheid opleggen" aan een wereld zonder natiestaten.

Dit voorbeeld is voor iedereen in Europa van levensbelang. Het toont aan hoe het toekennen van wetgevende macht aan transnationale organen een ernstige bedreiging inhoudt voor de natiestaat. Delicate materies, waarmee onze wetgevers en rechters jarenlang voorzichtig omgaan, worden plots aan de chaos prijsgegeven door beslissingen die ons door transnationale instanties worden opgelegd. Net zoals de Europese Unie, confronteren de Verenigde Naties hun leden voortdurend met een absolute keuze: aanvaard de edicten of verlaat de club. En weinig politici hebben de moed om die tweede keuze zelfs maar in overweging te nemen.

Is thans de tijd gekomen om dat wel te doen? Moeten we ons niet terugtrekken uit de VN en zijn ondergeschikte instellingen, en op een andere manier de taak van vredehandhaving ter harte nemen? Welke nieuwe manier is er?

De *imperiale optie*

De geschiedenis suggereert een antwoord op die laatste vraag. Vredehandhaving is in het verleden doeltreffend geweest wanneer dit gebeurde onder de bescherming van een machtig rijk.

- Het Romeinse rijk bracht vrede – de *„Pax Romana"* – in het hele gebied van de Middellandse Zee en in West-Europa, en deze vrede hield eeuwenlang stand.
- Het Habsburgse rijk bracht vrede in de gebieden waarover het heerste en het deed een aanbevelenswaardige bijdrage om natiestaten te doen ontstaan, terwijl het een overkoepelende *rule of law* handhaafde waaraan zij zich te houden hadden.
- Het Britse rijk deed iets gelijkaardigs. Ondanks alle kritiek op de uitwassen, waarborgde het ontegensprekelijk grotere vrede en welvaart in de onderworpen gebieden dan deze anders genoten zouden hebben.[10]
- Ook het Ottomaanse rijk creëerde een grotere vorm van vreedzame coëxistentie in het Midden-Oosten dan er in deze regio heeft bestaan sinds dit rijk verdween, al weet ik uiteraard dat het lokale slachtpartijen toeliet en in zijn laatste jaren zelfs een genocide pleegde.

De Verenigde Staten ontstonden uit een vorm van protest tegen het imperiale Britse bewind vanwege een volk dat zichzelf te ver van de bron van imperiale macht bevond om er afdoend vertegenwoordigd te zijn. Daarom zijn de Amerikanen steeds afkerig geweest van imperiale ambities, niettegenstaande Kipling hen opriep *„to take up the white man's burden."*

Het lijkt er echter op dat het verzuim van de VN om af te rekenen met Saddam in Irak, een imperiale respons van Amerika heeft bewerkstelligd. De VS lijken vandaag bereid om unilateraal orde op te dringen aan mensen die onbekwaam zijn gebleken dergelijke orde aan zichzelf op te leggen. Dit is echter een nieuw soort imperialisme: het verlangen om orde op zaken te stellen en, eens dit bereikt is, zich terug te trekken en het land zichzelf te laten besturen.

[10] Zie: Morris, Jan. *Pax Britannica – The Climax of an Empire*. New York: Harcourt Trade Publishers, 2002. Alsook: Fergusson, Niall. *Empire – The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for Global Power*. New York: Basic Books, 2003.

Maar wat indien de orde niet bereikt wordt, of onmiddellijk in elkaar stort zodra de Amerikanen zich uit Irak terugtrekken? Dat is een reële mogelijkheid, zeker omdat er zo weinig aanwijzingen zijn om te veronderstellen dat de Irakezen een gezamenlijke loyaliteit of zelf een gemeenschappelijk belang hebben bij een democratisch bestuur (meer bepaald een bestuur dat gelijkwaardige participatie toestaat aan mensen van andere religieuze sekten, andere stammen, andere afkomst). Het Amerikaanse imperiale pad is bezaaid met moeilijkheden en gevaren. De verleiding zal groot zijn om de dictators te elimineren maar vervolgens niets te doen dat ervoor zorgt dat er geen nieuwe dictators opduiken.

Welke beslissingen de VS inzake Irak ook nemen, in elk geval staat vast dat de VN hun nut als vredebewakende instelling hebben overleefd. De VN zijn bovendien gevaarlijk omdat ze begonnen zijn om bindende wetgeving op te leggen aan de democratische natiestaten, waardoor de vrijheid er wordt bedreigd. De VN-bureaucratie en ondergeschikte netwerken zijn haarden van corruptie. En de belangrijkste geschillen tussen de natiestaten worden vandaag buiten de VN beslecht.

Er zijn dus zeer sterke argumenten om de afschaffing van de VN te bepleiten. Multilaterale verdragen, afgesloten tussen individuele staten om de vrede te garanderen in bepaalde streken en elkaar wederzijds hulp te bieden in periodes van crisis, kunnen veel doeltreffender zijn voor de vredebewakende taak waarvoor de VN oorspronkelijk werd opgericht. Europa dankt de langste periode van vrede in zijn geschiedenis immers niet aan de VN. Geen enkele instelling heeft de vrede in Europa de voorbije halve eeuw beter gediend dan de NAVO. Zelfs indien de NAVO vandaag op zijn einde zou lopen, dan lijkt het mij beter om bondgenootschappen en verdragen op te richten en op te heffen in functie van de wijzigende belangen van de naties, dan om een verdrag te vereeuwigen en tegen elke verandering te betonneren zoals het Charter en de Conventies van de VN.

Roger Scruton*

* Prof. Dr. Roger Scruton is een Engelse filosoof en een van de grondleggers van het moderne conservatisme. Hij is thans verbonden aan de *University of Buckingham* maar doceerde voorheen aan *Birkbeck College* in Londen en *Boston University* in de VS. De Engelse versie van deze tekst verscheen in *Heritage Lectures,* nr. 794.



De sovjetisering van de democratie

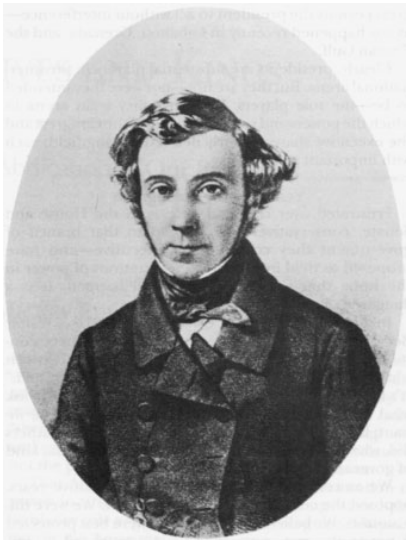
Koenraad Elst bespreekt een recent boek waarin Vladimir Volkoff schetst hoe de democratie van een regeringsvorm een doctrine en vervolgens een religie werd. De democratie vreet stilaan de vrijheid op. Alleen in Zwitserland is het volk soeverein kunnen blijven, omdat Zwitserland een directe en geen vertegenwoordigende democratie is.

Vladimir Volkoff, Frans romancier van Russische oorsprong en auteur van enkele studies over aspecten van het verschijnsel desinformatie, schreef onlangs een boek over zijn twijfels bij de democratie. De titel, P*ourquoi je suis moyennement démocrate* („Waarom ik gematigd democraat ben"),[1] is blijkbaar een toespeling op Alexis de Tocqueville's uitspraak dat men de vrijheden mateloos moet liefhebben, de democratie echter slechts met mate. Voor de menselijke ontplooiing zijn de vrijheden cruciaal en de democratie is slechts hun dienstmeid, iets dat we zeker voor ogen moeten houden nu het loutere woord „democratie" veel gebruikt wordt om vrijheden (van vereniging, van meningsuiting) te *beknotten*.

Wie dit boekje leest, beseft meteen hoe onzinnig het gebruik van de term „ondemocratisch" als scheldwoord tegen migratiekritische oppositiepartijen is. Tegenover Volkoffs expliciete kritiek op de democratie valt immers de totale afwezigheid van dergelijke kritiek bij de geviseerde partijen op. Er is in het huidige partijenspectrum geen enkele stem die de democratie verwerpt; er zijn er alleen die in de praktijk de democratie uithollen, maar dat zijn doorgaans de machtspartijen. Het is een zeldzaamheid, in deze tijd nog eens een argumentatie tegen de democratie te horen. Laten we daarom Volkoffs principiële bezwaren tegen de democratische idee een ernstig gehoor geven.

Bezwaren tegen de democratie

Het democratische meerderheidsbeginsel is eigenlijk een toepassing van het recht van de sterkste. In primitieve niet-democratische samenlevingen zal het leiderschap veelal toevallen aan degene die letterlijk de sterkste is, die zijn rivalen in het gevecht kan verslaan. Net zoals bij groepen gorilla's, paarden of leeuwen: het sterkste mannetje verjaagt zijn rivalen en blijft heer en meester van zijn gemeenschap totdat er een sterkere uitdager zijn weg kruist. Dit systeem getuigt in zoverre van een zekere wijsheid bij Moeder Natuur dat het stabiliteit garandeert. Een niet-sterkste leider zou immers op eender welk ogenblik, ook in tijden van crisis waarin hij belagers van buitenaf moet weghouden bij zijn aangehorigen, door een mededinger van zijn troon kunnen gestoten worden.



Alexis de Tocqueville (1805-1859) *hield mateloos van de vrijheid, maar slechts matig van de democratie.*

Onder het meerderheidsbeginsel zal de groep die een genomen beslissing steunt, sterker zijn, en dat is een factor van stabiliteit, aldus Volkoff: „Als methode om de bestuurders aan te wijzen biedt de democratie evidente voordelen die men in feite tot één enkel kan herleiden, maar dan één van formaat: de berusting van de bestuurden. Dat dit superieur is aan regimes waarin de bestuurders aangeduid worden op grond van geboorte, fortuin, toeval of verdienste, valt niet te ontkennen." Maar er zijn ook nadelen: (1) de gekozen bestuurders voelen zich meer verplicht tegenover hun kiezers dan tegenover de kiezers van de verliezende kandidaten; (2) de bestuurders-kwaliteiten zijn niet dezelfde kwaliteiten die nodig zijn om stemmen te werven; (3) het menstype dat wenst verkozen te worden is niet noodzakelijk het soort dat het vertrouwen verdient.

Het klassieke bezwaar tegen de democratie is dat zij gebaseerd is op kwantiteit, niet op kwaliteit. Aldus Voltaire: „L*a démocratie pure est le despotisme de la canaille*." Mahatma Gandhi stelde: „De vergissing wordt geen waarheid door zich te vermenigvuldigen." En Mohammed Iqbal, de geestelijke vader van Pakistan, schreef: „De democratie is een systeem waarin hoofden

[1] Volkoff, Vladimir. *Pourquoi je suis moyennement démocrate*. Editions du Rocher, 2002, 100 pp., 13 €.

geteld maar niet gewogen worden" (maar ze worden tenminste niet afgehakt…).

Vraag is wel of het besturend personeel in pre-democratische samenlevingen méér op kwaliteit geselecteerd werd; bij de decadente edellieden van het A*ncien Régime* was dat alvast niet evident. Erfelijkheid garandeert niets: de genetica leert dat de kinderen van een genie een „regressie naar het gemiddelde" vertonen, dus minder bekwaam zullen zijn dan hun uitzonderlijke vader of voorouder, zodat het volgende genie waarschijnlijk uit een andere, misschien wel plebeïsche familie zal voortkomen. Het confuciaanse systeem van recrutering via staatsexamens was wèl een typevoorbeeld van „meritocratie" die op kwaliteit selecteerde – maar niet altijd op de nuttigste kwaliteiten: met hun literaire hoogbegaafdheid wisten de Chinese ambtenaren niet adequaat te reageren op de technologische en militaire uitdagingen van een moderniserende buitenwereld.

Het menstype dat wenst verkozen te worden is niet noodzakelijk het soort dat vertrouwen verdient.

Laat de democratie in sommige landen een succes geweest zijn, de ervaring leert dat niet elk bestuurssysteem even geschikt is voor een gegeven volk, aldus reeds de Atheense wetgever Soloon. Vandaag zien we in de Arabische landen een zeer geringe inzet van de bevolking om hun bestuurssysteem te democratiseren, terwijl de opgedrongen democratisering van een aantal Afrikaanse staten over de hele lijn een mislukking blijkt. Kennelijk zijn er bepaalde culturele en economische voorwaarden om de democratie leefbaar te maken.

Tenslotte is het begrip „volk" zelf erg problematisch. Zo moet men de natie niet noodzakelijk beperken tot haar vandaag levende en stemgerechtigde leden. Dienen voor- en nageslacht niet eveneens een stem te hebben? En bestaat er zoiets als een „volkswil"? Men postuleert een collectieve volkswil, en om in de democratie te geloven, moet men vervolgens aannemen dat het volk het goede wil, ofwel dat hetgeen het volk wil, *ipso facto* het goede wordt. De eerste veronderstelling betekent, à la Rousseau, dat het volk begiftigd is met het vermogen het goede te kennen, evenals met de wil om dat goede te volgen of te verwezenlijken. De tweede, die eigenlijk aan de moderne democratie ten grondslag ligt, betekent heel relativistisch (of heel hoogmoedig) dat de volkswil niet onderworpen is aan uitwendige normen van goed en kwaad, maar zelf door zijn eigen beleidskeuzes eigenmachtig bepaalt wat goed en kwaad is.

Definitie van de democratie

Het woord „democratie" is in betekenis geëvolueerd: van „regeringsvorm waarin de soevereiniteit bij het volk berust" (Furetière 1708) tot „politieke doctrine volgens welke de soevereiniteit aan het geheel der burgers moet toebehoren" (Petit Robert 1972). Noteer de verglijding van „regeringsvorm" naar „doctrine". Dit komt mede door de betekenisverschuiving van het tegengestelde woord aristocratie: een regeringsvorm waarin het bestuur volgens Furetière berust bij „de belangrijksten van de staat, hetzij wegens hun adel, hetzij wegens hun bekwaamheid en rechtschapenheid," en bij „de klasse der edelen, der bevoorrechten" volgens de Petit Robert. Volledig vergeten is dat „*aristocratie*" ooit betekende „regering door de besten."

Het tegendeel van democratie is nu het totalitarisme of, eenzijdiger, het fascisme. Volkoff merkt op dat dit paradoxaal is, „want alle totalitarismen van de 20ste eeuw beriepen zich op de regering van het volk door het volk en voor het volk, zijnde de democratie." In de Franse Revolutie kwam de 14 J*uillet* vóór de Terreur, in Rusland kwam in 1917 de liberaal-democratische Februari-revolutie vóór de bolsjevistische Oktoberrevolutie. Caesar steunde op de plebeïsche partij, Napoleon III liet zich plebisciteren, Hitler kwam democratisch aan de macht. Aristocratieën en monarchieën waren daaren-

tegen nooit totalitair, volgens Volkoff. Maar pleitbezorgers van het volk en van zijn vermeende morele superioriteit proberen de misdaden van het totalitarisme op andere componenten terug te voeren. Zo demoniseert men in het nationaal-socialisme zijn nationalistische component om de socialistische en *democratische* component te sparen.

Toch laat zich volgens Volkoff gemakkelijk inzien dat de democratie veel meer de kiemen van het totalitarisme in zich draagt dan de oudere, inegalitaire bestuursvormen. Democratie is namelijk veel absoluter dan aristocratie of monarchie, want zij beroept zich alleen op zichzelf, niet op Goddelijk Recht of zoiets. Louter theoretisch brengt men hier soms de oude notie van Natuurwet te berde, echter sterk geherinterpreteerd in de zin van „natuurlijke onvervreemdbare mensenrechten," waaronder vrijheid en gelijkheid. Maar nauwelijks iemand poneert ooit in concreto een tegenstelling tussen een als normatief ervaren Natuurwet en de feitelijke beslissingen van een democratisch bestuursorgaan. Er is geen beroep mogelijk eens de meerderheid zich democratisch tegen u keert. Klassiek voorbeeld is natuurlijk de veroordeling van Socrates door de Atheense volksvergadering.

De democratie draagt de kiemen van het totalitarisme in zich.

Van „doctrine" is de democratie inmiddels tot „religie" verheven: „Van de godsdienst heeft zij alvast het essentiële: de pretentie, het alleenrecht op de waarheid te bezitten." Als paradijs erkent zij de westerse democratieën, als vagevuur de linkse dictaturen, als hel de rechtse dictaturen. Als reguliere clerus fungeren de academici die de marxistische thesen aan de liberale samenleving aanpassen. Als seculiere clerus, de mediacraten die deze doctrine bij het publiek inlepelen. Zij heeft ook een index van verboden werken, doodgezwegen in de media en uit de bibliotheken weggehaald. Dat zij een erg actieve Inquisitie heeft, hoeft nauwelijks betoog. Zij heeft een Congregatie voor de Geloofsverspreiding: de desinformatie-apotheken, communicatiespecialisten en *spin doctors*. Haar zegeningen en banvloeken beginnen met: „In naam van de mensenrechten." Anderzijds mist de mensenrechtendemocratie de transcendente dimensie, en daardoor een hogere garantor van de rechten die de mensen zichzelf en elkaar toekennen.

De *voortgalopperende democratie*

De democratie erkent per definitie geen beperkingen. Wie in de 19de eeuw voor de democratie streed, zal wel niet voorzien hebben dat democratische meerderheden ooit het homohuwelijk zouden invoeren, in strijd met wat toen als de Natuurwet gold. Eens het idee aanvaard dat de samenleving volstrekt soeverein is, galoppeert haar eigengerechtigheid voort naar de aanstootgevende nieuwlichterijen die in de jaren 1990 als *„political correctness"* bekend werden. „Geen vrijheid voor de vijanden van de vrijheid:" ziedaar een absolutistische leuze typisch voor de democratisch mentaliteit.

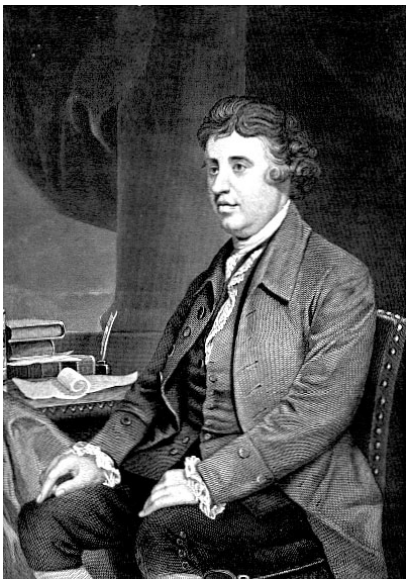
Anderzijds, juist als deel van deze evolutie is het élan van tomeloosheid overgegaan van de democratie op een andere instantie die nu wèl als baas boven baas, als begrenzer van de democratische besluitvorming fungeert: de ideologie van de mensenrechten. In de jaren '70 was die doctrine erg populair in anticommunistische kringen als stok om het Sovjetsysteem mee te slaan. Vandaag fungeert zij echter als speerpunt voor een sovjetisering van de democratische samenlevingen. Wetten die door het volk gesteund worden, kunnen niet meer rechtskrachtig worden als de elite (via mediadruk of, in laatste instantie, via het Europees Hof e.d.) decreteert dat zij met de mensenrechten in strijd zijn. Edmund Burke voorzag dat de mensenrechten een „doeltreffend werktuig van despotisme" zouden worden. De jurisprudentie van ondermeer het Amerikaans Hooggerechtshof en van de Europese hoven en een heel arsenaal aan recent gestemde wetten stellen Burke in het gelijk: allerlei traditionele instellingen en allerlei oude of recentere en met moeite verworven vrijheden worden subtiel ondermijnd of brutaal *overruled* door

een wildgroei van „mensenrechten." Wat men *„political correctness"* noemt, is volgens Volkoff eigenlijk inherent aan de democratie.

Hiertegen kan men echter inbrengen dat juist de meest buitenissige wapenfeiten van de *political correctness*, bv. quota voor etnische minderheden bij benoemingen, bij uitstek ondemocratisch zijn en in een referendum nooit een meerderheid zouden gehaald hebben. Het homohuwelijk, allerlei gekke onderwijshervormingen, het verbod op „racistische" meningsuitingen: het zijn allemaal nieuwlichterijen die een ondemocratische minderheid de bevolking door de strot geramd heeft. Dat neemt niet weg, aldus Volkoff, dat al deze beslissingen wel degelijk genomen en uitgevoerd zijn binnen een systeem dat zich democratisch noemt en ook door de meeste van zijn onderdanen als democratisch beschouwd wordt. Het probleem is in dit geval dat „de democratie zelden democratisch is."

Het *democratisch deficit*

Een deel van Volkoffs kritiek betreft het gebrek aan reële democratie in de zogenaamde democratische staten, een type kritiek dat we inmiddels kennen vanwege de beweging voor directe democratie. Zo stelt hij dat „de democratie haar belofte niet houdt:" in de reëel bestaande democratieën wordt de volkssoevereiniteit gedwarsboomd of vervalst door allerlei truken, door particratische machtsverdelingen, door numerieke complicaties zoals bv. kiesdrempels, door de valse beloften van de politici (die maken dat de kiezers voor beleid A stemmen maar beleid B krijgen) en door de mediatisering. Zeer ingrijpende besluiten, zoals soevereiniteitsoverdracht aan internationale lichamen, blijken slechts zelden het voorwerp uit te maken van een democratische stemming.



Edmund Burke (1729-1797) *voorzag dat de „verdediging van de mensenrechten" een doeltreffend werktuig van despotisme zou worden.*

Men moet ook meerderheid niet met eensgezindheid verwarren („Het Franse volk heeft besloten…"), want 51% is niet hetzelfde als 100%. Zelfs vanuit democratisch oogpunt is het weinig vertrouwenwekkend als de voorstemmers nauwelijks talrijker zijn dan de tegenstemmers. Nog vanuit dat oogpunt is het zeer bezwaarlijk dat de publieke opinie eigenlijk niet eens meer de eigen opinie vertolkt omdat zij in nooit geziene mate door de media gemanipuleerd wordt.

Vanuit Volkoffs standpunt zou het eigenlijk een goede zaak moeten zijn dat de democratie zelden democratisch is. Volgens hem is democratie tegennatuurlijk (iets wat ook pro-democraten zullen erkennen, maar dan met de bijgedachte dat „de natuur van de mens juist is, de natuur te overstijgen"), en zorgt de menselijke natuur ervoor dat er altijd weer een elite komt bovendrijven. Juist daarom zou hij niet teveel bezwaar moeten maken tegen de democratie, want ook in dit systeem kan de aristocraat van Volkoffs dromen zich best opwerken en de leiding nemen. Omgekeerd blijken predemocratische heersers vaak een democratisch element in hun beleidvoering ingebouwd te hebben. Tsarina Katharina de Grote zei het zo: „Ik licht me in over wat ze willen doen, dan beveel ik het hun." Burke observeerde: „De leiders moeten grotendeels volgen, zich conformeren aan gaven en karakter van degenen die zij willen bevelen."

Volgens Volkoff heeft de onversneden democratie bijna nooit gewerkt. Of zoals Rousseau zei: *„Une démocratie pure ne convient qu'à des dieux."* De succesverhalen blijken bij nader toezien altijd sterk ondemocratische componenten te bevatten. Athene was gebaseerd op slavernij, de Romeinse republiek was daarenboven meer aristocratisch dan democratisch; de *Magna Charta* was deel van een feodale regeling (pas de *Habeas Corpus Act* van 1679 garandeerde de individuele vrijheid); de Amerikaanse republiek begon ook als een soort aristocratie met speciale bescherming van de grote fortuinen en een systeem van kiesmannen om de massa bij de concrete machts-

uitoefening weg te houden; de Franse Revolutie was een zaak van de bourgeoisie, een minderheid (overigens met een volkslied en een feestdag die niet de nationale eenheid maar de zege van één volksdeel op de andere vieren).

Volkoff waagt zich ook aan een poging tot weerlegging van bepaalde idyllische beweringen over democratieën, bv. dat zij geen oorlogen beginnen. De meeste in de Eerste Wereldoorlog betrokken staten hadden een verkozen parlement, en dit keurde overal de oorlogsbegroting goed. Het liberaal-democratische regime dat in februari 1917 de tsaar verving, zette de oorlog verder, terwijl juist de antidemocratische bolsjevieken na hun oktober-staatsgreep de Russische deelname aan de oorlog beëindigden.

Pinochet, die door een staatsgreep aan de macht kwam, heeft veel meer goeds voor zijn land gedaan dan Hitler, die democratisch verkozen was.

Volkoff aanvaardt dus niet de stelling van Churchill dat de democratie weliswaar een slecht systeem is maar toch het minst slechte: „Vele systemen blijken bevredigend. Als algemene regel geldt de monarchie, wat niet een manier is om de bestuurder te kiezen, wel om die keuze te vermijden (erfelijkheid, adoptie) of te beperken." Voorbeeld van dit laatste is de keuze van de monarch door een kleine groep keurvorsten destijds in Polen of het Heilige Roomse Rijk, of de pauskeuze; een ander voorbeeld is de primitieve Keltische koningskeuze via een duel. Er is zelfs de keuze via het toeval: de oude Grieken, ook onder democratisch bewind, kozen magistraten door lottrekking. En zelfs de brute kracht blijkt soms een minder kwaad: Pinochet, die door een staatsgreep aan de macht kwam, heeft veel meer goeds voor zijn land gedaan dan Hitler, die democratisch verkozen was.

Daarbij maak ik me de bedenking dat deze historische commentaren maar een heel beperkte relevantie hebben voor de problemen van de reëel bestaande zogenaamde democratieën. We mogen veilig aannemen dat Volkoff de stembusslag tussen Jacques Chirac en Jean-Marie Le Pen niet door een lijfelijk duel had willen vervangen. Er staat ook geen aristocratie klaar die de huidige politieke klasse zou kunnen of moeten vervangen. En er is evenmin enige aanleiding om de politieke wijsheid van bv. de Belgische monarchie hoger te schatten dan die van de Belgische volksmens. Alleen kan men ermee instemmen dat vele volksmensen die op de verkiezingsdag via hun stem een zekere macht uitoefenen, zich weinig verantwoordelijk voelen voor het beleid. Men kan Volkoff begrijpen als hij de typische volksmens ongeschikt vindt voor bestuurlijke taken.

Aan de toog hoor je Jef met veel aplomb verklaren: „Het is allemaal de schuld van de staat!" En Lisa die daar sissend aan toevoegt: „Wat *ze* ons nog gaan lappen, daar hebt gij geen gedacht van!" Dat is natuurlijk de taal van mensen die – veelal terecht – het gevoel hebben dat de politiek zich boven hun hoofd afspeelt. In ons systeem informeert de volksmens zich nauwelijks over de politieke hete hangijzers, juist omdat hij er toch niets over te zeggen heeft. Dat verandert helemaal in een systeem van directe democratie, waar men in het stemhokje reële beleidsbeslissingen neemt. In Zwitserland en in sommige Duitse en Amerikaanse deelstaten zie je hoe de regelmatig gehouden referenda aanleiding vormen tot brede maatschappelijke discussies. Daar weet de kiezer dat een fout gebleken besluit niet „de schuld van de staat" is, maar eigen werk. Daar doet de kiezer echte politieke ervaring op en rijpt hij tot een verantwoordelijk beleidvoerder.[2]

Vertegenwoordigende versus directe democratie

De democratie zou niet alleen minder goed zijn dan algemeen geloofd wordt, zoals Volkoff betoogt, zij zou zelfs intrinsiek een slecht systeem kunnen zijn. Alle klassieke argumenten passeren hier nog eens de revue. Aldus, dat de gemiddelde kiezer niet competent is; dat een numerieke meerderheid daarom nog niet het meest juiste inzicht moet hebben; dat de

[2] Zie hierover: Verhulst, Jos. „Directe democratie: wat, waar en hoe," in *Secessie*, januari 2001, pp. 18-24.

minderheid aan de willekeur van de meerderheid overgeleverd wordt; dat de tirannie van de meerderheid geenszins goedaardiger hoeft te zijn dan de tirannie van een minderheid; dat een meerderheid door lobbygroepen bewerkt kan worden, enz.

Dit zijn dezelfde argumenten die we in de bestaande polemiek tegen specifiek de directe democratie tegenkomen. Elk argument tegen het referendum op burgerinitiatief blijkt uit te gaan van wantrouwen tegen het volk, dat te dom of te traag of te conservatief of te inhalig zou zijn – en die argumenten zijn ook bruikbaar tegen de vertegenwoordigende democratie. Immers, als de burger te dom is om te beslissen over het wel of niet aanleggen van een ondergrondse parking op het stadsplein, dan is hij *a fortiori* veel te dom om de veel complexere keuze te maken tussen verschillende kandidaten die elk een heel gamma aan beloften doen, vaak logisch niet-verbonden of zelfs tegenstrijdig, annex de inschatting in hoeverre de kandidaten zich onder wijzigende omstandigheden aan hun beloften zullen houden.



De democratie kent maar één echt succesverhaal: Zwitserland.

Let wel, het omgekeerde geldt niet. Alle argumenten tegen het referendum zijn bruikbaar tegen het parlementair systeem, maar sommige argumenten tegen de vertegenwoordigende democratie zijn zonder voorwerp bij de rechtstreekse democratie. Zo stelt Volkoff dat de bekwaamheid tot campagnevoeren en de vaardigheid om te besturen niet altijd samengaan, zodat de populairste kandidaat lang niet de beste bestuurder hoeft te blijken. Bovendien heeft hij zijn twijfels bij het morele gehalte van mensen die zich *überhaupt* aangetrokken voelen tot machtsposities. Beide bezwaren vallen weg wanneer niet een kandidaat maar een concrete beleidsbeslissing het voorwerp is van een stembusuitspraak van het volk. Een ander dergelijk bezwaar is dat een democratie meer dan een oligarchie of monarchie blootstaat aan druk van lobby's en, tegenwoordig, van de media. Dit geldt wellicht voor parlementsleden die campagnefondsen nodig hebben, die zich ten gevolge van hun publieke zichtbaarheid kunnen laten chanteren, of die zich door krijsende actiegroepen kunnen laten afdreigen om hun echte standpunten in te slikken. Als de beslissingsmacht echter niet bij opzichtige verkozenen ligt maar bij de anonieme kiezer in zijn stiekem kieshokje, dan speelt die druk veel minder.

Naast alle gevallen van onvolkomen of ronduit valse democratie, erkent Volkoff dan toch één echt succesverhaal: „De Zwitserse democratie is zeker de bewonderenswaardigste, maar dat is een directe democratie, gecompenseerd door traditionele maatschappijstructuren." Vergelijkt men de corrupte nepdemocratie in landen als België en Frankrijk met het betrekkelijk zuivere, efficiënte en echt democratische systeem in Zwitserland, dan is Volkoffs keuze gauw gemaakt: „In Zwitserland had ik hartstochtelijk democraat kunnen zijn, in de VS een beetje, in Frankrijk helemaal niet."

Koenraad Elst*

* Dr. Koenraad Elst is oriëntalist en zelfstandig publicist.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

BELGIË, VLAANDEREN en de VREEMDELINGEN



Dr. *Alexandra* COLEN: **Vervreemding** 2
Guido TASTENHOYE: **België gebruikt „allochtonisering" tegen Vlaanderen** 3
Hubert DE SY: **Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?** 11
Johan DEMOL: **Niets nieuws onder de zon: de vreemde overheersing van Vlaanderen** 20
Erik MARTENS: **Zwitserland 1798-1803: strijd om een eigen democratie** 24

Nr. 13

Driemaandelijks: oktober - november - december 2003

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Vervreemding

Vlaams Blok-kamerlid **Guido Tastenhoye** toont met cijfers aan dat steeds meer immigranten zich in ons land vestigen. Hij wijst erop dat terwijl in de buurlanden steeds strakkere immigratieregels worden toegepast, dit in België niet het geval is. Tastenhoye meent dat het Belgische regime de allochtone aanwezigheid opzettelijk gebruikt tegen de Vlaamse ontvoogdingsstrijd. Het regime haalt vreemdelingen binnen en maakt deze in sneltempo tot Belg omdat het vermoedt dat hun loyaliteit eerder bij België ligt dan bij Vlaanderen. Tastenhoye staaft zijn stelling met uitspraken van leden van het establishment die inderdaad uitdrukkelijk stellen dat het hun bedoeling is om de vreemdelingen te misbruiken als wapen in het Belgische communautaire geschil.

Het Vlaams Blok heeft de grote verdienste dat het de vreemdelingenproblematiek op de politieke agenda heeft geplaatst, zo vindt **Hubert De Sy**. Maar hij benadrukt dat de partij voorlopig nog steeds geen valabel, in de zin van efficiënt, Vlaams-nationalistisch partijpolitiek alternatief is. Dat komt door het cordon sanitaire. Volgens De Sy heeft het Vlaams Blok zelf mee schuld aan dit cordon, niet alleen door zijn onbeschaafde houding tegenover migranten in het verleden, maar ook door zijn blijvend gebrek aan bereidheid om de hand uit te steken naar potentiële medestanders. Pas als het cordon verdwijnt kan er volgens De Sy werk gemaakt worden van samenwerking tussen Vlaams Blok, N-VA en de Vlaams-nationale vleugel van CD&V en VLD. Die samenwerking acht hij nodig om de stoot naar Vlaamse onafhankelijkheid geven.

Johan Demol, de fractieleider van het Vlaams Blok in het Brusselse Parlement, benadrukt een oud patroon. De overheersing van ons volk door Waalse vreemdelingen dateert niet van 1830 maar liet zich ook reeds voelen in de 16de eeuw toen de Waalse provincies zich tegen de Nederlandse bevrijdingsstrijd kantten. Vandaag komt ook „Europa" zich in toenemende mate bemoeien met de manier waarop Vlaanderen zijn „franstalige minderheid" behandelt. De splitsing van de Leuvense universiteit zou vandaag op een Europees veto botsen, zo meent Demol. Om sterk te staan in Europa bepleit hij een nauwe samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland.

Tenslotte neemt **Erik Martens** ons mee naar Zwitserland. Dat land is slechts in een zeer beperkte periode van zijn geschiedenis door vreemdelingen overheerst geweest, namelijk door de Fransen van 1798 tot 1803. Na hun vertrek keerde Zwitserland naar zijn landseigen politieke traditie terug. Het is een voorbeeld dat wij moeten navolgen. Zodra Vlaanderen onafhankelijk wordt, dient het terug aan te sluiten bij de confederalistische, directdemocratische traditie die ook hier tot 1789 gold. Alleen zo kan aan de vervreemding tussen burger en politiek een einde komen.

Alexandra Colen*

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Blok en uitgeefster van *Secessie*.

België gebruikt „allochtonisering" tegen Vlaanderen

Grote aantallen vreemdelingen blijven zich nog steeds in dit land vestigen. Volgens Guido Tastenhoye probeert het Belgische regime op die manier de Vlaamse ontvoogdingsstrijd te beknotten. België voert immers een politiek die niet in de lijn ligt van andere West-Europese landen. Hij haalt citaten aan van Franstalige en belgicistische politici en leden van het establishment waarin zij expliciet duidelijk maken dat zij de allochtone factor tegen Vlaanderen willen uitspelen.

Sedert het aantreden van de eerste paarsgroene regering Verhofstadt I in juli 1999 hebben we, voortgezet tot vandaag onder het paarse kabinet Verhofstadt II, een vreemdelingenbeleid gekend dat wordt gekenmerkt door massale naturalisaties en regularisaties en dat, gekoppeld aan een zeer uitgebreid systeem van gezinshereniging, zorgt voor een waar sneeuwbaleffect, eerder een lawine die reeds op middellange termijn onze eigen Vlaamse identiteit en zelfontplooiing als natie zal ondergraven. Het Belgische regime heeft de jongste jaren hét systeem bij uitstek ontdekt om de Vlaamse drang naar zelfbestuur af te remmen en te fnuiken: de massale inzet van vreemdelingen. Het is deze stelling die ik reeds een eerste keer poneerde tijdens het debat in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 16 juli 2003 over de regeringsverklaring van Verhofstadt II, en die ik verder in deze bijdrage wens uit te werken.

Door de massale immigratie van de jongste jaren in haar vele vormen (gezinsvormingen met buitenlandse partner, gezinsherenigingen, naturalisaties, regularisaties, toeloop van illegalen, relatief zeer weinig effectieve uitwijzingen) en door de demografische explosie onder de allochtone bevolking waar zes en meer kinderen per vrouw eerder de regel zijn dan de uitzondering (een Vlaamse vrouw heeft gemiddeld nog 1,3 tot 1,4 kinderen) wordt het steeds meer vergrijzende Vlaamse volk op middellange termijn in zijn eigenheid, identiteit én voortbestaan bedreigd. Het betreft een voor ons volk fundamentele problematiek waar de Vlaamse Beweging meestal in een grote boog omheen trekt omwille van de taboes en de geldende dictatuur van de politieke correctheid. Voor deze problematiek vraag ik dan ook uitdrukkelijk de aandacht van de Vlaamsgezinden in de N-VA, CD&V en de VLD. Het kartel SP.a-Spirit heeft ondanks het nationalistische verleden van een aantal „spiritisten" afkomstig uit de vernietigde Volksunie, uit puur electorale berekening juist gekozen voor de „allochtonisering" van Vlaanderen, en trekt daarbij aan één zeel met het Franstalig-Belgische establishment. Daarover straks meer.



In een aantal wijken in Brussel, Antwerpen, Gent, Mechelen enz. is deze allochtonisering al zo ver gevorderd dat er zich in de praktijk een gettovorming aan het voltrekken is waarbij de autochtonen hun oorspronkelijke wijken verlaten als ze het zich materieel en financieel kunnen veroorloven. Enkel de kansarme ouderen en de werklozen die niet weg kunnen, blijven verweesd achter. Als ze al een eigen huis hebben, kunnen de autochtonen het door de enorme waardedaling meestal niet verkopen. Dit fenomeen van dramatische verloedering werd op een schrijnende wijze beschreven in een speciale bijlage op 15 juli 2003 van *Gazet van Antwerpen* over „Antwerpen-Noord" met wijken als de Seefhoek, de Dam, Stuivenberg. Deze memorabele reportage zou verplichte lectuur moeten zijn voor al wie hieromtrent verantwoordelijkheid draagt. Over enkele jaren zullen al onze grotere steden en uiteindelijk heel Vlaanderen geconfronteerd worden met deze problematiek van een te massale aanwezigheid van allochtonen, waardoor het absorptievermogen van onze maatschappij ver wordt overschreden en er van integratie nauwelijks nog

sprake kan zijn, laat staan van assimilatie, en waarbij de gettovorming en de segregatie hand in hand gaan met het daarmee gepaard gaande fenomeen van een sterk toenemende criminaliteit. Uiteindelijk leidt deze allochtonisering tot een conflictvol maatschappijmodel, een multiculturele puinhoop, het tegendeel van een harmonieuze samenleving en wij moeten het dan ook als onze ethische plicht beschouwen om daartegen te waarschuwen.

Tot juli 1999…

Toen Karel Dillen zowat 25 jaar geleden het Vlaams Blok oprichtte, met als prioritaire doelstelling een onafhankelijk Vlaanderen, had hij reeds aandacht voor het probleem van wat men toen de gastarbeiders noemde. Dillen suggereerde dat ze na verloop van tijd zouden terugkeren naar hun landen van herkomst. Men had deze gastarbeiders inderdaad, het woord zegt het zelf, een contract van tijdelijke duur moeten aanbieden, om ze na het beëindigen van hun contract te laten terugkeren. Maar de overheid stond toe dat ze hun gezinsleden lieten overkomen. Zelfs werkloze gastarbeiders mochten blijven, kregen steun van de RVA of het OCMW, wat een hemelsbreed verschil was met hun thuisland waar er meestal geen sociale voorzieningen waren. De zogenaamde immigratiestop die in 1974 werd ingevoerd, werd en wordt meer dan ooit massaal omzeild door de gezinsvorming en de familiehereniging, door de schijn- en gearrangeerde huwelijken, door toe te laten dat de asielprocedures op grote schaal worden misbruikt als een middel om het land binnen te komen, en door het al te lakse optreden tegen de illegalen op ons grondgebied.

De PRL *gaf pamfletten uit van een vulgariteit die het* Vlaams Blok *zich nooit durfde te permitteren.*

Degenen die nu grote voorstanders zijn van de zogenaamde multiculturele samenleving, van de „snel-Belgwet," van het stemrecht voor vreemdelingen, van de regularisatie van illegalen enz. zijn dat niet altijd geweest. Neem nu de Franstalige liberalen, de vroegere PRL, nu MR, die in de jaren 80 van de vorige eeuw, tot midden de jaren 90, hevige tegenstanders waren van de multiculturele samenleving. Zo liet hun voorman Jean Gol een wet goedkeuren die gemeenten het recht gaf om de inschrijving van vreemdelingen te weigeren, wanneer men vond dat er al voldoende aanwezig waren. Het was ook de PRL die de eerst Vlamingen- en daarna vreemdelingenhater Roger Nols binnenhaalde, de burgemeester van Schaarbeek. Nols maakte in 1991 nog publiciteit met affiches waarop enkele berijders van kamelen te zien waren met de tekst: „E*n Charter ou en* C130 *avec* N*ols ils y seraient déjà*!"

Andere vooraanstaande PRL'ers spraken zich uit voor een terugkeerbeleid, zoals de heer Armand De Decker, thans voorzitter van de Senaat, die ondermeer op 22 mei 1991 in L*e Soir* verklaarde: *„L'important est de créer des infrastructures au Maroc, pour inviter les immigrés à y retourner."* Op 11 juli 1995 verklaarde de heer Jacques Simonet in L*a Dernière Heure* dat er tegen de illegale en clandestiene immigratie moest worden gestreden, *„ainsi qu'à encourager le départ de ceux qui ne pourront pas s'integrer."* De PRL gaf brochures en pamfletten uit van een vulgariteit die het Vlaams Blok zich nooit durfde te permitteren, maar toch trad het *Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding* (CGKR), het zogenaamde centrum-Leman, daar nooit tegen op. De strijd is enkel gericht tegen het Vlaams Blok. We komen erop terug. Zelfs een PS-kopstuk als Philippe Moureaux, burgemeester van Molenbeek, verklaarde op 16 mei 1992 in D*e Morgen* dat „zijn gemeente met al de aanwezige vreemdelingen al genoeg problemen heeft, zodat er niet nog eens zoveel moeten bijkomen."

In de aanloop naar de verkiezingen van 1999 hadden de socialisten en de groenen de allochtonen reeds ontdekt als een mogelijke bron voor electoraal gewin en werden ze met mondjesmaat op hun lijsten gezet, voorzichtig nog,

want de weerstand bij de achterban was soms vrij groot. Vooral in Brussel zag men steeds meer allochtone verkozenen hun plaats innemen, in 1999 in de Hoofdstedelijke Gewestraad, en vooral vanaf 2000 in de gemeenteraden. In de gemeenteraad van Sint-Joost-ten-Node bijvoorbeeld, zijn reeds 13 van de 27 raadsleden allochtoon, bijna een meerderheid, en zetelt er nog één Vlaming!

Aan Vlaamse kant was er de invloed van het Vlaams Blok op de andere politieke partijen, wat vooral de VLD, die uit de oppositie wilde, stoere taal deed spreken. Zo was er de gewezen voorzitter van de Dutroux-commissie, de „witte ridder" Marc Verwilghen, die in een ophefmakend interview op 25 mei 1999 in D*e M*o*rgen*, enkele dagen voor de verkiezingen, nog stelde: „Zo hebben we misschien veel te lang en te veel gekozen voor positieve discriminatie. Wel, ik ben tegen elke vorm van discriminatie. Ik vind ook dat er veel te veel genaturaliseerd is. Men heeft op een bepaald ogenblik met de Belgische nationaliteit gesmeten." Verder wilde Verwilghen dat men naturalisaties ongedaan zou kunnen maken als de „nieuwe Belg" ernstige misdrijven pleegde: „Waarom zou je die nationaliteit niet opnieuw afnemen? De wetgever kan alles, als hij er maar de moed voor heeft. Als je ziet hoe er de voorbije jaren met de Belgische nationaliteit is gesmeten, dan stel ik mij daar vragen bij. Wilden die mensen zich echt integreren? Indien blijkt dat dat niet het geval is en ze leiden hier een cowboybestaan, moeten ze niet langer van een uitgesproken gastvrijheid genieten."

Andere VLD-kopstukken zoals Hugo Coveliers deden gelijkaardige uitspraken. Toen Coveliers in 2002 door twee allochtonen werd overvallen in zijn garage, ging hij zelfs de xenofobe toer op. Maar pater Leman zweeg. Zelfs Guy Verhofstadt stelde zich in zijn T*weede* B*urgermanifest* (1992) grote vragen bij de inpasbaarheid van de islam in onze samenleving, en meende dat personen die zich niet wensen aan te passen, zouden moeten uitgenodigd worden om terug te keren. Het is ironisch dat het juist Marc Verwilghen was, die enkele maanden later als minister van Justitie de „snel-Belgwet" zou doen goedkeuren, die precies het tegenovergestelde zou bewerkstelligen van zijn hierboven geciteerde uitspraken. Ook iemand als Louis Tobback had zich in de jaren '90 niet onbetuigd gelaten. Zo schreef Tobback in zijn boek Z*wart op* W*it*: „Die vluchtelingen die hier als meeuwen op een stort komen zitten omdat dat makkelijker is dan thuis te vissen of de grond te verbouwen, dienen systematisch uitgewezen te worden." Hoewel Tobback hier een hele bevolkingsgroep stigmatiseerde, werd hij daar nooit voor vervolgd. Het dient gezegd dat in de jaren '90 onder de ministers van Binnenlandse Zaken Louis Tobback en Johan Vande Lanotte er een vrij streng vreemdelingenbeleid werd gevoerd, zeker in vergelijking met wat we te zien kregen vanaf juli 1999.

Hoewel Tobback een hele bevolkingsgroep stigmatiseerde, werd hij daar nooit voor vervolgd.

N*a juli* 1999…

Wat is er in juli 1999 dan zo plotseling veranderd in de benadering van de vreemdelingenproblematiek in België? Na de dood door verstikking van de asielzoekster Semira Adamu op 22 september 1998, wat het ontslag van minister Tobback had veroorzaakt, was het uitwijzingsbeleid zo goed als stil gevallen, en ook de instroom van asielzoekers nam gevoelig toe. Laksheid was troef. De verkiezingen van 13 juni 1999, met de dioxine-crisis en de nederlaag van de CVP, boden de kans om een paarsgroene regeringstrein op de sporen te zetten. Aan de groenen moest men grote toegevingen doen, want zij hadden de verkiezingen gewonnen en ze waren broodnodig in de Vlaamse regering. Als echte multiculturalisten brachten zij zaken als het vreemdelingenstemrecht en de regularisatie van illegalen naar voren, aangepord door hun achterban. De socialisten hadden daar weinig problemen mee, want zij hadden de electorale mogelijkheden van de migrantenpopulatie ook al ontdekt.

Na de dood van Jean Gol was de PRL onder Louis Michel ook stilaan de vreemdelingenbocht gaan nemen, al was er nog grote weerstand in Brussel. Maar Michel wist dat hij wel moest volgen, wilde hij de migrantenstemmen niet uitsluitend aan de PS en Ecolo laten. De VLD stond dus in 1999 vrij geïsoleerd, en met de hete adem van het Vlaams Blok in de nek, sprak men tijdens de regeringsonderhandelingen af om niet het vreemdelingenstemrecht in te voeren, maar wel de „snel-Belgwet," een veel groter gevaar dan het migrantenstemrecht, want het Belgische staatsburgerschap leidt niet enkel tot stemrecht voor àlle verkiezingen, dus niet alleen voor de gemeenteraden, maar ook tot allerlei materiële voordelen én tot de uitgebreide mogelijkheden van gezinshereniging. Tevens werd afgesproken om begin 2000 een regularisatie van illegalen door te voeren, en zou er als „tegenprestatie" een strenger uitwijzingsbeleid volgen. Om het voor zijn VLD nog wat verteerbaarder te maken, zei voorzitter Karel De Gucht dat er voor de geregulariseerde illegalen (die dus een verblijfsvergunning kregen) geen recht op gezinshereniging zou zijn, maar dat is wel degelijk het geval, net zoals zij momenteel ook massaal aanvragen indienen om Belg te worden. Van die periode dateert ook de uitspraak van Hugo Coveliers dat men per maand 3.000 illegalen zou repatriëren. Het werden er hooguit 500 per maand, terwijl de illegalen en de asielzoekers bij bosjes toekwamen als nooit tevoren.



Het aankondigen in juli 1999 van de „snel-Belgwet" en van de regularisatiecampagne ging immers als een lopend vuurtje heel de wereld rond in kringen van economische gelukzoekers, en de asielcijfers begonnen meteen vanaf augustus 1999 te pieken. Men sloot het jaar af met zowat 35.000 asielaanvragen, een record. Het jaar daarop, in 2000, was het hek helemaal van de dam, en registreerden we 42.691 asielaanvragen, goed voor meer dan 55.000 personen (men moet er flink één derde bijtellen voor de kinderen), dat was het allerhoogste cijfer in de Westerse wereld, meer dan 4 asielaanvragen per 1000 inwoners. Het gemiddelde in Europa lag toen rond één per 1000 inwoners. Zelfs Verhofstadt moest in de Kamer deemoedig erkennen dat het de spuigaten uitliep en dat er maatregelen zouden komen. Daarop werd vanaf 2001 het zogenaamde LIFO-systeem ingevoerd (*last in, first out*) waarbij de procedures werden verkort en enkel de nieuwe aanvragen werden behandeld. Ook kregen de asielzoekers geen financiële steun meer in de beginfase van de ontvankelijkheid van hun aanvraag. Dat hielp en de cijfers, althans de officiële cijfers, daalden (24.549 aanvragen in 2001, 18.805 in 2002, en voor 2003 verwacht men er zowat 15.000, toch nog altijd het dubbele van het Europese gemiddelde). Ter vergelijking en tussen haakjes: het onmetelijke Australië, een immigratieland bij uitstek, ontving in 2002 zowat 6.000 asielzoekers! Allerlei organisaties in de sector maken sedertdien echter gewag van een grote toename van het aantal illegalen, die niet meer de moeite nemen om een asielaanvraag in te dienen, en meteen in de illegaliteit duiken, erop hopend dat er wel weer een regularisatie zal volgen. Want intussen liep ook de regularisatiecampagne waardoor begin van het jaar 2000 zowat 52.000 illegalen een aanvraag indienden, en van wie de overgrote meerderheid (bijna 90 procent) werd erkend. Zij dienen momenteel massaal hun aanvragen in om via de snel-Belgwet onze nationaliteit aan te nemen, met bijbehorende gezinshereniging.

Door de invoering van het LIFO-systeem bleven de „oude" asieldossiers van voor 1 januari 2000 natuurlijk onaangeroerd liggen, meer dan 40.000 dossiers voor meer dan 50.000 personen. Volgens de regering zullen deze niet collectief worden geregulariseerd, maar ze worden momenteel in het geheim door minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael individueel geregulariseerd

op basis van het artikel 9, derde lid, van de vreemdelingenwet van 1980, die aan de minister, bij hoge uitzondering, de mogelijkheid geeft tot regularisatie om humanitaire redenen. Die clausule werd vroeger slechts heel uitzonderlijk gebruikt, hooguit voor enkele honderden personen per jaar, momenteel zijn er al duizenden aanvragen. Er is zelfs een speciale afdeling, cynisch „Artikel 9, §3" genoemd, opgericht bij de Dienst Vreemdelingenzaken, met 24 personeelsleden, om deze massale aanvragen te behandelen! Het aantal illegalen, dat op 150.000 werd geschat, verminderde in 2000 met 50.000 door de regularisatiecampagne, maar intussen is dat cijfer vermoedelijk opnieuw boven de 150.000 gestegen. Alleen al in de Antwerpse wijk „Noord" zouden er 12 tot 15.000 verdoken zitten. Aangezien zij geen officieel inkomen kunnen hebben, leven zij in het allerbeste geval van zwartwerk, de rest laat zich raden…

De TV-*show van* Dewael...

De snel-Belgwet, waardoor men zomaar na 3 jaar verblijf Belg kan worden, zonder enige voorwaarde wat kennis van taal, inkomen, werk, kennis van onze instellingen enz. betreft, heeft intussen een ware ravage aangericht. De parketten, de Dienst Vreemdelingenzaken en de Staatsveiligheid krijgen niet de tijd om de massale aanvragen na te kijken, en zo kon het gebeuren dat ook criminelen Belg konden worden. Het parket viel op zeker ogenblik zelfs binnen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, waar verdachte dossiers in beslag werden genomen. Het massaal en ongecontroleerd Belg maken van verdachte personen betekent ook een groot veiligheidsrisico na de gebeurtenissen van 11 september 2001 in New York en Washington, want deze personen krijgen toegang tot de gehele Europese Unie, kunnen een visum voor Amerika krijgen enz.

De „nieuwe Belgen" worden ook superburgers, want in de meeste gevallen mogen zij tevens hun oorspronkelijke nationaliteit behouden, zodat zij van twee rechtssystemen kunnen profiteren, een discriminatie van onze eigen bevolking, en zo hun herkomstland trouw kunnen blijven, wat in het licht van het moslimfundamentalisme geen geruststellende gedachte is. Nooit heeft men het meegemaakt dat er in de geschiedenis van dit koninkrijk zo massaal veel mensen onze nationaliteit konden aannemen. België heeft de meest soepele nationaliteitswetgeving ter wereld ingevoerd. Het aantal naturalisaties nam dan ook op grote schaal toe. Van 1 juli 1999 tot 31 december 1999 kregen 9.573 personen onze nationaliteit, dat is vóór de snel-Belgwet van kracht werd op 1 mei 2000. In de eerste helft van 2000 steeg dat cijfer al tot 29.042, in de tweede helft tot 41.136. In de eerste helft van 2001 waren er 39.553 naturalisaties, in de tweede helft 31.199, om in de eerste helft van 2002 weer te stijgen tot 34.037. Dat zijn de laatste officiële cijfers die we hebben. Als we deze cijfers extrapoleren tot einde 2003, dan betekent dit dat de snel-Belgwet tot nog toe aan meer dan 250.000 personen Belgische papieren heeft opgeleverd, met bijhorend stemrecht voor àlle verkiezingen en mét het recht op gezinshereniging. Intussen blijft het aantal uitwijzingen van illegalen en uitgeprocedeerde asielzoekers aan de erg lage kant, met bijvoorbeeld 5.722 uitwijzingen in 2001 en 7.500 personen in 2002, altijd in de veronderstelling dat die uitgewezenen ook echt weg zijn, wat zeer de vraag is. De TV-show die Patrick Dewael in Zeebrugge liet opvoeren begin november 2003 met het oppakken van een 50-tal illegalen, was enkel een nummertje *window dressing*, bedoeld om de eigen achterban de indruk te geven van een krachtdadig optreden, terwijl men in werkelijkheid zo goed als niets doet. De totale capaciteit van de Belgische gesloten centra voor illegalen bedraagt immers nog geen 600 plaatsen. Aan dit tempo zou het tientallen jaren duren om alle illegalen uit België te verwijderen en er komen er nog voortdurend bij. Bovendien komen heel wat illegalen uit voormalige Oostblok-landen, waarvan er op 1 mei 2004 een aantal lid worden van de Europese Unie, zoals

De snel-Belgwet heeft tot nog toe aan meer dan 250.000 *personen Belgische papieren opgeleverd.*

het arme Polen met zijn 40 miljoen inwoners, van wie in opiniepeilingen een derde te kennen gaf naar het Westen te willen zo gauw Polen lid is van de EU. Uit een recent rapport van Europol blijkt dat men samen met tienduizenden Oost-Europeanen ook honderden criminele bendes verwacht (*De Standaard*, 18 november 2003).

De *verborgen agenda tegen* Vlaanderen

De balans van de paarsgroene regering Verhofstadt I die onder de paarse variant Verhofstadt II wordt voortgezet is dan ook ronduit dramatisch en leverde tot einde 2003 op:

- een regularisatie van zowat 50.000 illegalen;
- de naturalisatie van meer dan 250.000 personen;
- een illegalenleger van meer dan 150.000 personen;
- zowat 120.000 asielaanvragen, goed voor 160.000 personen.

Nooit in de geschiedenis van België kwamen er op zo'n korte periode zoveel personen het land binnen en nooit verkregen er zoveel personen de Belgische nationaliteit. Dat is onuitgegeven in de Westerse wereld. Zelfs in de Verenigde Staten van Amerika, een immigratieland, is dit ondenkbaar. Door het in België zeer uitgebreide systeem van het recht op gezinshereniging, dat in andere landen zoals Denemarken en Nederland draconisch wordt ingeperkt, en door de gearrangeerde huwelijken met partners uit de thuislanden (zo blijven meer dan twee derde van de Marokkaanse en Turkse allochtonen hun huwelijkspartners in het land van herkomst halen) komen er jaarlijks nog eens 25.000 tot 30.000 vreemdelingen het land binnen. Na drie jaar verblijf kunnen zij Belg worden, en op hun beurt hun verwanten laten overkomen. Koppel daaraan de grote kinderrijkdom van de allochtone moeders, die 16 jaar later huwbare kinderen hebben die opnieuw bruid of bruidegom laten overkomen, en men spreekt in dit opzicht niet meer van een sneeuwbaleffect maar van een heuse *allochtonenlawine*, die juist gewild is door het Belgische regime, met als doel, en hier komen we tot de kern van mijn betoog, het afremmen en fnuiken van de Vlaamse drang naar een eigen identiteit en zelfontplooiing.

Nooit kwamen er zoveel personen het land binnen en nooit verkregen er zoveel personen de Belgische nationaliteit als onder Verhofstadt I.

Het is namelijk rond de periode van de vorming van het kabinet Verhofstadt I en daarna, dat men in Franstalig-Belgicistische kringen tot het besef is gekomen dat de „allochtonisering" van Vlaanderen hét wapen bij uitstek is om de Vlaamse zelfstandigheidsgedachte op vrij korte termijn de pas af te snijden en de Vlaamse identiteit te ondergraven, en precies in dat concept kadert ook de hardnekkige strijd tegen het Vlaams Blok die door het establishment meer dan ooit wordt gevoerd (processen, dreiging afnemen partijfinanciering, cordon sanitaire). Pater Leman, de ex-directeur van het CGKR, ging er op 20 juni 2003 in een interview in *De Standaard* prat op dat er van 1984 tot 2002 zo maar eventjes 538.571 buitenlanders een Belgische identiteitskaart verwierven, van wie meer dan 200.000 de voorbije vier jaar. Let wel: al deze genaturaliseerden genieten van het recht op gezinshereniging. „Dat is geen detail," zegt Leman terecht. En hij vervolgt: „Ik kan in Brussel aan mijn stembureau de resultaten van de snel-Belgwet zien. In heel wat stadswijken, ook in Antwerpen – met veel allochtone bewoners – was een opvallende groei van gekleurde Belgen in de rij wachtenden merkbaar. Als in sommige steden minder extreem-rechts werd gestemd, dan heeft dat te maken met de snel-Belgwet."

Leman was met die uitspraak niet aan zijn proefstuk toe. Begin 2000 had hij al voorspeld dat de snel-Belgwet gericht was tegen het Vlaams Blok en dus ook tegen de Vlaamse secessiedrang. Op 15 januari 2000 zei hij in *De Standaard*: „Het Vlaams Blok moet dringend nieuwe leuzen bedenken, want de demografische evolutie haalt hen in. Wat betekent 'eigen volk eerst' over vijftien jaar nog? Met de versoepelde naturalisatiewet krijgen we zoveel nieuwe Belgen dat die slogan niets meer voorstelt. Ik denk dat het Blok zijn

beste tijd heeft gehad." Duidelijker kon Johan Leman moeilijk in zijn kaarten laten kijken…

Mag de immigratie dan al historisch zijn gegroeid, nu zit er een systeem in tegen Vlaanderen en de Vlamingen. Ook MR-kopstuk Louis Michel begon rond 1999-2000 ten volle de impact van de allochtone factor te begrijpen. In *De Morgen* van 2 september 2000, toen hij nog niet kon weten wat de snel-Belgwet, ingegaan op 1 mei van dat jaar, zou teweeg brengen, brak hij opnieuw een lans voor gemeentelijk stemrecht. Op dat ogenblik moet hij geweten hebben dat het om een groep van zowat 400.000 personen ging (wat veel is op iets meer dan 7 miljoen kiezers), van wie er intussen 250.000 Belg zijn geworden. Volgens cijfers van Binnenlandse Zaken (*Het Laatste Nieuws*, 9 november 2003) slaat het stemrecht voor migranten momenteel nog op 154.094 personen: 56.535 in Vlaanderen, 33.453 in Wallonië en 64.106 in Brussel. Michel eiste stemrecht op, want dan „kunnen we het Blok in één legislatuur verslaan, daar ben ik van overtuigd." Hij kon zoals gezegd toen nog niet weten dat de snel-Belgwet zo'n succes zou zijn. Nu hij dat wel weet, wil hij de ultieme kers op de taart plaatsen en einde 2003 forceert hij opnieuw het vreemdelingenstemrecht, samen met alle Franstaligen en het kartel SP.a-Spirit, dat vooral hoopt op allochtone stemmen, want onderzoek wees uit dat allochtonen die voor het eerst gaan stemmen in zowat 50 procent van de gevallen een progressieve stem uitbrengen. De vooruitgang van de SP.a in mei 2003 bij de kamerverkiezingen heeft hiermee rechtstreeks te maken, denken we maar aan de verkiezing van Anissa Temsamani in de provincie Antwerpen op een quasi onverkiesbare plaats.



De eerste Turkse imam werd in 2003 Kamerlid voor de SP.a. In Duitsland bleek uit onderzoek dat van de Turkse Duitsers er 60 procent voor de SPD kiezen en 17 procent voor de *Grünen*, dat zijn er 8 op de 10 die een progressieve stem uitbrengen. Dat is dus electoraal kassa voor SP.a-voorzitter Stevaert, met principes heeft dat niets te maken. In Antwerpen rekent burgemeester Patrick Janssens in 2006 massaal op de stemmen van de allochtonen in de strijd tegen het Vlaams Blok.

Wie ook ten volle begon te beseffen wat het allochtonenleger kan aanrichten, was de fractieleider van de *Parti Socialiste* in de Kamer, de flamboyante Claude Eerdekens. Als voorzitter van de kamercommissie voor de naturalisaties, heeft hij duizenden dossiers een zetje gegeven. Op 9 februari 2001 gaf Eerdekens in *Le Soir* toe dat zijn commissie „meer voor de verfransing van Brussel heeft gedaan dan alles wat de Vlaamse overheid in het werk heeft gesteld om zich daartegen te verzetten." Hij wees erop dat in 99 procent van de naturalisatiegevallen de taalkeuze van de betrokkenen het Frans is… Met het vreemdelingenstemrecht er straks bovenop, kunnen de Vlamingen wellicht in Brussel in 2006 bij de gemeenteraadsverkiezingen de boeken sluiten. Enkel het Vlaams Blok zal in staat zijn, zoals in Schaarbeek met Johan Demol, om nog enkele Vlaamse zetels te redden, overigens deels met Franstalige stemmen. Ook in Antwerpen kan het vreemdelingenstemrecht belangrijke gevolgen hebben en kan het een paar gemeenteraadszetels, misschien het verschil tussen winst en verlies, doen verschuiven, wat ook het geval kan zijn in de districten van de havenstad. De SP.a weet wat ze doet…

Het koninklijk hof had snel begrepen dat de allochtonen bondgenoten zijn van België.

Het koninklijk hof had al snel begrepen, sneller dan wie ook, dat de allochtonen bondgenoten zijn van België. In vele gevallen zijn allochtonen cultureel ontworteld, en met de Vlaamse identiteit hebben zij geen affiniteiten. Zij noemen zich dan maar „nieuwe Belgen." Koning Boudewijn

begreep dat al, en zocht toenadering, onder meer door met toenmalig koninklijk commissaris Paula D'Hondt bezoeken te brengen aan migrantengemeenschappen en door in zijn toespraken de multiculturele samenleving aan te prijzen, wat ook sedert 1993 zijn broer Albert blijft doen die er bovendien niet voor terugschrikt om „extreem-rechts," het codewoord voor het Vlaams Blok, openlijk aan te vallen, wat nog gebeurde enkele maanden voor de verkiezingen van mei 2003.

E*en strijd voor culturele overleving*

Intussen rolt de allochtone lawine verder, en mag er niemand iets ondernemen, tenzij de VLD die enkel wat verbaal weerwerk mag bieden om de ongeruste achterban te sussen. Het vreemdelingenstemrecht komt er, en hoewel zij voor de verkiezingen beloofden de snel-Belgwet te zullen terugschroeven, doen VLD en SP.a er nu het zwijgen toe, want de PS en de MR laten aan die allochtoniserende wet niet meer raken. In een tijd dat overal in Europa – van Noorwegen over Denemarken tot Zwitserland en Spanje – de migratiekraan wordt dichtgedraaid en de regels voor gezinshereniging drastisch worden verstrakt, en zelfs de gezinsvorming met buitenlanders actief wordt tegengegaan, doet enkel België niet mee, en blijft dit land de deuren wijd open houden. Het mag in deze bijdrage voldoende aangetoond zijn welke Vlaamsvijandige strategie daarachter zit.

Voor de Vlamingen wordt het inmiddels, in de eerste plaats in Brussel, maar op termijn ook in Antwerpen en in heel Vlaanderen, een strijd voor culturele overleving. De demografische lawine zorgt op relatief korte termijn voor enorme effecten, daar kunnen ze bijv. in de Nederlandse steden van meespreken. Neem nu Rotterdam, waar tegen het jaar 2017 zowat 57 procent van de totale bevolking allochtoon zal zijn, en dan worden de allochtonen van de derde generatie niet eens meer meegerekend. In Brussel is weldra 50 procent van de bevolking allochtoon, in 2010 zowat 60 procent. Maar ook de allochtonisering van Vlaanderen en Antwerpen rukt snel op. Tegen 2030-2040 kan de helft van Vlaanderen uit allochtonen bestaan, bij gelijklopend beleid. Als men in Antwerpen asielzoekers, illegalen, regularisatieaanvragers, Belgen van vreemde origine en vreemdelingen samentelt, komt men nu reeds aan 132.314 allochtonen of 29,3 procent van de bevolking (cijfers uit A*ntwerps* N*ieuws*, 3 oktober 2003). Dat cijfer loop op tot 35 procent allochtongen in 2007 en 40 procent in 2012. Op korte termijn verandert onze samenleving diepgaand van samenstelling. In Vlaanderen zijn er in de basisscholen nu al 13 procent allochtone leerlingen (cijfers van het Lokaal Overleg Platform voor het Basisonderwijs). In Antwerpen is dat reeds 34 procent voor de hele stad en maar liefst 58 procent in het centrum. De nieuwe burgemeester Patrick Janssens was onlangs heel duidelijk: van een actieve opsporing van illegalen, „een jacht op illegalen," kan geen sprake zijn, en dat beaamde ook politiechef Baelemans in een nota van 3 september 2003, hoewel illegaliteit een misdrijf is en volgens de wet op het politieambt actief moet worden opgespoord. Maar dat gebeurt niet, en over afzienbare tijd worden die duizenden illegalen geregulariseerd en wat later kunnen ze Belg worden, om dan het kiesreservoir te leveren voor het kartel SP.a.-Spirit dat G*roen*! (de opvolger van Agalev) zal oppeuzelen.

In Brussel is weldra 50 procent van de bevolking allochtoon.

Er is misschien één klein lichtpuntje en dat heet Europa. Nu steeds meer Europese landen aandringen op strakkere immigratieregels zullen die voor een deel door Europa worden opgelegd, en zal ook België die moeten toepassen. Maar van harte zal het Belgische regime dat niet doen. Als ik met deze bijdrage heb bereikt dat ook Vlaamsgezinden in andere partijen over deze problematiek ernstig gaan nadenken, is er wellicht nog wat aan te doen. Maar de tijd dringt!

Guido Tastenhoye*

* Guido Tastenhoye is kamerlid voor het Vlaams Blok sinds 1999. Hij is reeds bijna 20 jaar gehuwd met een allochtone van Aziatische afkomst. Hij was redacteur bij *Gazet van Antwerpen* van 1983 tot 1999, en is auteur van de boeken *Vlaams-Brabant in de wurggreep van Europa* (Leuven: Davidsfonds, 1991), *Naar een multiculturele samenleving* (Leuven: Davidsfonds, 1993) en *Vlaams-Brabant ingelijfd bij Brussel?* (Leuven: Davidsfonds, 1997).

Is *het* Vlaams Blok *een valabel alternatief?*

Hubert De Sy vraagt zich af of het Vlaams Blok een valabel Vlaamsnationalistisch partijpolitiek alternatief is. Daarmee bedoelt hij of de partij de historische doelstelling van de Vlaamse Beweging – zelfbestuur – dichterbij kan brengen. Hij meent van niet, althans niet op dit moment, maar mogelijk wel in de toekomst. Dat zal, aldus De Sy, vooral van het Vlaams Blok zelf afhangen.

Het Vlaams Blok dankt zijn bestaan aan Hugo Schiltz' afvalligheid aan de Vlaamse zaak. De partij werd na het Egmontpact opgericht door flaminganten die in de Volksunie ontgoocheld waren. Het programma en de actie van het Vlaams Blok berusten op twee pijlers. Zijn reden van bestaan is de Vlaamse kwestie; zijn groeimotor is de problematiek van de onbeheerste immigratie. Beide themas zijn van fundamenteel belang voor onze samenleving. Zelfbestuur is de doelstelling van de Vlaamse Beweging. Het immigratiefenomeen is een van de meest cruciale problemen van de 21ste eeuw in West-Europa. Het Vlaams Blok heeft velen geïrriteerd door deze en andere heikele problemen (bv. criminaliteit) op de politieke agenda te plaatsen. „De Blok-obsessie neemt soms werkelijk verbijsterende vormen aan," zo schreef VUB-professor Kris Deschouwer enkele jaren geleden.[1] De analyse die het Vlaams Blok van de problemen maakt is nochtans grotendeels correct. Sommige van de oorspronkelijk voorgestelde oplossingen waren echter utopisch, zelfs surrealistisch. Enkele waren, zacht uitgedrukt, niet welvoeglijk.

De *eerste pijler*: Vlaamse *onafhankelijkheid*

Een regio die zich afscheurt uit een bestaand staatsbestel stelt altijd een revolutionaire daad, zelfs via de parlementaire weg. De opsplitsing van België maakt niet de minste kans op steun van een meerderheid in het federaal parlement. Het is evenmin realistisch om te verwachten dat het Vlaams Parlement de Vlaamse onafhankelijkheid zal uitroepen. Op een paar uitzonderingen na heeft de hele Vlaamse politieke klasse zich ingeschakeld in het carrièreveilige belgicistische regime. Het Vlaams parlement is horig aan de federale regering.

De optie van het Vlaams Blok voor onafhankelijkheid ontketende een heftige politieke en maatschappelijke storm. De belgicistische francofonie wijst elke wijziging af van de haar gunstige politieke status-quo. Zij beschikt daartoe over het „definitieve" wapen van de grendels. Zij weet zich gesterkt door de solidariteit tussen de traditionele partijen, versterkt door een aanzienlijk aantal in Vlaanderen verkozen parlementariërs,[2] en kan vandaag rekenen op een niets dan zijn carrière ontziende Guy Verhofstadt. In dergelijke omstandigheden kan de francofonie zich veroorloven elke verdere communautaire hervorming af te wijzen. Zij doet dat op een zelfverzekerde en arrogante wijze. Als reactie op die arrogantie pleit de Vlaamse Beweging thans openlijk voor onafhankelijkheid. Een niet onaanzienlijk deel van die Beweging denkt, in een volgende fase, aan een of andere vorm van hereniging met Nederland. In Europa situeren de 22 (16+6) miljoen verenigde Nederlanders zich bij de middelgrote staten.

Het Vlaams Blok is de enige partij die duidelijk en vanaf de oprichting voor onafhankelijkheid ijvert. Uit vrees vereenzelvigd te worden met het Vlaams Blok schippert de N-VA tussen onafhankelijkheid en confederalisme. De andere „Vlaamse" partijen zijn uitgesproken tegenstander van elke vorm van wezenlijke autonomie binnen het Belgische kader; laat staan dat zij zouden streven naar een onafhankelijk Vlaanderen. Uit electorale overwegingen nemen ze occasioneel de term „confederalisme" op in hun discours. Zonder daaraan toe te voegen dat confederalisme het opgaan veronderstelt in een nieuw staatsbestel van reeds onafhankelijke staten.

De regionale verkiezingen van 2004 zijn van uitzonderlijk belang. Zij kunnen

[1] *De Standaard*, 12/13 augustus 2000.

[2] In de dagelijkse parlementaire praktijk zijn die „Vlaamse" stemmen onontbeerlijk en dus doorslaggevend. Zij blokkeren de ontvoogding van het eigen volk.

ertoe leiden dat eindelijk de ondemocratische symmetrie – bekokstoofd door de belgicistische partijleidingen – tussen de federale en de regionale regeringen wordt doorbroken en aldus een einde stellen aan de horigheid van de regionale aan de federale regeringen. In dat geval kunnen zij een doorbraak betekenen naar onafhankelijkheid.

De *tweede pijler*: *de gedumpte autochtoon*

Een verantwoord en groeiend ongenoegen bij aanzienlijke lagen van de bevolking zijn een ideale voedingsbodem voor politieke actie. De partijleiding van het Vlaams Blok heeft die kans aangegrepen met ophefmakende electorale successen tot gevolg. Deze strategie bedreigt echter wel een principe waaraan de stichter, Karel Dillen, uitzonderlijk veel belang hechtte, de „verboden vleespotten." M.a.w. het principe om niet deel te nemen aan de macht zolang België blijft bestaan en aldus voorrang te verlenen aan de „bestaansreden van de partij" op persoonlijke ambities. In hoeverre deze machtsdeelname opportuun is, en voor wie, tracht ik hier na te gaan.[3]

Zoals de VU was het Vlaams Blok van bij de aanvang sterk aanwezig in Antwerpen. Het is eveneens in deze stad dat zich belangrijke en onbeheerde concentraties van immigranten hebben gevormd. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de lokale overheid die de gevolgen ervan onderschatte. Tienduizenden autochtone Antwerpenaars zagen hun oude buurt teloor gaan. Naast de materiële verloedering zijn er excessen van agressieve „jongeren," de „bezetting" van publieke speelpleinen, de noodzaak een beroep te doen op de politie in sommige zwembaden, de zg. „kleine criminaliteit,"[4] enz. Maar ook de ontwaarding van de persoonlijke, moeizaam verworven *eigen* huizen en buurtwinkels. In die buurten wonen geen rijke lui. Vanuit een rustig kantoor of een riante buurt deze wantoestanden negeren via *official lies*[5] of statistieken is onzindelijke volksverlakkerij.

Afgezien van de fundamentalistische multiculturalisten kan niemand loochenen dat de immigranten op diverse gebieden „positief gediscrimineerd" worden. In hoeverre dit verantwoord is, is een ander debat. Wat echter niet door de beugel kan, is de negatieve discriminatie waarvan de oorspronkelijke bevolking het slachtoffer is. Dit genereert ook wrevel bij niet rechtsreeks betrokken burgers. Een volksraadpleging daaromtrent zou voor onthutsende „politiek niet-correcte" resultaten kunnen zorgen.[6] Men heeft het volk terzake echter onbevoegd verklaard. Afgezien daarvan lijdt het geen twijfel dat er zich onder de immigranten een meerderheid louter economische vluchtelingen bevindt, profiteurs,[7] opportunisten.[8] Een Afrikaan die over 100.000 à 150.000 oude Belgische frank beschikt om zijn migratie te betalen is geen sukkelaar. Dit belet niet dat ook hij droomt van een nog beter leven. Kan men het deze mensen die het risico nemen naar een andere wereld te verhuizen, kwalijk nemen dat zij, onwetend en dus ongewild, last veroorzaken bij autochtonen?

Voor de opeenvolgende ministers van Binnenlandse Zaken was en is het een ver-van-hun-bed-fenomeen. Zij laten het woord over aan daarvoor ingehuurde maar vrijblijvende „experten" die peroreren over *het ja dan niet overschrijden van de maatschappelijke draagkracht*. En daar blijft het bij. België en West Europa zijn nog steeds rijk. Maar niet in die mate dat ze probleemloos miljoenen ongeschoolde en zowel economisch als cultureel moeilijk in te schakelen mensen kunnen blijven opvangen.[9] Als schaamlapje voor haar falen richtte de regering het *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding* op. Volgens de anti-Blokker Marc Spruyt hanteerde de regering – zeg maar het *ad hoc* conclaaf van de partijpolitieke concurrentie – voor dat Centrum een verdoken agenda: de strijd tegen het groeiend electoraal succes van het Vlaams Blok. De bitsigheid waarmee Johan Leman poogde die partij uit te schakelen via het gerecht (i.p.v. via de kiezer) is daarvan een evident bewijs. Die hetze heeft echter zonder twijfel geleid tot een aanzienlijk aantal

[3] Het is maar de vraag of Antwerpen bestuurbaar zou zijn onder een burgemeester van het Vlaams Blok. Zou er zich geen massale passieve en actieve obstructie voordoen bij de administratie? Men mag niet vergeten dat het ambtenarencorps, naar Belgische gewoonte, benoemd werd door de politieke concurrentie.

[4] Hoe „klein" is de criminaliteit wanneer de handtas gestolen wordt van een oud vrouwtje dat zopas haar karig pensioen ophaalde?

[5] Een begrip uit: Neil Postman's boek *Amusing ourselves to death* (Penguin Books, 1985).

[6] Een *Knack*-enquête zes maanden geleden, gaf volgende antwoorden: 86,81% is tegen het verplicht aanwerven van allochtonen en 83,75% tegen het oprichten van moslimscholen.

[7] Louis Tobback had het over „meeuwen op een vuilnisbelt."

[8] Sommigen zijn in eigen land op de vlucht voor de justitie.

[9] En wat doen we met de harde islam-kern die zich doodeenvoudig niet wil inschakelen?

bijkomende proteststemmen ten gunste van de underdog. Begin maart 2003 hielden een twintigtal vooraanstaande Vlaamse intellectuelen, in een O*proep tot bezinning*, een pleidooi voor de vrijheid van opinie als essentie van een democratisch bestel. Tijdens de daarop volgende weken ontvingen de initiatiefnemers meer dan tweeduizend e-mails die hun stelling onderschreven. Kortom, het is deze overheid zonder inzicht, zonder visie, zonder verantwoordelijkheidszin die het electoraal bed spreidt voor het Vlaams Blok.

Het gevolg van de keuze van het Vlaams Blok om vooral te focussen op de migratieproblematiek is een tot nog toe ononderbroken reeks electorale successen. Maar naast dit positieve gevolg ondervond het Vlaams Blok ook een aantal duidelijk nadelige gevolgen. Ten eerste wekt een partij die electorale successen boekt, afgunst op van de andere partijen. Alexander Zinoviev, Russisch dissident in de jaren 1980, schreef onlangs zeer terecht: „Op de politieke markt trachten de traditionele ondernemingen (partijen) die aan de macht zijn, met alle middelen de opkomst te beletten van potentiële concurrenten. Dit is, naar mijn gevoelen, een veel overtuigender beweegreden voor het ostracisme tegen de uitgesproken rechtse partijen in Duitsland en in Frankrijk dan de morele principes die de traditionele partijen – zij die gewoon zijn de electorale markt onder mekaar te verdelen – zich aanmatigen." Dat de successen van het Vlaams Blok pijn doen aan de traditionele partijen ligt voor de hand. Die wrevel leeft vooral bij de SP die sedert decennia Antwerpen „bezet" hield en daarom de grootste verantwoordelijkheid draagt voor de ontwrichting van de normale intermenselijke leefomstandigheden in sommige buurten De uitslag van de verkiezingen van 24 november 1991 zaaide paniek in de SP-rangen. De toenmalige voorzitter, Frank Vandenbroucke, gaf opdracht aan een groep van academici en politici om die electorale ramp door te lichten. De groep vergaderde gedurende vier weken. Zij besteedde vooral aandacht aan de verantwoordelijkheid van de socialistische beweging in het algemeen en van de SP in het bijzonder.[10] Vandenbroucke besefte dat de oorzaken van de electorale ramp in eigen rangen te vinden waren, maar hij was niet bij machte het tij te keren.

Kan men het mensen die het risico nemen naar een andere wereld te verhuizen, kwalijk nemen dat zij last veroorzaken bij autochtonen?

De verliezers hebben dan maar voor de aanval gekozen en hun concurrent uitgeroepen tot publieke vijand nummer 1. Soms beriepen zij zich op ethische motieven. Afgezien van de ja-dan-niet gegrondheid van die motivering dient de SP.a (opvolger van de SP) eerst in de eigen boezem te kijken. Het voor het Vlaams Blok schadelijkste gevolg van die aanval is het feit dat de begrijpelijke wrevel in de SP-rangen bij de eerste nederlaag – aangezwollen ingevolge de opeenvolgende nieuwe nederlagen – uitgegroeid is tot ware haat. Die zal pas gestild kunnen worden wanneer het Vlaams Blok achteruit gaat, want alleen dan verdwijnt de werkelijke motivering ervan, namelijk de electorale concurrentie. De SP, haar omgeving en haar academische medestanders zijn erin geslaagd de zgn. „postelectorale depressie" van 1991 om te buigen in de oprichting van een breed front tegen het Vlaams Blok, over de partijgrenzen heen. De haat tegen het Vlaams Blok is uitgezwermd naar academische kringen, naar de media, naar het middenveld en naar een aantal assertieve groupuscules voor wie manifesteren een levensdoel is. In hoeverre het programma, de geschriften, uitspraken en gedragingen van het Vlaams Blok concreet aanleiding gaven tot die beschadiging en ze verantwoordden, wordt verder besproken.

Het electoraal trauma van 24 november 1991 ligt aan de basis van de vijandige omgeving waarin het Vlaams Blok verplicht is te opereren. Die omgeving is het resultaat van onbetwistbare misstappen vanwege de partij (hoofdzakelijk in de aanvangfase) en van de tijdsgeest die nog steeds door links wordt bepaald. De partij heeft geen politieke tegenstrevers maar uitsluitend vijanden. Dit dwingt het Vlaams Blok tot een hoofdzakelijk verdedigende strategie die een substantieel deel van zijn middelen en tijd

[10] Een deel van de bevindingen werd gebundeld in een verzamelwerk dat in 1992 werd uitgegeven bij Kritak onder de titel *24 november 1991*.

in beslag neemt. Benevens de politieke concurrentie speelt, achter de schermen van deze samenzwering, het traditionele belgicistische establishment een discrete maar determinerende rol. Het heeft er namelijk alle belang bij dat de essentie van het unitaire België stand houdt.

De islam als bondgenoot

De islam is de enige godsdienst die nog missioneert met geweld. Bij de meeste conflicten die woeden in de wereld is de islam betrokken. Elke dag wordt er ergens in de wereld een moskee opgericht. De missioneringdrang van de olie-sjeiks uit het Midden-Oosten is groot en hun middelen zijn onbeperkt. Het islamitisch vuur wordt o.a. aangewakkerd door de overgeërfde rancune om de kruistochten en om de kolonisering door het Westen, door de L*ebensraum*-strategie van Israël, door het feit dat het Westen de brutale gebiedsroof en racistische wetgeving van Israël tolereert,[11] en door de Irakese oorlog van George W. Bush. In zijn revanchepolitiek past de islamitische wereld een bijzonder efficiënte strategie toe. Geen frontale aanval, maar de geduldige, versnipperde en gestadige infiltratie van West-Europa. Sommige imams spreken bij het verspreiden van het woord van Allah een onbetwistbaar opruiende taal. Wie zich inbeeldt dat dit zonder effect zal blijven op het assertieve deel van de moslims, maakt zich illusies.

Eventuele overheidsmaatregelen tegen die „invasie" sorteren geen effect meer. Zij is onomkeerbaar. Op langere termijn kan het onderwijs enig soelaas brengen voor een deel van de immigranten. Het belangrijkste verweer van het Westen tegen een integrale islamisering wordt misschien de eerder onverwachte, zijdelingse en zeker niet bedachte werking van de consumptiemaatschappij. Ook Marokkaanse meisjes tonen vandaag hun blote schouders, armen en benen. Jongens dragen N*iké*-schoeisel. Zij verwesteren. Het is echter de vraag aan welke kant die jeugd, zelfs al is ze dan aangetast door het consumptievirus, zal staan als er ooit ernstige rellen uitbreken. In deze minder ver-ikte en clan-gebonden kringen is solidariteit geen ijdel woord.

De alarmkreet van het Vlaams Blok is verantwoord. Dit wordt o.a. bevestigd door diverse rapporten van de Staatsveiligheid. Het echte probleem is hier niet het Blok. Enerzijds heeft onze politieke klasse de moed niet om de realiteit onder ogen te zien. Aan de andere kant bestaat er een assertieve islamitische lobby die elke kritische mening brandmerkt als racistisch en zo het zwijgen oplegt.[12] Ten einde het aanzienlijke islamitische immigranten-bestand in het harnas te jagen tegen het Vlaams Blok maken sommigen handig gebruik van deze sfeerschepping. Het algemene taboe rond de islam sluit elke zinnige discussie uit. Is dit de veelgeroemde vrijheid van opinie? Door het veelvuldig en willekeurig gebruik ervan heeft de term „racisme" zelfs zijn betekenis verloren.[13] Hij is verworden tot een scheldwoord. De politieke concurrentie brengt de term „racisme" systematisch in verband met het Vlaams Blok. We verzeilen hier in de zorgvuldig onderhouden, maar intellectueel oneerlijke sfeer van wat P.-A. Taguieff noemt *„le racisme de l'antiracisme."* Daadwerkelijk racisme – mijn genen zijn hoogwaardiger dan de uwe – leeft alleen bij gestoorde geesten. Wat vandaag „racisme" wordt genoemd zijn gevoelens van onbehagen, wrevel, ergernis, vrees voor het vreemde in het algemeen en uitzonderlijke gevallen van xenofobie.

Theoretisch beperkt het cordon zich tot een afspraak tussen de „democratische" partijen om geen coalities noch politieke afspraken te maken met het Vlaams Blok. Dit is hun volste recht. In de praktijk is het cordon echter uitgegroeid tot een veelzijdig instrument voor het politiek en maatschappelijk beleg van de zg. „ondemocratische" partij. Velen verbazen zich over het feit dat ook partijen zoals CD&V – die vandaag het centrum claimt – en de VLD – die een duidelijk rechts kiezerspubliek aantrekt maar

[11] Op 31 juli 2003 keurde de Knesset een wet goed waarbij Israëlische staatsburgers die met een Palestijn(se) huwen, niet langer meer in Israël mogen blijven wonen (*Perceptie & Realiteit*, 17 augustus 2003).

[12] In *Le Figaro* van 28 september 2000, gaf Alain Finkielkraut uiting aan zijn onrust over het feit „dat tienduizenden jongeren, gehersenspoeld door de professionelen van het multiculturalisme, het racisme hebben uitgeroepen tot het enige kwaad in de wereld. De multicultuur als monocultuur! In een manifestatie stapten zij op onder het banier en met de kreet: *'Le racisme c'est le mal.'*" De politieke corruptie, zegt Finkielkraut, is „een veel breder verspreide kwaal. Ze wordt echter verzwegen onder druk van de politieke klasse die, zowel links als rechts, boter op het hoofd heeft."

[13] Het bewust manipuleren van de betekenis van woorden is vergelijkbaar met het in omgang brengen van vals geld.

De electorale opmars van het Vlaams Blok is de echte reden van het cordon. Niet de voorgewende ethische en andere nobele motieven

een even duidelijk linkse politiek voert – blijven zweren bij de weigering met het Vlaams Blok samen te werken. Zij zien uiteraard in dat het electoraal contraproductief werkt. Is er een logische verklaring voor dit soort electoraal masochisme? Kunnen zij niet terug zonder door de anderen van woordbreuk en van medeplichtigheid met de publieke vijand te worden beschuldigd? Of is het de meer platvloerse vrees, zowel van de partijbesturen als van een aantal ongeduldige kandidaat-ministers, om portefeuilles te moeten derven bij de gebruikelijke verdeling tussen coalitie-partners? Hoe dan ook, het is de electorale opmars van het Vlaams Blok die de echte reden is van het cordon. Niet de voorgewende ethische en andere nobele motieven. Enkel nà de rampzalige verkiezingsresultaten van de traditionele partijen – vooral de SP –ontstond het tot nog toe vaste front van sterk uiteenlopende signaturen tegen het *bruine gevaar*.

Het cordon resulteerde in een aantal voor het Vlaams Blok nare gevolgen. Het vigerende en nauwkeurig onderhouden odium schrikt nieuwe mensen af, zowel als lid, als militant, als kaderlid, zelfs als kiezer. De weigering (uiteraard onder druk van de lokale politieke concurrentie) een zaal ter beschikking te stellen aan het Vlaams Blok, is eerder de regel dan de uitzondering. De gepolitiseerde directie van de VRT, een overheidszender in dienst van de ganse bevolking – in principe ook van de meer dan 700.000 Blok-kiezers dus – vaardigt specifieke administratieve richtlijnen uit die enkel het Vlaams Blok treffen. Dat dit gebeurt onder het mom van de „democratie" is pure volksverlakkerij. Welk normaal democratisch land tolereert dat een van haar administraties discriminerende maatregelen treft tegen een oppositiepartij? Ook in de maatschappelijke sfeer gaat de hetze heel ver. Leiders, parlementariërs en gewone leden zijn op sommige plaatsen het dagelijks lijdend voorwerp van kleinburgerlijke pesterijen.Een reëel menselijk probleem. Zeker voor de kinderen. Er zijn gevallen gekend van onbetwistbare broodroof.[14] Op een paar uitzonderingen na – zoals H*et L*a*atste* N*ieuws* en G*azet van* A*ntwerpen* – heeft het regime ook de kranten weten in te schakelen in de oorlog tegen de partij die de eenheid van België bedreigt.

Dat het Vlaams Blok aangevallen wordt omwille van zijn anti-belgicisme eerder dan zijn „racisme" leiden we af uit het feit dat in de media de bitsigheid tegen de partij toeneemt naarmate de misstappen van de beginperiode niet meer aan de orde zijn en de inspanningen van de Vlaams Blok-leiding om het programma aan te passen en om *salonfähig* te worden, schuchtere vruchten beginnen af te werpen. Is dit bitsigheid uit nijd omdat deze gunstige evolutie de belagers ontrieft van vroeger valabele motieven om toe te slaan?[15] Afgezien van een eventueel verborgen agenda zouden echte democraten dergelijke evolutie moeten toejuichen.[16] De herauten van de *maakbaarheid van de mens* decreteerden echter dat die maakbaarheid niet geldt voor de meer dan 700.000 aanhangers van die welbepaalde partij.

Een voor Vlaanderen ergerlijk gevolg van het cordon is de karikaturale informatie van de agressief Vlaamsvijandige Franstalige pers naar de Eurocraten toe.[17] De francofonie ergert zich principieel aan al wat Vlaams is, zeker aan een Vlaamse partij. Zij wordt hysterisch wanneer die partij opkomt voor de splitsing van België. Mocht die tendentieuze informatie zich beperken tot het imago van het Vlaams Blok, tot daar. Dit is de zaak van die partij. De Franstalige pers aarzelt echter niet het amalgaam te laten doorschemeren tussen het „uiterst rechtse, ondemocratische Blok" en de hele Vlaamse gemeenschap.[18]

Men kan er echter niet omheen dat het Vlaams Blok zelf ook schuld draagt aan zijn bezoedeld imago. De kreet „Eigen volk eerst" heeft veel vermeende, maar ook echte verontwaardiging opgewekt. Hij komt over als de uitdrukking van een collectief egoïsme. Strikt genomen is het alleen een uitdagende formulering van een wereldwijde realiteit: de nationalistische reflexen in de

[14] In zijn ophefmakend werk *Le préjugé* hekelt P.-A. Taguieff de kaste van de zelfverklaarde zuiveren die zich de absolute zuiverheid aanmatigen om vanuit die onaantastbare positie elkeen die anders denkt of leeft te kunnen veroordelen en uitsluiten uit het maatschappelijk leven.

[15] Zoals Yves Desmet ooit, ongeveer in deze termen, verklaarde: „Met of zonder reden, als we er maar kunnen op kloppen."

[16] *„Pour juger correctement d'un fait ou d'une personne, il faut placer les personnes et les évènements dans leur temps et dans le contexte historique."* François Mitterrand, *ancien collaborateur de Vichy.*

[17] Over de blijkbaar nauwe maar sterk betwiste relatie met het beruchte *Front National* van Le Pen bijvoorbeeld.

[18] Onlangs publiceerde *Le Soir* een foto van een vroegere Vlaamse betoging: een zee van leeuwenvlaggen, waartussen enkele vlaggen van het Vlaams Blok.

EU (E*igen natiestaat eerst*); de Franse wijnboeren vernietigden honderden vrachtwagens met Spaanse wijn, in de aanwezigheid van de Franse gendarmerie (*eigen wijn eerst*); de Spanjaarden deden hetzelfde met Marokkaans tomaten (*eigen tomaten eerst*); Wallonië eist de illegale verkoop van wapens aan de „prille democratie" in Nepal (*eigen wapenfabriek eerst*); Washington weigert de internationale pollutienormen te eerbiedigen (*eigen industrie eerst*), enz.[19] Toch kan men zich afvragen waarom het Vlaams Blok absoluut blijft vasthouden aan die besmette, verbrande kreet. Hij is namelijk verworden tot een scheldwoord, een publieke blaam. Waarom opteert de partij niet voor bv. „B*aas in eigen huis*" – een ontegensprekelijke recht van elke burger, begrijpelijk voor Jan Modaal, en waarvan de politieke vertaling uitdrukking geeft aan de aloude doelstelling van de Vlaamse Beweging?

Er waren voor het Vlaams Blok mogelijkheden om het probleem van de instroom van vreemdelingen tot een electoraal renderende strategie uit te werken zonder dat dit in zo'n plat-egoïstische stijl diende te gebeuren. Voor de verbreding van zijn electoraal platform viel de keuze van de partij echter op de *„gastarbeiders die het werk afpakken van ons eigen werkvolk."* Dit zal wel gedeeltelijk waar zijn. Maar ligt het probleem wel bij die gastarbeiders? Ligt het niet veel eerder bij de opeenvolgende regeringen die ooit grootscheepse programma's opzetten voor het massaal invoeren van gastarbeiders, daarin aangespoord door de werkgevers èn door de vakbonden. Het Vlaams Blok zegt wel dat zijn actie zich niet richtte tegen de gastarbeiders,[20] maar vooral tegen de politieke klasse en tegen de belanghebbende werkgevers en syndicaten. Toch kwam dat zo niet over. Sommige gastarbeiders zelf ervoeren de actie nu eenmaal wèl als tegen hen gericht. Wat ze in de praktijk ook was. Althans tegen hun verder verblijf in België, waar ze zich ondertussen thuis voelden. De perceptie – al dan niet bewust door het Vlaams Blok gecreëerd – dat de partij zich primair tegen de gastarbeiders richtte, werd uitgebuit door de politieke concurrentie en door de vakbonden die hoopten om bij deze gastarbeiders nieuwe leden te winnen, en uiteraard ook door de vijandige media. Aangezien het meestal mensen uit de Derde Wereld betrof, viel al (te) snel de term racisme.

Men kan er niet omheen dat het Vlaams Blok zelf ook schuld draagt aan zijn bezoedeld imago. De kreet „Eigen volk eerst" heeft ook echte verontwaardiging opgewekt.

Aangenaam verrast door het electoraal succes van de campagne tegen de gastarbeiders en aangemoedigd door de aanzwellende wrevel om de dagelijks uit de hand lopende problemen met een kern van agressieve, vooral Marokkaanse immigranten, besloot de leiding van het Vlaams Blok om de campagne tegen de gastarbeiders „die ons werk afpakken" uit te breiden tot de immigranten in het algemeen. Benevens de onloochenbare incidenten die de getroffen autochtonen een normaal leven onmogelijk maken, storen de Vlamingen zich vooral aan het falen van de lokale overheid. Men kan zich moeilijk een gunstiger electorale springplank indenken. Het Vlaams Blok maakte er dankbaar gebruik van. Binnen de beperkte ruimte van dit artikel is het niet mogelijk om een waslijst aan te leggen van dubieuze of laakbare optredens, uitspraken en geschriften van het Vlaams Blok. Zij dateren uit het verleden en de partij houdt er sedert enkele jaren een duidelijk ander discours op na. De „zeventig punten" werden afgevoerd tijdens het Congres van Beringen. In het voorjaar van 2000 presenteerde de partij een geactualiseerd en bezadigd vreemdelingenprogramma. Dit gebeurde echter wèl onder de gebruikelijk-assertieve titel A*anpassen of terugkeren*.

Elke partij heeft natuurlijk het democratische recht zich rechts of uiterst-rechts op te stellen. Wanneer zij echter tezelfdertijd ageert tegen *vreemde elementen in de eigen gemeenschap* – met of zonder objectief valabele redenen – mag zij zich niet verbazen over kritiek van de op links en op centrum-links samengetroepte politieke waaier. Het wekt dan ook verbazing dat zelfs de verstandige voorzitter Frank Vanhecke zich laat fotograferen met een opschrift „A*anpassen of opkrassen*" in de hand. Dergelijke optredens werken contra-productief. Zij verklaren en voeden de hetze en het cordon.

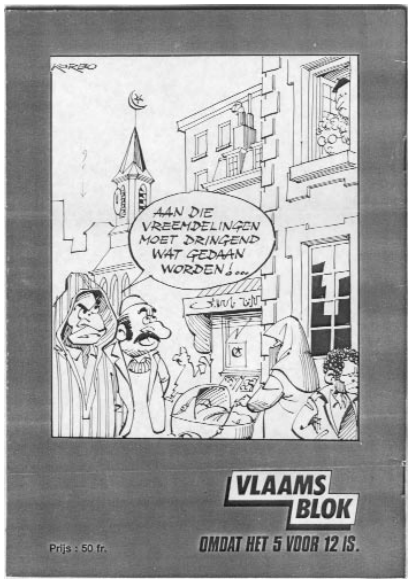
[19] „De mens is zoals God hem geschapen heeft; en dikwijls nog veel slechter," aldus Sancho Panza in *Don Quijote* van Cervantes.

[20] Zie Filip Dewinters boek *Eigen volk eerst*, p. 142: „De actie van het Vlaams blok viseert niet de gastarbeiders, maar de verantwoordelijke politici."

Ook de „erfzonde" uit de beginjaren blijft de partij achtervolgen. Onder de verzameltitel D*ossier vreemdelingen* publiceerde de partij einde van de tachtiger jaren twee brochures, Gastarbeid en P*olitieke vluchtelingen*. De inhoud zelf is controversieel. Maar vooral de cartoon op de coverpagina die de overlast illustreert in sommige buurten, getuigt in zijn uitvoering van een onbetwistbaar misprijzen voor niet-Europese vreemdelingen (zie de illustratie op deze pagina). Dergelijke feiten zijn onaanvaardbaar en wreken zich. Dat de politieke en belgicistische tegenstanders hierbij de termen xenofobie en racisme hanteren is begrijpelijk. Dat dergelijke misstappen tot het voltooid verleden behoren, belet niet zij nog steeds bijdragen tot het huidige imago van de partij. S*cripta manent*! Een ander voorbeeld van storende impertinentie was het uitdagend gebruik van bokshandschoenen en straatborstels als symbolen van het gedachtegoed en van de actie. Dit was plat populistisch. Oudere mensen herinnerden zich uiteraard dat die beelden ook door het nazi-regime werden gehanteerd. Dat dit een louter toeval zou zijn gelooft niemand.

I*nterne structuren*

Een vaak gehoorde kritiek is dat er binnen het Vlaams Blok een autoritaire wind waait en een ijzeren discipline heerst. Een rechts gedachtegoed „conserveert" per definitie waarden die het als nuttig beschouwt voor de maatschappij. Het ondertussen door CD&V afgeschreven gezin bijvoorbeeld. Sommigen noemen dat *sociale ecologie*. Dit conserveren van waarden kan inderdaad opgedrongen worden op een autoritaire wijze aan mensen die er anders over denken. Dat doet het Vlaams Blok echter niet. De partij is immers nergens aan de macht. Hoe en waar kan zij dan haar „waarden" opdringen? Sommigen beweren: „Het Vlaams Blok zal dit doen eens het aan de macht zal zijn." Dergelijk argument is al te simpel. Men vervalt hierbij in de dubieuze sfeer van het *procès d'intention*.



De hatelijke stijl van de beginjaren wordt het Vlaams Blok nog steeds aangerekend.

Als bewijs van het autoritarisme van de partij wordt vaak verwezen naar de eigenmachtige benoeming door Karel Dillen van zijn opvolger. Dit is inderdaad geen voorbeeld van democratisch optreden. Evenmin echter als de „verkiezing" met een Stalinistische monsterscore van de voorzitters van o.a. CD&V, SP.a en VLD. Dat gebeurt immers altijd nà vooraanduiding door een beperkt conclaaf. Deze maskerade van verkiezing is daarenboven schijnheilig. Zo zegt Hugo Coveliers over de dictatoriale mentaliteit van Karel De Gucht: „De aanstelling van de nieuwe Vlaamse ministers Marino Keulen en Patricia Ceysens is nooit aan ons voorgelegd. De leden van het partijbestuur hebben dat zoals iedereen via de media vernomen. Als je daar een opmerking over maakt krijg je nog verontwaardigde reacties: de aanstelling van ministers is het voorrecht van de partijvoorzitter. Dat kan toch niet in de 21ste eeuw?"[21] Om van het eigengereid gegoochel met namen en portefeuilles van Steve Stevaert maar te zwijgen.[22]

Men kan niet ontkennen dat de onbetwijfelbaar rechtse achtergrond van het Vlaams Blok en de gestrenge figuur van de stichter aanleiding gaven tot een autoritaire sfeer en strikte structuren. Maar deze „ijzeren discipline" is voor de partij eenvoudig een voorwaarde om te kunnen overleven. Zij is het onvermijdelijk gevolg van de „allen tegen één"-situatie waarin de partij zichzelf gemanoeuvreerd heeft. Kortom de autoritaire inslag van het Vlaams Blok is te wijten aan zowel interne als externe factoren. Hij kan en zal enkel vermilderen onder invloed van de praktijk bij eventuele deelname aan de macht of bij de normalisering van de betrekkingen met andere partijen en de media. Ook de stelling als zou het Vlaams klok een „anti-partij" zijn die principieel weigert deel te nemen aan de macht, dient te worden genuanceerd. Is dit niet eerder een strategische opstelling, geïnspireerd door wat de VU is overkomen? Een opbouwend wachten tot de partij over voldoende macht beschikt om het politiek gebeuren van binnenuit te

[21] *Knack*, 27 augustus 2003.

[22] Partijvoorzitter Stevaert weert een Brussels gewestminister en vervangt hem, zonder consultatie, laat staan inspraak van om het even welk orgaan van *zijn* partij, door een partijpolitiek benoemd ambtenaar, Pascal Smet. Alhoewel nooit verkozen tot welke functie dan ook, wordt deze laatste meteen minister en voorzitter van de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Kan het autoritairder?

beïnvloeden? Ook de openlijke ambitie van Filip Dewinter in Antwerpen ontkracht de stelling dat de partij per definitie nooit bestuursverantwoordelijkheid wil dragen.

Inhoud en vorm

Of men dit nu graag heeft of niet, principieel gaat het Vlaams Blok uit van een intellectueel juiste analyse van een aantal aspecten, zowel van het Belgisch *imbroglio* als van het migrantenprobleem. De vorm waarin die analyse gebeurt is vaak populistisch en stoort daarom velen. De juistheid van de stelling dat het eindeloze communautaire gekrakeel maar kan worden opgelost wanneer de gemeenschappen hun verantwoordelijkheid nemen kan niet ernstig betwist worden. Maar kreten als „België barst" klinken onwelvoeglijk in de oren van velen en dragen bij tot een (in de feiten voorbijgestreefd) vechtersimago.

De opheffing van het cordon is maar denkbaar mits er een stap gezet wordt door het Vlaams Blok zelf.

Het migrantenprobleem is oneindig complexer. Het is en blijft hoe dan ook *het* probleem van de 21ste eeuw voor West-Europa. De stijl waarin de partij dit probleem in het verleden heeft aangepakt was echter vaak verwerpelijk. De zo gelaakte controversiële inhoud van sommige documenten, de aard van bepaalde optredens en de stijl van het discours van het Vlaams Blok dateren wel uit het verleden, maar blijven zelfbeschadigend werken. Ook de aantijgingen van het Vlaams Blok tegen de federale, regionale en lokale verantwoordelijken voor de huidige problemen zijn onverdeeld verantwoord. De problemen gegenereerd door de onbeheerste instroom en het onbeheerde migrantenbestand mogen daarom niet vooral aan de immigranten worden aangerekend, maar aan deze politieke klasse.

Hoewel de kiezer uiterst wispelturig is geworden, lijkt het redelijk waarschijnlijk dat het Vlaams Blok op korte en misschien middellange termijn zal blijven groeien. Het cordon blijft weliswaar bestaan bij de politieke concurrentie, het establishment en zijn horige media, bij het gepolitiseerde middenveld, bij de groupuscules van multiculturalisten, professionele anti-rechtsen, de verzuurde 68-ers, en uiteraard in de omgeving van het Hof. Maar dit cordon bestaat veel minder in hoofde van de modale burger. Vanuit het standpunt van de belangen van de Vlaamse bevolking is het Vlaams Blok een onbetwistbaar nuttige en nodige partij. Het is zelfs onontbeerlijk als enige overblijvende, levensvatbare partij die consequent ijvert voor de toepassing van het recht op zelfbeschikking van de Vlaamse bevolking; van ontvoogding dus uit het ondemocratisch belgicistisch regime. Het Vlaams Blok is ook nuttig als vrijwel enige daadwerkelijke oppositiepartij tegen de overdadige vleespottenpraktijken van de traditionele partijen.

Het probleem van het Vlaams Blok is echter dat het niet over de nodige macht beschikt om die twee doelstellingen te concretiseren. De redenen daarvoor liggen voor de hand:

- De partij moet optornen tegen de totaliteit van het belgicistisch establishment, tegen „de rest van België;"
- De „rest van België" beschikt over de media; zonder de media is een politieke partij grotendeels verlamd;
- Het Vlaams Blok wordt of doodgezwegen of gediaboliseerd door de media;
- Vergeleken met die van de „rest van België" beschikt de partij over onbeduidende middelen;
- De partij bokst anderzijds op tegen de wereldwijde stroom van volksverhuizingen;
- Alleen al omwille van Brussel zal de EU huiverig reageren op elk voorstel van opsplitsing van België;
- Het links fundamentalisme teistert ook sommige EU-kringen;
- Het uiterst-rechtse imago van het Vlaams Blok werkt isolerend;
- Zijn Vlaams-nationale achterban is beperkt en slinkt;[23]

[23] Het slinken van de actieve Vlaamsvoelende achterban is in grote mate te wijten aan de ontstentenis van charismatische figuren die de Vlaamse Beweging een realistische koers doen varen. Sedert decennia verdiepen de huidige spraakmakers zich in de studie van de identiteit van de Vlaming; in plaats van hem een cultuurtaal bij te brengen waarmee hij kan naar buiten treden of hem concreet en systematisch voor te lichten over de hem fortuinen kostende positie als tweederangsburger in België.

- De vedettenhysterie rond de monarchie houdt een massa Vlamingen in de Belgische ban;
- De partij heeft tot nog toe nagelaten om de bevolking (en zelfs de Vlaamse Beweging) duidelijk in te lichten over „hoe" zij de onafhankelijkheid van Vlaanderen gaat bewerkstelligen. Een loutere intentieverklaring is niet van aard veel burgers te motiveren. In het Federaal Parlement is er een absolute meerderheid tegen de opsplitsing van België; het Vlaams Parlement is horig aan de federale regering en zal nooit de onafhankelijkheid van Vlaanderen durven uitroepen;
- Het enige positieve punt is dat Europa zich eindelijk bewust is geworden van de economische, politieke en culturele gevaren van een onbeheerde en onbeheerste, zeg maar wilde, immigratie.

Is het Vlaams Blok dus een valabel alternatief? Mijns inziens is, om al wat voorafgaat, het Vlaams Blok vandaag geen valabel, in de zin van efficiënt, Vlaams-nationalistisch partijpolitiek alternatief. Vandaag, want principieel kunnen zowel de regionale verkiezingen van 2004 als de eventuele aftakeling van het cordon sanitaire daarin verandering brengen. Door het „tot bezinning komen" van een betekenisvol aantal Vlamingen. Om wèl werkzaam te worden is een (gedeeltelijke?) opheffing van het cordon een *conditio sine qua non*. Het is de onontbeerlijke voorwaarde voor een eventuele coalitie met de N-VA en CD&V. Ook deze laatste heeft daar op termijn alle belang bij. CD&V kan enkel overleven indien het zich duidelijk positioneert op de politieke waaier – wèg van het overbevolkte centrum en met een onbevangen rechts programma van sociale ecologie en een even duidelijke inzet voor de democratische rechten van de Vlaamse bevolking. Principieel is ook een samenwerking op termijn met de VLD niet uit te sluiten, bijvoorbeeld indien die partij na Verhofstadt opnieuw een „liberale" partij zou worden.

De opheffing van het cordon is echter maar denkbaar mits er een duidelijke – aartsmoeilijke – stap gezet wordt door het Vlaams Blok zelf. De andere partijen zitten namelijk vastgeroest in het cordon. Die stap houdt een nog duidelijkere nuancering in van het vreemdelingenprogramma en de terugkeer naar zijn „reden van bestaan" – de Vlaamse onafhankelijkheid – als essentie van zijn programma en van zijn actie. Kortom, mits een politieke evenwichtsoefening tussen „de redenen van bestaan" en de „vleespotten." De vrees om stemmen te verliezen in geval het vreemdelingenprobleem op de tweede plaats zou komen, is natuurlijk gegrond (alhoewel die kiezers nergens anders terecht kunnen). De partij kan er fier op gaan dit probleem op de politieke agenda te hebben geplaatst. De bal ligt thans echter in het kamp van de traditioneel regerende partijen. Bovendien zou een overwegend „Vlaams" programma meer dan waarschijnlijk een categorie tot nog toe twijfelende kiezers aantrekken die zich kunnen vinden in „de reden van bestaan" van de partij, en die inzien dat ook de immigratie moet beheerst worden, maar die de harde stijl afstotelijk vinden. De omvang van deze categorie potentiële kiezers is moeilijk te ramen maar niet te onderschatten.

De hamvraag is of de betrokkenen – en vooral de voorstanders van de Antwerpse „vleespot" – aan de bekoring zullen kunnen weerstaan en voorrang zullen willen verlenen aan „de reden van bestaan" van de partij. Van deze beslissing hangt af of het Vlaams Blok ja dan neen nuttig ingeschakeld wordt in de strijd voor onafhankelijkheid. Ik zie niet in hoe de Vlaamse Beweging – maatschappelijk en politiek – in de huidige omstandigheden haar doelstelling zou kunnen verwezenlijken *zonder* het Vlaams Blok. Enkel de combinatie van een geleidelijke, zelfs gedeeltelijke opheffing van het cordon, een aldus mogelijk gemaakte toenadering tussen de twee Vlaams-nationalistische partijen en het waarmaken van de V in het logo van CD&V zijn van aard de noodzakelijke politieke situatie te scheppen om een einde te stellen aan 173 jaar belgicistische voogdij.

Hubert De Sy*

* Hubert De Sy is regent. Van 1946 tot 1960 was hij ambtenaar in Belgisch Congo, o.a. directeur van de Informatiedienst en kabinetsattaché van de gouverneur van de Kivu-provincie. Met het oog op die functie volgde hij de cursus *Inleiding tot de Islamologie* aan de ULB. Van 1961 tot 1968 was hij directeur van het Belgisch Instituut voor Industriële Vormgeving, van 1969 tot 1970 directeur van Eurocard in de Benelux, van 1971 tot 1972 directeur van de Vlaamse Elsevier, en van 1972 tot 1984 verantwoordelijke voor de relaties met de bedrijven bij het Vlaams Economisch Verbond. In 1996 publiceerde hij het pamflet *Lettre ouverte aux Flamandophobes en in 2002 het boek Het belgicistisch regime en de Vlaamse maar versnipperde Beweging* (Roularta Books).

Niets nieuws onder de zon: de vreemde overheersing van Vlaanderen

Volgens Johan Demol waren en blijven de Walen ons ongeluk. Het is verkeerd te denken dat Wallonië ons pas sinds 1830 overheerst. In de zestiende eeuw bepaalden de Walen ook ons lot reeds door aan te sturen op de scheiding met Noord-Nederland. Vandaag komt er nog de Europese bemoeienis bij. Samen met Nederland zou Vlaanderen sterker staan in Europa.

Het huidige Frans-Vlaanderen, een streek waar ik jaarlijks enkele vakantiedagen doorbreng, ligt mij nauw aan het hart. Soms voel ik mij er meer thuis dan in mijn woonplaats Brussel. Ik ben gecharmeerd door de talrijke leeuwenvlaggen, die er méér dan in Vlaanderen aan officiële gebouwen wapperen, en door de leeuwenschildjes op de mouw van de lokale *gendarmes*. De autochtone bevolking beschouwt er zich nog met een zekere trots als Vlaming, maar in de zin van *Flamands de France*. De slogan „Los van Frankrijk" leeft er nog nauwelijks onder de autochtone bevolking. Ook bij ons heeft de slogan „Los van Frankrijk" zijn oorspronkelijke betekenis verloren. Als Vlamingen vandaag over „los van Frankrijk" spreken, dan bedoelen zij dat zij gekant zijn tegen de politiek van Louis Michel, die zijn buitenlandse politiek afstemt op de specifieke belangen van het *Elysée*, zonder als Waal evenwel afstand te willen doen van de Vlaamse melkkoe.

Vlaanderen boekte zijn laatste grote overwinningen in de zestiger jaren van de vorige eeuw. Niet alleen werd in 1961 de taalgrens definitief vastgelegd wat de verdere verfransing in zekere mate afremde, maar bovendien werd Leuven in 1968 gered van de verfransende kankerplek in de tweede grootste stad van Brabant. Het „Walen buiten" van de zestiger jaren zou in de huidige, betuttelende Europese constellatie echter geen kans meer maken. In het huidige Europa, waar grenzen nog weinig betekenen en de mensenrechtenideologie tot dogma is verheven, zouden de Walen er alles aan doen om via zendelingen van de Raad van Europa te bewijzen dat het „onverdraagzame" Vlaanderen de „rechten" van de Franstalige minderheid in Leuven zou schenden. En heel waarschijnlijk met succes.

Niettemin lijkt het mij dat „Europa," ofschoon met tegenzin omwille van mogelijke repercussies in andere Europese staten die min of meer dezelfde problemen kennen, zich moeilijk kan verzetten tegen het (vreedzaam) streven naar Vlaamse onafhankelijkheid. De EU belijdt immers het principe van het democratische zefbeschikkingsrecht der volkeren.

Als „Europa" de recent afgescheiden nieuwe staten Tsjechië, Slovakije en Slovenië tot de EU toelaat, dan bestaan er weinig staatsrechterlijke bezwaren om dit aan Vlaanderen te weigeren. In de 19de eeuw was België noodzakelijk als bufferstaat tussen Frankrijk en Duitsland. In het huidige Europa waar oorlogvoeren als middel voor het oplossen van conflicten totaal uit den boze is en waar een nauw (misschien te nauw) bondgenootschap bestaat tussen Frankrijk en Duitsland, heeft de Belgische „buffer" tussen Berlijn en Parijs geen nut meer.

Nederlandse eenheid

Of we het nu willen of niet, de 21ste eeuw zal gekenmerkt worden door een verderschrijdende politieke, economische en monetaire eenmaking van Europa. Dat is positief omdat de noodzaak van het behoud van België bijgevolg verdwijnt. Maar anderzijds lijkt Vlaanderen binnen de Europese Unie een maat te klein. De Europese eenmaking zal immers op maat geschreven zijn van de grote EU-lidstaten, die voortdurend door onderlinge voorafgaandelijke afspraken de kleine staten voor voldongen feiten plaatsen.

Men moet zich geen illusies maken: ook een onafhankelijk Vlaanderen zal binnen de EU-constellatie de wet van de sterksten ondergaan en weinig of niets in de pap te brokken hebben. Om aan deze fatale lotsbestemming te ontsnappen rest ons slechts één uitweg: de terugkeer naar ons oorspronkelijke thuisland, de hereniging met Nederland.

Een heel-Nederlandse staatkundige identiteit omvat 22 miljoen inwoners, meer dan dubbel zoveel als het huidige België en voldoende om in het nieuwe Europa gehoor te vinden. Vanzelfsprekend zal deze eenmaking tussen Noord en Zuid tijd vergen. In de eerste fase zal een confederale staatsvorm ontstaan die na verloop van tijd kan overgaan naar een federaal bestel en een volledige versmelting.

De Walen moeten zelf beslissen wat ze zullen doen na de splitsing van België. Ofwel stichten ze een onafhankelijke Waalse staat met als hoofdstad Namen. Ofwel proberen ze samen met Brussel de reststaat „België" te behouden, wat gezien de nu reeds gespannen verhoudingen tussen het Waalse gewest en de C*ommunauté française* tot onoverkomelijke moeilijkheden zal leiden, zeker wanneer zij niet meer van de jaarlijkse „transfers" kunnen genieten. Ofwel kunnen ze trachten op te gaan in Frankrijk, een staat die vele Walen reeds lang als hun eigenlijke vaderland beschouwen maar die geen enkel voordeel biedt aan de parasiterende Waalse politieke klasse.



Vandaag zou de Raad van Europa zich ongetwijfeld komen verzetten tegen de Vlaamse eis dat de Walen Leuven verlaten.

De toekomst van het Brussels gewest is een andere kwestie. Aan ons om de Brusselaars te overtuigen dat Brussel tot 1830 een Nederlandstalige Brabantse stad was en dat mits garanties van een tweetalig statuut zij er alle belang bij hebben om aan te sluiten bij het dynamische Vlaanderen of bij de nieuwe Verenigde Nederlanden. We mogen hierbij echter niet uit het oog verliezen dat de animo om Brussel bij Vlaanderen te voegen, bij de Vlamingen zelf niet bijster groot is omdat zij dagelijks merken dat deze agglomeratie steeds meer begint te gelijken op een derde-wereldstad waar niet-Europese migranten, voornamelijk afkomstig uit de Franse culturele invloedssfeer, stilaan de dienst uitmaken, hierin trouwens aangemoedigd door het lakse, onverantwoordelijke beleid van de Waals-Franstalige politieke klasse.

Door Wallonië gedwarsboomd

Vlaanderen herdenkt de Guldensporenslag als nationale feestdag omdat deze slag symbool staat voor het verzet tegen elke vorm van buitenlands imperialisme. Nochtans gaat heden van Frankrijk geen enkel gevaar meer uit. Ware het niet wenselijk om, naast 11 juli, een Vlaamse herinneringsdag in het leven te roepen die niet zozeer Frankrijk stigmatiseert maar de Waalse politieke klasse uit heden en verleden? Servië cultiveert als nationale feestdag een verloren veldslag tegen de Turken. In Frankrijk herdenkt men 18 juni, de dag van de nederlaag tegen Duitsland in 1940, maar tevens de datum waarop De Gaulle de verslagen Fransen opriep om blijvend verzet te bieden. Waarom herdenkt de Vlaamse Beweging niet de nederlaag van 16 augustus 1585, toen met de val van Antwerpen het einde van de XVII Provinciën werd ingeluid? Waarom wordt nooit vermeld dat het „Spaanse" leger dat Antwerpen

belegerde grotendeels uit Walen bestond die beestachtig te keer gingen?

In 1579 werden in de toenmalige Nederlanden twee Unies gesloten: de Unie van Atrecht, onder sterke Waalse invloed, die Filips II als vorst erkende, en de Unie van Utrecht die opkwam voor godsdienstvrijheid en gericht was tegen een autoritaire vorst die in Spanje woonde. Waarom wordt nooit aan de Vlaamse bevolking verteld dat het embryo van de huidige Belgische staat het resultaat was van de wreedheid en het geweld van Spaans-Waalse troepen die onder het mom van verdedigers van het katholieke geloof, in de eerste plaats gedreven werden door hebzucht en naijver om het rijke Vlaanderen te onderwerpen? En dit met de medeplichtigheid van de Waalse adel die in overgrote meerderheid de Unie van Atrecht steunde? De volgende citaten van Waalse historici (een onverdachte bron) zijn in dit opzicht alzeggend:

„Op het moment dat de rebellie van de Geuzen leek te slagen, veranderden enkele Waalse provincies van kamp. […] Liever dan een tweederangsrol te spelen, voorraadschuur van graan of leverancier van steenkool aan de Noordelijke provincies te blijven die zich reeds de grote internationale handel hadden toegeëigend, verkozen zij een alliantie met de koning van Spanje, een vreemdeling […] die zich verplicht voelde om hen bij te staan."[1]

„Kort nadien, omgekocht met goud van Filips II en door de belofte op titels of ambten, onderwierpen de ontevreden edelen zich aan de prins van Parma, hierdoor verraad plegend voor de meest verwerpelijke redenen. […]. Aldus kwam er een einde aan de weerstand van de Nederlanden aan de Spaanse koning. […] Tenslotte, de haast waarmee de Waalse edelen al hun principes lieten vallen wanneer men hun geld, titels en ambten aanbood, is voldoende om de weinig eervolle rol van de adel te karakteriseren."[2]

„De Spaanse gouverneur Farnese profiteerde op een slimme manier van de meningsverschillen tussen Walen en Vlamingen […] om de Zuidelijke provincies van de Noordelijke te scheiden. Hij maakte een akkoord met de ontevreden bezittende klasse, namelijk met de katholieke Walen van Henegouwen, van Artesië en van Frans-Vlaanderen die de vooruitgang van de democratische beweging vreesden. […] Hij beloofde hen het herstel van hun privileges. (…) De breuklijn tussen het Noorden en het Zuiden was definitief geworden."[3]

Merk op hoe de Franstalige historicus Henry Dorchy de beslissende toenmalige breuklijn tussen het Noorden en het Zuiden laat samenvallen met de taalgrens en niet met de toevallige door krijgsverrichtingen ontstane grens tussen de huidige provincie Antwerpen en de Nederlandse provincie Noord-Brabant. Waarop wachten dus de historici en intellectuelen van Vlaanderen om aan te tonen dat de huidige Waalse politici zeer weinig van hun voorgangers verschillen en dat de Vlamingen er alle baat bij hebben om zich van hen te ontdoen? Waarop wacht men om eindelijk eens de talloze leugens over de „Belgische" geschiedenis nauwgezet te ontmaskeren? De geschiedenis leert ons om het heden te begrijpen. Er is weinig verschil tussen de Waalse heersende kaste vroeger en nu.



De Unie van Utrecht
De Unie van Atrecht

De Unie van Atrecht (1579) was duidelijk een Waalse aangelegenheid.

E*en oud patroon*

Nochtans zijn niet alleen de Vlamingen maar ook de Walen slachtoffers van België. Walen zijn in hun hart Fransen. Men hoefde niet te wachten tot het Napoleonische tijdperk opdat Wallonië zich voor de Franse invloed openstelde. Dit gebeurde reeds vanaf de 13de eeuw. Door het lot van de geschiedenis hebben de Bourgondiërs en de latere Habsburgers dit natuurlijk proces geblokkeerd, met behulp van de heersende Waalse kaste in ruil voor allerhande privileges. Ook heeft deze kaste ervoor gezorgd dat de Spaans-Romaanse („Belgische") territoria het begrip *wallon* aannamen als synoniem voor *français* en er een gemeenschappelijke etnische benaming aan gaven. Aldus opende de stad Saint-Omer in de 16de eeuw een *collège wallon*, terwijl Filips II aan de paus vroeg om de Leuvense universiteit te ontdubbelen ten voordele van zijn „Waalse" onderdanen. De stad Douai kreeg de eer om deze „Waalse" universiteit te herbergen.[4] Louvain-la-Neuve is ontstaan niet

[1] H. & P. Willemaert, S. Van Elzen. *La Belgique et ses populations.* Edition Complexe.

[2] Eugène De Seyn. *Dictionnaire de l'Histoire de Belgique.* Luik: Solédi, 1958.

[3] Henry Dorchy. *Histoire des Belges.* Brussel: De Boeck, 1968.

[4] De geschiedenis van de eerste splitsing van de universiteit van Leuven is te vinden in: Charles-François Becquet. *Retour à la grande Picardie.* Brussel: Musin, 1975.

uit de eerste splitsing van de Leuvense universiteit, maar uit de tweede. Ook hier mag men even bij stilstaan.

Net zoals in het verleden zien we vandaag het merkwaardige verschijnsel dat Waalse gezagsdragers en politici, soms tegen hun eigen achterban in, de gewoonte hebben ontwikkeld om met volle teugen met allerlei vreemde monarchieën te collaboreren. De Waalse politici beseffen zeer goed dat zij niets te winnen hebben van een aansluiting bij Frankrijk, waarbij Wallonië gedegradeerd wordt tot een ordinair departement, terwijl ze nu met de actieve steun van de Coburgs ten volle kunnen meegenieten van de rijkdom van Vlaanderen en in gans België zelfs grotendeels het politieke leven bepalen. Ze beseffen ongetwijfeld eveneens dat het aantal politieke mandaten in een Frans departement van 3,5 miljoen inwoners beduidend minder is dan in de Waals-Belgische constructie, zonder dan nog te spreken over de andere rijkelijke beloningen die in Wallonië met het politiek bedrijf zijn verbonden. Het schaamteloos parasiteren van de politieke kaste is in Wallonië haast grenzeloos. Op dit vlak kent Wallonië toestanden zoals in het A*ncien Régime* waarin er ook allerhande privileges voor de heersende kaste waren. Het enige verschil met vroeger bestaat erin dat de hedendaagse A*ncien Régime*-normen in Wallonië toegedekt worden met een „progressistisch" discours waarmee het zogenaamde reactionaire Vlaanderen constant de les wordt gelezen.

De meeste Vlamingen denken ten onrechte dat de taalperikelen in België pas ontstaan zijn in de 19de eeuw. Zij vergeten dat het Waals taalimperialisme reeds eeuwen oud is en dat talrijke dorpen langs de taalgrens in de loop der tijden werden verfranst en nu integraal deel uitmaken van het Waalse gewest. De taalgrens in België was *de facto* ook een politieke scheidingslijn, ofschoon niet noodzakelijk staatsrechtelijk. Dat deze grens wel degelijk ook vroeger een politieke relevantie had, werd bewezen in 1635 toen de Noordelijke Nederlanden aan de Franse premier Richelieu voorstelden om de Zuidelijke Nederlanden bij het Noorden te voegen en Wallonië bij Frankrijk volgens de toenmalige bestaande taalgrenzen. De toenmalige taalgrenzen – terloops gezegd – waren bijna dezelfde als de hedendaagse en werden vastgelegd door Filips II bij het oprichten van de ééntalige diocesen. Richelieu ging hiermee akkoord en op 8 februari 1635 werd dergelijk verdrag ondertekend. Jammer genoeg werd dit verdrag wat later door de Hollanders opgezegd uit angst dat er Franse legers aan de Nederlandse grenzen zouden gelegerd worden. Had men dit verdrag gehandhaafd dan zou Brussel nooit verfranst zijn geworden en was waarschijnlijk een deel van de Franse Westhoek, en een aantal huidige „Waalse" taalgrensdorpen bij de Dietse Nederlanden gebleven.

De meeste Vlamingen denken ten onrechte dat de taalperikelen in België pas ontstaan zijn in de 19de eeuw.

Wij mogen er als Vlamingen geen met complexen beladen defensieve houding meer op nahouden. De „Belgische" geschiedenis tot in 1830, zoals wij die in onze schoolboeken aanleren is grotendeels de geschiedenis van Vlaanderen en Brabant. De L*eo Belgicus* uit de Middeleeuwen is het Latijn voor „de Leeuw der Nederlanden." De Belgische kleuren zijn niets anders dan de duizend jaar oude Vlaamse en Brabantse kleuren. De Vlaamse bevolking vormt de democratische meerderheid. Ze bezit bovendien de economische en financiële macht. Is het in zulke omstandigheden normaal dat ze de politieke macht niet bezit en deze moet afstaan aan een parasitaire Waalse politieke kaste? Een offensieve houding waarbij wij de politieke macht opeisen – wat ons fundamenteel recht is – zal onze vrijheid veel sneller herstellen dan een „stamelend bidden en bedelen bij de poort."

Johan Demol*

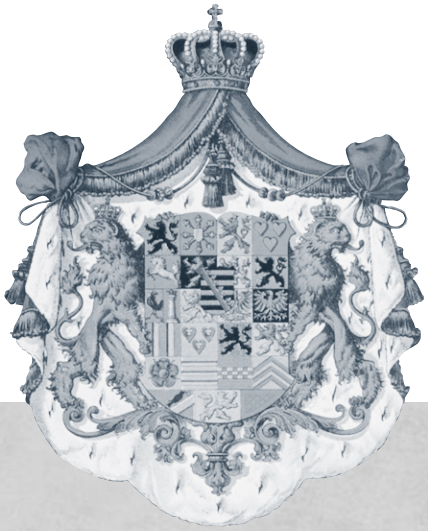
* Mr. Johan Demol is licentiaat in de rechten. Hij is lid van het Vlaamse en Brusselse Parlement en was hoofdcommissaris van Schaarbeek van 1994 tot 1998.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Hoe Coburg de wereld veroverde

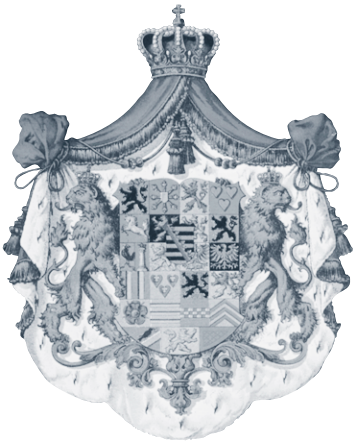




Driemaandelijks: januari – februari – maart 2004
Een uitgave van het Mia Brans Instituut
www.secessie.nu



Een historisch ongeluk



Toen België in 1830-31 ontstond gaf de internationale gemeenschap geen cent voor het overleven van de nieuwe staat. Talleyrand noemde België „een artificiële constructie bestaande uit verschillende volkeren." Zijn Oostenrijkse collega Dietrichstein zei dat de Belgische nationaliteit „een politieke poging eerder dan een waarneembare politieke realiteit" was.

Het feit dat deze poging om uit het niets een land te creëren slaagde, dankte dit artificiële land aan de diplomatieke kwaliteiten en politieke handigheden van één enkele man: de Duitser Leopold van Saksen-Coburg. Metternich zou twee decennia later schrijven dat België weliswaar „een miskraam" was, maar dat met een vorst als Leopold „elk land kan overleven." Hij noemde de Coburger een van de beste diplomaten die hij ooit ontmoet had, „zeer gereserveerd, zeer voorzichtig en uitzonderlijk sluw."

Wie het levensverhaal van Leopold bestudeert kan inderdaad slechts bewondering uiten voor deze man. Hij wist niet alleen op eigen kracht op te klimmen van jongste (en bijgevolg erfenisloze) zoon van een onbelangrijke Duitse hertog tot koning van een land meer dan twaalf keer groter dan dat van zijn vader, maar slaagde er bovendien in om zijn familieleden op drie andere tronen te tillen en zichzelf tot een van de rijkste individuen ter wereld te maken.

Het is het historisch ongeluk van ons volk geweest om Leopold op ons pad te ontmoeten nadat we kort tevoren het ongeluk hadden dat een andere Duitser, Leopolds achterkozijn, koning Willem I der Nederlanden, niet dezelfde kwaliteiten en handigheden bezat. Ongetwijfeld zouden de Verenigde Nederlanden met een vorst als Leopold wél in staat zijn geweest om te overleven.

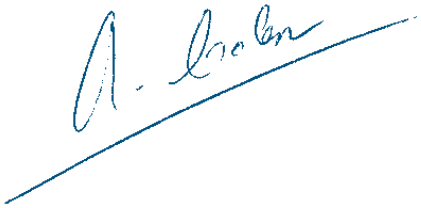
Uitzonderlijk

In dit nummer van *Secessie* wijken we af van onze normale formule waarin we u meerdere artikelen van diverse auteurs brengen. Deze keer brengen we u een thema-nummer met de uitzonderlijke geschiedenis van Leopold van Saksen-Coburg. Hij was een hypochondrische misantroop die zijn nieuwe landgenoten, naar hij zelf verklaarde, hartsgrondig haatte.

Op school leren onze kinderen welk een grote en goede man hij was. De eerste kwalificatie is correct, maar de tweede niet. Zoals Leopolds zoon, Leopold II, immers zei: „Een groot man is meestal niet hetzelfde als een goed mens."

Ik wens u veel leesgenot.

Alexandra Colen



Een artikel van
Mr. Paul Belien

1 De armste prins van Duitsland

De „Veste Coburg" werd in de dertiende eeuw gebouwd door de graven van Henneberg. Ze ligt 167 meter boven het gelijknamige stadje in Frankenland, vandaag de meest noordelijke provincie van de Duitse deelstaat Beieren. De vesting kijkt naar het noorden uit op de zuidelijke rand van het donkere Thuringerwoud en naar het zuiden op het vruchtbare Frankenland. Historisch maakte het land van Henneberg deel uit van Thuringen, maar in 1920 stemden de inwoners, ondanks hun protestantse geloof, voor aansluiting bij het katholieke Frankenland en dus voor Beieren. Zo kwam Coburg, in tegenstelling tot andere Thuringse steden zoals Gotha en Saalfeld, na de Tweede Wereldoorlog in West- en niet in Oost-Duitsland terecht.

De Veste Coburg is het grootste burchtcomplex van Duitsland. Het bestaat uit een indrukwekkende reeks bastionnen, torens, binnenkoeren en gebouwen. Een afdaling van een klein halfuur door de sterk hellende burchttuin brengt de bezoeker naar het Ehrenburgpaleis in Coburg-stad. Aan de achterkant van dit renaissancegebouw, aan de Steingasse 18, ligt het Buchnerhaus, een grote burgerswoning die vandaag een deel van de stedelijke administratie herbergt. Hier begint ons verhaal. Een gedenksteen aan de gevel vermeldt dat Leopold, de eerste koning der Belgen, in dit huis opgroeide.

Bankroet

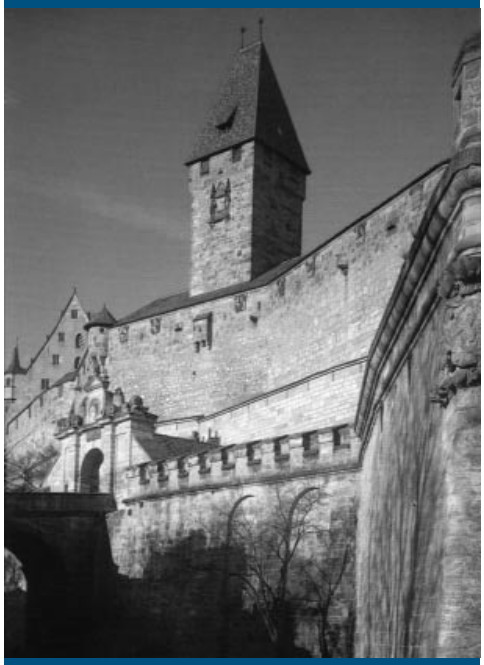
Leopold werd in het Buchnerhaus geboren op 16 december 1790 als derde zoon van Franz, de oudste zoon van hertog Ernst II van Saksen-Coburg-Saalfeld. Het onafhankelijke hertogdom, amper 1000 km² groot (minder dan de helft van onze provincie Limburg die 2400 km² beslaat),[1] bestond uit twee niet aaneengesloten lappen rond de stadjes Coburg en Saalfeld, plus nog een aantal exclaves en telde in 1790 vijftigduizend inwoners. Het was niet alleen één van de kleinste van de circa driehonderd toenmalige Duitse vorstendommen, maar veruit het armste. De spilzucht van de hertogen had het landje opgezadeld met een schuld van meer dan 1 miljoen thalers, terwijl het jaarlijkse nationaal inkomen slechts 70.000 thalers bedroeg. In 1772 was het hertogdom officieel failliet verklaard. Sindsdien werd het bestuurd door een keizerlijke curator die de hertogelijke familie jaarlijks 12.000 thalers betaalde om van te leven en met de rest de bodemloze put delgde die de staatskist was.

De hertogelijke dotatie van 12.000 thalers bleef meer dan dertig jaar onveranderd, terwijl de curator, de strenge Theodor-Konrad von Kretschmann, er nauwlettend op toekeek dat de prinselijke familie de tering naar de nering zette. De familie Saksen-Coburg is het bijgevolg gewend te regeren over staten met een schuld die recordhoogtes haalt. Wat dat betreft is er in 200 jaar niets veranderd. Het verschil tussen toen en nu is dat vandaag de dotatie aan de Brusselse Saksen-Coburgs op nauwelijks tien jaar tijd van 270 miljoen frank toeneemt tot 420 miljoen frank, zodat 's lands „eerste" familie de enige familie is die niet aan den lijve moet ondervinden dat de staat failliet is. Zoiets pakte destijds bij Kretschmann niet.

Fliereflutter

Geldgebrek dwong de bankroete Ernst II en, na zijn dood in 1800 ook zijn opvolger Franz, ertoe om in het bescheiden Buchnerhaus te wonen, terwijl Veste en Ehrenburg tot ruïnes vervielen. Geldgebrek was er ook de oorzaak van dat Leopold en zijn oudere broers Ernst en Ferdinand één bed met elkaar moesten delen, zoals hun oudere zussen Sophie, Antoinette en Juliana, en de kleintjes Victoria, Marianne en Maximiliaan. Oorspronkelijk waren er negen kinderen, maar Marianne stierf toen ze zes was en Max toen hij één was, zodat Leopold uiteindelijk overbleef met twee broers en vier zussen.

Niettegenstaande de Saksen-Coburgs letterlijk de armste prinsen van Duitsland waren, zouden de kleinzonen van hertog Franz twee van Europa's oudste koningskronen dragen (die van Portugal en Engeland) alsook twee gloednieuwe (België en Bulgarije). Terwijl Franz regeerde over een grondgebied kleiner dan de helft van België's kleinste provincie, heersten zijn mannelijke afstammelingen over een derde van de wereld, van Canada over Egypte, Congo, Angola, Indië tot Australië. Franz' geldkoffer was leeg, zijn ▶



Terwijl Franz regeerde over een grondgebied kleiner dan de helft van België's kleinste provincie, heersten zijn mannelijke afstammelingen over een derde van de wereld, van Canada over Egypte, Congo, Angola, Indië tot Australië.



Franz & Augusta



zonen en kleinzonen wisten met hun fortuin geen blijf. Wie vandaag Coburg bezoekt en voor het Buchnerhaus staat, kan er zich slechts over verwonderen hoe ze er ooit in slaagden dit gat te ontvluchten.
Dat danken ze niet aan stamvader Franz, een flierefluiter zonder politiek talent die zich alleen voor plantkunde en koperetsen interesseerde, maar aan twee vrouwen: Franz' moeder, Sophie van Brunswijk-Wolfenbüttel, en zijn echtgenote, Augusta van Reuss-Ebersdorff.

De Russische deal

Leopolds grootmama Sophie, de vrouw van Ernst II, was niet de eerste de beste. De Wolfenbüttels behoorden tot de kruim van de Duitse protestantse aristocratie. Haar broer, de hertog van Brunswijk, was gehuwd met de kleindochter van de koning van Engeland. Sophie's oudste zus, gehuwd met Frederik de Grote, was koningin van Pruisen, haar jongste zus was koningin van Denemarken, een derde zus was de grootmoeder van Willem van Oranje, de latere koning der Nederlanden. Sophie voelde zich als hertogin van het failliete Coburg zwaar door het leven miskend. Ze werd verteerd door één brandende ambitie: ook zij wilde een kleinkind met een koningskroon. Toen in 1795 de Russische keizerin Catharina de Grote op zoek ging naar een bruid voor haar 16-jarige kleinzoon Constantijn besloot Sophie dat dit haar kans was.

Ze zette de drie oudste dochters van haar zoon Franz, de 17-jarige Sophie, de 16-jarige Antoinette en de 13-jarige Juliana, in een koets en liet ze op 7 september met hun moeder Augusta naar Sint-Petersburg vertrekken, alwaar Constantijn een keuze mocht maken uit de drie zusjes. „Het is volbracht," schreef Augusta op 24 oktober aan Franz, „en zoals jij verwachtte, is het inderdaad Juliana geworden."[2] Een week later nam Augusta afscheid van haar dochter, inmiddels net 14 geworden, en keerde terug naar Coburg. Tegen kerstmis was ze terug thuis, één dochter armer maar de afgesproken prijs van 60.000 gouden roebels rijker, terwijl ook de „afgewezen" zusjes Sophie en Antoinette elk 50.000 gouden roebels hadden ontvangen. Ook de benoeming van de vijfjarige Leopold tot kapitein in het Russische leger maakte deel uit van de deal. Twee jaar later werd de zevenjarige knaap kolonel en nauwelijks twaalf jaar oud mocht hij zich generaal noemen. Al woonde Leopold nog in Coburg en had hij van zijn hele leven nog nooit een Russische soldaat gezien, zijn Russische salaris was in het Buchnerhaus meer dan welkom.

Bidsprinkhanen

Misschien hebt u zich afgevraagd waarom de Russische keizerin voor haar kleinzoon een prinses uit Duitslands armste prinselijke familie koos. De reden? Geen enkele Duitse prinselijke familie wilde een kind kwijt aan de Russen, hoeveel die ook betaalden. Leopold's grootmama Sophie wist goed genoeg dat aan het Russische hof een barbarij heerste waaraan geen enkele ouder, behalve iemand voor wie alleen geld en prestige telde, zijn kind wilde blootstellen.
De eerste Duitse prinses die uitgehuwelijkt was geweest aan de Russen was grootmama's eigen tante, Charlotte van Wolfenbüttel. Zij werd in 1711 gekoppeld aan kroonprins Alexis Romanov, enige zoon van tsaar Peter de Grote. Over die verschrikking waren ze in de familie nog niet uitgepraat. Charlotte's echtgenoot werd door zijn keizerlijke vader eigenhandig doodgemarteld. De zoon van Alexis en tante Charlotte volgde in 1727 zijn grootvader op, maar stierf amper drie jaar later op 15-jarige leeftijd aan de windpokken. Na de dood van de jonge Peter II, greep Anna Romanov de macht. Keizerin Anna, de dochter van Ivan V, Peter de Grote's broer en voorganger, arrangeerde een huwelijk tussen haar nicht, de nieuwe kroonprinses, en Anton-Ulrich van Wolfenbüttel, een jongere broer van Leopolds grootmama. Dat resulteerde in een nog grotere nachtmerrie. Amper één jaar nadat Anton-Ulrichs twee maanden oude baby in oktober 1740 de Russische troon had bestegen als Ivan VI, werd de tsaar-zuigeling afgezet door Elizabeth, een dochter van Peter de Grote. Zij

[1] In België verschijnen nog steeds boeken over het vorstenhuis die de lezer de meest dwaze dingen proberen wijs te maken. Zo schrijft Reinout Goddyn, medewerker van het VTM-programma *Royalty*, dat het hertogdom Coburg-Saalfeld 55 km² groot was (Reinout Goddyn, *De koning te rijk – Het fortuin van het Belgisch vorstenhuis*, Antwerpen: The House of Books, 2003, p. 10). Een eenvoudige berekening leert dat 55 km² een oppervlakte is van nog geen 7,5 op 7,5 km! De rest van de cijfers in het boek is navenant.

[2] Staatsarchiv Coburg, A I 28 b 12 nr. 71, Augusta aan Franz, 24 oktober 1795.

liet het kind in een donker krocht gooien met het bevel dat kleine Ivan nooit nog het zonlicht mocht zien en niemand hem ooit een woord mocht zeggen. Tsaar Ivan vegeteerde 24 jaar in zijn kerker als een menselijke plant, tot hij in 1764 werd vermoord werd op bevel van Elizabeths opvolgster Catharina de Grote.
Deze Catharina, een nymfomane, had eerder haar man, tsaar Peter III, een Duitse prins van Holstein, laten vermoorden. Zowel Ivan VI als Peter III werden door de Duitse hoge adel beschouwd als leden van hun eigen stand die in Rusland op gruwelijke wijze om het leven waren gebracht door keizerinnen die mannen pleegden te behandelen als bidsprinkhanen: Bij deze insecten eten de vrouwtjes de mannetjes op na de copulatie.

Catastrofe

Geen enkele zichzelf respecterende Duitse familie wilde het zijn kinderen daarom aandoen om ze uit te huwelijken in Rusland. Men wist bovendien dat de Russische kroonprins Paul, zoon van Catharina de Grote en wijlen Peter III, krankzinnig was. Paul had drie zonen, de groothertogen Alexander, Constantijn en Nicolaas, waarvan men wist dat Constantijn zijn vaders perverse waanzin had geërfd. In dit vreselijke kluwen werd de 14-jarige Juliana van Saksen-Coburg achtergelaten, uitgerekend als echtgenoot van Constantijn. Geen enkele verschrikking bleef het meisje bespaard. Zo hield haar echtgenoot orgieën in het paleis waarbij hij zijn vrienden meebracht naar Juliana's slaapkamer. Ze hield er een geslachtziekte aan over.
Toen keizerin Catharina in november 1796 stierf en opgevolgd werd door tsaar Paul, juichten Juliana's grootmoeder en moeder in Coburg. Hun (klein)kind was nu nog slechts twee levens van de Russische troon verwijderd want Constantijns oudere broer Alexander had alleen dochters. Maar in Sint-Petersburg brak de hel pas goed los. De nieuwe tsaar was paranoïde en liet iedereen vermoorden waarvan hij vreesde dat die een gevaar kon betekenen. Juliana vluchtte naar Bohemen, maar de tsaar liet haar terughalen. Ook Pauls zoons beefden voor hun vader. In maart 1801 lieten de zoons de tsaar wurgen in zijn bed. Paul werd opgevolgd door zijn oudste zoon Alexander. Constantijn was nu de nieuwe kroonprins en Juliana kroonprinses. Haar toekomstige kinderen – halve Coburgs – zouden tsaren zijn.
In Coburg zou dit een reden voor feestvreugde zijn geweest, ware het niet dat de inmiddels 20-jarige Juliana van de verwarring na de moord op Paul gebruik maakte om opnieuw te vluchten. Deze keer trok ze naar Zwitserland. Dit gebeuren bracht bij de Saksen-Coburgs grote consternatie teweeg. Grootmama Sophie zag de droom van een kleindochter op de Russische troon verdwijnen. De 78-jarige vrouw overleed korte tijd later. Moeder Augusta vreesde dat de familiale bron van Russische inkomsten zou opdrogen. In een brief aan Kretschmann sprak ze van een „catastrofe."[3] De nieuwe tsaar Alexander gaf zijn schoonzus echter de toestemming om voorlopig in Zwitserland te blijven, met behoud van haar hofhouding, subsidies en status. Alexander had dringendere zorgen aan zijn hoofd dan het huwelijk van zijn broer. Vanuit Frankrijk dreigde de oorlog.



Het Buchnerhaus in de Steingasse. Leopold sliep er als kind samen met zijn twee broers in één bed. Nooit zou hij vergeten hoe hij eens de armste prins van Duitsland was geweest. Geld bleef een levenslange obsessie.

Collaboratie

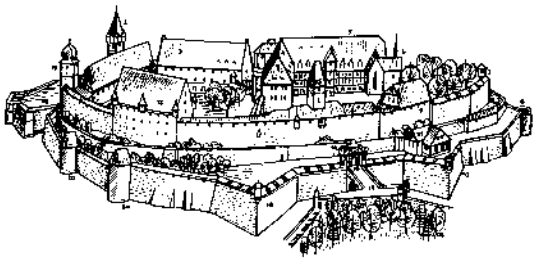
In Parijs had generaal Napoleon Bonaparte zich tot keizer uitgeroepen. Op 14 oktober 1806 verpletterde Napoleon het Pruisische leger in Jena vlakbij Saalfeld. Franse troepen rukten Coburg binnen. Hertog Franz kon de rampspoed niet aan. Hij werd ziek en stierf op 9 december, nauwelijks 56 jaar oud. Op 15 december, één dag voor Leopolds zestiende verjaardag, doekte Napoleon het hertogdom op en integreerde het in de Rijnconfederatie, een Franse vazalstaat. Even leek het erop alsof de Saksen-Coburgs alles kwijt waren.
Stammoeder Augusta wist echter exact wat ze moest doen. Augusta was, zoals haar kleindochter, de Britse koningin Victoria, later zou schrijven, „een vrouw met een krachtige, energieke, bijna mannelijke geest."[4] Ze wist dat Napoleon uit was op vrede met Rusland omdat hij de handen vrij wilde hebben voor een invasie van Engeland. Augusta schreef ▶

[3] Staatsarchiv Coburg, A I 28 b 13 nr. 2, Augusta aan Kretschmann, ? juli 1800.

[4] Geciteerd in: Robert Rhodes James, *Albert, Prince Consort – A Biography*, Londen: Hamish Hamilton, 1983, p. 25.



De Veste Coburg: de grootste burcht van Duitsland



tsaar Alexander een brief. Ze zei dat ze ervoor zou zorgen dat Juliana naar kroonprins Constantijn zou terugkeren om te voorzien in een toekomstige generatie voor de Romanov-dynastie, maar benadrukte tegelijk dat het een oneer was voor de Russische dynastie dat de schoonbroer van de toekomstige tsaar een landloze Duitse edelman was. Alexander begreep de boodschap. Tijdens de onderhandelingen met Napoleon eiste hij dat de schoonfamilie van zijn broer hersteld zou worden in haar vroegere status. Toen beide keizers, Napoleon en Alexander, elkaar bijgevolg op 25 juni 1807 ontmoetten om de vrede van Tilsit te tekenen, beloofde Napoleon zijn Russische collega dat hij het hertogdom Coburg-Saalfeld zou herstellen en het zelfs zou uitbreiden met het grondgebied van het rijke aangrenzende prinsdom Bayreuth.

Twee weken later legde Augusta's oudste zoon Ernst de eed van trouw aan Napoleon af te Leipzig en werd regerende hertog. Coburg-Saalfeld werd hierdoor officieel een bondgenoot van Napoleon. Ernst III hield prompt op zijn nog steeds gigantische schulden te betalen. Hij behoorde thans tot de vrienden van Frankrijk, de winnaar van de oorlog, en winnaars betalen geen schulden. Toen de oude Kretschmann hiertegen protesteerde en in Munchen een boek liet publiceren over de Coburgse staatsfinanciën, zond Ernst zijn broer Leopold naar Munchen om het boek te laten verbieden door de koning van Beieren. Deze laatste vond het raadzaam de nieuwe protégé's van de Franse keizer niet voor het hoofd te stoten, en ging daarom op Leopold's verzoek in.

Omdat Napoleon het prinsdom Bayreuth echter nog niet bij Coburg had aangehecht, besloten Ernst en Leopold naar Parijs te trekken. Ernst wilde er de Franse keizer aan zijn belofte herinneren en Leopold wilde een betrekking vragen aan het Franse hof. Volgens Augusta zouden de belangen van Coburg het best gediend worden door iemand die constant in de nabijheid van Napoleon vertoefde. Op 14 oktober 1807, dag op dag één jaar na de Duitse nederlaag te Jena, kwamen beide broers, de 23-jarige Ernst en de bijna 17-jarige Leopold, in de Franse hoofdstad aan.



2 De knapste prins van Frankrijk

Manu Ruys had het ooit over „de wufte escapades" van de Belgische Saksen-Coburgs. Waar hebben ze die vandaan? Misschien uit het Napoleontische Parijs. Als je daar een meisje een stoel aanbood, dan vroeg ze jou in haar bed: „*Ici quand on prie une dame de s' assoir* [sic] *elle se couche, das ist so ihre Gewohnheit,"* zo schreef prins Leopold ooit aan zijn oudste zus Sophie vanuit Parijs.[5] De 16-jarige Duitse prins en zijn broer, de 23-jarige hertog Ernst III van Coburg-Saalfeld, brachten in Parijs dan ook veel tijd door tussen de lakens.

In oktober 1807 was de met Frankrijk collaborerende Ernst III met zijn jongste broer naar Parijs gekomen om Napoleon te herinneren aan zijn belofte dat het kleine hertogdom Coburg-Saalfeld zou worden uitgebreid met het aangrenzende prinsdom Bayreuth. Napoleon had voor hertog Ernst echter slechts misprijzen. Hij was hem alleen ter wille was geweest omdat zijn zus Juliana gehuwd was met kroonprins Constantijn van Rusland. In werkelijkheid was Napoleon nooit van plan geweest om Bayreuth aan Coburg te geven.

Trofee

Toen Ernst de Franse keizer om een audiëntie vroeg, hield die hem wekenlang aan het lijntje. Dit zou de ijdele hertog mateloos geïrriteerd hebben, ware het niet dat hij in de Franse hoofdstad een beeldschone zwartharige danseres had ontmoet. De 18-jarige Pauline Panam stond bekend als *„la belle Grecque"* omdat haar vader afkomstig was uit het Griekse Smyrna (vandaag Izmir in Turkije). Ze overtuigde Ernst ervan dat hij in Frankrijk het enige gevonden had dat ècht de moeite waard was: zijzelf. De verliefde Ernst keerde daarom met Pauline als trofee naar Coburg terug, en liet Leopold in de lichtstad achter om de belangen van de familie te behartigen.

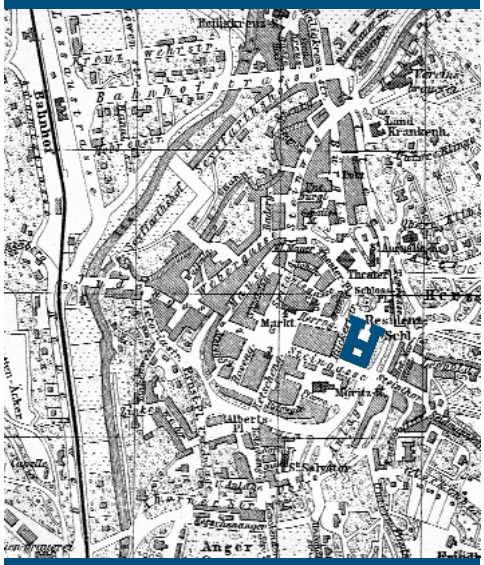
In Coburg begon Ernst, die dankzij de collaboratie met Frankrijk voor het eerst over geld beschikte, aan de restauratie van de Veste en het Ehrenburg-paleis en aan de bouw van een lusthof, het Rosenau, vijf kilometer ten noordoosten van de stad.

Leopold deed intussen zijn best, maar bij Napoleon geraakte hij niet. Wel trok de lange, knappe jongen, met zijn groene ogen, zijn mooie gelaat, fijne handen en galante Russische generaalsuniform, de aandacht van alle dames aan het Franse keizerlijke hof. Ze waren gecharmeerd door deze jeugdige Duitser die nog maar pas de andere sekse had ontdekt en bereid was veel te leren. Zelfs keizerin Josephine, Napoleons echtgenote, een vurige mulat afkomstig van het Antilliaanse eiland Martinique, viel voor Leopold. Men zei dat Josephine, ondanks haar 44 jaar, nog steeds de mooiste vrouw ter wereld was. Ze beloofde Leopold dat ze een ontvangst bij de keizer zou regelen. Leopold bezocht Josephine elke dag. „De keizerin beschermt mij," zo schreef hij eind december 1807 aan zijn familie in Coburg.[6]

De lange, knappe jongen met zijn groene ogen, zijn mooie gelaat, fijne handen en galante Russische generaalsuniform trok de aandacht van alle dames aan het Franse keizerlijke hof.

Nimfen

Ook haar dochter, de 24-jarige Hortense de Beauharnais, de echtgenote van Napoleons broer Louis, die door de keizer zopas tot koning van Holland was benoemd, had een boontje voor onze prins. Hortense was even promiscue als haar moeder. Ze nodigde Leopold elke namiddag bij haar uit. In maart 1808 verkreeg hij uiteindelijk zijn audiëntie met Napoleon. Leopold vroeg de keizer of hij hem mocht dienen als ordonnans. De Corsicaan beet bits van zich af: „Nooit wil ik een Duitser aan mijn hof!" Zowel Napoleon als zijn broer Louis wilden Leopold uit de buurt van hun vrouwen. Jaren later, tij- ▶



In Coburg begon Ernst, die dankzij de collaboratie met Frankrijk voor het eerst over geld beschikte, aan de restauratie van de Veste en het Ehrenburg-paleis



Het Ehrenburg-paleis in het centrum van Coburg dateert uit de zestiende eeuw. Het gebouw was oorspronkelijk een klooster dat door de Lutheraanse hertogen tijdens de Reformatie werd aangeslagen.

◄ dens zijn ballingschap op Sint-Helena zou Napoleon zich herinneren dat Leopold „de mooiste man was die ik ooit in het Tuileriënpaleis zag."[7]

Leopold keerde naar Coburg terug. Zoals zijn achterkleinzoon Leopold III later zou ontkennen dat hij Adolf Hitler gelukwenstelegrammen stuurde op zijn verjaardag, zou Leopold later steeds ontkennen dat hij Napoleon ooit om een betrekking vroeg. Hij beweerde dat hij altijd trouw gebleven was aan Duitsland en Rusland. In 1810 gaf hij echter zijn ontslag uit het Russische leger omdat de spanningen tussen Frankrijk en Rusland begonnen op te lopen. Coburg was immers een bondgenoot van Frankrijk; een Coburgs regiment vocht aan Franse zijde mee in Tirol en Spanje. Leopold bracht zijn dagen door in zijn private tuintje in het centrum van Coburg, waar hij in het romantisch tuinhuisje (dat er vandaag nog steeds staat) musiceerde, dichtte onder de naam „Leopoldo von Rosenau," en droomde van *„die Nympfen der Hauptstadt."*[8]

Liefdesverdriet

Een dezer Parijse nimfen ging het intussen minder voor de wind. Hertog Ernsts concubine Pauline Panam werd door Augusta, de hertogin-moeder, in het Ehrenburg-paleis geduld zolang ze geen last verkocht. Toen „de schone Griekse" in juni 1808 zwanger werd en van trouwen begon te spreken, werd ze onverbiddelijk weggejaagd.

In de zomer van 1809 bezocht Leopold zijn zus Victoria. Ze was door haar moeder Augusta uitgehuwelijkt aan prins Emich-Karl von Leiningen. De prins, 23 jaar ouder dan Victoria, was de kinderloze weduwnaar van Augusta's jongste zus. Victoria woonde met haar man en twee kinderen in Amorbach, halverwege tussen Mainz en Würzburg. De rentmeester van prins Leiningen was de baron von Tubeuf. Leopold werd verliefd op diens dochter Polixena.

Het meisje deed hem Josephine, Hortense en alle andere Parijse nimfen vergeten. Hij vroeg Polixena ten huwelijk, maar haar ouders weigerden. Zij vonden dat er alleen maar moeilijkheden van konden komen als een meisje uit de lagere adel trouwde met een prins. Door liefdesverdriet overmand keerde Leopold terug naar zijn tuintje in Coburg. Hij bleef Polixena schrijven tot minstens oktober 1810. Wie weet wat er gebeurd zou zijn als haar ouders zich niet tegen het huwelijk hadden verzet? Dan had Leopold zich wellicht in Amorbach gevestigd en een bezadigd leven geleid in een grote tuin met een schare kinderen, zonder ooit koning der Belgen te worden. Helaas, het mocht niet zijn...

Overloperij

Tussen 1809 en 1812 leidde de jonge prins een doelloos leven waarin hij reisde naar Zwitserland, Oostenrijk en Italië, en korte bezoekjes bracht aan Parijs. Josephine was in 1810 gescheiden van Napoleon, maar Leopold kwam nog vaak langs bij haar dochter Hortense. Zij woonde alleen met haar zoontjes, waarvan er sommigen haar wettige echtgenoot als vader hadden (zoals Louis, de latere keizer Napoleon III – alhoewel men ook beweert dat diens echte vader de Nederlandse admiraal Carel-Hendrik Verhuell is) en sommi-



Ernst III, hertog van Saksen-Coburg-Saalfeld.

gen officieel bastaards waren (zoals Charles-Auguste de Morny, wiens vader, de graaf de Flahault, zelf een bastaardzoon was van de prins de Talleyrand die later België hielp ontstaan).
In 1812 viel Napoleon Rusland binnen met een leger van 600.000 man, waaronder een klein Coburgs regiment. Meer dan een half miljoen Europeanen kwamen om in de barre Russische winter. Slechts 50.000 soldaten van het invasieleger overleefden Napoleons hoogmoed. Van de 476 soldaten uit Coburg keerden er slechts dertien terug. Zodra het nieuws van de Franse nederlaag bekend werd, liepen de Saksen-Coburgs over naar het winnende kamp. Leopold was de allereerste Duitse prins die in maart 1813 op het Russische hoofdkwartier in Polen aankwam om zijn diensten aan te bieden bij de strijd tegen Frankrijk. Hij werd hartelijk begroet door zijn schoonbroer, kroonprins Constantijn, en werd door diens broer tsaar Alexander in zijn vroegere functie van generaal van het Russische leger hersteld.

Elfenau

Aldus deed onze prins zijn allereerste gevechtservaring op bij Külm (Chlumec) in Bohemen op 29 augustus 1813. Het was één van de schermutselingen die voorafgingen aan de slag van Leipzig (16 tot 19 oktober) waarbij de Fransen in de pan werden gehakt door Russen, Oostenrijkers en Pruisen. Leopold was er echter niet bij in Leipzig. Alexander en Constantijn hadden hun „generaal" immers nodig voor een ander gevecht dan dat tegen de Fransen: hij moest zijn zus Juliana ervan overtuigen om terug in te trekken bij haar man.
Ik vertelde hierboven reeds hoe Juliana van Saksen-Coburg op 14-jarige leeftijd uitgehuwelijkt was aan de Romanovs, hoe zij vijf jaar lang vernederd werd door haar perverse echtgenoot en hoe ze uiteindelijk in 1801 naar Zwitserland vluchtte, waar zij thans leefde in het kasteel Elfenau bij Bern (vandaag de residentie van de Zwitserse president).
Tsaar Alexander, die zelf geen zoons had, wenste dat zijn broer zich zou verzoenen met de 32-jarige Juliana zodat zij voor een nieuwe generatie Romanovs kon zorgen. De tsaar maakte Constantijn duidelijk dat indien het niet tot zo'n verzoening zou komen, hij afstand moest doen van zijn rechten op de troon ten gunste van hun jongste broer Nicolaas.
Constantijn wilde zich wel verzoenen met Juliana, maar deze laatste had het intussen al twaalf jaar naar haar zin. Ook in Bern vierde de nimfomanie hoogtij. Ze had een aantal relaties gehad, waaronder eentje met haar kamerheer dat in 1808 had geresulteerd in de geboorte van een zoon, die later zou trouwen met een bastaarddochter van Juliana's broer Ernst. Daarna verleidde Juliana haar gynaecoloog, Dr. Rudolf Schiferli, een vooraanstaand vrijmetselaar en professor aan de universiteit van Bern. Schiferli was een gehuwde man met kinderen, maar ook Juliana schonk hem een kind.



Juliana van Saksen-Coburg-Saalfeld, groothertogin van Rusland, een geboren verleidster.

Nederlaag en overwinning

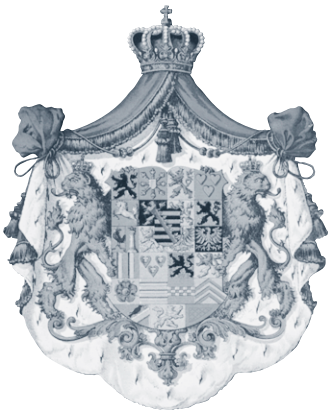
Van oktober 1813 tot januari 1814 probeerde Leopold vruchteloos om zijn zus te overtuigen dat het haar plicht was terug te gaan naar Constantijn. Hij vertelde haar dat het lot van de familie Saksen-Coburg afhankelijk was van haar Russische huwelijk, maar Juliana liet zich niet vermurwen. Ook haar minnaar Schiferli werd ingeschakeld. Ernst III verhief hem tot baron (een tactiek die de Coburgs nog steeds gebruiken om steun af te kopen), maar alles was tevergeefs: de koppige Juliana wilde niet terug. ▶

[5] Jean Puraye en Hans-Otto Lang (red.), *Les Lettres de Léopold Ier à sa soeur la princesse Sophie, à son beau-frère Emmanuel, comte de Mensdorff-Pouilly, et à son neveu Alphonse, comte de Mensdorff-Pouilly 1804-1864,* Luik: Vaillant-Carmanne, 1973, p. 93, Leopold aan Sophie, 25 april 1814.

[6] Camille Buffin, *La Jeunesse de Léopold Ier, roi des Belges,* Brussel: Lamertin, 1914, p. 15, Leopold aan zijn grootoom Frederik-Josias van Saksen-Coburg-Saalfeld, 26 december 1807.

[7] Emmanuel de las Cases (red.), *Le Mémorial de Sainte-Hélène par le comte de las Cases,* Parijs: Gallimard, 1956-57 (1823), vol. II, p. 298, verklaring van Napoleon op 10 november 1816.

[8] Puraye en Lang, o.c., p. 93, Leopold aan Sophie, 25 april 1814.



Ernst II x Sophie van Brunswijk–Wolfenbüttel
1724–1800 1724–1802
4de regerende hertog van Coburg–Saalfeld,
hertog in Saksen, markgraaf van Meissen,
landgraaf van Thuringen, graaf van Henneberg, enz.

Franz x Augusta van Reuss–Ebersdorff
1750–1806 1757–1831
5de regerende hertog van Coburg–Saalfeld

3 dochters (Sophie, Antoinette, Juliana)

Ernst III (I)
1784–1844
6de regerende hertog van Coburg–Saalfeld,
1ste regerende hertog van Coburg & Gotha

Victoria
1786–1861
x Edward
Duke of Kent

Ferdinand
1785–1851
Prins van Saksen–Coburg–Kohary

Leopold
1790–1865
Koning der Belgen

Koningen der Belgen

Ernst II
1818–1893
2de regerende hertog van Coburg & Gotha

Albert
1819–1861

x

Victoria
1819–1901
Koningin van Groot–Brittannië en Ierland

Ferdinand II
1816–1885
Koning van Portugal

Augustus
1818–1881
Prins van Saksen–Coburg–Kohary

Victoria
1840–1901
x Frederik III
Koning van Pruisen,
Keizer van Duitsland

Edward VII
1841–1910
Koning van Groot–Brittannië en Ierland

Alfred
1844-1900
Duke of Edinburgh,
3de regerende hertog van Coburg & Gotha

Leopold
1853–1884
Duke of Albany

Koningen van Portugal (tot 1912)

Ferdinand I
1861–1948
Koning van Bulgarije

Willem II
Keizer van Duitsland (tot 1918)

Koningen van Groot–Brittannië

Charles-Edward
1884-1954
Duke of Albany (tot 1919),
4de regerende hertog van Coburg & Gotha (tot 1918)

Koningen van Bulgarije (tot 1946)

Prinsen van Saksen–Coburg & Gotha



Stammoeder Augusta op latere leeftijd.

◀ Op 14 januari 1814 kwam kroonprins Constantijn persoonlijk naar Elfenau. Vier dagen lang probeerde hij samen met Leopold om Juliana te overhalen. Ze bleef weigeren, hetgeen Constantijn tot een razernij bracht die Juliana nog meer sterkte in haar verzet nooit bij hem terug te keren. De laatste ontmoeting tussen de twee echtelieden vond plaats op 18 januari. De kroonprins liet zich uiteindelijk in 1820 van Juliana scheiden, gaf daarbij zijn rechten op de troon op, hertrouwde met een Poolse gravin en stierf aan cholera in 1831.

Leopold zelf hield aan zijn vier maanden durende verblijf in Bern een levenslange vriendschap met Rudolf Schiferli en een lidmaatschap van de loge over. Dankzij Schiferli werd hij op 1 november 1813 in de vrijmetselarij opgenomen.

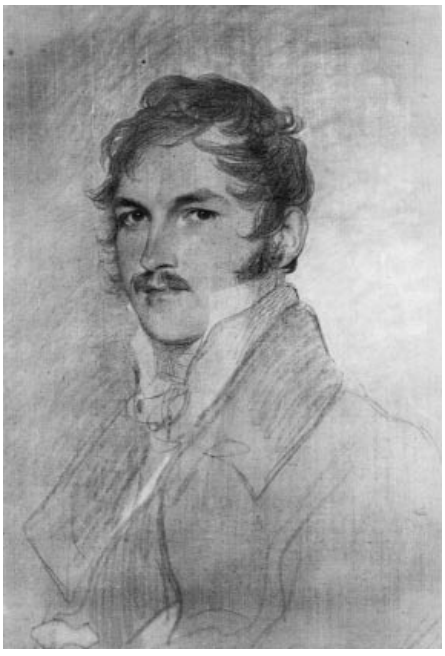
Na zijn nederlaag tegen zijn zus vervoegde Leopold het Russische leger dat inmiddels aan de invasie van Frankrijk was begonnen. Afgezien van een klein incident nabij Troyes op 25 maart 1814, nam Leopold aan geen enkel gevecht deel. Wel rukte hij op 31 maart samen met tsaar Alexander en het zegevierende Russische leger Parijs binnen. „Ik kan me geen mooier moment herinneren dan toen ik, als overwinnaar, de stad binnentrok waar ik zo'n miserabel bestaan had geleid," zo schreef hij aan zijn zus Victoria.[9]



Het Rosenau.

Brave jongen

De aanwezigheid van duizenden Russen, waaronder ettelijke rijke edellieden, dreef de prijs van de liefde in Parijs op, hetgeen Leopold tot matiging noopte. Aan zijn zus Sophie schreef hij: „Ik gedraag me als een brave jongen. Ik denk niet aan de liefde. Als de pleziertjes niet zo duur waren, dan zou ik me heel zeker niet zo redelijk gedragen."[10] Wel zocht hij Hortense de Beauharnais op, thans door iedereen in de steek gelaten. Hij hielp ook haar moeder, ex-keizerin Josephine, uit de nood door haar in contact te brengen met tsaar Alexander. Op 16 april kwam Leopold met de tsaar bij Josephine op bezoek. De ex-keizerin was ziek. De tsaar stuurde zijn geneesheer, maar ze overleed zes weken later, nog geen 51 jaar oud. Alexander was onder de indruk dat een onbeduidende Duitse prins als Leopold jaren tevoren erin geslaagd was de gunst van de toen zo mooie en machtige keizerin te winnen.

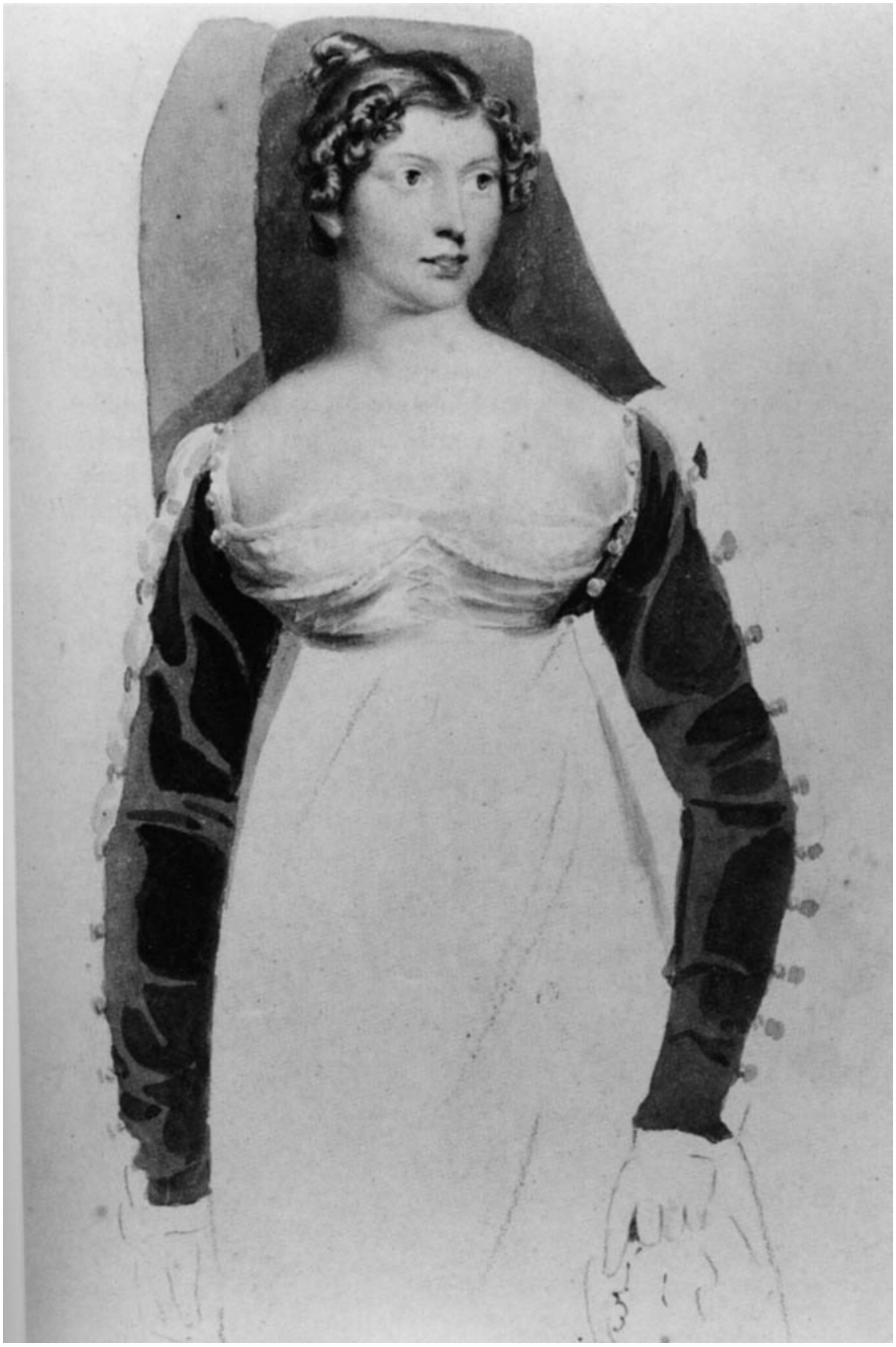


Leopold, de ladykiller.

Eind mei werd Leopold door de tsaar ontboden voor een dringend onderhoud. De prins was ongerust. Hij wist dat Pruisen de annexatie van de Saksische erflanden, waaronder Coburg-Saalfeld, nastreefde. Nu Juliana Constantijn definitief had afgewezen en de Saksen-Coburgs bijgevolg hun belang voor de Romanovs hadden verloren, vreesde Leopold dat de tsaar zou instemmen met de Pruisische eisen. Daarom probeerde Leopold zelf een schoonbroer van de tsaar te worden. Hij begon te flirten met Catharina, Alexanders oudste zus, de weduwe van de hertog van Oldenburg. De vrouw was lelijk (volgens tijdsgenoten had ze „Aziatische gelaatstrekken") en zeer schrander – kenmerken die Leopold lie- ▶

[9] Buffin, o.c., p. 83, Leopold aan Victoria, 11 april 1814.

[10] Puraye en Lang, o.c., p. 95, Leopold aan Sophie, 25 april 1814.



Charlotte: een flink stuk vlees.

> Charlotte zat vol frustraties. Ze stotterde als ze opgewonden raakte, stampte met de voeten, gilde en mepte om zich heen als ze haar zin niet kreeg.

ver niet zag in een vrouw – maar ze liet zich Leopolds attenties welgevallen.

Competitie

Alexander had echter een onverwachte boodschap. De geallieerden wilden Frankrijk omringen met sterke bufferstaten. Daarom moesten de Nederlanden herenigd worden. Het was echter ondenkbaar dat Nederland een republiek kan blijven. Daarom werd het als koninkrijk aan Willem van Oranje, de zoon van laatste Hollandse stadhouder, geschonken. Het probleem was dat de oudste zoon van de nieuwe Nederlandse koning op trouwen stond met kroonprinses Charlotte van Engeland. Bijgevolg riskeerden Groot-Brittannië en de Nederlanden op termijn dezelfde vorsten te hebben, hetgeen het Europese machtsevenwicht zou verstoren.

„En dus," sprak Alexander, „heb ik de keizer van Oostenrijk en de koning van Pruisen voorgesteld dat *gij* met Charlotte, de toekomstige koningin van Engeland, zult trouwen." „Maar ze is verloofd met de prins van Oranje," stamelde Leopold. „En dan? Gij zijt zo knap dat geen enkele vrouw u kan weerstaan," antwoordde de tsaar. Hij voegde er aan toe dat hij zijn zus Catharina, zozeer onder Leopolds indruk, reeds naar Londen had gestuurd om daar voor hem bij Charlotte ten beste te spreken, en kondigde aan dat hij begin juni samen met Leopold naar Londen zou gaan waar alles reeds in gereedheid werd gebracht voor het allereerste bezoek ooit van een Russische tsaar. Alexander vertelde Leopold ook dat de keizer van Oostenrijk hem de rijke heerlijkheid Holzkirchen, nabij Würzburg in Nederfrankenland, zou schenken indien hij in zijn opzet zou slagen. In werkelijkheid had de keizer met de tsaar gewed dat het Leopold nooit zou lukken om Charlotte te huwen. „Ik verwed er Holzkirchen om," had hij gezegd.

Leopold stond perplex, maar niet voor lang. Het vooruitzicht van een liefdescompetitie voor de troon van Engeland stond hem wel aan. „Ik ga naar Londen met de tsaar," zo schreef hij zijn zus Sophie op 31 mei: „Ik moet eerlijk bekennen dat ik deze reis beschouw als een soort gevecht."[11]

Het zou de eerste veldslag worden tussen Coburg en Oranje.

[11] Puraye en Lang, o.c., p. 101, Leopold aan Sophie, 31 maart 1814.

3 Mijnheer Zoetjesaan

En zo werd de 23-jarige „ladykiller” Leopold van Saksen-Coburg begin juni 1814 door de Russische tsaar Alexander naar Londen werd gestuurd om er het huwelijk te dwarsbomen tussen prins Willem van Oranje en de 18-jarige Charlotte, de erfgename van de Britse kroon.

Groot-Brittannië werd al honderd jaar geregeerd door Duitsers. Koning George III was tegelijk vorst van Groot-Brittannië en Hannover. Omdat de 76-jarige koning gek was, werd het regentschap waargenomen door een prins-regent: ‘s konings oudste zoon, George, de 52-jarige prins van Wales. Deze George was Charlotte’s vader. Stel jezelf een karikatuur voor van een grote, vette Duitser en je hebt een goed beeld van hem. Afgezien van zijn over-over-over-overgrootmoeder Elizabeth Stuart (1596-1662), de dochter van de Schotse koning James VI (James I in Engeland), bestond George’s hele stamboom uit Duitsers. Zijn dochter Charlotte was nog Duitser dan hij. Haar moeder was de struisgebouwde Caroline van Brunswijk-Wolfenbüttel, een achternicht van Leopold. Indien u wil weten hoe de jonge prinses er uitzag, stel je dan het beeld voor van een 18-jarige dochter van twee grote, zware Teutonen. Het meisje was, volgens hofdame Charlotte Bury, „een flink stuk vlees; volle boezem, grote schouders, een voluptueus geheel.” Een vriendin schreef: „Ze heeft blauwe ogen en opvallend blond haar, veeleer karakteristiek voor haar Duitse dan haar Engelse afkomst.” Charlotte zat vol frustraties, veroorzaakt door haar opvoeding. Ze stotterde als ze opgewonden raakte, stampte met de voeten, gilde en mepte om zich heen als ze haar zin niet kreeg, en, aldus Lady Glenbervie, „ze slaat geregeld kreten uit die lijken op vloeken.”[12]

De Venus van Wales

Charlotte was het slachtoffer van de zielige oorlog tussen haar ouders. Haar vader, de dikke prins van Wales, was in 1785, als 23-jarige, in het geheim in het huwelijk getreden met een magere Engelse, de zeven jaar oudere weduwe Maria Fitzherbert. Niet alleen was Maria niet van adel, ze was bovendien katholiek. Volgens de Britse grondwet verliest een koninklijke prins zijn recht op de troon als hij met een katholiek trouwt. Toen koning George III (op dat ogenblik nog niet gek) vernam wat zijn zoon had gedaan, barstte hij in woede uit. Hij dwong de prins om zijn katholieke vrouw te verlaten en arrangeerde een huwelijk met Caroline van Wolfenbüttel. Dit huwelijk vond plaats op 8 april 1795, maar de prins van Wales had zo’n afkeer van zijn hoogblonde, zwaarlijvige 27-jarige bruid dat zijn vrienden hem tijdens de huwelijksnacht dronken moesten voeren alvorens hij bereid was om zijn „dynastieke plichten” te vervullen. Het was meteen raak; net geen negen maanden later, op 7 januari 1796, werd Charlotte geboren.

George weigerde na die ene nacht om nog langer de sponde te delen met Caroline. Hij haalde de magere 40-jarige Maria Fitzherbert terug en dumpte zijn vrouw in een afgelegen paleis. De verstoten prinses van Wales nam wraak door de ene minnaar na de andere te nemen en grote schandalen te veroorzaken, onder andere door naakt („gekleed als Venus,” zegt Lady Bury’s dagboek)[13] op een gemaskerd bal te verschijnen. George was razend, maar Caroline antwoordde gevat dat haar enige zonde ooit „het plegen van overspel met de echtgenoot van mevrouw Fitzherbert” was geweest.[14]

Vervloekte Hollander

George en Caroline haatten elkaar hartsgrondig. Charlotte werd de inzet van hun ruzie. George verbood Caroline om haar kind te zien, op twee uurtjes om de veertien dagen na. Caroline probeerde Charlotte tot haar evenbeeld te maken. Toen het meisje eens, op 16-jarige leeftijd, bij haar moeder op bezoek was, sloot Caroline haar dochter op in de slaapkamer samen met een van haar eigen minnaars. „Amuseer jullie,” zo riep ze toen ze de deur in het slot draaide.[15]

De prins-regent had inmiddels besloten om Charlotte uit te huwelijken aan prins Willem van Oranje. Willem was een dapper soldaat die met de hertog van Wellington tegen Napoleon had gevochten. Hij was rijk, maar dom. „Veel moet men van hem niet verwachten,” zei Wellington.[16] Toch was Charlotte onder de indruk. „Hij is heel aardig,” schreef ze aan een vriendin, „en helemaal niet zo vervelend als ik had verwacht.”[17]





George en Caroline, twee dikke Duitsers

◀ De verloving werd officieel geregeld, maar Charlotte's mening over Willem sloeg om toen ze vernam dat zijn vader koning der herenigde Nederlanden zou worden. De Oranjes zouden bijgevolg in Nederland moeten gaan wonen. Charlotte vreesde dat haar vader haar uit Engeland weg wilde hebben zodat hij zou kunnen scheiden van haar moeder. Het meisje trok partij voor haar moeder. Ze meende dat het George's schuld was dat Caroline zich onbetamelijk gedroeg. Mijn moeder, zei Charlotte, is „een zeer ongelukkige vrouw, schandelijk verdrukt en onrechtvaardig behandeld."[18] Ze wilde haar verdedigen. Dat zou ze alleen kunnen door in Londen te blijven. Bijgevolg moest ze van „die vervloekte Hollander" af.[19] Haar vader stond haar echter niet toe om de verloving te verbreken.

Zwart schaap

Eind mei 1814 brak een fikse ruzie uit tussen de prins-regent en zijn dochter toen Charlotte vernam dat haar moeder niet uitgenodigd was voor de festiviteiten bij het nakende bezoek van de tsaar. De prinses van Wales was dan ook afwezig bij het officiële galadiner dat op 7 juni in Londen werd gegeven ter verwelkoming van de tsaar. Tijdens het diner deed zich een incident voor toen een knappe Russische generaal, Leopold van Saksen-Coburg, de prins-regent naar zijn vrouw vroeg en verzocht of hij haar, gezien zij zijn achternicht was, met een bezoek mocht vereren. George schreeuwde dat dit uitgesloten was.

Wellicht had groothertogin Catharina, de zus van de tsaar, Leopold ingefluisterd dat hij Charlotte's warme sympathie kon opwekken door een incident uit te lokken rond de afwezigheid van haar moeder. Charlotte was in haar nopjes met het incident, maar het verhoopte doel werd niet bereikt. Integendeel, de prinses viel voor een andere „ladykiller" uit het gezelschap van de tsaar, de 35-jarige prins Frederik-Augustus van Pruisen.

De smoorverliefde Charlotte slaagde er de komende dagen in om ettelijke intieme ontmoetingen te versieren met haar Pruis, die ze „F" noemde in brieven aan haar boezemvriendin Mercer Elphinstone. Al gauw gaf ze zich volledig aan hem. „De zaken gingen zeer ver," bekende ze aan Mercer.[20] Ze wist niet dat F het zwarte schaap was van de Pruisische koninklijke familie en dat hij in Berlijn reeds getrouwd was met een niet-adellijke dame.

Op 16 juni verbrak Charlotte, zonder haar vader in te lichten, haar verloving met prins Willem door hem in een kort briefje de bons te geven. Dit was een zwaar affront voor de hele Oranje-familie, uitgerekend op het ogenblik dat de tsaar en de halve Europese hoge adel in Londen op bezoek was. De woedende George liet zijn opstandige dochter opsluiten in zijn paleis. „Geen enkele dreigement zal mij ertoe overhalen met die vervloekte Hollander te trouwen," schreef ze aan Mercer.[21] Toen ze vernam dat F naar zijn vrouw in Berlijn was teruggekeerd, voelde ze zich bedrogen, maar ze

[12] De citaten komen uit: Alison Plowden, *Caroline & Charlotte – The Regent's Wife and Daughter 1795-1821,* Londen: Sidgwick & Jackson, 1989, pp. 89 en 93. En uit: Flora Fraser, *The Unruly Queen – The Life of Queen Caroline,* Londen: Macmillan, 1996, p. 223.

[13] Plowden, o.c., p. 179.

[14] Plowden, o.c., p. 95.

[15] Plowden, o.c., p. 102.

[16] Herman-Theodoor Colenbrander, *Willem II, Koning der Nederlanden,* Amsterdam: Meulenhoff, 1938, p. 17, Wellington aan Bathurst, 18 mei 1813.

[17] Plowden, o.c., p. 135, Charlotte aan Cornelia Knight.

[18] Plowden, o.c., p. 138.

[19] A. Aspinall (red.), *Letters of Princess Charlotte 1811-1817,* Londen: Home and Van Thal, 1949, p. 186, Charlotte aan Mercer Elphinstone, 26 februari 1815.

[20] Aspinall, o.c., p. 163, Charlotte aan Mercer Elphinstone, 8 november 1814.

[21] Aspinall, o.c., p. 186, Charlotte aan Mercer Elphinstone, 26 februari 1815.

bleef hopen dat hij voor haar zou kiezen en terugkomen.

Rare schepselen

Leopold probeerde inmiddels Charlotte's aandacht te trekken. Telkens de prinses een ritje ging maken in het park, reed hij toevallig op zijn paard langs en, zo lachten de hofdames, „deed zijn uiterste best om opgemerkt te worden."[22] Hij maakte zelfs zijn opwachting op het paleis, maar Charlotte nodigde hem niet uit op de thee. Ze was nog steeds verliefd op F.

Inmiddels was Leopold ook bij de prins-regent op bezoek geweest. Hij wist immers dat hij geen kans maakte op een huwelijk met Charlotte als hij op een veto van haar vader zou botsen. Daarom ging hij zijn excuses aanbieden voor het incident tijdens het galadiner. Hij vertelde dat hij niet op de hoogte was geweest van het schandelijke gedrag van zijn achternicht. Hij vleide George zozeer dat deze hem vergaf en hem nadien omschreef als „een uiterst welopgevoede en fijne jongeman."[23]

Op 4 juli 1814 bereikte Leopold echter het nieuws dat zijn schoonbroer, de prins van Leiningen, was gestorven. Daarop keerde hij naar Duitsland terug.

Hoewel Charlotte tijdens de voorbije maand amper met Leopold had gesproken, speelde ze hem in een ruzie met haar vader plots uit als een alternatief voor de prins van Oranje. De prins-regent eiste nog steeds dat zijn dochter met Willem zou trouwen, maar zij stampvoette: „Nooit! Ik wil de prins van Coburg!!" In werkelijkheid hoopte ze nog altijd dat F, aan wie ze tientallen passionele brieven stuurde, terug zou komen, maar tegen haar vader bleef ze herhalen dat ze Leopold wilde. „Wat zijn wij toch rare schepselen," schreef ze aan Mercer. „Het feit dat het hart van een vrouw volledig aan één man toebehoort terwijl zij, zoals ik, bezig is om de weg voor een ander vrij te maken, zou absoluut ongeloofwaardig overkomen in een roman, en toch is het waar."[24]

Op 18 januari 1815 brak haar hart toen ze een brief ontving van F die haar geen enkele hoop liet. Ze ging uithuilen bij twee oude tantes, prinses Mary en prinses Frederica, aan wie ze toevertrouwde dat ze „niet het minst" verliefd was op Leopold, maar dat ze wel een goede dunk van hem had en daarom liever met hem zou trouwen dan met elke andere man.[25] De tantes schreven Leopold dat hij de prins van Wales formeel om de hand van zijn dochter moest vragen, maar ondanks hun aandringen deed hij het niet. Hij vond dat de zaak niet overhaast mocht worden en wilde absolute zekerheid dat zijn verzoek ingewilligd zou worden. ▶

> Achter Leopold's vleiende façade ging een koud-berekenend brein en een brandende ambitie schuil.

[22] Plowden, o.c., p. 152.

[23] Id.

[24] Aspinall, o.c., p. 165, Charlotte aan Mercer Elphinstone, 11 november 1814.

[25] Plowden, o.c., p. 174.



Spotprent van 29 Juni 1814 op het afbreken der verloving van den Prins van Oranje met Prinses Charlotte.



Markies beetje-bij-Beetje.

Markies Beetje-bij-Beetje

Spoedig wist het hele Britse hof dat de ijdele Leopold als de dood was voor het risico dat hij afgewezen zou worden. Nog liever zou hij Charlotte laten vallen dan dat hij een blauwtje wilde lopen. Die houding leverde Leopold weinig respect op. De prins-regent noemde hem spottend *„Monsieur Doucement"* en *„le Marquis peu-à-peu."*[26] Volgens Charlotte's kozijn, Lord Frederick Fitzclarence, was Leopold *„a damned humbug"* (een verdomde zak). Lady Bury die de Coburger op het continent ontmoette, vond hem leep en onbetrouwbaar. Het viel haar op dat hij zijn gesprekspartners nooit aankeek. Allison Plowden, de moderne biografe van prinses Charlotte, schrijft dat er achter Leopold's „hoffelijke, vleiende façade een sluw koud-berekenend brein en een brandende ambitie schuilging. Hij was bereid minzaam te zijn terwijl hij zich met de ellebogen omhoog werkte."[27]

In de winter van 1814-15 verbleef Leopold in Wenen waar hij deelnam aan het congres dat de nieuwe grenzen van Europa vastlegde. Hij verkreeg er dat het hertogdom Coburg-Saalfeld, „wegens zijn verdiensten in de strijd tegen Napoleon," uitgebreid werd met de heerlijkheid Sankt-Wendel in de Nederpalts (vandaag Saarland). Leopold flirtte er met prinses Catharina Bagatrion, de schatrijke 31-jarige weduwe van een Russische edelman, die de „naakte engel" genoemd werd en tijdens het Congres van Wenen affaires had met tsaar Alexander, prins Ludwig-Ferdinand van Pruisen, kroonprins Willem van Württemberg en de Oostenrijkse kanselier Metternich. De mannen wisselden hun ervaringen over haar met elkaar uit: er werd op het congres niet alleen over de grenzen van Europa gesproken, maar ook over die van prinses Bagatrion.

Charlotte's vriendin Mercer vernam dat Leopold zich in Wenen had verloofd met een zekere Gabrielle, een 17-jarige Hongaarse. „Hoe meer ik me in begin te stellen op een huwelijk met Leopold, hoe meer ik wanhoop," schreef Charlotte aan haar vriendin.[28] Het gerucht van de verloving bleek echter vals.

In de lente bereikte Wenen het nieuws dat Napoleon uit Elba was ontsnapt en opnieuw de macht had gegrepen in Parijs. Iedereen haastte zich uit Wenen weg. Op 18 juni vond de slag bij Waterlo plaats, waar de Corsicaan definitief verslagen werd. Prins Willem van Oranje kreeg er een kogel in de schouder. Leopold en zijn broer hielden zich echter in Coburg schuil, voorzichtig wachtend op de uitkomst van het gevecht.

De zomer van 1815 ging voorbij. Charlotte vernam in de herfst dat Leopold in Parijs was. „O, waarom steekt hij het Kanaal niet over? Dat neemt slechts enkele uren in beslag. Ik verlang zo naar zijn komst," zuchtte ze. Maar Leopold kwam niet. In oktober bezochten enkele Duitse prinsen Londen met de nauwelijks verhulde hoop om een Britse kroonprinses voor zich te winnen. „Het beste dat ik kan doen," schreef Charlotte wrang aan Mercer, „is met de hele hoop tegelijk trouwen."[29]

Tijgerin

Opnieuw was het tsaar Alexander die Leopold ter hulp kwam. Hij bood Willem van Oranje de hand aan van zijn zus Anna. De Nederlandse kroonprins greep onmiddellijk de kans om de machtige Romanovs tot zijn schoonfamilie te maken. Nu de Britse prins-regent alle hoop op een huwelijk tussen zijn dochter en Willem van Oranje zag vervlieden, gaf hij Charlotte toestemming om met Leopold te trouwen. Daarop haastte deze laatste zich naar Londen, waar hij Charlotte op 26 februari 1816 na achttien maanden terugzag.

Het huwelijk vond plaats op 2 mei. Leopold werd benoemd tot veldmaarschalk in het Britse leger, lid van het Hogerhuis en ridder in de orde van de kousenband. Ook kreeg hij van zijn schoonvader het kasteel van Claremont ten westen van Londen cadeau en van de Oostenrijkse keizer de heerlijkheid Holzkirchen. Charlotte liet verstaan dat ze er geen genoegen mee zou nemen dat Leopold later slechts prins-gemaal zou zijn. „Mijn Leopold zal koning zijn, door iedereen als dusdanig erkend," vertelde ze aan Madame de Boigne, de vrouw van de Franse ambassadeur. „En terwijl ze dit zei," aldus Madame de Boigne, „stampte ze met haar verre van kleine voeten op de grond om haar woorden kracht bij te zetten."[30]

Spoedig werd Charlotte helemaal door Leopold gedomineerd. Toen Mercer zich verloofde met de Franse graaf de Flahault schreef Charlotte aan haar vriendin: „Leopold wil dat ik je terecht wijs voor je intimiteit met Flahault."[31] Mercer voelde zich beledigd en aan een diepe vriendschap kwam een abrupt einde, zoals Leopold ongetwijfeld had bedoeld. Flahaut was lange tijd de minnaar geweest van Leopolds voormalige liefje Hortense de Beauharnais en hij wist te veel intieme details over Leopolds verleden die deze laatste liever geheim wilde houden voor zijn vrouw. Leopold, schreef Madame de Boigne, „zal altijd op zijn hoede moeten zijn, want de jonge tijgerin zou kunnen ontdekken dat ze klauwen heeft."[32] Anderhalf jaar na zijn huwelijk was Leopold echter weduwnaar.

[26] Buffin, o.c., p. 126.

[27] Plowden, o.c., p. 188.

[28] Plowden, o.c., p. 178.

[29] Plowden, o.c., pp. 182-183.

[30] Charles Nicoullaud (red.), *Mémoires de la Comtesse de Boigne, née d' Osmond, publiés d' après le manuscrit original,* Parijs: Plon-Nourrit, 1907-08, vol. II, p. 300.

[31] Plowden, o.c., p. 191. Flahault, die zelf een bastaard was van de Franse diplomaat (en voormalige bisschop van Autun) Talleyrand, had bij Hortense een eigen bastaardzoon verwekt, Charles Auguste de Morny. Morny zou later minister van Oorlog worden van zijn halfbroer Napoleon III.

[32] Nicoullaud, o.c., vol. II, p. 229.

4 De rijkste prins van Engeland

Niemand had er rekening mee gehouden dat de struise Charlotte reeds na anderhalf jaar huwelijk zou sterven zonder kinderen na te laten. Helaas, ze overleed op 6 november 1817 in het kraambed nadat ze bevallen was van een doodgeboren zoontje. Door de dood van zijn vrouw stortte de wereld van de 26-jarige Leopold in. „Het is waar dat ik van haar hield om haar lichamelijke schoonheid," zo bekende hij aan zijn zus Sophie, „maar ik zweer dat ik haar nobele hart elke dag meer ging waarderen."[33]

Charlotte's dood maakte Leopold echter immens rijk. Het huwelijkscontract tussen prins Leopold van Saksen-Coburg-Saalfeld en de Britse kroonprinses Charlotte bepaalde dat Leopold levenslang een jaarlijkse dotatie van 50.000 pond zou krijgen van de Britse belastingbetaler.[34] Dit bedrag, vandaag gelijk aan 6,25 miljoen € (250 miljoen Belgische franken), was zo groot omdat ervan werd uitgegaan dat Leopold als gemaal van de toekomstige koningin en vader van een volgende vorst een grote stand moest ophouden. Het contract voorzag eveneens dat Leopold alle bezittingen van zijn vrouw zou erven. Dit leidde tot een pijnlijke ruzie tusssen Leopold en zijn schoonvader die een recent geschilderd portret van zijn dochter wilde verkrijgen, maar uiteindelijk ging alles naar Leopold.

Beloning

Door Charlotte's dood dreigde de Britse Hannover-dynastie uit te sterven. De gekke koning George III had weliswaar zeven zonen, maar alleen de oudste, Leopolds schoonvader, de dikke prins-regent (de latere George IV), was erin geslaagd om in een wettig bed een kind te verwekken. We zagen hierboven hoe dit gebeurde tijdens uitgerekend die éne (jawel, enige) keer dat hij in zijn wettig bed lag. Van de zes overige koningszonen waren er vier ongehuwd, terwijl de andere twee kinderloos waren in hun echtelijk bed.

Om de Hannovers aan te moedigen hun vaderlandse plicht tot procreatie in het echtelijke bed te vervullen, zag het Britse parlement zich na Charlotte's dood verplicht om een flinke financiële beloning uit te loven voor de eerste prins die erin slaagde een wettig kind te verwekken. De prinsen die allen wegens hun decadente spilzucht grote schulden hadden, konden zo'n beloning goed gebruiken. Ze gooiden prompt hun vriendinnen buiten en gingen zo snel ze konden op zoek naar een deftige prinses. Omdat de Britse prinsen grondwettelijk verplicht waren met protestanten te huwen, was hun keuze voornamelijk beperkt tot Noordduitse prinsessen. De voorraad daarvan was niet alleen klein, maar wegens inteelt in de hoge Duitse adel niet erg aantrekkelijk en evenmin gezond. De oudste van de vier ongehuwde Hannovers, de 52-jarige hertog van Clarence (de latere William IV), zette zijn bijzit, een rondborstige actrice waarbij hij tien kinderen had, aan de deur en nam de lelijke, spitse Adelaïde van Saksen-Meiningen tot bruid. Ze kregen twee ziekelijke dochters, die beiden jong stierven.

Ook de 50-jarige Edward van Kent smeet de vrouw buiten waarmee hij reeds 27 jaar samenwoonde en waarbij hij twee bastaards had. Hij ging Leopold vragen of die toevallig geen gezonde, min of meer aantrekkelijke, vruchtbare Duitse prinses kende waarbij hij snel een kind zou kunnen verwekken. „Probeer mijn zus," zei Leopold en hij stuurde Edward naar Amorbach; naar zijn zus Victoria, de 31-jarige weduwe van de prins van Leiningen en de moeder van twee levendige kleuters.

In Amorbach werd Edward echter prompt verliefd op Leopolds vroegere vriendinnetje, de beeldschone Polixena von Tubeuf. Hij vergat zelfs de reden waarom hij naar Duitsland was gekomen en vroeg eerst Polixena ten huwelijk. Pas nadat zij weigerde, wendde de hertog van Kent zich met dezelfde vraag tot haar meesteres.[35]

Edward en Victoria huwden in mei 1818. Een jaar later, op 24 mei 1819, kregen ze een dochtertje, dat naar haar moeder Victoria werd genoemd. Het kind was dik en gezond, „zo rond als een gevuld duifje," zei haar mama.[36]

Die lieve nonkel

Leopold zou dus nooit de vader van een Britse vorst worden, maar hij werd een ▶



De Veste Coburg, het stamslot van de Saksen-Coburgs, is de grootste burcht van Duitsland. „De grootste willen hebben en zijn" gaat voor deze familie in meerdere betekenissen op.



Het kasteel van Niederfüllbach nabij Coburg. Leopold kocht het in 1819 en beschouwde het als zijn Coburgse thuis. In het boerengat Niederfüllbach vertelt men vandaag nog steeds dat Leopold graag met de dienstmeisjes rollebolde. Vele dorpelingen gaan er dan ook trots op dat Albert II hun kozijn is.

surrogaat-vader voor de kleine Victoria nadat Edward van Kent in januari 1820 onverwacht stierf aan een longontsteking. Leopold nodigde beide Victoria's voor lange logeerperiodes uit op zijn paleis in Claremont zodat hij toezicht kon houden op de opvoeding van zijn nichtje. Zijn zus, die op Kensington Palace woonde, maar jaarlijks slechts een dotatie van 6.000 pond ontving waarmee ze amper toekwam, nam het aanbod graag aan. De jaren in Claremont, zo schreef koningin Victoria later, „waren de mooiste ogenblikken in mijn voor het overige melancholische jeugd. Hoe gelukkig was ik als ik mij in de armen kon werpen van die lieve nonkel, die voor mij altijd een vader is geweest en van wie ik zoveel hield."[37]

Intussen was George III in 1820 opgevolgd door Leopolds schoonvader. Beide mannen waren elkaar gaan haten. Leopold liet er weinig twijfel over bestaan dat hij hoopte dat George IV en zijn broer, William van Clarence, snel zouden sterven zodat de minderjarige Victoria de troon kon bestijgen. De Coburger verwachtte dat het Britse parlement hem in dat geval tot regent zou uitroepen.

Leopold wist dat de Hannovers weinig geliefd waren en probeerde zich populair te maken door zich publiekelijk van hen te distantiëren. Nadat in Manchester elf mensen doodgeschoten waren tijdens een betoging voor een kieswethervorming, bezocht Leopold de stad, schaarde zich achter de eis van de betogers en liet zich toejuichen door het volk dat de schuld voor de schietpartij op George stak. Toen George IV een rechtszaak begon om zich van zijn vrouw, koningin Caroline, te laten scheiden, ging Leopold openlijk zijn opwachting maken bij de koningin. Heel Londen kon zien hoe hij in een koets versierd met het koninklijke wapen, naar Caroline's residentie reed om haar zijn steun te betuigen.

Verveling

Leopold zocht eveneens de gunst van de pers door zich als een liberaal en een democraat voor te doen. Desondanks werd hij algemeen gewantrouwd. Het stemde Leopold bitter over de Britten, maar wellicht voelden zij intuïtief aan dat hij niet oprecht was. Leopold was helemaal geen liberaal. Hij hield zijn reactionaire overtuigingen echter voor zich. „Ik ben niet communicatief. Niemand zal mij één verkeerd woord horen zeggen," schreef hij aan zijn zus Sophie.[38] Op feestjes was Leopold niet graag gezien. „Zijn zelfvoldaanheid maakt je moe en zijn hebzucht doet je walgen," zei de liberale leider Lord Charles Greville.[39] De hertog van Wellington, die zich als eerste minister verplicht voelde Leopold soms uit te nodigen, bekende dat hij „oervervelend" was.[40] „We zaten daar met een groep zageventen," schreef prinses Lieven, de vrouw van de Russische ambassadeur in Londen, aan prins Metternich over een van Wellingtons feestjes: „Leopold werkte me op de zenuwen met zijn trage manier van spreken en zijn slechte manier van redeneren. Hij is een Jezuïet en een zeur."[41]

Zelf gaf Leopold geen feestjes. Hij was inderdaad erg gierig. Zijn jaarlijkse dotatie van 50.000 pond – veel groter dan de 25.000 pond die de hertog van Clarence als kroonprins kreeg – investeerde hij zeer behendig in moderne ondernemingen en in landgoederen in Bohemen en Hongarije. Al snel was Leopold veruit de rijkste prins van Groot-Brittannië. Ook kocht hij het kasteel van Niederfüllbach, vijf kilometer ten zuiden van Coburg, en een stadspaleis in Wenen. Na de dood van zijn schoonmoeder, George IV's ex-vrouw Caroline, erfde hij eveneens haar bezittingen waaronder

33 Puraye en Lang, o.c., p. 169, Leopold aan Sophie, 22 december 1817.

34 Het huwelijkscontract van 13 maart 1816 is te vinden in: Buffin, o.c., pp. 132-135.

35 *„Dir danken wir unser Glück"* schreef de hertogin van Kent later aan Polixena. Geciteerd in: Piet Vermeir, Leopold I – Mens, vorst, diplomaat, Dendermonde: Vermeir, 1965-67, vol. I, p. 36.

36 Mark De Bie, *De Coburger – Leopold I, een monoloog als zelfportret,* Tielt: Lannoo, 1990, p. 30.

37 A. C. Benson en Viscount Esher (red.), *The Letters of Queen Victoria – A Selection of Her Majesty's Correspondence between the Years 1837-1861,* Londen: John Murray, 1908, vol. I, p. 14.

haar luxueuze Italiaanse paleis, de Villa d'Este, in Bellagio aan het Como-meer (vandaag een vijfsterrenhotel).[42]

Zonnetje in huis

Om de verveling te breken, reisde Leopold veel. Hij verbleef elk jaar meerdere weken in Coburg en Niederfüllbach, en hij zocht graag de zuiderse zon op. Ook zijn liefdesleven zorgde voor afleiding. Er waren affaires met gravin Dolly de Ficquelmont in Napels en met de wulpse Lady Ellenborough in Londen. Dolly moest hij echter delen met haar echtgenoot en Lady Ellenborough met heel Londen. Toch was Leopolds familie in Coburg ervan overtuigd dat hij spoedig zou hertrouwen, maar de vrees om door een nieuw huwelijk zijn vette Britse dotatie te verliezen, weerhield de voorzichtige Leopold daarvan. Er werd eveneens gefluisterd dat hij een serie onechte kinderen had, zowel in Coburg als bij dienstmeisjes in Niederfüllbach. En dan was er nog Louise.

Prinses Louise van Saksen-Gotha-Altenburg, de echtgenote van Leopolds oudste broer, hertog Ernst III van Coburg-Saalfeld, was de enige dochter van hertog August van Gotha. Haar vaders jongste broer, prins Frederik, was een kinderloze homo, hetgeen Louise op termijn tot de erfgename van het welvarende Gotha (twee keer zo groot als het hertogdom Coburg) maakte. Louise keek scheel, maar als zij haar ogen sloot, was ze beeldschoon. „Ze heeft lang, dik kastanjebruin haar en grote blauwe ogen, hoewel erg scheel," zo schreef een van de Coburg nichtjes, „maar wanneer ze lacht en praat, dan denkt men haast dat het om een frisheid in haar blik gaat en die staat haar wonderwel."[43] Louise lachte graag. Ze was van nature het zonnetje in huis. Geen wonder dat de jonge hertogin erg geliefd werd bij de bevolking van Coburg.

Alberts vader

De opgewektheid van Louise, die in 1817 op 16-jarige leeftijd aan de 33-jarige Ernst was uitgehuwelijkt, was merkwaardig aangezien haar huwelijk ongelukkig was. Over Ernst vertelde ik hierboven reeds dat hij een buitengewoon groot libido had. Behalve met zijn vrouw deelde hij de sponde met tientallen meisjes en dames uit alle rangen en standen. Is het toeval dat de troon in de troonzaal van het hertogelijke Ehrenburg-paleis in Coburg, geen éénpersoonszetel is, maar een ligbank?

In het jaar van zijn huwelijk werd Ernst vader van een bastaarddochter bij een 19-jarige Parisienne, later volgde nog een tweeling bij een Coburgs dienstmeisje. In 1823 stond de hertog in heel Europa voor schut toen Pauline Panam, zijn voormalige Griekse minnares, een boek publiceerde over haar avonturen met de wellustige hertog.

In 1818 kreeg Ernst zijn eerste kind bij Louise. Het was een zoon die naar zijn vader Ernst werd genoemd. Een jaar later werd Louise's tweede zoon, Albert, geboren. Hij zou later met zijn nichtje, de Britse koningin Victoria, trouwen en aldus de stamvader worden van het huidige Britse vorstenhuis, dat door de Britten sinds 1914 weliswaar het Huis van Windsor wordt genoemd maar eigenlijk Saksen-Coburg & Gotha heet. Of Ernst de vader is van Albert is niet zeker. Uit wraak om het overspel van haar man, of misschien uit eenzaamheid, begon Louise er spoedig minnaars op na te houden. Sommigen zeggen dat Alberts echte vader een hoveling was (de Nazi's beweerden in de jaren dertig dat het om een jood ging), anderen wijzen naar Leopold, die aldus niet alleen de ▶



Louise, de moeder van prins Albert. Maar wie is de vader?

[38] Puraye en Lang, o.c., p. 147, Leopold aan Sophie, 19 maart 1817.

[39] Theo Aronson, *The Coburgs of Belgium,* Londen: Cassell, 1968, p. xviii.

[40] Christopher Hibbert, *Wellington – A Personal History,* Londen: HarperCollins, 1997, p. 246.

[41] Peter Quennell (red.), *The Private Letters of Princess Lieven to Prince Metternich 1820-1826,* Londen: John Murray, 1937, pp. 103 en 111, Lieven aan Metternich, 12 januari en 4 februari 1821.

[42] „Royalty-specialist" Reinout Goddyn schrijft in zijn boek over het fortuin van het Belgische vorstenhuis dat Leopold de Villa d'Este erfde van Louise van Orléans, zijn latere vrouw als koning der Belgen (Goddyn, o.c., p. 37). Hij heeft blijkbaar ergens gelezen dat Leopold deze erfenis verwierf „via zijn echtgenote," maar hij weet duidelijk niet via welke echtgenote.

[43] Gertraude Bachmann, *Herzogin Marie von Sachsen-Coburg und Gotha geborene Herzogin von Württemberg 1799-1860,* Coburg: Historische Gesellschaft, 1982, p. 28, Marie van Württemberg aan groothertogin Alexandra van Rusland, 7 oktober 1819.

Coburg en Gotha waren twee onafhankelijke staatjes die sinds 1826 hun vorst met elkaar deelden.



Troonzaal Ehrenburg: de Coburgse troon is een ligbank.

Belgische maar ook de Britse monarchie gesticht zou hebben. Een van de recente gezaghebbende stemmen die beweren dat Leopold Alberts vader is, is Harald Sandner, auteur van een in 2001 verschenen en door prins Andreas, de huidige hertog van Coburg en Gotha, geautoriseerd boek.[44]

Wanneer Ernst langdurig op reis ging, bijvoorbeeld naar Parijs of andere lichtsteden, nam zijn jongere broer Leopold het bestuur van het hertogdom over en woonde hij in de Ehrenburg. Aldus verbleef hij ten huize van Louise van september 1818 tot mei 1819, uitgerekend in de periode dat Albert, geboren op 26 augustus 1819, werd verwekt. Het vermoeden dat Leopold ook in bed voor zijn broer was ingesprongen, wordt versterkt doordat zij heel haar verdere leven met grote genegenheid over Leopold bleef schrijven en doordat de gierige Leopold kort na Alberts geboorte zijn broer de fabelachtige som van 40.000 pond (vandaag 5 miljoen € of 200 miljoen frank) schonk.

Kanker

Hertog Ernst was een schijnheilige hypocriet die zijn vrouw ging haten om haar ontrouw. Nadat Louise's vader in 1824 gestorven was, besloten de hertog en zijn moeder om zich van haar te ontdoen. Op 29 augustus 1824 tekende Louise een akte waarin ze al haar bezittingen en erfenisrechten aan Ernst afstond (vermoedelijk werd ze door haar man gechanteerd, volgens sommigen met de dreiging dat hij Albert niet langer als zijn zoon zou erkennen). Terwijl Augusta de juwelen van haar schoondochter in beslag nam, werd de 23-jarige hertogin in een koets gezet en verbannen. Toen de burgers van Coburg dit zagen, gingen ze prompt hun geliefde hertogin achterna. Ze haalden de koets in, bestormden het Ehrenburg-paleis en dwongen Ernst om zijn vrouw terug te nemen. Ernst vroeg de Oostenrijkse kanselier Metternich om hulp bij het neerslaan van de volksopstand, maar Metternich weigerde het Oostenrijkse leger in te zetten om een echtelijke ruzie te beslechten. Enkele dagen later, op 2 september „om klokslag middernacht" terwijl het volk sliep, moest Louise definitief de Ehrenburg verlaten. Ze werd naar Sankt-Wendel, de afgelegen Coburgse exclave in het Saarland gebracht. „Daar zal niemand nog van haar horen. Ze zal vlug vergeten zijn," zo schreef Augusta in een brief aan haar zoon Ferdinand (een broer van Ernst en Leopold).[45] „Mijn kinderen te moeten achterlaten was het ergste van allemaal," huilde Louise in een brief aan Augusta. „Ze hebben de kinkhoest en ze zeiden: 'Mama weent omdat ze weg moet gaan terwijl wij ziek zijn.' Die arme, kleine muisjes, moge God ze zegenen."[46] De jongens waren zes en vijf jaar oud. Louise schreef vele schrijnende brieven naar haar schoonfamilie, waaronder Leopold, om op de hoogte te worden gehouden van haar zoontjes. Ze zou ze echter nooit terugzien.

In 1826 stierf Louise's homoseksuele oom Frederik, waardoor Ernst het rijke Gotha erfde. Hij was nu niet langer hertog Ernst III van Coburg-Saalfeld, maar hertog Ernst I van Coburg & Gotha. Het waren twee onafhankelijke staatjes die alleen hun vorst met elkaar deelden. Zodra hij Gotha in handen had, liet Ernst zich van Louise uit de echt scheiden. Ze stierf vijf jaar later, amper dertig jaar oud, aan baarmoederkanker.

Onmiddellijk na de scheiding arrangeerde zijn moeder een nieuw huwelijk voor Ernst. Reeds in 1824 was Augusta een nieuwe lucratieve echtverbintenis beginnen plannen. Daarvoor koppelde ze haar eigen kleindochter Maria van Württemberg aan Ernst. Het meisje was de dochter van hertog Alexander van Württemberg, de Russische minister van Openbare Werken, en van Augusta's eigen (reeds overleden) dochter Antoinette. Ernst was dus Maria's nonkel en het huwelijk, dat kinderloos bleef, was zo goed als incestueus. Augusta wilde het huwelijk echter omdat Maria's vader de broer was van de Russische keizerin-moeder, en de tsaar bijgevolg haar kozijn. "Als zij trouwt," zo wist Augusta, "zal de keizer van Rusland omwille van wijlen haar moeder diep in zijn geldbuidel tasten."[47]

Maria werd niet gelukkig met haar nonkel. „Ernst is niet gemaakt voor het huwelijk want hij is een grote egoïst," schreef Leopold aan zijn oudste zus Sophie in 1833.[48] Op dat ogenblik was Leopold echter niet langer de rijkste prins van Engeland, maar de gehate koning der Belgen die zelf met twee vrouwen was getrouwd.

[44] Harald Sandner, *Das Haus Sachsen-Coburg und Gotha, 1826 bis 2001,* Coburg: Neue Presse, 2001, p. 56.

[45] Staatsarchiv Coburg, Kohary Archiv 32, Augusta aan Ferdinand, 6 december 1824.

[46] Rhodes James, o.c., pp. 26-27. Zie ook: Stanley Weintraub, *Albert – Uncrowned King,* Londen: John Murray, 1997, p. 27.

[47] Staatsarchiv Coburg, Kohary Archiv 32, Augusta aan Ferdinand, 6 december 1824.

[48] Puraye en Lang, o.c., p. 239, Leopold aan Sophie, 20 april 1833.

5 Een kroon voor een bigamist

In de slottuin van het kasteel Niederfüllbach nabij Coburg staat een gedenkbord ter ere van prins Leopold. De latere eerste koning der Belgen kocht het kasteel in 1819 en bracht er vele jaren de zomer door. De inwoners van het landbouwersdorp houden Leopold vandaag nog steeds in ere. Leopold verwekte er een aantal kinderen bij de dienstmeisjes die op zijn kasteel werkten. De prins die in 1817 op 26-jarige leeftijd weduwnaar geworden was van de Britse kroonprinses Charlotte, was immers een jonge man met een grote seksuele energie.

Zijn privésecretaris, Christian Stockmar, vond al dat geflirt met steeds andere partners echter een gevaar voor „zowel de geest als het lichaam." Stockmar, drie jaar ouder dan Leopold, was de voormalige stadsgeneesheer van Coburg. Toen Leopold in 1816 naar Engeland verhuisde, had de hypochondrische prins die voortdurend aan ingebeelde ziektes leed, Stockmar bij zich in vaste dienst genomen. Stockmar was een bekende van de familie Saksen-Coburg. Zijn grootvader, een rijke koopman van Zweedse afkomst, was een belangrijke geldschieter geweest van Leopolds grootvader, de bankroete hertog Ernst II van Coburg-Saalfeld.

Naar het einde van de jaren 1820 toe, werd Leopolds veelwijverij al te gevaarlijk, zo vond Dr. Stockmar. De discrete arts-secretaris, die in 1821 door Leopolds broer, hertog Ernst III, op vraag van Leopold tot baron was verheven, drong er bij de prins op aan dat hij zou trouwen met een vrouw die in staat zou zijn om zijn mannelijke noden te lenigen. Hij had daarvoor zelfs iemand in gedachten: de Berlijnse actrice Caroline Bauer die, aldus Stockmar, als twee druppels water leek op wijlen kroonprinses Charlotte.

Deugdzaam meisje

Aangespoord door baron von Stockmar en geïntrigeerd door het vooruitzicht het evenbeeld van zijn overleden echtgenote te zien, vertrok de 37-jarige Leopold in september 1828 naar Berlijn, waar Bauer in Mozarts opera „De Toverfluit" de rol speelde van Papagena. Zodra Leopold Caroline zag, werd hij stapelverliefd: Hij moest haar hebben.

Het is bijna zeker dat de sluwe Christian Stockmar de 20-jarige Caroline aan de prins probeerde te koppelen om aldus een nauwe familiale band tussen meester en dienaar tot stand te brengen. Caroline Bauer was immers zijn nicht; de dochter van zijn tante Christine Stockmar. Maar Caroline was, ondanks haar job als actrice, een deugdzaam meisje. Ze was nog maagd en had de avances afgewezen van zowel graaf Bismarck als prins Frederik-Augustus van Pruisen (de fameuze „F" – de minnaar van Leopolds eerste vrouw Charlotte – die we hierboven tegenkwamen).

Caroline woonde samen met haar moeder, een weduwe waarvan ze het enige kind was. Haar vader, een cavalerie-officier uit Heidelberg, was in 1809 gesneuveld in de oorlog tegen Napoleon toen zij amper één jaar oud was. Toen Leopold haar opzocht om haar zijn liefde te verklaren, vertelde Caroline dat ze zich geen relatie met een man kon veroorloven omdat ze haar mama niet in de steek wilde laten. Het feit dat ze Leopold afwees, maakte hem nog vastbeslotener in zijn opzet haar te veroveren. Leopold bleef de jonge maagd achtervolgen. Hij vroeg haar om bij hem te komen wonen in zijn Engelse paleis te Claremont en zei dat haar mama mee mocht komen. Caroline kreeg medelijden met de knappe, jonge weduwnaar. „Het is een zwaar offer voor mij om mijn carrière op te geven," zo schreef ze aan kozijn Christian, „maar mijn hart smeekt mij om deze droevige, door het lot zo zwaar beproefde man terug gelukkig te maken. Altijd, wanneer ik besloten heb om niet op zijn vraag in te gaan, zie ik zijn donkere, smekende melancholische ogen. Ik zal mijn veelbelovende job in Berlijn moeten opgeven voor de enig mogelijke toekomst die hij mij geven kan: hem te vervoegen in zijn eenzaamheid in Engeland."[49]

Huwelijksakte

Toen Leopold haar uitnodigde in Niederfüllbach, liet ze zich door hem verleiden. Nadat hij beloofd had om met haar te trouwen, gaf ze zich aan hem. Volgens Harald Sandner, de historicus van het Huis Saksen-Coburg & Gotha, huwden ze in de protestantse hofkapel van Niederfüllbach.[50] De gedenkplaat in de voormalige slottuin van het kasteel ▶



Zodra de prins Caroline zag, werd hij stapelverliefd: Hij moest haar hebben.





Schloss Niederfüllbach

endgültig beigelegt und Niederfüllbach kam als Ganzes zu Coburg. 1819 verkaufte August Ernst von Lichtenberg Schloss und Rittergut zu Niederfüllbach an Prinz Leopold von Sachsen-Coburg-Saalfeld, der nach dem Tode seiner Gemahlin, der im Kindbett gestorbenen englischen Kronprinzessin Charlotte, hier wohl zunächst die Ruhe, dann die Zerstreuung mit der Schauspielerin Karoline Bauer suchte. Mit ihr ging er 1829 eine morganatische Ehe in der Schlosskirche ein. Als dann Leopold 1830 zum ersten König von Belgien gewählt wurde, musste diese Verbindung wieder gelöst werden. Die Herrschaft des belgischen Königshauses in Niederfüllbach dauerte bis 1907, bis Leopold II. seinen gesamten Besitz am belgischen Staat vorbei in die „Niederfüllbacher Stiftung" einbrachte.

Schloss und Herrngarten gerettet und saniert

Dadurch wurde diese zum Rechtsnachfolger der adligen Grundherren.

maakt eveneens melding van hun huwelijk. Noch Sandner, die ik schriftelijke contacteerde, noch de (vriendelijke, jonge) dominee van Niederfüllbach, die ik ging opzoeken omdat hij vandaag de hofkapel als parochiekerk gebruikt, noch het Staatsarchiv te Coburg konden mij echter het document tonen met de officiële registratie van het huwelijk. Ook in het Landeskirchliches Archiv in Regensburg, waar het Niederfüllbachse kerkboek voor de periode 1827-1830 bewaard wordt, is geen akte te vinden van het huwelijk tussen prins Leopold en Caroline Bauer.

Caroline maakt in haar memoires, geschreven bijna een halve eeuw later, melding van een huwelijksfeestje op 2 juli 1829 in Claremont House. Dit gebeuren vond plaats in zeer beperkte kring, in aanwezigheid, schrijft zij, van een zeer belangrijk persoon wier naam zij niet durft noemen [vermoedelijk de latere Britse koningin Victoria].[51] De huwelijksakte werd in bewaring gegeven aan Christian Stockmar, kozijn van de bruid en privésecretaris van de bruidegom. Christian legde Caroline uit dat het huwelijk geheim moest blijven omdat Leopold anders riskeerde om de jaarlijkse dotatie van 50.000 pond te verliezen die hij als weduwnaar van prinses Charlotte ontving uit de Britse schatkist.

Eenmaal Leopold Caroline echter veroverd had, was het aantrekkelijke er voor hem af. Hij was de aanwezigheid van zijn vrouw en schoonmoeder snel beu. Toen ze na een reis naar Parijs naar zijn mening te veel geld had uitgegeven, kreeg ze harde verwijten te verduren. Ook op politiek vlak werd Caroline een last waarvan hij zich dringend wilde ontdoen. Door met een burgermeisje te trouwen, was de prins immers beneden zijn stand gehuwd. Het ging om een morganatisch huwelijk waarbij hun eventuele kinderen nooit de prinselijke rang van hun vader zouden kunnen erven. Dat werd een probleem toen Leopold begin 1830 het vooruitzicht verwierf op de Griekse koningskroon.

Klein ventje

Griekenland was in september 1829 onafhankelijk geworden van het Ottomaanse rijk. De Grieken hadden één van hun leiders, de Grieks-Italiaanse graaf Ioannis Kapodistrias (Capo d'Istria), een voormalige minister van Buitenlandse Zaken van Rusland, tot president gekozen. De Europese grootmachten wilden de nieuwe staat echter alleen erkennen indien het land een koninkrijk werd. Frankrijk stelde voor om prins Johan van Saksen koning te maken, Groot-Brittannië verkoos prins Frederik van Oranje, de tweede zoon van de Nederlandse koning Willem I. Toen Leopold dit vernam, schoof hij zichzelf naar voor als een betere kandidaat. Misschien vond hij het vooruitzicht van een nieuwe competitie tussen Coburg en Oranje aanlokkelijk. Eerder was hij er immers reeds in geslaagd om Frederiks oudere broer zijn verloofde af te pakken. Of wilde Leopold werkelijk koning van Griekenland worden?

Hij stuurde de bankier Karl Stockmar, broer van zijn secretaris, naar Athene, waar hij de steun verwierf van Kapodistrias. Zelf bezocht hij Parijs, waar hij de Fransen achter zich kreeg, en uiteraard Londen, waar premier Wellington en minister van Buitenlandse Zaken Aberdeen besloten om zich achter Leopolds kandidatuur te scharen. Leopolds voormalige schoonvader, koning George IV, reageerde echter woedend. Hij begreep niet hoe de regering „zo dom kon zijn om te denken dat prins Leopold ook maar enig nut kon hebben" aangezien hij „de kwalificaties niet

[49] Rita von Wangenheim, *Baron Stockmar – Eine coburgisch-englische Geschichte*, Coburg: Hirsch Verlag, 1996, p. 76, Caroline Bauer aan Christian Stockmar, ? januari 1829.

[50] Sandner, o.c., p. 282.

[51] Arnold Wellmer (red.), *Verschollene Herzensgeschichten – Nachgelassene Memoiren van Karoline Bauer,* Berlijn: Gerschel, 1880-81, vol. III, pp. 20-21.

heeft voor zo'n belangrijke functie." Toen Wellington dreigde af te treden als George de kandidatuur van Leopold niet zou goedkeuren, gaf de koning „mokkend" toe.[52]
Maar eenmaal hij zijn kroon veroverd had, was het aantrekkelijke er voor Leopold af. George IV was intussen ziek geworden en Leopold hoopte dat hij na de dood van de Britse koning, regent van Groot-Brittannië zou kunnen worden tijdens de minderjarigheid van zijn nichtje Victoria. Op 21 mei 1830 wees Leopold de Griekse troon formeel af. Wellington en Aberdeen waren razend. Leopold legde uit dat Griekenland hem niet leefbaar leek indien het niet uitgebreid werd met het eiland Kreta. Hij beweerde dat hij de troon van Griekenland slechts „voorwaardelijk" had aanvaard, met name op voorwaarde dat Kreta erbij zou komen. Aberdeen reageerde bits: „Het staat u vrij om u terug te trekken, maar uw beslissing kan niet alleen door Kreta verklaard worden."[53] Prins Lieven, de Russische ambassadeur in London, noemde Leopolds gedrag „ronduit schandalig." Zelfs baron von Stein, een vriend van Leopold, schreef aan de aartsbisschop van Keulen: „Dit is weer helemaal in de stijl van mijnheer Zoetjesaan, zoals koning George hem noemt. Als een lafaard laat hij de ploeg los vooraleer hij de eerste voor getrokken heeft en nu zit hij zijn kansen reeds te berekenen voor het geval de koning zou sterven. Zo'n klein ventje is geen hoge positie waard."[54]
Leopold stelde de grootmachten voor dat ze zijn broer Ernst koning van Griekenland zouden maken, maar dat voorstel werd weggehoond. Uiteindelijk kwam prins Otto van Beieren op de Griekse kroon terecht.

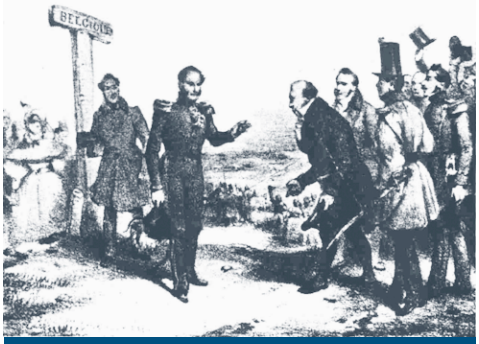
Narcist

De Griekse episode had Leopold echter overtuigd van de dringende noodzaak om Caroline Bauer te dumpen. Als hij koning wilde worden, diende hij immers een echte prinses te trouwen omdat zijn niet-adelijke vrouw onmogelijk de stammoeder van een respectabele dynastie kon zijn. Hij moest daarom ofwel scheiden van Caroline ofwel zijn huwelijk als onbestaande beschouwen, alsof Caroline slechts een met kost en inwoon betaalde hoer was geweest. Hij koos voor de tweede oplossing. Hij vertelde Caroline dat hij slechts „voorwaardelijk" met haar was gehuwd, met name op voorwaarde dat hij het huwelijk kon herroepen als hij dat wilde. Caroline huilde het uit van machteloosheid, maar ze kon niets doen: Stockmar bezat het huwelijkscontract en ontkende vlakaf dat er een geldig huwelijk had plaatsgevonden. Het meisje werd afgekocht met een som geld en (zo beweert ze in haar memoires) de belofte dat Leopold haar tot gravin van Montgomery zou laten benoemen.
Caroline en haar moeder verlieten Engeland eind mei 1830, amper een week nadat Leopold de Griekse troon had verzaakt. Van een officiële benoeming tot gravin kwam echter nooit iets in huis. Ze keerde terug naar Berlijn en hervatte haar carrière in het theater. Ze zou Leopold nooit meer ontmoeten. Ze bleef op de bühne tot 1844 toen ze, na de dood van haar moeder, op 36-jarige leeftijd huwde met graaf Ladislas-Evarist von Broel-Plater, een verbannen Poolse patriot die in Zwitserland woonde. Het koppel kreeg geen kinderen. Na de dood van Broel-Plater schreef ze haar memoires, waarin ze Leopold afschildert als een egoïstische narcist. Daarna pleegde ze op 18 oktober 1877 zelfmoord door gif in te nemen.
Haar in 1880 postuum verschenen memoires worden door verdedigers van het Belgische vorstenhuis, zoals Jacques de Launay, afgedaan als „wilde fantasieën van een ac- ▶



De hofkapel van Niederfüllbach.

[52] Hibbert, o.c., pp. 280-281.
[53] Wellmer, o.c., vol. III, p. 200, Aberdeen aan Leopold, 31 januari 1830.
[54] Piet Vermeir, o.c., vol. I, p. 46.



Leopold komt aan in België.

trice over een geheim huwelijk dat geen huwelijk was, en een gravinnentitel waarvan er geen registratie bestaat."[55] Ernst von Stockmar, de zoon van wijlen Christian Stockmar, schreef dat het huwelijk van Leopold met zijn vaders nichtje „slechts een kleine vergissing was geweest die snel werd rechtgezet." Het hele verhaal, zegt hij, „is te onbelangrijk om er woorden aan vuil te maken."[56] Rita von Wangenheim schrijft in haar in 1996 verschenen biografie over Christian Stockmar dat deze laatste alle documenten betreffende Leopold en Caroline verbrandde, zodat „datgene wat werkelijk gebeurde het mysterie blijft dat Stockmar wilde dat deze liefdesgeschiedenis zou zijn."[57]

Piepjong

Minder dan een jaar nadat hij Caroline Bauer had verstoten, kreeg Leopold de kroon van België aangeboden. Hij aanvaardde omdat België vlakbij Groot-Brittannië lag en hij vanuit Brussel zou kunnen waken over zijn nichtje Victoria en haar belangen die ook de belangen van het Huis Saksen-Coburg waren.

Volgens de Belgische Grondwet komt de troon toe aan Leopold en zijn wettige afstammelingen. Het feit of Leopold al dan niet gehuwd was met Caroline Bauer is daarom niet zonder belang. Indien er werkelijk een huwelijk was, zoals zij beweerde (en zoals Ernst von Stockmar impliciet toegaf), dan zijn de kinderen die geboren werden uit het huwelijk dat Leopold in 1832 sloot met de Franse prinses Louise, geen wettige kinderen. Leopold pleegde in dat geval immers bigamie door met Louise te huwen, waardoor zijn tweede huwelijk ongeldig was. Aangezien Christian Stockmar alle documenten in verband met Leopolds huwelijk met Caroline Bauer liet verdwijnen, zal de bigamie van de grondlegger van de Belgische dynastie wellicht nooit te bewijzen zijn.

Om zijn Belgische troon te verstevigen, vroeg Leopold in 1831 de Franse koning Louis-Philippe of hij met diens dochter Louise mocht trouwen. Dat verzoek werd aanvankelijk afgewezen omdat (zo vermoedt Mia Kerckvoorde in haar biografie van Louise) de Franse koningin Marie-Amélie van mening was dat Leopold nog steeds met Caroline Bauer was gehuwd en ze niet wilde dat haar dochter zou trouwen met een bigamist.[58] Leopold slaagde er niettemin in om de Franse koning en zijn vrouw ervan te overtuigen dat Bauer nooit meer was geweest dan een minnares, waarna hij in 1832 alsnog met de 20-jarige Louise mocht trouwen.

Ook het huwelijk van Louise met de egoïstische narcist zou ongelukkig zijn. Ze wist dat hij haar bedroog met andere vrouwen, maar ze verweet het vooral zichzelf dat ze zijn grote seksuele honger niet kon bevredigen. „Ik voel mij beschaamd voor hem omdat ik al zo oud ben," schreef ze aan haar moeder in 1846, toen zij 34 was en hij reeds 55.[59] Op dat ogenblik had Leopold reeds enkele jaren een relatie met Arcadie Claret. Dit piepjonge Brusselse volksmeisje liet hij in 1845, toen ze 18 was geworden, trouwen met zijn ritmeester, de Coburger Frederick Meyer. De ritmeester kreeg onmiddellijk na het huwelijk een job bij de Belgische ambassade in Parijs, terwijl Leopold de huwelijksnacht doorbracht met de jonge bruid. Het was na Charlotte, Caroline en Louise de vierde vrouw waarmee hij de bruidsnacht doorbracht.



Louise van Orléans.

[55] Jacques de Launay, *Léopold Ier*, Brussel: Collet, 1982, p. 32.

[56] Geciteerd in Launay, o.c., p. 32. Ernst von Stockmar was de privé-secretaris van de Duitse keizerin-moeder Victoria, moeder van de Duitse keizer Willem II en dochter van de Britse koningin Victoria.

[57] Wangenheim, o.c., p. 78.

[58] Mia Kerckvoorde, *Louise van Orléans – Het vergeten leven van Louise-Marie, eerste koningin van België 1812-1850,* Tielt, Lannoo, 1988, p. 28.

[59] Kerckvoorde, o.c., p. 237, Louise aan Marie-Amélie, 3 april 1846.

6 Albert en Victoria

Slechts twee dingen waren belangrijk in het leven van Leopold, de eerste koning der Belgen: seks en geld. Veel liefde voor zijn nieuwe vaderland had de koning niet. Hij deelde de overtuiging van de meeste diplomaten van zijn tijd dat België een artificiële constructie was. België werd helemaal niet beschouwd als de voortzetting van de Zuidelijke Nederlanden, maar wel als een kunstmatige staat die absoluut niet aansloot bij de politieke en institutionele tradities van de autochtone bevolking.

„België heeft geen nationaliteit en, gezien het karakter van zijn inwoners, kan het er ook nooit een hebben. In feite heeft België geen politieke reden van bestaan," zo vertrouwde Leopold I in 1859 toe aan zijn kabinetschef Jules Van Praet.[60] Aan zijn jongste zoon, Filip, de graaf van Vlaanderen, zei hij: „Niets houdt het land bij elkaar en het kan niet blijven duren."[61] Leopold haatte de Belgen. „Zij zijn," zo schreef hij aan zijn nichtje, de Britse koningin Victoria, „de meest onuitstaanbare creaturen die er bestaan."[62]

Leopolds ongeluk was echter dat hij aan België – „deze afschuwelijke boutiek" – vastzat omdat het hem een gemakkelijk inkomen verschafte. België maakte Leopold depressief, maar hij moest er wel blijven: „We worden inderdaad niet te slecht gevoed, niet al te slecht gehuisvest en onze bedden worden goed opgemaakt door de regering, hetgeen heel wat waard is en een redelijke tevredenheid rechtvaardigt," zo schreef hij aan zijn vrouw, koningin Louise.[63] Leopold wilde uit België zoveel mogelijk profijt halen. „Mijn eerste prioriteit, waaraan ik heel veel energie besteed, is het vergaren van een fortuin voor mijn kinderen om hen zoveel mogelijk te beschermen tegen de tegenslagen waarvan zoveel families het slachtoffer geworden zijn," schreef hij.[64] Dit was ongetwijfeld een verwijzing naar de precaire situatie waarin hij zelf als kind was opgegroeid. Zoals hierboven verteld, kwam Leopold uit de armste adellijke familie van Duitsland. Zijn schraapzucht en gierigheid waren legendarisch. Niet voor niets noemden de Habsburgers hem „de oude vrek."[65]

Netto-inkomen

De Belgische staat betaalde Leopold jaarlijks 2,7 miljoen frank (vandaag 540 miljoen frank of 13,4 miljoen €). Daarvan gaf hij 1,5 miljoen uit aan zijn hof- en huishouding, zodat hij jaarlijks 1,2 miljoen frank (vandaag 240 miljoen frank of 5,95 miljoen €) opzij kon zetten voor zijn privé-fortuin. Maar de koning had nog een tweede geldbron.

Leopolds huwelijkscontract uit 1816 met zijn eerste vrouw, wijlen de Britse kroonprinses Charlotte, had vastgelegd dat de Britse staat hem levenslang de jaarlijkse dotatie van 50.000 toenmalige ponden (vandaag 250 miljoen frank of 6,2 miljoen €) moest betalen. Niemand had verwacht dat Charlotte reeds een jaar later dood zou zijn, zonder Leopold een kind na te laten dat voorbestemd was voor de Britse troon.

De belangrijkste reden waarom de Engelse regering Leopold zo graag op een buitenlandse troon wilde hebben, was ongetwijfeld de verwachting dat hij genoeg fatsoen bezat om als staatshoofd van een vreemd land niet langer een jaargeld van 50.000 pond te eisen van de Britten. Dat was echter buiten de vrekkige Coburger gerekend. Ook nadat hij, met Britse hulp, in 1831 koning der Belgen was geworden, weigerde Leopold afstand te doen van zijn Britse dotatie. Omdat Westminster niet wilde betalen voor een buitenlands staatshoofd, brak er een ruzie uit die in 1834 werd beslecht met een compromis nadat Westminster had gedreigd een onderzoek in te stellen naar de manier waarop Leopold dit geld had besteed.[66] Leopold bleef zijn geld krijgen, maar zou zolang hij koning van België was jaarlijks 30.000 pond terugstorten. Zo was hij er zeker van dat hij, indien hij zijn Belgische troon zou verliezen, terug kon keren naar de Britse vleespotten, terwijl hij nog steeds elk jaar 20.000 pond (vandaag 100 miljoen frank of 2,5 miljoen €) aan zijn privé-fortuin kon toevoegen. Aldus groeide Leopolds portefeuille elk jaar aan met een netto-inkomen ter waarde van vandaag 340 miljoen frank of 8,45 miljoen €.



Nonkel Leopold was de matchmaker van de familie



Albert en Victoria, kozijn en nicht

Ons kent ons

Leopold zorgde ook voor zijn familie. Hij maakte op nauwelijks tien jaar tijd van de Coburgers een waarlijk koninklijk geslacht. In Portugal regeerde in 1836 de jonge Maria II. Het dikke meisje was, hoewel amper zestien lentes jong, reeds weduwe. Samen met zijn Britse nichtje Victoria, de dochter van zijn jongste zus, arrangeerde Leopold een huwelijk tussen de Portugese bakvis-koningin en Ferdinand van Saksen-Coburg junior, de negentienjarige oudste zoon van zijn broer Ferdinand senior. De jonge Ferdinand vond de „vette Marie" niet erg mooi, maar dat was bijkomstig: zijn huwelijk bracht het huis Saksen-Coburg op de Portugese troon, waar het zou blijven tot de invoering van de republiek in 1910. Nonkel Leopold stuurde Ferdinand een aantal Belgische adviseurs, zodat zijn politieke invloed zich ook in Lissabon liet gelden.

Via zijn vertrouwensband met Victoria oefende Leopold echter zijn grootste invloed uit in Londen. Zijn macht over de Britse politiek was zodanig dat prinses Lieven, de vrouw van de Russische ambassadeur in Londen, zei: „Engeland zucht onder de Belgische tirannie."[67] Leopold gaf de jonge onervaren Victoria, die haar oom mateloos bewonderde, de opdracht om hem op de hoogte te houden van alle belangrijke politieke kwesties. Victoria mocht geen enkele beslissing nemen zonder eerst nonkel Leopold te raadplegen. Toen Lord Melbourne, de Britse premier, in 1838 zijn beklag maakte over Leopolds voortdurende bemoeienissen, liet Leopold zijn nichtje weten: „Al wat ik vraag is dat jij nu en dan aan jouw ministers en aan Lord Melbourne in het bijzonder duidelijk maakt dat je niet wil dat zij maatregelen nemen die schadelijk zijn voor dit land [België], jouw oom en zijn familie."[68]

Bondgenoot

Om Victoria beter onder controle te houden, plande Leopold een huwelijk tussen zijn nichtje en haar kozijn Albert, de tweede zoon van Leopolds oudste broer, hertog Ernst van Coburg & Gotha. Aanvankelijk verliep dit plan niet van een leien dakje. De Britse regering wilde immers een huwelijk tussen Victoria en prins Alexander van Oranje, de tweede zoon van de Nederlandse koning Willem II. Leopold zag in het dwarsbomen van een huwelijk tussen Victoria en de Oranje-prins, een nieuwe gelegenheid voor een strijd tussen Coburg en Oranje. Dertig jaar tevoren had Leopold, zoals we zagen, Willem van Oranje zijn Britse verloofde Charlotte afhandig gemaakt. In 1831 had hij de helft van Willems koninkrijk ingepikt. Ook deze keer zou Coburg zegevieren. Leopold jutte Victoria in zijn brieven op tegen de Oranjes. „De manier waarop de prins van Oranje aan anderen opgedrongen wordt, is werkelijk ongehoord," aldus nonkel Leopold tot Victoria. „Ik heb zoiets nog nooit meegemaakt en ik hoop dat het je kwaad zal maken. Nu de slavernij in de Britse kolonies is afgeschaft, begrijp ik niet waarom ze jou behandelen als een klein blank slavinnetje in Engeland."[69] Tegelijk hemelde hij de jonge Albert, die door nonkel Leopold in Brussel werd opgevoed, op. Nonkel bereikte zijn doel. Victoria wilde van geen Oranje weten. In 1840 huwde ze met haar Coburgse kozijn, die net als zij 21 jaar was.

De Britse regering wreekte zich door Albert slechts een dotatie van 30.000 pond toe te kennen. Dat was niet toevallig 20.000 pond minder dan het „normale" tarief voor een prins-gemaal dat Leopold in 1816 ontvangen had. Het zat de Britse regering immers nog steeds danig dwars dat Leopold elk jaar 20.000 pond bleef ontvangen uit Engeland. Men wilde de twee Coburgers samen daarom niet meer dan 50.000 pond geven. Leopold had uiteraard van zijn deel afstand kunnen doen voor Albert, maar dat weigerde hij. Wel schreef hij een verontwaardigde brief aan Victoria over „het gebrek aan respect" dat de Britse regering Albert betoonde door op diens dotatie te beknibbelen.[70]

Albert werd Leopolds trouwste bondgenoot aan het Britse hof. Albert oefende als echtgenoot grote invloed uit op Victoria, maar raadpleegde op zijn beurt nonkel Leopold over letterlijk alles, met inbegrip van futiliteiten zoals

[60] Jean Stengers, „Léopold Ier et le catholicisme en Belgique – documents inédites de 1859," in Gaston Braive en Jacques Lory (red.), *L'église et l'état à l'époque contemporaine,* Brussel: Facultés Universitaires Saint-Louis, 1975, p. 478, Leopold aan Jules Van Praet, 19 november 1859.

[61] Joseph Tordoir, „Vorsten en koninklijke families," in Gustaaf Janssens en Jean Stengers (red.), *Nieuw licht op Leopold I & Leopold II – Het Archief Goffinet,* Brussel: Koning Boudewijn Stichting, 1997, p. 71, Filip aan hertog van Brabant, 29 januari 1865.

[62] Jean Stengers, *L'Action du Roi en Belgique depuis 1831 – Pouvoir et influence,* Louvain-la-Neuve: Duculot, 1992, p. 13, Leopold aan Victoria, 19 april 1850.

[63] Gita Deneckere, „De kerk in het midden – De koningen en de binnenlandse politiek," in Janssens en Stengers, o.c., p. 135, Leopold aan Louise, 14 en 27 november 1842.

[64] E. Sabbe (red), *Leopold I en zijn tijd,* Brussel: Algemeen Rijksarchief, 1965, p. 86, testament van Leopold I, 18 april 1857.

[65] Carlo Bronne, *Léopold Ier et son temps,* Brussel: Goemaere, 1942, p. 303, aartshertog Maximiliaan aan keizer Frans-Jozef, 1857.

de vraag welke gasten voor het diner op Buckingham Palace uitgenodigd werden. De Britse pers schreef dat het land geregeerd werd door „een Oostenrijks-Belgische-Coburg kliek."[71] Toen Lord Palmerston in 1851 als premier ontslagen werd nadat hij met prins Albert in botsing was gekomen, hekelde de *Westminster Review* het onvermogen van de koningin om met „passieve onverschilligheid" buitenlandse conflicten te bejegenen, aangezien ze zich voortdurend liet leiden door de „hoge belangen" van de Coburg-clan.[72]

Royaal bedeeld

Het Britse, Belgische en Portugese buitenlandse beleid kwam inderdaad ten dienste te staan van de Coburgse familiepolitiek. Zo probeerde nonkel Leopold in 1843 samen met Victoria en Albert in Londen en met Ferdinand junior in Lissabon, om de 13-jarige Spaanse koningin Isabella II te laten huwen met de 19-jarige Leopold, de derde zoon van nonkel Leopolds broer Ferdinand senior. Dat mislukte door toedoen van Frankrijk, net zoals de poging in 1862 om een Coburger – hetzij Ferdinand junior, inmiddels weduwnaar van „vette Marie" en vader van koning Peter V van Portugal; hetzij Leopolds tweede zoon Filip, de graaf van Vlaanderen; hetzij Albert en Victoria's tweede zoon Alfred, de hertog van Edinburgh en latere hertog van Coburg & Gotha – op de Griekse kroon te helpen.

In 1887 (maar toen was Leopold I reeds overleden) lukte echter wel de poging om een Ferdinand van een volgende generatie (namelijk de zoon van Augustus, de tweede zoon van Ferdinand senior) op de troon van Bulgarije te krijgen. Ook kreeg Leopolds eigen zoon, Filip, de graaf van Vlaanderen, in 1866 officieel de kroon van Roemenië aangeboden. Helaas, Filip weigerde. Indien hij aanvaard had, zou Roemenië de vijfde Coburg-monarchie geworden zijn en zou Filips zoon, onze latere koning Albert I, niet koning der Belgen maar koning van Roemenië zijn geworden.

Bijgevolg zat in het begin van de 20ste eeuw het geslacht Saksen-Coburg op liefst vier Europese tronen: België, Portugal, Groot-Brittannië en Bulgarije. Aangezien niet alleen Portugal maar ook Bulgarije in de loop van die eeuw een republiek werd, staan er vandaag nog slechts twee Coburg-tronen overeind. De huidige premier van Bulgarije, Simeon van Saksen-Coburg, is echter de in 1946 als kind afgezette Bulgaarse koning Simeon II. Hij behoort dus tot dezelfde familie als de Belgische koning Albert II en de Britse koningin Elizabeth II.

Ook de huidige koning van Zweden, Karel XVI Gustaaf, is een halve Coburger. Zijn moeder, Sybilla van Saksen-Coburg, is een tante van prins Andreas, de huidige hertog van Coburg & Gotha. Prins Andreas is een rechtstreekse afstammeling van Leopold, hertog van Albany, de vierde zoon van Victoria en Albert.



Het standbeeld van Albert van Saksen-Coburg (1819-1861) op het marktplein in Coburg. Het beeld werd in 1865 onthuld door zijn weduwe, de Britse koningin Victoria in aanwezigheid van haar acht kinderen. Volgens sommige bronnen is Albert de zoon van „onze" Leopold.

„Mijn kinderen"

Zoals hierboven reeds werd vermeld, zijn er ernstige aanwijzingen om te geloven dat Albert in werkelijkheid niet de zoon was van hertog Ernst van Coburg, maar wel van diens jongste broer Leopold – onze Leopold I. Indien dit waar is, dan is onze Leopold niet alleen de stamvader van de Belgische dynastie, maar ook van de Britse koninklijke familie. In persoonlijke brieven aan zijn oudste zus Sophie en haar man, graaf Emmanuel von Mensdorff-Pouilly, noemt Leopold zijn Engelse familieleden – Albert en Victoria en hun acht kinderen – „mijn Engelse kinderen."[73] Hij wilde overigens tussen hen begraven worden in ▶

[66] Vermeir, o.c., vol. I, p. 150.

[67] Sabbe, o.c., p. 260, Sylvain Van de Weyer, de Belgische ambassadeur in Londen, aan Leopold, 19 juli 1837.

[68] Viscount Esher (red.), *The Girlhood of Queen Victoria – A Selection from Her Majesty's Diaries 1832-1840,* Londen: John Murray, 1912, vol. I, p. 148, Leopold aan Victoria, 2 juni 1838.

[69] Benson en Esher, o.c., vol. I, pp. 60-61, Leopold aan Victoria, 13 mei 1836.

[70] Benson en Esher, o.c., vol. I, p. 271, Leopold aan Victoria, 1 februari 1840.

[71] Rhodes James, o.c., p. 222.

[72] Rhodes James, o.c., p. 219.

[73] Puraye en Lang, o.c., p. 403, Leopold aan Emmanuel von Mensdorff-Pouilly, 29 oktober 1851.



Koningin Victoria en haar afstammelingen op een familiebijeenkomst in Coburg in 1894.

de koninklijke crypte in Windsor. Zeer tot ongenoegen van koningin Victoria, die een standbeeld van Leopold liet plaatsen in Windsor, weigerde Leopold II op die laatste wens van zijn vader in te gaan, zodat hij vandaag begraven ligt in Laken, in het land van de Belgen die hij zo haatte.

Het had trouwens niet veel gescheeld of België was Leopold in 1848 kwijt geweest. Dat jaar kreeg hij immers de keizerstroon van zijn geboorteland aangeboden. Na diverse revoluties in Duitse steden, met inbegrip van Berlijn en Wenen, was in 1848 een pan-Duits parlement bijeengekomen in Frankfurt dat besloot om de Duitse keizerskroon aan Leopold aan te bieden. Leopold was bereid om de Belgische troon te verzaken voor de Duitse: hij zou zijn elf-jarige tweede zoon Filip op de Belgische troon plaatsen, met zijn broer, Ferdinand senior, als regent. Toen een Duitse gezant op 27 april 1848 in Brussel echter kwam meedelen dat de Duitse keizerskroon niet erfelijk zou zijn, wilde Leopold er niet meer van horen, ondanks het feit dat zijn neef, prins Karl von Leiningen, de zoon van Leopolds jongste zus (en halfbroer van de Britse koningin Victoria), premier van de Duitse Confederatie werd.

Leopolds beslissing bleek uiteindelijk de juiste, want reeds na luttele maanden hield de pan-Duitse unie, die zowel Pruisen als Oostenrijk omvatte, op te bestaan. Dit betekende echter niet dat de macht van de Coburg-clan in Pruisen en Oostenrijk taande. De oudste dochter van Victoria en Albert huwde immers met de Pruisische kroonprins (het was overigens nonkel Leopold die het meisje samen met Albert naar het altaar begeleidde). Ook in Wenen had de clan een vinger in de pap, via de Oostenrijkse minister van Buitenlandse Zaken, Alexander von Mensdorff-Pouilly, de zoon van Leopolds oudste zus Sophie.

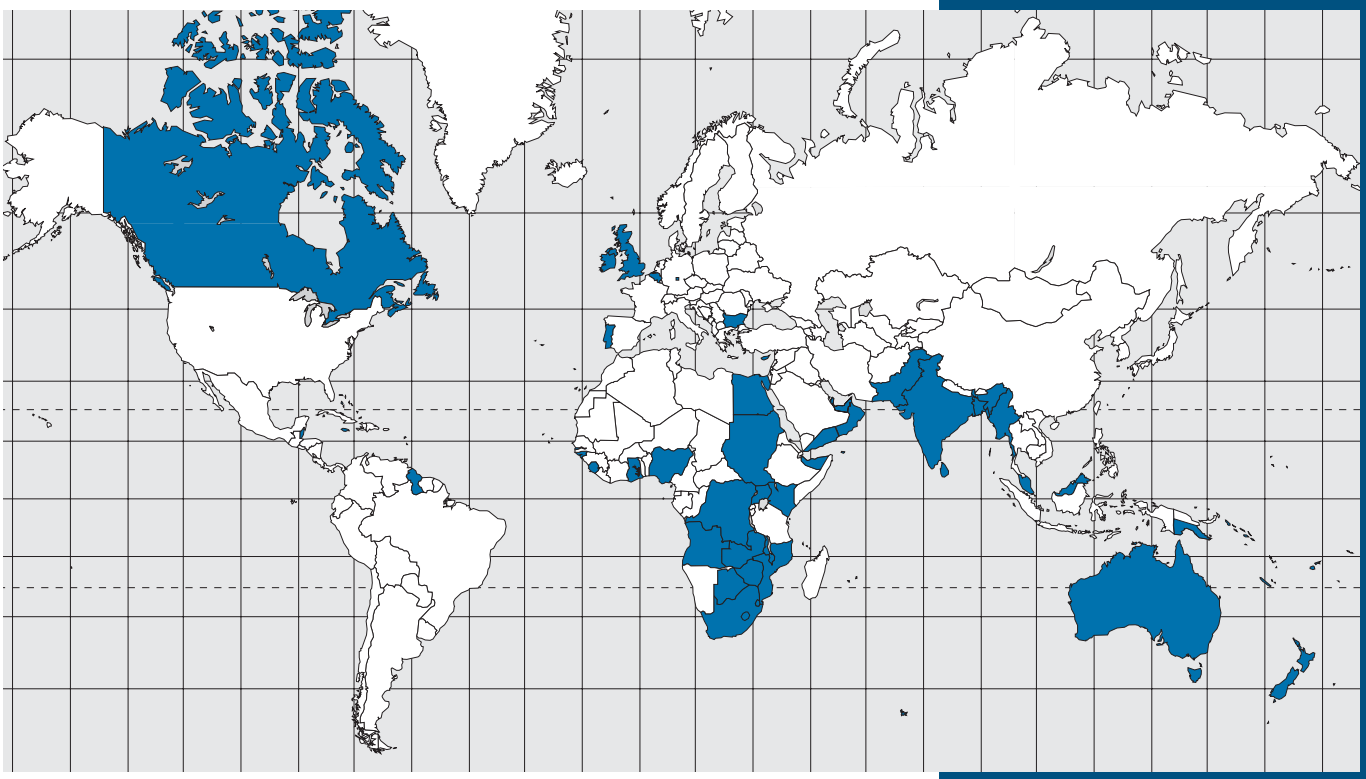
[74] Sabbe, o.c., p. 134, Leopold aan Charles Rogier, 13 maart 1865.

[75] Stengers, o.c., p. 13, Leopold aan baron d'Anethan, 27 oktober 1845.

[76] Stengers, o.c., p. 13, Leopold aan Jean-Baptiste Nothomb, 6 januari 1846.

Zo strekte het Coburg-netwerk zich uit over de machtigste staten ter wereld en slaagde Leopold erin om de internationale gemeenschap tot beschermers van de kunstmatige constructie België te maken. Dit was een argument dat hij veelvuldig gebruikte om het Belgische establishment te chanteren. „Vergeet niet dat deze dynastie niet zonder belang is want men zal er u geen andere geven," schreef hij in 1865 aan eersteminister Charles Rogier toen hij eiste dat de regering voor hem een paleis in Oostende zou bouwen.[74] „België bestaat als staat enkel en alleen omwille van zijn koning; het is uitsluitend zijn dynastie die het behoedt voor een onmiddellijk uiteenvallen of misschien zelfs een burgeroorlog," vermaande hij minister van Buitenlandse Zaken, baron d'Anethan.[75] En aan eersteminister Jean-Baptiste Nothomb zei hij: „De dynastie is de rots waarop het politieke bestaan van dit land exclusief is gebaseerd."[76] Dat was geen overdrijving: Leopold I schiep België naar zijn beeld en gelijkenis. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zijn onderdanen van hun vorst leerden om de staat uitsluitend te zien als een instrument om de eigen zakken te vullen.

Zo strekte het Coburg-netwerk zich uit over de machtigste staten ter wereld en slaagde Leopold erin om de internationale gemeenschap tot beschermers van de kunstmatige staat België te maken. Dit was een argument dat hij veelvuldig gebruikte om het Belgische establishment te chanteren.



Rond 1900 regeerden mannelijke Coburgs over bijna een derde van de wereld. Het grootste familiale concern aller tijden.



Franz
1750–1806
5de regerende hertog van Coburg–Saalfeld
x Augusta van Reuss–Ebersdorff
1757–1831

Leopold I
1790–1865
Prins van Saksen–Coburg-Saalfeld (1826: Saksen–Coburg & Gotha)
hertog in Saksen, markgraaf van Meissen,
landgraaf vanThuringen, graaf van Henneberg, enz.
Koning der Belgen 1831
x (1) 1816 Charlotte van Groot–Brittannië & Hannover, 1796–1817
x (2) 1829 Caroline Bauer, 1808–1877
x (3) 1832 Louise van Orléans, 1812–1850

1 dood-geboren zoon 1817

? *Albert* 1819–1861 x Victoria Koningin van Groot–Brittannië en Ierland
Koningen van Groot–Brittannië

3 Louis-Philippe 1833–1834

3 **Leopold II** 1835–1909
Hertog van Brabant
Koning der Belgen 1865
x (1) 1853 Marie–Henriette van Habsburg, 1836-1902
x (2) 1909 Blanche Delacroix, 1883-1948

3 Philip 1837–1905
Graaf van Vlaanderen
x 1867 Marie van Hohenzollern-Sigmaringen, 1845–1912
2 zonen, 3 dochters (o.a. **Albert I, Koning der Belgen 1909**)

3 Charlotte 1840–1927
Keizerin van Mexico 1863
x 1857 Maximiliaan van Habsburg, 1832–1867

(ill.) *Georges Meyer* 1849–1904
Baron van Epping-hoven
3 kinderen

(ill.) *Arthur Meyer* 1852–1940
Baron van Eppinghoven
1 dochter

1 Louise 1858–1924
x 1875 Filip van Saksen–Coburg–Kohary, 1844–1921
gescheiden 1907

Leopold van Saksen–C.–Kohary 1878–1916

Dorothea 1881–1967
x 1898 Ernst van Sleeswijk–Holstein-Sonderburg–Augustenburg, +1921
geadopteerde kinderen

1 Leopold 1859–1869
Graaf van Henegouwen

1 Stephanie 1864–1945
x (1) 1881 Rudolf van Habsburg, +1889
x (2) 1900 Elmyr Lonyay, 1863–1946

1 Elizabeth 1883–1963
x (1) 1902 Otto van Windisch–Graetz, 1873–1952
gescheiden 1924
x (2) 1948 Leopold Petznek, 1881–1956

1 4 kinderen

1 Clementine 1872–1955
x 1910 Victor Napoleon, 1862–1926

Marie–Clotilde 1912–1996
x 1938 Sergej de Witt, 1892–1990
10 kinderen

Louis Napoleon 1914–1997
x 1949 Alix de Foresta (° 1926)
2 zonen, 2 dochters

2 Lucien 1906–1984
Hertog van Tervuren
x 1927 Lucie Mundutey

2 Philip 1907–1914
Graaf van Ravenstein

Secessie 1, okt.-nov.-dec. 2000

- Mr. Paul Belien & Dr. Alexandra Colen, *De grenzen aftasten, pp. 3-7.*
- Mr. Paul Belien, *Een Zwitsers systeem voor Vlaanderen, pp. 8-11.*
- Mr. Paul Belien, *De Separatistische Internationale, pp. 12-13.*
- Mr. Dirk Hoebeek, *Is België illegaal? pp. 14-20.*
- Mr. Paul Belien, *Vlaamse secessie in een geopolitieke context, pp. 21-35.*
- Dr. Alexandra Colen, *Deze 55.000 BF zijn van u, p. 36.*

Secessie 2, jan.-feb.-maart 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Over paradoxen en paradigma's, p. 3.*
- André Monteyne, *De stadstaat Brussel en de Vlamingen, pp. 4-11.*
- Mr. Paul Belien, *Gebelgde Britten: The English Patient, pp. 12-17.*
- Dr. Jos Verhulst, *Directe democratie: wat, waar en hoe, pp. 18-24.*
- Prof. dr. Juul Hannes, *De prijs van België was altijd hoog, pp. 25-37.*
- Dr. Steven Yates, *Thomas S. Kuhn, de Kulturkampf en de Secessie-idee, pp. 38-46.*
- Dr. Gerard Bodifée, *Groot zijn is gevaarlijk, p. 47.*

Secessie 3, april-mei-juni 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Naar twee nieuwe Nederlandse naties? p. 3.*
- Prof. dr. Matthias Storme, *Doe Vlaanderen recht: splits de Belgische justitie, pp. 4-15.*
- Dr. Marc Platel, *„Brussel, ook onze hoofdstad", pp. 16-24.*
- Dr. Koenraad Elst, *Het ene separatisme is het andere niet, pp. 25-33.*
- Mr. Paul Belien, *Het rattachisme als dreigement, pp. 34-39.*

Secessie 4, juli-aug.-sept. 2001

- Dr. Alexandra Colen, *@secessie.nu, p. 3.*
- Redactie, *De 192 soevereine naties plus Vlaanderen, pp. 4-6.*
- Prof. dr. Raoul Van Caenegem, *Middeleeuws Vlaanderen en de wortels van de moderne democratie, pp. 7-18.*
- Mr. Paul Belien, *De legitimatie van de Belgische secessie, pp. 19-23.*
- Manu Ruys, *De Brusselse vervreemding, pp. 24-28.*
- Brigitte Grouwels, *Lambermont: een schaamteloze Vlaamse capitulatie, pp. 29-35.*

Secessie 5, okt.-nov.-dec. 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Vlaanderen internationaal, p. 3.*
- Amb. Theo L.R. Lansloot, *Vlaanderen versus de Raad van Europa, pp. 4-9.*
- André Monteyne, *Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid, pp. 10-19.*
- Mr. Paul Belien, *Land of Hope and Glory. Ook voor ons, pp. 20-35.*

Secessie 6, jan.-feb.-maart 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Ga uw weg, p. 2.*
- Dr. Guido Naets, *Vlaanderen als EU-lidstaat, pp. 3-12.*
- Mr. Paul Belien, *Minderheden: het paard van Troje, pp. 13-19.*
- Mr. Bart Laeremans, *Hoe meer Vlaamsgezinde partijen, hoe liever, pp. 20-25.*
- André Monteyne, *Het verdriet van Brussel, pp. 26-39.*

Secessie 7, april-mei-juni 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Intellectuele collaboratie, p. 2.*
- Prof. dr. Eric Ponette, *Argumenten voor een Vlaamse Sociale Zekerheid, pp. 3-16.*
- Prof. dr. Boudewijn Bouckaert, *Competitief federalisme: een remedie voor inefficiënte overheden? pp. 17-24.*
- Prof. dr. Eric Defoort, *„Onkuisheid", pp. 25-26.*
- Mr. Paul Belien, *Een mythe doorprikt: „Vlaanderen als bakermat van racisme en antisemitisme", pp. 27-35.*
- André Monteyne, *Kieswethervorming: Vlamingen betalen 3 keer, Franstaligen krijgen bonus, pp. 36-39.*

Secessie 8, juli-aug.-sept. 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Van verleden naar toekomst, p. 2.*
- Frieda Brepoels, *Sporen in Vlaamse handen voor een leefbare mobiliteit, pp. 3-8.*
- Jan Neckers, *Waarom zijn wij zo braaf? pp. 9-16.*
- Dr. Jos Verhulst, *Alleen de werkelijkheid telt... Het referendum en de Belgische Grondwet, pp. 17-28.*
- André Monteyne, *CD&V-confederalisme: een uitweg voor de Brusselse Vlamingen? pp. 29-35.*

Secessie 9, okt.-nov.-dec. 2002

- Dr. Alexandra Colen, *De Belgische kakocratie, p. 2.*
- Mr. Luc Deconinck, *Bedenkingen bij de kieswethervorming, pp. 3-10.*
- Mr. Paul Belien, *Gekochte loyaliteit, pp. 11-26.*
- Mr. Herman Suykerbuyk, *Gedaan met klagen en zagen: Naar een nieuw project voor de Vlaamse Beweging, pp. 27-34.*

Secessie 10, jan.-feb.-maart. 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Durf in de waarheid leven, p. 2.*
- Mr. Dirk Crols, *Het Balticum: van Russische naar Europese hegemonie, pp. 3-12.*
- Erik Martens, *Incivisme in steen en brons, pp. 13-20.*
- Prof. dr. Matthias Storme, *Geworteld en gelaagd: over identiteit, pp. 21-34.*

Secessie 11, april-mei-juni. 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Vrijheid in het hart van Europa, p. 2.*
- Mr. Paul Belien, *Op zoek naar het Vlaams nationaal belang, pp. 3-10.*
- Prof. dr. Boudewijn Bouckaert, *Welke weg voor Vlaanderen: Atlantisch of Euraziatisch?, pp. 11-15.*
- André Monteyne, *Naar een nieuwe Europese hoofdstad?, pp. 16-28.*
- Louis Van Roy, *Geen plaats voor Vlaanderen in een Duits Europa, pp. 29-35.*

Secessie 12, juli-aug.-sept. 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Voor vrijheid en democratie, p. 2.*
- Mr. Paul Belien, *Over de constructie van naties en staten, pp. 3-14.*
- Prof. dr. Roger Scruton, *De Verenigde Staten, de Verenigde Naties en de toekomst van de natiestaat, pp. 15-29.*
- Dr. Koenraad Elst, *De sovjetisering van de democratie, pp. 30-35.*

Secessie 13, okt.-nov.-dec. 2003

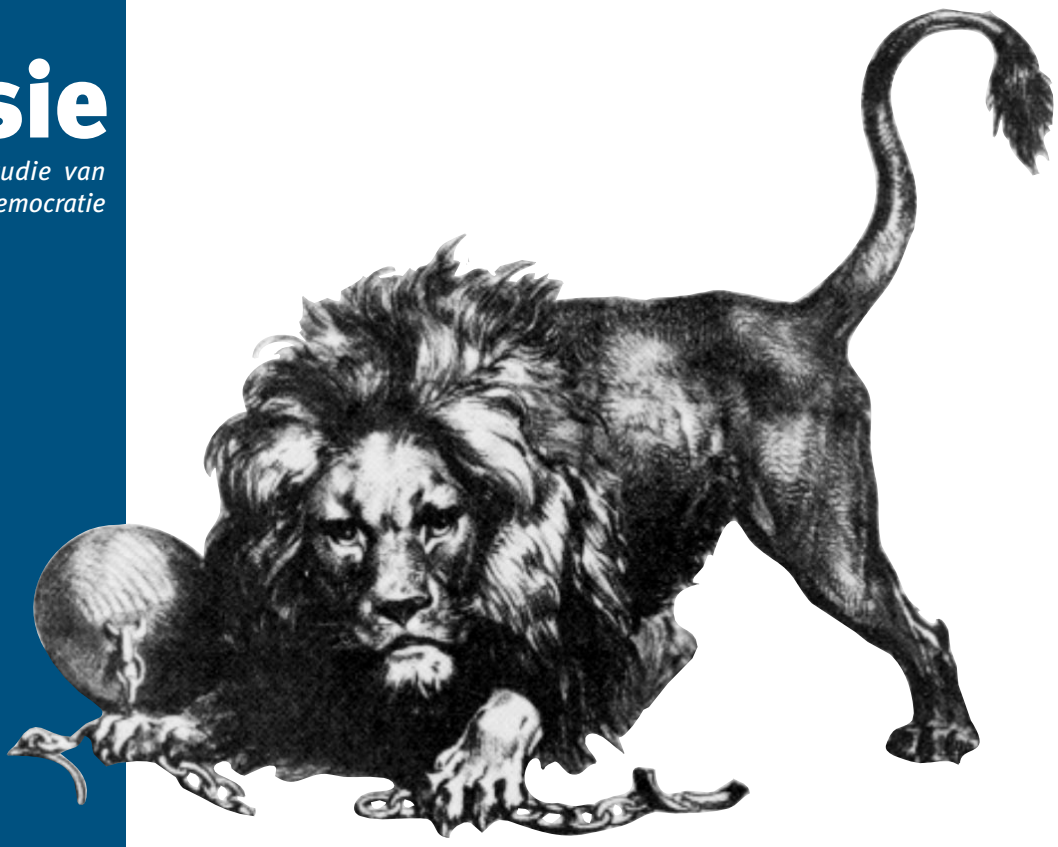
- Dr. Alexandra Colen, *Vervreemding, p. 2.*
- Guido Tastenhoye, *België gebruikt „allochtonisering" tegen de Vlaamse belangen, p. 3-10.*
- Hubert De Sy, *Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?, p. 11-19.*
- Mr. Johan Demol, *Niets nieuws onder de zon: de vreemde overheersing van Vlaanderen, p. 20-23.*
- Erik Martens, *Zwitserland 1798-1803: strijd om een eigen democratie, p. 24-35.*

Secessie 14, jan.-feb.-maart 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Een historisch ongeluk, p. 2.*
- Mr. Paul Belien, *Hoe Coburg de wereld veroverde, p. 3-30.*

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Een uitgave van het
Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

Verantw. uitg.:
Dr. Alexandra Colen
Sint-Paulusstraat 70
2400 Mol

Hoofdredacteur:
Mr. Paul Belien

Nr. 14
Driemaandelijks:
januari – februari – maart 2004

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

www.secessie.nu

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis. Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:*

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie, Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

** Aanbod niet geldig in het buitenland.*

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Dr. *Alexandra* COLEN: **Rechtvaardige rechters?** 2

Nr. 15

Driemaandelijks: april - mei - juni 2004

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Rechtvaardige rechters?



Secessie is geen partijblad. Het telt lezers en medewerkers van verschillende partijen. Toch kunnen wij in dit nummer niet anders dan uitgebreid stilstaan bij de veroordeling van drie vzw's van het Vlaams Blok door het Gentse Hof van Beroep op 21 april. Manu Ruys merkte op dat het VB „niet zozeer om racistische oprispingen [wordt] afgekeurd. Het wordt hoofdzakelijk wegens zijn republikeinse separatisme gevreesd en bestreden."[1] Yves Desmet en Mia Barones Doornaert hebben Ruys zwaar bekritiseerd om deze woorden,[2] maar de tegenstanders van het VB hebben er zelf nooit twijfel over laten bestaan dat zij het VB willen liquideren omdat het „het voortbestaan van de staat" bedreigt. Men kan dit lezen in de grondige (en ontluisterende) analyse die **Mr. Dirk Crols** voor ons maakte van de vuile oorlog van het Belgische regime tegen het VB.

De tweede medewerker aan dit nummer is **Dr. Paul Doevenspeck**. Deze vooraanstaande figuur uit de Antwerpse Volksunie leidde samen met Hugo Schiltz 25 jaar lang het advocatenvennootschap Schiltz-Doevenspeck. Ook hij brengt ons een historische kroniek. Niet van de strijd van België tegen het VB, maar wel van de leegloop van zijn vroegere partij in het VB. Naarmate de Volksunie onder impuls van Schiltz steeds meer naar links opschoof, stapte verkiezing na verkiezing de rechtervleugel van deze partij over naar het VB. Aldus werd beetje na beetje de Volksunie steeds linkser en het VB steeds minder hard, althans inzake het migrantendossier, maar niet inzake het Vlaamse secessionisme. Het is een interessante analyse die verklaart waarom de Gentse rechters in hun arrest geen rekening hielden met recente evoluties in het migrantenstandpunt van de partij. Indien het VB inderdaad veroordeeld werd omwille van zijn republikeins separatisme, dan – en alleen dan – deed zich de laatste jaren in de ogen van het regime geen positieve evolutie voor.

We sluiten af met een bijdrage van **Prof. Dr. Eric Ponette**. Hij houdt een pleidooi voor de overdracht van het hele gezondheidsbeleid, met inbegrip van de ziekteverzekering, naar de gemeenschappen. Ook deze bijdrage is brandend actueel, aangezien zowel de *Christelijke Mutualiteiten* als minister van Volksgezondheid Rudy Demotte (PS) recent uitpakten met cijfers over de uitgaven in de ziektekostenverzekering. Prof. Ponette berekende voor ons dat in deze sector de jaarlijkse transfers van Vlaanderen naar Brussel en Wallonië zo'n 1 miljard euro bedragen.

Plaatsgebrek belet ons om dieper in te gaan op een ander actueel thema, het hete hangijzer van de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde. Aangezien we ons terzake weinig illusies maken (en bijgevolg niet van mening zijn dat de eis van de Vlaams-Brabantse burgemeesters dat B-H-V nog voor de verkiezingen van 13 juni wordt gesplitst, ingewilligd zal worden) verschuiven we een bijdrage hierover naar een volgend nummer. Dat hebt u van ons nog tegoed. Ik wil dit editoriaal echter niet afsluiten zonder Paul Belien, de hoofdredacteur van dit blad, te feliciteren met het behalen van zijn doctoraatstitel in Groot-Brittannië. Het gebeurt niet vaak dat *Secessie* verschijnt zonder een bijdrage van zijn hand, maar deze keer had hij een bijzonder goed excuus.

Alexandra Colen*

[1] Manu Ruys, „Vlaams Blok-arrest wekt begrijpelijk onbehagen." *De Tijd*, 26 april 2004.

[2] Ruys kreeg vervolgens de steun van: Roger Van Houtte, „De jacht op een symbool." *Gazet Van Antwerpen*, 7 mei 2004.

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Blok en uitgeefster van *Secessie*.

Kroniek van een aangekondigde politieke moord

Dirk Crols toont aan dat het Vlaams Blok veroordeeld werd, niet wegens „racisme" maar omdat het een bedreiging vormt voor het voortbestaan van België. De tegenstanders van de grootste Vlaams-secessionistische partij in de Belgische geschiedenis lieten daarover nooit enig misverstand bestaan.

In zijn arrest van 21 april 2004 kwalificeerde het Hof van Beroep van Gent het Vlaams Blok als een racistische organisatie die aanzet tot discriminatie en haat ten aanzien van vreemdelingen. Indien het Hof van Cassatie deze uitspraak niet verbreekt houdt het Vlaams Blok op te bestaan als politieke partij. Daarmee nadert de *„kroniek van een aangekondigde politieke moord"*[1] haar einde. Het arrest is immers een pure *politieke liquidatie* die volledig kadert in een oorlog die al vijftien jaar door het Belgisch regime tegen de Vlaams-nationale oppositie gevoerd wordt.[2] Dit is een verhaal dat kan opgedeeld worden in drie grote bedrijven.

I. Van Commissariaat naar Centrum: de institutionalisering van de inquisitie tegen het Vlaams Blok (1988-1995)

Paula D'Hondt en het Vlaams Blok

Onze kroniek begint in oktober 1988. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988 behaalde het Vlaams Blok bijna 18% van de stemmen in haar bastion Antwerpen. Er was echter ook zetelwinst ver buiten Antwerpen-stad en in Oost-Vlaanderen. Vrijwel ogenblikkelijk werd de demonisering van het Vlaams Blok door de gevestigde machten en politieke partijen in de steigers gezet. In november 1988 stelde de toenmalige minister van binnenlandse zaken en SP-kopstuk, Louis Tobback, dat het Vlaams Blok een ziekte is, een gevaar voor de democratie dat *met alle middelen* (eigen cursivering) moet worden bestreden.[3]

De gevestigde machten voelden de bui hangen en schoten in paniek. De toenmalige eersteminister Wilfried Martens (CVP) stelde Paula D'Hondt aan als Koninklijk Commissaris voor Migrantenzaken om de opgang van het Vlaams Blok te stuiten.[4] Vanaf haar aanstelling zette Paula D'Hondt de aanval in tegen het Vlaams Blok. Daarbij schuwde ze de meest grove leugens, verdachtmakingen, beledigingen en insinuaties niet en legde ze bijvoorbeeld zonder verpinken de link tussen het Vlaams Blok, de holocaust en de NSDAP.[5]

Pater Leman en het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding

De échte politieke dijkbreuk kwam er met de parlementsverkiezingen van 24 november 1991: het Vlaams Blok behaalde 10,4% van de Vlaamse stemmen. In de Kamer sprong het Vlaams Blok van 2 naar 12 parlementsleden, in de Senaat van 1 naar 6. CVP, SP en VU verloren samen 25 zetels. De pers en de politieke partijen waren verbijsterd.[6] De tijd was met andere woorden rijp voor een volwaardige instelling die de strijd tegen het Vlaams Blok grootscheeps zou aanvatten. De oprichting van een dergelijke instelling werd door Paula D'Hondt reeds in november 1989 aangekondigd. Een zogenaamd nationaal centrum tegen de discriminatie maakte tezamen met een Hoge Raad voor de Islamieten, de versoepeling van de nationaliteitswetgeving en de openstelling van het openbaar ambt voor vreemdelingen deel uit van 81 concrete beleidsvoorstellen.[7] Over de eigenlijke doelstelling van dit centrum lichtte ze een jaar later reeds een tipje van de sluier: *„een hoog moreel organisme dat onderzoek kan doen naar discriminatie, kan sanctioneren, een beleid kan uitwerken. Dat is belangrijk. Ten bewijze: het was het allereerste voorstel waar het Vlaams Blok heidens woest op reageerde. Dat hadden ze meteen begrepen, hoe gevaarlijk zo'n orgaan voor hen kan zijn."*[8] (eigen onderlijning)

---

[1] Luc Van der Kelen, *Het Laatste Nieuws*, 22 april 2004.

[2] Manu Ruys in: *De Tijd*, 26 april 2004.

[3] „Het Vlaams Blok is een ziekte en kan geen politieke factor in België zijn. Het is betreurenswaardig dat dergelijke beweging zo een grote vertegenwoordiging in de Antwerpse gemeenteraad gekregen heeft. Extreem-rechts betekent een gevaar voor de democratie en moet met alle middelen bestreden worden." (Louis Tobback in *Avro's Televizier*, 7 nov. 1988).

[4] Ondanks haar mooie theoretische opdracht, namelijk het onderzoek naar en het voorstellen van de noodzakelijke maatregelen inzake de migrantenproblematiek (Koninklijk Besluit dd. 7 maart 1989), was dit haar eigenlijk doel. Dit werd later ook door Paula D'Hondt zélf toegegeven, zie: Hans Buddingh, „'Snelbelgwet' als wapen in de strijd tegen xenofobie," in: *Dossier Multiculturele Samenleving*, 26 april 2000, op: www.nrc.nl/W2/Lab/Multicultureel/000426a.html Ook Jan Blommaert en Albert Martens spreken van een „halve paniekmaatregel" na de electorale doorbraak van het Vlaams Blok in 1988 (Jan Blommaert en Albert Martens, *Van Blok tot Bouwsteen*, Berchem: EPO, 1999, p. 13.

[5] Filip Dewinter, *Weg met ons? Antwoord aan Paula D'Hondt*, Antwerpen: Uitgeverij Tyr, pp. 23-26; Filip Dewinter, *Zwartboek Paula D'Hondt. Een analyse van twee jaar Paula D'Hondt: Koninklijk Commissaris, Woordvoerster van de regering inzake het integratiebeleid en spreekbuis van de pro-immigratielobby;* Paula D'Hondt, *Mens voor Mens. Een openhartig gesprek over het migrantenbeleid. Opgetekend door Manu Adriaens*, Leuven: Kritak, 1991, pp. 16-19.

Reeds in het regeerakkoord van 9 maart 1992 werd de oprichting van een Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (CGKR) beklonken. Naar Belgische normen ging de uitvoering van dit „beleid" zeer snel. Het Centrum kreeg zeer snel een rechtsgrondslag.

Het CGKR is een instelling die rechtstreeks onder de bevoegdheid van de eersteminister valt en werkt met gelden die voortvloeien uit de begroting van de eersteminister. Grote baas van het CGKR werd de dominicanenpater Johan Leman, de vroegere kabinetschef van Paula D'Hondt. Pater Leman zou zich zeer snel ontpoppen als een professionele Vlaams Blok-bestrijder. Los van de figuur van Leman is het zo dat het Centrum een uitermate gepolitiseerde instelling is en dat alle politieke partijen in deze instelling baat hebben bij de bestrijding en uitschakeling van het Vlaams Blok. De Franstalige partijen domineren overduidelijk het Centrum.[9] Zij hebben uiteraard belang bij de uitschakeling van een Vlaamse onafhankelijkheidspartij die de miljardentransfers in gevaar brengt. Veelbetekenend was dat tot voor kort de PS'er Jean Cornil Adjunct-Directeur was van het Centrum. Cornil zou later voor de PS in de Senaat gaan zetelen en het ene na het andere wetsvoorstel tegen het Vlaams Blok indienen.

Het vroegere Koninklijke Commissariaat had geen „tanden." Zoals Paula D'Hondt zelf had aangekondigd, kreeg het CGKR die wel. Het CGKR kreeg inderdaad de bevoegdheid om personen of verenigingen rechtstreeks te dagvaarden voor de correctionele rechtbank.[10]

Ook andere instellingen van openbaar nut en verenigingen[11] verkregen de bevoegdheid om mensen of instellingen te vervolgen wegens een schending van de Antiracismewet. Deze privatisering van het vervolgingsbeleid werd door Professor em. Robert Senelle als het *„nakende einde van de Belgische rechtsstaat"* bestempeld.[12] Ook Professor Raf Verstraeten ageerde in een van zijn werken tegen het vorderingsrecht van private organisaties. Hij schreef dat het privaat initiatief tot strafvervolging iemand in de positie van „verdachte" manoeuvreert zonder objectieve waarborgen tegen chantage, diskrediet of onscrupuleuze haatcampagnes. Bovendien zou op deze manier een private persoon verheven worden tot de rang van „pseudo-procureur" en deze aldus verworden tot een rivaal van het Openbaar Ministerie.[13] Ongelooflijk maar waar. Tien jaar na deze stelling zou Professor Verstraeten optreden als de belangrijkste advocaat van het CGKR in de strafprocedure tegen de drie vzw's van het Vlaams Blok.

Het *proces van de* Liga *voor de* Rechten *van de* Mens *tegen het* Vlaams Blok

De bezorgdheid van Professor Senelle vloeide ongetwijfeld voort uit het proces dat de Liga voor de Rechten van de Mens eind 1993 inspande tegen twee kaderleden van het Vlaams Blok en dat op 6 september 1994 door de Brusselse correctionele rechtbank werd beslecht. Officieel ging het om de vervolging van Koen Dillen en Hans Carpels (niet toevallig respectievelijk zoon en schoonzoon van de toenmalige Vlaams Blok-voorzitter Karel Dillen die men symbolisch wou treffen). In werkelijkheid nam de Liga met niets minder genoegen dan de ontbinding van het Vlaams Blok. De Liga kloeg Carpels en Dillen immers niet aan wegens het verspreiden van zogenaamd racistische pamfletten[14] maar wél wegens hun lidmaatschap van het zogenaamd racistische Vlaams Blok.[15] Een strafrechtelijke veroordeling van Carpels en Dillen zou lidmaatschap van de politieke partij Vlaams Blok strafbaar stellen[16] en derhalve leiden tot het einde van de partij. De plannen van de Liga[17] gingen evenwel niet door. Volgens de Brusselse correctionele rechtbank kwam een van de ten laste gelegde feiten neer op de beschuldiging van een drukpersmisdrijf en daarvoor was enkel het Hof van Assisen bevoegd.

De *eerste stappen inzake de partijfinanciering*: Eerdekens I

Tezamen met de oprichting van het CGKR werd in het parlement het eerste

---

[6] Over dit alles: *Vlaams Blok: 20 jaar rebel 1977-1997*, pp. 45-99.

[7] *De Morgen*, 24 nov. 1989; *Het Volk*, 24 nov. 1989.

[8] *De Morgen*, 21 nov. 1990.

[9] Eric Donckier, „Opletten," *Het Belang van Limburg*, 19 nov. 2003; *Gazet van Antwerpen*, 27 aug. 2003.

[10] Artikel 5, 3° van de wet van 15 feb. 1993.

[11] Deze instellingen en verenigingen die op de dag van de feiten sedert ten minste vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezitten, en zich statutair tot doel stellen de rechten van de mens te verdedigen of discriminatie te bestrijden.

[12] „Het recht toekennen aan private rechtspersonen om hun medeburgers voor de strafrechter te brengen en zulks zonder enige bemoeiing van het openbaar ministerie is een grove schending van de grondbeginselen die onze democratie schragen." (Robert Senelle, „Het nakende einde van de Belgische rechtsstaat," *De Standaard*, 19 dec. 1994).

[13] Raf Verstraeten, *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek. Het slachtoffer in het strafproces.*, Antwerpen: Maklu Uitgevers, 1990, nrs. 709-710.

[14] De beschuldiging van een drukpersmisdrijf zou immers voor het Hof van Assisen moeten komen en daarvoor was de Liga bevreesd. Na de uitspraak stelde de Liga dat er in geen geval een proces voor het Hof van Assisen zou gevoerd worden omdat immers bij de vorige verkiezingen gemiddeld 1 jurylid op 4 voor het Vlaams Blok gestemd had (*De Standaard*, 7 sep. 1994).

[15] Over het proces van de Liga tegen het Vlaams Blok, de geprivatiseerde rechtsvervolging en enkele fundamentele juridisch problematische aspecten van de Antiracismewet, zie in detail: Jurgen Ceder, „Proces tegen het Vlaams Blok is een verkrachting van de rechtsstaat," *Nucleus*, nov. 1994.

[16] Daarop werd ook expliciet gewezen door *De Financieel-Economische Tijd*, 7 sep. 1994.

[17] Raadsman van de Liga was Eddy Boutmans, de latere Agalev-staatssecretaris voor Ontwikkelingszaken gedurende de regering Verhofstadt I (1999-2003).

wetsvoorstel ingediend, gericht op het uiteindelijk afnemen van de partijfinanciering van het Vlaams Blok.

Wat betreft de partijfinanciering was er voor 1989 enkel sprake van een systeem van privé-financiering, gecombineerd met indirecte overheidsfinanciering zoals de parlementaire vergoeding, de financiering van fracties, bepaalde voordelen bij het voeren van verkiezingscampagnes. Hierin kwam verandering met de Wet van 4 juli 1989 betreffende de partijfinanciering.[18] Deze wet voerde een openbare financiering in en legde de privé-financiering sterk aan banden.[19] Gezien de mogelijkheden voor politieke partijen op het vlak van privé-financiering door deze wet sterk aan banden werden gelegd, werden politieke partijen totaal afhankelijk van overheidsfinanciering. Om propaganda te maken en kiezers te overtuigen heeft een moderne politieke partij enorm veel geld nodig. Indien de geldkraan wordt dichtgedraaid, betekent dit voor een partij simpelweg het einde.[20]

Het was derhalve niet verwonderlijk dat na de eerste doorbraak van het Vlaams Blok op 24 november 1991, de eerste wetsvoorstellen werden ingediend om de overheidstoelage van het Vlaams Blok af te nemen.

Op 12 juli 1993 lanceerde PS-Kamerlid Claude Eerdekens het eerste offensief. Zijn wetsvoorstel[21] beoogde de invoering van een artikel 15bis in de wet van 4 juli 1989 dat elke partij zou verplichten om in haar statuten of programma het respect voor de rechten van de mens in te schrijven. Uiteraard was niet het respect voor de rechten van de mens, maar wel het Vlaamse onafhankelijkheidsstandpunt van het steeds sterker wordende Vlaams Blok de bekommernis van Eerdekens. Tijdens de bespreking van het wetsvoorstel in de Kamercommissie voor binnenlandse zaken gaf hij aan dat in de toekomst de Controlecommissie – bestaande uit politici – zou controleren of een partij werkelijk de mensenrechten respecteert. Indien dit niet het geval was, zouden de dotaties voor die partij worden „opgeschort."[22]

Niet iedereen was gelukkig met dit misbruik van de wet van 4 juli 1989.[23] VLD-Kamerlid Pierco wees erop dat hiermee een *„ongelukkig precedent"* werd geschapen en dat een verbintenis tot het naleven van fundamentele rechten en vrijheden enkel op vrijwillige basis door een partij kan worden aangegaan. Hij voegde er aan toe dat de grootte van een overheidsfinanciering afhankelijk is van het aantal stemmen en dat een politieke partij door de kiezer kan worden afgestraft indien ze de mensenrechten met de voeten treedt. Daardoor wordt ze ook automatisch qua financiering gesanctioneerd.[24] Het mocht niet baten. Het wetsvoorstel werd in ijltempo door Kamer en Senaat gesluisd en artikel 15bis in de wet ingeschreven.[25]

II. Dehaene II en het smeden van de 'drietand' (1995-1999)

Zowel bij de Europese verkiezingen van 12 juni 1994 als de gemeente- en provincieraadsverkiezingen in oktober 1994 boekte het Vlaams Blok een grote overwinning. De partij ging er ook bij de parlementsverkiezingen van 21 mei 1995 op vooruit.[26] Het logische gevolg hiervan was een opgedreven offensief tegen de partij.

De *partijfinanciering*: E*erdekens* II

De inschrijving van artikel 15bis in de wet van 4 juli 1989 bleef zonder gevolgen. Om het Vlaams Blok effectief zijn geld af te nemen had de bepaling „tanden" nodig. Daarom werd er door de twee PS-Kamerleden Claude Eerdekens en Charles Janssens op 23 juni 1997 een tweede wetsvoorstel[27] ingediend om *„eindelijk een concrete tenuitvoerlegging"* te bekomen van artikel 15bis. De eigenlijke doelstelling werd door de indieners niet onder stoelen of banken gestoken. Voor de twee PS'ers was het met name onaanvaardbaar dat *„een of meer partijen die de ondermijning van de democratische fundamenten van ons land en het voortbestaan van de Staat voor ogen hebben* (eigen onderlijning), *voortaan nog zouden worden gefinancierd door de Natie."*[28]

---

[18] Wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de partijen.

[19] Sinds de inwerkingtreding van deze wet waren giften van rechtspersonen verboden en werd het bedrag dat natuurlijke personen jaarlijks voortaan aan een politieke partij mochten geven, beperkt tot 20.000 Belgische franken (Johan Vande Lanotte en Goedele Goedertier, *Overzicht publiek recht*, Brugge: die Keure, 2001, nr. 1011).

[20] De tegenstanders van het Vlaams Blok weten dit uiteraard zeer goed. Zo stelde Paul Pataer, voorzitter van de Liga voor de Rechten van de Mens, en tezamen met het CGKR dagende partij in het „groot proces" tegen het Vlaams Blok, dat de inzet van het proces het opdoeken van het Vlaams Blok is. In het geval van een veroordeling van de drie vzw's zou het Vlaams Blok worden drooggelegd, hetgeen zou leiden tot de ondergang van de partij (Vraaggesprek in het weekblad *Knack*, 25 oktober 2000).

[21] Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven, de financiering en de open boekhouding van de partijen (*Parl. Stuk*. Kamer 1992-93, nr. 1113/1, 2).

[22] Dat het wetsvoorstel overduidelijk enkel en alleen tegen het Vlaams Blok was gericht werd ook expliciet gesteld door *De Financieel-Economische Tijd*, 23 nov. 1994.

[23] Ironisch maar waar. De officiële bedoeling van de wetgever van 4 juli 1989 was om het democratisch gehalte van de rechtsstaat te verhogen en de *financiële gelijkheid tussen de verschillende partijen* (eigen cursivering) te bewerkstelligen. De geest van de wetgever werd dus door Eerdekens en co. verkracht.

[24] Verslag namens de Commissie voor binnenlandse zaken, algemene zaken en het openbaar ambt (vergaderingen van 21 dec. 1994 en 8 maart 1995) uitgebracht door de heer Dufour (*Parl. Stuk*. Kamer, 1992-93, nr. 1113/5, 5 t/m 7).

[25] Wet van 10 april 1995.

[26] *Vlaams Blok: 20 jaar rebel 1977-1997*, pp. 128-134 en 138-141.

[27] Wetsvoorstel tot aanvulling van de artikelen 15bis en 25 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen (*Parl. Stuk*. Kamer, 1996-97, Nr. 1084/1, 1-2).

[28] *Parl. Stuk*. Kamer, 1996-97, Nr. 1084/1, 2.

Kaft jubileumboek 20 *jaar* VB (1997)

Komt de partij na 27 *jaar aan haar eind?*



Eerdekens en Janssens stelden voor om de Parlementaire Controlecommissie bevoegd te maken om de overheidstoelage van het Vlaams Blok af te nemen. Het lot van het Vlaams Blok werd dus in handen van zijn politieke tegenstanders gelegd. Dit voorstel werd duidelijk niet gesmaakt door de CVP en de VLD. Zij wilden er een externe instantie bij. Anders zou het gehele systeem te zeer gelijken op een politieke afrekening waarbij het Vlaams Blok zich in een martelaarsrol zou wentelen. De PS'er Charles Janssens antwoordde daarop dat dit irrelevant is en dat er een moment bestaat *„waarop men de moed moet betonen om de ideeën van bepaalde partijen daadwerkelijk te bestrijden, ongeacht de mogelijke gevolgen."* De PS'er verdedigde de sanctioneringsbevoegdheid van de Controle-commissie (ten aanzien van een politieke partij met honderdduizenden kiezers) met een verwijzing naar … de tuchtorganen van de Ordes van Advocaten en Geneesheren.[29]

De PRL'er Didier Reynders[30] stelde voor om de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie als externe adviserende instelling te nemen. Hij wees erop dat deze instelling omwille van het 70-puntenprogramma in het verleden steeds alle klachten van het Vlaams Blok onontvankelijk had verklaard en dat het dus duidelijk was dat *„de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie reeds ervaring heeft met de voorliggende problematiek en als dusdanig, mede gelet op haar samenstelling en hoedanigheid, de aangewezen instantie is om advies aan de Controlecommissie te verlenen."*[31] De Vaste Nationale Cultuurpactcommissie is een uitermate gepolitiseerde instelling[32] en paste inderdaad volledig in het plaatje. Dit voorstel stootte evenwel ook op verzet.

Uiteindelijk kreeg een tweetalige kamer van de Raad van State de bevoegdheid om het Vlaams Blok op droog zaad te zetten[33] en dit op initiatief van ten minste vijf leden van de parlementaire Controlecommissie. Tegen de beslissing van de Raad van State was een voorziening in cassatie bij het Hof van Cassatie mogelijk.[34] Dat de wetgeving – zowel de wet op de partijfinanciering als de wetgeving op de Raad van State[35] – wel degelijk gemaakt

[29] *Parl. Stuk*. Kamer, 1996-97, Nr. 1084/6, 9.

[30] Didier Reynders was zowel in de regering Verhofstadt I (1999-2003) als in de huidige federale regering Minister van financiën.

[31] *Parl. Stuk*. Kamer, 1996-97, Nr. 1084/6, 13-16.

[32] Zij bestaat uit 26 leden waarvan de helft Nederlandstalig en de helft Franstalig. De Franstaligen worden gekozen door de Cultuurraad voor de Franse Cultuurgemeenschap, de Nederlandstaligen door de Nederlandse Cultuurgemeenschap en dit overeenkomstig de evenredige vertegenwoordiging van de politieke fracties.

[33] Het Vlaams Blok verliest zijn gehele of een gedeelte van zijn jaarlijkse overheidstoelage indien de Raad van State vindt dat het Vlaams Blok *„vijandig staat"* tegenover de rechten van de mens, zoals ingeschreven in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

[34] De gehele procedure is zowel een aanfluiting van de Grondwet als van de gecoördineerde wetgeving op de Raad van State. Wegens gebrek aan ruimte kan daar hier evenwel niet op worden ingegaan.

[35] Wet tot invoeging van een artikel 15ter in de wet van 4 juli 1989 en van een artikel 16bis in de wetgeving op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973. Het wetsvoorstel werd op 10 december 1998 door de Kamer goedgekeurd. Nadat het ook door de Senaat was gesluisd, werd het op 12 februari 1999 wet.

werd om het Vlaams Blok te treffen bleek zowel uit de parlementaire bespreking, de pers[36] als uit diverse commentaren.[37]

De rol van aanklager in deze procedure wordt dus gespeeld door de politieke tegenstanders van het Vlaams Blok. Niet een Nederlandstalige maar wel een tweetalige kamer van de Raad van State zou beslissen over de toelage van het Vlaams Blok. Zowel bij het opstarten van de procedure als bij de uiteindelijke beslissing kregen de Franstaligen een stevige vinger in de pap. Van een controleorgaan op de uitvoerende macht werd de Raad van State omgevormd tot een feitelijke strafrechtbank die zou oordelen over een oppositiepartij, die een steeds sterker deel uitmaakte van de wetgevende macht.[38]

Terwijl in de plenaire vergadering van de Kamer de CVP nog een schuchtere poging deed om de politieke bedoelingen van de wetswijziging te verbergen waren de SP en de Franstalige politieke partijen zeer duidelijk. De fractievoorzitter van de SP, Louis Van Velthoven, wees er op dat in de buurlanden van België niet-democratische partijen kunnen worden verboden. Volgens hem zou het Vlaams Blok in Nederland niet alleen geen overheidsfinanciering meer krijgen, maar zou het tevens al lang verboden zijn. Verder betreurde hij dat er in België geen sprake is van een beroepsverbod voor Vlaams Blokkers.[39] De PSC'er André du Bus de Warnaffe stelde dat het niet gezond voor de democratie is om bijna 10% van de verkozenen van „extreem-rechts" binnen haar muren te hebben. Hij begroette derhalve de goedkeuring van het wetsvoorstel als een belangrijke stap in de bestrijding van het Vlaams Blok dat hij *„de bruine pest"* noemde.[40]

Johan Leman speelde een grote rol bij deze wetswijziging. Hij vreesde duidelijk voor de groeiende macht van het Vlaams Blok in Brussel en hij betreurde het feit dat het Vlaams Blok té groot was geworden om het nog te kunnen verbieden. Volgens hem waren er nog andere „sancties" mogelijk. Bijvoorbeeld op het gebied van partijfinanciering of door het Vlaams Blok te weren uit besloten commissies.[41] Op 14 januari 1998 maakte de pater aan de parlementaire controlecommissie een dossier over met enkele publicaties van het Vlaams Blok. Volgens hem had het Vlaams Blok artikel 15bis van de wet op de partijfinanciering geschonden en moest haar overheidstoelage worden ingehouden. De dag na de goedkeuring van het wetsvoorstel in de Kamer gaf Leman aan waar het in werkelijkheid allemaal om te doen is: „M*en moet aan de mensen de waarheid zeggen*. W*at is die waarheid dan*? W*el, dat het doel van het Blok de onbestuurbaarheid van* B*russel, en daarna de onbestuurbaarheid van het land is. De waarheid is dat ze een racistisch discours houden om kiezers te winnen*."[42] (eigen onderlijning)

D*e correctionalisering van de „racistische"' drukpersmisdrijven*

De wijziging van artikel 150 van de Grondwet[43] was reeds opgenomen in de verklaring tot herziening van de Grondwet van 12 april 1995. Daarna werd in het regeringsprogramma opgenomen dat de regering aan het parlement zou vragen om de correctionalisering van drukpersmisdrijven te onderzoeken.[44]

Deze nieuwe stap tegen het Vlaams Blok zou weldra in een stroomversnelling raken. In november 1996 startte het Vlaams Blok met zijn tweetalige campagne in Brussel. Meteen werd door de politieke tegenstanders van het Vlaams Blok in Brussel tegen de publicaties klacht ingediend. In maart 1998 drongen enkele Brusselse parlementsleden er bij de procureur van Brussel, Benoît Dejemeppe, openlijk op aan dat hun klacht zou leiden tot een effectieve vervolging van het Vlaams Blok. Dejemeppe stelde dat hij niet zou vervolgen omdat het hier ging om een drukpersmisdrijf. Daarop riep Pater Leman de voorzitters van alle politieke partijen – behalve uiteraard VB-voorzitter Frank Vanhecke – op om de drukpersmisdrijven te correctio-

[36] Zie bijvoorbeeld volgende koppen: „Anti-Blokwet rammelt aan vele kanten," *De Standaard*, 25 juni 1998; „Kamer in nachtzitting over Blok-geld," *De Standaard*, 24 nov. 1998; „Symboolwet geeft Vlaams Blok calimero-troef," *De Standaard*, 28 nov. 1998.

[37] Jan Roggen, „Artikel 15ter van de wet betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen: Voor een betere bescherming van de democratie?" *Jura Falconis*, 2000-2001, (516-617), p. 591; Marc Deweerdt, „Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1998," *Res Publica*, Vol. XLI, 1999, (163-238), p. 202.

[38] Tussenkomst van Vlaams Blok-Volksvertegenwoordiger Bart Laeremans, Plenaire zitting van de Kamer van 9 dec. 1998, *Handelingen van de Kamer*, 1998-99, 10453.

[39] Plenaire zitting van de Kamer van 9 dec.1998, *Handelingen van de Kamer*, 1998-1999, 10435-10436.

[40] *„Nous partageons le triste privilège d'appartenir au peleton de tête de la peste brune,"* Plenaire zitting van de Kamer van 9 dec. 1998, *Handelingen van de Kamer*, 1998-99, 10441-10443.

[41] Het was de periode van de Commissie-Dutroux. Aangaande het voorstel van de PS om Vlaams Blok-Volksvertegenwoordiger Gerolf Annemans te weren uit deze commissie, stelde Pater Leman dat het beter zou zijn geweest dat een Vlaming dergelijk voorstel had gedaan (Vraaggesprek met Leman in: *De Morgen*, 29 nov. 1997).

[42] Vrije vertaling van: *„Il faut dire la vérité aux gens. La vérité, c'est quoi? Que le but du Blok, c'est de rendre Bruxelles puis le pays ingouvernables. La vérité, c'est qu'ils se servent d'un discours raciste pour créer un électorat."* (Vraaggesprek met Pater Leman, in: *Le Soir*, 11 dec. 1998).

[43] Tot voor mei 1999 was enkel het Hof van Assisen bevoegd voor drukpersmisdrijven. Het oorspronkelijke artikel 150 van de Grondwet luidde: *„De jury wordt ingesteld voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven."*

[44] Erwin Francis, „Enkele bedenkingen bij de 'correctionalisering' van racistisch geïnspireerde drukpersmisdrijven," *Rechtskundig Weekblad*, 20 nov. 1999, (377-394), p. 388.

naliseren.[45] Een algehele correctionalisering van de drukpersmisdrijven door een grondwetsherziening zou er natuurlijk toe leiden dat niet alleen Vlaams Blok-pamfletten maar alle druksels zoals kranteartikelen hun grondwettelijke bescherming verliezen. De pater stelde voor om dit probleem te omzeilen door *„uit dat artikel van de grondwet dat het persdelict regelt, één aspect weg te halen, zodat racistische geschriften voortaan voor de correctionele rechtbank kunnen komen. Daardoor komt de persvrijheid toch niet in het gedrang?"*[46] Johan Leman, baas van een instelling die zich officieel tot doel stelt om discriminatie te bestrijden, lanceerde dus zélf een voorstel dat volgens de Raad van State ingaat tegen het grondwettelijk discriminatieverbod.[47] De correctionalisering van „racistische" drukpersmisdrijven was voor hem een essentiële component van de strijd tegen het Vlaams Blok. Het proces van de Liga tegen het Vlaams Blok indachtig wist Leman dat hij nooit het Vlaams Blok kon vernietigen zonder deze correctionalisering.

Pater Leman stuurde een „open brief" naar alle politieke partijen, uitgezonderd het Vlaams Blok. De brief duidde aan dat de publicaties van het Vlaams Blok een grondwetsherziening noodzakelijk maakten. Opnieuw gaf Leman blijk van zijn ware beweegreden. In de brief stond namelijk dat de 450.000 folders van het Vlaams Blok gevaarlijk zijn omwille van *„hun doel een gedeelte van de bevolking te winnen als kiezer teneinde de Brusselse instellingen te blokkeren en zo het land te doen uiteenvallen."*[48]

Als reactie op de „open brief" werd in het parlement een „Uitzonderingscommissie" opgericht, de zogenaamde „Werkgroep De Clerck-Reynders," genoemd naar de twee voorzitters, de CVP'er Stefaan De Clerck en de PRL'er Didier Reynders. Ze bestond uit parlementsleden van alle partijen, behalve het Vlaams Blok. Terwijl de VLD steeds tegen de wijziging van de wet op de partijfinanciering had geageerd,[49] begroette ze deze correctionalisering die minder opzichtig maar minstens even efficiënt was in de oorlog tegen het Vlaams Blok. In de Franstalige krant *Le Matin* werden de activiteiten van de „Uitzonderingscommissie" terecht voorgesteld als een onderdeel van de confrontatiepolitiek („politique de l'affrontement") tegen het Vlaams Blok: *„De confrontatie – eindpunt maar ook beginpunt, omdat de (tegen)aanval in de eerste plaats moet bestaan uit een politiek beleid (bestrijding van de oorzaken van de sociale malaise die de mensen in de armen van het Blok duwt: tewerkstelling, onveiligheid etc.) en dat anderzijds de werkgroep De Clerck-Reynders heden werkt aan nieuwe maatregelen tegen racistisch extreem-rechts: zorgen voor hun onverkiesbaarheid en vergemakkelijking van hun repressie door de correctionalisering van racistische drukpersmisdrijven, twee pijlers waarvan de teksten midden januari klaar zouden zijn."*[50] De krant *Le Soir* was nog explicieter: *„De jacht op de racistische verkozenen is geopend."*[51]

Het door de „Uitzonderingscommissie" uitgewerkt ontwerp werd uiteindelijk door het parlement goedgekeurd. Om de Vlaams-nationale oppositiepartij uit te schakelen werd door alle Vlaamse en Waalse politieke partijen een grondwetsherziening goedgekeurd.[52] Leman en zijn CGKR konden op zoek gaan naar een rechtbank om het Vlaams Blok te liquideren.

De Grondwet werd verkracht. Zoals de Raad van State stelde is de onttrekking van één categorie van drukpersmisdrijven uit het betreffende Grondwetsartikel een schending van het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod. Ook Professor Jan Velaers stelde dat bij een correctionalisering die beperkt zou blijven tot de Antiracismewet, vragen rijzen met betrekking tot de overeenstemming met het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod.[53]

Het perverse was evenwel dat noch de Raad van State noch het Arbitragehof zich konden uitspreken over het voorstel. Inderdaad, juist door de keuze voor een Grondwetsherziening werden zowel de Raad van State als het Arbitragehof buiten spel gezet.[54] Dit werd ook zonder blozen toegegeven door Stefaan De Clerck en de andere indieners. Er werd *„voorgesteld om in de Grondwet zelf een uitzondering in te schrijven voor de bevoegdheid inzake de vervolging van door racisme*

---

[45] „Leman wil persmisdrijven voor correctionele rechtbank," *De Morgen*, 5 maart 1998.

[46] „Pro & Contra De Pers voor Assisen," *Knack*, 11 maart 1998.

[47] Op 14 november 1996 had SP-Senator Fred Erdman een wetsvoorstel ingediend tot invoering van een summiere rechtspleging voor het Hof van Assisen om een daadwerkelijke bestraffing van racistische drukpersmisdrijven te bewerkstelligen (*Parl. Stuk*. Senaat 1996-97, nr. 472/1). De Raad van State maakte brandhout van dit wetsvoorstel en oordeelde dat een onderscheid tussen racistische drukpersmisdrijven en andere drukpersmisdrijven niet alleen een schending van artikel 150 G.W. inhield maar ook van de artikelen 10 en 11 G.W., zijnde het gelijkheids- en het non-discriminatiebeginsel (Advies nr. L.27.513/2, in: *Stuk. Senaat* 1996-97, nr. 472/8).

[48] Vrije vertaling van: *„leur intention de convaincre une partie de la population afin de bloquer les institutions bruxelloises et à terme parvenir à l'éclatement du pays"* in: *La Libre Belgique*, 14-15 maart 1998.

[49] De tussenkomsten van de toenmalige VLD-Kamerfractieleider Patrick Dewael waren zeer kritisch (Plenaire vergadering van 9 dec. 1998, *Handelingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers*, 49ste Zittingsperiode, 1998-1999, 10435-10438).

[50] Vrije vertaling van: *„L'affrontement – aboutissement mais aussi point de départ, puisque la riposte doit avant tout être politique (combattre les racines du malaise social qui jette les gens dans les bras du Blok: emploi, insécurité, etc.) et que, d'autre part, le groupe parlementaire De Clerck-Reynders travaille actuellement sur deux nouvelles mesures visant l'extrême droite raciste: le rendre inéligible et faciliter sa répression par une correctionalisation des délits de presse raciste, deux axes dont les textes devraient être prêts pour le mi-janvier." Le Matin*, 10 dec. 1998.

[51] *„La chasse aux élus racistes est ouverte," Le Soir*, 8 jan. 1999.

[52] Grondwetswijziging van 7 mei 1999. Na de Grondwetsherziening luidde de nieuwe tekst van artikel 150 G.W. als volgt: *„De jury wordt ingesteld voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven behoudens voor drukpersmisdrijven die door racisme of xenofobie ingegeven zijn."* (eigen onderlijning)

[53] Jan Velaers, *Vrijheid en verantwoordelijkheid: twee grondwettelijke waarden. Enkele beschouwingen over de artikelen 25 en 150 van de Grondwet.*, pp. 84 e.v.

[54] De Raad van State is niet bevoegd om te adviseren over grondwetswijzigingen (Bespreking grondwetswijziging Kamer van Volksvertegenwoordigers, *Parl. Stuk*. Kamer, 1998-99, nr. 1936/2, blz. 2) en ook het Arbitragehof heeft geen bevoegdheid om zich uit te spreken over de schending van het gelijkheidsbeginsel door grondwetsartikelen (het vroegere artikel 142 G.W. bepaalde dat het Arbitragehof enkel mag oordelen over de schending van o.a. de artikelen 10 en 11 van de Grondwet door een wet, een decreet of een ordonnantie).



Omdat het Vlaams Blok in de verkiezingen niet klein te krijgen bleek, moest het door de rechter worden aangepakt.

en xenofobie ingegeven drukpersmisdrijven, en dus niet krachtens de Grondwet in een wet. Deze formule heeft immers het voordeel dat eventuele opmerkingen inzake de ongrondwettelijkheid van de uitzondering zonder voorwerp zijn."[55] (eigen onderlijning)

In de plenaire zitting van de Kamer werd de politieke doelstelling van het voorstel nog eens duidelijk verwoord door de PSC'er Jacques Lefevre. Hij stelde dat de herziening van artikel 150 van de Grondwet *„natuurlijk een stap vooruit is in de strijd tegen de extreem-rechtse, racistische en xenofobe ideologieën* (…) *We komen derhalve terug op het kernprobleem, de poging van het Vlaams Blok om zich te fatsoeneren.* (…) *Het polijsten, het gladstrijken door het Vlaams Blok van zijn discours creëert mogelijk een probleem van verwarring van ideologische storing.* (…) *Men moet zeer alert blijven voor het reële gevaar van het Vlaams Blok voor Brussel en voor het evenwicht van het land in het geheel."*[56] (eigen onderlijning)

Het afnemen van de verkiesbaarheid van de vertegenwoordigers van het Vlaams Blok

De laatste pijler van deze „drietand,"[57] deze drie-eenheid van maatregelen[58] was het voorstel om de verkiesbaarheid van de kopstukken van het Vlaams Blok af te nemen. Deze wetswijziging geeft de strafrechter de mogelijkheid om personen, veroordeeld voor „racisme," te ontzetten uit allerlei rechten, zoals het recht om te worden verkozen of om openbare ambten te vervullen.[59] Zoals de indieners zelf opmerkten lag dit wetsvoorstel in het verlengde van de vorige voorstellen.[60] Terwijl de vorige voorstellen beoogden om de overheidstoelage van het Vlaams Blok af te nemen (wijziging van de wet op de partijfinanciering) door de correctionalisering van *„door racisme ingegeven"* drukpersmisdrijven, wou men door middel van dit wetsvoorstel ervoor zorgen dat de kopstukken van het Vlaams Blok niet meer konden deelnemen aan de verkiezingen. Daarmee werd de cirkel gesloten.

De PSC'er Jacques Lefevre begroette het wetsvoorstel als een nieuwe stap in de bestrijding van „racistische ideologieën" en verheugde zich er over dat er voortaan een batterij van concrete instrumenten bestond om extreem-rechts te bestrijden. De gebeurtenissen in Kosovo maakten volgens hem de noodzaak van een harde, meedogenloze strijd duidelijk. Niet alleen „radicale

[55] Toelichting Stefaan De Clerck c.s. in de Kamer (*Parl. Stuk*. Kamer, 1998-99, nr. 1936/1); zie in dit verband de kritische tussenkomst van Vlaams Blok-Senator Jurgen Ceder, Verslag namens de Commissie voor de Institutionele aangelegenheden uitgebracht door de heer Nothomb, *Parl. Stuk*. Senaat, 1998-99, Nr. 1328/3, 13.

[56] Vrije vertaling van laatste zinsnede: *„On ne peut passer sous silence la menace réelle que constitue le Blok sur Bruxelles et sur l'équilibre du pays tout entier."* plenaire zitting van de Kamer, 23 maart 1999, *Handelingen van de Kamer*, 49ste Zittingsperiode 1998-1999, 11501-11503, meer bepaald 11502.

[57] Term gehanteerd door Vlaams Blok-Senator Joris Van Hauthem (*Parl. Stuk*. Senaat, 1998-99, 1328/3, 17).

[58] Tussenkomst van Vlaams Blok-Kamerfractieleider Gerolf Annemans, Plenaire zitting van 23 maart 1999, *Handelingen van de Kamer*, 49ste Zittingsperiode, 1998-1999, 11494-11498.

extremisten" zoals een Le Pen, Milosevic, Haider en Tudjman moesten geweerd worden. Men moest zich volgens hem ook hoeden voor een extreem-rechts dat zich fatsoenlijk tracht op te stellen. Mensen zoals een Annemans, een De Man, een Fini of een Megret mochten volgens hem in ieder geval nooit een Europees land leiden.[61] Het is ironisch dat Fini vandaag na Berlusconi de grote man is in de Italiaanse regering, en dat uitgerekend deze „anti-democraat" begin oktober 2003 politieke ophef maakte in Italië met zijn voorstel om alle legale vreemdelingen in Italië stemrecht te geven.[62]

Lefevre verklaarde in de Kamer dat de aanstaande wet een modelvoorbeeld was voor de internationale gemeenschap, waarvoor derhalve publiciteit diende gevoerd te worden, net zoals,… de Belgische wet op de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht:[63] „*Als een dergelijke wet in Joegoslavië had bestaan, zou Milosevic nooit kandidaat zijn geweest.*"[64]

Op 7 mei – dezelfde dag als de Grondwetsherziening inzake de correctionalisering van de durkpersmisdrijven – werd de betreffende wet goedgekeurd en werd ook de Antiracismewet gewijzigd.[65] Zoals *De Tijd* opmerkte werd zodoende op het einde van de regering-Dehaene II beslist om het Vlaams Blok op een gerechtelijke manier aan te pakken op basis van de Antiracismewet. Aangezien niemand zin had in een logge en riskante assisenprocedure die het Vlaams Blok enkel maar publiciteit zou opleveren, werd tezamen met enkele omkaderende wetten, een Grondwetsherziening doorgevoerd. Zo bereidde de regering-Dehaene II de weg voor het latere proces tegen het Vlaams Blok.[66]

De strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen

Naast de officiële „drietand" maakte ook een andere ogenschijnlijk neutrale en objectieve wetswijziging integraal deel uit van de aanstaande gerechtelijke repressie tegen het Vlaams Blok. Door de invoering van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen[67] konden voortaan verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's) worden veroordeeld voor strafrechtelijke inbreuken op het Strafwetboek en andere strafwetten. Hierna zal blijken dat deze wet daadwerkelijk was gemaakt om de dagvaarding door de Liga en het CGKR mogelijk te maken.[68]

III. Verhofstadt I: de repressie breekt aan (1999-2003)

Verhofstadt en Slangen

De regering Verhofstadt I luidde het begin van de repressie tegen het Vlaams Blok in. In deze oorlog mag de invloed van Noël Slangen niet onderschat worden. Slangen was lange tijd de zogenaamde communicatiedeskundige van Verhofstadt. Hij was een soort Raspoetin. Volgens Slangen was er ten aanzien van het Vlaams Blok een soort van gewenning opgetreden. De drempelvrees moest aldus weer naar omhoog. De Vlaming diende dag in en dag uit te vernemen dat het Vlaams Blok geen oppositiepartij is, maar wel een „racistische organisatie" die in een „verdraagzame, multiculturele en democratische samenleving" geen recht van bestaan heeft. Dit zou gebeuren door een opgedreven demonisering en via processen.[69] Naar aanleiding van de zogenaamde Oostenrijkse kwestie in 2000 regende het in het federaal parlement voorstellen van resoluties en wetsvoorstellen tegen het Vlaams Blok.[70]

Het echtpaar Onkelinx-Uyttendaele en het actieplan tegen discriminatie

Een mogelijk verbod van zogenaamd racistische partijen stond ook in het oorspronkelijke ontwerp van het zogenaamde actieplan tegen discriminatie van de PS-Minister voor Gelijke Kansen Laurette Onkelinx.[71] Naar eigen zeggen tilde Onkelinx niet zwaar aan het feit dat deze passage was geschrapt: „*Het gaat hier om een maatregel die slechts haalbaar is als er tussen alle democratische partijen een consensus over bestaat. De consensus is er vandaag niet, of nog niet.*"[72]

---

[59] Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden alsmede van de wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren of goedkeuren van de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd, 19 jan. 1999 (*Parl. Stuk*. Kamer, 1934/1).

[60] *„Dit wetsvoorstel ligt in het verlengde van de initiatieven die de democratische Vlaamse en Franstalige partijen reeds hebben genomen met het oog op het bestrijden van racisme en xenofobie, en daarenboven van daden die het democratisch bestel in gevaar dreigen te brengen."* (*Parl. Stuk*. Kamer, 1934/1, 1).

[61] Plenaire zitting van de Kamer van 20 april 1999, *Handelingen van de Kamer*, 49ste Zittingsperiode, 1998-1999, 11831.

[62] *De Financieel-Economische Tijd*, 9 okt. 2003; *Gazet van Antwerpen*, 14 okt. 2003.

[63] Inderdaad, u leest het goed, de Genocidewet waarmee België zich in de ganse internationale gemeenschap belachelijk maakte.

[64] Plenaire zitting van de Kamer dd. 20 april 1999, *Handelingen van de Kamer*, 49ste Zittingsperiode, 1998-1999, 11832.

[65] Het nieuwe artikel 5bis luidde voortaan als volgt: *„In geval van een misdrijf als bedoeld in de artikelen 1, 2, 2bis, 3 en 4 van deze wet, kan de veroordeelde bovendien overeenkomstig artikel 33 van het Strafwetboek tot ontzetting worden veroordeeld."*

[66] „Regering Dehaene bereidde weg voor proces tegen partij," *De Tijd*, 19 nov. 2003.

[67] Wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen.

[68] Tijdens de pleidooien in eerste aanleg gaf Mr. Walleyn aan dat de invoering van de strafrechtelijke aansprakelijkheid één van de noodzakelijke voorwaarden van de dagvaarding uitmaakte (*De Tijd*, 10 feb. 2001); ook Liga-voorzitter Paul Pataer zag deze strafrechtelijke aansprakelijkheid als een „nieuwe kans" (*De Standaard*, 12 okt. 2000).

[69] Wim Van de Velden, „Het Vlaams Blok is een racistische partij. Vragen bij de strategie tegen extreem-rechts," *Financieel-Economische Tijd*, 24 feb. 2000.

De PS'ster haalde ongetwijfeld wat inspiratie bij haar echtgenoot Marc Uyttendaele, professor Publiekrecht aan de ULB (Université Libre de Bruxelles). Zijn naam duikt op in talloze procedures tegen het Vlaams Blok. In een publicatie verschenen in 1999 stelt Uyttendaele dat Vlaanderen absoluut geen reden heeft om fier te zijn omwille van de „extreem-rechtse kanker" die over gans haar grondgebied uitgezaaid is. De voorstellen van het Vlaams Blok „infecteren" volgens hem de programma's van de „democratische" partijen op zowel het vlak van veiligheid als op het … communautaire vlak. Volgens hem was de tijd aangebroken voor een Grondwetsherziening die het mogelijk maakt om „vrijheidsdodende partijen" buiten de (Grond)wet te stellen.[73] De publicatie is belangrijk omdat ze perfect de perversiteit van de oorlog tegen het Vlaams Blok aantoont. In naam van de bescherming van de democratie tegen zogenaamd „vrijheidsdodende partijen" wordt de democratische rechtsstaat en de vrijheid afgeschaft.

Terwijl de „verbodsbepaling" van Uyttendaele (nog) niet werd ingewilligd, werd wél de door hem voorgesteld uitbouw van het CGKR tot een „Uitkijkpost van de Democratie" doorgevoerd. Op 17 maart 2000 keurde de Ministerraad het actieplan van Onkelinx tegen discriminatie evenals een verstrenging van de wetgeving tegen racisme goed. Dit plan bevatte tal van maatregelen tegen het Vlaams Blok. Met de goedkeuring van het actieplan Onkelinx gaf de regering-Verhofstadt aan om *„binnen de kortst mogelijke tijd"* een koninklijk besluit goed te keuren om de drooglegging van het Vlaams Blok mogelijk te maken. Voor de parketten kwam er een omzendbrief om overtredingen van de Antiracismewet effectief te vervolgen, ook – en dit werd uitdrukkelijk gesteld in het actieplan – wanneer deze door parlementsleden worden gepleegd.[74] Met dit plan gaf de regering-Verhofstadt aan dat de gerechtelijke repressie er aan kwam.

Het *„groot proces" tegen het* Vlaams Blok

Enkele dagen na de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2000 werden de drie vzw's van het Vlaams Blok[75] door het CGKR en de Liga voor de Brusselse correctionele rechtbank gedagvaard omdat ze hun medewerking verlenen aan het zogenaamd racistische Vlaams Blok.[76] Met deze procedure beoogden het CGKR en de Liga een uitspraak over het strafbare karakter van het Vlaams Blok als organisatie, hetgeen dan zou leiden tot het einde van de partij. De „rechtstreekse dagvaarding" van de drie vzw's was dus eigenlijk een „onrechtstreekse dagvaarding" van het Vlaams Blok. Men beoogde gewoonweg een verbod van het Vlaams Blok als politieke partij.[77] Dit was enkel mogelijk via het omweggetje van de drie vzw's aangezien het Vlaams Blok zelf geen rechtspersoonlijkheid heeft en niet voor de rechtbank kon worden gedaagd.

Het proces was overduidelijk een poging tot *politieke liquidatie*.[78] Het was een poging van de verzamelde Belgische krachten om een Vlaams-nationale oppositiepartij die men niet via verkiezingen kon verslaan via een eenvoudige gerechtelijke manier te liquideren. Zo schreef Dirk Achten (in een commentaar op de onbevoegdheidsverklaring van de Brusselse correctionele rechtbank van 29 juni 2001 en op de reacties van onthutste politici) dat de gerechtelijke weg nochtans aanvankelijk door „politiek Brussel" als een zeer aantrekkelijke optie werd aanzien: „H*et probleem van de akelige en soms moeilijk te duiden groei van het* Blok *zou erdoor worden opgelost. Geen oeverloze discussies meer over de vele manieren om de strijd met uiterst rechts aan te binden, het ding bestaat dan niet meer.*"[79] (eigen onderlijning)

De Brusselse correctionele rechtbank en haar moedige voorzitter Jean-Félix Vernimmen weigerde inderdaad om zijn „medewerking te verlenen" om „het probleem," „het ding," „de bruine pest," „de mestkevers" met wortel en tak uit te roeien. Tot verbijstering van een bepaalde media en de verzamelde politieke wereld verklaarde de Brusselse correctionele rechtbank zich op

[70] Voor een opsomming van al deze resoluties, zie een kritische en ironische Bob Van den Broeck, „Het verbod van politieke partijen," *Samenleving en Politiek*, jg. 7/2000, nr. 2, pp. 36-39.

[71] Het oorspronkelijke ontwerp maakte gewag van een wet *„die het mogelijk maakt te raken"* aan „racistische partijen." Deze zinsnede impliceerde duidelijk een „(eventueel) verbod" van dergelijke partijen (*De Morgen*, 18 maart 2000; *De Financieel-Economische Tijd*, 18 maart 2000).

[72] Bart Eeckhout, „Nieuwe batterij discriminatieregels eind 2000 in stelling," *De Morgen*, 22 maart 2000.

[73] Marc Uyttendaele en Nathalie Van Laer, „Une interdiction constitutionnelle des partis liberticides," *Revue Belge de Droit Constitutionnel*, 1-1999, (65-75), 74-75.

[74] Over al deze maatregelen, zie: *Gazet van Antwerpen* en *De Morgen*, 22 maart 2000.

[75] De vzw Vlaamse Concentratie, de vzw Nationalistisch Vormingsinstituut en de vzw Nationalistische Omroepstichting.

[76] Hierdoor werd volgens de dagende partijen artikel 3 van de Antiracismewet overtreden, hetgeen het verlenen van medewerking aan een groep of vereniging die kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie bedrijft of verkondigt, strafbaar stelt (Rechtstreekse dagvaarding, pp. 3 en 137).

[77] John De Wit en Luc Standaert, „Blok-proces: „De regering beknot vrije meningsuiting," *Het Belang van Limburg/Gazet van Antwerpen*, 3 mei 2001.

[78] De beslissing om het Vlaams Blok te vervolgen werd genomen door de Raad van Bestuur van het CGKR op 10 okt. 2000. Aan deze vergadering namen vertegenwoordigers van alle politieke partijen buiten het Vlaams Blok deel.

[79] Dirk Achten, „Tijd om in de diepte te werken," *De Standaard*, 30 juni 2001. Dirk Achten was vroeger hoofdredacteur van *De Standaard* en ging daarna voor VLD-voorzitter Karel De Gucht werken.

29 juni 2001 onbevoegd omdat de rechters oordeelden dat de beschuldiging er een was van een politiek misdrijf waarvoor enkel het Hof van Assisen bevoegd is. De Brusselse correctionele rechtbank nam niet alleen stelling tegen de achterliggende bedoeling van het proces[80] maar formuleerde ook enkele duidelijke „politiek geïnspireerde" bedenkingen over de multiculturele samenleving en tegen de politieke correctheid.[81] Ook omschreven de rechters het Vlaams Blok als een democratische partij.

Even verbouwereerd als hypocriet ontkende Pater Leman dat het proces een poging tot politieke afrekening was en ging in beroep. Ondanks de duidelijke oproep van de koning om het Vlaams Blok te verbieden – en dit op duidelijke vraag van de paars-groene regering[82] – weigerde het Brusselse Hof van Beroep eveneens om in deze politieke afrekening mee te spelen. Net zoals de correctionele rechtbank oordeelden de raadsheren van het Hof van Beroep op 26 februari 2003 dat de zaak tegen de drie vzw's van het Vlaams Blok een Assisenzaak was.

Diezelfde 26 februari 2003 was een juridisch-politieke hoogdag voor het Vlaams Blok. Op dezelfde dag van de onbevoegdheidsverklaring van het Brusselse Hof van Beroep vernietigde het Arbitragehof een specifieke anti-Vlaams Blok-bepaling in het Lambermontakkoord.[83]

Zoals een verbitterde D*e Standaard* opmerkte, ging het Vlaams Blok na deze twee overwinningen tegen paars-groen inderdaad „met vertrouwen de verkiezingen tegemoet."[84]

IV. Verhofstadt II: de omknelling door de drie machten

De verkiezingen van 18 mei 2003 waren voor het Vlaams Blok alweer een groot succes. Het Vlaams Blok behaalde meer dan 18% van de stemmen in Vlaanderen en ging ook in West-Vlaanderen en Limburg fors vooruit. Op de avond van de verkiezingen liet Brussels staatssecretaris Robert Delathouwer (Sp.a) zich ontvallen dat in het geval van een verdere vooruitgang bij de regionale verkiezingen in Brussel in 2004, het Vlaams Blok de werking van het Brussels Gewest kan blokkeren.[85] Een simulatie van de parlementsverkiezingen door VUB-politoloog Jo Buelens bevestigde dit.

D*e uitvoerende macht: de machtsovername van* Laurette Onkelinx

Met het federale regeerakkoord van de regering Verhofstadt II werd de totale oorlog tegen het Vlaams Blok aangekondigd.[86] De verkozenen van het Vlaams Blok zullen worden vervolgd en de burgerrechten van haar kopstukken afgenomen. Tegelijk zullen in de toekomst de publicaties van het Vlaams Blok niet meer door de Post worden verspreid. Privé-bedrijven worden in de toekomst onder druk gezet. Indien het Hof van Cassatie alsnog zou oordelen dat het proces tegen de drie vzw's van het Vlaams Blok zou neerkomen op de beschuldiging van een politiek misdrijf, dan zal artikel 150 G.W. worden gewijzigd zodat *„politieke misdrijven met racistisch karakter"* voortaan zeker door de correctionele rechtbank worden behandeld. Elio Di Rupo werd door Verhofstadt en co op zijn wenken bediend. Nog meer dan de andere onderverdelingen was dit hoofdstuk van het regeerakkoord inderdaad een *letterlijke* weergave[87] en toepassing van het PS-verkiezingsprogramma.[88] Ook het FDF opperde een verbod van *„vrijheidsdodende partijen"* naast de inschrijving van het principe van het federale karakter van de sociale zekerheid in de Grondwet.[89]

De uitvoering van deze strategie werd toevertrouwd aan de PS'ster Laurette Onkelinx. Net zoals Rudy Demotte als PS-Minister van Sociale Zaken moest waken over de onverminderde Vlaamse geldstroom naar Wallonië en de Waalse misbruiken in de sociale zekerheid,[90] moest zij ervoor zorgen dat de politieke partij die als enige een gevaar betekende voor de onverminderde transfers en de *exclusief* daarop gebaseerde macht van de PS in Wallonië, zou worden uitgeroeid.

---

[80] De enorme mediabelangstelling gaf volgens het vonnis voedsel aan *„de bezorgdheid van de rechtbank dat ze als tribune wordt gebruikt voor een politieke afrekening."*

[81] Een veelzeggende titel: „Voorzitter verrast met politieke ideeën," *De Standaard*, 30 juni 2001.

[82] De 21-juli toespraak van 2002 van koning Albert II was de meest politieke toespraak ooit en één grote lofbetuiging aan de paars-groene regering (*„Het leek er op alsof de tekstschrijver van Verhofstadt een weekje in Laken gekampeerd had"*). Doorheen de toespraak haalde hij ongemeen fel uit naar het Vlaams Blok en legde hij zelfs de link tussen het Vlaams Blok en de toenmalige aanvallen op synagogen en brandstichtingen waarbij een Marokkaans gezin om het leven kwam. Justitie moest volgens de vorst *„alle vormen van racisme beteugelen."* Een impliciete oproep om het Vlaams Blok te verbieden (Erwin Verhoeven, „Koning hekelt het Blok," *Het Laatste Nieuws*, 22 juli 2002; „De koning gaat te ver," *Het Belang van Limburg*, 22 juli 2002).

[83] Arrest nr. 30/2003 van het Arbitragehof dd. 26 feb. 2003; bespreking ervan door Steven Samyn, „Vlaams Blok kan Brussel weer blokkeren," *Financieel-Economische Tijd*, 26 maart 2003.

[84] „Vlaams Blok met vertrouwen de verkiezingen tegemoet," *De Standaard*, 27 feb. 2003.

[85] Johan Corthouts, „Vlaams Blok haalt in gewest Brussel 38.8 procent," *De Morgen*, 20 mei 2003.

[86] *Een creatief en solidair België*, pp. 54-55.

[87] Wie dit niet gelooft moet de twee documenten naast elkaar leggen.

[88] Met name punt vijf van dit programma: *„Een strijd zonder medelijden tegen de antidemocratische partijen" („Une lutte sans merci contre les partis non démocratiques.")*, Projet PS 2003, 9 maart 2003, pp. 67-68, op: www.ps.be

[89] „FDF wil wetgeving verbod partijen," *De Standaard*, 27 aug. 2002; „FDF wil anti-Blok regel in grondwet," *De Standaard*, 6 dec. 2002.

[90] Volgens PS-voorzitter Elio Di Rupo deed de vorige Sp.a-Minister van Sociale Zaken, Frank Vandenbroucke, Wallonië pijn in de sociale zekerheid.

De *wetgevende macht*: Eerdekens III

In navolging van haar verkiezingsprogramma en het daarop geënte regeerakkoord kondigde PS-voorzitter Di Rupo op het PS-congres van 12 oktober 2003 een nieuwe aanval aan tegen het Vlaams Blok: *„De democratie moet haar vijanden niet financieren. Daarom zal de* PS *het parlement vragen om een regeling goed te keuren waardoor de dotatie aan partijen van extreem-rechts wordt geschorst. En ditmaal hoop ik succes te hebben."*[91] Iets meer dan een week daarna stond het wetsvoorstel van Claude Eerdekens (PS) en Muriel Gerkens (Ecolo) om *„niet-democratische partijen financieel te bestraffen"* klaar.[92]

De geschiedenis van dit wetsvoorstel is een verhaal apart dat ik wegens plaatsgebrek hier niet kan bespreken. In het kort houdt deze drooglegging-swet, deze *„Anti-Blokwet"*[93] in dat de weinige waarborgen die het Vlaams Blok nog had onder de vorige procedure worden afgeschaft. Op een klacht van de Franstalige partijen – en hun Sp.a-bondgenoten – van de Gemengde Controlecommissie, oordeelt de paritair samengestelde algemene vergadering van de Raad van State[94] binnen de zes maanden of het Vlaams Blok al dan niet de mensenrechten schendt. In deze procedure geniet het Vlaams Blok niet van de normale rechten van verdediging. Het vroegere cassatieberoep werd afgeschaft. Een echte „strop" dus rond de nek van het Vlaams Blok. De tekst werd op 12 februari 2004 door de plenaire vergadering van de Kamer goedgekeurd en zal binnenkort ook door de Senaat worden gesluisd.

De *rechterlijke macht*: *wie bewaakt de bewakers*?

Het voornemen van de paarse regering om op voorstel van de PS de zogenaamde „politieke misdrijven met racistisch karakter" te correctionaliseren werd opgeschort nadat het Hof van Cassatie op 18 november 2003 het arrest van het Brusselse Hof van Beroep verbrak.

De zaak werd naar het Gentse Hof van Beroep verwezen. Enkele weken nadien raakte bekend dat het proces reeds op 1 maart 2004 zou hernomen worden,[95] tezamen met de start van het proces-Dutroux. Het Hof maakte voor het proces speciaal een kamer vrij. Zelfs de krant *De Morgen* vond de snelheid waarmee het proces tegen het Vlaams Blok werd gevoerd, erg bedenkelijk voor een democratie.[96]

De rest van het verhaal is bekend. Op 21 april 2004 veroordeelde het Gentse Hof van Beroep het Vlaams Blok als een racistische partij. Zoals ik hierboven heb gesteld past deze rechterlijke uitspraak in de totale oorlog die het Belgische regime voert. Zoals Luc Van der Kelen stelt, heeft *„paars (…) samen besloten om de 'mestkevers en de wandluizen' uit te roeien, met alle middelen die het systeem ter beschikking heeft, de drie grondwettelijke machten samen in een dodelijke omknelling van extreem-rechts."*[97] De wijze waarop een vreedzame en democratische oppositiepartij met tientallen parlementsleden wordt aangepakt – in een omknelling door de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht – is zeer uitzonderlijk in Europa, maar past volledig bij het koninkrijk België. Dit koninkrijk is nooit een democratie geweest en zal het ook nooit zijn. Dan zou het immers ophouden te bestaan. Het Vlaams Blok is een enige bedreiging voor het complexe politieke evenwicht dat in België bestaat ter neutralisering van de demografische Vlaamse meerderheid. Het Vlaams Blok wil een einde stellen aan de Belgische orde en daarom wil de Belgische orde de vernietiging van het Vlaams Blok. En net zoals de „Vlaamse meerderheidslakeien"[98] door het federalisme de Vlaamse macht hebben geneutraliseerd en omgebogen, verlenen ze tenvolle hun steun aan deze liquidatie van een partij die bijna 20% van de Vlamingen vertegenwoordigt. Zij maken immers integraal deel uit van die Belgische orde.

Dirk Crols*

---

[91] Wim Winckelmans, „Nieuwe aanval op het Vlaams Blok," *Het Nieuwsblad,* 13 okt. 2003.

[92] Wetsvoorstel tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 jan. 1973, alsook van artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989, *Parl. Stuk.* Kamer 2003-2004, nr. 217/1. Dit wetsvoorstel diende ter uitvoering van artikel 15ter van de wet van 4 juli 1989. Aanvankelijk voerde paars-groen deze wet uit via koninklijk besluit. In zijn advies van 18 april 2001 (nr. 31335/2) stelde de Raad van State evenwel dat de betreffende regeling niet via een koninklijk besluit maar wel door een wet diende uitgevoerd te worden.

[93] „Anti-Blokwet goedgekeurd," *De Standaard,* 30 jan. 2004.

[94] Dus bestaande uit evenveel Nederlands- als Franstaligen.

[95] Dominique Debrouwere, Procureur-Generaal bij het Gentse Hof van Beroep, had op de dag van de Cassatie-uitspraak gesteld dat de zaak pas ten vroegste eind 2004 zou behandeld worden, tenzij het Hof zou beslissen om de zaak prioritair te behandeln (*De Tijd,* 19 nov. 2003).

[96] *„Dat heeft zelfs niets met strategie te maken. (…) Dit is een kwestie van democratie. Deze krant zal zich altijd verzetten tegen het racistische gedachtegoed van extreem-rechts, maar drie maanden voor de verkiezingen ontbreekt de sereniteit om dat gedachtegoed door een rechter te laten beoordelen. De strijd met het Blok moet op dit moment in het politieke debat gevoerd worden, niet voor de rechter."* (Bart Eeckhout, „De kloof," *De Morgen,* 27 feb. 2004.

[97] Luc Van der Kelen, „Executie van het Blok," *Het Laatste Nieuws,* 20 nov. 2003.

[98] Term gehanteerd door wijlen Lode Claes.

* Mr. Dirk Crols is jurist en parlementair medewerker van Dr. Alexandra Colen.

Is *het* Vlaams Blok *een valabel alternatief?*

Paul Doevenspeck heeft scherpe kritiek op zijn voormalige vennoot Hugo Schiltz en blijft ervan overtuigd dat het Vlaams Blok ook na de veroordeling in Gent een valabel alternatief is. Waarom? Omdat er volgens hem geen alternatief is voor het Vlaams Blok.

In sommige Vlaamsnationale kringen hoort men stellen dat het Vlaams Blok in min of meerdere mate zelf schuld heeft aan het „cordon sanitaire" dat andere partijen rond het VB gelegd hebben. Deze kringen beweren dat het VB zelf stappen moet zetten om uit het cordon te breken. Op welke wijze dit zou moeten gebeuren wordt er niet bij gezegd. We hoorden deze stelling ook verkondigen door Hubert De Sy in zijn artikel „Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?" in *Secessie* eind vorig jaar.[1] Mark Grammens had lovende woorden over voor dit artikel in *'t Pallieterke*.[2] Het werd ook met aandacht gelezen door het Vlaams Blok want de partij voerde (geïnspireerd door de titel van De Sy's artikel?) onlangs zowaar een pre-campagne met de affirmatieve slogan: „Uw alternatief."

De stelling dat het VB geen echt alternatief zou zijn is overigens niet nieuw. Zo vertelde Peter De Roover enkele jaren geleden reeds: *„Het wordt de hoogste tijd dat de verantwoordelijken van het Vlaams Blok een antwoord formuleren op de vraag hoe ze nu eindelijk hun 600.000 kiezers op het politieke veld te gelde kunnen maken. Het Vlaams Blok slaagt er niet in om het eigen elektorale succes constructief te gebruiken als hefboom naar een Vlaamse staat."*[3]

Met andere woorden: Als het VB niet bij het beleid wordt betrokken, en niet deelneemt aan de hervorming van de staat, dan heeft het daar zelf schuld aan. Het loont de moeite deze op het eerste zicht wat ongewone redenering van nabij te bekijken.

Het ontstaan van het VB

Het is te eenvoudig om, zoals De Sy en co doen, te stellen dat het Vlaams Blok enkel zou ontstaan zijn uit „Schiltz' afvalligheid aan de Vlaamse zaak." De onvrede met de politieke lijn die Hugo Schiltz had doorgedrukt in de Volksunie gaat veel verder terug.

Na Vlaamsnationale partijpolitieke pogingen in 1949 en 1954 nam de Volksunie onder die benaming deel aan de verkiezingen van 1958. Het behaalde in Antwerpen één zetel die werd ingenomen door Frans van der Elst. Men wilde aansluiten bij de Vlaamsnationale partij(en) van voor de oorlog zonder de toenmalige vormen over te nemen. Maar de meeste vooroorlogse nationalisten zaten ofwel in de gevangenis of waren ontzet uit hun burgerrechten en konden dus niet aan de actieve politiek deelnemen.

Het waren bijgevolg hun kinderen die de fakkel overnamen. Zij waren thuis in dit Vlaams-nationalisme grootgebracht en waren verbitterd over de wijze waarop de repressie ook de vrouwen en kinderen van de echte of vermeende collaborateurs had getroffen. Mark Grammens heeft dit verschillende keren duidelijk gemaakt, zelfs in een uitzending van de VRT-reeks H*istories*: „De Belgische staat was niet in staat zijn eigen kinderen te beschermen." Dat feit was bij heel wat mensen die in de oorlog 12 tot 18 jaar waren, een motivatie om aan politiek te doen. Het maakt meteen duidelijk wie de kaderleden en militanten van de Volksunie waren en hoe ze dachten.

In 1961 kende de VU een eerste doorbraak en ging van 1 naar 5 kamerzetels. De taalwetten van 1963 zetten bij de Vlamingen veel kwaad bloed en bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1964 kwam Hugo Schiltz, die toen nog voor de CVP in de gemeenteraad zetelde, met de VU op en haalde meteen een zeer goed resultaat. In 1965 stond hij op de kamerlijst en werd gekozen. Weinigen

[1] Hubert De Sy, „Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?" *Secessie*, okt.-nov.-dec. 2003, pp. 11-19.

[2] Scripsi (Mark Grammens), „De slaagkansen van het VB." *'t Pallieterke*, 20 jan. 2004.

[3] „Een nieuw Vlaams blok." *Knack*, 16 jan. 2002.

wisten wat hij echt beoogde. Gedurende zijn korte gevangenschap na de oorlog was bij hem de overtuiging gegroeid dat zoiets als de repressie niet meer mocht gebeuren. Hij besloot daarom, terecht of ten onrechte, dat de VU moest trachten deel te nemen aan de macht in België. Schiltz was wars van elk extremisme (geworden?) en helde sterk over naar een soort links-liberalisme. Zijn voorbeeld was Hans Van Mierlo, de oprichter van de Nederlandse partij D'66.

Dit moest spanningen geven binnen een partij zoals de Volksunie, die voor een groot deel was samengesteld uit rechtse nationalisten. Maar Schiltz was een hoogbegaafde intellectueel en een retorisch talent. Hij trachtte zoveel mogelijk mensen te overtuigen en werd geholpen door nieuwe leden die niet geleden hadden onder de repressie en meer open stonden voor linkse zieners zoals die andere hoogbegaafde man, Maurits Coppieters.

De tegenstellingen in de partij waren geboren. VU-voorzitter Frans van der Elst stond met zijn verstand dicht bij Schiltz maar niet met zijn hart. Bovendien voelde hij zich terecht bedreigd. Schiltz wilde de macht. Hij verdrong in 1971 van der Elst van de eerste plaats in Antwerpen en wilde partijvoorzitter worden. Dit lukte hem in 1973 zeer nipt, namelijk enkel door het feit dat hij ouder was dan zijn tegenkandidaat Evrard Raskin. Er waren immers evenveel stemmen voor Raskin als voor Schiltz.

De onvrede nam toe, vooral geleid door Wim Jorissen, Karel Dillen, e.a.



Alternatief of geen alternatief?

Schiltz had een belangrijk nadeel: hij stond, ondanks zijn grote aantal voorkeurstemmen, mijlenver van de mensen, ook in de eigen partij. Hij kon de mensen als geen ander bespelen vanop een podium in een grote zaal of vanop het scherm in een televisiestudio. Maar hij kon dit niet wanneer er direct contact was, en dus voelde hij veel minder de wrevel die groeide. De problemen konden niet ontlopen worden: de eerste besprekingen over abortus in de strafwet begonnen. Ethische kwesties en de houding tegenover de apartheid in Zuid-Afrika zorgden voor hoogoplopende twisten.

In 1971 was de Volksunie op het toppunt van haar macht. Nemen we als voorbeeld de provincie Antwerpen, die voor de VU en later voor het Vlaams Blok een pilootfunctie vervulde. In 1971 behaalde de VU er 21,1% van de stemmen en werd meteen de derde partij, ver voor de toenmalige liberalen. In 1974 behaalde de VU er 18,6% van de stemmen, maar in 1977 nog slechts 17%. Dit is een verlies van meer dan 4% van het electoraat op twee verkiezingen, of een verlies van een vijfde van de eigen kiezers.

Het was duidelijk dat er gevaar dreigde. De linksliberale marsrichting van Schiltz werkte niet. De partij verloor meer kiezers aan de rechterzijde dan ze aan de linkerzijde bijwon. Dat was gezien de samenstelling van het kader maar ook van de kiezers niet verwonderlijk.

In 1977 bood zich een gedroomde kans aan. Het raderwerk van de Belgische staat knarste. Een nieuwe staatshervorming was wenselijk. Na vele voorbereidende besprekingen wenste vooral de CVP dat de VU bij de onderhandelingen werd betrokken. De CVP wilde gedekt zijn en was tot zoveel toegevingen bereid als de VU wilde doen. Voor Schiltz kwam dit zeer goed uit. Enerzijds wilde hij alleszins deelnemen aan de macht en anderzijds hoopte hij het tij voor de VU te doen keren.

Een eerste en hopelijk succesvolle doorbraak op de weg naar het federalisme zou de partij ten goede komen.

De rest van het verhaal is algemeen bekend. Het Egmontpact kwam er. Hugo Schiltz had het onderhandeld, bijgestaan door Frans van der Elst.

Hoewel van der Elst het pact verdedigde, stuitte het op massaal protest van de hele Vlaamse Beweging. Het protest zou niet aflaten. Toch werd het pact door de partijraad van de VU met een tweederde meerderheid goedgekeurd, ook door diegenen die het onvoldoende vonden. De voorstanders van het pact „afvalligen van de Vlaamse Beweging" noemen is niet juist, maar het Egmontpact was fout, vooral vanop afstand bekeken. Het deed te veel toegevingen aan de franstaligen; het ging lang niet ver genoeg voor de Vlamingen; het hield geen rekening met de verwachtingen van de VU-militanten.

Inderdaad, indien een politieke partij jarenlang federalisme bepleit als een soort „D-*day*" waarbij Vlaanderen echte bevoegdheden verwerft zoals justitie, binnenlandse zaken, economie, en de kiezers, leden en militanten worden 's morgens wakker en lezen in de krant dat de deelstaten bevoegd worden voor bosbouw en visvangst, dan is de frustratie groot. In de verschillende partijgeledingen bleef het verzet groot, maar de partijtenoren (velen te goeder trouw) verdedigden het pact met veel talent. In afdelingsvergaderingen, arrondissementsraden en de partijraad werd het protest overstemd. De militanten werden „overklapt," zoals ze zeiden, maar niet overtuigd, en gingen naar huis, gefrustreerd en verbitterd. Dit gebeurde één keer, twee en drie keer maar de vierde keer bleef men weg en stichtte een eigen partij. Het Vlaams Blok was geboren. Het Egmontpact was de beroemde druppel geweest die leidde tot de breuk tussen de Volksunie en zijn Vlaamsnationalistische achterban.

Schiltz zegt hierover: „Ik herinner me dat hij [Karel Dillen] riep: 'Slechts wie uit elke teil kan eten, is een echte hond.' Dat sloeg op ons, en daarvoor kreeg hij luid applaus." Schiltz besefte dus dat zijn links-liberale koers door het kader en de militanten werd afgewezen. Hij geeft daaraan een zeer persoonlijke interpretatie: „Zodra de VU begon afstand te nemen van het fascistisch geïnspireerde programma van het VNV begon de verwijdering."[4] Dit is een manifest onjuiste stelling – een duidelijke poging om de eigen nederlaag te vergulden. Dillen had met de collaboratie en met de repressie niets te maken. Maar die uitleg bevestigt wel dat de koers van Schiltz, Coppieters en co door de basis werd verworpen, met inbegrip van diegenen die om allerlei redenen de VU niet verlieten. Schiltz' woorden getuigen ook niet van veel waardering voor die mensen die ervoor gezorgd hebben dat hij en de andere hogergenoemde kopstukken gekozen werden en een parlementaire carrière konden maken. Niemand van de kaderleden, wat ook hun verleden was, gebruikte de vormen of het gedachtengoed van het VNV als een leidraad voor zijn politiek engagement.

De *groei van het* VB

Het Egmontpact was dan wel ondertekend maar moest vervolgens ook uitgevoerd worden. De moeilijkheden op het vlak van de regering waren zeer groot. De CVP werd zenuwachtig door het aanhoudend protest van de Vlaamse Beweging en begreep dat de VU zeer kwetsbaar was geworden. Deze overwegingen werden versterkt door de rivaliteit binnen de CVP tussen partijvoorzitter Wilfried Martens en eersteminister Leo Tindemans. Bovendien had de Raad van State bedenkingen omtrent de grondwettelijkheid van bepaalde onderdelen van het pact. Voor Tindemans was dit een gedroomd voorwendsel om het pact te kelderen en het ontslag van de regering aan te bieden. Nieuwe verkiezingen waren onvermijdelijk.

De uitslag was voorspelbaar. De Volksunie had in haar kaarten laten kijken en was verbrand. Bovendien nam voor het eerst een nieuwe Vlaamsnationale partij, naast de Volksunie, aan de verkiezingen deel. De resultaten waren gedeeltelijk zoals verwacht maar gedeeltelijk ook niet. Ook hier is het boeiend de uitslagen van de provincie Antwerpen nader te bekijken.

[4] „Dit is het einde van een generatie." *Knack*, 28 april 2004.

De VU haalde bij de verkiezingen van 1978 10,2% van de stemmen tegen 17% in 1977. Een verlies van 7% van het electoraat. Het Vlaams Blok haalde 2,9%. De overige 4% gingen naar de PVV, die 14,1% haalde tegen 10,7% in 1977. De CVP, die gehoopt had de VU te verslaan en een deel van haar vroegere kiezers terug te winnen, stagneerde op 45,5%. De winst ging dus naar de oppositie, namelijk de PVV, en naar een nieuwe partij, namelijk het Vlaams Blok, maar niet naar de CVP hoewel die voordien haar kiezers naar de VU had zien overlopen.

Het VB deed zijn intrede in de politiek met één kamerzetel (Dillen) en iets meer dan 100.000 stemmen. Dat was tamelijk exact de score van de VU in 1954 en 1958. Het eerder geringe succes van het VB was verrassend, vergeleken met de ontevredenheid die in de VU heerste. Dadelijk zal blijken dat een gelijkaardige vaststelling ook geldt voor de verdere groei van het VB. Die was wel gestadig maar uiterst langzaam. In 1981 steeg de partij met 0,2%, in 1985 met 0,9%, in 1987 met bijna 2%. Het VB belandde op 5,9%.

Deze trage groei is enkel te verklaren door het feit dat aanvankelijk bij de VU-militanten een grote afkeer bestond tegen elke verdeeldheid en elke splitsing. Men had de vooroorlogse verdeeldheid nog voor ogen. Men herinnerde zich nog levendig het debacle van de Vlaamse Democraten. En dus kozen de meesten voor de VU. Daarbij kwam nog dat er tussen de militanten hechte vriendschapsbanden waren gegroeid die men niet snel verbrak. De leegloop van de VU richting VB is zeer traag gegaan, heeft zeer lang geduurd en is tot op dit ogenblik nog bezig. Maar het VB werd telkens versterkt met de meest rechtse elementen uit de VU, zodat de VU na elke verkiezing als vanzelf een stukje naar links opschoof en vervolgens daarna opnieuw kiezers aan het VB verloor.

Intussen kreeg de bevolking steeds meer te kampen met problemen rond immigratie en veiligheid. Deze onderwerpen hadden bij de oprichting van het VB hun plaats in het programma gekregen, zonder evenwel in de verf gezet te worden. Het werd de partij echter vlug duidelijk dat een partij die de aandacht alleen beperkte tot het Vlaams-nationalisme in de communautaire Belgische context slechts een beperkt gedeelte van de bevolking kon bereiken. Men was verplicht aandacht te verlenen aan andere problemen die bij de bevolking leefden. Zo merkte het VB als eerste de problemen op die er bij de bevolking begonnen te leven. Thema's als immigratie en veiligheid sloten overigens perfekt aan bij het rechtse en nationalistische gedachtengoed van de VB-militanten en -kiezers. Ze werden ervaren als de andere zijde van de medaille.



Hoe juist die redenering was bleek uit de verkiezingsuitslag van 1991. Het VB haalde 16,7% van de stemmen of een winst van liefst 10,8% van het electoraat. De VU haalde nog 7,9% of een verlies van 5,2% van het electoraat. De kaarten van het politieke landschap waren danig door mekaar geschud en dat voor lange tijd. De verdwijning van de VU stond in de sterren geschreven. De reactie van de politieke tegenstanders was heftig. Scheldwoorden als „Fascisten" waren niet uit de lucht. Hugo Schiltz verklaarde: „Ik ben beschaamd Antwerpenaar te zijn."

Het *„cordon" rond het* VB

Zolang het Vlaams Blok klein was, hechtte „men" er niet veel belang aan. Maar na de verkiezingsoverwinning van 1991 brak de hetze los.Vooral bij de Socialistische Partij was de frustratie groot aangezien het VB erin geslaagd was de traditioneel rode volkswijken te veroveren. Het basiskiescliënteel van de SP brokkelde af. In 1985 haalde de partij nog 22,7% van de stemmen in de provincie Antwerpen, in 1991 nog 17,2%, in 1999 nog 12,8%. In 2003 kon de partij zich (voorlopig?) herpakken, maar dan wel dankzij het verlies van de groenen en de stemmen van Spirit. De volkswijken zijn en blijven verloren.

Dit verlies van de socialisten was een van de overwegingen om het „cordon sanitaire" uit te vinden. Zolang men inderdaad de 20% VB-stemmen kan neutraliseren, blijft de SP.a „incontournable." Het cordon houdt in dat de zogenaamde „democratische" partijen geen coalities of bestuursafspraken, noch gemeenschappelijke initiatieven op wetgevend vlak maken met het VB. Dat de socialisten hier voorstander van zijn, is uiteraard begrijpelijk. Het is alleen verwonderlijk dat zowel de VLD als CD&V in deze val zijn getrapt en zich tot de gevangenen hebben gemaakt van de socialisten. Terecht stelt Hubert De Sy in zijn artikel dat het cordon voor hen contraproduktief werkt en dat er voor dit electoraal masochisme geen verklaring bestaat. Niemand gelooft immers dat de voorgewende ethische en andere motieven de echte reden zijn van het instellen en instandhouden van het cordon. Het is niet toevallig dat de boycot van het VB door de andere partijen niet begon bij de oprichting van het VB in 1977 en de daaropvolgende veertien jaar, maar slechts na de grote VB-verkiezingsoverwinning van 1991.

Ongetwijfeld heeft het cordon een aantal negatieve gevolgen gehad voor het VB, zoals de afschrikking van sommige prominenten om zich tot de partij te bekennen en zich kandidaat te stellen bij de verkiezingen. Dit neemt niet weg dat heel wat van die prominenten voor het VB stemmen. Deze situatie is vooral op plaatselijk vlak nadelig voor de partij. Hoe kleiner de gemeente, hoe moeilijker het VB het heeft om er competente politici te vinden. De partij moest het derhalve vaak stellen met mensen die hun taak niet aankonden en hier en daar de doorbraak van de partij in hun gemeente tot vandaag blokkeren. Daarnaast waren er ook de discriminaties in de media, bij de administratie, enz. Maar naarmate het VB desondanks groeide en blijft groeien, verminderen die discriminaties.

Het cordon is ook een zegen geweest voor de partij. Ze kan dankzij het cordon op een grote innerlijke samenhang rekenen. Het cordon verhinderde in de beginperiode ook dat fouten gemaakt werden. Dat het cordon veel kiezers zou hebben afgeschrikt, blijkt niet uit de verkiezingsuitslagen, wel integendeel. Het bevorderde eerder de sympathie.

D*e schuld van het* VB

Hubert De Sy meent dat de partij, tenminste gedeeltelijk, zelf schuld heeft aan de handhaving van het cordon. Hij voert een reeks argumenten aan. Het past de meest in het oog springende te ontleden. De Sy neemt aanstoot aan de slogan" Eigen volk eerst." Maar is dit terecht? Is het niet normaal dat men zijn kinderen liever ziet dan andere kinderen en is dit zelfs geen plicht? Is het niet normaal dat men zijn familie verkiest boven andere; dat men zijn dorp, zijn stad verkiest boven andere? Waarom dan niet zijn volk? Men kan zelfs de vraag stellen of de politici aan wie de mensen hun belangen hebben toevertrouwd niet de verplichting hebben om eerst de belangen van hun eigen volk te behartigen. Het is nobel als individu zijn belangen ondergeschikt te maken aan noodlijdende volkeren. Maar indien men als politicus verantwoordelijkheid draagt voor anderen, dan is men verplicht, ook moreel verplicht, de belangen van het eigen volk eerst te dienen. Trouwens wat bij

ons „de uitdrukking van een collectief egoïsme" heet te zijn, is in andere landen heel gewoon. Zo hoort het principe van het „eigen volk eerst" zowel wat taalgebruik en politieke doelstelling betreft tot het programma van de *Schweizerische Volkspartei* die mee deel uitmaakt van de Zwitserse regering. Hetzelfde geldt voor de *Dansk Folkepartit* die een rechtse minderheidsregering steunt. In Nieuw-Zeeland bestaat zelfs een *New Zealand First Party* die zonder enig cordon aan de parlementaire werkzaamheden deel neemt.

Hubert De Sy heeft ook bedenkingen bij de stijl van het VB en verwijst als voorbeeld naar een karikatuur van migranten op een oude brochure. Zoiets zou mede schuld zijn aan het cordon. Dit vraagt toch enige verduidelijking. Een karikatuur is altijd een overdrijving. Men mag blijkbaar karikaturen maken van Bush en de Amerikanen als cowboys in Irak. Men mag karikaturen maken van *„der hässliche Deutscher"* voorgesteld als een Hun. Maar men mag geen karikaturen maken van een migrant? Zo mag men antisemiet en antijoods zijn op voorwaarde dat men allochtoon is. De Westerse media spelen dit spel mee. Een Noorse krant toonde onlangs Arafat als gevangene in een concentratiekamp en Sharon in zwart SS-uniform. Dat mag. Maar van een moslimimmigrant mag men geen karikatuur maken? Geen verstandig mens kan bijgevolg geloven dat karikaturen in VB-bladen de echte reden van de instelling van het cordon zijn.

Sommigen verwijzen naar de borstels die het VB enkele jaren geleden als symbool gebruikte. Die borstels dateren nog uit het arsenaal van de Volksunie. Toen Pim Fortuyn furore maakte in Nederland, verklaarde de ontslagnemende Nederlandse premier: „De verbruining [hij had het over huidskleur] van de maatschappij is een probleem." Wanneer het VB zoiets zou beweren wordt het aangeklaagd wegens racisme. Wanneer we de stijl, houding en gebruikte woorden en beelden van het VB bekijken en vergelijken met sommige andere partijen in het buitenland, dan is het VB eerder gematigd te noemen.



12 *april* 1946: *de executie van* Borms, 21 *april* 2004: *de executie van het* VB.

Ondertussen werd het VB op 21 april veroordeeld door het Hof van Beroep van Gent. Eminente juristen brachten reeds diepgaande commentaren in andere publicaties, zoals Mr. Fernand Keuleneer in *Tertio*.[5] Maar het past toch hier twee bedenkingen te maken. Ten eerste moet de strafwet, indien ze niet duidelijk is, beperkend uitgelegd worden en mag niet in brede zin toegepast worden. Dit is een algemeen rechtsprincipe. De antiracismewet is zeer onduidelijk. Het moet onderzocht worden of het Hof van Gent een juiste toepassing van de wet heeft gemaakt. De rechtsleer zal daaraan een vette kluif hebben. Uiteindelijk zal het Hof van Cassatie de knoop moeten doorhakken. Maar hoe dan ook is het bijzonder schijnheilig om de politici van de traditionele partijen te horen verklaren dat de rechters per definitie onpartijdig zijn en dus niet eens mogen bekritiseerd worden. Zeker in hoofde van de voorzitter van de socialistische partij die honderd jaar lang van klassejustitie gesproken heeft. Ze hadden toen gelijk ook: De rechtspraak is een deel van het maatschappelijk gebeuren en dus onderhevig aan de geest van de tijd. Vijftig jaar geleden waren bijna alle rechters jagers en dus was stropen een misdrijf dat zo zwaar mogelijk moest gestraft worden. Door het democratiseringsproces jagen de rechters bijna niet meer en is stropen een soort folklore geworden. Dit is slechts één voorbeeld. Er zijn er vele anderen. Tijdens de repressietijd bijvoorbeeld, toen de rechtspraak van de krijgsraden dood en vernieling zaaide, verklaarde Minister Pholien in het Belgisch parlement: *„C'est une justice des rois de negres."* Ook moet men zich vragen stellen bij de snelheid waarmee het Hof van Gent deze zaak behandeld heeft. Inderdaad, het duurt vaak 1 tot 2 jaar vooraleer een dossier in Gent behandeld kan worden. Voor het VB was het enkele maanden. Dit is een verdachte haast.

Ten tweede, indien zou blijken dat het Hof te Gent de wet juist heeft toegepast, dan moet de antiracisme-wet dringend aangepast worden. De

[5] Fernand Keuleneer, „Pseudo-rechtspraak baart juridische draak." *Tertio,* 29 april 2004.

Vlamingen zijn immers geen racisten. Ze hebben geen enkel bezwaar tegen de joden in Antwerpen. Ze hebben geen bewaar tegen een C*hinatown* in Antwerpen. Ze hebben geen bezwaar tegen een L*ittle* I*taly*. Maar van de Noordkaap tot Gibraltar ontstaat in elke stad een tweede stad, een door de Koran beheerste stad, aldus Oriana Fallaci in haar nieuwste boek L*a forza della ragione*. Of zoals Luc De Vos, professor aan de KUL en de Belgische Militaire School, stelt: „Onze beurt komt nog, tenzij we onze vrouwen ook in boerka laten rondlopen."[6] Het is toch duidelijk dat deze immigratie niet met andere kan gelijkgesteld worden, dat ze wrevel oproept tegen een bepaalde bevolkingsgroep. Niet alleen de gedachten maar zelfs de gevoelens van de mensen worden gecensureerd. De wetten die gebaseerd zijn op het politiek-correcte denken bepalen wie ik mag liefhebben en wie ik mag haten, zodat wie de Amerikanen en de joden haat in de hemel zal komen maar wie de moslims haat in de hel komt. Wetten zoals de antiracisme-wet moeten het voorwerp uitmaken van een maatschappelijk debat: S*elon que vous serez puissant ou miserable, les jugements de cour vous rendront blanc ou noir.*



D*e politieke maffia sloeg terug*.

E*en historische kans*

Hubert de Sy vraagt zich af of het VB een „valabel alternatief" is. Alternatief waarvoor? Algemeen wordt aangenomen dat de paars-groene of paarse regering de slechtste was sinds de tweede wereldoorlog. De slechtste voor Vlaanderen, voor de Vlaamse economie, voor de Vlaamse welvaart, voor het Vlaamse imago. We zoeken dus een alternatief voor de paarse regering. Het is natuurlijk duidelijk dat het VB alleen niet voor een ommekeer kan zorgen, maar die ommekeer kan er ook niet komen zonder het VB. En het is zeer de vraag of er een alternatief is voor het VB.

Guido Naets somde onlangs de talrijke redenen op voor de Vlaamse ontevredenheid. De steeds maar toenemende transfers van Vlaanderen naar Wallonie (10 miljard € per jaar: dit is meer dan het bemande ruimte-vaartprogramma van de VS of de bouw van een vliegdekschip). Verder is er de medische overconsumptie, te veel rechters, postbodes, ambtenaren en politiemannen. Aan Vlaamse zijde zijn er te veel flitspalen, teveel fiscale controles, boetes, enz.[7] VLD-voorzitter Karel De Gucht zei na onder-handelingen met de Franstaligen dat hij zich op een andere planeet waande. De scheiding der geesten tussen Vlamingen en Franstaligen is er. Die wordt dan best gevolgd door een staatkundige.

Indien de opiniepeilingen juist zijn, zouden CD&V/N-VA *samen met het* VB een meerderheid voor de Vlaamse regering kunnen zorgen. Dit betekent meteen het einde van de paarse federale regering. Het is een historische kans en een alternatief indien twee voorwaarden zijn vervuld. Ten eerste is deze meerderheid slechts mogelijk indien ook het VB groeit. CD&V zal dus zijn stemmen elders moeten halen.

Ten tweede moet CD&V bereid zijn om met het VB samen te werken. Pas dan krijgen we een echt alternatief.

Maar hoe groot is de kans dat CD&V met het VB wil praten? Die kans is er na het arrest van Gent niet groter op geworden, maar was voordien al niet groot. In D*e Tijd* van 21 februari schreef Renaat Schrooten: „CD&V is ervan overtuigd dat het kartel met het N-VA niet tot structurele problemen met de christelijke arbeidersbeweging zal leiden. CD&V heeft nog een andere troef 'buiten categorie.' De partij besprak de kartelvorming vooraf met de voorzitter van de SP.a, Steve Stevaert. Die verzekerde de CD&V-leiding dat het kartel voor hem geen probleem is om na 13 juni te onderhandelen."[8] M.a.w. de leiding van CD&V is een soort toelating gaan vragen aan Stevaert om het kartel met de N-VA aan te gaan. Dat belooft niet veel goeds en wijst eerder op plannen om een rooms-rode coalitie te bespreken, die even goed op nationaal vlak

[6] *Dag Allemaal*, 23 maart 2004.

[7] Guido Naets, „Raad van Wijzen moet Vlaamse onafhankelijkheid mogelijk maken." *De Tijd*, 12 maart 2004.

[8] Renaat Schrooten, „Dehaene vormt CD&V-buffer tegen Verhofstadt." *De Tijd*, 21 feb. 2004.

zou kunnen verwezenlijkt worden, met als gevolg een versterking van de invloed van de PS van Elio di Rupo. Derhalve is de vraag niet zozeer of het VB een valabel alternatief is, dan wel of er een alternatief voor het VB is. De vraag stellen is ze beantwoorden. Want zelfs indien CD&V zich bereid zou verklaren om besprekingen met het VB te beginnen, dan nog is de groei van het VB nodig.

Als CD&V deze samenwerking echter weigert, zullen vele kiezers een stem voor het VB evenmin een verloren stem vinden. Ik zie hiervoor vijf redenen. Ten eerste zal een deel van de CD&V-kiezers dit niet waarderen en zijn stem liever aan het VB geven. Dit geldt nog in veel sterkere mate voor de kiezers van de N-VA.

Ten tweede is het VB in de letterlijke zin van het woord een volkspartij en verenigt als geen ander de verschillende lagen van de bevolking. Het haalt zijn stemmen zowel in de arbeiderswijken van Borgerhout en Hoboken als in de rijke villawijken van Schilde en Brasschaat. Geen enkele andere partij doet dat na. De partij voelt wat bij de bevolking leeft en beklemtoont de juiste maatschappelijke thema's. Het schaart daardoor diverse groepen achter een uitgesproken Vlaams programma, ook al is dat niet de hoofdreden van hun stemgedrag.

Ten derde weegt het VB, ondanks het cordon, zeer zwaar op de politieke agenda met thema's als de immigratie, veiligheid, stemrecht voor vreemdelingen, enz. Dat wordt trouwens ook door de pers erkend. Het VB bepaalt vanuit de oppositie in grote mate de politieke agenda, zelfs al wordt het door de andere partijen uitgesloten.

Ten vierde is vooral de kans dat het VB in Brussel de meerderheid in de Vlaamse taalgroep van het Brusselse parlement haalt zeer groot. Dit zou de blokkering van de Brusselse instellingen voor gevolg kunnen hebben, indien men ook daar elke samenwerking van de hand zou wijzen. Nieuwe communautaire onderhandelingen zullen dan nodig zijn met wellicht verstrekkende gevolgen.

Ten vijfde is het niet onjuist om te stellen dat het VB zelf ook schuld treft aan zijn isolement. De partij zou inderdaad een grotere bereidheid kunnen tonen om uit zijn (vastgeroeste?) structuren te breken. Ze zou meer openheid kunnen tonen tot samenwerking met gelijkgezinden uit andere partijen. Maar die kritiek geldt voor alle partijen. Ook bij VLD, CD&V, SP.a en andere partijen worden de beslissingen genomen door kleine cenakels. Niettemin is het VB er reeds in geslaagd om een welkome thuis te bieden aan een groot deel van de kaderleden en (blijkens opiniepeilingen ook) kiezers van de N-VA. Indien het VB op dezelfde weg voortgaat, kan de Vlaamse zelfstandigheid dichterbij zijn dan wij durven dromen. Dan zou men, het mooie gedicht van Roland-Holst parafraserend, kunnen besluiten:

Wij zullen de rijpe halmen nog zien,
En binden de volle schoven.
Wij blijven in de oogst geloven
Waarvoor we hebben gediend.

Paul Doevenspeck*

* Dr. Paul Doevenspeck is advocaat en leidde samen met Hugo Schiltz van 1968 tot aan zijn pensionering in 1993 het advocatenvennootschap Schiltz-Doevenspeck. Hij was voorzitter van de Volksunie in Deurne van 1958 tot 1988 en fractievoorzitter van de Volksunie in de Antwerpse provincieraad van 1965 tot 1985.

Pleidooi voor een integrale Vlaamse gezondheidszorg

Het hele gezondheidsbeleid, met inbegrip van de ziekteverzekering, moet omwille van de efficiëntie overgeheveld worden naar de Vlaamse Gemeenschap, stelt Prof. Eric Ponette. Hij berekent ook dat de geldtransfers uit Vlaanderen naar Wallonië en Brussel in de ziektekostenverzekering zo'n 1 miljard euro per jaar bedragen.

Dit artikel is een pleidooi voor de „communautarisering" van het ganse gezondheidsbeleid, met inbegrip van de ziektekostenverzekering: d.w.z. de overheveling van die bevoegdheid naar de gemeenschappen, niet naar de gewesten. In dat schema kunnen de inwoners van Brussel kiezen voor het ziektekostenverzekeringsstelsel van de Vlaamse of dat van de Franstalige gemeenschap.

De argumenten voor de communautarisering van het gezondheidsbeleid zijn meervoudig: er is een juridische en politieke basis; elke volksgemeenschap heeft het recht het beleid te sturen volgens eigen voorkeuren; een coherent pakket van actueel over meerdere overheden versnipperde bevoegdheden zal, door bundeling van die bevoegdheden op het niveau van de gemeenschappen, het beleid efficiënter maken; tenslotte zal de communautarisering de gemeenschappen responsabiliseren tot een spaarzamer en rationeler gezondheidsbeleid.

Verder worden in dit artikel twee recent gepubliceerde documenten besproken met cijfers over de uitgaven in de ziektekostenverzekering: een studie van de christelijke mutualiteiten en cijfers van minister Rudy Demotte. In beide documenten worden Vlaams-Waalse klemtoonverschillen, reeds eerder aangetoond in de Jadot-rapporten, bevestigd. Beide documenten tonen ook aan dat de Vlaams-Waalse uitgavenkloof in de ziektekostenverzekering blijft bestaan. Tenslotte wordt in dit artikel een poging gedaan om de Vlaams-Waalse inkomstenkloof in de ziektekostenverzekering en de geldtransfers uit Vlaanderen naar Wallonië en Brussel in deze sector te berekenen.

Lee Jong-wook, de directeur-generaal van de Wereldgezondheidsorganisatie, schreef onlangs in het gezaghebbend medisch tijdschrift *The Lancet* een opgemerkt artikel over de toekomstige taken van die organisatie in de verbetering van de gezondheid in de wereld. De kern van zijn betoog is dat in een gezondheidszorg, die naam waardig, preventie, acute zorg en chronische zorg aan mekaar moeten worden gekoppeld tot een naadloos geheel en dat die drie aspecten moeten geïntegreerd worden in alle geledingen die instaan voor de volksgezondheid.[1] Dat is voor mij één van de belangrijkste argumenten om te pleiten voor de toewijzing van de ganse gezondheidszorg, met inbegrip van de ziektekostenverzekering, aan Vlaanderen en Wallonië: een efficiënte gezondheidszorg wordt pas mogelijk door een coherent bevoegdheidspakket, waarin preventie (nu een bevoegdheid van de gemeenschappen) en verzorging (nu grotendeels een federale bevoegdheid) samengevoegd worden tot een integrale bevoegdheid van de gemeenschappen.

Doch er zijn ook juridische en politieke argumenten, er is het recht van beide volksgemeenschappen op eigen klemtonen en er is het responsabiliseringsargument van de gemeenschappen tot een zo spaarzaam mogelijk en rationeel gezondheidsbeleid.

1. *Juridische en politieke argumenten*

De **grondwet** zegt dat de gemeenschappen bevoegd zijn voor persoonsge-

[1] Lee Jong-wook, „Global health improvement and WHO: shaping the future." *The Lancet*, 362:2083-2088, 20-27 dec. 2003.

bonden materies. De **bijzondere wet van 8 augustus 1980** bepaalt in artikel 5§1 welke de persoonsgebonden aangelegenheden (bedoeld in artikel 59bis §2bis van de grondwet) zijn inzake het gezondheidsbeleid. Daarin wordt zelfs vermeld het beleid betreffende de zorgenverstrekking in en buiten de verplegingsinrichtingen met echter tal van uitzonderingen, o.a. de ziekte- en invaliditeitsverzekering. Die wet kent ook de gezondheidsopvoeding en de preventieve gezondheidszorg aan de gemeenschappen toe.[2] Dat betekent dus dat het preventief gezondheidsbeleid en de gezondheidsopvoeding expliciet en de zorgenverstrekking impliciet wettelijk aan de gemeenschappen zijn toegewezen. Recente uitspraken van het **Arbitragehof** (i.v.m. het kwaliteitsdecreet in 1997 en i.v.m. een federaal initiatief met betrekking tot zorgcircuits en netwerken in 2000) wijzen eveneens op een restrictieve interpretatie van de bepalingen over de federale bevoegdheden in de bijzondere wet.[3]

Resolutie nr. 4 tot staatshervorming, goedgekeurd door het Vlaams Parlement op 3 maart 1999, stelt dat de normerings-, uitvoerings- en financieringsbevoegdheid voor het volledige gezondheids- en gezinsbeleid integraal naar de deelstaten moet worden overgeheveld, met inbegrip van de gezondheidszorgverzekering en de gezinsbijslagen, en dat de inwoners van Brussel de keuze moeten krijgen om toe te treden tot het stelsel van de deelstaat Vlaanderen en de Franstalige deelstaat.[4] Het **Vlaamse regeerakkoord** van juli 1999 stelt dat de normerings- en uitvoeringsbevoegdheden inzake gezondheids- en gezinsbeleid in de eerste helft van de legislatuur moesten overgeheveld worden naar de gemeenschappen.[5] In de **Vlaamse regeringsverklaring** van dezelfde datum staat bovendien dat alle partijen van de regeringscoalitie in de federale regering diezelfde afspraken ook consequent zouden verdedigen op het federale niveau.

De Vlaamse regeringsploeg en de Vlaamse politici van de meerderheidspartijen in de laatste twee federale regeringen hebben in deze zaak jammerlijk gefaald. Dergelijke houding van Vlaamse politici lokt bij de Vlaamse bevolking scepticisme en cynisme uit en is funest voor de democratie.

2. E*igen klemtonen*

Een tweede argument voor de communautarisering van de gezondheidszorgen is het recht van beide gemeenschappen om eigen klemtonen te leggen. Dat de gemeenschappen dit nu reeds gedeeltelijk doen, kan afgeleid worden uit het feit dat zij verschillende accenten leggen in hun medisch onderwijs, in hun houding tegenover de contingentering en in de preventieve geneeskunde. Zij nemen ook een verschillende houding aan tegenover de echelonnering, zij hebben in de praktijk verschillende voorkeuren voor de curatieve sectoren, en de huisartsennavorming is veel sterker uitgebouwd in Vlaanderen dan in Wallonië. Ook in de tandheelkunde is de bijscholing meer een Vlaamse dan een Waalse bekommernis.[6]

In een artikel in T*he* L*ancet* in 2001 schreef Prof. Boudewijn van Houdenhove (KUL) dat de Walen zich cultureel en wetenschappelijk meer richten op Frankrijk, terwijl de Vlamingen op dezelfde golflengte zitten van streken met een Angelsaksische cultuur en wetenschap.[7] Laten we inderdaad niet vergeten dat het ganse onderwijs, met inbegrip van het **universitair medisch onderwijs**, sinds 1988 een gemeenschapsbevoegdheid geworden is. Verder schrijft hij dat deze verschillende oriëntatie ook een terugslag heeft op de terminologie in de psychiatrie. Prof. Els Witte (VUB) is ervan overtuigd dat alles wat te maken heeft met structuren en regelgeving van de gezondheidssector in de toekomst nog meer verschillende sporen zal volgen. Zij verwijst hiervoor naar de **numerus clausus** met de verschillende aanpak in Vlaanderen en Wallonië.[8]

Dat de houding tegenover de contingentering (beperking van het toekomstige

[2] Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen. Wetten tot hervorming der instellingen. Uitgave Kamer van Volksvertegenwoordigers.

[3] Dirk Dewolf, „Waarom zijn de gemeenschappen het betere integratieniveau? Integratie van preventieve en curatieve geneeskunde – Naar een Vlaams gezondheidsbeleid," Verslagboek van het colloquium van 14 september 2002. *Periodiek-Nieuwsbrief VGV*, sept.-okt. 2002, nr. 5.

[4] Resoluties staatshervorming van het Vlaams Parlement van 3 maart 1999. *Periodiek-Nieuwsbrief VGV*, mei-juni, 1999, nr. 3.

[5] *Een regering voor de Vlamingen*. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, juli 1999, p. 14-15; 62.

[6] Karel Verleyen, „De grote sprong voorwaarts (Interview met Prof. Jan De Boever)." *Uit-Magazine*, april 2004.

[7] Boudewijn van Houdenhove, „Correspondence." *The Lancet*, 357:1889, 2001.

[8] Vraaggesprek met Els Witte. *De Huisarts*, 9 april 1997.

aantal artsen) verschillend was in beide gemeenschappen, bleek reeds vanaf het begin. Om het aantal afgestudeerde artsen af te remmen, met het zicht op de contingenteringsregel waardoor het aantal artsen met RIZIV-nummer vanaf 2004 zou beperkt worden tot 700 per jaar met 60 N/40 F verdeelsleutel, voerde de Vlaamse minister van onderwijs vanaf 1997 een ingangsexamen in vóór de eerste kandidatuur geneeskunde; de Waalse minister van onderwijs besliste om de afremming pas te laten starten vóór het eerste doctoraat.[9] Met het ontwerpdecreet van Françoise Dupuis, de minister van hoger onderwijs van de Franse Gemeenschap, werd in 2002 het einde ingeluid van het filtersysteem halfweg de studies genees- en tandheelkunde. Zij wilde, naar eigen zeggen, niet langer de verantwoordelijkheid dragen voor de organisatie van het tekort aan artsen en tandartsen.[10] En met een wetsvoorstel van 23 november 2003 eisten de Franstaligen (CDH en Ecolo gesteund door de PS) de afschaffing van de contingentering.[11] Indien die contingentering werkelijk wordt afgeschaft, stijgt het overtal Franstalige artsen verder, terwijl wij in Vlaanderen duizenden studenten de toegang tot de studies geneeskunde hebben ontzegd. Met dergelijke niet nageleefde afspraken is een organisatie van de geneeskunde op federaal niveau onmogelijk.

Vlaanderen legt een duidelijk sterkere klemtoon op de **preventieve gezondheidszorg** dan Wallonië. Dat blijkt uit de in Vlaanderen opgebouwde structuren in de verlenging van het Vlaams ministerie van welzijn en gezondheid, zoals de Vlaamse Gezondheidsraad, de lokale organisaties voor gezondheidsoverleg (LOGO'S), het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie…[12] Dit alles bestaat niet of nauwelijks in Wallonië. Dat blijkt ook uit de in Vlaanderen genomen opties zoals de gezondheidsdoelstellingen en het recente kaderdecreet betreffende het preventieve gezondheidsbeleid.[13] Dat blijkt tenslotte uit een aantal projecten zoals vaccinatie tegen hepatitis B bij kinderen en de vaccinatie tegen meningitis C, die hoofdzakelijk in Vlaanderen worden uitgevoerd.[14] 75% van alle screeningsmammografieën in België in 2002 werden in Vlaanderen uitgevoerd.[15] Bovendien is de controle van de kwaliteitsnormen voor dat onderzoek (apparatuur, dubbele lezing) veel strenger in Vlaanderen dan in Wallonië.

Vlaanderen past duidelijk meer het **echelonneringsprincipe** toe dan Wallonië. Dat blijkt uit recente cijfers die minister van volksgezondheid Rudy Demotte (PS) zelf recent ter beschikking stelde. In het jaar 2002 besteedde Vlaanderen 8% meer uitgaven aan huisartsengeneeskunde dan Wallonië. Omgekeerd besteedde Wallonië in datzelfde jaar, volgens diezelfde cijfers, 14% meer uitgaven aan de specialistische geneeskunde dan Vlaanderen.[16] Het „globaal medisch dossier" (GMD), dat bijgehouden wordt door de huisarts, kent trouwens een veel groter succes in Vlaanderen dan in Wallonië. Bij de leden van de christelijke mutualiteiten is het GMD 2,8 maal frequenter in Vlaanderen dan in Wallonië en bij de leden van de socialistische mutualiteiten is het 2,7 maal frequenter; 85% van de leden met GMD bij de liberale mutualiteiten wonen in Vlaanderen.[17] Voormalig Vlaams minister van welzijn en gezondheid, Mieke Vogels, vertelde aan *Gazet van Antwerpen* dat Vlaanderen de thuiszorg organiseert via de huisartsen, doch dat Wallonië dat doet via wijkgezondheidscentra die door de mutualiteiten worden gestuurd.[18] In datzelfde verband diende PS-senator Marie-José Laloy recent een wetsvoorstel in, waarbij de verantwoordelijkheid voor de thuiszorg bij de ziekenhuisarts, dus niet bij de huisarts, wordt gelegd. Dat wetsvoorstel werd voorlopig tegengehouden door weerwerk van de Vlaamse politieke partijen.[19] Het is interessant vast te stellen dat in Vlaanderen niet alleen de huisartsen, doch ook een overgrote meerderheid van de ziekenhuisspecialisten, voorstander zijn van taakafspraken tussen huisartsen en specialisten.[20]

Vlaanderen en Wallonië hebben ook hun eigen **curatieve voorkeursectoren**. Er is evenwel één gekoppelde sector waarin ze weinig of niet verschillen, namelijk anesthesie en heelkunde. Zo blijkt uit een recente studie van de

[9] Robrecht Vermeulen, „Numerus clausus en toelatingsexamen voor artsen." *Periodiek-Nieuwsbrief VGV*, sep.-okt. 2003, nr. 5.

[10] Belga, „Dupuis schrapt filters geneeskunde – studie." *De Financieel Economische Tijd*, 8 nov. 2002.

[11] Louis Ide, „CDH, ECOLO en de PS willen af van de numerus clausus." *Periodiek-Nieuwsbrief VGV*, jan.-feb. 2004, nr. 1.

[12] Bart Garmyn, „Waarom integratie van preventie en verzorging op éénzelfde beleidsniveau? Integratie van preventieve en curatieve geneeskunde – Naar een Vlaams gezondheidsbeleid," Verslagboek van het colloquium van 14 september 2002. *Periodiek-Nieuwsbrief VGV*, sept.-okt. 2002, nr. 5.

[13] Kaderdecreet betreffende het preventieve gezondheidsbeleid, bekrachtigd door de Vlaamse Regering op 21 nov. 2003. *Belgisch Staatsblad*, 3 feb. 2004.

[14] Louis Ide, „Demot(te) zit in de gezondheidszorg." *De Standaard*, 29 jan. 2004.

[15] „Alleen Vlaanderen screent op borstkanker." *De Tijd*, 3 maart 2004.

[16] Antwoord van minister Rudy Demotte op parlementaire vraag van de heer Bart Laeremans, Kamer van Volksvertegenwoordigers 7 okt. 2003.

[17] Ludwig Verduyn, „Meer dan drie miljoen GMD'S." *Artsenkrant*, 20 jan. 2004.

[18] Kurt Tuerlinckx, interview met minister Mieke Vogels. *Gazet van Antwerpen*, 4 maart 2002.

[19] Ludwig Verduyn, „PS verbant huisarts uit thuiszorg." *Artsenkrant*, 16 jan. 2004.

[20] „Ziekenhuisartsen pro echelonnering." *De Huisarts*, 25 juni 1997.

[21] Koen Cornelis, *Regionale analyse van de ziektekosten – Een nuancering van de brute consumptieverschillen.* Studie van de christelijke mutualiteiten, feb. 2003.

[22] Id.

[23] Guy Tegenbos, „Franstalige arts gebruikt dubbel zoveel radiologie" (cijfers RIZIV meegedeeld door Maggie De Block). *De Standaard*, 12 sep. 2003.

[24] Cornelis, o.c.

[25] Dewolf,o.c.

[26] Geert Verrijken, „Het ASGB en het vijfde rapport Jadot – Systematische overconsumptie in Wallonië en Brussel blijft." *Artsenkrant*, 20 april 2001.

[27] Filip Ceulemans, „Jef Valkeniers over regionale verschillen." *Artsenkrant*, 1 juni 2001.

Vlaams-Waalse klemtoonverschillen

In Wallonië zijn de uitgaven per CM-lid minstens 15 % hoger dan in Vlaanderen voor:

Beeldvorming	+ 20,3 %
Dringendheidshonoraria	+ 28,5 %
Farmaca publieke officina	+ 18,3 %
Inwendige geneeskunde	+ 26,5 %
Klinische biologie	+ 20,0 %
Verlossingen	+ 23,7 %

Bron: CM Studie Regionale analyse van de ziektekost - jaar 2001, Algemene Regeling (publ. okt. 2003)

Tabel 1

christelijke mutualiteiten (CM) over het jaar 2001 dat het verschil in de uitgaven per CM-lid tussen Vlaanderen en Wallonië voor die sector nagenoeg zero is.[21] Men kan zich de vraag stellen of de inspraak van de patiënt bij een eerder invasief gebeuren hier niet de egaliserende factor is. Wallonië besteedt volgens dezelfde CM-studie per CM-lid minstens 15% meer uitgaven dan Vlaanderen aan medische beeldvorming, dringendheidshonoraria, farmaca in de publieke apotheken, inwendige geneeskunde, klinische biologie en verlossingen.[22] (Tabel 1)

Tabel 2 toont op een onmiskenbare wijze de Vlaams-Waalse uitgavenverschillen inzake radiologische onderzoeken (= beeldvorming) voorgeschreven door huisartsen in 2001:[23]

- alle Waalse provincies liggen boven het Belgisch gemiddelde en alle Vlaamse provincies liggen eronder;
- Namen geeft het dubbele uit van West-Vlaanderen;
- de evolutie tussen 2000 en 2001 wijst op een toename van de uitgaven in alle Waalse provincies en op een afname in de Vlaamse provincies, behalve in de provincie waar de uitgaven het kleinst zijn.

Gemiddeld bedrag (in euro per inwoner) **voorgeschreven door algemeen geneeskundigen voor medische beeldvorming**

Provincie	gemiddeld voorgeschreven bedrag per inwoner			
	1999	2000	2001	evolutie in % 2000-2001
Antwerpen	12,01	13,12	13,02	- 1
Brussel hoofdstad	15,86	16,31	16,95	+ 4
Vlaams-Brabant	12,38	13,06	12,66	- 3
Brabant Wallon	16,86	18,56	19,00	+ 2
West-Vlaanderen	9,83	10,67	10,83	+ 2
Oost-Vlaanderen	12,00	13,48	13,16	- 2
Hainaut	17,67	19,22	20,00	+ 4
Liège	17,40	19,45	21,01	+ 8
Limburg	12,26	13,60	13,56	0
Luxembourg	17,54	17,83	18,77	+ 5
Namur	19,07	19,33	22,62	+ 17
Nationaal gemiddelde	14,03	15,19	15,60	+ 3

Bron: RIZIV

Tabel 2

Vlaanderen op zijn beurt besteedt volgens de reeds vermelde CM-studie minstens 15% meer uitgaven dan Wallonië aan thuisverpleging, verpleegdagen in de psychiatrische verzorgingstehuizen (PVT) en ambulant beschut wonen.[24] (Tabel 3) Daghospitalisaties kennen volgens een studie van de federale overheid gepubliceerd in 2000 een groter succes in Vlaanderen dan in Wallonië: in Vlaanderen ligt het percentage daghospitalisaties t.o.v. het totaal aantal hospitalisaties tussen 19 en 25%, in Wallonië tussen 8 en 17%.[25]

In 2001 publiceerde A*rtsenkrant* op basis van RIZIV-gegevens dat het antibiotica gebruik 30% hoger was in Wallonië dan in Vlaanderen.[26] Eveneens in 2001 publiceerde hetzelfde tijdschrift op basis van een RIZIV-rapport dat pre-operatieve onderzoeken, voorafgaandelijk aan een appendectomie, veel frequenter werden uitgevoerd in Wallonië dan in Vlaanderen. Volgende pre-operatieve testen werden onderzocht: klinische biologie (1.880 BF per appendectomie in Wallonië, 1.188 BF in Vlaanderen); electrocardiogram (4x frequenter in Wallonië dan in Vlaanderen); foto van de thorax (bij 47,5% van de appendectomies in Wallonië, bij 21,9% in Vlaanderen); vector- en fonocardiogram (systematisch in sommige Waalse ziekenhuizen, praktisch geen in Vlaanderen).[27]

Vlaams-Waalse klemtoonverschillen

In Vlaanderen zijn de uitgaven per CM-lid minstens 15 % hoger dan in Wallonië voor:

Thuisverpleging	+ 20,9 %
Verpleegdagprijzen PVT + Beschut Wonen A	+ 35,9 %

Bron: CM Studie Regionale analyse van de ziektekost - jaar 2001, Algemene Regeling (publ. okt. 2003)

Tabel 3

Uit de meest recente gegevens van de Vlaamse regionale indicatoren blijkt dat er in Wallonië 14% meer artsen zijn dan in Vlaanderen, 17% meer huisartsen en 12% meer specialisten.[28] (tabel 4) Volgens meerdere studies speelt deze factor een rol in de hogere uitgaven in Wallonië. Met het feit dat Wallonië en Vlaanderen hun klemtonen anders leggen in de uitgaven voor de gezondheidszorgen is op zich niets mis, doch het ware dan ook logisch dat Wallonië en Vlaanderen voor die verschillende klemtonen ook zouden betalen in een eigen gescheiden gezondheidsbeleid.

3. E*fficiëntie*

Een derde groep argumenten voor de communautarisering van de gezondheidszorgen heeft te maken met het realiseren van een efficiënter beleid. Opdat **preventief en curatief beleid** efficiënt zouden zijn moeten ze een eenheid vormen en dus door dezelfde overheid gestuurd worden. Een gescheiden aanpak door verschillende overheden leidt tot een incoherente visie en werking met gebrekkige communicatie en taakafspraken tussen de verschillende actoren en met een verwaarlozing van de noodzakelijke koppeling tussen individuele en populatiegerichte zorgverlening.[29] Een gescheiden aanpak van preventie en verzorging leidt bovendien tot een onevenwichtige financiering en is schadelijk voor de volksgezondheid.

Artsendichtheid (31 dec. 2000)

	Huisartsen		Specialisten		Huisartsen + specialisten	
	Aantal per 100.000 inw.	Bij Vl. = 100	Aantal per 100.000 inw.	Bij Vl = 100	Aantal per 100.000 inw.	Bij Vl. = 100
Vlaanderen	168	**100**	194	**100**	362	**100**
Wallonië	196	**117**	217	**112**	413	**114**
Brussel	297	177	395	204	690	190

Bron: VRIND (laatst gewijzigd op 17.01.03 = meest recente gegevens op 29.02.04)

Tabel 4

De uitgaven voor curatieve gezondheidszorg in het Vlaamse gewest in 2003 bedroegen 57,25%[30] van 15,342 miljard Euro,[31] terwijl de uitgaven van de Vlaamse overheid voor preventieve gezondheidszorg in datzelfde jaar slechts 85,294 miljoen Euro bedroegen.[32] Dit betekent dat de uitgaven voor de curatieve gezondheidszorg in Vlaanderen 103 maal groter waren dan die voor de preventieve gezondheidszorg.

De scheiding tussen preventieve en curatieve gezondheidszorg is schadelijk voor de bevolking. Dat de levensverwachting in Wallonië zowel voor mannen als voor vrouwen korter is dan in Vlaanderen was reeds langer gekend. Doch Prof. Chris Vandenbroeke stelde bovendien vast dat dit verband houdt met een hoger Waals sterfterisico, in vergelijking met het Vlaamse risico, op jonge middelbare leeftijd, namelijk tussen 30 en 50 jaar.[33] [34] [35] Daarbij stelde hij de hypothese voorop dat dit verschil te maken heeft met een minder goede preventie. Die hypothese sluit aan bij de stelling van de Leuvense Cardiologische School, die sinds jaren wijst op de relatie tussen de hogere cardiovasculaire mortaliteit en het hoger verbruik van verzadigde vetzuren evenals het lager verbruik van poly-onverzadigde vetzuren in de voeding in Wallonië in vergelijking met Vlaanderen.[36] Wallonië heeft er dus alle belang bij om het ganse gezondheidsbeleid in eigen handen te nemen en ook Vlaanderen kan er zijn gezondheidsbeleid door verbeteren.

Een **gemengd federaal en deelstatelijk ziekenhuizenbeleid** mist cohesie. Nu zijn de gemeenschappen bevoegd voor de erkenning van de ziekenhuizen en de gewesten voor de infrastructuur betoelaging, doch de federale overheid is bevoegd gebleven voor de werkingssubsidies. Door dergelijke regeling wordt een spaarzaam beleid van de gemeenschappen niet gehonoreerd. Aangezien er duidelijke **raakvlakken** bestaan tussen **welzijnszorg, niet-medische zorgverzekering** (gemeenschapsbevoegdheden) en de **ziekte-kostenverzekering** (federale bevoegdheid) zou het logischer zijn al die sectoren aan dezelfde overheid toe te vertrouwen.

De **plethora van overheden** is geen voorbeeld van goed bestuur. Niet minder dan 9 ministeriële instanties hebben in België te maken met het gezondheidsbeleid: de federale minister van volksgezondheid, de federale minister van sociale zaken, de Vlaamse minister bevoegd voor gezondheid, de minister van de Franse gemeenschapsregering bevoegd voor gezondheid, de minister van de Duitstalige gemeenschapsregering bevoegd voor gezondheid, de minister van het Waalse gewest bevoegd voor gezondheid, de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie voor de bicommunautaire

[28] „Artsendichtheid op 31 december 2000." Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND), Administratie Planning en Statistiek.

[29] Garmyn, o.c.

[30] Zie voetnoot 16.

[31] Jan Remans, *De hemel op aarde? – Over de betaalbaarheid van gezondheidszorgen in België.* Leuven-Leusden: Acco, 2003.

[32] Id.

[33] Chris Vandenbroeke, „Gezondheidsindicatoren sterk in het voordeel van Vlaanderen." *Periodiek-Nieuwsbrief VGV*, mei-juni 2001, nr. 3.

[34] Eric Ponette, „Argumenten voor een Vlaamse Sociale Zekerheid." *Secessie*, april 2002.

[35] Eric Ponette, „De Sociale Zekerheid moet toegewezen worden aan beide grote volksgemeenschappen in België." *Dossier Vlaamse Sociale Zekerheid*, AK-VSZ, uitgave van Vlaams Dienstencentrum vzw, nov. 2002.

[36] J.V. Joossens, J. Geboers, H. Kesteloot, „Nutrition and cardiovascular mortality in Belgium." For the B.I.R.N.H. Study Group, *Acta Cardiol.*, 1989, 44(2):157-182.

gezondheidsaspecten te Brussel, de Franstalige gemeenschapscommissie voor de unicommunautaire aspecten van het gezondheidsbeleid voor de Franstalige Brusselaars, tenslotte de staatssecretaris voor dringende medische hulp in de Brusselse Hoofdstedelijke regering. Deze plethora maakt onvermijdelijk de besluitvorming trager en het beleid minder efficiënt: de kwaliteit en de uitvoerbaarheid van de overeenkomsten lijden onder het sluiten van compromissen tussen de vele ministers, die op een of andere wijze bevoegd zijn voor de gezondheid. Ook het veld lijdt onder de ondoorzichtigheid en de verschillen van beleidsvoering vanuit die verschillende overheden en krijgt enquêtes, inspecties en administratieve formaliteiten te verwerken die niet of onvoldoende op mekaar afgestemd zijn.[37] Het gezondheidsbeleid zou heel wat eenvoudiger en efficiënter worden door een reductie van de huidige 9 ministeriële instanties tot één per gemeenschap.

Theoretisch bestaan er twee mogelijkheden om de verschillende aspecten van het gezondheidsbeleid op een meer coherente wijze te behartigen: ofwel alles organiseren op het federale niveau, ofwel op het niveau van de gemeenschappen. Het **gemeenschapsniveau** is het meest efficiënte wegens de reeds vermelde klemtoonverschillen tussen beide gemeenschappen.

4. R*esponsabilisering*

Het vierde argument voor de communautarisering van het ganse gezondheidsbeleid is het belang van de responsabilisering van beide gemeenschappen tot een zo spaarzaam en rationeel mogelijk beleid. Om over dit belang te kunnen oordelen is een kennis vereist van de huidige Vlaams-Waalse uitgavenkloof, inkomstenkloof en de geldtransfers in het kader van de ziektekostenverzekering. Des te meer omdat we geconfronteerd worden enerzijds met twee demografische factoren, die een impact hebben op respectievelijk inkomsten en uitgaven, en anderzijds met toenemende medisch-technische mogelijkheden die de uitgaven verhogen. In dat licht moet bekeken worden op welke wijze een meer rationeel financieel beleid in de toekomst kan worden gevoerd.

Vlaams-Waalse uitgavenkloof bij de CM-leden

op basis van Studie CM (Algemene Regeling) jaar 2001* (publ.: okt. 2003)

	Uitgaven*		Ledentallen*		Uitgaven/lid		Herverdeling uitgaven vlg. leden %
	Bedrag BEF	%	Aantal	%	Bedrag BEF	Bij Rijks-gemiddelde = 100	Bedrag BEF
Vlaanderen	142.137.370.362	73,11	2.981.971	74,54	47.666	98,08	144.911.398.379
Wallonië	44.079.587.168	22,68	865.310	21,63	50.941	104,82	42.050.356.144
Brussel	8.190.606.703	4,21	153.001	3,83	53.533	110,15	7.445.809.710
Totaal	194.407.564.233	100	4.000.282	100	48.598	100	194.407.564.233

Uitgavenkloof Vl. - W.:

144.911.398.379 – 142.137.370.362) + (44.079.587.168 – 42.050.356.144) = **4.803.259.041 BEF**
= **119.069.680 Euro**

Tabel 5

De **Vlaams-Waalse uitgavenkloof** in de ziektekostenverzekering is de som van wat Vlaanderen in vergelijking met het aantal rechthebbenden (eventueel inwoners) minder uitgeeft en van wat Wallonië meer uitgeeft.

Uit een recente CM-studie over de uitgaven voor haar leden in de „Algemene Regeling" (jaar 2001)[38] kan een Vlaams-Waalse uitgavenkloof van 4,803 miljard BF (119 miljoen Euro) afgeleid worden. (tabel 5) Het feit dat volgens de CM-studie de gemiddelde uitgaven per CM-lid in Vlaanderen in het

[37] Dewolf, o.c.

[38] Cornelis, o.c.

stelsel „Zelfstandigen" 1,6% hoger zijn dan in Wallonië verandert weinig aan die Vlaams-Waalse uitgavenkloof om twee redenen: in het stelsel „Algemene regeling" zijn de uitgaven per CM-lid in Wallonië 6,9% hoger dan in Vlaanderen[39] en de groep „Zelfstandigen" vertegenwoordigt slechts 11,10% in de totale groep van CM-rechthebbenden.[40] Te bemerken valt dat het aandeel van de CM, in de categorie rechthebbenden „Algemene Regeling", 44,05% van de totaliteit van deze categorie bedraagt.[41] De totale Vlaams-Waalse uitgavenkloof is dus veel groter.

Vlaams-Waalse uitgavenkloof bij de totale bevolking (gewestelijk verdeelde fractie)

op basis van cijfers R. Demotte jaar 2002* (publ.: jan. 2004)

	Uitgaven*		Bevolking (n inwoners)*		Uitgaven/inw.		Herverdeling uitgaven vlg. inw. %
	Bedrag in 1000 Euro	%	Aantal	%	Bedrag in 1000 Euro	Bij Rijks-gemiddelde = 100	Bedrag in 1000 Euro
Vlaanderen	6.403.390	57,25	5.995.553	57,90	1,0680232	98,88	6.476.316
Wallonië	3.701.051	33,09	3.368.250	32,53	1,0988053	101,73	3.638.593
Brussel	1.080.906	9,66	992.041	9,57	1,0895779	100,88	1.070.438
Totaal	11.185.347	100	10.355.844	100	1,0800999	100	11.185.347
Onverdeeld **	2.948.490						
Eind-totaal	14.133.837						

** = 20,86 %

Uitgavenkloof Vl. - W.:
(6.476.316 - 6.403.390) + (3.701.051 - 3.638.593) = 135.384 x 1000 Euro
= **135.384.000 Euro**
= **5.461.377.000 BEF**
of: (57,90 – 57,25) + (33,09 – 32,53) = 1,21 % (= uitgavenkloof – sleutel)

Tabel 6

De cijfers die minister R. Demotte vrijgaf over de globale uitgaven voor gezondheidszorgen voor de ganse bevolking in 2002 zijn minder transparant, aangezien hij 20,86% van deze uitgaven naar eigen zeggen niet gewestelijk kan localiseren: *„Niet alle uitgaven kunnen door de ziekenfondsen verdeeld worden tussen de gewesten op basis van de woonplaats van de patiënt. Het betreft voornamelijk de uitgaven van farmaceutische specialiteiten aan ambulante patiënten. Sinds 1 juli 2002 werd er een nieuw financieringssysteem ingevoerd voor de verpleegdagprijs in ziekenhuizen, waarbij o.a. gebruik gemaakt wordt van begrotings-twaalfden. Voor deze betalingen kunnen de ziekenfondsen evenmin een verdeling maken per gewest op basis van de woonplaats van de patiënt. Vandaar de sterke stijging van de rubriek 'onverdeeld' in het dienstjaar 2002."*[42]

Vlaams-Waalse uitgavenkloof bij de totale bevolking (verdeelde + onverdeelde fractie)

op basis van cijfers R. Demotte jaar 2002 (publ.: jan. 2004) door toepassing van de uitgavenkloof – sleutel op het eindtotaal

Indien de fractie „Onverdeeld" op dezelfde wijze verdeeld wordt als de fractie Verdeeld", zou de totale **Uitgavenkloof Vl.-W.** zijn:

1,21 % van 14.133.837.000 Euro = **171.019.000 Euro**
= **6.898.889.000 BEF**

Tabel 7

Minister Demotte maakt het ons in 2002 nog wat moeilijker inzake transparantie, wanneer uit zijn cijfers kan vastgesteld worden dat de „onverdeelde fractie" in 2001, 2000 en 1999 zich op een duidelijk lager niveau bevond, namelijk 13,33 tot 13,63% van de totale uitgaven. Die vaststelling roept vragen op die door de minister onvoldoende beantwoord worden in een tijdperk van SIS-kaarten en computers. Voor de „verdeelde" fractie bedraagt de Vlaams-Waalse uitgavenkloof in 2002 5,461 miljard BEF (135 miljoen Euro). (tabel 6) Indien de fractie „onverdeeld" op dezelfde wijze verdeeld wordt als de fractie „verdeeld", zou de totale Vlaams-Waalse uitgavenkloof 6,899 miljard BEF (171 miljoen Euro) bedragen. (tabel 7) Nogmaals, alleen de minister kan uitsluitsel geven of het in werkelijkheid minder is of meer.

---

[39] Id.

[40] *RIZIV Jaarverslag 2000 – Statistieken van de ledentallen.*

[41] Id.

[42] Zie voetnoot 16.

Vlaams-Waalse inkomstenkloof bij de totale bevolking

op basis van cijfers R. Demotte* en van Regionaal aandeel in financiering ziektekostenverzekering (KBC)** jaar 2002

	Inkomsten = Uitgaven*	Bevolking (n inwoners)*		Verdeling Inkomsten SZ (toegepast op ziektekostenverzekering)		Herverdeling inkomsten vlg Inw %
	Bedrag in 1000 Euro	Aantal	%	%**	Bedrag in 1000 Euro	Bedrag in 1000 Euro
Vlaanderen		5.995.553	57,90	64,00	9.045.656	8.183.492
Wallonië		3.368.250	32,53	29,60	4.183.616	4.597.737
Brussel		992.041	9,57	6,40	904.565	1.352.608
Totaal	14.133.837	10.355.844	100	100	14.133.837	14.133.837

* Cijfers R. Demotte jaar 2002
** Cijfers KBC studie jaar 2002

Inkomstenkloof Vl.-W.:
(9.045.656 – 8.183.492) + (4.597.737 – 4.183.616) = 1.276.285 x 1000 Euro
= **1.276.285.000 Euro**
= **51.485.209.000 BEF**

Tabel 8

Wanneer de cijfers van minister Demotte vergeleken worden met die van de Jadot-rapporten, valt bovendien op dat de Heer Jadot als norm voor de gewestelijke toewijzing van de uitgaven de ledentallen van de ziekenfondsen („rechthebbenden") nam terwijl minister Demotte de bevolkingscijfers neemt. Het lijkt zeer moeilijk geworden nog cijfers te bekomen over de gewestelijke verdeling van de rechthebbenden van de ziekenfondsen. Bij een parlementaire vraag inzake de verdeling van de rijkstoelagen voor geneeskundige verzorging over de ziekenfondsen met maatschappelijke zetel in Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, leest men als antwoord: „*Een afrekening per gewest blijkt niet uitvoerbaar te zijn aangezien elk ziekenfonds een nationale dekmantel heeft, en geen gewestelijke. De geografische inplanting van de maatschappelijke zetel van een ziekenfonds heeft nooit tot gevolg dat de aangeslotenen in dezelfde omgeving wonen.*"[43]

Wanneer de uitgavencijfers van minister Demotte verrekend worden t.o.v. de ledentallen van de ziekenfondsen i.p.v. de bevolkingscijfers (en de cijfers van het rapport Jadot 1997 hiervoor worden gebruikt bij gebrek aan latere beschikbare cijfers), dan komt men voor de Vlaams-Waalse uitgavenkloof van de „verdeelde" plus „onverdeelde" fractie tot het hypothetische bedrag van 13,855 miljard BEF (344 miljoen Euro). De reden van dit hogere cijfer is dat de procentuele verdeling van de bevolkingscijfers en van de ledentallen van de ziekenfondsen niet helemaal overeen stemt: het aandeel van de leden aangesloten bij een ziekenfonds in het Vlaamse gewest is iets hoger dan het Vlaamse bevolkingsaandeel; in Wallonië en Brussel is het net omgekeerd.

De **Vlaams-Waalse inkomstenkloof** in de ziektekostenverzekering is de som van wat Vlaanderen in vergelijking met het aantal inwoners meer inbrengt en van wat Wallonië minder inbrengt. Uit het document van minister Demotte[44] kennen we de totale uitgaven voor de gezondheidszorgen in 2002. Uit de KBC-studie inzake de financiële transfers tussen de Belgische gewesten[45] kennen we de gewestelijke verdeelsleutel van de financiering van de Sociale Zekerheid (SZ) in datzelfde jaar. Uit de verrekening van beide gegevens kan de Vlaams-Waalse inkomstenkloof berekend worden op 51,485 miljard BF (1,276 miljard Euro). (tabel 8)

De **geldtransfers uit Vlaanderen naar Wallonië en Brussel** in de ziektekostenverzekering zijn het verschil tussen het aandeel van Vlaanderen in de inkomsten en in de uitgaven in die sector. Dat is dus een ander begrip dan de begrippen „uitgavenkloof" en „inkomstenkloof". Op basis van de vermelde cijfers van de KBC-studie[46] en van minister Demotte[47] kunnen die

[43] Antwoord van minister Frank Vandenbroucke op parlementaire vraag nr. 501 van de heer Geert Bourgeois, Kamer van volksvertegenwoordigers 26 juni 2002.

[44] Zie voetnoot 16.

[45] Johan Van Gompel en Bart Van Craeynest, *Financiële transfers tussen de Belgische gewesten herbekeken.* KBC Asset Management, mei 2003.

[46] Id.

[47] Zie voetnoot 16.

Geldtransfers uit Vlaanderen naar Wallonië en Brussel via ziektekostenverzekering jaar 2002

Aandeel van Vlaanderen in de inkomsten:	9.045.656.000 Euro (zie tabel 8)
Aandeel van Vlaanderen in de uitgaven:	57,25 % van 14.133.837.000 Euro (zie tabel 6) = 8.091.621.683 Euro
Verschil (transfer):	**954.034.317 Euro 38.485.648.788 BEF**

Tabel 9

geldtransfers in 2002 berekend worden op 38,486 miljard BEF (= 954 miljoen Euro). (tabel 9)

Verschillende factoren maken een zo spaarzaam mogelijk gezondheidsbeleid noodzakelijk: de ontgroening, de vergrijzing en de toenemende medisch-technische mogelijkheden. De eerste factor veroorzaakt op termijn een daling van de inkomsten, de laatste twee factoren brengen een stijging van de uitgaven mee. Het in de SZ gevreesde fenomeen van de omkering van de Europese bevolkingspyramide dringt meer en meer door bij de politici en de bevolking: in vergelijking met 2000 wordt in 2050 door de ontgroening een duidelijke versmalling van de pyramide-basis en door de vergrijzing een verbreding van de pyramide-top verwacht.[48] Zo geraakt de financiering van de SZ, die actueel hoofdzakelijk uit arbeid gebeurt, in de problemen.

Het is voldoende gekend dat de toekenning van **financiële verantwoordelijkheid voor de besteding** van een bepaald budget, de bedachtzaamheid bij de uitgaven bevordert. De opsplitsing van de middelen voor de ziektekostenverzekering naar beide gemeenschappen toe zou dus reeds een kostenbesparend effect hebben. Doch de responsabilisering zou nog toenemen, wanneer de gemeenschappen bovendien **verantwoordelijk** zouden worden **voor de verwerving van de eigen inkomsten** in die sector. Die responsabilisering is gemakkelijker te verwezenlijken door de inkomsten voor de ziektekostenverzekering niet meer te laten gebeuren uit arbeid doch uit de algemene middelen, de belastingen dus: zo wordt discriminatoire selectie door de werkgever tegenover werknemers met een duurder SZ-stelsel vermeden. Die operatie heeft twee bijkomende voordelen: het is een logische stap want de ziektekostenverzekering heeft niets, evenmin als de kinderbijslagen, te maken met arbeid (in tegenstelling met de tweede pijler van de SZ) en die stap zou de bedrijven meer zuurstof verschaffen.

Besluiten

1. Er zijn voldoende goede argumenten voor de toewijzing van de volledige gezondheidszorgen, met inbegrip van de ziektekostenverzekering, aan de gemeenschappen. De inwoners van Brussel moeten de keuze krijgen om toe te treden tot het stelsel van de Vlaamse of van de Franstalige gemeenschap.
2. Om die overheveling naar de gemeenschappen te verwezenlijken is een stevig Vlaams politiek front nodig.
3. De beste financiële regeling is dat de gemeenschappen zelf instaan voor de verwerving van hun middelen.
4. Het ware logisch tegelijkertijd over te schakelen van arbeid naar algemene middelen (belastingen) als financieringsbron van de ziektekostenverzekering.
5. Het principe van de solidariteit met de zwaksten moet in een Vlaamse ziektekosten-verzekering vanzelfsprekend behouden blijven.

Een doorzichtig financieel solidariteitsplan kan met Wallonië onderhandeld worden met als voorwaarden: degressiviteit in de tijd, resultaatsverbintenis (bijvoorbeeld inzake toenemende inspanningen voor preventief beleid gericht op de huidige grotere Waalse mortaliteit op jonge middelbare leeftijd) en politieke loyaliteit tegenover Vlaanderen. Met de andere landen in de EU moet gewerkt worden aan algemene aanbevelingsregels vooral inzake preventief gezondheidsbeleid. Ten opzichte van de ontwikkelingslanden moet Vlaanderen initiatieven ondersteunen, die, afhankelijk van de noden van het betrokken land, door gezondheidswerkers ter plaatse worden genomen of gedragen.

Eric Ponette*

[48] „De vele tinten van grijs." *Intervisie* (SM) nr. 4, 2003.

* Prof. Dr. Eric Ponette is emeritus gewoon hoogleraar aan de faculteit geneeskunde van de K.U. Leuven.

Secessie 1, okt.-nov.-dec. 2000

- Mr. Paul Belien & Dr. Alexandra Colen, *De grenzen aftasten, pp. 3-7.*
- Mr. Paul Belien, *Een Zwitsers systeem voor Vlaanderen, pp. 8-11.*
- Mr. Paul Belien, *De Separatistische Internationale, pp. 12-13.*
- Mr. Dirk Hoebeek, *Is België illegaal? pp. 14-20.*
- Mr. Paul Belien, *Vlaamse secessie in een geopolitieke context, pp. 21-35.*
- Dr. Alexandra Colen, *Deze 55.000 BF zijn van u, p. 36.*

Secessie 2, jan.-feb.-maart 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Over paradoxen en paradigma's, p. 3.*
- André Monteyne, *De stadstaat Brussel en de Vlamingen, pp. 4-11.*
- Mr. Paul Belien, *Gebelgde Britten: The English Patient, pp. 12-17.*
- Dr. Jos Verhulst, *Directe democratie: wat, waar en hoe, pp. 18-24.*
- Prof. dr. Juul Hannes, *De prijs van België was altijd hoog, pp. 25-37.*
- Dr. Steven Yates, *Thomas S. Kuhn, de Kulturkampf en de Secessie-idee, pp. 38-46.*
- Dr. Gerard Bodifée, *Groot zijn is gevaarlijk, p. 47.*

Secessie 3, april-mei-juni 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Naar twee nieuwe Nederlandse naties? p. 3.*
- Prof. dr. Matthias Storme, *Doe Vlaanderen recht: splits de Belgische justitie, pp. 4-15.*
- Dr. Marc Platel, *„Brussel, ook onze hoofdstad", pp. 16-24.*
- Dr. Koenraad Elst, *Het ene separatisme is het andere niet, pp. 25-33.*
- Mr. Paul Belien, *Het rattachisme als dreigement, pp. 34-39.*

Secessie 4, juli-aug.-sept. 2001

- Dr. Alexandra Colen, *@secessie.nu, p. 3.*
- Redactie, *De 192 soevereine naties plus Vlaanderen, pp. 4-6.*
- Prof. dr. Raoul Van Caenegem, *Middeleeuws Vlaanderen en de wortels van de moderne democratie, pp. 7-18.*
- Mr. Paul Belien, *De legitimatie van de Belgische secessie, pp. 19-23.*
- Manu Ruys, *De Brusselse vervreemding, pp. 24-28.*
- Brigitte Grouwels, *Lambermont: een schaamteloze Vlaamse capitulatie, pp. 29-35.*

Secessie 5, okt.-nov.-dec. 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Vlaanderen internationaal, p. 3.*
- Amb. Theo L.R. Lansloot, *Vlaanderen versus de Raad van Europa, pp. 4-9.*
- André Monteyne, *Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid, pp. 10-19.*
- Mr. Paul Belien, *Land of Hope and Glory. Ook voor ons, pp. 20-35.*

Secessie 6, jan.-feb.-maart 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Ga uw weg, p. 2.*
- Dr. Guido Naets, *Vlaanderen als EU-lidstaat, pp. 3-12.*
- Mr. Paul Belien, *Minderheden: het paard van Troje, pp. 13-19.*
- Mr. Bart Laeremans, *Hoe meer Vlaamsgezinde partijen, hoe liever, pp. 20-25.*
- André Monteyne, *Het verdriet van Brussel, pp. 26-39.*

Secessie 7, april-mei-juni 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Intellectuele collaboratie, p. 2.*
- Prof. dr. Eric Ponette, *Argumenten voor een Vlaamse Sociale Zekerheid, pp. 3-16.*
- Prof. dr. Boudewijn Bouckaert, *Competitief federalisme: een remedie voor inefficiënte overheden? pp. 17-24.*
- Prof. dr. Eric Defoort, *„Onkuisheid", pp. 25-26.*
- Mr. Paul Belien, *Een mythe doorprikt: „Vlaanderen als bakermat van racisme en antisemitisme", pp. 27-35.*
- André Monteyne, *Kieswethervorming: Vlamingen betalen 3 keer, Franstaligen krijgen bonus, pp. 36-39.*

Secessie 8, juli-aug.-sept. 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Van verleden naar toekomst, p. 2.*
- Frieda Brepoels, *Sporen in Vlaamse handen voor een leefbare mobiliteit, pp. 3-8.*
- Jan Neckers, *Waarom zijn wij zo braaf? pp. 9-16.*
- Dr. Jos Verhulst, *Alleen de werkelijkheid telt... Het referendum en de Belgische Grondwet, pp. 17-28.*
- André Monteyne, *CD&V-confederalisme: een uitweg voor de Brusselse Vlamingen? pp. 29-35.*

Secessie 9, okt.-nov.-dec. 2002

- Dr. Alexandra Colen, *De Belgische kakocratie, p. 2.*
- Mr. Luc Deconinck, *Bedenkingen bij de kieswethervorming, pp. 3-10.*
- Mr. Paul Belien, *Gekochte loyaliteit, pp. 11-26.*
- Dr. Herman Suykerbuyk, *Gedaan met klagen en zagen: Naar een nieuw project voor de Vlaamse Beweging, pp. 27-34.*

Secessie 10, jan.-feb.-maart 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Durf in de waarheid leven, p. 2.*
- Mr. Dirk Crols, *Het Balticum: van Russische naar Europese hegemonie, pp. 3-12.*
- Erik Martens, *Incivisme in steen en brons, pp. 13-20.*
- Prof. dr. Matthias Storme, *Geworteld en gelaagd: over identiteit, pp. 21-34.*

Secessie 11, april-mei-juni 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Vrijheid in het hart van Europa, p. 2.*
- Mr. Paul Belien, *Op zoek naar het Vlaams nationaal belang, pp. 3-10.*
- Prof. dr. Boudewijn Bouckaert, *Welke weg voor Vlaanderen: Atlantisch of Euraziatisch?, pp. 11-15.*
- André Monteyne, *Naar een nieuwe Europese hoofdstad?, pp. 16-28.*
- Louis Van Roy, *Geen plaats voor Vlaanderen in een Duits Europa, pp. 29-35.*

Secessie 12, juli-aug.-sept. 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Voor vrijheid en democratie, p. 2.*
- Mr. Paul Belien, *Over de constructie van naties en staten, pp. 3-14.*
- Prof. dr. Roger Scruton, *De Verenigde Staten, de Verenigde Naties en de toekomst van de natiestaat, pp. 15-29.*
- Dr. Koenraad Elst, *De sovjetisering van de democratie, pp. 30-35.*

Secessie 13, okt.-nov.-dec. 2003

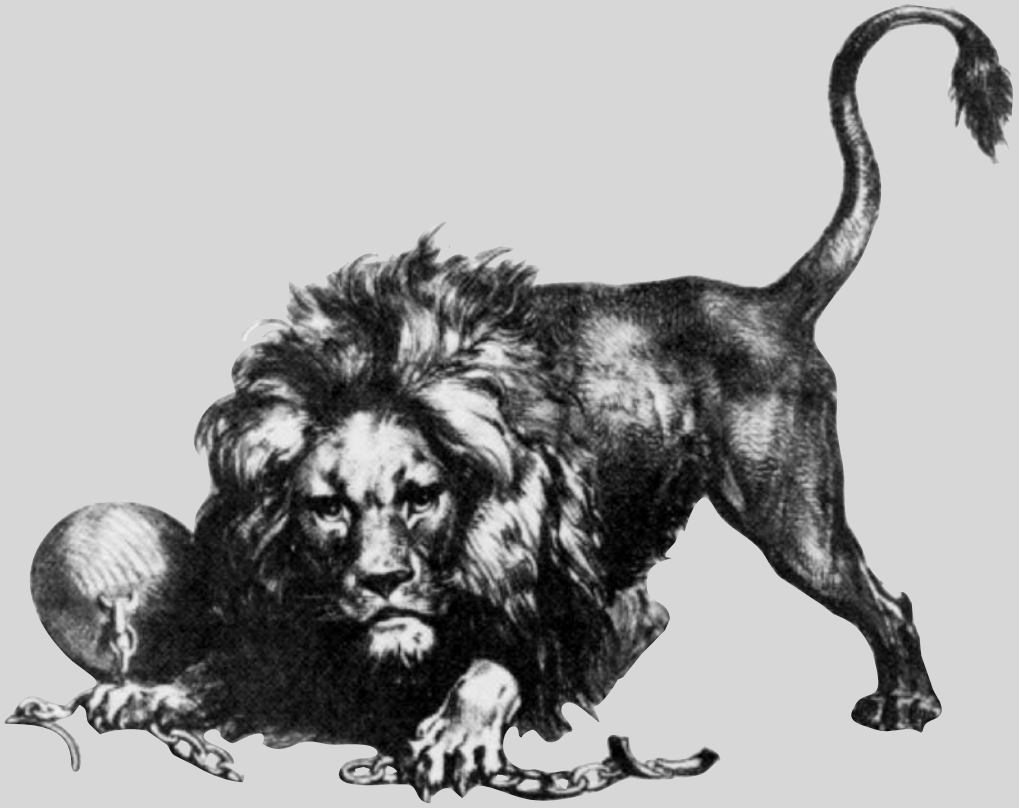
- Dr. Alexandra Colen, *Vervreemding, p. 2.*
- Guido Tastenhoye, *België gebruikt „allochtonisering" tegen de Vlaamse belangen, pp. 3-10.*
- Hubert De Sy, *Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?, pp. 11-19.*
- Mr. Johan Demol, *Niets nieuws onder de zon: de vreemde overheersing van Vlaanderen, pp. 20-23.*
- Erik Martens, *Zwitserland 1798-1803: strijd om een eigen democratie, pp. 24-35.*

Secessie 14, jan.-feb.-maart 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Een historisch ongeluk, pp. 2.*
- Mr. Paul Belien, *Hoe Coburg de wereld veroverde, pp. 3-30.*

Secessie 15, april-mei-juni 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Rechtvaardige rechters?, p. 2.*
- Mr. Dirk Crols, *Kroniek van een aangekondigde politieke moord, pp. 3-13.*
- Dr. Paul Doevenspeck, *Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?, pp. 14-21.*
- Prof. dr. Eric Ponette, *Pleidooi voor een integrale Vlaamse gezondheidszorg, pp. 22-30.*



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 *Antwerpen*

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
Sint-Paulusstraat 70, 2400 *Mol*
hoofdredacteur: Dr. Paul Belien

www.secessie.nu

Nr. 15
Driemaandelijks: april – mei – juni 2004

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis. Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:*

Secessie
Lemméstraat 3
2018 *Antwerpen.*

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 *van Secessie, Antwerpen.*

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

** Aanbod niet geldig in het buitenland.*

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Dr. *Alexandra* COLEN: **Op onze plaats gezet** 2
Dr. *Hans* DE BELDER: **Vlaanderen staat in Europa** 3
Dr. *Guido* NAETS: **Vervalt het Vlaamse lidmaatschap van de EU als België wordt opgedoekt?** 16
Dr. *Paul* BELIEN: **De toekomst is aan de secessionisten** 19
Dr. *Koenraad* ELST: **De tanende democratie in België** 24

Nr. 16
Driemaandelijks: juli – augustus – september 2004
Een uitgave van het Mia Brans Instituut
www.secessie.nu

Op onze plaats gezet

De kleinste onafhankelijke staat ter wereld, *il Stato della Città del Vaticano*, is 0,5 km^2 groot en telt nog geen 1.000 inwoners. Dat is een lilliput in vergelijking met Vlaanderen, dat 13.700 km^2 groot is en 6,9 miljoen inwoners telt. De lilliput heeft een diplomatieke vertegenwoordiger in Brussel, aartsbisschop Karl-Josef Rauber, de apostolische nuntius. Hij liet Vlaams minister van Buitenlands Beleid Patricia Ceysens onlangs weten dat hij niets met haar te maken wil hebben. "Wij handelen enkel met het koninkrijk België," klonk het (*De Standaard*, 10 juli).

Mogelijk meende Mgr. Rauber dat hij zich in de Belgische interne aangelegenheden zou mengen als hij contacten zou onderhouden met de deelstaten. Indien de nuntius het artikel van oud-diplomaat **Dr. Hans De Belder** in dit nummer zou lezen, zou hij echter weten dat de Belgische deelstaten, anders dan die uit zijn moederland Duitsland, de macht hebben een eigen buitenlands beleid te voeren, inclusief het recht om verdragen te sluiten, voor alle materies waarvoor zij in België intern bevoegd zijn.

Hans De Belder schetst in zijn artikel de grenzen van het beleid dat Vlaanderen internationaal kan voeren. Hij stelt vast dat Vlaanderen van zijn bevoegdheden nog geen optimaal gebruik maakt en vraagt dringend om dit wel te doen. Vlaanderen is één van de 300 Europese regio's, maar het behoort tot het selecte groepje regio's met wetgevende bevoegdheden. Indien het echt volwaardig staat wil zijn, moet het bewijzen dat het dit verdient door zijn huidige bevoegdheden ook volop te benutten.

Dit is een conclusie die wij delen. Toch blijft het een feit dat de internationale gemeenschap ons ook moet erkennen voor wat wij zijn. Uit de houding van Mgr. Rauber blijkt dat wij niet eens op het respect van het miniemste staatje ter wereld kunnen rekenen zolang wij slechts deelstaat blijven. De nuntius heeft ons door zijn antwoord flink op onze plaats gezet: die van niet-staat. Om internationaal als volwaardig beschouwd te worden, zullen wij ook volwaardig staat moeten zijn, onafhankelijk en soeverein. **Dr. Guido Naets**, oud-woordvoerder van het Europees Parlement, onderzoekt in dit verband of het Vlaamse lidmaatschap van de EU vervalt als België wordt opgedoekt. Europees commissievoorzitter Romano Prodi beweerde onlangs van wel. Volgens Guido Naets vergist Prodi zich. De staten van Europa kunnen de desintegrerende krachten niet tegenhouden.

www.secessie.nu

Dat is ook de mening van **Dr. Paul Belien** in zijn bijdrage over het groeiende secessionisme dat wereldwijd toeneemt naarmate de globalisering toeneemt. Ook een onafhankelijk Vlaanderen zal, zo meent de auteur, te maken krijgen met bewegingen die streven naar grotere lokale autonomie. Dat is het logische gevolg van het subsidiariteitsbeginsel. Daarmee is **Dr. Koenraad Elst** het eens. Hij houdt een pleidooi voor een directe democratie, met rechtstreekse inspraak van de burger. Oh ja, had Guy Verhofstadt niet beloofd dat hij daarvoor ging zorgen? Koenraad Elst onderzoekt in hoeverre Verhofstadt zijn woord heeft gehouden. Niet dus. Het Belgische regime vindt nog steeds dat het volk niet te vertrouwen is met politieke macht. Het is onze taak aan deze wantoestand een einde te maken. Wij willen niet alleen meer Vlaanderen, maar vooral meer democratie en meer vrijheid.

Alexandra Colen*

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Blok en uitgeefster van *Secessie*.

Vlaanderen staat in Europa

Hans De Belder vindt dat Vlaanderen onvoldoende gebruik maakt van de institutionele instrumenten die het vandaag binnen de Europese Unie reeds heeft. Die instrumenten worden nog groter in de Europese Grondwet, zodat Vlaanderen zich internationaal nog sterker kan profileren. De Vlaamse regering moet de geboden kansen echter willen benutten.

Wie belangstelling heeft voor het thema van de verhouding tussen Vlaanderen en de Europese Unie is op zijn honger blijven zitten na de recente, van hun doel afgeleide regionale en Europese verkiezingen. Bij geen van beide heeft de burger de gelegenheid gehad om zich uit te spreken over deze wezenlijke politieke kwestie. Vlaanderen en Europa liggen steeds dichter bij elkaar. Zowel de politieke als de bedrijfswereld zijn op zoek naar argumenten voor meer internationale autonomie voor Vlaanderen, en dan in de eerst plaats binnen Europa. Ik wil in deze bijdrage een overzicht geven van de voornaamste ingrediënten die deze verhouding karakteriseren. Deze synthese berust op mijn professionele ervaring als voormalig federaal diplomaat, Vlaams ambtenaar en Secretaris-Generaal van de *Assembly of European Regions*. Op een pragmatische manier kunnen concrete vorderingen worden gemaakt op de weg naar steeds grotere verantwoordelijkheid voor Vlaanderen in de Europese context.

Het gaat hier dus niet over een politieke blauwdruk. Dit artikel is veeleer een *checklist* van de institutionele instrumenten die Vlaanderen op dit ogenblik reeds bezit, maar die niet altijd zorgvuldig worden gebruikt. We hoeven dus niet te wachten tot wanneer het Belgische staatsbestel helemaal zal verdampen en Vlaanderen dientengevolge wel verplicht zal zijn om zich internationaal te affirmeren. De Vlaamse regering en het Vlaams Parlement kunnen vandaag reeds gemeend werk maken van het Vlaams internationaal en Europees profiel als ze dat willen. Ik vrees trouwens dat wie het beschikbare instrumentarium vandaag al niet volledig weet te benutten, er ook geen behoorlijk werk van zal maken wanneer Vlaanderen eindelijk onafhankelijk zou worden.

Vertrekpunt

Om na te gaan welke de huidige toestand is waarin Vlaanderen zich volkenrechtelijk bevindt, moeten we vertrekken van de Belgische Grondwet zoals die vandaag bestaat. Daarin is het huidige Europese optreden van Vlaanderen verankerd. Vlaanderen is vooralsnog geen soevereine lidstaat van de EU, maar een regio. Om te weten hoe op dit ogenblik een Europese regio er uitziet, moeten we naar de van kracht zijnde EU-verdragen grijpen. Daarin is de rol bepaald welke regio's op dit ogenblik spelen op Europees niveau. We moeten dus in de eerste plaats bekijken hoe Vlaanderen van zijn huidige (Belgische) internationale bevoegdheden gebruik heeft gemaakt om zich in Europa te doen gelden. En we moeten onderzoeken in hoeverre de Europese Unie vandaag de regio's bij het Europese integratieproces betrekt. Het is dus van even groot belang het regionaliseringproces in Europa – zowel binnen de lidstaten als binnen de verdragen – deskundig te evalueren.

Zowel Vlaanderen als Europa zijn, constitutioneel en institutioneel gezien, mobiele constellaties die op elkaar afgestemd moeten worden. Aan Vlaamse kant hebben wij federale structuren met „2+2"-grondwetsconcepten (twee deelstaten, Vlaanderen en Franstalig België, en twee deelgebieden, een Brussels en een Duitstalig) met enerzijds een evolutie naar steeds homogenere bevoegdheidspakketten, steeds duidelijker materiële en fiscale autonomie en toenemende confederale accenten, terwijl anderzijds krachten aan het werk zijn die ijveren voor status-quo en Belgicistische recuperatie. De intern-Belgische structuur maakt echter geen groot verschil uit tegenover



We hoeven niet te wachten tot het Belgische staatsbestel helemaal zal verdampen om Vlaanderen internationaal te positioneren.

de Europese Unie, haar instellingen en haar werking. De huidige Belgische Gemeenschappen en Gewesten, mogelijke deelstaten of zelfs bondsstaten, hebben immers niet het statuut van een volwaardige volkenrechtelijke ondertekenaar van de Europese verdragen[1] (al moet ik duidelijk stellen dat alleen de Belgische grondwet voorziet dat de gedecentraliseerde overheden internationale verdragen kunnen sluiten en hun externe betrekkingen autonoom kunnen organiseren. Geen enkele Duitse, Oostenrijkse, Britse, Spaanse of Italiaanse grondwet gaat zover).

Zodra we echter de weg opgaan van een overeengekomen secessie (naar het model van Zweden/Noorwegen in 1905 of van Tsjechië/Slovakije), van verbrokkeling (zoals België in 1830 of Joegoslavië meer recent) en van rattachisme, veroorzaken wij wel directe gevolgen voor de Europese evenwichten. Die zouden zich onmiddellijk laten voelen in de Raad van Ministers (stemmengewicht), in het Europees Parlement (zetelverdeling), in de Commissie (ledenaantal), in het Hof van Justitie (samenstelling), in het Comité van de Regio's en het Economisch en Sociaal Comité. Ook in de Raad van Europa zou dit institutionele aanpassingen vergen. Het netwerk der bilaterale verdragen zou eveneens sterk de effecten voelen van deze statenopvolging. Bovendien zou ook een direct signaal gegeven worden in de richting van andere naar volledige autonomie strevende regio's binnen de huidige EU.

In België is thans opnieuw de vraag brandend actueel of er een nieuwe herziening van de Belgische Grondwet zal komen. Op ditzelfde ogenblik neemt de Europese Unie een historische uitbreiding met tien, weldra dertien, nieuwe lidstaten en werd voor het eerst in de geschiedenis een Europees Grondwettelijk Verdrag goedgekeurd. In deze Europese Grondwet staat beschreven wie voortaan wat zal doen in de EU, hoe zij zal functioneren, welke plaats de regio's daarbij zullen innemen, en in hoeverre nationale soevereiniteit nog onontbeerlijk is om op Europees niveau te kunnen meepraten. Er staat m.a.w te lezen in hoeverre nationale soevereiniteit in het begin van de 21ste eeuw nog bepalend zal zijn om onze Europese problemen op te lossen. Door dit grondwettelijk verdrag wordt de betekenis van nationale onafhankelijkheid dus in zekere zin gerelativeerd. Hugo Schiltz heeft gelijk wanneer hij zijn interview in *De Tijd* van 28 juni jl. besluit met de boodschap: „Door de uitbreiding van enerzijds de Vlaamse en anderzijds de Europese bevoegdheden, zou de betekenis van België vanzelf verschrompelen, maar als ik de evolutie op Europees vlak zie ben ik er niet meer zo gerust op. Als Europa niet verder integreert, kan separatisme onvermijdelijk worden."

Vlaanderens belangen moeten dus zorgvuldig gestuurd worden doorheen het turbulente water van de gelijktijdige politiek-constitutionele evoluties in België en in Europa. Dit betekent bijgevolg dat het voor de Vlaamse Beweging vanzelfsprekend van groot belang is dat zij de binnenlandse debatten beïnvloedt, maar tevens – en dit gebeurt helaas onvoldoende – dat zij met dezelfde natuurlijkheid en intensiteit deelneemt aan de Europese discussie, dat zij de Belgische regering voortdurend controleert op het stuk van haar Europees beleid (dat België voert, mede in naam van Vlaanderen), dat zij de Vlaamse overheden (die al heel wat Europese bevoegdheden hebben verworven) op de voet volgt.

Ik betreur dat er in Vlaanderen geen echte Europees debat bestaat. Hoogstens wordt wat nagedacht over de gevolgen van de EU-uitbreiding voor Vlaanderen (en dan nog meestal op chagrijnige manier: immigratie, delokalisatie, kosten) en bestaat er wat belangstelling voor de vraag wie er uiteindelijk verkozen is in het Europese Parlement. Maar wanneer er Europese verdragen of wetgeving moet goedgekeurd worden door het Vlaamse Parlement, dan komen wij traditioneel steeds als laatste. En bijna niemand in Vlaanderen weet wat er in Europa gebeurt, terwijl de Europese Instellingen op ons grondgebied zijn gevestigd!

[1] Zie het artikel van Dr. Guido Naets verder in dit nummer.

De Vlaamse overheid zou van onze huidige externe en Europese Vlaamse bevoegdheden veel ruimer kunnen gebruik maken. Wij hebben de kansen die wij als Europese regio vandaag reeds bezitten tot nu toe geringschattend bejegend en in ieder geval van Vlaamse officiële zijde onderschat. Bij gebrek aan beter, zouden wij dit instrument veel beter kunnen benutten.

Ik zal hierna beschrijven welke Vlaanderen's externe bevoegdheden zijn en wat wij er de laatste tien jaar mee gedaan hebben. Daarna zal ik het fenomeen van het Europese regionalisme schetsen zoals het geëvolueerd is voor en na het Verdrag van Maastricht (1992), tot en met de zopas aangenomen tekst van Europese Grondwet. De lezer zal merken dat met het statuut van Europese regio reeds heel te bereiken valt. Als wij de voordelen aan beide kanten optimaal gebruiken, zou wel eens kunnen blijken dat Vlaanderen, om zijn Europese belangen te vrijwaren, over een veel groter potentieel beschikt dan men vermoedt.

Vlaanderens buitenlands beleid

Vlaanderens belangen moeten zorgvuldig gestuurd worden doorheen het turbulente water van de gelijktijdige politiek-constitutionele evoluties in België en in Europa.

De opeenvolgende Vlaamse regeringen en parlementen hebben het buitenlands beleid nooit prioritair bejegend, ondanks het feit dat wij over enorme bevoegdheden, machtige juridische instrumenten en een uitstekende administratie beschikken, en massale Vlaamse belangen en verwachtingen te verdedigen hebben. Het feit dat Vlaanderen zelfstandige beslissingen kan nemen betreffende zijn externe relaties wordt onvoldoende beseft. Vlaanderen gebruikt dit gedeelte van de verworven autonomie niet voldoende en geeft de indruk dat een cultuur van internationale betrekkingen niet echt nodig is. Laat ons eens opsommen hoe Vlaanderen internationaal kan optreden op basis van de Belgische grondwet en het Verdrag van Wenen van 1969. Vlaanderens diplomatiek profiel heeft vijf elementen:

1. De convergentie tussen het interne en het externe beleid. Dit adagium heet: *„In foro interno, in foro externo."* Vlaanderen treedt internationaal op voor zover het intern in België bevoegdheden heeft verworven. Dat zijn er ondertussen al heel wat. Dat betekent ook dat België op die terreinen niet meer bevoegd is en dus internationaal ook niet meer kan optreden.
2. Het tweede beginsel is dat van de fundamentele gelijkwaardigheid van alle overheden in België. Het federale ministerie van Buitenlandse Zaken heeft m.a.w. geen overwicht over Vlaanderen. Samen met punt 1 maakt dit tweede axioma de belangrijkste karakteristiek uit van het Belgisch systeem dat daardoor alleen al niet te verglijken valt met enig ander federaal systeem ter wereld. Ook al dient daaraan onmiddellijk de dubbele correctie te worden aangebracht van de verplichte voorafgaandelijke informatie over de intentie om een verdrag af te sluiten enerzijds en de mogelijkheid van substitutie vanwege het federaal niveau (in vier limitatief opgesomde gevallen) anderzijds. Er moet natuurlijk een onderscheid worden gemaakt tussen verdragen waarvoor Vlaanderen exclusief bevoegd is en gemengde verdragen.
3. Vervolgens moet verwezen worden naar de bevoegdheid van Vlaanderen om de internationale samenwerking te regelen, met inbegrip van het recht om verdragen af te sluiten. Dit verdragsrecht is dus een onderdeel van onze internationale bevoegdheid en het is er wellicht het voornaamste pronkstuk van. De transpositie van het Europese recht in Vlaanderen vormt er een logisch tegengewicht van.
4. Voor onze contacten met andere regio's hebben wij de Belgische constitutionele onderbouw niet eens nodig. Er bestaan honderden interregionale afspraken; zij hebben doorgaans een internationaal-privaatrechtelijke ondergrond. Aldus beschikt Vlaanderen over een tweeledig internationaal instrument om zijn internationale/interregionale

betrekkingen mee te structureren.

5. Tenslotte moet ik onderstrepen dat dit systeem van onze buitenlandse bevoegdheden technisch zeer moeilijk is omwille van zijn vrij uniek karakter. Het vergt heel wat voorafgaandelijk terreinwerk vooraleer de grond geëffend is om verdragen te kunnen sluiten, (*it takes two to tango*), internationale publieke vertegenwoordigingen te doen erkennen (diplomatiek statuut), en juridische volkenrechtelijke aansprakelijkheid te doen erkennen door een internationale partner (een land of een internationale organisatie) die ons grondwettelijk systeem niet kent. Vaak wil de internationale buitenwereld dit Belgische systeem niet voor het hoofd stoten en wordt het ingewikkelde karakter ervan als voorwendsel gebruikt om toch maar Frans te blijven spreken en alleen Buitenlandse Zaken te willen frequenteren of, erger nog, om een Vlaams initiatief af te remmen ten gunste van een andere deelstaat (die daaraan in zulke gevallen meestal niet eens geïnteresseerd is). Dit ondankbare werk wordt doorgaans met veel kennis van zaken en geduld ondernomen door de Vlaamse Administratie van Buitenlands beleid. De Vlaamse regering schiet schromelijk tekort. Er zijn zelfs gevallen bekend van ministeriële verklaringen waarin deze moeilijkheidsfactor gebruikt wordt om de terugkeer naar het Belgisch tijdvak te bepleiten.

Dit brengt ons bij de belangrijke vraag hoe Vlaanderens buitenlands beleid praktisch verloopt. Hier moeten vier zaken worden opgemerkt:

1. Ofwel gaat het over een terrein waarvoor Vlaanderen volledig bevoegd is. De enige formaliteit die moet vervuld worden om een verdrag te kunnen afsluiten, is de verplichting om het federale ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) in te lichten. In enkele zeldzame gevallen zou de Koning zich kunnen verzetten, maar dat is tot dusver nog nooit gebeurd.

2. Ofwel zitten wij op het terrein der gemengde bevoegdheden en daarover is sedert 1994 een zeer belangrijk *Samenwerkingsakkoord voor het sluiten van gemengde verdragen* afgesloten tussen Buitenlandse Zaken en de deelgebieden. Dit is het terrein waarop de Interministeriële Conferentie voor het Buitenlands Beleid (ICBB) een voorname rol speelt (ICBB). Hier wordt de actieradius van het Vlaams optreden naar buitenuit bepaald. Hier wordt ook het Belgisch Europees beleid en de manier van optreden vastgelegd. Hier zou de Federale overheid de deelgebieden moeten informeren over alle aspecten van het buitenlands beleid.

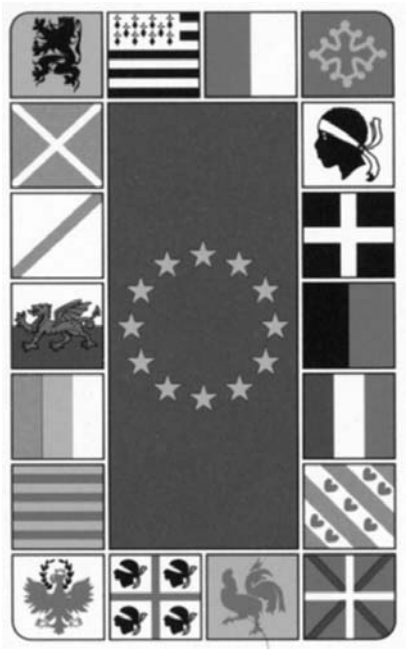
   Er zijn al heel wat bedenkingen geformuleerd over het stroeve karakter van het Samenwerkingsakkoord dat zich overigens slechts moeilijk aanpast aan de evoluties en waar Vlaanderen gekneld zit tussen tal van moeilijke meestal francofone partners. Het ICBB is log, komt weinig samen en behandelt eerder betwiste dossiers dan dat het een productief instrument zou zijn van (federaal) buitenlands beleid. De werkgroep „Gemengde verdragen" levert wellicht behoorlijk werk, maar het aspect „informatie" laat al geruime tijd zeer te wensen over.

   Er bestaan bovendien een twintigtal dergelijke samenwerkingsakkoorden die tot stand zijn gekomen tussen BZ en de deelgebieden. Zij regelen bijvoorbeeld de manier waarop België vertegenwoordigd is in de EU-ministerraden, de Intergouvernementele Conferenties, de vertegenwoordigers in het buitenland, buitenlandse handel en investeringen, internationaal milieubeleid enz. Persoonlijk betreur ik dat er zo weinig ruchtbaarheid gegeven wordt aan de problematiek rond deze belangrijke *bottlenecks* waardoor Vlaanderen zich moet wringen om naar buiten te kunnen optreden.

3. Eens de vorige hindernissen genomen kan Vlaanderen zelf aan het werk gaan. Om te weten wat wij de laatste tien jaar (sedert de speciale wet van

1993) hebben verricht inzake buitenlands beleid moeten wij de teksten lezen van de opeenvolgende regeringsverklaringen en van de Beleidsbrieven voor Buitenlands Beleid, en moeten wij de activiteiten bekijken van de Commissie voor Externe Betrekkingen van het Vlaams Parlement. Daarin vinden wij enerzijds de strategische doelstellingen en anderzijds de verschillende beleidscomponenten der bilaterale betrekkingen (politieke, economisch-commerciële, culturele en de ontwikkelingssamenwerking, de multilaterale en tenslotte Vlaanderen in de Europese Unie.)

Het gaat hier meestal over sectoren waarin Vlaanderen reeds actief optreedt en die ook voor de toekomst van groot belang zullen zijn. Ik stap hierbij welbewust over enkele andere componenten die ik helaas door plaatsgebrek niet kan behandelen zoals dat zou moeten: het Vlaamse informatie- en communicatiebeleid, de promotie van het Vlaams imago en ook de promotie van Vlaanderen per sector (innovatie, Vlaanderen als maritieme regio, enz).



Vlaamse onafhankelijkheid zou een direct signaal geven in de richting van andere naar volledige autonomie strevende regio's binnen de huidige EU.

Wat de bilaterale betrekkingen betreft, kan men stilstaan bij onze buren, landen en regio's. Het is indrukwekkend welk arsenaal aan verdragen en afspraken wij reeds hebben (en hoeveel problemen er zijn, en niet alleen met Nederland!). Onze economisch-commerciële betrekkingen zijn een hoofdstuk op zich, terwijl ik vind dat onze Vlaamse buitenlandse cultuurpolitiek een duidelijker, minder bescheiden profiel zou moeten hebben (bvb. inzake Art. 151 van het EU verdrag, om zo maar een voorbeeld te noemen, Europa van de Culturen, ons taalbeleid, onderwijs, de Raad van Europa en Unesco), om nog te zwijgen over het Vlaams ontwikkelingsbeleid. Wat het multilateraal beleid betreft heeft Vlaanderen sedert 1993 een excellente *„window of opportunity"* geopend om zijn internationaal profiel, dat steunde op een indrukwekkend geheel van exclusieve bevoegdheden, te presenteren en te promoten. Sedertdien zijn interessante studies gemaakt om deze nieuwe dimensie in ons optreden te evalueren.

4. Met welke instrumenten werkt Vlaanderen? De instrumenten van het Vlaams buitenlands beleid zijn de ministeriële kabinetten (liefst slechts één, maar dat was in het verleden doorgaans niet het geval – en OVV en VVB hebben hierop in hun memoranda van eind juni 2004 aan de Vlaamse formateur terecht geïnsisteerd), de Administratie voor Buitenlands Beleid, *Flanders Investment and Trade* (de nieuwe naam van de „Vlaamse Dienst voor Buitenlandse Handel," nadien „Export Vlaanderen"). Heel belangrijk vind ik verder het bijzonder kostbaar netwerk van de Vlaamse Vertegenwoordigers in het buitenland (politieke en economische, toeristische en inzake ontwikkelingssamenwerking).

   Daarnaast is het zeer leerrijk om door het geheel der Vlaamse verdragen te wandelen. Er zijn tot nu toe 25 exclusieve, 208 gemengde, 37 culturele verdragen en 34 transnationale contracten. Er vallen al heel wat lessen te trekken uit het soort partners en sectoren. Ik vind persoonlijk dat wij ons niet altijd moeten vastpinnen op diplomatieke verdragen met andere landen: er is heel veel te bereiken met andere regio's, met grensoverschrijdende partners, met internationale organisaties. Het beheer van een dergelijk indrukwekkend park van verdragen vergt een degelijk bestuur en gelukkig hebben wij dat!

De Vlaamse Europapolitiek

Met de hierboven beschreven strategie, componenten en instrumenten heeft Vlaanderen de laatste tien jaar postgevat in Europa. Het ging daarbij op twee manieren tewerk. In de eerste plaats hebben wij met zowat alle

toetredingskandidaten (en van zelfsprekend ook met de vijftien EU-landen) verdragen afgesloten die te maken hadden met de voorbereiding van hun lidmaatschap van de Europese Unie. Wij hebben daartoe al onze Vlaamse bevoegdheden aangewend en die zijn de partners goed van pas gekomen. In dezelfde context hebben wij ons verdragsinstrument aangevuld met het Programma voor Samenwerking met Centraal- en Oost-Europa. Dit programma financierde al die tijd ongeveer 50 projecten per jaar en besteedde zo meer dan 75 miljoen euro in de betrokken landen, gespreid over alle Vlaamse bevoegdheden.

Ten tweede is Vlaanderen niet uitsluitend doorgedrongen op de klassieke, geografische, bilaterale manier, maar ook via de Europese Verdragen en via het Europees eenmakingsproces. Hiervoor hebben wij gebruik gemaakt van het hoger vermeld Samenwerkingsakkoord van 1994 waarin de (Belgische) spelregels van ons (Vlaams) optreden waren overeengekomen. Ik heb hierover een uitgebreide studie geschreven (waarmee ik deelnam aan de wedstrijd van de Van de Gucht stichting en waarmee ik in mei 2004 een van de drie laureaten werd van dit Vlaams maecenas-initiatief) die op een gedetailleerde manier het spoor volgt van de Vlaamse actie op Europees terrein, vanaf de bron der Europese wetgeving, via de Permanente Vertegenwoordiging van België bij de EU, tot bij de Raad van Ministers (waarin de Vlaamse Ministers voortaan rechtstreeks betrokken zijn volgens het nieuwe artikel 203 van het Verdrag). Ook de houding van Vlaanderen in het Europees Parlement en in het Comité van de Regio's heb ik daarin uitvoerig bestudeerd. Ik heb er meteen ook gekeken naar de rol van Vlaanderen in de Raad van Europa waar recent toch een en ander te doen is geweest dat voor Vlaanderen van belang was.[2]

Opnieuw is het van belang zich de vraag te stellen: hoe is Vlaanderen vandaag reeds betrokken bij het Europees beleid? Men moet beginnen bij het begin: daar waar de Europese Commissie met haar wetgevend werk vertrekt, namelijk bij de zeer capillaire en vaak informele expertengroepen en bij de voorafgaande consultaties (de comitologie!) die de Commissie organiseert vooraleer zij formeel aan het werk gaat. Daar stel ik al veel te weinig Vlaamse aanwezigheid vast. Ook weten wij nog niet eens behoorlijk wie de Vlamingen zijn die in de Europese Commissie verantwoordelijkheid dragen.

Dan komt de fase der voorbereiding: (alweer) het Samenwerkingsakkoord van 1994 en de coördinatie door BZ via de Algemene Directie E (het vroegere P11, dat ik jaren lang heb geleid). Hier wordt de Belgische positie voorbereid voor de minstens negen formaties van de Europese Raad (plus: de Europese Raad, het Belgisch EU-voorzitterschap en alle Intergouvernementele Conferenties).

Vervolgens is er de manier waarop België vertegenwoordigd is in deze verschillende raadsformules. (Let op: zelfs als een Vlaamse Minister zitting heeft, dan vertegenwoordigt hij niet Vlaanderen maar heel België!) Hiervoor geldt de combinatie van twee criteria: de materie die in de verschillende raadsvormen wordt behandeld enerzijds en de bevoegdheidsverdeling binnen België anderzijds. Zo kan je minstens vier categorieën van raadsformaties onderscheiden waarvoor de Belgische aanwezigheid zal verschillen van (a) puur federaal via (b) federaal met een gedecentraliseerde „bijzitter" tot (c) gedecentraliseerd met federale „bijzitter" tot (d) volledig gedecentraliseerde delegatie (Vlaanderen alleen). Vermits er bovendien slechts één persoon mag stemmen, werd er een rotatiesysteem uitgewerkt tussen gemeenschappen en gewesten om tijdig aan te duiden wie ter zitting zal optreden.

Dit buitengewoon ingewikkeld systeem (voor een buitengewoon ingewikkeld land in een buitengewoon ingewikkeld probleem) botst bij de Vlaamse goegemeente op heel wat kritiek, ook al omdat daaraan tenslotte nog het

[2] Zie het artikel van Amb. Theo L.R. Lansloot, „Vlaanderen versus de Raad van Europa," *Secessie*, okt.-nov.-dec. 2001, pp. 4-9.

akkoord moet gekoppeld worden volgens hetwelk, in geval van gebrek aan consensus tussen de Belgische autoriteiten, de „Belgische" delegatie (federaal of niet) zich zal moeten onthouden en er dus in sommige gevallen geen Vlaamse positie kan ingenomen worden.

Mijn ex-collega's diplomaten zeggen mij dat dit systeem al jaren lang behoorlijk werkt omdat het gesteund wordt door een volgehouden consensus tussen de administraties, ten zeerste gespecialiseerd in deze constitutionele *high technology* (waarnaar vanuit het buitenland met bewondering en soms met enige jaloezie gekeken wordt). Mijn politieke vrienden daarentegen vinden dit systeem vernederend en zij wantrouwen het soort van permanente consensus die telkens weer mogelijk blijkt te zijn, vermoedelijk „omdat er voortdurend toegevingen worden gedaan die het daglicht schuwen."



Bijna 80% van onze interne wetgeving vindt haar oorsprong in Europese wetgeving. Het Vlaams Parlement is dus een machtig instrument voor de toepassing van de Europese regelgeving.

Van de problemen in verband met de Vlaamse vertegenwoordiging bij het Comité van Permanente Vertegenwoordigers (de „Coreper" – dit is de vergadering van de ambassadeur van de diverse lidstaten bij de EU) vermeld ik er maar één: de rol van de Belgische Ambassadeur die op een gegeven ogenblik in zijn Belgische autoriteit alle bevoegdheden concentreert, zelfs als zij van in den beginne door Vlaamse experten waren behandeld en als zij nadien worden doorgegeven naar een Vlaamse Minister. Op het moment der beslissing in het *Coreper* is het de ene (Belgische) autoriteit die alles concentreert. Dat gaat in tegen de filosofie van het hele Belgische federale staatsbestel. Hier moet met enige soepelheid worden omgesprongen want een materieel ideale oplossing – binnen het federale stramien – is er niet.

Het systeem van de *„split vote"* in de Raad vind ik eveneens materieel niet doenbaar, ook al omdat men hiermee de grens overschrijdt van de politiek-juridische constitutionele logica. Bovendien is daartoe een verandering nodig van het Verdrag van Nice (dat hoe dan ook door de recente Europese grondwet wordt voorbijgestoken vermits de meerderheid niet meer met gepondereerde stemmen zal berekend worden maar met een percentage van de lidstaten gecombineerd met een percentage van de bevolking).

Stroomafwaarts van de communautaire beslissingen in de Raad van Ministers komen wij in de bevoegdheidssfeer van het Vlaamse parlement. Bijna 80% van onze interne wetgeving vindt haar oorsprong in Europese wetgeving. Ons eigen Parlement is dus een machtig instrument voor de toepassing van de Europese regelgeving. Soms staan we voor een fenomeen van „verkruimeling" van Europese reglementering vermits er verschillende wetgevende lagen van het Belgisch systeem tegelijkertijd kunnen bevoegd zijn voor de interne toepassing. Vandaar alweer de noodzaak van een (federale) coördinatie: tegenover het stroomopwaartse „P11" staat het stroomafwaartse „J12."

Ik besluit met een speciale verwijzing naar het netwerk van meer dan 200 vertegenwoordigingen van Europese regio's die te Brussel gevestigd zijn. Zij vormen in menig opzicht een parallelle diplomatie waarmee Vlaanderen nuttige betrekkingen zou kunnen onderhouden. Ik vind dat Vlaanderen tussen deze regionale familieleden duidelijk aanwezig zou moeten zijn. We gaan daarop hierna dieper in. Ik heb, voor dit officiële lobbywerk, in mijn studie *Vlaanderen, Europese Regio* overigens een formeel voorstel uitgewerkt.

Besluit? Niet iedereen is tevreden met de manier waarop de Vlaamse regeringen het buitenlands beleid recent hebben georganiseerd en gevoerd. Ook het budget voor het buitenlands beleid gaat zienderogen achteruit. Maar het meest storende blijft het feit dat de snel op elkaar volgende ministers, belast met het Vlaamse buitenlands beleid, deze portefeuille doorgaans combineren met tal van andere functies zodat er niet voldoende professioneel kan gewerkt worden, terwijl de verschillende sectoren van het buitenlands optreden overal verspreid zitten tussen de verschillende ministers waardoor, in het buitenland en in de EU, een slordige indruk

wordt gegeven (als de ministers al aanwezig zijn!). Gevaarlijk is vooral dat het Vlaams buitenlands beleid vaak gewoon een aanhangsel wordt van het Belgisch beleid dat zich langzaam maar zeker klaar maakt voor een sluipende recuperatie, eerst van de werking, dan van de bevoegdheden.

E*uropese regio's*

Het Vlaams buitenlands beleid is vaak gewoon een aanhangsel van het Belgisch beleid.

Als Belgische „deelstaat" is Vlaanderen, gebruik makend van zijn indrukwekkende constitutionele externe bevoegdheden, dus een volwaardige diplomatieke partner geworden. Wij hebben het arsenaal van onze verdragen en officiële vertegenwoordigingen zeer intens gebruikt en dit werd door soevereine staten en internationale instellingen die onze internationale partners zijn geworden, erkend, alsof wij de allures hadden van een Europese Staat.

Binnen het kader van de EU, waarvan juridisch gezien alleen lidstaten lid kunnen zijn, worden wij in vele opzichten echter behandeld (ook door onze „diplomatieke partners") als een regio. Zelfs al behoren wij tot de groep van langzamerhand in macht en aanzien winnende regio's met constitutioneel geregelde wetgevende bevoegdheid (de zogenaamde Regleg-groep), er blijft een wezenlijk verschil tussen een dergelijke niet-soevereine instantie enerzijds en anderzijds de nieuwe lidstaten die vanaf het ogenblik der toetreding juridisch gelijkgesteld worden met de andere lidstaten, ondertekenaars van de Verdragen.

Buiten de EU ademt Vlaanderen dus ruimer dan erbinnen, terwijl het belang van de EU steeds groter wordt en wij daar dus niet afwezig kunnen blijven. Vlaanderen moet als dusdanig niet alleen betrokken zijn bij, maar het moet zo snel mogelijk institutioneel deelnemen aan de uitwerking van alle Europese beleidsopties. Bij gebreke van een duidelijke UDI (U*nilateral* D*eclaration of* I*ndependance*) op korte en voorzienbare termijn, zijn er een aantal stappen die wij ondertussen, als Europese Regio, reeds kunnen ondernemen.

Eerst moeten we even stilstaan bij het begrip „regio" want daar wordt dus vaak in alle richtingen mee geschermd. Wat is dat, een „regio"? Dit begrip heeft meestal iets te maken met grondgebied, veld, wijk, gehucht, dorp, stad, agglomeratie, gouw, gewest, district, zone. (Mercator: A*mazonum* R*egio*). Het kan echter ook iets te maken hebben met de hemel (*regio vespertina*) of met de zee (*regio maritima*) en kan zelfs metafysische betekenissen hebben. Men kan met dit begrip van ruimte-afbakening dan ook werkelijk alle regio's (richting, grenslijn) uit. Regionalisatie is de indeling in gebieden waarbinnen een overzichtelijk en samenhangend stelsel van voorzieningen kan functioneren. Regionaliseren betekent het toevertrouwen van een voordien nationale bevoegdheid aan een regionaal bestuur terwijl regionalisme overeen komt met het cultiveren van de aparte tradities van een bepaalde regio; het streven om de eigenaardigheid en de tradities van een streek te doen kennen en eerbiedigen, of nog: het streven naar gewestelijke autonomie. Regionalisme is een -isme, dwz. het geloof in de voordelen van regionaal bestuur en dito democratie.

Een Europese regio ten slotte? Q*uot capita, tot sensus*. Onmogelijk om één bepaling te geven die overal en altijd aan tijd en ruimte zou kunnen weerstaan. Binnen de verdragen ging het tot nu toe over een geografisch begrip dat met statistische criteria kon benaderd worden en dat vooral te maken had met economische en sociale prestaties. Daar komt nu verandering in omdat de regio, in de laatste evolutiefazen der verdragen, meer en meer beschouwd wordt als een onderdeel en zelfs als een directe politieke partner van de EU.

Iedere Europese Instelling hanteert zo haar eigen definitie, al naar gelang de respectieve noodwendigheden. Zo heeft vanzelfsprekend het ontwerp van

„Europees Handvest voor de regionale autonomie" van de Raad van Europa (4 juli 1996) een versie, terwijl het Europees Parlement in zijn „Charter van de Europese Regionalisering" (18 november 1988) een eigen definitie had uitgeschreven.



In Vlaanderen heeft het nationalisme en de tendens naar separatisme altijd al meegespeeld en het historisch perspectief was er door de eeuwen heen steeds aanwezig.

Buiten de verdragen is de regio veel menselijker omdat zij, als politiek min of meer autonome instelling, overal voortspruit uit de geschiedenis. De graad van haar politieke, administratieve, financiële autonomie is vrijwel nooit dezelfde. Vervolgens kan zij eerder politiek zijn dan economisch. Sommige regio's zijn economisch zeer sterk en andere wegen demografisch zwaarder dan een reeks soevereine staten. Ofwel werden zij door de centrale regering tot stand gebracht (gedecentraliseerd) ofwel komen zij (*bottom-up*) uit eigen initiatief tot stand. In beide gevallen symboliseren zij de directe democratie, dicht bij de burger. Haar allereerste kenmerk is dus de grote verscheidenheid. Voor alles echter zijn de Europese regio's de dragers van de culturele en linguïstieke rijkdom van Europa.

Zelf beveel ik de definitie aan die de *Assembly of European Regions* na grondige discussie tussen de 300 leden (die zelf allemaal regio's zijn en die het dus wel zullen weten), op 6 december 1996 in het Zwitserse Bazel aannam.

T*he region: definition and concept.*

1. *The region is the territorial body of public law, established at the level immediately below that of the state and endowed with political self-government.*
2. *The region shall be recognised in the national constitution or in the legislation which guarantees its autonomy, identity, powers and organisational structures.*
3. *The region shall have its own constitution, statute of autonomy or other law which shall form part of the legal order of the state at the highest level, establishing at least its organisation and powers. The status of a region can be altered only in cooperation with the region concerned. Regions within the same state may have different status, in keeping with their historical, political, social or cultural characteristics.*
4. *The region is the expression of a distinct political identity which may take very different political forms, reflecting the democratic will of each region to adopt the form of political organisation it deems preferable. The region shall resource and staff its own administration and adopt insignia for its representation.*

Doorheen de economische *ups and downs* der Europese geschiedenis en tegen de achtergrond van *welfare state* en globalisering sinds de jaren vijftig heeft het beleid dat zich met de regio's bezig hield, zeer verschillende gedaanten aangenomen. Eerst was er de bezorgdheid van achtergebleven streken waar specifieke industriële sectoren in verval geraakt waren en die vanuit de hoofdsteden onder handen genomen werden zonder veel plaatselijke inspraak. Nadien ging de nadruk liggen op de eigen specifieke prioriteiten waarmee de echte regionale politiek ten allen kante in gang getrokken werd. De verschillende staatstradities (de Angelsaksische, de Napoleontische, de Germaanse en de Scandinavische) hebben ieder hun eigen model van gedecentraliseerde besturen geproduceerd.

Aan dit stereotype beeld moet zeker een correctie worden aangebracht voor de enkele uitzonderingen (waaronder Vlaanderen) waar het nationalisme en de tendens naar separatisme altijd al hadden meegespeeld en waar het historisch perspectief door de eeuwen heen steeds aanwezig was.

Vlaanderen als Europese regio

Het overzicht van de decentraliseringprocessen in het merendeel der Europese landen zou het voorwerp kunnen zijn van een aparte synthese – er zijn bibliotheken vol over geschreven en er bestaan goed bruikbare overzichten! Hoe interessant ook, in het bestek van dit artikel, moet ik er mij



Buiten de EU *ademt Vlaanderen ruimer dan erbinnen, hoewel het belang van de* EU *steeds groter wordt. We mogen in Europa dus niet afwezig blijven.*

toe beperken te stellen dat de decentralisering vrijwel alle West-Europese grondwetten heeft gekenmerkt en dat dit proces nog steeds aan momentum wint. Het kan niet zijn dat de in de maak zijnde Europese Grondwet dit fenomeen niet zou erkennen – of erger nog: er zou tegenin gaan. Wat de nationale grondwetten aan de regio's hebben toevertrouwd, kan niet door Europa worden afgenomen. Ik denk hierbij aan Vlaanderen, Schotland, Baskenland en Catalonië, aan Toscane en Lombardije, aan de Duitse en Oostenrijkse *Länder*, aan Corsica en Noord-Ierland, maar ook aan de nieuwe Poolse *Voivode*.

Waar regionalisatie aanvankelijk nog beschouwd werd als een staatsgevaarlijk proces, bleek het achteraf een instrument te worden waarmee zowaar de democratie kon worden gered. Beter regeren was minder regeren en een goede regering was er een die gedecentraliseerd werkte: dat was het motto in de jaren zestig en zeventig van vorige eeuw, toen België druk bezig was met zijn opeenvolgende grondwetsherzieningen. In de jaren tachtig zag men dat de decentralisatie meer progressief begon te worden. De druk op structuren en instellingen die aan dit proces en passende politieke en democratische inkleding moesten geven, nam sterk toe en de burger werd dichter bij het beslissingsproces betrokken.

Wat ons in het kader van dit artikel meer interesseert, is het volgende. Tot in het begin der jaren tachtig heeft dit regionaliseringsproces zich hoofdzakelijk afgespeeld binnen het kader van de verschillende nationale grondwetten. Welnu, in de loop der jaren tachtig is dit proces feitelijk en vooral juridisch gekatapulteerd in het europeaniseringsproces van dat ogenblik. Sedertdien kan op deze verstrengeling niet meer worden teruggekomen tenzij het integratieproces zou vertragen of stilvallen, want dat zou sommige regio's van zelfsprekend kunnen aanzetten om resoluut het pad der secessie en der soevereine autonomie te kiezen.

De verdragen van Parijs (1951) en Rome (1957) schonken vrijwel geen aandacht aan de regio die in ieder geval binnen het kader van de lidstaten werd gezien. Na de toetreding van Groot-Brittannië in 1975 werd het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling opgericht, terwijl in de Eenheidsakte van 1986 de regio met één ruk naar voor schuift tot in het centrum der communautaire prioriteiten. De omweg langs de nationale bureaucratie is voortaan niet meer nodig en de regio's kunnen rechtstreeks deelnemen aan de voordelen van de nieuwe, grote Interne Markt. Met het Basisreglement van 1988 begint Europa zelf de criteria uit te werken op basis waarvan een regio in aanmerking komt voor regionale steun of niet. Sedertdien kunnen de regio's zelf mee beslissen op basis van partnerschap (dat een historische omwenteling veroorzaakte) en subsidiariteit (doordat de verantwoordelijkheid door de betrokken regio's zelf werd gedragen) complementariteit en additionaliteit (Europees geld kan niet in de plaats komen van nationaal).

De volgende belangrijke stap in de evolutie van het Europese regionalisme was het Verdrag van Maastricht. Hier werden tegelijkertijd drie belangrijke bressen geslagen in het fort van de nationale soevereiniteit dat de Europese Gemeenschap (die vanaf toen de „Europee Unie" heet) tot dan toe was geweest. Ten gerieve van de regio's werd in de eerste plaats het beginsel van de subsidiariteit ingebouwd in het Verdrag. Daarnaast werd het Comité van de Regio's opgericht. Ten derde zouden de regio's voortaan, in bepaalde gevallen – zoals wij hierboven al zagen – mee kunnen optreden in de EU-Raad van Ministers (waar de belangrijkste beslissingen genomen worden). Hierdoor kwamen drie directe mogelijkheden tot stand om institutioneel mee verantwoordelijkheid te dragen in de meest spectaculaire formule van internationale samenwerking die de geschiedenis van Europa heeft opgeleverd.

Sedertdien zijn de regio's dus niet meer alleen elementen uit de Europese structuurfondsen maar het zijn de regio's uit de nationale grondwetten (een

veel ruimer begrip, zoals wij hebben gezien) die nu mee naar voren komen als institutionele partners, niet alleen belast met een belangrijke verantwoordelijkheid in het domein der economische en sociale cohesie, maar ook van de Europese integratie in het algemeen. Ik geloof niet dat Vlaanderen het belang hiervan heeft ingezien. Ik stel vast dat wij nooit de kans hebben genomen om deze wending naar onze hand te zetten.

Wie heeft ooit Vlaanderens belangen vertolkt in het debat over de subsidiariteit? De discussie loopt nog steeds, ook na de grondwetsgoedkeuring, over de manier waarop dit politiek/juridisch beginsel kan worden afgedwongen. In ieder geval zou Vlaanderen er als de kippen moeten bijzijn om met het gebruik van dit beginsel vertrouwd te zijn en om daarmee in Europa onze „regionale" belangen met hand en tand te kunnen verdedigen. Wij krijgen in de EU immers geen geschenken.

Tijdens het Belgisch EU-voorzitterschap lieten wij aan de EU zien dat dit systeem behoorlijk kan werken door, gebruik makend van Art. 203, verschillende EU-Ministerraden te laten voorzitten door regionale ministers. Zij hebben goed werk verricht. Maar waar blijven de Vlaamse argumenten om dit artikel te behouden en eventueel verder te ver-regionaliseren nu blijkt dat de Grondwet (o.a. op Spaans verzoek) hierop zou willen terugkrabbelen?

En waarom staan wij toch zo negatief tegenover het Comité van de Regio's? De klassieke argumenten van onduidelijke samenstelling en van zijn adviserende bevoegdheid zijn door de politiek actualiteit voor een groot stuk achterhaald en duiden erop dat degenen die op die manier in het debat treden niet vertrouwd zijn met de Europese evolutie. Maar wie in Vlaanderen weet wie ons vertegenwoordigt in dit Comité (dat nochtans genereuze zitpenningen uitreikt)? Na tien jaar heeft het Comité in menig opzicht aan prestige gewonnen, zoals bewezen wordt door de tekst der Europese grondwet (zie verder).

Tot in het begin der jaren tachtig heeft het regionaliseringsproces zich hoofdzakelijk afgespeeld binnen het kader van de verschillende nationale grondwetten. Vanaf de jaren tachtig is het vooral een onderdeel van het europeaniseringsproces geworden.

Vlaanderen zou zijn profiel ook beter kunnen uittekenen in het Europees Parlement. De veertien Vlaamse verkozenen hebben heel Vlaanderen als hun kiesdistrict. Derhalve zou de Vlaamse regering zich een beetje aan hen moeten opdringen om er Vlaamse vertegenwoordigers van te maken, naar het voorbeeld van de Schotten en zelfs van de Noord-Ieren. Overigens heeft het Europees Parlement zich al in 1988 bezig gehouden met het Handvest van het Europees Regionalisme. Wij zouden dat eens kunnen vergelijken met dat van de Raad van Europa dat nog steeds door Nederland en Groot-Brittannië om onbegrijpbare redenen wordt tegengehouden, en met het handvest van de *Assembly of European Regions*. Vlaanderen zou daarmee de ideeën over het regionalisme in Europa moeten opfrissen en meteen de leiding nemen van een politieke beweging die de democratische en culturele integratie van het toekomstige Europa een veel menselijker gelaat kan geven dan de huidige Economische en Monetaire Unie (zoals wij in Vlaanderen alsmaar luidop eisen. Welnu: hier hebben wij de kans om er iets aan te doen).

Plaatsgebrek verhindert mij om een overzicht te geven van de vele Europese regionale organisaties die te weinig gekend zijn en waarin Vlaanderen doorgaans te veel afwezig is of waarover ons veel te weinig wordt verteld. Ik zou graag uitleggen hoe in ieder van hen Vlaanderen een instrument kan vinden om aan ons Europees profiel te werken en het totaal resulaat zou ons op den duur een volledig verschillend beeld van Europa opleveren aan de ene kant en van Vlaanderen in de EU aan de andere kant. Ik zou het ook graag hebben over de *Assembly of European Regions* waarvan ik secretaris-generaal ben geweest en waarin de ca 280 Europese regio's uit Oost- en West-Europa verenigd zijn; het Congres der Lokale en Regionale Autoriteiten van Europa, een onderdeel van de Raad van Europa (het Minderhedenverdrag); en de zovele regionale en sectorale organisaties. Voor ieder van hen zou ik het belang voor Vlaanderen willen aantonen (en zou ik kunnen aantonen hoe zij

op dit ogenblik verwaarloosd worden). Ik moet echter terugkeren naar het laatste stuk uit het overzicht van het Europees regionalisme en resumeren wat er gebeurd is sedert 2001. In wezen kan ik dit doen door te verwijzen naar drie elementen. In ieder van deze drie staat Vlaanderen centraal.

1. Er is vooreerst het „Witboek over de Europese Governance," over de kunst van het beheren van Europa, vandaag. Daarin staat beschreven dat het voortaan niet langer uitsluitend soevereine staten zijn die Europa besturen, maar ook en tegelijk de burgers, de NGO's, de multinationals, de *civil society*: een beheer op verschillende lagen waarin de ene de andere aanvult. De dagen van de nationale soevereiniteit zijn voor een groot gedeelte voorbij. Ook de regio's hebben voortaan hun plaats in dit dynamisch geheel.
2. Vervolgens is er de Regleg-groep: de groep der regio's met constitutionele wetgevende bevoegdheid die zich aanmelden als volwaardige partners bij de uitvoering van het Europese beleid en die vanaf nu ook het recht opeisen om niet alleen op het einde van de wetgevingscyclus op te treden maar ook vanaf het begin. Hun stem klinkt alsmaar luider en hun positie tegenover het Comité van de Regio's wordt heel belangrijk. Ik vind dat de Vlaamse bevoegde minister hier een veel groter belang zou moeten aan hechten. De bevolking zou geïnformeerd moeten worden over wat daar allemaal besproken wordt. Deze groep speelt immers op het terrein „Vlaanderen-Europa" waarvoor in het Vlaamse middenveld zulke grote belangstelling bestaat. Hij speelt echter volledig in het donker.
3. En tenslotte: wat levert de zopas goedgekeurde Europese grondwet op voor de regio's? Gaat het regionalisme erop vooruit? Kan Vlaanderen met de nieuwe bepalingen opschieten? Keuren wij dit grondwettelijk verdrag dan goed of niet? Persoonlijk ben ik van mening dat deze tekst aan de regio's met wetgevende bevoegdheid (zoals Vlaanderen) zoveel nieuwigheden aanreikt dat het debat over de Vlaamse onafhankelijkheid en ons zelfstandig optreden in Europa er op ingrijpende wijze door gekleurd wordt. Ik vind verder dat, als de Vlaamse Regering zich met man en macht op de toepassing van dit verdrag zou toeleggen, ons profiel in Europa erg zou kunnen verduidelijkt worden, onze houding tegenover de Belgische federale structuren gevoelig zou verbeteren en dat de Vlaming voortaan met opgeheven hoofd kan meewerken aan de Europese beslissingen, zowel aan de wetgevende als aan de uitvoerende.

De Europese Grondwet

Er zijn heel wat positieve punten in de Europese grondwet. De formule van de Conventie zou voortaan in principe aan Vlaanderen toelaten om zijn eigen stem te laten horen wanneer de Europese verdragen nog zullen worden gewijzigd (in het voorbije geval was dat niet zoals het moest, maar dat is een lang en ander verhaal). De preambule van de grondwet verwijst naar termen uit de regionale woordenschat, zoals „de volkeren van Europa" en de „verscheidenheid." Bij de doelstellingen van de EU wordt de territoriale cohesie ingevoerd – een eis van de regio's.

Voorts stelt de grondwet dat de EU haar rijke verscheidenheid aan culturen en talen eerbiedigt en toeziet op de instandhouding en de ontwikkeling van het Europees cultureel erfgoed. (Deze eerbied kan bijgevolg door Vlaanderen vanaf nu worden afgedwongen). De EU eerbiedigt ook de nationale identiteit van haar lidstaten, die besloten ligt in hun fundamentele politieke en grondwettelijke structuren „waaronder die voor regionaal en lokaal zelfbestuur." (Het beginsel van regionaal zelfbestuur staat dus vanaf nu in het verdrag, al is dat langs de omweg van de nationale identiteit, maar het staat er en het kan dus eveneens worden afgedwongen).



Vlaanderen moet zijn plaats in Europa verdienen. Er wacht ons veel werk.

Titel III regelt de kwestie der bevoegdheden en die der grondbeginselen die aan de basis liggen van de verdeling daarvan: het attributiebeginsel, de subsidiariteit en de evenredigheid. Het „Protocol betreffende de toepassing der beginselen der subsidiariteit en der evenredigheid" voorziet dat de parlementen (dus ook het Vlaamse) de toepassing kunnen controleren. De subsidiariteitsfiche laat financiële controle toe terwijl het waarschuwingssysteem het Vlaamse parlement direct toezicht geeft in de Europese wetgeving.

De bevoegdheden van het Comité van de Regio's gaan erop vooruit doordat het zelf voor het Hof de verdediging van zijn prerogatieven kan bepleiten: het kan bijgevolg toezien op de juiste toepassing van het principe van de subsidiariteit. Het kan de juridische grondslag van de Commissie-initiatieven aanvechten. Het kan de locomotief worden van de constitutionele ambities van de regleg-groep. Ook met andere artikels uit het verdrag kan Vlaanderen zijn voordeel doen: het feit dat de EU voortaan rechtspersoonlijkheid verwerft laat Vlaanderen toe op te treden in gebieden die raken aan de Vlaamse bevoegdheden.

Al is de bijdrage tot het EU-budget een federale kwestie (die de volgende maanden riskeert heel wat stof te doen opwaaien), toch is het de Vlaming die ook daar voor het belangrijkste deel bijdraagt. Ik vind dus dat het Vlaamse parlement hier nauwkeurig zou moeten te werk gaan en zijn inspraak en bevoegdheid in deze materie zou moeten scherp stellen Het debat over het financiële pakket 2007-2013 biedt daartoe voldoende gelegenheid. Het „Protocol op de subsidiariteit" bevat de enige zin in het Verdrag die daar mee te maken heeft: „De commissie houdt er rekening mee dat alle financiële en administratieve lasten voor de Unie, de nationale regeringen, de regionale of lokale overheden moeten beperkt worden en in verhouding moeten staan tot het te bereiken doel." Als het er op aankomt om te betalen dan vermeldt het verdrag de regio' s zonder schroom, op gelijke hoogte met de nationale regeringen.

Dat het Handvest van de Grondrechten in het verdrag is opgenomen stemt vele Vlamingen tevreden. In dit handvest is er echter geen sprake van „collectieve rechten of rechten voor het Vlaamse Volk, laat staan voor de deelstaat/regio Vlaanderen. Een van de enige dingen die de regio's niet hebben bereikt is de directe toegang tot het Hof van Justitie. Alleen het Comité van de Regio's heeft dit recht verworven, niet de regio's afzonderlijk. Het wordt interessant om te zien hoe deze bepaling op de duur zal evolueren.

B*esluit*

Vlaanderen moet zijn plaats in Europa verdienen. Er wacht ons veel werk. Als koploper van de Regleg-groep zouden wij door een dynamische aanpak van de Vlaamse regering en het Vlaams Parlement voortaan kunnen doordringen tot in de wetgevende organen van de EU. Wij zullen op tijd worden geraadpleegd als de Commissie een initiatief wil nemen; het Vlaams Parlement kan meewerken aan de Europese wetten en reglementen; de Vlaamse Ministers zetelen in de Raad wanneer Europa zich met onze bevoegdheden bezig houdt. Eigenlijk staat Vlaanderen dus, als het de aangereikte instrumenten gebruikt, al volop in Europa. Het staat er reeds, zonder een Staat te zijn.

Hans de Belder*

* Dr. Hans de Belder is jurist. Hij werkte dertig jaar als Belgische diplomaat. Daarna was hij senator voor de Volksunie, vervolgens directeur-generaal van de Vlaamse Dienst voor Buitenlandse Handel, en tenslotte secretaris-generaal van de *Assembly of European Regions.*

Vervalt het Vlaamse lidmaatschap van de EU als België wordt opgedoekt?

In het ontwerp van Europese Grondwet wordt de mogelijkheid voor een lidstaat tot secessie uit de Europese Unie voorzien. Een lidstaat kan dus uit de EU stappen. Maar hoe zit het met de secessie van gebieden die zich willen afscheiden van een EU-lidstaat. Houden zij ook op lid te zijn van de EU? Guido Naets analyseert.

Als België uit elkaar valt, houden Vlaanderen en Wallonië dan op lid te zijn van de Europese Unie? Plaatst een land dat zich afscheidt van een lidstaat van de Europese Unie zich buiten de EU? Die interessante vraag kwam begin dit jaar expliciet aan de orde in de Europese instellingen. Onze media hebben er met geen woord over gerept, maar in de „perifere gebieden van Europa," zoals Wales en Schotland, was dat even anders.

„Verliest een regio die afscheidt van een lidstaat automatisch haar lidmaatschap van de Europese Unie?" Deze vraag werd door Europarlementslid Eluned Morgan gesteld aan Romano Prodi, de voorzitter van de Europese Commissie. Morgan is een tegenstandster van nationale secessiebewegingen. Ze komt uit Wales en is al tien jaar lang Europarlementslid voor Wales. Ze wordt omschreven als *„good looking"* en *„Welsh-speaking."* Geboren in 1967 was ze bij haar eerste verkiezing in 1994 het jongste EP-lid, jonger dan vorig recordhouder Karel De Gucht. Ze deed ooit stage bij het Parlement en werkte nog voor de BBC. Ze was lid van de begrotingscontrolecommissie en voorzitster van de Intergroep voor Regionale en minderheidstalen.

Morgan is een gedreven socialiste en dus voorstander van de status-quo van het Verenigd Koninkrijk, gezworen vijand van volksnationalisten à la *Plaid Cymru*, de Welsch-nationalistische partij. Die partij heeft haar vage doelstelling van een *„Full National Status"* ingeruild voor een ondubbelzinnige eis voor *„Independence"* maar dat was voor Morgan zo mogelijk nog erger en ze bracht alle geschut in werking. Zoals men kan nalezen op haar webstek[1] heeft ze de Europese Commissie ter hulp geroepen en volgende schriftelijke vraag gesteld: *"Kan de Commissie bevestigen dat een onafhankelijk geworden regio de EU zal moeten verlaten en dan een nieuwe toetredingsaanvraag zal moeten doen? Zou een dergelijke aanvraag een heronderhandeling vergen van de EU-verdragen in een Intergouvernementele Conferentie en de eenparige goedkeuring van de 25 lidstaten?"*

In de val

Namens de Commissie antwoordde Voorzitter Romano Prodi, uiteraard met het door hem gruwelijk geachte onafhankelijkheidsstreven van Padania in het achterhoofd, dat de EU-verdragen door lidstaten zijn gesloten; dat dus wanneer een regio uit een lidstaat treedt, bv. omdat ze onafhankelijk wordt, ze *ipso facto* uit hoofde van de EU een derde land wordt. „De verdragen zouden vanaf de dag van haar onafhankelijkheid niet meer van toepassing zijn op haar grondgebied."

Maar op grond van art. 49 van het EU-verdrag zou „elke Europese staat die de beginselen eerbiedigt die zijn neergelegd in art. 6, par. 1 kunnen aanvragen om lid te worden van de Unie." „Zulke aanvraag vergt, als ze wordt aanvaard door de met eenparigheid optredende Raad, een onderhandeling over een overeenkomst tussen de Aanvragende Staat en de Lidstaten omtrent de voorwaarden van toetreding en de Verdragsaanpassingen die zulke toetreding met zich brengt. Deze overeenkomst is onderworpen aan ratificatie door alle lidstaten en de Aanvragende Staat."

Maar, zoals het kabinet van Prodi naderhand aan Schots Europarlementslid Ian Stewart Hudghton meedeelde, dacht de Commissievoorzitter bij het

[1] www.elunedmorgan.org.uk

Written question by Eluned Morgan to the Commission

Subject: **The Constitution**

Could the Commission confirm whether a newly independent region would have to leave the EU and then apply for accession afresh? Would an application of this type require a renegotiation of the treaties at an IGC and the unanimous agreement of the 25 Member States?

Full Answer given by Mr Prodi on behalf of the Commission

The European Communities and the European Union have been established by the relevant treaties among the Member States. The treaties apply to the Member States (Article 299 of the EC Treaty). When a part of the territory of a Member State ceases to be a part of that state, e.g. because that territory becomes an independent state, the treaties will no longer apply to that territory. In other words, a newly independent region would, by the fact of its independence, become a third country with respect to the Union and the treaties would, from the day of its independence, not apply anymore on its territory.

Under article 49 of the Treaty on European Union, any European State which respects the principles set out in Article 6(1) of the Treaty on European Union may apply to become a member of the Union. An application of this type requires, if the application is accepted by the Council acting unanimously, a negotiation on an agreement between the Applicant State and the Member States on the conditions of admission and the adjustments to the treaties which such admission entails. This agreement is subject to ratification by all Member States and the Applicant State.

beantwoorden van de vraag aan het geval van Algerije, dat vóór zijn onafhankelijkheid deel uitmaakte van de Franse Republiek en dus bij de onafhankelijkheid automatisch het EEG-lidmaatschap verloor.

Eluned Morgan gaf echter een zegebulletin uit waarin ze nog stelde dat eenparigheid in de Ministerraad een illusie is omdat Spanje en andere landen er zich omwille van de precedentwerking zullen tegen verzetten. „Wales zou dan wel onafhankelijk worden," zo beweerde ze, „maar dan wel onafhankelijk zowel van het Verenigd Koninkrijk ten koste van miljarden, als onafhankelijk van de EU en geïsoleerd van de rest van de wereld tegen een aanzienlijke kost voor de hele gemeenschap en elk gezin."[2]

P*laid Cymru* heeft uiteraard, zoals ook de S*cottish* N*ational* P*arty*, het antwoord van Prodi en de triomfalistische reactie van Morgan naar de prullenmand verwezen. Bij P*laid Cymru* beseffen ze maar al te goed dat ze via het Verenigd Koninkrijk niet aan hun trekken komen en dat de belangen van Wales door Londen onvoldoende behartigd worden. Dat geldt uiteraard ook voor hun vertegenwoordiging in het Europese Parlement. De Welshmen vinden het onaanvaardbaar dat een landje als Malta met nog geen 400.000 inwoners al meteen 5 verkozenen in het Europees Parlement kreeg terwijl Wales met zijn 2,9 miljoen inwoners in het Britse contingent maar 4 zetels heeft. Een onafhankelijk Wales zou recht hebben op 11 zetels, ergens tussen Letland (9 zetels voor 2,3 miljoen inwoners) en Litouwen (13 zetels voor 3,4 miljoen).

Small is beautiful

Ook de positie van de S*cottish* N*ational* P*arty* is duidelijk. Volgens de SNP zouden bij het uiteenvallen van de A*nglo-Scottish* U*nion* van 1707 de twee constituerende delen van deze Unie onverkort lid blijven van de EU. Het SNP-Europarlementslid en hoogleraar in grondwettelijk recht Neil MacCormick lag al in maart 2001 aan de basis van een resolutie van de N*ational Council* van zijn partij met een *update* van de grondslagen van het onafhankelijkheidsdenken van de SNP. Toen waren er voor Schotland 8 Europarlementsleden, terwijl een onafhankelijk Schotland er 13 zou hebben, plus 7 stemmen in de Raad van Ministers (met het oog op het bereiken van de gekwalificeerder meerderheid).

Op 10 juli 2002 heeft MacCormick een S*tatement* opgesteld voor de Europese Conventie onder de titel D*emocracy at many levels*: E*uropean Constitutional Reform*.[3] Hij diende dit beleidsdocument in namens de E*uropese Vrije Alliantie* (EVA: dit is de Europese bundeling van regionale, nationalistische partijen) met de bedoeling de Conventie er toe te bewegen, alsnog de positie van regio's met staatsambitie in haar besprekingen te betrekken. Hij benadrukte de noodzaak om de „subsidiariteit" beter en strikter te definiëren „zodat rechtbanken ze als grondwettelijk beginsel kunnen hanteren, mede in het licht van de beslissingen van politieke *decision-makers*." Voor landen of territoriale eenheden zoals Andalusië, Catalonië, Baskenland, Vlaanderen, Galicië, Scotland en Wales die in de EVA zijn vertegenwoordigd zijn een „afdoende definitie en een passende erkenning van hun rol als partners in het bestuur van de Unie van essentieel belang," aldus het document.

Hoe kleiner de lidstaten, hoe meer ze vandaag in de EU doorwegen. Dat geldt voor de stemmenweging in de Europese Raad, dat geldt nog meer voor de vertegenwoordiging in het Europees Parlement. In die zin wordt de regel „één man, één stem" in de EU zeker niet toegepast. De „kiesdeler" voor Duitsland ligt vele malen hoger dan die van Luxemburg en Malta. Na een eventuele opsplitsing van België zullen 13 van de huidige 25 lidstaten groter zijn dan Vlaanderen, maar 12 staten kleiner, zonder dan nog die regio's mee te tellen (zoals Wales) die zelf mogelijk ooit nog de status van staat zullen verwerven. Zes van de huidige 25 lidstaten zijn zelfs kleiner dan Wallonië (zie tabel – we

[2] *Speaking from Cardiff, Labour Euro-MP Eluned Morgan, said (15th April 2004): „The Commission has now made it absolutely clear that from the first moment a territory inside the existing European Union becomes independent, that territory would cease to be part of the EU. European laws and benefits, so crucial to protecting our workers and our environment for example, would no longer apply. Plaid Cymru knows this, political anoraks, I am sure have guessed at it, but I very much doubt that people in the street know it. Now we have it in black and white."*
„After its expulsion, Wales would be required to re-apply for EU membership, and would only be re-admitted with a unanimous vote from all Member States. It is clear that unanimity would not be reached because of Spanish and

De kleinere lidstaten van de EU

	Bevolking in miljoen (2001)	Zetels in EP
Nederland	16.0	27
Griekenland	10.6	24
Tsjechië	10,3	24
België	10,3	24
Hongarije	10,2	24
Portugal	10,3	24
Zweden	8,9	19
Oostenrijk	8,1	18
Vlaanderen (incl. Brussel)	6,9	16
Slovakije	5,4	14
Denemarken	5,3	14
Finland	5,2	14
Ierland	3,7	13
Litouwen	3,7	13
Wallonië	3,4	11
Letland	2,4	9
Slovenië	2,0	7
Estland	1,4	6
Cyprus	0,7	6
Luxemburg	0,4	6
Malta	0,3	5
Totaal voor de hele EU	450	732

analyseerden deze problematiek vroeger reeds in dit blad).[4]

De hele kwestie van de omvang der naties moet dringend te berde worden gebracht. De publicatie van het boek T*he Size of* N*ations* door Alberto Alesina en Enrico Spolaore heeft de kwestie van de ideale grootte van een staat bijzonder actueel gemaakt.[5] De pogingen van Prof. MacCormick om dit punt op de agenda van de Europese Conventie te plaatsen, al was het maar om te wijzen op de mogelijkheid dat sommige regio's ooit lidstaat zullen worden, zijn spijtig genoeg niet ter harte genomen. Niettemin zal het totstandkomen van kleinere politieke entiteiten in Europa de komende tientallen jaren hoog op de agenda staan.

De verdedigers van de status-quo zullen schermen met de gevaren van „Balkanisering" en „K*leinstaaterei*." Maar naarmate de globalisering én Europese eenmaking toenemen, zullen de bezwaren steeds minder kunnen worden hardgemaakt; het vrije verkeer van personen, goederen en diensten, samen met de eenheidsmunt en het wegvallen of verdampen van de klassieke instrumenten van de nationale politiek zullen die bezwaren meer dan compenseren. Wie dan de rest van het bestuur dichter bij de burger wil brengen, is gedwongen om naar staten met een kleinere omvang te streven, zeker als daar een culturele onderbouw voor is.

Het wordt dan een kwestie van *efficiency* en goed bestuur: Europa schuift in de plaats van de oude staten en wat landen als België betreft, valt dan gewoon een bestuurslaag weg. Niemand hoeft dan nog te klagen over een teveel aan verkiezingen of de populistische stelling te huldigen dat alle verkiezingen op dezelfde datum moeten vallen. Uiteraard zullen grote staten die in de loop der eeuwen vanuit een kernregio (weze het Castilië, Rusland of Engeland…) de aanpalende gebieden hebben veroverd en hun bevolkingen onderworpen, weerwerk bieden. Ze zullen echter de politieke ontwikkeling in desintegrerende landen niet kunnen tegenhouden. Daarom is het antwoord van Prodi, hoe correct het juridisch ook mag zijn, in al zijn formalisme een beetje belachelijk. Er is tenslotte in het Volkenrecht iets als het *opvolgingsrecht van staten*: toen Oostenrijk-Hongarije ophield een dubbelmonarchie te zijn, waren het in het Interbellum kniesoren die daar volkenrechtelijk een probleem van maakten. Toen Joegoslavië uiteenviel, hebben met name de Fransen getracht daar een stokje voor te steken; maar dat waren dezelfde Fransen, met name President Mitterrand, die trachtten de opslorping van de DDR door de Bondsrepubliek te allen prijze te beletten.[6]

Guido Naets*

other concerns regarding the precedent that would be set. Wales would certainly be independent then. Independent from the UK at a cost of billions. Independent from the EU, and isolated from the rest of the world at a considerable cost to every community and to every family."
„Plaid Cymru called for 'Full National Status' and they were told by the Commission that it did not exist. Plaid Cymru now call for Independence under the gung-ho leadership of Dafydd Iwan, and now the Commission tells them it would mean an end to EU membership for the people of Wales. The nationalists need to come clean – are they really prepared to pursue this doctrine of independence at whatever cost?"

[3] Deze tekst is te vinden op de webstek www.snp.org

[4] Guido Naets, „Vlaanderen als EU-lidstaat," *Secessie*, jan.-feb.-maart 2002, pp. 3-12.

[5] Alberto Alesina en Enrico Spolaore, *The Size of Nations*. Cambridge (MA): MIT Press, 2003. Dit boek werd uitgebreid besproken in: Frans Crols, „Levert onafhankelijkheid Vlaanderen winst op?" *Trends*, 3 juni 2004.

[6] Zie: Horst Teltschik, *329 Tage. Innenansichten der Einigung*. Berlijn: Siedler Verlag, 1991.

* Dr. Guido Naets was woordvoerder van het Europees Parlement van 1980 tot 1995.

De toekomst is aan de secessionisten

Paul Belien somt argumenten op die hem ervan overtuigen dat het aantal staten in de wereld nog zal toenemen. In Europa zouden de secessiebewegingen echter wel eens uit onverwachte hoek kunnen komen.

Het aantal onafhankelijke landen is de voorbije halve eeuw meer dan verdrievoudigd. Het aantal lidstaten van de Verenigde Naties groeide in zestig jaar tijd van 51 tot 192. Daarvan hebben er de helft (95 om exact te zijn) minder dan zes miljoen inwoners; meer dan een kwart (55) minder dan 2,5 miljoen inwoners, en bijna een vijfde (35) minder dan een half miljoen inwoners.[1]

De grote toename van staten werd veroorzaakt door de dekolonisatie in de jaren vijftig en zestig van vorige eeuw en door het verdwijnen van de communistische regimes in de jaren negentig. Het ziet er niet naar uit dat er de komende decennia een einde zal komen aan de evolutie naar wat soms denigrerend *kleinstaaterei* wordt genoemd, maar wat in werkelijkheid een positief fenomeen is. Mogelijk zal het aantal lidstaten van de VN in de komende decennia nogmaals sterk toenemen – wie weet zelfs opnieuw verdrievoudigen tegen 2050? Het aantal volkeren ter wereld wordt geschat op meer dan drieduizend waarvan er slechts een klein aantal een eigen staat heeft. De problematiek van staatkundige secessie en „opting-out" wint internationaal aan belang.[2] Het comparatieve voordeel van grote staten is door recente economische evoluties immers afgenomen. De toekomst is bijgevolg aan de secessionisten.

Secessie is een uitstap-mogelijkheid (*exit option*) voor een collectief (een staat, regio of groep) of zelfs voor individuele burgers (Guy Verhofstadt had het in zijn liberale periode over „het recht om uit de staat te treden"). Een staatkundige secessie is een afscheiding van delen van een staat die zelf een soevereine staat worden. Het verschil tussen een volledige secessie en een „opting-out" is slechts een kwestie van gradatie.[3] „Opting-out" is een gedeeltelijke secessie, waarbij een gebied of regio slechts voor bepaalde deeldomeinen soeverein wordt of blijft, maar voor andere domeinen tot een confederale of federale unie behoort. Opting-outs bestaan bijvoorbeeld op het niveau van de Europese Unie, waar sommige lidstaten verkozen hebben om niet mee te doen met de euro of geen deel uit te maken van de Schengen-groep.

Integraal-separatisme

Secessies waren historisch tot dusver veelal het gevolg van politieke, culturele en taalkundige tegenstellingen. Het belang van economische factoren neemt de laatste decennia echter toe. We merken dit in eigen land waar het Vlaams-Waalse conflict, aanvankelijk gekenmerkt door een taalkundig-culturele breuklijn, vandaag in grote mate een sociaal-economisch conflict is geworden.

De globalisering van de economie maakt kleinere staatkundige entiteiten steeds leefbaarder en aantrekkelijker. Dat besef is ook tot de buitenlandse diplomatieke kanselarijen doorgedrongen. Opvallend is o.a. het feit dat Matthew Rees, een specialist inzake separatisme, vandaag dient als hoofd-speechwriter voor buitenlandse zaken op het Witte Huis, waar hij teksten schrijft voor president George W. Bush en diens nationale veiligheidsadviseur Condoleezza Rice. Rees was tien jaar geleden verbonden aan *The Wall Street Journal Europe* in Brussel. Hij was een huisvriend, stond zeer positief tegenover het streven van de Vlamingen naar onafhankelijkheid en werd door mij hierover in 1995 geïnterviewd in het weekblad *Trends*. Het artikel verscheen ook in het eerste nummer van *Secessie*.[4] Rees bepleitte een concept dat men

[1] Alesina, A., E. Spolaore en R. Wacziarg, *Economic Integration and Political Disintegration*, Cambridge (MA), National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper 6163 (1997), p. 1. Zie ook: *Secessie*, juli-aug.-sept. 2001, p. 4.

[2] Doering, D., *Friedlicher Austritt: Braucht die Europäische Union ein Sezessionsrecht?* Brussel, Centre for the New Europe, 2002, p. 8.

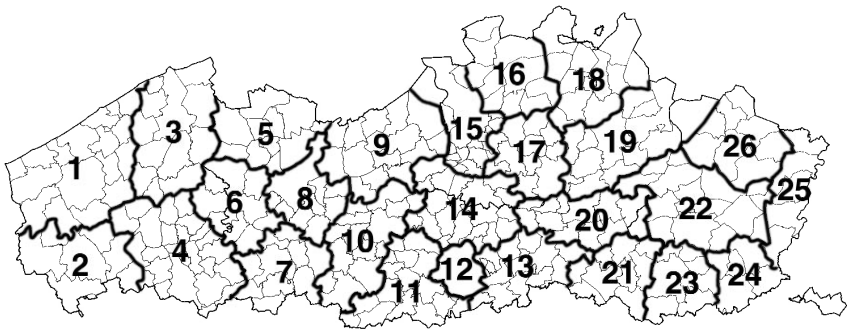
[3] Berthold, N. en M. Neumann, *Opting-Out Klauseln und der europäische Einigungsprozess: Eine sezessionstheoretische Analyse*, Würzburg, Bayerische Julius-Maximilians-Universität, Wirtschaftswissenschaftliche Beiträge des Lehrstuhls für Volkswirtschaftslehre, Nr. 56 (2002), p. 5.

[4] Belien, P., „De Separatistische Internationale: Een interview met Matt Rees," *Trends*, 20 juli 1995. Ook: *Secessie*, okt.-nov.-dec. 2000, pp. 12-13.

(naar analogie met het „integraal-federalisme" waarover de Volksunie het in de vroege jaren zeventig had) „integraal-separatisme" zou kunnen noemen. Hij meende dat Vlaanderen na zijn onafhankelijkheid zelf een federatie of confederatie zou moeten worden van nog kleinere, grotendeels autonome eenheden. Voor de VS bepleitte Rees trouwens een gelijkaardig model, met minstens dubbel zoveel deelstaten als de huidige vijftig.

Als Vlaanderen het recht heeft om zich af te scheiden van België, waarom zou Antwerpen dan niet het recht hebben om zich los te maken van Vlaanderen?

Als Vlaanderen het recht heeft om zich af te scheiden van België, waarom zou Antwerpen dan niet het recht hebben om zich gedeeltelijk of, indien democratisch gewenst, zelfs geheel los te maken van Vlaanderen om, naar het voorbeeld van het Groothertogdom Luxemburg, een „Vrijstaat Antwerpen" te vormen? Deze integraal-separatistische problematiek geldt trouwens ook in andere landen. Zo hebben de Cree-indianen die weliswaar slechts één procent van de bevolking van Quebec uitmaken maar driekwart van het grondgebied van die provincie bewonen (de rijke met natuurlijke bodemschatten begiftigde noordelijke streken ten oosten van de Hudsonbaai), ondubbelzinnig te verstaan gegeven dat, indien het franstalige Quebec zich afscheurt van Canada, zij zich op hun beurt zullen afscheuren van Quebec.[5] Eenzelfde houding zal mogelijk ook ingenomen worden door de bewoners van de Shetland- en Orkney-eilanden (wier maritieme territoria de grootste Britse olie- en gasvelden herbergen) indien Schotland, waartoe de eilanden thans behoren, zich zou afscheiden van het Verenigd Koninkrijk.[6] Voorts zal het uiteenvallen van België wellicht leiden tot een uiteenvallen van Wallonië, waarvan de Oostkantons en wellicht ook de provincie Luxemburg zich zullen afscheuren.[7]



1. Westhoek
2. Land van Ieper
3. Brugse Vrije
4. Land van Kortrijk
5. Meetjesland
6. Hart van Vlaanderen
7. Land van Oudenaarde
8. Vrijstaat Gent
9. Waasland
10. Denderland
11. Pajottenland
12. Vrijstaat Brussel
13. Land van Leuven
14. Land van Mechelen
15. Vrijstaat Antwerpen
16. Voorkempen
17. Neteland
18. Noorderkempen
19. Zuiderkempen
20. Hageland
21. Land van Tienen
22. Hoge Kempen
23. Land van Loon
24. Haspengouw
25. Maasland
26. Oosterkempen

Het is opvallend dat de nationalisten in zowel Quebec als Schotland dergelijke tegen zichzelf gerichte eis tot secessie of opting-out niet willen aanvaarden. Hier situeert zich ongetwijfeld de breuklijn tussen liberalen die het recht op secessie principieel erkennen, en nationalisten die alleen het secessierecht van zichzelf erkennen maar drogargumenten hanteren om dat van een ander niet te erkennen. Een historisch voorbeeld is de secessie van West-Virginia in 1863 uit de staat Virginia, nadat Virginia zich twee jaar eerder van de unie der Verenigde Staten had afgescheurd. Virginia koos tijdens de Amerikaanse burgeroorlog de kant van de Confederale Staten van Amerika (het zogenaamde „Zuiden"), terwijl West-Virginia bij de Verenigde Staten van Amerika (het zogenaamde „Noorden") wilde blijven. Jefferson Davis, de confederale president, argumenteerde dat de Zuidelijke staten weliswaar het recht hadden om zich af te scheiden van het Noorden omdat Virginia een lidstaat, en bijgevolg verdragspartner, van de Unie was geweest, maar dat West-Virginia niet het recht had om op zijn beurt uit de Confederatie te treden omdat het nooit een verdragspartner van de Confederatie noch van de (unitaire) deelstaat Virginia was geweest.[8] Dichter bij huis is er het voorbeeld van de belgicisten die de secessie van België uit Nederland in 1830 toejuichen, maar Vlaanderen het recht op een secessie uit België ontzeggen.

Democratische consensus

De zogenaamde *public choice*-theorie, die economische modellen toepast op politieke besluitvorming, heeft rond secessie reeds heel wat denkwerk

[5] Belien, P., „Vlaanderen is Quebec niet." *Nucleus*, jan. 1996, p. 3. Ook te raadplegen bij de „oudere artikels" op: www.secessie.nu

[6] Miller, W.L., „The Periphery and its Paradoxes," *West European Politics*, jan. 1998, pp. 167-196.

[7] Belien, P., „Het rattachisme als dreigement," *Secessie*, apr.-mei-juni 2001, pp. 34-39.

[8] Davis, J. (McPherson, J.M. (ed.)), *The Rise and Fall of the Confederate Government*, New York, McPherson, 1990, pp. 255 e.v.

verricht. In Vlaanderen, waar onafhankelijkheidsstreven nog steeds met enge nationalistische argumenten wordt verdedigd, is men hiermee weinig vertrouwd, op een enkele uitzondering zoals Boudewijn Bouckaert, na.[9] De auteurs die over deze problematiek publiceren zijn voornamelijk Amerikanen (Buchanan, Oates, Allesina, Spolaore, Hoppe, e.a.), Duitsers (Berthold, Doering, Vaubel, e.a.) en Zwitsers (Bernholz, Frey, Eichenberger).

Vroeger hadden grote landen een comparatief voordeel omdat de economische markten grotendeels nationaal georganiseerd waren. Grote landen genoten daardoor van een schaalvoordeel.[10] Door de globalisering zijn de handelsmarkten supranationaal geworden, zodat klein niet langer een nadeel is. Integendeel, kleine landen hebben thans het voordeel dat zij de burger veel directer bij het politieke beleid kunnen betrekken en bijgevolg een democratischere bestuursvorm kunnen ontwikkelen. In een wereld van handelsbelemmeringen en tolgrenzen is de grootte van een land van wezenlijk belang. Vrijhandel vergroot echter de kansen van kleine landen, en kleine landen verlangen op hun beurt vrijhandel.[11] De toenemende economische integratie in supranationale organisaties zoals de EU (Europa) en NAFTA (Noord-Amerika), leidt bijgevolg tot een toename van de aantrekkelijkheid van separatistische bewegingen.

De *public choice* theoretici onderzoeken welke staatsgrootte de meeste voordelen biedt en hoe de bevoegdheden tussen de verschillende beleidsniveaus zo optimaal mogelijk worden verdeeld. Omdat de economische schaalvoordelen van grote eenheden wegvallen door vrijhandel, zijn vandaag vooral de voorkeuren van de burgers doorslaggevend.[12] Is een staat groot genoeg om de door de burgers gewenste diensten te verlenen? Burgers met een verschillende culturele achtergrond, zoals Vlamingen en Walen, Engelsen of Schotten, kunnen over de gewenste diensten van mening verschillen. Omdat kleinere eenheden doorgaans homogener zijn qua politieke cultuur, is het binnen deze eenheden gemakkelijker om een politieke consensus te bereiken. Dankzij die consensus kan een dergelijke kleine staat op een grotere loyaliteit van de burgers rekenen.

Uiteraard kunnen niet alle bevoegdheden gedecentraliseerd worden. Overkoepelende samenwerkingsverbanden blijven nodig. De mate waarin dit gebeurt, zal echter opnieuw sterk beïnvloed worden door culturele homogeniteit. Zo lijkt het onzinnig om Europa te willen uitbouwen tot een soort van „Verenigde Staten van Europa," naar analogie met de Verenigde Staten van Amerika, omdat de heterogeniteit van de bevolking in Europa veel groter is. Anders dan in de VS, verschillen de politieke voorkeuren van de diverse Europese volkeren inzake de uitbouw van de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid te grondig om een unitair model op te leggen.[13] Zelfs binnen België staat, zoals bekend, het unitaire arbeids- en sociale beleid onder toenemende druk.

Globalisering en versnippering

België, maar ook de andere Europese staten, staan van twee kanten onder druk. Ze zijn enerzijds als politieke entiteiten te klein en te machteloos voor bepaalde bevoegdheden, waar bijgevolg een verschuiving naar het hogere, pan-Europese, niveau plaatsvindt. Maar ze zijn anderzijds te groot en te log voor andere bevoegdheden, waar er een verschuiving plaatsvindt naar de regio's.[14] Daarbij speelt het subsidiariteitsprincipe uiteraard een rol. Volgens dit beginsel, dat door de EU expliciet vermeld wordt in de verdragen van Maastricht en Amsterdam, moeten bevoegdheden toegewezen worden aan het laagste niveau waarop zij efficiënt uitgeoefend kunnen worden. Het gaat niet alleen om efficiëntie inzake financiële kost, maar ook inzake democratische betrokkenheid van de burgers bij het beleid. Het subsidiariteitsbeginsel is een rem op de natuurlijke neiging tot centralisatie die

[9] Bouckaert, B., „Competitief federalisme: een remedie voor inefficiënte overheden?" *Secessie*, april-mei-juni 2002, pp. 17-24.

[10] Friedman, D., „A Theory of the Size and Shape of Nations," *Journal of Political Economy*, 85 (1977), pp. 59-77.

[11] Alesina, A. en R.Wacziarg, „Openness, Country Size and the Government," *Journal of Public Economics*, 69/3 (1997), pp. 305-21; Bolton, P., G. Roland en E. Spolaore, „Economic Theories of the Break-up and Integration of Nations, European Economic Review, 40 (1996), pp. 697-706.

[12] Oates, W.E., *Fiscal Federalism*, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1972, p. 11.

[13] Boeri, T., *Social Europe: Dramatic Visions and Real Complexity*, Londen, Centre for Economic Policy Research, CEPR Discussion Paper 2371 (2000).

[14] Alesina, A. en E. Spolaore, *The Size of Nations*, Cambridge (MA), The MIT Press, 2003, pp. 203-215.

er van een overheidsbureaucratie uitgaat. Detmar Doering noemt deze neiging de „immanente centraliseringstendensen in de EU."[15]

Algemeen kan men stellen dat daar waar de schaalvoordelen groot zijn en de preferentiële voorkeuren eerder gering, federale samenwerking aangewezen is. Het feit dat het aantal staten voortdurend toeneemt en dat binnen bestaande staten steeds meer bevoegdheden van de centrale overheid naar lagere niveaus verschuiven, wijst erop dat ofwel de schaalvoordelen van grote staten afnemen zodat reeds bestaande culturele, religieuze, taalkundige of etnische verschillen steeds belangrijker doorwegen, ofwel dat de wereldbevolking, ondanks globaliseringsprocessen, steeds heterogener wordt in plaats van homogener.

Wanneer culturele, religieuze, taalkundige of etnische bevolkingsgroepen binnen een bepaalde aaneengesloten regio terug te vinden zijn, groeit de aantrekkingskracht van secessiebewegingen die eisen dat deze regio zijn eigen lot helemaal of gedeeltelijk in eigen handen mag nemen. Ook hier doen zich evoluties voor die binnen afzienbare tijd tot een toename van territoriale versnippering zullen leiden. Men voorspelt soms een terugkeer naar de Middeleeuwen toen Europa uit honderden grotendeels autonome regionale entiteiten (graafschappen of stadstaten) bestond. We krijgen echter geen terugkeer naar de Middeleeuwen in de zin dat Europa toen uit honderden staatjes bestond die één overkoepelende christelijke beschaving deelden. De toekomstige secessiebewegingen zouden immers wel eens uit een onverwachte hoek kunnen komen.

De *paradox van de* EU

Zo stelt men vast dat in industriële centra, zoals de Franse regio Nord, het Duitse Roergebied, maar ook in Brussel, binnen afzienbare tijd de demografische verhoudingen zullen omslaan. In het Roergebied zal tegen 2010 liefst 40% van de jongerenpopulatie uit jongeren van vreemde (meestal islamitische) herkomst bestaan, zodat Europa tegen het midden van de eeuw ettelijke islamitische regionale enclaves zal tellen. Het is te verwachten dat deze politiek-juridisch hun eigen identiteit zullen willen affirmeren.

Het secessierecht garandeert dat de unie zijn macht nooit kan uitbreiden tegen de wil van de samenstellende delen in.

Indien men Turkije geen toegang tot de EU wil verlenen met als argument dat een islamitische staat geen deel kan uitmaken van Europa, zal men de komende halve eeuw moeten overgaan tot expulsie van bepaalde regio's die vandaag wel deel uitmaken van de EU. Dit brengt ons tot de problematiek van de expulsie of uitstoting, de tegenhanger van secessie of uittreding. Indien regio's het recht hebben om uit een unie te treden (secessie), hebben andere regio's dan ook het recht om leden uit te sluiten (expulsie)? Zo ja, zou de Vlaamse onafhankelijkheidsbeweging dan niet beter ijveren voor een expulsie van Wallonië uit België, dan voor een secessie van Vlaanderen? Het voordeel van dergelijke expulsie zou zijn dat Vlaanderen in dat geval de statenopvolger van België wordt waardoor het automatisch de plaats van België in de internationale instellingen inneemt.[16]

Net zoals een secessie niet volledig hoeft te zijn maar slechts op bepaalde deelbevoegdheden kan slaan (opting-out), hoeft een expulsie niet noodzakelijk volledig te zijn, maar kan evenzeer slechts op bepaalde domeinen (zoals bijvoorbeeld de sociale zekerheid) betrekking hebben.

De Belgische Grondwet voorziet noch de mogelijkheid van secessie noch die van expulsie uit de Belgische federale unie. Dit verbaast niet, want haast geen enkele grondwet ter wereld houdt met zulke eventualiteit rekening. Ook internationale organisaties voorzien doorgaans niet in uittreding van leden. Ook zij houden er het principe „eens binnen, altijd binnen" op na. Het is daarom des te opvallender dat het voorstel van Europese Grondwet, zoals voorgelegd door de Europese Conventie, expliciet voorziet in de mogelijkheid

[15] Doering, o.c., p. 19.

[16] Voor het belang hiervan: zie de bijdrage van Guido Naets in dit nummer.

van secessie uit de EU.[17] Men kan zich afvragen waarom. Auteurs zoals Nobelprijswinnaar James Buchanan argumenteren dat het recht om vrijwillig uit een unie te treden het logische gevolg is van het recht om vrijwillig tot een unie toe te treden. Het secessierecht garandeert dat de unie zijn macht nooit kan uitbreiden tegen de wil van de samenstellende delen in.[18] Hoewel de EU het subsidiariteitsbeginsel heeft aanvaard, zijn het de Europese instellingen, en niet de lidstaten, die bepalen op welke niveaus bevoegdheden het efficiëntst worden uitgeoefend. Het gevaar van „immanente centraliseringstendensen" blijft bijgevolg bestaan. Het secessierecht zorgt ervoor dat de instellingen geen misbruik maken van de verleiding om al te veel bevoegdheden naar zich toe te trekken.



Alexandra Colen en vier van haar kinderen, samen met Matt Rees*, thans hoofd-speechwriter voor buitenlandse zaken van president* George Bush *en nationaal veiligheidsadviseur* Condoleezza Rice*, op de veerboot van* Lillo *naar* Doel*. Een foto uit juli* 1995.

Het is echter weinig waarschijnlijk dat de Europese politici die deel uitmaakten van de Conventie zich door dit liberale argument lieten overtuigen. Wellicht werd het secessierecht niet uit vrijheidslievende overwegingen in de Europese Grondwet opgenomen, maar veeleer uit angst. Secessie is, zoals hierboven vermeld, een zeer liberale gedachte. In een wereld van vrijhandel neemt het aantal secessies toe. De paradox van de EU is echter dat deze organisatie het secessierecht expliciet in zijn grondwet voorziet om de lidstaten te garanderen dat ze hun eigen nationale socialistische welvaartsstelsels kunnen veiligstellen. Door de oostwaartse uitbreiding is de EU immers veel heterogener geworden dan voorheen, de financiële herverdelingsstromen (subsidietransfers) worden omvangrijker en ingewikkelder, de lasten zijn ongelijk verdeeld, de distributieve coalities waarbij partijen de meeste voordelen naar zich toe willen halen, worden de inzet van ondoorzichtige en onvoorspelbare politiek-strategische supranationale koehandel. In zo'n scenario is het wijs om in een exit-mogelijkheid te voorzien.[19]

Empirische analyses tonen aan dat binnen een unie waarin „solidariteit" geïnstitutionaliseerd wordt door middel van herverdelende (zogenaamde „sociale") transfers, de waarschijnlijkheid van secessies groter wordt naargelang de verschillen tussen de gemiddelde inkomens in de samenstellende regio's of deelstaten groter zijn.[20] Dit is in de uitgebreide EU het geval. Hoe meer „sociaal" en hoe minder „liberaal" de EU dus wordt, hoe groter de kans op uiteenvallen. Ook daarin lijkt de EU op België.

Paul Belien*

[17] Ontwerp van Europese Grondwet, Artikel I-59.

[18] Buchanan, J.M., *Europe´s Constitutional Opportunity*, Londen, Institute of Economic Affairs, IEA Readings 33 (1990), pp. 5 e.v.

[19] Schäfer, W., „Withdrawal Legitimised? On the Proposal by the Constitutional Convention for the Right of Secession from the EU," *Intereconomics*, 38/4 (2003), pp. 182-185.

[20] Alesina, A. en R. Perott, „Economic Risk and Political Risk in Fiscal Unions," *Economic Journal*, 108 (1998), pp. 989-1008.

* Dr. Paul Belien is jurist en doctor in internationale studies.

De tanende democratie in België

Koenraad Elst onderzoekt het democratisch deficit in de mentaliteit van de politieke actoren en commentatoren na de Vlaamse en Europese verkiezingen van 13 juni 2004.

In deze bijdrage over directe democratie gaan we het niet zozeer hebben over wetten en instellingen, alleen wat commentaar geven over de psychologische voorwaarden voor de invoering en het behoud van de democratie, en dit naar aanleiding van de debatten rond de regionale en Europese verkiezingen van 13 juni jl. Deze oefening in de vertegenwoordigende democratie heeft er ieders aandacht op gevestigd hoe ziek zelfs dat halfdemocratisch systeem in België geworden is, terwijl alle beloften van de invoering van het referendum op burgerinitiatief vergeten lijken te zijn.

Eerst enkele opmerkingen over de crisistoestand van ons parlementair systeem, want die is even symptomatisch voor de attitudes tegenover de democratie als het eeuwig uitstel van alle wetgevend werk strekkend tot de invoering van de directe democratie. Enkele feilen van het systeem zijn gewoon ingebouwd in de Belgische constructie, bijvoorbeeld het feit dat Waalse politici veel minder stemmen nodig hebben om een zetel te krijgen, zodat de *Parti Socialiste* op alle niveaus veel minder stemmen maar wel beduidend meer zetels heeft dan het Vlaams Blok. Dit is strijdig met het grondwetsartikel dat alle Belgen „gelijk voor de wet" verklaart, want voor hun impact op uitgerekend de wetgevende instellingen zijn de Belgen duidelijk niét gelijk. Maar dat was allemaal al welbekend.

De kiesdrempel

Er zijn echter enkele nieuwigheden, te beginnen met de kiesdrempel. Deze was bedoeld als antidemocratische maatregel om de macht van de besturen van de gevestigde partijen te vergroten, in dit geval ten nadele van kleine of beginnende nieuwe partijen. Concreet had hij bij zijn invoering in 2003 de bedoeling om de N-VA af te blokken en de Vlaams-nationale strekking tot het „aangebrande" Vlaams Blok te reduceren. Verder zou hij kleinere partijen dwingen om zich te verbinden met en zich feitelijk te laten opslokken door de grotere partijen.

De overstap van mandatarissen en ministers tussen verschillende beleidsniveaus ontneemt de kiezer zelfs de geringe keuze die hem nog rest.

Dat is alvast het lot geworden van de linkse Volksuniesplinter Spirit, die bij zijn geboorte nog wat Vlaamsgezinde kreetjes had geslaakt. In termen van personeel zou men kunnen zeggen dat Spirit flink gewonnen heeft aan het kartel met de SP.A, namelijk een bovenproportioneel zetelaantal in het federale en het Vlaamse parlement. Ideologisch is de partij echter niet meer te onderscheiden van de SP.A. Terwijl Waalse commentatoren nog vreesden dat zij een Vlaams-nationalistische impact op de SP.A en de paarse regeringen zou hebben, heeft zij sedert de kartelvorming absoluut geen enkele Vlaamsgezind geluid meer laten horen.

Eenzelfde neutralisering had SP.A-voorzitter Robert Stevaert ook gepland voor Agalev, nu Groen! Hoewel ambitieuze partijtenoren zoals Fauzaya Talhaoui (in navolging van wat de meeste allochtone Agalev-kiezers in 2003 gedaan hadden) alvast naar SP.A-Spirit overliepen, besliste de basis er anders over. De partij zou zelfstandig voor haar overleving vechten. Daar werkte de kiesdrempel averechts: omdat Groen! er maar juist onder zat en elke stem dus het verschil kon maken, hebben vele vaag-linkse kiezers die niet echt geestdriftig waren voor Groen! doch de partij wel een plekje in de zon gunden, de SP.A links laten liggen om Groen! over de drempel te tillen. Het is een goede zaak dat er nu nog steeds een aparte ecologistische partij

bestaat in Vlaanderen, gewoon omdat groen nu eenmaal geen rood is, maar het is jammer als kiezers in het stemhokje niet gewoon hun voorkeur uitdrukken en zich door dit soort tactische boekhoudkunde moeten laten leiden.

Nog een voorbeeld van de perverse invloed van de kiesdrempel op het stemgedrag is de verrassend zwakke uitslag van de Moslim-Democratische Partij van Abou Jahjah. Vele immigranten die zeker overwogen om voor de MDP te stemmen, hebben de knoop doorgehakt ten voordele van allochtone SP.A-kandidaten toen ze vernamen dat Abou Jahjah toch geen kans maakte om de kiesdrempel te halen. De huidige uitslag geeft dus geen realistisch beeld van de sympathie die het gedachtegoed van Abou Jahjah geniet bij de moslimgemeenschap.

De kiesdrempel voert een arbitraire discriminatie in tussen kiezers naargelang de grootte van de opiniestrekking waartoe zij zich rekenen. Kleinere strekkingen worden niet alleen buiten het bestuur gehouden (wat niet abnormaal is in een meerderheidssysteem) maar zelfs buiten de wetgevende vergadering, normaal toch het forum voor confrontatie tussen dominante en oppositionele strekkingen.

Stoelendans

Een nieuwigheid in de politieke praktijk, zeker op de huidige schaal, is de zeer frequent geworden overstap van mandatarissen en ministers tussen verschillende beleidsniveaus. In hun plaats treden dan meestal opvolgers voor wie de kiezer niet gestemd heeft. Deze stoelendans maakt dat zelfs de geringe keuze die de burger gelaten wordt, namelijk om uit een beperkt aanbod zijn vertegenwoordigers te selecteren, niet meer bestaat. Meer dan ooit zijn het de partijbesturen die de dienst uitmaken.



De kiesdrempel voert een discriminatie in tussen kiezers naargelang de grootte van de opiniestrekking waartoe zij behoren.

Robert Stevaert dacht warempel sympathiek over te komen, als een man die de politici ondergeschikt maakt aan de stem des volks, toen hij in 2003 aankondigde dat de SP.A-ministers in juni 2004 allemaal hun ministerieel mandaat ter beschikking zouden moeten stellen. In feite ging het om brutaal machtsmisbruik van een partijleider die de werking van de regering ondergeschikt maakt aan zijn eigen manoeuvres. Hij stelde zich boven de premier en zelfs boven het staatshoofd, dat grondwettelijk nog steeds „de ministers benoemt en ontslaat," maar dat hier gedegradeerd werd tot de met komische frequentie opdravende stempel voor Stevaerts pionnenverschuivingen. Andere partijen kwamen er minder brutaal voor uit maar speelden essentieel hetzelfde spel.

Voorzover mogelijk heeft de kiezer op dit gebrek aan respect jegens zijn stem gereageerd. Zo is de zeer zwakke uitslag van VLD-tenor Bart Somers in zijn thuisstad Mechelen zeker te wijten aan de verontwaardiging bij zijn eigen basis over zijn „promotie" van burgemeester tot Vlaams minister-president. Het kiespubliek is gewend aan gebroken beloften, maar je moet toch niet overdrijven. Had VS-president George Bush sr. gewoon gezegd: „N*o new taxes*," dan had de bevolking de volgende belastingverhoging wel weer geslikt. Door uitdagend de aandacht op zijn belofte te vestigen – „R*ead my lips: no new taxes*" – verkreeg hij echter dat zijn woordbreuk bij de verkiezingen

van 1992 afgestraft werd. Briljante Bart had daaraan toch moeten denken toen hij zijn boek *Iedereen Burgemeester*! beëindigde met de toezegging om zijn ambtstermijn als burgemeester uit te doen. Dat hij zelfs zo'n uiterst banale belofte, moeiteloos waargemaakt door 99% van onze burgemeesters, nog wist te breken, was meteen symptomatisch voor de hele *fata morgana* van de paarse bestuurscultuur.

Paars en de directe democratie

En toch was het in 1999 allemaal zo mooi begonnen met paars, althans vanuit het oogpunt van de democratie. De socialisten hadden zich, ondanks hun aloude autoritaire werkstijl en bestuursopvattingen, door de liberalen en groenen laten ompraten om een planning voor de invoering van het bindend referendum op burgerinitiatief in het regeerakkoord op te nemen. Deze doorbraak naar de directe democratie zou een grondwetsherziening vergen, maar als voorbereiding en gepaste sfeerschepping zou men alvast niet-bindende referenda toelaten en zich ertoe verbinden om de uitslag daarvan te respecteren. En een jaar of vijf later, eigenlijk vandaag dus, zou het referendum naar Zwitsers model (nou ja, minus enkele uitgesloten onderwerpen, zoals belastingen, communautaire kwesties en het koningshuis) deel gaan uitmaken van het Belgische bestuurssysteem. Alsof paarse premier Guy Verhofstadt het vrijheidslievende en burgercentrische élan uit zijn beginjaren had teruggevonden.

De VLD heeft de hoopvolle pleitbezorgers van het bindend referendum op burgerinitiatief voor de gek gehouden. Het is veruit de belangrijkste onder haar vele gebroken beloften.

Wie daar echt in geloofde, is vandaag weer een begoocheling armer. De invoering van het referendum op burgerinitiatief begint sterk te lijken op pakweg de invoering van het Esperanto als EU-werktaal. Telkens als brave ijveraars de politici met die eis benaderen, worden ze zoet gehouden met een toezegging, maar geen hond die hen nog ernstig neemt. De VLD als trendsettende partij van de paarse regeringen heeft de hoopvolle pleitbezorgers van het bindend referendum op burgerinitiatief alleszins voor de gek gehouden. Het is veruit de belangrijkste onder haar vele gebroken beloften.

Wat we wel gekregen hebben, eerst via VLD-zender VTM en vervolgens ook via de openbare omroep, is een soort directe democratie naar Libisch model. Wat ik daarover weet, heb ik van niemand minder dan Bart Somers. Ergens rond 1990, toen ik nog in Leuven woonde, viel mijn oog op een groene affiche met een grote foto van kolonel Kadhafi, wereldleider van het pan-Arabisch nationalisme. Het was een aankondiging voor een avond in de Kleine Aula, waar Bart Somers, opperhoofd van de KU-Leuvense studentenwerking van de Volksunie, verslag zou doen over de rondreis die hij en zijn medestanders in Libië hadden mogen maken op uitnodiging van de studentenvleugel van Kadhafi's eenheidspartij. Een avond vol lering en vermaak.

Zoals zovele dictators noemde de Libische kolonel zich een democraat, en omdat hij er de man niet naar is om half werk te doen, had hij meteen de directe democratie ingevoerd: *iedereen volksvertegenwoordiger*! Het begrip „volksassemblée" werd er heel letterlijk genomen: alle burgers van een stad werden bijeengetrommeld in bijvoorbeeld een stadion, en daar mocht iedereen zijn zeg komen doen over het bestuur. Elke spontane woordvoerder van de volkswil werd door de plaatselijke partijbonzen met alle égards behandeld, elke geuite mening zorgvuldig genoteerd. En dan? Ja, dan stond het de Verlichte Leider nog altijd vrij om aan al die *feedback* gevolg te geven of niet. De bevolking had dus voor een groots en officieel forum zijn zeg mogen doen, er werd echt naar haar *geluisterd*, maar dit alleen in de zin van *aanhoord*, niet in de zin van *gehoorzaamd*. Het geeft allicht meer voldoening dan het aan de toog eens flink te zeggen, maar het heeft even weinig impact op het beleid.

Een gelijkaardig spektakel biedt de nieuwe generatie van verkiezingsprogramma's op onze TV-zenders en internetforums. Er wordt volop gepeild en gepolld en meningen geuit over ontelbare onderwerpen, academische duiders en krantencommentatoren geven bij de uitslagen hun spitsvondigste inzichten ten beste, maar het is allemaal slechts spel. Hoogstens doen de *spin doctors* van de partijen er al eens een nieuw ideetje op voor hun volgende „communicatiecampagne." Het eigenlijke beleid blijft echter onverminderd het exclusieve domein van een handvol partijtenoren en van de lobbyisten die toegang tot hun oor hebben.

De plannen voor een echte directe democratie zijn in geen velden of wegen meer te bekennen. Het enige wat er van overeind blijft is zelf ook weer een belofte, namelijk voor een niet-bindend en door de regering uitgeschreven referendum over de voorgestelde „grondwet" van de Europese Unie.

E*en referendum over de* EU*-grondwet*

Nu een aantal EU-lidstaten zonder referendumtraditie toch een referendum over dat ontwerp van grondwet aangekondigd hebben, acht Guy Verhofstadt de tijd gekomen om België ook aan dit experiment te laten deelnemen. Of achtte, want ook van dit ideetje is niet veel meer gehoord sinds het voor het eerst gelanceerd werd. In ieder geval zijn er ook tegenkrachten. De EU-structuren zijn geen kwestie die België verdeelt, mogelijks zullen Vlamingen en Walen tenminste daarover een redelijk gelijklopende stem uitbrengen. Bovendien is het referendum niet bindend, formeel dus eigenlijk maar een opiniepeiling. Toch zou het een precedent kunnen zijn voor meer democratie en dus een bedreiging voor de Belgische constructie. De PS en CD&V, die in België resp. in Vlaanderen de coalitiedans leiden, zijn altijd tegen de directe democratie geweest, en zij zullen bepaalde doembeelden over de potentiële of straks eventueel de feitelijke resultaten van een Euro-referendum zeker gebruiken om de hele referendumgedachte te demoniseren.



De keuze voor een partij is democratischer dan de keuze voor een persoon.

Eén van de vaders van die zogenaamde Europese grondwet is Jean-Luc Dehaene, die nooit een geheim gemaakt heeft van zijn minachting voor democratische procedures, dus het moet niet verbazen dat de tekst ervan ook weer uitpuilt van ondemocratische bepalingen. Daaronder de blijvende machtsconcentratie bij de niet-verkozen Ministerraad en Commissie; de zeer beperkte controle door het Parlement op de EU-wettenmakerij; de onderwerping van de parlementair-democratisch gestemde wetten van de lidstaten aan de veel minder democratisch tot stand gekomen EU-wetgeving; en de zeer brede bevoegdheden van de niet-verkozen EU-rechters om nationale en Europese wetten die door de geëigende wetgevende vergaderingen goedgekeurd zijn, via nieuwe rechtsprincipes zoals de „fundamentele rechten" te overtroeven en desgevallend te annuleren. De ontwerpgrondwet betonneert, voorzover zij de democratie aanvaardt, ook de beperking van de volksinspraak tot de mandatering van vertegenwoordigers ten nadele van de directe democratie.

Democratische bekommernis zal dus zeker één sterke reden zijn om in een referendum de EU-ontwerpgrondwet te verwerpen. Daarnaast zijn er andere, bv. vele linksen zullen deze tekst „niet sociaal genoeg" vinden, ondermeer wegens de klemtoon op de ongebreidelde concurrentievrijheid, terwijl vele rechtsen hem zeker „te links" vinden. Alle Euro-sceptici van links en rechts zullen de toenemende greep van de EU op het leven van haar burgers afwijzen. Grieks-Cyprioten zullen in deze tekst een uiting zien van het soort anti-Europese ideologie (in de zin van: minachting voor de reëel bestaande Europese volkeren en hun Europese identiteit) dat hen de blijvende Turkse greep op Noord-Cyprus wou doen slikken. Christenen kunnen gebelgd zijn over de weigering om een verwijzing naar het christelijk erfgoed van Europa in de preambule op te nemen, enz. Kortom, er is voor de eurocraten alle reden

om te vrezen dat de bevolking van de meeste lidstaten die een referendum houden, ondanks allerlei druk vanwege de persmagnaten en nationale overheden, tegen zal stemmen.

En één lidstaat die tegen stemt is al genoeg om de hele EU-grondwet te kelderen, want over zulke fundamentele kwestie geldt in de EU nog steeds de eis tot unanieme goedkeuring door alle lidstaten. Daarom verklaarde de invloedrijke oud-Eurocommissaris Karel van Miert dat een referendum in dit geval maar zin heeft indien de hele EU als één kiesdistrict behandeld wordt, want je kan die grondwet toch niet laten tegenhouden „door 50% van de kiezers in Malta." In het federaal Europa van zijn dromen zou dat logisch zijn: een pan-Europese meerderheid pro volstaat, ook als sommige lidstaten in meerderheid tegenstemmen. Maar in het confederale Europa van vandaag kan je niet om de unanimiteitsregel heen, en dus kan één land op 25 wel degelijk die grondwet tegenhouden.

Dat heeft echter niets met het referendum als instelling te maken: ook zonder referendum kan één land de aanvaarding van die grondwet tegenhouden. In dat geval krijgen we zelfs de – volgens Van Mierts normen nog veel krassere – situatie dat zelfs 0,005% van de Maltese bevolking elke EU-beslissing kan tegenhouden, namelijk de Maltese regering. Toch lijdt het geen enkele twijfel dat Jean-Luc Dehaene en co. het kelderen van de grondwet door een referendum nog lang als argument tegen de directe democratie zullen gebruiken. Voor hen zal dat immers bewijzen hoezeer de bevolking te dom is om te beseffen wat voor goeds zij te verwachten heeft van de toekomstplannen die de elite beraamd heeft.

De *rechtstreekse burgemeestersverkiezing*

Zelfs op gemeentelijk niveau is de beweging naar meer directe democratie, enkele jaren geleden nog veelbelovend op dreef, duidelijk gestagneerd. Wat wel nog in de lucht hangt, is de invoering van rechtstreekse burgemeestersverkiezingen. Ook in de discussie daarover zien we steeds weer welke misverstanden de politici hebben, of althans bij hun toehoorders in stand proberen te houden, over het begrip „directe democratie."

Filip Dewinter noemt de rechtstreekse burgemeestersverkiezing „directe democratie." Ziedaar nu eens een pijnlijk misverstand. „Rechtstreeks" mag dan synoniem zijn met „direct," maar „burgemeestersverkiezing" is niet synoniem met „democratie."

Door concrete omstandigheden spitst het debat zich toe op Antwerpen, waar het tot een duel tussen Patrick Janssens en Filip Dewinter zou komen. In dat geval kan het gebeuren dat vele kiezers op de CD&V- of VLD-lijst voor de gemeenteraad zullen stemmen, maar in dat duel hun stem aan Dewinter geven, zodat het VB geen meerderheid krijgt maar Dewinter wel; terwijl de partijtop in CD&V en VLD vasthoudt aan de schutkring tegen het VB en dus aan de bestaande monstercoalitie. In dat geval zou Antwerpen gedwongen worden tot een zeer ongemakkelijke *„cohabitation"* tussen een VB-burgemeester en een anti-VB-meerderheid in de gemeenteraad. Dat stelt dan in zijn volle scherpte het fundamentele probleem van de introductie van rechtstreekse burgemeestersverkiezingen als onlogisch F*remdkörper* in ons huidige systeem van vorming van gemeentelijke bestuurscolleges.

Desondanks heeft het idee van een rechtstreeks verkozen burgemeester zo zijn voorstanders. Onder hen, niet toevallig, ook Filip Dewinter, die in een VRT-verkiezingsprogramma het volgende argument gebruikte: „Dat is de directe democratie." Ziedaar nu eens een pijnlijk misverstand. „Rechtstreeks" mag dan synoniem zijn met „direct," maar „burgemeestersverkiezing" is niet synoniem met „democratie." Een persoon verkiezen, dat is gewoon de massa die het hoofd in de schoot van een alwijze vaderfiguur legt en het bestuur aan hem overlaat. Dat is wel het tegendeel van de massa die zelf het beleid maakt door in referenda over specifieke beleidspunten een beslissing door te drukken.

De keuze voor een partij is nog democratischer dan de keuze voor een persoon, want een partij kan men in grotere mate dan een individu

vereenzelvigen met een politiek programma, de krachtlijnen voor het uiteindelijk te voeren beleid. Een individuele leider kan in nog grotere mate dan een regeringspartij onvoorspelbaar zijn en afwijken van de beloften die de kiezer bij de stembusslag overtuigd hadden. Men ziet dit goed in systemen waar de macht van een rechtstreeks verkozen topfiguur een grote rol speelt, namelijk het presidentiële systeem in de VS of in Frankrijk. Toen Charles de Gaulle dit systeem in Frankrijk invoerde (de Vijfde Republiek), noemden critici het „een permanente staatsgreep", wegens de ongebreidelde macht van de president ten nadele van de volksvertegenwoordiging.

De meeste politici, politologen en andere waarnemers blijken gewoon niet te beseffen wat democratie eigenlijk betekent.

In de VS is het systeem wat evenwichtiger (*checks and balances*), maar ook daar zien we hoe presidenten op cruciale ogenblikken hun eigen gang kunnen gaan tegen de wil van het volk en zelfs van de volksvertegenwoordiging in. President Woodrow Wilson was in 1916 herkozen op de slogan:„H*e kept us out of the war,*" maar de bevolking had geen pacifistisch of isolationistisch *programma* aan de macht gebracht, wel een persoon die vier jaar lang soeverein politieke beslissingen kon nemen. En die in 1917, tegen de aperte wil van de grote meerderheid in, besloot om de Amerikaanse jongens naar de loopgraven in Vlaanderen en Frankrijk te sturen. Een president (resp. een burgemeester) verkiezen is allicht democratischer dan een onverkozen dictator verdragen, maar het is zeker geen hoogtepunt van volkssoevereiniteit.

De meeste politici, politologen en andere waarnemers blijken gewoon niet te beseffen wat democratie eigenlijk betekent, namelijk politieke beslissingsmacht van het volk. Zij hebben het bv. voortdurend over „luisteren naar het signaal van de kiezer" als de „democratische oplossing" voor het probleem van de dreigende „ondemocratische tendenzen." Deze oplossing veronderstelt dat er twee klassen zijn: enerzijds de onmondige massa die net als een onbegrepen kind „signalen" uitzendt over wat zij eigenlijk zou willen maar niet goed gezegd kan krijgen, en die uiteraard haar wensen niet zelf in beleid kan omzetten; en anderzijds de verlichte bestuursklasse die een monopolie heeft op het beleid en die, wanneer zij dit opportuun acht, soms al eens rekening kan houden met de „signalen" die zij vanuit die andere klasse opvangt. Maar juist dát is de situatie in de meeste niet-democratische staten.

Vorsten in premoderne samenlevingen hielden rekening met de „signalen" vanuit de bevolking. Hun raadslieden waren zelf onverkozen vertegenwoordigers van diverse elitegroepen (rijke kooplui, diverse klassen van de adel, religieuze leiders) en brieften hen ook over de stemming onder het gewone volk. Vervolgens was het aan de vorst om soeverein te beslissen of hij aan die *feedback* al dan niet gevolg zou geven, of hij de eisen van de ene klasse zou inwilligen danwel die van de andere, en of hij het gemor onder het volk zou beantwoorden met brood en spelen danwel met repressie.

Democratie betekent juist dat er geen twee klassen zijn. Dat de klasse die de beslissingen neemt dezelfde is die de gevolgen ervan draagt. In een democratie zendt de burger geen signalen uit, maar neemt hij de beslissingen. Uiteraard kan hij politici en experten mandateren om de lopende zaken af te handelen, maar op elk moment kan hij dat mandaat tijdelijk herroepen om een beslissing zelf te nemen in plaats van ze aan zijn mandatarissen over te laten. Dat heet dan een bindend referendum op burgerinitiatief. In dat systeem is een politicus geen voogd die als het hem belieft al eens halvelings luistert naar wat signalen, maar echt een gemandateerde die de opdrachten van zijn mandanten uitvoert en het normaal vindt als die mandanten soms verkiezen om niet van zijn diensten gebruik te maken doch zelf een beleidskeuze te maken.

Vrije meningsuiting

Een parallel geval waar politici blijk geven van een ontstellend gebrek aan

begrip van zaken, betreft de vrije meningsuiting. Ook hier duikt steeds weer de vooronderstelling op dat er twee klassen zijn, waarvan de ene beslissingen mag nemen omdat de andere daartoe te dom wordt geacht. Tevens blijkt dat politici en commentatoren nooit ernstig over de betrokken principes nagedacht hebben.

Een speerpunt in de strijd tegen de vrije meningsuiting is het verbod op onconventionele standpunten over de nazi-vervolging van de joden. Toen Bert Anciaux als cultuurminister het bevel gaf om holocaust-revisionistische boeken uit de openbaar toegankelijke ruimtes van de openbare bibliotheken te verwijderen, verklaarden een aantal VLD-tenoren, onderwie voorzitter Karel De Gucht en stemmentrekker Jean-Marie Dedecker, dat men verwerpelijke standpunten met argumenten moet bestrijden, niet met censuur. Dat moet elk vrijheidslievend parlementslid ook in 1995 al beseft hebben, toen de wet gestemd werd die revisionisme verbiedt, en toch stemde niemand toen tegen, terwijl alleen CVP-er Herman Suykerbuyk zich onthield. Ook na Anciaux' démarche diende niemand een wetsvoorstel in dat die muilkorfwet zou afschaffen. Natuurlijk niet, want als je al de moed niet kon opbrengen om de vrije meningsuiting over een gegeven onderwerp te verdedigen wanneer die nog de wet aan haar kant had, dan zal je zeker die moed niet vinden wanneer je die vrijheid moet heroveren tegen het traagheidsbeginsel en de bestaande wet in.



In een democratie zendt de burger geen signalen uit, maar neemt hij de beslissingen.

Hoe diep alvast Jean-Marie Dedeckers gehechtheid aan de vrije meningsuiting over geschiedkundige onderwerpen wel is, mag inmiddels blijken uit zijn resolutie om de misdaden van koning Leopold II in diens Kongo Vrijstaat (1884-1908) als „genocide" te bestempelen. Blijkbaar wil hij dat het verbod op ontkenning van de holocaust tot alle mogelijke genocides uitgebreid wordt, want hij verklaart: „Wanneer die resolutie wordt goedgekeurd, kan iedereen die ontkent wat er in Kongo is gebeurd, bestraft worden."

De omvangrijkste beperking op de vrije meningsuiting vinden we in de recente wetgeving tegen racisme en tegen discriminatie. Zo is in België er een aanklacht hangende tegen een wetenschapper wegens goedkeurende recensies van de boeken *The Holocaust Industry* van Norman Finkelstein en *The Bell Curve* (over ras en intelligentieverschillen) van Richard Herrnstein en Charles Murray; en een andere tegen een kardinaal wegens zijn afwijzing van de aanvaarding van homoseksualiteit als normaal en gelijkwaardig met heteroseksualiteit. In Frankrijk zijn er regelmatig processen wegens „racisme" tegen critici van de islam, wat ondermeer Brigitte Bardot een fikse boete opgeleverd heeft. In Canada is iemand veroordeeld wegens „oproep tot discriminatie tegen homo's" na publicatie van de relevante bijbelcitaten. Dit soort wetgeving is in alle getroffen landen nog zeer jong, maar de daarop gesteunde vervolgingsijver neemt een hoge vlucht.

Het bekendste voorbeeld in België is natuurlijk het CGKR-proces tegen het Vlaams Blok, dat voorlopig uitgedraaid is op een veroordeling: het VB is volgens het Gentse Hof van Beroep een racistische partij, en elke vorm van medewerking met zulke partij is strafbaar. Een deel van de politieke klasse, waaronder praktisch alle socialistische en Waalse politici, vond dat het VB

met alle middelen bestreden mag worden en steunde dus elke wetswijziging en elk politiek of gerechtelijk manoeuvre dat tot deze veroordeling (of tot een andere wijze van uitschakeling) van het VB kon leiden.[1] Een ander deel, voornamelijk bij CD&V, VLD en N-VA, nam een veel dubbelzinniger houding aan. Toen eerder twee andere rechtbanken zich om goede grondwettelijke redenen onbevoegd verklaard hadden inzake deze aanklacht tegen het VB, was het commentaar van deze politici dat het VB niet via gerechtelijke maar via politieke weg bestreden moet worden. Toch gaven zij hun partijvertegenwoordigers in het bestuur van het CGKR niet de opdracht om de procedure stop te zetten. Toen de Gentse rechtbank wél een veroordeling uitsprak maar het publiek daarop erg negatief reageerde, distantieerden zij zich van het vonnis door nogmaals te stellen dat niet de rechtbank maar het parlement het juiste forum is om het VB te bestrijden. Maar achteraf beriepen zij zich wel op datzelfde vonnis om hun instandhouding van de schutkring tegen het VB te rechtvaardigen.

Deze dubbelzinnigheid is in vele gevallen louter een zaak van politiek cynisme. Maar zoals Napoleon gezegd zou hebben: wijt nooit aan boosaardigheid wat je evengoed vanuit domheid kan verklaren. Ik denk dat er hier in grote mate ook een andere factor speelt, namelijk het feit dat de meeste politici gewoon nooit nagedacht hebben over principiepskwesties. Neem nu de in deze context veelgehoorde stelling: „Natuurlijk zijn we voor vrije meningsuiting, maar haat verspreiden, dat mag niet." Goed voor kleuters, zo lijkt me, maar volkomen onhoudbaar voor wie hier twee keer bij nadenkt. Is haat dan soms geen mening? Is haat tegen racisme wel geoorloofd? En haat tegen racisten? Mag een slachtoffer van Marc Dutroux haar volkomen begrijpelijke haat tegen hem nog uiten? Privé, op de rechtbank, of ook in media-interviews die de massa kunnen beïnvloeden? En belangrijkst van al, vanuit democratisch oogpunt: *wie bepaalt* of een mening als haat gekwalificeerd moet worden?

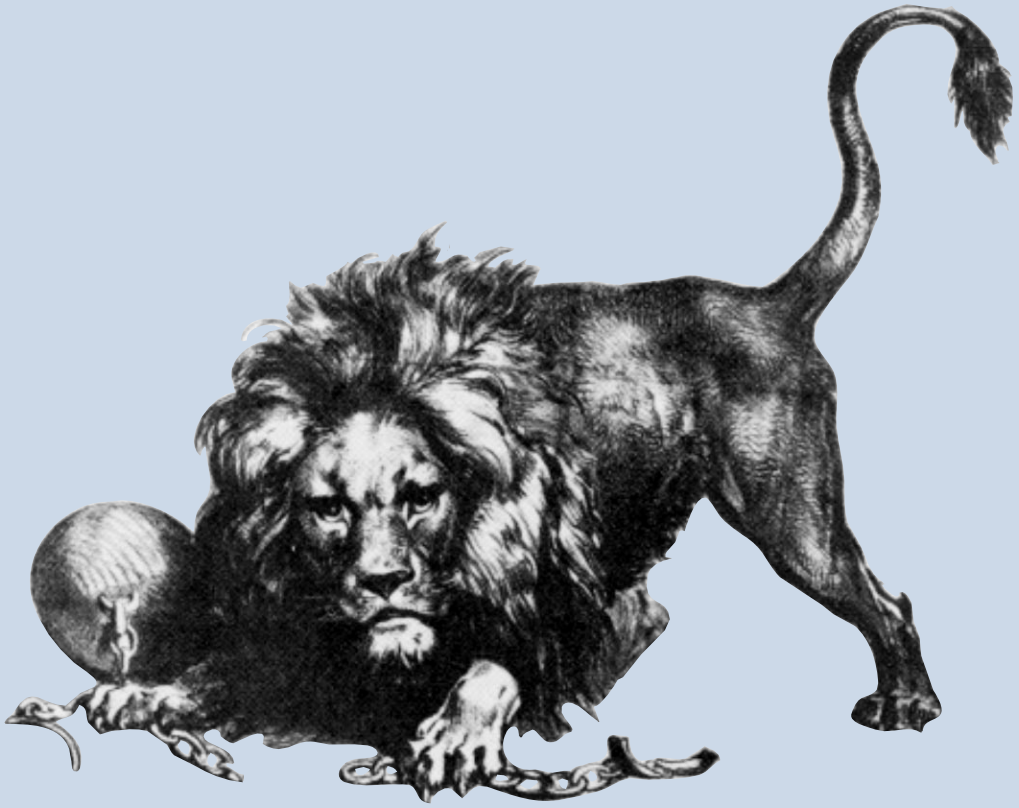
Idem voor slogans als: „Geen tolerantie voor de vijanden van de tolerantie!" Goed voor knokgrage „antifascistische" heksenjagers, maar een democratisch gezind politicus moet toch twijfels voelen bij deze vlotte oproep tot intolerantie? Tolerantie betekent minstens tolerantie jegens andersdenkenden, want ook de minst tolerante dictator tolereert gelijkgestemden. En bij die andersdenkenden vinden we ook communisten of moslimfundamentalisten die principieel de vrije meningsuiting afwijzen. Wel, zolang zij dat standpunt alleen maar *uiten*, laten wij dat sinds jaar en dag toe, en niemand heeft daar last of nadeel van. Mochten ze de daad bij het woord voegen en bv. dissidente schrijvers vermoorden, dan valt dat onder de bestaande wetgeving die criminele *daden* bestraft, ongeacht uit welke mening of andersoortig motief die daden voortkwamen. Dat lijkt me allemaal niet zo moeilijk te begrijpen, maar sommigen blijken gewoon nooit zo ver doorgedacht te hebben.

Het is evident dat een democratie de ongebreidelde vrije meningsuiting veronderstelt: het recht om informatie te vergaren en te verspreiden, en om meningen te vormen en in besloten zowel als in brede kring te uiten. Zonder toegang tot alle relevante informatie en alle relevante duiding erover kan de soevereine beslisser zich geen optimaal beeld vormen van de kwestie waarover hij een beslissing te nemen heeft. Als die soevereine beslisser het volk is, dan moet de stroom aan informatie en meningen elk lid van het volk kunnen bereiken. Toch vinden bepaalde elites nog steeds dat men aan henzelf wel alle informatie en spreekvrijheid mag toevertrouwen, maar aan de domme massa niet, want die zou daar domme dingen mee gaan doen. Wie de vrijheid van meningsuiting inperkt, neemt een fundamenteel antidemocratisch standpunt in, namelijk dat het volk niet te vertrouwen is: niet met informatie, en dus zeker niet met de politieke macht.

Koenraad Elst*

[1] Zie hierover: Crols, D. „Kroniek van een aangekondigde politieke moord," *Secessie*, april-mei-juni, 2004, pp. 3-13.

* Dr. Koenraad Elst is oriëntalist. Hij schrijft voor diverse bladen uit het brede conservatieve gamma, zoals *Nucleus, Tekos, 't Pallieterke* en *Secessie*.



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Sint-Paulusstraat 70
2400 Mol

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Dr. Paul Belien

www.secessie.nu

Nr. 16
Driemaandelijks: juli – augustus – september 2004

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Sint-Paulusstraat 70
2400 Mol.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

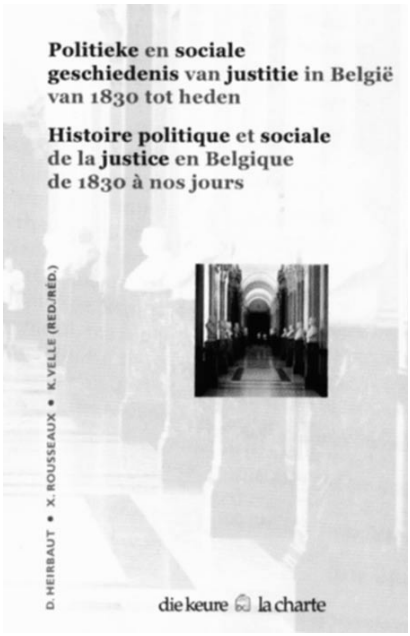
VLAMINGEN VOOR DE RECHTER



Dr. *Alexandra* COLEN: **Wanneer ons recht?** 2
Erik MARTENS: **Vlamingen voor de rechter** 3
Dr. *Jos* VERHULST: **Vrijheid, democratie & secessie** 16
Louis VAN ROY: **Op zoek naar het Waalse vaderland** 28

Nr. 17
Driemaandelijks: oktober – november – december 2004
Een uitgave van het Mia Brans Instituut
www.secessie.nu

Wanneer ons recht?



Zopas verscheen "Politieke en sociale geschiedenis van justitie in België van 1830 tot heden," een werk geschreven door een keure van Belgische hoogleraars, met een voorwoord van Marc Verwilghen, de vorige minister van Justitie, en een nawoord van Laurette Onkelinx, zijn opvolgster. Een "standaardwerk" noemt men zoiets, maar net zoals de krant met dezelfde naam, is deze standaard een leugen. Nergens in dit werk zal de lezer de feiten vinden die **Erik Martens** in dit nummer brengt. Die passen niet in het kraam van de officiële Belgische geschiedschrijving. De harde waarheid is immers dat, doorheen de hele politieke en sociale geschiedenis van de justitie van België van 1830 tot heden, Vlamingen voor de rechter zijn gesleept, én veroordeeld, omdat zij voor hun rechten als Vlamingen opkwamen. Welke andere reden is er immers waarvoor de grootste Vlaamse partij van het ogenblik zich voor de rechtbank moet verantwoorden?

De Vlamingen hebben in België hun rechten nooit gekregen om de simpele reden dat zij de meerderheid in het land vormen. Moest men de Vlamingen de democratische rechten gegeven hebben die hun toekwamen, dan hadden zij als meerderheid het land moeten besturen. Dat mocht niet, en dat mag nog altijd niet.

De keuze waarvoor wij vandaag staan is eenvoudig: Ofwel wordt België een democratie, hetgeen inhoudt dat het aanvaardt dat Vlaanderen de Belgische toekomst bepaalt, ofwel schudden wij het Belgische stof van onze voeten en gaan onze eigen weg. De beeldspraak in de vorige zin komt uit de Bijbel. Er wordt ook naar verwezen in het artikel van **Dr. Jos Verhulst**. Hij schrijft terecht dat vrijheid en democratie niet kunnen bestaan zonder een recht op secessie. Slechts wanneer burgers kunnen breken met een staatsbestel waarmee ze het oneens zijn, kan van een reëel, want in vrijheid afgesloten, "sociaal contract" tussen burger en staat sprake zijn.

www.secessie.nu

De auteur beklemtoont echter dat er naast een recht op territoriale secessie ook een recht op institutionele secessie moet bestaan, waarbij burgers bepaalde taken die de staat zich vandaag aanmatigt terug zelf in handen moeten kunnen nemen. Jos Verhulst komt tot die conclusie door te vertrekken vanuit een christelijk mensbeeld. Men hoeft overigens geen gelovige te zijn om dit mensbeeld te delen, aangezien ook de libertarische filosoof Ludwig von Mises tot dezelfde conclusies komt. Vandaag zijn de burgers door de staat tot een toestand van afhankelijkheid gebracht waarin deze burgers betwijfelen of ze nog in staat zijn om onafhankelijk te leven.

Onze derde en laatste bijdrage is van de hand van **Louis Van Roy**. Hij heeft het over Wallonië. Hier leeft een volk dat omdat het reeds decennia op de Vlaamse kap mocht leven, niet eens meer weet wat het zelf is: Waals, Belgisch of Frans? Volgens Louis Van Roy zijn de Walen zeker geen Fransen en kiezen ze slechts voor België uit gemakzucht. Over één zaak zijn de Walen het blijkbaar wel altijd eens geweest: ze wilden niet door Vlaanderen gedomineerd worden. Daarom hebben ze nooit toegestaan dat België een democratie werd waarin de meerderheid het voor het zeggen had.

Alexandra Colen*

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Blok en uitgeefster van *Secessie*.

Vlamingen voor de rechter

Vlamingen hebben in België al vaak voor de rechter gestaan enkel en alleen omdat zij als Vlaming gerespecteerd wilden worden. Erik Martens geeft een overzicht van 175 jaar Belgische justitiële geschiedenis.



Domien Sleeckx (1818-1901)

In de grondwet van de staat die in 1830 ontstond na een oproer van Transgezinden en Fransen en door toedoen van de Engelse diplomatie de onafhankelijkheid verkreeg, was een artikel 23 opgenomen. In vertaling luidde het als volgt: „Het gebruik der in België gesproken talen is vrij; het kan niet dan door de wet en enkel voor openbare bestuurszaken en voor de rechtspleging geregeld worden." Op het eerste gezicht is dat mooi, maar wat had een Vlaming aan zo'n vrijheid wanneer het de openbare ambtenaar en de magistraat vrijstond hem niet te verstaan?

De in het België van 1830 veelgeprezen „vrijheid" werd niet alleen aangewend om de Vlamingen een vreemde taal op te leggen. Ze had ook als gevolg dat de machtige en de rijke in alle gemoedsrust de zwakke en de arme sociaaleconomisch kon onderdrukken. Men (her)leze daarover de bijdrage van Juul Hannes in het 2de nummer van dit tijdschrift.[1] Enkele aanvullingen toch. Op 12 december 1846 werd in de Kamer de hongersnood besproken die ontstaan was tengevolge van de economische crisis en de aardappelziekte en die vooral Vlaanderen trof. Sigart, volksvertegenwoordiger van Bergen (Mons) stelde toen de volgende vraag: L*a race flamande serait elle d'une nature inférieure comme les races africaines ou américaines*?[2] Vier jaar later stelde Édouard Ducpétiaux dat *le langage exclusif de la population flamande* een van de hoofdoorzaken was van de in Vlaanderen heersende ellende. Armoe was dus een gevolg van „Vlaams" spreken.[3] De Belgische staat stak dan ook een handje toe. Vanaf 1830 werd Vlaams België overstroomd met Waalse en zelfs Franse beambten teneinde bij de bevolking het besef te doen ontstaan van de absolute noodzakelijkheid van het Frans. Er was ook een tegenovergestelde migratie. Ze wordt heden ten dage door de francofonie voorgesteld als solidariteit ten voordele van Vlaanderen: om te kunnen overleven moesten talloze Vlaamse dompelaars verhuizen naar de industriegebieden van Wallonië.

Het Belgische gerecht liet zich niet onbetuigd. Het artikel van Juul Hannes is onder andere geïllustreerd met het portret van Michiel van der Voort (1812-1867), een Schaarbekenaar die in 1858 weigerde zijn belastingen te betalen omdat hem een in het Frans gestelde belastingbrief was toegezonden. De man werd prompt voor de rechtbank gedaagd die hem streng veroordeelde. Door zijn proces tegen de staat werd Van der Voort geruïneerd. Heel zijn bezit werd openbaar geveild.

1844: *de zaak* Sleeckx

Van der Voort had kunnen weten dat het Belgische gerecht de Vlamingen geen „faciliteiten" toestond. Veertien jaar eerder, op 2 juli 1844, had de schrijver en journalist Domien Sleeckx zich aangeboden op het stadhuis van Brussel.[4] Hij kwam er de geboorte van zijn zoon aangeven en sprak daarbij zijn moedertaal, die op dat ogenblik ook die was van 70% van de inwoners van de hoofdstad. De ambtenaar van het bureau van de burgerlijke stand stelde niettemin een Franse geboorteakte op. Sleeckx weigerde die te ondertekenen en vroeg een Nederlandse. De bevoegde schepen, Verhulst, werd er bijgehaald en deze verklaarde dat dit onmogelijk was. Sleeckx hield voet bij stuk en er volgde een geding voor de rechtbank van eerste aanleg. Op 27 juli 1844 werd de eis van Sleeckx verworpen. De pers moeide zich met het geval en bracht in Vlaanderen de gemoederen in beweging. Maar uiteindelijk bleef de zaak zonder gevolg.

[1] Prof. dr. Juul Hannes, „De prijs van België was altijd hoog", *Secessie*, 2, 1ste trim. 2001, pp. 25-37.

[2] Met *race américaine* worden hier de indianen en de mestiezen bedoeld. Volgens de ideologie van de *Manifest Destiny*, die toen in de Verenigde Staten opgang maakte, moesten zij in Noord-Amerika plaats maken voor de blanke Angelsaksische beschaving.

[3] Édouard Ducpétiaux (1804-1868) nam deel aan het oproer van 1830 en was van 1830 tot 1861 inspecteur van het gevangeniswezen en de weldadigheidsinstellingen. Hij is de grondlegger van het celsysteem en van de wederopvoeding van de gevangenen. De hier aangehaalde mening staat te lezen in zijn *Mémoire sur le pauperisme dans les Flandres*, gepubliceerd in 1848.

[4] Domien Sleeckx (Antwerpen 1818 – Luik 1901), afkomstig uit een arbeidersgezin, kon door een studiebeurs het atheneum bezoeken. Hij was achtereenvolgens notarisklerk, journalist, onderwijzer en hoofdinspecteur lager onderwijs. Hij schreef romans en toneelstukken en was een van de grondleggers van het realisme in de Vlaamse letteren.

1860: *de zaak Coucke en Goethals*

De kwestie, die de disharmonie in het Belgische koninkrijk overduidelijk aan het licht bracht, deed zich voor in 1860. Op 23 maart van dat jaar werd in Couillet bij Charleroi de bejaarde weduwe Dubois mishandeld en beroofd door leden van de „Zwarte Bende" die al enige tijd de streek onveilig maakte. Vijf dagen later overleed de vrouw aan de opgelopen verwondingen. Maar uit de inlichtingen die zij nog had kunnen geven werd afgeleid dat er tijdens de overval „Vlaams" was gesproken. De daders moesten dus Vlamingen zijn. Enige tijd later werden de 49-jarige aardappelkoopman Jan Coucke en de 34-jarige spoorwerkman Pieter Goethals aangehouden. Beiden waren Vlamingen die om den brode naar Wallonië waren geëmigreerd; de eerste was geboortig van St.-Denijs (bij Kortrijk) en de tweede van Lotenhulle. Zij werden beschuldigd van moord en diefstal. Het proces, dat van maandag 20 tot zaterdag 25 augustus plaatsvond voor het Hof van Assisen van Bergen (Mons) was een kafkaiaans gebeuren. Coucke kende geen Frans, Goethals een weinig, maar het geding verliep volledig in die taal. De verdachten kregen wel een tolk toegewezen. Naar verluidt was dat een rijkswachter uit Luxemburg, die naast zijn Letzeburgs-Duitse moedertaal ook Frans sprak en enige tijd in Antwerpen had gediend en daar wat „Vlaams" had opgeraapt. De rechters noch de griffier noch de juryleden verstonden één woord Nederlands. De openbare aanklager, Charles-Victor de Bavay, een felle voorstander van de doodstraf, was in 1801 geboren te Brussel. Als tweetalige was hij in 1828 benoemd als aanklager bij de krijgsraad van de Brusselse schutterij. Maar na 1830 had hij zich ontpopt als een ketterjager op de orangisten en werd hij belast met politieke processen. In die functie beweerde hij alleen Frans te kennen en liet hij voor elk woord Nederlands een vertaler oproepen. In 1844 werd hij, wellicht omwille van bewezen diensten, op verzoek van Léopold I benoemd tot procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel. Het proces te Bergen verliep in een sfeer van haat tegenover *les Flamins of les Flahutes*, zoals de verdachten werden genoemd. De jury ging in op de eis van De Bavay en bevond Coucke en Goethals schuldig. Beiden werden ter dood veroordeeld en hun verzoek om genade werd door Léopold I verworpen. De twee Vlamingen werden op 16 november 1860 te Charleroi geguillotineerd.



De volksroman van Raf Verhulst over Coucke en Goethals (1938) *kende een ruime verspreiding.*

In Vlaanderen veroorzaakte dit alles grote beroering, die nog aanzwol toen een jaar nadien veertien leden van de Zwarte Bende, allen Walen, werden gearresteerd. Twee van hen, Jean-Baptiste Boucher en Auguste Leclercq, die de roofmoord hadden begaan, werden ter dood veroordeeld en gehalsrecht. Een derde, Rabet, bekende dat Coucke en Goethals niet betrokken waren geweest bij de misdaad. Om het gerecht op een dwaalspoor te zetten hadden de daders tijdens de overval enkele Vlaamse woorden geradbraakt. Er was dus een gerechtelijke dwaling geschied en ook van buiten Vlaanderen kwamen er reacties. De Franse schrijver Victor Hugo, een gedreven tegenstander van de doodstraf, die een tijdlang als banneling in België had verbleven, beschreef in L'I*ndépendance* van 22 november 1862 procureur-generaal De Bavay als *une chenille d'infirmités* (een rups waarvan elke geleding een gebrek is) en als *un boa d'orgueil* (een monster van hovaardij). Er kwam echter geen herziening van het proces en eerherstel bleef dus achterwege.



Procureur-generaal Charles-Victor de Bavay (1801-1875)

In 1870 beleefde De Bavay toch zijn Waterloo, weliswaar niet omwille van de zaak Coucke en Goethals. Er brak toen in België een financieel schandaal uit met als spilfiguur de Franse graaf Langrand-Dumonceau. Deze werd in staat van beschuldiging gesteld voor zwendelpraktijken en aftroggelarijen die betrekking hadden op vele miljoenen franken. Maar de man kon rekenen op de bescherming van zijn vriend De Bavay, die te zijnen gunste een ontslag van rechtsvervolging uitvaardigde. Er volgde een storm van verontwaardiging, ook in de pers, en op 31 mei 1870 oordeelde de regering dat procureur-generaal De Bavay uit zijn ambt moest worden ontzet. Léopold II, koning sinds 1865, weigerde evenwel dit met zijn handtekening te bekrachtigen en poogde aldus de smadelijke afgang van de beschermeling van zijn vader te beletten. Maar toen de regering daarop dreigde met ontslag, moest hij toegeven. Op 7 juni 1870 ondertekende hij de ontzetting. Charles-Victor de Bavay overleed op 28 november 1875.

In 1889, negenentwintig jaar na het proces, brak de 25-jarige doctor in de rechten Jules Destrée een lans voor de herziening van de zaak Coucke en Goethals. Hij deed dat in het *Journal des Tribunaux* van 21 november in de volgende gloedvolle bewoordingen: *Jusque sur l'échafaud, car ils avaient été exécutés au milieu d'un grand concours de peuple frissonant, les deux misérables crièrent leur innocence. Ce fut la dernière fois qu'en ce pays la sentence capitale fut réalisée;*[5] *peut être, qui sait! par l'inquiétante appréhension d'une irréparable iniquité. Car, chose étrange, inconcevable, voilà qu'après dix ans, après vingt ans, après trente ans, les femmes et les enfants aux noms flétris perpétuaient la solemnelle affirmation des condamnés et réclament leur réhabilitation*. Vijf jaar na dit pleidooi, in oktober 1894, werd Destrée gekozen als socialistische volksvertegenwoordiger van het arrondissement Charleroi. Tijdens zijn lange politieke carrière, die eerst eindigde met zijn dood in januari 1936 deed hij evenwel geen enkele poging om het dossier van Coucke en Goethals te doen heropenen. Was hij tot de bevinding gekomen dat dit zijn loopbaan schade zou berokkenen?

Ook in 1889 deed Harry Peeters, een Antwerpenaar, bij middel van een brochure een poging om eerherstel voor de ongelukkigen af te dwingen. Het bekwam hem slecht, want hij werd voor de rechtbank van Charleroi gedaagd die hem wegens laster en eerroof veroordeelde tot een gevangenisstraf van vier maanden en een schadevergoeding ten voordele van Gustave de Géradon, kleinzoon van wijlen Charles-Victor de Bavay. Het Hof van Beroep te Brussel bracht later de vier maanden terug op één. In oktober 1890 schold Léopold II hem die straf kwijt. Harry Peeters gaf niet op en publiceerde in 1891 een tweede werkje om de onschuld van Coucke en Goethals te bewijzen en eerherstel te vragen. Tevergeefs. De verontwaardiging over de gerechtelijke dwaling bleef sluimeren bij de bevolking. Ze werd in 1938 opnieuw aangewakkerd door het verschijnen van de lijvige roman (784 bladzijden) *Jan Coucke en Pieter Goethals* van de hand van Raf Verhulst.[6] Na de Tweede Wereldoorlog werd de zaak nog onderzocht door twee journalisten. Herman Bossier, een Vlaming, publiceerde zijn bevindingen in 1950, Emmanuel Laurent, een Waal, in 1971. Beiden lieten de mogelijkheid bestaan dat Coucke en Goethals wel bij de zaak betrokken waren geweest, maar dat niet kon worden bewezen dat zij de moord hadden begaan en hoe dan ook te zwaar werden gestraft. Laurent wees ook op de slechte vertalingen die leidden tot het noodlottige arrest.

1863: *de zaak* Karsman

Ook een volgende rechtszaak beroerde fel de gemoederen. De aanstichter hiervan was Jacob Karsman, geboren te Antwerpen in 1818. Zijn moeder, Katharina van der Voort, stamde uit een eeuwenoud Antwerps geslacht en zijn vader, Jan Karsman, was een werkman-suikerraffineerder, afkomstig van Den Burg op het Hollandse eiland Texel. Jacob had als overtuigd Groot-

[5] Destrée laat hier de executie van Boucher en Leclercq in 1862 terzijde.

[6] Raf Verhulst (Wommelgem 1866 – Aken 1941) studeerde te Leuven en was journalist en beambte bij het Antwerpse stadsbestuur. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij hoofdredacteur van *Het Vlaamsche Nieuws*, de spreekbuis van het activisme. In 1918 vluchtte hij naar Nederland en werd in 1920 bij verstek ter dood veroordeeld. Hij schreef toneelstukken, gedichten, volksromans en politieke brochures.



Jacob Karsman, de rebelse Vlaming die geen Belg wilde zijn.

Nederlander geweigerd de Belgische nationaliteit aan te nemen. Met vlijt en handigheid spaarde hij in de Scheldestad als diamanthandelaar een fortuin bijeen en kon dus zonder vrees voor broodroof zijn mening uiten. Hij deed dat dan ook bij elke gelegenheid en maakte daarbij gebruik van zijn dichterlijke gaven. Zo ook toen in 1863 in de gemeenteraad van Antwerpen het probleem ter sprake kwam van de door de Belgische regering geplande fortengordel rond de havenstad. Karsman schreef toen in een weekblad een gedicht waarin de Antwerpse raad werd opgeroepen zich tegen de staatsdwingelandij te verzetten. Het dichtstuk bevatte een duidelijk anti-Belgische passus:

Wij breken toch met u heel die versterking af
En daarin vindt de vorst en 't staatsgezag zijn graf.

Het stukje gelegenheidspoëzie vond bijval en aan Karsman werd gevraagd het te laten overdrukken om een ruimere verspreiding mogelijk te maken. Zulks gebeurde in april 1863. De Belgische justitie, die op vinkenslag lag om de rebelse Karsman te „pakken," kon niet optreden omwille van de tekst (de grondwet waarborgde vrijheid van drukpers!), maar had bemerkt dat op het drukwerk de naam van de drukker niet was vermeld. Karsman werd voor de Antwerpse rechtbank gedaagd en kreeg een geldboete van 5 frank. Hij besloot beroep aan te tekenen en koos Julius Vuylsteke als raadsman.[7] In oktober kwam de zaak voor het Hof van Beroep te Brussel. Karsman bezorgde aan elk van de raadsheren een exemplaar van zijn dichtwerk en Vuylsteke verklaarde in het Nederlands te pleiten. Vier van de vijf raadsheren kenden geen Nederlands en begrepen geen woord van Karsmans rijmelarij. De voorzitter riep dit feit in om zich ook te verzetten tegen het voornemen van Vuylsteke om het woord te voeren in het Nederlands. Deze beriep zich echter op artikel 23 van de grondwet. Maar het Hof vaardigde een arrest uit waarin de verplichting werd opgelegd in het Frans te pleiten. Karsman en Vuylsteke verlieten daarop de rechtszaal. Het Hof veroordeelde de dichter in het Frans bij verstek tot drie maanden gevangenis in plaats van de boete die hij in eerste aanleg had opgelopen.

De zaak vond grote weerklank, niet alleen omdat de straf niet in verhouding stond tot de begane fout, maar vooral omdat duidelijk bleek dat het franskiljonse Brusselse Hof de flamingant Karsman had willen treffen. In de grote Vlaamse steden werden meetings gehouden waarop leidende flaminganten het woord voerden. Het protest groeide nog toen enkele maanden na het vonnis procureur-generaal De Bavay ter gelegenheid van een plechtige zitting van het Brusselse Hof van Beroep een rede uitsprak over L*a question flamande dans les rapports avec les affaires judiciaires*. Hij pleitte voor de vrijheid van taalgebruik in rechtszaken en argumenteerde dat de toestand sedert 1830 volle bevrediging schonk en geen aanleiding gaf tot gerechtvaardigde grieven. De reacties daarop in het Vlaamse land waren ongemeen scherp.

Na zijn vrijlating bleef Karsman actief in de Vlaamse Beweging. In 1884 kwam hij nog eens in aanvaring met de Belgische justitie. Dit gebeurde naar aanleiding van een actie voor het gebruik van het Nederlands in de Antwerpse gemeenteraad. Karsman baseerde zich op de openbaarheid van de zittingen en leidde daaruit af dat de burgers toch ook moesten verstaan wat er gezegd werd. Bij middel van plakbrieven nodigde hij de Antwerpenaars uit om aanwezig te zijn op de vergadering van 31 maart 1884. Op die dag was er inderdaad veel volk in de raadszaal. De debatten verliepen grotendeels in het Frans, en toen Karsman zich tot de voorzitter wendde en hem vroeg of hij mocht weten wat daar allemaal werd verteld, werd hij aan de deur gezet. Enkele dagen later ontving hij een *pro justitia* en moest op 8 april 1884 voor de vrederechter verschijnen wegens storing van de gemeenteraad. De zaak werd uitgesteld tot 22 april omdat Karsman nog getuigen wilde laten verschijnen. Op die dag trad Busschots, de Antwerpse hoofdcommissaris van

[7] Julius Vuylsteke (1836-1903), schrijver en politicus, was secretaris-generaal (1862-1880) en voorzitter (1882-1896) van het Willemsfonds.

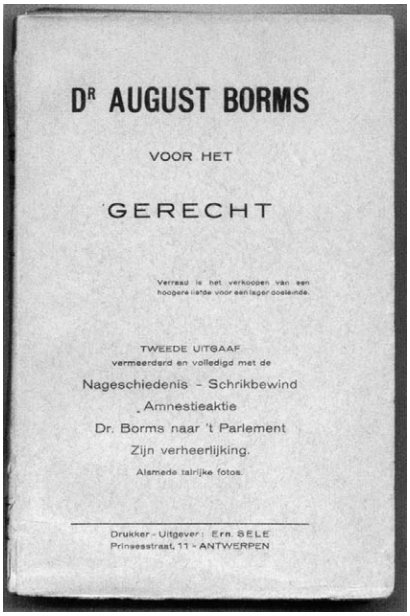
politie, op als ambtenaar van het Openbaar Ministerie. Hij noemde de beklaagde een „vreemdeling" en wees er ook op dat hij in 1863 een brochure „tegen de Belgische instellingen" had geschreven. Karsman werd veroordeeld tot het betalen van een boete van 1 frank. Hij wilde in beroep gaan, maar zijn verdediger kon hem op andere gedachten brengen. Karsman reageerde wel bij middel van een plakbrief waarin hij onder andere in felle bewoordingen reageerde tegen het verwijt dat hij een vreemdeling was: I*nderdaad, een* B*elg ben ik niet*. E*n ik wilde en wil dat ook niet worden*. I*k, een geboren* A*ntwerpse* V*laming, heb de baanstropers van dertig aan het werk gezien toen ze in de nacht van* 27 *oktober* 1830 *met geweer of pistool vluchtende vrouwen en kinderen bedreigden*. A*ls ik een vreemdeling ben, wat is dan* R*ogier, die aan het hoofd van de staat stond*? W*at is de man die hier op de troon zit: de zoon van een* D*uitse vader en een* F*ranse moeder*? W*at waren al die leiders van de bende van '*30: R*ogier,* C*hazal,* S*aint-Remy,* A*lvin,* G*oshar,* P*errot,* F*aure,* B*ourjon*? Karsman zinspeelde hier op Léopold II en de lieden, wier namen hij noemde, waren allemaal Franse avonturiers die België hielpen maken.

1872-1873: *de zaak Schoep*

Op 19 oktober 1872 bood de boekbinder Jozef Schoep, geboren te Hoogstraten in 1848 en wonend te St.-Jans-Molenbeek, zich aan op het gemeenthuis van die toen nog Vlaamse voorstad van Brussel om er de geboorte van zijn zoon aan te geven. Hij legde zijn verklaringen af in het Nederlands, de enige taal die hij kende. De beambte van de burgerlijke stand schreef ze niettemin op in het Frans en sprak ook de vader aan in die taal. Schoep begreep hem niet en verliet onder protest het gemeentehuis, zonder de gewone formaliteiten vervuld te hebben. Hij werd voor de rechtbank van Brussel gedaagd die hem op 13 februari 1873 veroordeelde tot een boete van 50 frank plus de kosten. Schoep tekende beroep aan en op 14 maart kwam zijn zaak voor de vierde kamer van het Hof van Beroep te Brussel. Hij werd bijgestaan door twee Antwerpse advocaten, Frits de Laet en A. de Pooter. Beiden gaven te kennen dat zij in het Nederlands zouden pleiten, maar de voorzitter, de Prelle de la Nieppe, noemde dit *un enfantillage* en gaf geen toelating. Tenslotte werd toch toegestaan dat de verdedigers Nederlands zouden spreken, mits dat de pleidooien, volzin na volzin, door een beëdigde tolk vertaald werden in het Frans, dit ten behoeve van de Nederlandsonkundige rechters. Zo geschiedde. Maar toen De Laet en De Pooter ten behoeve van de Fransonkundige Schoep ook de vertaling eisten van het requisitoir van de advocaat-generaal Bosch werd dit door de voorzitter vlakaf geweigerd. Er ontstond krachtig rumoer onder het publiek. Toen de Prelle de la Nieppe de gerechtszaal liet ontruimen door de rijkswachters vertrok het volk onder het zingen van de Vlaamse Leeuw. Het Hof van Beroep bekrachtigde het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg.

België kende geen recht. De wetten werden door de overheid straffeloos tegengewerkt en gesaboteerd.

Schoep bracht de moed op de zaak voor het Hof van Cassatie te brengen. Ze kwam voor op 12 mei 1873. Bij zijn twee Antwerpse advocaten voegde zich een van de voornaamste leden van de Brusselse balie, Edmond Picard. Weer werd verklaard dat de verdediging in het Nederlands zou pleiten. Dit botste op fel verzet van de advocaat-generaal Mesdach de Ter Kiele, die optrad als openbaar ministerie. Toen meester De Laet toch zijn pleidooi in het Nederlands begon werd hij onderbroken door de voorzitter, De Longé, die hem het verbod oplegde zich van een andere taal dan het Frans te bedienen. Daarop nam Picard het woord in het Frans en hield een indrukwekkende rede over dit verbod, dat hij bestempelde als een grove onrechtvaardigheid. Mesdach de Ter Kiele antwoordde met een felle schimprede, waarin hij het „onbetamelijk" achtte dat de advocaten in het Nederlands wilden pleiten voor rechters die niet allen die taal verstonden. Hij noemde het een *vaine parade*, een vertoning *pour la galerie* en voegde daaraan toe: L*a justice ne saurait s'accommoder de ce genre de divertissements*. Het Hof van Cassatie vaardigde een arrest uit waarbij aan de verdediging werd verboden in het



De debatten van het proces Borms in 1919, dat door de krant La Nation Belge een meeting werd genoemd, werden uitgegeven in boekvorm en vonden heel wat aftrek.

Nederlands te pleiten. Het baseerde zich op artikel 23 van de grondwet en op het feit dat er in België geen wet bestond die de leden van het Hof van Cassatie verplichtte Frans, Nederlands en Duits te kennen. Een advocaat werd beschouwd als een hulpministerie van het gerecht en moest dus de taal spreken van de rechtbank waarvoor hij werkzaam was. En Jozef Schoep werd voor de derde keer veroordeeld. In heel Vlaanderen werd gereageerd met verontwaardiging en verbittering.

Het zoontje van Schoep moest tot in 1882 wachten op een behoorlijke wettelijke geboorteakte. Vader Schoep was overleden in januari 1881. Op 8 oktober 1874 had hij ook geweigerd de in het Frans gestelde geboorteakte van zijn dochter te ondertekenen.

Faciliteiten voor de „Boches"

De zaken Coucke en Goethals, Karsman en Schoep verwekten zoveel deining dat zij leidden tot de goedkeuring van de eerste taalwetten waarmee een eerste schuchter stapje werd gezet in de Vlaamse ontvoogding. Bij die wetten werden in feite slechts taalfaciliteiten toegekend aan Vlaamse burgers in Vlaanderen. Ze waren bovendien weinig doeltreffend en werden met ijver en vrij straffeloos tegengewerkt en gesaboteerd. Rond 1900 groeide het inzicht dat taalbelang ook stoffelijk belang was en onder impuls van de econoom Lodewijk de Raet ging de Vlaamse Beweging zich in hoofdzaak richten op de vernederlandsing van de Gentse universiteit.[8] Zo zou een Nederlandstalige elite ontstaan die kon bijdragen tot de verbetering van het productievermogen van het Vlaamse volk dat zodoende zijn welvaart kon verhogen. Omwille van het hardnekkige *„non"* van de Walen en de franskiljons kwam daar niets van in huis. Bij de Duitse inval in 1914 laaide het patriottisme van de gebelgde francofonen hoog op. Zij beschouwden de oorlog als een strijd tussen de Latijnse beschaving en de Germaanse barbarij. *La Belgique sera latine ou ne sera pas* en *Après la guerre on ne parlera plus du flamand* waren de parolen. Aan het front waren de in het Frans gecommandeerde Vlaamse soldaten hoe dan ook *suspect*, bijaldien ze niet werden uitgescholden voor *Boche*. In het bezette deel van België ging een minderheidsstroming in de Vlaamse beweging actief samenwerken met de Duitsers. Die „activisten" verkregen van de bezettingsoverheden de inwilliging van een reeks eisen: onder andere de vernederlandsing van de universiteit van Gent en de bestuurlijke scheiding van Vlaanderen en Wallonië.

1918 *en volgende jaren: de eerste repressie*

Onmiddellijk na de wapenstilstand van 11 november 1918 kwam er een uitbarsting van fel anti-Vlaams patriottisme. De repressiemachine die prompt in gang werd gezet viseerde vooral de activisten en werd door Camille Huysmans betiteld als een *furia franskiljonense*.[9] Tot 30 april 1919 oordeelden krijgsraden, daarna de gewone rechtbanken. Er werden 33 doodvonnissen geveld, vijftien „collaborateurs" kregen levenslang, vijf werden tot 50 jaar veroordeeld en twintig tot 20 jaar. Tot gevangenisstraffen tussen 18 jaar en 8 maanden werden 233 personen veroordeeld. Er waren nog tal van lichtere straffen en vooral veel veroordelingen tot geldboeten.

Het proces dat het meest de geesten beroerde was dat van August Borms, geboren te St.-Nilklaas in 1878. Deze diep christelijke leider van het activisme was zeker geen staatsman van groot formaat, maar zijn drijfveren en bedoelingen hadden een onbaatzuchtig en edel karakter gehad. Hij had geweigerd de vlucht te nemen naar Nederland en werd op 8 februari 1919 aangehouden. Zijn proces ving aan op 2 september 1919 voor het Hof van Assisen van Brussel. Voorzitter was Gombal, raadsheer van het Hof van Beroep. Advocaat-generaal Straetmans trad op voor het Openbaar Ministerie.

[8] Lodewijk de Raet (1870-1914) publiceerde zijn ideeën in *Over Vlaamsche Volkskracht. De vervlaamsing der Hogeschool van Gent*, Brussel, 1906, en in *Over Vlaamsche Volkskracht. Vlaanderens Cultuurwaarden*, Brussel, 1913.

[9] Camille Huysmans (1871-1968), Vlaamsgezind socialistisch volksvertegenwoordiger, was minister van Kunsten en Wetenschappen (1925-1927), eerste minister (1946-1947) en minister van Openbaar Onderwijs (1947-1949), ook burgemeester van Antwerpen (1936-1940 en 1944-1946).

Borms werd verdedigd door Emiel Schiltz uit Antwerpen en Edmond van Dieren uit Leuven. Hij werd ervan beschuldigd in de jaren 1915 tot 1918 een aanslag gepleegd te hebben *welke tot doel had de regeringsvorm of de orde der troonopvolging omver te werpen of te veranderen, ofwel de burgers of inwoners in de wapenen te brengen tegen het koninklijk gezag, de wetgevende kamers of een dezer*. Verder werd hij ervan beticht met verscheidene personen *eene samenspanning gemaakt te hebben* en met kwaad opzet 's vijands politiek en plannen in de hand te hebben gewerkt, alles om de *getrouwheid der burgers jegens den koning en den Staat in oorlogstijd aan het wankelen te brengen*. De debatten en de pleidooien duurden tot 6 september. Op die dag had de jury slechts 42 minuten nodig om te beraadslagen. Op alle schuldvragen luidde het antwoord „ja". Het openbaar ministerie eiste de hoogste straf. Het Hof en de jury beraadslaagden gedurende vijf minuten over de strafmaat. Verzachtende omstandigheden werden niet in aanmerking genomen en August Borms werd verwezen tot *de straf van den dood*. Het beroep bij het Hof van Cassatie werd in november 1919 verworpen.



Twee eensgezinde Belgen: de katholieke kardinaal Mercier en de vrijzinnige minister Hymans. Zij stopten het pauselijke genadeverzoek voor Borms in de doofpot.

Wellicht op initiatief van naar Duitsland uitgeweken activisten werd begin november een poging ondernomen om paus Benedictus XV te bewegen tot een tussenkomst ten gunste van de veroordeelde.[10] Dit gebeurde via de nuntius van München, Eugenio Pacelli, die op 8 november Gasparri, de staatsecretaris van het Vaticaan, een gunstig rapport over Borms toestuurde en daarin diens diepchristelijke overtuiging benadrukte.[11] In opdracht van de paus, die geneigd was aan het verzoek een gunstig gevolg te geven, nam Gasparri op 21 november contact op met de Belgische vertegenwoordiger bij de H. Stoel, graaf d'Ursel. Er werd hem gezegd dat de paus niet wenste in te gaan op de kern van de beschuldigingen die tegen Borms uitgebracht waren, maar dat hij zijn invloed enkel wenste te gebruiken om clementie te vragen voor de ter dood veroordeelde. Prompt stuurde d'Ursel het verzoek naar Brussel waar het belandde bij de minister van Buitenlandse Zaken, de vrijzinnige francofone liberaal Paul Hymans, die de Vlaamse Beweging hoegenaamd niet genegen was. Deze nam contact op met de nuntius in België, Nicotra, en vroeg om de onmiddellijke intrekking van het verzoek. Dit moest snel gebeuren want in het Belgische parlement zou over de terdoodveroordeling geïnterpelleerd worden en de pauselijke tussenkomst kon daar grote invloed op hebben. De katholieke eerste minister, L. Delacroix, werd door Hymans onder druk gezet. Indien het pauselijke genadeverzoek ten voordele van Borms openbaar zou worden gemaakt, dan kon dit leiden tot een diplomatieke breuk met het Vaticaan en tot de val van de katholiek-liberaal-socialistische regering. Er kwam een diplomatiek tegenoffensief op gang en uiteindelijk zwichtte de H. Stoel. Op 11 december 1919 oordeelde Benedictus XV dat het beter was aan de druk van de Belgische regering toe te geven en zijn door liefde (*carità paterna*) ingegeven genadeverzoek in te trekken. Hymans verheugde zich hierover, maar ondervond enige moeite om een passende repliek op te stellen op een mogelijke interpellatie waarin gewag zou worden gemaakt van de pauselijke tussenkomst. Omdat de tijd drong werd via de hofkapelaan van Albert I de hulp ingeroepen van kardinaal Mercier. Deze zeer patriottische aartsbisschop van Mechelen, die uiteraard tegenstander was van elke clementie ten opzichte van Borms, had helemaal geen moeite om een formulering te vinden waaruit bleek dat de H. Stoel expliciet afstand nam van alle separatistische ideeën.[12] Maar de tekst moest in het parlement niet worden voorgelezen. Het pauselijke genadeverzoek was niet tot de openbaarheid doorgedrongen.

En dan gebeurde er iets onverwachts. Op 23 januari 1920 werd Borms in zijn cel te Vorst in kennis gesteld van een in het Frans gestelde mededeling van de procureur-generaal, gedateerd 19 januari: *Vu l'arrêté du 14 janvier 1920 par*

[10] Benedictus XV, eigenlijk Giacomo, markies della Chiesa (1845-1922), paus van 1917 tot 1922, zette zich tijdens de Eerste Wereldoorlog actief in voor gevangenen, gewonden en vluchtelingen. Hij had toen zelfs kardinaal Mercier aangemaand een inschikkelijke houding aan te nemen tegenover de Vlaamse Beweging en had geen bezwaar tegen de door de activisten voorgestane bestuurlijke scheiding. Cfr. Robrecht Boudens, „Een Vaticaanse visie op kardinaal Mercier in de jaren 1917-1918", *Wetenschappelijke Tijdingen op het gebied van de Vlaamse Beweging*, 1991, 1, pp. 28-44.

[11] Eugenio Pacelli (1876-1958) werd zelf paus in 1939 en nam de naam Pius XII aan.

[12] Robrecht Boudens, „Het Vaticaan en de Vlaamse Beweging in de jaren 1919-1921", *Wetenschappelijke Tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 1991, 2, pp. 102-116.

laquel sa Majesté le Roi a statué de la manière suivante sur les requêtes qui lui ont été soumises, enz. wordt de doodstraf omgezet in levenslange dwangarbeid. Borms, die zelf geen genadeverzoek had ingediend en niet had toegelaten dat zijn familie of zijn verdedigers zulks deden, was ten hoogste verwonderd. Zijn verzoek om de auteurs van de *requêtes* te kennen bleef onbeantwoord. Kort nadien werd hij overgebracht naar de centrale gevangenis te Leuven en groeide daar gaandeweg uit tot het symbool van het geminachte en vervolgde Vlaanderen.



Paus Benedictus XV vroeg de Belgische regering om gratie voor Borms. Hij deed dat op voorspraak van Mgr. Eugenio Pacelli, de latere paus Pius XII.



Paus Pius XII

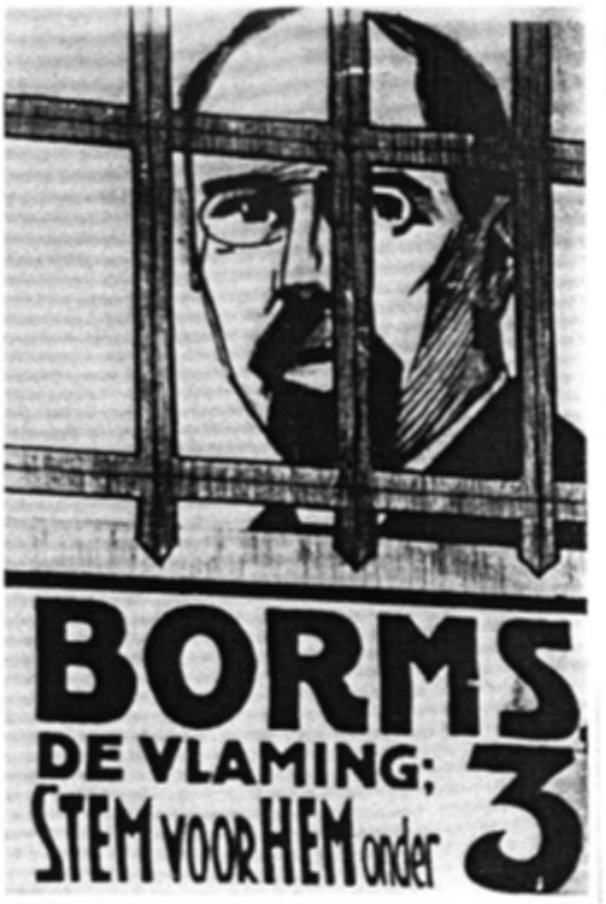
Emile Vandervelde, de socialistische minister van Justitie, van Vlaamse afkomst maar Nederlandsonkundig, verklaarde op 4 maart 1920 in de Kamer van Volksvertegenwoordigers (vertaling): *Ik keur de activistische leerstelsels af, maar ik aanzie het als een plicht te verklaren dat tegenover de meesten van hen, die wegens activisme werden veroordeeld, het ongegrond is hen te verwijten dat ze gehandeld hebben uit winstbejag. Zij handelden uit idealisme.* Er moet hier worden opgemerkt dat geen enkele ter dood veroordeelde activist werd terechtgesteld.

De in 1919 door oud-strijders opgerichte Vlaams-nationalistische Frontpartij ging ijveren voor amnestie voor de activisten en werd daarin gevolgd door een in de loop der jaren groeiend deel van de Vlaamse bevolking. Maar alle initiatieven botsten op een francofoon *„non."* Uiteindelijk werd in 1928 uit vrees voor de toenemende Vlaams-nationalistische gezindheid door de katholiek-liberale regering Jaspar een „uitdovingswet" op stapel gezet waardoor, na ootmoedig verzoek van de veroordeelden, hun vonnis door een commissie zou worden herzien. Dit wetsontwerp vond in de ogen van vele Vlamingen geen genade. De socialistische Volksgazet schreef op 30 november 1928: *Het is een bespotting. En het zijn katholieke Vlamingen en christen-demokraten – dezelfden die aan het kiezerskorps algemeene amnestie beloofden – die deze parodie van amnestie verwezenlijken. Wij verklaren hier onomwonden de strijd voor amnestie wordt voortgezet. Scherper en grievender dan ooit hebben wij tijdens het amnestie-debat ondervonden welke blinde haat, welke vooringenomenheid den Vlaming vervolgt.*

Kort nadien gebeurde er iets onvoorziens. In het arrondissement Antwerpen moest een tussentijdse verkiezing plaatsvinden omwille van het afsterven van een liberaal kamerlid, Richard Kreglinger, die zelf al plaatsvervanger was van de overleden Ed. Pecher. De katholieken en de socialisten droegen geen kandidaat voor. Twee communisten, een trotzkist en een stalinist, traden wel in het krijt. De stalinist was Jef van Extergem, een juist uit de gevangenis ontslagen oud-activist. Het leek er dus op dat de liberale kandidaat, Paul Baelde, een franskiljon, het gemakkelijk zou halen. De Frontpartij echter maakte gebruik van een anomalie in de uitvoeringsbepalingen van de kieswet, waardoor iemand die ontzet was uit zijn politieke rechten, toch kandidaat kon worden gesteld. Op het laatste moment stelde zij dr. August Borms voor, gedomicilieerd in de centrale gevangenis te Leuven. Nog waren de liberalen er gerust in. De „verrader" Borms kreeg geen steun van de partij-instanties van de katholieken en de socialisten. Van Extergem raadde echter zijn aanhangers aan om op Borms te stemmen. De stembusgang op 9 december 1928 leverde een enorme verrassing op. Van de 191.218 kiesgerechtigden stemden er 58.052 blanco of ongeldig, de twee communisten haalden respectievelijk 3.083 (voor Van Extergem) en 2.615 stemmen, Baelde 44.410 en Borms 83.058! De uit zijn politieke rechten ontzette veroordeelde kon natuurlijk niet zetelen in de Kamer, maar op 17 januari 1929 gingen de poorten van de Leuvense gevangenis voor hem open. Hij stortte zich prompt in de strijd voor de verkiezingen van Kamer en Senaat die op 26 mei 1929 zouden plaatsvinden. Borms sprak op een tachtigtal meetings van de Frontpartij en het resultaat was dat het aantal Vlaams-nationalistische kamerleden steeg van 6 op 11.

Il *faut que la* Flandre se sente aimée

De op Borms uitgebrachte stemmen werden in patriottische kringen 83.000 *soufflets pour la* Belgique genoemd. De krant L'Étoile *belge* van 10 december 1928 bracht onder de blokletterkop LA HONTE! het volgende bericht: U*ne coalition des aktivistes, des communistes et des flamingants socialistes et cléricaux a assuré l'élection du traître* Borms *contre le patriote* Baelde. Op 30 december 1928 voltooide een jonge man, Alphonse Vranckx, die veertig jaar later minister van Justitie zou worden, een opstel dat vermanende woorden bevatte aan het adres van de intransigente patriotten: J*e sais que plusieurs – les extrémistes notamment – ont poussé des cris contre la patrie; mais il est vrai que c'est l'intransigeance des anti-flamingants qui les y a poussé*. N*éanmoins, que je comprends que* Borms *ait cessé de regarder la* Belgique *comme sa patrie*. Mais, *d'autre part, que je comprends mal ceux qui veulent que nous pardonnons pendant un siècle à notre patrie toutes les injustices qu'elle nous fait subir, mais qui,* 10 *ans après la guerre, ne veulent permettre à la patrie de pardoner à un de ses fils un acte de désespoir, qu'elle a elle-même provoqué*.[13] Of de francofone machthebbers hier oor naar hadden valt te betwijfelen, maar in hun midden heerste toch even paniek: I*l faut qu'on fasse quelque chose; il faut que la* Flandre *se sente aimée*, luidde het nu.



E*en affiche van de* B*ormsverkiezing in* 1928.

En inderdaad, in 1930 werd een aanvang gemaakt met de volledige vernederlandsing van de Gentse universiteit. In 1932, 1935 en 1938 volgden een reeks taalwetten die wel een einde stelden aan de uiterlijke taalverdrukking, maar die de Vlamingen geen vooruitzicht gaven op een rechtstreekse deelname aan het staatsbeleid.

1937-1939: *de Grammensactie*

Overigens liet de toepassing van die wetten weer te wensen over. Zo de wet van 1932 die de overheid verplichtte tot het uitsluitend gebruik van het Nederlands in Vlaanderen en van de twee landstalen in het Brusselse en in sommige taalgrensgemeenten. Omdat dit uit onwil of nalatigheid in een aantal gemeenten niet gebeurde, nam Flor Grammens het initiatief om in 1937, na het stellen van een ultimatum waarop geen antwoord kwam, eigenhandig de onwettige straatnaamborden, wegwijzers en andere opschriften te gaan uitwissen bij middel van een verfborstel.[14] Dit bezorgde hem in de Franstalige pers de schimpnaam *le barbouilleur national*. Maar zijn acties kregen grote weerklank en veel Vlaamse studenten sprongen hem bij en vormden „de nieuwe Vlaamse schildersschool." Grammens' schildersdelicten leidden uiteraard tot gerechtelijke vervolging. In november 1937 werd „de man van de daad" zelfs bedreigd met een psychiatrisch onderzoek. Hij kwam herhaaldelijk in de gevangenis en dit gaf aanleiding tot fel protest bij de Vlaamse bevolking. Zo betoogden op 3 juli 1938 50.000 personen voor zijn invrijheidsstelling. En na elke vrijlating ging Grammens onvermoeibaar opnieuw aan het werk. En hij haalde resultaten. Onder pressie van de regering besloten veel gemeenteraden (onder andere die van Antwerpen en Gent) eentalige straatnaamborden te plaatsen. Ook de Belgische Spoorwegen gingen over tot toepassing van de taalwet. Hoe populair Flor Grammens was geworden bleek bij de verkiezingen op 2 april 1939. Hij werd toen verkozen als onafhankelijk kamerlid op de lijst van het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), een in 1933 opgerichte politieke formatie.

Ongeduldige Vlaamsgezinden koesterden tijdens de Tweede Wereldoorlog

[13] Alphonse Vranckx, *Confession d'un Flamingant*, Éditions de L'Avant-Garde, Leuven, z.j., pp. 49-50. De auteur legde deze belijdenis af als reactie op een brochure van Léon Degrelle, *Les Flamingants*, zelfde uitgever.

[14] Flor Grammens (Bellem 1899 – Deinze 1985) studeerde aan het college te Eeklo, de normaalschool te St.-Niklaas en aan de Gentse universiteit. Van 1920 tot 1929 was hij leraar te Ronse, van 1931 tot 1934 provinciaal inspecteur van het technisch onderwijs en van 1935 tot 1937 docent aan de Sociale School te Heverlee. De twee eerste betrekkingen raakte hij kwijt omwille van zijn acties in de taalgrensstreek die hij al voerde in de jaren twintig. Hij trad ook op in Vlaamse gemeenten die toen nog in de provincies Luik en Henegouwen lagen en dat leverde hem processen op die moesten gevoerd worden voor Waalse rechtbanken. Hij eiste er rechtspleging in het Nederlands. Het geboortehuis van Flor Grammens te Bellem werd in 1980 ingericht als Museum van de Vlaamse strijd.



de verwachting dat de Duitse bezetter gehoor zou geven aan hun verzuchtingen. Het VNV liet zich verleiden tot een nieuwe collaboratie.

1944 *en volgende jaren*: *de tweede repressie*

Deze vergissing werd duur betaald. Op 8 november 1944, twee maanden na de bevrijding, toen de straatrepressie begon te luwen, stond in de Antwerpse liberale krant Le Matin te lezen: P*uisqu'on est occupé au nettoyage, qu'on le fasse complètement et radicalement une fois pour toutes. Il faut détruire tout ce qui directement et indirectement était d'inspiration nationale-flamande.* De Belgische krijgsraden, die de bevoegdheid kregen om de collaborateurs te vonnissen, handelden in die geest. Het groteske spektakel dat zij ten beste gaven, werd door Clovis Joseph Pholien (1884-1964), een Franstalige katholieke politicus die later, van 1950 tot 1952, eerste minister zou worden, betiteld als *une justice de roi nègre*. Een sinistere klucht was ook de „epuratie," waardoor niet vervolgde verdachten werden opgenomen op de lijsten van de krijgsauditeurs en beroofd werden van politieke en burgerrechten. De Belgische staat eiste bovendien gigantische schadevergoedingen van de incivieken. De herinnering aan enkele terechtstellingen is bijzonder levendig gebleven, inzonderheid het fusilleren van Leo Vindevogel en August Borms.

Leo Vindevogel, geboren te Petegem-aan-de-Schelde in 1888, werd in 1907 onderwijzer te Ronse en was in 1914-1918 oorlogsvrijwilliger. Hij speelde een belangrijke rol in de Christen Volksbond, een koepel van Vlaamse sociale organisaties, die in 1907 in de door de francofone bourgeoisie beheerste taalgrensstad was opgericht. Hij werd er ook gemeenteraadslid en schepen. Vanaf 1925 zetelde de sociaal voelende en Vlaamsgezinde Vindevogel in de Kamer van Volksvertegenwoordigers voor de Katholieke Partij, behalve in de periode 1929-1932. Omdat hij van de katholieke lijst was geweerd was hij toen verkozen op een kartellijst met de Frontpartij. Tijdens de Tweede Wereldoorlog, in 1941, aanvaardde hij het burgemeesterschap van Ronse en beperkte zich tot het louter zakelijk beheer en de bevoorrading van de stad. Na de bevrijding werd hij aangehouden en op basis van dubieuze getuigenissen van francofone politieke vijanden en oorlogssmokkelaars, die zich voordeden als vaderlandslievende verzetslieden, door de krijgsraad veroordeeld tot levenslang. Hij ging in beroep bij het Krijgshof dat hem ter dood veroordeelde. Leo Vindevogel werd op 25 september 1945 te Gent gefusilleerd. Zijn parlementaire onschendbaarheid werd nooit opgeheven. Tot een herziening van het proces is het nog niet gekomen.



Spotprent op de veroordeling van Grammens.

August Borms was bij de Duitse inval op 10 mei 1940 als *suspect* op bevel van de Belgische Staatsveiligheid aangehouden, overgeleverd aan Franse gendarmen en met een zogeheten „spooktrein" (bestaand uit veewagons volgepropt met verdachten die door de bewakers beestachtig werden behandeld) naar een concentratiekamp gevoerd. In juli keerde hij als een gebroken en kreupele man terug en ging een symbolische rol spelen in de collaboratie. Bij de bevrijding in september 1944 werd Borms door vrienden naar Duitsland gebracht waar hij in augustus 1945 werd gearresteerd. Alhoewel het dossier van de oude activist bijzonder mager was, werd hij in oktober door de krijgsraad ter dood veroordeeld. Op 4 januari 1946 werd die straf bevestigd door het Krijgshof. August Borms weigerde een genadeverzoek te ondertekenen. Op 11 april 1946 mocht hij een afscheidsbrief schrijven aan zijn vrouw. De dag nadien kwam hij te Etterbeek voor het vuurpeloton. Walter Debrock, verzetsman van het Onafhankelijkheidsfront, dus zeker geen vriend

van de collaborateurs, gaf in de BRT-televisieserie van Maurice de Wilde over de repressie zijn mening over de terechtstelling van de 68-jarige gebrekkige man: *Men heeft Borms gefusilleerd. Miserabele geschiedenis, miserabele wraakneming, die dateerde van het activisme van* 14-18, *op een oude man die in* 40-45 *niets gedaan heeft tenzij een beetje geld uitgeven. Maar men heeft hem als symbool van een bepaald* Vlaanderen *willen fusilleren. Belachelijk, schandelijk. Trouwens, ik raad iedereen aan het gedicht van Elsschot te lezen. Het is de moeite waard.*[15]

Ook Flor Grammens, de „man van de daad" van de late jaren dertig, werd in weerwil van zijn parlementaire onschendbaarheid aangehouden en over de justitiële knie gelegd. Alhoewel hij zich had verzet tegen de politieke collaboratie werd hij na de bevrijding veroordeeld tot een gevangenisstraf omdat hij tijdens de oorlog in de hoedanigheid van voorzitter van de Commissie voor Taaltoezicht de Belgische taalwetgeving had doen toepassen. In januari 1950 werd hij vrijgelaten.

De kern van de zaak

In de TV-reeks van Maurice de Wilde deed de zeer Belgisch gezinde gerechtelijke journalist en oud-verzetsman Louis de Lentdecker een merkwaardige uitspraak over de repressie in het algemeen. Hij zei letterlijk: *Het zijn niet de Duitsers die België kapot gemaakt hebben, het is niet het* VNV *of het is niet de* DeVlag,[16] *het is niet Verbelen die België kapot gemaakt hebben.*[17] *Het zijn de uitspattingen van de repressie die een dergelijke haat, een dergelijk wantrouwen, een dergelijk misprijzen tegenover België hebben teweeggebracht, dat ook die escalatie is verder gegaan met alle gevolgen van dien. Ik vind de repressie erg, buiten alle menselijkheid om en buiten alle redelijkheid om, vind ik het erg, omdat het de repressie is die niet alleen ten onrechte een Vindevogel, een Laplasse,*[18] *een De Feyter en noem maar op,*[19] *gefusilleerd heeft, maar die vooral de Belgische staat uiteindelijk kapot gemaakt heeft.* De Lentdecker raakt hier de kern van de zaak.

Herman Todts schreef dat de Vlaamse Beweging in de jaren na de bevrijding gedoemd was om zich te gedragen als een plant zonder water.[20] Al wie als Vlaams nationalist naam had gehad zat achter de tralies of was zijn burgerrechten kwijt. De zeldzame flaminganten die niet waren verontrust hielden hun mond, want spreken over Vlaanderen was in die tijd gevaarlijk. Maar de ontelbare door de repressie en de epuratie getroffen Vlaamsgezinden, die noodgedwongen alleen op onderlinge steun waren aangewezen, zetten hun licht onder de korenmaat en ontwikkelden een subcultuur die levenskrachtig genoeg was om in een gunstig klimaat terug in de openbaarheid te treden.

Van 1948 tot 1970 voldeed België aan de voorwaarden om als een volwaardige democratie te worden beschouwd. In het eerste jaar werd het algemeen enkelvoudig stemrecht ingevoerd: ook vrouwen mochten kiezen. In het tweede jaar zette de grendelgrondwet een domper op het vlammetje van de „Belgische" volkswil: van dan af beschikte de francofone minderheid over het middel om de Vlaamse meerderheid te blokkeren. In die periode van 22 jaar verbeterde het klimaat voor een verdere Vlaamse ontvoogding. De troebelen rond de Koningskwestie, de Schoolkwestie en de Eenheidswet – op zich geen taalkwesties – legden de dualiteit van het land open en bloot. Het in meerderheid katholieke Vlaanderen dacht en handelde anders dan het in meerderheid vrijzinnige Wallonië. Lieden zoals de Waalse vakbondsleider André Renard, die op 1 mei 1955 te Luik verklaarde: *pas une patte de Flamand ne se posera sur la place Saint-Lambert*, openden vele Vlamingen de ogen. De verkiezingen van 1961 betekenden een doorbraak van de in 1954 opgerichte Vlaams-nationalistische Volksunie. De talentelling werd afgeschaft, de taalgrens werd vastgelegd, de taalwetten werden bijgestuurd, de repressiewetgeving werd verzacht en de *Université Catholique de Louvain* vertrok uit Leuven. De *Université Libre de Bruxelles* werd opgeheven en vervangen door een Franstalige en een Nederlandstalige universiteit. Er kwam een schuchtere

[15] De 1ste en 2de aflevering van de vierdelige reeks „De Repressie" werd uitgezonden in december 1990. De wetenschappelijke commissie die de programma's van De Wilde begeleidde, verbood de uitzending van de twee overige afleveringen. Als reden werd opgegeven dat de toon die De Wilde gebruikte om de rol van de Belgische justitie toe te lichten, ongepast was. De twee gewraakte afleveringen kwamen in juli 1991 (in een periode met geringere kijkdichtheid dus) toch op het scherm. Of het „geëpureerde" versies betrof is niet bekend. De hier aangehaalde woorden van Debrock, en ook de volgende van De Lentdecker, komen uit de 4de aflevering.

[16] De DeVlag, afkorting van *Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft*, in 1936 opgericht als een culturele vereniging, ontpopte zich tijdens de oorlog als een politieke groep en werd in de collaboratie een concurrent van het VNV.

[17] Robert Verbelen (Herent 1911 – Wenen 1990) was een VNV-er die in het najaar van 1940 toetrad tot de Algemene SS-Vlaanderen en eind 1941 tot de DeVlag. Hij is vooral bekend om zijn optreden als leider van een stoottroep die, als vergelding voor aanslagen van verzetslieden op collaborateurs, vanaf eind 1942 represailles uitvoerde.

[18] Irma Laplasse, geboren Swertvaegher, was een 41-jarige huismoeder uit Oostduinkerke die in de verwarde bevrijdingsdagen in september 1944 op zoek ging naar haar 19-jarige zoon, die door verzetslieden was opgepakt omdat hij fabriekswachter was geweest. Tijdens haar zoektocht sprak zij met een Duitse schildwacht van een kustbatterij. Omdat de verzetslui door de Duitsers werden uitgeschakeld werd Irma Laplasse beschuldigd van verraad, voor de krijgsraad gebracht, ter dood veroordeeld en geëxecuteerd. In 1996 werd het proces herzien en werd de straf omgezet in levenslang.

[19] Karel de Feyter, geboren te Nukerke in 1890, Vlaamsgezind oud-strijder van 1914-1918, werd in 1929 algemeen secretaris van het Verbond der Vlaamse Oud-Strijders (VOS) en voerde actie tegen het Frans-Belgisch militair akkoord van 1920. Toen tijdens de Tweede Wereldoorlog in 1941 een territoriale bewakingseenheid, de Vlaamse Wacht, werd opgericht, werd het VOS met de rekrutering belast. Omdat De Feyter in die organisatie een belangrijke rol speelde, werd hij in 1945 ter dood veroordeeld en op 25 september van dat jaar te St.-Gillis terechtgesteld.

[20] Herman Todts, *Van België naar Vlaanderen*, Uitgeverij Grammens, Brussel, 1989, p. 9.

vorm van culturele autonomie. Alle unitaire politieke partijen werden gesplitst.

Na 1970 verslechterde het klimaat. Geleidelijk kwam een geniepige belgicistische contrareformatie op gang, die haarscherp is ontleed door Hubert de Sy.[21] De pseudo-federale staat, die middels grondwetswijzigingen, goedgekeurd door de Franstalige partijen en collaborerende Vlamingen, is ontstaan, heeft in feite niet alleen de Franstalige dominantie in België bestendigd, maar nog versterkt. Zijn ingewikkelde structuur maakt bovendien degelijk bestuur onmogelijk. Of, kernachtig geformuleerd door Jan Sergooris: *Het Belgische „federalisme" is een voorwendsel om het recht ondergeschikt te maken aan de macht*.[22] Het radicale politieke Vlaams-nationalisme ging van de Volksunie over op het in 1978 ontstane Vlaams Blok. Die partij staat niet alleen een onafhankelijk Vlaanderen voor maar bracht ook het vreemdelingenprobleem ten berde en zet vraagtekens bij de zogenaamde multiculturele samenleving die *ex cathedra* werd afgekondigd door politiek correcte en zich progressief noemende profeten en aangewend wordt om de Vlaamse identiteit te vernietigen.[23] Het ontstaan en de gestadige groei van die partij werd reeds geschetst in nummer 15 van *Secessie*.[24]

Alleen van 1948 tot 1970 voldeed België aan de formele voorwaarden om als een democratie te worden beschouwd. Daarna kwam een geniepige belgicistische contrareformatie op gang.

2004: *Het Gentse Hof van Beroep veroordeelt het Vlaams Blok*

In hetzelfde nummer werd uit de doeken gedaan hoe het door de „democratische" partijen in een *cordon sanitaire* gestopte Vlaams Blok op instigatie van het *Centrum voor Gelijkheid van kansen en Racismebestrijding* en van de *Liga voor de Rechten van de Mens* gerechtelijk werd vervolgd en uiteindelijk op woensdag 21 april 2004 door het Hof van Beroep van Gent gekwalificeerd werd als een racistische organisatie die aanzet tot discriminatie en haat tegen vreemdelingen.[25]

Uit de talrijke reacties op deze gerechtelijke repressie van een politieke partij volgen er hier drie, geformuleerd door twee buitenlandse waarnemers en één binnenlandse.

Stephen Pollard schreef in de Britse *The Times* op 24 april onder de titel *I've seen the future: it's scary and Belgian* (Ik heb de toekomst gezien, ze is schrikaanjagend en Belgisch): *This week democracy – the right to vote for the party you wish to support – ended inside one* EU *member state. On Wednesday, the Belgian judiciary banned a political party from operating in Belgium. The reason? The country's political establishment dislikes its views.* [...] *The banned party is Vlaams Blok* (VB). *The Court of Appeal in Ghent* [...] *deemed it to be an „undemocratic and racist" organisation because its policy that immigrants should be given only two choices: „to assimilate or to return home".* [...] *But the* VB*'s racism was merely an excuse. The real reason why the Belgian authorities have been bent on banning the* VB *for years has nothing to do with racism and the rights of immigrants. It is that the party advocates secession from Belgium and the establishment of a Republic of Flanders.*

Henk Rijkers gaf de volgende commentaar in het Nederlandse *Katholiek Nieuwsblad* van 1 mei 2004: *Het Hof in Gent doet het Blok in de ban, omdat het de immigranten voor de keuze stelt: „Aanpassen of terugkeren". Naar de mening van het Hof is dat racistisch.* [...] *Als de veroordeling in hoger beroep wordt bevestigd, zal het Vlaams Blok tot criminele organisatie verklaard worden. Overigens moet gezegd worden dat zeker niet alle Vlaamse rechters zich hiervoor wilden lenen. Verscheidene verklaarden zich onbevoegd. Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding heeft echter altijd verklaard door te zoeken tot het iemand bereid zou vinden om deze klus voor hen te klaren. Het vond die in de persoon van Alain Smetrijns, voorzitter van de Lions Club in Gent, een francofone groepering* [...].

Marc Grammens, zoon van Flor, „de man van de daad", benadrukte in zijn

[21] Hubert de Sy, *Het belgicistisch regime en de Vlaamse maar versnipperde Beweging*, uitgegeven in eigen beheer, 2002, verdeling door Roulartabooks, Roeselare.

[22] Jan Sergooris, „Over het demokratische deficit en de voorwaarden voor onze ontvoogding", *TeKoS*, 93, 1999, illustratie p. 27.

[23] Over dit laatste zie Guido Tastenhoye, „België gebruikt 'allochtonisering' tegen Vlaanderen", *Secessie*, 13, 4de kwart. 2003, pp. 3-10.

[24] Paul Doevenspeck, „Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?", *Secessie*, 15, 2de kwart. 2004, pp. 14-21.

[25] Dirk Crols, „Kroniek van een aangekondigde politieke moord", *Secessie*, 15, 2de kwart. 2004, pp. 3-13.

Journaal nr. 418 van 29 april 2004 *dat de Vlaamse opinie uiterst wantrouwig staat tegenover een Gentse rechter, die Nederlands spreekt met een Frans aksent en bekend staat als notoir franskiljon. […] Tenminste sinds de naoorlogse repressie, en eigenlijk al zeer veel langer, heeft Vlaanderen geen vertrouwen meer in de rechterlijke macht. Er zijn zoveel anti-Vlaamse uitspraken en tussenkomsten geweest dat het vertrouwen miniem is geworden. […] Echter, de kern van de zaak ligt elders. Dit proces had nooit mogen plaatsvinden, en de „racismewet" had nooit mogen goedgekeurd worden in het parlement. Eerlijke democraten moeten een rechtbank het recht ontzeggen te oordelen over het programma of over de pamfletten en andere teksten van een politieke partij.*

De stem van de kiezer

Zowel Henk Rijkers als Marc Grammens waren nieuwsgierig naar het oordeel van de kiezer. Dit kwam ter gelegenheid van de regionale verkiezingen op 13 juni 2004 en veroorzaakte verbijstering bij het Belgische establishment en zijn Vlaamse collaborateurs. Het Vlaams Blok werd met 981.587 stemmen (24,1%) en 32 zetels in het Vlaams Parlement de grootste partij, vóór de CD&V (29 zetels) die een kartel had gesloten met de NVA (6 zetels). Op het ogenblik dat deze bijdrage wordt geschreven (augustus 2004) is de uitspraak van het Hof van Cassatie omtrent het beroep van het Vlaams Blok tegen het arrest van 21 april niet gekend. Er is al wel gebleken dat de politici van de „democratische" kartels (CD&V-NVA, SPA-Spirit, VLD-Vivant) vasthouden aan hun zielig praatmodel en zodoende de verwezenlijking van de voor Vlaanderen broodnodige hervormingen onderwerpen aan de chantagepraktijken van de francofonen, die onveranderd het conflictmodel („*non*!") hanteren.



Het Vlaams Blok voor de rechtbank (26 *februari* 2003)

De Florentijn Ludovico Guicciardini (1521-1589), die lange tijd in Antwerpen verbleef en er ook stierf, vestigde in 1567, juist vóór de Tachtigjarige Oorlog, de aandacht op een bijzondere geaardheid van de Vlamingen en de Nederlanders in het algemeen. Zij zijn, zo schreef hij, *seer nieusghierig ende lichtveerdigh in 't gelooven, soo dat zy alle man in alle dinghen gheloof gheven, ende deshalven lichtelijk bedrogen worden […] maer indien zy deshalven yet mercken, soo worden zy seer argwaenich, waentrouwich, krygel ende eyghensinnich*.[26] Na vier eeuwen lijkt er niet veel veranderd te zijn.

Erik Martens*

[26] Ludovico Guicciardini, *Descrittione di tutti i Paesi Bassi*, Antwerpen, 1567, in vertaling van Cornelis Kiliaan, *Beschryvinghe van alle de Nederlanden*, Amsterdam, 1612, p. 29a.

* Erik Martens was van 1964 tot 1999 ambtenaar van het Commissariaat-Generaal voor Toerisme. Hij is stichter van de Heemkundige Kring van Huldenberg en schreef ettelijke artikels, brochures en boeken over late 18de en vroege 19de eeuwse geschiedenis.

Vrijheid, democratie & secessie

Zonder recht op secessie kunnen vrijheid en democratie niet bestaan, aldus Jos Verhulst. Hij toont bovendien aan dat deze waarden wortelen in het christelijke mensbeeld van onze beschaving.

Woorden worden vaak misbruikt, maar het geknoei met de term „democratie" scheert toch uitzonderlijk hoge toppen. Letterlijk genomen verwijst democratie naar een maatschappelijk systeem, waarin het volk (*demos*) de hoogste autoriteit vormt, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een monarchie of een theocratie, waarin een monarch respectievelijk godsgezant de lakens uitdelen. Bijna alle regimes, ook de meest totalitaire, noemen zich tegenwoordig „democratisch." Dat is begrijpelijk, want in een niet-democratisch regime oefent een minderheid de heerschappij uit over het volk en het valt moeilijk om zo'n toestand te legitimeren. Parallel daarmee krijgt de term „democratie" allerhande vreemde connotaties, die de machthebbers goed uitkomen. Men zegt bijvoorbeeld dat de democratie tegen het volk moet worden beschermd.[1] Of men prijst de deugd van de „politieke moed," een kwaliteit die erin bestaat om door de burgers ongewenste maatregelen toch door te voeren.[2] Met dit soort manipulaties beoogt de heersende kaste een dubbel doel:[3] enerzijds wil zij haar eigen regime voor „democratisch" laten doorgaan, en anderzijds wil zij verbergen wat een authentieke democratie ten gronde inhoudt.

Democratische dissidenten dienen voortdurend tegen deze propaganda conceptueel weerwerk te bieden. Deze broodnodige denkarbeid moet berusten op antropologische overwegingen. Heeft de mens eigenlijk wel democratie nodig? En hoe kunnen we met betrekking tot zo'n vraag eigenlijk inzicht verwerven? Dat zijn de eerste vragen die we moeten beantwoorden.

De *drieledige mens*

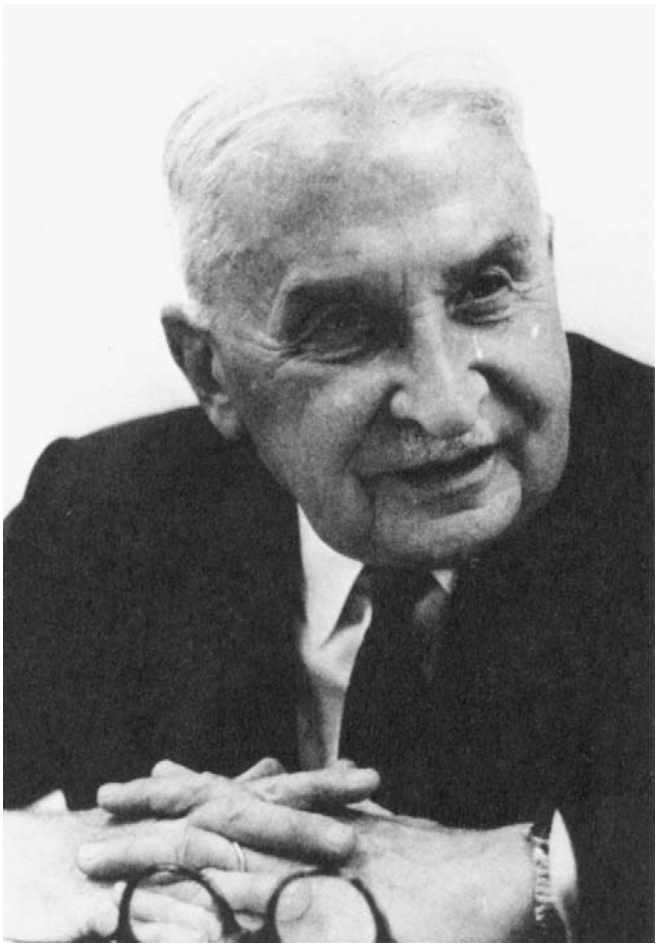
Wat kan ons vertrekpunt zijn, om op menskundig gebied kennis te verwerven?

Onze kennis van de dode stof berust op waarneming en experiment. Een natuurkundige theorie die verkeerde voorspellingen oplevert, kan experimenteel worden weerlegd. Het experiment laat dan zien dat de stoffelijke verschijnselen niet verlopen conform de verkeerde theorie.

De fysicus gaat bij het ontvouwen van zijn theorie niet kijken „achter" de verschijnselen, om één of andere innerlijke verklaring te vinden voor de stoffelijke verschijnselen. Hij *beschrijft* gewoon de verschijnselen. Deze beschrijving kan gebeuren in de vorm van wetten, omdat de door de fysicus bestudeerde verschijnselen reproduceerbaar zijn en causaal blijken te verlopen. In de klassieke natuurkunde betekent dit dat een identieke oorzaak leidt tot een identiek gevolg; in de quantummechanica betekent „causaliteit" dat een identieke oorzaak leidt tot een identiek stel van mogelijke gevolgen, waarbij ieder mogelijk gevolg gekoppeld is aan een welbepaalde probabiliteit. Het feit dat de materie zich wetmatig gedraagt, dat er met andere woorden een „*Logos*" de natuurverschijnselen verbindt, is allerminst vanzelfsprekend en vele fysici hebben hierover hun verbazing uitgedrukt.[4]

In de menswetenschappen ligt dit anders. Hier zijn het de menselijke handelingen die het verloop der gebeurtenissen bepalen. Natuurkundige behandeling is hier in principe uitgesloten, omdat menselijke handelingen vanuit fysisch oogpunt niet reproduceerbaar zijn. Bepalend voor het menszijn en het menselijk handelen is de mogelijkheid tot vrije keuze. In de menselijke handeling schuilt een scheppend en eenmalig element dat niet herleidbaar is tot een voorafgaandelijk stoffelijk uitgangspunt. Door dit eenmalig karakter kan de specifiek menselijke component in het menselijk handelen zelfs in

[1] Een bijzonder kras stukje nieuwspraak gaf VUB-politicoloog Kris Deschouwer ten beste: „De democratie was in de jaren dertig nog niet gewapend tegen de wil van het volk. Intussen zijn voldoende *checks and balances* ingebouwd die een jarendertigscenario bijzonder onwaarschijnlijk maken. Er zijn voldoende internationale verdragen die we niet zomaar overboord kunnen gooien. Democratie is vandaag breder dan de wil van het volk" (*De Morgen*, 16 juni 2004). De verwijzing naar de machtsgreep van Hitler is geen goedgekozen voorbeeld, want het waren de parlementsleden en niet de burgers die het „*Ermächtigungsgesetz*" goedkeurden dat de almacht van Hitler inluidde. En wat betekent de uitdrukking „breder dan de wil van het volk"? Dat ook de dieren en de planten mogen meebeslissen? Nee: eigenlijk had er moeten staan: „smaller dan de wil van het volk," want indien het niet de wil van het volk is die wordt uitgevoerd, dan is het noodzakelijkerwijs de wil van een zelfverklaarde elite, die zich tegen het volk opstelt, die wordt uitgevoerd. Overigens worden diverse artikels van de oorspronkelijke Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) door het huidige regime grandioos met de voeten getreden. We denken aan de vrije meningsuiting (art.19; geschonden door de negationismewet of de anti-discriminatiewetten), het vermoeden van onschuld (art.11; geschonden door de anti-discriminatiewetten), recht op gelijk loon voor gelijke arbeid (art.23; geschonden door het feit dat de staat aan vastbenoemden meer betaalt dan aan contractuelen, voor exact hetzelfde werk) of aan de vrije onderwijskeuze van de ouders (art.26; de staat bemoeilijkt thuisonderricht door



Ludwig von Mises (1881-1973)

probabilistische wetten niet worden gevat.[5]

Toch is ook op het domein van de menselijke handelingen een wetenschappelijke benaderingswijze mogelijk. We beschikken inzake het menselijk handelen immers over een gegeven waarvan we verstoken blijven bij onze studie van de natuur. De natuurwetenschapper heeft geen toegang tot enige hypothetische innerlijkheid van de stof. Hij beschrijft de fenomenen zelf en hij kan dit doen omdat de fenomenen van de dode stof wetmatig blijken te verlopen. De menswetenschapper heeft, door introspectie, wel degelijk toegang tot de innerlijkheid van het menselijk handelen. Wij hebben directe kennis betreffende het feit dat de mens handelt met het oog op een toekomstig doel en dat rede en geweten daarbij een rol kunnen spelen. De vaststelling dat de mens doelgerichte daden stelt en daarbij keuzes maakt, is even reproduceerbaar en algemeen toegankelijk als gelijk welke zintuiglijke observatie (zoals bijvoorbeeld de waarneming van een valbeweging of van een lichtbreking) die het uitgangspunt kan vormen voor natuurwetenschappelijke theorievorming. Dit type innerlijke waarneming, waarbij ons denkvermogen als waarnemingsorgaan fungeert, verschilt niet wezenlijk van de activiteit die wiskundige inzichten produceert.

Het menselijk gedrag vertoont op bepaalde domeinen wel degelijk reproduceerbare en statistisch analyseerbare patronen. Op die gebieden kan de natuurwetenschappelijke methode ook worden toegepast. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de experimentele psychologie. Maar dit soort onderzoekingen paalt in wezen alleen maar de grenzen af waarbinnen de individuele vrije daad zich afspeelt. Het eigene van het menselijk handelen schuilt precies in het niet-reproduceerbare en scheppende element ervan, dat leidt tot maatschappelijke verandering. Dit scheppend aspect van het menselijk handelen dient onderzocht te worden door in te gaan op de exacte inzichten die we kunnen verwerven door de conceptuele analyse van die aspecten van het menselijk handelen die elke mens door introspectie direct gegeven zijn. De methode, ondermeer toegepast door de zogenaamde „Oostenrijkse school" in de economie (met libertarische denkers als Ludwig von Mises of Murray Rothbard), wordt „praxeologie" genoemd. Het resultaat van het praxeologisch onderzoek is niet een theorie die het menselijk handelen éénduidig of probabilistisch voorspelt. Praxeologische analyse laat daarentegen wel zien welke maatschappelijke gevolgen voortvloeien uit een gegeven handelswijze. Of deze handelswijze al dan niet wordt gevolgd, is een principieel onvoorspelbare menselijke keuze.

Ieder praxeologisch betoog dient te vertrekken van één of ander axiomatisch uitgangspunt. Binnen de context van een politiek betoog kunnen we als uitgangspunt nemen dat politiek streven *überhaupt* een zinnige onderneming is. Mensen die zich politiek of maatschappelijk in enig opzicht engageren, gaan impliciet uit van de veronderstelling dat relevante vrije keuzes mogelijk zijn tussen diverse alternatieven. Zonder de mogelijkheid tot vrije keuze is ieder politiek streven en ieder debat immers zinloos.

In dit vrijheidsidee liggen weer andere concepten impliciet besloten. De mogelijkheid tot vrije keuze impliceert niet alleen dat er geen determinisme voorhanden is. Vrijheid impliceert ook, dat de mens de mogelijkheid heeft om tot op zekere hoogte *rationeel* te kiezen. Hij moet in staat zijn om de

scholen financieel te bevoordeligen ten opzichte van thuisonderwijzende gezinnen). Verklaringen van mensenrechten hebben zeker zin als documenten in het geestesleven, maar zijn zeer bedenkelijk wanneer men ze gaat opvatten als een soort godsgegeven grondverklaring die de ruimte afgrenst waarbinnen democratische beslissingen horen te vallen. De betekenis van de mensenrechten wordt immers door de machthebbers *a posteriori* voortdurend gewijzigd. Zo is de radicale tekst inzake vrije meningsuiting door allerhande „toelichtingen" en commentaren achteraf helemaal uitgehold, zodat enkel in de VS de burgers nog over een min of meer redelijk recht op vrije meningsuiting beschikken. In de praktijk worden de mensenrechten door de heersende kaste misbruikt om inzake democratie een soort Brezjnev-doctrine van beperkte soevereiniteit op te leggen: de burgers mogen enkel soeverein zijn binnen de grenzen, die een zelfverklaarde elite hen oplegt onder de vorm van *a priori* opgelegde „mensenrechten."

[2] „In sommige gevallen is het denkbaar en zelfs wenselijk dat de politiek ingaat tegen de meerderheid van de bevolking [...] Als de mensenrechten in het geding zijn, maak je geen compromissen om de publieke opinie op te vrijen" (Karel De Gucht in *De Standaard*, 1 feb. 2004).

[3] In een artikel gewijd aan Murray N. Rothbard wordt de heersende kaste in een particratie als volgt omschreven: *„L'ennemi, c'est toute cette élite qui reçoit de l'Etat plus qu'elle ne lui paye (les net tax-consumers): intellectueles, businessmen et syndicalistes vivant plus ou moins aux*

gevolgen van zijn keuze te overzien en op basis daarvan een besluit te nemen. Willekeurige en ongegronde keuze is geen *vrije* keuze.

Het vrijheidsidee impliceert nog meer. Van vrijheid is enkel sprake indien de keuzes *relevant* zijn. De vrijheid om te kiezen tussen volstrekt irrelevante alternatieven is een lege vrijheid, een nulvrijheid. De keuzes zijn maar relevant indien in de werkelijkheid een intrinsieke, niet subjectieve *bron van morele waarde* voorhanden is die maakt dat we op betekenisvolle wijze betere keuzes van slechtere kunnen onderscheiden. We kunnen het morele definiëren als het aspect van de werkelijkheid dat betekenis en gewicht geeft aan ons handelen. Indien er geen goed of kwaad voorhanden zou zijn, dan wordt onze keuzevrijheid in wezen herleid tot een keuze zoals die tussen „min nul" en „plus nul:" helemaal geen keuze dus.

Het vrijheidsidee impliceert verder dat de vrije keuze tot op zekere hoogte een scheppende daad is. Wat goed of slecht is, is niet eenduidig afleidbaar van het verleden en het heden. Ons rationeel inzicht in de bestaande toestand leert ons wat de randvoorwaarden zijn waarbinnen onze keuze zich moet afspelen. Maar binnen deze grenzen is onze vrije keuze een scheppend element.

Wanneer we de vrije keuze opvatten als een daad van morele schepping, stuiten we op een schijnbare contradictie. Mijn goede daad kan uiteraard maar goed zijn, in de mate dat het *mijn* vrije daad is. In de mate dat mijn daad bepaald wordt door een of andere vorm van dwang, is de morele categorie goed/kwaad op de daad niet van toepassing. Maar anderzijds is de morele categorie goed/kwaad ook niet van toepassing op een zuiver subjectieve daad. Ik kan niet willekeurig decreteren of een bepaalde keuze moreel goed dan wel slecht is. Moraliteit impliceert door zijn aard zelf bovensubjectiviteit. Ik kan bijvoorbeeld niet zomaar decreteren dat moord „goed" is.

Deze contradictie wordt opgelost door het inzicht dat de individuele mens, in zijn diepste kern, zelf de verschijningsvorm is van het objectief morele. Het objectief morele in de wereld verschijnt niet onder de vorm van een soort natuurwet die boven de mensen zweeft, maar verschijnt als de scheppende morele kern van de mens. Omdat de mens niet enkel over bewustzijn, maar over reflexief zelfbewustzijn beschikt, kan hij zich als subject tegenover de morele scheppingskracht plaatsen die zijn eigenlijk wezen uitmaakt, wat hem toelaat om vrij te bepalen in welke mate hij ingaat op wat zijn eigen wezen hem voorstelt. Dit vermogen om zich als subject tegenover zichzelf te plaatsen is uiteraard een noodzakelijke voorwaarde om tot vrijheid en dus tot moraliteit te komen.

Maar dit volstaat nog niet om tot vrijheid te komen. Niet enkel moet de mens op niet-stoffelijk vlak twee wezensdelen omvatten waarvan het ene zich als subject tegenover het andere kan plaatsen zodat vrije keuze mogelijk wordt. De vrije keuze moet, om tot verwerkelijking te komen, kunnen leiden tot een lichamelijke daad. Via zijn lichaam grijpt de mens in binnen de stoffelijke wereld; via zijn lichaam stelt hij daden.

Langs deze weg zijn we tot het inzicht gekomen dat de mens als een driedelig wezen kan opgevat worden. Indien we aanvaarden dat het onderscheid tussen goed en kwaad, tussen beter en slechter inderdaad zin heeft, dan dienen we de mens op te vatten als een drie-eenheid bestaande uit een stoffelijk lichaam, uit een eerste niet-stoffelijk deel dat we gekarakteriseerd hebben als de morele wezenskern van de mens, en uit een tweede niet-stoffelijk deel dat zich als subject tegenover het vorige kan plaatsen. We kunnen deze drie wezensdelen, in overeenstemming met de traditionele trichotomische leer, respectievelijk lichaam, geest en ziel noemen (zoals expliciet uitgesproken door Paulus op het einde van de eerste brief aan de Tessalonicenzen 5:23: „*De God van de vrede*, H*ij moge u heiligen*, *geheel en al*. H*eel*

crochets de l'Etat. C'est aussi la droite conservatrice, belliciste et théocratique" (*Le Monde*, 7 okt. 2003).

[4] Zie bv. van Nobelprijswinnaar Eugène Wigner „*The Unreasonable Effectiveness of Mathematics in the Natural Sciences,*" in *Communications in Pure and Applied Mathematics*, vol. 13, nr. I (Feb. 1960). Of: R.W.Hamming, „*The Unreasonable Effectiveness of Mathematics,*" in *The American Mathematical Monthly*, vol. 87, nr. 2 (Feb. 1980). Deze teksten kunnen op het internet gelezen worden: http://www.dartmouth.edu/~matc/MathDrama/reading/Hamming.html

[5] Indien menselijke keuzes, zelfs van een banaal type, principieel voorspelbaar zouden zijn, dan kan het denken niet contradictievrij zijn. Dit wordt aangetoond door de zogenaamde paradox van Newcomb. Beschouw het volgende scenario. Voor mij worden twee dozen (doos 1 en doos 2) geplaatst. Ik mag kiezen tussen twee mogelijkheden: (a) beide dozen nemen, en (b) enkel doos 1 nemen. Een Grote Voorspeller heeft mijn keuzes voorspeld en in functie daarvan de dozen gevuld. Doos 2 bevat altijd 10 euro. Ik ken de voorspelling van de Grote Voorspeller niet, maar ik weet wel volgens welke regels hij de dozen vult. Indien de Grote Voorspeller voorzag dat iemand beide dozen zal nemen, laat hij doos 1 leeg. Voorziet hij dat de betrokkene enkel doos 1 zal nemen, dan vult hij die doos met 10.000 euro. Op het ogenblik dat ik voor de keuze sta, kan aan de inhoud van de dozen niets meer worden veranderd. Er is nu een onweerlegbaar correct

uw wezen, geest, ziel en lichaam, moge ongerept bewaard zijn bij de komst van onze Heer Jezus Christus"). De ziel medieert tussen geest en lichaam. Het is de ziel die vrij ingaat, of niet ingaat, op wat als geest aan moreel inzicht oplicht en dit in lichamelijke handelingen overdraagt.[6]

De waardigheid van het menselijk individu wortelt in het feit dat dit individu een verschijningsvorm is van het morele in de wereld. Het abstracte feit dat de menselijke individuen een verschijningsvorm zijn van het morele in de wereld hebben alle mensen gemeen. In dit abstracte opzicht zijn ze ook onderling volstrekt gelijk. Wat de concrete inhoud van de morele intuïties betreft die bij de verschillende individuen oplichten, zijn mensen daarentegen volstrekt incommensurabel. We kunnen dit vergelijken met de relaties die bestaan tussen grondkleuren als blauw, geel of rood. Deze kleuren zijn op volstrekt gelijke wijze kleur en enkel kleur. Maar de specifieke tint die ze vertegenwoordigen, is volledig onherleidbaar tot, en incommensurabel met die van de andere tinten.

De staat mag geen opvattingen onder de burgers verspreiden.

Democratie is een systeem waarin de menselijke individuen zich in hun hoedanigheid van moreel scheppende wezens kunnen uitleven. Dit betekent dat het gelijkheidsbeginsel enkel kan spelen op de formele domeinen waarop mensen effectief als gelijk beschouwd kunnen worden. Het gelijkheidsbeginsel mag niet binnendringen in de gebieden waar mensen individueel verschillend en incommensurabel zijn. Simpel gesteld: langs democratische weg kan wel een verkeersreglement worden opgesteld, dat bepaalt *op welke wijze* ik mij van het ene punt naar het andere kan begeven. Maar de democratie is onbevoegd om te bepalen naar wélke bijeenkomst ik mij dien te begeven. Welke vergadering, eredienst of meeting ik wens te bezoeken, behoort tot het domein van mijn individuele vrijheid. Democratische besluitvorming is op haar plaats op die domeinen waar afspraken nodig zijn om het bereiken van de individuele doelstellingen te bereiken. Democratie treedt buiten haar oevers vanaf het ogenblik dat zij voorkeuren of morele doelstellingen aan de individuen gaat opleggen. Dit alles betekent niet dat democratie leidt tot geestelijke versnippering of atomisering van de mensheid. Integendeel: juist doordat de individuen geestelijke ruimte en vrijheid krijgen, kunnen zij elkaar vinden. Een staat die bijvoorbeeld eist dat de burgers elkaar „respecteren," maakt daardoor juist dit respect onmogelijk, omdat authentiek respect enkel in vrijheid kan opgebracht worden. Een staat die „solidariteit" oplegt aan de burgers, verhindert daardoor juist de ware solidariteit, die enkel in vrijheid kan opbloeien.

De staat kan met andere woorden slechts democratisch zijn in de mate dat hij van het geestesleven is gescheiden. De staat moet geen opvattingen onder de burgers verspreiden, maar dient af te wachten welke ideeën vanuit de individuen toestromen ter regeling van datgene wat door zijn aard zelf gemeenschappelijk moet worden geregeld. Anderzijds dient iemand die met geestelijke zaken, met ideeënontwikkeling of debat bezig is, zich ook afzijdig te houden van de staat, in de zin dat hij niet moet proberen om de staat op één of andere manier in te schakelen voor de oplegging of de verspreiding van zijn ideeën. In de tweede brief van Paulus aan Timotheus 2,4 wordt dit idee verwoord als: „N*emo militans* D*eo implicat se negotiis saecularibus*" („een soldaat van God laat zich niet in met de zaken van het burgerlijk leven").[7]

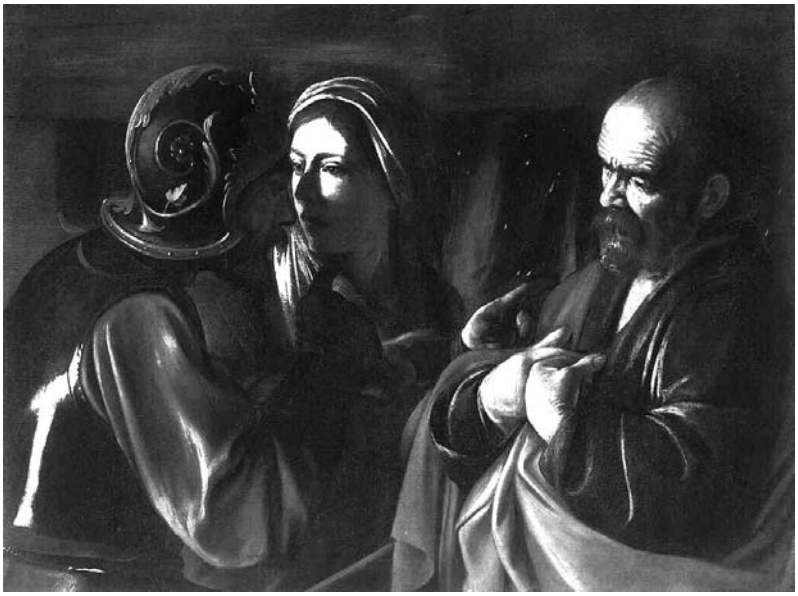
Uit het voorgaande volgt dat enkel opvattingen die daadwerkelijk het individu zijn geestelijke vrijheid gunnen, compatibel zijn met een democratische staat. Het genie van het christendom is precies hierin gelegen, dat het individu zowel in negatieve als in positieve zin deze vrijheid krijgt toebedeeld.

In negatieve zin kent het christendom aan het individu zijn geestelijke vrijheid toe door zijn principiële geweldloosheid. Het evangelie predikt volstrekte geweldloosheid. Er is nergens enige passage in het Nieuw Tes-

argument om beide dozen te nemen. Indien ik beide dozen neem, bekom ik immers altijd 10 euro extra. Wat ook de inhoud van doos 1 weze, verwerf ik altijd meer geld wanneer ik beide dozen neem. Maar in de mate dat de Grote Voorspeller effectief mijn kiesgedrag kan voorspellen, ontstaat ook een onweerlegbaar correct argument om enkel doos 1 te nemen. Indien ik enkel doos 1 neemt, heeft de Grote Voorspeller dit voorzien en de doos gevuld met 10.000 euro. Indien ik beide dozen neem, werd dit eveneens voorzien, zodat doos 1 leeg blijft en ik slechts 10 euro bekom. Beide argumenten zijn correct maar spreken elkaar tegen. Indien het denken niet contradictorisch is, moet er een onmogelijkheid schuilen in mijn uitgangspunt. Die onmogelijkheid kan alleen maar de bestaansmogelijkheid betreffen van de Grote Voorspeller. Indien de Grote Voorspeller in principe zou kunnen bestaan, kunnen situaties ontstaan waarbij het denken tot twee tegenstrijdige besluiten leidt. Omgekeerd: indien het denken, toegepast op de werkelijkheid, niet tot tegenstrijdige besluiten kan leiden, kan de Grote Voorspeller principieel niet bestaan.

[6] Het drieledig karakter van de mens werd zeer expliciet verdedigd door de kerkvader Origenes. De stellingen van Origenes werden in 543 weliswaar veroordeeld door de keizer Justinianus, maar werden nooit als ketters verklaard door een concilie. De Romeinse Catechismus van 1992 (nr.365-367) bevestigt dat de mens een tweeledig wezen is, bestaande uit lichaam en ziel. Deze catechismus verwerpt in artikel 367 het drieledig mensbeeld en verwijst daarbij naar het concilie van 869-870. De besluiten van dit

tament te vinden waarin wordt opgeroepen tot geweld tegen de aanhangers van deze of gene mening, of tegen deze of gene groep. Integendeel, men treft in het evangelie oproepen aan tot geweldloosheid die onze kracht te boven lijken te gaan. De geschiedenis van de mensheid is grotendeels een geschiedenis van geweldspiralen. Heel wat heilsleren en godsdiensten prediken geweld tegen andersdenkenden. De evangelies gaan hier tegenin.



Petrus verloochent Christus (door Caravaggio)

Maar het christendom predikt ook geestelijke vrijheid in de positieve zin. Christus spreekt zijn vertrouwen uit in het vermogen van de feilbare mensen, om in vrije gemeenschap van gelijkgezinden het hemelse, dit wil zeggen de waarheid te vinden. De sleutelpassage (in letterlijke zin!) is te vinden in Mattheus, waar Christus aan Petrus zegt: *„Gij zijt steenrots, en op deze steenrots zal ik mijn gemeenschap bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen. Ik zal u de sleutels van het Rijk der hemelen geven en wat gij op aarde zult binden, zal ook in de hemel gebonden zijn en wat gij zult ontbinden op aarde, zal ook in de hemel ontbonden zijn"* (Matt.16, 18-19).[8] Petrus is verre van een volmaakte mens. Hij is zwak en feilbaar. Hij zakt wegens gebrek aan geloof door het water en hij verloochent Christus. Hij is overmoedig en grootsprakerig. Eigenlijk is hij de Lambik van het evangelie. Maar hij vertoont een kwaliteit die doorslaggevend blijkt: ondanks zijn feilbaarheid herkent hij het goddelijke (dat blijkt uit de voorafgaande verzen, Matt.16, 15-17), en dat maakt hem tot „steenrots." Om steenrots te wezen, waarop een gemeenschap kan worden gebouwd, dient men niet volmaakt te zijn. Het volstaat dat men ondanks alle tekortkomingen een toewijding bezit tot het goddelijke. En dat goddelijke is niets anders dan de logos of de waarheid zelf. Indien deze kwaliteit voorhanden is, dan kunnen de leden van een gemeenschap volgens het evangelie wetten creëren die het hemelse weerspiegelen en die in overeenstemming zijn met de geestelijke natuur van de mens. Deze gedachte duikt wat verder in het Mattheusevangelie weer op: *„waar er twee of drie verenigd zijn in mijn naam, daar ben Ik in hun midden"* (Matt.18, 20). Men dient deze passages samen te beschouwen met wat Christus over zichzelf zegt: hij is de Waarheid (*„Ik ben de weg, de waarheid en het leven."* Johannes 14,6). Dit betekent dat mensen, hoe feilbaar ook, volgens de christelijke visie over het vermogen beschikken om in gemeenschap de waarheid te vinden, wanneer ze zich met dat doel verenigen. Hiermee is fundamenteel stelling genomen ten gunste van vertrouwen in de gemeenschap van waarheids- of logoszoekende mensen. Dit vertrouwen is een essentieel uitgangspunt voor iedere ware democratie. De heersende kaste beschikt niet over dit vertrouwen en meent dat enkel zijzelf in staat is tot behoorlijke oordeelsvorming. Daarom weigert de heersende kaste ook, ondanks alle lippendienst die aan de democratie wordt bewezen, om het bindend referendum op volksinitiatief goed te keuren. Het argument luidt steeds weer dat de burgers de democratische besluitvorming zouden misbruiken om mensenrechten te schenden en maatregelen goed te keuren die in allerlei opzichten de maatschappij ten gronde zouden richten.

Particratie als vorm van tirannie

Wij leven niet in een democratie. De omgekeerde bewering is in maatschappelijk opzicht de moeder van alle leugens. Indien deze leugen onderuit

laatste concilie werden echter in hun totaliteit ongeldig verklaard door een ander concilie, dat tien jaar later plaatsvond.
Belangwekkend is ook dat de Romeinse Catechismus in artikel 365 de theorie bevestigt, volgens dewelke de ziel de „vorm" is van het lichaam. Deze theorie heeft geen Bijbelse grondslag, maar is ontleend aan Aristoteles. Hetzelfde geldt voor de opvatting volgens dewelke de ziel van de individuele mens geschapen wordt kort na de conceptie. Origenes verdedigde tegenover deze aan Aristoteles ontleende opvatting de theorie van de wedergeboorte. Voor de tekst van de catechismus, zie de website van het Vaticaan: http://www.vatican.va/archive/FRA0013/__P1C.HTM Voor de gedachtenstrijd die rond deze thema's in het vroege christendom plaatsvond, zie: Jean-Marie Dêtré, *La réincarnation et l'occident. Tome I. De Platon à Origène*, Parijs: Triades, 2003. Ook het werk van Michel Fromaget, *L'Homme tridimensionnel: Corps-âme-esprit*, Albin Michel, 1996, is zeer belangwekkend. Wie gelooft dat dit soort antropologische disputen geen politieke relevantie hebben, vergist zich. De stelling dat de mens geen geest heeft doch enkel een ziel, leidt uiteindelijk tot een principiële gelijkschakeling van mens en dier, en tot de reductie van het menselijk individu tot een wezen dat enkel bestaat bij gratie van de groep of groepen waartoe het behoort.

[7] Deze passage was in de Middeleeuwen aanleiding voor het aanstellen van de zogenaamde *„advocati,"* buitenkerkelijke personen die de wereldse belangen van de kerkelijke instellingen moesten waarnemen. Bedienaars van



E*tienne de la* B*oétie* (1530-1563)

wordt gehaald, stort als een kaartenhuis het hele ideologische bouwwerk in elkaar, waarop de heersende kaste haar macht heeft gegrondvest.

Het werkingsmechanisme van het particratische regime verschilt niet wezenlijk van dat van dictaturen. De belangrijkste kenmerken ervan werden in kaart gebracht in de klassieke tekst van de jonge Franse student Etienne de la Boétie (1530-1563): „D*iscours de la servitude volontaire*."[9]

Etienne de la Boétie vroeg zich af hoe het mogelijk is dat zeer kleine minderheden, zoals bijvoorbeeld een koning en zijn entourage, erin slagen om hun heerschappij over een groot aantal mensen te bestendigen. Terecht merkt hij op dat er niet eens geweld nodig is om een ongewenste heerser van de macht te verdrijven: het volstaat om gewoon niet langer te gehoorzamen.[10] De ongewenste heerser kan maar in het zadel blijven zitten zolang de meeste mensen dit accepteren, zo stelt de la Boétie met verwondering vast. De machthebber stikt wanneer hij niet voortdurend de zuurstof van de gehoorzaamheid krijgt toegevoerd.

Toch is de mens van nature vrijheidslievend. Vrije mensen zullen niet spontaan kiezen voor onderwerping aan een of andere tiran. De hamvraag luidt dus: waar komt die gehoorzaamheid vandaan? Het kan niet anders of de onderworpenheid moet aangepraat zijn. De burgers gehoorzamen de tiran omdat zij geloven dat ongehoorzaamheid onmogelijk of onwenselijk is. De la Boétie vermeldt hiervoor drie mechanismen, die tesamen een uitputtende verklaring bieden voor dit merkwaardige fenomeen.

Een eerste mechanisme functioneert op positieve wijze. Mensen die leven in een tiranniek regime gaan al gauw geloven dat dit regime onmisbaar en onvermijdelijk is. Voer een parlementair regime in waarbij de wetten verplicht gemaakt worden door partijverkozenen, herhaal voortdurend dat dit systeem „een democratie" is, en na een tijd weten de meesten niet beter. Het mechanisme dat hier speelt is de *gewenning*.[11]

Een tweede mechanisme functioneert op aanvullende negatieve wijze, via distractie. De burgers krijgen *erzatz* geestelijk voedsel aangeboden van de tiran om hun aandacht bezet te houden en te vullen op een wijze die voor de tiran ongevaarlijk is. Het is het principe van de spelen: de tiran deelt douceurtjes uit, die hem geliefd en populair maken, en ervoor zorgen dat een groot deel van het publiek zich met hem en niet met zijn critici gaat identificeren.[12]

Maar deze twee instrumenten volstaan volgens de la Boétie geenszins om de tiran in het zadel te houden. Het eigenlijke geheim[13] van het machtsbehoud van de tiran schuilt in een derde techniek: de creatie, rondom de tiran, van een piramide van medeplichtigen die in afnemende mate objectief belang hebben bij de handhaving van de tirannie.[14]

De stabiliteit van de tirannie berust dus op de creatie van een sociale laag van mensen die op één of andere manier belang hebben bij de bestendiging van de tirannie. Uiteindelijk verdwijnt het belang van de individuele tiran. Er ontstaat een hiërarchisch gestructureerd kartel van mensen die voordeel puren uit het tirannieke regime en die in wezen leven op kosten van diegenen die ze ideologisch onder controle houden. Hiermee is ook de essentie van de moderne staat gekenschetst.

De la Boétie onderscheidt drie soorten tirannen: de verkozen tirannen, de tirannen wiens macht berust op wapengeweld, en de tirannen door afstamming.[15] Maar wat hij zegt, geldt voor alle types. De moderne particratische tirannie wordt evenwel gekenmerkt door bepaalde elementen, die door de la Boétie niet worden vermeld, en die als verfijningen of uitdiepingen van het tirannieke principe moeten worden beschouwd. Vooreerst is de centrale, individuele tiran grotendeels verdwenen. De moderne tirannie heeft veeleer een kartelkarakter. Weliswaar speelt de „*succession de race*" nog steeds een rol,

de kerk mochten dit niet zelf doen (zie hierover: Jean Lecomte, *L'Eveil de la démocratie à Fosses-la-Ville aux XIIIe et XIVe siècles*, 2003, p.7)

[8] Deze passage wordt traditioneel in de omgekeerde, hiërarchische zin geïnterpreteerd: Christus zou Petrus vast benoemd hebben tot leider van de christelijke gemeenschap, die dan door andere vast benoemde leiders zou moeten opgevolgd worden. Met deze opvatting werd eigenlijk een soort Romeins-keizerlijk principe in de christelijke kerk binnengevoerd. Ook in vele andere opzichten hebben zich vele niet-evangelische principes geënt op het institutionele christendom. Zo werden in naam van een tekst die alle geweld tegen anderen afwijst, steeds opnieuw gewelddadige vervolging georganiseerd (waardoor ondermeer de Zuidelijke Nederlanden onherstelbare historische schade heeft opgelopen). Het eigenlijke genie van het christendom is dan ook niet in de instituties te vinden. Net als in andere beschavingen tenderen instituties tot machtsuitoefening en onderdrukking. Maar één element was anders in de Europese beschaving: in haar hart bevond zich geen religieuze tekst of religieuze boodschap die als ideologische ondersteuning voor die machtsuitoefening en onderdrukking kon worden gebruikt. Integendeel, steeds weer wekte deze tekst en deze boodschap wakkerheid voor het onterecht en verwerpelijk karakter van geweld en vervolging. Het kwade gebeurde in de Europese beschaving niet dankzij, maar ondanks de centrale tekst. En daardoor kon precies in deze christelijke beschaving het concept van de individuele vrijheid en verantwoordelijkheid wortel schieten, kon het ideaal van het vrije spreekrecht, van de

zoals in onze regering bijvoorbeeld door excellenties als Van den Bossche en Tobback wordt geïllustreerd. Maar in wezen is het systeem een soort kartel dat in een merkwaardige symbiose leeft met de samenleving: voortdurend worden individuen, die bereid zijn om het spel mee te spelen en hiertoe de nodige talenten bezitten, uit de samenleving gerecruteerd. Daardoor krijgt de tirannie continu nieuw bloed en talent aangevoerd, wat voor haar voortbestaan uiterst bevorderlijk is. Specifiek voor het particratische regime is verder dat voortdurend en systematisch geselecteerd wordt op de bekwaamheid om ideologische controle en misleiding te realiseren. Dit geschiedt via de verkiezingen die een handig mechanisme bieden om min of meer automatisch en zonder teveel interne conflicten diegenen uit te wieden die minder bekwaam blijken om het kiespubliek ideologisch en mediamiek in te pakken. De meest efficiënte ideologen kunnen zich hierdoor vlot naar de top van de tirannieke piramide toewerken, wat de stabiliteit van het systeem aanzienlijk verhoogt.



Voer een parlementair regime in waarbij de wetten verplicht gemaakt worden door partijverkozenen, herhaal voortdurend dat dit systeem „een democratie" is, en na een tijd weten de mensen niet beter.

De moderne tirannie heeft nog een ander belangrijk kenmerk dat haar onderscheidt van de tirannieën tot pakweg half de twintigste eeuw: de moderne tirannie ontwikkelt luchtwortels tot in het anonieme, bovennationale niveau, dat zich volkomen aan het gezichtsveld en het bereik van het gemeen onttrekt. De nationale tirannieën dragen sinds enkele decennia, via het sluiten van internationale verdragen en de overdracht van bevoegdheden, voortdurend nationale soevereiniteit over naar een reeks van bovennationale instanties. De toppolitici ziet men dan ook doorstromen naar dit bovennationaal machtsniveau dat naar het publiek toe wordt voorgesteld als een soort morele autoriteit. Men leest in de pers bijvoorbeeld vaak dat België een „slechte leerling" of „goede leerling" is in deze of gene internationale klas. Dit soort beeldspraak, waarin niet alleen de burgers zelf maar zelfs hun zogenaamde verkozenen tot een soort kleuters worden gedegradeerd, is niet toevallig maar drukt een diepe realiteit uit. „Ons land" bestaat eigenlijk niet meer. De nationale politici, laat staan de burgers, zijn bijvoorbeeld in wezen de controle kwijtgespeeld over cruciale aangelegenheden als migratie, landsverdediging of monetaire politiek.

Binnen de tirannieke piramide die zich thans uitkristalliseert op mondiaal niveau functioneert meer dan ooit het mechanisme dat we kunnen karakteriseren als de „selectie van de slechtsten:" diegenen die het minst bezwaar maken tegen de tirannie, en het minst scrupules voelen om het spel mee te spelen, zullen zich selectief gaan nestelen in de machtspiramide.[16] Maar bovendien haalt het systeem ook het slechtste uit de individuen naar boven: ze moeten zich immers actief richten op de belangen van de tiran. Van diegenen die zich in de piramide rondom de tiran hebben genesteld, wordt niet enkel uiterlijke gehoorzaamheid verwacht, maar tevens innerlijke identificatie. Ze moeten de tiran niet enkel gehoorzamen, ze moeten hem *respecteren*. Ze moeten leren denken zoals de tiran denkt en ze moeten leren om zijn wensen te voorkomen.[17] Met andere woorden: ze moeten de macht aanbidden en hiertoe de soevereine menselijke geest verloochenen die in hen sluimert. Een bekende evangelische passage, de bekoring van Christus door de duivel, illustreert zonder omwegen waarover het gaat: „*Daarop voerde de duivel Hem omhoog en toonde Hem in een oogwenk alle koninkrijken der wereld, en de duivel sprak tot Hem: 'Heel dat machtsgebied met zijn heerlijkheid zal ik U geven, want het is mij in handen gesteld en ik geef het aan wie ik wil. Als Gij dus in aanbidding voor mij neervalt, zal het in zijn geheel van U zijn. Toen antwoordde Jezus hem: 'Er staat geschreven: De Heer uw God zult Gij aanbidden en Hem alleen dienen' "* (Luc.4, 5-7). In wezen is de particratische staat gebaseerd op de aanbidding van onterechte macht. En het beste dynamiet, om het systeem op te blazen, is het stopzetten van deze

vrije wetenschapsbeoefening, en van de democratie ontstaan. Hierdoor verschilt de christelijke Europese cultuur fundamenteel van bijvoorbeeld de islamitische cultuur, of van de globalistische en destructieve anti-cultuur die domineert bij de politieke kaste. Het proces van de Verlichting is in wezen een vrucht van het christelijk element in de Europese beschaving. Dit proces heeft zich echter slechts onvolmaakt en zeer vervormd kunnen doorzetten doordat de kerk als instituut te veel niet-christelijke elementen had opgenomen om als bedding voor de Verlichting te kunnen fungeren.

Heel wat politici negeren dit specifiek karakter van de Europese christelijke cultuur en stellen zonder meer, dat alle culturen gelijkwaardig zijn (zie bv. Pieter De Crem in *De Morgen*, 9 okt. 2004). Kardinaal Danneels nuanceerde al wat meer, toen hij onlangs stelde: „In een eengemaakt Europa is alleen plaats voor de islam, als die, net zoals destijds het christendom, een soort Franse Revolutie doormaakt" (*De Standaard*, 24 sep. 2004). Maar ook deze uitspraak is (in de gunstige veronderstelling dat Danneels met „een soort Franse revolutie" eigenlijk „een soort Verlichting" bedoelt) uiteindelijk naast de kwestie. Terwijl de evangelies expliciet geweldloosheid voorstaan en nergens ook maar in de verste verte oproepen tot geweld tegen andersdenkenden, bevat de Koran juist expliciete oproepen tot bruut geweld tegen ongelovigen, vrouwen en andere groepen. De politieke kaste stelt alles in het werk om dit elementaire en cruciale verschil te verdoezelen. De meest populaire truk is om naar geweld in de Bijbel te verwijzen („Als je de koran of de bijbel letterlijk opvat, dan staan er meer schendingen tegen de mensenrechten in dan in het

machtsverering, en van de erkenning van de waarheid – niet in abstracte of formele zin doch in de wezenlijke, levende, reële betekenis – als enige vereringswaardige god. Want *„...de waarheid zal u vrij maken"* (Joh.8,32).

Democratie en secessie

Onze gedegenereerde particratische staat is – zoals alle staten tot nu toe – in laatste instantie gebaseerd op geweld. Onder het fundament van iedere oude staat liggen ontelbaar vele, vergeten lijken. De oude staat is altijd een witgekalkt graf. Hij is niet op vrije overeenkomst tussen vrije mensen gebaseerd, maar op meer of minder verhulde dwang. Dwang die begon met geweld, revolutie, vervolging en moord. Dwang die voortduurt, onder alle mogelijke gedaanten.

De hamvraag luidt: hoe kan de samenleving zo gestructureerd worden dat de relatie tussen individu en staat de vorm aanneemt van een vrij gesloten sociaal contract?

De vrije staat kan alleen maar gebaseerd zijn op daadwerkelijke vrije keuze van mensen voor elkaar, en voor een gemeenschap die stoelt op een gedeelde visie en een gedeelde overtuiging. Dit vereist de mogelijkheid tot secessie. Gelijkgezinde geesten moeten zich kunnen afscheiden en zich hergroeperen rond gemeenschappelijke opvattingen en doelen.

De macht die de staat uitoefent over de individuen wordt doorgaans verantwoord door te verwijzen naar één of ander impliciet „sociaal contract." Maar heeft dit wel betekenis? Een contract is per definitie een overeenkomst die vrij en volbewust wordt afgesloten. Uiteraard hebben de individuele bewoners van een land zoals België helemaal geen „sociaal contract" afgesloten met elkaar of met de Belgische staat. In laatste analyse ondergaan de burgers gewoon het geweld dat uitgaat van de staat en van de kaste die het staatsapparaat in handen heeft. De Belgische burger betaalt bijvoorbeeld zijn belastingen niet op basis van een vrij gesloten overeenkomst, maar onder druk van dreigende confiscatie en politiegeweld. De hamvraag luidt dus: hoe kan de samenleving op een zodanige wijze zijn gestructureerd dat de relatie tussen het individu en de democratische staat inderdaad de vorm aanneemt van een vrij gesloten sociaal contract?

Een democratisch staatsbestel dat de burgers de mogelijkheid biedt tot soevereine besluitvorming, is zeker een noodzakelijke voorwaarde. Maar dit volstaat nog niet. Ook een democratische meerderheid is niet gerechtigd, om ongewenste „sociale contracten" op te leggen aan een minderheid. Om te vermijden dat dit gebeurt, dient aan twee bijkomende voorwaarden te worden voldaan. Vooreerst moet de staat <u>minimaal</u> zijn. Dit betekent dat de staat zich niet moet bemoeien met aangelegenheden die niet door hun aard zelf om een gemeenschappelijke regeling vragen. De burgers dienen met andere woorden ten opzichte van de gehypertrofieerde staat toegang te hebben tot het <u>recht op institutionele secessie</u>. En ten tweede moeten de burgers, complementair hiermee, over een reëel <u>recht op territoriale secessie</u> beschikken. Ze moeten kunnen breken met een staatsbestel waarmee ze het oneens zijn. Enkel indien aan deze voorwaarden voldaan is, kan van een reëel (want in vrijheid afgesloten) „sociaal contract" sprake zijn.

Om van het huidige bevoogdende systeem over te stappen naar een efficiënte en menswaardige maatschappelijke orde, waarbij de staat zich enkel met zijn kerntaken bezighoudt, zou men zoveel mogelijk <u>recht op institutionele secessie</u> moeten invoeren. De particratische staat regelt immers zeer veel aangelegenheden die beter door individuen of gemeenschappen zelf in handen worden genomen. De staatsinterventie gaat vaak met enorme verborgen kosten gepaard, die niet meer worden opgemerkt doordat iedereen in het systeem is opgenomen en vergelijkingen met alternatieven onmogelijk worden.

Onderwijs is een goed voorbeeld. Omdat bijna alle kinderen tussen hun zes en achttien jaar schoollopen, gaan vele mensen denken dat zonder scholen

zeventigpuntenplan van het Vlaams Blok," aldus VLD-voorzitter Bart Somers in *De Morgen*, 11 okt. 2004). Maar deze Bijbel omvat zowel niet-christelijke als christelijke teksten. De Tora bevat inderdaad talloze oproepen tot (vooral etnisch) geweld, maar het Nieuw Testament breekt precies hiermee op de meest radicale manier.

[9] Etienne de la Boétie (1530-1563), *Discours de servitude volontaire*. Zie: www.forget-me.net/LaBoetie/servitude.pdf
Zie ook het belangrijke essay van Murray Rothbard hierover: *„The politics of obedience. The political thought of Etienne de la Boétie,"* te vinden op: http://www.lewrockwell.com/rothbard/rothbard29.html

[10] Enkele citaten uit de *„Discours"*: *„Or ce tyran seul, il n'est pas besoin de le combattre, ni de l'abattre. Il est défait de lui-même, pourvu que le pays ne consente point à sa servitude. Il ne s'agit pas de lui ôter quelque chose, mais de ne rien lui donner. Pas besoin que le pays se mette en peine de faire rien pour soi, pourvu qu'il ne fasse rien contre soi. Ce sont donc les peuples eux-mêmes qui se laissent, ou plutôt qui se font malmener, puisqu'ils en seraient quittes en cessant de servir [...] Soyez résolus de ne servir plus, et vous serez libres [...] Ils ne sont grands que parce que nous sommes à genou."*

[11] *„... la première raison pour laquelle les hommes servent volontairement, c'est qu'ils naissent serfs et qu'ils sont élevés comme tels."*

niet geleerd kan worden. In werkelijkheid zouden zeer vele kinderen veel efficiënter en aangenamer kunnen leren zonder school. In de Verenigde Staten, waar ruim een miljoen kinderen thuisleren, blijken *„homeschoolers"* tegen het einde van hun middelbaar een gemiddelde leervoorsprong te hebben opgebouwd van meerdere jaren. De betrokken kinderen hebben daarvoor dagelijks slechts een fractie nodig van de tijd, die schoollopers moeten besteden aan verplaatsing, het uitzitten van de lessen, en aan huiswerken allerhande. Bovendien kost het thuisleren slechts een klein deel van het enorme bedrag dat de staat per kind en per jaar uitgeeft aan het onderwijs dat zich onder zijn controle bevindt.[18]



De Amish. Ze willen geen auto's, maar ook geen sociale zekerheid.

Hoe kunnen we overgaan van het huidige kindvijandige systeem naar een menswaardige vorm van leren? Het antwoord luidt: de burgers moeten de mogelijkheid krijgen om onder gelijke voorwaarden uit het staatsgecontroleerd systeem te stappen.[19] Momenteel belemmert de particratische staat via financiële discriminatie in sterke mate het thuisonderwijs. Gezinnen die voor secessie ten opzichte van het onderwijs kiezen, zouden over gelijke financiële middelen moeten beschikken. Ze zouden vrijgesteld moeten worden van het deel van de belastingen dat besteed wordt aan onderwijs. Of ze zouden het geld, dat andere gezinnen terugkrijgen via de subsidies aan de door hen gekozen school, direct moeten ontvangen, bijvoorbeeld trapsgewijs naarmate de kinderen hun examens afleggen bij een centrale examencommissie (dus 36.000 euro voor een kind dat zijn examens middelbaar onderwijs volledig heeft afgelegd). Wanneer zo'n mogelijkheid tot institutionele secessie wordt geboden, kan eerlijke concurrentie optreden tussen onderwijs dat door de gezinnen wordt georganiseerd en staatsgecontroleerd onderwijs in massascholen. De burgers kunnen zich dan een objectief oordeel vormen over de efficiëntie van beide systemen.

Of beschouw de sociale zekerheid. In 1955 werd de Amerikaanse *„old age, survivors and disability insurance"* (OASI) uitgebreid tot de landbouwsector. Dit betekende dat ook de Amish moesten toetreden. De Amish-gemeenschap wilde hiervan niet weten, omdat de opgelegde afhankelijkheid ten overstaan van de staat hun gemeenschap zou vernietigen.[20] Een Amish formuleerde dit aldus (in *Reader's Digest*, november 1962): *„Allowing our members to shift their interdependence on each other to dependence upon any outside source would inevitably lead to the breakup of our order."* De Amish formuleerden in een petitie de redenen waarom ze een staatsgecontroleerde sociale zekerheid verwierpen: *„It has been our Christian concern from birth of our church group to supply those of our group who have a need, financial or otherwise* [...] *Our faith has always been sufficient to meet the needs as they come about, and we feel the present* OASI *is an infringement on our responsibilities."* In het hedendaagse socio-psychologische jargon: de Amish voorzagen dat de staatsgecontroleerde sociale zekerheid zou leiden tot een vernietiging van het aanzienlijke sociaal kapitaal waarover hun gemeenschap beschikt. De interne motivatie, wortelend in hun religieuze overtuiging, zou verdrongen

[12] *„Le théâtre, les jeux, les farces, les spectacles, les gladiateurs, les bêtes curieuses, les médailles, les tableaux et autres drogues de cette espèce étaient pour les peuples anciens les appâts de la servitude, le prix de leur liberté ravie, les outils de la tyrannie. Ce moyen, cette pratique, ces allèchements étaient ceux qu'employaient les anciens tyrans pour endormir leurs sujets sous le joug."*

[13] *„... le ressort et le secret de la domination, le soutien et le fondement de toute tyrannie."*

[14] *„Il en a toujours été ainsi: cinq ou six ont eu l'oreille du tyran et s'en sont approchés d'eux-mêmes, ou bien ils ont été appelés par lui pour être complices de ses cruautés, les compagnons de ses plaisirs, les maquereaux de ses voluptés et les bénéficiaires de ses rapines. [...] Ces six en ont sous eux six cents, qu'ils corrompent autant qu'ils ont corrompu le tyran. Ces six cents en tiennent sous leur dépendance six mille, qu'ils élèvent en dignité [...] Grande est la série de ceux qui les suivent. Et qui voudra en dévider le fil verra que, non pas six mille, mais cent mille et des millions tiennent au tyran par cette chaîne ininterropu qui les soude et les attache à lui [...] En somme, par les gains et les faveurs qu'on reçoit des tyrans, on en arrive à ce point qu'ils se trouvent presque aussi nombreux, ceux auxquelles la tyrannie profite, que ceux auxquels la liberté plairait."*

[15] *„Il y a trois sortes de tyrans. Les uns règnent par l'élection du peuple, les autres par la force des armes, les derniers par succession de race."* We zouden kunnen zeggen

worden door bureaucratische staatsdwang. De Amish wezen op hun christelijke overtuiging als bron van hun verzet: *„Wie niet zorgt voor de eigen familie en zelfs niet voor het eigen gezin, heeft het geloof verloochend en is erger dan een ongelovige"* (1 Timoteüs 5, 8). De Amish argumenteerden dat zij altijd op een efficiënte manier voor de eigen behoeftigen, zieken en ouderen gezorgd hadden en dat zij van de staatsgecontroleerde sociale zekerheid niets wensten te krijgen en daarom ook niet wensten bij te dragen. Tegen dit argument, dat in de jaren zestig in de Amerikaanse pers breed werd uitgesmeerd, bleek uiteindelijk geen kruid gewassen en de Amish kregen, toen de *„Medicare Bill"* in 1965 door het congres werd goedgekeurd, de door hen geëiste secessie ten overstaan van de Amerikaanse sociale zekerheid. Tot op heden betalen de Amish geen bijdragen voor de sociale zekerheid. Zij behouden hun sociale zelfstandigheid en zijn ook beschermd tegen de grootschalige plundering die zo'n opgelegd stelsel van sociale zekerheid onvermijdelijk meebrengt.

Territoriale secessie is net zo goed mogelijk op kleinere schaal.

Het voorbeeld van de Amish (die ook het staatsgecontroleerd onderwijs verwerpen) toont aan dat secessie ten opzichte van het systeem van sociale zekerheid helemaal geen utopie hoeft te zijn. Geen wonder dat in België de radicaal geweldloze Amish terecht kwamen op de lijst van de gevaarlijke sekten (terwijl een gewelddadige religie als de islam door de particratische staat wordt erkend, beschermd en betaald).

Door de toepassing van het recht op institutionele secessie zouden de burgers de mogelijkheid krijgen om stap voor stap, op basis van maatschappelijk opgedane ervaring, de staat te ontdoen van zijn gigantische uitwassen.

Daarnaast moeten burgers ook de mogelijkheid hebben om zich los te maken van een staatsbestel als zodanig. Dit impliceert normaliter ook territoriale secessie. Dit is een munt met twee zijden: de burgers kunnen stemmen met hun voeten en afscheid nemen van het ongewenste staatsbestel door elders te gaan wonen. Of bewoners van een gebied kunnen, als het ware met het territorium onder de arm, zich afscheuren van het ongewenste staatsverband. Men denkt in dit laatste geval gemakkelijk aan grotere entiteiten, zoals de opsplitsing van Tsjechoslovakije. Maar territoriale secessie is net zo goed mogelijk op kleinere schaal. De uittreding van de Zwitserse Jura uit het kanton Bern is een interessant voorbeeld. De secessie van het Franstalige en grotendeels katholieke Jura-gebied werd beslist via een referendum in 1974. Maar dit betekende nog niet het einde van de opsplitsing. Het zuiden van het Jura-gebied, waar veel Duitstaligen en protestanten woonden, wilde zich op zijn beurt afscheuren van het nieuwe Jura-kanton en naar Bern terugkeren. Ook dit werd beslist via een referendum, dat in 1975 plaatsvond. Nadien vonden nog allerhande wijzigingen plaats waarbij afzonderlijke gemeentes van het ene kanton naar het andere overstapten. Zo besloot Vellerat (70 inwoners) in 1995 om zich van Bern af te scheiden en bij het kanton Jura aan te sluiten. Ook overstappen naar andere kantons komen voor. Het dorpje Laufenthal bijvoorbeeld, stapte in 1989 van het kanton Bern over naar het kanton Basel-Land. Vanzelfsprekend geschieden deze territoriale secessies langs direct-democratische weg, per referendum. Zelfs het idee dat individuele families zich met hun huis en grond afscheuren van een gemeente moet niet *a priori* worden afgewezen.[21]

Merkwaardig genoeg wordt dit recht op territoriale secessie in sommige gevallen als vanzelfsprekend aanvaard, terwijl het op andere gebieden als immoreel en onrealistisch wordt afgewezen. Iedereen aanvaardt bijvoorbeeld dat de voormalige kolonies recht hadden op onafhankelijkheid. De Afrikaanse kolonies van landen als Groot-Brittannië, Frankrijk of België hadden het volste recht op afscheiding van het „moederland." Dit geldt ook voor „binnenlandse kolonies." De Sovjet-Unie viel terecht uit elkaar, want de staten die zich ruim tien jaar geleden losmaakten van het „moederland" waren in de

dat met de opkomst van de mondiale machtspiramide een nieuw, onzichtbaar type tiran optreedt: het boosaardige en totalitaire als zodanig, waarop het denken van machthebbers zich oriënteert en dat poseert als universele, door de elite gepredikte en door de staatsmacht opgelegde „ethiek."

[16] *„Dès qu'un roi s'est déclaré tyran, tout le mauvais, toute la lie du royaume [...] ceux qui sont possédés d'une ambition ardente et d'une avidité notable se groupent autour de lui et le soutiennent pour avoir part au butin et pour être, sous le grand tyran, autant de petits tyranneaux."*

[17] *„Le laboureur et l'artisan, pour asservis qu'ils soient, en sont quittes en obéissant; mais le tyran voit ceux l'entourent coquinant en mendiant sa faveur. Il ne faut pas seulement qu'ils fassent ce qu'il ordonne, mais aussi qu'ils pensent ce qu'il veut et souvent même, pour le satisfaire, qu'ils préviennent ses propres désirs."*

[18] Over de effectiviteit van thuisonderwijs, zie: http://forum.politics.be/showthread.php?t=1529 http://www.sco-kohnstamminstituut.uva.nl/pdf/effectiviteit.pdf

[19] Momenteel worden gezinnen die hun kinderen thuis opvoeden financieel zwaar benadeeld. Via de fiscaliteit moeten zij blijven bijdragen tot de opvoeding van de kinderen die door hun ouders wel naar school worden gezonden. Thuislerende kinderen die leermoeilijkheden vertonen en op hun achttiende jaar nog geen middelbaar

De mens die zich niet kan afscheiden, is in feite gedegradeerd tot het bezit van één of ander machtsapparaat of één of andere elite.

meeste gevallen niets anders dan veroverde wingewesten. Ook het huidige Rusland omvat nog een reeks binnenlandse kolonies, zoals Tsjetsjenië, die ten onrechte worden bezet. Het wordt hoog tijd om op dit domein consequente gedachten te ontwikkelen. Wat is een „binnenlandse kolonie" en wat niet? Er is maar één criterium: de vrij uitgesproken wil van de bewoners. Indien de bewoners van een gebied zich willen afscheiden, dan moet dit kunnen; want de staat moet er voor de mensen zijn en de mensen niet voor de staat.

Ludwig von Mises formuleerde dit simpele principe als volgt: „*To the princely principle of subjecting just as much land as obtainable to one's rule, the doctrine of freedom opposes the principle of the right of self-determination of peoples, which follows necessarily from the principle of the rights of man. No people and no part of a people shall be held against its will in a political association that it does not want.*" (Mises, *Nation, state and Economy*, pp.34-35). In *Liberalism* (pp.109-110) stelt von Mises, dat het hier niet gaat om „nationaal zelfbeschikkingsrecht," maar om zelfbeschikkingsrecht van de inwoners van een gegeven gebied: „*To call this right of self-determination the 'right of self-determination of nations' is to misunderstand it. It is not the right of self-determination of a delimited national unit, but the right of the inhabitants of every territory to decide on the state to which they wish to belong* [...] *The right of self-determination in regard to the question of membership in a state thus means: whenever the inhabitants of a particular territory, whether it be a single village, a whole district, or a series of adjacent districts make it known, by a freely conducted plebiscite, that they no longer wish to remain united to the state to which they belong at the time, but wish either to form an independent state or to attach themselves to some other state, their wishes are to be respected and complied with.* [...] *If it were in any way possible to grant this right of self-determination to every individual person, it would have to be done. This is impracticable only because of compelling technical considerations, which make it necessary that the right of self-determination be restricted to the will of the majority of the inhabitants of areas large enough to count as territorial units in the administration of the country.*" Op het einde van deze passage wijst von Mises op een belangrijk feit, namelijk dat het principe van territoriale secessie wel kan doorgetrokken worden tot op laat ons zeggen het gemeentelijk niveau, maar niet tot op het individuele niveau omdat het rechtsgebied dat met de staat samenhangt aan een territorium is gebonden.

Von Mises levert op dit punt geen bevredigende oplossing, terwijl die nochtans voorhanden is. De individuele burgers kunnen, precies omdat ze niet aan een territorium zijn gebonden, stemmen met hun voeten. Indien een groot aantal kleine vrijstaten voorhanden is, ieder met eigen wetten en bepalingen, dan kunnen burgers die het niet eens zijn met de meerderheid van hun landgenoten, zich aanbieden voor burgerschap in een andere vrijstaat. De vrijstaten komen hierdoor met elkaar in concurrentie. Een gevolg hiervan ziet men in Zwitserland, waar kantons met betere democratische regeling meer aantrekkingskracht uitoefenen op kandidaat-bewoners, wat bijvoorbeeld blijkt uit de hogere grondprijzen in die kantons. Maar anderzijds zullen kandidaat-burgers die meer te bieden hebben, ook meer kans maken om door de gemeentenaren van de gewenste gemeente te worden aanvaard. Secessie spoort dus zowel gemeenten als individuen aan, om het beste van zichzelf te geven en om mogelijkheden en talenten maximaal te ontwikkelen. Daarnaast laat territoriale secessie ook toe dat mensen die één of andere vorm van maatschappelijke orde voorstaan, zich afscheiden om volgens hun doelstellingen en principes te leven.

De fundamentele motivatie voor het recht op secessie is gelegen in het geestelijke karakter van de individuele mens. In de mate dat de mens niet over recht op secessie beschikt, kan hij zich niet manifesteren als vrije geest die op soevereine wijze, als individuele verschijningsvorm van het morele in de wereld, deze wereld hervormt. De mens die zich niet kan afscheiden, is in feite gekooid en is gedegradeerd tot het bezit van één of ander machtsapparaat of één of andere elite. Voor diegenen die het geestelijk potentieel

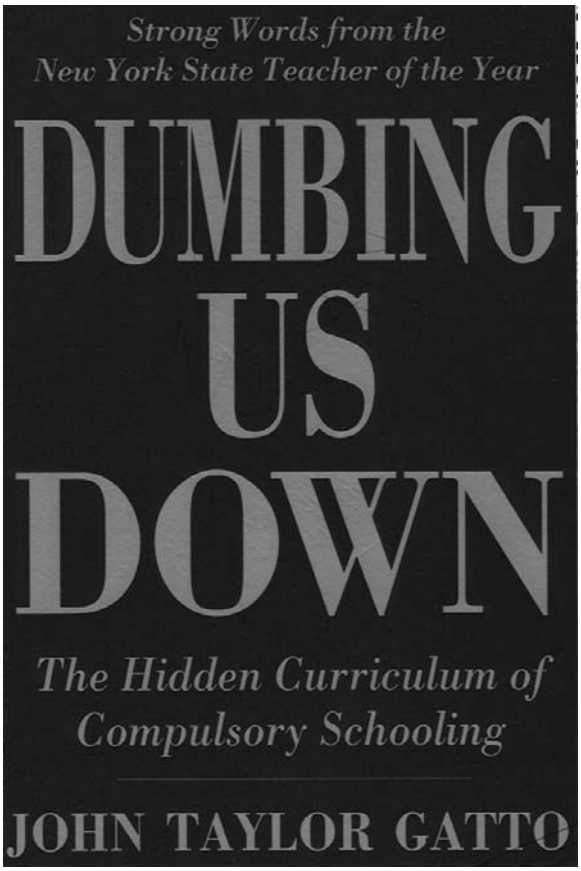
diploma haalden, verliezen hun kindergeld en kunnen ook niet terecht in het systeem van werkloosheidsuitkering. Het gaat hier om grote bedragen, want een scholier in het middelbaar onderwijs kost aan de belastingbetaler ruim 6.000 euro per kind en per jaar.

[20] Over de Amish, zie: http://www.amishnews.com/amisharticles/amishss.htm

[21] In de Amerikaanse staat Michigan kunnen inwoners van een gemeente zich afscheuren om aan te sluiten bij een andere gemeente die naar hun gevoel de burgerbelangen beter behartigt. Een voorbeeld is dat van het gezin van de Amerikaanse Cheryl Perry die in het kleine dorpje Omer woonde. Zij diende jaarlijks een gemeentelijke belasting te betalen voor de watervoorziening, hoewel de gemeente weigerde om de waterleiding door te trekken tot haar huis. De familie had dan maar een eigen waterput geboord, maar de gemeente bleef toch geld eisen voor niet geleverd water. „*Why keep paying for things we don't get?*" vroeg de familie zich af. Dat is inderdaad een vraag, die aan het adres van de gehypertrofieerde particratische staat veel meer zou moeten gesteld worden. Het argument van Cheryl Perry was simpel genoeg: „*I don't feel I should have to pay because I don't get the water.*" Daartegen kon de gemeente geen enkel valabel argument inbrengen. De familie won het referendum en kon, compleet met de grond die ze bezaten, zich afscheuren van het inhalige Omer en aansluiten bij de naburige gemeente Arenac, waar geen vergelijkbare belasting bestond. Een voorbeeld dat heel wat andere burgers aan het denken zette.
http://abcnews.go.com/sections/wnt/DailyNews/family_secede021213.html
http://www.thehollandsentinel.net/stories/112702/new_112702023.shtml
http://cbs2.com/water/watercooler_story_331080634.htm

van de individuele mens ontkennen, voor diegenen met andere woorden die het drieledig karakter afwijzen van het verschijnsel mens, is dit natuurlijk geen probleem. Maar wie erkent dat de individuele mens aanleg tot vrijheid en tot maatschappelijke scheppingskracht in zich draagt, kan niet anders dan besluiten dat de mens zijn verhouding tot de staat zelf vorm moet kunnen geven.

Secessie volgens politieke en maatschappelijke voorkeuren werd door John Taylor Gatto, een van de pioniers van de homeschoolingsbeweging in de Verenigde Staten, het „congregationele principe" genoemd. Het gaat hier om een maatschappelijke visie die in alle opzichten diametraal tegengesteld is aan de politiek-correcte ideologie: streven naar een zeer groot aantal kleine staten, en niet naar één mondiale superstaat; en streven naar de mogelijkheid tot scheiding tussen mensen, die volgens verschillende principes willen leven en niet naar een „multiculturele samenleving." In zo'n constellatie is het wel degelijk mogelijk dat het „sociaal contract" waarop de staat geacht wordt te berusten niet langer een leugenachtige fictie blijft, maar levende realiteit wordt. De nieuwe burger van een vrijstaat, die hem in zijn rangen opneemt, sluit wel degelijk een plechtig wederzijds contract af met zijn medeburgers. Het principe van secessie op geestelijke gronden werd volgens het evangelie door Christus zeer duidelijk gesteld toen hij zijn apostelen uitzond. Nergens is sprake van het uitoefenen van enige dwang, of het nastreven van vervolging of onderwerping van ongelovigen of andersdenkenden. Maar er is wel sprake van een gemeenschap die welbewust opteert voor secessie: *„Wanneer uw broeder gezondigd heeft, wijs hem dan onder vier ogen terecht. Luistert hij naar u, dan hebt ge uw broeder gewonnen. Maar luistert hij niet, haal er dan nog een of twee personen bij, opdat alles beruste op de verklaring van twee of drie getuigen. Als hij naar hen niet wil luisteren, leg het dan voor aan de Gemeenschap. Wil hij ook naar de Gemeenschap niet luisteren, beschouw hem dan als een heiden of een tollenaar"* (Matt.18, 15-17). Vereniging van mensen die eenzelfde levensbeschouwing en ideaal nastreven, liefdevolle vrijwillige (geen afgedwongen) zorg voor de andere (zonder uitzondering), en geweldloze doch kordate secessie ten opzichte van diegenen die daar tegenin gaan, vormt de kern van de christelijke benadering. Wanneer geen geestelijke eenheid te vinden is, schudde men het stof van zijn voeten: *„Als gij in een stad of een dorp komt, onderzoekt dan wie waard is u te ontvangen, en verblijft daar tot gij weer vertrekt. Wanneer ge dat huis binnentreedt, brengt dan uw vredesgroet; en wanneer die het waard is, moge vrede over dat huis komen, maar wanneer die het niet waard is, dan kere uw vrede tot u terug. Als men u ergens niet ontvangt en niet naar uw woorden luistert, verlaat dan dat huis of die stad en schudt het stof van uw voeten. Voorwaar, Ik zeg u: op de oordeelsdag zal het voor het land van Sodom en Gomorra draaglijker zijn dan voor die stad"* (Matt. 10,11-15). Het hoeft geen betoog dat deze instelling diametraal staat tegenover het valse ideaal van het zogenaamde „multiculturele samenleven" (en de daarmee gepaard gaande gedwongen „verrijking") dat door de globale machthebbers, met steeds meer arrogantie en bruut geweld, ongevraagd aan ons wordt opgelegd.



Jos Verhulst*

* Dr. Jos Verhulst is astrofysicus en publicist.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



HET PANTURKISCHE GEVAAR

Dr. *Alexandra* COLEN: **Gewichtige kwesties** 2

Nr. 18

Driemaandelijks: januari – februari – maart 2005

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu

Gewichtige kwesties

Het debat over de toetreding van Turkije tot de Europese Unie verdeelt de conservatief-liberale geledingen. Onze vriend, het Britse Euro-parlementslid Daniel Hannan, schreef onlangs in zijn nieuwsbrief dat hij er eerder toe neigt een standpunt in te nemen ten voordele van Turkse toetreding omdat Europa er uitdrukkelijk voor gekozen heeft om geen cultureel concept te zijn. Ook wij betreuren de beslissing om Europa niet te beschouwen als een culturele traditie geworteld in de christelijke beschaving. Een gevolg hiervan is dat een valabel argument om Turkije's toetreding tot de EU te weigeren uit handen werd gegeven. Toch zijn er nog redenen om te waarschuwen. **André Monteyne** wijst er in dit nummer op dat de keuze voor Turkije vanuit een geopolitieke context geïnterpreteerd moet worden als een keuze tegen Rusland. Turkije heeft immers een Centraal-Aziatische politiek-strategische agenda. Men mag de consequenties daarvan niet over het hoofd zien.

Ons tweede artikel behandelt een even gewichtige kwestie. Met de stelling dat de vrije meningsuiting vandaag wordt bedreigd, trapt men een open deur in. **Dr. Jos Verhulst** wijst er echter op dat ook in het debat over dit thema wezenlijke zaken over het hoofd worden gezien. Vrijheid van meningsuiting is een recht dat ten diepste te maken heeft met de mensvisie die men heeft. De dominerende intellectuele klasse in het geseculariseerde en materialistische Westen beschouwt de mens vandaag nog slechts als "een brok chemie," met als gevolg dat deze klasse het recht van het individu om "baas in eigen hoofd" te zijn niet langer erkent. Meer zelfs, dit recht wordt doelbewust beknot omdat zulke beknotting binnen het nieuwe mensbeeld past.

Eind dit jaar publiceert **Pieter-Jan Verstraete** zijn langverwachte biografie van Hendrik Elias, de leider van het Vlaams Nationaal Verbond van 1942 tot 1945. Secessie brengt een voorpublicatie uit dit boek. Toen Elias na de oorlog in de gevangenis zat, oefende hij een grote invloed uit op zijn advocaat Frans Van der Elst, de latere voorzitter van de Volksunie, die hij aanmoedigde een nieuwe Vlaams-nationale partij op te richten. Volgens Elias (en Van der Elst) was het nationalisme een ideologie zoals de christen-democratie, het socialisme of het liberalisme. Het is een stelling die binnen het Vlaams-nationalisme de voorbije honderd jaar altijd dominant is geweest (al deel ik ze persoonlijk niet – beïnvloed door mijn opvoeding in Ierland waar vaderlandsliefde als een deugd wordt beschouwd eerder dan een ideologie).

Dirk Crols trekt de opvallende historische parallel tussen de strijd tegen het Vlaams Blok/Belang en de manier waarop het regime honderd jaar geleden de socialistische beweging poogde te neutraliseren. Sommige teksten zijn na meer dan een eeuw nog altijd brandend actueel. Toch zijn er ook opvallende verschillen, al is kroonprins Philippe niet wijs genoeg om de lessen uit het verleden te trekken.

Alexandra Colen*

www.secessie.nu

[1] "The EU has always defined itself geographically rather than culturally: that is why we are expected to sit alongside Greece and Slovenia, but not Canada or New Zealand. It cannot now have it both ways. The Eastern frontiers of Europe are the Urals, the Caucasus and the Bosphorus. This being so, not only Turkey, but Armenia, Azerbaijan and even Kazakhstan qualify. It seems to me that an EU that comprised all these countries, as well as Russia, could not be a superstate. Indeed, it would hardly be the EU at all, but a loose association of states, along the lines of the Council of Europe." *Daniel Hannan's euro-briefing*, 20 dec. 2004. Deze electronische nieuwsbrief kan gratis aangevraagd worden bij dhannan@europarl.eu.int

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Belang en uitgeefster van *Secessie*.

De *geopolitieke implicaties van Europa's "ja" voor Turkije*

Europa moet goed opletten als Turkije lid van de Europese Unie wordt, waarschuwt André Monteyne. De Turkse "drang nach Osten" kan Europa meesleuren in een wereldconflict. Een keuze voor Turkije is immers een keuze tegen Rusland. De historische wortels van het Russisch-Turkse conflict zitten zeer diep. Maar ook een conflict met China en Iran is niet uitgesloten.



Het standbeeld van Atatürk troont boven Bakoe, hoofdstad van Azerbeidzjan.

In de hamman van de I*ntercontinental* van Istanbul zitten, nauwelijks zichtbaar door de dichte dampen, twee figuren. Ik vang flarden Russisch op. Mijn nieuwsgierigheid drijft me tot een gesprek dat zich voortzet in de bar van het hotel. Aziz en zijn collega, dertigers uit Oezbekistan, zijn partners in een investeringsmaatschappij met kantoren in Zürich, maar zetel in Vaduz (Liechtenstein). Hoewel hun kennis van het Duits zeer beperkt lijkt. Dat twee jongeren uit het sprookjesland van de caravanserails die tien jaar geleden nauwelijks iets afwisten van het Westen zich thans als een vis in het water bewegen tussen e-mail en optiebeurzen, zegt wat over de moeilijkheid van betuttelende stelsels om vrije geesten te bedwingen. Als ze maar een kans krijgt, borrelt de natuurlijke creativiteit van de Aziatische volkeren naar boven.

Maar waarom zij in Istanbul zijn en niet, zegge, in Londen of Milaan? Omdat zij er zich thuis voelen. Naar Istanbul met zijn 10 miljoen inwoners kijken alle volkeren aan beide zijden van de Kaspische Zee op die een taal spreken die verwant is aan het Turks; grote broer Turkije gaat daar graag op in en breidt zijn invloed geleidelijk uit tot aan de grenzen van China en Afghanistan. Hoe dit te werk gaat toont het voorbeeld van Azerbeidzjan.

Turkije lonkt naar cultuurgenoten in het Oosten…

Azerbeidzjan, drie keer zo groot als België, telt amper 7,5 miljoen inwoners, waarvan bijna 3 miljoen in de hoofdstad Bakoe. Hier ontstond in 1848 de eerste industriële petroleumwinning. Vlak voor de eerste wereldoorlog was Bakoe een welvarende stad met een fraai operagebouw, elegante winkels en *jugendstil*-gebouwen langs statige lanen. Die staan er nog, naast lugubere woonkazernes uit de Sovjet-tijd, maar zijn verwaarloosd. Wie langs de baai wandelt waant zich in een decor uit *Terminator*: een doodse vlakte waar honderden antieke ja-knikkers, scheepswrakken en roestende fabrieken wegzakken in het slik, dit alles doordrongen door een weeë verrottingsgeur. Toch werd één plaats in de vroegere luister hersteld: de parkheuvel met het Atatürk-monument boven de stad. Het is symbolisch voor de groeiende Turkse invloed. De Turkse televisie wordt druk bekeken; Turkse banken en investeerders zijn alom tegenwoordig. President Ilham Alijev, zoon van de president-stichter, spiegelt zich aan de gespierde democratie van Atatürk. Alhoewel de bevolking grotendeels moslim is, zie je er minder vrouwen met hoofddoek dan in Brussel.

Azerbeidzjan kampt, ondanks zijn potentiële rijkdom, met enorme problemen: twintig procent van zijn grondgebied is bezet door Armenië na een verloren oorlog; 1,2 miljoen "binnenlands verplaatste personen" wonen in ellendige omstandigheden, het leefmilieu is verwoest. Het gemiddeld maandinkomen per inwoner viel volgens het Europees TACIS-programma van 325 $ in 1990 tot 45,9 $ in 2000. Turkije, geruggesteund door de Verenigde Staten, wordt dan ook beschouwd als de reddende engel en domineert stilaan het land. Deze Turkse penetratie wordt vergemakkelijkt door de taalverwantschap tussen het Turks en de officiële taal, het Azeri.

Maar niet enkel Azerbeidzjan kijkt op naar Turkije. In het uitgestrekte gebied tussen de Bosporus en China dat van de 18de tot de 20ste eeuw het strijdtoneel

was van het K*riegspiel* tussen de twee grote mogendheden van die tijd, Rusland en Groot-Brittannië (later, de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten), leven een goede vijftig miljoen mensen, die zich verwant voelen met de Turken. Zij vormen de meerderheid in drie nieuwe republieken van Centraal-Azië: Oezbekistan, Kirgizstan en Turkmenistan, en een belangrijke minderheid in Tadzjikistan en in het reusachtige (en energierijke) Kazachstan. Ontsnapt aan de Sovjet-greep glijden die nieuwe staten (met uitzondering voorlopig van Kazachstan) binnen de invloedssfeer van Turkije.



De Russen streden twee eeuwen met de Turks-Mongolen.

Verder heb je de (nog) niet-onafhankelijke volkeren, die misschien nog meer verlangen naar Turkije: de naar raming 8 miljoen Azeri's (meer dan in Azerbeidzjan zelf) in het paar provincies dat Perzië (thans Iran) overheild uit zijn talrijke oorlogen met het Ottomaanse Rijk; de Gagauzen in Moldavië, het lappendeken van taalverwante volkeren in Oekraïne, in Afghanistan (waar meer Tadzjieken wonen dan in de gelijknamige republiek), in Siberië; de 8 miljoen Oejgoeren in de Chinese provincie Sintjiang. En misschien geopolitiek meest gevoelig van al, de bergvolkeren van de Kaukasus, binnen de grenzen opgetrokken door Katharina de Grote ter bescherming van Ruslands "zachte onderbuik."[1]

Turkije gebruikt de taalbanden om zich met de steun van de VS op te werpen als het nieuwe Ottomaanse Rijk. Maar in zijn drang om de leegte op te vullen nagelaten door de vroegere Sovjet-supermacht dreigt het op te botsen tegen China en Iran en vooral (opnieuw) tegen Rusland dat deze opdringerigheid in zijn achtertuin met argusogen bekijkt.

…maar botst op Russische omsingelingsparanoia

De vrees voor omsingeling is een vast gegeven van het Russisch buitenlands beleid. Zij gaat terug tot de 13de eeuw toen de Oost-Slavische landen getroffen werden door een catastrofe zonder weerga die diep in het Russisch politiek geheugen gegrift blijft, met name de inval in 1237 van de (Turks-) Mongolen, Tataren genoemd, die met ongemeen geweld onder de leiding van de zoon van Djingiz Khan, alles op hun weg vernietigden. Roes-Kiev – op zijn hoogtepunt, het meest welvarende vorstendom van de christenheid – en de andere Russische vorstendommen werden een na een onder de voet gelopen en platgebrand; alleen de handelsrepubliek Novgorod bleef als bij wonder gespaard. De invallers gingen zich te buiten aan onnoembare wreedheden die tot op vandaag de Russische afkeer voor de "oosterlingen" verklaren. Gedurende bijna drie eeuwen leefden de Russen onder Oosterse dwingelanden waarvan de ruwe zeden stilaan overgenomen werden door hun Russische vazallen. Pas in 1480 slaagde een vorst van Moskou erin het Tataarse juk definitief af te werpen, maar Ivan III was zoals zijn opvolgers zelf een despoot geworden. In Engeland bestaat nu nog het gezegde: "*scratch a Russian and you find a Tatar*" (vrij vertaald: een Rus is onderhuids een barbaar).

De Mongoolse veroveringsgolf[2] was uitgedeind tot Polen en tot staan gebracht door de Litouwers die zelfs Russische vorstendommen terugwonnen. Al die tijd zouden Litouwers, Zweden, Polen en Duitsers zich te goed blijven doen aan grote brokken Russisch grondgebied, gebruik makend van de zwakte van de uitgeputte vazalstaatjes en van de onverschilligheid van de Mongoolse heersers, die meer interesse hadden voor de geneugten van het Oosten dan voor het kille Rusland.

Geplet tussen de Europese krijgsheren in het Westen en de Mongolen in het Oosten, ontwikkelden de eerste tsaren een ware omsingelingsparanoia. Tijdens de 16de en 17de eeuw zouden zij zich beijveren om het land te consolideren door er een autocratische eenheidsstaat van te maken en het

[1] De uitdrukking "de zachte onderbuik van Rusland" werd gebruikt door Winston Churchill in 1919, toen hij staatssecretaris voor oorlog was. Hij had het over een "strategisch belangrijk gebied dat […] onder de controle van de westerse mogendheden moet komen."

[2] Een zijtak liep uit tot Anatolië, waar zij opgingen in de brokstukken van het (Turkse) Seldjoekenrijk; daar hebben in de 14de eeuw Osman en zijn opvolgers, Kern-Turkije gesticht.

zowel naar Oost als naar West af te dammen: de Mongolen werden teruggedrongen tot de steppen van Centraal-Azië; door de geleidelijke verovering van Siberië kreeg Rusland de Stille Oceaan als natuurlijke grens. Dit werd als het ware verzinnebeeld door de verkoop in de 19de eeuw van Alaska aan de Verenigde Staten. Tegelijk werden de Westerse indringers geleidelijk teruggedreven, maar het was pas Peter de Grote (1689-1725) die met de zege op Zweden en de bouw van Sint-Petersburg, de noord- en westgrenzen definitief veilig stelde. Om zijn droom te verwezenlijken Rusland uit te bouwen tot een zeemogendheid lagen de Russische havens evenwel te noordelijk. Zo rijpte het plan om een toegang te vinden tot de "warme" zeeën van het zuiden – de zee van Azov en de Zwarte Zee – en vandaar tot de Middellandse Zee. Dit zou Rusland tevens toelaten zijn zuidelijke grens te beschermen. De verovering van de zuidelijke gebieden paste bij nog twee andere doelstellingen: de oude Russische droom om Constantinopel terug te winnen voor de christenheid, en zich een toegang te verschaffen tot de fabelachtige rijkdommen van Indië.



Peter de Grote (1672-1725), *Standbeeld in de Kloosterstraat Antwerpen*

Peter de Grote begon zelf met de uitwerking van zijn groot project. Zijn leger drong door tot de zee van Azov en de Zwarte Zee, maar zijn spilzieke opvolgster Anna gaf de veroverde gebieden terug aan Perzië. Peter stuurde ook een eerste militaire expeditie naar Indië. De 4.000 manschappen, overladen met geschenken, geraakten niet verder dan Khiva, ten oosten van de Kaspische zee, waar de khan hen gastvrij ontving, maar hen nadien in de pan liet hakken en de koppen van de onthoofde officieren aan de emir van Boekhara schonk. Die vriendelijk bedankte en ze terugstuurde. Dit vreselijk avontuur bevestigde de afkeer van de Russen voor de trouweloze "Oosterlingen."

Katharina II de Grote veroverde opnieuw de Krim, maar stuitte op het uitgestrekte Ottomaanse Rijk. Op zijn hoogtepunt, in de 16de en 17de eeuw, beheerste dit het ganse gebied rond de Zwarte Zee, die als het ware een Turkse binnenzee was geworden. Turkije had deze gebieden op zijn beurt veroverd op Perzië. Tot de Eerste Wereldoorlog zou Rusland met Turkije dertien oorlogen voeren, alle gewonnen door de tsaren, behalve de Krim-oorlog. Rusland bleef Kaukasische en Centraal-Aziatische *kanaten* deels inlijven (Dagestan, Tsjetsjenië!), deels onder "zijn bescherming" nemen; dit proces werd in de 19de eeuw afgerond toen het opbotste tegen de schutskring die Groot-Brittannië opgetrokken had rond zijn kroonjuweel Indië. Een teken aan de wand was het voorstel van tsaar Paul I aan Napoleon om samen doorheen Afghanistan naar Indië te trekken. De expeditie van Napoleon in Egypte paste in dat plan, dat echter afgeblazen werd toen Alexander, de opvolger van Paul, van bondgenoot wisselde.

De napoleontische oorlogen lokten twee verschillende reacties uit. In Rusland had de bezetting van Moskou door de troepen van Napoleon een nieuw omsingelingstrauma verwekt. Engeland van zijn kant was nu duidelijk bewust van de Russische dreiging voor Indië. Tsaar Nicolaas I gooide olie op het vuur met zijn ondiplomatieke aanspraken op het Heilig Land. Deze "oorlog der monniken" was het voorspel van de zogenaamde Krim-oorlog (1853-1856) waar Rusland eigenlijk verslagen werd door Groot-Brittannië, dat Turkije in bescherming had genomen. Het was een dubbeltje op zijn kant dat deze oorlog niet uitmondde in een heuse wereldoorlog: de VS wilden van de gelegenheid gebruik maken om de Britse (Canada) en Spaanse (Cuba) bezittingen te veroveren. Maar de nakende burgeroorlog hield hen daarvan af. De bloedige oorlog eindigde op een sisser. Nicolaas I stierf in 1855; Groot-Brittannië had de handen vol met het oproer van de (Indische) Sepoyers en het openbreken van China (opiumoorlog). Er kwam een voorlopige vrede: Rusland gaf Turkse gebieden terug in de Balkan en rond de Zwarte Zee; Turkije beloofde (toen reeds, 150 jaar geleden!) de gevangenistoestanden te hervormen, de

martelingen af te schaffen en de godsdienstvrijheid te herstellen (een snoepje om Rusland over de streep te trekken).

Inmiddels bleef de koude oorlog tussen Rusland en Groot-Brittannië voortsudderen: Rusland veroverde Samarkand (1868) in Oezbekistan en zette zijn veroveringstocht van de Centraal-Aziatische kanaten verder; als tegenzet veroverde Groot-Brittannië de strategische Khyberpas en enkele jaren later Afghanistan zelf. Deze strijd werd ook gevoerd met inzet van talloze spionnen, avonturiers en idealisten; zij bracht de stof aan voor de avonturenromans van o.a. Rudyard Kipling die ze in het boek Kim populariseerde onder de benaming *the great game*. De uitdrukking werd ironisch genoeg gemunt door kapitein Arthur Conolly van de E*ast I*n*dia* C*ompany* die er zelf het slachtoffer van werd: hij viel in een hinderlaag van de Emir van Boekhara en werd na een langdurige gevangenschap, samen met een andere Britse officier onthoofd (*nil novi sub sole*).

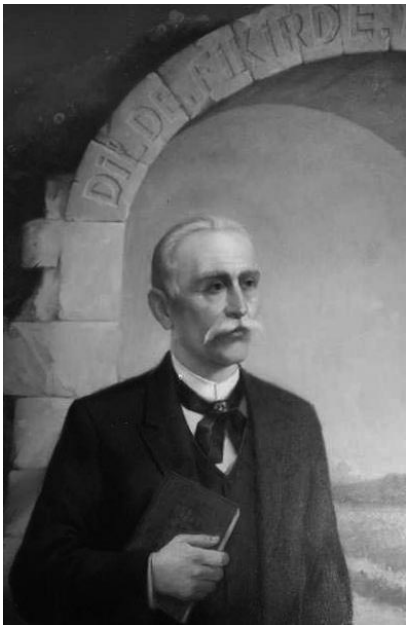
De hoofdspelers in dit permanent conflict – evenmin trouwens als de andere imperialistische staten – hielden absoluut geen rekening met de plaatselijke bevolking. De Russen waren bovendien, in tegenstelling tot de Britten en Ottomanen, gedreven door een missioneringsdrang en wilden de Russische taal en godsdienst opleggen, wat talrijke opstanden uitlokte. De meeste van die volkeren waren islamieten, andere die tot dan oeroude godsdiensten beoefenden (zoroasterleer, sjamanisme, enz.) bekeerden zich uit reactie tot de Islam. Alhoewel die volkeren niet opgewassen waren tegen een regelmatig leger, maakten vooral de bergvolkeren van de Kaukasus het met guerilla-technieken *avant la lettre* gedurende de gehele negentiende eeuw het Russische leger knap lastig. De novellen van Lermontov en andere Russische auteurs die gediend hebben bij het Zuid-Russische leger schetsen voortreffelijk de troosteloosheid van die strijd en de ingewikkelde verhoudingen tussen bezettingsleger en autochtonen.[3]

In 1877-78 werd de Krim-oorlog nog eens dunnetjes overgedaan, maar het gevaar van een wereldoorlog was nu wel (voorlopig) bezworen: de VS, nog aan het herstellen van de burgeroorlog, waren niet meer geïnteresseerd. Maar vooral, er was een nieuwe grootmacht opgestaan, Duitsland, dat onder Bismarck elk conflict trachtte te vermijden die de pas verworven eenheid in gevaar kon brengen. Groot-Brittannië liet oogluikend toe dat Rusland zegevierde, voor zover het de Dardanellen en Constantinopel ongemoeid liet. Tevens sloot het een geheim akkoord met het Ottomaanse Rijk waarbij het zijn veiligheid waarborgde met als tegenprestatie dat het Cyprus kreeg, naast Malta een strategisch punt tegen mogelijke bedreiging van de weg naar Indië. Tijdens de Balkan-oorlogen (1912) werden de Turken definitief uit Europa verdreven, met uitzondering opnieuw van Constantinopel en de Dardanellen, waarvan de doortocht bovendien verboden werd voor oorlogsschepen.

Eenmaal hun macht gestabiliseerd volgden de bolsjevieken hetzelfde buitenlands beleid als de tsaren. Zij sloegen de opstanden neer die her en der in het zuiden van het rijk uitgebroken waren, lijfden de kortstondige christelijke republieken Oekraïne en Georgië in, alsmede het stukje Armenië dat niet door Turkije ingepalmd was, en maakten van de vroegere kanaten en emiraten van Centraal-Azië, Sovjet-republieken.

De Russische omsingelingskoorts steeg opnieuw met enkele graden na de aanval van Nazi-Duitsland in 1941. Het "verraad" van zijn bondgenoot Hitler had de licht paranoïde Stalin hevig beroerd en hij kon op de conferenties van Teheran en Potsdam verkrijgen dat Rusland ten westen afgeschermd werd door een snoer staten onder zijn invloed. Kort daarop ging het ijzeren gordijn omlaag, en begon de "koude oorlog," waarbij Groot-Brittannië vervangen werd door de VS. Opnieuw werd een belangrijke strategische rol toebedeeld aan Turkije, speerpunt van de NAVO tegen de Russische "beer."

[3] Michail Lermontov, *Geroji nasjevo vremenie* (Een hedendaagse held).



I*smail Bey Gaspirali* (1851-1914)

Eind 1962 bracht de Russische vrees voor omsingeling de wereld opnieuw aan de rand van een (kern-)oorlog. In zijn herinneringen schrijft Fedor Boerlatskii, de tekstschrijver van Nikita Chroesjtsjov, dat deze de Sovjet-kernraketten op Cuba geplaatst had niet alleen om de revolutie van Fidel Castro te beschermen tegen een waarschijnlijke Amerikaanse aanval, maar evenzeer omdat de Amerikanen overal rond de Sovjet-Unie kernbasissen hadden opgesteld, meer bepaald in Turkije, waarmede zij "in zes, zeven minuten, de voornaamste steden van Oekraïne en Zuid-Rusland [...] met inbegrip van de zeemachtbasis Sebastopol van de kaart konden vegen."[4]

De Cuba-crisis mondde net niet uit in een kernoorlog omdat Chroesjtsjov en John F. Kennedy, tegen het aandringen van sommige heetgebakerde generaals en raadgevers in,[5] bereid waren een vergelijk af te sluiten en aldus de mensheid gered hebben van een derde wereldoorlog. Hiermee was het "groot spel" evenwel niet afgelopen. De Sovjet-Unie viel in de jaren '80 Afghanistan binnen, maar moest tot haar schade ervaren dat de strijd tegen woestijnstammen ondanks gesofisticeerde wapens nog steeds even hopeloos is als in de 19de eeuw; haar Amerikaanse tegenspeler zou later dezelfde nare ervaring opdoen. Het Afghanistan-avontuur was een belangrijke oorzaak van de implosie van de Sovjet-Unie en van de val (1989) van het ijzeren gordijn, maar heeft niet geleid tot het wegvallen van de Russische vrees voor omsingeling, integendeel. Deze koude (en bij momenten, warme) oorlog duurt tot op onze dagen voort, met dien verstande dat de inzet in plaats van goud en edelstenen, vooral de onmetelijke aardolierijkdom van Centraal-Azië is.

De huidige machthebbers in het Kremlin zien met stijgend ongenoegen dat in Europa een aantal vroegere "bevriende" staten, en zelfs vroegere Sovjet-republieken, overgestapt zijn naar de NAVO. Tegelijk zijn in Trans-Kaukasië en in Centraal-Azië eveneens vroegere Sovjet-republieken een eigen koers gaan varen.[6] Die bezorgdheid dreigt toe te nemen indien ook oer-Russische landen als Oekraïne in de Amerikaanse invloedszone komen;[7] zij zal omslaan in paniek mochten Turkse volkeren in de eigen Russische federatie aangemoedigd worden het Tsjetsjeense voorbeeld te volgen en de separatistische weg opgaan. Ook die kijken op naar Turkije. De belangrijkste band tussen al deze volkeren is natuurlijk de taal- en cultuurverwantschap; zij vindt haar politieke uitdrukking in een cultuurbeweging die in de 19de eeuw uitgegroeid is tot een irredentistische ideologie, het panturkisme genoemd.[8]

P*anturkisme*: *van cultuurbeweging naar politieke ideologie*

Volgens S. Badretdin, een ideoloog van het panturkisme, in het in Londen uitgegeven maandblad *Turcoman*,[9] streeft het panturkisme de eenheid na van alle "Turkse" volkeren, met als einddoel de oprichting van een Turkse statenbond of zelfs bondsstaat, en in het bijzonder de bevrijding van de Turkse volkeren die nog gekoloniseerd zijn (lees, door Rusland). Zoals de meeste nationalistische bewegingen, ontstond het panturkisme in de 19de eeuw in intellectuele kringen als een reactie op de miskenning van hun taal en cultuur, in casu in de Kaukasus waar de leidende kringen Frans en Russisch spraken, terwijl het (koran)onderwijs in het Arabisch gegeven werd. Het Tataars, de taal van het volk, bestond officieel niet.

De pan-Turkse "Hendrik Conscience" was een schoolleraar en burgemeester van een Krim-stadje, Ismail Gasprinsky (1851-1914), die logisch met zichzelf zijn naam verturkste in Gaspirali. De man, die meer dan wie ook bijgedragen heeft tot de verspreiding van de groot-Turkse gedachte, ontwierp een taal die het midden hield tussen het Tataars en het Ottomaans Turks die zonder veel moeite begrepen kon worden in alle Turkssprekende gebieden in het Tsarenrijk. De gemeenschappelijke Turkse taal bleef echter een droom tot op heden: toen

[4] *Nikita Chroesjtsjov i evo Covetniki*, uitg. *Exto-Press*, 2002, Moskou.

[5] In zijn herinneringen vertelt Boerlatskii dat ook de Chinese leider Mao Tse Toeng Chroesjtsjov aangemoedigd had de kernoorlog te ontketenen: "Een groot deel van de mensheid – ook bij ons – zou wel gestorven zijn, maar met ons demografisch overwicht zullen wij toch nog het meeste volk overhouden en kunnen dan het socialisme in de gehele wereld opleggen." Chroesjtsjov kwam diep ontdaan uit Beijing terug – het was het begin van de breuk met communistisch China.

[6] De gevolmachtigde minister van president Poetin in de Kaukasus, generaal Victor G. Kazantsev bestempelt het Amerikaans optreden in dat gebied als een *gambiet* (een roekeloze schaakzet waarbij een speler bij de opening een aantal pionnen opoffert om de tegenspeler rechtstreeks te kunnen treffen). Het is trouwens de titel van het boek over zijn geopolitieke visie (Maxim Fedorenko: *Roesskii gambit generala Kazantseva, za to Rossija voyoet na Kavkase?* (Waarvoor strijdt Rusland in de Kaukasus?), *Olma-Press*, 2003, Moskou).

[7] *Le Figaro*,1 nov. 2004.

[8] Panturkisme wordt soms verward met "turanisme" (ook wel "panturanisme"), een romantisch begrip uit de 19de eeuw dat verwijst naar een mythische band tussen alle volkeren van oero-altaïsche oorsprong, dus inbegrepen de Hongaren, Finnen en Esten alsmede stammen in Siberië. Het turanisme heeft geen politieke betekenis.

[9] *Turkoman*, dec. 1998.
Voor een bepaling van het panturkisme, zie: Jacob Landau, *Pan-Turkism, from Irredentism to Cooperation*, Hurst & Co, Londen, 1995.

Gaspirali zijn taal ontwierp waren diverse Turkse dialecten (Kazachs, Oezbeeks, enz) al gestold tot aparte talen. In de jaren twintig werden die verschillen nog beklemtoond door de Sovjet-Unie die zijn Turkse gebieden op een grillige manier opdeelde om een groot Turkestan te vermijden.

Ook als journalist leverde Gaspirali baanbrekend werk. Een mijlpaal was het verschijnen op 10 april 1883 van zijn krant *Tercümen* (de vertaler) die voortdurend hamerde op de noodzaak van "eenheid van gedachte, van taal en van actie" voor alle Turkse volkeren, onder de geestelijke leiding van Turkije, toen nog het Ottomaanse Rijk. Dit blijft tot op vandaag het *leitmotiv* van de pan-Turkse beweging. Het blad verscheen op de voor die tijd grote oplage van meer dan 5.000 exemplaren en werd verspreid niet alleen in de Kaukasus maar tot in de verste uithoeken van Centraal-Azië. Alhoewel hij scherp in de gaten werd gehouden door de Russische veiligheidsdiensten, kon Gaspirali zonder al te veel hinder zijn propaganda verder zetten omdat hij zeer voorzichtig laveerde tussen de tsaristische politie en de islamitische "*mullahs*" (die hem eveneens wantrouwden), door te benadrukken dat zijn beweging zuiver cultureel was.



Ismail Enver (1881-1922) *sneuvelde in Tadjikistan bij een poging een tweede Turkije op te richten.*

Vanaf het begin van de 20ste eeuw wordt de pan-Turkse gedachte meer politiek en agressief. Dit had te maken met de gebeurtenissen in het late Ottomaanse Rijk waar jonge militairen, uit onvrede met de aanhoudende militaire nederlagen en gebiedsverliezen een "Comité voor Eenheid en Vooruitgang" (CEV) hadden opgericht. Hun lichtend voorbeeld was Duitsland dat zopas onder de leiding van het militaristische Pruisen zijn eenheid had bereikt. Op buitenlands vlak wilden zij de vroegere grootheid van Turkije herstellen; om die doelstelling ideologisch te schragen gingen zij op zoek naar een doctrine. Zij vonden die in het panturkisme. Het Ottomaans nationalisme (Ottomanisme) was zowat de officiële leer van het ontaarde Rijk en was er overigens niet in geslaagd de afval van Grieken, Serviërs, Bulgaren, Roemenen, Armeniërs, enz. te vermijden. Evenmin als het panislamisme, het geesteskind van sultan Abdül-Hamid II (1842-1918), het separatisme van Arabieren en Albaniërs had kunnen tegenhouden.

Het panturkisme gaf de Jong-Turken daarentegen de theoretische argumenten voor de wederopbouw van een machtige Turkse natiestaat, door zuivering van alle (onturkse) elementen die de eenheid van de natie verzwakten, en door de verloren gegane gebieden terug te winnen. De westelijke gebieden – de Britten hadden nog maar pas Egypte bezet – en de Balkan lagen voorlopig buiten bereik. Daarentegen opende het panturkisme het vooruitzicht op een enorm uitbreidingsgebied in het Oosten waar volkeren van hetzelfde "ras" onder Slavische en andere vreemde heerschappij zuchtten.[10] In 1908 pleegden de Jong-Turkse officieren een staatsgreep en zetten kort daarop de sultan af. Op hun jaarcongres van 1910 in Thessalonika riepen zij het panturkisme uit tot officiële CEV-doctrine. Streefdoel was de vervanging van het multiculturele Ottomaanse Rijk door een Turkse eenheidsstaat van "Adrianopel (Edirne) tot China."

Intern een eenheidsstaat…

Armeniërs en andere christenen die dit ideaal in de weg stonden, dienden uit de weg geruimd. De verslaggever van de Britse krant *The Times* noteert dat blijkens de besluiten van het congres de volledige ottomanisatie van alle Turkse onderdanen "niet mogelijk is met alleen maar overtuigingsargumenten, zodat geweld moet worden gebruikt."[11] Deze resoluties legden de basis van wat later de "holocaust van christelijk Klein-Azië" zal heten. De moord in 1909 op 25.000 Armeniërs in Zuid-Turkije zou model staan voor dit beleid. In 1913 komt het land onder een driekoppige militaire dictatuur (de drie "pasha's"): Ahmed Cemal, Mehmet Talat, en de bekendste, Ismail Enver (1881-1922); zij beslist Turkije te zuiveren van alle niet-islamitische volkeren.

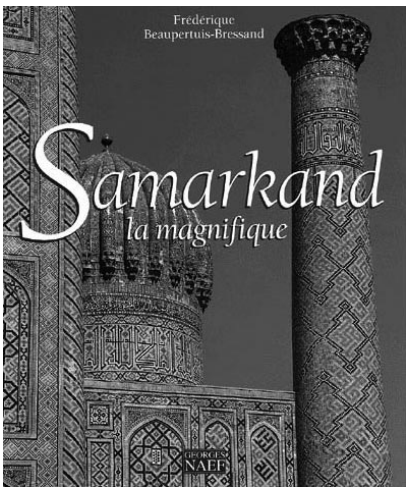
[10] Het argument van het "ras" wordt veelvuldig aangehaald in de panturkische geschriften (zoals trouwens in de meeste nationale bewegingen van die tijd).

[11] *The Times*, 3 okt. 1910.

In januari 1914 beveelt Talat, de gouverneur van Smyrna (thans Izmir), alle "Hellenen" desnoods met geweld te deporteren. De Islambroeders die hierbij helpen "hebben het recht alle middelen te gebruiken." Nog in 1914 begint de vervolging van de christelijke Assyriërs; in 1915 worden 750.000 leden van deze oeroude inheemse bevolking uitgemoord, of drie kwart van de totale bevolking; de overgeblevenen zullen later verdreven worden. Dieptepunt van datzelfde "jaar 1915 van het islamitisch zwaard" is de uitroeiing van bijna anderhalf miljoen Armeniërs. In 1900 telde Turkije binnen zijn huidige grenzen ongeveer 5 miljoen christenen. In 1923 bleven nog 200.000 Grieken, 100.000 Armeniërs en 200.000 Assyriërs over.[12] Thans wordt het totaal aantal christenen in Turkije geraamd op minder dan 200.000.

…E*xtern expansiebeleid*

De dictatuur van de drie pashas had in de eerste wereldoorlog de zijde van de Centrale Mogendheden gekozen. Het militair opperbevelhebber in het Oosten was toevertrouwd aan Ismail Enver, die onmiddellijk Rusland op de zuidflank aanviel, maar al in oktober een smadelijke nederlaag opliep. Door zijn drang om de Turkse gebieden in de Kaukasus te veroveren had het CEV zijn West- en Zuid-fronten onttakeld en verloor Turkije definitief zijn Noord-Afrikaanse en Zuid-Arabische ("L*awrence of* A*rabia*"!) gebieden. In 1917 keerden de kansen: Enver kon van de militaire leegte die ontstaan was door de rode revolutie gebruik maken om door te dringen tot een groot deel van de Kaukasus en van Russisch Centraal-Azië; hij werd onthaald als een "bevrijder" door de plaatselijke Turkse bevolkingen die trouwens opgepept waren door de propaganda die Turkse militaire agenten met financiële en materiële steun van de Duitse Generale Staf daar gevoerd hadden.



Samarkand in Oezbekistan moest de hoofdstad worden van het tweede Turkije.

Deze propaganda verspreidde zich ver buiten de eigenlijke Kaukasus tot in Afghanistan en Chinees Turkestan (huidige provincie Sintjiang). Zelfs na wapenstilstand bleef Enver het bolsjevisme bevechten met een klein leger. Even zag het er zelfs naar uit dat hij, los van kern-Turkije dat op instorten stond, in het Oosten een tweede Turkije ("Turkestan") zou oprichten waarvan hij de emir zou worden, met als hoofdstad Samarkand. In 1921 eiste hij in een ultimatum aan Lenin de onafhankelijkheid van "de volkeren van Boekhara, Turkestan en Khiva". Op 4 augustus 1922 sneuvelde hij echter in een gevecht in Tadjikistan met soldaten van het Rode leger. Enver groeide uit tot een cult-figuur van de Turkssprekende volkeren; na de implosie van de Sovjet-Unie wordt hij opnieuw openlijk verheerlijkt in liederen en gedichten.

A*tatürk stopt het panturkisme in de koelkast*

Inmiddels was in Turkije een nationalistische partij opgericht door Mustafa Kemal (1881-1938) – zijn naam A*tatürk* (vader der Turken) koos hij in 1934 krachtens de wet op de invoering van achternamen – een generaal die zich onderscheiden had in de verdediging van de Dardanellen (1915, een van de weinige Turkse overwinningen). Zijn Republikeinse Volkspartij (RVP) neemt de macht over en start onmiddellijk een campagne tegen het vernederend Verdrag van Sèvres dat Turkije tot een rompstaat had herleid alsook tegen het CEV, waarvan de meeste leden gevlucht zijn naar Duitsland. Om de opinie in de geallieerde landen, die geschokt was over de Armeense volkerenmoord, gunstig te stemmen, worden de drie CEV-kopstukken *in absentio* door een Turkse militaire rechtbank schuldig bevonden aan oorlogsmisdaden en ter dood veroordeeld; maar het vonnis wordt nooit voltrokken.[13]

Kemal die inmiddels door een "Grote Volksvergadering" formeel tot leider aangesteld is, bindt de strijd aan met de Grieken en de geallieerden die Anatolië bezet houden en verjaagt (1922) wat er nog overblijft aan Grieken

[12] Inderdaad, niet-Turkse islamitische volkeren zoals de Koerden hebben actief meegewerkt aan deportaties en moorden op christelijke volkeren. Hun beurt zou later komen.

[13] Enver viel op het slagveld, Cemal en Talat werden vermoord door Armeense verzetsstrijders.

en Armeniërs. De stad Smyrna wordt met de grond gelijk gemaakt; duizenden Grieken en Armeniërs worden vermoord; duizenden anderen worden verdreven. Op 23 oktober 1923 wordt de laatste sultan afgezet en de republiek uitgeroepen met Atatürk als president. Hij zal het tot zijn dood blijven. Kemal Ataturk verplaatste de hoofdstad van zijn monoculturele staat symbolisch van Constantinopel naar Anatolië, in volle Azië dus, omdat "hij zijn land wou vestigen waar het historisch thuis hoort, niet om er een vliegdekschip of een handelsmarkt voor anderen van te maken."[14] In de komende decennia zullen hij en zijn opvolgers zich uitsluitend toeleggen op de opbouw van Turkije tot een moderne, militair sterke natiestaat. Op buitenlands vlak probeert hij zoveel mogelijk de grenzen van de nieuwe staat te consolideren: bij het verdrag van Lausanne (1923) erkennen de geallieerden de Turkse soevereiniteit over de heroverde gebieden. Belangrijk voor het verder verloop is dat hij ook met de nieuwe Russische machthebbers, de bolsjevieken, een akkoord sluit: samen vallen zij de jonge Armeense republiek binnen; midden 1921 is de Armeense weerstand gebroken en wordt het landje opgedeeld tussen Turkije en de Sovjet-Unie. Tot de tweede wereldoorlog zal Turkije vermijden Stalin voor het hoofd te stoten door openlijk steun te verlenen aan de Turkse cultuurgenoten in de Kaukasus en Centraal-Azië; al die tijd wordt het panturkisme op een laag pitje gezet.

De aanval van Nazi-Duitsland op de Sovjet-Unie op 22 juni 1941 opent evenwel nieuwe mogelijkheden voor de panturkisten, die, aangemoedigd door het Turks-Duits vriendschapsverdrag dat op 18 juni 1941 in Ankara getekend wordt, opnieuw alle registers opentrekken. In de gezaghebbende krant C*umhuriyet* verschijnen hoofdartikels die de regering aanzetten om deel te nemen aan de oorlog aan de zijde van Duitsland; er vinden anticommunistische (lees, anti-Russische) volksdemonstraties plaats zonder dat de regering reageert. Meer zelfs. Blijkens geheime archieven van het Duits ministerie van Buitenlandse Zaken, onderhandelt in de jaren 1941-42 de Duitse ambassadeur in Ankara, Franz von Papen, met Turkse generaals over militaire samenwerking en de verdeling van de invloedszones in "wijlen" de Sovjet-Unie.



Meer dan 200.000 T*urken vochten in de* W*affen-*SS

Voor Turkije vraagt Nuri Pasha, broer van de legendarische Enver, geen gebiedsuitbreiding: voor hem volstaat de oprichting van een snoer bevriende onafhankelijke Turkse staten in "de Krim,[15] in Turkestan, Azerbeidzjan, Noordwest-Iran" en, als toemaatje, "in Noord-Irak." Als tegenprestatie biedt hij de Duitsers pan-Turkse propaganda in de Sovjet-Unie aan en doet hierbij een aantal concrete voorstellen, zoals de Tataren en andere Turkse volkeren aanzetten om soldaten te leveren voor het Duitse leger. De Duitsers reageren enthousiast en stellen inderdaad een aantal guerilla-eenheden samen uit Azeri's, Tataren, Oezbeken, Kazakken, Daghestanis, enz. Aanvankelijk werden zo een 55.000 Russische krijgsgevangenen aangeworven; later werden zij aangevuld met burgers uit de bezette gebieden die de onafhankelijkheid nastreefden. In totaal zouden een 200 tot 300.000 "Turken" in dergelijke eenheden gevochten hebben.[16]

Toujours y penser, jamais en parler

Turkije steunt ook onrechtstreeks het Duitse leger vermits zijn neutraliteit inhoudt dat geen geallieerde oorlogsschepen door de Dardanellen mogen varen. Hoewel zij dus overduidelijk sympathie heeft voor Duitsland en oogluikend de panturkische propaganda in de Kaukasus en Centraal-Azië toelaat en zelfs steunt, blijft de regering voorzichtig laveren tussen de oorlogvoerende partijen. Wanneer echter nazi-Duitsland verslagen wordt en de Russische legers gevaarlijk dicht tot de Turkse grens oprukken, brengt de regering, na een door de Republikeinse Volkspartij georchestreerde perscampagne, een aantal panturkisten – schrijvers, journalisten, militairen,

[14] Aldus de officieuze *Turkish Daily News,* 19 nov. 2002.

[15] Uit Duitse archieven blijkt dat de Duitsers dubbel spel speelden: Hitler wilde de Krim koloniseren met Duitsers.

[16] De reactie van Stalin, die in 1944 de volledige Krim-Tataarse bevolking, maar ook Mesketen, Volksduitsers, Tsjetsjenen, Ingoesjen, enz. naar Siberië liet deporteren, is alhoewel wreed, niet onbegrijpelijk in deze context.

regeringsambtenaren en studenten, voor de krijgsraad die de kopstukken na een proces met hoog spektakelgehalte van 11 september 1944 tot 29 maart 1945, tot enkele jaren dwangarbeid veroordeelt. De opvolger van Atatürk, president Inönu kon zo aan de geallieerden bewijzen dat hij het meende toen hij in een boodschap tot de bevolking het panturisme veroordeeld had.[17]

Inmiddels had Turkije in februari 1945, vrij laat, de oorlog verklaard aan Duitsland; en kon zo een zetel bemachtigen in de nieuwe VN. Churchill noch Stalin waren de dupe, maar deden alsof hun neus bloedde. Turkije was immers een belangrijke strategische pion geworden in de Koude Oorlog die zich aankondigde. In oktober 1945 gebiedt het Militair Hof van Verbreking het proces over te doen en in maart 1947 worden alle beschuldigden vrijgesproken. Het proces had de panturkisten twee voordelen gebracht: zij waren omkranst met het aureool van het martelaarschap, en het was een formidabele publiciteit voor de pan-Turkse gedachte. Van dan af ontwikkelen zij opnieuw een grootscheepse activiteit, wetend dat zij thans op de sympathie kunnen rekenen van de nieuwe Turkse bondgenoot, de VS. De militairen die het ook na de oorlog voor het zeggen hadden, bleven echter voorzichtig, kwestie van de nieuwe grootmacht in het Oosten niet te provoceren.



Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938)

Plus ça change, plus ça reste la même chose

De ineenstorting van de Sovjet-Unie in 1991 maakte de weg vrij voor het politiek panturkisme. Toch blijven de aanhangers zeer behoedzaam. Zo beveelt voormelde S. Badretdin de Turkse politici aan zich te spiegelen aan het "model van de besnijdenis:" in een eerste fase wordt het jongetje afgeleid met snoepgoed en speeltuig; als dan het onvermijdelijke gebeurt, is het reeds te laat om nog te roepen of te protesteren. Zo ook moeten zij zich eerst beperken tot het versterken van de onderlinge culturele, economische en sociale banden. In deze fase is het belangrijk dat Turkije zich politiek wat op de achtergrond houdt. In een tweede fase moet gestreefd worden naar politieke integratie – in welke vorm, eenheidsstaat, confederatie of gemeenschappelijke markt, is minder belangrijk – maar ze dient voorlopig beperkt tot de zes Turkse staten (Turkije, Azerbeidzjan, Turkmenistan, Oezbekistan, Kazachstan en Kirgizstan). Pas nadat die staten intern geconsolideerd zijn, kan de derde fase beginnen: de bevrijding en politieke vereniging van alle Turkse minderheden in Rusland (Bashiri, Tataren, Ingoesjen, Mesketen, Yakoeten, enz.), China (Oejgoeren), Iran (Azeri's), enz. Pas dan moet Turkije zijn leidende rol volledig opnemen.

Emigranten zijn doorgaans minder geremd dan hun volksgenoten in het moederland, maar het valt op dat bovenvermelde en andere dergelijke teksten met instemming overgenomen worden door de regionale Turkse pers in de Russische Federatie.[18] Alles wijst er bovendien op dat de voorgestelde procedure inderdaad ook gevolgd wordt.

Turks Aziatisch blok krijgt vorm

De oprichting in april 1992 van de Vergadering van Turkssprekende Naties (*Turksoy*) in Istanbul was in dat verband een mijlpaal.[19] Voor het eerst ontstond een internationale (regionale) organisatie van staten met het panturkisme als grondbeginsel, naar het voorbeeld van door het volkenrecht erkende samenwerkingsverbanden als de Arabische Liga, de Organisatie van Amerikaanse Staten, enz. Om geen slapende honden wakker te maken, presenteerde Turksoy zich aanvankelijk als een vooral op taal en cultuur gericht samenwerkingsverband, zoals de conferentie van de Francofonie. Een recent agendapunt was bv. de invoering van het Latijns (Turks) alfabet in plaats van het Cyrillisch in Kazachstan en Kirgizstan, de twee Centraal-Aziatische staten waar dit nog niet gebeurd was. Maar er zijn toch belangrijke

[17] De regeringspers en het Turks establishment beschuldigden niet het panturkisme, maar het "panturanisme," nochtans een intellectuele "*Spielerei*." Het was een subtiele boodschap aan de bevolking dat de regering het irredentisme eigenlijk niet afkeurde.

[18] *Tatar Gazet* (magazine dat in Rusland verschijnt), 18 apr. 2000.

[19] www.turksoy.org.tr

verschillen: aan Turksoy nemen alleen landen deel met een Turkse officiële taal,[20] en van internationale organisaties kunnen krachtens het volkenrecht alleen staten lid zijn, terwijl op de 21ste Turksoy-vergadering (juli 2004) in Astana, de nieuwe hoofdstad van Kazachstan, officiële delegaties aanwezig waren van Russische autonome republieken en gebieden als Bashkortostan, Tatarstan, Tuva, Sakha-Yakutia, Khakasiya en Altaï.

Gebruik makend van de verdere achteruitgang van Rusland en geruggensteund door de VS, wordt Turksoy inderdaad steeds stoutmoediger; de eerste fase (economische en sociale samenwerking) is volop bezig. Zo besliste de "top" van Istanbul (1996) de zijderoute die Turkije verbindt met China te herstellen. Een ander teken aan de wand: dit jaar vindt Turksoy plaats in Kazan, in de Russische federatie dus, naar aanleiding van het millennium van de stad. Zelfs militaire samenwerking is geen taboe meer. Turkije stuurt wapens naar Oezbekistan en leidt er het leger op. De Oezbeekse president Islam Karimov had eerder Russische hulp in de strijd tegen het Moslimextremisme geweigerd.[21] Tegelijkertijd stelde hij de Oezbeekse luchtmachtbases ter beschikking van de VS, waardoor hoofdstad Tasjkent het bruggenhoofd werd van de "operatie eeuwige vrede," codenaam voor de Amerikaanse militaire operatie in Afghanistan. De "vrede van de dood" zouden cynici parafraseren, want Karimov voert in zijn land een terreurbeleid dat niet moet onderdoen voor dat van de gewezen Irakese leider Saddam Hoessein. Van het Westen moet Karimov voorlopig geen opmerkingen vrezen over de mensenrechten. Ook in Kirgizstan konden de VS dank zij de goede betrekkingen met Turkije, militaire steunpunten aanleggen.

Toegegeven, het botert niet altijd tussen de zes Turkse staten. De leiders van de nieuwe republieken hebben een super-ego gemeen en zijn erg gevoelig voor gebrek aan waardering: zo "boycotte" de Oezbeekse president de Turksoy-vergadering van juli 2004 omdat zij plaatsvond in Kazachstan.[22] Beide staten rivaliseren als regionale mogendheden. De president van Azerbeidzjan was wel aanwezig maar bekloeg zich over het gebrek aan steun voor Nagorno-Karabach dat bezet is door Armenië, enz. Een belangrijk concreet project als de aanleg van de pijpleiding Bakoe-Turkije over Georgië, stoot op tegenstand van de president van Kazachstan omdat zij niet alleen Rusland, maar ook Iran omzeilt. Nursultan Nazarbaev wil een conflict met beide landen vermijden.



Türksoy is het internationale samenwerkingsverband der Turkse volkeren.

Gezien deze rivaliteiten en de behoedzaamheid van de huidige Centraal-Aziatische leiders lijkt de tweede fase van het panturkisch project (een politiek samenwerkingsverband) op dit ogenblik niet realistisch. Misschien op iets langere termijn. De presidenten van de meeste ex-Sovjet-republieken zijn gewezen leden van de Sovjet-*nomenklatura*; alhoewel zij zich onafhankelijk opstellen, hebben zij toch nog bindingen met de Russische leidende kringen. Zoals het voorbeeld van Georgië aantoont, is het bijna onvermijdelijk dat deze generatie in de eerstkomende tien jaar vervangen wordt door echt nationalistische leiders, die als vanzelfsprekend naar hun Turkse "*roots*" terugkeren en uit reactie tegen de vroegere Sovjet-bevoogding, grotere toenadering zullen zoeken tot de Amerikaanse bondgenoot Turkije. Overigens, door het verdwijnen van de "*pax sovietica*" krijgt het panturkisme vrij spel: het is gericht tegen de Russische, Oekraïense, Volksduitse en andere minderheden, wat tot de voortdurende uittocht van Russen en andere niet-Turken leidt. Tenslotte hebben de Turkse volkeren als moslims een veel hoger geboortecijfer dan de christenen, zodat zij in de nabije toekomst in al die landen, Kazachstan en Kirgizstan inbegrepen, de absolute meerderheid zullen vormen. Eigenlijk is dit de geweldloze uitvoering van het panturkisch basisbeginsel (een etnisch zuiver volk). Dan kan ook fase 2 van het panturkistisch project beginnen. De vorming van een groot Westers (Turks) blok in Centraal-Azië zal het politiek evenwicht in dat gebied verstoren en kan vroeg of laat tot conflicten leiden.

[20] Terwijl aan de "Francofonie," staten als Roemenië en zelfs Kroatië en Bulgarije (!) deelnemen.

[21] *The Economist*, 25 nov. 2000.

[22] Zijn collega Niyazov van Turkmenistan liet zich in elke stad een gulden standbeeld oprichten. De gewezen *sovjet-apparatschik* heet nu *Turkmenbashi* (vader der Turkmenen) maar bestuurt met een ijzeren vuist (*The Economist*, 18 dec. 2004).

Kruitvat Kaukasus

De lont zou kunnen ontbranden in de Russische federatie, meer bepaald in de Kaukasus, dat een bont lappendeken is van tientallen volkeren[23] waarvan velen van afscheiding dromen. De behandeling van de afscheidingsbewegingen in de Russische federatie vergt een artikel op zich: het volstaat voorlopig te vermelden dat het separatisme er mede onder invloed van het Tsjetsjeens vraagstuk veld wint. Tot dusver vermijden de huidige Turkse leiders al te nauwe contacten met de Turkse minderheden in de Russische Federatie, zelfs al komt het initiatief van erkende vertegenwoordigers van de etnische groepen. Zo ging onlangs (juli 2004) Nazarbaev niet in op het voorstel van de president van de Russische autonome republiek Bashkortostan om binnen Turksoy rechtstreeks samen te werken zonder de toestemming te vragen van Moskou. Hij liet de verontruste Russen weten dat de Russische republieken en autonome gebieden naar Astana uitgenodigd waren in het raam van het "Russisch Cultureel Jaar in Kazachstan." De vraag is of over een tiental jaar een Turks politiek samenwerkingsverband – dat dan een regionale grootmacht zal zijn geworden, het zich kan veroorloven nog langer de smeekbeden van de "verdrukte broeders" te negeren.

Grootmacht China maakt zich zorgen

Een Groot-Turkije riskeert ook China sterk te verontrusten, dat van een lijdend voorwerp van de strijd tussen de grote mogendheden, zelf uitgegroeid is tot een van de voornaamste medespelers. Ook China kampt met separatistische bewegingen. In september 2004 tijdens een congres van de IALL (I*nternational Association of Language Law*) aan de universiteit van Beijing waar ik een lezing gaf,[24] kon ik vaststellen hoezeer de Chinese leiders zich hierover zorgen maken. Zij trachten het tweehonderdtal taalminderheden in te kapselen met uiterlijke vormen van autonomie, die soms vooral te maken hebben met folklore.



Het uitgestrekte Sintjiang (Chinees Turkestan) wordt bewoond door 8 miljoen Oejgoeren.

Maar zoals een assistente uit Louvain-la-Neuve (de enige andere Belg op het IALL-congres) in haar lezing betoogde, kan je afscheidingsbewegingen niet tegenhouden door de culturele verscheidenheid te beklemtonen, wel integendeel. Het betreft veelal kleine groepen, soms niet meer dan enkele duizenden personen groot, die een taal spreken die tot geen grote taalfamilie behoort, zodat zij geen cultureel moederland ter hulp kunnen roepen. Eigenlijk staat China met een ernstig separatistisch gevaar in slechts twee gebieden: Tibet en de provincie Sintjiang (Chinees Turkestan) waar 8 miljoen (Turkse) Oejgoeren reeds lang afscheiding nastreven. De onafhankelijkheid van de vroegere Sovjet-republieken in Centraal-Azië bezorgt de Chinese leiders dan ook koude rugrillingen omdat zij een voorbeeld kunnen zijn voor de eigen Oejgoeren.

In de tang tussen Rusland en Turkije: Georgië lonkt naar Washington…

Tussen Turkije en zijn "*Lebensraum*" liggen twee christelijke staatjes, dwars over de olieweg van de Kaspische Zee naar Europa die van enorm belang is voor zowel Rusland als de Amerikaanse supermacht. Georgië en Armenië spreken

[23] Nik Vanderscheuren en Elmira Zeynalian: "De etnisch-confessionele demografie van de zuidelijke Kaukasus" in *Kruitvat Kaukasus*, Uitgeverij EPO, Brussel, 2004.

[24] Met als onderwerp: de talen in de Europese Unie na de uitbreiding.

een Indo-europese taal; de heilige monnik Masjtots vond in de 5de eeuw hun beider alfabet uit. Beide christelijke kerken gaan terug tot de 3de eeuw. Maar voor het overige kenden beide volkeren een zeer uiteenlopende geschiedenis en dat is vandaag nog steeds zo.

Georgië trekt resoluut de Turkse kaart. Nochtans werd het land tien jaar bestuurd door een gewezen Sovjet-minister van buitenlandse zaken. De herboren Georgische "nationalist" Edvard Sjevardnadze kwam van de Russische drop in de Turkse regen terecht. Het aantal Turkse zendingen in Tbilisi is niet meer te tellen. Recent kwam nog de bijna volledige Turkse generale staf. De Russen die de militaire luchthaven van Vasian moesten ontruimen, werden vervangen door Turkse soldaten,[25] enz. Rusland ziet de groeiende Turkse invloed met lede ogen en neemt weerwraak. Het sluit zijn lange grens hermetisch af onder het voorwendsel dat Tsjetsjeense opstandelingen naar Georgië vluchten en steunt de separatisten van Abchazië. De vroegere welvarende Sovjet-republiek, die omzeggen niets meer produceert, werd een derde-wereldland, waar het gemiddeld maandinkomen tot 15 $ is gezakt. De enige inkomstenbron komt uit Turkije, maar daar zit natuurlijk een prijskaartje aan vast. Sjevardnadze wou van Georgië het "Israël van de Kaukasus"maken; het werd een Turks-Amerikaans protectoraat. De operatie met Amerikaanse troepen tegen "Al Quaeda terroristen" in het Pankisidal dat aan Tsjetsjenië grenst past in dat kader. Sjevardnadze had eerder aan Rusland geweigerd moslimrebellen uit Tsjetsjenië te achtervolgen. Na het wegvallen van Sjevardnadze blijft het land ingekapseld in het Westers bondgenootschap, en kan nog steeds een twisthaard worden tussen de Verenigde Staten en Rusland.

…en Armenië naar Moskou

Stof voor een conflict kan eveneens komen uit de laatste hinderpaal voor het Turkse grootmachtstreven, Armenië. Het landje (3,3 miljoen inwoners), beschikt zoals de Turken en de Joden, over een krachtige internationale lobby in de vorm van een diaspora van 5 miljoen mensen die de Turkse "holocaust" niet vergeten zijn. In tegenstelling tot Georgië zoekt het bescherming bij de grote christelijke broer Rusland. Na de implosie van de Sovjet-Unie leek Armenië, geklemd tussen Turkije en de Azeri-enclave Nachitsjevan in het Westen en Azerbeidzjan in het Oosten, afgescheiden ook van de Armeense enclave Nagorno Karabagh die volledig binnen Azerbeidzjan lag, een vogel voor de kat. Toch won het (1994) de oorlog met Azerbeidzjan en slaagde erin Nagorno-Karabagh te ontzetten, met de stille steun van Rusland.

Het voortbestaan van Armenië blijft echter aan een zijden draad hangen. Het land, afgesneden van Europa en geboycot door de VS, kent zoals Georgië enorme financiële moeilijkheden. Voortdurend zijn er destabilisatiepogingen, uitgelokt, zegt men, door de Amerikaanse geheime diensten. Tussen Azerbeidzjan en Armenië werd nooit een vredesovereenkomst afgesloten – de oorlog kan op elk ogenblik opnieuw losbarsten, met dien verstande dat mocht Turkije zwichten onder de druk van Azerbeidzjan en de wapens opnemen tegen erfvijand Armenië, Rusland zich verplicht zou voelen zijn beschermeling bij te staan.

Iran: si vis pacem, para bellum

Tenslotte, maar niet onbelangrijk, is ook Iran een mogelijke conflicthaard. Het land ligt op de enige overlandse (petroleum)weg van de Perzische Golf naar het Westen die Rusland kan ontwijken. Ook Perzië was eeuwenlang bevochten en opgedeeld door Groot-Brittannië en Rusland (Sovjet-Unie); het huidige Iran, dat tot de jaren zestig stevig in het Westers kamp zat, werd na de

[25] *Argoementi i Fakti*, Moskou, nr. 48, 2001.

revolutie van de ayatollahs door de VS naar de "as van het kwaad" verwezen, maar houdt zich zorgvuldig buiten de Russische invloedssfeer. Iran telt acht miljoen Azeri's die steeds meer naar Azerbeidzjan lonken. Het land, dat volgens waarnemers aan een kernwapenindustrie werkt, zou het tweede doelwit van een Amerikaanse inval kunnen worden – en zou het waarschijnlijk reeds geworden zijn, ware het niet dat de Amerikanen zulke tegenslagen hadden gekend in Irak. Iran ligt ook overhoop met die andere petroleumrijke Amerikaanse beschermeling, Saoedi-Arabië. Turkije heeft bovendien oude territoriale eisen op aan Perzië verloren grondgebied.

B*esluit: explosieve toestand*

In zijn traditionele televisieboodschap ter gelegenheid van het Westers kerstfeest stelde president Vladimir Poetin dat Rusland zich niet zou laten isoleren.[26] Het is duidelijk dat de eeuwenoude Russische omsingelingsvrees springlevend is. De implosie van de Sovjet-Unie gaf de VS de kans om hun invloedszone uit te breiden in Trans-Kaukasië en Centraal-Azië via hun beschermeling Turkije. Een kat in het nauw maakt rare sprongen: dat Rusland vroeg of laat reageert staat in de sterren geschreven.



Een vergadering bij de patriarch van Tbilisi. Georgië behoort, net zoals Armenië, tot de oudste christelijke staten ter wereld.

De Turkse opmars maakt van de ganse ruimte tussen de Zwarte Zee en China, een labiel en gevaarlijk gebied, dat doet denken aan de Balkan in augustus 1914 toen een incident volstond om een wereldoorlog te ontketenen waarbij verschillende bondgenoten in een oorlog meegesleurd werden waarop zij helemaal niet gebrand waren. Opnieuw zijn er tal van conflictmogelijkheden, die kunnen leiden tot een wereldoorlog. De gevolgen zouden echter veel dramatischer zijn, want enkele partijen zijn kernmachten. Rusland, China en – mochten zij eveneens betrokken worden bij een uitgebreid conflict – India en Pakistan beschikken over kernwapens. In Kazachstan bevinden zich eveneens kernwapens van Russische makelij. Het spreekt vanzelf dat die het doelwit zullen zijn van de strijdende partijen, voor zover Kazachstan ze zelf niet gebruikt. Israël, de trouwste bondgenoot van de VS, beschikt over kernwapens. Iran zou in de mogelijkheid zijn kernwapens aan te maken. Volgens het Amerikaans tijdschrift *Aviation Week & Space Technology* heeft Teheran zopas een raket uitgetest met een draagwijdte van 2.000 km, die gemakkelijk Israël en de Amerikaanse troepen in de Perzische Golf kan treffen.[27] Turkije tenslotte beschikt zelf over geen kernwapens, wel zijn Amerikaanse beschermheer.

Het zou de waarschijnlijkheidsleer geweld aandoen indien niet een of ander incident tijdens het komend decennium zou escaleren tot een warme oorlog. Het zal voor de Europese Unie moeilijk zijn zich daar buiten te houden. Met Turkije als volwaardig lid wordt dit volslagen onmogelijk. Uit ervaring weten wij dat een politiek *cordon sanitaire* contraproductief is; een Europees-Turkse schutskring rond Rusland zou bovendien bijzonder gevaarlijk zijn.

Peace has her victories no less renowned than war: door zich niet te laten meesleuren in een panturkisch avontuur in Midden-Azië en even neutraal te blijven als bij de Amerikaans-Britse inval in Irak, kan de Europese Unie een krachtig signaal geven aan Rusland dat zij geen heil ziet in een omsingelingsbeleid en aldus een wezenlijke bijdrage leveren tot de wereldvrede.

André Monteyne*

[26] Televisietoespraak van 23 dec. 2004. Het Russisch kerstfeest viel op 7 jan. 2005.

[27] Nov. 2004, overgenomen uit *Knack*, 15 dec. 2004.

* André Monteyne is licentiaat handels- en financiële wetenschappen. Hij werkte lange tijd bij een bank waar hij de verantwoordelijke was voor het volgen van de internationale grondstoffenmarkten en de economie in de Oostbloklanden. Hij spreekt Russisch en Servo-Kroatisch en is actief in verschillende verenigingen die zich met de problemen van internationaal recht, taal en mensenrechten bezighouden, meer bepaald in het gewezen Oostblok. Hij gaf lezingen in o.a. Kaliningrad, Bakoe, Sint-Petersburg en Beijing, en bezocht meerdere malen (zowel in de communistische periode als daarna) Oost-Europa, de Balkan, Rusland en de Kaukasus.

De logica van het vrije woord

Jos Verhulst beschrijft de ware betekenis en het belang van het recht op vrije meningsuiting. Momenteel draait het hele maatschappelijke debat rond dit recht. Indien het verloren gaat, is alles verloren. Want ten diepste gaat het om een visie op de mens.

Het Vrije Woord in Europa staat onder hoge druk. De tegenstander heeft vele gezichten. Er is de politieke klasse, die geen fundamenteel debat wenst over het globalistische en contradictorische concept van de "multiculturele samenleving." Er is de islam, die wortel schiet in ons continent en die fundamenteel vreemd staat tegenover het concept van vrije meningsuiting. Europa komt snel terecht in een maatschappelijk orkaan. Het vrije spreekrecht bevindt zich in het oog daarvan.

De moord op Theo Van Gogh toonde zonneklaar aan hoe dubbelhartig de politieke klasse is wanneer het gaat over de verdediging van het Vrije Woord. Zeker, men was "geschokt" door de moord. Maar anderzijds stelde men luidop de vraag of mensen als Theo Van Gogh en Ayaan Hirsi Ali niet beter hadden gezwegen? Is het niet onverantwoord dat men zo maar kan zeggen wat op de tong ligt, zonder rekening te houden met de "gevoeligheden"? De meeste "democratische" politici, zoals de Belgische minister van Buitenlandse Zaken Karel De Gucht, vinden van wel.[1]

Ook de Nederlandse ministers Balkenende en Donner vonden, ter gelegenheid van de rituele doding van Van Gogh, dat de moslims moeten beschermd worden tegen godslasterende uitingen (waaraan Van Gogh zich dus "schuldig" had gemaakt). Volgens Balkenende kan de vrijheid van meningsuiting enkel "in gebondenheid" bestaan.[2] Gerd Leers, burgemeester van Maastricht, zei op een debat: "We hebben in dit land leiderschap nodig om grenzen op te leggen [...] Mensen wegzetten als achterlijk en hun god een varken noemen, daarop had een reactie van het Openbaar Ministerie moeten volgen, en dat is niet gebeurd. Als dat over mijn geloof gezegd was, had ik dat niet geaccepteerd."[3] [4]

Het Vrije Woord wordt niet enkel bedreigd door moord en wet, maar ook door de praktijk van maatschappelijke uitsluiting. De zaak Buttiglione is een frappant voorbeeld. Deze Italiaanse minister werd als Europees commissaris geweerd door het Europees Parlement. Reden: hij had (als katholiek) gezegd dat hij homoseksualiteit zondig vond. Dit bleek onaanvaardbaar. De politiek-correcte klasse viel niet enkel Buttiglioni's uitspraak aan, maar ook diens persoon. De Antwerpse VLD-schepen Ludo Van Campenhout noemde de ideeën van Buttiglione "ziekelijk conservatief."[5] Minister Bert Anciaux schreef op zijn website (27 okt. 2004): "Dat de vrouwenhater en homowalger van een Italiaanse commissiekandidaat nog steeds niet begrepen heeft dat hij ongewenst is en een schande is voor heel de Europese politieke klasse, is en blijft eveneens erg triestig. Dat de Italiaanse regering en ook het Vaticaan klaarblijkelijk niet door hebben dat in de 21ste eeuw zulke discriminaties en verwijten niet meer kunnen is veelzeggend."

We hebben hier te doen met demonisering van de zuiverste soort. Buttiglione wordt letterlijk ziek en ongewenst verklaard. De impliciete consequentie van deze zienswijze luidt dat mensen met Buttiglione's ideeën eigenlijk uit de circulatie moeten verwijderd worden.[6] En inderdaad: op de demonisering sluiten aan de wetten, de veroordelingen en de gevangenisstraffen. "I*n Europe people are starting to be jailed for saying what they think*," zei Vladimir Palko, de Slovaakse minister van binnenlandse zaken, in een sterk protest gericht tegen de Zweedse ambassadeur, nadat in Zweden dominee Ake Green in de gevangenis was beland als straf voor een preek waarin hij met verwijzing naar Bijbelse citaten homoseksueel gedrag had veroordeeld. Overigens was Palko zowat de enige Europese politicus die op deze gebeurtenis reageerde.

[1] Karel De Gucht produceerde volgend stukje *doublespeak*: "De moord is onaanvaardbaar. Maar we moeten ons de vraag durven stellen of Theo Van Gogh wel zo verstandig was. Ik denk het niet, want hij heeft het met zijn leven bekocht. Maatschappelijk was het evenmin doordacht. Waarom moet je islamieten afschilderen als geitenneukers? Die gemeenschap voelt zich meteen geschoffeerd. Ik heb een brede opvatting over de vrije meningsuiting. Maar zulke uitspraken zijn een opstapje naar de beperking ervan. Hetzelfde geldt voor zijn film *Submission*, naar een scenario van het liberale Nederlandse kamerlid Ayaan Hirsi Ali. Die film is krenkend omdat hij veralgemeent. Hij visualiseert het idee dat elke islamiet zijn vrouw per definitie als een onderdanig wezen beschouwt. Maatschappelijk is zo'n oefening nutteloos. Dat is onverantwoord gedrag." (*De Standaard*, 21 nov. 2004)

[2] In *Trouw* (15 nov. 2004) verscheen volgend verslag: "Behalve Donner pleitte ook premier Balkenende zaterdag bij het CDA-congres voor een grotere terughoudendheid bij 'spraakmakende critici die onze opiniebladen bevolken.' Vrijheid van meningsuiting is volgens hem een groot goed, zelfs een pijler van de samenleving, maar dat kan alleen bestaan in een 'zekere gebondenheid.' 'Ieder mag zijn bewoordingen kiezen, maar het is goed als we ons ook rekenschap geven van de 'ontvanger' van deze woorden,' zo zei Balkenende. 'Laten we ons realiseren dat onze woorden ook wonden kunnen slaan.'"

[3] *Goudsche Courant*, 21 nov. 2004.

[4] Zelfs het Bijbelse woord "Gij zult niet doden" slaat blijkbaar "wonden" wanneer het in de buurt van een moskee is aangebracht. De Rotterdamse burgemeester Opstelten liet dergelijk opschrift, dat de kunstenaar Chris Ripken bij zijn woning had aangebracht, door de gemeentelijke diensten vernietigen. De plaatselijke moskee had zich immers beklaagd.

[5] *De Morgen*, 29 okt. 2004.

Behoudens uitzonderingen lijkt de Europese politieke kaste vastbesloten om de vervolging van ongewenste meningen radicaal op te drijven.[7]

Waarom vrijheid van denken en spreken?

Wie wil debatteren over fundamentele rechten en plichten, moet onvermijdelijk debatteren over het wezen van de mens. Wie pretendeert dat de mens over rechten en plichten beschikt, moet de grondslag van die plichten en rechten kunnen situeren in een definiërend kenmerk van de mens. Mineralen, planten of dieren hebben immers plichten noch rechten.

Welnu, de maatschappelijke elite huldigt zeer overwegend de opvatting dat de mens niet wezenlijk verschilt van een dier. Deze overheersende, zogenaamd wetenschappelijke opvatting botst op nogal wat weerstand bij het gepeupel. Het onderwijs moet dus worden ingeschakeld om de burgers van kindsbeen aan te leren, dat zij alleen maar een "brok chemie" zijn: "[H]eel wat mensen verzetten [zich] tegen het idee dat de mens een soort machine zou zijn, een brok chemie of dna. Ook al zijn ze niet religieus, ze weigeren te aanvaarden dat de mens niet meer is dan een stuk natuur dat niet gestuurd wordt door een geest of een ziel [...] En de samenleving wordt er niet progressiever op, dus wetenschaps-onderwijzers zullen het niet makkelijker krijgen," aldus Gaston Moens, voorzitter van de VUB-lerarenopleiding.[8] Het is dus blijkbaar "progressief" om de mens te herleiden tot een brok chemie.

Het individu of het menselijke "ik" moet worden teruggedrongen. In het ministeriële propagandablad K*lasse voor* L*eraren* verscheen een revelerend artikel over het mensbeeld van prof. Wielemans (KUL), dat zeer inspirerend was voor de opstellers van de onderwijs-eindtermen. Daarin lezen we: "Het individu staat centraal in de westerse maatschappij en dus ook nog altijd in onze dagelijkse opvoeding en ons onderwijs. Nochtans groeit er door allerlei nieuwe wetenschappelijke inzichten een nieuw mensbeeld [...] het 'ik' wordt een knooppunt van relaties [...] Het nieuwe mensbeeld gaat 'voorbij' het individu. In de natuurwetenschap is het al langer duidelijk dat niet de groei van het organisme op zichzelf belangrijk is maar de co-evolutie van het organisme met zijn omgeving [...] Typisch voor de Westerse cultuur en haar onderwijs is het streven naar objectiviteit, rationele beheersing, logische consistentie en waarneembare feiten [...] Door de moderne fysica weten we dat objectiviteit niet bestaat omdat er altijd samenhang is tussen waarneming en waarnemer. Leerlingen moeten dus meer worden voorbereid op participerend weten en handelen. Dit is een belangrijk inzicht voor doelstellingen, eindtermen en evaluatie."[9]

In deze passages wordt duidelijk uitgedrukt wat de doelstellingen zijn van het huidige ideologische offensief: afbraak van de "Westerse cultuur," pseudo-wetenschappelijke ontkenning van het concept van objectieve waarheid, en reductie van de menselijke individualiteit tot een "knooppunt van relaties." Het onderwijs moet deze visie, waarin de mens wordt herleid tot een "organisme" en tot een banaal onderdeel van een globaal ecosysteem, inplanten in de hoofden van de nieuwe generaties.

De materialistische mensopvatting van de heersende kaste heeft verreikende consequenties. Vooreerst impliceert zij dat mensen niet echt toegang kunnen verwerven tot de waarheid als zodanig. Indien wij alleen maar een "brok chemie " zijn, dan zijn onze gedachteninhouden herleidbaar tot de chemische en fysische processen in onze hersenen. Deze processen verlopen per definitie volgens de wetten van de chemie en van de natuurkunde, zonder zich iets aan te trekken van waarheid als zodanig. Een tweede vanzelfsprekend gevolg is dat ook het onderscheid tussen goed en kwaad volstrekt betekenisloos wordt. Het morele oordeel is een illusie, ontstaan in de loop

[6] De meest treffende commentaar betreffende de Europese defenestratie van Buttiglione kwam wat mij betreft van de Nederlandse klokkenluider en kersvers Europarlementslid Paul van Buitenen: "Ik heb me ook verbaasd over die crisis in het Europarlement rond de benoeming van Buttiglione als eurocommissaris van justitie. Als conservatieve katholiek wijst hij homoseksualiteit af. Homo's voelen zich dan aangetast in hun bestaansrecht, maar volgens mij heeft Buttiglione het toch netjes gedaan: hij zou homo's niet discrimineren, heeft hij gezegd. Volgens mij wijst de Bijbel homoseksualiteit zowel in het Oude als het Nieuwe Testament af, maar je moet dat wel in zijn context zien. De vraag is: worden mensen om die reden gediscrimineerd of niet? Ondertussen zag ik wel allerlei andere kandidaat-commissarissen passeren die nooit benoemd hadden mogen worden. Mandelson moest twee keer opstappen uit de Britse regering. De Fransman Barrot is veroordeeld voor illegale partijfinanciering. De Belg Michel wordt achtervolgd over fraude bij een ministerie. En Kroes had er volgens mij nooit in gemogen, al denken mensen onterecht wel eens dat ik met niets anders bezig ben." (*Trouw*, 7 jan. 2005)

[7] Op 30 december 2004 keurde het Franse parlement een wet goed die "homofobie" met zware straffen bedenkt. Belediging, met inbegrip van opmerkingen die in algemene zin homosexuelen denigreren, kunnen met een jaar gevangenis beboet worden indien ze publiek worden geuit, en opmerkingen tussen individuen in de privé-sfeer kunnen een boete tot 375 euro opleveren. Uiteraard bestaat er geen vergelijkbare wet die heterosexuelen "beschermt." Meteen werd ook een nieuw centrum opgericht, waarvoor 10 miljoen euro belastingsgeld wordt opzijgezet voor 2005, te boeken op de begroting van het *Ministère de l'emploi, du travail et de la cohésion sociale.*
De katholieke kerk heeft de vrees uitgesproken dat de wet het aan priesters onmogelijk zou maken om zich te verzetten tegen de invoering van het homohuwelijk. Homogroepen als *SOS Homophobie* hebben al laten weten dat iedereen die zegt dat homosexualiteit "abnormaal" is, kan vervolgd worden op basis van deze wet. Daarmee zou ondermeer het citeren uit het boek Leviticus (18:22-23 en 20:13) strafbaar worden. De wettekst is te vinden op: http://www.legifrance.gouv.fr/WAspad/UnTexteDeJorf?numjo=SOCX0400130L

[8] *De Morgen*, 20 nov. 2004.

[9] *Klasse voor Leraren*, okt. 1993, pp. 30-31.

van de evolutie. In de echte wereld is geen moraliteit aanwezig, en het eerste artikel van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVMR) – "Alle mensen [...] zijn begiftigd met verstand en geweten" – wordt zinledig.

In de ideologische cenakels van de elite worden deze opvattingen consequent doorgetrokken. Ideeën in de eigenlijke zin, bewustzijnsinhouden waarin de waarheid objectief oplicht, bestaan volgens deze visie helemaal niet. Het menselijk denken wordt daarentegen bezet door memes. Dit zijn complexen van woorden en beelden, verbonden met emotioneel geladen connotaties, die onderling in een blinde darwinistische strijd verwikkeld zijn, niet in de natuur buiten ons, doch in onze hoofden. En deze memes kunnen ook worden gelanceerd en gestuurd. In de loop van de 20ste eeuw heeft zich, vanuit de ruwe propagandapraktijken uit de vorige eeuwen, een heuse socio-psychologische wetenschap, een echte memetische technologie ontwikkeld. Memes zijn de holle concurrenten van authentieke, individueel met moeite bovengespitte gedachten. We kunnen de politieke realiteit helemaal niet meer begrijpen wanneer we die memes niet in hun ware aard herkennen.

Beschouw bijvoorbeeld het memetisch complex rond de term *racisme*. Er is, in termen van het aantal doden en de omvang van het veroorzaakte leed, geen enkele objectieve reden om rond racisme meer taboes en emoties te cultiveren dan rond een term als bijvoorbeeld *communisme*. Toch is *racisme* door de jarenlange toepassing van memetische technieken, verbonden met een complex van emotionele connotaties. De term *communisme* werd niet op dezelfde manier memetisch beladen. Dit verschil leidde uiteindelijk ook tot politieke en juridische consequenties. Er zijn bijvoorbeeld wel wetten tegen het racisme, maar niet tegen het bolsjevisme. Die anti-racismewetten versterken niet alleen verder de racisme-meme, maar hebben daarnaast ook verregaande maatschappelijke gevolgen (bijvoorbeeld het aanmoedigen van immigratie). Zolang we niet begrijpen hoe en waar dit soort memes vorm krijgt, hebben we geen zicht op de krachten die het politieke veld beheersen. Het in kaart brengen van de structuur, de herkomst en de onderlinge samenhang van de politiek-correcte memes (*anti-racisme*, *multiculturele samenleving*, *diversiteit*, enz.) die komende vanover de grote plas, de één na de ander in het maatschappelijk discours worden ingeplant, is één van de dringendste politieke taken.

Wie de mens consequent beschouwt als een "brok chemie," erkent enkel het bestaan van memes en verwerpt het bestaan van gedachten in de eigenlijke zin des woords. Wie denkt dat iedere gedachte fysico-chemisch bepaald is, zou logischerwijs moeten aannemen dat het menselijk denken – omdat het louter door de wetten van de natuurkunde en de scheikunde wordt bepaald – nooit kan ontdekken of een gedachtengang intrinsiek waar en logisch is, of alleen maar waar en logisch lijkt omdat de fysische en chemische gebeurtenissen in onze hersenen ons die illusie voortoveren. Maar zelfs dit standpunt zou uiteindelijk niet consequent zijn, omdat het een logische gevolgtrekking omvat, terwijl de twijfel juist de relatie betreft tussen ons denken en de logica. Wie een materialistische kijk op het denkproces huldigt, dient eigenlijk een radicaal agnostisch standpunt in te nemen met betrekking tot de vraag, of concepten als *waarheid en logica* überhaupt wel ergens op slaan. Zo iemand kan geen fundamentele betekenis toekennen aan het recht op vrij spreken. Dit recht wordt dan hoogstens één onder de vele mensenrechten, een simpel comfortrecht dat botst met andere mensenrechten en dientengevolge moet beperkt of "gebonden" worden. Er bestaat immers geen principiële reden om aan een "brok chemie" de ongebreidelde mogelijkheid tot verbale *output* toe te kennen.

Voorstanders van het Vrije Woord kunnen, om consequent te zijn, niet anders dan een mensbeeld hanteren dat fundamenteel afwijkt van het

ideologisch materialisme dat door de zogezegde elite wordt gehuldigd. Het materialistische mensbeeld van de elite berust op een onterechte extrapolatie van wat het wetenschappelijk onderzoek ons daadwerkelijk leert. De natuurwetenschappen leren ons inderdaad dat in ons lichaam chemische en fysische processen plaatsvinden. Maar zij leren ons geenszins dat alle processen in ons organisme uitsluitend chemische of fysische oorzaken hebben. De wetten die de chemische en fysische processen beheersen hebben geen gesloten karakter, in de zin dat de ene fysieke constellatie noodzakelijkerwijs tot een welbepaalde volgende fysieke constellatie moet leiden, en omgekeerd.



"Communisme" werd nooit een even beladen term als "fascisme," al kostte het meer mensen het leven.

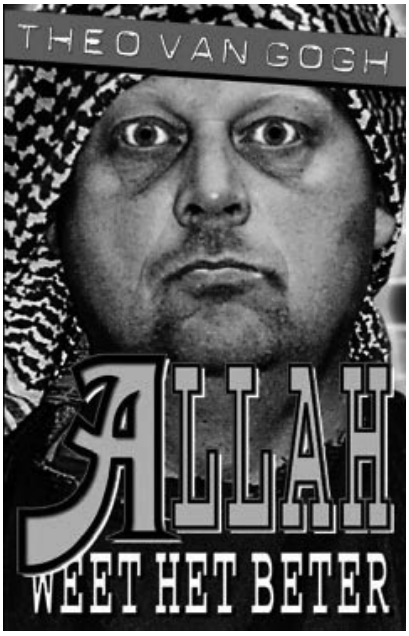
Deze wetten laten, voor zover men kan nagaan, volop ruimte voor het meespelen van niet-stoffelijke factoren. Bovendien voorspellen de wetten van de chemie en de natuurkunde nergens het opduiken van zoiets als bewustzijn of bewustzijns- of denkinhouden, terwijl deze bewustzijns- of denkinhouden juist het primaire gegeven zijn via hetwelke wij toegang krijgen tot de overige realiteit. Meer nog: er is geen enkele logische grond om aan te nemen dat een welbepaalde stoffelijke situatie, zoals bijvoorbeeld een welbepaalde fysico-chemische constellatie in onze hersenen, zou moeten leiden tot een welbepaalde denkinhoud. In principe kan gelijk welke fysico-chemische constellatie met gelijk welke denkinhoud (of gelijk welk gevoel) geassocieerd worden. Pure observatie van het verloop van de processen in een stel hersenen zou ons bijvoorbeeld volstrekt niets leren over wat de persoon in kwestie concreet denkt of voelt; eventuele verbanden tussen bepaalde hersenprocessen en bepaalde bewustzijnsinhouden kunnen we pas leggen, wanneer de betrokkenen ons zeggen wat ze bij een bepaald proces denken of voelen.

Er bestaat ongetwijfeld een nauw verband tussen onze bewustzijnsinhouden en de fysieke toestand binnen onze hersenen, in de zin dat de fysieke toestand aan bepaalde randvoorwaarden moet voldoen om de bewustzijnsinhoud in ons wakend bewustzijn te laten opduiken. Maar even ongetwijfeld zijn die randvoorwaarden niet bepalend voor de eigenlijke bewustzijnsinhoud. Wanneer wij bijvoorbeeld een meetkundig bewijs volgen voor de stelling van Pythagoras, dan aanvaarden wij de juistheid van het bewijs en van de conclusie op inzichtelijke en inhoudelijke gronden, en niet omdat de fysico-chemische processen in onze hersenen ons die conclusie oplegden. Deze processen schiepen slechts de nodige (niet: de voldoende) voorwaarden, om binnen ons waakbewustzijn de inhoud van de wiskundige gedachtengang te laten opduiken.

De waarheid over wat (in logisch of feitelijk opzicht) het geval is, en over wat mogelijk of moreel wenselijk is, kan oplichten in het bewustzijn van de individuele mens. We weten dit, niet door een theoretische afleiding, maar door een bijzonder type waarneming, reproduceerbaar en voor iedereen toegankelijk, waarbij we het denken als waarnemingsorgaan gebruiken om de natuur van het denken zelf te beschouwen. Wie bijvoorbeeld de aard van de waarheidservaring overdenkt die we beleven bij het doorlopen van een meetkundig bewijs, observeert dat deze ervaring de gedachteninhoud als zodanig betreft. Bij iedere stap in de gedachtengang zijn het de gedachten-

inhouden als zodanig die volstrekt transparant in ons bewustzijn oplichten, en als inhoud samenvallen met ons bewustzijn, zonder dat zoiets als chemie of fysica zich als een verduisterende factor tussen ons bewustzijn en de oplichtende gedachteninhoud stelt.

Uit deze directe observatie leren we twee zaken. Enerzijds vertoont ons menselijk subject een aanleg tot identiteit met de waarheid. Met het besef dat er zoiets als een onderscheid tussen waar en onwaar bestaat, een onderscheid dat voorbij het pragmatische ("iets is waar omdat het werkt") gaat, worden wij geboren. Wij zijn in ons diepste wezen verwant aan de waarheid. Waarheidsliefde, het vermogen en de wil om waarheid in ons zichzelf te laten zijn, is onze intiemste substantie en tevens de grond waarom wij verantwoordelijke wezens kunnen zijn. Maar anderzijds ervaren wij ook dat deze waarheid allesbehalve vanzelf komt. Dwaling, twijfel, fout en vergissing zijn ons deel. Zoals de lichtbundel op zich onzichtbaar blijft, en slechts tot manifestatie komt wanneer hij op een voorwerp valt, waarbij echter het voorwerp dit licht eenzijdig en volgens de eigen particuliere eigenschappen in verschijning laat komen, zo ook licht in ons subject de waarheid op, doch vertekend volgens onze subjectieve eenzijdigheden. En net zoals het licht vollediger en evenwichtiger tot verschijning komt, naarmate het voorwerpen van de meest uiteenlopende aard kan beschijnen, komt ook de waarheid vollediger en evenwichtiger te voorschijn, naarmate meer mensen pogen om dezelfde waarheid te vinden.



Had Theo van Gogh niet beter gezwegen?

Het geïsoleerde voorwerp dat wordt belicht, biedt geen informatie over de aard van de eenzijdigheid waarmee het licht aan dit voorwerp verschijnt. Enkel vergelijking met andere, eveneens belichte voorwerpen laat toe om te onderscheiden wat eigen is aan het licht, en wat het gevolg is van de particulariteiten van het voorwerp. Op dezelfde wijze missen wij op een zeer fundamentele manier alle aanwijzingen betreffende het eigen waarheidstekort indien wij niet ingaan op wat de ander inzake waarheid laat oplichten. Zonder de weerstand van de werkelijkheid buiten ons, inzonderheid de weerstand van de andere mens, kunnen wij ons niet bewust worden van ons tekort. Enkel door met belangstelling in te gaan op de gedachten van anderen, leren we onszelf en onze eenzijdigheden herkennen. De ander is inzake waarheidsvinding beperkt als ikzelf, maar niet in hetzelfde opzicht en op dezelfde punten. De andere leert mij vooreerst dat de waarheid niet enkel mijzelf, maar ook de ander als verschijningsvorm heeft. De ander ziet wat ik niet zie, en kan me helpen zien wat ik niet zie, en omgekeerd.

De gedachtelijke weerstand van de andere moet mij kunnen bereiken, en ik moet toegang kunnen hebben tot die weerstand, wil de waarheid in mij kunnen oplichten. Het Vrije Woord moet heersen, er moet vrijheid zijn van luisteren en van spreken, opdat de mensen elkaar zouden kunnen corrigeren. Mensen moeten elkaar kunnen corrigeren, omdat zij ter wereld komen met de aanleg tot waarheid en waarheidsliefde. Of in de termen van de UVRM, art.1: omdat zij "zijn begiftigd met verstand en geweten."

Kenmerken van het Vrije Woord

Het Vrije Woord heeft drie karakteristieken. Het is (a) bipolair, (b) komt tot uiting op forums en (c) is ondeelbaar.

a. Bipolair karakter van het Vrije Woord

Het Vrije Woord kan worden opgeëist op grond van het devies: **baas in eigen hoofd**. De mens moet volkomen vrij de eigen bewustzijnsinhouden kunnen beheren. Deze bewustzijnsinhouden vormen zijn eigen particulier universum. Niemand heeft het recht om daarop in te grijpen. Het baas-in-eigen-hoofd principe is het vertrekpunt van ieder secessionistisch streven.

Enkel mensen die meester zijn over hun eigen denkwereld kunnen ook in andere opzichten zelfstandigheid, autonomie en afsnoering nastreven. Tegelijk is het baas-in-eigen-hoofd principe de *conditio sine qua non* voor ieder democratisch streven. Enkel mensen die op soevereine wijze denken en oordelen kunnen op een betekenisvolle manier deelnemen aan het democratische besluitvormingsproces.

Het recht om baas te zijn in eigen hoofd kunnen we als een axioma opvatten. Verwerping of acceptatie van dit axioma definieert het verschil tussen totalitarisme en menselijkheid. Het axioma is logisch gelijkwaardig met het reeds geciteerde element uit art. 1 van de UVRM: "Alle mensen [...] zijn begiftigd met verstand en geweten." Het begiftigd zijn met "verstand en geweten" betekent, dat er geen causale lijn kan getrokken worden van de bewustzijnsinhoud ("voorstelling") naar de daad van een individu. Het menselijk oordeelsvermogen situeert zich als een tussenschot tussen voorstelling en daad, en is het eigenlijke scheppende punt van waaruit de vrije daad vertrekt. De voorstellingen kunnen alleen maar een nodige, maar nooit een voldoende voorwaarde zijn voor de totstandkoming van de vrije daad.[10] De bron van het kwaad kan per definitie enkel liggen in de vrije keuze van de dader voor het kwaad (we komen hierop terug).

Daarmee vervalt de enige denkbare reden om tegen of buiten iemands wil in te grijpen op diens denk- en voorstellingswereld. De enige aanvaardbare manier om iemands denken te beïnvloeden, verloopt via het aanspreken van diens denkvermogen door argumentatie (waarna de ander volledig vrij de argumenten kan accepteren of verwerpen).

Uit het baas-in-eigen-hoofd principe volgt de vrijheid om te luisteren naar wat men wil, maar ook de vrijheid om desgewenst niet te luisteren. Niemand anders heeft het recht om mij tegen mijn zin bewustzijnsinhouden op te dringen. Niemand heeft het recht om zijn boodschap tegen mijn zin in mijn oor te komen schreeuwen. Niemand heeft het recht om mij te verplichten tot het beluisteren van een politieke boodschap, tot het bezoeken van een heilzaam museum, of tot het volgen van bepaalde onderwijs-eindtermen.

Het Vrije Woord is eerst en vooral een passief recht. Het betreft het recht om te luisteren, of niet te luisteren, naar wat *ik* wil. Niemand hoeft voor mij te bepalen wat ik in mijn bewustzijn wens toe te laten.

Iedere implementatie van het Vrije Woord dient dus eerst en vooral rekening te houden met ons recht om niet te luisteren. Dit recht om niet te luisteren leidt naar kenmerk b (het Vrije Woord leeft op forums). Maar de medaille heeft ook een keerzijde. Ik moet daadwerkelijk kunnen luisteren wanneer ik dit wil. En mijn vrijheid van luisteren impliceert de vrijheid van spreken van de andere. Wie een ander, maar niet mijzelf, de vrijheid van spreken ontneemt, tast toch mijn recht aan op het Vrije Woord, want mijn vrijheid tot luisteren wordt beperkt. Anderzijds wordt de vrijheid van luisteren van de andere aangetast wanneer ikzelf word gemuilkorfd. Alles moet dus kunnen gezegd worden. Het zegbare kan niet opgedeeld worden in een toegelaten en een verboden gedeelte. Dit leidt naar kenmerk c (het Vrije Woord is ondeelbaar).

Het "baas-in-eigen-hoofd"-principe is dus bipolair: het omvat enerzijds het recht om niet te luisteren, en anderzijds het recht om desgewenst juist wél te luisteren. Dat is het uitgangspunt.

b. Het Vrije Woord leeft op forums

Wanneer we aan de mens het vermogen toekennen om zich een vrij en zelfstandig moreel oordeel te vormen over wat er gebeurt in de wereld, dan zijn we meteen ook in staat om een deel van de werkelijkheid af te grenzen, waarin de vrijheid van spreken de absolute norm dient te zijn. Vrijheid van spreken en luisteren dient te heersen in ieder maatschappelijk domein dat

[10] De voorstelling die als motief fungeerde voor de toerekeningsvatbare moordenaar staat tot de moord zelf in dezelfde verhouding als bijvoorbeeld de lucht die de moordenaar inademde tijdens de periode voor de moord. Zowel motief als lucht zijn nodige voorwaarden voor de totstandkoming van de moord, maar zij zijn geen oorzaken in enige reële zin van dat woord. Geen van beide dient preventief te worden afgesneden, want ze dragen in zich niet de richting van goed of kwaad.

wordt ingesloten door het vrije oordeelsvermogen van zich vrij bij dit domein aansluitende menselijke individuen. Zo'n maatschappelijk domein kunnen we een **forum** noemen. Tussen twee of meer mensen, die zich vrij aansluiten op het forum, moet alles gezegd kunnen worden en moet alles beluisterd kunnen worden. De vrijheid van spreken is ten gronde de vrijheid van individuen om forums op te richten waarop het Vrije Woord absoluut heerst. Binnen een forum heeft democratie niets te maken. De inhoud van een forum dient aan geen enkele externe regelgeving onderworpen. We komen hier verder op terug.

Over het Vrije Woord wordt meestal veel te abstract gesproken. Het feit dat het Vrije Woord de inrichting van welbepaalde forums impliceert, wordt veel te weinig benadrukt. Forums vormen de noodzakelijke bescherming voor het recht op luisteren en voor het recht op niet-luisteren. Het Vrije Woord omvat zowel het recht op vrij spreken en zwijgen, als het recht op vrij luisteren en niét luisteren. Deze rechten kunnen enkel samen worden gegarandeerd indien specifieke forums bestaan waar spreeklustigen en luisterwilligen elkaar kunnen vinden. Deze fora moeten aan twee criteria voldoen: ze moeten vrij toegankelijk zijn en ze moeten vrij ontwijkbaar zijn. Enerzijds mag niemand de toegang tot deelname aan het vrije debat worden ontzegd, maar anderzijds mag niemand wettelijk of feitelijk worden verplicht om een forum te betreden.

Wanneer bijvoorbeeld iemand mij op straat achtervolgt om mij voortdurend zijn heilsboodschap in het oor te schreeuwen, dan schendt die persoon mijn recht op het Vrije Woord. Waarom? Omdat hij mijn geest bezet, als het ware een microfoontje implanteert onder mijn schedel, met fysieke middelen mijn aandacht claimt tegen mijn wil. Die schreeuwlelijk kan zich niet op zijn vrij spreekrecht beroepen. Waarom niet? Niet omdat zijn mededeling inhoudelijk zou verboden zijn, maar omdat hij niet op het forum spreekt doch daarbuiten. Hij schendt mijn recht op niet-luisteren.[11]

Democratische besluitvorming dient zich niet bezig te houden met wat wel of niet mag worden gezegd. Maar het is wel een democratische taak om vast te stellen hoe op uiteenlopende gebieden forums kunnen worden ingericht. De wettelijke modaliteiten betreffende een forum kunnen ook variëren in functie van de aard van het forum. Daarnaast kunnen ook bepaalde vormen van algemene forums, zoals het netwerk van postbussen, worden ingericht en geregeld. Wat mag in de postbus worden gestopt en wat niet? De huidige praktijk luidt dat mensen die geen luisterbereidheid vertonen ten opzichte van reclameboodschappen, dit kunnen melden via een sticker op hun bus. Of ze kunnen zich op de Robinsonlijst laten inschrijven. De verzameling van postbussen vormt het materiële kader voor een algemeen forum, waarin men in principe alle mogelijke (ook onverwachte) berichten kan ontvangen. Maar het kan wettelijk voorzien worden om dit forum tot op zekere hoogte individueel te moduleren, of bepaalde algemene beperkingen in te voeren. Men zou bijvoorbeeld wettelijk kunnen bepalen dat via de post niet ongevraagd pornografie mag rondgestuurd worden. Dat betekent niet dat pornografie verboden moet worden. Wel kan het verwezen worden naar welbepaalde forums, die enerzijds vrij bereikbaar maar anderzijds ook moeiteloos ontwijkbaar dienen te zijn.

Om het Vrije Woord ongeschonden te laten, dient de wetgeving betreffende de forums zich wel aan enkele strikte voorwaarden te houden:

- Deelname aan een forum kan niet worden opgelegd;

- Iedereen moet vrij zijn om een open forum of een gesloten forum op te richten. Op een open forum is iedere kandidaat-deelnemer automatisch welkom. Op een gesloten forum bepalen de oprichters volkomen vrij wie op het forum mag participeren en wie niet;

[11] De straat is inderdaad slechts in beperkte mate geschikt als forum. De reden is natuurlijk dat de straat niet vrij vermijdbaar is. Men dient van de openbare weg gebruik te maken om zich te verplaatsen, ook in omstandigheden waarbij men niet bereid is willekeurig boodschappen te registreren. Mensen die mij op straat ongewenst bestoken met hun boodschappen, schenden mijn recht om niet te moeten luisteren. Het is bijvoorbeeld volkomen legitiem om beperkingen op te leggen aan het betogingsrecht zodanig dat de betoging ontwijkbaar blijft voor mensen die zich gewoon willen verplaatsen. En het spreekt vanzelf dat wegblokkades of fabrieksbezettingen met gijzeling onaanvaardbaar zijn, omdat ze zowel het recht op fysieke vrijheid als het recht op niet-luisteren van de geblokkeerden of de gegijzelden ernstig schenden.

- Alle forums moeten vrij ontwijkbaar zijn en zij moeten, behoudens de beperkingen opgelegd door de stichters van gesloten forums, ook vrij bereikbaar en toegankelijk zijn.

c. Het ondeelbaar karakter van het Vrije Woord: tegen censuur

Vrijheid van spreken kan, binnen een vrij samengesteld forum, alleen maar absoluut zijn. De vrijheid van spreken bestaat uit twee lagen: vooreerst de vrijheid om met anderen een (open of gesloten) bereikbaar forum op te richten, en daar bovenop de vrijheid om binnen dit forum te zeggen wat men wil.

De heersende kaste poogt steeds opnieuw om het Vrije Woord aan banden te leggen.[12] Steeds opnieuw worden theorieën ontwikkeld die beogen om bepaalde uitingen aan banden te leggen. Men stelt dat de vrije meningsuiting slechts één van de vele grondrechten is, dat dit grondrecht met andere grondrechten botst en dat men dan naar een "evenwicht" dient te streven. Zo zei oud-ACW-voorzitter Theo Rombouts: "De gelijke behandeling is volgens mij even waardevol of zelfs waardevoller dan de vrije meningsuiting. Het gelijkheidsbeginsel is zo fundamenteel in onze democratie dat het boven het principe van de vrije meningsuiting gaat."[13] Rombouts stelt het voor alsof er één homogeen maatschappelijk veld bestaat, waarop de vrije meningsuiting en het gelijkheidsbeginsel met elkaar concurreren, zodat een "evenwicht" moet worden gezocht. In werkelijkheid horen vrije meningsuiting en gelijkheid thuis in logisch gescheiden levensdomeinen.

De vrije meningsuiting hoort thuis in de sfeer van de gedachtenconfrontatie, van de informatieverspreiding en van de ideeënproductie. Dit is een immateriële sfeer, in maatschappelijk opzicht bestaande uit forums die door vrije individuen worden gecreëerd. Deze forums zijn, wat hun semantisch aspect betreft, afgegrensd door het zelfbewustzijn van de deelnemende individuen, die over een eigen verstand en oordeelsvermogen beschikken. Het gelijkheidsbeginsel hoort thuis in de juridische sfeer: mensen moeten gelijk zijn voor de wet, die de algemene materiële verhoudingen regelt tussen mensen (bv. ook de materiële modaliteiten die samenhangen met het forumleven).

Men kan het vrijheidsbeginsel niet exporteren naar de juridische sfeer, en evenmin het gelijkheidsbeginsel uitvoeren naar de sfeer van het Vrije Woord. De juridische sfeer wordt gevoed door de sfeer van het Vrije Woord. Nieuwe wetten kunnen maar onder behoorlijke voorwaarden tot stand komen in de mate dat het voorafgaande debat daadwerkelijk vrij was. Wat mensen denken dient zich juist volledig buiten het bereik van de democratische en juridische sfeer te bevinden. Een democraat kan niet anders dan, minstens voor wat het denken en spreken betreft, een radicaal secessionistisch standpunt innemen.

Ter verantwoording van de censuur wordt doelbewust verwarring geschapen tussen beide sferen. Men zegt bijvoorbeeld dat woorden kunnen kwetsen, dat woorden kogels zijn.[14] Maar precies deze beweringen zijn letterlijk onwaar. Een materiële kogel kan doden, een woord doet geen druppel bloed vloeien. Het is zeker waar dat woorden psychische pijn kunnen teweegbrengen. Maar psychische pijn behoort simpelweg tot de *condition humaine*. Het kan psychisch pijn doen wanneer men vaststelt dat men ongelijk heeft, of dat men door andere mensen niet sympathiek gevonden wordt. Er kan geen recht bestaan om in psychische zin ongekwetst te blijven. Zo'n pseudorecht zou regelrecht leiden naar bevoordeling van diegene met de langste tenen, of met de grootste toeter en de luidste klaagzang. Of iets al dan niet gezegd mag worden, zou dan gaan afhangen van het louter subjectieve feit of iemand anders zich door mijn uitspraken wel of niet "gekwetst" of "beledigd" voelt. Het recht dient zich principieel te beperken tot de materiële sfeer en tot materiële feiten en situaties. Woorden en meningen, op forums uitgesproken,

[12] Ik spreek over "heersende kaste" vanuit libertarisch perspectief. De heersende kaste is de coalitie van groepen die netto leven van de staat en zich in verband daarmee identificeren met de staat. De "politieke klasse" vormt de centrale cohorte van deze coalitie. Over het onderscheid tussen groepen die netto aan de staat betalen, en groepen die netto van de staat leven, is een ideologische sluier geworpen, die moet worden afgerukt. Ik onderschrijf de opvatting van Hans-Hermann Hoppe (met wie ik een aantal andere opvattingen niet deel), dat terzake een scherp kastebewustzijn moet worden ontwikkeld: *"First of all, [libertarians] must develop a clear class consciousness, not in the Marxian sense, but in the sense of recognizing that there exists a clear distinction between taxpayers (the exploited) and tax consumers (the exploiters). Politicians as agents of the state live parasitically off the labor of taxpayers. Accordingly, instead of admiring them or seeking their association, politicians (and the more so the higher their rank) should be treated with contempt and as the butt of all jokes, as emperors without clothes."* Hoppe is vooral bekend om zijn boek *Democracy: the God that Failed.*

[13] *De Tijd*, 27 apr. 2004.

[14] Een voorbeeld van deze alomtegenwoordige gelijkschakeling tussen fysiek geweld en zogezegd "moreel geweld" treffen we aan in een interview van *Gazet van Antwerpen* met prof. staatsrecht Jan Velaers (UA): "Onze samenleving verwerpt elk fysiek geweld. Zelfs een kleine tik op de broek van een kind wordt nauwelijks aanvaard. Maar moreel geweld – mekaar voortdurend met woorden afmaken – dàt zou wel moeten kunnen. Neen dus." (11 jan. 2004)

situeren zich in de zuiver mentale sfeer afgegrensd tussen het vrije oordeelsvermogen van de forumdeelnemers. Zij hebben op zich geen enkel materieel gevolg en dienen daarom volstrekt buiten het bereik van de juridische sfeer te blijven.

De heersende kaste ziet dit natuurlijk anders. De bescherming tegen "belediging" en "kwetsing van gevoelens" is alleen maar het breekijzer dat ze gebruiken om binnen te dringen in de sfeer van het Vrije Woord, om de staatsmacht ook op dit gebied te kunnen vestigen. Onze voogden menen dat bepaalde opvattingen van staatswege moeten onderdrukt worden, terwijl andere opvattingen met belastingsgeld en zachte dwang juist moeten worden verspreid. Vanuit het mensbeeld dat door de heersende kaste wordt gehanteerd, is deze houding ook begrijpelijk. Onze voogden beschouwen de menselijke individuen als brokken chemie, en zichzelf beschouwen ze als beter gelukte brokken chemie, die de minder geslaagde exemplaren mogen bijprogrammeren. In positieve zin gebeurt dit door propaganda en onderwijs, en in negatieve zin door censuur.



Uit het baas-in-eigen-hoofd principe volgt de vrijheid om te luisteren, maar ook de vrijheid om niet te luisteren.

Censuur beoogt per definitie om aan een deel van de mensen de toegang te ontzeggen tot bepaalde meningen, uitingen of teksten. Dit wordt soms versluierd, bijvoorbeeld door het invoeren van halve censuurmaatregelen, waarbij niet het bezit maar enkel de verspreiding van een boek is verboden. Het doel blijft evenwel hetzelfde: de toegang tot teksten afsnijden en een bepaalde mening of uiting met staatsdwang uitroeien. Een systeem van tekstverbod kan evenwel slechts functioneren indien er ook mensen zijn die zelf ongestraft alles kunnen lezen, al was het maar om uit te maken wat conform de censuurbepalingen in concreto wel of niet moet worden verboden en vervolgd. Zonder die tweede groep kan een censuursysteem gewoon niet functioneren. Censuur leidt dus, in de mate dat ze succesvol is, altijd tot een diepe tweedeling: een elite die toegang heeft tot alles, die weet waarover het gaat en die een overzicht heeft over wat wel en niet verboden is; en daarnaast het gemeen dat enkel toegang heeft tot wat door de elite toegelaten werd.

Bovendien leidt censuur noodgedwongen tot een situatie waarbij datzelfde gemeen principieel niet meer in staat is om zich een democratisch oordeel te vormen over de censuurmaatregel, aangezien het voorwerp van de censuur buiten bereik werd gehouden. Censuur is dus principieel onverenigbaar met democratie en volkssoevereiniteit. Indien een maatschappij censuur kent is ze niet democratisch. Dat betekent dat niet het volk, maar één of andere elite, de soevereiniteit in handen heeft. Censuur impliceert dus de tweedeling van de samenleving in een hogere kaste van wetenden en een lagere kaste van niet-wetenden. Censuur schendt niet alleen het Vrije Woord, maar leidt bovendien tot een principiële tweedeling (of meerdeling) van de mensheid.

Er bestaat daarom helemaal geen continuüm tussen een volstrekt vrij spreekrecht en geen spreekrecht. Er is wél vrij spreekrecht, of er is géén vrij spreekrecht. **Het Vrije Woord is ondeelbaar.** Van zodra er één mening of opvatting bestaat die niet mag worden uitgesproken, belandt men in een kwalitatief andere situatie, waarbij er boven het volk een instantie voorhanden is die bepaalt wat wél of niet mag worden gezegd. Ofwel is zo'n instantie voorhanden, ofwel is ze niet voorhanden. Indien boven het volk een censuurbevoegde elite voorhanden is die het vrije spreekrecht kan inperken, dan is de vrijheid van meningsuiting opgeheven, ook wanneer de verbodsbepalingen zogezegd "beperkt" zijn.[15] Ieder spreekverbod contamineert automatisch het volledige spreekveld.

Bovendien brengt ieder spreekverbod volautomatisch discriminatie tussen de spreekwilligen tot stand. Diegenen die het ene willen zeggen, kunnen dat nog, terwijl anderen die iets anders willen zeggen, door het verbod worden getroffen.[16] Ieder spreekverbod schendt het gelijkheidsbeginsel dus om twee redenen: ten eerste omdat het de mensheid opsplitst in enerzijds een

[15] In België bestaat de vrijheid van meningsuiting bijvoorbeeld niet. Zeker, binnen de zandbak die door de heersende kaste is afgelijnd, kan nog worden gesproken. Ook dit artikel situeert zich (hopelijk) binnen die zandbak. Maar de grenzen zijn getrokken. Een lezer of toehoorder heeft niet de mogelijkheid om te achterhalen wat een schrijver of spreker meer of anders zou gezegd hebben, indien de verbodsbepalingen niet hadden gegolden.

[16] In België mag je bijvoorbeeld de holocaust niet minimaliseren. Maar het overdrijven is daarentegen perfect toegestaan. En wie andere misdaden wil minimaliseren, zoals bijvoorbeeld die in de Sovjet-Unie in de jaren dertig, gaat ook vrijuit.

censuurgerechtigde groep en anderzijds een aan censuur onderworpen groep, en ten tweede omdat de censuur de spreek- en luisterwilligen op ongelijke wijze treft. Op het vlak van het spreekrecht is enkel een volledige vrijheid voor iedereen in overeenstemming met het gelijkheidsbeginsel.

De sluipmoord op het vrije spreekrecht wordt gepleegd door mensen die een bepaald mensbeeld hanteren. Zij hanteren het denkbeeld dat de mensheid kan opgedeeld worden in twee categorieën, namelijk een heersende groep die mag bepalen wat mag gezegd worden en wat niet, en een onderworpen groep die zich bij deze beperkingen moet neerleggen. Het doet er daarbij niet toe of de heersende groep een meerderheid dan wel een minderheid is. Het essentiële punt is dat de heersende groep pretendeert toegang te hebben tot een reservoir van absolute "waarden en normen" of tot een bron van "ethiek," waarvan de onderworpen groep is uitgesloten.

Een democratie is gebaseerd op het denkbeeld dat alle mensen de potentie hebben om als verschijningspunt voor belangwekkende ideeën of morele impulsen op te treden, dat de denkbeelden en morele impulsen op een vrij forum moeten kunnen verschijnen om een objectiveringsproces te ondergaan, en dat desgewenst bepaalde van die denkbeelden of impulsen vervolgens als uitgangspunt kunnen dienen om bepaalde wetten te maken. Het democratische stelsel berust dus op een strikte scheiding tussen enerzijds het stelsel van vrije forums, waarop de ideeën kunnen circuleren en botsen, en anderzijds de wetsproductie, die dit forum niet aan banden kan leggen zonder de eigen bron uit te drogen. Indien de wetgeving gaat bepalen wat op het forum mag gezegd worden en wat niet, dan betekent dit onvermijdelijk dat zich van dit publieke, democratische forum een particulier deelforum afsnoert, waartoe niet iedereen toegang heeft en van waaruit het eigenlijke publieke forum wordt lamgelegd.

Gesproken daden

Voorstanders van censuur grijpen soms marginale situaties aan om het principe van censuur te verantwoorden. Een klassiek voorbeeld is het roepen van de kreet "Brand!" in een bioscoop of tijdens een toneelvoorstelling. Moet dit niet vervolgd worden? Zeker, maar wij hebben hier niet te doen met een vrije meningsuiting. Het roepen van "Brand!" is gelijkwaardig met het moedwillig in werking zetten van een alarmsirene. Evenmin als de loeiende sirene een mening uit, is dit het geval voor diegene die zelf sirene speelt door "brand!" te roepen. Waarin schuilt het verschil tussen het slaken van zo'n alarmkreet en het uiten van een mening? Het onderscheid is hierin gelegen dat er door maatschappelijke conventie een kortsluiting bestaat tussen de alarmkreet en de reactie, zonder dat het individuele oordeelsvermogen zich tussen de kreet en de daad (in casu de vluchtbeweging) kan plaatsen. En dit laatste is juist het sleutelkenmerk van het forum. De kreet werd buiten een forum uitgebracht, in een situatie waarbij het vrije oordeelsvermogen niet kan tussenkomen. We kunnen de loos uitgeroepen alarmkreet beschouwen als een "gesproken daad," omdat er in dit geval wel degelijk een causale relatie bestaat tussen oorzaak en gevolg zonder dat verstand en geweten van het individu kunnen tussenkomen.[17]

H*aat en beledigingen*

Censuur kan niet verantwoord worden op basis van de overweging dat "haat," "beledigingen," "*Volksverhetzung*" en dergelijke moeten tegengegaan worden. Op daartoe geëigende forums dienen al dit soort uitingen zonder restrictie toegelaten te worden.[18]

In werkelijkheid is een zogenaamde inperking van "haat" altijd eenrichtingsverkeer. De machthebber predikt enerzijds tegen de vormen van "haat" die

[17] Van gesproken daden is ook sprake wanneer vrije verbintenissen voorhanden zijn waarbij de ene mens uitdrukkelijk met de andere overeenkomt om diens oordeel of advies te volgen. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij een expertise-overeenkomst of bij een getuigenverklaring. Dan is men verplicht om naar best vermogen een goed verslag of een nauwkeurig getuigenis af te geven. De reden is weer dezelfde: de uitspraak is niet afgegrensd door het zelfstandig werkend oordeelsvermogen van de toehoorders, zodat een causaal verband kan doorlopen van de uitspraak naar één of ander materieel gevolg.

[18] Ook hier wordt vaak verwarring gezaaid door voorbeelden aan te voeren van situaties die onaanvaardbaar zijn, doch niet omwille van de aard van wat gezegd wordt, maar omwille van het feit dat gesproken wordt buiten een forum en in een context waarbij het recht op niet-luisteren manifest wordt geschonden. In het in voetnoot 11 vermelde interview voert prof. Jan Velaers het voorbeeld aan van iemand die "een kwartier lang zijn buurman uitscheldt voor rotte vis." Volgens jurist Velaers moet dit verboden worden omdat de schelder "geen mening [uit en] alleen [wil] kwetsen en beledigen." In werkelijkheid vloeit het onaanvaardbaar karakter van die situatie niet voort uit de wil om te schelden en te beledigen (de beledigde kan van die wil als zodanig trouwens geen last hebben) maar wel uit het feit dat het recht op niet-luisteren van de beledigde wordt geschonden. Ieder betoog over vrije meningsuiting dat het recht op niet-luisteren niet meebeschouwt, moet als ontoereikend worden beschouwd.

hij ongewenst vindt, en eigent zich anderzijds het recht toe om naar believen de door hemzelf gewenste "haat" te spuien. Premier Verhofstadt kan enerzijds zeggen "Filip Dewinter is een onvervalste fascist" (zoals op 16 december ll. in het parlement) en anderzijds enkele dagen later in een "nieuwjaarsboodschap" prediken tegen "de ideologie van de confrontatie [...], de blijkbaar onstuitbare eruptie om met woorden [...] het eigen gelijk binnen te halen."[19]

Het is terecht dat Dewinter geen klacht kan indienen tegen Verhofstadt wegens "smaad" of "belediging." Zoals de Amerikaanse libertariër Walter Block opmerkt, kan onze reputatie niet als onze eigendom worden beschouwd.[20] "Onze" reputatie is eigenlijk de verzameling van opvattingen die de anderen over ons koesteren. Ieder individu heeft recht op eigen gedachten, en niemand anders heeft het recht om de gedachten van iemand anders tegen diens wil in te beïnvloeden. Er bestaat geen fundamentele reden om haat, laster en beledigingen te vervolgen, zolang die op de geëigende forums plaatsvinden. Hun inhoud ligt dan ter beoordeling voor aan het verstand en het geweten van de toehoorders, zodat er geen causaal verband voorhanden kan zijn tussen deze inhoud en materiële schade.

Block merkt verder op dat juist op dit gebied censuurmaatregelen contraproductief kunnen werken.[21] Voor een deel komt het ongemak dat men voelt bij het idee dat uitingen van laster, belediging en haat vrij moeten zijn, voort uit het feit dat de organisatie van de forums in onze samenleving sterk te wensen overlaat. Mediamonopolies zijn eigenlijk forummonopolies. Zo'n monopolies versterken aanzienlijk de vrees voor laster omdat een weerwoord moeilijk te geven is. Daarom moeten er maximale mogelijkheden bestaan om vrije forums op te richten, iets waartoe de moderne technologieën trouwens veel ruimte geven. En anderzijds dient de democratische staat zich te onthouden van de creatie van forums. De staat dient bijvoorbeeld geen kranten te subsidiëren en geen openbare omroepen in te richten. De enige taak van de democratie met betrekking tot het Vrije Woord bestaat hierin, dat de modaliteiten voor het oprichten van forums moeten worden geregeld. Die modaliteiten kunnen ook een regeling betreffende het recht op antwoord omvatten. Verder dient men niet te gaan.

Dat een verbod op laster, belediging en haat ten gronde niet enkel overbodig, doch ook schadelijk is, wordt reeds geïllustreerd door de werkingsmodaliteiten van ons particratisch besluitvormingssysteem (de zogenaamde "parlementaire democratie"). Het vrije spreekrecht op het parlementaire forum is immers volstrekt beschermd. Het was voor het parlement dat Verhofstadt de fractieleider van het Vlaams Belang als "fascist" bestempelde. Toen diezelfde Verhofstadt, eveneens in het parlement, de Arabisch Europese Liga (AEL) een "criminele organisatie" had genoemd, wou AEL-leider Aboe Jahjah een klacht lanceren tegen de eerste minister wegens laster en eerroof. Kamervoorzitter De Croo liet direct weten dat zulks niet kon: zowel strafrechtelijke, burgerlijke als tuchtrechtelijke vervolging waren onmogelijk. "Dat betekent [...] dat [een parlementslid] in het kader van de uitoefening van zijn of haar mandaat vrijuit moet kunnen spreken, in alle onafhankelijkheid en zonder enige vrees voor enige vorm van vervolging of sanctie," aldus De Croo.[22] "Parlementsleden en ministers mogen volgens de Belgische grondwet zeggen wat ze willen. Ze mogen zelfs racistische praat uitslaan, een vreemd staatshoofd beledigen, lasterlijke aantijgingen lanceren ... als ze dat maar doen tijdens de uitoefening van hun mandaat," merkte journalist Filip Verhoest op.[23] Dit "principe van onverantwoordelijkheid" is historisch te verklaren door de wil om het parlementslid te beschermen "tegen vervolging door de (Britse) koning voor een mening die de soeverein niet zinde. Daarom geldt de bescherming van een parlementslid ook nadat zijn mandaat beëindigd is."[24] De volledige bescherming van de vrijheid van spreken van parlementsleden wordt ook verantwoord als volgt: "De reden is

[19] Nieuwjaarsboodschap van premier Guy Verhofstadt, 20 dec. 2004.

[20] Walter Block, *Defending the Undefendable*. Fox & Wilkes, 1976, 1991.

[21] De geloofwaardigheid van laster neemt juist toe wanneer censuur mogelijk wordt. Wie in een vrije maatschappij lastert, krijgt de gevolgen als een boemerang terug onder de vorm van een verlies aan geloofwaardigheid. Indien laster vervolgd kan worden winnen lasterlijke uitingen sterk aan geloofwaardigheid, omdat de toehoorder vermoedt dat ze bestand zijn tegen juridische vervolging. In de praktijk creëert de vervolgbaarheid van laster, haat en beledigingen altijd ongelijkheid. Deze vervolgbaarheid bevoordeligt diegene die het geld heeft om het risico van een proces te kunnen dragen; zij geeft een voordeel aan diegenen die van zichzelf zeggen dat ze gevoeliger zijn, en dit bovendien met grotere kracht en op meer invloedrijke plaatsen kunnen uitroepen.

[22] *De Morgen*, 5 dec. 2002.

[23] *De Standaard*, 5 dec. 2002.

[24] Id.

dat een parlementslid en een minister in hun functie vrijuit moeten kunnen spreken in de Kamer. Als zij telkens worden bedreigd met gerechtelijke sancties dan komt hun parlementair werk in het gedrang en wordt de rechterlijke macht een soort controleur van het parlement. En dat druist in tegen de scheiding der machten."[25]

In een echte democratie zouden niet enkel de parlementariërs, maar alle burgers het recht moeten hebben op een volkomen vrij debat. In een democratie moet dit "kunnen spreken in alle onafhankelijkheid en zonder enige vrees voor enige vorm van vervolging of sanctie" uitgebreid worden van de parlementariërs en regeringsleden tot alle burgers, en van het parlementaire forum tot alle forums. Waarom zou een "slachtoffer van laster" zoals Jahjah weerloos moeten blijven tegenover een minister of een parlementslid, terwijl anderzijds tegen een modale burger die zich op een ander forum in precies dezelfde zin uitlaat, wel klacht kan worden ingediend? Indien laster in het ene geval vervolgbaar is, moet ze ook in het andere geval vervolgbaar zijn en omgekeerd. In een deugdelijke rechtsstaat moeten mensen die slachtoffer zijn van een gelijkaardig misdrijf, hetzelfde recht op verhaal krijgen. Beroep of positie van de dader zouden daarbij geen onderscheidende factor mogen zijn.[26]



Censuur is onverenigbaar met democratie.

Vervolging wegens intenties

Het denkbeeld, dat niet enkel welbepaalde daden doch ook welbepaalde intenties moeten bestraft worden, is een essentieel onderdeel van de censuur-ideologie. Eenzelfde feitelijke misstap wordt bijvoorbeeld anders gesanctioneerd naarmate wel of niet sprake is van "haat" of "racisme." Een motief of inspiratiebron als zodanig schaadt echter niemand. Het is dus een vorm van willekeur om zo'n element op zich te vervolgen of te beboeten.

Natuurlijk dient een straf betrekking te hebben op een daad die vrijwillig is uitgevoerd. Indien een daad niet vrijwillig is, kan van schuld en straf geen sprake zijn. Maar wat betekent vrijwilligheid eigenlijk? Van een vrijwillige daad kan alleen maar sprake zijn indien de persoon de oorzaak van de daad schept. Een vrije daad is eigenlijk een schepping door de individuele mens in de materiële wereld gesteld. Indien we de causale lijn volgen die loopt van een vrijwillig gestelde daad naar zijn oorzaak, eindigen we bij deze scheppingsact. Daarom is het voor het gerechtelijk onderzoek van belang om te kijken of een daad werkelijk uit vrije wil werd gesteld. Het is van belang om voorbedachtheid en toerekeningsvatbaarheid vast te stellen, omdat van een strafbare daad enkel sprake kan zijn indien de causale lijn van de daad inderdaad ononderbroken doorloopt naar het vrije wilsbesluit van de dader.

Maar tegelijk betekent dit ook dat het recht dient halt te houden bij dit vrije wilsbesluit. Voorafgaand aan het wilsbesluit kunnen we in het bewustzijn van de dader motieven, overwegingen, redeneringen, waarden enz. vermoeden. Al deze semantische werkelijkheden kunnen zijn verschenen in het geweten, de *for intérieur*, van de dader, maar zij kunnen principieel niet als oorzaak van de daad worden beschouwd. In de mate dat dit soort elementen als echte oorzaak zou fungeren, is de betrokkene immers niet langer vrij. De daad zou dan een dwangmatig karakter hebben gehad zodat van schuld geen sprake kan zijn.

Het recht moet zich dus beperken tot effectief in de materiële wereld gestelde daden. Die daden strekken zich uit – in de mate dat zij strafbaar en dus vrij waren – tot bij de vaststelling van het naakte feit dat een vrije beslissing van de dader aan de bron van de daad lag. Wie daar voorbij gaat, en over het meer of minder zondig karakter van de motieven gaat oordelen om in functie daarvan te straffen, creëert onrecht. In het Nieuwe Testament wordt dit principe uitgedrukt met de woorden: "Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld

[25] *Gazet van Antwerpen*, 5 dec. 2002.

[26] Wanneer Verhofstadt op het parlementaire forum een mens die hem niet zint, een "onvervalste fascist" mag noemen, en wanneer hij een vereniging die hem niet bevalt als "criminele organisatie" mag betitelen, dan moet iedereen dit kunnen op gelijk welk daartoe geëigend forum. In een democratie is iedereen in principe op gelijke wijze bij de wetsproductie betrokken, hebben alle forums wel een of andere beeldvormende betekenis die op een bepaald moment voor de wetsproductie relevant zou kunnen zijn, en moet bijgevolg iedereen op elk geëigend forum alles kunnen zeggen wat hem zint. Er is in een democratie geen reden te bedenken waarom de ene wel zou mogen "spreken in alle onafhankelijkheid en zonder enige vrees voor enige vorm van vervolging of sanctie" en de andere niet. Waarom zou een parlementslid wel, en een gewone burger niet "vrijuit mogen spreken"? In een democratie is iedereen op voet van gelijkheid aandeelhouder van het Vrije Woord.



wordt." (Mattheus 7:1) Wat voorbij de beslissing ligt, maakt deel uit van de privé-sfeer van de dader. Het behoort tot het domein van het Vrije Woord. Het recht heeft daar principieel niets mee te maken.

Binnen de heersende kaste overheerst de mening dat het recht zich moet uitstrekken tot voorbij de scheppende beslissingsact, en ook moet oordelen over wat zich in het bewustzijn van de dader afspeelde, waarbij sommige motieven dan "erger" gevonden worden dan andere. Onze machthebbers vinden dat een "racistische moord" harder moet bestraft worden dan een roofmoord of een lustmoord, ook al is er in beide gevallen geen verschil inzake materiële gevolgen. De hardere bestraffing vloeit in zo'n geval niet voort uit de objectieve impact van de misdaad op het slachtoffer, maar weerspiegelt de aard van de memes die de machthebbers onder de bevolking willen verspreiden. Zo'n praktijken leiden tot een degeneratie van het recht.[27]

Besluit: *vrij spreekrecht voor vrije mensen*

De druk op het Vrije Woord neemt toe. Censuur vertoont een natuurlijke tendens tot uitbreiding. Bij machthebbers smaakt censuur altijd naar méér. Iedere censuurmaatregel levert om zichzelf te rechtvaardigen, argumenten voor nog meer censuur. Indien men de ene soort *"hate speech"* verbiedt, waarom dan ook niet de andere soort? Indien men de ene "oproep tot discriminatie" of "belediging" vervolgt, waarom dan ook niet de andere? Waarom de loochening van de ene moordpartij buiten de wet plaatsen, en de andere toelaten? De keuze om sommige uitspraken wel en andere niet te vervolgen is steeds willekeurig. Er zullen altijd uitspraken te vinden zijn die nog zijn toegelaten maar die bij nader toezien toch niet kwalitatief verschillend blijken van wat reeds verboden is. De censor geeft (zoals iedereen) ongaarne zijn ongelijk toe. Hij zal dus, alleen reeds uit verlangen naar rechtlijnigheid, het domein van het verbodene willen uitbreiden.

Bovendien lokt censuur lieden aan die men in de *public choice-* theorie *"rent seekers"* (baatzoekers) noemt. Hoe meer censuur, hoe sterker en breder de onzalige coalitie wordt van de baathebbenden die nog méér censuur willen. Die alliantie van censuurvriendelijke baatzoekers omvat autoritair gezinde politici (en hun selecte clubjes); voltijdse werkkrachten bij diensten die discriminatie, haat en verkeerde gedachten moeten bestrijden; uit de staatsruif smullende "vertegenwoordigers" van allerhande "minderheden" en "kansarme groepen." Er is ook een natuurlijke tendens tot coalitievorming tussen enerzijds de voorstanders van méér staat, en anderzijds de voorstanders van méér censuur. Want de censuur kan dienen om het staatsapparaat uit te breiden en de kritiek erop te onderdrukken, en de staat kan via zijn machtsmonopolie de censuur installeren. Het is

[27] Wie de motieven en overwegingen die aan gene zijde van het vrije wilsbesluit zijn gesitueerd, mee in het strafgebied wil betrekken, begeeft zich op een anti-menselijk, contradictorisch en tiranniek pad. Anti-menselijk, omdat de mens het recht op een onschendbare innerlijke sfeer wordt ontzegd en aan de machthebbers het recht wordt toegekend om de staatsmacht aan te wenden om op het leven in de *for intérieur* greep te krijgen; contradictorisch, omdat door het beschouwen van motief als oorzaak van de daad, de vrije wil wordt ontkend die tussen beide in staat en zonder dewelke van schuld überhaupt geen sprake kan zijn; en tiranniek, omdat het recht hier oneigenlijk wordt gebruikt, namelijk als een instrument in dienst van de machthebbers om ideeën te promoten of te bestrijden.

een vreemde, ideeën-arme maar luidruchtige en machtige coalitie die de eigen opvattingen tot norm verheft en de mening van anderen demoniseert.

Leden van deze coalitie hebben helemaal geen belang bij het verdwijnen van "haat," "aanzetten tot discriminatie" en andere "racismes." Integendeel: ze hebben er alle belang bij om het palet van de te bestrijden uitspraken en meningen steeds verder uit te breiden, want dat betekent voor de baatzoekenden weer meer macht, aanzien en werkgelegenheid. De censuurcoalitie heeft bijvoorbeeld belang bij zoveel mogelijk "multiculturele samenleving," want hoe meer groepen er zijn die zich om allerhande redenen gekwetst of beledigd kunnen voelen, hoe meer aangrijpingspunten er worden geleverd voor weer nieuwe censuur en verdere vervolging. Tenslotte is het voorhanden zijn van gedemoniseerde en vervolgbare opvattingen een interessant wapen in handen van politici om tegenstanders uit te schakelen. De vervolging van het Vlaams Blok, dat met zijn separatistische agenda een regelrechte bedreiging vormde voor de machtigste baatzoekers in België, is daarvan een schoolvoorbeeld.[28]

Verdedigers van het Vrije Woord bevinden zich tegenover deze coalitie in een moeilijke positie. Daar zijn meerdere redenen voor. Omdat het Vrije Woord één en ondeelbaar is, zal de verdediger van het Vrije Woord ook het spreekrecht verdedigen van diegenen die de meest onaangename, stuitende en leugenachtige beweringen uitkramen. Het Vrije Woord dient op zijn uiterste grenzen verdedigd te worden en de loopgraven in dat gebied zijn weinig comfortabel. Verdedigers van vrij spreekrecht hebben ook de tendens om individualistischer te zijn en meer vrijheid en minder staat te wensen. Hoe kostbaarder men het vrije denken vindt, hoe minder men zich verwant voelt met de macht en hoe minder men met macht te maken wil hebben. Maar het is niettemin deze macht waarop men dient in te gaan en die men willens nillens moet bekampen, door steeds weer de ratio en de vrijheidswil aan te spreken van al wie luisteren wil.

Deze strijd is ondankbaar en moeilijk.[29] Het streven naar het Vrije Woord ligt natuurlijkerwijs ingebed in een ruimer vrijheidsstreven en kan niet los daarvan worden gezien. Hoe meer wij slaaf worden onder de staat en werken voor de staat, hoe meer we met ons hele hebben en houden afhankelijk zijn van Leviathan, en hoe meer wij deze toestand van onderworpenheid gedachtenloos en zonder morren aanvaarden, hoe meer ook het Vrije Woord zelf zonder voorwerp dreigt te worden. De strijd voor dit Vrije Woord kan maar gewonnen worden binnen de bedding van een breed streven om zich af te scheiden van een steeds totalitairder wordende "solidaire," "multiculturele" en zich aan burgeropvoeding bezondigende staat. Want het Vrije Woord is voor vrijheidslievende mensen bestemd.

Jos Verhulst*

[28] Zie: Dirk Crols, "Kroniek van een aangekondigde politieke moord," in *Secessie*, apr.-mei-juni 2004, pp. 3-13.

[29] De strijd tegen de censuur is een strijd van ideeën tegen macht, en moet daarom gevoerd worden vanuit een coherent en breed geheel aan ideeën. We hebben concrete denkbeelden nodig over de organisatie van authentiek vrij ondernemerschap (met afschaffing van het werknemerschap), over de inrichting van daadwerkelijk vrij onderwijs enz. De verdedigers van het Vrije Woord moeten zich ingebed weten in een globaal en steeds beter doordacht libertair visioen. De heersende ideeënarmoede is de belangrijkste bondgenoot van alle krachten die streven naar censuur. De verdedigers van het Vrije Woord zullen ook steeds meer de moed moeten hebben om zich een rationeel mensbeeld eigen te maken dat komaf maakt met de materialistische mensvisie die momenteel domineert (de mens als "brok chemie"). Er is een coherente filosofie nodig omtrent het menselijk denken en de verhouding van dit denken tot de waarheid.

* Dr. Jos Verhulst is doctor in de quantum-chemie (en niet in de astrofysica, zoals in vorig nummer van *Secessie* foutief werd vermeld).

Elias en het Vlaams nationalisme

Pieter Jan Verstraete werkt aan een biografie van VNV*-leider Hendrik Elias. Voor deze Vlaams-nationale leider uit de eerste helft van vorige eeuw was flamingantisme zonder nationalisme folklore. Volgens hem was het nationalisme een volwaardige ideologie en moest Vlaams-nationaal per definitie hetzelfde betekenen als Vlaams-nationalistisch. Elias' visie was niet alleen belangrijk voor het* VNV *maar indirect ook voor de Volksunie.*

Deze bijdrage schetst een beknopt, en dus onvolledig, beeld van de houding van de voormalige tweede VNV-leider Hendrik Jozef Elias (1902-1973) ten opzichte van het Vlaams nationalisme, en een nieuwe naoorlogse Vlaams-nationale partij.[1] Alles samen wijdde hij honderden bladzijden aan het nationalistische vraagstuk. Het hoeft geen betoog dat hij in hart en nieren een overtuigd Vlaams-nationalist was. Meer dan eens schreef hij in zijn omvangrijke briefwisseling dat de Vlaams-nationale gedachte het begin en het einde van zijn levensideaal was. Elias was naast een briljant historicus ook een onderlegd theoreticus van het nationalisme die de mening was toegedaan dat "flamingantisme zonder nationalisme folklore is."[2]

Dit artikel bestaat uit twee grote delen; enerzijds besteden we aandacht aan Elias' vooroorlogse politieke essay O*nze wording tot natie* (1932), en anderzijds gaan we na hoe hij na de oorlog ervoor pleitte dat een nieuwe Vlaams-nationale partij noodzakelijk was. Bij zijn vriend en advocaat Frans van der Elst (1920-1997) vielen deze pleidooien niet in dovemansoren. We doen ons verhaal vooral aan de hand van een aantal tot nu toe ongepubliceerd gebleven citaten uit de uitgebreide gevangenisbriefwisseling (1944-1959) van Elias.

Onze wording tot natie

In 1932 publiceerde Elias bij de Kortrijkse uitgeverij Steenland onder directie van Jan Acke een essay met als titel O*nze wording tot natie: inleiding tot de geschiedenis der Vlaamsche Beweging*. Het lag in de bedoeling van de auteur aan te tonen dat de geschiedenis van de Vlaamse Beweging "moet gezien worden als een nationaliteiten-strijd en dat zij, als dusdanig, een onderdeel uitmaakt van de wordingsgeschiedenis der Nederlanden."[3]

De inhoud van het boek bestaat uit vier hoofdstukken, een inleiding en een bijlage. Elias stelt zich tot taak de "ontwikkelingsgang van ons nationaal bewustzijn" te schetsen. In het eerste hoofdstuk "Naar de eenheid der Nederlanden" valt hij een van de stellingen van de belgicistische historicus Henri Pirenne aan: "Op geen moment in de middeleeuwen is de Zuid-Nederlandse burgerij verfranst geweest noch is haar de Franse taal een tweede moedertaal geworden: [...] Van een tweetalig Vlaanderen kan daarbij geen spraak zijn."[4] [5]

In het tweede hoofdstuk "De wording van Zuid-Nederland" behandelt hij de scheiding van Noord en Zuid omwille van godsdienstige en militaire redenen, en schetst hij het ontstaan van de Nederlandse natie. In de ogen van Elias bestond het wezen van de nationaliteit in een 'gevoel;' een gemeenschappelijk identiteitsgevoel. Een natie ontstond wanneer de leden ervan zich met elkaar verbonden voelden; door o.a. gemeenschappelijke religieuze verbondenheid, traditie en taal.[6] Verder gaat hij nader in op de "Franse overheersing" van onze gewesten die haast op een catastrofe eindigde; "die systematisch aanstuurde op de uitroeiing van het Nederlands. Duidelijk kwam onder dit Frans bewind het bestaan van een negatief nationaliteitselement tot uiting."[7]

Het derde hoofdstuk "De strijd om de taalwetgeving" bestaat uit twee delen: enerzijds een korte chronologische opsomming van de 'uitwendige' realisaties van de Vlaamse Beweging en anderzijds de 'inwendige' groei van de Vlaams-nationale gedachte. De eerste stroming was ontstaan samen met de Belgische

[1] De auteur van deze bijdrage werkt momenteel aan een uitgebreide historische biografie in twee boekdelen van Rik Elias. Vermoedelijke verschijningsdatum is oktober 2005. Dit artikel vormt een onderdeel van de hoofdstukken VIII en XXXII maar werd speciaal voor *Secessie* herwerkt en lichtjes uitgebreid.

[2] Brief van H.J. Elias (HJE) aan Frans van der Elst (FVDE), 11 sep. 1949, in Archief Frans van der Elst, Brussel (AFVDE).

[3] Brief van HJE aan FVDE, 17 dec. 1958, in AFVDE.

[4] H.J. Elias, *Onze wording tot natie: inleiding tot de geschiedenis der Vlaamsche Beweging*. Kortrijk, 1932, p. 28.

[5] In de jaren dertig verscheen er een hele reeks boeken en brochures van de hand van Vlaamsgezinde historici en publicisten als weerwerk tegen de stellingen van Pirenne. We vermelden hier enkel de werken van Leo Dumoulin, Gaston Lambrecht, Jan Brans en Rob van Roosbroeck.

[6] Voor een grondige en theoretische uiteenzetting van de begrippen natie en etnie verwijzen we naar Louis Vos, "Nationalisme: reflecties van een historicus" in B*ijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, 1997, nr. 3, pp. 301-306.

[7] H.J.Elias, *Onze wording*..., p. 53.

omwenteling in 1830 maar was in 1914 op een 'dood' punt aanbeland. "Want hier raken wij de kern van het vraagstuk: de inzinking van de parlementaire Vlaamse Beweging is het gevolg van een innerlijke antithese tussen de Vlaamse Beweging zelf en de Belgische staatsidee, zoals die voorgestaan wordt door de Walen en door de fransgezinden in Vlaanderen. De Vlaamse Beweging leed voor de oorlog schipbreuk in het parlement, [...]."[8]



Hendrik Elias (1902-1973)

Vraagstukken als de vernederlandsing van de Gentse universiteit, de verdere vernederlandsing van het middelbaar onderwijs en de legerwet moesten immers vroeg of laat uitlopen op de "geestelijke en de stoffelijke splitsing van België." Elias stelt: "Maar verder kan de Vlaams-Belgische gedachte niet meer in het parlement: een vooruitgang is alleen nog mogelijk door een innerlijke vernieuwing der Vlaamse gedachte, [...]."[9] Het cultuurflamingantisme van onder meer Frans van Cauwelaert betekende het voorlopige eindstadium van het belgicistisch flamingantisme; het had opgehouden de Vlaamse gedachte te vertegenwoordigen en was er 'wezensvreemd' aan geworden.

In zijn vierde en laatste hoofdstuk gaat Elias verder in op "De Vlaamse gedachte." Meer bepaald zet hij het doel en de betekenis van het activisme voor de Vlaamse Beweging uiteen: "Geen onbevooroordeeld en helderziend mens kan het belang en de betekenis van het activisme voor de Vlaamse Beweging loochenen."[10] Hij poneert dat het activisme "gevoerd en uitgewerkt [werd] door Vlamingen" en niet door de Duitsers zoals tegenstanders beweerden. Met het activisme knoopte de beweging terug aan met zijn oorspronkelijk doel, de vestiging van de Vlaamse zelfstandigheid, die terugging tot de Nederlanden in de 16de eeuw. De *Flamenpolitik* wordt als volgt uitgelegd: "Het middel [tot de vestiging van de Vlaamse zelfstandigheid] dat gebruikt werd: de hulp der bezettende macht en de vorming van de Vlaamse staat is de aanpassing dezer gedachte aan de veranderde omstandigheden."[11] Vóór 1914 was de Vlaamse Beweging 'ontaard' geraakt door de Belgische partijpolitiek. "De Vlaamse gedachte daarentegen was vreemd aan die opvatting, uitgegroeid via de kritiek van August Vermeylen en door de opbouwende arbeid van Lodewijk De Raet.[12] Van deze beweging is het activisme de logische voortzetting. Alleen was deze gedachte in 1914 nog niet rijp genoeg om door eigen krachten tot volle bloei te komen: jaren zouden daartoe nodig geweest zijn. De Vlaamse zelfstandigheid werd aldus de opgejaagde kasplant die in Vlaamse grond niet kon gedijen: de winter was nog te hard rond ons. Maar uit eigen zaad was die plant gegroeid en daarom juist zou de zelfstandigheidsgedachte niet doodgaan. Wat toch moest komen werd thans door de omstandigheden met versnelde pas veroverd: de Vlaams-nationale idee, met een klaar omlijnd doel."[13] Samengevat: het huidige [in 1932] Vlaams-nationalisme ontwikkelde zich uit de buitenpartijpolitieke beweging van vóór 1914 en uit het activisme. Een eigen Vlaams-nationale partij stond hierbij buiten kijf. "Het Vlaams nationalisme negeert de Belgische staatsidee als een wezensvreemd bestanddeel dat buiten de Vlaamse gedachte ontstaan is en leiden moet tot de ondergang van het Vlaamse volk. [...] Het is de strijd van de Vlaamse nationale gedachte tegen de Belgisch-nationale gedachte om de ziel van het tot nog toe natieloze Vlaamsche volk."[14]

Veel later dacht Elias eraan om zijn essay grondig om te werken en uit te breiden, en onder een nieuwe titel *De Dietsche gedachte* uit te brengen.[15] Tenslotte rijpte hieruit het idee om zijn vierdelig boekwerk *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte* tot stand te brengen.[16]

[8] Idem, p. 78.

[9] Ibidem, pp. 78-79.

[10] Ibidem, p. 97.

[11] Ibidem, p. 98.

[12] L. De Raet, *Over Vlaamsche volkskracht* (1913); A. Vermeylen, *Kritiek der Vlaamsche Beweging* (1905). De publicatie van beide werken leidde tot een innovatie van het Vlaamse gedachtegoed.

[13] H.J. Elias, *Onze wording...*, p. 99.

[14] Idem, pp. 100-101 en 103.

[15] Brief van HJE aan FVDE, 11 maart 1946, in AFVDE.

[16] Brief van HJE aan E. van den Berghe, 1 nov. 1965, in Archief H.J. Elias (AE).

De *noodzaak van een eigen partij*

Begin 1946 liet de in de gevangenis van Gent vertoevende Hendrik Jozef Elias aan zijn raadsman Frans van der Elst weten dat een "eigen politieke formatie" een noodzaak was: "Ik ben dan ook, na er nog rijp over nagedacht te hebben, absoluut overtuigd van de noodzakelijkheid van een eigen politieke formatie. Zonder deze hebben wij in de katholieke partij alleen het recht te zwijgen en te stemmen."[17]

Het Vlaams-nationalisme zag Elias als evenwaardig aan het katholicisme, het socialisme, het liberalisme. In een brief uit 1952 aan Germain Lefever, die in 1943 zijn opvolger was geweest als burgemeester van Gent, schreef hij hierover het volgende. "Wat wel nodig is, dat is een gedachte, een idee en een doctrine. De Vlaams-nationale gedachte moet herleven. Nationalisme heeft, in mijn opvatting, op het plan van het staatkundige en maatschappelijke dezelfde waarde als katholiek, socialist of liberaal. Dit wil zeggen dat ik, in de politieke ideologie, iemand evengoed en volwaardig, voor het geheel der vraagstukken kan zien als nationalist zowel als ik andere groeperingen zie als katholiek, socialist of liberaal. Nationalisme is een politiek en maatschappelijk ordeningsprincipe, het enige zelfs dat ik op dit ogenblik zie om ons te redden uit de weg naar de nivellerende ondergang van de moderne democratie of van het communisme. [...] De koppeling der woorden: katholiek-nationalist, socialistisch-nationalist (?) zijn bedrog. Men is ofwel katholiek, ofwel nationalist. Men is niet beide. Ik spreek hier natuurlijk alleen van de politieke instelling, niet van de religieuze: een nationalist kan zeer goed katholiek zijn, op voorwaarde echter op het politiek terrein niet de onontbeerlijke vorming van een politiek blok op basis van de geloofsovertuiging te aanvaarden. Daarom is het nodig dat de nationalistische gedachte herleve. Daarom is als minimum, van bij het vertrekpunt, de formulering nodig van de gedachte van de zelfstandigheid onder de vorm van het federalisme."[18]

Elias was bijgevolg allerminst te spreken – we drukken ons hierbij zacht uit – over nationalisten als Victor Leemans en Jos Custers die de overstap naar de CVP gedaan hadden. Geen haar op Elias' hoofd dacht eraan om afstand te nemen van het Vlaams-nationale gedachtegoed. Voor hem was het van primair belang dat het Vlaams nationalisme als ideologie overleefde. "Vlaanderen gaat ten onder zonder nationale gedachte en deze moet zich politiek gestalten. Het is zo natuurlijk dat het niet anders kan en wie in een andere partij gaat staan zal noodgedwongen tegen het nationalisme gaan staan."[19]

Niettegenstaande de keiharde en meedogenloze repressie van de Belgische staat geloofde hij in de overlevingskansen van het Vlaams nationalisme. Aan een niet bij naam genoemde vriend liet hij weten: "[...] maar ik geloof geen ogenblik dat de kracht der nationale beweging gebroken werd. Integendeel. Het is een geweldige veer die onder de ijzeren vuist der auditeurs wanhopig is samengedrukt, doch die met nog geweldiger kracht zal terugspringen. Daarbij is, voor allen die tijdens den oorlog in de nationale beweging gestaan hebben in Vlaanderen, het nu reeds een verworvenheid: de toekomst zal dezen strijd van vier jaren niet als een vreemde, doch als een eigen strijd beschouwen. Elk lid van VNV kan van nu af aan met zekerheid voor de toekomst getuigen: dit was de vertegenwoordiging der nationale beweging en buiten of zonder deze is er per slot van rekening geen Vlaamse beweging. Wat zijn daarbij tien jaren in het leven en in den strijd van een volk!"[20]

Toch zou de strijd heel wat geduld vergen. De uitbouw van de nationalistische gedachte en organisatie zou nog heel veel offers vergen. Uitzicht op enige deelname aan de macht viel er in lengte van jaren nergens te bespeuren. Bovendien was de rol van het *Vlaamsch Nationaal Verbond* (VNV) definitief en

[17] Brief van HJE aan FVDE, 23 feb. 1946, in AFVDE.

[18] Brief van HJE aan G. Lefever, 18 mei 1952, in AE.

[19] Brief van HJE aan FVDE, 5 sep. 1948, in AFVDE.

[20] Brief van HJE aan "Mijn beste," 23 nov. 1947, in AE.

ten gronde uitgespeeld. "Ik ben altijd overtuigd geweest dat de Vl. nationale strijd geen uitzicht gaf op macht in afzienbare tijd. Ik heb zelfs met de mogelijkheid rekening gehouden dat hij zou eindigen op een nederlaag. [...] Daarom ben ik ook overtuigd dat de Vl. nationale krachten terug moeten gebundeld worden, en dat er een nieuwe actie moet gevoerd worden. [...] Voor het overige geloof ik dat de tijd gekomen is om op een volksnationale basis de krachten der Vl. beweging terug te bundelen. Er kan geen spraak van zijn het VNV te doen herleven: dit is dood en behoort tot het verleden. Niemand moet deze overwonneling terug tot het leven brengen: het VNV heeft zijn rol gespeeld en de toekomst zal hierover oordelen."[21] Ook: "De leidende elementen van het VNV – en dit geldt ook voor de andere groeperingen – moeten er zich bewust van zijn dat dit geen strijd is om het verleden, doch om de toekomst en dat zij in dit opzicht meer dan waarschijnlijk ballast zullen zijn."[22]

Zijn eerste zorg betrof het lanceren van een eigen weekblad; "dit weekblad zou niet als orgaan van een partij optreden. De partij zou slechts komen, achteraf, binnen een jaar, een paar jaar wellicht, zou deze ontstaan als in feite de kaders er zijn en de toestand opgeklaard is door het verdwijnen van het Leopold-vraagstuk [Koningskwestie]."[23]

Met kracht ontkende hij de bewering dat de Vlaams-nationale partij een scheurpartij zou zijn. "Zij is de uiting van het zich ontwikkelend rijpingsproces der Vlaamse gedachte. Zij is de politieke manifestatie van de drang tot zelfbehoud van ons volk door zelfbestuur of zelfregering, zoals deze waarborg niet kan geboden worden door de staatspartijen, indien zij niet gedwongen worden ook dit te aanvaarden zoals zij de taalwetten zonder Vlaamse geest hebben aanvaard."[24]

Vanaf 1948/49 achtte Elias de kansen voor het oprichten van een eigen Vlaams-nationale partij weer politiek gunstig. In tientallen brieven moedigde hij Van der Elst aan een dergelijke partij te helpen oprichten. "Gij hebt zeer grote gaven en kunt ongetwijfeld ook een goed redenaar worden. Wij verwachten allen zeer veel van u, des te meer daar in de leegte die ontstaan is, uw figuur gemakkelijker van in den beginne grote afmetingen kan nemen. Laat u echter [...] niet meeslepen in roekeloze avonturen. Gij kent reeds heel wat mensen in Vlaanderen, gij weet hoe doldriftig en avontuurlijk er velen zijn. Gij weet ook hoe onrijp de tijd is en hoe weinig klaar de lijnen zich nog afbakenen. Werp u niet hals over kop in het avontuur en gooi uw naam niet te grabbel. Stel u tevreden voorlopig nog op een tweede plan en achter de schermen te ageren, tot de tijd gunstig is om het roer in handen te nemen en de bark te sturen."[25]

Elias, die zich al eens schertsend Van der Elsts secretaris noemde, motiveerde zijn eigen engagement en strijd als volgt: "Ten eerste: omdat ik overtuigd ben dat zonder nationalisme ons volk ten onder gaat en deze nationale gedachte mijn passie is, om niet te zeggen mijn godsdienst. Ten tweede: omdat ik overtuigd ben dat de nationale gedachte ten onder gaat zonder nationalistische formatie [...]. Ten derde omdat niettegenstaande alle schrijvelaars en theoretici die het tegenovergestelde beweren, voor mij de veroveringen van de jaren 1919-1940 te danken zijn aan de aanwezigheid van de nationalisten."[26]

Zoals we weten, engageerde Van der Elst zich tijdens de moeilijke naoorlogse jaren in de Vlaams-nationale politiek, en was hij in 1954 een van de zeven medestichters van de Volksunie. In Elias, die zijn vriend-raadsman zowat als zijn politieke leerling beschouwde, vond hij een uitstekende raadgever. In zijn memoires getuigt de politicus Van der Elst: "Ik kan naar waarheid getuigen dat hij [Elias] in de Volksunie niet de minste rol gespeeld heeft, ook niet achter de schermen, al heeft hij mij moreel steeds gesteund en aangemoedigd. [...] Hij heeft mij gesterkt in mijn Vlaams-nationalistische

[21] Brief van HJE aan FVDE, 24 aug. 1947, in AFVDE.

[22] Brief van HJE aan "Mijn beste," 23 nov. 1947, in AE.

[23] Brief van HJE aan FVDE, 9 feb. 1946, in AFVDE.

[24] Uit *Een naoorlogse Vlaams-nationale partij?* Rede die HJE voor FVDE ontwierp. Het is lang niet zeker dat deze laatste effectief gebruik maakte van deze tekst.

[25] Brief van HJE aan FVDE, 20 apr. 1947, in AFVDE.

[26] Brief van HJE aan FVDE, 10 juli 1949, in AFVDE.

overtuiging en mij het groot belang van de Vlaams-nationale ideologie in de Vlaamse Beweging doen inzien."[27]

De invloed van Elias manifesteerde zich in de eerste plaats op nationalistisch vlak. Hij was als het ware de denktank van zijn advocaat. Zo is het door Van der Elst geschreven en in 1950 gepubliceerde boekje *Vlaamse Beweging en Vlaams nationalisme* in niet geringe mate schatplichtig aan de brieven van Elias.[28]

E*en boek over het nationalisme*

In de tweede helft van de jaren vijftig liep Volksunie-politicus Van der Elst met het idee rond om een boek over het nationalisme te schrijven. Elias verwierp een dergelijk idee: "Het plan om een boek over nationalisme te schrijven, heeft naar mijn oordeel, geen zin. De literatuur over het onderwerp is zeer rijk en zeer moeilijk om te hernieuwen. Het is bijna niet mogelijk een bijdrage te leveren die, internationaal, zou opgemerkt worden. Het boek schrijven voor Vlaanderen alleen – in Holland bestaat vermoedelijk geen de minste belangstelling – is een onderneming waarvan ik het nut niet inzie, [...]. Een waardevolle geschiedenis van de nationalistische theorie kan alleen geschreven worden mits een even diepe kennis van het worden der naties." Vervolgens ontvouwt Elias toch maar een plan voor een dergelijk boek als een soort inleiding tot de eigenlijke studie van het nationalisme. Een dergelijk boek zou wel in een behoefte voorzien; "optimaal ware tussen 200 en 250 bladzijden, niet te dicht gedrukt. Geen droge leercursus, maar toch een solied betoog. Een boek dat moet gelezen worden door al wie zich bezinnen wil over de grondslag en de waarden der beweging. Een boek dat door elke nationalist moet worden gelezen en dat als grondslag dient voor de kommentaar in de vormingsscholen der nationale partij."

Elias beschouwde een dergelijk boek als een kritiek op wat tot nu toe gepubliceerd werd, "als een onverbiddelijke ontleding van de toestanden om tot de waarschuwing te komen: zonder nationalisme geen Vlaamse beweging die de moeite waard is om er zich voor in te zetten want het ware een hopeloze onderneming; geen nationalisme zonder een minimum van federalisme en zonder Vlaams-nationale partij."[29]

De inhoud van het boek zou uit vijf grote hoofdstukken dienen te bestaan:

1. Inleiding: volk, natie en nationalisme;

2. Vlaanderen in de Nederlanden: het Vlaamse volk;

3. De nationalistische traditie in de Vlaamse Beweging;

4. Wegen en doel in de politieke strijd;

5. Het nationalisme in deze tijd.

"In de inleiding zou de terminologie moeten vastgelegd worden en de inhoud der woorden. Een uiteenzetting van de bijzonderste opvattingen over wat is: volk, nationaliteit, natie, staat; een uiteenzetting van de twee grote opvattingen over wat de natie vormt; een ontleding van het begrip nationalisme om als grondslag te dienen voor het antwoord op de vragen die in de volgende hoofdstukken hun antwoord moeten vinden. [...] Om deze inleiding te schrijven volstaat het niet te beschikken over een uitgebreide verzameling van definities van de woorden volk, nationaliteit en natie. De hoofdzaak waarop het aankomt is meer de opvatting van het vraagstuk der natie. Om een voorbeeld te geven: in de voorhanden verzameling ontbreken de fichen over de Franse en de Duitse opvatting der natie, [...]."[30]

De zelfbewuste historicus Elias besefte dat er voor begrippen als Vlaamse natie en Vlaams volk, alsook voor Belgische natie en Belgisch volk diverse

[27] F. van der Elst, *De bewogen jaren: mijn memoires, 1920-1958*. Tielt, 1985, pp. 119-120.

[28] Zo bezorgde HJE zijn advocaat op 25 augustus 1950 een brief van zeven bladzijden met raadgevingen over uitgave en verspreiding van het boekje.

[29] Brief van HJE aan FVDE, 15 dec. 1958, in AFVDE.

[30] Idem. Gedurende zijn gevangenschap legde Elias aan de hand van zijn lectuur en studies een verzameling van duizenden steekkaarten ('fichen') aan. Voor de geplande studie over het nationalisme legde hij steekkaarten aan van de boeken van o.a. Werner Sombart, *Deutscher Sozialismus*; O. Vossler, *Der Nationalgedanke*, A. Janssen, *Ras, natie, vaderland*; Max Scheler, *Nation und Weltanschauung*; F. Hertz, *Nation und Nationalität*; Hans Freyer, *Mens en massa*; C.J.H. Hayer, *The Historical Evolution of Modern Nationalism*; Russell Kirk, *The Conservative Mind*; A. Toynbee, *Een studie der geschiedenis*; H. Sperlé, *La pensée allemande*; W. Mitscherlich, *Der Nationalismus und seine Wurzeln* en Maurice Duverger, *Où en sont les nationalismes?* Zelf schreef Elias tijdens zijn gevangenschap een ongepubliceerd gebleven manuscript over het nationalisme. Stukken van dat manuscript werden later verwerkt in zijn boeken *Geschiedenis van de Vlaamse Gedachte* (1963-1965) en *25 Jaar Vlaamse Beweging* (1971-1972).

theoretische definities mogelijk waren, "maar dat is bedrog als ik het alleen doe om bepaalde uitdrukkingen te kunnen gebruiken of als ik aan deze uitdrukkingen een bepaalde betekenis geef. Indien ik aldus handel, dan vernietig ik de grondslag van mijn werk. Ik ben overtuigd dat mijn visie op het Vlaamse vraagstuk de juiste is; ik heb geen zins-verdraaiingen nodig om dit te bewijzen, maar ik moet juist in deze inleiding het gras onder de voeten wegmaaien van dezen die zonder willen, gebruik maken van de eindeloze verwarring in woorden en begrippen die op dit gebied bestaat."[31]

Voor hem kwam het erop aan te bewijzen dat het "Vlaams nationalisme geen vreemd bestanddeel is, geen uitwas, doch de voortzetting van de beweging zoals zij haar oorsprong vond bij Verlooy en J.F. Willems en de eerste orangisten, Snellaert aan het hoofd. Het kan niet moeilijk zijn dit kapittel te schrijven," liet hij aan zijn vriend Van der Elst weten, "al het materiaal is verwerkt in mijn nota's 1789-1914. De enige moeilijkheid zal zijn de stof samen te vatten en op dusdanige wijze samen te dringen dat zij in één hoofdstuk kan verwerkt worden, waaruit zou blijken dat de enig mogelijke inhoud van de beweging de nationalistische gedachte is."[32]

Als *teruggekeerde bannelingen*

Om diverse redenen, die we hier niet kunnen aanhalen, schreef Frans van der Elst zijn geplande boek over het nationalisme niet. Ondanks de zeer aanzienlijke geestelijke steun van Elias bleef het bij een droom. Zelf was hij de mening toegedaan dat er binnen het Vlaams-nationalisme een ononderbroken lijn te trekken viel vanaf 1918 tot in de jaren vijftig. Voor hem was het Vlaams nationalisme tijdens de Tweede Wereldoorlog een waarborg, een dam tegen de al te opdringerige verduitsingspolitiek van de SS en de DeVlag. Wel zette hij in 1945 achter de politiek van het VNV een eindpunt. Om het met zijn eigen woorden te zeggen: "We zijn mislukt maar we hebben ons niet vergist." Maar dat is dan weer voer voor een andere bijdrage.

Aan zijn vriend en gewezen algemeen secretaris van het VNV, Ernest van den Berghe schreef Elias begin 1952: "Er zijn teveel mensen in Vlaanderen die treuren omdat hun politieke rol is uitgespeeld. Wij zijn van het toneel weg en wij keren nooit terug. Maar wij hebben de keuze. Wij kunnen tegen de jongeren zeggen: wees voorzichtig jongens, denk aan uw toekomst, blijf bij de grote hoop om geen slagen te krijgen zoals wij er gekregen hebben; ofwel kunnen wij, als de teruggekeerde bannelingen uit Siberië, op de oven gaan zitten en vertellen hoe het vroeger was; ofwel kunnen wij tenminste de ouderen trachten te overtuigen dat hun gebroken ruggengraat (en de meesten zijn gebroken door de zware straffen en de sociale degradaties) geen oorzaak mag worden om de jeugd te leren krom te gaan."[33]

Pieter-Jan Verstraete*

[31] Ibidem.

[32] Ibidem.

[33] Brief van HJE aan E. van den Berghe, 10 jan. 1952, in AE.

* Pieter-Jan Verstraete is bibliothecaris in Kortrijk. Hij is auteur van diverse boeken over Vlaams-nationale figuren.

Van Ijzeren Kanselier tot Ijzeren Philippe

Dirk Crols ziet een opvallende parallel tussen de strijd van het regime tegen de socialisten honderd jaar geleden en die tegen de Vlaamse secessionisten vandaag. Er is echter ook een groot verschil.



Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919)

Op 9 november 2004 werd het arrest van het Gentse Hof van Beroep van 21 april 2004 tegen de drie vzw's van het Vlaams Blok door het Hof van Cassatie bevestigd en het Vlaams Blok aldus buiten de wet geplaatst. In een eerdere bijdrage gaf ik een chronologisch overzicht van de verschillende juridische stappen in de oorlog tegen het Vlaams Blok en van de wisselwerking tussen de drie machten – wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht – in deze strijd.[1] Is een dergelijke juridisering van een politieke strijd uniek? Vanzelfsprekend niet. Zowel in een ver als nabij verleden hebben ondemocratische regimes altijd wetten aangepast of ingevoerd of politieke processen gevoerd om politieke tegenstanders te liquideren.

De strijd tegen het Vlaams Blok/Belang lijkt verrassend veel op de strijd die het establishment in de 19de eeuw voerde tegen de socialisten. Er is echter een verschil. Het socialisme kon ingekapseld worden in het systeem en daardoor zelf integraal deel van het establishment worden. Dat is voor het Vlaams-nationalisme in België onmogelijk omwille van de secessionistische agenda van het Vlaams Belang.

Volgende passage uit een werk van de Nederlandse 19de eeuwse socialistische leider Ferdinand Domela Nieuwenhuis[2] klinkt zeer actueel: "[In de eerste periode] zweeg [men] ons dood, de pers gaf geen verslagen van onze vergaderingen, men deed precies alsof wij er niet waren. Maar wij groeiden daartegen in. Duizenden stroomden naar onze vergaderingen en of men wilde of niet, men moest wel notitie van ons gaan nemen, de doodzwijgmethode was al te gek om volgehouden te worden. Nu volgde de periode van bespottelijk maken door de grootste onzinnigheden over ons en onze denkbeelden uit te kramen. Wij vervolgden onze weg ondanks alles en daar wij bleven groeien, moest men iets anders uitdenken. Men ging ons vervolgen door ons voor de rechtbanken te slepen, menende dat men een beginsel kon vernietigen door de voorgangers onschadelijk te maken."[3]

Een voorbeeld van zo'n politiek proces was het proces dat tegen Nieuwenhuis werd ingespannen naar aanleiding van het verschijnen van het artikel "De Koning komt" in het tijdschrift *Recht voor allen* in 1886. Domela's slotpleidooi in dat proces kon evengoed voor het Belgische Hof van Beroep en het Hof van Cassatie anno 2004 uitgesproken zijn geweest: "De vervolging kon geen plaats hebben om hetgeen gezegd is zelf, maar omdat het door mij gezegd is. De argumentatie is niet zakelijk, maar met recht een *argumentum ad hominem*, een geheel persoonlijk argument. Ik ben schuldig omdat ik het ben. En waarom heeft men het tegen mij? Omdat ik socialist ben. Dat zegt de officier van justitie zelf in zijn betoog: men moet hier letten op de persoon, die het geschreven heeft en op de plaats waar het geschreven werd. Dus een socialistenvervolging, een tendens-proces, een politiek proces en dezulke hebben alleen dan plaats als een regering de grond onder haar voeten voelt wegzakken. Persdelicten geven altijd een bewijs van zwakte. Elke veroordeling in zulk een proces is niets anders dan het vonnis van een moderne inquisitierechtbank."[4] Nieuwenhuis eindigde met de woorden dat men hém weliswaar in de gevangenis kon steken maar niet de sociaal-democratie: "zij blijft bestaan en wordt niet getroffen door vonnissen en rechtsspraak."

De Ijzeren Kanselier

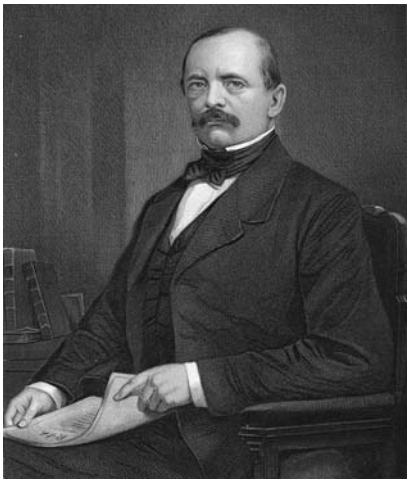
Otto von Bismarck (1815-1898) was de grondlegger van het ontstaan van het

[1] Dirk Crols, "Kroniek van een aangekondigde politieke moord," in *Secessie*, apr.-mei-juni 2004, pp. 3-13.

[2] Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919) was een van de grote leiders van het Nederlandse socialisme in de negentiende eeuw. Hij had een grote sympathie en bewondering voor de Vlaamse Beweging en de emancipatorische kracht die van die beweging uitging.

[3] Ferdinand Domela Nieuwenhuis, *Van christen tot antichrist*, Antwerpen/Utrecht: A.W. Bruna & Zoon, 1971, p. 19.

[4] Domela Nieuwenhuis, o.c., pp. 39-40.



Otto von Bismarck (1815-1898)

Duitse (keizerrijk) in de 19de eeuw. Hij is vooral bekend omwille van zijn zeer gesofisticeerde diplomatie, het zogenaamde "Bismarck-systeem." Terwijl Bismarck in Europa door een uitmuntende diplomatie de voor het Duitse keizerrijk ontstane gunstige machtsbalans na de Frans-Duitse oorlog (1870-1871) wist te handhaven en te verstevigen, voerde de "Ijzeren Kanselier" op binnenlands vlak een meedogenloze oorlog tegen politieke tegenstanders: "Politieke tegenstanders werden buiten de nationale gemeenschap geplaatst. Elk middel om dit doel te bereiken was geoorloofd: het aanscherpen van conflicten, verdachtmakingen, intimidatie, en het zwaarste wapen: hen onder de strafwet plaatsen en criminaliseren," schrijft historicus Frits Boterman.[5]

De strijd van Bismarck tegen de katholieken in de zogenaamde Kulturkampf werd in de jaren tachtig door M*ilderungsgesetze* afgezwakt nadat Bismarck duidelijk inzag dat hij deze politieke oorlog had verloren.[6] De Duitse kanselier begon de katholieken ook te beschouwen als potentiële bondgenoten in de strijd tegen het opkomende socialisme. Deze socialistische beweging[7] streefde naar een omverwerping van de kapitalistisch-burgerlijke orde en naar de verwezenlijking van het socialisme. Tegelijk maakte ze evenwel ook duidelijk dat ze enkel en alleen wettelijke middelen zou gebruiken.[8] Bismarck vreesde en haatte de socialisten. Twee mislukte moordaanslagen op keizer Wilhelm I werden door de kanselier gebruikt om de socialisten "als ratten te verdelgen." Tevoren had Bismarck al getracht om het aanzetten tot klassestrijd strafbaar te maken. Vijf dagen na de eerste aanslag op 11 mei 1878 stuurde hij het wetsontwerp "*zur Abwehr sozialdemokratischer Ausschreitungen*" naar de Rijksdag.[9] De nationaal-liberale leider Rudolf von Bennigsen hield toen nog vast aan zijn liberale principes en weigerde Bismarck te volgen. De nationaal-liberalen hadden geen sympathie voor de socialisten maar vonden dat de discriminerende voorstellen van Bismarck ingingen tegen de grondslagen van een rechtsstaat.[10] Na de tweede aanslag op 2 juni 1878 profiteerde Bismarck van de massahysterie en ontbond hij de Rijksdag.

Tijdens de verkiezingscampagne fulmineerde hij niet alleen fel tegen de socialisten maar ook tegen de liberalen die immers de socialistenwet hadden geblokkeerd. De nationaal-liberalen draaiden nog tijdens de verkiezingsperiode bij. De verkiezingen waren één groot succes voor Bismarck.[11] Op 18-19 oktober 1878 werd door de Rijksdag de socialistenwet aangenomen. Ze zou verschillende keren worden verlengd. De wet verbood alle socialistische en communistische verenigingen en bijeenkomsten van vakbonden. De pers werd onderdrukt en de politie kon naar eigen goeddunken optreden. "R*eichsfeinde*" werden tot een gevangenisstraf en/of tot boetes veroordeeld. Meer dan 1.500 socialisten werden gevangengezet. Op één punt kreeg Bismarck evenwel zijn zin niet, namelijk waar het ging over de toelating van de SPD tot de Rijksdag-verkiezingen. Voor de meerderheid van de leden van de Rijksdag ging deze schending van de grondwet té ver. De SPD kon gewoon aan de verkiezingen blijven deelnemen omdat de socialistische kiesverenigingen mochten blijven bestaan. De partij werd niet verboden. Wél werd haar bestaan bemoeilijkt. Deze *de facto* half-wettelijke status van de SPD bleek uit het feit dat de Rijksdagfractie gewoon in functie bleef en in het parlement de socialistenwet en het repressieve optreden van de politie sterk aankloeg.[12] Het eindresultaat was dat de "Ijzeren Kanselier" met zijn socialistenvervolging juist het tegenovergestelde bekwam van wat hij beoogde: in 1878 behaalde de SPD 12 zetels in de Rijksdag, in 1884 24 zetels, in 1890 35 zetels en in 1912 werd ze de grootste partij van Duitsland met 34,8% van de kiezers.

De *strategie tegen de* BWP

Door de massale socialistische straatacties en (werk)stakingen in het laatste kwart van de 19de eeuw werd het ook voor de Belgische machthebbers

[5] Frits Boterman, *Moderne geschiedenis van Duitsland.* 1800-1900, Amsterdam-Antwerpen: Uitgeverij de Arbeiderspers, 1996, p. 139.

[6] De *Kulturkampf*, de bestrijding door Bismarck van de katholieken met behulp van de nationaal-liberalen en *Freikonservativen*, duurde van 1871 tot 1878. In 1875 bereikte deze strijd een hoogtepunt toen bepaalde wetten aan Pruisen de bevoegdheid verleenden om overheidsgeld aan de kerk te schrappen, en meer bepaald in die parochies waar priesters weigerden om de verschillende anti-katholieke maatregelen te aanvaarden (over deze maatregelen en hun onderliggende reden, zie: William Carr, *A history of Germany.* 1815-1985, Londen: Edward Arnold, 1987, pp. 125 e.v.).

[7] De *Sozialistische Arbeiterpartei* (SAP) was voortgekomen uit twee stromingen binnen het socialisme: de *Allgemeine deutsche Arbeiterverein* (1863) en de *Verband deutscher Arbeitervereine.* De vervolging door de staat dwong hen tot meer samenwerking, wat in 1875 leidde tot de oprichting van de *Sozialistische Arbeiterpartei* op een conferentie in Gotha, in 1890 omgedoopt tot *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (SPD).

[8] Carr, o.c., p. 133.

[9] De geestelijk onevenwichtige daders van deze aanslagen hadden niets met de socialistische beweging te maken.

[10] Carr, o.c., p. 131.

[11] Boterman, o.c., pp. 143-145.

[12] Boterman, o.c., pp. 147-148.



duidelijk dat de bestaande orde door het opkomende socialisme – in de gedaante van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) – bedreigd werd.[13] De Belgische machthebbers waren zich van de enorme potentiële macht van de arbeidersklasse bewust. Zij wisten evenwel ook dat de socialistische beweging niet kon geliquideerd worden. Dit was voor hen ook niet nodig. Er diende enkel vermeden te worden dat het socialisme de hoofdrol zou spelen in de Belgische staat. Door middel van kleine, voorzichtige toegevingen zou de politieke nieuwkomer ingedijkt en gecontroleerd worden.

De invoering van het algemeen meervoudig stemrecht in 1893 en de herziening van de gemeentewet in 1895 moeten volledig in dit kader gezien worden. De invoering van het algemeen meervoudig stemrecht door de grondwetsherziening van 1893 schafte het cijnskiesstelsel af en gaf aan iedere burger stemrecht. Tegelijk bevoordeligde het zeer duidelijk de bestaande kaste. Gezinshoofden met een woning waarvoor een minimum aan belasting werd betaald, de eigenaars van een onroerend goed van een waarde van 2.000 frank en de houders van een diploma van hoger onderwijs kregen één of twee bijkomende stemmen, zodat de 850.000 gerechtigden met één stem niet opwogen tegen de 1.240.000 stemmen van welgestelde en ontwikkelde burgers. Bij de verkiezingen van 1894 konden de toenmalige machthebbers zich dan ook gemakkelijk handhaven (68% van de zetels), terwijl de BWP ver verwijderd bleef van de meerderheid (slechts 28% van de 152 Kamerzetels).[14]

Ook de wet van 1895 op de gemeenteraadsverkiezingen beoogde de afzwakking van de gemeentelijke macht van de arbeidersklasse. Aan cijnskiezers en aan inwoners met een kadastraal inkomen werden weer extra stemmen gegeven, terwijl aan de arbeiders beneden de dertig jaar stemrecht onthouden werd. Daarenboven werd de mobiele arbeidersklasse ook nog benadeeld door de bepaling dat de kiesgerechtigde minstens drie jaar in de gemeente moest verbleven hebben.[15] De stemming van deze wet zorgde overigens voor een grote crisis bij de christendemocratische vleugel van de Katholieke Partij. De christendemocratische leiders hadden enkel lof voor Priester Daens, de enige christendemocraat die met de socialisten tegen deze wet had durven stemmen.[16]

Hoewel er zeker wat betreft specifieke maatregelen gelijkenissen zijn,[17] kan men de strategie van het Belgische regime tegen de BWP absoluut niet vergelijken – laat staan gelijkschakelen – met de totale oorlog tegen het Vlaams Blok/Belang. Zoals gesteld hadden de bovenvermelde maatregelen een tweeledig doel. Tezamen met de afremming van de BWP, beoogden ze de geleidelijke integratie van de BWP in de Belgische instellingen die volledig onder controle van de Belgische machthebbers stonden: Omdat "tot elke prijs diende vermeden te worden dat het socialisme de hoofdrol zou spelen in de staat" moest "de politieke energie van de arbeidersklasse gekanaliseerd worden in de traditionele organen van de liberale staat, die onder controle van de burgerij stond. Tevens moest er zorg voor gedragen worden dat dit integratieproces van de politieke nieuwkomers niet te vlug gebeurde, zodat de nieuwelingen de tijd kregen zich de tradities van de burgerlijke instellingen eigen te maken."[18]

Philippe als "IJzeren Koning"?

Men kan uit deze korte historische beschrijving enkele belangrijke conclusies trekken. De "gejuridiseerde oorlog" tegen het Vlaams Blok/Belang is van een totaal andere orde dan de maatregelen die destijds door het Belgische regime werden genomen tegen de BWP. De Belgische machthebbers hanteerden toen een strategie om een gevaarlijke politieke tegenstander in te dijken en nadien te integreren in de bestaande instellingen. Deze strategie was succesvol. De BWP paste zich wonderwel in de bestaande instellingen

[13] Zo waren in maart-april 1886 de Waalse industriebekkens het toneel van zeer gewelddadige stakingen, die door de regering bloedig werden onderdrukt.

[14] Els Witte, *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*, Brussel: VUBPress, 1993, pp. 120-121. Voor meer feitelijke discussies alsook de electorale evolutie, zie: Theo Luyckx en Marc Platel, *Politieke geschiedenis van België van 1789 tot 1944*, Antwerpen: Kluwer, 1985, pp. 192 e.v.

[15] Witte, o.c., p. 121.

[16] Luyckx en Platel, o.c., p. 214. Zoals bekend zou Priester Daens nadien meer en meer in conflict raken met de conservatieve vleugel van de Katholieke Partij, vertegenwoordigd door Charles Woeste.

[17] Filip Marsboom en John De Wit verwijzen hierbij naar het speciaal in 1891 voor de BWP ingevoerde misdrijf van ophitsing van de massa's. Dit misdrijf, waarop één jaar cel stond, liet toe om de socialistische kopstukken aan te pakken ("België verbood nog nooit ondemocratische partijen," in *Gazet van Antwerpen*, 3 apr. 2001).

[18] Witte, o.c., p. 120.

in en kreeg zijn deel van de Belgische macht. In het geval van het Vlaams Blok/Belang voert het Belgisch regime daarentegen een totale oorlog. De "mestkevers" en de "wandluizen" dienen uitgeroeid te worden, "met alle middelen die het systeem ter beschikking heeft, de drie grondwettelijke machten samen in een dodelijke omknelling van extreem-rechts?"[19]

Het Belgisch regime voert een totale oorlog omdat het Vlaams Belang een Vlaamse onafhankelijkheidspartij is die openlijk de ontbinding van de Belgische staat nastreeft. Het regime voert die oorlog omdat het weet dat het Vlaams Belang – in tegenstelling tot de BWP – niet zijn deel van de macht in de bestaande instellingen opeist en dus niet integreerbaar is.

Natuurlijk worden er anno 2005 in het koninkrijk België geen Vlaams-nationalisten tegen de muur gezet, zoals tijdens de repressie. Natuurlijk worden er geen mensen gevangengezet of van hun rechten beroofd zonder proces. Wél is het doel van de strijd van het Belgisch regime hetzelfde, namelijk de vernietiging van het politiek georganiseerde Vlaams-nationalisme. De wijze waarop een vreedzame oppositiepartij – een partij die is uitgegroeid tot de grootste partij van het land – wordt aangepakt in een omknelling door de uitvoerende, rechterlijke en wetgevende macht, is zeer uitzonderlijk in het Europa van heden.[20]

Enkele dagen nadat Noël Slangen, de "gewezen" communicatieadviseur van eerste minister Guy Verhofstadt, op het paarse meerderheidsoverleg een document voorstelde met tien voorstellen om het Vlaams Belang tegen te gaan,[21] werd in de Senaat de tekst van de "drooglegginswet" – de wet die het mogelijk maakt de overheidsdotaties van het Vlaams Belang af te nemen – goedgekeurd.[22]

Zeer opmerkelijk was ook de recente uitval van kroonprins Philippe tegen het Vlaams Belang: "Sommige mensen en partijen, zoals het Vlaams Belang, zijn tegen België en willen ons land kapotmaken. Ik kan u verzekeren dat ze dan met mij te maken krijgen. En vergis u niet: als het moet ben ik een taaie."[23] Yves Desmet merkt terecht op dat de uitval van Philippe tegen het Vlaams Belang niet was ingegeven door het vreemdelingenstandpunt van de partij, "nee, hij is er alleen tegen omdat ze tegen België zijn."[24] Het is derhalve niet verwonderlijk dat deze uitval bij de Franstaligen algehele instemming kreeg.

Deze uitval is niet zonder betekenis. Het gaat om een regelrechte oorlogsverklaring van iemand die is voorbestemd om het volgende staatshoofd van België te worden. De Belgische monarch en zijn omgeving hebben enorm veel mogelijkheden tot het voeren van een geheim beleid, een beleid dat niet gesanctioneerd kan en mag worden.[25] Het is algemeen bekend dat het Hof niet alleen in het Rwanda-dossier maar ook in strategische politiek-economische dossiers zoals het Sabena-dossier en de kwestie rond de Generale Bank (waarbij het Hof in het geheim intrigeerde om de overname door ABN-Amro te beletten) een cruciale rol heeft gespeeld. Ook in het A*ncien Régime* werden de belangrijke beslissingen door de monarch en zijn beperkte groep van politieke raadgevers in het geheim genomen, ver boven de hoofden van het volk. Kroonprins Philippe laat uitschijnen dat dit landje naar alle waarschijnlijkheid afstevent op een botsing tussen de grootste partij van het land en de monarchie en haar raadgevers, die een aan elke democratische controle onttrokken politieke strategie hanteren. Elke rechtgeaarde democraat doet er goed aan deze evolutie te volgen.



Dirk Crols*

[19] Luc Van der Kelen, "Executie van het Blok," in *Het Laatste Nieuws*, 20 nov. 2003.

[20] In dit opzicht merkt de Antwerpse politoloog Cas Mudde op dat België evolueert naar een van de meest repressieve landen voor andersdenkenden (Cas Mudde, "Het Blok-proces als symptoon van intolerantie," in *De Standaard*, 27 feb. 2003).

[21] Meer bepaald op het overleg van 10 jan. 2005 ("Paars werkt aan speciale operatie tegen Vlaams Belang," *De Tijd*, 13 jan. 2005; "Met dank aan onbaatzuchtige Noël," *De Standaard*, 13 jan. 2005).

[22] Meer details over deze wet, in: *De Tijd*, 12 jan. 2005.

[23] *Story*, 1 dec. 2004.

[24] *De Morgen*, 1 dec. 2004.

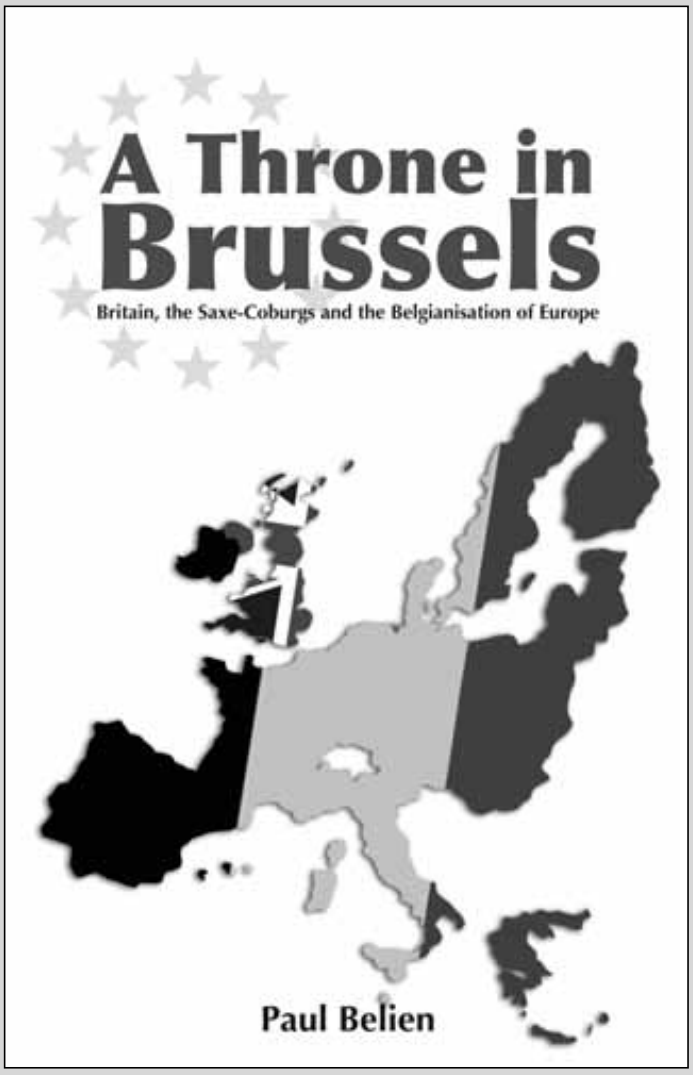
[25] Deze mogelijkheid tot de uitwerking van een parallel beleid volgt uit het beginsel dat "de kroon niet ontbloot mag worden." Niet alleen ministers en parlementsleden maar alle gesprekspartners van de koning zijn ertoe gehouden de geheimhouding van de samenspraak met de koning te respecteren, zoniet wordt "de kroon ontbloot" ("Advies van Prof. André Alen aan de Bijzondere Commissie-Rwanda, gepubliceerd met instemming van de voorzitter van de Senaat dd. 12 maart 1997," in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht*, mei 1997, pp. 291-296; F. Delpérée en B. Dupret, "Nul ne peut découvrir la Couronne," in *Les Cahiers constitutionels*, 1989, p. 14).

* Dirk Crols is jurist en fractiemedewerker van het Vlaams Belang in het Europees Parlement.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie



Dr. Alexandra COLEN: **Links en rechts, binnen- en buitenland** 2
Bernard DAELEMANS: **Een marxistische stem voor de Vlaamse secessie** 3
Dr. Jos VERHULST: **De leugen van de discriminatiebestrijding** 13
Prof. Dr. Erik SUY: **De Vlaamse secessie en het internationaal recht** 27

Nr. 19
Driemaandelijks: april – mei – juni 2005
Een uitgave van het Mia Brans Instituut
www.secessie.nu

Links en rechts, binnen- en buitenland

www.secessie.nu

De Vlaamse Beweging heeft het imago vooral katholiek en conservatief te zijn. Dit is een misvatting. De wortels van de Vlaamse Beweging in de 19de eeuw liggen immers in de liberale beweging, met Jan-Frans Willems (1793–1846) als grote voorman. Er zijn ook steeds flaminganten actief geweest in de socialistische beweging. Denken we maar aan Jacob Kats (1804-1886), Karel Spilthoorn (1804–1872), Emiel Moyson (1838–1868), Jef van Extergem (1898–1945). Een recente vertegenwoordiger van deze stroming was Antoon Roosens (1929–2003). **Bernard Daelemans**, mede-auteur van een recent boek over Roosens, licht deze boeiende figuur in het eerste artikel van dit nummer toe.

De socialisten hebben steeds bijzondere aandacht gehad voor de gewone man en zijn positie op de arbeidsmarkt. Dat is ook de bekommernis van **Dr. Jos Verhulst**. Hij analyseert de quota-regeling die de overheid verplicht wil opleggen, zogenaamd om de discriminatie van allochtonen op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Verhulst komt tot de conclusie dat deze quota-regeling een gigantisch bedrog is. In plaats van discriminatie tegen te gaan, voert de overheid een nog grotere discriminatie in. Daarom bepleit Verhulst een scheiding tussen economie en staat; een *secessie* waarbij de arbeidsmarkt zich losmaakt van beïnvloeding door de politiek.

In ons derde artikel bekijkt **Prof. Dr. Erik Suy**, voormalig adjunct-secretaris-generaal van de Verenigde Naties, de internationaalrechtelijke aspecten van een eventuele Vlaamse secessie. Prof. Suy waarschuwt terecht dat Vlaanderen tijdig werk moet maken van een volledig onderhandelingsdossier dat in de gesprekken over de splitsing van België gebruikt kan worden.

* * *

Wat de internationale contacten van Vlaanderen betreft, zijn we bijzonder verheugd om u A *Throne in Brussels – Britain, the Saxe-Coburgs and the Belgianisation of Europe*, het nieuwe boek van onze hoofdredacteur **Dr. Paul Belien**, te kunnen voorstellen. Dit boek beschrijft de laatste 200 jaar van onze geschiedenis en waarschuwt voor een Europa dat zich ontwikkelt tot een "Groot-België." Belien richt zich bewust tot een internationaal publiek om erop te wijzen dat het lot van Vlaanderen het lot van alle vrije volkeren van Europa dreigt te worden. "De Belgificatie van Europa is een reëel gevaar," zo waarschuwde Lord Rees-Mogg, oud-hoofdredacteur van *The Times* en ex-voorzitter van de BBC, na lezing van Beliens boek. "Paul Belien poneert een onweerlegbare stelling tegen België en de Europese instellingen die het als model hebben," aldus de bekende Engelse filosoof Roger Scruton. "Als je maar één boek over België leest, lees dan dit," zegt Brits Europarlementslid Daniel Hannan.

A *Throne in Brussels* telt 402 pagina's. Deze *hardback* (ISBN 1 84540 033 X), uitgegeven door Imprint Academic in Exeter (GB) en Charlottesville (VS), kost 25 pond of 49,90 dollar. Indien u in Vlaanderen woont, kan u bij ons een gesigneerd exemplaar bestellen aan de prijs van 39 euro (35 euro plus 4 euro verzendingskosten). U kan dit bedrag storten op rekening 979-6385300-86 van "Boek Belien" te Sint-Paulusstraat 70, 2400 Mol. Het boek kan op het adres in Mol afgehaald worden en daar betaald worden. Dit kan ook op weekdagen op volgend adres: Grote Steenweg 426, 2600 Berchem. Wie het boek afhaalt, betaalt uiteraard geen verzendingskosten.

Alexandra Colen*



A *Throne in Brussels – Britain, the Saxe-Coburgs and the Belgianisation of Europe*

Paul Belien

402 pages £25.00/$49.90
184540033X (cloth)

Imprint Academic
PO Box 200, Exeter EX5 5YX, UK
(Tel: +44 (0)1392 841600 / Fax: 841478)

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Belang en uitgeefster van *Secessie*.

Een marxistische stem voor de Vlaamse secessie

Bernard Daelemans is mede-auteur van een pas verschenen boek over de linkse "Vlaamse denker en doener" Antoon Roosens. Wie meent dat een pleidooi voor Vlaamse onafhankelijkheid per definitie "rechts" is, vergist zich.

Op 30 oktober 2003 stierf Antoon Roosens na een leven van actie in, en reflectie over de Vlaamse beweging. Roosens betrachtte steeds de Vlaamse beweging en de sociale bewegingen in Vlaanderen nader tot elkaar te brengen. Het was zijn overtuiging dat pas wanneer die twee samen zouden mobiliseren, het Belgisch regime, en dus ook het volksvijandige kapitalisme in Vlaanderen, zou ten val gebracht worden. Pas dan zou een democratische, sociaal-rechtvaardige Vlaamse samenleving kunnen worden opgebouwd. In die geest schreef Roosens artikels, pamfletten en tractaten. Met de statistieken in de hand analyseerde hij de economische structuur van Vlaanderen, de taalsociologie in Brussel en de rand, de problematiek van de "multiculturele samenleving" en welk ander relevant onderwerp ook. Op gefundeerde wijze onderbouwde hij zo de doelstellingen van de Vlaamse beweging vanuit een marxistische invalshoek. Tegelijkertijd legde hij de "communautaire" dimensie bloot van de sociale verhoudingen in België.

De dood van Antoon Roosens kwam onverwacht en ook te vroeg: deze vitale man werd het niet gegund een basiswerk te schrijven waarin alle aspecten van zijn geduldige ontledingen waren samengebracht in een helder overzicht. Daaraan trachtten zijn medestanders van het laatste uur, de redactieploeg van het links-nationalistische maandblad *Meervoud* tegemoet te komen met de publicatie van het boek *De rode tong van de leeuw – Antoon Roosens (1929–2003) – analyse en strategie van een links flamingant*.[1]

In deze bijdrage hoop ik een aantal sleutelgegevens uit het leven en denken van Roosens weer te geven, zoals die ook in 'De rode tong van de leeuw' beschreven zijn. Het is mijn volle overtuiging, en die van de mede-auteurs van het boek, dat zijn benadering een referentiekader schept dat hem nog lange tijd zal overleven.

Antoon Roosens was een groot denker, maar ook een briljant organisator en tegelijk toch een bescheiden Vlaamse militant. Zijn "grote momenten," of tenminste de meest zichtbare, waren zeker te situeren in de episode van de "marsen op Brussel" in 1961 en 1962, toen tienduizenden Vlamingen met een breed Vlaams eisenpakket in Brussel gingen betogen. Deze nooit geziene manifestatie van Vlaamsgezindheid werd in niet geringe mate door Roosens mee voorbereid vanuit het Vlaams Komitee voor Brussel en het Vlaams Aktiekomitee Brussel en Taalgrens. In 1963 kwam er de betoging in Antwerpen "voor federalisme en sociaal-economische structuurhervormingen:" het was Roosens die erin was geslaagd een Waalse delegatie mee te laten optrekken en het eisenpakket te verruimen van het culturele naar het sociaal-economische domein. In 1977 ging Roosens weer in de aanval via allerlei actiecomités tegen het Egmontpact, dat de basis legde voor het Belgische nepfederalisme met de erkenning van Brussel als volwaardig derde gewest. Een memorabel gebeuren was de organisatie van een "Uilenspiegelfeest" in Damme op 25 augustus 1979, een initiatief dat Roosens nam als voorzitter van het Frans Masereelfonds, en waar meer dan duizend mensen aan deelnamen. Roosens trok een vergelijking van de Uilenspiegel van Charles De Coster, verzetsstrijder tegen de Spaanse dwingelandij, naar de huidige toestand van Vlaanderen binnen België. In 1998 opende in Brussel een nieuw "Vlaams Huis" zijn deuren, dat onder meer onderdak biedt aan de redactie van *Meervoud*, maar waar heel wat Vlaamse verenigingen regelmatig

[1] Christian Dutoit (red.), *De rode tong van de leeuw – Antoon Roosens (1929–2003) analyse en strategie van een links flamingant.* Brussel: Meervoud, 2005.

vergaderen, op enkele stappen van het Vlaams parlement. Ook daar had Antoon Roosens de hand in.

Man van de daad

Al deze gebeurtenissen, en nog meer gegevens uit Roosens' politieke biografie zijn door Henk Cuypers in het voormelde boek op een rij gezet. Reeds in 1959 had Roosens de actie in gang gezet van de 162 burgemeesters tegen de talentelling. De actie tekent Roosens ten voeten uit. Vanzelfsprekend was Roosens, als beginnend advocaat in Brussel, al heel snel in aanraking gekomen met de vergiftigde taalsituatie in Brussel in het algemeen, en in het gerecht in het bijzonder. Roosens dook meteen in de Amerikaanse sociologische studies op zoek naar aanknopingspunten rond het fenomeen van de beginnende suburbanisatie van Brussel, de daarmee gepaard gaande taalverdringing, de sociologische mechanismen die eraan ten gronde liggen, enz., om ook meteen oplossingen te formuleren.

Het ging dan niet alleen over de institutionele beveiliging van het grondgebied via het juridisch vastleggen van de taalgrens, maar ook over stedebouwkundige planningsconcepten die via studiedagen van de Lodewijk De Raedtstichting werden besproken en verder uitgewerkt. Roosens was er tot het eind van zijn leven van overtuigd dat, indien de gemeente Asse, in vergelijking met de andere buurgemeenten van Brussel-19 tot de huidige dag relatief immuun is gebleken voor verfransing, dit te danken is aan het feit dat de toenmalige burgemeester die concepten van ruimtelijke ordening in de praktijk heeft toegepast: in Asse kwamen er geen verkavelingen her en der te velde, waar zich villabewoners hadden kunnen vestigen die er dus ook geen band kregen met het lokaal gemeenschapsleven; integendeel werden de nieuwe woonwijken ingeplant in concentrische cirkels rond de dorpskern, zodat Asse weliswaar stilaan uitgroeide tot een klein stadje, maar waar de inwijkelingen druppelsgewijs aansluiting vonden bij de heersende Vlaamse cultuur.

Maar de "anti-talentellingenactie" zelf was zoveel te meer spectaculair. Het ging erom dat het taalstatuut van de gemeenten in België niet vastlag, maar om de tien jaar kon worden gewijzigd in functie van het taal-luik uit de volkstellingen. In de praktijk werden de gegevens vaak vervalst, of werd er op de bevolking sociale druk uitgeoefend om "de juiste taalkeuze" aan te geven, met als gevolg dat de taalgrens telkens ten nadele van Vlaanderen gewijzigd werd. Een aantal burgemeesters in de rand zagen de bui hangen en werden bereid gevonden om mee te werken aan een algemene boycot van de "talentelling." Via geduldig tactisch overleg slaagde Roosens erin, samen met Edgard Van Cauwelaert (de voorzitter van het Vlaams Komitee voor Brussel) en Staf Verrept (actief in de Vlaamse Volksbeweging), om op den duur talloze burgemeesters van Vlaanderen warm te krijgen voor die actie. Nadat de burgemeester van Antwerpen, Lode Craeybeckx, over de streep was gehaald, was dat niet zo moeilijk meer: één avond zwengelen aan de stencilmachine, en 's anderendaags gingen de brieven de deur uit. Jaren later had Roosens nog altijd een duivels genoegen als hij vertelde hoe het was gegaan. Vooral dat de kartonnen dozen met telformulieren uit het hele Vlaamse land ongeopend terugkeerden naar het ministerie en daar ongetwijfeld voor de nodige chaos hadden gezorgd bij de ontredderde ambtenaren, daar had hij nog altijd veel pret over!

Roosens analyseerde de linkse en Vlaamse problematiek als één geheel.

De prijs der vrijmoedigheid

Op het partijpolitieke vlak heeft Roosens het nooit ver geschopt. Na de successen van de marsen op Brussel en de inhoudelijke verruiming (de sociaal-flamingantische programma-invulling die hij met succes in de

Vlaamse beweging had doen doordringen) hoopte Roosens dat de jonge Volksunie bereid zou gevonden worden om een alliantie aan te gaan met mensen die de sociaal-flamingantische benadering aankleefden, de "Vlaamse democraten" uit de niet-partijpolitieke Vlaamse beweging. Maar die alliantie werd afgeschoten door de rechtervleugel van de Volksunie (o. a. Karel Dillen en pater Brauns). De "Vlaamse Democraten" trokken dan met een eigen lijst naar de verkiezingen, maar dat werd geen succes. In de periode daarop stak Roosens veel tijd en energie in pogingen om "klein-linkse" groepen en groepjes te te verenigen rond een algemeen programma, waarin de linkse en Vlaamse problematiek als een geheel werden geanalyseerd. In die tijd – kort nadien brak de strijd voor "Leuven Vlaams" los – werd de Vlaamse strijd ook nog niet per se gezien als tegengesteld aan linkse eisenbundels.



Antoon Roosens (1929–2003)

Over deze episodes schrijft Ludo Abicht: "*Roosens is nooit rijk geworden en dat had hij, met zijn talent, duidelijk aan zichzelf te danken. We hebben hier namelijk te maken met een man die, op het juiste ogenblik, bijna altijd onfeilbaar de verkeerde keuzes gemaakt heeft. Wat bedoel ik hiermee?*

Om te beginnen koos hij al heel vroeg voor een radicale vorm van Vlaamsgezindheid, en dat uitgerekend in een periode, waarin vele anderen brood zagen in een gematigde vorm van flamingantisme die hen dan ook geen windeieren gelegd heeft.

De Vlaamse beweging was, mede als gevolg van de Marsen op Brussel, waarvan Roosens één van de bezielers geweest was, op het punt aangekomen, waarop een gedeelte van de oogst kon worden binnengehaald.

Met zijn staat van verdienste had Roosens makkelijk een graantje daarvan kunnen meepikken, maar nee hoor, omwille van die verdomde drang naar parrèsia, *vrijmoedig spreken, schreeuwde hij net toen van de daken dat dit niet het einde van de emancipatiebeweging kon of mocht zijn, waardoor hij zijn kansen op een gelauwerde fin de carrière als Vlaams staatsman, dat wil zeggen als belangrijk figuur in de nieuwe Vlaamse deelstaat grondig verdierf. Want hij beweerde namelijk, dat dit schijnfederalisme geen echte autonomie was, maar een gemilderde voortzetting van de oude Belgische malaise, met hier en daar andere vlaggen en te beperkte bevoegdheden om van een ware ontvoogding te kunnen spreken. Geef toe dat dergelijke kritieke in de kersverse ministeries en kabinetten niet op gejuich zou worden onthaald.*

Maar het werd nog erger. Toen Antoon Roosens in de jaren vijftig en zestig in de groep rond het maandblad Het Pennoen een duidelijk linkse, zelfs marxistische visie ontwikkelde, viel hij niet meteen uit de toon, want links had toen de wind in de zeilen en zelfs mederedacteuren als Wilfried Martens werden een tijdlang door dit linkse virus besmet. Deze linkse euforie kreeg in de jaren tachtig en negentig echter een flinke klap en velen verlieten het ideologisch zinkend schip, op weg naar de 'actieve welvaartstaat' en andere respectabele, sociaal aanvaardbare posities.

De Val van de Muur bevestigde hun prognose, want wie zich dan nog als socialist of marxist afficheerde, werd onvermijdelijk gecatalogeerd als onverbeterlijk nostalgisch overblijfsel van de verdwenen, onmenselijke marxistisch-leninistische regimes of, in het beste geval, als dromer die niet had ingezien dat die utopie nu wel voorgoed had afgedaan, nu het kapitalisme wereldwijd economisch, militair en politiek een glansrijke overwinning had behaald. Opnieuw koos Roosens het verkeerde kamp en bleef hij zich tot aan zijn dood verzetten tegen deze 'pensée unique' van het nu echt globaal geworden neoliberale systeem."[2]

Gramsciaans marxisme

Steeds ook een doener, is het toch vooral als denker dat Antoon Roosens een blijvende plaats verdient in de geschiedenis van de Vlaamse ontvoogding. En dan wordt het tijd om de inhoudelijke krachtlijnen van zijn denktrant te schetsen. "Waarmee kan ik de door Toon afgelegde weg beter samenvatten dan met deze ontwikkelingsgang: van taal- en cultuurflamingantisme, over sociaal-flamingantisme en federalisme, naar het Gramsciaans marxisme,

[2] Ludo Abicht, "Toon Roosens tussen Aristoteles en Gramsci," in Christian Dutoit (red.), o.c., pp. 28-29.

Vlaams onafhankelijkheidsstreven en internationalisme," schrijft Roger Bourgeois in zijn bijdrage tot het boek,[3] die overigens daarin een bijzonder pakkende karakterschets brengt van zijn "kameraad." Het is dan ook noodzakelijk om stil te staan bij dat "gramsciaans marxisme" van Antoon Roosens.

Zeggen we hier vooreerst dat Roosens in zijn latere leven, erkende dat het liberaal democratisch model onbetwistbaar voor de betrokken volkeren in de Westerse wereld een nooit gekende welvaart en democratische participatie gebracht heeft. Terugblikkend op het verleden verbaasde Roosens zich erover dat het kapitalisme nooit zozeer in vraag gesteld werd, als op het hoogtepunt van zijn bloei en verwezenlijkingen, in de *golden sixties*. Gedurende een bepaalde periode was het inderdaad juist om te beweren, dat *what good is for* Ford, *is good for* America, omdat de hele bevolking deelde in de welvaart die door de kapitalistische bedrijven werd voortgebracht. Die welvaartsverdeling kwam er natuurlijk niet zomaar, zij werd afgedwongen door de socialistische bewegingen, die zich echter wel schikten in het kapitalistisch systeem. Sinds enkele decennia staat de welvaartstaat echter zwaar onder druk, en dat heeft alles te maken met het feit dat het industrieel kapitalisme op zijn retour is. Meer dan ooit is het kapitalisme thans vatbaar voor scherpe kritiek, maar merkwaardig genoeg is het neoliberaal discours, de *pensée unique*, waar Ludo Abicht het al over had nu oppermachtig.



Antonio Gramsci (1891–1937)

Laat ons echter niet vooruitlopen. Roosens raakte in de ban van het marxisme, maar bleef wars was van al te "mechanistische" marxistische verklaringsmodellen. Volgens Roosens kon alleen een Italiaan als Antonio Gramsci (1891–1937) de soepelheid van geest aan de dag leggen om de wisselwerking tussen de klassieke sociaal-economische "onderbouw" en de sociaal-culturele "bovenbouw" uit te diepen. Gramsci was een van de leiders van de Italiaanse communistische partij tijdens het interbellum. Hij werd parlementslid, en belandde onder het fascistisch regime voor tien jaar in de gevangenis, waar hij door aanhoudende ziekte en na fel lijden door verwaarlozing stierf. Echter niet zonder al die jaren zijn ideeën te hebben opgetekend. Gramsci zocht naar praktische wegen om zijn communistische beweging te doen slagen. Hij vroeg zich af hoe het kwam dat er, ondanks de objectieve situatie van achterstelling van de arbeidersklasse, toch geen revolutie plaatsvond, zodat de volksmassa's de macht konden grijpen. Om dit te kunnen verklaren bedacht hij de notie van "hegemonie." En het is via dit concept dat Roosens de vermeende tegenstelling tussen nationalisme en socialisme denkt te kunnen overstijgen.

Daarover laten we Roosens zelf aan het woord: "G*ramsci stelt dat de klassenstrijd zich afspeelt binnen een welbepaalde nationale ruimte*. E*en arbeidersklasse kan slechts de* (*politiek*) *heersende klasse worden en blijven indien zij eerst of ten minste tegelijk, de leidende ideologische klasse wordt in haar eigen natie*. D*e hegemonie van de arbeidersklasse vervangt bij hem de dictatuur van het proletariaat*.

D*e suprematie van een klasse hangt niet zozeer af van haar controle over het staatsapparaat, wat het haar moet mogelijk maken desnoods de wettelijke dwangmiddelen – gerecht, politie, leger – in te zetten tegen de overheersende klassen of sociale groepen*. E*ssentieel is dat deze ondergeschikte groepen zichzelf herkennen in de levensbeschouwing, de ethiek, de ideologie van de leidende klasse; dat zij haar opvattingen en waarden delen en aanvaarden als algemene maatstaf voor het denken en handelen binnen hun maatschappelijk gebied*.

D*e arbeidersklasse moet weliswaar eerst haar eigen levensbeschouwing, die beantwoordt aan haar eigen klassenbelangen, tot één coherente ideologie smeden*. D*och deze ideologie moet ruimte bieden opdat ook de andere sociale groepen er hun sectoriële belangen in zouden terugvinden, en haar dus zouden kunnen aanvaarden als expresssie van het '*A*lgemeen *B*elang'. D*e heersende klasse moet haar ideologie doen aanvaarden door de gehele natie,*

[3] Roger Bourgeois, "Herinneringen aan Toon Roosens, mijn kameraad," in Dutoit (red.), o.c., p. 20.

als de algemeen geldende ideologie, die de belangen van alle bevolkingslagen – van het VOLK *in zijn abstractie – vertolkt en harmoniseert.*

De ideologie moet dus nationaal zijn. Zij moet gegroeid zijn uit en aansluiten bij de materiële noden en de aspiraties van het volk. Het volstaat niet dat deze ideologie de formulering weze van de abstracte, algemene, internationale belangen van de arbeidersklasse. Wel van de concrete, particuliere, unieke combinatie waarin deze belangen gestalte krijgen of moeten krijgen binnen de eigen nationale ruimte. (Gramsci, *Note sul Machiavelli*).

Evenmin als dit het geval is op het politieke of op het economische vlak, zal de hegemonie van de arbeidersklasse op het culturele vlak de vorm aannemen van een klassedictatuur. De nieuwe heersende klasse vestigt haar ideologische leiding niet door tabula rasa te maken van al de bestaande, van vorige generatis overgeërfde, culturele inhouden en vormen. Zij elimineert slechts wat onverenigbaar is met haar onmiddellijke materiële klassebelangen. En de geschiedenis leert dat dit niet zo heel veel hoeft te zijn. Wel geeft zij aan de oude vormen en inhouden een nieuwe interpretatie. Zij herschikt alle bestaande ethische en culturele concepten in functie van haar eigen klassebelangen, die per definitie in tegenstelling zijn met deze van de vroegere machtselite.

Doch de ideologie van de heersende klasse kan niet anders zijn dan de uitdrukking – zij het een nieuwe uitdrukking – van de nationale cultuur, zoniet kan het volk zich niet herkennen in deze ideologie en slaagt de nieuwe klasse er niet in haar hegemonie te vestigen.

Gramsci overstijgt aldus de contradictie tussen klassenstrijd en nationalisme. [...] *De cultuur en de ethiek van een natie zijn het resultaat van de concrete ervaringen van vorige generaties. De wortels ervan gaan dikwijls terug tot een zeer ver verleden. Lang nadat de materiële toestanden, waaraan deze ervaringen beantwoorden, zijn verdwenen zonder zelfs enige herinnering na te laten, blijven de opvattingen en reflexen, verbonden aan die ervaringen nog onverminderd het denken en het handelen van de mensen beheersen.*

Zowat 1,5 miljoen jaar is het geleden dat de eerste menselijke wezens op de aarde verschenen. Gedurende vele honderdduizenden jaren beschikte de mens over geen andere werktuigen dan een scherpe steen of een puntige stok. Niet deze rudimentaire technische middelen, maar wel de sterkte en het aantal leden van de familie, de clan of de groep waren beslissend voor zijn kans op overleving. In de omvang van de groep, en in de graad van samenwerking en samenhorigheid binnen de groep, lag de enige waarborg voor de bevrediging van de elementaire behoeften als voeding, verwarming en veiligheid. Gedurende honderdduizenden jaren was, voor een bijna eindeloze reeks van geslachten die ons zijn voorafgegaan, de primaire en essentiële ervaring dat het blote bestaan van elk individu volkomen afhankelijk was van de sterkte van de groep waartoe hij behoort.

Gramsci overstijgt de contradictie tussen klassenstrijd en nationalisme.

Dat is de quasi-onuitroeibare grondslag van het nationalisme en... racisme.

De lange prehistorie van de mens is pas enkele duizenden jaren afgesloten en de klassenstructuur van de maatschappij is, op die schaal gemeten, van uiterst recente oorsprong. Hoeft het dan te verbazen dat het maatschappelijk gebeuren nog steeds in zo grote mate blijft gedomineerd door het nationalisme, het gevoel van samenhorigheid tussen de mensen van de eigen groep?

Een politiek die met deze realiteit geen rekening zou houden, kan moeilijk tot enig blijvend resultaat leiden."[4]

Supranationaal is ondemocratisch

Niet alleen omwille van die gramsciaanse invalshoek was Roosens geen orthodoxe marxist. Er zijn nog meer heilige huisjes die hij omverhaalt. De "onteigening van de produktiemiddelen" is volgens hem compleet achterhaald, voor zover dit al ooit een zinvol streven is geweest. Overal ter wereld is de industrie immers weggekwijnd, ze vertegenwoordigt nog slechts 20% van de economie, en haar aandeel in de creatie van werkgelegenheid neemt met de dag af. Daar kan nationalisering niets aan verhelpen. De grootste en steeds groeiende pool van werkgelegenheid zit in de

[4] Antoon Roosens in *Vlaams Marxistisch Tijdschrift,* juni 1990. Geciteerd in Jef Turf, "Roosens en Gramsci," in Dutoit (red.), o.c., pp. 37-38.

dienstensector, die deels privé is (in Vlaanderen zo'n 150.000 kleine bedrijven), en deels openbaar (onderwijs, gezondheidszorg, en de gesubsidieerde non-profitsector).

Dat belet niet dat er volgens Roosens wel degelijk sprake is van uitbuiting van "de werkende mens" (Roosens heeft het nooit over het fabrieksproletariaat, in zijn analyse betrekt hij in feite alle loontrekkenden, en ook de zelfstandigen en zelfs de kleine plaatselijke ondernemers). Zo schreef hij: "De uitbuiting neemt vandaag hoofdzakelijk de vorm aan, niet van een rechtstreekse toe-eigening door de kapitalist van de binnen zijn bedrijf of zijn sector geproduceerde meerwaarden, maar wel van een transfer van meerwaarde naar de mondiale groepen, vanuit alle andere sectoren van de economie, en dat bij middel van de monopolieprijzen van de gemondialiseerde technologische nijverheid. Anderzijds worden, ingevolge de deregulatie van de kapitaalmarkten alle kapitalen, geaccumuleerd buiten de kapitalistische productiecyclus, in pensioen- en beleggingsfondsen, afgeleid naar de grote beurzen waar zij worden aangewend, ofwel voor zuiver speculatieve en dus onproductieve operaties ofwel voor de externe financiering van de expansie van de mondiale groepen. Dit resulteert dan in een chronisch gebrek aan financiële middelen voor de groei van de tertiaire sector, wat op zijn beurt oorzaak is van de structurele werkloosheid en de sluipende afbouw van de welvaart en het welzijn van de arbeidende bevolking. Dat is het moderne mechanisme van de uitbuiting. En de deregulatie van de kapitaalmarkt, samen met de afbouw van de economische regelingsbevoegdheid van de staat heeft dan weer tot gevolg dat de mogelijkheid tot democratische inspraak van de arbeider in de oriëntatie van het productieproces verdwenen is: de moderne vorm van aliënatie."[5]

De belangrijkste maatregelen die hiertoe hebben geleid zijn concreet het verdrag van Maastricht (vrijmaking van de Europese kapitaalmarkten), de invoering van de euro (muntbeleid onder het beheer van de Europese Centrale Bank, buiten het bereik van democratische controle-instellingen) en verder de privatisering van de nationale kredietinstellingen, zoals bij ons onder andere de NMKN. Dat alles maakt dat de spaargelden van onze bevolking niet meer geherinvesteerd worden in de eigen economie, maar afvloeien naar de internationale kapitaalmarkt, waar zij enkel en alleen gebruikt worden door de "parasitaire" multinationals (die immers geen arbeidsplaatsen en dus geen welvaart scheppen).

Bovenstaande analyse, hier extreem synthetisch onder woorden gebracht, wordt in het boek D*e rode tong van de leeuw* uitvoerig uit de doeken gedaan door Miel Dullaert, op basis van de vele artikels die Antoon Roosens aan dit onderwerp heeft gewijd. Roosens beschreef die evolutie van het kapitalisme meer in extenso (102 blz.) in zijn publicatie M*ondialisering*,[6] waarin hij een zeldzaam heldere, want beperkende, beschrijving maakt van dit fenomeen dat te pas en vooral te onpas ingeroepen wordt om maatschappelijke toestanden te duiden.

De taak van de nationale staat is dus, als democratische expressie van de werkende bevolking, te breken met het mondiale kapitalistische systeem en terug controle uit te oefenen op de kapitaalstromen. De sedert enkele decennia opgedoken structurele werkloosheid, de aftakeling van de openbare diensten, de voortdurende inkrimping van het inkomen van de bevolking, zijn toe te schrijven aan het feit dat inzake cruciale sociaal-economische bevoegdheden de nationale soevereiniteit uit handen werd gegeven aan allerlei supranationale organisaties. Deze voeren een beleid dat uitsluitend in het belang is van het multinationaal kapitalisme, en dús in tegenspraak met de belangen van de bevolking. In tegenstelling tot vroeger immers vormt het industrieel kapitalisme niet meer de spil van de wereldeconomie. Het is niet langer de motor van werkgelegenheid en welvaart. Die is

[5] Id., p. 39.

[6] Antoon Roosens, *Mondialisering,* Vredescahier 4/2000. Gent: educatieve uitgave Vrede, 2000.

tegenwoordig geconcentreerd in de dienstensector en in belangrijke mate in de overheidsdiensten. Voor Antoon Roosens bestaat de opdracht van het progressief nationalisme erin om een volk de controle te geven over zijn eigen bronnen van welvaart. De nationalistische fase is absoluut noodzakelijk om economische en financiële hefbomen onder democratische controle te stellen. Alleen dan kan de strijd tegen het kapitalisme met succes woren aangebonden. Een democratische correctie op supranationaal vlak (zoals de "anders-globalisten" het zien) lijkt Antoon Roosens uitgesloten. Meer nog: Roosens is ervan overtuigd dat de overdracht van bevoegdheden naar een supranationaal niveau precies bedoeld is om de democratie uit te schakelen.

De uitzonderingspositie der Coburgs

Uit het bovenstaande mocht al blijken dat Antoon Roosens een voorstander werd van de Vlaamse onafhankelijkheid. Als geen ander rekent hij in een aantal artikels ook af met het Belgisch koningshuis, het "onbetwistbaar hoofd van het Belgisch holdingkapitalisme," dat daaraan zijn uitzonderlijke machtspositie ontleent, samen met het feit dat de Belgische grondwet aan de koning buitengewone politieke bevoegdheden toekent. "Deze combinatie is uniek in de gehele Westerse wereld," meent Roosens, in weerwil van de officiële leer dat het Belgisch vorstenhuis geen feitelijke macht zou bezitten. We citeren Roosens hier uitvoerig:

De overdracht van bevoegdheden naar een supranationaal niveau heeft als doel om de democratie uit te schakelen.

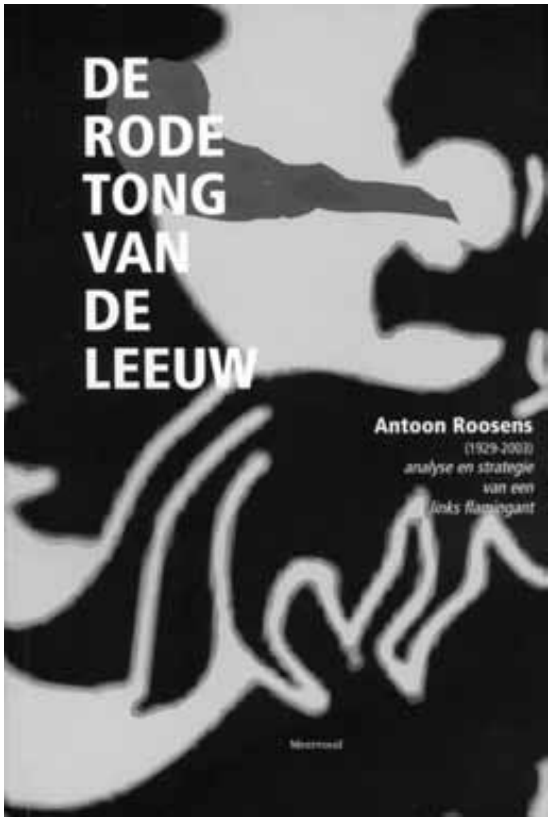
"*Het instrument van de economische macht van het koningshuis is steeds de Société Générale geweest, de grootste financiële groep die de Belgische economie heeft beheerst vanaf de oprichting van de Belgische staat tot de definitieve doorbraak van het mondiaal kapitalisme rond het einde van de jaren 1980. Het Hof heeft steeds de meest strikte geheimhouding in acht genomen omtrent zijn financiële belangen: op zichzelf een hoogst ondemocratische houding. Niettemin zijn alle onderzoekers het erover eens dat, sinds de kapitaalsverhoging van de Société Générale in 1837, het Hof de veruit majoritaire aandeelhouder van deze holding is geworden en gebleven. Zowel Pierre Joye in zijn standaardwerk van 1956 Les trusts en Belgique als het gekende onderzoeksinstituut CRISP (Centre de Recherche et d'Information Socio-Politique), in een uitvoerige studie gepubliceerd onder de titel Morphologie des Groupes Financiers, komen beide tot de conclusie dat Leopold I bij de kapitaalsverhoging van 1837 de meerderheid verwierf van de aandelen van de Société Générale. De overwegende rol van het koningshuis in deze holding werd nadien nog aanzienlijk versterkt door de inbreng van het privé-koloniaal bezit van de koning, het latere Belgisch Congo. Sinds 1837 wordt het Hof ononderbroken vertegenwoordigd door Hofdignitarisssen in het college van Commissarissen van de Société Générale, en in de beleidsorganen van een aantal van de grootste ondernemingen gecontroleerd door de holding.*

De Société Générale heeft gedurende anderhalve eeuw de Belgische economie gedomineerd. Van groot belang hierbij was het feit dat de Générale, dank zij de koning, de controle verwierf over de enorme bodemrijkdommen van Congo, via een aantal grote dochterondernemingen zoals de Compagnie Financière du Katanga en de Union Minière du Haut-Katanga, die elk op hun beurt tientallen grote ondernemingen controleren in Congo, Angola enz. Het fortuin van het Belgisch koningshuis berust nog steeds in niet geringe mate op de soms inhumane exploitatie van de Afrikaanse bevolkingen.

In het hoger geciteerd naslagwerk van CRISP neemt de summiere beschrijving van de binnen- en buitenlandse ondernemingen afhangende van de Société Générale, niet minder dan 100 bladzijden in beslag op een totaal van 487 bladzijden tekst: een hallucinerende burcht van wijdvertakte kapitalistische exploitatie en accumulatie. Het is dus een vaststaand feit dat het Belgisch koningshuis, gedurende zowat 150 jaar, onafgebroken de spil en de dominerende macht is geweest van het kapitalisme in ons land. De koning was steeds – en is nog altijd – de onbetwiste leider van de Belgische industrieel-financiële bourgeoisie.

Met de versmelting van de Société Générale en de Franse groep Suez werd deze economische machtspositie weliswaar gewijzigd, maar geenszins verminderd. Figuren als Davignon,

Lippens en Frère – allen emanaties van de oude Société Générale – beheersen vandaag nog het Belgisch bedrijfsleven, zoals recentelijk nog bleek naar aanleiding van het debâcle van Sabena. De gehele Belgische klasse van grootkapitalisten heeft haar vermogen ingebracht in een aantal mondiale financiële groepen. Zij vertegenwoordigt sindsdien de belangen van het mondiaal kapitalisme in België.



De rode tong van de leeuw – Antoon Roosens (1929–2003) analyse en strategie van een links flamingant.

Een uitgave van Meervoud vzw., 208 pag.

16 euro plus 2,5 euro verzendingskosten op rekeningnummer 001-2384501-26 met vermelding "boek-roosens." Het boek kan ook na afspraak afgehaald worden in het Vlaams Huis, Drukpersstraat 20 te 1000 Brussel.

Het is pas tegen de achtergrond van deze economische machtspositie van het Hof, dat men de reële betekenis en de draagwijdte kan vatten van de grondwettelijke prerogatieven van de koning.

Hij is het hoofd van de uitvoerende macht en dus meteen een onderdeel van de wetgevende macht, samen met Kamer en Senaat. Bij elke regeringsvorming duidt hij de formateur aan, en hij benoemt de ministers door deze formateur gekozen in gemeenschappelijk overleg met het Hof. Geen enkele politicus kan in dit land de top van de hiërarchie bereiken, indien hij geen genade vindt in de ogen van het Hof. De titularissen van de sleuteldepartementen zoals Financiën en Economische Zaken worden, evenals de persoon van de Eerste Minister zelf, zorgvuldig geselecteerd door het Hof in functie van hun ideologische verenigbaarheid met de fundamentele belangen van de kapitalistische bourgeoisie, waarvan de koning de persoonlijke leider is. De verkozen leiders van dit land zijn dus geenszins vrij in het bepalen van hun politieke opties.

Daarnaast is de koning de opperbevelhebber van het leger. Vanaf de graad van kolonel en hoger, komt niemand in aanmerking voor bevordering tenzij hij persona grata is bij het Militaire huis van de koning. De heersende klasse weet perfect wat de reële basis is van elke politieke macht: de controle over het geld en over de wapens. Met de aan de gang zijnde politiehervorming wordt nu ook de gemeentelijke politie, via de rijkswacht, ingeschakeld in het door het Hof gecontroleerde militaire apparaat.

De koning benoemt onze diplomatieke vertegenwoordigers in het buitenland, alsook de ambtenaren van het gerecht en van de centrale administratie. Natuurlijk is het Hof niet geïnteresseerd in de benoeming van de postbode van Pulderbos, of van de klerk-griffier bij het vredegerecht van Zoetenaaie. Dat 'kleine wild' wordt overgelaten aan de stropers van onze democratische politieke partijen. Maar niemand maakt enige kans op een vooraanstaande diplomatieke post, niemand mag hopen het ooit te brengen tot raadsheer bij het Hof van Cassatie, tot Procureur-Generaal bij een Hof van Beroep, of zelfs tot Procureur in een van de grote stedelijke arrondissementen, indien hij ooit in woord of daad – of zelfs maar in gedachten – gezondigd heeft tegen de politieke en economische belangen waar het Hof voor staat. […] Uit enkele recente interviews met gewezen politieke leiders zoals Martens en Dehaene, gepubliceerd in het weekblad Humo, heeft men geleerd dat elke Eerste Minister steevast zijn dag aanvangt met een onderhoud op het koninklijk paleis. Daar worden alle politieke problemen van de dag onder de loupte genomen, zodat de belangen van het Hof en Kapitaal bij elke stap in de politieke besluitvorming gevrijwaard kunnen worden. Deze dagelijkse en indringende inmenging in het politieke beleid vanwege de niet-verkozen leider van de hoogste economische kringen van binnen- en buitenland, geeft aan de Belgische heersende klasse een feitelijke politiek macht die ongeëvernaard is in om het even welke andere ontwikkelde natie. Men kan ons land op het gebied van politieke machtsuitoefening, best vergelijken met Saoudi-Arabië. Het is hier zelfs erger, want ginder wéét men tenminste dat de grote lijnen van het beleid steeds worden bepaald door het koningshuis en de grote oliemaatschappijen. Terwijl hier de macht van de heerser occult is en ontsnapt aan elke mogelijkheid tot publieke kritiek, dank zij de diabolische constructie van de 'politieke onverantwoordelijkheid' van de koning. De kroon mag niet worden ontbloot… ook al is de keizer naakt!"[7]

Wallonië en Brussel

Roosens wil België opheffen, maar nooit heeft hij zijn pleidooi voor Vlaamse zelfstandigheid opgevat als een anti-Waalse zet. De Walen zijn evenzeer of

[7] Antoon Roosens, "Het koningshuis – Bastion van de Belgische bourgeoisie," in *Meervoud,* nr. 84, feb. 2003. Te raadplegen op: http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=2&nummer_id=84

wellicht meer nog dan de Vlamingen slachtoffer van het Belgisch regime. De hele discussie over de financiële "transfers" van Vlaanderen naar Wallonië heeft Roosens in een thema-brochure ontrafeld en in een gans ander daglicht gesteld dan de Vlaamse beweging gewoon is te doen.[8]

Ruim honderd jaar lang heeft de Waalse economie kunnen gedijen dank zij de kolen- en staalnijverheid, en behoorde Wallonië tot de rijkste gewesten ter wereld. De onmetelijke winsten vloeiden echter af naar de Belgische financiële bourgeoisie in Brussel. Toen de kolenmijnen uitgeput raakten en de staalnijverheid voorbijgestreefd, is nooit één cent teruggevloeid in de vorm van reconversie-investeringen voor de Waalse industrie. Alleen de Belgische staatskas werd aangesproken om een sociale catastrofe af te wenden en de ergste noden te lenigen.

De strategie van de Waalse politici, om via een oneigenlijke overbemanning van het staatsapparaat en via allerlei kunstgrepen de Waalse bevolking aan nepbaantjes of vervangingsinkomens te helpen acht Roosens, vanuit sociaal oogpunt, legitiem! Vanuit economisch standpunt dragen de transfers echter niet bij tot een relance. Die situatie is dus niet houdbaar. Daarom stelt Roosens voor dat Vlaanderen met Wallonië een solidariteitspact sluit, dat meteen het einde bezegelt van de Belgische staat. De bestaande ontransparante overdrachten via de sociale zekereheid moeten worden vervangen door het verstrekken van Vlaamse investeringskredieten die de Waalse economie helpen heropbouwen. Gedurende een aantal jaren kan Vlaanderen Wallonië aldus via dit "Marshallplan" uit het slop halen.

Ook de kwestie-Brussel heeft Roosens zijn leven lang grondig, en vanuit vele invalshoeken bestudeerd. Een onafhankelijk Vlaanderen zonder Brussel heeft Roosens nooit zien zitten. Daarom heeft hij de erkenning van Brussel als volwaardige deelstaat, op voet van gelijkheid met Vlaanderen en Wallonië, altijd bestreden en afgekeurd. Nochtans is met de erkenning van Brussel als derde gewest nog niet alle hoop verloren. Brussel, beperkt tot zijn negentien gemeenten, is economisch en bestuurskundig niet leefbaar. Hij schreef hierover:

De machtspositie van het Belgische vorstenhuis is uniek in de gehele Westerse wereld.

"*De teloorgang van Brussel is niet het gevolg van politieke onbekwaambheid van de Brusselse machthebbers. In dat opzicht overtreffen zij zeer ver hun Vlaamse collega's, zoals blijkt bij elke belangrijke onderhandeling. De oorzaak ligt bij de stuctuur zelf van Brussel-derde-gewest. Binnen de enge grenzen van haar 19 gemeenten is Brussel niet in staat om een aantal problemen, die de leefbaarheid van de stad in gevaar brengen, technisch op te lossen. De reële sociaal-economische ruimte van Brussel strekt zich immers uit tot ver buiten de grenzen van het Gewest. Meer dan de helft van de mensen die in Brussel werken, wonen buiten dat gewest, in de rand. En de nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd in de rand, niet in Brussel. De Brusselse machthebbers hebben geen greep op de reële ontwikkeling van hun gewest. De problemen van werkgelegenheid, ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling en, vooral van verkeer en communicaties binnen de reële grootstedelijke ruimte, zijn technisch onoplosbaar binnen de enge grenzen van de 19 gemeenten, terwijl de verkeersstroom tussen stad en rand aanzwelt naarmate de bedrijven meer en meer de stad verlaten voor de rand. En de toenemende verkeerschaos die daaruit voortvloeit, drijft steeds meer ondernemingen uit de stad. Er ontstaat een kringloop waar het Brussels gewest machteloos tegenover staat. Het nefast effect van dit alles wordt dan nog versterkt door de Vlaams-vijandige politiek van de Brusselse machthebbers. De openlijk sabotage van de taalwetten, het hysterisch verzet tegen elke poging van Vlaanderen om rechtsteeks in Brussel bepaalde projecten te financieren, de onwil van het Franstalig Brussels onderwijs om een efficiënt onderricht van de tweede taal te organiseren, enz., enz. Dit alles draagt er niet weinig toe bij de Brusselse bevolking af te sluiten van de mogelijkheid mee te profiteren van de onmiskenbare economische expansie van het Vlaams gewest, waarbinnen Brussel gekneld ligt als een eiland van armoede binnen een zee van voorspoed.*

Ook voor Vlaanderen is deze voortschrijdende verloedering van Brussel niet zonder gevaar. Door zijn geografische ligging zelf, en ook als gevolg van een honderdjarige centraliserende

[8] Antoon Roosens, "Een Vlaams Marshallplan voor Wallonië." *Meervoud,* nr. 35 bis, april-mei 1998.

politiek van de Belgische heersende klasse, is Brussel spijts alles het centrum van Vlaanderen. Een belangrijk deel van de tertiaire sector van de Vlaamse economie is in en rond Brussel gevestigd. Het kan niet anders, of de dichtslibbing van Brussel, en de aftakeling van de kern van het Brussels stadsgebied, zal op termijn ook een negatief effect hebben op de productiviteit van de Vlaamse bedrijfswereld in het algemeen. Veel meer nog dan de lethargie van de Waalse economie, is de langzame verstikkingsdood van de Brusselse agglomeratie een hypotheek, die rust op de toekomstige welvaart van geheel Vlaanderen.

De tendens tot toenemende loskoppeling van Brussel van zijn Vlaams hinterland, tendens die is ingebouwd in de staatshervorming en aanzienlijk werd versterkt met het onzalige Lambermontakkoord, is nefast zowel voor Brussel zelf als voor Vlaanderen in zijn geheel."[9]

Dit probleem kan maar op twee manieren opgelost. Ofwel wordt een groot deel van Vlaams-Brabant en een stuk van Waals-Brabant bij Brussel gevoegd. Volgens Roosens zal "de idee van één Vlaamse natie die amputatie niet overleven." Ofwel wordt Brussel zonder meer opgenomen in een autonoom Vlaanderen.

"Deze oplossing veronderstelt de verulling van drie voorwaarden.

Ten eerste de groei van het besef, bij minstens een belangrijke laag van Franstalig Brussel, dat in de huidige situatie Brussel ten dode is opgeschreven, dat een aansluiting bij Wallonië slechts de teloorgang van Brussel zou versnellen, en dat de economische toekomst van Brussel in Vlaanderen ligt.

Ten tweede, de bereidheid, in Vlaanderen, om Brussel in zijn schoot op te nemen zoals het is: een overwegend Franstalige stad, die dat ook wenst te blijven, en die dus ook in Vlaanderen moet beschikken over de nodige instrumenten om zijn eigen culturele en persoonsgebonden aangelegenheden te regelen. Het zal, in het beste geval, verschillende generaties vragen vooraleer Brussel na zijn aansluiting bij Vlaanderen zich enigszins zal openstellen voor de Nederlandse taal en cultuur.

Ten laatste, maar vooral, de groei, in Vlaanderen zelf, van een authentieke Vlaamse politieke klasse. Een klasse die ermee ophoudt, uit kortzichtig eigenbelang, haar bestaan te verbinden met het voortbestaan van de Belgische staat, en die draagster wordt van een nieuwe staatsidee. Dit betekent in de praktijk, de verdwijning van alle thans bestaande partijen in Vlaanderen.

De Vlaamse beweging zou er best aan doen van nu af de geesten voor te bereiden op deze beslissende keuze: Vlaanderen mét Brussel, of géén Vlaanderen."[10]

De "Roosensiaanse" kijk

Daarmee moet ik besluiten. In kort bestek zijn hier een aantal sleutelideeën uit het rijke gedachtengoed van Antoon Roosens aan bod gekomen. Noodgedwongen kwamen daarin vooral een aantal belangrijke politieke conclusies naar voren. Voor de echte onderbouw van deze ideeën, het vele cijferwerk, de uitvoerige aanloop en argumentatie naar deze besluiten moet ik verwijzen naar het boek *De rode tong van de leeuw* en andere artikels en publicaties van Roosens zelf. Ik heb nog onvermeld gelaten dat het boek voorts nog volgende belangwekkende bijdragen bevat: een magnifieke historiek van de Vlaamse beweging vanuit links perspectief door Miel Dullaert; een schets van Roosens' ideeën over de zogeheten "multiculturele samenleving" van de hand van Dirk De Haes; een "Roosensiaanse" kijk op de beweging der "anti-globalisten," neergeschreven door Jan Van Ormelingen; een hoofdstuk "Toon Roosens en de politieke partijen" van Joost Vandommele, een literaire evocatie door dichter Hendrik Carette en een voor- en nawoord door *Meervoud*-hoofdredacteur Christian Dutoit.[11]

Bernard Daelemans*

[9] Antoon Roosens, "Bruisend Brussel," in *Meervoud*, nr. 70, okt. 2001. Te raadplegen op: http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=10&nummer_id=70

[10] Id.

[11] Het boek *De rode tong van de leeuw – Antoon Roosens (1929–2003) analyse en strategie van een links flamingant* met bijdragen van Ludo Abicht, Roger Bourgeois, Hendrik Carette, Henk Cuypers, Bernard Daelemans, Dirk De Haes, Miel Dullaert, Christian Dutoit, Jef Turf, Joost Vandommele en Jan Van Ormelingen, is een uitgave van *Meervoud vzw*. Het kan verkregen worden door storting van 16 euro plus 2,5 euro verzendingskosten op rekeningnummer 001-2384501-26, met vermelding "boek roosens." Het kan ook na afspraak afgehaald worden in het Vlaams Huis, Drukpersstraat 20 te 1000 Brussel.

* Bernard Daelemans is licentiaat Romaanse filologie en leraar Spaans. Hij is redacteur van *Meervoud* en actief in de Vlaamse Beweging te Brussel.

De leugen van de discriminatiebestrijding

Het quotastelsel, zogezegd bedoeld om de discriminatie van allochtonen tegen te gaan, is een leugen, aldus Jos Verhulst. Het discrimineert de autochtone bevolking en is fundamenteel onrechtvaardig.

Jozef De Witte, directeur van het *Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding* (CGKR), deelde ter gelegenheid van de "Internationale Dag van het Racisme" mee dat zijn Centrum een tienpuntenplan zal uitwerken, om "evenredige tewerkstelling" van allochtonen af te dwingen.[1] Bedrijven moeten volgens De Witte verplicht worden tot banenplannen voor allochtonen. Dat met name allochtonen op de arbeidsmarkt massaal worden gediscrimineerd is al jarenlang een centraal dogma van de politiek correcte leer. In de ogen van de protagonisten lijkt de tijd voor een radicale staatsinterventie gekomen. Volgens SP.a-senatrice Fatma Pehlivan is er sprake van een "collectieve schuld" die de autochtone bevolking blijkbaar heeft opgelopen jegens de allochtonen. Zij wil bedrijven verplichten om etnisch of raciaal geklasseerde personeelslijsten aan te leggen. Bedrijven die te weinig "divers" zijn moeten een "diversiteitsplan" opstellen. Ook het onderwijs wordt door haar verdacht van discriminatie: "Je zou bijna het hele onderwijssysteem moeten doorlichten [...] In de opleiding leerkrachten moet meer aandacht gaan naar omgaan met diversiteit."[2]

Pehlivan verkondigt dit soort ideeën al jaren.[3] Zij legt de "collectieve schuld" volledig bij autochtonen, bij scholen en bedrijven, en voor geen grammetje bij de allochtonen; en ze vindt dat er planbureaugewijs allerhande verplichtingen moeten worden ingevoerd, inclusief de systematische oplijsting van werknemers en leerlingen in etnische categorieën. Pehlivan wil dat de etnische achtergrond van de burger een officiële rol moet gaan spelen bij aanwervingen, en ook bij vonnissen en bij examens allerhande. Want overal moet – en dit op zeer korte termijn – etnische evenredigheid worden bereikt. Wat zij, en de socialisten in het algemeen voorstellen, is niets minder dan een radicale beschavingsbreuk. Om de "collectieve schuld" te delgen, moeten de rechten van het individu wijken voor groepsrechten volgens etnische criteria.

Vooraleer over te gaan tot zulke drastische ingrepen is het nuttig om de impliciete uitgangspunten van de socialistische ijveraars te onderzoeken. De bedoeling van dit artikel is beperkt. We onderzoeken hier enkel of er daadwerkelijk sprake is van *racistische* discriminatie van allochtonen op de "arbeidsmarkt." De vraag lijkt sommigen wellicht ongepast. "Allochtonen worden op de Belgische arbeidsmarkt gediscrimineerd. Wie dit ontkent is ziende blind," aldus Jan Denys.[4] Zijn er niet talrijke onderzoeken bekend die rechtstreeks aantonen dat heel wat werkgevers rekening houden met de herkomst van sollicitanten? Worden op sollicitatie-websteks de allochtoon klinkende namen niet minder aangeklikt?

De vraag die dient gesteld te worden is echter de volgende: houden sommige werkgevers rekening met de afkomst omdat zij een hekel hebben aan mensen van een bepaalde afkomst, of brengen zij die afkomst in rekening omdat de afkomst objectief voorspellende waarde heeft voor te verwachten arbeidsprestaties? Met andere woorden: worden we hier geconfronteerd met racistische discriminatie of met de ratio van de "arbeidsmarkt?"

Groepskenmerken met voorspellende waarde worden vaak gebruikt om te "discrimineren." Kijk bijvoorbeeld naar de verzekeringsmaatschappijen die hogere premies aanrekenen aan jongeren. Deze maatschappijen gebruiken groepskenmerken om een individueel risico in te schatten. Jonge chauffeurs moeten een hogere premie betalen, niet omdat de maatschappijen enige "haat" koesteren tegen het jonge volkje, maar omdat de jeugdige leeftijd een

[1] "Maak banen voor allochtonen verplicht," *De Standaard,* 21 maart 2005.

[2] Fatma Pehlivan in *De Standaard,* 25 maart 2005.

[3] *"Allochtonen zitten op de achterste bank in scholen, staan op de laagste sport op de arbeidsmarkt. Ook in het politieke bedrijf blijft hun participatie ondermaats, als kiezers en als gekozenen. We hebben in het onderwijs al jaren een voorrangsbeleid. Daar gaat 2 procent van het budget naartoe. Ruim ontoereikend, de resultaten zijn navenant. Onder de hooggeschoolden vormen de allochtonen een minderheid van 2 procent. Aan de RUG is slechts 0,5 procent van de studenten van allochtone afkomst. Schrijnend. We hebben nog altijd witte scholen [...] Binnen vijf jaar moet de leerachterstand van allochtonen op hetzelfde niveau staan als die van autochtonen; mogen procentueel niet meer of minder allochtone dan autochtone daders zijn van kleine criminaliteit; moet de werkloosheid onder allochtonen teruggedrongen worden tot het Vlaams gemiddelde. Giet dat in wetten, maak het afdwingbaar en richt op Vlaams niveau een planbureau op dat jaarlijks de vooruitgang evalueert. Lukt het niet op die manier, dan moet maar aan quota worden gedacht. Als scholen en bedrijven zich werkelijk niet bewust worden van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid in deze, moet de overheid ingrijpen."*
(Fatma Pehlivan in *De Morgen,* 2 nov. 2002)

[4] *Job@,* 2 april 2005.

statistische indicatie vormt voor een verhoogd risico. Eigenlijk is ons hele maatschappelijk leven op dit soort "discriminatie" gebaseerd. Beschouw bijvoorbeeld de meerderjarigheid. Is het niet absurd om aan een 18-jarige volautomatisch de rechten van een volwassene toe te kennen, terwijl 17-jarigen per definitie als minderjarig gelden met alle rechtsbeperkingen van dien? Het is toch best mogelijk dat een bepaald 17-jarig individu veel meer rijpheid en verstand aan de dag legt dan heel wat "meerderjarigen" van 18 of 19 jaar? De wetgever gebruikt hier duidelijk een "groepskenmerk," namelijk de leeftijd, om iemand meer of minder rechten toe te kennen. Een duidelijk geval van "discriminatie" dus. Zouden we in de plaats niet moeten kijken naar de individuele rijpheid en het persoonlijk oordeelsvermogen van de betrokkene? Mogen we een individuele 17-jarige minder rechten toekennen, alleen maar omdat de leden van zijn groep *gemiddeld* minder rijp zijn dan 18-jarigen?[5]

De staat discrimineert blijkbaar op alle mogelijke fronten: voortdurend worden individuele rechten afhankelijk gemaakt van groepskenmerken, met als enig denkbare verantwoording de overweging dat het groepskenmerk statistisch correleert met één of andere eigenschap of bekwaamheid. Waarom zouden individuen dan ook geen statistische overwegingen mogen gebruiken? Is het niet veeleer de staat die zich strikt moet onthouden van discriminatie, terwijl individuen en private instellingen juist wél vrij moeten zijn om overeenkomsten te sluiten op basis van alle denkbare discriminerende overwegingen? Laat ons daarom eens kijken wat de statistiek te zeggen heeft over die zogezegde "discriminatie" op basis van groepskenmerken die de staat bij particulieren vervolgt maar tegelijk op grote schaal zelf toepast.

Het *theorema van* Bayes

Veronderstel dat één vrouw op honderd borstkanker heeft. Er bestaat een test om borstkanker op te sporen, maar die is niet perfect. Indien een vrouw daadwerkelijk borstkanker heeft, dan geeft onze hypothetische test in 80% van de gevallen een positief resultaat. De test geeft soms ook een positief resultaat bij vrouwen die geen borstkanker hebben. De kans op zo'n vals positief resultaat beloopt 10%.

Hoe groot is nu de kans dat een vrouw daadwerkelijk borstkanker heeft, indien blijkt dat het testresultaat positief is? We noteren deze kans als p(K **I** +). Hierbij is de kans p een getal dat altijd tussen 0 (onmogelijkheid) en 1 (zekerheid) ligt. Indien bijvoorbeeld p = 0,5 beloopt de kans 1 op 2. De uitdrukking p(K **I** +) kunnen we lezen als: de kans op kanker (K) indien (**I**) de test positief (+) is gebleken.

Om p(K **I** +) te bepalen moeten we de verhouding bekijken van (a) het aantal gevallen waarbij een vrouw kanker heeft én positief scoort, en (b) het totaal aantal gevallen waarbij de test positief scoort.

Om de kans op een reeks onafhankelijke gebeurtenissen te bepalen, moet men de kansen voor de afzonderlijke gebeurtenissen vermenigvuldigen. Hoe groot is bijvoorbeeld de kans dat ik twee drieën krijg, wanneer ik tweemaal na elkaar een dobbelsteen gooi? De kans dat de eerste worp een drie oplevert, is 1/6. De kans dat de tweede worp een drie geeft, is ook 1/6. De kans dat ik tweemaal een drie krijg is 1/6 • 1/6 = 1/36.

De kans dat een vrouw kanker heeft en positief scoort (a), wordt dus gegeven door het product van de kans op kanker p(K) = 0,01 en de kans op een positief testresultaat indien men kanker heeft p(+ **I** K) = 0,8. De kans dat een vrouw kanker heeft en positief scoort is dus 0,01 • 0,8 = 0,008.

De totale kans op een positief resultaat (b) is de som van twee kansen: ten eerste de zonet berekende kans op een positief resultaat bij een vrouw met

[5] Of neem het behalen van een diploma. Alleen wie een diploma middelbaar onderwijs heeft, mag naar de universiteit. Is dit geen schandelijke discriminatie ten opzichte van diegenen die geen middelbaar diploma behaalden? Het is zeker waar dat heel wat houders van een middelbaar diploma *niet* in staat blijken om universitaire studies succesvol te doorlopen. En er zullen ook wel mensen zijn die, bijvoorbeeld door schoolmoeheid, geen middelbaar diploma haalden maar heel goed aan de universiteit terecht zouden kunnen. Bovendien staat vast dat het staatsgecontroleerde schoolsysteem "discrimineert." Jongens verwerven in dat systeem veel minder gemakkelijk een diploma dan meisjes, hoewel jongens gemiddeld zeker even intelligent zijn. Waarom dan dit dwaze groepskenmerk, namelijk het houderschap van een middelbaar diploma, hanteren als toegangsticket voor het universitair onderwijs?

kanker, en anderzijds de kans op een positief resultaat bij iemand die geen kanker heeft. “Geen kanker” noteren we als ~K. De kans op valse positieven is het product van twee kansen: de kans dat men geen kanker heeft p(~K) = 0,99 en de kans dat men positief scoort en toch geen kanker heeft: p(+ **I** ~K) = 0,1. De kans dat men geen kanker heeft en positief scoort is 0,99 • 0,1 = 0,099

De hele formule van Bayes luidt dan:

p(K **I** +) = [p(+ **I** K) • p(K)] / [p(+ **I** K) • p(K) + p(+ **I** ~K) • p(~K)]

Indien we de getalwaarden invullen vinden we:

P(K **I** +) = [0,8 • 0,01] / [0,8 • 0,01 + 0,1 • 0,99] = 0,075



De kans dat een vrouw die positief scoort ook daadwerkelijk borstkanker heeft, blijkt dus 7,5% te bedragen. De meeste mensen vinden dit een verrassend lage uitkomst. De verklaring is natuurlijk dat de overgrote meerderheid van de vrouwen blijkens onze gegevens géén borstkanker heeft. Omdat er zoveel vrouwen zonder borstkanker zijn, zijn er zeer veel valse positieven, ook al is de kans op een vals positief veel kleiner dan de kans op een correct positief. Wie positief scoort, heeft uiteindelijk 92,5% kans om een vals positief te zijn.

Toepassing op bekwaamheidstesten

Iedere mens legt in zijn leven een aantal bekwaamheidstesten af. Zo kan men bijvoorbeeld het behalen van een diploma, of het afleggen van een test bij een sollicitatie beschouwen als een bekwaamheidstest. Maar net als de borstkankertest zal ook de bekwaamheidstest onvolmaakt zijn. Enerzijds zullen sommige mensen die eigenlijk bekwaam zijn, toch mislukken bij de bekwaamheidstest. Anderzijds zullen sommigen door louter geluk een succes behalen dat ze eigenlijk niet verdienen. Indien we de geslaagden als + aanduiden, en diegenen die wel respectievelijk niet bekwaam zijn als B respectievelijk ~B, dan kunnen we opnieuw de formule van Bayes schrijven:

p(B **I** +) = [p(+ **I** B) • p(B)] / [p(+ **I** B) • p(B) + p(+ **I** ~B) • p(~B)]

Laat ons nu eens twee concrete getalvoorbeelden nemen. We nemen aan dat mensen die daadwerkelijk bekwaam zijn, 80% kans hebben om te slagen bij de test. Dus p(+ **I** B) = 0,8. De kans dat men als niet-bekwame slaagt in de test, is 10%. Dus p(+ **I** ~B) = 0,1. We zien dat deze gegevens nog niet volstaan om p(B **I** +) te berekenen. We moeten ook nog p(B) kennen, dat is de kans dat iemand überhaupt bekwaam is.

Veronderstel dat de populatie waaruit we de kandidaten voor onze test recruteren, voor de helft uit bekwamen bestaat. Dus p(B) = 0,5 en p(~B) = 0,5. We vinden dan met behulp van de formule van Bayes dat p(B **I** +) = 0,89. Dat betekent dat van diegenen die slagen voor de bekwaamheidstest, bijna 9 op 10 ook daadwerkelijk bekwaam zullen zijn. Ruim een tiende van de geslaagden zullen toch onbekwaam zijn.

We kunnen onze kandidaten ook gaan recruteren uit een populatie die slechts tien procent bekwamen telt. Dus p(B) = 0,1 en p(~B) = 0,9. In dat geval blijkt p(B **I** +) = 0,47. Met andere woorden: meer dan de helft van de geslaagden zijn toch onbekwaam. De verklaring is natuurlijk dat er onder de deelnemers aan de test zeer veel onbekwamen en slechts weinig bekwamen te vinden zijn. Er zullen daardoor verhoudingsgewijs meer onbekwamen door de mazen van het net glippen.

Veronderstel nu eens dat de kandidaten bij een bekwaamheidstest uit twee verschillende populaties afkomstig zijn. Populatie (a) telt 50% bekwamen en 50% onbekwamen. Populatie (b) telt 10% bekwamen en 90% onbekwamen. Beide populaties leveren evenveel kandidaten. Indien we de totale groep deelnemers aan onze test als één geheel beschouwen, zijn er dus 30%

bekwamen en 70% onbekwamen. Het percentage geslaagden wordt gegeven door:

$$P(B \mid +) \cdot P(B) + P(\sim B \mid +) \cdot (P\sim B) = 0{,}8 \cdot 0{,}3 + 0{,}7 \cdot 0{,}1 = 31\%$$

De kans dat iemand die slaagt voor de test daadwerkelijk bekwaam is wordt dan gegeven door:

$$P(B \mid +) = [\ 0{,}8 \cdot 0{,}30] \ / \ [\ 0{,}8 \cdot 0{,}30 + 0{,}70 \cdot 0{,}1] = 77{,}4\ \%$$

Er glippen dus een kleine 23% onbekwamen door de test-barrière. Deze "geslaagde onbekwamen" zullen niet gelijk verdeeld zijn tussen de populaties (a) en (b). Indien de sterke en de zwakke populatie evenveel kandidaten leverden voor de test, leert een eenvoudige berekening dat de samenstelling van de groep geslaagden er aldus zal uitzien:

	Sterke groep (a)	Zwakke groep (b)	Totaal
Bekwaam	64,5 %	12,9 %	**77,4 %**
Onbekwaam	8,1 %	14,5 %	**22,6 %**
Totaal	**72,6 %**	**27,4 %**	100 %

De sterke groep levert logischerwijs meer geslaagden dan de zwakke groep. Bovendien zien we dat de kwaliteit van de groep geslaagden ongelijk is. De geslaagden afkomstig uit de zwakke groep zullen in de meerderheid van de gevallen onbekwaam blijken, terwijl het overgrote deel van de geslaagden uit de sterke groep daadwerkelijk bekwaam zal blijken. *De objectief en blind op individuen toegepaste doch onvolmaakte test bevoordeligt dus in hoge mate de zwakke groep.* Die groep kan door de examenprocedure verhoudingsgewijs veel meer onbekwame geslaagden afleveren dan de sterke groep. De zwakke groep levert slechts 1/6 van de "bekwaam geslaagden" maar bijna 2/3 van de "onbekwaam geslaagden."

Het spreekt vanzelf dat een werkgever, die enkele keren zo'n aanwervingstest heeft uitgevoerd om vervolgens met de ongelijke bekwaamheidsverdeling in beide groepen geslaagden geconfronteerd te worden, de neiging kan ontwikkelen om de lat hoger te leggen voor de leden van de zwakke groep zodat deze groep niet meer zo'n grote verhouding aan "onbekwaam geslaagden" zou kunnen leveren.

Meer efficiënte selectie door discriminatie

Wanneer de leden van een bepaalde maatschappelijke groep inzake arbeid, studie of criminaliteit gemiddeld minder succesvol blijken, dan wordt dit verschil door de politiek correcte klasse volautomatisch toegeschreven aan "achterstelling" of "discriminatie." Dit is onterecht. Ten eerste zou men zich moeten afvragen of een deel van de achterstand, bv. op het vlak van tewerkstelling, niet het direct gevolg is van verschillen inzake groepsgemiddelden. De tendens tot ontkenning van zo'n verschillen vormt een eerste taboe. Dit leidt tot een neiging om reële discriminatie op te kloppen.[6]

Ten tweede dient men zich af te vragen of de reële discriminatie (het in rekening brengen van de etnische achtergrond bij aanwervingen) niet het gevolg is van de mechanismen van de "arbeidsmarkt." Reële discriminatie wordt automatisch aan "racisme" toegeschreven, doch dit is onterecht omdat de factor etniciteit informatie oplevert betreffende de verwachten arbeidsperformantie die op de "arbeidsmarkt" kan worden benut. Dit is het tweede, diepere taboe.

De eerste taboeïsering betreft het denkbeeld dat een achterstand ook zou kunnen veroorzaakt worden door verschillen in bepaalde groepskenmerken.

[6] Bewijzen voor 'discriminatie' blijken vaak opvallend zwak. Een recent voorbeeld van een onderzoek is het syntheserapport *Etnische discriminatie op de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest* (A. Martens, e.a., BGDA, 2005).
Een centraal element binnen de bewijsvoering in dit rapport is de opvolging van een aantal allochtone en autochtone sollicitanten die zich bewegen op de "arbeidsmarkt" en hun bevindingen inzake discriminatie aan de onderzoekers rapporteren: *"in 27% van de in totaal 115 sollicitatieprocedures [is] een discriminerende reactie voorgekomen. Dit cijfer stijgt tot 45% wanneer het effectief mogelijk is te vergelijken tussen twee kandidaten – de ene van buitenlandse afkomst en de andere niet – die zich voor dezelfde baan hebben aangeboden."* (p.83)
Het cijfer van 45% is indrukwekkend. In het onderzoek beschikte men over 22 "gematchte" dossiers. Dat wil zeggen dat men in 22 gevallen een paar sollicitaties had met gelijkende allochtone en autochtone kandidaten voor dezelfde functie. In 10 van de 22 gevallen werd een "discriminerende reactie" vastgesteld, en dat levert de 45% op. Waaruit bestaan zo'n "discriminerende reactie?" In 9 van de 10 gevallen werd die "reactie" omschreven als een *"aanleiding tot vermoeden van ongelijke behandeling o.w.v. etnische afkomst."* (p.30)
Waaruit bestaat dan zo'n aanleiding? Het rapport meldt hierover: *"Het betrof hier vooral dossiers waarin de respondent rapporteerde onvriendelijk te zijn behandeld zodra de werkgever werd geconfronteerd met de vreemde naam of de huidskleur van de respondent"* (p.30)
Er is met andere woorden sprake van een "discriminerende reactie" wanneer de sollicitant meent onvriendelijk behandeld te zijn omwille van zijn afkomst. Het onderzoek steunt inzake het vaststellen van de onvriendelijkheid uitsluitend op de meldingen van de sollicitanten en gaat vervolgens nog eens uit van het niet nader onderzochte vermoeden dat die vermeende onvriendelijkheid samenhangt met de etnische achtergrond van de sollicitant.
Het is duidelijk dat zo'n werkwijze niet kan worden beschouwd als een geloofwaardige manier om "discriminerende reacties" vast te stellen. Het is evengoed mogelijk dat men hier bijvoorbeeld de lange tenen meet van een aantal allochtone sollicitanten of hun verlangen om naar discriminatie-voorbeelden hengelende onderzoekers niet teleur te stellen.

Allochtone leerlingen zijn bijvoorbeeld minder succesvol in het onderwijs en de opleidingsgraad van allochtonen ligt gemiddeld een stuk lager. Dit wordt niet ontkend. Doch dat het gemiddeld IQ bij de betrokken allochtone groepen ook een stuk lager ligt, wordt maar zelden gezegd. Het wordt in bepaalde gevallen zelfs ronduit ontkend, en in de plaats daarvan wordt het verschil in leerprestaties toegeschreven aan het racisme van de scholen.[7]

Het verschil tussen allochtone en autochtone kinderen bedraagt blijkens het Leuvense LOSO-onderzoek ongeveer 1 standaarddeviatie (ongeveer 15 IQ-punten) voor niet-verbale intelligentie en ongeveer 2 standaarddeviaties voor verbale intelligentie (zie eerste LOSO-boek;[8] de score voor verbale intelligentie wordt sterk beïnvloed door taalkennis). Indien men dit IQ-verschil en het verschil in socio-economische status in rekening brengt, blijft er helemaal geen achterstand meer over die aan "discriminatie" zou kunnen toegeschreven worden. Integendeel: allochtone kinderen met hetzelfde IQ en dezelfde sociaal-economische achtergrond doen het in onze scholen wat beter dan autochtonen (zie tweede LOSO-boek;[9] een denkbare oorzaak hiervan is het "voorrangsbeleid" waarvan allochtone leerlingen jarenlang genoten).

Een recente overzichtstudie besluit dat inzake scholingspeil de allochtonen een halve tot anderhalve standaarddeviatie lager scoren dan autochtonen.[10] Arbeidsperformantie ligt bij allochtonen een kwart tot een halve standaarddeviatie lager dan bij autochtonen.[11] Bij Turken en Marokkanen van de tweede generatie vindt men een verschil van 0,8 standaarddeviaties (voor Turken en Marokkanen van de eerste generatie ligt het verschil nog een stuk hoger). Dit zijn cijfers voor Nederland, maar er is geen reden om te geloven dat de situatie in België hiervan sterk zal verschillen. Over deze verschillen wordt zoveel mogelijk gezwegen; er rust een taboe op. Daarom wordt "discriminatie" als alternatieve verklaring naar voor geschoven.

Achter dit eerstelijnstaboe (betreffende de verschillen inzake IQ of arbeidsperformantie) situeert zich nog een dieper taboe, en daarop focust dit artikel. Met de grootste zorgvuldigheid wordt het feit verborgen dat objectieve testen en maatstaven, zoals die bijvoorbeeld bij aanwervingen of in het onderwijs gebruikt worden, systematisch de leden van de laagscorende groep bevoordeligen indien ze strikt individueel worden gebruikt. Wanneer men bijvoorbeeld bij een aanwerving de kandidaten allemaal een gelijke test of een gelijk examen laat afleggen, de kandidaten vervolgens rangschikt volgens hun score op deze test en ze dan individueel aanwerft of laat slagen wanneer ze een gegeven drempelscore hebben bereikt, dan bevoordeligt deze procedure de leden van de groep die gemiddeld het zwakste scoort. Wie bij een aanwervingsproef een zo goed en bekwaam mogelijke groep wil selecteren, zou aan de kandidaten die uit een slechter scorende groep afkomstig zijn, hogere drempelscores moeten opleggen dan aan de kandidaten uit een gemiddeld sterker scorende groep. Het tweedelijnstaboe dat op deze kwestie rust is zo totaal dat zelfs vele politici op het nationale niveau zich van de problematiek niet bewust lijken te zijn (men merkt dit aan hun uitlatingen). Diegenen die de zaak wel doorzien, zwijgen stuk voor stuk als vermoord. Het publiek wordt *compleet* in het ongewisse gelaten. Het tweedelijnstaboe moet in de ogen van de heersende kaste blijkbaar kost wat kost overeind blijven omdat het de (valse) ratio levert voor de anti-discriminatieideologie. En die ideologie is op haar beurt het hoofdvehikel om de globalistische agenda (met name de afbraak van nationale staten en nationale soevereiniteit) te implementeren.

Laat ons dit taboe demonteren. Hoe is het mogelijk dat eenzelfde test, individueel afgenomen en blind beoordeeld volgens uniforme maatstaven, toch de leden van de zwakkere groep massief bevoordeligt? De belangrijkste verklaring schuilt in het feit dat testen en proeven slechts onvolmaakte

---

[7] *"Is de gemiddelde Turk of Marokkaan dommer dan de gemiddelde Vlaming? Nee. Toch zit maar één procent in het Vlaams hoger onderwijs. Niet meer dan één op vier niet-Belgische leerlingen verlaat het secundair onderwijs met een diploma op zak. Ze krijgen op school minder kansen doordat ze een andere etnische afkomst hebben. Discriminatie zit ingebakken in onze maatschappij. Zeker ook in onze scholen."* (*Klasse,* nov. 2001, middenkatern)

[8] J.Van Damme, A.De Troy, J.Meyer, A.Minnaert, G.Lorent, M.-C. Opdenakker, P.Verduyckt (1997/1999) *Succesvol doorstromen in de aanvangsjaren van het secundair onderwijs* (+ bijlagen) Leuven: Acco [eerste LOSO-boek]

[9] J.Van Damme, J. Meyer, A.De Troy en W.Mertens (2001) *Succesvol middelbaar onderwijs? Een antwoord van het LOSO-project,* Leuven: Acco [tweede LOSO-boek]

[10] J.Te Nijenhuis, e.a., "Are cognitive differences between immigrant and majority groups diminishing?" in *European Journal of Personality,* 18 (2004), pp. 405-434.

[11] Het gaat om een aanzienlijke kloof. Eén standaarddeviatie inzake arbeidsperformantie komt al gauw neer op zowat $10.000 per persoon en per jaar (zie bv. Schmidt, e.a. "Impact of valid selection procedures on work-force productivity," in *Journal of Applied Psychology,* 64 (1979), pp. 609-626. Recente schattingen gewagen van $7.600 voor ongeschoolde arbeid en $16.000 voor geschoolde arbeid.

maatstaven vormen voor datgene wat ze geacht worden te meten. Iedere test, of het nu een eindexamen is, een sollicitatiegesprek of een aanwervingsproef, vormt slechts een onvolmaakte maatstaf ter meting van de bekwaamheid die via de test wordt gepeild. Statistici hebben ook een norm om de betrouwbaarheid van een test te meten. Neem twee grootheden waartussen een zeker verband bestaat, bijvoorbeeld de lichaamslengte en de schoenmaat van een persoon. Men kan de schoenmaat gebruiken om de lichaamslengte te voorspellen, want mensen met grotere voeten hebben doorgaans ook een grotere lichaamslengte. Maar de voorspelbaarheid is niet perfect: sommige lange mensen hebben toch relatief kleine voeten, en sommige personen die op grote voet leven zijn niettemin klein van stuk. We kunnen bij een groot aantal mensen de lichaamslengte en de schoenmaat vaststellen om vervolgens uit deze gegevens een getal te berekenen, de zogenaamde *correlatiecoëfficiënt*, dat ons leert hoe sterk of hoe zwak lichaamslengte en schoenmaat samenhangen.



De correlatiecoëfficiënt heeft een waarde tussen –1 en +1. Een waarde van +1 betekent dat de samenhang tussen lichaamslengte en schoenmaat perfect lineair is. Wanneer we dan de schoenmaat van een persoon kennen, zijn we meteen in staat om ook precies en met zekerheid diens lichaamslengte te berekenen. Is de correlatiecoëfficiënt 0, dan is er geen samenhang tussen beide parameters. Wanneer we iemands schoenmaat zouden kennen, zou dit geen enkele grond bieden om diens lichaamslengte in te schatten: een grote voet kan met dezelfde waarschijnlijkheid aan een lange of een korte mens toebehoren. Mochten we een negatieve correlatiecoëfficiënt vinden, dan zou dit betekenen dat mensen met grotere voeten gemiddeld kleiner van stuk zouden zijn.

We kunnen ook de correlatiecoëfficiënt bepalen tussen bijvoorbeeld het resultaat op een selectieproef en de nadien blijkende productiviteit van een werknemer. In dat geval krijgt de correlatiecoëfficiënt een speciale naam: men spreekt van de *validiteitscoëfficiënt* **r** ("validity coefficient"). De validiteitscoëfficiënt van een toets (of proef of examen) geeft aan wat de voorspellende waarde van de proef is met betrekking tot de bekwaamheid of productiviteit die de toets geacht wordt te meten. Een proef met r = 0,3 wordt reeds goed, en een proef met r = 0,5 buitengewoon goed geacht.

E*en simulatie*

Aanwervingstoetsen zijn dus enerzijds bruikbaar, maar anderzijds ook in hoge mate feilbaar. Door de feilbaarheid van de toets zullen immers altijd een aantal geschikte kandidaten worden geweerd, terwijl anderzijds een aantal ongeschikte kandidaten voor de proef zullen slagen. En het aantal kandidaten dat ten onrechte slaagt, zal niet automatisch even groot zijn als het aantal kandidaten dat ten onrechte mislukt. Een individuele kandidaat heeft evenveel kans om op de proef wat hoger of lager te scoren dan op basis van zijn intrinsieke bekwaamheid kan worden verwacht. Maar wanneer de meeste kandidaten bij een proef intrinsiek onbekwaam zijn, en slechts weinigen intrinsiek bekwaam, dan zullen meer onbekwamen door geluk over de examendrempel worden getild dan er bekwame kandidaten door pech onder de examendrempel zakken. We hebben dit principe reeds ontmoet toen we het Bayes-theorema toepasten op bekwaamheidsproeven. Toen beschouwden we een uiterst vereenvoudigde situatie waarbij kandidaten als òf bekwaam òf onbekwaam werden beschouwd. In werkelijkheid hebben we natuurlijk te maken met een continue verdeling, van uiterst onbekwamen tot uiterst bekwamen, en alle mogelijke gradaties daartussen. Op een rekenblad kunnen we gemakkelijk meer realistische statistische simulaties uitvoeren om de gevolgen te reproduceren van de ongelijke groepsgemiddelden en van de beperkte validiteit bij aanwervingsproeven.

Hier volgt een voorbeeld. We beschouwen twee populaties A en B. Elke populatie telt 10.000 leden. Laten we aannemen dat de leden van A gemiddeld 180 cm lang zijn, terwijl de leden van B gemiddeld 170 cm meten. Natuurlijk zijn niet alle leden van dezelfde populatie even lang. We nemen aan dat de lengtes in beide populaties normaal (dwz volgens een klokvormige Gausscurve) rond het gemiddelde verdeeld zijn, en dat de standaarddeviatie voor beide populaties 10 cm bedraagt. De gemiddelde lengten bij beide populaties verschillen dus één standaarddeviatie. We beschouwen het geval van een werkgever, die mensen wil recruteren voor een taak waarvoor de uitvoerder minstens 190 cm lang moet zijn.

Een simulatie op een rekenblad levert 1604 personen uit groep A op, die minstens 190 cm lang zijn. Voor groep B levert dezelfde simulatie mij slechts 226 personen op die langer zijn dan 190 cm.

Laat ons nu eerst aannemen dat we de lengte van de individuen perfect kunnen meten. De aanwervingstest is dus volmaakt, en van iedere kandidaat is de juiste lichaamslengte gekend. Indien de werkgever mensen wil selecteren voor een job, waarbij een lichaamslengte van +190 cm de enige doch dwingende vereiste zou zijn, en indien er genoeg vacatures zijn om iedereen die aan de voorwaarde voldoet effectief aan te werven, dan zou hij in totaal 1604 + 226 = 1830 personen in dienst kunnen nemen. Populatie B zou dan slechts 226/1830 = 12,3% van het totaal aantal aanwervingen opleveren.

Men kan hieraan reeds bemerken hoe onrechtmatig "evenredige tewerkstelling" à la De Witte of Pehlivan zou zijn voor de leden van groep A. Indien ik uit beide groepen evenveel personen zou moeten aanwerven (omdat beide groepen even groot zijn) dan moet ik de leden van groep A massaal benadelen. Indien ik bijvoorbeeld 1830 personen quotagewijs zou aanwerven, zou ik de drempel op ruim 193 cm moeten plaatsen voor de leden van groep A, en op ruim 183 cm voor de leden van groep B. Dit is de praktijk van de "positieve discriminatie" (die voor de leden van groep A natuurlijk op "negatieve discriminatie" neerkomt).[12]

Bovendien levert zelfs de hantering van een "eerlijke" drempel van 190 cm voor ieder individu, nog een duidelijk verschil op tussen de geslaagden uit beide populaties. De "geslaagden" van populatie A zijn gemiddeld 195,3 cm lang, en de "geslaagden" van populatie B zijn gemiddeld slechts 193,8 cm lang. De reden is, dat populatie A verhoudingsgewijs meer leden zal leveren met veel overschot boven de minimumdrempel. Bij populatie B zullen verhoudingsgewijs meer geslaagden de drempel slechts halen met de hakken over de sloot.

We kunnen op dit punt reeds twee belangrijke besluiten trekken:

[1] Aanwerving volgens het principe van de "evenredige participatie" ("quota") benadeelt, bij een bekwaamheidsverschil van de grootorde van 1 standaarddeviatie, op massieve wijze de individuen die behoren tot de gemiddeld bekwamere groep. Door zo'n quota-regeling zal een groot aantal meer bekwame individuen uit de gemiddeld bekwamere groep plaats moeten ruimer voor minder bekwame individuen uit de gemiddeld minder bekwame groep.

[2] Zelfs indien we over een perfecte aanwervingstest beschikken die de bekwaamheid van het individu precies weergeeft, en zelfs wanneer deze test strikt individueel wordt toegepast, zullen de geslaagden uit de gemiddeld bekwamere groep gemiddeld bekwamer zijn dan de geslaagden uit de gemiddeld minder bekwame groep.

Hoe groter de vereiste minimumlengte, hoe minder leden van populatie B verhoudingsgewijs nog zullen voldoen. Veronderstel bijvoorbeeld dat we

[12] In de praktijk levert de politieke kaste zelf het bewijs van de onzinnigheid van haar streven. In de pers kwam bijvoorbeeld aan het licht dat de Vlaamse ministers slechts 2% allochtonen in hun kabinetten tellen, terwijl allochtonen pakweg 10% van de bevolking uitmaken (*Gazet van Antwerpen,* 30 maart 2005). Is dit een abnormale verhouding? Helemaal niet, want allochtonen en autochtonen hebben gemiddeld niet dezelfde eigenschappen (zie bijvoorbeeld het citaat van Pehlivan in voetnoot 5: allochtonen maken zo'n 2% uit van de hooggeschoolden). Veronderstel dat men voor de kabinetsmedewerkers als drempel een IQ-score van 110 (het gemiddelde voor een ASO-leerling) had opgelegd. Dan zou men, met een IQ-verschil van één standaarddeviatie tussen autochtonen en allochtonen, effectief zowat 2% allochtone kabinetsmedewerkers kunnen verwachten. Er is dus geen enkele reden om te geloven dat de kabinetten volgens racistische criteria zijn samengesteld. Een zo mogelijk nog dwazer voorbeeld van vermeend "racisme" werd geleverd toen *De Morgen* (in het artikel "Allochtonen blijven afwezig op beeldbuis," 12 jan. 2005) verslag uitbracht van de bevindingen van de "Monitor diversiteit" aan de VRT. Hoewel allochtonen ruwweg 10% van de bevolking van Vlaanderen uitmaken en "kleurlingen" 10,9% van de rollen in de non-fictie-uitzendingen en 14,9% in de fictieprogramma's bezetten, zijn zij volgens *De Morgen* toch "afwezig op de beeldbuis." Het machtigste bewijs in dit discriminatiedossier betrof blijkbaar het feit dat slechts 2,7% van de presentators allochtoon is. Doch wanneer men rekening houdt met het feit dat allochtonen een gemiddelde taalachterstand van 1 à 2 standaarddeviaties vertonen, en wanneer men beseft dat presentatoren mensen met een hoge graad van taalvaardigheid moeten zijn (toch zeker één standaarddeviatie boven het bevolkingsgemiddelde), dan is die 2,7% een *hoog* cijfer, dat eerder positieve dan negatieve discriminatie doet vermoeden.

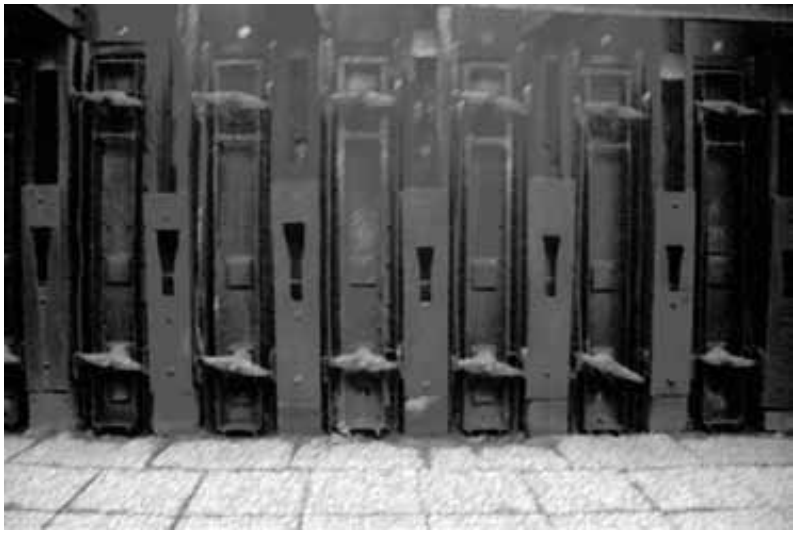
slechts 100 vacatures hebben en dat we hiervoor de allerlangste individuen uit beide populaties willen selecteren. We komen dan uit op 96 kandidaten uit populatie A en slechts 4 kandidaten uit populatie B. De drempellengte voor deze topgroep bedraagt 203,45 cm. Hoe kleiner het aantal vacatures wordt ten opzichte van het aantal kandidaten, hoe kleiner de proportie geslaagden uit de populatie met het kleinste groepsgemiddelde.

De *invloed van de onnauwkeurigheid op de test*

In de praktijk bestaan geen aanwervingstests waarmee de bekwaamheden van de kandidaten perfect bepaalbaar zijn. Veronderstel dat we in ons voorbeeld ook de lengtes van de kandidaten niet volmaakt nauwkeurig kunnen meten. We schatten bijvoorbeeld de lengtes op het oog. Laat ons aannemen dat met deze ruwe meetmethode een normaalverdeelde fout verbonden is met een standaarddeviatie van 5 cm. De aldus ingevoerde onnauwkeurigheid is erg klein in vergelijking met de onnauwkeurigheden die in bekwaamheidstests voorkomen (de validiteitscoëfficiënt bedraagt voor ons berekende voorbeeld 0,90 – veel hoger dan bij gelijk welke reële selectiemethode). De echte lengte en de geschatte lengte zullen in ons hypothetisch voorbeeld dus veel beter correleren dan de echte en de gemeten bekwaamheid bij een doorsnee aanwervingstest of examen.

Wat zijn de gevolgen van de onnauwkeurigheid in de metingen?

Een eerste effect blijkt te zijn dat het totaal aantal geslaagden toeneemt. Door de meetfout verbreedt de klokcurve en het deel van de klokcurve dat boven de drempel uitkomt wordt daardoor groter. Neem bijvoorbeeld populatie A.



Onze onnauwkeurige meting levert niet 1604 geslaagden op, doch 1879. Van deze 1879 zijn er in onze simulatie 1264 die effectief minstens 190 cm meten. Niet minder dan 615 personen zijn eigenlijk kleiner dan 190 cm, maar worden door een gunstig uitvallende meetfout over de drempel getild. Anderzijds kwamen door de meetfout ook 340 leden van A, die langer zijn dan 190 cm, door pech onder de drempel terecht. Het percentage "vals geslaagden" uit populatie A is dus 615/1979 = 31%.

Waarom zijn er meer geluksvogels dan pechvogels? De verklaring is eenvoudig: er bevinden zich meer kandidaten onder dan boven de drempel. Populatie A telt bijvoorbeeld meer mensen met een lichaamslengte tussen 185 en 190 cm, dan mensen tussen 190 en 195 cm. Het is de vorm van de normaalverdeling, gecombineerd met het feit dat slechts een minderheid de drempel haalt, die het overwicht aan geluksvogels veroorzaakt.

Bij populatie B treedt in nog sterkere mate hetzelfde effect op. Deze populatie levert niet meer 226, doch 365 geslaagden. Verhoudingsgewijs profiteert groep B meer van de meetfout: het aantal geslaagden nam hier toe met (365-226)/226 = 61,5%, terwijl de toename voor populatie A slechts (1879-1604)/1604 = 17% bedroeg. Het aandeel van groep B in het totaal aantal geslaagden is door de onvolmaaktheid van de meting opgelopen van 12,3% tot 365/(1879+365) = 16,3%. Het percentage "vals geslaagden" bij populatie B is met 200/365 = 55% ook veel hoger dan bij populatie A. Het globale resultaat is, dat de kwaliteit van de geslaagden uit populatie B ver achterblijft bij de kwaliteit van de geslaagden uit populatie A:

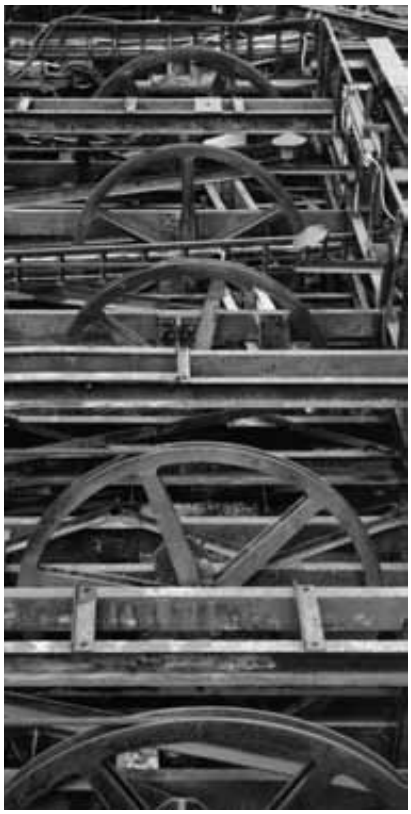
	Gemiddelde gemeten lengte geslaagden	Gemiddelde overschatting door meetfout bij geslaagden	Gemiddelde reële lengte van de geslaagden
Populatie A	195,3 cm	3,8 cm	191,5 cm
Populatie B	193,8 cm	8,0 cm	185,8 cm

Aanwerving op basis van quota discrimineert zeer sterk de leden van de gemiddeld bekwamere groep.

We zien dus dat een "objectief" en individueel toegepaste doch onvolmaakte test ongelijke groepen geslaagden oplevert. De populatie die gemiddeld het laagste scoort, levert een groep "geslaagden" op die in realiteit meer "vals geslaagden" omvat, en een groter verschil vertoont tussen gemeten en reële bekwaamheid. Het gaat om een vrij massief effect waarvan de impact toeneemt met afnemende validiteit van de test. In onze simulatie, waar een test werd gebruikt met een relatief zeer hoge validiteitscoëfficiënt, beloopt het verschil tussen de reële scores voor beide groepen geslaagden reeds meer dan een halve standaarddeviatie ((191,5 – 185,8)/ 10 = 0,57). Dat is een erg groot verschil dat in een praktische situatie zeer opvallende gevolgen zou hebben. Diegene die de kandidaten in dienst zou nemen die op basis van onze onvolmaakte meetmethode als "geslaagd" gelden, zou zeer snel opmerken dat ondanks de uniform en blind toegepaste aanwervingsprocedure de leden van populatie B veel slechter voldoen dan de leden van populatie A. Hij zal dus eventueel geneigd zijn om bij latere aanwervingen leden van populatie B te vermijden, of voor leden van deze groep hogere eisen te stellen, en hij zal dit niet doen omdat hij a priori afkerig staat tegen populatie B, maar wel omdat hij door dit mijdgedrag een gemiddeld meer bekwame groep in dienst kan nemen.

Op ons rekenblad kunnen we ook gemakkelijk nagaan hoe hoog we de drempel voor de leden van populatie B ongeveer moeten leggen om uit deze populatie een groep te recruteren die gemiddeld dezelfde lichaamslengte vertoont dan de aangeworvenen uit populatie A. Wanneer we de aanwervingsdrempel voor de leden van populatie B niet op 190 cm doch op 198 cm zouden leggen, zou het voordeel dat de leden van deze populatie puren uit de aanwervingsprocedure ongeveer gecompenseerd zijn. Er zouden uit populatie B dan niet meer 365 doch slechts 77 personen gerecruteerd worden, die gemiddeld vrijwel even lang zouden zijn als de recruten uit populatie A. We kunnen ook een minder strenge eis stellen en vragen, dat populatie B verhoudingsgewijs ongeveer evenveel "vals geslaagden" levert als populatie A. In dat geval moeten we de drempel voor de leden van populatie B op ongeveer 194 cm plaatsen. Er zijn dan in deze populatie 165 geslaagden, waarvan 108 geslaagden die effectief minstens 190 cm meten (wat neerkomt op 34,5% vals geslaagden, te vergelijken met 32% vals geslaagden voor groep A).

We kunnen tenslotte ook een wat meer realistisch geval beschouwen waarbij het aantal vacatures a priori vastligt. Veronderstel dat er duizend vacatures zijn. Indien we dezelfde aanwervingsdrempel hanteren voor beide populaties, dienen we die drempel op 195,295 cm te plaatsen. Dat levert 878 recruten op uit populatie A en 122 recruten uit populatie B. In werkelijkheid zullen 379 (of 43%) van de A-recruten kleiner zijn dan 195,295 cm. Bij de B-recruten zullen er zelfs 77 van de 122 (63%) in werkelijkheid de drempel niet halen. Indien we de aanwervingsdrempel voor de B-populatie 4 cm boven de drempel voor de B-populatie plaatsen, komt de drempel voor populatie A te liggen op 194,87 cm en voor populatie B op 198,87 cm. Dit levert 943 A-recruten op, en 57 B-recruten. We kunnen opnieuw nagaan hoeveel recruten ook in werkelijkheid een vooropgestelde drempel halen. Om de vergelijking met de vorige situatie te vergemakkelijken, plaatsen we deze drempel terug



op 195,295 cm. We vinden dat 429 van de 943 A-recruten minder dan 195,295 cm meten (45%); bij de B-recruten blijken 26 van de 57 deze lengte niet te halen (46%). Beide populaties leveren nu in dezelfde mate "valse positieven" en worden in die zin dus "gelijk behandeld" (al zal de gemiddelde lengte van de A-recruten nog steeds groter zijn dan de gemiddelde lengte der B-recruten). We zien ook dat het totaal aantal recruten dat kleiner is dan 195,295 cm door het differentiëren van de aanwervingsdrempel is afgenomen van 456 tot 445.

Ons derde besluit zou dus kunnen luiden:

[3] Indien de meetmethode bij de aanwervingsprocedure onvolmaakt is, dan speelt dit verder in het voordeel van de gemiddeld minder bekwame populatie. De aangeworvenen uit de minder bekwame populatie zullen gemiddeld minder bekwaam zijn dan de aangeworvenen uit de gemiddeld meer bekwame populatie. Dit verschil kan weggewerkt worden door bij de recrutering uit de gemiddeld minder bekwame groep hogere aanwervingseisen te stellen.[13]

Scheiding tussen economie en staat, en recht op arbeid

Het is duidelijk dat het streven naar raciale of etnische "evenredige participatie" bij de aanwerving (waarvoor bij de "overheid" de laatste jaren talloze "diversiteitscellen" werden opgericht), een flagrante neo-racistische aanval vormt op de autochtone bevolking. Men heeft de indruk dat dit minstens door een deel van de politieke klasse, hoe intellectueel corrupt ze ook moge wezen, nog vaagweg wordt aangevoeld. Streven naar evenredige vertegenwoordiging of aanwerving in een situatie waarbij de betrokken groepen inzake bekwaamheid helemaal niet gelijk zijn, komt al te duidelijk neer op de georganiseerde benadeling van individuen van de gemiddeld meer bekwame groep, en dit louter op basis van hun afkomst. In de mate dat hij diensten opricht en financiert die "evenredige participatie" prediken, moet de Belgische staat zonder meer als "(neo)-racistisch" worden bestempeld.

Veel essentiëler is echter het andere in dit artikel toegelichte punt: ook "objectieve" en individueel op kleurenblinde wijze afgenomen examens en toetsen, waarbij de deelnemers aan de proef zuiver in functie van de behaalde score worden aangeworven of toegelaten, benadelen op substantiële wijze de leden van de groep die gemiddeld bekwamer is en beter scoort. We hebben de hoofdreden leren kennen: examens en proeven meten de reële bekwaamheid of vaardigheid nooit op volmaakte wijze. De uitslagen bij deze testen vertonen typisch een correlatie van 0,3 tot 0,5 met de reële bekwaamheid of vaardigheid. Dit heeft een belangrijk en contra-intuïtief gevolg dat door de politieke klasse zorgvuldig voor de bevolking wordt verzwegen (en dat ook door vele tweederangspolitici helemaal niet wordt doorzien), namelijk dat leden van de gemiddeld minder bekwame groep verhoudingsgewijs veel meer geslaagde onbekwamen zullen leveren dan de leden van de gemiddeld meer bekwame groep. Verzwegen wordt ook dat men dit effect kan compenseren door de examendrempel voor de leden van de gemiddeld minder bekwame groep te verhogen.

Het zogenaamde "racisme" in het bedrijfsleven is vermoedelijk voor het grootste deel tot dit effect terug te voeren. Een bedrijf kan het zich in een concurrentiële economie immers niet goed veroorloven om systematisch meer bekwame kandidaten te weren op basis van irrationele (bv. racistische) motieven. De concurrentie zou dan die meer bekwame kandidaten kunnen aantrekken en daardoor een voordeel verwerven, zodat de "racisten" zichzelf uit de markt zouden werken. Maar bedrijven ondervinden natuurlijk wel de gevolgen van de werkelijkheid achter het tweedelijnstaboe. Een bedrijf kan hierop reageren door rekening te houden met het kenmerk allochtoon/au-

[13] Zie ook: http://www.lagriffedulion.f2s.com/dct.htm

[14] Men kan ook verwachten dat individuen, waar ze optreden als hun eigen verzekeraar, intuïtief zo'n differentiërende houding gaan aannemen. Een merkwaardig voorbeeld is het voorpaginabericht dat *De Standaard* (28 april 2005) bracht over de firma Feryn te Londerzeel. Deze firma plaatst garagepoorten en wees Marokkaanse sollicitanten af omdat de klanten weigerachtig staan tegenover plaatsing van poorten in hun huizen en villa's door Marokkanen. Minister Vandenbroucke verweet de firma het VEV-charter te schenden waarin de werkgevers zich engageerden *"om alle medeburgers zonder onderscheid van ras of religie economisch te waarderen"* (DS, 29 april 2005. Zelf mag de minister blijkbaar wél zo'n onderscheid maken, want hij liet en passant ook weten dat hij jaarlijks ruim 5 miljoen euro uitgeeft *"voor de bevordering van de allochtone tewerkstelling"*). De firma Feryn (die in haar binnendienst wel allochtone werknemers in dienst heeft) overtreedt volgens Vandenbroucke ook de racismewetgeving. Unizo verdedigde bij monde van voorzitter Karel Van Eetvelt weliswaar de firma Feryn (die voor de keuze staat om de klanten te volgen of de afdeling op te doeken), maar deze organisatie legde het probleem bij *"de samenleving in haar geheel, waarin racisme meer moet worden aangepakt"* (DS, 29 april 2005). Niemand ging dieper in op de eerste schakel van deze nefaste causale keten: de motivatie van de klanten. Voor de politiek correcten lijkt het vanzelfsprekend dat hier

tochtoon van een kandidaat, en door de drempel voor allochtonen op een of andere manier te verhogen. Dat is geen "racisme" want de drempel wordt niet verhoogd omwille van afkeer jegens de etniciteit als zodanig, maar omwille van het feit dat etniciteit een bijkomende indicator kan zijn, bijvoorbeeld inzake bekwaamheid of arbeidsperformantie. Zoals vermeld doen verzekeringsmaatschappijen precies hetzelfde wanneer zij een hogere premie eisen van jonge chauffeurs. Zij discrimineren niet de jeugd om de jeugd, maar omdat jongere chauffeurs gemiddeld effectief meer brokken maken.[14] Nogmaals: de zogenaamde anti-discriminatiewetten, die in de privésfeer het gebruik van etnische criteria willen uitbannen, zijn in zeer reële en letterlijke zin neo-racistische wetten, want zij benadelen de leden van één bevolkingsgroep (namelijk de gemiddeld meer bekwame groep) ten voordele van de leden van een andere (gemiddeld minder bekwame) groep. Zij hebben immers als direct gevolg dat bekwamere kandidaten van één etnische groep bij aanwerving en toelating plaats moeten maken voor minder bekwame leden van een andere etnische groep. Het feit dat het regime bv. wel de "discriminatie" van jonge chauffeurs toelaat, maar tekeer gaat tegen de "discriminatie" van allochtonen op de "arbeidsmarkt," toont aan dat het regime (natuurlijk niet elke individuele politicus) niet de instelling van een soort rechtvaardigheid beoogt, maar een verborgen agenda nastreeft (die selectief tegen de autochtone bevolking is gericht).

Het tegen werkgevers aangevoerde "bewijsmateriaal" berust op de verzwegen en foutieve veronderstelling dat kennis omtrent de etnische achtergrond voor de werkgever (naast kennis van diplomas, testresultaten enz.) geen bijkomende voorspellende waarde zou hebben omtrent de te verwachten werkprestaties. Gegeven het feit dat de etnische achtergrond wél zo'n informatie kan geven, lijkt de omvang van de "discriminatie" zelfs opvallend klein. Een recent Brusselse onderzoek[15] bood geen grond om bij de grote meerderheid van de werkgevers gebruik van etnische selectiecriteria te veronderstellen. Het ziet er integendeel naar uit dat werkgevers over het algemeen een soort positieve discriminatie hanteren ten opzichte van allochtone kandidaten, in de zin dat zij relatief weinig gebruik schijnen te maken van de informatie die de etniciteit zou kunnen bieden inzake te verwachten werkprestaties.

En dit brengt ons bij het centrale punt. Recht op arbeid voor iedereen, autochtoon of allochtoon, is de eigenlijke inzet. De hele heisa rond "racisme" en "discriminatie" lijkt grotendeels te dienen om dit elementaire feit te verbergen. Recht op arbeid (ook opgenomen in de Belgische grondwet, art.23) is een reëel natuurrecht. Dit recht op arbeid vloeit voort uit het recht op leven. De arbeidsbekwame mens heeft, zoals ieder mens, recht op leven. Wie dit recht ontkent, ontkent meteen dat er zoiets als recht kan bestaan. Uit het recht op leven vloeit direct het recht op arbeid voort, want om te leven moet de arbeidsbekwame kunnen eten, en om te kunnen eten moet hij kunnen arbeiden.

Waarom verzaken zoveel werkgevers aan het etnische selectiecriterium? Vermoedelijk handelen zij mede vanuit het algemeen menselijk besef dat de gemiddelde kenmerken van de biologische of sociologische groep waartoe een individu behoort, geen gevolgen mogen hebben voor de rechten van dat individu. De sollicitant is drager van recht op arbeid en de werkgever beseft min of meer bewust dat in onze maatschappelijke orde dit recht niet wordt gewaarborgd. Omdat individuele rechten niet mogen afhangen van ras of etniciteit, en omdat de gemiddelde werkgever in meer of mindere mate het gevoel krijgt dat hij verantwoordelijk is voor de bezorging van dit recht (de politieke kaste stelt inderdaad expliciet de werkgevers verantwoordelijk voor het implementeren van het recht op arbeid, met name voor allochtonen), vertoont hij de neiging om af te zien van selectie op basis van bv. etnische kenmerken.

van "racisme" sprake is. In werkelijkheid is dit onbewezen. De klanten zijn blijkbaar vooral bewoners van betere huizen, de poorten die Feryn installeert geven toegang tot die huizen en de installateurs kunnen een deel van structuur van de huizen waarnemen. Het gaat dus tot op zekere hoogte over een vertrouwensjob met veiligheidsaspecten. Men kan verwachten dat een aantal klanten dan alert zijn met betrekking tot diegenen die zo'n toegang installeren: zij gedragen zich als verzekeraar van zichzelf en pogen risicos in te schatten. Vermoedelijk wantrouwen zij Marokkaanse installateurs, omdat zij menen dat dit *ceteris paribus* een verhoogd risico inhoudt. België produceert blijkbaar weinig bruikbare criminaliteitscijfers, maar het Nederlandse CBS biedt in een recent cahier aangrijpingspunten die een ruwe vergelijking toelaten. Bij de mannen tussen 18 en 44 jaar is het aantal politieverdachten onder de Marokkaanse allochtonen afgerond ongeveer vijfmaal groter dan onder de autochtonen (1 Marokkaanse man op 8 versus 1 autochtone man op 40; bovendien maken we abstractie van het feit dat onder de Marokkaanse mannen relatief meer veelplegers en plegers van vermogens- en geweldsdelicten worden aangetroffen, terwijl bij de autochtonen verhoudingsgewijs meer *"first offenders"* en plegers van verkeersovertredingen zitten). De kans dat onder drie Marokkaanse mannen van 18 tot 44 een door de politie verdachte wordt aangetroffen is dan ongeveer 33%, terwijl dit voor een groep van drie autochtonen 7% bedraagt.

Natuurlijk blijft in alle gevallen het persoonlijk risico uiteindelijk klein; maar misdaadontwijking gaat precies over de minimalisatie van kleine risico's op ernstig slachtofferschap. Van racisme zou men slechts mogen spreken indien zo'n gedragsverschillen tussen bevolkingsgroepen als mogelijke verklaring afwezig zouden zijn. Indien Feryn bijvoorbeeld een probleem zou hebben met Japanse installateurs, zou men wél redelijkerwijs racisme kunnen vermoeden bij de klanten, in de zin dat mensen van Japanse afkomst zich gemiddeld juist aan minder criminaliteit schuldig maken dan autochtonen. Er stelt zich hier ongetwijfeld een ernstig maatschappelijk vraagstuk doch het is ongepast om hier voor de zoveelste keer "racisme" te roepen en niet alle aspecten van het probleem te belichten. Dit soort toestanden kan eigenlijk maar op menswaardige wijze uit de wereld worden geholpen door te streven naar een systeem waarin voor iedere individuele ondernemer zowel het recht op arbeid, als het recht op vrije overeenkomst en op vrij spreekrecht integraal worden erkend.

Voor het Nederlandse CBS-rapport, zie: M.Blom, e.a. *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken,* Centraal Bureau voor Statistiek, Cahier 2005-2. Ook te vinden op het internet: http://www.cbs.nl/nl/publicaties/publicaties/maatschappij/rechtsbescherming/criminaliteit/2005-verdacht-van-criminaliteit.pdf

Maar de begrippen die de heersende kaste op dit domein hanteert zijn grondig corrupt. Het is duidelijk dat een individuele werklustige niet zijn algemeen recht op arbeid kan gaan claimen bij een specifieke werkgever. En het is ook duidelijk dat de werkgever wél de vrijheid moet behouden om een arbeidsovereenkomst wel of niet te sluiten (een gedwongen "overeenkomst" is helemaal geen overeenkomst; een authentieke overeenkomst is per definitie vrij). "Recht op arbeid" kan zeker niet hetzelfde betekenen als "recht op een (welbepaald) arbeidscontract." Bovendien creëren de maatregelen die de politiek correcte kaste aan de werkgevers wil opleggen in laatste analyse helemaal geen arbeid: voor iedere allochtoon die met het oog op quota-verplichtingen moet worden aangenomen, wordt een autochtoon op straat gezet. We moeten het hele bestaande systeem van de "arbeidsmarkt" in vraag durven stellen. Want iedere onvrijwillige werkloze ondergaat onrecht. Het is misplaatst om op dit vlak, door het lanceren van allerhande loze beschuldigingen, mensen tegen elkaar op te zetten. Er moet gezocht worden naar een algemene oplossing. We dienen ons daarom dringend af te vragen wat "recht op arbeid" precies inhoudt.

Recht op arbeid in een vrije samenleving

Om de begrippen zo duidelijk mogelijk te vatten, kunnen we van een zo eenvoudig mogelijke situatie uitgaan. Beschouw bijvoorbeeld een denkbeeldige primitieve landbouwgemeenschap, in een dunbevolkt gebied en met ruim overschot aan grond. In zo'n samenleving beschikt iedereen volautomatisch over recht op arbeid, in de zin dat iedereen toegang heeft tot de relevante productiefactor, in casu landbouwgrond. Iedereen die wil werken, kan een onontgonnen stuk grond bezetten en daarop gaan zaaien en maaien. In zo'n primitieve situatie zou het denkbeeld van onvrijwillige werkloosheid even absurd lijken, als voor ons het denkbeeld van onvrijwillig luchttekort absurd lijkt. Net zoals wij desgewenst gewoon kunnen ademen – de lucht is vrij en overvloedig beschikbaar – zou in zo'n samenleving iedereen desgewenst gewoon kunnen werken – want de grond is vrij en overvloedig beschikbaar.

In deze elementaire situatie zijn twee zaken duidelijk. Vooreerst is elk individu van nature een ondernemer. Hijzelf neemt het initiatief tot productie. En ten tweede: het recht op arbeid blijkt neer te komen op een recht op toegang tot productiemiddelen (in casu dus tot grond).

Veronderstel dat in onze primitieve samenleving, bijvoorbeeld door bevolkingsuitbreiding, grondtekort ontstaat. De menselijke inventiviteit biedt een uitweg: door arbeidsdeling kan de productiviteit worden verhoogd. Diegenen die niet over grond kunnen beschikken, hoeven niet uit levensbehoud de grondbezitters te gaan bevechten. De leden van deze reeds wat meer ontwikkelde samenleving kunnen elkaar *krediet* geven. Diegenen die de beste landbouwers zijn, of het liefste boeren, krijgen in onderlinge afspraak grondgebruik als krediet. De overigen krijgen andere vormen van krediet, waarmee zij andere vormen van productie kunnen aanvatten. Met "krediet" bedoel ik dat de kredietontvanger een toegang krijgt tot een of andere productiefactor die geschikt is om goederen of diensten te produceren waaraan reële behoefte bestaat.

Deze noodzaak tot wederzijdse kredietverlening betekent niet dat het aanvankelijke vrije ondernemerschap op de helling moet worden gezet. Het betekent niet dat collectivisering moet optreden, of dat de staat "werkgelegenheid" moet creëren. Er dient integendeel een radicale institutionele scheiding doorgevoerd te worden tussen staat en economisch leven, want alleen binnen de gemeenschap van economische actoren kan de bekwaamheid beschikbaar zijn die nodig is om goede kredietverlening te verzorgen. De noodzaak tot wederzijdse kredietverlening impliceert daaren-

[15] Zie voetnoot 7.

tegen wel dat zo'n hoger ontwikkelde samenleving over een economie moet beschikken die *associatief* is gestructureerd.[16] Dit betekent dat de economische actoren de mogelijkheid moeten hebben om een netwerk van overeenkomsten uit te bouwen, waarbinnen (ondermeer) zo'n wederzijdse kredietverlening mogelijk wordt. De politieke klasse trekt momenteel een reeks taken naar zich toe die alleen maar op bekwame wijze kunnen uitgevoerd worden door een associatief georganiseerd economisch leven. De politiek zet bedrijven tegen elkaar op en moedigt concurrentie tussen bedrijven aan (en verhindert daarmee associatie), terwijl concurrentie primair gezien niet zozeer tussen de bedrijven zelf, doch veeleer tussen de individuele talenten en bekwaamheden van mensen zou moeten plaatsvinden.

De basis voor een menswaardige economie is de vrije overeenkomst (die momenteel door de heersende kaste frontaal wordt aangevallen). Individuele ondernemers sluiten vrije overeenkomsten om productieve initiatieven (bedrijven) op het getouw te zetten. Bedrijven sluiten onderling overeenkomsten, en producenten in het algemeen kunnen zich verenigen om aangelegenheden van algemeen economisch belang te regelen op basis van kennis van zaken. Daar tegenover kunnen ook consumenten zich verenigen om hun behoeften zo efficiënt mogelijk kenbaar te maken. Tussen producenten- en consumentenverenigingen kunnen alle mogelijke overeenkomsten tot stand komen betreffende productie en afname, kwaliteitsnormen en kwaliteitscontrole enz. (taken die nu grotendeels door de staat zijn geüsurpeerd). Vermits economie over productie en consumptie gaat, is de polariteit producentenorganisatie-consumentenorganisatie een natuurlijke structuur waarbinnen allerhande overkoepelende taken kunnen waargenomen worden die nu op minderwaardige wijze door de staat worden vervuld. In een vrije samenleving wordt de vrije markt van goederen en diensten niet gestuurd of onderdrukt door de economische gemeenschap, maar bewust geobserveerd en gecultiveerd. Waar producenten en consumenten elkaar ontmoeten, komt de kennis samen betreffende de noden aan productief talent waarmee de producenten worstelen, en de behoeften die bij de consumenten aanwezig zijn. Daar, in het hart van het economisch leven, waar vrije verenigingen van consumenten en producenten elkaar vinden, zou op bekwame wijze de kredietverlening kunnen plaatsvinden voor de werklustige kandidaat-ondernemers die economisch actief willen zijn doch moeite hebben met het vinden van een geschikte productieve taak. De arbeidslustige individuele ondernemer zou daar zonodig bekwame omkadering kunnen vinden voor toegang tot zinnige productiefactoren onder de vorm van een krediet voor een initiatief waaraan behoefte bestaat. Daarna is het aan hem om dit krediet goed te gebruiken. Het concurrentieprincipe werkt in zo'n systeem in eerste instantie tussen de bekwaamheden van individuen, zodat ieder talent zo vlot mogelijk kan doorschuiven naar de plek waar dit talent het best kan functioneren.



De associatieve structuur van zo'n economie laat ook toe om zo goed mogelijk te bepalen welke productieve initiatieven op een gegeven ogenblik haalbaar zijn gegeven de beschikbare talenten en bekwaamheden. Bedrijven die onefficiënt of overbodig blijken, worden daarentegen zoveel mogelijk opgevangen via het associatieve netwerk zodat verlies of verspilling van productiefactoren zo goed mogelijk wordt vermeden. Het is natuurlijk absurd om te pogen voor zo'n natuurlijke samenleving, waarbij de staat zich uit het economisch leven heeft teruggetrokken, een gedetailleerd sjabloon uit te werken. Maar in algemene termen kan men zeggen dat in een vrije samen-

[16] Zie bv.: Rudolf Steiner, *Die Kernpunkte der sozialen Frage,* R. Steiner Verlag, 1996 (1919).

leving op een of andere manier, op het punt waar de kennis omtrent de noden van consumenten en producenten is geconcentreerd, speciale ondernemingen (met een zeker bankkarakter) moeten voorhanden zijn die voor de werklustigen het recht op arbeid implementeren. De meest natuurlijke financieringsbasis hiertoe zou wellicht geleverd worden door een algemene ondernemersverzekering (waarvan het kader bij wet is geregeld). Het bestaande systeem van werkloosheidsuitkeringen met verplichte niet-arbeid valt dan natuurlijk weg. Een voorwaarde is uiteraard ook dat zo'n vrije samenleving soeverein kan beslissen over immigratie.

"Recht op arbeid" kan dus niet betekenen dat men recht heeft op een welbepaalde arbeidsovereenkomst. Recht op arbeid is in wezen recht op een krediet dat voor het ondernemingslustig individu ruimte biedt voor een zinnig economisch initiatief. De implementatie van het recht op arbeid wordt in onze samenleving verschoven naar een domein waar het helemaal niet thuishoort, namelijk naar het gebied van de vrije overeenkomst. Aan de vrije overeenkomst mag echter niet worden getornd op straffe van maatschappelijke destructie. Een overeenkomst tussen vrije burgers is geen louter formele werkelijkheid. Het is een maatschappelijke vorm waarin menselijk vertrouwen is geïncarneerd. Dat vertrouwen is de substantie van de overeenkomst, en die substantie kan maar in de overeenkomst vloeien indien die overeenkomst authentiek en daadwerkelijk vrij is. Gedwongen overeenkomsten zijn ten gronde nepcontracten. Ze leiden op termijn onvermijdelijk tot vijandschap en productiviteitsverlies. Wanneer men raciale of etnische kenmerken gaat hanteren om neparbeidsovereenkomsten met dwang op te leggen, komt hier nog eens de vernietigende dehumanisatie bij waaraan de burgers worden blootgesteld: zij worden dan, voor de implementatie van een belangrijk recht, niet meer als individualiteit beschouwd doch als exemplaar van een of andere biologische groep. Een verregaander ontmenselijking is moeilijk denkbaar.

En tenslotte: men kan, door van staatswege overeenkomsten op te leggen volgens raciale of etnische criteria, het recht op arbeid helemaal niet realiseren. Men kan het onrecht van de werkloosheid op die manier alleen maar "herverdelen." Maar net zoals het onmogelijk is om een koele brand te stichten of vuistslagen uit te delen op strelende wijze, is het ook onmogelijk om onrecht te verdelen op een rechtvaardige manier. Onrecht moet niet worden verdeeld; het moet worden afgeschaft.

Jos Verhulst*



* Jos Verhulst is doctor in de quantumchemie. Hij is actief in de 'witte beweging' en is auteur van diverse artikels over directe democratie.

De Vlaamse secessie en het internationaal recht

Prof. Dr. Erik Suy, voormalig adjunct-secretaris-generaal van de Verenigde Naties, werkt aan een wetenschappelijke studie naar de internationaalrechtelijke aspecten van een staatkundige secessie van Vlaanderen. Deze studie, die eind dit jaar klaar zal zijn, behandelt de problemen die hij voor ons hier reeds aansnijdt.

De hypothese van een onafhankelijke en soevereine staat Vlaanderen, die door sommige politieke partijen in Vlaanderen (de N-VA en het Vlaams Belang) nagestreefd wordt, roept heel wat praktische vragen op waarover ernstig moet worden nagedacht vooraleer de stap naar de *afscheiding* of *secessie* te ondernemen. In de eerste plaats moet worden onderzocht op welke manier de onafhankelijkheid van Vlaanderen kan verwezenlijkt worden.

De internationale statenpraktijk kent terzake niet veel precedenten. Wel speelde secessie (afscheiding van een gebiedsdeel van een bestaande staat) reeds een prominente rol in de geschiedenis van België. Immers, in 1830, scheidde België zich af van het Koninkrijk der Nederlanden waarbij het in 1815 werd aangehecht. De secessie van de Amerikaanse kolonies van het Brits moederland op het einde van de 18de eeuw, en de onafhankelijkheid van de Latijns-Amerikaanse kolonies in het begin van de 19de eeuw, waren belangrijke mijlpalen en voorlopers van de dekolonisatieperiode tijdens de tweede helft van de 20ste eeuw toen meer dan honderd nieuwe staten werden toegelaten tot de Verenigde Naties (VN). In 1945, bij de oprichting ervan, telde de VN 51 lidstaten. In 2005 bedroeg dit aantal 191. Deze aangroei is, naast de dekolonisatie, toe te schrijven aan de toelating van een serie micro- en ministaten, en aan de opsplitsing van de voormalige Unie van Socialistische Sovjetrepublieken (USSR). In al deze gevallen spreekt men ook van *statenopvolging* of *successie*. Maar problemen van statenopvolging doen zich eveneens voor wanneer de soevereiniteit over een bepaald grondgebied overgaat van de ene staat naar de andere, bijvoorbeeld bij een afstand van grondgebied, hoe miniem ook, zonder dat er sprake is van secessie. Wij kunnen ons hier beperken tot de hypothese van een secessie buiten de nu wel historische gevallen van dekolonisatie.

De secessie zal zich doorgaans voordoen wanneer, binnen eenzelfde staat, meerdere entiteiten bestaan die een mindere of meerdere graad van autonomie genieten en die uit het bestaande politieke bestel willen uitbreken om hun eigen weg te gaan. De secessie van deelstaten van een Federale Republiek (Sovjet-Unie, ex-Joegoslavië, Tsjechoslovakije) is hiervan een voorbeeld. De afscheiding kan zonder geweld gebeuren, in onderling overleg tussen de betrokken entiteiten (Tsjechië en Slovakije, en de opsplitsing van de voormalige Sovjet-Unie). In veel gevallen gaat de secessie echter gepaard met het gebruik van geweld. De ontbinding van de voormalige Bondsrepubliek Joegoslavië is hiervan een eclatant recent voorbeeld. De grondwet van sommige federale staten kan een bepaling bevatten die aan de deelstaten een recht op secessie erkent. Dergelijke voorzieningen zijn echter zeer uitzonderlijk en worden in de praktijk overigens niet toegepast.

Hoe een secessie in de praktijk verloopt, hangt af van een aantal sociologische factoren. Zo kan *gewapend verzet* leiden tot een burgeroorlog die uitmondt in een onafhankelijkheid. In 1830 werd de vonk van de revolutie ontstoken door de fameuze aria "A*mour sacré de la patrie*" uit "De Stomme van Portici," die opgevoerd werd in de Brusselse opera. Daarop volgde een korte burgeroorlog die leidde tot de proclamatie van de onafhankelijke staat België. Een meer recent voorbeeld van een secessie als gevolg van militair geweld is de oprichting van de Turks-Cypriotische staat op Cyprus in 1974. De secessie van de voormalige Joegoslavische staten gebeurde eveneens door

geweld dat eerst het karakter had van een burgeroorlog en nadien van een internationaal gewapend conflict.

Een *geweldloze afscheiding* veronderstelt dat de betrokken partijen het onderling eens zijn om uit elkaar te gaan. Dit gebeurde bij de opsplitsing van Tsjechië en Slovakije, maar ook bij de ontbinding van de USSR. Dit is belangrijk om de internationale gevolgen van de secessie te evalueren. De betrokken partijen zijn het echter niet altijd eens om uit elkaar te gaan. Bij het ontbreken van de "onderlinge toestemming" zal de afscheiding de vorm aannemen van een *éénzijdige proclamatie*, hetzij door de regering, hetzij door het parlement, van het staatsgedeelte dat wil afscheiden.

Secessie en internationaal recht

Het internationaal recht bevat, in beginsel, geen regels inzake afscheiding van een deelstaat. De afscheiding is een feit dat beoordeeld zal worden op basis van grondwettelijke beginselen, voor zover die bestaan. Zo kan de grondwet van een federale staat de afscheiding van deelstaten of van deelgebieden uitdrukkelijk toelaten of verbieden. De beoordeling van een afscheiding op basis van grondwettelijke beginselen doet niets af van het feit dat de volkenrechtelijke beoordeling eerder *neutraal* te noemen is. Volgens het internationaal recht is de secessie een *feit* waarvan de rechtmatigheid enkel kan beoordeeld worden op basis van normen van het internationaal recht.



In de huidige stand van het internationaal recht is de secessie *positief* te beoordelen indien zij plaats heeft binnen het kader van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren. Of dit beginsel uitsluitend van toepassing is voor volkeren onder vreemde bezetting of overheersing, dan wel ook voor alle *volkeren*, blijft een twistpunt in het internationaal recht.

Het internationaal recht staat eerder *negatief* tegenover een secessie die plaats heeft met miskenning van fundamentele regels zoals het verbod van agressie en het gebruik van geweld in de internationale relaties. Dit is de reden waarom de secessie van de Turks-Cypriotische staat geen succes was: het ging hier om de poging tot oprichting van een soevereine staat door vreemde (Turkse) militaire interventie in strijd met het Handvest van de Verenigde Naties en met andere basisbeginselen van het internationaal recht. Deze afgescheiden staat is slechts door één enkele staat, namelijk Turkije, erkend.

Er is echter een andere reden waardoor de secessie volkenrechtelijk bedenkelijk kan worden. De Organisatie van de Verenigde Naties, en in het bijzonder de Veiligheidsraad, verwijst in resoluties die betrekking hebben op gewapende conflicten binnen een gegeven staat, naar het beginsel van de *ondeelbaarheid en de territoriale integriteit* van die staat. Men mag deze positie van de Veiligheidsraad evenwel niet veralgemenen: zij blijft beperkt tot de situaties die bij de Veiligheidsraad aanhangig zijn gemaakt en die derhalve de internationale vrede en veiligheid in het gevaar brengen. Recente voorbeelden hiervan zijn de situaties in Servië Montenegro, Afghanistan, Irak en Congo.

Zoals reeds vermeld, heeft iedere secessie, en zelfs een wijziging in de structuur van het staatsgebied, tot gevolg dat men te doen krijgt met het fenomeen van de successie of statenopvolging. Dit fenomeen belet niet dat er, in hoofde van de bestaande staat, *identiteit en continuïteit* kan zijn; de rompstaat kan blijven voortbestaan als subject van het internationaal publiekrecht, zelfs indien de afkalving van het staatsgebied zeer belangrijk is. Dat het politiek *regime* eveneens een wijziging ondergaat is nog geen argument om de continuïteit van de staat te negeren. De secessie van

Pakistan in 1947, en later van het huidige Bangladesh in 1971, heeft de identiteit en de continuïteit van India niet geraakt. Dit is echter niet altijd zo duidelijk. De internationale gemeenschap kan inderdaad beslissen dat de rompstaat een geheel nieuwe entiteit is. Dat was het geval met Joegoslavië, waarvan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties besliste dat de rompstaat Servië Montenegro een nieuwe staat was. Dit noopt er ons toe om de secessie in verband te brengen met de *erkenning* voor de internationale gemeenschap. Uit de jongste statenpraktijk kan worden afgeleid dat staten die door afscheiding ontstaan, hun aanvraag moeten indienen om toegelaten te worden als lid van de Verenigde Naties.

Internationale erkenning

Iedere secessie betekent onmiskenbaar dat de entiteit die daartoe over gaat de intentie heeft om voortaan op te treden als een zelfstandige, onafhankelijke en soevereine staat en, derhalve, als een subject van het internationaal publiekrecht. Dit recht stelt dat een staat aan drie voorwaarden moet voldoen: er moet een *grondgebied* zijn met een *bevolking* waarover een regering een *effectief gezag* moet uitoefenen.In werkelijkheid is er een vierde vereiste: de staat moet als dusdanig erkend zijn door de internationale gemeenschap. Dit betekent nochtans niet dat alle leden van die gemeenschap individueel de nieuwe staat moeten erkennen. Zelfs de Voorgangerstaat hoeft de Opvolgerstaat niet onmiddellijk te erkennen, zoals blijkt uit het feit dat Nederland de afscheiding van België (1830) slechts in 1839 heeft erkend.

Die erkenning gebeurt vandaag hoofdzakelijk door de opname van de nieuwe staat als lid van de Verenigde Naties, bij besluit van de Algemene Vergadering, op aanbeveling van de Veiligheidsraad. Deze erkenning kan aan bepaalde voorwaarden worden verbonden, en de secessie zal moeten gebeuren in overeenstemming met de bepalingen van het Handvest en van het internationaal recht. In het geval van de secessie der deelstaten van de Joegoslavische republiek hebben de leden van de Europese Gemeenschap de erkenning en de steun voor het Lidmaatschap van de Verenigde Naties afhankelijk gesteld van de verbintenis om de rechten van de minderheden in die staten te erkennen. Hetgeen ook prompt gebeurde. De erkenning door de lidstaten van de Europese Gemeenschap en de steun van de EG voor het lidmaatschap van de Verenigde Naties waren voldoende om de overige leden van de Verenigde Naties ertoe aan te zetten geen bezwaar te maken tegen de aldus verkregen erkenning van de vroegere Joegoslavische deelstaten door de internationale gemeenschap.

De internationale erkenning van een secessie gebeurt vandaag hoofdzakelijk door opname van de nieuwe staat in de Verenigde Naties.

De erkenning is echter een *zuivere politieke handeling* die door de afscheidende entiteit moet worden nagestreefd. Indien de secessie, om welke reden ook, niet de goedkeuring wegdraagt van de "moederstaat" zal deze alles in het werk stellen om de internationale erkenning te verijdelen. In dit opzicht bevindt zich de "moederstaat" in een bevoordeelde positie aangezien hij de diplomatieke relaties onderhoudt met de leden van de internationale gemeenschap. Het recent initiatief van Baskenland voor nog ruimere autonomie in Spanje, gericht op eigen lidmaatschap in de Europese Unie, en de oppositie hiertegen van Madrid, moeten nauwkeurig gevolgd worden om zich een beeld te kunnen vormen van het diplomatiek spel van een lidstaat van de Europese Unie om een secessie van een regio te vermijden. Maar na een eventueel "geslaagde" secessie, komen de moeilijke problemen van de *successie*, de statenopvolging, en de boedelscheiding.

Statenopvolging en internationaal recht

Wie de problematiek van de statenopvolging in het internationaal recht wil benaderen, doet er goed aan de volgende woorden te overwegen: "*State*



De gedetailleerde gegevens over een secessie van Vlaanderen moeten dringend ingevuld worden.

succession is an area of great uncertainty and controversy."[1]

In het internationaal recht, meer bepaald in de verdragen van Wenen, wordt onder statenopvolging verstaan: "*the replacement of one State by another in the responsibility for the international relations of territory.*"[2] Deze Weense verdragen, daterend uit de periode 1978-1983, hadden tot doel hadden het internationaal recht inzake statenopvolging te codificeren. Ze werden echter niet algemeen aanvaard. De reden hiervoor is tweevoudig. In de eerste plaats werd de problematiek van de statenopvolging op de agenda van de Verenigde Naties geplaatst in het licht van de dekolonisatie. Bij het opstellen van de verdragen van Wenen was de dekolonisatie (met als hoogtepunt de jaren vijftig en zestig van vorige eeuw) voorbij, en de devolutie[3] die met dekolonisatie verband hield was geen actueel probleem meer. Maar op datzelfde tijdstip was de opvolging, zoals die zich stelde na de implosie van de Sovjet-Unie, de hereniging van Duitsland, het uiteenvallen van Joegoslavië en de opsplitsing van Tsjechoslovakije (eind jaren tachtig en begin jaren negentig), nog niet actueel. Dit was geen dekolonisatie meer, maar een casus van "klassieke" devolutie. Het gevolg hiervan is geweest dat de "boedelscheiding" uiteindelijk het voorwerp werd van langjarige onderhandelingen tussen de betrokken partijen, waarbij de bepalingen van de Weense verdragen niet als bindend werden aanvaard. Het werd "elk wat wils."

Er zijn nochtans enkele basisbeginselen te weerhouden. Zo bepaalt artikel 34 van het Verdrag van Wenen van 1978 over de opvolging in *verdragen* dat, in geval van afscheiding van een staatsgedeelte, de verdragen die van kracht zijn voor heel het staatsgebied blijven gelden voor de Opvolgerstaat. Wat de *staatseigendom* (onroerende goederen) betreft, bepaalt artikel 16 van het Verdrag van 1983 dat de onroerende goederen gelegen op het grondgebied van de afscheidende staat overgaan naar de Opvolgerstaat. Wat de onroerende staatseigendom in het *buitenland* betreft (ambassadegebouwen, filiales van de Nationale Bank, enz.), staat er niets anders op dan tot een billijke verdeling te komen. Hetzelfde geldt voor de roerende goederen van de Voorgangerstaat die betrekking hebben op diens activiteiten op het grondgebied van de afscheidende staat. Andere roerende goederen zullen naar de Opvolgerstaat overgaan "*in an equitable proportion.*" Deze bepalingen raken niet aan het eventueel probleem van een billijke compensatie tussen de Voorgangerstaat en de Opvolgerstaat. Analoge bepalingen betreffende de *staatsarchieven* vindt men in artikel 30 van ditzelfde Verdrag. Wat tenslotte de *staatsschuld* betreft, bepaalt artikel 40 van het Verdrag van 1983 dat, tenzij de betrokken staten iets anders overeenkomen, de staatsschuld van de Voorgangerstaat zal overgaan naar de Opvolgerstaat in een billijke verhouding, waarbij in het bijzonder zal rekening worden gehouden met

[1] Prof. Ian Brownlie, *Principles of Public International Law*, 6th ed., Oxford University Press, 2003, p. 622.

[2] *Verdrag van Wenen over statenopvolging met betrekking tot verdragen,* 1978, art. 2, 1 (b), en *Verdrag van Wenen over statenopvolging met betrekking tot staatseigendom, archieven en schulden,* 1983, art. 2, 1 (a).

[3] Er is sprake van *devolutie* als de centrale overheid macht en middelen overdraagt naar zelfstandige lokale overheden die vaak uit het niets worden gecreëerd.

"the property, rights and interests, which pass to the successor State in relation to that State debt." Begrijpe wie kan!

Uit wat voorafgaat kan, in de eerste plaats, het belang worden afgeleid van het opstellen van een *precieze voorafgaande inventaris* van het geheel van de staatsgoederen, met inbegrip van de archieven en schulden, die eventueel in aanmerking kunnen komen voor de successie. Dit is specialistenwerk dat nadien zal moeten aangevuld worden door internationale financiële instellingen zoals het Internationaal Monetair Fonds en de Europese Centrale Bank. Ook zal de afscheidende entiteit moeten aanduiden wat de *precieze geografische omschrijving* is van diens soevereiniteitsgebied.

Met betrekking tot de privaatrechtelijke aspecten van een secessie en successie zal met name verder moeten onderzocht worden: (1) wat zijn de gevolgen van een secessie op het gebied van de wetgeving; (2) hoe zit het met de fiscale eisen; (3) in hoever binden de staatscontracten en concessies de Opvolgerstaat; (4) wie krijgt de nationaliteit van de Opvolgerstaat, en bestaat er terzake een optiemogelijkheid; (5) hoe behandelt men de nationale minderheden. Deze problemen moeten in het kader van een globale aanpak behandeld worden.

Vlaanderens onafhankelijkheid

Indien Vlaanderen een soevereine en onafhankelijke staat wil worden, moet de eventuele *secessieverklaring* gepaard gaan met enkele fundamentele teksten omtrent de positie van de nieuwe staat, zowel in het intern recht als in de internationale relaties. Ten eerste zal onmiddellijk vereist zijn: de installatie van een grondwetgevende vergadering (het Vlaams Parlement) die een Grondwet voor Vlaanderen moet aannemen op basis van bestaande en *eventueel aan te passen* ontwerpen (men kan zich hiervoor bijvoorbeeld inspireren op de reeds bestaande Proeve van een grondwet uitgewerkt en bekroond door de Stichting Van de Gucht).

Ten tweede is het essentueel dat in die Grondwet een bijzondere aandacht uitgaat naar o.m. (a) de afbakening van het grondgebied van Vlaanderen, met inbegrip van het maritiem gebied (de interne wateren, de territoriale zee, continentaal plateau en uitsluitende economische zone); (2) de nationaliteit van natuurlijke en rechtspersonen: voor wie? eventuele optiemogelijkheden?; (3) de aangepaste overname door Vlaanderen van de door België aangegane internationale materiële en financiële verbintenissen (verdragen aangegaan in het kader van internationale organisaties: EU, NAVO, OVSE, Raad van Europa, Verenigde Naties en geassocieerde organisaties, rekening houdend met de procedures voor toelating tot lidmaatschap in deze organisaties, en opvolging van door België afgesloten internationale multilaterale en bilaterale verdragen).

Ten derde zal de onafhankelijkheidsverklaring tevens moeten stipuleren in welke mate de nieuwe onafhankelijke staat Vlaanderen de vigerende Belgische wetgeving (*vermoedelijk voorlopig*) overneemt (burgerlijk recht, strafrecht, rechtspleging, fiscaal recht, handelsrecht, sociaalrecht, arbeidsrecht).

We kunnen besluiten dat dit alles geen eenvoudige klus zal zijn en de nodige voorbereiding zal vergen. De specifieke en gedetailleerde gegevens over een eventuele afscheiding van Vlaanderen moeten nader besproken en ingevuld worden. Van hoofdzakelijk belang is evenwel dat er tijdig werk wordt gemaakt van een volledig onderhandelingsdossier.

Erik Suy*

* Prof. Dr. Erik Suy is emeritus hoogleraar internationaal recht aan de KUL. Hij was van 1974 tot 1987 adjunct-secretaris-generaal van de Verenigde Naties en directeur-generaal van de VN in Genève. Dit artikel is een samenvatting van een ruimere, wetenschappelijke studie die eind 2005 klaar zal zijn.

Afgiftekantoor ANTWERPEN X
Erkenningsnummer: P106307

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

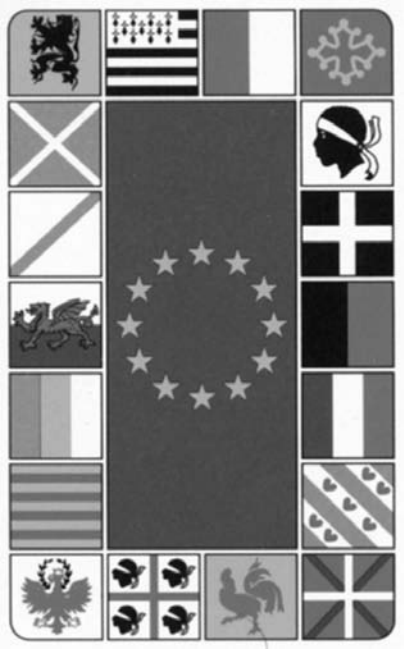


De kleinste staten zullen de grootste zijn

Dr. Alexandra COLEN: **Small is beautiful** 2
Prof. dr. Enrico SPOLAORE: **De deugdzaamheid van de kleintjes** 3
Prof. dr. Hans-Hermann HOPPE: **Over centralisering en afscheiding** 10
Dr. Paul BELIEN: **Vrijheid in kleine staten** 17
Dr. Jos VERHULST: **Referenda en de wil van de burgers** 24

Nr. 20
Driemaandelijks: juli – augustus – september 2005
Een uitgave van het Mia Brans Instituut
www.secessie.nu

Small is beautiful



Los van elkaar lieten zowel Vlaams Belang als N-VA onlangs een buitenlandse spreker naar Vlaanderen komen om hun steun te betuigen aan het Vlaamse streven naar onafhankelijkheid en om uit te leggen dat kleine staten over het algemeen welvarender zijn dan grote. Voor de N-VA sprak **prof. dr. Enrico Spolaore** op 11 juni in Brussel. Voor het Vlaams Belang sprak **prof. dr. Hans-Hermann Hoppe** twee weken eerder, op 25 mei, in Antwerpen. Beide professoren zijn Europeanen die in de VS doceren en die wereldbefaamde autoriteiten zijn in hun vakgebied. Ze waren graag bereid hun referaten als artikel in *Secessie* te publiceren.

Het thema van de "vrijheid in kleine staten" kwam in augustus ook ter sprake in een sessie van de regionale (Europese) bijeenkomst van de internationale Mont Pelerin Society. Aangezien onze hoofdredacteur **dr. Paul Belien** op deze bijeenkomst in de Ijslandse hoofdstad Reykjavik aanwezig was, brengt hij in dit nummer verslag uit over de sessie in kwestie. Geïnteresseerden die meer willen weten over de MPS-bijeenkomst en die de interviews willen lezen of beluisteren die Paul er afnam, verwijzen we graag naar zijn jongste journalistieke initiatief: de webstek www.brusselsjournal.com

Het laatste artikel van dit nummer is van **dr. Jos Verhulst.** Hij bespreekt het boek *For the Many or the Few* van de Amerikaanse hoogleraar John Matsusaka. Het boek is een studie van de werking van directe democratie in Amerika. Het weerlegt heel wat foutieve opvattingen over referenda en volksinitiatieven die leven onder zogenaamde "intellectuelen." Vandaar dat het spijtig is dat deze Vlaamse "intellectuelen" een dergelijk boek nooit zullen lezen, net zoals ze weigeren om een blad zoals *Secessie* te lezen. U weet uiteraard beter.

Daarom past het dat ik dit editoriaal besluit met een dankwoord. U weet dat *Secessie* alleen overleeft dankzij uw vrijwillige bijdragen. Deze bijdragen stellen ons nu reeds vijf jaar in staat om *Secessie* uit te geven. Met het voorliggende nummer sluiten wij inderdaad ons eerste lustrum af.

Wie oudere nummers wil raadplegen, kan alle reeds verschenen artikels (in pdf-formaat) terugvinden op onze webstek www.secessie.nu

Alexandra Colen*

* Dr. Alexandra Colen is kamerlid voor het Vlaams Belang en uitgeefster van *Secessie*.

De *deugdzaamheid van de kleintjes*

Prof. Enrico Spolaore doet economisch onderzoek naar politieke grenzen en de grootte van staten. Hij wijst er op dat de 'deugdzame tendensen' (meer democratie, meer openheid, minder conflicten, grotere decentralisatie, kleinere staten) elkaar in het algemeen versterken. De kleintjes moeten gedwongen 'deugdzaam' zijn.

Dit is een bijzonder interessante tijd om over Europese aangelegenheden te praten. Misschien moeten wij de Franse en Nederlandse kiezers danken, die wat meer 'spanning' gebracht hebben in alle onderwerpen die te maken hebben met de toekomst van Europa, waardoor het noodzakelijk wordt om een breed debat te houden over welke vooruitzichten er zijn voor de reorganisatie van de Europese instellingen op alle niveaus: regionaal, nationaal en supranationaal.

Wij weten allen dat het aantal soevereine staten in de voorbije decennia drastisch is toegenomen. Op het einde van de Tweede Wereldoorlog waren er in de wereld 76 onafhankelijke staten. Vandaag zijn het er 193 – en meer wanneer men er de niet officiële onafhankelijke staten zoals Taiwan bijrekent. Meer dan de helft van de onafhankelijke staten die de wereld rijk is hebben een bevolking van minder dan zes miljoen – ze zijn m.a.w. kleiner dan Vlaanderen. De meeste onafhankelijke staten in de wereld zijn kleiner dan de Amerikaanse staat waar ik nu woon, namelijk Massachusetts – en na de verkiezing van President Bush heb ik enkele inwoners van Boston wel horen spreken van secessie, maar ik heb nog geen 'tea party' gezien!

De vorming en het uiteenvallen van soevereine staten maakt deel uit van de kern van duizenden jaren menselijke geschiedenis, van de eenmaking van de steden van het Mesopotamië van Hammurabi tot het instorten van de Sovjet-Unie en het inluiden van het tijdperk van na de Koude Oorlog.



De vlaggen van Ijsland en Tsjechië. Twee kleintjes, en ze boeren goed.

Over het aantal en de grootte der staten is gediscussieerd in een onoverzienbare hoeveelheid filosofische, politieke en historische literatuur. Zo berekende Plato (die zoals de moderne economisten graag bezig was met toegepaste wiskunde) dat de optimale grootte van een staat 5.040 gezinshoofden telt (vraag mij niet hoe hij aan dat cijfer kwam). Aristoteles schreef dat 'de ervaring leert dat het moeilijk, zo niet onmogelijk, is om een staat met een grote bevolking volgens goede wetten te besturen.' Dit weerhield de meest beroemde leerling van Aristoteles, Alexander de Grote, er niet van om een zeer volkrijke staat te vormen door een groot gedeelte van de Antieke wereld te veroveren – nog een voorbeeld van hoe beperkt de invloed van professoren is op hun studenten.

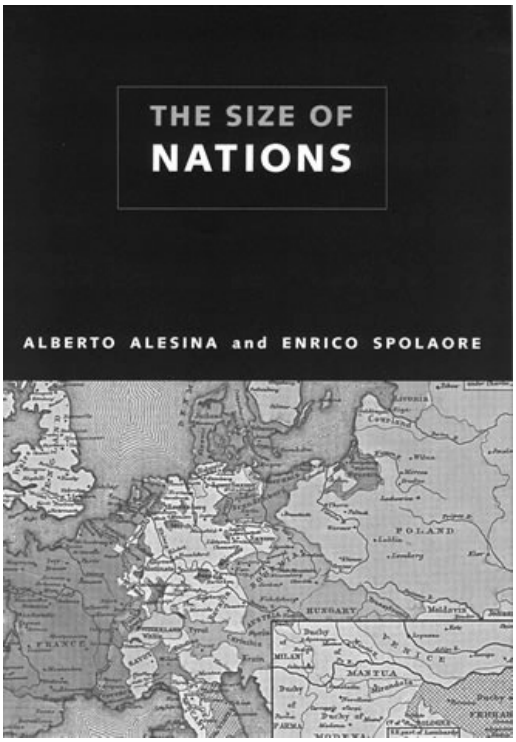
In de moderne tijd schreef Montesquieu dat 'in een kleine republiek het algemeen belang sterker wordt gevoeld, beter wordt begrepen, en dichter bij elke burger staat.' Een interessante theorie over 'optimale grootte' werd uitgetekend door Cesare Beccaria, de Italiaanse filosoof die de inspiratie leverde voor de 'uitilitaristische benadering' van Jeremy Bentham. In 1763 schreef Beccaria het volgende: 'In de mate dat de samenleving in grootte toeneemt wordt elk lid een kleiner deel van het geheel, en het burgerlijke

samenhorigheidsgevoel neemt in verhouding af, als de wetten er niet op toezien het te versterken. Samenlevingen hebben net als groepen mensen hun voorgeschreven grenzen, en als zij daar uitgroeien wordt hun economie per definitie verstoord. [...]. Een republiek die te uitgestrekt is kan niet ontkomen aan het despotisme tenzij door zichzelf onder te verdelen en zich te verenigen in een aantal federatieve republieken.'

Dit zijn slechts enkele citaten uit een enorme hoeveelheid filosofische, politieke en historische literatuur.

Economische vraagstelling

Anderzijds hebben economisten lange tijd de politieke grenzen als vaste gegevenheden beschouwd, alsof het bergen of rivieren waren. Pas recent is een klein maar groeiend deel van de economische literatuur begonnen met het toepassen van de instrumenten voor economische analyse op vraagstukken van staatsopbouw en -afbraak. Dit onderzoek vindt zijn motivatie in het feit dat politieke grenzen geen vast onderdeel uitmaken van het geografische landschap, maar door de mens gemaakte instellingen zijn, die beïnvloed worden door de beslissingen en interacties van enkelingen en groepen die hun doel nastreven binnen bepaalde perken. De economische benadering van het thema van de grootte van staten kan gezien worden als een natuurlijk verlengstuk van het onderzoeksprogramma van de moderne economie – namelijk om collectieve beslissingen en instellingen te begrijpen. Met ander woorden, de tijd is nu rijp voor een volwaardige 'economie van de grenzen.'



Het boek van Alesina en Spolaore over de optimale grootte van staten werd een internationale bestseller.

Deze recente en toenemende economische literatuur onderzoekt hoe politieke grenzen in verschillende politieke en economische omgevingen vastgelegd worden en veranderen, waarbij gebruik wordt gemaakt van verscheidene opvattingen over oplossingen en 'equilibria,' zoals de economisten het stellen.

Meer specifiek zijn economisten begonnen met het stellen van twee soorten vragen. De eerste soort is de 'normatieve' vraag: "Hoe moeten 'optimale' grenzen worden bepaald in een ideale wereld waarin het welzijn van iedereen in beschouwing wordt genomen en een gelijke waarde krijgt toebedeeld?" Dit is een belangrijke stap om deze complexe problematiek conceptueel te begrijpen, hoewel de echte wereld duidelijk ver van deze ideale situatie verwijderd is. De tweede soort vraag, en misschien de belangrijkste, is de 'positieve' vraag: "Hoe worden politieke grenzen in de praktijk vastgelegd?" Deze onderzoekspiste heeft economisten ertoe gebracht om culturele en historische variabelen mee in het plaatje te betrekken, samen met de standaard economische variabelen zoals internationale openheid en fiscaliteit. In recente economische analysen van grensvorming en -hertekening wordt een vooraanstaande rol toebedeeld aan 'niet-economische' activiteiten zoals conflicten en oorlogen of vreedzame politieke processen, onderhandelingen en stembusuitslagen. Dit past in de huidige tendens om in de moderne economie een breder gamma aan activiteiten en fenomenen mee in ogenschouw te nemen, zonder verlies van de rigoureuze analytische en empirische methodologie van de klassieke economische analyse.

Baten en kosten

Wanneer men de grootte van staten bekijkt vanuit een economisch perspectief, dan is een vanzelfsprekend vertrekpunt de afweging tussen de voordelen en de kosten verbonden aan een grotere omvang. Er zijn belangrijke schaalvoordelen verbonden aan de voorziening van 'publieke

goederen,' die goedkoper zijn per capita wanneer meer belastingbetalers ervoor betalen. Wanneer men de empirische gegevens bekijkt dan is het zo dat kleinere landen grotere overheidsuitgaven hebben in verhouding met hun BBP. Grotere landen presteren ook beter wanneer het gaat om het intern aanpakken van de externe gegevenheden over de regiogrenzen heen, wat men in de economie 'cross-regional externalities' noemt (bijvoorbeeld, vervuiling die zich vanuit een regio naar zijn buren verspreidt). Dit aspect wordt uitgebreid bestudeerd in de literatuur over decentralisatie en fiscaal federalisme. Een bijkomend voordeel van het groot zijn ligt in de verzekering tegen externe risico's via interregionale transfers. Bijvoorbeeld, indien Florida getroffen wordt door een orkaan, dan kan de rest van Amerika helpen.

Maar een grotere omvang brengt ook kosten mee, zoals Montesquieu en Beccaria eeuwen geleden reeds beseften.

De uitbreiding van de grenzen van een land wordt, wanneer alle andere factoren gelijk blijven, in het algemeen geassocieerd met wat economisten noemen de 'heterogeniteit' van de voorkeuren van verschillende individuen. Dit betekent dat wanneer een land in grootte toeneemt het meer mensen omvat met een grotere verscheidenheid aan en vaak tegenstrijdige voorkeuren. Welke kosten brengt deze heterogeniteit met zich mee? Is het geen goede zaak dat mensen verschillende voorkeuren, ideeën, vaardigheden, enz. hebben? In het algemeen ja, wanneer het gaat om 'private goederen' – goederen die individueel verbruikt worden door consumenten, onafhankelijk van wat andere consumenten verbruiken. Bijvoorbeeld, een samenleving waarin sommige mensen graag kalkoen eten terwijl anderen rosbief lusten, en sommige mensen er de voorkeur aan geven om in de stad te werken terwijl anderen het platteland verkiezen, zou beter af kunnen zijn dan een samenleving waar iedereen dezelfde voorkeuren heeft: een grotere variëteit en verscheidenheid brengt specialisatie, uitwisseling, en voordelen uit handel met zich mee.

Democratisering leidt gewoonlijk tot secessie.

Maar anders is het wanneer we het hebben over ondeelbare 'publieke goederen,' zoals een gemeenschappelijk rechtssysteem en een gemeenschappelijk overheidsbeleid, die iedereen in een land verplicht is te delen,of zij dat nu willen of niet. Wanneer mensen verschillende voorkeuren hebben betreffende het soort wetten en beleid dat moet worden geïmplementeerd, de culturele en taalkundige karakteristieken van de staat, of andere publieke goederen die gemeenschappelijk worden voorzien, dan impliceert het feit dat men deel uitmaakt van hetzelfde land dat men die beleidsmaatregelen en karakteristieken moet delen op wijzen die niet voldoen aan de voorkeuren van heel de bevolking.

Decentralisatie van sommige publieke goederen en beleidskeuzen kunnen een gedeeltelijk antwoord bieden op het fenomeen van de heterogeniteit. Een klassieke oplossing in dit opzicht is het federaal systeem. Echter, essentiële beleidsaspecten die een soevereine staat kenmerken (fundamentele kenmerken van de wetgeving, het buitenlands beleid, en enkele andere), en de 'soevereiniteit' zelf (de ultieme beslissingsmacht in openbare aangelegenheden) zijn ondeelbaar en moeten door de gehele bevolking worden gedeeld. Dit leidt in grootschalige economieën tot het zoeken naar een compromis tussen de voorziening van publieke goederen en de heterogeniteit aan voorkeuren. Dit zoeken naar compromis heeft een sleutelrol gespeel in de economische literatuur over de grootte van staten.

Democratie en secessie

Het compromis hangt niet alleen af van de graad van heterogeniteit van voorkeuren, maar ook van het politieke regime die de voorkeuren bemiddelt en in beleid omzet. Bijvoorbeeld, dictators die minder bekommerd zijn om

de voorkeuren van hun onderdanen voeren soms een expansiepolitiek die leidt tot de vorming van onefficiënt grote staten en rijken. Doorheen de geschiedenis zijn expansionistische heersers (Napoleon, Hitler, de koloniale mogendheden, de Sovjet-nomenklatura) steeds zeer ondemocratisch geweest in hun verhouding met hun overwonnen onderdanen. Democratisering, daarentegen, leidt gewoonlijk tot secessie. En het uiteenvallen van grote, heterogene en overgecentraliseerde rijken bevordert tot op zekere hoogte de efficiëntie en het gemiddelde welzijn. Anderzijds toont economische analyse ook dat in sommige gevallen het stemmen over grensvraagstukken, wanneer er doelmatige mechanismen ontbreken om bevolkingen met uiteenlopende voorkeuren te integreren, kan leiden tot overmatige fragmentatie.

Dan wordt de vraag: Wie moet beslissen hoe de kosten en baten die verband houden met grootte worden afgewogen? Wie moet beslissen of in een bepaald land of een bepaalde groep landen de voordelen van grootschaligheid opwegen tegen de lasten van de heterogeniteit? En wie beslist of er al dan niet betere resultaten zouden voortvloeien uit de vorming van kleinere, meer homogene politieke eenheden om beter tegemoet te komen aan de voorkeuren van de bevolking? Ik zou zeggen dat hier, net als in de meeste kwesties van openbaar beleid, de uiteindelijke macht bij de individuele burgers moet liggen. Uiteraard bestaat de werkelijke uitdaging erin manieren te vinden om individuele voorkeuren te groeperen op vreedzame en doelmatige wijze via aangepaste stemmechanismen en andere politieke processen, op zodanige wijze dat inefficiënte besluitvoering tot een minimum wordt beperkt terwijl er maximale mogelijkheid is om de voorkeuren van iedereen met betrekking tot specifieke beleidskwesties maar ook met betrekking tot de grenzen zelf te weerspiegelen. In volwassen en goed functionerende democratieën zouden burgers beslissingen moeten kunnen nemen over de uitbreiding of het uiteenvallen van hun eigen staten.

Zoals ik reeds vermeldde, toont economisch onderzoek aan dat democratische beslissingen met betrekking tot grenzen kunnen leiden tot lasten en inefficiëntie. Meer bepaald, individuen met heterogene voorkeuren kunnen rationeel beslissen dat zij geen baat hebben bij een grotere omvang, vooral wanneer de kosten en baten niet gelijk verdeeld worden over de individuen maar sommigen een groter aandeel van de lasten van de heterogeniteit dragen terwijl anderen een groter aandeel van de schaalvoordelen genieten. Ideaal gezien zouden er mechanismen kunnen bestaan die toelaten compensaties te voorzien tussen individuen en regio's en 'efficiënte grenzen' in te voeren die de algemene grootte van de te verdelen 'koek' maximaliseren. In de praktijk echter kan het zijn dat deze mechanismen politiek of economisch niet haalbaar zijn. Daarom zal af en toe een democratische stemming over grenskwesties leiden tot een niet efficiënt uiteenvallen of tot het blokkeren van potentieel efficiënte 'uitbreidingen.' Anderzijds wordt een gebrek aan democratie vooral geassocieerd met staten (en andere territoriale instellingen) die te groot zijn en te sterk gecentraliseerd.

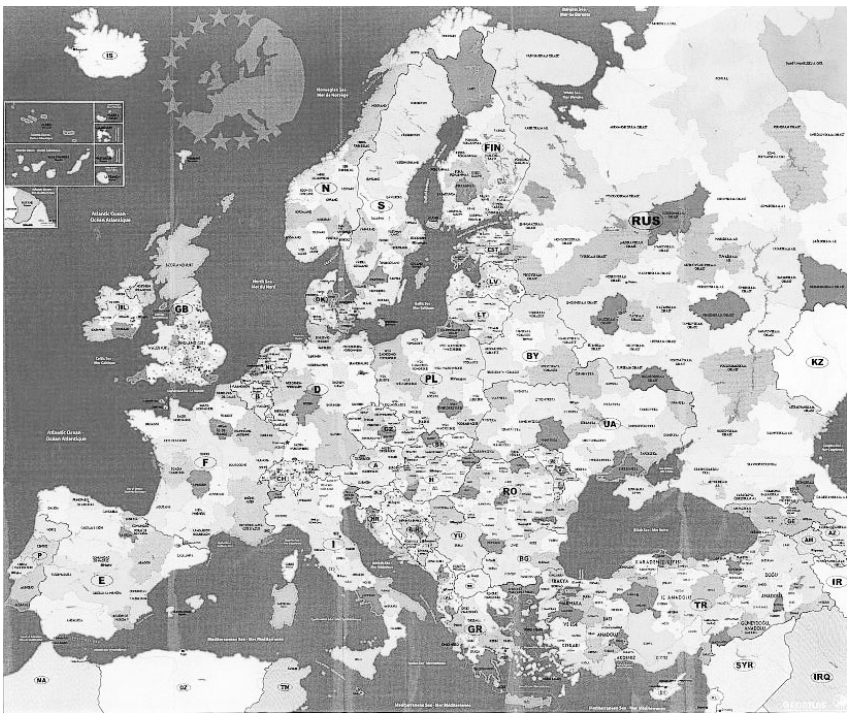
In echte democratieën moeten burgers beslissingen kunnen nemen over het uiteenvallen van hun eigen staten.

Persoonlijk verkies ik in een wereld te leven waar wij de lasten moeten dragen veroorzaakt door een teveel aan democratie dan in een wereld waar wij de veel hogere lasten moeten dragen van een tekort aan democratie. Daarom ben ik van mening dat het goed is om mensen te laten stemmen over hun grenzen, zelfs wanneer men niet akkoord gaat met de specifieke uitslagen.

Liever een minimalistische EU

De recente referenda in Frankrijk en Nederland zijn in vele opzichten stemmingen omtrent grenzen – meer bepaald, stemmingen over een herdefinitie van de betekenis van nationale en supranationale grenzen. Interessant aan die stemuitslagen is dat zij verwijzen naar de kracht van het compromis, en het belang van de heterogeniteit van voorkeuren. In recente

jaren heeft de Europese Unie een enorme gebiedsuitbreiding gekend – tot een totaal van 25 staten, en met nieuwe toetreders aan de horizon. De Unie heeft ook zijn bevoegdheden op verschillende niveaus uitgebreid. Over het geheel genomen heeft dit waarschijnlijk de economieën die het moeten hebben van schaalgrootte doen toenemen, maar ook de lasten van de heterogeniteit voor de bestaande leden. Daarom is het niet zo verwonderlijk dat een meerderheid der kiezers in Frankrijk en Nederland misschien tot de conclusie zijn gekomen dat hun eigen voorkeuren in allerlei kwesties ver verwijderd liggen van de voorkeuren van vele volkeren en regeringen in andere Europese landen (en ook van de voorkeuren van hun eigen regeringen!). De Franse en Nederlandse stembusresultaten zijn complexe uitslagen, en weerspiegelen misschien ook binnenlandse factoren die geen rechtstreeks verband houden met de 'Europese grondwet.' Toch is het nuttig om te beklemtonen dat regeringen nare verrassingen wachten wanneer zij enkel de voordelen van de schaalvergroting onder de schijnwerpers plaatsen zonder rekening te houden met de door hun burgers waargenomen lasten van de heterogeniteit.



Moesten de regio's staten worden, dan was Europa wellicht welvarender.

Voor het Europese project impliceert deze analyse dat de Europese Unie zich zou moeten toeleggen op een klein aantal belangrijke taken waarvoor grootschalige economieën groot genoeg zijn om op te wegen tegen de hoge heterogeniteitslasten, die niet kunnen ontbreken in zulk een divers en complex continent. Terreinen waarvan men algemeen aanneemt dat zij in aanmerking komen voor beleid in een uitgebreide EU zijn een gemeenschappelijk buitenlands beleid (waarvoor er paradoxaal genoeg een brede consensus blijkt te bestaan bij Europese burgers wanneer men hen in opiniepeilingen daarnaar vraagt, zelfs in Frankrijk) en een gemeenschappelijke defensie. Nog belangrijker is het instandhouden en versterken van een verenigde gemeenschappelijke markt, met inbegrip van de bestaande (en – ik zou zeggen – redelijk succesvolle) gemeenschappelijke munteenheid.

Anderzijds zou de EU beter ophouden met alle pogingen om in detail duizenden kleine kwesties te regelen die beter overgelaten worden aan de nationale en lokale gezagsdragers. Ik geloof dat een meer 'minimalistische' Europese grondwet met enkele duidelijke artikels over de voornaamste doelstellingen en functies van de Unie, en een goed gestructureerd en democratisch beslissingsproces, grotere populariteit zou genieten bij de kiezers dan het huidige te lange compromisverdrag.

Een sterk Europa dat zich toelegt op het voorzien van enkele essentiële publieke goederen met een hoge economische schaalgrootte en met redelijk lage (hoewel nooit zonder) heterogeniteitslasten, zou de nationale regeringen verlossen van de noodzaak om die bepaalde publieke goederen te voorzien, en zou het gemakkelijker maken om te voldoen aan de specifieke voorkeuren van de verschillende Europese bevolkingen op het nationale, regionale en lokale niveau. Bijvoorbeeld, een Europese Unie die effectief een gemeenschappelijk defensiebeleid zou kunnen voorzien voor zijn lidstaten zou toelaten om de 'efficiënte grootte' van de staten binnen Europa laag te

houden. Met andere woorden, staten die geen defensie hoeven te voorzien kunnen zich permitteren om kleiner en meer gedecentraliseerd te zijn, met grote voordelen voor het leveren van andere goederen met een lagere economische schaalgrootte en hogere heterogeniteitslasten (zoals bijvoorbeeld gezondheid en onderwijs).

De nood aan openheid

Een essentiële component voor de economische leefbaarheid en welvaart van kleine staten is een hoge graad van economische integratie en openheid zowel binnen Europa als ten opzichte van de rest van de wereld.

Economische analyses van de grootte van staten hebben aangetoond dat de afweging die gemaakt wordt tussen de voordelen en de lasten verbonden aan de grootte ook varieert in functie van de graad van internationale economische integratie. Grotere staten betekenen grotere interne markten wanneer politieke grenzen geassocieerd worden met het afsluiten van internationale uitwisseling. In principe kan de omvang van een markt wel of niet overeenkomen met de door de grenzen bepaalde politieke grootte van een land. De marktomvang komt wel overeen met de grootte van de staat wanneer die volledig autarkisch is – met andere woorden, wanneer die geen uitwisseling van goederen of productiefactoren aangaat met de rest van de wereld.



Het Europarlement in Brussel. Er zullen de Eurocraten nare verrassingen te wachten staan wanneer zij alleen oog hebben voor schaalvergroting.

Daarentegen zou er geen verband bestaan tussen marktomvang en politieke grootte in een wereld van perfecte vrijhandel waar politieke grenzen geen lasten zouden leggen op internationale transacties. Wanneer het gaat om de schaalgrootte van markten, dan hangt de omvang van de markt af van de grootte van het land én van het handelsregime. In een regime van vrijhandel kunnen kleine staten gedijen, terwijl in een wereld vol handelsbarrières het belangrijker is om groot te zijn wil men economisch succes boeken. Empirisch is vastgesteld dat het effect van schaalgrootte op indicatoren van economische prestatie (inkomen per hoofd van de bevolking, productiviteit, groei) sterker doorweegt bij landen die minder open zijn, terwijl het effect van de openheid zelf veel sterker doorweegt bij kleinere landen. Het is geen toeval dat het rijkste land ter wereld in termen van inkomen per hoofd van de bevolking Luxemburg is, een heel klein land in het hart van Europa, terwijl het hoogste economische groeipercentage in de voorbij decennia verwezenlijkt werd door Singapore, een kleine en zeer open economie.

Samengevat is het zo dat de economische analyse van aantal en grootte van staten doet vermoeden dat de kernvraag voor kleinere staten, en voor regio's die streven naar meer autonomie of zelfs onafhankelijkheid, is: Zullen wij leven in een wereld met meer democratie, toenemende internationale openheid, en minder conflicten en oorlog, of zullen wij meemaken dat deze positieve tendensen worden teruggeschroefd en er een terugkeer is naar meer gecentraliseerde en totalitaire staten, protectionisme, en meer internationale conflicten, zoals in de jaren 1930?

Het is van belang om te beseffen dat de 'deugdzame tendensen' (meer democratie, meer openheid, minder conflicten, grotere decentralisatie, kleinere staten) elkaar in het algemeen versterken: bijvoorbeeld, terwijl staten het zich kunnen veroorloven om kleiner te zijn in een wereld waar grotere openheid heerst, zijn kleinere staten verplicht om meer open te zijn, en daarom is er in het algemeen meer openheid in een wereld bestaande uit kleinere staten.

In een regime van vrijhandel kunnen kleine staten gedijen, terwijl in een wereld vol handelsbarrières het belangrijk is om groot te zijn.

In een wereld bestaande uit grote en gecentraliseerde staten, daarentegen, zijn de lasten van protectionisme en conflict kleiner voor elke individuele staat, en is er daarom een grotere kans dat zij zullen opduiken, zoals gebeurde voor de Tweede Wereldoorlog. Dus zou een terugschroeven van de tendens naar grotere economische integratie en grotere internationale samenwerking binnen Europa en in de wereld niet alleen dodelijk zijn voor kleinere staten, maar zou het ook leiden tot een 'vicieuze cyclus' die uiteindelijk iedereen zou benadelen.

Op gevaar af te klinken als een Miss Universe kandidaat die droomt van 'wereldvrede', zou ik willen besluiten met te zeggen dat ik hoop dat, ondanks recente crisissen binnen Europa en in de internationale gemeenschap, de tendensen voor de toekomst zich zullen blijven richten op een toenemende internationale openheid en economische integratie, het versterken van een doelmatig systeem van veiligheid en defensie dat vrede en voorspoed kan verzekeren binnen Europa en in de rest van de wereld, en de versterking van de democratie op alle niveaus. Ik wens jullie van harte een steeds welvarend, sterk, vredig, democratisch en open Vlaanderen in een welvarend, sterk, vredig, democratisch en open Europa.

Enrico Spolaore*



* Prof. dr. Enrico Spolaore is hoogleraar economie aan de Tufts University in Massachusetts. Hij is auteur, samen met Prof. Alberto Alesina (Harvard), van *The Size of Nations* (MIT Press, 2003).

Over centralisering en afscheiding

Prof. Hans-Hermann Hoppe verwerpt de politiek-correcte stelling dat centralisering goed en progressief is. Volgens Hoppe is secessie geen anachronisme. Integendeel, het is de meest vooruitstrevende historische kracht van onze tijd.

Een staat is een territoriale entiteit die over een dwangmonopolie beschikt. Het is een instelling die gerechtigd is om op een voortdurende en geïnstitutionaliseerde wijze de eigendomsrechten van private eigenaars te schenden en dit via onteigening, de heffing van belastingen en andere wettelijke regelingen. Aangezien overheidsvertegenwoordigers hun eigen belang nastreven, is het zo dat alle staten en regeringen van dit monopolie gebruik maken en dat ze een neiging vertonen om hun burgers altijd meer uit te buiten. Dit komt enerzijds neer op een uitbreiding van de interne regulering en een verhoging van de belastingen. Anderzijds leidt dit tot een territoriale uitbreiding. Het is dit laatste aspect dat ik hier zal toelichten.

Staten zullen altijd trachten om hun belastinginkomsten te verhogen en hun binnenlandse bemoeienis en regulering uit te breiden. Hierdoor komen ze evenwel in conflict met andere, concurrerende staten. De wedijver tussen staten als territoriale entiteiten met een dwangmonopolie is per definitie eliminerend. In een bepaald territorium kan er immers maar één entiteit zijn die over het monopolie van dwang beschikt en belasting heft. De concurrentiestrijd tussen verschillende staten leidt er dus toe dat er een tendens bestaat naar een verhoogde politieke centralisering en uiteindelijk naar één enkele wereldstaat.



Hans-Hermann Hoppe in Antwerpen.

Een terugblik op de geschiedenis van het Westen bevestigt deze stelling. In het begin van het millenium bestond Europa uit duizenden onafhankelijke politieke eenheden. Vandaag bestaan er enkel nog een paar dozijn. Toegegeven, er waren anderzijds ook decentraliserende krachten. Zo was er de voortdurende desintegratie van het Ottomaanse Rijk vanaf de zestiende eeuw tot aan de Eerste Wereldoorlog en de oprichting van het moderne Turkije. Vanaf de periode van zijn grootste expansie onder Karel V bevond het Habsburgse Rijk zich in een voortdurende staat van ontbinding, totdat het uiteindelijk verdween na de Eerste Wereldoorlog en het moderne Oostenrijk in 1918 werd opgericht. Nog zeer recentelijk stelden we met onze eigen ogen de implosie van het Sovjet-rijk vast. Vandaag bevinden zich meer dan een dozijn onafhankelijke staten op het gebied van de vroegere Sovjet-Unie. Het vroegere Joegoslavië bestaat nu uit Slovenië, Kroatië, Servië, Macedonië en Bosnië. Ook de Tsjechen en Slovaken zijn uit elkaar gegaan en hebben hun eigen staten opgericht. De overheersende tendens was evenwel juist de omgekeerde richting, namelijk de centralisering.

In de tweede helft van de 17de eeuw bestond Duitsland bijvoorbeeld uit zo'n 234 landen, 51 vrije steden en 1.500 onafhankelijke adelijke landgoeden. Reeds in het begin van de 19de eeuw was het totale aantal van deze drie entiteiten gedaald tot beneden vijftig. In 1871 vond de Duitse eenmaking

plaats. In Italië was er een gelijkaardig scenario. Zelfs kleine staten kenden een geschiedenis van expansie en centralisering. Zwitserland begon in 1291 als een confederatie van drie onafhankelijke kantonstaten. In 1848 was het één federale staat met enkele dozijnen kantonale provincies geworden.

Vanuit een globaal perspectief bekeken, is het daarenboven zo dat de mensheid meer dan ooit is geëvolueerd naar de oprichting van een soort van wereldregering. Zelfs voor de ontbinding van de Sovjet-Unie, oefenden de Verenigde Staten een hegemonie uit over West-Europa (in het bijzonder over West-Duitsland) en Japan en Zuid-Korea door de aanwezigheid van Amerikaanse troepen en militaire basissen, door de NATO- en SEATO-pacten, door de positie van de Amerikaanse dollar als de sterkste internationale reservemunt, door de Amerikaanse centrale bank als de 'lener' en 'de voorziener van liquiditeiten' voor het gehele Westerse banksysteem en door instellingen zoals het Internationaal Monetair Fonds (IMF), de Wereldbank, en de recentelijk opgerichte Wereldhandelsorganisatie (WTO). Daarnaast is het zo dat onder deze Amerikaanse hegemonie, West-Europa zich politiek steeds verder heeft geïntegreerd. Met de recente oprichting van een Europese Centrale Bank en een Europese munt is de Europese Gemeenschap bijna voltooid. Gelijktijdig is de Noordamerikaanse Vrijhandelsovereenkomst (NAFTA) een belangrijke stap in de politieke integratie van het Amerikaanse continent. Nu het Sovjet-rijk en zijn militaire dreiging is verdwenen, zijn de Verenigde Staten de enige en onbetwistbare militaire supermogendheid en 'politiemacht'.

Politieke integratie en economische integratie zijn twee totaal verschillende fenomenen.

Politieke versus economische integratie

Volgens de orthodoxe visie is centralisering in het algemeen een 'goede' en progressieve ontwikkeling. Desintegratie en secessie (afscheiding) zijn daarentegen een anachronisme, zelfs indien ze soms onvermijdelijk zijn. Aanhangers van deze visie stellen dat grotere politieke eenheden – en uiteindelijk één enkele wereldregering – leiden tot grotere markten en tot een toename van rijkdom. Zij wijzen erop dat de economische welvaart door de toegenomen centralisering enorm is verhoogd. Deze orthodoxe visie is evenwel niet correct. Ze illustreert enkel dat de geschiedenis altijd door de overwinnaars wordt geschreven. Vooreerst tonen correlatie of tijdelijke samenloop nog geen causaal verband aan. Daarnaast is het zo dat de verhouding tussen economische welvaart en centralisering niet alleen zeer verschillend maar bijna het omgekeerde is van wat de conventionele leer stelt.

Politieke integratie (centralisering) en economische integratie (de integratie van de markt) zijn twee totaal verschillende fenomenen. Politieke integratie houdt in dat de staat zijn belasting- en onteigeningsbevoegdheid over een groter territorium uitbreidt. Economische integratie is daarentegen de uitbreiding van de interpersoonlijke en interregionale verdeling van arbeid en marktdeelname. Door de heffing van belastingen en het reguleren van private eigenaars en marktinkomens handelen alle regeringen in principe contraproductief. Zij *verminderen* namelijk marktdeelname en de vorming van economische rijkdom. Er bestaat geen rechtstreekse relatie tussen territoriale omvang en economische integratie. Zwitserland en Albanië zijn allebei kleine landen. Zwitserland heeft een hoge mate aan economische integratie, Albanië niet. Zowel de Verenigde Staten als de vroegere Sovjet-Unie zijn enorm groot. Terwijl er evenwel in de Verenigde Staten sprake is van een grote verdeling van arbeid en van een hoge marktdeelname, was er bijna geen economische integratie in de Sovjet-Unie waar praktisch geen private eigendom van kapitaal bestond.

Centralisering kan dus gepaard gaan met economische vooruitgang of integendeel met een achteruitgang. Er is economische vooruitgang wanneer een minder belastende en regulerende regering zijn territorium uitbreidt ten

koste van een regering die zijn onderdanen meer uitbuit. Indien het omgekeerde evenwel plaats vindt, impliceert centralisering economische desintegratie en achteruitgang.

Onrechtstreeks verband

Er is evenwel een zeer belangrijke onrechtstreekse relatie tussen omvang en economische integratie. Een centrale regering die regeert over enorme gebieden – en dit geldt nog meer voor één enkele wereldregering – wordt niet gecreëerd ab ovo. Alle instellingen die de bevoegdheid hebben om belastingen te heffen en private eigenaars te reguleren, beginnen als kleine eenheden. Een kleine omvang leidt evenwel tot gematigdheid. Een kleine regering heeft immers vele nabije concurrenten. Als een dergelijke regering zijn onderdanen duidelijk meer belast en reguleert dan zijn concurrenten, zal er zeker sprake zijn van een vlucht van arbeid en kapitaal met een verminderde toekomstige belastingopbrengst als gevolg. Nemen we bijvoorbeeld een gezin of een dorp, als onafhankelijk territorium. Zou een vader zijn zoon, of een burgemeester zijn dorp, kunnen aandoen wat de regering van de Sovjet-Unie zijn onderdanen (de ontzegging van elk recht op privé-eigendom) of wat regeringen in gans West-Europa en de VS hun burgers aandoen (de onteigening tot bijna 50 procent van de productieve output). Uiteraard niet. De zoon zou onmiddellijk in opstand komen. De mensen van het dorp zouden onmiddellijk emigreren naar een ander dorp of zouden de burgemeester afzetten.[1]

Een kleine omvang leidt tot gematigdheid.

Dat het kapitalisme – de uitbreiding van de marktdeelname en van de economische groei – in het Westen is ontstaan, is juist te danken aan het feit dat het toenmalige Europa bestond uit een gedecentraliseerde machtsstructuur met onnoemelijk veel onafhankelijke politieke eenheden.[2] Dit is in volledige tegenspraak met de politiek-correcte en conventionele stellingname. Het is geen toeval dat het kapitalisme eerst bloeide in extreem politiek gedecentraliseerde gebieden: in de noordelijke Italiaanse stadsstaten, in het zuiden van Duitsland, en in de afgescheiden Noordelijke Nederlanden.

De wedijver tussen kleine staten om zoveel mogelijk onderdanen te belasten, brengt hen met elkaar in conflict. Tengevolge van interstatelijke conflicten gedurende meerdere eeuwen, hebben enkele staten hun gebieden uitgebreid terwijl andere staten werden geëlimineerd of geïncorporeerd in andere staten. Welke staten in dit proces van eliminerende concurrentie de bovenhand halen, hangt af van vele factoren. Op lange termijn is evenwel de relatieve hoeveelheid economische grondstoffen die een regering ter beschikking heeft, bepalend. Door de heffing van belastingen en door regulering, dragen regeringen niet positief bij tot de creatie van economische rijkdom. Integendeel, ze putten uit bestaande rijkdom.

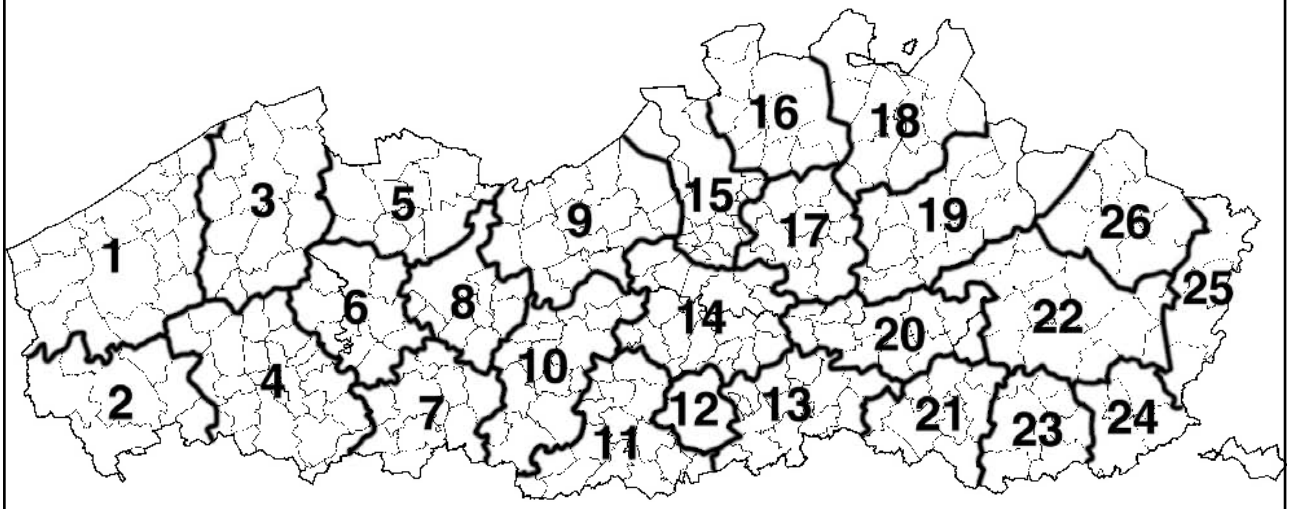
Regeringen kunnen evenwel negatief inwerken op hun bestaande hoeveelheid rijkdom. In het geval dat alle factoren onveranderd blijven, leidt een lagere belasting- en reguleringsdruk tot een grotere groei van de bevolking (omwille van interne redenen en van immigratiefactor) en tot een grotere hoeveelheid geproduceerde rijkdom waaruit de regering dan kan putten in zijn wedijver met nabije concurrenten. Omwille van die reden neemt centralisering dikwijls toe. Er is een duidelijke tendens dat staten die hun economieën weinig belasten en reguleren (de zogenaamde liberale staten), hun concurrenten overwinnen en hun gebied uitbreiden ten koste van niet-liberale staten. Dit verklaart het uitbreken van de 'Industriële Revolutie' in het gecentraliseerde Engeland en Frankrijk en verklaart ook waarom in de loop van de 19de eeuw West-Europa de rest van de wereld begon te domineren en waarom dit kolonialisme in het algemeen nog voortschreed. Het verklaart ook de opgang van de Verenigde Staten tot de rang van supermacht in de loop van de 20ste eeuw.

[1] Politieke concurrentie is derhalve veel effectiever in de beperking van het natuurlijke streven van een regering om zijn 'uitbuitingsbevoegdheden' uit te breiden dan interne grondwettelijke beperkingen. De 'public choice' theoretici of theoretici van 'constitutional economics' die dergelijke grondwetten trachten te ontwerpen zijn hopeloos naïef. Grondwettelijke hoven en hoogste rechters maken immers juist deel uit van het regeringsapparaat dat zij verondersteld worden te beperken. Waarom zouden zij de macht van de organisatie die hen geld en prestige verleent, beknotten? Deze stellingnames zijn niet alleen theoretisch inconsistent maar missen ook elke historische grondslag. Het tiende amendement van de Amerikaanse Grondwet bevat een uitdrukkelijke beperking van de macht van de centrale regering. Het is evenwel het Amerikaanse Hooggerechtshof zélf die dit amendement volledig overboord heeft gegooid. Ondanks de grondwettelijke verankering van privé-eigendom in de (West)duitse grondwet, heeft het Duitse Grondwettelijk Hof na de Duitse eenmaking in 1990 gesteld dat alle communistische onteigeningen door de Duitse Democratische Republiek geldig zijn. De (West)duitse staat eigende zich meer dan 50 procent van de oppervlakten die dienden voor landbouw in het vroegere Oost-Duitsland toe, terwijl deze gronden volgens een letterlijke lezing van de grondwet terug aan hun vroegere eigenaars moesten worden gegeven.

[2] Het belang van internationale 'anarchie' voor de opgang van het Europese kapitalisme wordt terecht beklemtoond door Jean Baechler. In zijn werk *The Origins of Capitalism* schrijft hij onder andere: "De voortdurende expansie van de markt, zowel in effectiviteit als in intensiteit, was het gevolg van de afwezigheid van een politieke ordening die geheel West-Europa omvatte." (p. 73).

Vlaanderen barst!

Bij wijze van *spielerei* hebben wij Vlaanderen, naar analogie met het evenveel inwoners tellende Zwitserland, ingedeeld in 26 kantons. Zo zou een toekomstige Zuidnederlandse Confederatie er kunnen uitzien.



1. *Westhoek*
2. *Land van Ieper*
3. *Brugse Vrije*
4. *Land van Kortrijk*
5. *Meetjesland*
6. *Hart van Vlaanderen*
7. *Land van Oudenaarde*
8. *Vrijstaat Gent*
9. *Waasland*
10. *Denderland*
11. *Pajottenland*
12. *Vrijstaat Brussel*
13. *Land van Leuven*
14. *Land van Mechelen*
15. *Vrijstaat Antwerpen*
16. *Voorkempen*
17. *Neteland*
18. *Noorderkempen*
19. *Zuiderkempen*
20. *Hageland*
21. *Land van Tienen*
22. *Hoge Kempen*
23. *Land van Loon*
24. *Haspengouw*
25. *Maasland*
26. *Oosterkempen*

Naarmate het proces van overwinningen van meer liberale regeringen op minder liberale regeringen voortschrijdt – hoe groter de gebieden, hoe kleiner het aantal concurrenten en hoe meer afgelegen de overblijvende concurrenten, en dus hoe duurder internationale migratie – wordt een regering minder en minder gestimuleerd om zijn binnenlands liberaal beleid verder te zetten. In de huidige internationale situatie waarin we meer en meer toegroeien naar één wereldstaat, zijn er nog maar weinig verschillen. Overal waar we naar toegaan, worden we geconfronteerd met dezelfde belasting- en reguleringsstructuur. Daar een regering niet meer moet vrezen voor een mogelijk probleem van emigratie – vlucht van arbeid en kapitaal – is een belangrijke rem op de uitbreiding van de macht van een regering weggevallen. Dit verklaart de ontwikkelingen van de 20ste eeuw: met en na de Eerste Wereldoorlog – en nog meer na de Tweede Wereldoorlog – verwierven de Verenigde Staten de hegemonie over West-Europa en werden ze de erfgenaam van de voormalige Europese uitgestrekte koloniale gebieden.

Een beslissende stap in de richting naar een globale eenmaking werd gezet met de oplegging van een *pax Americana*. Gedurende die ganse periode is er in de Verenigde Staten, West-Europa en het grootste gedeelte van de wereld een gestadige groei van regeringsmacht, belastingen en onteigeningen geweest.

De voordelen van secessie

Uitgaande van sociale en economische theorieën en van de geschiedenis houd ik hier een pleidooi voor secessie.

In het begin betekende secessie gewoon dat de controle over de nationale welvaart door een grotere, centrale regering naar een kleinere, regionale regering werd overgeheveld. Of een dergelijke overdracht tot meer of minder economische integratie en rijkdom leidt, hangt grotendeels af van het beleid van die regionale regering.

De eenvoudige handeling van secessie heeft evenwel reeds een positieve impact op de productie omdat een van de belangrijkste redenen voor een afscheiding juist de overtuiging is van de secessionisten dat zij en hun gebied worden uitgebuit door anderen. Zo waren de Slovenen er (terecht) van overtuigd dat zij op een systematische wijze werden bestolen door de Serviërs en door de door Serviërs gedomineerde centrale Joegoslavische regering. De Baltische volkeren namen aanstoot aan het feit dat ze een cijns moesten betalen aan de Russen en aan de door de Russen gedomineerde regering van de Sovjet-Unie.[3] Tengevolge van een secessie worden door hegemonie gekenmerkte binnenlandse verhoudingen vervangen door contractuele, wederzijds voordelige, buitenlandse verhoudingen. In plaats van gedwongen integratie is er vrijwillige afscheiding.

Gedwongen integratie, zoals ook geïllustreerd door maatregelen als rentecontroles, 'positieve discriminatie,' anti-discriminatiewetten en vrije immigratie creëert spanning, haat en conflict. Vrijwillige afscheiding leidt daarentegen tot harmonie en vrede. Onder een systeem van gedwongen integratie kan elke fout worden toegerekend aan een 'vreemde' groep of cultuur. Elk succes wordt daarentegen door de eigen prestaties verklaard. Er bestaat zodoende vrijwel geen enkele reden waarom culturen iets van elkaar zouden willen leren. Onder een systeem van 'afzonderlijk maar gelijk' wordt men met de werkelijkheid van culturele diversiteit, en in het bijzonder met zeer zichtbare verschillende rangen van culturele vooruitgang geconfronteerd. Een zich afscheidend volk kan zijn positie enkel behouden of verbeteren tegenover een concurrend volk door een selectief leerproces. Meer bepaald dient het de bekwaamheden, kenmerken, praktijken en regels van meer gesofisticeerde samenlevingen te imiteren, op te nemen, en, indien mogelijk, te verbeteren. Anderzijds moet dit volk er zich voor hoeden de kenmerken van minder ontwikkelde samenlevingen over te nemen. Secessie stimuleert een samenwerkingsproces van culturele selectie en ontwikkeling en geen neerwaartse nivellering van culturen zoals onder gedwongen integratie.[4]

Aangezien alles afhangt van het binnenlands beleid van de nieuwe regionale regering en er geen rechtstreeks verband bestaat tussen omvang en economische integratie, is er daarenboven een belangrijk onrechtstreeks verband. Net zoals politieke centralisering leidt tot economische desintegratie, bevordert secessie integratie en economische ontwikkeling. Ten eerste houdt secessie altijd in dat een kleinere bevolking zich afscheidt van een grotere bevolking. Het is dus een stem voor private, gedecentraliseerde eigendom die ingaat tegen het beginsel van democratie (het regeren bij meerderheid) in grote groepen. Nog belangrijker is het feit dat secessie altijd meer mogelijkheden biedt voor interregionale migratie. Een secessionistische regering wordt ogenblikkelijk geconfronteerd met de dreiging van emigratie. Teneinde zijn meest produktieve onderdanen niet te verliezen, moet een dergelijke regering een liberaler binnenlands beleid (toelaten van meer private eigendom en minder regulering en belasting) voeren dan zijn buren.[5]

Met evenveel gebieden als gezinnen, dorpen, of steden, worden de mogelijkheden voor emigratie omwille van economische redenen gemaxima-

[3] Een van de doorslaggevende redenen van de beslissing van de Zuidelijke Confederatie om zich af te scheiden van de Unie, was de *Morrill Tariff Act* van 1861 die een douaneheffing invoerde van 47 procent op de waarde van alle geïmporteerde goederen. Het toenmalige Zuiden exporteerde drie vierde van zijn landbouwproductie en importeerde de meeste afgewerkte producten. De douaneheffing impliceerde dat het Zuiden gedwongen was om hogere heffingen te betalen die dan naar het Noorden gingen om inefficiënte noordelijke fabrieken en arbeiders te subsidiëren.

[4] Ongeacht hetgeen de 'gelijkheidspropaganda' verkondigt, zijn er enorme verschillen met betrekking tot de graad van culturele ontwikkeling in bijvoorbeeld het vroegere Joegoslavië tussen Slovenen, Kroaten, Serviërs en Albanese Kosovaren en/of tussen katholieken, orthodoxen en moslims, en in de vroegere Sovjet-Unie tussen Letten, Esten, Litouwers, Duitsers, Polen, Oekraïeners, Russen, Georgiërs, Roemenen, Armeniërs, Tsjetsjenen en zo voort. Het ogenblikkelijk gevolg van de politieke scheiding tussen deze cultureel verschillende volkeren is een grotere verscheidenheid van regeringen en maatschappelijke organisaties. Alhoewel vanuit het standpunt van economische integratie en welvaart, sommige van de nieuwe onafhankelijke regeringen en hun sociale beleiden slechter zullen zijn dan de vroegere centrale regering, zullen andere beter zijn. Zo is het voor de Azeri's een slechte zaak dat ze nu door een eigen regering worden geregeerd dan door de vroegere Russen. Anderzijds zijn de sociale beleiden van de regeringen van het huidige onafhankelijke Estland, Letland en Litouwen een verbetering tegenover het vroegere beleid van de Russische regering. Kroaten doen het economisch veel beter dan onder de vroegere door Serviërs gecontroleerde centrale regering. Secessie elimineert dus niet de culturele verschillen maar benadrukt deze juist. Precies in de blootlegging van de culturele verschillen en de verschillende rangorde van de sociaal-economische ontwikkeling van de verschillende volkeren, zal secessie op termijn de beste stimulans zijn voor de culturele en economische vooruitgang van alle volkeren, zowel ontwikkelde als onderontwikkelde.

[5] Een prachtig voorbeeld van de hervormingsdruk die uitgaat van emigratie is het geval van het vroegere Oost-Duitsland. Nadat het onder controle van de Sovjet-Unie was gekomen en dus socialistisch was geworden, vond er vanuit Oost-Duitsland ogenblikkelijk een massale emigratie van mensen plaats. Deze werd enkel gestopt door de oprichting van het IJzeren Gordijn. Toen het socialistische Hongarije zijn grensbewaking verslapte startte de emigratie opnieuw. Vooral deze gebeurtenissen leidden tot de val van het Honnecker-regime in Oost-Duitsland.

liseerd en de macht van een regering over een binnenlandse economie geminimaliseerd. Hoe kleiner het land, des te groter de druk zal zijn om te kiezen voor vrije handel, eerder dan voor protectionisme. Elke regeringstussenkomst inzake buitenlandse handel beperkt de waaier aan mogelijkheden van wederzijds voordelige interterritoriale handel en uitwisselingen en leidt aldus tot relatieve verarming, zowel in het eigen land als in het buitenland. Hoe kleiner het land en zijn interne markt, hoe dramatischer dit effect.

Een land met de omvang van de Verenigde Staten kan bijvoorbeeld een hoge levensstandaard behouden, zelfs als het een einde zou maken aan alle buitenlandse handel. Voorwaarde is natuurlijk dat het een onbeperkte interne kapitaal- en consumentengoederenmarkt bezit. Als daarentegen voornamelijk Servische steden of gebieden zouden afscheiden van Kroatië en hetzelfde protectionistische beleid zouden voeren, zouden ze tenonder gaan. Laten we een huisgezin nemen als de kleinst denkbare secessionistische entiteit. Door deelname in een systeem van onbeperkte vrije handel, kan zelfs het kleinste gebied tenvolle worden geïntegreerd in de wereldmarkt en profiteren van elk voordeel van de arbeidsverdeling. De eigenaars van dit gebied zouden de rijkste mensen van de aarde kunnen zijn. Het louter bestaan van één enkel rijk individu waar ook ter wereld is hiervan het levende bewijs. Als dezelfde leden van het huisgezin zouden beslissen om een einde te maken aan alle interterritoriale handel, zou dit leiden tot armoede en dood.



Onder een systeem van "afzonderlijk maar gelijk" wordt men met culturele diversiteit geconfronteerd.

Secessie bevordert ook *monetaire* integratie. Het proces van centralisering heeft geleid tot monetaire desintegratie: de vervanging van de vroegere internationale geldstandaard (zoals goud) door het dollar-systeem van vrij fluctuerende door de regering/overheid uitgegeven bankbiljetten, d.w.z. een mondiaal kartel van valsmunters geleid door de Amerikaanse regering. Zulk een systeem van vrij fluctuerende munten/bankbiljetten – het ideaal monetair model van Milton Friedman – is evenwel geen monetair systeem in de strikte zin van het woord. Het is een systeem van gedeeltelijke ruilhandel. Het is disfunctioneel. Omdat het uitwisseling meer bemoeilijkt dan vergemakkelijkt, gaat het in tegen de eigenlijke doelstelling van geld. Dit wordt overduidelijk van zodra men erkent dat het voor de economische theorie niet uitmaakt hoe grenzen getrokken worden. Indien men uitgaat van de meest verregaande profileratie van steeds kleiner wordende gebieden en uiteindelijk komt tot de situatie waarin elk gezin zijn eigen land vormt, wordt de absurditeit van Friedmans voorstellen duidelijk. Indien ieder gezin immers zijn eigen papiergeld zou uitgeven, zou de wereld terug evolueren naar ruilhandel. Niemand zou het geld van elkaar aanvaarden, economische berekeningen zouden onmogelijk worden, en het handelsverkeer zou gewoon stilvallen.

Uit dit theoretisch inzicht volgt dat secessie, indien dit proces ver genoeg gaat, monetaire integratie bevordert. In een wereld van honderdduizenden onafhankelijke politieke eenheden zou ieder land het huidig monetair systeem, dat verantwoordelijk is voor de grootste wereldwijde inflatie in de

geschiedenis van de mensheid, moeten verlaten en terug moeten kiezen voor een internationaal geldsysteem gebaseerd op een grondstof zoals de goudstandaard.

N*ieuwe wereldorde*

Secessie en de groei van separatistische en regionalistische bewegingen over heel de wereld, zijn geen anachronisme maar integendeel potentieel de meest vooruitstrevende historische krachten, nu we na het einde van de Sovjet-Unie meer dan ooit zijn geëvolueerd naar een 'nieuwe wereldorde.' Secessie vergroot etnische, taalkundige, godsdienstige en culturele diversiteit, nadat eeuwen van centralisering honderden unieke culturen hebben uitgeroeid. Secessie zal de gedwongen integratie die een gevolg is van centralisering beëindigen. In plaats van maatschappelijke tweedracht en culturele gelijkschakeling zal het de vreedzame concurrentie van verschillende, territoriaal gescheiden culturen bevorderen. Meer in het bijzonder zal secessie het immigratieprobleem oplossen waarmee de landen van West-Europa en de Verenigde Staten momenteel kampen. In de huidige situatie is het zo dat wanneer de centrale regering immigratie toelaat, hij deze immigranten toelaat om zich te begeven naar de ogenblikkelijke nabijheid van zijn inwoners, ongeacht het feit of deze inwoners dit nu willen of niet. 'Vrije immigratie' is dus voor een groot deel gedwongen integratie. Secessie lost dit probleem op doordat het toelaat dat kleinere territoria elk hun eigen toelatingsbeleid hanteren en onafhankelijk bepalen met wie ze zich willen associëren op hun gebied en met wie ze liever op een afstand willen samenwerken.

*V*rijwillige afscheiding leidt tot harmonie en vrede.

Ten laatste is het zo dat secessie economische integratie en ontwikkeling bevordert. Het proces van centralisering heeft geleid tot de creatie van een door de Verenigde Staten gedomineerd internationaal regeringskartel van gecontroleerde migratie, handel en ongedekt papiergeld, steeds meer drukkende regeringen, een geglobaliseerde welzijn/oorlogsvoering geleide economie en economische stagnering of zelfs dalende levensstandaarden. Secessie, als het voldoende uitgebreid is, kan dit allemaal veranderen. De wereld zou bestaan uit tienduizenden onderscheiden landen, regio's en kantons, en honderdduizenden onafhankelijke vrije steden zoals de huidige 'abnormaliteiten' Monaco, Andorra, San Marino, Liechtenstein, Hong Kong en Singapore. Secessie zou leiden tot grotere mogelijkheden voor economisch gemotiveerde migratie. De wereld zou dan bestaan uit kleine liberale regeringen die economisch geïntegreerd zijn door vrije handel en door een internationaal geldstandaard zoals goud. Het zou een wereld zijn met een ongekende welvaart, economisch groei en culturele ontwikkeling.[6]

Hans-Hermann Hoppe*

[6] Op 23 oktober 1823 – een periode waarin Duitsland versplinterd was in 39 onafhankelijke staten – stelde de grootste Duitse schrijver en dichter Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) dat juist de veelheid van vrije steden en vorstendommen de bron was van welvaart en de bloeiende Duitse cultuur. Al deze entiteiten droegen bij tot de culturele bloei en de economische welvaart op heel het Duitse grondgebied. Ze zouden deze rol evenwel verliezen indien ze zouden worden opgeslorpt in een politiek ééngemaakt Duits Rijk.

* Prof. dr. Hans-Hermann Hoppe is hoogleraar economie aan de Universiteit van Nevada in Las Vegas (UNLV). Hij is hoofdredacteur van *The Journal of Libertarian Studies* en auteur van diverse boeken, waaronder *Democracy – The God that Failed* (Transaction, 2001).

Vrijheid in kleine staten

De beste politieke en economische voorbeelden om na te volgen vindt men in kleine landen, zoals Ijsland, Estland, Slovakije, Zwitserland. Alles wat daar mogelijk is, moet in Vlaanderen ook mogelijk zijn, meent Paul Belien.

De Mont Pelerin Society (MPS), in 1947 opgericht door Friedrich Hayek, Karl Popper, Ludwig von Mises, Milton Friedman, e.a., is een internationale vereniging van zo'n vijfhonderd conservatieve en liberale academici (waaronder ettelijke Nobelprijswinnaars), politici, journalisten en zakenmensen. Ze hield recent een bijeenkomst in de Ijslandse hoofdstad Reykjavik, in aanwezigheid van Vaclav Klaus, de president van Tsjechië. Klaus is een MPS-lid die zijn deelname aan de bijeenkomst combineerde met een officieel bezoek aan Ijsland.

Eén van de thema's op de bijeenkomst was "vrijheid in kleine staten." Daarover werd gesproken door een MPS-panel bestaande uit MPS-voorzitster Victoria Curzon-Price, hoogleraar economie aan de universiteit van Genève, Mart Laar, de oppositieleider in Estland en vroegere premier van zijn land (1992 tot 1995, en 1997 tot 2002) en David Oddsson, de huidige minister van Buitenlandse Zaken en vroegere premier (1991 tot 2004) van Ijsland.

Ijsland en Estland behoren tot de Europese succesverhalen van de jaren negentig. Voor beide kleine landen was dit niet zo evident. Vijftien jaar geleden zat Estland economisch aan de grond na bijna vijf decennia communistische dictatuur, terwijl Ijsland een achtergebleven gebied in Europa was.

I*jsland*

Ijsland werd duizend jaar geleden gekoloniseerd door Noren die, zoals één van de eerste kolonisatoren schreef, wilden ontsnappen "aan de uitbuiting door koningen en criminelen." Het was een onafhankelijke republiek tot het in de 13de eeuw onder de Deense kroon kwam. Toen Denemarken tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Nazi's werd overrompeld, werd Ijsland bezet, eerst door de Britten, daarna door de Amerikanen. Bij het vertrek van de Amerikanen in 1944 riep het land zijn onafhankelijkheid uit, niettegenstaande het één van de armste landen in Europa was en amper 200.000 inwoners telde.



De eerste Ijslanders vestigden zich aan de baai van Reykjavik. Ze wilden ontsnappen aan "koningen en criminelen."

Vandaag heeft Ijsland 290.000 inwoners. Dat is minder dan Luxemburg of Malta. Dit betekent dat Ijsland, indien het tot de Europese Unie zou toetreden, het EU-lid zou zijn met de minste inwoners. In de lijst van de 193 onafhankelijke landen ter wereld, staat Ijsland inzake bevolking op nummer 168. In Europa zijn alleen Andorra, Monaco, Liechtenstein, San Marino en Vaticaanstad kleiner.

Tot het eind der jaren tachtig van de vorige eeuw was Ijsland erg socialistisch. De belangrijkste industrie was de visnijverheid, die net als de rest van de economie in ruime mate onder staatstoezicht stond. De inflatie in de jaren

tachtig bedroeg 50 tot 100%. In 1991 kwam de Onafhankelijkheidspartij van Oddsson aan de macht. Deze partij ontstond door een fusie van de conservatieven en de liberalen. Ze liberaliseerde de economie. De banken en de telecom-sector werden geprivatiseerd, evenals het pensioenstelsel. De inkomensbelastingen werden verlaagd naar 24,75%. De vennootschapsbelasting ging van 51 naar 30 en vervolgens naar 18%. Dit leidde tot een toename van de overheidsinkomsten omdat er minder belastingontduiking was. Het overheidsdeficit werd een surplus en de overheidsschuld werd tijdens het laatste decennium meer dan gehalveerd.

Oddsson benadrukte in zijn toespraak tot de MPS dat zijn land er niet aan denkt om tot de EU toe te treden. “Onze invloed op het beleid in Brussel zou minimaal zijn,” zegt hij, “terwijl de kost erg hoog zou zijn.” Hij wil niet weten van de Europese pogingen tot fiscale harmonisering, omdat zulke harmonisering in Ijsland zou leiden tot een toename van de belastingen met een welvaartsverlies tot gevolg.

De economische groei in Ijsland bedroeg vorig jaar 5,2% en zal in 2005 bijna 6% bedragen. De Ijslanders zijn vandaag zo rijk dat ze massaal in het buitenland investeren, vooral in Groot-Brittannië en Denemarken. Ijslanders hebben bekende ondernemingen overgenomen zoals de speelgoedwinkel Hamleys in London, het warenhuis Illum in Kopenhagen, de luchtvaartmaatschappijen Sterling en Maersk, en tientallen andere bedrijven. Momenteel zijn de Vikings begonnen aan de verovering van Nederland, waar ze reeds de scheepvaartmaatschappij Geest en het logistieke havenbedrijf Daalimpex hebben gekocht. Dit is des te merkwaardiger omdat het, zoals gezegd gaat om een klein onafhankelijk land van nog geen 300.000 inwoners, zijnde 20 keer minder dan Vlaanderen. Als de Ijslanders dit kunnen, waarom de Vlamingen niet?

Vlaktaks

Mart Laar en Paul Belien op de Thingvellir, de "parlementaire weide" waar de Ijslanders hun jaarlijkse volksvergadering hielden.



Een tweede economisch succesverhaal is Estland, dat met 1,5 miljoen inwoners inzake bevolking vier keer kleiner is dan Vlaanderen. Toen het in 1991 onafhankelijk werd, erfde het van de Sovjets een inflatie van meer dan 1.000%, met 95% van de economie in staatshanden, een economisch krimp van 30% per jaar en een gigantische werkloosheid. Vandaag is de inflatie 2,5%, bedraagt de economische groei 6,2% en is de werkloosheid gezakt onder 10%. Nadat Mart Laar in 1994 een vlaktaks van 26% invoerde, trok het land massaal buitenlandse investeringen aan. Estland werd een Baltische tijger, waarvan het voorbeeld aanstekelijk werkte voor de buurlanden, die op hun beurt een vlaktaks invoerden. Dat gebeurde nagenoeg overal met even spectaculaire gevolgen.

Volgens Mart Laar speelt het feit dat Estland een klein land is wel degelijk een rol bij de ommekeer die bewerkstelligd werd. In een klein land zijn er minder obstakels die overwonnen moeten worden. “Kleine landen kunnen vlugger het roer omgooien dan grote landen,” aldus Laar. “Vroeger dachten kleine landen lokaal en handelden lokaal. Toen zei men dat we

globaal moesten denken, maar lokaal handelen. Maar vandaag weten we dat we lokaal moeten denken en globaal handelen," aldus Laar. Dat laatste is, zoals hierboven bleek, wat de Ijslanders volop doen: Ondanks hun kleinheid beginnen ze economisch wereldwijd met de groten mee te spelen.

De vlaktaks is het geheime wapen gebleken van vele kleintjes, met name in Oost-Europa. In Estland, dat onder Mart Laar als eerste land een vlaktaks invoerde, bedraagt de vennootschapsbelasting 26%. Dat is bijna de helft minder dan in Duitsland. Toch bedragen de ontvangsten uit vennootschapsbelastingen in Estland 2% van het BBP, of meer dan het dubbele van Duitsland. Hetzelfde fenomeen doet zich voor in Slovakije, waar een vlaktaks van 19% geldt en de fiscale inkomsten uit vennootschappen 2,3% van het BBP bedragen.

Toen Tsjechoslovakije in 1993 uit elkaar viel (Vaclav Klaus was toen premier), was de algemene verwachting dat Slovakije het veel slechter zou doen dan Tsjechië. De Tsjechen waren immers het meer liberale en sterkere broertje in het Tsjechoslovaakse huishouden, terwijl Slovakije nog steeds gedomineerd werd door socialisten. Eénmaal de Slovaken echter noodgedwongen op eigen benen moesten staan, namen ze hun lot in handen en gooiden het roer radicaal om. Vandaag is Slovakije de voorhoede van de verandering in Europa. Het hele belastingstelsel en de Sociale Zekerheid werden verregaand geliberaliseerd. Slovakije doet het tot veler verbazing economisch zelfs beter dan Tsjechië. Mart Laar heeft hier een verklaring voor: "Politici zullen alleen de noodzakelijke maatregelen nemen wanneer er geen andere opties meer mogelijk zijn." Toen Slovakije afgesloten werd van Tsjechische subsidies, moesten de Slovaken hun lot wel in eigen handen nemen. Momenteel zijn het de Tsjechen die bewonderend naar het Slovaakse economische model kijken.

De Zwitsers organiseerden zich intern in kleine, homogene eenheden. Daardoor ontstond paradoxaal genoeg een natie met vele talen en godsdiensten.

Wereldindex

Op de Wereldindex van de Economische Vrijheid (een jaarlijkse lijst opgemaakt door The Wall Street Journal en de Heritage Foundation), bevinden zich vandaag zestien kleine landen in de top-21. (We gaan hier tot 21 omdat België op 21 staat). De enige groten en middel-groten in het gezelschap zijn het Verenigd Koninkrijk, Australië, de Verenigde Staten, Canada en Duitsland. De lijst van de 21 besten ziet er in volgorde aldus uit: Hong Kong, Singapore, Luxemburg, Estland, Ierland, Nieuw-Zeeland, VK, Ijsland, Denemarken, Australië, Chili, Zwitserland, VS, Zweden, Finland, Canada, Nederland, Duitsland, Oostenrijk, Bahrein en België.

Michael Walker, voorzitter van het Fraser Institute, een liberale Canadese denktank, zei op de MPS-vergadering dat niet de omvang van een land bepalend is voor de welvaart, maar wel de mate van economische vrijheid. Daarmee verlegt hij echter de discussie, want uit de Wereldindex blijkt dat economische vrijheid een kenmerk is dat zich vooral in kleine landen voordoet. Daarvoor zijn er verschillende verklaringen, die zowel uit de studies van de Duits-Amerikaanse economist Hans-Hermann Hoppe en de Italiaans-Amerikaanse economist Enrico Spolaore op te maken zijn en die beide professoren in hun bijdrage elders in dit nummer van *Secessie* toelichten.

MPS-voorzitster Victoria Curzon-Price gaf in haar referaat in Rejkjavik echter nog een reden aan: kleine landen zijn rijk omdat zij een politieke consensus kunnen bereiken zonder dwang of corruptie. Zowel de noodzaak om met geweld te kunnen dreigen als de noodzaak om mensen te kopen, kosten een overheid geld dat kleine landen zich gemakkelijker kunnen besparen dan grote. Om dit aan te tonen ging Curzon-Price dieper in op het voorbeeld van Zwitserland.

Zwitserland

Tot de 17de eeuw bestond Europa uit honderden kleine staten die in de loop van de volgende drie eeuwen verdwenen toen het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland en Italië werden gevormd. Zwitserland, Nederland en de Scandinavische landen ontsnapten aan de opslokking door grotere buren.

Zwitserland is de enige meertalige en plurireligieuse niet-artificiële[1] staat in de wereld. Het kon zijn onafhankelijkheid bewaren omdat de verdediging van hun vrijheid tegenover vreemden voor de Zwitsers belangrijker was de noodzaak om zich tegen elkaar af te zetten omwille van verschillen in taal en godsdienst. Het feit dat vrijheid belangrijker woog dan onderlinge verschillen, was te denken, zo benadrukt Curzon-Price, aan het feit dat de Zwitsers zich intern in kleine, vaak erg homogene eenheden organiseerden. Ook vandaag ligt de werkelijke macht in Zwitserland (7,2 miljoen inwoners) niet bij de federale overheid, en zelfs evenmin bij de 26 kantons, maar grotendeels bij de 2.914 gemeenten.[2]



"Zwitserland," aldus Curzon-Price, "is samen met de Verenigde Staten, één van de weinig werkelijke contractuele staten. Het kwam tot stand door een reeks vrijwillige verdragen tusssen kleine sovereine entiteiten [...]. Bijgevolg verbaast het me niet dat het niet is toegetreden tot de Europese Unie, waarvan Frankrijk en Duitsland – oude vijanden van de Zwitsers ondanks hun taalkundige en culturele verwantschap – stichtende leden zijn."

Directe democratie

Uiterst belangrijk voor het vrije en vrijwillige karakter van de Zwitserse staat is de directe democratie. Dat stelsel bestond in de oude Ijslandse republiek (11de tot 13de eeuw) en in de middeleeuwse Nederlanden[3] even-eens.[4] Evenals in Ijsland (tijdens de jaarlijkse Althing) als in de Vlaamse steden (bv. de Gentse Vrijdagmarkt) namen de Zwitsers hun politieke beslissing collectief op een openbare volksvergadering. In Ijsland en de Nederlanden werd dit systeem door vreemde heersers opgedoekt. In Zwitserland ontwikkelde het zich tot het unieke stelsel dat het land vandaag heeft.

De Zwitserse burgers mogen op geregelde tijdstippen (vier keer per jaar) stemmen over allerlei concrete voorstellen, op gemeentelijk, kantonaal, zowel als federaal vlak. Hun gehechtheid aan de directe democratie is de werkelijke reden waarom de Zwitsers nooit tot de EU kunnen toetreden, want

[1] Voor een definitie van het begrip "artificiële" en "niet-artificiële" staat, zie mijn bijdrage "Over de constructie van naties en staten" in *Secessie,* nr. 12, juli-sept. 2003, pp. 3-14.

[2] Zie mijn bijdrage "Een Zwitsers systeem voor Vlaanderen" in *Secessie,* nr. 1, okt.-dec. 2000, pp. 8-11.



Een jongen met de vlag van zijn kanton. In Zwitserland bestaan er geen noemenswaardige interkantonale fiscale transfers.

elke EU-richtlijn zou in Zwitserland aan een referendum moeten worden onderworpen.

Het feit dat de Zwitsers niet van de EU willen weten, betekent niet dat zij gekant zijn tegen vrijhandel (de reden waarvoor de EEG werd opgericht). Beperkingen op vrijhandel zijn in Zwitserland nagenoeg onmogelijk, zo legt Curzon-Price uit. In alle andere parlementaire democratieën proberen politici hun stemmenpotentieel voortdurend te vergroten door nog een bijkomend groepje kiezers te "kopen." Dat gebeurt door die marginale groep ("marginaal" in economische betekenis (de laatst bijkomende fractie), al gaat het dikwijls inderdaad om marginale groepen) een protectionistisch voordeel te verschaffen waarvan de overige kiezers zich vaak niet onmiddellijk bewust zijn. Alhoewel die laatsten er vaak financieel nadeel van ondervinden, zijn ze rationeel onwetend van dit nadeel. Ze worden zich meestal pas bewust van hetgeen er gebeurde wanneer de beslissing reeds genomen is en het te laat is om de maatregel ongedaan te maken. In Zwitserland kan zoiets niet, aldus Curzon-Price, omdat "elk voorstel om taksen te heffen op een bepaald product het land onmiddellijk verdeelt in zijn vele tegenstellingen: religieus, etnisch, taalkundig, professioneel, geografisch, enz. De winnaars en de verliezers worden onmiddellijk geidentificeerd, terwijl de verliezers een storm van protest kunnen ontketenen met de dreiging van meerdere referenda die de door politici genomen maatregelen ongedaan maken. Zwitserland mag dan theoretisch een majoritaire federale parlementaire democratie zijn, met lager- en hogerhuizen op federaal zowel als kantonaal niveau, de Zwitserse politici weten dat zij een zeer brede consensus achter zich moeten krijgen voor elke politieke beslissing die ze willen nemen." Het voeren van een 'doelgroepenbeleid' door politici is zo goed als onmogelijk.

Daardoor wordt in Zwitserland een fenomeen vermeden dat bij ons zeer frequent voorkomt: het free-rider principe, waarbij bepaalde groepen zich een voordeel proberen te verschaffen waarvoor niet zij, maar anderen de prijs hebben moeten betalen. Er zijn in Zwitserland ook free-riders of van overheidswege beschermde groepen, zoals de boeren, maar hun voorrechten hebben een historische grondslag en steunen op een brede basis bij het volk dat bereid is hiervoor te betalen.

Geen financiële transfers

Zo valt het op dat Zwitserland bijna geen gesubsidieerde industrieën heeft, dat de overheid geen industrieel beleid voert en dat er nagenoeg geen interkantonale fiscale transfers bestaan.[5] De belastingtarieven in de diverse kantons lopen sterk uiteen. Dat is ook het geval met de 2.914 gemeenten. Bij ons beweert Elio Di Rupo dat er geen sprake mag zijn van sterk divergerende belastingstelsels tussen Vlaanderen, Brussel en Wallonië omdat anders het land uit elkaar zal vallen. Zwitserland met zijn 7,2 miljoen inwoners heeft zo'n drieduizend autonome politieke beslissingscentra, die gemiddeld elk zo'n 2.400 inwoners hebben, waarvan zo'n 1.800 kiezers. Dit betekent dat de stem van de kiezer 1/1.800 waard is, terwijl het bij ons 1/700.000 is. De invloed van de individuele kiezer is daardoor vele malen groter, want zijn stem telt werkelijk mee, zelfs indien men geen directe democratie maar een stelsel van zuiver representatieve vertegenwoordiging zou hebben.

Wanneer men de Zwitserse overheidsuitgaven bekijkt, stelt men vast dat ongeveer een derde besteed wordt door de federale, een derde door de kantonale en een derde door de gemeentelijke overheden. Onderhandelingen tussen de verschillende gemeenschappen zijn alleen vereist op het federale niveau. De andere beslissingsniveaus bestaan uit lokale, vaak heel homogene

[3] Voor de Nederlanden: zie de bijdrage van prof. dr. Raoul C. Van Caenegem, "Middeleeuws Vlaanderen en de wortels van de moderne democratie" in *Secessie,* nr. 4, juli-sept. 2001, pp. 7-18.

[4] Hetgeen mij sterkt in de overtuiging dat indien de Nederlanden zich organisch verder hadden kunnen ontwikkelen conform hun oude politieke tradities, deze meertalige (Nederlands, Frans, Duits, Fries) en plurireligieuse (katholiek en calvinistisch) staat zich eveneens tot een leefbare entiteit had kunnen ontwikkelen. Zelfs België had dit in 1830 gekund, indien het opgebouwd ware geweest in de Nederlandse politieke traditie eerder dan omgevormd tot een kloon van het centralistische Frankrijk.

[5] Zie Victoria Curzon-Price, "Fiscal Decentralisation: the Swiss Case", in *Journal des Economistes et des Etudes Humaines,* Vol. XIII, No. 4, 2003, pp. 527-544.



sociale groepen, waarbij in kleine gemeenten iedereen bijna iedereen persoonlijk kent. Indien iemand door de overheid bevoordeligt zou worden ten nadele van ander – hetzij door free-riding (ergens profijt uit halen zonder eraan mee te betalen) hetzij door rent-seeking (ergens profijt uit halen door anderen te benadelen – is dat onmiddellijk voor iedereen zichtbaar.

Secessie

Secessie wordt binnen het Zwitserse stelsel getolereerd.

Ook secessie wordt binnen het Zwitserse stelsel getolereerd. Dat bleek bij de afscheiding van het kanton Jura van het kanton Bern, een proces dat in 1975 begon en pas in 1995 was afgesloten. Jura is een gemengd gebied waar zowel Frans- als Duitstaligen woonden. Het werd in 1815 na de Napoleontische oorlogen aan Zwitserland toegewezen en bij het kanton Bern gevoegd. Lange tijd domineerde in Zwitserland de godsdienstige tegenstelling. Omdat zowel Bern als het nieuw verworven gebied in meerderheid protestants was, leidde dat niet tot problemen. Toen na de Tweede Wereldoorlog het belang van de godsdienstige tegenstelling afnam en de taalkundige breuklijn begon te domineren, ontstond de separatistische beweging *Jura Libre* die de Franstalige gemeenten "onverwijld" wilde losmaken van het Duitstalige Bern.

In 1975 werd aan alle gemeenten (en zelfs aan alle gehuchten) de keuze gelaten om voor Bern dan wel een nieuw te creëren Franstalig kanton Jura te kiezen. Dat proces waarbij de gemeenten er bij referendum over stemden of ze zich bij de Jura-secessie wilden aansluiten, begon in 1975, maar sleepte twintig jaar aan omdat men blijkbaar in nogal wat gemeenten (en zelfs delen van gemeenten) de tijd nam om uit te maken bij welk kanton men het

liefst zou horen. Het laatste gehucht om zijn keuze te bepalen was Vellerat in 1995.[6] De grens tussen de kantons Jura en Bern is vandaag een puzzel, met meerdere wederzijdse enclaves. Niemand ligt van die grillige (bewegende) grenzen echter wakker. Het zijn de grenzen zoals ze bepaald werden door soevereine burgers.

In Zwitserland ontstond aldus een niet-artificiële natie, bestaande uit soevereine burgers die noch hun taal, noch hun godsdienst met elkaar delen, maar alleen hun vrijheidsliefde. De keerzijde van die vrijheidsliefde is dat de Zwitsers ook geen imperialistisch verlangens koesteren om hun wil op te leggen aan een vijandige minderheid. Hoewel het opsplitsen van politieke eenheden in piepkleine entiteiten misschien kosten meebrengt omdat men sommige schaalvoordelen mist, staat daartegenover een toegenomen legitimiteit van de staat.

Anthony de Jasay heeft er op gewezen dat een staat op drie manieren de gehoorzaamheid van de burgers kan verkrijgen: door repressie, omkoping of instemming (repression, bribery and consent).[7] De meeste hedendaagse representatieve democratieën gebruiken de tweede methode, waarbij de politieke klasse de stem van marginale kiezers koopt om aldus de eigen machtspositie te verstevigen. Regimes die op de vrijwillige instemming van de burgers kunnen rekenen, moeten echter hun schaarse financiële middelen niet besteden aan het omkopen van een voldoende groot aantal mensen noch aan de uitbouw van een repressie-apparaat. Vandaar, aldus Curzon-Price, dat kleine gemeenschappen, juist omdat zij legitiemer zijn, rijker en welvarender worden dan grotere gemeenschappen met minder legitimiteit.

Omdat Europa (net zoals België) de aanhankelijkheid van de burgers moet kopen, krijgt het dit steeds moeilijker nu de welvaartsstaat onder druk staat.

De MPS-voorzitster wees er in Rejkjavik ook op dat de Europese Unie zich spoedig voor hetzelfde probleem gesteld zal zien. Vandaag koopt de EU de aanhankelijkheid van groepen mensen, maar het budget van de EU is niet groot genoeg om voldoende burgers om te kopen. Daarom zal de EU zich volgens Curzon-Price alleen nog via repressie in stand kunnen houden. Dat laatste acht ze echter weinig waarschijnlijk omdat de nationale bevolkingen dit niet zullen nemen. Daarom vermoedt Curzon-Price dat het EU-project langzaam zal ontrafelen. Wie mijn boek A *Throne in Brussels* heeft gelezen, weet dat ik met betrekking tot België tot dezelfde conclusie kom. Omdat België de aanhankelijkheid van de burgers moet kopen, krijgt het dit steeds moeilijker nu de welvaartsstaat onder druk staat. Daarom zal het regime hetzij dwang en repressie moeten gebruiken om zich in stand te houden, hetzij ten onder gaan – net zoals de Sovjet-Unie, Tsjechoslovakije en Joegoslavië ten onder gingen omdat het repressie- en corruptie-apparaat niet te handhaven was.

Paul Belien*

[6] De 70 kiezers in de vlek Vellerat kozen voor het kanton Jura. Het vormt vandaag een enclave in het kanton Bern.

[7] Anthony de Jasay, *The State* (Liberty Fund, Indianapolis, 1998), p. 76

* Dr. Paul Belien is hoofdredacteur van *Secessie* en van de webstek www.brusselsjournal.com
Hij is auteur van *A Throne in Brussels* (Exeter: Imprint Academic, 2005).

Referenda en de wil van de burgers

Volgens Jos Verhulst is het boek "For the Many or the Few" van John Matsusaka één van de indrukwekkendste boeken over directe democratie die hij reeds las. Een bespreking.

De Verenigde Staten kennen geen enkele vorm van direct-democratische besluitvorming op federaal niveau. Maar in 24 deelstaten bestaat wel één of andere vorm van referendum op burgerinitiatief. Ook op het niveau van de counties en de steden (waaronder New York, Los Angeles en Houston) is het volksreferendum tamelijk wijd verspreid. Het gaat daarbij niet om neppe volksraadplegingen zoals in Vlaanderen, die niet bindend zijn en waarbij het stadsbestuur de vraag mag wijzigen. In de USA heeft men, zoals in Zwitserland, te doen met authentieke bindende referenda op volksinitiatief.

De meerderheid van de Amerikaanse burgers zijn voorstanders van direct-democratische besluitvorming, ook op federaal niveau. Vermits de directe besluitvorming niettemin ver van algemeen is, kan de VS zelfs in formele zin (evenmin als België) geen democratie worden genoemd. Het volk is immers niet soeverein, in de zin dat het geen verhaal heeft tegen de invoering door het parlement van een ongewenste wet. Maar toch zijn de ervaringen in de VS voldoende algemeen om enkele algemene lessen toe te laten.

Vorig jaar verscheen het boek *For the Many or the Few: The Initiative, Public Policy, and American Democracy* van John G. Matsusaka (University of Chicago Press, 2004). Het onderzoek van Matsusaka had een duidelijk doel: nagaan of het referendum op volksinitiatief helpt om de wetgeving beter met de meerderheidswil in overeenstemming te brengen. Matsusaka vergeleek de staten en steden met en zonder referendumregeling en ging na wat de verschillen waren op het vlak van belastingen en bestuursuitgaven. Hoewel voor een groot aantal parameters werd gecontroleerd, bleken staten en



Is het referendum een wespennest voor politici?

steden met respectievelijk zonder referendum op dit vlak aanzienlijke verschillen te vertonen. Matsusaka vergeleek die verschillen met de voorkeuren die burgers inzake belastingen en bestuursuitgaven uitspraken in allerhande sociologische onderzoekingen en peilingen. Hij vond dat de verschillen die optreden in de staten met referendum systematisch de richting uitgaan van de meerderheid. Het referendum is dus wel degelijk in de letterlijke zin een democratisch instrument dat de implementatie van de meerderheidswil bevordert.

Het *effect van het volksinitiatief op belastingen en uitgaven*

Tegenstanders van het referendum op volksinitiatief zeggen vaak, dat de burgers – indien ze over deze beslissingsmogelijkheid beschikken – onmiddellijk de belastingen zullen afschaffen en aldus de staat en de gemeenschap ten gronde zullen richten. De praktijk laat direct zien dat die bewering onzinnig is. In Zwitserland zouden de burgers alle belastingen kunnen afschaffen, maar dit gebeurt niet. Er zijn diverse voorbeelden van belastingen die juist per referendum werden goedgekeurd.



John G. Matsusaka

Maar toch schuilt in de kern van het particratische bezwaar een kern van waarheid. Burgers reageren over het algemeen conservatief en voorzichtig en ze zullen geen belastingsverlagingen goedkeuren die desastreuze gevolgen opleveren. Maar anderzijds zijn hun belangen niet gelijklopend met die van de politieke kaste met haar partijen en loges, die de facto de staatsmacht en de 'vertegenwoordigende democratie' in handen heeft. Voor de politieke kaste komt een belastingsverhoging neer op machtsuitbreiding. Hoe meer geld door de politici wordt 'herverdeeld', hoe groter hun macht en invloed. Politici zullen voortdurend proberen om, onder allerhande voorwendsels, geldstromen om te leggen over de staat. In vele gevallen zijn wij stomweg uit het oog verloren dat bepaalde staatsinterventies allerminst vanzelfsprekend zijn en dat op allerhande domeinen, waar de staat nu met belastingsgeld regelend optreedt, de burgers beter af zouden zijn met de vrije markt en met eigen initiatief-mogelijkheid. Waarom moet de staat bijvoorbeeld het onderwijs of de cultuur financieren? Waarom moeten wij, wanneer wij een ziekteverzekering willen afsluiten, plotseling ook 'solidair' zijn met bijvoorbeeld Wallonië? Waarom moeten wij belastingen betalen voor 'gratis' uitgedeelde blaadjes (zoals bijvoorbeeld het massaal verspreide blad Klasse, verspreid vanuit het departement Onderwijs) of voor diensten die onze eigen gedachten moeten controleren, bijvoorbeeld op zogezegd 'racisme'? Burgers zouden allerhande zaken veel goedkoper en efficiënter kunnen regelen zonder staatsinterventie, en vele onnutte diensten zouden worden afgewezen indien de burgers vrij zouden kunnen kiezen. Er is een latent maar zeer diep belangenconflict tussen de heersende kaste en de gemiddelde burger en deze laatste zal – wanneer hij de besluitvorming meer kan beïnvloeden – tegen alle ideologische druk in toch het maatschappelijk beeld meer of minder doen verschuiven in een richting die ingaat tegen de belangen van de machthebbers.

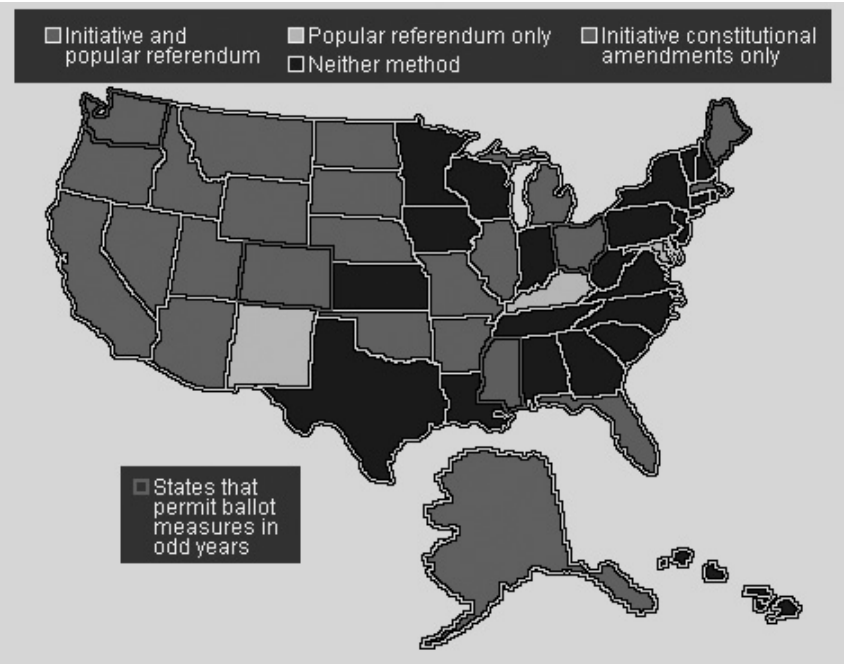
Matsusaka onderzocht het effect van de referenda op de belastingen en uitgaven. Hij vond drie effecten:

(1) de globale uitgaven van de staat en van de lokale besturen verminderen;

(2) de uitgaven worden verplaatst naar een meer lokaal niveau;

(3) er is een verschuiving van algemene belastingen naar betaling voor concreet geleverde diensten.

Dit betekent dat de burgers, indien ze daartoe de mogelijkheid krijgen, de tendens vertonen om de staat (en vooral de centrale staat) te ontvetten, en dat ze tevens de neiging vertonen om zich af te zetten tegen allerlei vormen van zogezegde 'solidariteit' (via algemene belastingen) waarmee ze door de heersende kaste worden opgezadeld. In de VS geeft de staat ongeveer 36% van het BNP uit; ongeveer de helft daarvan wordt door lokale besturen en deelstaten gespendeerd. Indien in een bepaalde staat het referendum op volksinitiatief voorhanden is, leidt dit gemiddeld, voor een gezin van vier personen, tot een belastingsvermindering van $534 en tot een daling in de staatsuitgaven van $589. Dit komt overeen met ongeveer 4% van de staatsinkomsten en staatsuitgaven. Het is een significant, doch in absolute termen geen dramatisch verschil.



Matsusaka deed nog een andere merkwaardige vaststelling. Het volksreferendum komt niet in alle betrokken deelstaten even gemakkelijk tot stand. De hoofdfactor is de handtekeningdrempel die moet worden gehaald, en die kan variëren van 2% tot 10% van het aantal kiezers. Men ziet dat de impact van het volksreferendum systematisch toeneemt met de daling van de handtekeningdrempel. In staten met de laagste handtekeningdrempel loopt de impact van het volksreferendum op staatsinkomsten en staatsuitgaven op tot ongeveer 7%, terwijl het effect onbeduidend is in deelstaten met een hoge drempel. Hoe gemakkelijker een volksreferendum kan worden gelanceerd, hoe lager het belastingspeil.

De tendens tot belastingsverlaging treft evenwel niet alle bestuursniveaus op dezelfde wijze. De globale belastingsverlaging is de resultante van een sterke tendens tot uitgavenverlaging (van ongeveer 12%) op deelstaatniveau, gecombineerd met een (minder uitgesproken) tendens tot uitgavenverhoging op lokaal niveau (counties en steden). Deze tendens tot decentralisatie blijkt statistisch zeer robust te zijn. Dit betekent echter niet dat op lokaal niveau de belastingen toenemen. De hogere uitgaven in de steden worden, in de mate dat één en ander samenhangt met het volksreferendum, bekostigd door lasten aangerekend voor geleverde diensten:

"A*t the state level the initiative led to about a* 5 *percent reduction in taxe and no change in charges*. A*t the city level, the initiatieve led to about* 14 *percent more charges and no change in taxes*."

Tenslotte nog een merkwaardige bevinding. De gegevens hierboven betreffen de periode 1970-2000. De volksreferendum-cultuur in de VS dateert echter van het begin van de eeuw toen, onder druk van de populistische beweging en naar Zwitsers voorbeeld, in de eerste deelstaten de mogelijkheid tot directe wetgeving werd geïntroduceerd. In het begin van de 20ste eeuw gaf de staat ongeveer 6% van het BNP uit, terwijl dit cijfer honderd jaar later de 40% gaat naderen. Matsusaka onderzocht ook hoe het effect van het volks-









referendum uitwerkte in de periode 1902–1942. In die tijd bleek het referendum te leiden tot een uitbreiding van de staatsuitgaven. Matsusaka vond ook dat de staatsuitgaven des te sterker toenamen naarmate de handtekeningdrempel voor het bekomen van een volksreferendum lager was. Men kan dus niet zonder meer zeggen dat het referendum per se belastingsverlagend werkt. Het enige wat men kan zeggen is dat het volksreferendum maakt dat de meerderheidswil beter wordt geïmplementeerd. Blijkbaar lag de 6% staatsuitgaven rond 1900 in de ogen van de meeste burgers te laag (Matsusaka brengt dit in verband met de toendertijd snel oprukkende verstedelijking die de vraag naar allerhande collectieve infrastructuur deed toenemen), terwijl de huidige + 40% duidelijk te hoog en te gecentraliseerd wordt bevonden.

Matsusaka besteedt inderdaad een uitgebreid hoofdstuk aan de vraag of de drie verschuivingen die optreden onder invloed van het volksreferendum ook de wil van de burgers weerspiegelen. Hiertoe consulteert hij de resultaten van een hele reeks bevragingen die in de loop van de laatste drie decennia zijn gehouden. Het blijkt ondubbelzinnig dat de meeste Amerikaanse burgers inderdaad voorstander zijn van 'smaller government' (wat overeenkomt met de tendens tot totale belastingsverlaging), dat zij voorstander zijn van decentralisatie (bevoegdheid voor uitgaven verschuiven naar meer lokale bestuurseenheden) en dat zij algemene belastingen als de minst aantrekkelijke bron van staatsinkomsten beschouwen. Het besluit van Matsusaka is klaar: "*Some thoughtful observers* [...] *have argued that the initiative allows individuals and groups to bring about policies contrary to the public interest. Their argument is based on the observation that the initiative is expensive to use, and appears to be dominated by rich individuals and groups. The evidence here, however, shows that even if wealthy interests are prominent players in initiative politics, their efforts ultimately redound to the benefit of the majority. There is no mystery how this could happen. Without the initiative, voters are forced to accept the policy choices of the legislature. With the initiative, voters are given choices. If the alternative on an initiative is worse than the legislature's policy, the initiative can be rejected and no harm is done. If the alternative is better, the voters can accept the initiative and are better off. In short, even if there is unequal access when it comes to proposing initiatives, the ability of voters to filter out the bad proposals and keep the good ones allows the process to work to the advantage of the majority* [...] *I want to emphasize that the evidence is value neutral; it does not tell us whether the initiative process is a good or bad form of government. The evidence simply shows that the initiative promotes the will of the majority*".

Bezwaren tegen het volksreferendum

Matsusaka gaat ook relatief diep in op bepaalde veelgehoorde bezwaren tegen directe besluitvorming door de burgers. We vatten hieronder kort zijn commentaar samen op drie veelgehoorde opwerpingen: (1) het incompetentie-argument, (2) de rol van kapitaalkrachtige belangengroepen ('special interests') en (3) het volksreferendum als bedreiging voor minderheden ('dictatuur van de meerderheid').

Het *incompetentie-argument*

Uit alle denkbare peilingen blijkt dat mensen vaak verrassend weinig weten over allerlei politieke en maatschappelijke problemen. Hoe kan democratische besluitvorming (zowel direct als indirect) onder zo'n omstandigheden functioneren? De verklaring schuilt in het typisch menselijk vermogen om op een gesofisticeerde manier gebruik te maken van wat men in de betreffende litteratuur 'shortcuts' noemt. De meesten onder ons zijn niet of nauwelijks in staat om een autodefect of een gezondheidsprobleem op betrouwbare wijze te diagnosticeren. We weten weinig af van automechaniek of fysiologie. Maar de meesten onder ons zijn heel goed in staat om de aard van een probleem te herkennen en een aangepaste adviseur









op te sporen en daarop beroep te doen. We zoeken een garagist of een dokter die we kunnen vertrouwen. In wezen gebeurt hetzelfde bij democratische besluitvorming: de kiezer lost een kennisprobleem doorgaans niet zelf op, maar spoort een vertrouwenspersoon of instantie op van wie het oordeel en advies op het betrokken terrein als deskundig wordt beschouwd. Op die manier komen kiezers in globo wel degelijk tot rationele en geïnformeerde keuzes. Dit geldt zowel voor directe besluitvorming (een terrein waarop Masusaka onderzoek deed) als op het vlak van indirecte besluitvorming. Peltzman, die op dit gebied de meest uitgebreide research verrichtte, besloot: "*The broad picture that emerges here is of self-interested voters who correctly process relevant information. Indeed, one would be hard put to find nonpolitical markets that process information better than the voting market*" (Sam Peltzman "How efficient is the voting market?" *Journal of Law and Economics* 33, pp. 27-63).

De *rol van de 'special interests'*

Een ander argument dat vaak wordt aangevoerd tegen direct-democratische besluitvorming is de zogenaamde rol van de 'special interests'. Allerhande kapitaalkrachtige groepen zouden het bindend referendum op volksinitiatief misbruiken om de eigen agenda door te drukken, ten nadele van het 'algemeen belang' (dat geacht wordt door de volksvertegenwoordiging te worden gediend). Dit argument wordt meestal niet consequent doorgedacht. Matsusaka wijst op het principiële feit dat gelijk welk referendumvoorstel dat als alternatief voor de bedoelingen van de 'volksvertegenwoordiging' wordt ingediend, de keuzemogelijkheden voor de kiezer vergroot en hem aldus meer ruimte biedt om tot besluiten te komen die optimaal met zijn voorkeur overeenstemmen. Een referendumvoorstel dat niet met de keuze van de kiezer overeenstemt kan steeds simpelweg worden verworpen. Matsusaka vergelijkt dit met een gezin, waarin de vader (= 'volksvertegenwoordiging') eenzijdig 'voorstelt' welk soort pizza op tafel komt. Wanneer ook de moeder (= 'special interests') een pizza-voorstel kan indienen, waarna iedereen (ook de kinderen = de kiezers) kunnen stemmen over de voorstellen, dan kan daardoor de situatie van de kinderen nooit verslechten, ook al kunnen zijzelf geen voorstel indienen. De door de vader voorgestelde optie blijft immers voorhanden, doch indien moeder een beter idee heeft, kan dit bij de stemming de voorkeur krijgen: "*So we can see that allowing everyone in the family to make proposals generally works to the advantage of the majority. The conclusion stands even if the right to make proposals is reserved for certain family members* [...] *as long as proposals are filtered through a majority-rule election, the only way initiatieves make the majority worse off is if voters can be persuaded to approve policies contrary to their interest*".

B*edreiging voor minderheden*

Een klassiek argument tegen de invoering van democratische besluitvorming betreft de zogenaamde 'tyrannie van de meerderheid', die de rechten van minderheden zou vertrappen. Matsusaka betoogt, volkomen terecht, dat er geen enkele reden is om te geloven dat directe besluitvorming in dit opzicht bezwaarlijker is dan parlementaire besluitvorming ("*...we simply do not have compelling evidence yet on whether initiatives or legislatures pose a greater threat to minority rights, or even if there is a difference. The most defensible position is one of agnoticism: pending more evidence, we just don't know*"). Ten gronde is het onmogelijk om ondubbelzinnig, buiten of boven het democratisch besluitvormingsproces, te achterhalen wat nu een fundamenteel mensenrecht is en wat niet. Wij beschikken terzake niet over een ondubbelzinnige en voor iedereen aanvaardbare openbaring. Matsusaka wijst bijvoorbeeld op het standpunt van Barbara Gamble ("Putting civil rights to a popular vote" *American Journal of Political Science* 41(1), pp. 245-269), volgens wie een voorstel om Engels als de officiële taal van Californië te beschouwen, of een initiatief om aan diegenen die aangeklaagd zijn voor een sexueel misdrijf een AIDS-test te eisen, gelden als voorbeelden van "...majority tyranny". Normen op

dit gebied kunnen snel veranderen en worden vaak gemanipuleerd.

Matsusaka vermoedt dat in de praktijk het volksreferendum niet functioneert als een bedreiging voor de minderheden, ondermeer omdat die minderheden deze instelling niet als een bedreiging blijken te ervaren. In 1997 werd in Californië een peiling gehouden met als vraag: "D*o you think that statewide ballot proposition elections are a good thing for* C*alifornia*, *a bad thing*, *or don't you think they make much difference*?" Hier zijn de resultaten, opgesplitst per etnische groep:

	Aziaten	Zwarten	Latino's	Blanken
'Good thing'	76,9%	56,9%	72,8%	72,6%
'Bad thing'	1,9%	8,6%	3,3%	11,5%

Bovendien vonden Hajnal, Gerber en Louch ("Minorities and direct legislation: evidence from California ballot proposition elections" J*ournal of* P*olitics* 64, pp.154-177, 2002) bij de 51 Californische referenda die werden onderzocht dat kiezers behorende tot een etnische minderheidsgroep ten opzichte van blanke kiezers slechts 1% minder kans hadden om aan de verliezende kant uit te komen. Het argument betreffende de 'tyrannie van de meerderheid' blijkt in de werkelijkheid (zoals de meeste andere bezwaren tegen de democratie) uit de grond te zijn gestampt door diegenen die een 'tyrannie van de minderheid' voorstaan.

Samengevat: ik heb nog nooit een boek over directe besluitvorming gelezen dat op zo'n uitgebreid feitenmateriaal is gebaseerd. F*or the* M*any or the* F*ew* is verplichte lectuur voor iedereen die de argumenten pro en contra het volksreferendum op hun waarde wenst te toetsen.

Jos Verhulst*



* Jos Verhulst is doctor in de quantumchemie. Hij is auteur van diverse artikels over directe democratie.

Vijf jaar Secessie

Secessie 1, okt.-nov.-dec. 2000

- Mr. Paul Belien & Dr. Alexandra Colen, *De grenzen aftasten,* pp. 3-7.
- Mr. Paul Belien, *Een Zwitsers systeem voor Vlaanderen,* pp. 8-11.
- Mr. Paul Belien, *De Separatistische Internationale,* pp. 12-13.
- Mr. Dirk Hoebeek, *Is België illegaal?,* pp. 14-20.
- Mr. Paul Belien, *Vlaamse secessie in een geopolitieke context,* pp. 21-35.
- Dr. Alexandra Colen, *Deze 55.000 BF zijn van u,* p. 36.

Secessie 2, jan.-feb.-maart 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Over paradoxen en paradigma's,* p. 3.
- André Monteyne, *De stadstaat Brussel en de Vlamingen,* pp. 4-11.
- Mr. Paul Belien, *Gebelgde Britten: The English Patient,* pp. 12-17.
- Dr. Jos Verhulst, *Directe democratie: wat, waar en hoe,* pp. 18-24.
- Prof. dr. Juul Hannes, *De prijs van België was altijd hoog,* pp. 25-37.
- Dr. Steven Yates, *Thomas S. Kuhn, de Kulturkampf en de Secessie-idee,* pp. 38-46.
- Dr. Gerard Bodifée, *Groot zijn is gevaarlijk,* p. 47.

Secessie 3, april-mei-juni 2001

- Dr. Alexandra Colen, N*aar twee nieuwe Nederlandse naties?,* p. 3.
- Prof. dr. Matthias Storme, *Doe Vlaanderen recht: splits de Belgische justitie,* pp. 4-15.
- Dr. Marc Platel, *„Brussel, ook onze hoofdstad",* pp. 16-24.
- Dr. Koenraad Elst, *Het ene separatisme is het andere niet,* pp. 25-33.
- Mr. Paul Belien, *Het rattachisme als dreigement,* pp. 34-39.

Secessie 4, juli-aug.-sept. 2001

- Dr. Alexandra Colen, *@secessie.nu,* p. 3.
- Redactie, *De 192 soevereine naties plus Vlaanderen,* pp. 4-6.
- Prof. dr. Raoul Van Caenegem, *Middeleeuws Vlaanderen en de wortels van de moderne democratie,* pp. 7-18.
- Mr. Paul Belien, *De legitimatie van de Belgische secessie,* pp. 19-23.
- Manu Ruys, *De Brusselse vervreemding,* pp. 24-28.
- Brigitte Grouwels, *Lambermont: een schaamteloze Vlaamse capitulatie,* pp. 29-35.

Secessie 5, okt.-nov.-dec. 2001

- Dr. Alexandra Colen, *Vlaanderen internationaal,* p. 3.
- Amb. Theo L.R. Lansloot, *Vlaanderen versus de Raad van Europa,* pp. 4-9.
- André Monteyne, *Het buitenland en de Vlaamse onafhankelijkheid,* pp. 10-19.
- Mr. Paul Belien, *Land of Hope and Glory. Ook voor ons,* pp. 20-35.

Secessie 6, jan.-feb.-maart 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Ga uw weg,* p. 2.
- Dr. Guido Naets, *Vlaanderen als EU-lidstaat,* pp. 3-12.
- Mr. Paul Belien, *Minderheden: het paard van Troje,* pp. 13-19.
- Mr. Bart Laeremans, *Hoe meer Vlaamsgezinde partijen,* hoe liever, pp. 20-25.
- André Monteyne, *Het verdriet van Brussel,* pp. 26-39.

Secessie 7, april-mei-juni 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Intellectuele collaboratie,* p. 2.
- Prof. dr. Eric Ponette, *Argumenten voor een Vlaamse Sociale Zekerheid,* pp. 3-16.
- Prof. dr. Boudewijn Bouckaert, *Competitief federalisme: een remedie voor inefficiënte overheden?,* pp. 17-24.
- Prof. dr. Eric Defoort, *„Onkuisheid",* pp. 25-26.
- Mr. Paul Belien, *Een mythe doorprikt: „Vlaanderen als bakermat van racisme en antisemitisme",* pp. 27-35.
- André Monteyne, *Kieswethervorming: Vlamingen betalen 3 keer, Franstaligen krijgen bonus,* pp. 36-39.

Secessie 8, juli-aug.-sept. 2002

- Dr. Alexandra Colen, *Van verleden naar toekomst,* p. 2.
- Frieda Brepoels, *Sporen in Vlaamse handen voor een leefbare mobiliteit,* pp. 3-8.
- Jan Neckers, *Waarom zijn wij zo braaf?,* pp. 9-16.
- Dr. Jos Verhulst, *Alleen de werkelijkheid telt... Het referendum en de Belgische Grondwet,* pp. 17-28.
- André Monteyne, *CD&V-confederalisme: een uitweg voor de Brusselse Vlamingen?,* pp. 29-35.

Secessie 9, okt.-nov.-dec. 2002

- Dr. Alexandra Colen, *De Belgische kakocratie,* p. 2.
- Mr. Luc Deconinck, *Bedenkingen bij de kieswethervorming,* pp. 3-10.
- Mr. Paul Belien, *Gekochte loyaliteit,* pp. 11-26.
- Dr. Herman Suykerbuyk, *Gedaan met klagen en zagen: Naar een nieuw project voor de Vlaamse Beweging,* pp. 27-34.

Secessie 10, jan.-feb.-maart 2003

- Dr. Alexandra Colen, Durf in de waarheid leven, p. 2.
- Mr. Dirk Crols, Het Balticum: van Russische naar Europese hegemonie, pp. 3-12.
- Erik Martens, Incivisme in steen en brons, pp. 13-20.
- Prof. dr. Matthias Storme, Geworteld en gelaagd: over identiteit, pp. 21-34.

Secessie 11, april-mei-juni 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Vrijheid in het hart van Europa,* p. 2.
- Mr. Paul Belien, *Op zoek naar het Vlaams nationaal belang,* pp. 3-10.
- Prof. dr. Boudewijn Bouckaert, *Welke weg voor Vlaanderen: Atlantisch of Euraziatisch?,* pp. 11-15.
- André Monteyne, *Naar een nieuwe Europese hoofdstad?,* pp. 16-28.
- Louis Van Roy, G*een plaats voor Vlaanderen in een Duits Europa,* pp. 29-35.

Secessie 12, juli-aug.-sept. 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Voor vrijheid en democratie,* p. 2.
- Mr. Paul Belien, *Over de constructie van naties en staten,* pp. 3-14.
- Prof. dr. Roger Scruton, *De Verenigde Staten, de Verenigde Naties en de toekomst van de natiestaat,* pp. 15-29.
- Dr. Koenraad Elst, *De sovjetisering van de democratie,* pp. 30-35.

Secessie 13, okt.-nov.-dec. 2003

- Dr. Alexandra Colen, *Vervreemding,* p. 2.
- Guido Tastenhoye, *België gebruikt „allochtonisering" tegen de Vlaamse belangen,* pp. 3-10.
- Hubert De Sy, *Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?,* pp. 11-19.
- Mr. Johan Demol, *Niets nieuws onder de zon: de vreemde overheersing van Vlaanderen,* pp. 20-23.
- Erik Martens, *Zwitserland 1798-1803: strijd om een eigen democratie,* pp. 24-35.

Secessie 14, jan.-feb.-maart 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Een historisch ongeluk,* pp. 2.
- Mr. Paul Belien, *Hoe Coburg de wereld veroverde,* pp. 3-30.

Secessie 15, april-mei-juni 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Rechtvaardige rechters?,* p. 2.
- Mr. Dirk Crols, *Kroniek van een aangekondigde politieke moord,* pp. 3-13.
- Dr. Paul Doevenspeck, *Is het Vlaams Blok een valabel alternatief?,* pp. 14-21.
- Prof. dr. Eric Ponette, P*leidooi voor een integrale Vlaamse gezondheidszorg,* pp. 22-30.

Secessie 16, juli-aug.-sept. 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Op onze plaats gezet,* p. 2.
- Dr. Hans De Belder, *Vlaanderen staat in Europa,* pp. 3-15.
- Dr. Guido Naets, *Vervalt het Vlaamse lidmaatschap van de EU als België wordt opgedoekt?,* pp. 16-18.
- Dr. Paul Belien, *De toekomst is aan de secessionisten,* pp. 19-23.
- Dr. Koenraad Elst, D*e tanende democratie in België,* pp. 24-31.

Secessie 17, okt.-nov.-dec. 2004

- Dr. Alexandra Colen, *Wanneer ons recht?,* p. 2.
- Erik Martens, *Vlamingen voor de rechter,* pp. 3-15.
- Dr. Jos Verhulst, *Vrijheid, democratie & secessie,* pp. 16-27.
- Louis Van Roy, *Op zoek naar het Waalse vaderland,* pp. 28-35.

Secessie 18, jan.-feb.-maart 2005

- Dr. Alexandra Colen, *Gewichtige kwesties,* p. 2.
- André Monteyne, *De geopolitieke implicaties van Europa's "ja" voor Turkije,* pp. 3-15.
- Dr. Jos Verhulst, *De logica van het vrije woord,* pp. 16-29.
- Pieter-Jan Verstraete, *Elias en het Vlaams nationalisme,* pp. 30-35.
- Mr. Dirk Crols, *Van Ijzeren Kanselier tot Ijzeren Philippe,* pp. 36-39.

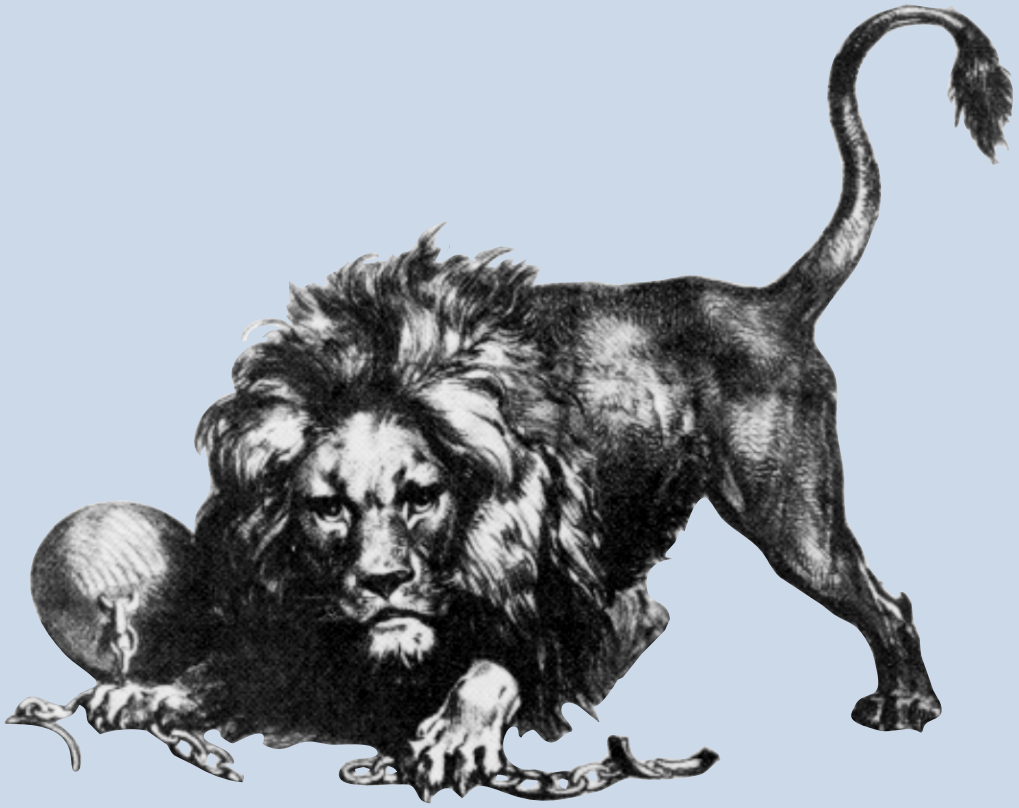
Secessie 19, april-mei-juni 2005

- Dr. Alexandra Colen, *Links en rechts, binnen- en buitenland,* p. 2.
- Bernard Daelemans, *Een marxistische stem voor de Vlaamse secessie,* pp. 3-12.
- Dr. Jos Verhulst, *De leugen van de discriminatiebestrijding,* pp. 13-26.
- Prof. dr. Erik Suy, *De Vlaamse secessie en het internationaal recht,* pp. 27-31.

Secessie 20, juli-aug.-sept. 2005

- Dr. Alexandra Colen, *Small is beautiful,* p. 2.
- Prof. dr. Enrico Spolaore, *De deugdzaamheid van de kleintjes,* pp. 3-9.
- Prof. dr. Hans-Hermann Hoppe, *Over centralisering en afscheiding,* pp. 10-16.
- Dr. Paul Belien, *Vrijheid in kleine staten,* pp. 17-23.
- Dr. Jos Verhulst, *Referenda en de wil van de burgers,* pp. 24-29.
- Redactie, *Vijf jaar Secessie,* pp. 30-31.

Al de reeds verschenen nummers zijn in pdf-formaat te vinden op onze webstek www.secessie.nu



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Sint-Paulusstraat 70
2400 Mol

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Dr. Paul Belien

www.secessie.nu

Nr. 20
Driemaandelijks: juli – augustus – september 2005

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Sint-Paulusstraat 70
2400 Mol.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.